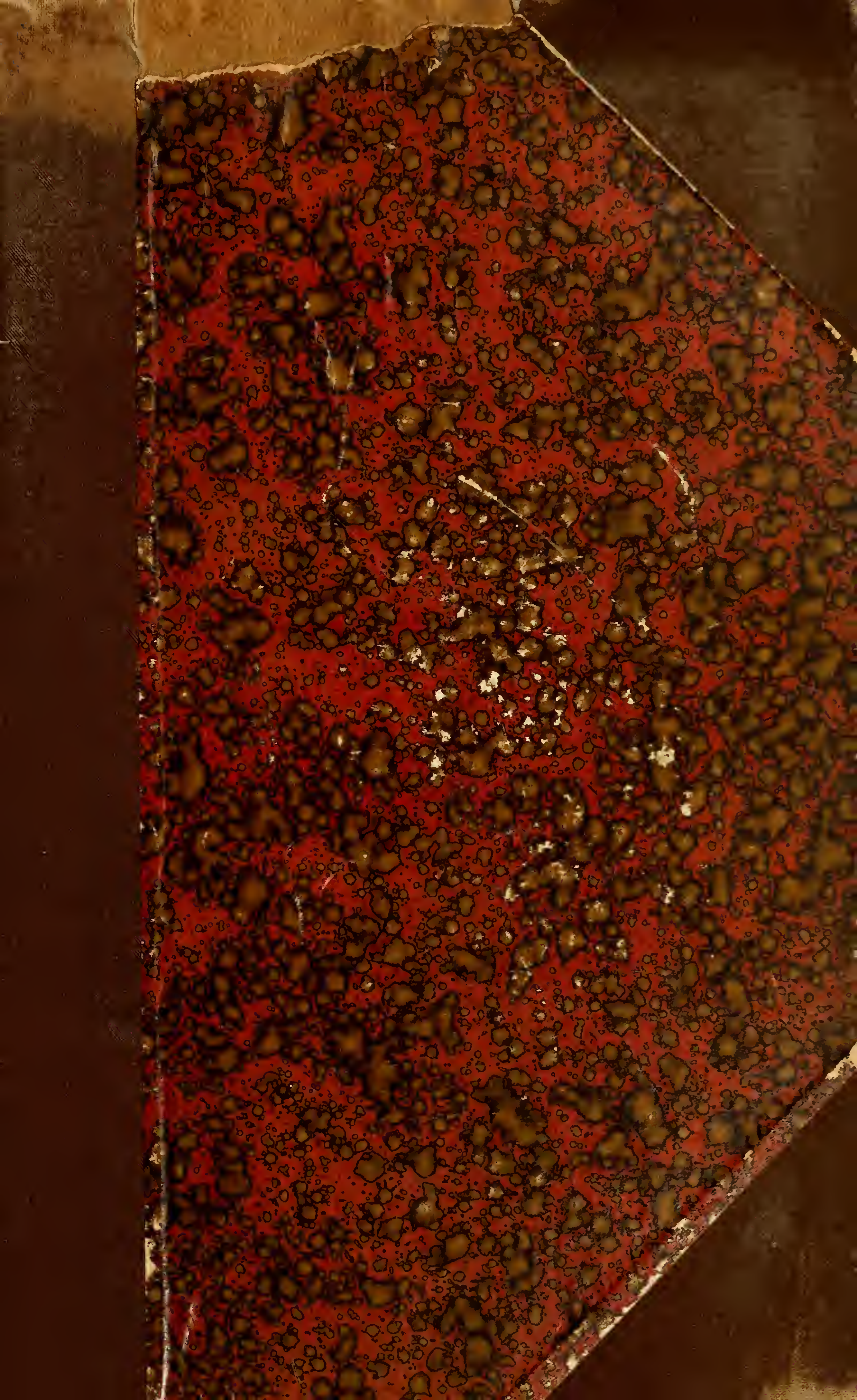
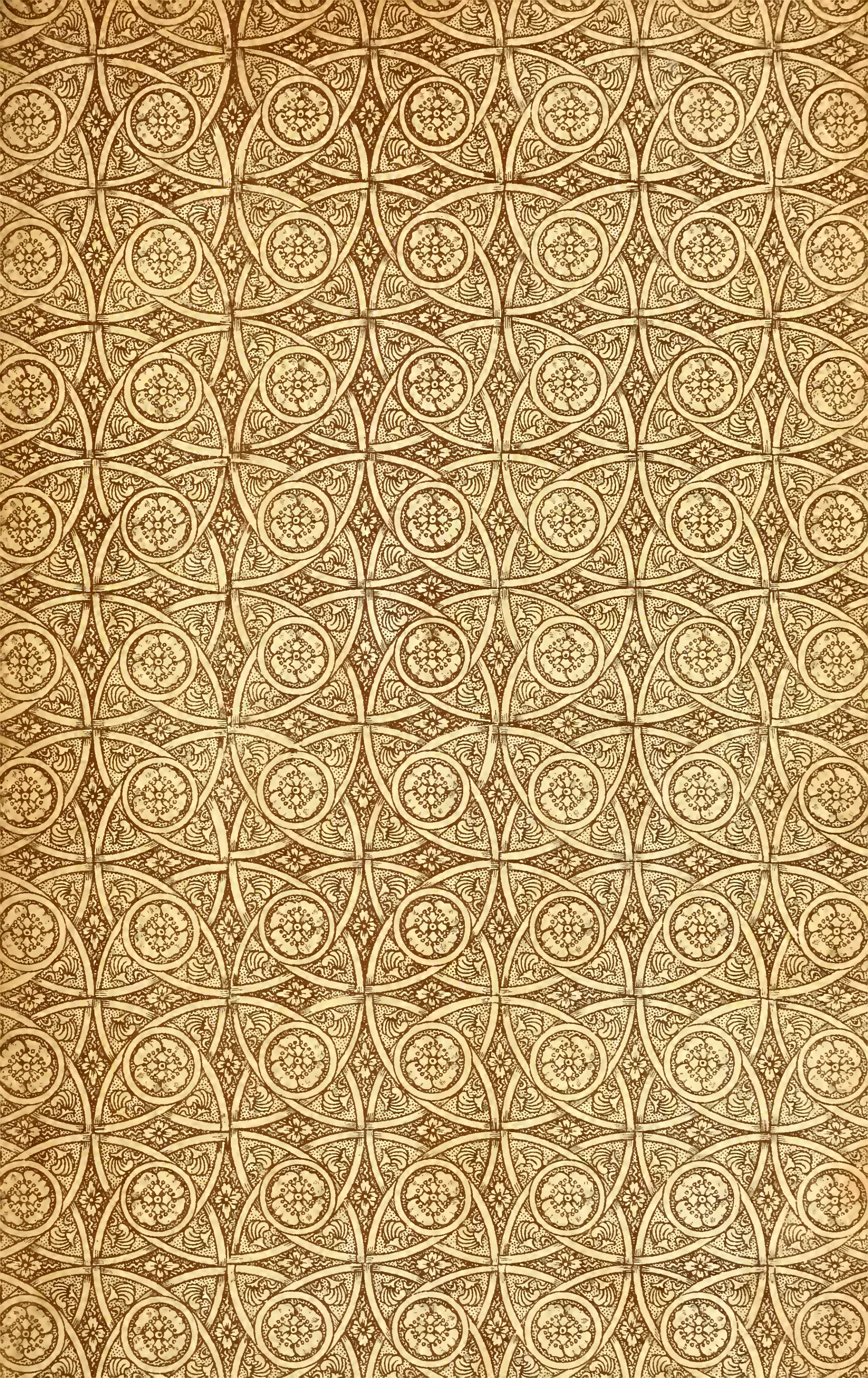

Ons Volksleven.

Ons Volksleven

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde

ONDER LEIDING VAN

JOZ. CORNELISSEN & J. B. VERVLIET

ONDERWIJZER te St Antonius-Brecht. | LETTERKUNDIGE te Antwerpen.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; vele volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Wedstrijd 1874.

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen; in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche Volkskunde.

5de JAARGANG
1893.

TE BRECHT.

BIJ L. BRAECKMANS, DRUKKER-UITGEVER.

c. √

Medewerkers aan den vijfden jaargang.

(1893)

E. Adriaensen	te	Hoogstraten.
J. Br.	»	Aarschot.
J.-Th. de Raadt	»	Brussel.
Alfried Harou	»	Antwerpen.
Lenaard Lehembre	»	Schelle.
P.-N. Panken	»	Bergeik (Noord-Brabant).
Hendrik Peeters	»	Schaarbeek.
A. v. P.***	»	Sint-Niklaas.
K. v. S.***	»	Rotselaar.
E. M. Verbruggen	»	Merxplas.
Frans Zand	»	Itegem.
***	»	Brussel.

Drukfeilen.

Bl	R.	Misdrukt	Verbeterd	Bl	R.	Misdrukt	Verbeterd
4	22	onverziens	onvoorziens	256	8	*cemix*	*cimex*
7	3	moct	moeten	157	21	*Coccinelle*	*Coccinella*
8	27	men	mijn	166	2	waterstraat	waterstraal
44	2	gelt	geld.	178	12	18h2	1892
50	25	scherphoekig	scherphoekige	195	27	Pulderbsch	Pulderbosch
52	9	geschakkeerden	geschakeerden	207	16	schellngen	schellingen
59	26	semenspraak	samenspraak	210	8	xv lxxx. ix	xv^c lxxx. ix
62	16	hun	hen	211	12	herwertsovore	herwertsovere
92	5	nachtan	nachten	211	23	wont	wort
115	5	aanstonns	aanstonds	211	28	plaeesen	plaetsen
147	27	onveranderdaagsche	overanderdaagsche	214	30	*Bodd*	*Bodo*
150	35	eigeschappen	eigenschappen	214	32	Bode	Bodo
155	20	de	den	219	28	hnnue	hunne

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »
ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE. *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »
Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ EERSTE AFL. ◆

Iets over het Niezen.

HET is algemeen bekend dat het niezen, bij het volk, steeds als eene zaak van belang aanzien is geworden. Van daar dan ook dat er bij den gemeenen man verschillende denkbeelden aan verbonden, en allerlei wenschen of spreuken bij gebezigd worden.

De meest gebruikte is voorzeker : *God zegene u;* toch hoort men ook dikwijls wenschen *proficiat* of *gezondheid,* waarop dan als dankbetuiging, in 't eerste geval, *God helpe u* of *God loone u,* in het andere eenvoudig *dank u,* of het Fransche *merci* geantwoord wordt. *Merci is dood* laten de spuiters hierop volgen (1).

Richt men den vromen wensch tot den vader des huisgezins, te midden zijner huisgenooten gezeten, dan zal hij niet nalaten te zeggen : *God zegene ons allen.*

Wanneer men in den Keizerlijken tijd den niezer *God zegene u* wenschte, dan drukte de aangesprokene dikwijls zijnen dank uit met de woorden : *God loone u met 100.000 kroonen;* waarop de wenscher dan veelal: *met erwten en boonen en 'nen kop van 'nen pekelharing,* ten wederantwoord gaf.

(1) In Vlaanderen heet het : *Merci is opgehangen, omdat hij valsch geld sloeg.*

Niezen wordt doorgaans in eenen goeden zin genomen. Wanneer iemand drij achtereenvolgende keeren niest, zegt men : *'t gasthuis uit*, wat beteekent : ge zijt genezen. *'t Is beniesd, 't is waar*, heet het, hier en elders, als er iemand niest, terwijl men aan 't vertellen is.

Wanneer in den zaaitijd, terwijl de zon schijnt, de boer, die voor het eerst op zijn land komt, niest, en men hem *God zegene u* toeroept, dan is niet alleen hij, maar ook zijn land gezegend ; een rijke oogst zal stellig zijn deel wezen.

De beteekenis die men in Engeland aan het niezen hecht, verwisselt met den dag af, en wordt uitgedrukt door de volgende spreuken :

Niest ge den Maandag, vreest een ongeluk.

Niest ge den Dijnsdag, verwacht eenen vreemdeling.

Niest ge den Woensdag, dien dag ontvangt ge eenen brief.

Niest ge den Donderdag, 't zal iets beters zijn.

Niest ge den Vrijdag, verdriet is nabij.

Niest ge den Zaterdag, morgen komt uw vriend.

Niest ge den Zondag, heel de week zal de duivel bij u den baas spelen. (1)

Een eenvoudig middel om, in vroeger tijd, iemand die betooverd of van den duivel bezeten was, te verlossen, bestond hierin, *God zegene u* te zeggen, en een kruis te maken, op den oogenblik dat de ongelukkige niesde.

Zoo ook deed men ten opzichte der zielen of geesten, die om de eene of de andere reden verwenscht, en gedoemd waren, om onder bruggen te verwijlen, en aldaar hunne verlossing te verbeiden. Wanneer zulk een geest niesde, en een voorbijganger het goede gedacht had *God zegene u* te zeggen, dan werd de kracht der verwensching verbroken, en de geest verlost.

In Duitschland vertelt men, dolen de afgescheidene zielen tusschen hemel en aarde, totdat zij de overgangbrug vinden, die hun den toegang tot de eeuwigheid verleenen moet. Die brug is gloeiend als het ijzer in het laaiend smidsvuur, dunner als het haar van uw hoofd, en scherper als de sneé

(1) Biekorf I, 185.

van het zweerd. Moede van zwerven, zitten en rusten de geesten onder duikers en bruggen. Hoort ge zulk een geest niezen, zegt dan aanstonds : «*God zegene u,*» en niets zal hem langer beletten den weg naar zijne bestemming te vinden. (1)

Er is echter een geval waarin het niezen een slecht uitwerksel heeft. Wanneer men in den Kerstnacht namelijk niest, zoo sterft het vee in den stal. De Duitsche boer zorgt dan ook zooveel mogelijk niet te niezen, om zijn vee niet te verlieren. (2)

* *
*

Waarom zeggen de menschen nu *God zegene u* als er iemand niest?

Zien wij eerst wat ons volk daarover denkt, vooraleer wij er de reden van bij andere volkeren en in de hooge oudheid naspeuren.

« In ons voorouders tijd, als de pastoors nog zooveel macht « niet hadden, en als er nog zooveel gewijd goed niet was, « dan waren er veel meer tooverheksen als nu, en die liepen « geduiig rond om de lieden ongelukkig te maken. Maar ze « en kosten geen mensch betooveren, die niet niesde, en « niesde er een, dan kosten zij hem nog geen leed toebren- « gen, als er iemand omtrent was die *God zegene u* zegde. « De tooverheksen waren dan al hunne macht kwijt, en « moesten wegvluchten. » (3)

Ziehier eenige voorbeelden van het uitwerksel door de spreuk *God zegene u* op de tooverheksen teweeggebracht.

« Daar was eens 'ne peerdendief, die uitging om een peerd « te stelen. Hij kwam op een pachthof, en zag onder de « venster iets aardigs zitten. Lijk hij daar nu zoo beteuterd « stond op te kijken, niesde er binnen 't huis een kind, en « «*God zegene u*» zei de peerdendief. En zoo 'lijk hij dat gezeid « had, sprong dat zwart aardig ding naar hem toe, en riep « met eene heesche stem :

(1) Biekorf I, 184. — (2) Grimm II, 1070. — (3) Meedeeling van den Hr Fr. M., te Puurs.

« Gij leelijke peerdendief, dat is nu al drij nachten dat ik
» hier zit, om het kind te hooren niezen, en daar komt gij
» mij in mijn werk storen; gij leelijke peerdendief! »
« En weg was het aardig ding, dat vast en zeker eene too-
» verheks was. De vent was zoo gepakt, dat hij niet wist,
» waar hij het had. Hij klopte den boer op, en vertelde zoo
» maar alles rechtuit, wat er kwam te gebeuren. De boer
» buiten zich zelven van blijdschap omdat zijn kind niet
» betooverd was geworden, schonk den peerdendief een
» peerd en nog veel andere dingen meer » (1).

« Een wijveken hadde hooren zeggen, elken keer dat er
» iemand aan 't niezen ging, dat het seffens moest zeggen:
» *God zegene 't u,* om alzoo den niezer te bevrijden van betoo-
» verd te worden. »
« Op zekeren dag zat dat wijveken in het huizeke van zijne
» gebuurnege. Al met eens hoort het eene zieke vrouwe
» niezen, die in de kamer te bedde lag; getrouw aan het
» vermaan dat men hem gegeven hadde, roept het aan-
» stonds: « *God zegene 't u* »!
« Dat gebeurde alzoo tot drie keeren te reke. »
« Ongelukkiglijk den zelfsten dag gaat dat wijveken langs
» eenen dijk, maar onverziens wordt het in 't water gewor-
» pen, en 't hoort eene onbekende stemme die hem toesnauwt:
» « Ge zult leeren mij beletten van zieke menschen te betoo-
» veren! »
« Op het moord roepen kwam er volk geloopen, die het
» wijveken uit het water hielpen. » (2)

« Op zekeren avond ging een boer, die te Puurs woonde,
» naar huis. Hij kwam van Bornhem. 't Was zoo pikdonker
» dat hij geenen steek voor zijn oogen zien kon. Daar of
» omtrent half weg gekomen, moest hij over een beekske
» gaan, en juist lijk hij meende het brugske over te stappen,
» verschoot hij ineens zoodanig eh! Ge moet weten, hij stond
» daar nu in 't volle licht der maan, en vlak voor hem zat

(1) Meegedeeld door Fr. M., te Puurs. — (2) Biekorf I, 185.

» veel, veel volk — (hij kende er af ook) — te klappen en te » lachen en te drinken, terwijl er het schoonste muziek der » wereld gehoord werd. Alles, tafels, stoelen en lusters, was » er zoo schoon, alsof het uit een koningspaleis gehaald was. » Kom, Daelemans, zet u neer, riep hem eene kennis toe, en » hij dierf om den duivel niet voorbij gaan. Ze gaven hem » dan 'nen prachtigen zetel met kussens, daar hij moest gaan » in zitten, en hij kreeg ook 'nen roomer met wijn, en dat » was drank, man; zoo iets had hij van zijn grondig leven » nog niet geproefd. Nu 'lijk hij daar zat, niesde er een van » die mannen, en Daelemans die een brave kristen was, zei : » « *God zegene u* ». En in eens gaf het 'n leelijke klets; tafels » en stoelen rammelden dat 't schrikkelijk was, en al die » tooveraars en vrijmaçons (1) waren op 'nen slag en 'nen » keer weg en de gaten uit. Daelemans zat daar nu gansch » alleen in den donkere, en ik laat u raden hoe? Op eene » elzenmot, mijn' ziele, over het beekske, met zijne voeten » tot tegen 't water, en in zijne handen had hij 'nen padde- » stoel. (2)

« Bij het dorp Maagden, in Zwitserlandsch Argau, dichte » bij eene steenen brugge en op eene hooge vlakte, woonde » er eertijds een koolbrander. Zekeren nacht, terwijl die » man op zijnen looverzak lag en rustte, hoorde hij, met » 't slag van den éenen, iemand geweldig niezen. « *God helpe* » *u!* riep de koolbrander. »

« Maar die genozen hadde en wiste van geen uitschêen, en » het een niezen en verbeiddde noch en verhaaide het ander » niet; ook weerde hij hem om maar altijd voort van *God* » *helpe u* te steken. »

(1) De vrijmaçons zijn mannen die hunne ziel aan den duivel verkocht hebben. Van dien oogenblik zijn zijn zij onder veel opzichten gelijk aan tooveraars en tooverheksen. Ze hebben wat ze willen, en zijn zoo rijk als 't water diep is. 's Nachts komen zij ook bijeen, en als ze van de eene naar de andere plaats moeten gaan, dan hebben ze maar te *willen*, en op éen, twee, drij zijn ze er. Een kruis kunnen ze niet verdragen, en tegen 'nen *God zegene u* kunnen ze niet, zoo meent het volk. Fr. M.

(2) Meegedeeld door Fr. M., Puurs.

« De koolbrander wierd dat eindelijk eens moede, en ten » langen laatsten, schier tenden asem zijnde, riep hij : « *Loopt* » *naar den duivel !* »

« Op dien zelven stond begon het te donderen, en het » donderde tot 's morgens vroeg, zoo dat de naastgelegene » bosschen er van kraakten. »

« Wanneer het nu klaar geworden was, ging de koolbran- » der naar zijn koolhof. Maar hout en kolen en hof, 't lag al » verzonken, in eenen diepen put, waaruit een klaar water » bortelde, dat tot op den dag van heden getuigenisse geeft » van hetgene daar gebeurd is. »

« Drinken en kan men van dat water niet, want al die het » aangaan gevoelen seffens hoe dat het laait en brandt in « hunne mage. » (1)

('t Vervolgt). J. B. VERVLIET.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon. (2)

Afschrijven, w., overg. — Schriftelijk afzeggen. Ik had mijnen oom beloofd naar de kermis te komen, maar ik en kan niet van huis : ook heb ik het hem afgeschreven. Als ge niet komen en zoudt, schrijf het dan af. Ze heeft heuren vrijer afgeschreven. Ik zal mijnen bakker afschrijven.

Afvangen, w., overg. — *Iemand afvangen,* in verlegenheid brengen. De beenhouwer heeft mij afgevangen met geen vleesch te brengen : nu zit ik Zondag zonder vleesch. Vast beloven te komen werken, en dan toch niet omzien, is dat niet 'nen mensch afvangen?

— *Afgevangen zijn,* in verlegenheid gebracht zijn. Als ik den trein te laat kwam, ik ware schoon afgevangen. Die man is leelijk afgevangen, als zijne zoon moet optrekken (soldaat worden).

Vrglkt Tuerl.

(1) Biekorf, I, 184.

(2) Woorden, woordgedaanten en woordbeteekenissen die niet geboekt zijn in de Idioticons van Schuermans, de Bo, Tuerlinckx en Rutten.

Begeven, w., wederk. — Zich onderwerpen. Die koppigaard wilt hem (zich) niet begeven. Wacht maar kerel! ge zult u wel moet begeven!

— *Zich begeven tot*, zich overgeven, Fr. *s'adonner*. Ge moogt u nog niet tot slapen begeven. Hij begeeft hem somwijlen tot den drank.

Bil, z. nw., m. — Spr.: *Iets op zijnen bil slaan*, zich iets op onrechtveerdige wijze toeëigenen. De voerman bracht mij 5 frank in rekening voor iet dat maar 3 fr. kost; die 2 frank heeft hij zeker op zijnen bil geslagen. Geeft dien bode nooit te veel geld mee, als gij hem iet laat betalen daar gij den prijs niet af en kent; want al dat hij overheeft, slaagt hij op zijnen bil.

Rutten, *iets op zijne kaak slaan.*

Bocht, z. nw., v. — Buitenkot voor een verken. Z. Sch. en d. B. — Spr.: *In de bocht springen*, de handen uit de mouw steken, duchtig werken. Hij zal daar in de bocht mogen springen. Ik moet al mijn werk nog doen en 't is bijkans avond: ik zal in de bocht moeten springen om gedaan te krijgen.

Boks, z. nw., m. — Houten afsluiting in eenen peerdenstal, waar één peerd in staan kan. In de afspanningen zijn de peerdenstallen in verscheidene boksen verdeeld. Zet het peerd in den boks. Laat dien schuiver (landlooper) maar in 'nen leêgen boks slapen.

Bij de Bo is *bok* een afgeheind perk voor zwijnen of schapen.

Botterik, z. nw., m. — Houten gestel dat dient om eene kar te verhoogen. Men zet den botterik op de kar, waneer men b. v. hooi of haksel laadt.

Ook in Limburg gekend. (*z. 't Daghet in den Oosten*).

Erf, z. nw., v. — Akkergrond, bouwlaag, Fr. *couche arable*. Er ligt goede erf op dat land. De erf ligt niet dik op dien grond.

— Men zegt van eenen grond dat hij *diep geërfd is*, waneer hij eene dikke bouwlaag heeft.

Geërfd, b. nw. — z. *Erf*.

Gehand, b. nw. — *Hoe zijt ge gehand,* welke hand gebruikt ge om te werken, te schrijven, enz.? *Ik ben rechts gehand,* gebruik mijne rechterhand om te werken, te schrijven, enz. *Sommige menschen zijn slinks gehand.*

Hozen, w., onoverg. — Waden, baden, polsen. Door den sneeuw hozen. Wij moeten hier door 't water hozen. Ik heb geenen zin om een kwartier wijd door 't slijk te hozen.

Lobberen, w., onoverg. — Beurzen, plooien, rimpelen, gezeid van kleederen die te lobbig, te wijd zijn, of b. v. van twee onevenlange stukken die aaneengenaaid zijn. Dat kleed lobbert onder de mouwen.

Ook gebruikt in Limburg (z. *'t Daghet in den Oosten.*

Men zegt ook *beurzen* en *leiperen.*

Massel, z. nw., v. — Rochel, groote fluim.

Opboeien, w., wederk. — Zich gram maken, Fr. *se mettre en colère.* Ge moogt u zoo niet opboeien, want dit is slecht voor uwe gezondheid. Sommige onderwijzers boeien hun (zich) al te lichtelijk op in de school, en verkorten zoo hun leven.

Opzetten, w., overg. — Een verken, een kalf opzetten, d. i. aankoopen, om het vet te mesten. Ik ga tegen den winter een verken opzetten.

Overgehaald, b. nw. — Verbasterd, gekruist, door twee dieren van verschillend ras geteeld, Fr. *hybridé.* Een overgehaalde kropper (slach van duif). Een overgehaalde dog.

Overtrekken, w., onoverg., met *zijn.* — Naar een ander huis trekken, verhuizen. Men gebuur is aan 't overtrekken. Waneer trekt ge over?

Peerdeboks, z. nw., m. — z. *Boks.*

Slammeren, w., overg. — Spreken met eene belemmerde tong, stameren. Wat slammert ge daar allemaal? De dronkaard slammerde, zoodat ge er geen woord kost van verstaan. — Afl. *geslammer, slammeraar.*

Tegendragen, z. nw., o. — Tegenslag, tegenspoed, wederwaardigheid, Fr. *adversité, contrariété.* Die menschen hebben in 't afgeloopen jaar veel tegendragen gehad.

Tetteren, w., overg. — Gauw en onverstaanbaar spreken. Tettert zoo niet, spreekt traag en duidelijk.

— Afl. *getetter*, *tetteraar*.

— Vrglkt *tateren*.

Toe, voorz. — Wordt gebruikt, evenals *te*, om de tegenwoordigheid in eene plaats aan te duiden. Hij woont toe Brecht. Hij verblijft toe Brussel. Dat is toe Westmalle gebeurd.

Top, bijw., bij sommige werkw. gevoegd, beteekent : heel en gansch. Hij weunt (woont) top in de hei. Ik zit hier top in 't slijk. De zatlap viel top in de beek. Wij staan hier top in 't bosch.

Verslijmen, w., onoverg., met *zijn*. — Wordt gezeid van land, dat gedurende 'nen zekeren tijd vast gelegen heeft en daardoor killig en ongezond geworden is. Die plek grond is verslijmd. De grond zal verslijmen, als ge hem niet op tijd om en doet. Grond daar schietgroen (raaploof) op staat, verslijmt. Die boer laat zijn land verslijmen.

Zienderoogen, bijw. — Op eene zienlijke wijze, L. *evidenter*. Die boer gaat zienderoogen achteruit. Hij wordt zienderoogen van God gestraft.

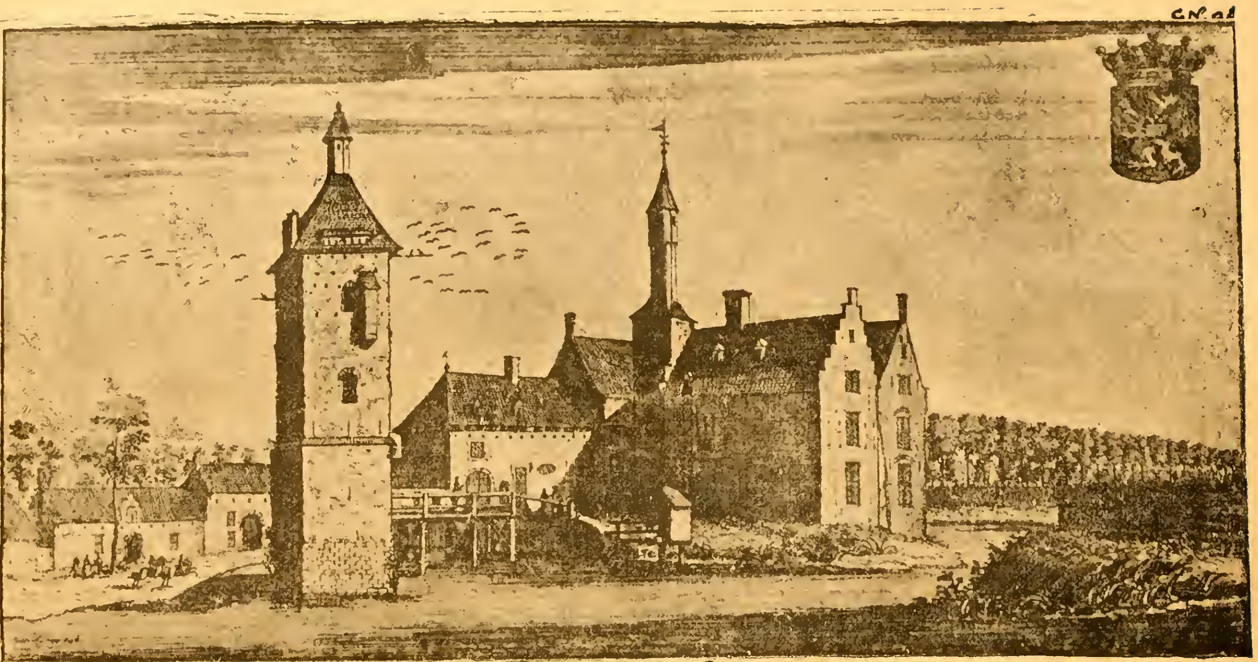
Zwaffelen, w., onoverg. — Wiggelen, loteren, loszitten, Fr. *branler*. Het wiel van dien kruiwagen zwaffelt. Een mes waarvan de lemmer zwaffelt in den hecht. Zet eenen stok tegen het boomken, dat daar staat te zwaffelen.

Vrglkt. *Loquela*, i. v. *zweffelen*, weg en weer bewegen in 't gaan, en *zwabbelen*, niet gespannen zijn, ruimte hebben, bewegen.

(*Gezant te St-Antonius-Brecht en omstreken*).

Jozef Cornelissen.

Prætorum de Norderwyck.

Kasteel van Norderwijck volgens eene plaat der XVIIe eeuw.

De Heerlijkheid Norderwijck.

Een woord geschiedenis.

De geleerde schrijver van « De Heerlijkheden van het Land van Mechelen, » — die zoo belangrijke reeks van geschiedkundige verhandelingen over een der bijzonderste deelen onzer provincie, — komt nogmaals den schat onzer plaatselijke geschiedenissen met een nieuw werk verrijken (1).

Ditmaal is het grijze Norderwijck, dat reeds negen eeuwen telt, aan de beurt. Inderdaad de eerste melding, die er van dit dorp gemaakt wordt, vindt men in een diploom van den jare 974, waarbij keizer Otto de Tweede aan de St Baafsabdij, te Gent, het met andere goederen weergeeft, die haar wederrechtelijk ontnomen waren. Door eene oorkonde van 976 bevestigt dezelfde vorst de abdij in 't bezit der goederen van de *pagus bragbatinsis*, en schenkt haar de eigendommen terug, die haar in de *pagi* van Haspegouw, Rijen en Taxandria ontnomen waren. De bezittingen in Taxandria waren *Northreuuic* en *Idingehem* (Itegem).

Hier vindt de schrijver gelegenheid om eenige welgepaste beschouwingen in 't midden te brengen over een onderwerp, dat reeds door meerdere geschiedschrijvers, zooals Piot, Vanderkindere, Longnon, enz., maar in verschillenden zin, behandeld was, namelijk de oude verdeeling des lands in *pagi*, wat men door *pagus* verstaan moet, zijne indeeling, zijn bestier, enz.

In de XIIIe eeuw behoorde Norderwijck aan het geslacht der Berthouten van Mechelen. Later, in 1370, bij koop van Mathilda, hertogin van Gelder, enz., vrouw van Mechelen, ging de heerlijkheid over in handen der familie van Lier. Na de dood van Johanna van Lier (1553) werd haar zoon, Jan de Plaines heer van Norderwijck, wiens dochter, Anna, die later Egidius van Busleyden, heer van Over- en Neder-Heembeek trouwde, in 1571 de heerlijkheden erfde.

(1) De titel van het werk luidt : *De Heerlijkheden van het Land van Mechelen. Norderwijck en zijne Heeren, door* J.-Th. de Raadt. — *Turnhout, Joseph Splichal*, 1892. — Fraai boekdeel in-8° van 94 bladz., met 1 plaat en 2 zegelafbeeldingen.

De heeren van Norderwijck, die malkander nog al spoedig opvolgden, hoorden beurtelings toe aan de families de Tiras, T'Serclaes en de Mesemacre, welke laatste den *titel van T'Serclaes in baenderye* verhief.

De geschiedenis der heeren van Norderwijck neemt natuurlijk de grootste plaats in van het werk.

Nu volgen eenige bijzonderheden over het kasteel van Norderwijck, dat, meermaals herbouwd, op geene eigenlijke kunstweerde roemen kan.

De geschiedenis van het dorp zelf geeft ons nog een aantal belangrijke bladzijden te lezen.

Zoo treffen wij opvolgenlijk mededeelingen aan over den naam, de ligging, de uitgestrektheid en de bevolking van Norderwijck; over de belastingen aldaar geheven in de XVIIIe eeuw, over de pest waarmede het dorp geplaagd werd in de XIVe, XVIe en XVIIe eeuw, en tal van andere belangwekkende bijzonderheden en gebeurtenissen.

Tusschen de inboorlingen van Norderwijck, die zich op eene gunstige wijze wisten te onderscheiden, verdienen in de eerste plaats vermeld te worden, de gebroeders Heylen, wier werken over geschiedenis en oudheidkunde nog steeds in achting zijn.

Ook over de zegels van het dorp wordt een woord gezegd. Het oudstgekend zegel der kerk (fig. 1) voert in een veld met

arabesken versierd het wapenschild der familie de Tiras (1), met St Baaf als schildhouder, luidens het omschrift: S. BAVO. IN. NOORDERWYCK.

In 1662 ontving de kerk een nieuw zegel (fig. 2) met het

wapen van T'Serclaes, overtopt van een baronnenmuts, en gehouden bij den patroon der plaats, St Baaf, die in elke hand eene banier met het wapen van het schild houdt; randschrift: S. BAVO. IN. NORDERWYCK. 1662.

Nu volgt nog een hoofdstuk gewijd aan de kerkelijke geschiedenis van Norderwijck, alsook een paar lijsten van de familie- en plaatsnamen in het boek vermeld.

Behalve de oorspronkelijke bescheiden nopens bovengemelde geslachten, vindt men er nog een groot getal over de volgende: van Berchem, van Berlo, van Broeckhoven, du Chasteler, van Immerseel, van Merode, van der Noot, van Renesse, van der Stegen, van Yve, enz.

Wij hebben zoo beknopt mogelijk den inhoud van het werk aangeduid, doch denken ruimschoots het bewijs van zijne belangrijkheid geleverd te hebben.

J. B. VERVLIET.

(1) In blauw een schuinsgeplaatste zilveren visch, gekroond van goud, vergezeld van twee zilveren (?) sporen, de radertjes omlaag.

Vertelsels.

1. (46.) Van eene slimme Spinster.

Het was in den tijd dat alle vrouwen, jonge en oude, nog sponnen. Eene moeder had eene dochter, die niet en wou of niet en kost spinnen. Wel honderd keeren was zij daarom bekeven en op zekeren dag wierd het zoo erg, dat de moeder haar te buiten joeg, zeggende : « Ge zult u nog zot spinnen! » Een heer die daar juist voorbijkwam, had dit gehoord en hij zei tegen het meisken : « Ik zou juist eene vrouw moeten hebben die goed spinnen kan, want ik heb thuis eene groote partij vlas liggen. Ga met mij mede naar de stad, ik zal u een deel meegeven. Dit moet gij op acht dagen goed en zuiver afwerken en dan bij mij terugbrengen. Ik ben machtig rijk, en gij ziet er mij een braaf en schoon meisken uit; welnu, zoo ge mij voldoet, wordt ge mijne vrouw. »

Ze vielen beiden t'accoord, maar de dochter wist geenen raad : zij en kost niet spinnen. Ze ging heel verdrietig van de stad naar huis en peisde gedurig in haar eigen, hoe zij het zou aanleggen om heur vlas op tijd en stond afgesponnen te krijgen en alzoo met den rijken heer te kunnen trouwen.

Terwijl zij daar nog gedurig over nadacht, komt haar een heer te gemoet, heelegaar in 't zwart gekleed. « Meisken, » zegt die heer, « ge ziet er mij zoo droevig uit, 't is bijkans ofdat de wereld tegen uwen dank stond. »

— « Ach! hoe zou ik kunnen blijde zijn! Deze partij vlas hier moet ik op acht dagen goed afgewerkt hebben, en ik en kan niet spinnen! »

— « Wel dat is niemendalle! Geef het vlas aan mij, ik zal het u binnen de vijf dagen, goed afgewerkt, terugbezorgen, maar ge moet mij uwe ziel afstaan. Nochtans, als het vlas gesponnen is, moogt ge nog drijmaal raden hoe ik heet : kunt ge het geraden, dan zijt ge verlost; kunt ge 't niet, dan is uwe ziel mijn. Wilt ge? »

— « Ja, ik wil wel, » zei het meisken. Daarop was de duivel weg, want die vreemde heer was niemand anders als een duivel uit de hel. De volgende dagen dacht en herdacht zij

hoe die heer toch wel heeten mocht, maar ze vond niets. Op zekeren dag, in 't grauwen van den avond, komt zij eene vriendin tegen die er heel verschrikt uitziet, niet verre van de plaats, waar zij den zwarten heer tegenkwam.

— « Wat hebt ge toch? » vraagt ze hare vriendin.

— « Ach! » is die heur antwoord, « ik ben strak dood van schrik : ginder in dien hollen eik hoorde ik een geronk als van honderd spinnewielen, en eene stem die maar gedurig zong : *Als dat vrouwken wist dat ik mispelsteertje heet, wat zou dat vrouwken lachen.* »

Dat was de duivel die daar het vlas zat te spinnen. Op den gestelden dag kwam hij met zijn garen af, goed en zuiver afgewerkt. « Ehwel », zei hij tegen het meisken en hij lachte, « geraad nu hoe ik heet! » Het meisken geraadde tweemaal, maar 't was er nevens. « Nog éénen keer! » zei de duivel, en hij wreef van blijdschap in zijne handen.

— « Mispelsteertje » riep het meisken. Toen hadt ge moeten zien wat gezicht de duivel trok! Hij liet 'nen ijselijken schreeuw, en liep er van door.

's Anderendaags trok het meisken met heur garen naar de stad. De heer stond verwonderd over het schoon en zuiver werk dat ze afgemaakt had en trouwde met haar. Toen de trouwdag daar was, deed de heer heur al de beste spinsters van haar dorp op de bruiloft verzoeken.

Zij verzon eenen list, om later voor altijd van het spinnen af te zijn, want 't mocht anders eens uitkomen dat zij niet spinnen en kon en heuren man bedrogen had! Wat deed ze mij? Ze noodde al de leelijkste meiskens en vrouwen van het dorp : leelijke toten, hanglippen, echte monstergezichten. Toen heur man al die aardige bakkesen zag, stond hij verwonderd en vroeg :

— « Maar wat leelijk volk is dat allemaal!... Zijn dat nu de beste spinsters? »

— « Ja », sprak de bruid, « dat komt van het spinnen. Deze vrouwen hebben eertijds schoon geweest, maar met gedurig de vingeren aan hunne lippen nat te maken, om den draad te bevochtigen, hebben zij zoo'n leelijke hangende lippen en zoo'nen scheeven mond gekregen. »

— « Wel, als 't zoo is, » zei de bruidegom, « dan wil ik niet hebben dat ge nog spint. »

En ze was van 't spinnen af en leefde rijk en gelukkig.

(*Gehoord te Heist-op-den-Berg.*) FRANS ZAND.

Noordbrabantsche Sagen.

79. (124.) **Het Haspelstraatje te Duisel.**

NAAR men gelooft, is die naam aan een smal straatje gegeven, omdat men er in den ouden tijd soms eene haspelende oude vrouw of eene andere heks ontmoette, waarom die plek zooveel mogelijk vermeden werd. Laat in den avond versperden eene menigte katten er den weg, en als gij er eene aanraaktet of hinderdet, ge kwaamt niet zonder een bekrabd aangezicht of bekrabde handen vrij.

80. (125.) **Spoken op Kruiswegen.**

OP eene menigte nog bekende kruiswegen van ons Kempenland hadden, nog in de vorige eeuw, des nachts of op duistere avonden, bijeenkomsten van heksen plaats. Met Kerstmis op middernacht kon eenieder zich daarvan overtuigen. Volgens eene oude sage zou een gewezen student die niet aan het bestaan van heksen geloofde, zich op Kerstnacht op eenen kruisweg te Eersel, of waar dan ook, geplaatst hebben. Het was daar een bekend punt der vereeniging van heksen, waarom de bewoners van 't omliggende schrik gevoelden er bij avond of nacht te moeten voorbijgaan. Terwijl de student op- en nederwandelt, slaat de dorpsklok middernacht. Hij had niets vreemds of schrikwekkends gezien noch gehoord, en zou zich nu dorp- of huiswaarts begeven. Nu hoort hij van achter opkomende stappen en ook gepraat. Eer hij den tijd heeft van om te zien, gaat hem haastig een oud grootmoederke voorbij met de handen op den rug, er in houdende een schuimspaan en luid prevelende: « hoe zal ik klaar komen met koken, ik heb zooveel gasten gekregen. » De student roept haar toe : « om te koken daar

staat uwe oude kromme kont nog wel voor! » Maar daar komt de grap eerst aan : een leger miauwende katten overvalt den stoutmoedigen student; hij wordt door eene doornenhaag gesleurd, zijne kleederen worden in flarden gescheurd en zijn aangezicht tot bloedens toe opengereten.

81. (126.) **De Heksen in eenen boom te Westerhoven.**

Er stond een zeer groote, oude en breedgetopte lindeboom, in het begin dezer eeuw omgeworpen, aan de zuidzijde der straat, omtrent het midden van het gehucht Loveren te Westerhoven. In dezen hoogen linde vergaderden schier elken avond en nacht eene ontelbare menigte katten, die de geburen en voorbijgangers dan allerlei geraas hoorden maken en zich met verschillende spelen en dansen bezighouden. Het volk meende dat al deze katten de heksen niet alleen van het dorp, maar van den geheelen omtrek waren en deze boom eene hunner geliefde bijeenkomsten was, alwaar uitsluitend beraadslaagd werd over de geheime kunsten die zij uit te voeren hadden. Geen wonder dus dat het vertrek, zoomin als de komst dezer katten door de eenvoudige lieden opgemerkt werd, daar zij geloofden dat eene heks zich willekeurig in eene kat en ook omgekeerd kon veranderen en zich voor den mensch onzichtbaar maken.

82. (127.) **De Behekste Pastoor.**

Op eenen namiddag kwam de eerweerde heer van Ham, herder te Westerhoven, † 1807, van de naburige pastorij van Riethoven terug. Eensklaps werd hij onderwege in den akker, door onzichtbare wezens ten gronde geworpen en kon niet meer opstaan. Terwijl hij daar zat, kwam een buurman die door de oude lieden nog dikwijls genoemd wordt, er voorbij en vond den pastoor ter plaatse; zijne pruik, zijn hoed en stok lagen op eenige passen van hem in het roggeland. De pastoor verzocht dien buurman spoedig naar zijne pastorij te gaan en aan Joanna, de huishoudster te zeggen, dat zij hem het boek zou geven, dat op eene door den pastoor aangeduide plaats lag. Zoodra de pastoor wat in dit boek gelezen had, kon hij zich oprichten en ongestoord

zijnen weg vervolgen. Het waren de heksen die hem deze poets gespeeld hadden, en die allèèn macht over eenen pastoor hebben, als hij niet tijdig zijne getijden leest.

83. (128.) **Eene Heks en een Mol.**

Van de kermis van Klein-Breugel naar Westerhoven terugkeerende, kwam J. Verkooien eens langs een gehucht van Neerpelt, toen eene vrouw hem naderde en hem vroeg of hij van Klein-Breugel kermis kwam. Hij wist dat die vrouw voor eene heks bekend stond, verschrikte en ging zijns weegs, zonder nauwelijks te antwoorden. Pas eenige schreden verder, liep een schoone mol, veel grooter dan een gewone, vóór Verkooien over den weg. De heks wist hem hiermede erg te ontstellen.

84. (129.) **Van eene Tooverheks verlost.**

Op den Treurenberg te Bergeik werd in 't begin dezer eeuw, de vrouw des huizes van eene haar goed bekende tooverheks geweldig geplaagd.

Op raad van een vertrouwd persoon der gemeente, moest men eene vreemde kat den huize uitjagen, zoodra die er zich weder in zou bevinden. Deze sloeg men nu onbermhertig met een dikken knuppel, waarop ze door het schuur- of mozegat naar buiten vluchtte en het niet meer heeft gewaagd dit huis te bezoeken, weshalve de betooverde vrouw dan ook van kwellingen is bevrijd gebleven.

85. (130.) **Boomen buigen met den top ter aarde.**

Weinige menschen te Bergeik hebben misschien zooveel lijkstaties, spoken, hekserijen en al wat meer van dien aard zij gezien, dan Goris Hendriks. Dat moet niemand verwonderen, daar hij met eenen helm ter wereld gekomen was. Zulke menschen ontwaren immers soortgelijke dingen, die anderen niet zien, al worden zij zelfs door zoodanige personen vergezeld, die de verschijningen aan hen dan te vergeefs trachten aan te toonen. Onder de vele wondere zaken aan Goris Hendriks overkomen, en die hij altijd vertelde, behoorde het nederbuigen der berkeboomen, in zulke mate dat hunne toppen den grond naderden. Dat zag

hij bij geheel stil weder, onverwacht, toen hij des nachts eene spookplaats voorbijging, waar berkeboomen groeiden.

('t Vervolgt). P. N. PANKEN.

Inhoud van Tijdschriften.

't Daghet in den Oosten, VIII, Nrs 9-10. — Limburgsch Nederlandsch. — Limburgsche Dichtveerdigheid. — Gilden. — Over de Hetsemennekens. — Jan en Trien. — Uit boeken, brieven en bladeren. — Oude volksgebruiken. — Een oude brief. — Een oud handschrift (volksgeneeskunde).

Volk en Taal, V, Nr 6. — Te nieuwjaar (T. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (F. de Vos). — Van den ouden krijgsman en zijnen ransel (L. d. C.). — Kerstlied (L. du Catillon). — Bijgeloof (P. Bernard). — 't Zaaierskruis (A. van Heuverswyn). — De kersttjok of kerstblok. — Het bierhuis van eertijds (C.). — Dietsche belangen.

Biekorf, III, Nr 22. — Zak in! Zak uit! (E. J. Callebert). — Hoe de maanden genoemd? (J. Craeynest). — 't Laatste blad (G. Gezelle). « 't Fransch in Afrika (E. Denys). — Mingelmaren.

Het Belfort, VII, Nr 12. — Uitgaven der Kon. Commissie voor geschiedenis van België (P. J. Goetschalckx). — Tweede vrouw (Adriaan). — Middelnederlandsche rijmsnippers (F. de Potter). — Karel ende Elegast (. W. Drijver). — Een Meetjeslandsch Idioticon (P. Schelstraete en J. van Landschoot). — De laatste werken door het Davidsfonds uitgegeven (L. Mathot) — De zanger (A. J. M. Janssens). — De leeuwrik (A. van Poucke). — De apostel van Nederland (P. X.). — — J. Bal's geëllustreerd verklarend woordenboek (E. P.). — Historische grammatica der Nederl. taal (Th. Stille). — Emile Claus... Indrukken (J. Seghers). — De laatste dooden (P. Danco). — Boekennieuws en kronijk.

Dietsche Warande. N. R., V, Nr 6. — « Eindelijk, » novelle (M. M.). — Het tooneel bij de Grieken (A. J. Flament). — Levensschets van Herman Jozef Beugels (Th. Ign. Welvaarts) — Het wapen van 's Hertogenbosch en zijne geschiedenis (C. C. V. Verreyt). — Liefderozen. Uit de legende der zoete Heilige Elisabeth (M. E. Belpaire). — Kunsttentoonstellingen te Gent, Munchen, Mentz. enz. (A. de Tichcler). — Boekenkennis. — Vondeliana. — Inhoud van tijdschriften. — Omroeper. — Bijlagen.

Dietsche stemmen, I, Nr 5. — El nuevo mundo (O. Loosen, S. J.). — De misdadigerskunde (J. van Mierlo, S. J.). — De kalender (P. Kerkhofs) — Landverhuizing (J. V. W.). — Boekbeoordeeling. — Priesterhaat (D.).

Kempisch Museüm, II. Nr 12. — Chronologische en Analytische Oorkondenlijst van Mierde (Th. Ign. Welvaarts). — Een woord over het geslacht Merode (T. R.). — Beersse en Vosselaar (P. J. Goetschalckx).

Wallonia *Recueil de Littérature populaire Croyances et Usages traditionnels,* publié par O. COLSON, JOS. DEFRECHEUX *et* G. WILLAME. *Rédaction : rue de Campine,* 184, *Liège. Administration : rue Bonne Nouvelle,* 88, *Liège. — Prix :* 3 *fr.*

I, Nr 1. — Le jour des Rois : I. Le héliètche aux environs de Liège (O. Colson). — II Chanson de quête du jour des Rois, air noté (H. Simon). — Contes I-II (M. François & G. Willame). — Légendes. I-IV (O. Colson). — Chansons avec airs notés I-III (Th. Strivay, J. Defrecheux & O. Colson). — Notes et enquêtes (O. C. & J. D.).

Bulletin de Folklore, I, Premier semestre. — Çoïncidences mythiques. L'intervention des astres dans la destinée, des morts (Goblet d'Alviella). — Contes. Psyché. Variante nouvelle, avec notes de MM. E. M. et Sydney Hartland (A. Vierset). — Flore populaire wallonne (J. Feller). — Médecine populaire. Les inscriptions d'Epidaure (E. Boisacq) — Le culte populaire de St Donat (E. Polain). — Jeux d'enfants. Rimes des doigts (G. Jorisseune). — Usages de culte : Clous et épingles (E. Monseur). — Revue des livres (E. M. — Société de folklore wallon.

Revue des Traditions populaires, VII, Nr 11. — La mort dans l'iconographie (P. Sébillot). — Les Météores. I. Le feu Saint Elme (R. Basset). — La chanson de Renaud. VI-VII (J Tiersot). Février la Lune (A Certeux). — Bibliographie des Usages et des tradit. pop. du départ. de l'Orne (L. de la Sciotière). — Les Espadonners de Salbertrand (E Maison). — Gargantua. IX (C. Tisserand). — Petites légendes chrétiennes. III-IV (R. M. Lacuve). — Les outils traditionnels. II. La botte (L. Morin). — Les empreintes merveilleuses (R. Basset) — Coutumes de mariage. XII (C. Rubbens). — Les esprits forts à la campagne. III (L. Morin). — Tradit., superst., et coutumes de la Sarthe (Mme Destriché) — La légende napoléonienne. V. (P. S.) — Les rites de la construction. XX (R Basset) — Contes de Luxembourg (P. Marchot). — Rites et usages funéraires. XI (Y. Guyot) — Nécrologie. (P. S.). — Bibliographie.

La Tradition, VI, Nrs 9-10. — La Rose dans la légende (A. France). — Contes et Fables d'Animaux II (Th. Dovidson). — Les deux qui sont morts (Bérenger-Féraud). — La Naissance. I. En Belgique (J. Lemoine). — Congrès des Traditionnistes à Chicago (Fl S. Basset). — Nui Vong Phu (M. Dorville). — Mélusine, pasquille (A Desrousseaux). — Le Folklore polonais, II, vj (M. de Zmigrodzki). — Chansons du Quercy. XXIII (F. de Beaurepaire) — Folklore des petits enfants (H. Carnoy) — La Courtisane et les Talismans (F. J. Melville). — Le Folklore de Constantinople II, viij (J. Nicolaïdes). — Contes moqueurs. I (S. Prato). — Vieilles chansons. X (Vte de Colleville) — Uriël, légende dramatique (Ch. Lancelin). — Le bon Dieu et Saint-Pierre (A. Harou). — Contributions au Folklore de la Belgique (H. C.). — Bibliographie.

Mélusine, VI, Nr 6. — Airs de danse du Morbihan (Mll E. de Schoultz-Adaiëvsky). — L'Opération d'Esculape (H. Gaidoz). — La Vierge aux sept glaives (H. Gaidoz). — Les Décorations (H. G.). — La Fascination : C), Thérapeutique (J. Tuchmann). — Le Berger et la Bergère (E. Rolland). — Le Plongeur (H. Gaidoz) — Bibliographie.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, II, Nr 4. — Märchen in Saxo Grammaticus (Axel Olrik). — Aus dem Aber-und Geisterglauben der Chinesen (Arendt). — Nachtrag (Arendt) — Handwerksbrauch in der Iglauer Sprachinsel (Piger). — Zur neugriechischen Volkskunde (Dr A. Thumb). — Zwergsagen aus Nordfriesland (Chr. Jensen). — Reinhold Köhler (Prof. Dr E Schmidt). — Sprichwörter und Redensarten (K. E. Haase). — Kleine Mitteilungen (J. Zingerle, K. Weinhold, u. s. w.). — Aus dem Sitzungs-Protokollen des Vereins für Volkskunde (A. Brückner). — Litteratur des Jahres 1891 (Dr M. Laue).

Am Ur-Quell, III, Nr 11 — Der Kultwald in der Volkmedizin (Dr M. Höfler). — Der Dales (R. B. Mordechai Brainin). — Zu Fränkels studie über V. Schiemann. — Sagen aus der Prignitz (K. Ed. Haase). — Wo ist der Pferdehimmel? (A. Treichel). — Bastlösereime (Böhm u. Glöde). — Hexenleiter (H. Volksman). — Nordfriesische Rätsel (Carstensen). — Geheime sprachweisen (Kisslinger u. Kaindl). — Siebenbürgisch-deutsches Volkslied (H. v. Wlislocki). — Kleine Mitteilungen (Knauthe u. Glöde). — Vom Büchertische.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ TWEEDE AFL. ◆

Iets over het Niezen.

(*Vervolg*).

WELK is nu volgens de geschiedschrijvers de oorzaak van den wensch, dien men den niezenden persoon toestiert?

Volgens de Rabijnen komt aan Adam de eer toe van het eerst geniesd te hebben. In dien tijd moet het niezen een slecht voorteeken, zelfs dat van de aanstaande dood geweest zijn. Dat duurde zoo voort totdat Jacob, niet verlangende te sterven om zulke nietige reden, God bad, in dien stand van zaken verandering te brengen. Volgens sommige schriftgeleerden is het gebruik, den niezende gelukwenschen toe te stieren, hieraan toe te schrijven.

Fam. Strada meent het invoeren van dit gebruik aan Prometheus te moeten toekennen. Dit fabelachtig personage had een beeld gemaakt dat nog slechts het leven moest ingeblazen worden om volmaakt te zijn. Prometheus ving eene zonnestraal op, en liet ze in de neusgaten van zijn beeld glijden, waarop het aanstonds begon te niezen.

Carolus Sigonius en Polydoor Virgilius verwerpen echter die fabeltjes, en verhalen dat er ten tijde van den H. Grego-

rius den Groote, dat is omstreeks 590, in Italië eene soort van pest heerschte, waarvan het kenmerk een aanhoudend niezen was. Daar er tegen de ziekte, die talrijke slachtoffers maakte, geen kruid gewassen was, bleef er nog slechts over, den aangetaste Gode te bevelen, wat voor den oorsprong van ons *God zegene u* gehouden wordt.

De twee genoemde schrijvers zijn echter de eerste niet geweest, die ons dit verhaal meedeelen. Waarschijnlijk hebben zij hiertoe slechts benuttigd, wat voor hen zekere Durand, bijgenaamd *Speculator*, die in de 13ᵉ eeuw leefde, of vroeger nog, Paulus Diaconus, die in de 8ᵉ eeuw zijn «De gestis Longobardorum» schreef, te boek gesteld had.

Wat er ook van zij, stellig is het gebruik overoud, en schijnt op te klimmen tot Cyrus en zelfs tot Job.

Aristoteles zegt dat het niezen een geschenk der goden is, en Hippocrates, die de meening van Aristoteles deelt. somt zelfs de ziekten op, die door het niezen kunnen genezen worden.

Bij de Ouden werd het niezen nu eens als een goed, dan weder als een slecht voorteeken beschouwd, al naar den tijd, de plaatsen en de omstandigheden. Gebeurde het niezen tusschen den middag en middernacht, stond de maan aan den hemel binnen de teekenen van den dierenriem : den Stier, den Leeuw, de Weegschaal, den Steenbok of de Visschen, dan was dit een goed teeken; niesde men echter tusschen middernacht en den middag, was de maan binnen de hemelteekenen van de Maagd, den Waterman, de Kreeft, den Schorpioen gekomen; verliet men zijn bed, of stond men op van tafel, dan waren dit zooveel onheilvollė teekens, en men mocht zich gerust Gode bevelen.

Volgens Homeros, Theocrites en Socrates moest het niezen langs het linker neusgat als ongelukkig, langs het rechter als gelukkig beschouwd worden. Zoo ook meenden de oude Egyptenaars.

Bij de Grieken en de Romeinen gold het als een goed voorteeken, dat de niezer zich aan hunnen rechten kant bevond.

Volgens Buxtorf werd den niezenden Hebreeuw « Hajim Aobhim », *een goed leven!* of *zij het leven voordeelig,* toegewenscht. Andere schrijvers halen den wensch : *Asuthá, heil!* ook *repuáh, geneesmiddel!* of *tot uwe gezondheid!* aan.

De Griek, die hoorde niezen, wenschte den niezer *Zeus Soson!* terwijl de Romein hem *Salve!* of *Vale!* in later tijd *Deus te adjuvet!* toeriep.

De oude Duitschers brachten den vromen wensch uit *helfiu Got, Christ in helfe, Got helfe dir.* Nu nog hoort men dit leste in Duitschland; ofschoon het *Gott helfe dir* sterk afgewisseld wordt met het onchristelijk *Gesundheit.*

De Franschman zegt *Dieu vous bénisse,* ook kortweg *bénisse, bien vous fasse, à votre souhait,* of *santé;* terwijl de Waal den niezer gewoonlijk *à vos souhaits* toeroept.

Wat de Vlamingen zeggen, hebben wij reeds hooger vermeld.

* * *

Bij vele volkeren, zooals de Araben, de Perzen, de Abyssiniërs, zelfs bij de onbeschaafdste volkstammen van Midden-Afrika, bestaat het gebruik den niezer van eenigen rang of stand, eenen groet, eene buiging, toe te stieren.

Zoo zegt de Mahomedaan na het niezen : « Eere zij Allah! » terwijl hij eene buiging maakt. Wat de Soeloes betreft, deze meenen dat door het niezen, een der geesten die hen omzweven, in hun lichaam gedrongen is, en hun alzoo geluk en gezondheid aanbrengen moet. Verheugd roepen zij dan ook uit : « De geest in mij, ik ben gezegend. »

Toen de Spaanschen Florida bemachtigd hadden, en de Caciek van Guachoia voor den bevelhebber Soto gebracht werd, niesde de eerste, waarop al de Indianen van zijn gevolg zich ter aarde bogen, en de zon baden, hunnen heer en meester met hare schitterendste stralen te verlichten.

Iets in dien aard vertelt Strada ook van den keizer van Monomatopa. Wanneer die machtige vorst niesde, dan wierp zijn gansch gevolg zich ter aarde, en wenschte hem zoo luidruchtig geluk, dat men het tot buiten het paleis hoorde; spoedig vloog het gelukkig nieuws van mond tot

mond, van huis tot huis, van stad tot stad, en op korten tijd weergalmde het gansche land van heil- en zegenwenschen voor den niezenden keizer.

Een ander veel zonderlinger verhaal is dat, volgens hetwelk, wanneer de koning van Sennaar niest, zijne hovelingen hem den rug toedraaien en zich eene kleis op den rechterbil geven.

Zoo heeft men allerhande gebruiken bij het niezen kunnen vaststellen, bij blanken en zwarten, bij de oude zoowel als bij de latere volkeren, in alle tijden en in alle werelddeelen.

Een stellig antwoord op de vraag waarom en sinds wanneer men den niezende eenen wensch, eenen groet, of iets dergelijks toestuurt, heeft men nog niet, en zal men wellicht nooit geven kunnen. J. B. VERVLIET.

Sprookskes en Vertelsels.

2. (47.) **Jan Dom.**

ZIE, 't was in den tijd, dat er toch nog aardige dingen op de wereld gebeurden. Er was toen zoo een moederken dat met haren zoon huishield. Jan hiet die jongen, en 't en was juist geén zot, maar hij zette toch vieze kuren uit. Op 'nen keer, dat moederke van huis ging, zegde zij : « Jan, ge moest de koolen wat vetten. » — « Dit is goed, » zei Jan. En als ze fijn weg was, trok Jan de keuken in, haalde 't broodmes, en stak de eenige koei dood, die ze op stal hadden. Van dat vleesch kookte hij soep, en 't vet dat er af kwam, goot hij op de koolen. « Dat is al gedaan, » zei Jan, « de koolen zijn gevet; » en hij ging slapen. Een beetje naderhand kwam moeder thuis en dan zag ze al de katten uit de geburen, die bezig waren met 't vet van de koolen te lekken. « Djeezes » roept ze, « Jan!... » — « Wat is 't, moeder? » (want hij was er van wakker geschoten) — « Jan, zie toch eens! » — « Ja, moeder, katten! » — « Hoe katten? » — « Wel ja, katten; 't is niets gekort dat ik de koolen vet, ze lekken het er toch allemaal af. » — « Wat ze lekken het er af? » — « Wel 't vet. »

— « Welk vet? » — « Wel 't vet zeg ik u. Ik moest de koolen vetten eh? Ehwel, ik heb de koei dood gedaan en 't vet er op gegoten. » — « Genadige hemel! (en 't mensch was om zot te worden) wat gaan we nu aanvangen? » — « De huid verkoopen, » zei Jan. En seffens had hij schoenen aan en schoof naar de merkt. Dat wilde nu ook lukken, maar er kwam daar juist een rijke zot aan, en die zegt tegen Jan : « Vriend, » zegt hij, « wat vraagt ge voor die huid? » — « Nen stuiver per haar. » — « Ze is verkocht, » zei de zot. — Als Jan nu thuis kwam, had hij zoo veel geld, zoo veel!... « Dat krijg ik nooit geteld, » zegt hij! maar... » en zoo veel zijne beenen maar geven kunnen, loopt hij de geburen in. « Mannen, » zegt hij (er woonden daar twee gierige duivels met hunne moeder) ge moest mij uw korenmaatje eens leenen. « Dat was goed, maar die mannen zouden geerne geweten hebben waar 't ding moest voor dienen, en ze streken den bodem van 't maatje vol vet, en als 't vanher thuis kwam, hing de bodem vol geld. » « Maar Jan, » zeggen ze, « waar hebt ge toch zoo veel geld gehaald? » — « Onze koei dood gedaan, » zegt Jan. — « Dat alleen? » — « De huid verkocht aan nen stuiver per haar. » — Ge ziet dat van hier : die mannen staken hunne koei dood en zij met de huid naar de merkt! Er kwam daar een vent aan, en : « de prijs van die huid? » vroeg hij. « Ne stuiver per haar, » zegden zij. — « Ge zijt zot, » zei die vent, en ze konden hunne huid niet kwijt geraken. Kwaad als de horzels trekken ze naar huis, en zweren bij hoog en bij leeg, dat ze Jan zullen den nek breken. Nu, Jan had er van gehoord. « Daar zijn die kerels voor in staat, » dacht hij, en 's avonds : « moeder, » zegt hij, « kruipt gij van avond in mijn bed; 'k zal ik in 't uwe slapen. » — « Waarom jongen? » — « Voor eene verandering, » zegt Jan. Zoo gezeid, zoo gedaan... 's Anderendaags 's morgens lag 't menschke den kop afgesneden. — « Dat zoudt ge! » riep Jan, als hij dat zag... « Maar wacht eens... » Daarop haalt hij stokskens, koord en neusdoek; bindt moeders kop vanher schoon op heur lijf, zet ze op 'nen ezel en rijdt er mee naar de pastorij. — « En nu, » zegt Jan, als hij voor de

poort stond : « ringeling!... » Hij belde dat heel 't gebouw daverde, en liep weg, hem achter de haag versteken.—Straks kwam de meid opendoen, en als ze dat wijfken op dien ezel zag zitten : « dag vrouwken, » zei ze zoo; maar ze kreeg geen antwoord. « Wat komt ge doen?» vroeg ze. — 't Vrouwken bleef stom. — « Maar spreekt dan toch! » Niets te doen, er was geen woord uit te krijgen. — Gestoord, loopt ze naar den pastoor, en : « Mijnheer, » roept ze, « dat is me nu een vies schepsel aan de deur!... Een wijf dat op 'nen ezel zit, en ze gaat noch open noch toe! » — « Wacht, » zegt de pastoor, « 'k zal ik dat slot wel doen springen! » « Moeder, » spreekt hij, gelijk hij aan de deur komt,« wat is er van uwen dienst? » — Nog geen taal. — « Spreekt dan toch, als ge wilt dat een mensch u kunne verstaan! » — Geen antwoord. — Jamaar, de pastoor wierd kwaad. « Zie, » zegt hij, « nu gaat ge spreken, of ik sla den kop van uw lijf! Wat belieft er u, moederke?!... een... twee... drij, lap! » en daar gaf hij 't mensch eene peer, dat haar kop in 't midden van de straat wegrolde! — En nu kwam Jan huilende en tierende van achter de haag gesprongen. « Mijnheer pastoor, » roept hij, « Dat zult gè me betalen!... Wat, gij mijne moeder vermoorden! » — « Jan, maar Jan, zwijgt toch, » zegt de pastoor, « zwijgt jongen, zwijgt .. ik zal u zoo veel geld geven als ge wilt. » — Dat was goed. Jan ging terug bij zijne geburen voor 't korenmaatje en ze streken er weer vet aan. « Maar jongen toch, » vroegen ze, « waar haalt ge al dat geld? » — « Wel, » zei Jan, « ik heb moeder den kop afgedaan, » en hij vertelde dan hoe 't op de pastorij gegaan was. — « Dat we dat ook deden, » dachten de schurken, en ze deden 't. Maar de pastoor was slimmer geworden en dat ding pakte niet meer! — Dat zouden ze Jan toch duur betaald zetten, de eerste gelegenheid de beste! 't Duurde niet lang aan of ze vonden den deugniet heel alleen in eene herberg en ze staken hem in eenen zak. Maar, nu hadden ze percies nood, en ze gingen nog eens waar de koning te voet gaat. En Jan lag daar nog te spertelen en te permetteeren, als er al met eens een scheper binnen kwam. — « Wat is dat hier altemaal? »

vroeg die mensch. — « Wel, » zei Jan, « ze gaan me tegen wil en dank koning maken en 'k en kan lezen noch schrijven! » « Als 't maar dat is, » zei de scheper, « 'k zal ik wel koning zijn. » — « Gauw dan, » zei Jan, « want ze gaan komen! » — Op een, twee, drij was de scheper den zak in en Jan de deur uit. Nu, hij mocht van geluk spreken, want pas was hij weg, of zijne lieve geburen kwamen vanher binnen. « Kerel, » zegden ze, terwijl ze den zak oppakten, « we zullen u dezen keer een doopsel geven daar ge niet gemakkelijk zult van terug komen! Vooruit nu, en 't water in! » — Ja, de sukkelaar had schoon te roepen dat hij kon lezen en schrijven, er was daar niet aan te doen : hij wierd verdronken. — « Nu, » zeiden de mannen, « zal hij ons toch op geene stoopen meer trekken, » en ze gingen naar huis. Intusschentijd was Jan naar den scheper zijne kudde getrokken, en hij verkocht al de schapen. Dat hij geld had kunt ge wel denken. Ook, 't en duurde geen vier, vijf dagen aan, of Jan kwam weeral afgestooten voor 't korenmaatje! Dat was te sterk! Daar kregen de geburen nu geenen kop meer aan. — « Maar Jan, » zeggen ze, « waar komt toch al dat geld vandaan? » — « Oei, » zei Jan, « of ge 't niet en wist! Wel als ge mij daar in de rivier smeet, kwam ik juist te rechte op eene kudde schapen! » — « Toch niet waar zeker? » — « Of 't waar is?... haddet ge mij 'nen voet verder geworpen, dan kon ik er nog eene kudde verkens bij pakken!... 't is spijtig. » — « En zouden daar nog schapen zijn? » — « Schapen en verkens, » zei Jan, « 't zag er daar onder nog zwart van! Als ge er uw paart wilt van hebben, moet ge rap zijn. » — « Jan, » zegden de mannen, « doet ons ook eene kudde aan de hand! » — « Geerne, » zei Jan, « komt maar. » Ze trokken dan naar 't water, de oudste werd in eenen zak gestoken en klots!... Jan smeet hem in 't midden van de rivier. En gelijk als 't water begost te brobbelen : « gauw, » zei Jan tegen den tweede, « gauw of 't is te laat... zie hij klauwt al naar de verkens! » Pardaf!... de snul sprong hem na, en ze verzopen allebei. Amen, zei Jan, en van toen af leefde hij op zijne renten dat het schoon was om zien.

J. B. R.

(*Gehoord te Aarschot*).

De Sterren en Sterrebeelden in het Volksgeloof.

I.

De Maan.

DEZE planeet was, na de zon, eene der voornaamste godheden van het heidendom, en, daar zij niet dan 's nachts verscheen, vreesde men haren invloed. Vandaar de bezweringen die de vrouwen van Crotone en de tooveressen van Thessalië tegen de maan uitspraken, en andere bijgeloovigheden van dien aard.

De Thessalische vrouwen waren vermaard wegens hunne tooverkunst en konden, zegt men, door hunne tooverzangen, de maan uit den hemel doen dalen. (PLATO, *Gorg.* 513).

De maan wierd aanbeden in Germanië, in Saksen, in Groot-Brittannië, en in Gallië was haar eeredienst niet min verspreid. Er bestond zelfs een orakel der maan op het eiland Sain, gelegen aan de zuidkust van Neder-Bretanje. Het waren Druïdessen, die het orakel bedienden.

De zesde dag der maan was bij de Kelto-Belgen een heilige dag, waarmede de maanden, de jaren en de eeuwen begonnen.

Bij de Gallen was het meer Gevaudan aan de maan toegewijd, en alle jaren kwam men uit de omliggende landen toe, om er de giften in te werpen, die men aan de godin offerde. (*Dict. des Origines*, t. II, p. 7).

Sint-Elooi had in Vlaanderen verschillige bijgeloovigheden te bestrijden (1), waarvan heden nog overblijfsels bestaan onder onze landlieden. Daarover verder.

Zoo geloofden onze voorouders dat eene maaneklips niets anders was dan een gevecht tusschen den wolf *Hati* en de maan. Daarom maakten zij alsdan een oorverdoovend getier op allerhande getuigen en riepen zege aan de maan, *vince luna!* waneer deze, na de eklips, weer helder scheen. Sint-Elooi verhief krachtdadig de stem tegen deze bijgeloo-

(1) *De quelques coutumes païennes combattues par St-Éloi.* Annales de la Société d'Emulation de Bruges. (2me Série, t. XIII, pp. 107 et 399).

vige praktijken, die door het Concilie van Leptinen, in de VIII^ste eeuw verboden wierden.

De Araben en de wilde volksstammen, inzonderheid die van den Congo, gelooven nog, waneer zij eene eklips zien, dat de maan strijd voert tegen eenen draak, eenen wolf of eene andere beest die haar wilt verslinden. Ook houden zij een geweldig lawijt, om het kwaaddoende dier te verjagen.

Den 13^den October 1856 had er eene maaneklips plaats, zichtbaar in Algiers. Nauwelijks hadden de inboorlingen het natuurverschijnsel bemerkt, of zij begonnen te bidden en met luider stemme te zingen. Dat hielden zij vol gedurende een deel van den nacht. Ter zelfdertijd voerden zij een helsch ketelmuziek uit op alle slach van keukengereedschappen, ten einde den draak op de vlucht te drijven, die de maan dreigde te verslinden.

Waneer de Indianen van Dakota de maan zien verdwijnen, gelooven zij, dat ze door kleine muizen verslonden wordt.

Waneer men de maan niet meer ziet, beelden de Hottentotten zich in, dat zij hoofdpijn heeft en de hand voor haar voorhoofd houdt, om heur gelaat aan 't gezicht der menschen te onttrekken.

De Eskimozen beweren dat de maan op zekere tijden, voornamelijk na hare reis afgelegd te hebben, zoo vermoeid is en zulken honger heeft, dat zij zich eenige stonden verwijdert om uit te rusten en wat te gaan eten. Wat haren eetlust bewijst, zeggen zij, 't is dat zij na hare terugkomst veel dikker schijnt dan vroeger.

Het Concilie van Leptinen veroordeelt dezen die gelooven, dat vrouwen de macht hebben om over de maan te gebieden.

Die vrouwen stonden bekend onder den naam van *Habruna*. 't Waren profetessen, zoogezeid bezield door den goddelijken geest en hebbende in hunne handen het lot der menschen, die zij konden dooden door eenen enkelen hunner oogslagen.

(*'t Vervolgt*). ALFRIED HAROU.

Bescheiden voor de Geschiedenis van Ryckevorsel en Loenhout, mitsgaders een woord over eenige schepenzegels dier gemeenten.

In 't *Kempisch Museum*, jaargang 1891, 9e aflevering, bladz. 287-289, deelt E. A. onder den titel *Ryckevorsel* eenige aanteekeningen mee aangaande de geschiedenis en een zegel dier gemeente.

Hij stelt vast dat men vroeger *Vorsel* schreef en eerst omtrent het jaar 1435 Ryckevorsel begon te zeggen. Wij zullen hieronder aantoonen dat in een stuk van 1424 reeds de benaming *Rikenvorssel* voorkomt.

De geachte schrijver zegt dat de heerlijkheid Vorsel, volgens Gramaye, eertijds eenen « rijken », machtigen heer zou hebben toebehoord, en dat die naam daarom in Ryckevorsel werd veranderd. Hij acht evenwel deze veronderstelling ongegrond, maar neemt aan dat *Rycke* hier niets anders beduidt « dan *Rik*, eene verkorting van Hendrik, of, zooals men eertijds placht te schrijven, *Heynryck* ».

De Hendrik wiens naam men met dien der heerlijkheid heeft vereenigd, zou niemand anders zijn dan Hendrik van Cuyck, die in 1358 heer van Vorsel werd en in den slag bij Baesweiler het leven liet.

Zeggen wij terloops dat de akte verleend in 1358, op *Sinte Peeters ende Sinte Pauwels avonde der apostelen*, en waarbij Jan, heer van Cuyck en Hoogstraten, het *dorp van Vorssele* aan zijnen broeder Hendrik afstaat, door wijlen den eerw. heer C. Stroobant in 't *Kempisch Museum*, jaargang 1890, bl. 73-75 is medegedeeld.

Zonder mij te willen mengen in het debat over de naamafleiding van Ryckevorsel, geef ik nochtans in bedenking dat Baron Jacques le Roy, in zijne *Notitia Marchionatus S. R. J.*, verklaart in 't archief der abdij van S. Michiel, te Antwerpen, een diploma van Henrick van Cuyck, *heer van Vorsele ende van Asten*, van 1367, te hebben gezien, er bij

voegende : *Gramajus in Antv. lib. IV, cap. XI. de hoc loco scribit sequentia : Vorselarium Richardi, Rycke-Vorsel, ubi ecclesiam dono episcopi Cameracensis Antverpiani Canonici procurant.*

Wij hebben hier dus eene derde lezing : *Vorsel van Ryck* = *Rijkaard* (*Richard*).

Wat daar ook van zij, zekerlijk zou 't vreemd klinken dat men den voornaam van een heer, wanneer hij reeds veertig jaar dood was, op Vorsel zou toegepast hebben! Doch misschien ontdekt men vroeg of laat oorkonden uit den tijd van Hendrik van Cuyck, waarin de naam Ryckevorsel voorkomt. Alsdan zou E. A.'s bevestiging blijken gegrond te zijn.

Een Jan van Cuyck, heer van Hoogstraten, verkocht in 1424 het dorp Ryckevorsel aan Nikolaas van der Elst.

Ik laat een uittreksel uit de leenregisters betreffende deze verkooping, dat tot nogtoe nooit in druk verscheen, hier volgen :

Van Claus van der Elst, die opten lesten dach van Merte xiiij^{c} xxiiij, tot Berlair by Antwerpen in Willem Nuets huys, dair by waren als manne van leen die joncker van Seyn, Daneel van Ranst, Henrick van Ranst, Jan van Mechelen, Willem Noyts, Peter van Wyfliet, Henrick van Amersoyen ende Henrick van Dordrecht, ontfinc, by cope gedaen jegen heren Janne van Kuyck, heere van Hoochstraten, die dorpe van Rikenvorssel ende Wortel ter mercken toe; voir 't hergeweyde x cronen Vrancrycx. (1)

*
* *

Thomas van der Elst, zoon van genoemden Nikolaas, verkocht Ryckevorsel in 1461 aan Vranck van Borssele, heer dier plaats en graaf van Ostervant.

Deze schonk het dorp, met Hoogstraten en andere, aan Jaspar, *ennich sone tot Culenborch* (2), bij dezes huwelijk met Johanna, wettige dochter van den Grooten Bastaard, Antonius van Burgondië, wiens ouders waren Filip-de-Goede en Johanna de Presle (3). De vorige leenman overleden zijnde,

(1) *Leenhof van Brabant*, reg. n^{r} 396, f° 104.

(2) Zoon van Gerrit, heer van Culemborg, en van Elisabeth van Buren, dier ouders waren Jan, graaf van Buren, en Eleonora van Borssele.

(3) Vergelijk *Annales de la Société d'archéologie de Bruxelles,* 1891, bl. 323-335 : *Un fragment de compte de Philippe le Bon.*

werd Jaspar den 15^{n} December 1470 met de goederen beleend.

Dit blijkt uit de volgende tot hiertoe onuitgegeven oorkonde :

Ontfanck Joncker Jaspars, ennichs sone tot Culenborch.

Kaerle (1), enz., doen cont allen luden dat opten dach, datum van desen, voer onsen lieven getruwen riddere, rade, kemmerlinge ende stathoudere van onsen leenen van Brabant, heren Robbrecht Cotereau, ende onsen mannen van leene hier na bescreven, met namen onsen lieven ende getruwen heren Peteren van Brymeu, onsen rade,ende heren Jan Brant, here tot Olmen, ridderen, mester Janne van Watermale, onsen rade, Henricke de Witte, Cornelyse van Coensborch ende meer andere, quam in propren persoene onse lieve neve Jaspar, ennich sone tot Culenborch, ende ontfinck om den selven onsen stathouder van ons te leene, by doode wilen heeren Vrancx, in synre tyt heere tot Borssele, grave tot Oistrevant, ende vut crachte van der ghiften by den voirs. wylen heeren Vrancken in synre levende tyt den voirs. Jaspar in behulpe van huweliken, getracteert ende geschiet tusscen den selven Jasparen ende onser wailgeminder nichten Jouffrouwe Jehannen, wettige dochter onss liefs getruwen brueders, ridders, raid ende kemerlinck, heren Anthonys, bastairt van Bourgognien, greve van der Rochen, enz. (2), dair af gedain, dat dorp, slot, lant ende heerlicheit van Hoechstraten met allen sinen toebehoirten, tot eenen leene ; dat dorp van Rykenvorssele metten toebehoirten ten anderen leene; item dat dorp ende heerlicheit van Minderhout metten toebehoirten, ten derden leene, ende die helicht van den dorpe van Brecht ende van Zundert, met allen hueren toebehoirten, ten vierden leene, ghelyck ende in alle der manieren de voirs. wylen Vrancke, heere tot Borssele, die in synen tyt van ons te leene te houden plach ende onse leenboecken van Brabant dat clairlike inhouden ende begrypen. Ende dede de selve Jaspar ons dair af mansschap, met hulde ende eede van trouwen ende alle andere heerlike ende gewoenlike diensten na ons hoefs recht, dair toebehoerende. Ende onse voirs. stathoudere in onsen name ontfincken alsoe dair af in onser mansschap, behoudelic ende altyt, oft in desen ende allen anderen saken, onser heerlicheit, onsen rechte ende eenen iegeliken des syns. Ontbieden hieromme ende bevelen allen ambachten, officyeren, rechteren,mannen van leene, laten, ondersaten, innegesetenen der voirs. dorpen, landen, slote, herlicheiden ende goede van Hoechstraten, Ryckevorssele, Minderhout ender der voirs. helicht van de voirg. dorpen van Brecht ende van Zundert,dat zij ende elc van hen,alsoe toebehoirt, van nu voirtane den voirs. Jaspar,ennich sone tot Culenborch,kennen, houden ende ontfangen voir hueren heerschap der selven dorpen, lande, slote, herlicheiden ende goeden, hem daer af doende manschap, hulde ende eede van

(1) Karel-de-Stoute.

(2) Die Antonius van Burgondië, bijgenaamd de Groote Bastaard, was inderdaad de halve broeder van vaders zijde van Karel-den-Stouten, hertog van Burgondië, Brabant, enz., in wiens naam de leenbrief werd gegeven.

trouwen, ende hem betalen alle cheinsen, renten ende rechten dair toebehoerende, ghelyc ende in alle d'andere zy en huere vorsaten den voirs. wilen heeren Vrancken ende sine vorouderen, heeren ende vrouwen der voirs. landen, dorpen, slote ende herlicheiden ende goeden, tot hier toe gedaen hebben gehadt ende het behoirt, ende des niet en laten, want wy 't alsoe van hen ende elc van hen willen hebben gedaen.

Des t'oirconden hebben wy onsen segel hier aen gehangen. Gegeven vyfthien dage in decembri, in 't jair ons heren dusent vier hondert ende tseventich (1).

*
* *

Maar Eleonora van Borssele, vrouw van Zuylen en van Sint-Martensdyk, echtgenoote van Gysbrecht van Nieuwenrode, vorderde, als eenige zuster des schenkers, de goederen spoedig terug. Zij verhief dezelve den 22^n Mei 1471.

Ziehier de akte van verheffing :

Kaerle, enz., doen cont allen luden, dat opten dach, datum van desen voir onsen lieven getruwen riddere, rade, kemmerlinghe ende stathoudere van onsen leenen van Brabant, heren Robbrechte Cottereau, ende onsen mannen van lene, hier na bescreven, met namen meester Janne den Groote, onsen segelere van Brabant, meester Arnde van der Beken, onsen rade, Willeme Schilt, Janne van den Winckele, Cornelyse van Coensborch, Gheerde Brant ende meer andere, quam in propren persone onse lieve geminde Jouffrouwe Alieonora van Borssele, vrouwe van Zulen ende van Sint-Mertens-Dyck, wettige gesellinne Ghysbrechts van Nyewenrode, ende ontfinck om den voirs. onsen stathouder van ons te leene, by doode ende als als ennige zuster ende van bloots wegen naistbestaende wylen heren Vrancx, here van Borssele, greve van Oistrevant, dat dorp, slot, lant ende heerlicheiden van Hoighstraten met allen hueren toebehoirten ten eenen leene, dat dorp van Ryckenvorssele metten heerlicheiden ende allen sinen toebehoirten ten anderen leene, dat dorp ende die heerlicheit van Minderhout metten toebehoirten ten derden leene, die helicht van den dorpe van Brecht ende van Zundert metten toebehoerten ten vierden leene,ende die heerlicheit ende goeden van Evere met allen hueren toebehoirten ten vijfsten leene, ghelyc ende in der manieren die voirs. wylen heere Vrancke, huere brueder, die in synere levender tyt van ons te leene plach te houden ende onse leenboeken van Brabant dat clairliker inhouden ende begrypen. Ende dede ons de voirs. Jouffrouwe Alienora metten voirs. Ghysbrechte van Nyeuwenrode, hueren wettigen man ende momboir, dair af manschap, met hulden ende eede van trouwen ende alle andere gewoenlike diensten, na ons hoofs recht dair toebehoerende, ende onse voirs. stathoudere ontfinc se alsoe metten voirs. haeren man ende momboir in onsere mansschap, behoudelic ons altyt in desen onse hoocheit, heerlicheit ende rechten ende eenen jegeliken des syns. Des t'oirconden hebben wy hertoige voirs. onsen

(1) *Leenhof van Brabant*, reg. n^r 124, f° 130.

segel hier ane doen hangen. Gegeven twee ende twintich dagen in mey, in 't jair ons heren dusent vierhondert een ende tseventich (1).

***

Na Gaspard's overlijden, werd Aleydis van Culemborch, zijne dochter, in 1504 met Hoogstraten, Ryckevorsel, enz. beleend.

Zij trouwde met Frans, heer van Belle (Bailleul).

Hare zuster Isabella, wier eerste echtgenoot, Jan van Luxemborg, heer van Ville, was gestorven en die hertrouwd was met Antonius van Lalaing, heer van Montigny, Estrées en andere plaatsen, eischte die schoone goederen voor haar en verhief ze in 1517 (2). De luitenant en de leenmannen van Brabant verleenden haar den 1ⁿ Juli 1519 een vonnis aan-

(1) *Leenhof van Brabant*, reg. nº 124, fº 241.

(2) In zijne belangrijke *Notice sur quelques œuvres d'art de l'ancienne église collégiale de Hoogstraten*, stelt de heer P. Génard, de uitstekende archivaris der stad Antwerpen, vast dat Elisabeth van Culemborch in 1516 met Lalaing trouwde en vijftien jaar ouder zou geweest zijn dan hij. Volgens den schrijver was ze vrouw van Culemborch, Hoogstraten, Borssele, *Eeckeren*, Zuylen, enz.

Aangaande Eeckeren is er eene voorbehouding te maken. Elisabeth bracht die heerlijkheid niet in.

Den 25ⁿ Januari 1518 (n. s.), verhief de *Edele ende wel geboren heer, heer* Antonius van Lalaing, heer van Montigny, door aankoop van jonkvrouw Maria van Oostende, echtgenoote van Jan van Lyere (heer Wouterszoon), en van Maria van Oostende, hare zuster en echtgenoote van jonker Marten Vylain, bijgenaamd *van Liekercke*, de helft der goederen die Willem van Oostende en jonkvrouw Anna van Oostende, wettige echtgenoote van heer Jan, zijne nicht, samen hadden bezeten in het land van *Aeckeren* (Eeckeren), te weten : de hooge, middele en lage heerlijkheid van St.-Jacobs-Capelle en binnen *Aeckeren, galge ende putte*, met alle bijhoorigheden en goederen die den voorschreven heer Willem alleen hadden toebehoord. Al die goederen maakten een vol leen uit (*a*).

Den 28ⁿ September van 't volgend jaar, werd Lalaing nog beleend met een derde in de jurisdictie van Eeckeren en St.-Jacobs-Capelle en *zekere partyen van cleenen renten, chysen, grondterve, moelen, exploten, boeten, brueken, hergeweden ende andere heerlycke rechten*, die hij had gekocht van vrouw Catharina van den Dale, weduwe van Jan van Oostende, ridder, en bestuurster van de goederen harer dochter Anna, welke laatste ze van haren vader had geërfd (*b*).

Den 30ⁿ Juli 1519, werd Jan Charlois beleend met *een huys ende hof, metter borghgrecht omgraven, metten nederhove, bogaerde, bossche, lande ende driessche, dair aen gelegen*, binnen Eeckeren. Dat eigendom was een spleet van de heerlijkheid en goederen, voortgekomen van wijlen Willem van Oostende. Charlois had het gekocht van Antonius van Lalaing, graaf van Hoogstraten, ridder der Vliesorde, enz. Met toestemming des konings van Castilje, zou het voortaan begeven worden door het leenhof van Hoogstraten (*c*).

(*a*) Rekenkamer van Brabant, reg. nº 17838. (*b*) Ibidem. (*c*) Ibidem.

gaande 't bezit van 't kasteel met de heerlijkheid van Ryckevorsel (1).

Die oorkonde is buitengewoon lang en bevindt zich in reg. nr 130 van het Leenhof van Brabant, bl. 27-60. Toen ik ze ontdekte, heb ik ze met korte woorden aangeteekend, mij voorbehoudende het stuk later te ontleden. Van dat voornemen moet ik echter afzien en ik vergenoeg mij met er de aandacht op in te roepen van dengene die eene geschiedenis van Ryckevorsel zou willen ondernemen (2).

Den 15n Juli 1540, verleende keizer Karel open brieven, waaruit blijkt dat *onse lieve ende seer beminde nichte, vrouwe Elisabeth van Culemborch,* gravin van Hoogstraten, weduwe van Antonius van Lalaing, ridder van het Gulden Vlies en stadhouder generaal der landen van Holland en Utrecht, ten kasteele van Hoogstraten had goedgekeurd en bekrachtigd de gift door haar en haren voerschreven gemaal aan Filip van Lalaing, baron van Schoorisse, *bailluw* en kapitein van Oudenaarde, ter gelegenheid van zijn huwelijk met Anna van Rennenborch, gedaan van 't kasteel en het graafschap Hoogstraten, de heerlijkheden Ryckevorsel, Minderhout en Eeckeren (1), het slot van Immerseel, te Lier, enz., dit alles onder de voorwaarden welke in de brieven van 6n Augustus 1534 waren uitgedrukt. Die brieven zijn in de oorkonden van 15n Juli 1540 ingelascht.

(*Vervolgt.*) J.-TH. DE RAADT.

Noordbrabantsche Sagen.

8. (131.) **Het weergevonden Peerd.**

De eerweerde heer Johan Samâls was van 't jaar 1686 (of iets vroeger) tot 1735 pastoor te Westerhoven en bewoonde de toenmalige pastorij, ten Noord-Oosten van de

(1) Reg. nr 283 van 't leenhof van Brabant, bl. 555, bevat eene *Acte van den passeringen van den tractaet van huwelyk tusschen Bailleul ende Culemborch,* welke tot dit proces betrekking heeft.

(2) Het vonnis geeft aan Lalaing de titels van graaf van Hoogstraten, heer van Montigny, ridder van het Gulden Vlies en tweeden *Camerlinck* des konings.

Erpestraat, in de nabijheid der aloude parochiekerk gelegen. Zeer lang is deze herder bij de ingezetenen in 't geheugen gebleven, voornamelijk wegens de macht die hij in hooge mate bezat en bewees om verlorene, gestolene en andere goederen, op geheimzinnige wijze aan de eigenaars weer te doen komen. Tot omtrent het midden der tegenwoordige eeuw heb ik eenige oude menschen in deze parochie, nog menig zonderling geval van denzelfden aard hooren verhalen, waar de meesten geloof aan gaven. Natuurlijk verminderen deze vertelsels van langerhand.

Onder veel van die verhalen, wil ik hier vermelden hoe zeker man, door het gebed en de voorzegging van dien vermaarden pastoor, zijn peerd wedervond.

In een afgelegen dorp der provincie Antwerpen vermiste een boer zijn peerd. Een wever uit Westerhoven, die aldaar zijn handwerk dreef, raadde den man met hem derwaarts te gaan, om den pastoor te verzoeken, zijn peerd aan te wijzen. Toen beide lieden te Westerhoven gekomen waren, las de pastoor zijn brevier, al wandelende in een dennebosch, niet verre van zijne pastorij. Terwijl de boer op een kleinen afstand stond, verhaalde de wever den pastoor, hoelang het peerd vermist was, enz. De pastoor zeide dat op dien man (den eigenaar van het peerd) eene misdaad kleefde, doch de wever verklaarde daar niets van te weten. Hierop duidde de gedienstige pastoor hun eene plaats aan, waar zij het peerd zouden vinden. De twee mannen gingen nu onverwijld huiswaarts en troffen het peerd in welstand aan, gebonden aan eenen berkeboom, niet verre van hun woondorp. Later vernam de wever ook de misdead van zijnen reisgenoot : deze had namelijk eenen Tienenaar gedood.

9. (132.) **De Onderaardsche Klok te Veldhoven.**

Ten Noorden van Veldhoven, in de richting van Krechsel, ligt een kuil of eene gracht, waarin sinds zeer lange tijden, naar het volksgeloof, eene torenklok verzonken is. Velen meenen dat ze eenen keer per jaar een enkelen slag doet hooren en wel te middernacht van Kerstmis. Eene vrouw uit den omtrek naderde op zekeren tijd de plaats en

riep : « Oeike » — dit is volgens sommigen de naam dier klok — « doe een mirakel. » Oogenblikkelijk kreeg het wijf een stijven hals, waarvan ze niet meer is hersteld. Omdat er eene klok in dien poel verborgen is, wordt deze « Klokkenkuil » geheeten.

('t Vervolgt). P. N. Panken.

Nieuwskens over Volkskunde.

Een nieuw Tijdschrift voor Volkskunde. — Sinds den 1n Januari verschijnt te Luik een nieuw tijdschrift voor volkskunde « Wallonia » genaamd, dat door onze wakkere vrienden, de heeren O. Colson en Jos. Defrecheux, met de medewerking van den heer G. Willame, gesticht werd.

Zooals onze lezers in de afdeeling « Inhoud van tijdschriften » reeds meermaals hebben kunnen zien, bestaat er te Luik nog een ander volkskundig tijdschrift, dat hoogst belangrijk is, doch daar het slechts tweemaal 's jaars verschijnt, geen al te grooten invloed op de beweging ten voordeele der volkskunde uitoefenen kan.

Hier zal « Wallonia » in voorzien, en maandelijks verschijnen in fraaie afleveringen van minstens 16 bladzijden. Al wat tot het gebied der volkskunde in het Waalsche land behoort, zal beurtelings in het nieuwe tijdschrift vermeld en besproken worden, en waar het pas geeft met onze Vlaamsche zeden en gebruiken vergeleken worden.

De eerste aflevering belooft veel voor de toekomst. Eene schoone bijdrage met liederen en muziek over de feest der H. Drij Koningen opent de reeks; daarna volgen vertelsels, legenden en liederen van verschillenden aard met de zangwijzen, verders nog vragen en aanteekeningen. Voor hen die het Waalsch niet machtig zijn, verliest het tijdschrift niets van zijn belang, daar elk Waalsch stuk van eene letterlijke Fransche vertaling vergezeld gaat.

Wij wenschen « Wallonia » een lang leven en vele inschrijvers, en aan zijne opstellers een volkomen welgelukken hunner loffelijke pogingen, *Et l'wâde di Dièwe èt d'Saint Lambiêt!*

J. B. Vervliet.

Congres voor Volkskunde te Chicago.

In den loop van dit jaar zal er te Chicago, en wel tijdens de algemeene tentoonstelling, een Congres voor volkskunde gehouden worden. Ten einde den goeden uitslag dezer onderneming te verzekeren, noodigt het komiteit alle beoefenaars der volks-

kunde uit, deel te nemen aan het Congres, wiens werkkring in vier groote afdeelingen zal gesplitst worden.

Deze zijn : I Mythen en volksoverleveringen. II Gesprokene letterkunde en volksmuziek. III Gewoonten, instellingen en gebruiken. IV De volkskunde op het gebied der kunsten en in het huishoudelijk leven; zinnebeeldige volkskunde. Elk dezer vakken bevat eene menigte onderverdeelingen, waarvan de opgave ons te verre leiden zou. Wij verwijzen daarom onze lezers die belang in de zaak stellen, tot den omzendbrief van het komiteit. Wij twijfelen niet of het aanstaande Congres zal met hetzelfde welgelukken bekroond worden als die, welke reeds te Parijs en te Londen gehouden werden.

Voor alle inlichtingen en meedeelingen schrijve men aan Lieut. Fletcher S. Bassett, M. S Navy, voorzitter van het inrichtingskomiteit, 5208, Kimbark Avenue, Chicago, Ill.

J. B. VERVLIET.

Boekbespreking.

ALFRED HAROU. — **Contributions au Folklore de la Belgique**. — Vol. IX de la Collection Internationale de *La Tradition*. Paris, Emile Lechevalier, éditeur 1892. (Boekd. in-12° van 90 bldz., met het portret van den schrijver. Prijs fr. 3,50).

De heer Harou, een der onvermoeibaarste vorschers op het gebied der Belgische volkskunde, zoo Waalsche als Vlaamsche, komt de verzameling van *La Tradition* verrijken met een nieuw boekdeeltje, dat spijts zijnen nederigen titel, niet van belang ontbloot is en den beoefenaar der Belgische volkskunde van groot nut zal zijn.

Het werksken is verdeeld in negen hoofdstukken, handelende over de volgende punten : Bedevaarten en processiën; volksfeesten ; militaire processiën ; oude feesten ; wonderbare indruksels ; verborgen schatten; de gouden geit (la « gatte » d'or); de kaboutermannekens; overleveringen en sagen, aan kasteelen, gebouwen en puinhoopen verbonden.

Gemelde opstellen zijn grootendeels de vrucht van geduldige opzoekingen in eenen hoop werken, die wel niet uitsluitend over volkskunde schrijven. maar toch menig punt behandelen, dat met de studie der volksoverleveringen in betrek staat. De schrijver heeft, op eene gansch bijzondere wijze, de werken der geleerden bestudeerd, die, van over lang reeds, de oude zeden en gebruiken en de overleveringen der Nederlanden hebben verzameld.

’t Was dus een voortreffelijk gedacht eenige van die wetensweerdigheden, verspreid in eene menigte boeken en schriften, te bewerken en in een bundeltje te vereenigen, tot meerder genot en gemak van de beoefenaars der volkskunde.

JOZEF CORNELISSEN.

ALFRED HAROU. — **Le Folklore de Godarville (Hainaut).** — Anvers, J. van Caneghem, 62, rue de l’Esplanade, 1893. (Boekd. in-12° van 148 bldz. Prijs fr. 3; — voor de inschrijvers : fr. 2).

Zooals de titel het aantoont, bedoelde de schrijver, bij het opstellen van dit boeksken, de gebruiken en overleveringen van een bepaald dorp te doen kennen. Zijn inzicht was niet een werk te leveren, dat als een volledig overzicht zou kunnen gelden van al wat tot de gesprokene letterkunde en de zeden en gewoonten van de inwoners van Godarville behoort : hij wilde, voor ieder onderdeel der volkskunde, eenige staaltjes geven van den folkloristischen schat eener gemeente, die, tot in de leste tijden, van de groote gemeenschapswegen versteken, de geplogenheden en het wangeloof der vorige eeuwen om zoo te zeggen ongeschonden bewaard heeft, en bijgevolg onder volkskundig oogpunt, wel verdient bestudeerd te worden.

Toch bevat het werksken een ruimen voorraad van allerhande volksaardige wetensweerdigheden, gerangschikt onder de volgende hoofdingen : sterrekunde en weerkunde; de drie natuurrijken; volksgeneesmiddelen; tooverij; de almanak; verschillige gebruiken; spotnamen en spotrijmen; het volksleven; ingebeelde wezens; schatten; (kinder)spelen; liederen; raadsels en kwelspreuken; vertelsels en spotzegsels. De meeste van die hoofdstukken worden nog onderverdeeld.

Voor den Vlaamschen, zoowel als voor den Waalschen volkskundige is heer Harou’s bundeltje van onbetwistbaar nut; want de gebruiken, overleveringen en bijgeloovige begrippen, er in besproken, zijn niet uitsluitend de eigendom van Godarville, noch van het Walenland; maar ook gedeeltelijk de eigendom van Vlaanderen, want zij leven, voor een groot deel, nog voort onder ons Vlaamsche volk.

JOZEF CORNELISSEN.

Inhoud van Tijdschriften.

’t Daghet in den Oosten, VIII, Nrs 11-12. — Limburgsch Nederlandsch. — **Iets over afleidkunde.** — Limburgsche Dichtveerdigheid. — Kinderspel. —

Van de zeemermin. — Van den Losbander. — Kerstgebruiken. — Een oud handschrift (volksgeneeskunde).

Volk en Taal, V, Nr 7. — Heil aan u, Dietschland (A. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Nederlandschen taalschat (F. de Vos). — Nieuwjaarsliedje (L du Catillon) — Dertienavond of koekebak (T. van Heuverswyn). — Sezam Sezam, opendoen (T. v. H). — De begrafenis te Asper en in 't omliggende (A. van Heuverswyn). — Van Schaper Duitsch (T. v. H.). — Als 't God belieft (A. v. H). — Boekbeoordeeling (P. B.). — Bij 't slaan van 't kruis (L. D. C). — Dietsche belangen.

Biekorf, IV, Nr 1. — Eerw. Vader Lievens, S. J. (C. D.). — Hans Memlinc en de vierhonderdste verjaardag zijner dood. — 1494-1894 (H. Rommel). — Mingelmaren.

Het Belfort, VIII, Nr 1. — 1893 (G. Gezelle). — Een uitstapje naar de Maan (J. B. Martens.) — Beatrijs (F. W. Drijver). — Historische inleiding tot de Germaansche en Nederlandsche taalwetenschap. *Vervolg* (Th. Stille). — Sâvitrî (C. Lecoutere.) — Aan Hildebrand (J. de Kas). — Tweeëeuwige dagwijzer (A. C. van Zustersteden). — Op den Karmel (J. P. v K.). — Een praatje over kerkelijke kunst (B. Mets). — Levensstadiën (P. Danco). — De Staat en de maatschappelijke hervormingen (F. Drijvers). — Driemaandelijksch overzicht (J. Cl.). — Davidsfonds (P. D). — Onze brabançonne (Dr H. Claeys). — De laatste dooden (P. Danco). — Boekennieuws en kronijk. — Philologische bijdragen.

De Student, XIII, Nr 1. — Nieuwjaar. — Kerstlied. — De Student. — Brief uit West-Vlanderen. — Over gehoorzaamheid. — De banneling van Erin. — Losse gedachten. — Avondschemering. — Nacht. — Is het Waalsch eene taal? — Een edel verwantschap. — Mengelingen.

De Kabouter, VI, Nr 1. — Lodewijk van Haeken. — Vlaamsche studentenbeweging. — Bij de stoof. — In de gestichten — Vader en zoon. — Onderwijs. — De Franschen in België en de Belgen in Frankrijk. — Priester en vaderlander. -- Heynrijck van Veldehen. — Arago en Stevin. — Van hier en daar.

Het Familieleven, II, Nr 1. — Kronijk der maand. — De ridderschap in de middeleeuwen (J. Vinckenberg). — Wat ik bemin. — De ouderwetsche kamer (W. v. Bosschade). — Lentelied (J. C.). — De ongeluksclub (J. Vinckenbergh). — Leven van Maria de Courtebourne.

Jong Brabant, II, Nr 3. — Vlaamsche volkspartij. — Een schaatsenrit. — Korte oogslag over de Nederlandsche letterkunde. — Geschiedenis. — Vlaamsche stemmen (K. Quaedvlieg.) — Van de zweep!? — Van zeker bijblad. — Hier en elders. — De katholieke Vlaamsche studentenbeweging en de Geestelijkheid,

Revue des Traditions populaires, VII, No 12. — E. Wolter et ses travaux concernant le peuple lithuano-latavien (H. Wissendorf). — Inscriptions sur les livres d'écoliers II (Mme Destriche). — La mort du soldat, chanson limousine (A. Berthier). — Le mensonge puni (R. Basset). — Superstitions et coutumes de pêcheurs. V. (P. S.). — Bibliographie des usages et des traditions du dép. de l'Orne (L. de la Sicotière). — Trad. et superst. de l'imprimerie. I. L'imprimerie et les sortilèges (L. Morin). — Les villes englouties. XCVI-CXII (R. Basset). — Devinettes russes (L. Sichler). — Allusions à des contes populaires. IX-X (R. Basset). — Les jeux de l'enfance (A. Certeux). — Les tradit. pop. du pays basque (J. T.). — Légende de Madagascar. Superst. bambara. — Nécrologie. — Notes et enquêtes.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT
voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »
ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »
Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ DERDE AFL. ◆

Iets over Tooverboeken.

TE allen tijde heeft het geloof bestaan, dat men, door het lezen van zekere boeken, tooverboeken geheeten, de macht bekomt om over de helsche geesten te gebieden, door wier hulp men dan de wonderbaarste dingen kan uitwerken.

Opmerking verdient het, dat bijna al die boeken aan voorname personen toegeschreven wierden. Adam, Abel, Salomon, Daniël, Hippocrates, Plato, Alexander, Galiënus, Hermès, St. Thomas, St. Hiëronymus, Leo III, Honorius, Albrecht de Groote waren, in het gedacht van lichtgeloovigen, schrijvers van tooverboeken.

Verreweg het grootste deel van die tooverboeken zijn onverstaanbaar, maar juist daarom wierden zij bewonderd door de onwetenden, op wie de onbegrijpelijke woorden en de geheimzinnige teekens, die zij er in aantroffen, eenen bijgeloovigen indruk maakten.

De *Encyclopédie théologique, publiée par M. l'Abbé Migne,* vermeldt verschillige werken, die over tooverij en tooverkunst handelen. Niet al die schriften zijn echter eigenlijke tooverboeken, d. i. boeken, waarin men de zwarte kunst aanleeren kan, 't zij door de tooverspreuken te lezen, die er

in vervat zijn, 't zij door de toovermiddelen aan te wenden, die er in voorgeschreven worden. Eenige zijn verhandelingen over de onderscheidene soorten van tooverij, over de tooveraars en tooverheksen, over de betooveringen of de kwade hand, en daarom zullen wij er hier niet over spreken.

Tooverboeken, in den hooger gemelden zin, schijnen de volgende :

1° *De Ware zwarte Tooverkunst* of *Het Geheim der Geheimen* (1), handschrift gevonden te Jeruzalem, in het graf van Salomon, inhoudende vijf en veertig talismans, met de wijze om er zich van te bedienen en hunne wonderbare eigenschappen; mitsgaders al de tooverteekens, tot op den dag van heden bekend. Vertaald uit het Hebreeuwsch van den wijze Iroé-Grego. Rome, 1750.

Dat ongerijmd werk, hetwelk voornamelijk bezweringen bevat, wordt voor een geschrift van Salomon gehouden.

2° *Trinum magicum* of *Verhandeling over de geheime toovermiddelen* (2). Die boek begrijpt opzoekingen over de natuurlijke, kunstmatige en bijgeloovige tooverkunst; de talismans, de orakels van Zoroaster; de mysteriën der Egyptenaars, Hebreeuwen, Chaldeërs, enz. en wierd gedrukt te Frankfort in 1673.

Volgens J. Collin de Plancy, *Dictionnaire infernal*, zijn de drie volgende tooverboeken de meestgekende :

1° *Tooverboek van Paus Honorius, met eene verzameling van de wonderbaarste geheimen* (3). Rome, 1670. Boekd. in-16°, versierd met figuren en toovercirkels.

De vijftig eerste bladzijden van dit boekske behelzen enkel bezweerformulen. In de « Verzameling der wonderbaarste geheimen » vindt men onder andere den toovermiddel, waardoor men drij juffrouwen dwingen kan 's avonds in eene kamer te komen dansen. Alles moet in die kamer gewasschen zijn, en men mag er niets zien hangen. Over de tafel spreidt men een wit ammelaken, waarop men drij tarwebrooden

(1) *La Véritable Magie noire* ou *le Secret des Secrets.*

(2) *Trinum magicum* ou *Traité des secrets magiques.*

(3) *Grimoire* (sic) *du pape Honorius, avec un recueil des plus rares secrets.*

legt en drij glazen water zet. Ook moeten er drij stoelen staan. Vervolgens leest men eene zekere bezwering, en de drij personen die men zien wil, komen de kamer binnen, gaan eerst wat op de stoelen zitten en beginnen daarna te dansen. Op klokslag van middernacht verdwijnt alles plotseling.

2° *Grimorium verum, vel probatissimæ Salomonis claviculæ rabbini hebraici, in quibus tum naturalia tum supernaturalia secreta licet abditissima, impromptu apparent, modo operator per necessaria et contenta faciat; sciat tamen oportet dæmonum potentia dumtaxat peragantur* (1). Overgezet uit het Hebreeuwsch door Plaingière, met eene verzameling geheime toovermiddelen. Te Memphis, bij Alibeck den Egyptenaar, 1317, in-16° (*sic omnia*) Op de keerzijde van den titel staat : *Les véritables Clavicules de Salomon;* à Memphis, chez Alibeck l'Egyptien, 1317.

3° *De Groote Tooverboek met den grooten Clavicula Salomonis* (2) *en de zwarte tooverkunst of de helsche macht van den grooten Agrippa,* om de verborgen schatten te vinden en zich te doen gehoorzamen door al de geesten; gevolgd van al de tooverkunsten. Boekd. in-18°, zonder jaartal of drukmerk.

*
* *

Het volk gelooft nog aan het bestaan van boeken, waarin men kan leeren tooveren. Er zijn, meent het, groote en kleine tooverboeken. Die een van deze leste bezit, kan wel eenige kleine tooverijen uitwerken, maar wil hij in de zwarte kunst volleerd zijn, dan moet hij een grooten tooverboek zien te krijgen.

De volledigste van al, verklaarde mij een ouderling, is de *Dubbele Ambrosius* (3) : die dezen boek gelezen heeft, is in

(1) Dat is : Waarachtige Tooverboek of allerbeste « Claviculæ Salomonis » van een Hebreeuwschen rabbijn, waarin zoowel de natuurlijke als de bovennatuurlijke geheimen duidelijk te voorschijn komen, op voorwaarde dat de verrichter het noodzakelijke en hierin bevatte doe ; men dient echter te weten, dat die dingen enkel door duivelsmacht uitgevoerd worden.

(2) *Le Grand Grimoire avec la grande clavicule de Salomon.*

(3) Volgens anderen mij verklaren, zou de *Dubbele Ambrosius* geen tooverboek zijn, maar eenvoudig een oude bieboek, dien men nog bij sommige bieboeren aantreft.

staat om alle « kwade perten » uit te voeren. Kleine tooverboeken zijn hier en daar nog wel tegen groot gelt te bekomen, doch aan den « Dubbelen Ambrosius » is zoo gemakkelijk niet aan te geraken. Mijn zegsman verzekerde mij nochtans, dat er in Holland nog wel afdruksels van zouden te vinden zijn, en geloofde dat veel pastoors er eenen bezitten, maar er geen gebruik van maken en hem ook niet voortleenen.

De tooverboeken, naar het volk gelooft, bevatten geene voorschriften; zij behelzen aleen tooverspreuken en geheimzinnige bezweringen van eene groote kracht, die men maar uit te spreken heeft om de eene of de andere tooverij of « kwade pert » te verrichten. 't Schijnt dat bij de meeste formulen aangeduid staat, voor wat soort van toovertoeren men ze gebruiken moet.

Er bestaan talrijke sagen over de tooverij bij middel van *kwade boeken,* zooals het volk de tooverboeken wel eens noemt.

« In het begin dezer eeuw woonde er, op een der schilderachtigste gehuchten van Heist-op-den-Berg, een schoenmaker, die veel kwade boeken bezat en zeer bedreven in de tooverkunst was. Deze kunst leerde hij aan al die bij hem ter school wilden komen. Die school nu, wierd 's avonds door alle slach van vieze kerels uit den omtrek, en zelfs uit de omliggende dorpen druk bezocht. Hun getal beliep soms wel veertig en, al kenden ze ook geene letter, zoo groot als een huis, op eenige weken tijds kosten ze lezen, schrijven, ja, van alles, maar voornamelijk de zwarte- of duivelskunsten. Het gebeurde meermaals dat verscheidene van die lieden, bij den schoenmaker, op den hooischelft bleven vernachten; zij sloegen er vuur en rookten dat het een aard had, zonder vrees van iet in brand te steken.

« Twee knechten van eene naburige hoeve waren standvastige bezoekers van die goddelooze school. Op zekeren laten avond keerden ze samen naar huis en moesten door eene hooge dreef, om hunne hoeve te bereiken. Het was een doodstille zomernacht; geen blad bewoog, maar opeens begonnen

de takken der boomen zoo geweldig door elkander te slingeren, als wierden zij door een hevig orkaan beroerd.

« Op eenen anderen keer vonden zij den hooischelft, waar zij thuis op sliepen, geheel verlicht en hoorden ze een geknetter, alsof alles in brand stond. Ze gingen te bed en trokken het deksel over hunne hoofden, om niets meer te zien; doch een der mannen had nog de stoutmoedigheid van te roepen : « Nu meent ge zeker dat wij verveerd zijn! » Eenige oogenblikken later was de klaarte verdwenen en hield het geknetter op.

« Maar een veel vreeselijker voorval volgde weldra.

« Zekeren nacht van de tooverschool huiswaarts keerende, zagen ze in de dreef die ze te volgen hadden, een grooten zwarten hond, wiens oogen vonkelden gelijk gloeiende kolen. Deze was niet te verjagen en volgde hen bedicht op de hielen. In de schuur gekomen, waar zij sliepen, bemerkten zij met ontzetting dat de hond daar ook was, zonder dat ze wisten hoe hij er binnen mocht geraakt zijn, want ze hadden de deur seffens gesloten. « Wacht, » zegt de eene knecht tot den andere, « ik weet raad. Als we beiden boven zijn, zullen we de leer optrekken. » Zoo gezeid, zoo gedaan. Vergeefsche moeite! De hond was even gauw boven als zij, en bleef hen aanstaren met zijne vlammende oogen, zonder hun evel eenig leed te doen. Van den ganschen nacht dorsten ze geene oog sluiten, maar toen de dag in de lucht kwam, was de hond plotseling verdwenen.

« Onze mannen waren door die vreemde voorvallen zoo zeer aangedaan, dat zij niet meer naar den schoenmaker gaan dorsten, om er in zijne tooverboeken te lezen. Met der tijd ging de tooverschool te niet, en vele der bezoekers kwamen ongelukkig aan hun einde » (1).

*
* *

Velen gelooven dat de duivel verschijnt als ge in 'nen tooverboek leest; maar dan moet ge zorgen iets bij der hand te hebben, dat ge naar zijnen kop kunt werpen : eenen

(1) Meegedeeld door FRANS ZAND.

schoen, eene muis, eene vod of iets dergelijks, want anders zou hij u den nek kunnen omwringen. (1)

Als ge, door nieuwsgierigheid gedreven, te verre leest of verkeerde tooverspreuken opzegt, dan gebeuren er soms aardige dingen en ge kunt u ernstige moeilijkheden op den hals halen, indien ge — wat nog erger is — door Heintje Pek niet wordt weggevoerd.

Wordt men gewaar dat men te wijd gegaan is, dan moet men aanstonds « terug lezen », en de betoovering houdt op.

« Reeds veel jaren geleden, woonde er op de Goorschrans, onder Busschot, een boer, die zich veel met tooverboeken of kwade boeken bezighield. Het gebeurde eens dat hij, van de stad terugkeerende, heel het dak van zijn huis vol zwarte vogelen vond zitten. Hij zag al seffens wat er geschied was. Zijne zonen hadden, boven verbod, in zijne boeken zitten lezen en waren reeds zoo verre, dat de duivelen, in de gedaante van zwarte vogelen, op het dak kwamen. Wat deed de boer? Hij liep aanstonds naar den zolder, nam een meuken spurriezaad en goot dit door de houtmijt. Daarop bevool hij de helsche geesten het zaad er uit te rapen. Seffens zaten nu de vogels op de houtmijt, om den boer zijn bevel te volbrengen en, terwijl ze daar mee doende waren, nam de boer zijnen tooverboek en las terug om de duivelen te verjagen. Toen hij gedaan had, waren de vogelen verdwenen.

« 't Gebeurde ook niet zelden, waneer de zonen in den zomer moesten gaan strooisel hakken in het bosch, dat zij in den lommer lagen te slapen, terwijl hunne hak geheel aleen maar voorthakte.

« Op zekeren dag deden zij met eenige werkliê het mest uit den koeistal. De kar was zoo zwaar geladen, dat het peerd ze onmogelijk uit den stal kon krijgen. « Wacht eens, » zei een der zoons, « ik zal het peerd uitspannen, en zelf de kar uit den stal trekken, als gijliê maar wat stoot. » Hij nam de plaats in van het peerd en trok de kar zonder moeite buiten,

(1) COLLIN DE PLANCY. *Dictionnaire infernal.*

al hadden de anderen ze ook tegengehouden, in plaats van ze voort te stooten.

« Deze en meer andere kunsten, hadden de zonen in hun vaders tooverboeken geleerd. » (1)

« Een boer van Waver (2) reed op eenen zaterdag met eene vracht aardappelen naar de Mechelsche merkt. Nadat hij zijne aardappelen verkocht had, wandelde hij eens door de stad en kocht op de Oude Merkt eenen boek dien hij niet kende. Zonder het te weten, had hij eenen tooverboek gekocht. In 't naar huis rijden, begost hij er tot tijdverdrijf wat in te lezen, terwijl hij op zijn gemak op de kar zat. Het waren zulke aardige dingen die hij las en ze boeiden dermate zijne aandacht, dat hij hoorde noch zag. Toen hij eindelijk eens even opkeek, bemerkte hij, o schrik! dat zijne kar tot aan de dommen door slijk en water reed en zijn peerd trok en zweette dat het haast bezweek. De oorzaak radende, las hij aanstonds St. Jans Evangelie, ontstak een fosfoorsteksken en verbrandde den boek. Daarop verdween de betoovering, en de baan wierd weer schoon en droog gelijk van te voren. » (3)

« Eene vrouw, die in 't gevang te St. Bernard (4) zat, las te verre in eenen tooverboek en had den tijd niet meer om terug te lezen. Eensklaps wordt zij omringd door 'nen hoop duivels, die de ongelukkige vastgrijpen en mee naar de hel sleuren. Men gaf uit dat de vrouw schielijk gestorven was en bestelde eenen lijkdienst. In de kist lei men, in plaats van heur lijk, hout en steenen » (5).

('t Vervolgt). JOZEF CORNELISSEN.

(1) Meegedeeld door FRANS ZAND.
(2) O. L. Vrouw-Waver of Ste Kathelijne-Waver?
(3) Meegedeeld door FRANS ZAND.
(4) Schelle.
(5) *Ons Volksleven,* III, 98. Meegedeeld door M. LENAARD LEHEMBRE.

De Maria-Troon.

In de vallei der Kleine-Nethe, eene halve uur gaans van Grobbendonk, treft men eene zonderlinge hoeve aan, « Den Troon » genoemd. Deze hoeve was eertijds eene bloeiende kloostergemeente, waarvan de stichting dagteekent uit het begin der XVe eeuw. Op eene kleine hoogte gelegen, omringd van eene breede en diepe gracht,omgeven langs de eene zijde door de Kleine-Nethe en de vaart, langs de andere zijde door woeste bosschen, barre heiden en zandheuvelen, heeft « De Troon » een waarlijk schilderachtig uitzicht. De gebouwen beslaan een aanzienlijk vierkant in den omtrek, met in 't midden eene opene plein. Ze zijn met tusschenruimten door hooge muren aan elkander verbonden, waarin eene ronde ingangpoort is aangebracht. Rechts van deze heeft men de voormalige kerk, met de koor langs het Oosten, omtrent eene gewone dorpsparochiekerk groot en nu in schuur herschapen. Zij is nog zeer merkweerdig om bezichtigen. Men vindt er nog overblijselen van den autaar, den predikstoel en van verscheidene grafzerken. Welk zonderling kontrast! Waar eertijds de vrome zangen en gebeden der monniken ten hemel stegen, hoort men nu het eentonig geklank der dorschvlegels. — In de achterste gebouwen, het eigenlijk klooster, vindt men nog schoone, doch heel vervallene kamers, die nu dienst doen als peerden- en verkensstallen. Daaronder liggen merkweerdige en uitgestrekte kelders. Men ziet daar ook nog de ingemetste grafsteden der kloosterlingen. Het eigenlijk woonhuis is nieuwerwetsch en later bijgebouwd geweest. Er bestaat ook nog een kelder die over verscheidene jaren gevonden en geopend is geweest, doch daar het licht dat men er inliet, telkens uitging, dorst er niemand in gaan en heeft men het gat met aarde weer dichtgestopt. Naar den klank te oordeelen gelooft men dat geheel het gebouw moet ondermijnd zijn en dat er nog verscheidene onbekende onderaardsche gangen of kelderingen bestaan. — Op zekeren tijdstippen van het jaar gebeurt het, dat rond middernacht de schuur (de voormalige kerk) geheel

en al verlicht wordt. Het ingeschuurd graan of strooi dringt in het midden der schuur op eenen hoop te zamen, om rondom vrijen doorgang te laten, en eene talrijke schaar van monniken gaan, elk met eene brandende flambeeuw in de hand en godgewijde gezangen zingende, processiegewijs rond in de ontheiligde kerk. Ook zijn er eertijds meermalen hoeveknechten, die in de kloostergebouwen sliepen, van schrik uit hun bed gaan loopen, omdat er lichtende gedaanten en doodshoofden door hunne kamer zweefden. — Ziehier over « Den Maria-Troon » nog eenige geschiedkundige inlichtingen (1). De Priorij der Kanoniken regulier van « Mariën-Troon » werd ten jare 1414, in het dorp Ouwen, thans Grobbendonk, op de rivier de Nethe, eene uur gaans van Herenthals, gesticht door Arnold van Craeynhem, heer van Grobbendonk, en zijne gade Johanna van Steyvoort. Zij rees op in 't midden eener zeer woeste en onvruchtbare streek. Maar het ontbrak haren kloosterlingen aan geene vlijt tot het doen ontginnen van gronden, en dank aan hunne bezorgdheid, nam hunne gemeente weldra in bloei en aanzien toe. Doch ten jare 1578 werd het Godshuis door de Hollandsche krijgslieden van het garnizoen van Herenthals aangevallen en geheel en gansch in asch gelegd. De monniken werden genoodzaakt een zwervend leven te verkiezen. Na eenige jaren te Brussel, Lier en Leuven gewoond te hebben, vereenigden zij zich, den 20 April 1587, met de kloosterlingen der Priorij van St-Marten in laatst gemelde stad.

Frans Zand.

Bescheiden voor de Geschiedenis van Ryckevorsel en Loenhout, mitsgaders een woord over eenige schepenzegels dier gemeenten.

(*Vervolg*).

Ziehier aangaande Ryckevórsel nog eenige bijzonderheden

(1) Mengelingen voor de Geschiedenis van Brabant, door Edward Van Even.

welke ik in een register der XVIIIe eeuw heb aangetroffen :

Dat dorp van Ryckevorsel ende een deel van Wortele, te wetene van Houterlehoeck, streckende totter marcken toe, ende 't slot tot Rykevorsel metten heerlicheyden, hooge, middel ende leeghe, met renten, chynsen, pachten, moelenen, opcominghen, vervallen ende alle andere hueren toebehoorten, enz., ende behoort noch totter voors. heerelyckheyt de cleyn marcke ende alle andere wilde, visscheryen, vogelryen, waranden, foretten, patrizeren, lamoengên met allen haeren toebehoorten, breeder gespecificeert in den hooftleenboeck fol. 290 recto.

M'her Nicolaus Josephus Leopoldus Ringraff, 31 december 1709 by doode van syne grootmoedere.

M'her Maximiliaen Frederick, Prince van Salm Salm ende van het heyligh Ryck, hertogh van Hooghstraeten, enz., 5 february 1770, by doode van synen heere vaeder bovengeschreven. Syne serenissime Hoogheyd, Myn Heer Constantin Alexander, Prince van Salm Salm ende van 't heylig Ryck, Wild- en Rhein- Graeve, Hertog van Hooghstraeten, 25 January 1789, bij doode van synen heer vader bovengeschreven (1).

't Is alles wat ik over Ryckevorsel heb aangeteekend. Niet voornemens zijnde de geschiedenis dier plaats te schrijven, wil ik ook mijne opzoekingen niet voortzetten, maar deel deze nota's mede zooals ze zijn, aan hen die er belang in zouden stellen.

Eene plaat, door E. A. bij zijn artikel gevoegd, verbeeldt het wapen van Ryckevorsel's *gemeynen dorpsegele* van 1761 : een schild met een op een punt staande scherphoekig driehoek, beladen met drie ruiten en vergezeld rechts van een R en links van een V.

E. A. zegt naar aanleiding daarvan dat : « de drie ruitjes doen denken aan de graven van Hoogstraten uit het huis van Lalaing, in welks wapen men 10 dergelijke zilveren ruitjes vindt in een rood veld. Waarschijnlijk was Ryckevorsel dus in 't bezit van dat wapen in het begin der 16[e] eeuw ».

Tusschen het zonderling wapen van Ryckevorsel's gewoon dorpzegel en het wapen der Lalaing's is het onderscheid te groot om *a priori* aan te nemen dat het eerste eene verbastering van het andere zou zijn. Onmogelijk is het niet, doch onwaarschijnlijk.

(1) *Leenhof van Brabant*, reg. n[r] 81, f[o] 764.

Een voorbeeld van denzelfden aard wordt ons misschien gegeven door het wapen der gemeente Lillo, provincie Antwerpen : gedeeld ; *a/* in blauw een gouden meerblad (of omgekeerd lindeblad, zonder steel), *b/* van Dale, maar de uitkomende man van blauw op goud en de sterren van goud op blauw (1).

Het blad van 't eerste gedeelte van dit wapen is waarschijnlijk ontleend aan het wapen van Gemert, welke familie drie zulke bladeren, van zilver, voerde in een zwart veld.

In 't wapen van Lillo zijn dus de kleuren valsch. In mijn opstel over de onnauwkeurige Nederlandsche gemeentewapens, waarvan lezing werd gehouden op 't Geschied- en Oudheidkundig Congres te Brussel, in 1891, zijn bijzonderheden dienaangaande te vinden.

Om het pleit te beslissen, zou men andere zegels der magistraat van Ryckevorsel en meer oorkonden rakende de geschiedenis dier plaats moeten ontdekken.

Het dorp heeft tegenwoordig geen eigen wapen. Ik zou de gemeente niet aanraden dat van het zegel van 1761 aan te vragen, zonder dienaangaande beter ingelicht te zijn.

In de hooger aangehaalde memorie, heb ik mijn gevoelen over gemeentewapens uitgedrukt. Ik ben zoo vrij de aandacht van wie het aangaat er op in te roepen (2).

*
* *

De plaat in het *Kempisch Museum* vertoont ook drie zegels der magistraat van Loenhout; doch E. A. zegt geen woord om ze toe te lichten, schoon die zegels te belangrijk zijn om niet eenige ophelderingen te verdienen.

Het eerste, dat aan oorkonden der jaren 1463 en 1470 is

(1) RIETSTAP'S *Armorial général* beschrijft onnauwkeurig het wapen van van Dale. In mijn werkje *Berlaer et ses seigneurs* heb ik gezegd hoe het moet zijn, en deel ik bijzonderheden mee over de geslachten van Gemert en van Dale, die de heerlijkheden Berlaer en Lillo hebben bezeten.

(2) In mijn opstel over onnauwkeurige gemeentewapens heb ik den wensch uitgedrukt, dat de verzameling zegels die sinds eenige jaren naar het Koninklijk Museum van Oudheden is overgebracht, tot het Algemeen Rijksarchief terugkeere. Ik hoop eerlang zoo gelukkig te zijn te kunnen mededeelen dat die wensch zal vervuld worden.

gehecht, vertoont een schild met een kruis. 't Is het wapen der dynasten van Crainhem-Bouchout, die in de XIV[e] eeuw, door het huwelijk van Jan, heer van Bouchout, met Johanna van Hellebeke, vrouw van Loenhout en Ophem, de heerlijkheid Loenhout in hun bezit kregen. 't Is dezelfde Jan van Bouchout die in 1362 het burggraafschap van Brussel verwierf (1).

Het tweede zegel, hangende aan eene oorkonde van 1503, vertoont een schild met een geschakkeerden dwarsbalk, die overtopt is met een halven, uitkomenden leeuw (la Marck) en waaronder zich eene gothische l bevindt.

Het derde zegel van Loenhout, van 1552, vertoont insgelijks het wapen van la Marck, doch zonder den leeuw en met eene groote Romeinsche L waarop de balk is heengetrokken.

Inderdaad, Margareta van Bouchout, echtgenoote van jonker Everaard van der Marck, werd den 19[n] Maart 1466 (n. st.) met de heerlijkheid Loenhout beleend (2).

De zegels der van der Marck vertoonden beurtelings den dwarsbalk met en zonder den halven leeuw.

Engelbrecht II, graaf van der Marck, had op zijn ridderzegel een schild met dwarsbalk, zonder den halven leeuw, en op zijn tegenzegel hetzelfde wapen met den halven leeuw (3).

In mijn meergemeld opstel over gemeentewapens heb ik aangetoond dat de magistraten van heerlijkheden in 't algemeen hunne zegels met het wapen hunner respectieven heeren versierden. Door de zegels van Loenhout wordt mijn gevoelen eens te meer bevestigd.

*
* *

Nabij Loenhout bevond zich de *villa* Poppendonck, die van ouds de heeren des dorps toebehoorde.

Ziehier een stuk van 24[n] September 1444, waarbij Filip-de-

(1) Zie de beschrijving van een zegel en tegenzegel van 1309 bij DEMAY, *les Sceaux de la Flandre.*

(2) Zie JACQUES LE ROY, *Notitia Marchionatus S. R. J.*

(3) Zie mijne opstellen *Itegem et ses seigneurs* (handschrift) en *Wavre-Notre-Dame et ses seigneurs.*

Goede Poppendonck en andere goederen deed verbeurd verklaren, omdat Johanna van Bouchout en Jan, heer van Wesemael, haar man, ze zonder oorlof van den leenheer hadden verkocht of belast :

Philips bi der gracie Goids etc. Want t'onser kennissen commen is, dat onse wailgeminde joffrouwe Johanne van Bochout met Janne, here van Wesemale, hoeren man ende momboir, 't hof van *Popendonc*, by Loenhout gelegen, die herlicheiden ende manscapen van Santhoven ende den chyns tot Duffle met allen hoeren toebehoirten van ons te leene houdende is, sonder onse wille, weten of consente dair toe te geven, vertiert, vercocht, belast ende becommert heeft met alrehande erfrenten ende lyfrenten, ten liive van diversen personen, ende sonder ons ons rechten en hergeweiden dair af te betalen of enige andere gewoenlike dienste te doene, als ons dair af sculdich is gedaen te werden, in groten achterdeele van ons ende verminderinsse onser hoger herlicheit, dwelck ons niet en steet te lyde, soo ees 't dat wy U ontbiede, met ernste bevelende, dat ghi, terstont dese onse brief aengesien, sonder eenich vertreck alle die voirs. goede van *Popendonc*, die herlicheiden ende manscape van Santhoven ende den chyns tot Duffle met allen hoeren toebehoirten van onsen wegen in Uwen handen nempt ende bestlaet, tot onsen behoef, ende die hout ende regeert of doet houden ende regeren by yemand anders, die U nut ende onbelet selen duncken, ende ons dair aff goet bewys et reliqua selen weten te doene, t'allen tyden, als sy des van onsen wegen selen werden versocht, sonder die eenichsints t'ontstlane of over te geven, totter tyt toe dat sy ons sal hebben voldaen ende ghy andere bevele van ons selt hebben. Van welcken alsoe te doene ende des dair ane cleven mach, wy U geven volcomene macht ende sunderlinge bevele mit desen onsen brieven, ontbiedende ende bevelende allen onsen ambachtenen, rechteren, dienaren ende onderseten, dat sy U hier inne t'uwen versueke, in sterkernissen onser hoger herlicheit, onderdanich, bistentich, gehoirsam ende bereet syn, sonder ander gebot van ons te ververden, want wy 't sonder verdrach alsoe gedaen willen hebben. Gegeven in onser stad van Bruessel, xxiiij dage in septembri, in 't iair ons heren duysent vier hondert vier ende viertich (1).

In eene studie over de heerlijkheid genaamd het Land van Mechelen, stel ik mij voor verdere bijzonderheden mee te deelen aangaande Jan van Wesemael en zijne vrouw.

Intusschen verzend ik al wie iets naders over hen wil vernemen, naar het fraaie boek van den heer EUGÈNE POSWICK : *le comté de Fallais* (2).

J.-TH. DE RAADT.

(1) *Leenhof van Brabant*, reg. nr 119, f° 61. — (2) Luik, 1890.

Volksliederen.

Van drij Maagdekens.

'k Kwam lest-maal in klein Am-ster-dam, Draai om; En 'k

meen-de da'k in den he-mel kwam, Draai om; 'k Kwam lest-maal

in klein Am-ster-dam En 'k meen-de da'k in den he-mel kwam,

Draai om, draai om, draai om, Draai om, draai om, Draai om.

1.

'k Kwam lestmaal in klein Amsterdam,
Draai om;
En 'k meende da'k in den hemel kwam,
Draai om;
'k Kwam lestmaal in klein Amsterdam
En 'k meende da'k in den hemel kwam,
Draai om, draai om, draai om,
Draai om, draai om, draai om

2.

Daar stonden drij maagdekens voor een deur,
Draai om;
En 'k meende daar stonden drij engeltjes veur,
Draai om;
Daar stonden drij maagdekens voor een deur
En 'k meende daar stonden drij engeltjes veur,
Draai om, draai om, draai om;
Draai om, draai om, draai om.

3.

En de eerste die was in den witten satijn,
Draai om;
En de tweede die was in het rood karmozijn,
Draai om;

En de eerste die was in den witten satijn,
Gelijk alle de stadsche madammekens zijn,
Draai om, draai om, draai om;
Draai om, draai om, draai om.

4.

En de derde was in het gebloemd katoen,
Draai om;
Gelijk alle de stadsche madammekens doen,
Draai om;
En de derde was in het gebloemd katoen,
Gelijk alle de stadsche madammekens doen,
Draai om, draai om, draai om;
Draai om, draai om, draai om.

5.

En ik trouwde daar met die katoenen juffrouw,
Draai om;
En ik dacht: wat geluk overkomt er mij nou?
Draai om;
En ik trouwde daar met die katoenen juffrouw
En ik dacht: wat geluk overkomt er mij nou?
Draai om, draai om, draai om;
Draai om, draai om, draai om.

6.

Maar ik had ze nog geen zes weken gehad,
Draai om;
Of ze zag al gelijk een beruifelde kat,
Draai om;
Maar ik had ze nog geen zes weken gehad,
Of ze zag al gelijk een beruifelde kat,
Draai om, draai om, draai om;
Draai om, draai om, draai om.

7.

Ja dan zijn er die stadsche madammekens schoon,
Draai om;
Maar die edel boerinnekens spannen de kroon,
Draai om;
Ja dan zijn er die stadsche madammekens schoon,
Maar die edel boerinnekens spannen de kroon,
Draai om, draai om, draai om;
Draai om, draai om, draai om.

(*St Antonius-Brecht*). JOZEF CORNELISSEN.

Noordbrabantsche Sagen.

10 (133.) De Klok in een Ven

Er zijn verscheidene plaatsen, ook in deze streken, waar eene sage te huis behoort, als zou eene torenklok in een ven, een moeras, eenen kolk, een diepen kuil, enz. verborgen zitten. De ouden vertellen op verschillende wijzen, hoe de klok daar in kwam. Van eenige wordt verhaald dat bij een vreeselijk onweder, hetwelk over den toren en het dorp losborst, eene klok den toren uitgevoerd en door de lucht op de door hen aangeduide plaats neergedompeld is. Van andere, dat men ze in den toren had gehangen zonder ze te wijden of te doopen : wanneer ze 's middernachts ophield met de uur te slagen, rukte de duivel ze los en vloog er mede weg, tot op de plaats waar hij er mee in de diepte verdween. Bij het langzaam uitsterven der sagen, hoort men thans zelden daarvan iets meer, dan dat die klok eenmaal in den toren hing en, sedert haar verblijf in de diepte, en allèèn op Kerstnacht om 12 ure slaat. Dit wordt nog van velen geloofd.

Men verhaalt dat er eene torenklok begraven is :

1° *In het Fresseven*, waar vroeger en later tijd veel in geveend is. In dat ven is eene bijkans onpeilbare diepte. Het ligt onder Bergeik, een kwartier van 't dorp.

2° *In den Breêput* (Breeden put) *in de heide onder Westerhoven.*

3° *In het Malpieven onder Borkel.*

4° *In het Goor te Steensel*, waarin van onder diepe putten.

5° *In den Kattenkuil te Budel.* — Toen de parochiale kerk te Budel aan den Hervormden godsdienst overging, brak eene der vijf klokken, toen in den toren hangende, vanzelf los en zweefde door de lucht heen, tot boven een water, op eenigen afstand van de kom des dorps gelegen, waarin zij nederplofte en nog verzonken ligt ; want met Kerstmis slaat zij middernacht. Velen gelooven dat de klok ter eere van O. L. Vrouw gewijd is geweest. De diepe kuil waarin ze verdoken zit, heet nog als van ouds de «Kattenkuil.»

6° *In den Hondsbosch en aan den Wittenberg te Achel.* — Noordwaarts de genoemde kerk is in den akker eene laagte die, volgens de overlevering, oudtijds een ven was, en waarin toen eene klok is gesmeten, die op Kerstnacht 12 ure slaat. Sommigen gaan er dan naar luisteren.

Zoo ligt er ook eene verzonken klok in een diep ven, den Hondsbosch geheeten, onder Achel, en ook bij den Wittenberg, in een daarbijliggend ven, eveneens te Achel.

7° *In den Klokkenkuil onder Veldhoven* (zie de vorige sage).

8° *In het Rondven, te Dommelen.*

9° *In het Klokven, oostwaarts van Leende,* in de heide naar Soerendonk en Leenderstrijp.

10° *In den Doodenput onder Luiksgestel* aan Bergeik's grens.

11° *In de Dieprijt, in de gemeente Strijp.*

11 (134.) **Twee Engelsche Soldaten te Veldhoven gehangen.**

OMTRENT twee eeuwen geleden, zouden Engelsche soldaten eenigen tijd hun verblijf gehouden hebben op het heike nabij het gehucht de Heers, op dezelfde plaats waar ik in 1871 en vorige jaren, veel Romeinsche penningen en andere oudheden heb opgegraven.

Tijdens de legering dezer Engelschen te Veldhoven, werden twee hunner van zekere misdaad beticht, doch beide zwoeren, voor hunne rechters gebracht, bij den Schepper dat zij onschuldig waren aan het hun te last gelegde feit. Weldra ontdekte men in den shako of hoed, dien de beide soldaten onder het zweren op het hoofd hadden gehouden, eenen eetlepel, waarmede zij den schepper bedoeld hadden en, dewijl hunne euveldaad bewezen was, werden zij terstond tot de dood verwezen en opgehangen. Hunne lijken werden bij het begin van eenen akker begraven, die thans aan J. B. van den Hurk toebehoort. Deze akker ligt ter linkerzijde van den weg, die van het tegenwoordige dorp naar het gehucht de Heers gaat, en wel nabij den Vlierbosch, die over 27 jaar (1865) afgekapt is. De bedoelde akker heet nog de *Vlierboom.*

(*'t Vervolgt*). P. N. PANKEN.

Nieuwskens over Volkskunde.

De volgende heeren uit België zijn benoemd tot lid van de *Advisory Council*, bij het Congres van Volkskunde te Chicago :

Dr Eugène Monseur, hoogleeraar, voorzitter van de *Société de Folk-lore wallon*, te Brussel ;

Aug. Gittée, bestierder van *Volkskunde*, leeraar in het Koninklijk Athenæum te Luik ;

Pol de Mont, bestierder van *Volkskunde*, leeraar in het Koninklijk Athenæum te Antwerpen ;

J. B. Vervliet, bestierder van *Ons Volksleven*, letterkundige te Antwerpen ;

Jozef Cornelissen, bestierder van *Ons Volksleven*, onderwijzer te St. Antonius-Brecht;

Joseph Defrecheux, bestierder van *Wallonia*, leeraar te Luik ;

Dr Maurice Wilmotte, leeraar te Luik.

Boekbespreking.

† Th. Ign. Welvaarts. — **Postel's Biographisch Woordenboek** van de XIIe tot de XIXe eeuw, met vijftien gravuren. — L. Braeckmans, drukker-uitgever, te Brecht 1892. (Boekdeel in-8° van 274 bldz. Prijs : 5 fr.).

De betreurde schrijver der *Geschiedenis van Postel* en van zoo menige andere geschiedkundige uitgave, stelt in het hier besproken werk de beknopte levensschetsen, te boek van de Postelsche kloosterlingen, die gedurende een tijdperk van zeven eeuwen, de abdij bewoond of elders geleefd hebben.

Postel's Biographisch Woordenboek dankt zijn ontstaan aan langdurige en moeitevolle opzoekingen in de handvesten van het klooster. Tot het verzamelen dier levensschetsen heeft de verdienstelijke man niet min dan twee duizend handschriften, zelfs vele van de XIIe eeuw en nog met ongeschonden zegels, uit het archief der abdij te voorschijn gehaald, en met een onvermoeibaar geduld geschift en doorpluisd.

Door het raadplegen en benuttigen van deze oorspronkelijke bescheeden, die de zuiverste bronnen zijn, waar de geschiedvorscher de kennis van het verleden uit putten kan, is de schrijver in staat geweest om een werk te leveren van groote historische weerde.

Niet alleen leert men hier het leven en streven kennen van de Norbertijnen, die tot Postel's klooster behoorden; hunne levensschetsen werpen ook een helder licht op de gebeurtenissen die in hunnen tijd voorvielen, gebeurtenissen, nu eens gelukkig, dan weer rampspoedig voor den godsdienst en het vaderland. Het geheel is daarenboven eene bijdrage, niet enkel tot de geschiedenis van de aloude en roemrijke abdij, maar ook tot die van veel omliggende dorpen en tot de kennis van een aantal edele familiën, die het Godshuis van Postel beschermd en begiftigd hebben, of wier leden er het kloosterkleed hebben gedragen.

Het werk is opgeluisterd door vijftien schoone platen, voorstellende de abdij, wapens, zegels, de beeltenissen van beroemde Norbertijnen, het portret van den schrijver, enz.

Wat de stoffelijke uitvoering betreft, zij laat niets te wenschen en doet eer aan de drukkerij Braeckmans. Het papier is fijn en helder, en de druk klaar en goed verzorgd. J. Cornelissen.

Jan Broeckaert. — **Mededeeling van eenen bundel Rederijkersgedichten der XVI^{de} eeuw.** — Gent, A. Siffer, 1892. — Vlugschr. in-8° van 18 bladz.

Het verslag des heeren Broeckaert, opgesteld voor de Kon. Vl. Academie, waarvan de schrijver een der werkzaamste leden is, handelt over een handschrift in klein 4° formaat van 124 bladzijden; het geschrift behoort gedeeltelijk tot het einde der XVIe, gedeeltelijk tot het begin der XVIIe eeuw.

De bundel bevat 18 stukken, te weten een tafelspel, een spel van zinnen, eene geschiedkundige samenspraak, vijf geestelijke en wereldlijke liederen en tien refereinen.

Van dit alles is nog slechts weinig uitgegeven; en ofschoon in 't algemeen de werken onzer rederijkers onder letterkundig oogpunt maar zelden het middelmatige overschreden hebben, toch ware het te wenschen dat de bundel van den heer Broeckaert spoedig het licht zage. Dergelijke stukken toch bevatten meestal eene menigte bijzonderheden, die voor de kennis der vroegere zeden en gewoonten onontbeerlijk zijn; menig duister punt uit het huiselijk en maatschappelijk leven onzer voorvaderen is reeds daardoor duidelijk geworden.

Het uitgeven der hoogergemelde stukken ware tevens eene goede aanwinst voor de liefhebbers onzer oud-Vlaamsche letteren, daar onze gedrukte letterschat uit de bloeitijd der rederijkers zeker niet te groot is. J. B. Vervliet.

Inhoud van Tijdschriften.

Wallonia, I, Nr 2. — Cuisine nivelloise. La « târte à l'djotte » et les « doupes » (G. Willame). — Débats. II. Le seigneur et la bergère (air noté) (Jos Defrecheux). — Randonnées. I (H. Simon). Humour populaire. I. A la porte de la ville (A. Harou). II. Dialogue avec un sourd (O. Colson). — Fables. I. Le renard et l'écureuil (Ad. Servais). — Chansons dramatiques II-III (H. Simon et O. Colson). — Notes et enquêtes (J. D. et O. C.).

Revue des Traditions populaires, VIII, Nr 1. — Littérature orale de la Guyane française. I. Contes populaires (G. Haurigot). — Traditions et superstitions de la boulangerie. II (P. M. Lavenot). — Chansons du renouvellement de l'année. III (Mme M. A. Beau). — La chanson de Bricou. XI (P. Yves-Sébillot) — Les Ordalies (R. Basset). — Prières populaires. VI. Belgique flamande (Joz. Cornelissen) — Miettes de folk-lore parisien. XXI (H. Lebrun). — Contes recueillis à Tunis (A. Fermé). — Traditions et superstitions des ponts et chaussées. II. Les chemins de fer (Joz. Cornelissen). — L'âne au moulin. I. Version bourguignonne (Ch. Lecocq). — II. Ancienne version (J. Tiersot). — Petites légendes chrétiennes. V. La cathédrale de Dol (Abbé Dynes. (Poésies sur des thèmes populaires (C. Mendès).—Les saints et les pendus (A.Certeux). — Légendes des oiseaux, Roumanie (Art. Gorovei). — Noms, formes et gestes des lutins. IV. Normandie. V. Lorraine. VI. Poitou. VII. Picardie (P. Sébillot). — Les charités. II (Morel-Retz). — Les rites de la construction. XIV-XV (R. Basset). Coutumes et croyances des Nouvelles-Hébrides (J. Agostini). — La fête de l'Escalade à Genève (L. Bonnemère). — Bibliographie (G. de Rialle). — Périodiques et journaux. — Notes et enquêtes.

La Tradition, VI, Nrs 11-12. — Le soleil à la Sainte-Baume de Provence (Bérenger-Féraud). —Prières populaires. I (F. Ortoli). — Le carnaval. XVII (H. Carnoy). — Contes pour attraper les auditeurs. XI (S. Prato) — Les proverbes de Jacob Cats. III (E. Ozenfant). — Noël wallon (J. Lemoine). — Trois légendes pour la Noël (E. Blémont). — Chansons populaires de l'Espagne. I (M. R. F.). — Cantique de l'enfant prodigue (C. de Warloy). — Origine de la nuit (M. Guignet). — Un jeu grec à Rodosto (J. Nicolaïdes). — Devinettes picardes (H. Carnoy). Une légende morte-née (L. Combes). — Chansons du Quercy XXVII (F. de Beaurepaire).—Le folklore de Constantinople. II. ix (J. Nicolaïdes). — Sorciers et sorcières en Belgique (A. Harou). — Mélanges traditionnistes (C. de W.). — Vieilles chansons. XVI (Vte de Colleville) — A. Desrousseau (H. C.). — Bibliographie (R. Basset, A. Certeux.

Zeitschrift für Volkskunde, IV, Nrs 11-12. — Aktenstücke zur deutschen Sagenforschung und ihren Vertretern (Pröhle). Der Haustrunk im Thüringer Wald (R. Matthias). — Vorabend und Tag St Johannis des Täufers (E. Veckenstedt). — Volkslieder aus Liegnitz und Umgebung (F. Sommer). — Aus den italienischen Spruchweisheit. Parömiologische Skizzen (L. Freund). — Der Aberglaube (Nottrott). — Aus dem Festkalender von Vehlitz bei Magdeburg (F. A. Wischeropp). — Bücherbesprechungen.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, II, Nr 4. — Märchen in Saxo Grammaticus (Axel Olrik). — Ein Kapitel aus dem Aber- und Geisterglauben der Chinesen (C. Arendt). — Handwerksbrauch in der Iglauer Sprachinsel in Mähren (F. P. Piger) — Zur neugriechischen Volkskunde (Dr. A. Thumb). — Zwergsagen aus Nordfriesland (Chr. Jensen.) — Reinhold Köhler (Prof. Dr. E. Schmidt). — Sprichwörter und Redensarten aus der Grafschaft Ruppin (K. E. Haase). — Kleine Mitteilungen.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

VIJFDE JAAR. VIERDE AFL.

Iets over Tooverboeken.

(*Vervolg*).

WANEER men zonder erg eenen tooverboek zou aannemen of koopen, niet wetende dat het een tooverboek is, dan kan men hem gemakkelijk verscheuren of verbranden. Maar kent men den aard des boeks, dan zou men zeer onvoorzichtig handelen met hem te aanveerden of te koopen, want in dat geval kan men er niet meer van af geraken, evenmin als men de helsche macht verliezen kan, die men bekomt met er in te lezen, tenzij door de tusschenkomst van eenen geestelijke.

Men heeft goed den tooverboek in stukken te scheuren of in het vuur te werpen : altijd vindt men hem gaaf en ongeschonden in zijnen zak weder. Waneer men zich echter door eenen geestelijke laat bezweren, dan kan men den tooverboek vernietigen en is men geen tooveraar meer.

Zoo gingen eens twee inwoners van Sint-Antonius (1) op zekeren Zondag naar de vogelenmerkt te Antwerpen, en

(1) St. Antonius (Brecht).

kochten daar eenen tooverboek, dien zij tusschen veel andere boeken zagen liggen.

Terwijl ze nu de volgende dagen in een bosch aan 't werk waren, zetteden zij zich dikwijls neder om in dien boek te lezen, in plaats van te werken. Ze waren al zoo ver gekomen, dat ze de boomen uit den grond konden blazen.

Het hoogtijd van Paschen naderde, en onze twee gasten moesten er aan denken hunnen Paschen te houden. Eerst vooral wilden zij hunnen tooverboek vernietigen [en scheurden hem in kleine stukskens. IJdele moeite! De stukskens kwamen terug aaneen. Nu groeven zij hem in de aarde, twee steken diep, en toen dit nog niet en holp, wierpen zij hem in 't vuur. Het eerste was zooveel gekort als het leste, want iederen keer vond een der mannen den tooverboek in zijnen zak zitten. Ten einde raad, legden ze hun geval uit aan den pastoor, die er hun van af hielp.

Een inwoner van het gehucht Schoot, onder Tessenderloo, ging eens naar het naburig dorp Vorst (1) ter kermis. Hij dronk en danste daar zoo dapper, dat zijn geld spoedig verteerd was, en hij al redelijk vroeg naar huis moest keeren. Of hij 't geerne deed? Neen, hij hadde liever gebleven. Toen hij, in zijn eigen grommelende, huiswaarts stapte, ontmoette hij tusschen Vorst en Schoot, op eene plaats waar het alle avonden vreeselijk spookte, een oud wijf, dat hem aldus aansprak :

« Mijn vriend, ge ziet er niet heel vroolijk uit, maar ik ken de oorzaak van uwe ontevredenheid. Ge moet de kermis verlaten, omdat ge geen geld meer en hebt, en dat valt u hard. Maar ik wil u helpen. Hier hebt ge een boeksken : ga*at* er mee naar den eersten den besten houtkant, trek*t* er zooveel bladeren af als ge maar wilt, en ik verzeker u, ge zult geld overhoop hebben. Onthoud*t* nochtans goed wat ik u zeg. Als ge weer op de kermis zijt, zie*t* dat ge altijd voort drinkt, want anders zal uw geld weer in bladeren veranderen. » Dit zeggende, reikte zij hem een tooverboeksken over.

---

(1) Groot-Vorst, Vorst-St. Gertrudis.

De ongelukkige, reeds min of meer door den drank verhit, nam het boeksken aan, en de oude tooverheks verdween plotseling. Van nu af was hij in de macht van den Booze. Hij ging naar eenen houtkant langs den weg en plok van eenen struik eene handvol goudstukken; van eenen anderen, eene handvol zilvergeld; van eenen derden, eene gelijke hoeveelheid nikkelstukken en eindelijk, van eenen vierden, eene greep koper, zoodat zijne tesschen zoo vol zaten, dat ze dreigden te bersten. Nu keerde hij terug naar Vorst en dronk en zwierde er tot in den vroegen morgen. Toen hij in zijne zakken tastte, vond hij wel bladeren, maar geen geld meer. De tooverboek stak er bij....

De paaschtijd was in, en onze man zou te biechte gaan. Reeds had hij alle middelen beproefd, om zich van zijnen tooverboek te ontmaken, en toen hij daar niet in gelukte, ging hij naar de pastoor zijner parochie, die evenwel verklaarde hem niet te kunnen helpen. Dan legde hij zijn geval uit aan den pastoor van Vorst (1), die heinde en verre vermaard was, omdat hij reeds veel menschen van tooverij had verlost. Deze geestelijke zeide hem : « Kom*t* dien dag, op die uur bij mij in den biechtstoel, en ik zal u helpen. »

Waneer de tooveraar op den bepaalden tijd te Vorst in de kerk kwam, zat de pastoor reeds in zijnen biechtstoel, en zeide hem : « Ik blijf hier zitten, terwijl gij driemaal rond de kerk zult gaan. De eerste ronde zult gij dit gebed lezen; de tweede, dat gebed, en de derde, een ander gebed. » — Hier noemde de pastoor de gebeden die de tooveraar bidden moest, en vervolgde : « Op uwe reis rond de kerk zult ge ongetwijfeld schrikkelijke dingen aanschouwen, maar wee u, indien gij terugkeeren zoudt, alvorens drijmaal de ronde gedaan te hebben; want dan konde ik u niet helpen, en ge waart voor altijd verloren! »

De eerste ronde liep tamelijk goed af, maar bij de tweede ging het erger. De weg was overal belemmerd en 't scheen den man, alsof er te allen kante vlammen uit den grond

(1) Groot-Vorst.

opstegen. En bij de derde ronde! Allerlei afgrijselijke monsters, rezen vóór zijne voeten op, en wilden hem doen terugkeeren. Ofschoon het angstzweet hem van alle kanten uitbrak, stapte hij niettemin al biddende voort en trad, meer dood dan levend, de kerk binnen.

Daar sprak hij zijne biecht, en toen de pastoor hem de absolutie gegeven had, zeide deze : « Beziet mij nu eens wel. » Hij bezag den geestelijke en bemerkte vol ontsteltenis, dat er geen enkel haarpijl op het hoofd van den biechtvader stond, dat niet doornat was van het zweet.

Schrikkelijk was de strijd geweest, dien de pastoor tegen den duivel had moeten leveren, maar de Booze was overwonnen en de man verlost.

Er was eens een mulderszoon te Borsbeek, die een briefken aangenomen (1) had, daar woorden uit eenen tooverboek op geschreven stonden. Nauwelijks had hij die gelezen, of hij kon velerlei duivelsche kunsten verrichten. Zoo nam hij den molen van de teerlingen en droeg hem een heel eind verder. Zijne ouders waren daarover zeer bedroefd; zij ondernamen bedevaarten en deden veel andere goede werken, om hunnen zoon te verlossen, maar 't was al vergeefsche moeite : de jongen en wou of en kon het niet laten. Ten einde raad, besloten de ongelukkige ouders de hulp in te roepen van eenen geestelijke uit de omstreken, die den jongen bezwoer en hem van zijne duivelskunstenarijen afhielp.

* * *

Ik eindig dit opstel met eene vermakelijke anecdote, getrokken uit den hooger vermelden *Dictionnaire infernal* van J. Collin de Plancy :

« De heer van zeker dorp vroeg eens aan zijnen schaapherder eenen tooverboek te leen, waarmede deze zich beroemde den duivel te dwingen om voor hem te verschijnen.

De heer, nieuwsgierig om den duivel te zien, trekt naar zijne kamer en begint de bezwering te lezen, die den geest

(1) Andere vertellers zeggen *opgeraapt*.

der duisternis verplicht zich te vertoonen. Terwijl hij vol gejaagdheid die krachtige woorden uitspreekt, vliegt de deur, die slecht gesloten was, eensklaps open, en de duivel verschijnt, gewapend met zijne lange horens en gansch met zwarte haren bedekt... Op dat gezicht ploft de nieuwsgierige heer schier dood van schrik op den vloer, maar hij heeft toch nog het besef om een kruisteeken te maken. Lang bleef hij liggen, zonder dat er iemand kwam om hem op te rechten Eindelijk opende hij de oogen, en zag met verwondering dat hij in zijne kamer lag. De duivel was verdwenen. Hij onderzocht de meubelen, om te zien of er niets geschonden was, en bemerkte dat een spiegel, die op eenen stoel stond, in duizend stukken lag. Geen twijfel : dit was het werk van Satan! Hetgeen echter, jammer genoeg, de schoonheid der vertelling merkelijk vermindert, is dat men eenige stonden nadien den heer kwam boodschappen, dat zijn bok ontsnapt was, maar dat men hem gepakt had aan de deur van dezelfde kamer, waar hij zoo meesterlijk voor duivel had gespeeld. In den spiegel eenen anderen bok ziende, was het dier er naartoe gesprongen om er tegen te vechten, en had den spiegel in duizend stukken gestooten. JOZEF CORNELISSEN.

Over het Verminken onzer Plaatsnamen.

IN de Vlaamsche nieuwsbladen van Brussel vind ik den naam zijner noord-ooster voorstad : *S. Joost-ten-Oode*, terwijl de overheden der gemeente haren naam schrijven : *S. Joost-ten-Noode*, — *ten-Noode* in het Fransch en in het Vlaamsch.

Wie heeft gelijk, de Vlaamsche nieuwsbladschrijvers of de gemeente overheden?

De Vlaamsche nieuwsbladschrijvers meenen, volgens mijne ingewonnen inlichtingen, dat *oode* eene onbebouwde, onbewoonde plaats beteekent. Dat is zoo : *locus inhabitatus, locus incultus*, zegt Kiliaen. Het woord is bij ons in onbruik

geraakt. Maar *oode* was vrouwelijk gelijk *öde* het nog is bij de Duitschers, die de geslachten hunner zelfstandige naamwoorden beter bewaard hebben dan wij.

De zelfstandige naamwoorden, gemaakt van het præteritum van een werkwoord, waren aanvankelijk vrouwelijk. *Oo-en* (later *ooden*) beteekent : onvruchtbaar, onbewoond maken, en had voor præteritum *oode*.

Ter wordt gebruikt voor een vrouwelijk zelfstandig naamwoord in het enkelvoud; *ten* voor een mannelijk of onzijdig in het enkelvoud, en voor de drie geslachten in het meervoud.

Onze voorouders zouden gezegd hebben, in geval *oode* een onbebouwden grond beteekent, *ter-oode* en niet *ten-oode;* ook wij zeggen *ter school gaan* en niet *ten school gaan*, wat eene grove doodzonde is tegen de spraakleer.

Noode was een mannelijke oude Germaansche persoonsnaam en daarom *ten*. Men vindt dien naam terug bij de Brabandsche Walen in *Nodebais* (beek van Nodo) en *Noduwez* (weg van Nodo.) *Sint-Joost-ten-Noode* beteekent *bidplaats, toegewijd aan S. Joost op Noode* of *op het goed van No-de*. Nu insgelijks bezigt men den naam van een persoon, om zijne woning aan te duiden en men zegt: « Als gij aan Janssens zijt, hebt ge nog een boogscheut te gaan. »

Noode is nu familienaam : in het *Annuaire Rozez* 1889, onder Brussel, staat de geslachtsnaam *Nodé* (gelijk de Franschen *Noode* uitspreken), ook de verbastering *Nooy* en, onder Turnhout, *Noodens* (kleinzoon van *Noode*) boekhandelaar.

Ik meen te moeten aanmerken, dat de oude Waalsche plaatsnamen van oude Germaansche persoonsnamen afkomen : de Walen waren Germanen als wij.

Het *Noduwez* van de Walen werd door de oude Duitschers *Nodoweg* geschreven, omdat de aanvankelijke naam van den bezitter *Nodo* was, waarvan de eind-*o* scherplang of *oe* wordt uitgesproken. De wortel der oude Germaansche persoonsnamen eindigen meestal op *o;* sommigen echter op *a* en *i*.

In de tweesylbige namen viel de klemtoon op de eerste lettergreep, als *Géro, Dódo, Brédo, Schálko*, enz. De eind-*o*

was toonloos en veranderde licht in *e* of verdween : *Andowerpia* werd *Antwerpen* In den naam van het dorp *Hoboken* bleef de eind-*o* bestaan. De lijst der oude noorder persoonsnamen in Kiliaen geeft *Dode* en *Dodo*.

De Walen hebben de eind-*o* beter bewaard dan wij; men ontmoet nog bij hen eenige persoonsnamen, eindigende op *o*, die voor plaatsnamen dienen, maar zeer veel uitgaande op *on*, dat is *o* met bijvoeging van *n*, wat de Franschen insgelijks gedaan hebben met de Latijnsche eigennamen, eindigende op *o; Nero* en *Cicero* werden *Néron* en *Cicéron*.Dat is ook bij ons gebeurd met de eensylbige Germaansche persoonsnamen, als zij familienamen zijn geworden.

De Franschen zetten den klemtoon op de laatste lettergreep en daarom hebben zij de eind-*o* bewaard; zij zeggen *Nerón, Cicerón*. Waar wij den klemtoon op *o* zetteden, dat is, bij de eensylbige namen, werd *o* of *oe* bewaard. Van *Go* of *Goe* hebben wij den plaatsnaam *Goes* (Zeeland) en den familienaam *Goens;* van *ko* of *koe* hebben wij den plaatsnaam *Koedijk* (in Holland bij Alkmaar) en den familienaam *Coens;* van *Lo* hebben wij in ons Limburg den plaatsnaam *Loon* of *Loen* en den familienaam *Loens; So* geeft den plaatsnaam *Soest* (Holland) en den geslachtsnaam *Soens*, enz. enz. Al die familienamen zijn voorhanden in het *Annuaire Rozez* 1889. In het Fransch werd *So Son* (zelfde *Annuaire*). Een bisschop van 's Hertogenbosch heette *Soes*, zoon van *Soe* of *So*.

In de Waalsche plaatsnamen, samengesteld uit een eensylbigen persoonsnaam en een uitgang, die het voorwerp der bezitting aanwijst, is de *o* veelal bewaard; bij ons altijd niet. Bij voorbeeld *Soignies*, in het Vlaamsch *Zinnik* of *Zinnich*.

Soignies staat voor *So-ing-ich*. *Ing* beteekent *afstammeling* en is uit honderden onzer plaatsnamen verdwenen. *Ich* is zooveel als *eigen, eigendom*. *So-ing-ich* beteekent dus : *Goed van den afstammeling van So*. In het Vlaamsch spreekt men uit : *jongelin-en* en niet *jongelin-gen*, en daarvan *Zinnich* met verdwijning der *g*.

De *ng* is éene letter en dat leert ons het Fransch, dat *g* voor *n* zet en echter *ng* of *nj* uitspreekt, zelfs in de overne-

ming van Duitsche woorden. Eertijds schreef en sprak men uit *soign* voor *soin* (zorg). *Soign* is ons *zo-ing* van het werkwoord *zo en*, waarvan afkomt het bijvoeglijk naamwoord *zo-er-ig*, dat *zorg* heeft gegeven. *Be-zo-ïng* (bezorging) werd in het Fransch *besoigne*, later *besogne*.

De uitgang *ich* veranderde bij de Walen soms in *ies* Onze *ch* en onze *s* hadden vroeger met elkander veel overeenkomst. *Mechelen* (voor Mechelingen) werd geschreven in 910. *Maslinas*, in 980 *Maslines*, in 1155*Maslinas*. Oudtijds schreef men *lachter* voor *laster*. Is ons *dochter* niet *doster*, dat is de vrouwelijke uitgang *ster* en de wortel van het werkwoord *do en* (doen, maken, vormen, voortbrengen, telen)? zoodat dochter, *teelster* (kinderteelster) beteekent.

Niet alleen de *ch*, maar ook de twee andere keelletters *g* en *k* veranderden bij de Walen in *s* of *z*, wij hebben reeds genoemd *Nodebais* (beek van Nodo) en *Noduwez* (weg van Nodo).

Ch verdween soms geheel. Mechelen werd ten jare 1006 *Malinas* geschreven en nu in het Fransch *Malines*.

Nog een woordje over *ten* van *S. Joost ten-Noode*.

Ten is de samenstrekking van *te den*.

Waarom zegt men : « Ik ga *naar den Bosch, naar den Haag* » als men *'s Hertogenbosch* en *'s Gravenhage* bedoelt? Het gemeen zelfstandig naamwoord *bosch* is onzijdig en *haag* vrouwelijk. De voorvoegsels *'s Hertogen* en *'s Graven* hebben geen invloed op de beteekenis van *Bosch* en *Haag;* ze zijn van lateren tijd.

Bosch en *Haag* zijn twee mannelijke persoonsnamen en daarom het mannelijk lidwoord.

Nu nog, vooral te Antwerpen, stelt men het lidwoord voor eigennamen van personen en men zegt : De Rik, de Jan, de Frans, de Mertens, de Janssens, de Niels, enz.

In het Hoogduitsch gebruikt men nog, naar de spraakleer, het lidwoord 1° wanneer men met zekere vertrouwelijkheid, of ook met minachting van personen spreekt : *Der* Gustav ist nachlässiger als *der* Wilhem; 2° wanneer men den naam in de plaats van de werken eens schrijvers zet : Ich habe mir

den Schiller gekauft; en 3° voor de uitheemsche eigennamen: Das Heer *des* Xerxes.

Wanneer de Germaansche persoonsnamen enkel toenamen waren, zooals Kiliaen schrijft, dan werd het lidwoord ongetwijfeld gebruikt; wij bezigen het heden nog en wij zeggen: « Ik heb *den* Lamme gesproken; *de* Kromme is verhuisd, » en nooit: « Ik heb Lamme gesproken; Kromme is verhuisd. »

's Hertogenbosch heet in het testament van den H. Willebrord *Busloth* (voor *Busslot*) slot van *Busso* of *Boso*, die wellicht het slot heeft opgericht, en bij latere Latijnsche schrijvers *Buscum* voor *Businghem*, (verblijf van den afstammeling van *Busso* of *Boso*). Ik vind een *Boso* als getuige, op het jaar 834, bij eene gift aan de kerk van Utrecht (*Batavia sacra*, deel 2, blz. 535). Een *Boso* was graaf van Autun in 879 en naderhand hertog van Burgundië. In den stamboom der graven van Reinstein komt een graaf *Busso* voor. *Busso* is thans geslachtsnaam, als men zien kan in het *Annuaire Rozez* 1889.

Hetzelfde kan van 's Gravenhage gezegd worden.

Echter vindt men het vrouwelijke *ter* voor een mannelijken persoonsnaam; doch dan had men het oog niet op den persoon, maar op zijn eigendom. En wie weet hoeveel uitgangen verloren zijn geraakt?

Ik verlangde te weten, wie het eerst *S. Joost-ten-Oode* geschreven heeft en men wees mij een oud-secretaris aan van het Willemsfonds, afdeeling Schaerbeek-S. Joost-ten-Noode. Ik heb hem de reden zijner verandering gevraagd; hij blijft mij het antwoord schuldig.

Onze Vlaamsche plaatsnamen zijn reeds te erg verminkt. Wil men ze onerkennelijk maken? Van *Boitsfort* heeft men *Boschvoorde* gemaakt. Ik geef de overheid dier gemeente gelijk, wanneer zij weigert eene plakkaart te onderteekenen, waarop die knoeibenaming voorkomt. Zij heeft ten plicht hare plaatsnamen, zooveel doenlijk nog, en vooral in opzicht hunner beteekenis, te bewaren. Op den naam *Boitsfort* kom ik later terug. De Heer Burgemeester van S. Joost-ten-Noode

zou moeten handelen als het gemeentebestuur van Watermael-Boitsfort.

Met de namen onzer straten is het even roekeloos geschied. Te Schaerbeek stond nog voor ettelijke jaren op den hoek van het straatje nevens het oud kerkhof *Stichtingstraat* (rue de la fondation), ter oorzake eener stichting; men veranderde de oude benaming in *Grondveststraat* (rue des fondements). Men verzekert mij, dat de uitvinder van *Boschvoorde* ook de uitvinder is van *Grondveststraat*.

Waarom heeft het gemeentebestuur van Schaerbeek zich vooraf niet overtuigd, dat de personen, wien het zijn vertrouwen schonk, het verdienden door hunne bekwaamheid? Voor het geringste plaatsje eischt het een examen.

In alle geval zou het beter zijn, de plaatsnamen te laten wat ze zijn, dan ze door taalfouten te verminken, gelijk in *S. Joost-ten-Oode*

Schaerbeek, *Meert 1893*. Hendrik Peeters.

Over eenige oude Schoolgebruiken.

I.

De Maandag in de Goede Week hiet oudtijds te Brugge *Kalfdag*. Men gaf den bijnaam van *Kalf* aan het kind dat dien dag *laatst* in de school kwam, en daarom door zijne medeleerlingen geplaagd werd. Men sloeg het ook met eene vod of eenen lap, dien men insgelijks *kalf* noemde.

In 1760 verdronk een kind in het kanaal, toen het over het water bukte om het *kalf* te wasschen. (1)

II.

Het gebeurt wel eens dat de schoolgasten, in plaats van recht naar de school te gaan, zich onderwege in het spel vergeten, en dan veel te laat, ofwel in 't geheel niet in de school komen.

(1) « Kalfdag, kalfmaandag : die laatst in schole komt, is « 't kalf. » Men maakt de gedaante van een kalf, verbeeldende den Vasten, den winter, 't oud heidendom, en men versmoort het, » (1r Guido Gezelle's *Duikalmanak*).

Te Ath had men eenen middel om dat misbruik te beteugelen, door namelijk eenen *jager* aan te stellen, die voor last had de kinderen, die haagschool hielden, op te zoeken en te achtervolgen.

Dat ambt wierd afgeschaft in 1757.

III.

Over een dertigtal jaren nog, waren er scholen, waar men de luie of onoplettende leerlingen groote papieren ezelsooren opzette en ze zoo, voor hunne straf, in 't midden der klasse op hunne knieën plaatste.

IV.

Oudtijds droeg men, op den 8ⁿ Mei, te Edingen de reliquiekas van St. Niklaas naar het gasthuis over.

Die plechtigheid gaf aanleiding tot eene uitspanning voor de schoolkinderen, die met hunne meesters in de naburige bosschen mochten gaan wandelen, om er meitakken te snijden en lentebloemen te plukken. Dat is wellicht de reden, waarom die heilige de « groene Sint-Niklaas » geheeten wierd.

V.

De eerste Zondag van den Vasten was te Zoningen bekend onder den naam van « gelukkig vuur. »

De schoolkinderen gingen van hoef tot hoef, om strooi en andere brandbare stoffen rond te halen. Na het gekregene op eene hoogte gedragen te hebben, staken zij het in brand, dansten al zingende rond het vuur en sprongen ten laatste over de gloeiende kolen, (Th. Lejeune. *L'ancienne ville de Soignies*).

VI.

Tot op het einde der XVIᵉ eeuw vierde men in dezelfde stad de feest der Onnoozele Kinderen.

De kanoniken der collegiale kerk stonden dien dag, gedurende den dienst, hunne plaatsen af aan de koorkinderen.

Een der kinderen droeg het gewaad van deken, terwijl de andere in kanoniken verkleed waren.

Na de plechtigheid moest de eerstgenoemde zijne gezellen

onthalen met het geld, dat te zijnen voordeele in de kerk rondgehaald was. (*Archives du Chapitre de Soignies*).

(*'t Vervolgt*). ALFRIED HAROU.

Kinderspelen. (1)

1. (8.) Klakske.

De jongens, die aan dit spel deelnemen, moeten van eene klak, pet of pots voorzien zijn; al die hoofddeksels worden opeengestapeld torensgewijze, en zoo hoog mogelijk. Dan vormen de jongens eenen kring, geven malkander de hand, en beginnen rond den hoop te loopen. Ieder tracht bij 't ronddraaien zijnen gebuur tegen de klakken te trekken. Springt men in dat geval over den hoop, dan moet men er nogmaals achterwaarts over, wat niet zelden voor gevolg heeft dat door eenen snellen, maar verkeerden sprong, de klakken uit elkander geschupt, langs alle kanten rondvliegen.

Die loslaat of eene klak doet vallen, verlaat den kring, en wacht, om zijne straf te krijgen, totdat het spel uit is; het omverwerpen van den ganschen hoop, stelt een einde aan het spel. Dan volgt de straf.

Die er *aan zijn*, moeten met den lesten verliezer aan het hoofd, door *de spitskar*. Nu nemen de overige jongens op twee reiën plaats, en vormen aldus eene haag of spitskar. De spelers zijn gewapend met eenen neusdoek, halsdoek, sjerp of eene klak, waarmede zij op de schuldigen troeven mogen, terwijl deze drijmaal heen en drijmaal weêr door de spitskar loopen. In neus- of halsdoek of sjerp mag men een paar knoopen leggen, om de slagen gevoeliger te maken; het is echter verboden ergens anders dan op den rug te slaan.

Soms gebeurt het ook wel dat men op voorhand afspreekt de slagen met de twee vuisten te gelijk te geven. Die wijze

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, bladz. 30, 31, 87, 88; III, bladz. 101, 126, 127.

van spitskar loopen is echter niet veel in zwang, daar zij heel gemakkelijk aanleiding geeft tot twist en tweedracht tusschen de jongens.

(*Antwerpen*). J. B. VERVLIET.

Noordbrabantsche Sagen.

12. (135.) De Hardlooper te Eersel.

LENAARD Vervest, op het gehucht Heestert te Eersel woonachtig en aldaar in 18** overleden, bezat het vermogen om verbazend spoedig en lang achtereen te kunnen gaan of loopen, waarom hij dan ook den naam van hardlooper droeg.

Omtrent 50 jaar geleden, ging hij eens, met het voornemen om ossen te koopen, naar de merkt te Neerpelt, doch daar hij er geene van zijne gading vond, verliet hij om 10 ure deze plaats, na zijne schoenen uitgetrokken te hebben, nam te zijnen huize met der haast eenige ververschiug en liep naar Oosterwijk, waar hij op de merkt om half één des middags reeds beesten had gekocht. Hij keerde nog denzelfden dag huiswaarts en had daarin ongeveer 18 uren afgelegd. Veel dergelijke zaken worden van hem, en in waarheid, verhaald, die ik niet onder de « sagen » zou opnemen, ware het niet, dat sommige lieden zijne verwonderlijke vlugheid allèèn kunnen gelooven, omdat zijne vrouw hem daarbij « gelicht », d. i. op eene onzichtbare of tooverachtige wijze zal geholpen hebben.

13. (136.) Een Bloedende Grenskei (1).

AAN Simons veld te Duisel lag tusschen twee perceelen een hoog uitstekende kei, voor afscheiding van eigendom aldaar in ouden tijd geplaatst. De spelende knapen vermaakten zich menigmaal door op en rond dien kei te loopen en te springen, waardoor het wel gebeurde dat de veldvruchten, tot ongenoegen der eigenaars, beschadigd en platgetrapt werden. Ouders en andere bejaarde personen wisten aan

(1) Grenskei = arduinen grenspaal of grenssteen.

sommige jongens voor dien kei eenig ontzag in te printen door te beweren, dat bij het inprikken van eene naald of speld, er bloed uit vloeide. Men vertelt zulks van menigen grooten of vreemdsoortigen kei, vooral van dezulke aan grenzen gelegen, zoowel in deze als in andere streken, o. a. van den reusachtigen, platvormigen kei, gelegen op Belgisch grondgebied, niet verre van de Nederlandsche grens, in de nabijheid der zeven heerlijkheden en de Kempische vaart.

14. (137.) **De Doodenput onder Luiksgestel.**

WAAROM dit moeras of soort van vijver — het is sedert onheuglijken tijd aan drie zijden met een walleken omringd — in de heide de Amprijt dien naam draagt, is geheel onbekend.

Aan den Doodenput (Doôput, Dooiput) verbindt het volk eene legende, die op de volgende wijze verhaald wordt.

Eens kwam daar een militaire ruiter, op weg naar een dorp. Tot welk leger of rijk hij behoorde en wanneer het geschied is, weet men niet meer, want het moet heel lang geleden zijn. Hij bemerkte tot zijne vreugde dat waterrijk ven, waaruit zijn dorstig peerd drinken kon, en terwijl het zijnen dorst leschte, bleef hij er op zitten, maar langzamerhand geraakte het verzonken in het moeras en verder in den put die omtrent het midden van het ven bestaat, zoodat man en peerd daarin de dood vonden. Van dien tijd af wordt dat ven, hetwelk vroeger geenen of eenen anderen naam zou gedragen hebben, de « Dooiput » geheeten. Het moet oudtijds nog dieper geweest zijn; want door het roten van vlas, kemp of hout en door andere omstandigheden werd mogelijk de bodem eenigszins hooger.

15. (138.) **De Gloeiende Paap.**

EENE LEGENDE UIT HET POSTELSCH BOSCH, DOOR LENS.

ONDER bevenstaanden titel is in 1868 te Herenthals een romantisch boekje van 63 bladz. gedrukt, waaruit ik de voornaamste gebeurtenissen beknoptelijk overneem. Volgens het verhaal eener vrouw, die in genoemd jaar ruim 87 jaar

was, hadden ze plaats ten tijde van den vader van den grootvader heurs overgrootvaders vader.

Op eenen avond der maand September, reed een jonge ridder, die op een kasteel tien minuten ten Zuiden van Valkenswaard (1) gelegen, te huis behoorde, door den langen en somberen weg, die in eene oost-westelijke richting het donker en uitgestrekt Postelsch bosch doorsnijdt.

De jongeling voerde twintig duizend roebels bij zich, eene erfenis, om die naar zijnen oom te brengen, die in de omstreken van Herenthals woonde. Hij hield zijnen geest bezig met menigvuldige afgrijselijke gebeurtenissen, die door het volk aan dit alom gevreesde bosch waren verbonden.

Omtrent middernacht hoorde de beangste ridder Berthold uit de diepte van het woud, een gefluit, hetwelk spoedig van de andere zijde van het bosch herhaald werd. Nu steeg een aanhoudend fluiten van alle kanten op. Vijf vermomde mannen sprongen eensklaps in de baan en versperden ze met hunne vlammende fakkels. Heldhaftig sloeg de jonkman met zijnen degen door de bandieten heen, ten einde zich eenen weg te banen. Dat gelukte hem niet. Een roover sprong met zijne brandende toorts het peerd te gemoet, dat zich verschrikt op de achterpooten richtte en zijnen afgematten ruiter half bewusteloos achter zich op den grond wierp. De bandieten grepen het peerd, knevelden des ridders handen pijnlijk op zijnen rug en verbonden zijne oogen met eenen zwarten doek, waarna een verveerlijke roover hem bevool te peerd te stijgen en vervolgens achter den edelman in den zadel sprong. Andere struikroovers verdwenen met den buit in het bosch. Na eenen raadselachtigen omweg van eene halve uur, in de wildste vlucht, hield Huigebaard, de hoofdman, het peerd waar de jonkheer op zat, nabij het rooverhuis stil, hielp den ridder uit den zadel, geleidde hem in de woning der bandieten, en ontdeed hem van den blinddoek en wat later van zijne boeien. Het peerd was

(1) Voor zooveel men weet, stond er oudtijds nooit een kasteel onder Valkenswaard, maar wel onder Waalre.

inmiddels aan een toegetreden persoon overgegeven. Drie maanden geleden hadden de roovers, in den diepsten schuilhoek van dit gevreesde bosch, hunne spelonk gemaakt en waren toen reeds meer dan vijftien maal van streek veranderd, om beter aan de vervolgingen van het gerecht te ontsnappen. Des nachts ontwaarde de ridder in dit hol allerhande moordtuigen en moest van de roovers verschrikkelijken angst doorstaan. Behalve Bello, de zestigjarige vrouw van Huigebaard, bevond zich in deze rooverswoning eene schoone maagd van twintigjarigen leeftijd, die, vol medelijden jegens den ridder, van haar gewaanden vader, den rooverskapitein, verlof kreeg om hem in het vertrek te bezoeken, waar hij in opgesloten zat. De ridder wordt overtuigd dat deze goedhertige dochter op het kasteel harer ouders uit de wieg was geroofd, toen de bandieten veel andere kostbaarheden, waaronder familiewapens, medevoerden. Berthold had eenige van deze laatste in dit moordhol ontwaard. Zij was de dochter van den graaf van Leliëndaal, die, alsmede zijne vrouw ontzettend veel geleden had door het ontvoeren van hun dierbaar kind Clara.

De jonge ridder en de maagd weten uit het verblijf der binders in het Postelsch bosch, door het kreupelhout heen, te ontvluchten. Berthold brengt Clara bij hare ouders en begeeft zich voorts tot de zijnen, die mede in de uiterste droefheid verkeerden, wegens zijn te lang uitblijven van de ondernomene reis. Later treden Berthold en Clara, beide eenige kinderen, in het huwelijk, waartoe zij door hunne ouders reeds van in hunne teederste jeugd waren bestemd geweest.

Het rooverhol in Postelsch bosch wordt niet lang nadien ingenomen, de bandieten ontsnappen op wonderbare wijze, en Bello wordt, volgens de strafwetten van dien tijd, verbrand aan eenen hoek buiten het bosch, aan de zuidzijde, op eenen kleinen heuvel die aan eene aloude grafterp gelijkt. Deze plaats noemt men het graf der verbrande tooverheks en wordt soms nog door kinderen vermeden, als zij uitgaan om boschbeziën te plukken.

Naar luid der overlevering, hadden de roovers bij de verdwijning uit hunne spelonk in het Postelsch bosch, zich opnieuw verzameld in eene krocht bij het Limburgsche dorp Lummen. Hier zwoeren zij, in eene nachtvergadering, het innemen hunner spelonk en Bello's pijndood bloedig te wreken. De onmenschelijke Huigebaard had eene buks waarin 13 ballen en hieronder één met bloed geverfd, ter stemming op de tafel gelegd en riep onder meer vreeselijke verwenschingen :

« Hij brande en loope gloeiend de velden rond, die bij het lot eenen oogenblik zou durven aarzelen! » Hij haalde den rooden kogel te voorschijn, en nu zou hij zijne verschrikkelijke wraak ten uitvoer gaan brengen, « of zijne voorzegging zou in volle geweld op zijne laffe ziel werken. »

Als pelgrim verkleed, komt hij op het kasteel van Berthold, waar hem de beminnelijke bewoners een goed nachtverblijf verleenen. Te middernacht begon Huigebaard zijn ijselijk voornemen ten uitvoer te brengen, doch dit werd verijdeld, voornamelijk door den moed der getrouwe dienstboden Roza en Gasper. Deze laatste deed hem, onder het schot van zijn vuurwapen, op het voorhof des kasteels nedervallen en zag zijn lijk door de andere roovers in het bosch voortsleuren.

Sedert dien rijst er in de omstreken van Postel, bij donkere nachten, eene gloeiende menschengedaante uit de moerassen op en zweeft eenzaam en verlaten over de onafzienbare heide, totdat zij in eenen kolk verdwijnt.

Het volk noemt deze schim «de Gloeiende Paap», en erkent in haar den rampzaligen Huigebaard, die het ellendig lot zijner verwensching moet boeten.

Deze gevreesde schim was natuurlijk niets anders dan een overgroot dwaallicht dat uit de moerassen van Postel opsteeg en door den wind werd voortgedreven. Door het graven der Kempische vaart, in het jaar 1844, is wellicht het moeras verdwenen, waaruit het dwaallicht ontstond. Het verscheen niet meer.

(*'t Vervolgt*). P. N. PANKEN.

Boekbespreking.

Chicago Folk-Lore Society's publications. N° 1. The Folk-Lore Manual, by Lieutenant Fletcher S. Bassett, U. S. N., Secretary of the Society. Chicago, Ill., 1892. — Klein boekd. in-12° van 87 bladz.

Kort na het ontstaan van *The Chicago Folk-Lore Society* was een der eerste zorgen van dit geleerd genootschap, voor zijne leden en aanklevers een *Vraagboek voor Folklore* uit te geven.

Dit vraagboek, tot welks samenstelling de werken van G. L. Gomme (*Hand book of Folk-Lore*) en Paul Sébillot (*Instructions et Questionnaires*) ruimschoots benuttigd werden, wijkt echter in sommige deelen ver af, van wat wij in dien zin reeds bezitten. Doch dit kan ook niet anders, daar de opsteller rekening te houden had van den aard zijns volks en der Indiaansche stammen, wier zeden en gewoonten in vele punten hemelsbreed van de onze verschillen. Daar de Amerikanen op het gebied van handel, nijverheid en uitvindingen een zeer vooruitstrevend volk zijn, vond de verzamelaar hier nogmaals stof tot het verrijken van zijn Vraagboek.

Het werkske, dat zoo beknopt mogelijk de verschillende punten aanroert, zonder voorbeelden te geven, is voorafgegaan van een woord tot inleiding, eene kleine verhandeling over de wijze waarop men de stof der folklore verzamelen moet, en eindelijk eenige wenken over het nut van den bibliographischen arbeid in zake van volkskunde.

Dit hoogst nuttig boekske eindigt met eene lijst der voorwerpen, in vijf reeksen verdeeld, die in eene folkloreverzameling, beter gezegd in een Museüm voor volkskunde, dienen opgenomen te worden.

J. B. VERVLIET.

Inhoud van Tijdschriften.

't Daghet in den Oosten, IX, Nrs 1-2.— Limburgsch Nederlandsch.— Iets over afleidkunde. — De drie Ruitertjes. — In de drie Peerdskoppen. — Wangeloof. — Onze vogels. Limburgsche namen.

Volk en Taal, V. Nr 9. — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (F. de Vos). — Vertelsels : Sneeuwwitje (T. van Heuverswyn). — Voorbij eene kerke (A. van Heuverswyn). — Parochiewacht te Eine, 17e en 18e eeuw (K. van Caeneghem). — Boekbeoordeeling (P. B.).

Biekorf, IV, Nr 6. — Van Jaaksken en Jakinneken (L. Walters). — Kneipp's geneeskruiden (J. Samyn). — Slaapt gij nog? (G. Gezelle). — Kokte (A. Dassonville). — Sapinen (G. G.). — Mingelmaren.

Het Belfort, VIII, Nr 4. — Shakespeare-Bacon (O. Loosen). — Een terugblik op 's Pauses jubelfeest (B. Mets). — Lick's observatorium in Californië (J. B. Martens) — Eenige woorden over kerkschildering (C. van Pokseele). — Het slot Limburg (Hilda Ram). — Hist. inleiding tot de Germ. en Nederl. taalwetenschap (Th. Stille). — Paus en werkman (F. Manman). — Als de vos de passie preekt, boeren wacht uw ganzen (J. Truyts). — Bij de eerste commuuie van jufvr. Maria R... (J. Bal). — Driemaandelijksch overzicht (J. Cl.). — De laatste dooden. — Boekennieuws en kronijk.

Dietsche Warande, VI, Nr 2. — De christelijke Typologie in beeld, in woord en in handeling (J G. R Acquoy). — De Maria-Magdalenekerk te Amsterdam (A. A H.) — Eene Nederduitsche kolonie bij Trier (M. Keuffer) — Iets over aarden schilderwerk (H. Biegelaar). — Een ciborium als lijkbus, met menschenhert, opgedolven in Limburg (C. Ubaghs) — Kunstwegen. Oorspronkelijke novelle (L. Stratenus). — Een zoenbrief van de XIVe eeuw, betreffende de familie van der Noot (J.-Th. de Raadt). — O Eerdentroost...! (G Gezelle) — De psalmen in gezangen (Em Hiel). — Boekennieuws. — Inhoud van tijdschriften. — Vondeliana. — Omroeper. — Bijlage

Kempisch Museüm, III, Nr 2. — Chonologische en analytische oorkondenlijst van Mierde (Th. I. Welvaarts). — Eenige trekken uit de geschiedenis van Grobbendonck. — Wechel-ter-Zande en Vlimmeren. Schrikkelijke misdaad aldaar gepleegd in den nacht van 23-24 Maart 1667 (J. Michielsen). — In memoriam (J.-Th. de Raadt). — Scheiding der begijnen- en parochiekerk van Hoogstraten (P. J. Goetschalckx).

Dietsche Stemmen, I, Nr 6. — Een kijkje in Jan Holland's laatste werken (Matthieu) — El nuevo munde. Tooneelstuk van Lope de Vega (O Loosen, S. J.). — Een nieuw boek over het Mahâbhârata. *Slot* (C. Lecoutere). — Eene nieuwe vertaling van Cornelius Nepos. — Naklank van boeken en tijdschriften. — Boekbeoordeeling.

Jong Antwerpen, *strijdend Vlaamschgezind Studentenblad. Bureel : Ketsstraat, 61, te Antwerpen Prijs : 1 fr.*
I, Nr 8. — 's Pausen jubelfeest. — Zalige herinneringen. — Eigen taal, eigen zeden. Familiefeest. — Schoolnieuws — Vlaamsch in 't onderwijs. — Jakob van Maerlant — Godsdienst en moedertaal. — Overzicht der Vlaamsche werking. — Adelfons Henderickx in den Nederduitschen Bond.

Verslagen en Mededeelingen der Kon. Vl. Academie voor Taal- en Letterk., 1893, Nr 1. — Toespraak van den heer P. Génard. — Bibliographische aanteekening (J. Micheels). — Lezing : Iets uit den taalstrijd te Antwerpen op 't einde der XVIIIe eeuw (L. Mathot).

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VII, Nr 1. — Le pélérinage d'Olympie (Buls). — Notes sur quelques objets de l'eglise de Vlierzele (S. de Schryver). — L'excursion d'Enghien et de Hal (E. Nève). — Vestiges du premier âge du fer à Bologoje (Russie) (Pce P. Poutjatine). — Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française, 1792 1814 (P. Verhaegen). — La villa belgo-romaine de Nouvelles (E. de la Roche de Marchiennes) — Le cimetière franc de Harveugt (E de la Roche de marchiennes). — Un couvercle de coffret en cuir estampé du XVe siècle (J. van der Linden). — Procès-verbaux des séances. — Bibliographie. — Mélanges. — Questions et réponses.

Wallonia, I, Nr 3. — Un usage fétichiste à Braine-l'Alleud (C. J. Schepers).— Quelques usages similaires (O. Colson). — Contes merveilleux (F. Sluse, J. Marlin). — Débats. III (L Loiseau) — Les Pourquoi (M C. Renard, O. Colson). — Notes et enquêtes (J. D., O. C.).

Revue des Traditions populaires, VIII, Nr 2. — Imagerie populaire russe. L'album Sitine (A. Rammelmeyer). — Le portrait de la maîtresse (Mme C. Gras). — Coutumes scolaires (L. de la S et A. Tausserat). — Les Mines et les Mineurs. XX (R Basset). — Légendes et superst. préhistoriques. XV-XVI (G. Fouju et A Harou) — Le Carnaval de Dunkerque (A Desrousseaux). — Contes recueillis à Tunis (A. Fermé). — Poésies sur des thèmes popul. XXVI (J. Richepin). — Tradit. et superst. de l'Aujou (G. de Launay). — Les Mozarabes (E. Maison). — Les Tradit. pop et les écrivains français XI. Scarron (P. Sébillot) — Miettes de folk-lore parisien XX. Les chiffonniers (A Certeux). — Légendes lataviennes. XVIII (H. Wissendorff). — Littérature orale de la Guyane. I. II. Contes et devinettes (G. Haurigot). — Seconde vue et intersignes. IV-VI (P. Sébillot). — Pastiches de chansons pop. (J. Tiersot). — Bibliographie (P. S)

Mélusine, VI, Nr 7. — La fille qui fait la morte pour son honneur garder (G. Doncieux). — Oblations à la mer et présages (H. G). — Airs de danse du Morbihan (Mlle E de Schoultz-Adaïevky) -- Viser et atteindre l'idôle (H. G). — Le salut et la politesse (H. G.) — La fascination : c) Thérapeutique (J. Tuchmann). — Les Védas réduits à leur juste valeur (A. Barth). — Chansons pop de la Bsse Bretagne (E Ernault). — Bibliographie.

Am Ur-Quell, IV, Nr 1. — Ueber den Zauber mit menschlichem Blut und dessen Ceremonial-Gebrauch bei den Indianern Amerikas (Dr A. F. Chamberlain) — Der Tanz im alten Aegypten (A. Wiedemann). — Warum gehen Spukgeister kopflos um? (H F. Feilberg) — Besprechungsformeln der Wotjaken (Dr B. Muncáksi) — Eliah der Prophei (B. W. Schiffer). — Der Tadel des Zuvielredens in Sprichwort und Volkanschauung (Dr L. Fränkel). — Ueber Reisighäufung an Mordstellen (A. Treichel). — Tod und Totenfetische im Volkglauben der Siebenbürger Sachsen (Dr H. v. Wlislocki) — Bergisches Volklied (O. Schell). — Der Mann im Monde (A. Treichel u Pr.). — Türkische Volkrätsel (Dr I. Kunos) — Sagen aus Mecklenburg (K. E. Haase). — Südslavische Volkmedizin (F. S. Krauss). — Bastlösereime (O. Schell). — Die Stirne im magyarischen Volkglauben (L. Kálmány). — Kleine Mitteilungen. — Bücherbesprechungen.

Blätter für Pommersche Volkskunde, *Monatschrift für Sage und Märchen, Sitte und Brauch, Schwank und Streich, Lied, Rätsel und Sprachliches in Pommern. Herausgegeben von O. Knoop und Dr A. Haas. Preis : 4 M.*

I, Nr 1 — An die Leser — Neue Volkssagen aus Pommern (O Knoop). — Auf dem breiten Steine stehen (Dr A. Haas). — Aus Colbergs Ehrentagen (Dr A. Brunk). — Buhkaüking von Halberstadt. — Abzählreime (H. Dassow).

Nr 2. — Neue Volkssagen aus Pommern (O. Knoop). — Schimmel und Schappbock im Pyritzer Weizacker (Dr Blasendorff). — Einladung zur Hochzeit (A. Pommerening). — Volkslieder aus Pommern (Dr A. Brunk). — Zwei neue Himmelsbriefe (Dr A. Haas). — Pommersche Märchen. — Scherz und Spiel. — Pommerland im Rätsel (O. Knoop). — Abzählreime (A. Dassow). — Litteratur (H).

The Journal of American Folk-Lore, V, Nr 19. — Folks-songs of the civil war (A. M. Williams). — Rhymes from old powder-horns (W. M Beauchamp). — A Mississaga legend of Nanibaju (A. F. Chamberlain). — Nambozhu in Siouan mythology (J. Owen Dorsey). — Epitaphal inscriptions (D. P. Penhallow). — Folk-lore from Maine (G. Decrow) — Notes on the chinese in Boston (M. Chapman). — Old English songs in American versions (W.W. Newell). — Folk-lore scrap-book (M. E. Chamberlain). — Notes and Queries. — Local meetings and other notices. — Bibliographical notes.

DRUKFEIL. — In nr 3 van « Ons Volksleven » komt eene misplaatsing voor. De nota 3, op bl. 52, moet voor nota 1, en de nota 1 moet voor nota 3 gelezen worden.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

VIJFDE JAAR. ◆ VIJFDE AFL.

Iets over Tooverboeken.

(NALEZING)

De Toover- of Pintjesboeken te Antwerpen.

DE boeken, noodig tot het uitvoeren van *zwarte kunsten,* heet men hier *tooverboeken* of *pintjesboeken.* Over 40-50 jaar hoorde men er nogal veel over spreken te Antwerpen. Zij die zulk eenen tooverboek verlangden, gingen dan met Putte-Kermis naar Hollandsch-Putte, en kochten er voor éenen of meer gulden eenen pintjesboek. Die handel werd echter maar onder den dekmantel gedreven, en was men niet goed op de hoogte gebrachtdoor den eenen of den anderen gedienstigen vriend van tooverij, dan kon men te vergeefs de gansche jaarmerkt afzoeken, zonder aan eenen pintjesboek te geraken. Had men den rechten man gevonden, dan moest men den tooverboek, groot of klein, — en natuurlijk alles naar zijn geld, — koopen zonder aanraken en zonder afdingen. Over de boeken lag een doek gespreid; de kramer nam den doek weg, en men wees met den vinger den boek aan, dien men verlangde. Den titel kon men niet lezen, daar de boek recht naar den kramer gekeerd lag. Was de pintjesboek betaald,

dan mocht men hem niet opnemen, maar moest hem uit de handen des kramers ontvangen, en aanstonds in den zak steken.

Pintjesboeken kon men ook in den Jodenhoek te Amsterdam gaan koopen. Of er behalve het afdokken der guldens nog formaliteiten in acht te nemen waren, is mij onbekend.

De bezitters van pintjesboeken konden eene menigte *zwarte kunsten* uitvoeren, waarvan wij enkel de eenvoudigste zullen opnoemen.

Ging zoo'n man 's avonds op zijne pintjes, dan had hij niet noodig den sleutel der huisdeur in zijnen zak te steken. Hij liet bij het heengaan de deur wagenwijd openstaan, en om ze in 't nachtslot te hebben, had hij er maar met zijne klak naar te wijzen. Kwam hij thuis, dan wierp hij zijne klak tegen de deur, die aanstonds openvloog.

Die klak kon hem nog al meer dienst bewijzen. Wierp hij ze in eenen boom, dan regende het geld uit de kruin. Dit leste geschiedde ook, als hij den boom schudde. Er dient echter aangemerkt te worden dat dit geld *vliegend geld* was, en uit de zakken verdween, op den oogenblik dat men thuis kwam.

Wierp hij zijne klak op den grond, dan kon hij, evenals Lange Wapper, haar in eenen ijzeren pot doen veranderen.

Als hij aan tafel zat, en eene goede flesch uit den kelder verlangde, dan moest hij maar eventjes zijne klak oplichten, om de bedoelde flesch op tafel te zien verschijnen.

Al die, en veel meer andere zwarte kunsten, kon men uitvoeren, als men eenen pintjesboek bezat, en die macht bleef u bij tot op uw sterfbed, tenzij men zijnen boek door eenen priester liet verbranden. J. B. VERVLIET.

Van Kludde, Kladde of Klödde.

KLUDDE is een groote hond met groote klauwen aan de pooten, en eenen breeden kop, waar uitpuilende oogen in staan; hij is heel en gansch met ruig haar bewassen; heel

zijn lichaam hangt vol ijzeren kettingen, die hij van tijd tot tijd laat slepen over den grond.

Kludde woont in de holle boomen. Als ge 's avonds of 's nachts voorbij zijne woning komt en hij is er in, dan vergezelt hij u, zonder u nochtans leed te doen, totdat gij ergens binnengaat. Somwijlen springt hij met zijne voorste pooten op uwen rug en klemt zich sterk aan u vast, zonder dat het u gelukt hem van uw lijf te schudden. Zijnen kop legt hij op uwen schouder te rusten, en zoo moet gij hem dragen, totdat ge aan uw huis komt. En hoe langer ge dien last draagt, hoe zwaarder hij wordt. (*Schelle*).

* *
*

Kludde heeft te Schelle ook lange jaren alle nachten op een brugsken gezeten, aan eenen eenzamen weg.

Zoo was er eens eene juffrouw die langs dien weg 's avonds laat naar huis ging. Opeens springt Kludde op haren rug, slaat zijne sterke klauwen om haren hals en legt zijnen breeden kop op haren schouder.

De juffrouw begint te schreeuwen en om hulp te roepen, maar Kludde laat niet los. Ze sleurt, zooveel ze sleurên kan, met Kludde tot aan haar huis. Daar sprong het monster van heuren rug en liep er van door. (*Schelle*).

* *
*

Een zatlap keerde in 't laat van den avond naar huis. Onderwege kwam hij Kludde tegen en zei hem : « Kom, manneke, ga gij met mij maar mee. »

Kludhond ging mee; de zatterik streelde hem, zeggende : « Maar manneke, wat hebt gij ruw haar! Kom, manneke, ga gij met mij maar mee. »

Aan zijn huis gekomen, klopt de man op de deur, al roepende : « Doe maar gauw open! » — « Blijf gij nu maar buiten, manneke, » zegt hij tegen Kludhond, toen de deur open was. Kludde bleef buiten staan. Daarop ging de dronkaard door de zoldervenster liggen, en zie! Kludde stond er nog! « Nu manneke, » zei de zatterik, » ga nu maar voort, ik ga slapen. »

En hij sloeg de zoldervenster dicht. Maar zijn broeder die hem de deur geopend en Kludde herkend had, zei tegen hem : « Jongen, hoe durft ge toch zoo iets doen, hebt ge dan niet gezien dat het Kludde was? » (*Schelle*)

* * *

Op 'nen avond zat eene vrouw van Boom op het gemak. Eensklaps hoort zij een gerammel van ijzeren kettingen, dat al dichter en dichter komt. In den halven donkere ziet zij Kludde naderen en bemerkt bescheelijk zijn zwart haar, zijne roodgloeiende oogen en spierwitte tanden... De vrouw zit te daveren van schrik. Ziet! Kludde staat daar vlak voor haar. Ze springt schielijk recht en... er was geen levend wezen meer te zien. (*Schelle*).

* * *

In een huis te Schelle heeft men vroeger van Kludde weten te spreken.

's Avonds zat men daar gewoonlijk lustig in de keuken te klappen. Op zekeren keer dat het gesprek over Kludde liep, hoorde men eensklaps in den gang van het huis het gerammel van zware ijzeren kettingen. Ieder zwijgt en luistert met ingehouden asem, maar niemand die het hert had om te gaan zien. Men begon te bidden en het gerucht in den gang hield op. Van den heelen nacht kon niemand eene oog toedoen.

Dat gebeurde zoo iederen avond. Die zonderlinge geschiedenis komt aan de ooren van den beenhouwer, die recht over dit huis woonde. « Als het nog gebeurt, » zei deze, « komt mij dan eens langs uwe achterdeur verwittigen. »

's Avonds klonk weer hetzelfde schrikwekkend gerammel in den gang. De man des huizes loopt aanstonds naar den beenhouwer. Deze komt met een scherp kapmes den gang in geschoten, en ja... daar zat Kludde, met zijne groote vlammende oogen wijd open. De beenhouwer schrikte niet en wierp zijn kapmes vlak in 't lijf van het gedrocht. Kludde vluchtte huilende en schreeuwende weg, en is sindsdien nooit meer in dit huis teruggekomen. (*Schelle*).

(*'t Vervolgt*). LENAARD LEHEMBRE.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon. (1)

Blad, z. nw , o. — Tong. Ze kan heur blad roeren. Dat wijf heeft een venijnig blad. Ge moogt uw blad zoo niet laten gaan.

Blader (uitspr. *bloar*), z. nw., v. — Dit w., hetwelk Kiliaan verouderd noemt, wordt nog gebruikt, naast het onzijdige *blad*, doch enkel in de beteekenis van blad eener plant, eens booms. Daar valt eene blaar van den boom.

Does, z. nw., m. — Doef, rugslag in de kinderspelen. Willen we eens voor doezen spelen? Ik moet u drij doezen geven.

Doezen, w., overg. — Doezen geven, Kil. *pulsare impetu & fragore*.

Doorjager, z. Sch. In de Kempen wordt dat w. op zijn Hoogduitsch, met zware *e* : *deurjäger, deurjèger* uitgesproken.

Eerd (zware *e*), z. nw., m. De vloer van het huis, elders *ere, nere, eren, neren*. Komt niet meer op mijnen eerd. Hij staat hier alle vijf voet op den eerd. Ik zal eens gauw den eerd wat opkuischen.

Ees, ääs (zware *e*), z. nw., o. — Het voedsel waarmede de vogelen hunne jongen spijzen. De vogelen brengen èès aan hunne jongen. De zwaluw vliegt met èès in heuren bek.

Eigenmondig, bijw. — Met eigen mond. Hij heeft het mij eigenmondig verteld. Ik heb het hem eigenmondig hooren zeggen. Vrglkt *eigenhandig*.

Ezen, äzen (zware *e*), w., overg. — Spijzen, voeden, van vogels gezeid. De oude vogelen komen hunne jongskens èzen.

Fas, z. nw., v. — Bakkebaard, Fr. *favori*. Z. Sch.

Ik geef dat w., hoewel het in Sch. voorkomt, omdat hij het, naar ik meen, verkeerdelijk afleidt van het Latijn *fascia*. Ik zou het liever in verband brengen met het Oudhoogduitsch *fachs, fahs* en het Angelsaksisch *feax*, dat *haar* beteekent.

(1) Woorden, woordgedaanten en woordbeteekenissen, die niet geboekt zijn in de idioticons van Schuermans, de Bo, Tuerlinckx en Rutten.

Hertslop, z. nw., o. — Opening aan een hemd, voor op de borst.

Kreaal (klemt. op-*aal*), z. nw., m. — Kind of jongeling (soprano of tenor), die voorzingt op het oksaal. Onze nieuwe kreaal kan hoog zingen. Koben zit te zingen gelijk een kreaal.

Kriöler, korjoler, zegt de Jager, beteekent in 't Holsteinsch een schreeuwer.

Musschengriel, z. nw., m. — Kleine hagel, kleine looden korrels, waarmede men vogelen schiet, de Bo *musschenkriel*.

Overtuikelen, w., onov. — Overtuimelen, overbuitelen, Fr. *culbuter*. Kunt gij op uwen kop gaan staan en zoo overtuikelen?

Ruigt, z. nw., v. — Uitschot, bucht, iets dat klein en gering is. Ruigt van volk. Ruigt van eerdappelen. Kleine ruigt van boonen.

De woordenb. vertalen *ruigt* door *brousailles, mauvaises herbes*.

Schade (uitspr. *schoa*), z. nw., v. — Schaduwe, Hgd. *Schatten*, Mddln. *scade, schade*. De scha van dien boom valt vlak op den muur. Een dief is bang van zijne eigen scha. « ....Om te verlichtene deghene die sitten in demsternissen ende in den *schade* van der doet... » (*Leven van Jesus*. Zacharias' Loflied).

Versaken, w., overg. — Hetzelfde als verzaken, dat niet gehoord wordt. In het Doopsel hebben wij aan den duivel moeten versaken. Speelt gij troef uit? Neen, ik versaak.

Zoeten (uitspr. *zu'en*), w., onov. — Zoet maken, zoetigheid geven. Suiker zoet niet genoeg : ge moet er honing bijdoen. Dat is slechte suiker : hij zoet niet. Kandijsiroop zoet goed.

St Antonius-Brecht. JOZEF CORNELISSEN.

Over de kracht van het vierbladerig Klaverblad of de „Klaveren vier."

HET volk hecht eene bijzondere kracht aan het vierbladerig klaverblad, « klaveren vier » genoemd. Dat blad heeft

juist de gedaante van een kruis en wordt maar zelden in een klaverveld aangetroffen. Snijdt eene vrouw klaver en vindt ze eene « klaveren vier », 't is een teeken dat ze dien dag geluk zal hebben. Indien ge zulk blad bij u draagt, is er geen enkele goochelaar bekwaam om uwe oogen te beguichelen of te verblinden, en ge ziet alles geheel natuurlijk en gelijk het inderdaad gebeurt.

*
* *

Het was jaarmerkt te Itegem. In het midden van het dorp staat een dikke lindeboom en daaronder was een goochelaar bezig met, voor eenen grooten hoop volk, allerhande wondere toeren te verrichten. Onder andere kroop hij herhaalde malen dwars door den boom. Het volk kon zijne oogen niet gelooven. Een pastoor kwam daar voorbij, en glimlachte eens met de gapers die er op stonden te zien. De goochelaar, die dit bemerkt had, hield voor eenen oogenblik op, totdat de priester voorbij was. Daarna begon hij weer opnieuw. Daarop komt er een oud vrouwken aan,met eene bussel klaver op heur hoofd. Zij ziet een weinig het spel aan en zegt : « Wel gij zotte menschen, waar gij op staat te zien! Die man kruipt door den boom niet; hij gaat er maar rondom. » De goochelaar, dat hoorende, komt naar heur toe, stoot het pak klaver van haar hoofd, en herbegint zijnen *tour de force*, zooals hij het noemde. « Wel, hemelsche deugd! » roept het vrouwken, « hij kruipt er algelijk toch door! »

In de bussel klaver was een vierbladerig blad verborgen, waardoor de vrouw alles heel natuurlijk zag gebeuren, maar toen de klaver van haar hoofd was, werden hare oogen beguicheld, zoowel als die der andere menschen.

*
* *

Eene andere maal was er weer een goochelaar bezig op de dorpsplaats. Hij liet zich met koorden, drij,- vierdubbel genomen, op eenen stoel binden, en brak ze over als spinnewebben. Hij sloeg de menschen hunnen hoed of hunne klak af, en de hoed of klak kwam weer vanzelf op hun hoofd. Een toeschouwer, die een vierbladerig klaverblad in zijnen

kerkboek staan had, stond met den kunstenmaker te lachen. Hij gaf het blad over aan eenen man die nevens hem stond te gapen en vroeg : « Ewel, wat ziet ge nu? » — « Wat ik zie? » antwoordde deze, « ik zie dat de « schamoteur » zich met stroopijlen laat binden, en dat hij den hoed of de klak der toeschouwers niet aanraakt. »

*
* *

Op de jaarmerkt te Boisschot stond eens een goochelaar. Hij had eenen haan bij, aan wiens poot eene zware dennen spar vastgemaakt was, waarmede de beest de merkt rond sleurde. « Wel gij sukkelaars, » zeide een onder 't volk, waar gij op staat te zien! De haan heeft een strooipijl aan zijn been hangen! « De man die zoo sprak, had eene « klaveren vier » in zijnen zak zitten. Frans Zand.

Nog een Woord over Ryckevorsel's „Gemeynen Dorpsegele."

Om den twijfel weg te ruimen, dien de heer J. Th. de Raadt op bladz. 50 doet ontstaan, rakende het wapen van Ryckevorsel's *gemeynen dorpsegele* van 1761, geef ik het volgende :

Vóór het jaar 1518, wanneer Hoogstraeten tot graafschap werd verheven, bestond de baronny, land en heerlijkheid van Hoogstraeten, uit 3 leenverheffen, te weten :

1° De stad en parochiën van Hoogstraeten, Meerle, Wortel en Meir;

2° Minderhout; en

3° Ryckevorsel.

Nu, dit laatste, zijnde het derde leenverhef, ontleende drie ruitjes aan het wapen van Antoon van Lalaing. Tot staving hiervan, vind ik dat Hoogstraeten in het begin der XVIde eeuw één zelfde ruitje in zijn wapen draagt.

Was de heerlijkheid Ryckevorsel vóór dit tijdstip in het bezit van een ander eigen zegel? Hierop zal later weergekomen worden. E. A.

Noordbrabantsche Sagen.

16. (139.) Hoe het Dorp Bakel in Peelland eenen naam kreeg.

Men vertelt het volgende over den naamsoorsprong van het Meierijsche dorp Bakel :

Het dorp had nog geenen naam en reeds was er eene kerk gebouwd, die door de bevoegde overheid in oogenschouw werd genomen. Maar... wat zien ze daar? Op den omloop van den toren groeit gras! Goede raad was hier duur. Gelukkig hing er nog aan de spits een heiblok en een touw, en de wijze Raad besloot een reeds grasvretend kalf naar boven te hijschen, om dit het gras te laten afeten. Die daarmee belast werden, sloegen het touw met eene lits om den hals van het kalf en trokken het naar boven. Het kalf begon nu uit alle macht te bulken : *boak, boake, boak-el,* en « halt! riep de voorzitter, halt! zeg ik, want hier geeft een onnoozel dier eenen naam aan ons dorp; het zal *Boakel* (uitspraak van *Bakel*) heeten. » Iedereen nam daarmede genoegen, en nog heet het Bakel. (1)

17. (140.) Wilde, Rebelsche of Helsche Jacht.

Sommige lieden hooren soms geschal, muziek en ander rumoer in de lucht. Als ge bij onweer en storm door een bosch gaat, 's nachts in den donkere of 's morgens eer de zon op is, zoo zult ge dikwijls in 't gewaai van de boomen, boven uw hoofd, of nog al hooger in de lucht, een fel toeten, bassen, smakken, roepen, joelen en ketteren hooren. Dat verveerlijk gerucht is de Wilde Jacht die boven u rijdt. Niemand weet goed wat het is. Eenige zeggen, het zijn de

(1) *Navorscher,* 1862, bldz. 156.
Vrglk. hiermee *Ons Volksleven.* I, bldz. 62.

heksen die op den bezemstok door de wolken rijden; anderen gelooven dat het de Wilde Jager is, enz. (1)

18. (141.) **Een Teut uit Bergeik in Duitschland vermoord.**

RUIM eene eeuw geleden, verbleef een zeker Teut, Ooms geheeten, in Duitschland. Toen hij eens met eenen zijner knechten om handelszaken op reis ging en in een groot bosch kwam, dat zij moesten doortrekken, schoot die knecht hem van achteren een kogel door het lichaam. Ooms stortte ter aarde, waarna de knecht hem nog zoo veel slagen toebracht, dat hij hem dood waande. Nu beroofde de moordenaar hem van al het geld dat hij bij zich droeg, en vluchtte met eene aanzienlijke som naar een afgelegen land. Daar trok hij een klooster binnen, waar hij tegen betaling gedurende een jaar woonde. De zeer erg gewonde doch niet overleden Ooms werd kort na den moordaanslag door lieden gevonden, die door het bosch trokken en naar het eerste huis vervoerd, dat zij op den weg ontmoetten. Deze huizing was eene herberg, die de Teuten op hunne reis geregeld bezochten en waar zij goed bekend waren. Zulke pleisterplaatsen noemden zij dan ook «hunne» herbergen. Ooms werd hier zoo goed mogelijk verzorgd; men ontbood twee geneesheeren, die verklaarden dat zijne ingewanden zoo vreeselijk doorschoten en gekwetst waren, dat zijne dood nabij scheen. Hij ontving van eenen geestelijke de volle bediening en leefde nog zes of acht uren na den moordaanslag. Te Bergeik liet hij eene weduwe, éénen zoon en twee dochters na, waarvan nog afstammelingen en veel verre bloedverwanten bestaan.

Eene zijner dochters was, naar het volksverhaal, er met zekeren Peter van Otten gehuwd: de andere dochter zou twee keeren getrouwd geweest zijn.

De moordenaar, later in Duitschland in de handen van het gerecht geraakt, ontging zijne welverdiende straf niet: aan eenen paal gebonden, werd hij levend verbrand. Ook

(1) Vrglk. hiermee *Ons Volksleven*, II, bldz 9.

van hem werden bloedverwanten in zijne geboorteplaats aangetroffen, doch kieschheidshalve wilden de kinderen of kleinkinderen van den vermoorde aan hunne kinderen, veel minder aan anderen, zijnen naam bekend maken.

Van den eenigen zoon van Ooms wordt mede eene zonderlinge geschiedenis verhaald. Deze, naar Frankrijk vertrokken, werd er, na een verblijf van eenige jaren *maire* of meier zijner woonstad. Toen de Kozakken en andere vijandelijke soldaten aldaar wreedelijk huis hielden, verborg hij een deel zijner aanzienlijke schatten in een bosch, waarheen hij zich te dien einde, van eenen vriend vergezeld, had begeven. Deze vluchtte bij het naderen van eenen troep soldaten, doch de meier verdedigde zich ridderlijk met zijn wapen, toen zij hem aanvielen. Deerlijk door de Kozakken gewond, werd hij aan den steert van een peerd gebonden en in dien toestand stadwaarts gesleept; want zij meenden in hem eenen spion te zien. Als zoodanig werd hij zelfs ter dood veroordeeld.

Toen de terechtstelling zou gebeuren, stond daarbij, zooals men denken kan, eene groote menigte volks, waaronder ook een paar Teuten uit Lommel, die in dat land handel dreven en den ter dood veroordeelden meier zeer goed kenden. Deze Teuten, van Ooms' onschuld overtuigd, en wellicht ook anderen, verzochten en verkregen uitstel van de uitvoering van het verschrikkelijke vonnis, zoodat de veroordeelde naar de gevangenis werd teruggebracht. Toen na onderzoek de beschuldiging valsch bleek, werd hij vrij gelaten. De wonden die de soldaten hem toegebracht hadden, waren toen, bij het vreugdevol wederkeeren tot zijne vrouw en kinderen, reeds eenigen tijd genezen.

Van deze twee geschiedenissen zijn mij geene bewijzen bekend, waarom ik ze eenigszins romantisch beschouw en legendarisch behandelde. P. N. Panken.

Wasche Sagen.(1)

19. (142.) Het Paddeschoothof te Sint-Niklaas.

In vroeger tijd woonde er op 't hof van Paddeschoot te St. Niklaas, eene oude meid, die zich van alle menschen afzonderde. Het scheen dat zij zich met tooverij bezighield. Na de dood van heuren heer, sprong zij in den wal en verdronk. Sedert dien rijdt er alle nachtan om 12 uren, een vurige wagen, verveerlijke geesten zweven rond en voor de vensters van 't kasteel bemerkt men dikwijls afgrijselijke gedaanten.

20. (143.) Nog van 't Paddeschoot.

Het Paddeschoothof was sedert eenigen tijd verlaten; niemand durfde er nog wonen, want 's nachts gebeurden er verveerlijke dingen : vreeselijke spoken kwamen voor de vensters kijken, en een geweldig groote hond lag alle nachten door de bovenste venster te bassen en te huilen. Sedert men het hof opnieuw is gaan bewonen, heeft men niets meer gezien.

21. (144.) De zwarte Vogel van 't Paddeschoot.

Een boer die op 't Paddeschoot woonde, had de gewoonte van dikwijls zijne verkens op den hof te laten losloopen. Maar sedert eenigen tijd zat daar altijd een leelijke zwarte vogel in de boomen, wiens ras niemand kende. Op zekeren dag dat de verkens weer losliepen, kwam de vogel neder, vloog tegen een der zwijnen en verdween daarna spoorloos. Wanneer men het verken beschouwde, zag men dat de gedaante van dien gruwelijken vogel op zijn lijf stond afgedrukt. Toen men het later slachtte, bemerkte men dat de kam van den vogel op 't hert van 't verken was gegroeid.

22. (145.) Het Spook der Pumbekedreef.

Te Sint-Niklaas, waar 't kasteel van Pumbeke gestaan heeft, ligt nog altijd de dreef, door 't volk « Pijkene »,— d. i. Pumbekedreef genaamd. Daar ziet men alle nachten een oud vrouwken, in 't zwart en somtijds ook in 't wit

(1) Vervolg van bl. 172, 4e jaar.

gekleed, dat de voorbijgangers eenige akkers verre achtervolgt. Nog nooit heeft het echter iemand leed gedaan.

23. (146) **De vurige Koets op de Varenwijk te Belcele.**

HET was op eenen meiavond. Het volk uit de omstreken van de Varenwijk had den meiboom geplant. 't Ging rond den twaalven van den nacht zijn, en alles was nog in volle vreugde. Maar eensklaps worden de ooren van de nachtelijke feestvierders door een vreemd gedruisch getroffen, en zie, uit de dreef van 't oud kasteel van Varenwijk komt er eene vurige koets gereden! Er stonden geene peerden voor gespannen : zij reed van zelf. 't Was al vuur en vlam dat men er aan bemerkte, en daarbij een dikke rook die er boven dreef. In de koets zaten verscheidene heeren, de vroegere eigenaars van het kasteel, die alle nachten, om 12 uren, de wijk afreden. Het volk liep over heg en haag naar huis, waar iedereen deuren en vensters dichtsloot.

24. (147). **Het Spook van de Varenwijk.**

DE Varenwijk te Belcele staat bekend als eene benauwelijke streek. Wanneer iemand zich daar in 't laat met kar en peerd of andere dieren betrouwt, wordt hij zeker met zijn gespan of met geheel de kudde die hij daar voorbijdrijft, van een wit spook opgenomen en van den weg geworpen of in 't water gesmeten.

(*'t Vervolgt*). A. v. P.

Van twee edele Broeders.

EENE MIDDELEEUWSCHE LEGENDE.

ER waren eens twee edele broeders. De eene was kluizenaar en bracht zijn leven met bidden en vasten door. Zijn leven was zoo heilig, dat een engel uit den hemel hem alle dagen zijn voedsel bracht. De andere leefde op het voorvaderlijk kasteel, was roover en moordenaar en ging met den duivel om. Hij had zijne ziel aan den Booze verkocht, op voorwaarde dat deze hem gehoorzaam zou zijn en stipt de bevelen zou uitvoeren, die de heer hem beliefde te geven.

Niet verre van daar woonde een arme man, Jacob geheeten, die bij de geboorte van zijn achtste kind zoo arm was als Job, ja, geheel zonder middelen van bestaan was. Hij maakte dan met den duivel een verbond, waardoor hij de ziel van zijn pasgeboren dochterken afstond, zoohaast het kind twintig jaar oud zou zijn. In ruiling moest de duivel hem geld en rijkdom verschaffen.

Het meisje groeide op, was bovenmate braaf en de vreugde zijner ouders. Het goddeloos verbond met Satan begon den vader te berouwen; hij kon zijn dochterken niet aanzien zonder tranen te storten, had dag noch nacht rust, en weelde en rijkdom konden hem geen genoegen meer verschaffen.

Jacob had hooren spreken van den heiligen kluizenaar die in het bosch woonde, en ging dezen op zekeren dag bezoeken. Hij kloeg hem zijn leed en smeekte hem om raad en hulp.

« Mijn vriend, » zei de heilige man, « gaat bij mijnen broeder op het kasteel en verzoekt hem, dat hij aan den duivel het door u geteekend briefken weervrage. Maar let op, gij moet 's nachts stillekens aan het kasteel zien te geraken en zorgen dat gij eerst roept; zonder dat zijt gij verloren. »

Vol hoop en vrees trok Jacob, rond middernacht, zoo stil mogelijk op het kasteel af. De heer, die wakker in zijn bed lag, zeide tot zijne vrouw: « Ik ben bijna zeker dat iemand het kasteel nadert. » — « Ik hoor niets, » antwoordt de vrouw.

Terwijl dit gesprek plaats had, riep er eensklaps iemand aan de poort: « Hela! doet spoedig open! » De heer stond op en opende de poort voor Jacob, die seffens op zijne knieën viel en den rijken man met de tranen in de oogen bad en smeekte toch het geteekend briefken aan den duivel terug te vragen.

De heer was ontroerd. Hij ging in eene zijkamer en kwam kort daarop terug met eenen man, heelegansch in 't zwart gekleed. Hij gebood dezen, die niemand anders was als de duivel, het geschreven verbond aan Jacob terug te geven.

« Komt dan met mij mee, » sprak de duivel tot den verschrikten man. Ze gingen de poort uit en kwamen in in een dicht en onafzienbaar bosch. Na uren gaans, stonden ze voor eenen gloeienden oven, die zonder einde scheen, zoo groot was hij. Daar kroop de duivel in en verscheen weinige oogenblikken later met het briefken in de hand.

« Daar, » zeide hij tot Jacob, en hij reikte hem het stuk over. « hij die mij het briefken heeft doen teruggeven, zal binnen korten tijd hier in moeten. » Dit zeggende wees hij in den laaienden en vlammenden oven.

Toen verdween de duivel, en Jacob geraakte, na lang dwalens, het bosch uit en kwam op den bekenden weg. Vooraleer naar huis te gaan, wou hij den heer van het kasteel gaan bedanken. « Wel, » vroeg deze, « heeft de zwarte heer van mij niet gesproken? » — « Ja, » was Jacob's antwoord, « toen hij terug in den gloeienden oven kroop, heeft hij gezeid dat gij daar binnenkort ook in moet. » — « Heeft hij dat gezeid? » — « Ja, dat heeft hij gezeid; God moge u genadig zijn! »

De tooveraar was gansch ontroerd. « Komt dezen avond eens weder, » sprak hij, « ik heb u eenen dienst bewezen; aan u er mij op uwe beurt eenen te bewijzen. »

Jacob deed wat de heer van hem verlangde. « Ziet gij daar dien pilaar? » vroeg hij dien avond aan Jacob. « Welnu ik heb er zoo menigmaal onschuldigen en ongelukkigen aan gebonden en dood gemarteld. Riemt er mij nu ook aan en geeselt mij op het bloote lichaam, dat het bloed er afdruipt » In den eerste wilde Jacob niet gehoorzamen, maar de heer liet niet af en zeide dat hij wou gegeeseld worden om boete te doen voor zijne misdaden. Eindelijk liet Jacob zich overhalen, en de boeteling smeekte het hem als eene gunst af, dagelijks de geeseling te komen hernieuwen.

De voormalige roover begon met al het gestolen goed terug te geven aan de wettige eigenaars, sleet zijne dagen in aanhoudend gebed en strenge boetveerdigheid en stierf eindelijk als een berouwhebbende zondaar.

Op den dag dat de boeteling stierf, verscheen de engel niet aan den kluizenaar, om dezen zijn dagelijksch voedsel te brengen, en wanneer de heilige man 's anderendaags naar de reden vroeg van des engels wegblijven, antwoordde de hemelsche bode : « Mijn vriend, ik was door God aangeduid om van het getal der duizenden engelen te zijn, die gisteren uwen broeder aan de poorten des hemels zijn gaan afhalen. »

Toen kwam de duivel der hooveerdij in de ziel van den heiligen kluizenaar gevaren. « Mijnen broeder inhalen! » riep hij uit, « dien grooten roover en tooveraar! Met hoevelen zult ge mij dan wel komen afhalen? » — « Ik allèèn, » sprak de engel, « zal u den hemel in leiden. » — « Dan wil ik ook een roover worden, » sprak de ongelukkige. Nadat de engel die woorden gehoord had, verdween hij, zijn aangezicht met beide handen bedekkende, en verscheen niet weder aan den kluizenaar.

De eertijds zoo heilige man ging terug de wereld in, leidde voortaan een losbandig leven en stierf als een godvergeten booswicht.

(Gehoord te Heist-op-den-Berg.) FRANS ZAND.

Boekbespreking.

Het Bargoensch van Roeselare, een bijvoegsel aan Is. Teirlinck's *Woordenboek van Bargoensch,* door H. DE SEYN-VERHOUGSTRAETE. — Roeselare, 1890. (Vlugschr. in-8° van 19 bldz. Prijs 0,75 fr.).

Bargoensch, hier te lande ook wel *Kremerslatijn* en in Holland *Koeterwaalsch* geheeten, is de naam dien men in de Nederlanden aan de dieventaal geeft. 't Is hetgeen de Franschen *Argot, Baragouin,* de Duitschen *Rotwelsch, Gauner-* of *Jenische Sprache,* de Engelschen *Cant,* de Italianen *Gergo* en de Spanjaards *Jerigonza* noemen.

Op welk tijdstip het Bargoensch in onze taal ontstaan is, kan moeilijk uitgemaakt worden : nochtans is het zeker, dat de

gielers- of dieventaal hier reeds lang vóór de XVII^de^ eeuw bestond.

Het Bargoensch, zooals het in ons land gesproken wordt, is een mengelmoes van de meest verschillende bestanddeelen. Het bevat 1° woorden, afgeleid van algemeen gebruikte Nederduitsche woorden; 2° gewestelijke woorden en uitdrukkingen; 3° Duitsche en Fransche dieventermen; 4° woorden van Joodsch-Hebreeuwschen oorsprong; 5° bestanddeelen, aan de taal der Bohemers of Zigeuners ontleend.

In zijn *Woordenboek van Bargoensch* verdeelt Is. Teirlinck de Nederlandsche dieventalen in vier takken: 1° *Het oud Bargoensch;* 2° *Het nieuw of Hollandsch Bargoensch;* 3° *Het echt of Zeelsch Roodwaalsch;* 4° *Het Teutsch of Limburgsch Roodwaalsch,* dat gesplitst wordt in *Oostermaasch of Breielsch Roodwaalsch* en *Westermaasch* of *Echt Teutsch.*

Het schrift van den heer de Seyn-Verhougstraete, al beslaat het enkel een klein getal bladzijden, is eene belangrijke bijdrage tot Teirlinck's *Woordenboek van Bargoensch.*

Zijne lijst begrijpt: 1° Woorden te Roeselare gebruikt, en niet in Teirlinck's werk opgenomen; 2° woorden te Roeselare in denzelfden zin gebezigd als dien door Teirlinck aangegeven; 3° woorden te Roeselare in eene andere beteekenis gebruikt, als die door Teirlinck opgegeven.

Het Bargoensch, eertijds de eigene taal van dieven en rooversbenden, is tegenwoordig in België meer verspreid als velen het weten. Het wordt gesproken o. a. te Roeselare, Gent, Brugge, Veurne, Ieperen, Meenen, Aalst, Ninove, Zele en in sommige dorpen der Limburgsche en Noordbrabantsche Kempen door rondleurders, marskramers en ander zwervend volk.

Wij wenschen dat de heer de Seyn navolgers vinde in de andere plaatsen waar het Bargoensch in zwang is, opdat de woordenschat dier zonderlinge taal eindelijk eens volledig gekend zij.

JOZEF CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen.

1. (70.) **Begrafenis in China.** — De begrafenis van een Chinees is niet alleen merkweerdig, maar ook buitengewoon duur.

Zoodra in een gezin iemand is overleden, wordt een priester verzocht te komen bidden.

Men is overtuigd, dat de overledene door zijn gebed van de veroordeeling ter helle wordt gevrijwaard en zeker naar het paradijs gaat.

Vervolgens wordt de doode zoo kostbaar mogelijk aangekleed : in de eene hand wordt een waaier, in de andere een stuk beschreven papier geplaatst. Dit papier is zooveel als een paspoort voor den hemel.

De doodkist wordt zeer sterk gemaakt en nadat de doode op een bed van watten erin is neergelegd, wordt deze met cement dicht gesmeerd, om te voorkomen dat de lucht ontsnappe.

Men besteedt dikwerf langen tijd om eene geschikte begraafplaats voor eenen overledene te vinden, omdat men algemeen gelooft, dat als de doode niet tevreden is, hij onheil over de familie zal brengen. De keuze van de plaats, waar het graf moet zijn, wordt overgelaten aan eenen aardzoeker, die van den hemel een bijzonder talent tot onderscheiding heeft ontvangen.

Als de dag der begrafenis is aangebroken, dat wil zeggen, nadat men eene geschikte plaats heeft gevonden, (gewoonlijk kiest men een schoonen dag omtrent drie weken na 't overlijden), komen de vrienden in het huis bijeen en leggen hunne geschenken, bestaande uit gekookte spijzen, bij de kist neder.

Dit wordt gedaan met de bedoeling om den geest van den doode bezig te houden. Men gelooft toch dat de geest des ontslapenen rond de kist zweeft en men wil dien met de spijsoffers afleiden en beletten, kwaad te doen aan de levenden.

Alle lijkbidders, in 't wit gekleed, scharen zich om de kist en werpen zich beurtelings, terwijl de treurmuziek langzaam speelt, plat ter aarde.

Wanneer dit een tijdje heeft geduurd, wordt de stoet geopend; vooruit gaat de kist, gedragen door tal van lieden, op eene gewone houten baar. Er gaat evenwel nog een voorlooper vooraf, die papieren geld uitstrooit, om de welwillendheid te koopen van de geesten, die gramstorig met booze bedoelingen ronddwalen. Onmiddellijk achter het lijk wordt op een bord de geslachtslijst der familie en der voorvaderen van den overledene gedragen. Verder volgen nog tal van zinnebeeldige figuren, banieren en borden, alles overeenkomstig de weerdigheid en den rijkdom der familie.

Zoodra men aan het graf komt, wordt de kist in de groeve neergelaten en onmiddellijk daarna met leem en aarde overdekt. Daarna worden eenige lichte schoten gelost, eenige ambtelijke pleegoffers gebracht, alsmede gebeden opgezegd.

Ten slotte verbrandt men huisjes, kleederen, peerden en papieren geld, opdat de overledene in het land der schimmen op zijn gemak moge zijn. De Chineezen gaan van de veronderstelling uit, dat de mensch alles, wat hij in het leven noodig had, ook na den dood niet kan ontberen.

Oudtijds werd al het huisraad van den doode, zijn geliefkoosd peerd, zijne honden, zijne vogels en soms zelfs zijn dienstknecht, in één woord, alles wat hij bezat, op het graf ten prooi aan de vlammen gegeven. De geesten van deze schepselen moesten immers die van den meester gezelschap houden.

Wanneer de begrafenis is afgeloopen, doen de familieleden en bekenden zich te goed aan de spijsoffers, die om de kist hebben gestaan.

In enkele gevallen worden de lijken in huis bewaard en dan elken morgen en avond met wierookoffers vereerd. Deze staan dan op schragen in de ingangkamer ofwel in een afzonderlijk vertrek. Dit geschiedt als de familie de begrafeniskosten niet kan betalen of als er geen gelukkig plekje voor het graf te vinden is.

Het Land, 23 Meert 1891 Nr 82. (Z. B.)

J. C.

Inhoud van Tijdschriften.

't Daghet in den Oosten, IX, Nrs 3-4. — Limburgsch Nederlandsch. — Iets over afleidkunde. — De Meiboom. — Onze rijdansen — Rondedanskens. — Spelen. — Grappen en snakerijen. — Uit boeken, brieven en bladeren.

Volk en Taal, V, Nr 10. — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (F. de Vos). — Van Nelleke (L. D. C.). — Iets over de kruisgebruiken (A. d'Hooghe en P. van den Broeck). — Gezelschapsspelen (F. van Cauwenberghe). — Boekenkennis.

Biekorf, IV, Nr 7. — De « dagboek » van Romboudt de Doppere 1490-1498 (H. Rommel). — Oorkomste der gewassen (J. Fové) — Spero lucem! (G. Gezelle). — Mingelmaren.

De Student, XIII, Nr 2. — De vervolging te Mechelen. — De redevoering der kleine Eminentie van de veemarkt. — Don Quichotte. — Rechtveerdigheid. Welvoeglijkheid. Naastenliefde. — Veroordeeld, ja of neen! — 's Nachts voor Maria's feest. — Losse gedachten. — Mengelingen.

Nr 3. — Kostbare raadgevingen. — De Elzenkoning. — Is het Waalsch eene taal? — Grooter eieren. — Treurige bekentenis. — Aan de Vlaamsche vrienden. — Comedie in Siberië. — Aan 't Mechelsch studentenvolk. — Beleefd verzoek. — Vergeven, niet vergeten. — Werken. — Gevondene perels. — Lied eener weeze — Wenken en vragen. — Mengelingen.

Bulletin de folklore. — Météorologie populaire. I Les Orages (A. Harou). — Médecine populaire. II. Les maux de dents (E. Polain). — Contes : IV. Les Questions (G. Doutrepont). — V. Les musiciens de Brême (E. Polain). — Coutumes. I. Les Noces (E. Monseur). — Chansons pop. II-III (M. Wilmotte, G. Doutrepont). — Revue des livres (M. W.).

Wallonia, I, Nr 4. — Fêtes populaires. I. Notre-Dame de la Souïe à Jodoigne (E. Etienne). — II. Tchèsst l'vèheu, à Stavelot (L. Detrixhe). — Falles (L. Loiseau). — Légendes (A. Fassin, J. D., O. C.) — Le Jour des Rois. II-III (H. Dehez, L. Detrixhe). — Notes et enquêtes (Ch. Defrecheux, O. C.). — Dictons rimés sur les mois. Avril (O. C.). — Bibliographie O. C.).

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VII, Nr 2. — Essai sur la liberté de la presse en Belgique durant la domination française. 1792-1814 (P. Verhaegen). — Mlle Le Normand en Belgique. Lettre inédite de la célèbre sibylle (G. Hagemans). — Le jeu de quilles aux Wastias (Desart). — Un ancien monument gantois (E. Michel). — Procès-verbaux des séances. — Bibliographie. Mélanges — Questions. — Réponses.

La Tradition, VII, Nrs 1-2. — Légendes arabes d'Espagne (R. Basset). — Un usage nuptial à Mietesheim (P. Ristelhuber). — De bien faire le mal vient A Millien). — Folklore polonais. VII ij (M de amigrodzki) — Superstitions et usages des Hindous. I (B. de Baizieux). — Les proverbes de Jacob Cats. (II, iij (E. Ozenfant). — Le Carnaval. XXIV (L. de la Salle). — Petit Poucet. Duimeke (A Harou). — Devinettes picardes. II, ij (C. de Warloy). — Saint-Pierre et Saint-Crépin (Bérenger-Féraud). Les Noëls wallons. I (J Lemoine). — Chansons de Quercy. XXIX (F de Beaurepaire). — Vieilles chansons XXII (Victe de Colleville). — L'enfant né le vendredi (M Thiéry). — Les dictons de l'année. I (H Menu). — Folklore des Arabes de l'Algérie. I (H. Carnoy). — Bibliographie.

Mélusine, VI, Nr 8. — Le prétendu meurtre rituel de la Pâque juive (H. Gaidoz). — Les pieds et les genoux à rebours (H. Gaidoz). — La Fille qui fait la morte pour son honneur garder (Loqvin Laurent, Feller et H. G.). — Airs de danse du Morbihan (Mlle E. de Schoultz-Adaïevsky). — L'Etymologie et le Folk-Lore (H G.). — Bibliographie.

Am Ur-Quel, IV, Nr 2 — Zu Uhlands Volkliedern und Simrocks deutscher Mythologie (R. Sprenger). — Ueber den Zauber mit menschlichem Blut und dessen Ceremonial-Gebrauch bei den Indianern Amerikas (Dr A. F. Chamberlain). — Indian Doctors (J. Mooney). — Warum gehen spukgeister kopflos um? (H. F. Feilberg). — Jüdische Volkmedizin in Ostgalizien (B. Benczer) — Eliah der Prophet (B. W. Schiffer). — Die Sterne im magyarischen Volkglauben (L. Kálmány). — Besprechungsformeln der Wotjaken (Dr B. Munkácsi). — Tod und Totenfetische im Volkglauben der Siebenbürger Sachsen (Dr H. v. Wlislocki). — Schimpfwörter (M C. Kaindl). — Der Mann im Monde (Press, Theen u. Treichel). — Kleine Mitteilungen. — Vom Büchertische.

Nr 3. — Ueber die Bedeutung des Herdes (C. Rademacher). — Baskische Sprichwörter (H. Merkens). — Ueber den Zauber mit menschlichem Blut und dessen Ceremonial-Gebrauch bei den Indianern Amerikas (Dr A. F. Chamberlain). — Bienensegen (A Wiedemann) — Der Mann im Monde (H. Volksmann). — Tod und Totenfetische im Volkglauben der Siebenbürger Sachsen (Dr H. v. Wlislocki). — Lactation beim männlichem Geschlechte (A. Treichel). — Volklieder aus Mecklenburg (O. Glöde). — Schnurren und Schnaken aus Rügen (O. Knoop) — Warum gehen spukgeister kopflos um? (Sprenger u. Volksmann). — Alltagglauben und volktümliche Heilkunde galizischer Juden (B. W. Schiffer). — Sprichwörter deutscher Juden (L. Mandl). — Sagen galizischer Juden (A. Nagelberg). — Geheime Sprachweisen (Krauss). — Kleine Mitteilungen. — Bücherbesprechungen.

Blätter für Pommersche Volkskunde. I, Nr 3. — Neue Volkssagen aus Pommern. III (O. Knoop). — Das Windelbahnfest in Stolp und seine Feier am 28 Mai 1890. — Ehemalige Nationaltrachten der Hiddenseer und Amanzer (Dr A Haas). — Schwank und Streich — Glückwunsch beim Einbringen des Asten (A Pommerening). — Besprechungsformeln (Dr A Haas). — Litteratur

Nr 4. — Neue Volkssagen aus Pommern V. (O. Knoop). — Der grosze Stein und der Klosterberg bei Treptow a. d. Tollense (Delgrate). — Die Burg Cremzow (Fr. Kampfert). — Tierstimmen im Volksmunde (Dr. A. Brunk). — Strickgedichte (O. Knoop). — Beiträge zum Aberglauben in Pommern. I (O. Knoop).

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »
ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE. *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »
Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

VIJFDE JAAR. ZESDE AFL.

Van Kludde, Klodde of Klödde.

(Vervolg).

Rond de jaren 1830 was de bovennatuurlijke macht en vlugheid nog algemeen gekend van den waterduivel, te Boom en in den omtrek met den naam van Klödde aangeduid.

Die Klödde vertoonde zich onder de verschillendste en soms drolligste gedaanten. Nu als een kalf, dan als een opgesmukte heer, dan weer als een groote ruige hond, ofwel als eene gedrochtelijke beest met een stuk ketting aan den hals, verscheen hij op de eene of de andere plaats. Tegenwoordig nog is Klödde in die streek de schrik der jeugd, zooals Lange Wapper te Antwerpen was.

De thans door de steenbakkerijen uitgewerkte gronden, te Boom tusschen de Gemeentescholen der Kapelstraat en de dreef, leidende naar de Boschstraat, lagen destijds nog geheel effen. Op die landen waren er groote moeshoven met vele fruitboomen en heerlijke labeurgronden.

Een gaanpad liep van de Boschstraat, bij de samenvoeging der Schoorstraat, die nu geheel uitgebakken en verdwenen is, naar de Kapelstraat en sneed gezegden akker in twee gelijke driehoeken. Dit gaanpad was min of meer

vermaard door het verschijnen van den schrikaanjagenden, doch soms grappigen Klödde.

Enkele personen konden nochtans als oor- of ooggetuigen over Klödde spreken. Zijne verschijning was een buitengewoon geval,waarover men in den eerste met schrik sprak, alsof men de wraak van Klödde vreesde.

Mijn broeder Peer, zoo vertelde oom Nelis, die verscheidene jaren ouder was als ik, had zekeren winteravond ruim lang ten huize zijner toekomende Mie vertoefd. Kloek gebouwd, in volle jeugd, gewezen soldaat in het Hollandsch leger, hoefde hij de duisternis, noch de aanslagen, die wel eens plaats hadden, te vreezen.

Op den voetweg gekomen, waarvan ik hooger sprak, hoort hij opeens een geruisch, als van een woest rennend kalf; omziende ontwaart hij twee vlammende oogen in de duisternis, die schijnen dichter bij te komen. Allengskens vertraagde de vlucht en op eenige treden van hem gekomen, ging het reeds stapsgewijze.

Toen zijn eerste schrik een weinig over was, begreep hij Klödde tot gezel te hebben. Nochtans zou hij het niet gewaagd hebben den onaangenamen gast eenig leed te doen; — wel integendeel! Hadde hij maar geweten, met welke goede woorden of daden dien menschenschrik van zich af te weren! Aldus bereikte hij de Kapelstraat, waar hij Sanders' Lei moest afgaan, om langs een bergske aan de huizen van Jan Ceulemans, waar wij dan woonden, te komen.

Bij het keeren van het bergske beneden, om langs de rij woningen te gaan, raakte bij toeval zijne hand aan den pels van Klödde.

Buiten zich zelven van schrik, verhaastte hij de weinige stappen, die hem van zijne woning scheidden en liet zich met geweld op de deur vallen. Vader en moeder, die nog niet ter ruste waren, sprongen angstig op, openden onmiddellijk de deur en mijn broeder trad binnen, half zwijmelend en zoo bleek als een linnen doek. Vader ging buiten, doch ontdekte niet het minste teeken van de tegenwoordigheid van eenig wezen : Klödde was verdwenen.

Des anderendaags eenigszins hersteld van den onderstanen schrik, verhaalde mijn broeder dat het vel van Klödde zoo ruw was als eene vlashekel. Jaren nadien vertelde hij dit geval nog juist zooals het gebeurd was, en ik het hier verhaald heb. (*Boom*).

* *
*

Eens gebeurde het, dat men zekeren avond te Boom, in een huis der Dirkputstraat, rond het vuur gezeten, over Klödde sprak. Zooals men gewoonlijk ziet, was er in het gezelschap een ongeloovige. Volgens dezen, bestond Klödde niet; dat waren vertelsels door de lichtgeloovigen en bevreesden verzonnen, om andere lieden in hunnen schrik te doen deelen, enz.

Eindelijk was de avond zoo ver gevorderd, dat elkeen aan slapen begon te denken. De eene voor, de andere na, keerden allen, de ongeloovige er bij begrepen, huiswaarts, om zich ter rust te begeven. Nauwelijks had hij duizend stappen gedaan, of hij hoort plotseling eenig gerucht achter zich. Hoewel hij niet bevreesd was, zooals hij beweerde, verhaastte hij niettemin zijnen gang, zonder er nochtans in te lukken het naderbijkomende te kunnen voorblijven. Zijne vroegere onbeschroomdheid week voor eene toenemende vrees, die hem het haar deed te berge rijzen.

Eensklaps viel er een groot lichaam op zijnen rug, dat er zich stevig aan vastklampte. Dat lichaam woog wel 400 pond en onder dien last gedrukt, moest hij, tegen wil en dank, huiswaarts keeren. Het koude zweet brak hem van alle kanten uit, en toen hij thuis kwam, had hij geenen drogen draad meer aan zijn lijf.

Klödde was nabij de deur der woning bijna ongemerkt van zijnen rug verdwenen. De ongeloovige was geloovig geworden; tot boete van zijne onbezonnen woorden van dien avond, had hij Klödde gedragen. (*Boom*).

* *
*

Een mijner overgrootooms, langs moederlijke zijde, heeft lange jaren veerman geweest te Rumpst. In die hoedanig-

heid zette hij met de groote of kleine veerschuit, volgens de noodwendigheid het vereischte, de menschen over den Rupel van Rumpst naar Heindonk of omgekeerd. Dieren, karren en alle andere geladen of ongeladen rijtuigen werden te Boom overgezet, met eene groote veerpont, zooals thans nog op Hellegatveer, te Niel.

Lag nu mijn overgrootoom met de schuit te Rumpst en wilde er iemand van Heindonk overgezet worden, dan behoefde hij enkel met het klokje te trekken, dat daar te dien einde gehangen is. Lag hij te Heindonk dan moest te Rumpst hetzelfde gedaan worden.

Eens in het vallen van den avond, het is misschien wel honderd jaar geleden, lag zijne schuit te Heindonk vastgemeerd, terwijl hij in het *Veerhuis,* dat meestal ook herberg is, met eenige vrienden bezig was met mosselen te eten. Het veerklokje weerklinkt over de stille watervlakte, door het samenvloeien van Rupel, Nete en Dijle gevormd. De veerman heeft het gehoord, maar zijne maag is nog niet genoegzaam verzadigd. Andermaal klinkt het heldere klokje en nog is hij niet opgestaan. Eindelijk weergalmt het voor de derde maal en thans gaat hij den huize uit, daalt de helling af, werpt de schuit los en de riemen nemende, steekt hij de breede rivier over.

Een welgekleede heer heeft gebeld en wenscht overgezet te worden. De veerschuit landt te Rumpst en de heer stapt in, zonder een woord te spreken; de veerman, die zelf niet te wel gezind is, geeft daar geen acht op. Hij neemt zijne riemen en begint te roeien terwijl hij intusschen maar spoedig terug aan de tafel in het Veerhuis wenscht te zijn.

Te midden der rivier valt zijn reiziger eensklaps uit de schuit in het diepe, stroomende water, waar hij onmiddellijk in verdwijnt. De veerman, een goed zwemmer, aarzelt geenen oogenblik en springt den drenkeling na. Vruchtelooze moeite; de man komt geen enkele maal aan de oppervlakte.

Terwijl de veerman gansch in gedachten verzonken is, klinkt hem een schetterend lachen in de ooren, komende van den Heindonkschen dijk. Het was de heer of beter Klödde —

want het was niemand anders — dien de veerman op den bodem der rivier verdronken meende, en nu dezen laatste, op een luidruchtig spotlachen over den gespeelden toer onthaalde.

In plaats van door te roeien naar Heindonk, maakte de veerman rechtsomkeer en voer terug naar den Rumpstschen wal, uit vrees dat de booze geest hem nog andere onaangenaamheden mocht veroorzaken.

Mijn overgrootoom wachtte zich wel aan zijne makkers de grap te verhalen, die Klödde hem gespeeld had.

Slechts langen tijd nadien vertelde hij zijn geval in een gezelschap waar over Klödde werd geredetwist.

(*Boom*). E. M. VERBRUGGEN.

Iets over Tooverboeken.

NALEZING.

Op eene hoeve te Westmalle woonde over korten tijd een knecht, die zich inbeeldde dat de boer eenen tooverboek bezat, waarin hij kon zien hoe het werkvolk op het veld zijnen tijd doorbracht.

Geloofde de boer reden te hebben om eenen zijner knechts te mistrouwen, dan had hij enkel zijnen boek open te slaan, en seffens wist hij of de bedoelde knecht vlijtig arbeidde, ofwel zijnen tijd in nietsdoen sleet. Onmogelijk dus voor de werklieden, hunnen meester te bedriegen.

De bijgeloovige knecht, die van de waarheid dezer zaak innig overtuigd was, verklaarde dat hij niet wilde bespied worden, en liever naar eenen anderen dienst uitzag, als bij eenen boer te blijven die met den duivel omging. Hij maakte inderdaad zijn pak en trok er van door. (*Historiek*).

JOZEF CORNELISSEN.

Volksspelen. (1)

1. (6.) Sprietloopen.

EEN eigenaardig volksspel, vroeger fel in zwang, doch sinds een aantal jaren afgeschaft, omdat het nooit of zelden zonder ongelukken afliep, was het «*sprietloopen.*» Geoefende waterratten en goede zwemmers alleen konden er deel aan nemen, daar het minste ongemak, aan het spel verbonden, gewoonlijk een koud bad in de dok was.

Het spel had plaats aan boord van een schip, gelegen in de Oude dok. De boegspriet van het schip, scherphellend vooruitstekende, werd met zeep besmeerd; op het uiteinde werd een bol vastgemaakt met gaatjes overdekt, waarin stokjes staken met vlaggeskes voorzien. Nevens het schip lag een bootje, met een paar roeiers bemand, gereed om aanstonds hulp te bieden, telkens dat een kamper van de boegspriet in het water tuimelde.

De kampers, blootsvoets en slechts met hemd en broek gekleed, moesten nu, ieder op zijne beurt, de glibberige baan betreden, en trachten tot het uiteinde der boegspriet te geraken, om aldaar een der vlaggeskes meester te worden, en alzoo eenen prijs te verdienen. Vooraleer zich op de boegspriet te wagen, bevochtigde elke kamper gemeenlijk zijne voeten, en bestrooide die dan zorgvuldig met zand, om daarmede het gevaar van het uitglijden op de ronde zeepbaan te verminderen. De eersten die het waagden, — na door het lot aangeduid te zijn, — den voet op de boegspriet te zetten, rolden gewoonlijk na eenige stappen gedaan te hebben, van den mast in het water. Gelukkig zij die er dan met een nat pak van afkwamen. Het gebeurde echter dikwijls dat de kamper uitschoof, te peerd of schrijlings op den mast en van daar in de dok viel, en met gebroken ribben, of gansch bedwelmd uit het water moest gehaald worden. Meer dan een verdronk op die wijze. Het spel geraakte dan ook stilaan in onbruik en werd eindelijk voor goed van de lijst der volksvermaken geschrapt.

J. B. VERVLIET.

(1) Z. *Ons Volksleven,* III, bl. 66, 67, 87, 173, 206.

Straffen.

Geeselen en Kielhalen.

Onze beschrijving van het *sprietloopen,* volksvermaak dat alleen op schepen plaats had, leidt er ons toe, ook een woord te reppen over een paar gebruiken, die na de jaren' 30, op de schepen onzer haven in voege waren : wij bedoelen het *geeselen* en het *kielhalen,* twee straffen die, evenals de stokslagen in het leger, sinds jaren afgeschaft zijn.

Het geeselen op de schepen werd toegepast op hen, die zich aan een vergrijp tegen de tucht hadden schuldig gemaakt. De kapitein, meester « na God » aan boord van zijn schip, gaf aan niemand rekenschap van zijne daden, en deed de straf zonder verwijl of beroep, en in tegenwoordigheid van al het scheepsvolk uitvoeren. De plichtige werd, met het aangezicht naar den mast gekeerd, er aan vastgebonden, na eerst van alle kleederen, behalve eene broek, ontbloot te zijn geweest.

Vijf en twintig forsche slagen op den blooten rug met een eindje touw, was de minste straf voor hem die gegeeseld werd; die een sterk gestel had, kon 50 tot 100 slagen uitstaan; maar hij die het hoogste getal, dat is 150 slagen ontving, moest niet zelden, na door den scheepsdokter aan boord verbonden te zijn geweest, aan wal gebracht en naar het gasthuis vervoerd worden, om er te midden van onverdraaglijke pijnen den geest te geven.

En geen wonder : zij die gelast werden de straf toe te passen, wisten dat het eindje touw ook hunnen rug zou streelen, indien zij niet hard genoeg sloegen. Elke slag viel dan ook sissend op den rug des gestraften, en liet er een blauw spoor achter, dat weldra opzwol, doch even snel onzichtbaar werd, daar spoedig de geheele rug slechts eene bloedende wonde uitmaakte.

Was het geeselen reeds eene barbaarsche straf, het kielhalen was dit niet minder. Het werd slechts voor zware vergrijpen toegepast, daar de schuldige er meestal het leven bij inschoot.

Eerst werd hij aan armen en beenen gebonden. Dan maakte men hem rond de lenden een touw vast, dat op voorhand onder het schip doorgehaald was, en waarvan de uiteinden aan elkander gebonden werden. Het touw omvademde het schip, zooals een ring eenen vinger omspant. De gestrafte kon dan best den steen in den ring verbeelden. Nu werd het touw aan den eenen kant van het schip gevierd, en aan den anderen kant opgetrokken, zoodat de lijder noodzakelijk onder de kiel van het schip doorgesleurd moest worden. Dit werd 1, 2 of 3 maal herhaald, in het laatste geval bijna altijd met doodelijk gevolg.

Op ruwe kerels, als meestal de zeelieden zijn, moet men ruwe straffen toepassen. Zij mogen echter nooit tot het onmenschelijke gedreven worden, en daarom is hunne afschaffing voor de eer der menschheid slechts goed te keuren. Nu legt men de wederspannigen aan boord der schepen in de ijzers, eene straf die, hoe streng ook, het geenszins halen kan bij deze, die wij komen te beschrijven.

J. B. VERVLIET.

Raadsels.

98. Holderkabolder
Liep over den zolder
Met zijnen mond vol menschen-
[vleesch.
(Holleblok).

99. Achter den muur
Stond een postuur;
'k Meende het te pakken,
Maar 't stak in mijn hakken.
(Netel).

100. Daar is een ding
Dat hangt en linkt en pinkt.
Kunt gij ook zoo hangen,
En linken en pinken,
Gelijk dat ding
Hangt en linkt en pinkt?
(Horloge).

101. Daar is een ding
Dat hangt en winkt
En lonkt en pinkt,
Kunt gij ook zoo hangen en win-
[ken
En lonken en pinken,
Gelijk dat ding
Hangt en winkt,
Lonkt en pinkt?
(Spinnekop).

102. Ik kwam eens in 'nen bosch ge-
[gaan,
Ik zag daar een wit kapelleke
[staan;
Ik klopten op de deur:
Daar kwam 'ne gele pater veur.
(Ei).

103. Rolleke bolleken op de baan,
Rolleke bolleken af de baan;
Daar is geen*en* een*en* timmerman,
Die rolleke bolleke maken kan.
(*Ei*).

104. Witteke witteken op den berg,
Witteke witteken af den berg;
Daar is geen*en* een*en* timmerman,
Die witteke wittekes maken kan.
(*Ei*).

105. Gij dunne magre lange,
Van waar komt gij gegangen?
Gij korte*n* dikke*n* triptrap,
Waarom vraagde mij dat.
(*Eene beek en die er over springt*).

106. Vier wiele wielewiet,
Acht pooten wielewoot,
En 'ne korte*n* dikzak
Met ne langen zwikzwak.
(*Wagen, peerden, voerman en zweep*).

107. Daar was een juffrouw van de
[Velde,
't Was met heur hondje dat ze
[spe(e)lde;
Daar kwamen drij lancierkens aan,
Ze vroegen naar 't hondeke zijnen
[naam;
's Hondekens naam was mij ver-
[geten,
Ik heb het drij keeren gezeid
En ge zult hem nog niet weten.
(*Was*).

108. Tusschen 't Oosten en 't Westen
Staan 52 nesten;
Elke nest heeft zeven jong,
Elk jong heeft zijnen naam;
Die dat kan raden is 't houwelijk
[bekwaam.
(*De weken van 't jaar en de dagen der week*).

109. Het graf leefde
Die er in zat beefde;
Het graf at.
Die er in zat bad
(*Jonas in den visch*).

(*Schelle*). Lenaard Lehembre.

110. Eerst wit als sneeuw,
Dan gr*uu*n als gers,
Dan rood als bloed
En eet ge 't nu,
Dan smaak' 'et goed.
(*Kriek*).

111. Ik kwam daar in een bosch
[gegaan,
Ik zag daar e schoon stokske staan
Ik snee het af en de smid smeedde
[*d*er aan
En alle menschen geloofden *d*er
[aan.
(*Unsel of Romeinsche waag*).

112. Gr*u*ne jager, witte katoen
'k Geef u te graden tot mergen
[noen.
(*Bies*).

113. Lange lange ranken;
Van hier tot Franken;
Van hier tot Parijs,
Is dat geen koningsreis?
(*Beek of rivier*).

114. Ge kunt het met 'nen lepel bedek-
[ken
En met al de peerden van Rome
[niet trekken.
(*Mollenhol*).

115. Overdag vol
En 's nachts hol.
(*Kloon of holleblok*).

(*Puurs*). St. Amandsgilde.

116. Ora rieken
Rood zien de pieken,
Ora rak
Zwart zieg'et gat
Daar ora rieken in stak.
(*Pee of wortel*).

117. Keizer Karel had 'nen hond
Voor gespikkeld en achter bont;
'k Geef het woord in uwen mond:
Hoe hiet Keizer Karel's hond?
(*Hoe*).

118. Daar ging e wijf al over de brug
Met zeven zakken op heuren rug;
In elken zak staken zeven katten
En elke kat had zeven jongen,
Raadt hoeveel pooten dat er gongen.
(*Twee*).

(*St-Antonius-Brecht*).

119. Vier hangen *der*,
Tien trekken *der*
Uit een leeren zaksken
In een koperen baksken.
(*Vier = de koeidemen; tien = de vingers; zakske = de uier; bakske = melkaker*).

120. Achter den meulen
Hunkert een veulen;
De paus van Roomen
Kan het niet toomen.
(*De donder*).

121. Die 't heeft, en kan 't niet geven;
Die 't niet en heeft, kan 't geven.
(*Het huwelijk*).

J. C.

(*'t Vervolgt*).

De Vogelen in het Volksgeloof. (1)

VII.

De Ooievaar.

In de vogelwichelarij beteekende de verschijning des ooievaars *vrede en eendracht;* zijn vertrek, bij eene ramp, was een onheilspellend voorteeken. Paul Diaken zegt dat Attila veel moeite deed om Aquilea, waarvan hij reeds het beleg ging opbreken, in te nemen, ziende dat de ooievaars uit de stad vluchtten, hunne jongen meevoerende. (*Buffon*).

— Alex. de Myndes zegt in Ælien, dat de ooievaars, stokoud geworden, naar zekere eilanden in den Oceaan vertrekken, alwaar zij, ter belooning hunner vroomheid, in menschen veranderen.

— Men heeft beweerd dat de ooievaars gedurende den winter niet verhuizen, maar in het diepste der vennen gedompeld blijven, totdat de lente terugkeert.

(1) Z. *Ons Volksleven,* II, bl. 50, 65, 73, 135; III, bl. 92; IV, bl. 186.

Marten Schoockius die in 1648 te Groningen eene verhandeling over den ooievaar in het licht gaf, is van dat gevoelen.

— Er bestaat in Holland eene legende over den ooievaar van Delft. Toen de stad afbrandde, liet deze vogel zich met zijne jongen verbranden, daar hij hen niet redden kon. Ook voert de stad Delft eenen ooievaar in heur wapen.

— Van de hoogste oudheid tot op onze dagen was en is de ooievaar een heilige vogel, die geluk aanbrengt aan degenen die hem beschermen, en ongeluk aan degenen die hem dooden of vervolgen.

In Thessalië stond de doodstraf tegen dezen die eenen ooievaar doodden.

De Mahometanen dragen den ooievaar, dien zij *bel-arje* noemen, grooten eerbied toe; hij is hun haast zoo heilig als de Ibis den Egyptenaren, en men zou het als eene heiligschendende daad beschouwen, zoo iemand hem doodde of hem enkel eenig letsel aandeed. (*Voyage de Shaw*, t. 2, p. 168).

Deze vogel, wien onze voorouders het voorrecht toekenden geluk te brengen over de woningen, waar hij zijnen nest bouwde, was daarenboven in hunne oogen het zinnebeeld der kinderliefde, der dankbaarheid voor genoten weldaden, der waakzaamheid en der gehechtheid aan den gastvrijen grond.

— In Duitschland brengt de ooievaar (Klapperstorch) de kerstekinderen in zijnen bek aan.

Ziehier een rijmken dat men daar zingt bij de geboorte eens kinds :

Papa, Mama,
Der Klapperstorch ist da.
Er hat uns diese Nacht
Ein Schwesterchen gebracht.

— In Holland zegt men dat de ooievaars, veertien dagen vóór hun vertrek, in het blakke veld bijeenkomen, er eenmaal daags een soort van geheimen raad houden en eindelijk den dag van het vertrek vaststellen.

— In Oogstmaand lestleden zag men een onverwacht

schouwspel in het veld, tusschen de gemeenten Horn en Weerd (in Hollandsch Limburg). Eene groote vergadering van ooievaars had er plaats. De vogels vormden eene groote ronde, in wier midden de ouden elkander raadpleegden met veel geschreeuw en snavelgeklepper.

Veel nieuwsgierigen uit Weerd en Horn waren toegeloopen om dit wonder schouwspel te zien. Men schreef het vroegtijdig vertrek der ooievaars toe *aan de nadering van den cholera.*

('t Vervolgt). ALFRIED HAROU.

Volksliederen.

Kerstlied.

Andantino.

2.

De Allerrijkste leit hier op het hooi
De Koning zelf op een bussel strooi;
De stal der beesten is nu zijn salet,
Een houten kribbe heeft hij nu voor zijn bed,
Ja, en zoo is zijn rijk herzet. (*bis.*)

3.

De Heer wordt knecht en de God wordt mensch,
Waardoor de mensch nu komt tot zijnen wensch.
Ziet hoedat God den mensch bemint,
Die voor ons is geworden een klein kind
En hier leit in dezen fellen wind. (*bis.*)

4.

Daar staat Maria, moeder ende maagd,
Die aan heur borst het kindeke Jezus draagt;
Zij laat het zuigen van haar hertebloed
En zingt een liêken met een rein gemoed :
Nei, nei, nei, nei, nei, nie, kindje zoet (*bis.*)

5.

Ziet hier Sint-Jozef, dien zeer ouden man,
Hij dient die zuivre maagd alwaar hij kan :
Hij klieft het hout en stookt een vuurken aan,
Hij roert de pap, en 't wordt door hem gedaan,
Ja, in het schijnen al van de maan. (*bis.*)

6.

De Engelen zongen uit het Hemelsch hof,
Met zoete stemmen een zang van eer en lof :
« Gloria », zongen zij, « aan den hoogsten Heer,
« Met peis en vree aan die beminnen zeer,
« Nei, nei, nei, nei, nei, nei, kindje teer. (*bis.*)

7.

O groote zondaars, acht nu uw geluk,
Aanbidt hem die u zal brengen uit den druk,
Valt hem te voet en dankt den Heer eenpaar,
Ontvangt dat zoete Kindje altegaar
Voor eenen zaligen nieuwejaar. (*bis.*)

(*Rotselaar*). K. v. S.

Wasche Sagen.

25. (148.) **De verzonken Stad.**

Op de plaats waar nu 't « Steenwerk » gelegen is, stond er vroeger een zeer groote stad : dat was Belcele. De inwoners waren zeer ondeugend en bedreven alle slach van misdaden en buitensporigheden. Nadat ze lang genoeg den

Hemel hadden uitgedaagd, was eindelijk de maat van hunne boosheden vol, en de uur der goddelijke gramschap verschenen! Op zekeren nacht verzonk de stad met hare booze inwoners: huizen, straten, zelfs de kerk, alles werd in de aarde verzwolgen. Sedert dien luiden op Kerstnacht de klokken der verzonkene kerk onder de aarde.

26. (149) **De verzonkene Klokken te Belcele.**

Op 't « Steenwerk » woonden er over lange jaren potbakkers en aardbewerkers. Weldra werd daar eene kerk gebouwd, doch wanneer men de klokken in den toren wilde hangen, bleven de peerden steken, die aan den reep moesten trekken. De voerman, vergramd, begint te vloeken en te tieren. Eensklaps scheurt de grond open en verzwelgt voerman, peerden en klokken. Van dien tijd af hoort men op Kerstnacht om 12 uren de klokken onder den grond luiden. Ook gebeurt het, dat het alsdan in den omtrek verveerlijk spookt.

(*'t Vervolgt*). A. v. P.

Kempische Sagen. (1)

27. (150.) **Te peerd naar Keulen.**

Op eene hoeve woonden eens twee knechten, een groote en een kleine knecht. De kleine zag er zoo mager, bleek en afgemat uit, juist gelijk iemand die van de tering lijdt. Ook viel hij menigmaal aan zijn werk in slaap. Op zekeren dag sprak de groote knecht hem daarover aan. « Maar jongen, » zegt hij, « wat hebt gij?... ge gaat met de dood op 't lijf. » — « Ja maar, dat gij moest doen wat ik doen moet, ge zoudt ook wel slapen. Ik durf het maar slecht zeggen, want ge zult mij misschien toch niet gelooven. Ik moet alle nachten, in een peerd veranderd, de reis naar Keulen doen. » — « Dat wil ik zien, » zegt de andere. « Wij zullen dezen nacht van bed verwisselen. Ik ga naar het uwe slapen en gij naar het mijne. » Zoo gezeid, zoo gedaan. Nadat op de hoeve alles in

(1) Vervolg van bl. 193, 4e jaar.

diepe rust gedompeld was, komt er aan het bed van den grooten knecht eene vrouw met eenen toom in de hand. Zij wil hem dien toom aandoen, doch de knecht rukt haar dien uit de handen en steekt hem de vrouw zelf aan. Daarop verandert deze aanstonns in een peerd, de knecht springt er op en het gaat er, in galop, door heg en haag naar Keulen. Te Keulen aangekomen, doet hij het peerd beslagen en daarna met dezelfde dolle vaart terug naar huis! Het was nog nacht als zij aankwamen. Hij zet het peerd getoomd bij het andere in den stal. 's Morgens gaat hij bij den boer en zegt : « Kom eens zien wat schoon peerd er nevens het andere in den stal staat! » — « Ja maar, » zegt de boer, « het is nog getoomd, trek den toom toch af! » — « Neen, » antwoordt de knecht, ik doe dit niet, doe gij het! » De boer trekt den toom af en ge kunt denken hoe verslagen hij stond te kijken, als hij daar zijne vrouw voor hem zag staan, aan handen en voeten met zware hoefijzers beslagen. De beide knechts maakten hun paksken en vertrokken.

(*Gehoord te Hallaar*).

28. (151.) **Eene kat den poot afgekapt.**

Bij eenen mulder werden drij gasten achtereen des nachts bij het billen of scherpen der molensteenen gewurgd, zonder dat men kon te weten komen door wie. Hij huurde daarop weer eenen anderen gast, doch verbood hem des nachts nog te scherpen. Maar de nieuwe knecht drong daar altijd op aan, bij zoo verre dat de mulder het hem eindelijk toestond, hem waarschuwende heel voorzichtig te zijn, wou hij niet varen gelijk de andere gasten. De gast had gescherpt tot omtrent middernacht, wanneer er eene kat op den molen kwam, zonder dat men wist van waar; vervolgens eene tweede en zoo voorts, totdat er eindelijk wel meer als honderd op den molen waren. Doch de knecht hield de eerstgekomene kat maar altijd goed in de oog. Deze komt al dichter en dichter bij, totdat zij eindelijk in zijn bereik is. Opeens zwaait hij zijnen « beel » of scherphamer en kapt de kat den voorsten poot af. Daarop vertrok deze, vreeselijk mauwende en al de anderen volgden.

Des morgens lag de maalderin met eene afgekapte hand te bed. De knecht nam pak en zak en vertrok.

(*Gehoord te Hallaar*).

29. (152.) **Van achterna loopen.**

MEN vertelt dat er in vroeger tijd soldaten waren, die de meisjes konden doen van achterna loopen. Het gebeurde dan, dat na het jaar 30, wanneer de soldaten nog bij de boeren ingekwartierd waren, eene dochter kennis had gemaakt met eenen soldaat. Korts daarna kregen de soldaten bevel naar eene andere streek te vertrekken, en de soldaat vroeg aan het meisje een klisken van heur haar. Doch vooraleer dit te geven, vroeg zij eerst raad aan hare moeder, die de kwade streken der soldaten kende, en deze ried haar aan wat haar uit eene zift te trekken en dit aan den soldaat te geven. Dit deed zij en als de soldaten aftrokken, rolde de zift hen van achterna, en men heeft van deze nooit meer iets vernomen.

(*Gehoord te Hallaar*).

30. (153). **Het kwaad Peerd.**

ACHTER den steenen molen van Hallaar, overblijfsel van eenen toren van een eertijds versterkt kasteel (1) ligt een nog al uitgestrekte beemd, «Kwaai Peerd» geheeten. Daar hebben verschillende lieden rond middernacht meermaals het gedruisch en gedraaf gehoord van een peerd dat vreeselijk snorkte en als in dolle vaart door den beemd liep.

(*Gehoord te Hallaar*).

31. (154). **Spokerij geëindigd door het vinden van eenen schat.**

IN het begin dezer eeuw was er op het gehucht «Mazel,» onder Thielen, een hooge en breede houtkant, ter plaatse «Rithaag» genoemd, waar het vreeselijk spookte. Er was bijna geen mensch op het gehucht, of hij had er 't een of 't ander gezien. Twee mannen, uit vrijen geweest hebbende, kwamen 's avonds laat naar huis. Op die plaats gekomen, zagen ze eene tafel opgedekt staan met alle soorten van lekkere spijzen en kostelijke dranken, en daaraan verschei-

(1) Breeder beschreven in de 8ste aflevering van den 4den jaargang, onder den titel van «Oorsprong van Hallaar, historische legende.»

dene gasten gezeten, die hen uitnoodigden bij te zitten en mede te feesten. De mannen voldeden aan hun verzoek, maar een hunner sprak « God lof » uit, en op den eigensten oogenblik was alles verdwenen, en onze mannen lagen beiden met hunne beenen omhoog in eenen doornstruik.

Een andere daar 's nachts voorbij komende, vond er eene schoone koets met peerden staan en werd uitgenoodigd in te stappen. Doch vooraleer dit te doen, sloeg hij eerst een kruis en zag toen, tot zijnen schrik, dat hij in eenen braamstruik verward zat.

Twee jongelingen kwamen 's nachts rond twaalf uren van Gierle kermis. Op de « Rithaag » gekomen, zagen zij daar eene schoone stad, zonder inwoners, waar alle soorten van kostelijke en lekkere dingen uitgestald waren. Zij trokken de stad binnen en gingen aan eene welopgedischte tafel plaats nemen, toen een der jongens niesde, waarop de andere zeide : « God zegene u. » Terstond was alles verdwenen en de twee mannen zaten in den hoogen kant in het hout verward.

Deze plaats bleef lange jaren de schrik van het omliggende, totdat de eigenaar, een arme man, den hoogen houtkant uitroeide en omdolf, en in den grond eenen geheelen rijkdom, in potten gesloten, verborgen vond. Van dien oogenblik af was alle spokerij verdwenen. FRANS ZAND.

(Gehoord te Thielen). *('t Vervolgt.)*

Boekbespreking.

The Horse in scottish folk-lore, by REV. DR. WALTER GREGOR, Pitsligo. — Banffshire, 1890. — Vlugschr. in-12 van 10 bladz. Kleinen druk.

Tusschen de huisdieren bekleedt het peerd eene eerste plaats. Van in de hooge oudheid was dit dier steeds de vriend en hulp van den mensch, en is dat ook gebleven. Niemand zal het dus wonder schijnen dat het peerd, in 't algemeen, de beste zorgen geniet, en onverdeeld de aandacht zijns meesters op zich trekt. Niets van wat het peerd aangaat, ontsnapt aan de scherpzinnigheid zijner verzorgers; doch juist die buitengewone zorg voor

het edele dier, het groot belang dat men er in stelt, zijn oorzaak dat de gemeene man zich eerst overdreven denkbeelden schept, daarna bijgeloovige gedachten vormt, omtrent eene menigte dingen, die alle zeer eenvoudig, heel natuurlijk zijn.

De hierboven aangehaalde studie is er een sprekend bewijs van. De schrijver toont in die weinige, maar met belangrijke aanteekeningen goed gevulde bladzijden, wat groote rol het peerd van zijne geboorte af in het leven der Schotsche landlieden speelt. Beurtelings spreekt hij over de merrie, het veulen, de tooverpeerden, de nachtmare of nacht*merrie*, enz. Daarbij haalt hij nog eene menigte kinderrijmen, spreuken en spreekwoorden aan, waartusschen er voorkomen, die wij hier dikwijls in bijna gelijke bewoordingen hebben hooren gebruiken. Het geheel vormt eene wetensweerdige bijdrage tot hetgeen ons reeds over dit onderwerp meegedeeld werd door Baron L. A. J. W. Sloet (*De dieren in het Germaansche volksgeloof en volksgebruik*), Angelo De Gubernatis (*Die Tiere in der indogermanischen Mythologie*, vertaling van M. Wartmann) en andere schrijvers.

J. B. Vervliet.

Eenige onuitgegeven stukken betrekkelijk de oorlogen in de XVIIe eeuw. Medegedeeld door J.-Th. de Raadt. (Overdruk in-8° van 26 bladz.).

Reeds meermalen hebben wij gewezen op het groot nut, dat charters en gemeentearchieven voor de kennis der zeden en gewoonten van ons volk in vroegere eeuwen opleveren. De heer de Raadt, een onzer ieverigste vorschers en geschiedschrijvers treedt die zienswijze volmondig bij. Zoo zegt hij onder andere in de inleiding zijner geschiedkundige mededeeling : « Evenals het « bestudeeren der perkamenten van sedert lang verdwenen ge- « slachten den onderzoeker inlicht over zeden en gewoonten der « vroegere bevolking eener landstreek, en dus eene kostbare « bijdrage levert tot de geschiedenis van de algemeene ontwikke- « ling der volkeren, zoo geven de archieven, zelfs der kleinste « gemeenten, niet alleen ten opzichte van plaatselijke of provin- « ciale toestanden en gebruiken, maar zelfs voor de algemeene « geschiedenis dikwijls zeer belangrijke berichten. »

Dit is ook hier wel het geval met de 12 akten, door den schrijver meegedeeld. Alle zijn gedagteekend van de jaren 1622-1668, en hebben betrekking op de dorpen Haecht, Keerbergen, Putte, Schrieck, Werchter, Grootloo, enz. voor wier geschiedenis, evenals voor die der XVIIe eeuw, zij eene nuttige bijdrage vormen.

J. B. Vervliet.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, V, Nr 11. — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (Fr. de Vos). — Vertelsels. Duimken (R. S.). — Waarom boven het wapen van Oudenaarde een bril staat (Th. van Nieuwenhuyse). — Meilied op de bloemen in den hof (A. v. H.). — 's Landmans avondbeê (A. van Heuverswyn). — Geschiedenis. Prochie-Wacht te Eine. 17e en 18e eeuw (K. van Caeneghem). — Dietsche belangen.

Biekorf, IV, Nr 9. — Van 't verzonken casteel (E. J. Callebert) — Anthonis de Rovere. Twee ontuitgegeven Gedichten (G.G.). — Nobel's Sprengolie of Dynamitis (Aug. van Speybrouck). — Waar vandaan? (G. Gezelle). — Mingelmaren.

Het Belfort, VIII, Nr 5. — De Staat en de maatschappelijke hervormingen (F. Drijvers). — Shakespeare-Bacon (O Loosen). — Antwerpen Heil! (Fr. Willems). — Het kerkelijk volkslied (B. Mets). — De Borchgravinne van Vergi (J. Truyts). — Handboeken, enz. (Th. Stille). — Boererozen (Dr K. de Gheldere. — Boekennieuws en Kronijk.

Philologische Bijdragen, II, Nr 2. — Oost- en Westvlaamsch Gerundium (J. Claerhout). — Gabberen (J. Claerhout) — Eenige gevallen van j-omklank in de omstreken van Kortrijk (A. Dassonville). — Bekendmakingen, J. Cl). — Varia (Am. de Paepe, J. Cl. en A. D.).

Verslagen en Mededeelingen der Kon. Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, 1893, Nr 2. — *Zitting van* 15 *Meert:* Toespraak van den heer K. Stallaert, onderbestuurder. — Vlaanderens Maagd en de schim van Willems (A. de Vos). — Gedicht (H. Claeys). — Gedicht (Em. Hiel). — Id. *van 19 April:* Toespraak van den heer K Stallaert. — Proeve van algemeene spraakleer (Fr. Willems).

Dietsche stemmen, II, Nr 1. — De wonderen van Lourdes voor de vierschaar der wetenschap (J. van Mierlo). — Godloochening en zedelijkheid (Scholasticus). — Christenmoed (Fr. Willems). — De Kalender. *Slot* (P. Kerkhofs). — Naar aanleiding van « Een officier geworgd » (Wazenaar en J. v. M.). — Naklank van tijdschriften : Philologie — Boekbeoordeeling.

Dietsche Warande, N.R, VI, Nr3. — Een en ander over den zeeschilder H. W. Mesdag, *met portret* (A. C. Croiset van der Kop) — Kunstwegen. Novelle (L. Stratenus). — Onuitgegeven gedichten van het einde der 16e eeuw, getrokken uit het Archief van Sinter-Goelen (J. F. Kieckens). — Een Zoenbrief van de XIVe eeuw, betreffende de familie van der Noot, met heraldieke bijzonderheden (J.-Th. de Raadt). — Het Nederduitsch Proza omtrent 1500 (F. Jostes). — De kunstverzameling van Pater P. A. de Licht, te Antwerpen in 1732 (Th. C. V. Verreyt). — De optocht of Processie van Echternach en andere dergelijke dansfeesten (Ad. Reiners). — Kunstgewrochten in goud, zilver en koper, alsmede aloude tapijten der abdij van St. Adriaan te Geeraardsbergen (K. Piot). — Het verband tusschen de kunst en de zedeleer (Dr. A. Dupont) — Boekenkennis. — Inhoud van tijdschriften. — Vondeliana. — Omroeper.

Wallonia, I, Nr 5. — L'amour et les amoureux. I. Lier le jonc. II. Les facéties de mai (J Defrecheux). — Chansons d'amour. I-II (O. Colson). — Fêtes populaires. III. La Vierge, Reine de mai, IV. IV. Le premier mai à Liége (O. Colson) — Dictons rimés sur le mois de mai (O. C.) — Beotiana I. Les copéres de Dinant, note (O. C.). — II-V. Facéties sur les copéres (F. Sluse et O. C.). — Notes et enquêtes (A. Boghaert et O. C.).

Revue des Traditions populaires. VIII, N° 5. — Djemschid et Quetzalcoatl (Cte de Charencey). — Poésies sur des thèmes populaires. XXVII (A. Millien). — Légendes et superstitions préhistoriques. XVI. Noms des silex taillés (A. Harou). — L'observation du sabbat (R. Basset). — Superstitions iconographiques. V. (A. H.). — Ustensiles et bibelots populaires. V. Objets en coquillages (A. Certeux). Superstitions et coutumes des pêcheurs. VII. La noyade de carnaval (P. S.). — Le tabac dans les traditions, les superstitions et les coutumes. I. Le tabac en général. II. La pipe. III. Le cigare (P. Sébillot). — Contes recueillis à Tunis. VI-VIII (A. Fermé). — Légendes, croyances et superstitions de la Macédoine (L. Douma). — Traditions et superstitions de l'Anjou (G. de Launay). — Séance du 6 avril. — Séance du 29. — Bibliographie. — Notes et enquêtes. — Illustrations.

Blätter für Pommersche Volkskunde. I, Nr 5. — Der Raubritter Blankenburg (Kant). — Tierstimmen im Volksmunde (Dr. A. Brunk) — Einladung zur Hochzeit (R. Pelz) — Fastnachtgebräuche in Pommern (Dr. A. Haas). — Abzählreime (G. Gaude) — Litteratur.

Nr 6. — Pommersche Märchen (H. Pfaff). — Zwei Tierfabeln von der Insel Wollin (A. Küster) — Das Bockreiten (Pennse). — Fastnachtsgebräuche in Pommern (Dr. A. Haas). — Beiträge zum Aberglaube in Pommern (A. Stubenrauch) — Wangeriner Originale (A. Petermann). — Sprachliches aus Pommern (Dr. A. Haas). — Volkslieder aus Pommern (A. Brunk).

Nr 7. — Neue Volkssagen aus Pommern. VI. Verwünschte und untergegangene Schlösser (O. Knoop). — Die Katze im pommerschen Sprichwort (A. Haas). — Französisches in pommerschen Abzählreime (O. Knoop). — Besprechungsformeln (A. Haas). — Litteratur.

Nr 8. — Neue Volkssagen aus Pommern. VII. Die Grenze (O. Knoop). — Was sich die Leute van Zanow erzählen (W. Koglin). Erzählungen vom alten Fritz (Archut und Wolff). — Pfingstgebräuche aus Zwilipp (Asmus). — Brautdienersprüche (R. Pelz). — Hinterpommersche Fluchwörter (O. Knoop) — Sprachliches aus Pommern (O. Knoop). — Das Verwunderungslied (O. Knoop). Herr Meier legt Eier (Pennse). — Der Folkloristenkongresz zu Chikago (Fr. S. Krauss). — Umfrage.

Am Ur-Quell, IV, Nr 4. — Geister in Katzengestalt (A. Wiedemann). — Ueber die Bedeutung des Herdes (C. Rademacker). — Bibliche Rätsel. III (A. Treichel). — Hungernot und Cholera in der Ukraine (Th. Volkov). — Volkglauben der Wotjaken (B. Munkáksi). — Dobschauer Gassenhauer (A. Hermann). — Volkglaube in Schillers Wallenstein (R. Sprenger). — Alltagblauben und volktümliche Heilkunde galizischer Juden (J. Spinner). — Sagen galizischer Juden (A. Nagelberg). — Warum gehen Spukgeister kopflos um? (O. Schell). — Tod und Totenfetische im Volkglauben der Siebenbürger Sachsen (H. v. Wlislocki). — Schnurren und Schnaken aus Rügen (O. Knoop). — Lispelnde Schwestern (Fitzinger). — Vergrabene Schätze (H. Volbsmann). — Kleine Mitteilungen.

The Journal of American Folk-Lore, VI, Nr 20. — Fourth annual meeting of American folk-lore Society — A publication fund. — Human physical characteristics in folk-lore and folk-speech (A. F. Chamberlain) — A modern miracle and its prototypes (H. Carrington Bolton). — Signs andomens from Nova Scotia (Mrs. C. V. Jamison). — The doctrine of souls and of disease among the Chinook Indians (F. Boas). — A blackfoot sun and moon myth (G. B. Grinnell). — Two Biloxi tales (J. Owen Dorsey). — Notes from Alaska (W. G. Chasé). — Lady Featherflicht (W. W. Newell). — Folk-lore scrap-book. — Notes and Queries. — Local Meetings and other notices. — Bibliographical notes.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE. *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

VIJFDE JAAR. ◆ ZEVENDE AFL.

Van Kludde, Klodde of Klödde.

(Vervolg).

KLÖDDE was een booze geest die de menschen slechte parten speelde. Wee dengene die in zijne klauwen viel! Het gedenkt mij nog goed wat grootvader daar eens over vertelde.

Het was op eenen Poederlee-kermisdag. Jan, de knecht van Stinus de Meulder, ging iets na den twaalven naar huis. Jan schrikte voor niets, want hij had struische armen en handen aan 't lijf. Hij had op de kermis 'nen goeden flikker geslagen en eene goede pint gedronken, zoodat hij lustig gestemd was en al schuifelende op huis aftrok. Hij was zoo wat halfwege, als er op eens een zwarte hond te voorschijn kwam, gelijk een kalf zoo groot en wiens oogen gloeiden als vuurkolen! « Ha, Klödde! gaat ge mee? » riep Jan aanstonds, zonder zich te bedenken. Nauwelijks had hij die woorden gesproken, of de hond kwam en volgde hem. Daarmee was Jan echter niet hard in zijnen schik. « Men klapt zoo dikwijls van Klödde », dacht hij, « en altijd heb ik er mee gelachen. Zou die hond Klödde zijn nu? .. Misschien wel, maar moed gevat, verdjanters! »

« Wel beestje », zei hij tegen den hond, « ik zal u niet langer medenemen; ge moogt wederomkeeren. » Maar de hond ging recht voor hem op zijne achterste pooten staan en berstte in eenen langen schaterlach uit. « Ha, ha, hi, hi, ha!... al lang », sprak hij, « hebt gij Klödde uitgedaagd, gij geloofdet aan hem niet; welnu, hier is hij!... Gij antwoordt niet?! » En wederom schaterde het van: hi! hi! ha! ha! De hond wierd wel eenen voet grooter, en Jan's haren rezen te berge van schrik. Hij zette het op een loopen om aan Klödde te ontsnappen, maar nauwelijks bleef hij wat staan om adem te scheppen, of daar hoorde hij denzelfden schaterlach en zag hij de verveerlijke beest nevens hem staan. « Wat gedaan? » dacht Jan, « nog een beetje moed. Op den hoek van de straat staat het kapelleke van Onze Lieve Vrouw van Bijstand; welnu, daar naartoe! Ons LieveVrouwke zal mij beschermen, want anders ben ik verloren. »

En roef! daar stuift hij vooruit, en pardaf! daar valt hij vóór het beeld neder. De schaterlach hield op, maar een afgrijselijk gehuil en gebrul weergalmde in den stillen nacht. Klödde was verdwenen. De dag kwam al in de lucht toen Jan opstond om voort naar huis te gaan. Toen hij op de hoeve kwam, bezagen de huisgenooten hem met verwondering en riepen verbaasd uit: « Maar ziet toch eens aan: onze Jan heeft dezen nacht grijze haren gekregen! »

(*Vorselaar in de Kempen*). A. K.

De „Mechelbaan."

HISTORISCHE VOLKSSAGE.

Tot omtrent de helft dezer eeuw was er langs de breede en oude heirbaan, die rechtstreeks uit Holland dwars door de Kempen op Mechelen liep, en heden nog onder den naam van « Mechelbaan » bekend staat, een druk verkeer. De Hollandsche veekooplieden togen langs daar met hunne beesten naar de alomvermaarde veemerkt van Mechelen om te verkoopen, weer anderen om er te koopen. « Schepers »

of schaapherders volgden de baan en dreven met hunne kudden verder op tot Brussel, om ze daar aan den man te brengen; soldaten en andere reizende « passanten » trokken er door, zoodat zij bijna nooit, 't zij dag of nacht, zonder volk was. Heden, met de opkomst der steenwegen en voornamelijk der ijzerwegen, is de baan zoo eenzaam, doodsch en verlaten dat men er des zomers het gras kan op maaien.

— « Waar volk is, is ook de nering! » zegt eén Vlaamsch spreekwoord. Zoo dachten onze voorouders er ook over. Daarom vond men op zekere afstanden langs de baan herbergen of afspanningen, waar men logeerde « te voet en te peerd ». Het zij te hunner eer gezegd, het meerendeel waren van die aartsvaderlijke gasthoven, zooals men er nog hier en daar, maar zeldzaam, op sommige plaatsen aantreft: eene ware voorzienigheid voor de afgematte reizigers, waar deze met de grootste gedienstigheid en voor een klein geld, eene goede maaltijd en een deugdelijk nachtverblijf konden bekomen. Tusschen deze muntten vooral uit door hunne gastvrijheid, die spreekwoordelijk was geworden, de drij volgende: « Het Hoefijzer » onder Putte, « In Holland » en de afspanning en brouwerij « De Kroon » (1) onder Heist-op-den-Berg, door de gewone kooplieden zeer wel gekend en ook gewaardeerd.

— Doch onder alle koorn is er kaf! Daar bestonden er ook andere, die in 't geheim echte rooversholen waren en wier bewoners er niet zouden op gezien hebben, iemand bij gelegenheid van zijn geld te berooven en hem daarna van kant te helpen. Ook waren op sommige plaatsen de wegen onveilig en hoorde men meermaals gewagen van baanstroopers, die reizigers of kooplieden op eenzame plaatsen aandeden en,

(1) « Die lieve plek waar eens mijne wiege stond. » — Men hoeft aan te merken dat vóór de Fransche omwenteling de gemeente Heist-op-den-Berg, onder den naam van « het land en de vrijheid van Heist », het zestiende gedeelte van de heerlijkheid Mechelen uitmaakte en in het bezit was van aanmerkelijke voorrechten. Onder andere betaalde men geene de minste rechten voor het bierbrouwen. Om die reden ook bestonden er een dertigtal brouwerijen te Heist. (Aanmerking van den schrijver).

hen van hunne beurs ontlastten. Naar de volksoverlevering moet er over tal van jaren tot op het tijdstip der Fransche omwenteling zulke verdachte herberg bestaan hebben in eene boschachtige streek tegen de heirbaan onder Beersel. Dit huis is nu nog onder den naam van « Hondsnest » gekend. Aldaar heeft men in 1884 van onder eene « zul » of grondvest die men in den stal uitbrak om eenen nieuwen muur te bouwen, een tamelijk goed bewaard geraamte van een kloek gebouwd manspersoon gevonden, die daar over vele jaren moet onder begraven geweest zijn. Daar er in het bekkeneel geen enkele tand ontbrak, zoo moet het een persoon geweest zijn in den bloei zijner jaren. Volgens men nog duidelijk kon vaststellen, moeten de moordenaar of moordenaars een gat onder de « zul » gegraven hebben en er hun slachtoffer met geweld op zijne hurken ondergeduwd hebben. De begravene zal ongetwijfeld een verre veekoopman of een « scheper » geweest zijn, dien men aldaar van zijn geld beroofd, vermoord en daarna doen verdwijnen heeft. Na opzoeking heeft men gevonden dat omtrent eene eeuw geleden de weerd dezer herberg te Antwerpen is onthoofd geworden. Ongetwijfeld dus nog eene zijner misdaden, die verborgen is gebleven. In die beroerde tijden bleven de misdaden zoo dikwijls verborgen!

— Het schijnt dat nog al vele lieden, die te dien tijde over de baan moesten gaan, tot meerdere veiligheid de kunst verstonden om iemand « vast te zetten ». Nochtans werd deze duivelskunst maar in den uitersten nood gebruikt, daar men er zijne zielezaligheid mede in groot gevaar bracht. Ook was het noodig dat men de boosdoeners eerst iets gaf of voorwierp, eer men daartoe de macht had. Volgens sommigen was het genoeg dat zij u groot kwaad wilden doen.

— In de verledene eeuw kwam er een « scheper » met eene aanzienlijke som geld op zak, opbrengst van eene kudde schapen, te Brussel verkocht, rond 10 uren van den avond, door de « Mechelbaan » gestapt. Een weinig voorbij « Het Hoefijzer », waarover reeds gesproken is, lag een uitgestrekt bosch. Daar springen eensklaps twee roovers, met een groot

blinkend mes gewapend, te voorschijn, onder den uitroep : « Uwe beurs of uw leven »! De « scheper » verliest evenwel zijne koelbloedigheid niet, maar haalt eene beurs te voorschijn en werpt ze voor de voeten der bandieten. Deze willen ze oprapen, doch op denzelfden oogenblik zet de « scheper » hen vast en zij kunnen geenen voet meer van plaats gaan. Daarna keert hij terug naar de afspanning « Het Hoefijzer », roept de lieden op, die reeds slapen waren, verhaalt hun zijn wedervaren en vraagt eene kamer, alsook vuur en licht. Geheel den nacht look hij geene oog dicht, maar wandelde al biddende heen en weer door de kamer. Hadde hij moeten insluimeren, gedurende den tijd dat de boosdoeners vaststonden, zijne ziel ware de prooi des duivels geworden. Zoohaast de dageraad aanbrak, ging hij de overheid van Putte verwittigen, en verloste de dieven uit hunnen lastigen toestand ; zij werden gevangen genomen en verder aan het gerecht overgeleverd. Het bleek weldra dat het oude verharde booswichten waren, die nog verscheidene moorden en euveldaden op hun geweten hadden. Ze werden verwezen tot de galg. De strafuitvoering moest te Putte plaats hebben. Eene menigte volk van het dorp en uit den omtrek was komen zien; er waren zooveel nieuwsgierigen bijgestroomd, dat zelfs de boomen vol volk zaten.

Van eenen dezer boomen brak een tak onder het gewicht en een tiental mannen tuimelden naar beneden. De twee baanstroopers die, in afwachting dat hun vonnis voltrokken werd, aan eenen schandpaal ten toon stonden, schoten in eenen luiden schaterlach : « Zie, zeide een hunner, die boeren daar zullen nog eer dood zijn als wij ». Het volk was over deze verregaande boosheid en verstoktheid zeer verontweerdigd, en verscheidenen hadden reeds meermaals veel van de misdadigers te lijden gehad. Toen de moordenaars aan de galg den laatsten adem uitgeblazen hadden, maakte men zich van hunne lijken meester, richtte eenen brandstapel op en verbrandde ze tot pulver. Van toen af hebben de Puttenaars den spotnaam van « verbrande Puttenaars » gekregen.

FRANS ZAND.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Vogelnamen.

Adderspacht (uitspr. *oarspacht*), m. — Gemeene draaihals, Fr. torcol vulgaire. *Yunx torquilla.*

Ballijster, vr. — Slag van groote lijster.

Berkekster, vr. — Welke vogel is dat? Men heet hem ook *heekekster.*

Bieknapper, m. — Vliegenvanger, Fr. gobe-mouche. *Muscicapa.*

Biemees, vr. Kleine zwarte of kleine koolmees, Fr. petite charbonnière *Parus ater.*

Bieteut, vr. — z. *Bieme s*

Bloemspacht, vr. — Bonte specht, Fr. pic épeiche. *Picus major.*

Bonteklepper, m. —Welke is de wetenschappelijke naam van dezen vogel?

Bontekwet, vr. — z. *Kwet.*

Brawier (klemt. op de tweede lettergr.), m. — Wouw, kiekendief, Fr. milan. *Fulco milvus.*

Bremscheer, vr. — Kwakkelkoning, wachtelkoning, Fr. rale de genêt. *Rallus crex.*

Doover, m. — Slag van watersnep, kleiner dan de gewone en ook *halfsnep* geheeten. *Scolopax gallinula* (?)

Duif, vr. — z. *Oostersche duif* en *Tirtelduif.*

Duivenklamper, m. — z. *Klamper.*

Dwaasvogel, m. — Europeesche nachtzwaluw, geitenmelker, vliegende padde, Fr. engoulevent d'Europe. *Caprimulgus europœus.*

End, vr. — Eend, Fr. canard. *Anas.*

Fluiter, m. — Vogel van het geslacht der steltloopers. 't Is, zoo ik het goed voorheb, de wulp, Fr. courlis, L. *Numenias arcuata.*

Fransche lijster, vr. — Slag van lijster, zeer gezocht om heuren zang.

Groenspacht (uitspr. *gruunspacht*), vr. — Groenspecht, Fr. pivert. *Picus viridis.*

Grunsel, vr. — Waarschijnlijk de geelvink, *Emberiza citrinella*. Denzelfden vogel noemt men hier ook *Schrijver*.

Halfend, vr. — Soort van wilde eend, kleiner dan de gewone.

Halfsnep, vr. — z. *Doover*.

Hannebroek, m. — Meerkol, roetaard, Fr. gaie. *Garrulus. Corvus glandarius*.

Hannen, m. — Ekster, inzonderheid tamme ekster.

Heekekster (zachtl. *e*), vr. — z. *Berkekster*.

Heifluiter, m. — Slag van steltvogel. 't Is denkelijk de pluvier, *Charadrius minor*.

Heiknuiter, m. — Vlasvink, kneu, Fr. sizerin. *Fringilla linaria*.

Hikster, vr. — z. *Hannebroek*.

Hin, vr. — Hen, Fr. poule. *Gallina*.

Hinnenklamper, m. — z. *Klamper*.

Hondsmakker, m. — Witsteertje, tapuit, duinduiker, Fr. traquet motteux. *Saxicola œnanthe*.

Huisleeuwerk, m. —Zwart roodsteertje, Fr. rouge-queue tithys. *Erithacus tithys*.

Kakeduut (klemt. op de leste lettergr.), m. — Spotvogel, allezanger, Fr. contrefaisant. *Hypolaïs icterina*.

Kèèsmees, vr. — Koolmees, Fr. charbonnière. *Parus major*. 't Is ook de algemeene naam van de meeste meezensoorten.

Klamper, m. — Algemeene naam der dagroofvogels, zooals sperwers haviken, enz. Men onderscheidt voornamelijk den *brawier*, den *duivenklamper* en den *hinnenklamper*.

Knuiter, m. — z. *Heiknuiter*.

Koolmusch (uitspr. *köllemusch*), vr. — Winterzanger, blauwe haagmusch, Fr. accenteur mouchet. *Accentor modularis*.

Koothannen, m. — z. *Hondsmakker*.

Koothans, vr. — z. *Hondsmakker*.

Kroenekraan, vr. — Kraanvogel, Fr. grue cendrée. *Grus cinerea*.

Kwet, vr. — Algemeene naam van de grasmusschen, Fr.

fauvettes, L. *Sylvia* Men onderscheidt 1° de *gewone kwet*, 2° de *bontekwet*, 3° de *Spaansche kwet*.

Leeuwerk, m. — Leeuwerik, Fr. alouette. *Alauda*.

Linnenweverken, o. — z. *Kakeduut*.

Muurnachtegaal, m. — z. *Huisleeuwerk*.

Nachtergaal, m. — Nachtegaal, Fr. rossignol. *Erithacus luscinia*.

Nonneken, o. — Venster- of huiszwaluw, Fr. hirondelle des fenêtres. *Hirundo urbica*.

Oostersche duif, vr. — Wilde duif, boschduif, Fr. pigeon ramier. *Columba palumbus*.

Ossebolleken, o. — Steertmees, Fr. Mésange à longue queue. *Parus caudatus*.

Ovendekker, m., **ovendekkerken**, o. — Pannemakertje, Fr. pouillot siffleur. *Ficedula sibilatrix*.

Retter, m. — Winterkoningsken, Fr. roitelet, troglodyte ordinaire. *Troglodytes parvulus*.

Roetaard, m. — z. *Hannebroek*.

Roethannen, m. — z. *Hannebroek*.

Roodbaardje, o. — Roodborstje, Fr. rouge-gorge. *Erithacus rubecula*.

Rotzak, m. — z. *Hannebroek*.

Ruil, m. — Slag van waterhoen, Fr. foulque noir. *Fulica atra*.

Schouwveger, m. — z. *Huisleeuwerk*.

Schrijver, m. — z. *Grunsel*.

Spaansche kwet, vr. — Soort van grasmusch. Welke?

Spacht, vr. — Specht. Men onderscheidt de *bloemspacht*, de *groenspacht* en de *adderspacht*.

Tietje, o. — Goudhaantje, sparresijsken, Fr. roitelet huppé. *Regulus cristatus*.

Tirtelduif (uitspr. *titelduif*), vr. — Tortelduif, Fr. tourterelle. *Columbo turtus*.

Topleeuwerk, m. — Kuifleeuwerik, Fr. alouette huppée. *Alauda cristata*.

Tuiltjeskèèsmees, vr. — Kuifmees, Fr. mésange huppée. *Parus cristatus*.

Tuiltjesleeuwerk, m. — z. *Topleeuwerk.*

Vliegenpikker, m. — z. *Bieknapper.*

Waterhin, vr., **waterkieken**, o. — Gewoon waterhoen, Fr. poule d'eau. *Gallinula chloropus.*

Weêwaal (gele), m. — Weduwaal, wielewaal, goudmerel, Fr. loriot. *Oriolus galbula.*

Wendel, m. — Mannelijke eend.

Wietek, m. — Zwartkeeltje, Fr. traquet rubicole. *Saxicola rubicola.*

Zandfluiter, m. — z. *Heifluiter.*

Zoetelieveken (uitspr. *zutelieveke*), o. — Boschleeuwerik, Fr. alouette des bois. *Alauda arborea.*

Zwalm, zwolm, m. — Zwaluwe, Fr. hirondelle. *Hirundo.*

* *
*

Bovenstaande vogelnamen wierden verzameld in het westelijk gedeelte der Antwerpsche Kempen, bepaaldelijk te St. Antonius, eenige te Brecht (berkekster, hannebroek, hondsmakker, huisleeuwerk) en twee te Vorst (hikster, kroenekraan). Deze lijst is dus verre van volledig te zijn. Van eenige der opgegeven vogelen ken ik den naam niet dien de geleerden er aan toekennen, en bij sommige is de wetenschappelijke benaming misschien niet juist aangegeven.

Alle terechtwijzingen die men mij daaromtrent zal zenden, en alle inlichtingen, die dienen kunnen om deze lijst te volledigen, zullen met dankbaarheid aanveerd worden.

Jozef Cornelissen.

Sagen uit de Rupel- en Scheldestreek.

32. (155.) Van de Doodshoofden.

De vorige eigenaars van het kasteel Scherpenstein te Schelle, kwamen daar nooit verblijven. Daarom koos een kluizenaar eene der kamers tot woonplaats en leefde er van fruit en wilde kruiden.

Eens kwamen er twee dieven op het hof geslopen, plokken

al de appelen van den kluizenaar af, borgen die in eene houten kist en vluchtten er mede weg.

De kluizenaar wist wel wat er gebeurde, maar hij liet de schelmen maar betijen.

Als zij thuis kwamen, riepen ze alleman bij om eens lekker van de gestolene appelen te smullen, en openden de kist.

Maar o wonder! Het zijn geene appelen die zij vinden; het zijn doodshoofden, holle doodshoofden, gelijk men er uitgraaft op het kerkhof. Hoe eendelijk!... Ieder springt achteruit en wordt van schrik zoo wit als een linnen.

Wat gedaan! Een der dieven loopt naar den kluizenaar en smeekt hem, hen van die doodshoofden te ontmaken, maar hij verzwijgt hoe hij er aan geraakt is.

— « Draagt ze bij hunnen eigenaar terug, » zegt de kluizenaar.

Na lang verzinnen, besloten de dieven den raad van den kluizenaar te volgen. Zij namen de kist op en gingen ze voor zijne voeten uitschudden.

Denkt eens hoe verslagen de mannen daar stonden, toen zij, in plaats van de doodshoofden, de gestolene appelen uit de kist zagen rollen!

(*Gehoord te Schelle.*)

33. (156). Van eene stoute Vrouw.

Eene waschvrouw verliet 's morgens bij winterdag hare woning, om in een zeker huis te gaan wasschen. Zij ging over het kerkhof en zag er eenen witten man staan, onbeweeglijk als een paal. « Ja, Jan, jongen, maakt mij maar bang, » riep zij den man toe, « gij hebt een hemd boven uwe kleeren aangeschoten, om mij te doen gelooven dat gij een spook zijt. » De vrouw meende niet anders, of het was Jan, de zoon uit het huis, daar zij ging wasschen, die heur wilde verveerd maken. De witte man gaf geen antwoord. De vrouw, getergd, schoot naar hem toe, trok zijn hemd uit en nam het mede zonder nog iets te zeggen.

In het huis gekomen, waar zij den wasch moest doen, riep zij : « Waar is Jan nu?... Hij zocht mij bang te maken, maar hij is er niet in gelukt. » Dit zeggende liet zij het hemd zien,

dat zij den witten man had uitgetrokken. Het was een lijkhemd en daar stonden groote zwarte letters op. De verschrikte menschen rieden de vrouw met het hemd naar den pastoor te gaan. De pastoor zei dat zij het hemd terug moest gaan aandoen, op dezelfde uur als dat zij het afgetrokken had. Zij deed het, maar is uitgeteerd van schrik.

(*Gehoord te Schelle.*)

34. (157.) **Spokerij op een Pachthof.**

VOLGENS het zeggen der menschen moet een pachthof te Schelle vroeger een klooster geweest zijn, en er moet veel geld van de kloosterlingen verborgen liggen; daarom is 't, dat het er altijd spookt.

Jaar in, jaar uit is er iemand van de bewoners ziek, en op zekere tijden staat het water der hofgracht in brand.

Eens kwamen twee knechten dezer hoeve rond middernacht te huis en stonden niet weinig verwonderd een verken op den werf of vorft te zien loopen. Zij maken de bazin wakker en deze roept hun toe:

« Zet algauw de deur van de schuur open en stouwt het er in. »

De beide knechten openen de schuurdeur en pogen het verken binnen te krijgen. Vruchtelooze moeite! Hoemeer zij loopen en roepen, hoemeer het van tusschen de litsen geraakt.

Ze geven nochtans den moed niet op en werpen eindelijk, ten einde geduld, met hunne holleblokken naar het domme dier. Maar ziet! op den slag loopen er twee verkens; de knechts roepen huch!... huch!... huch!... en, o wonder! drij, vier, vijf, tien verkens en nog meer komen als uit den grond op en vluchten voor hunne voeten weg.

Nu kregen onze mannen het te kwaad: buiten asem van 't geweldig jagen en dood van schrik, vluchtten zij naar hunne slaapplaats en verstaken zich onder de dekens, want het was hun nu duidelijk dat die verkens helsche geesten geweest waren.

(*Gehoord te Schelle*). (*'t Vervolgt.*)

LENAARD LEHEMBRE.

Spotnamen van Steden en Dorpen.

1. De Schapenkoppen van Lier.

JAN IV, hertog van Brabant, die de Lierenaren zeer genegen was, stond in 1420 hun toe hem eene gunst te vragen : het stichten eener hoogeschool ofwel het oprichten eener merkt.

De Lierenaren, na rijpen overleg, meer voordeel ziende in eene merkt dan in de studenten eener hoogeschool, vroegen eene kalvermerkt. Jan IV stond zoo verbaasd over dezen keus, dat hij uitriep :

« O! die goede lammerbollen! »

Vandaar de spotnaam *Schapenkoppen*. Nu nog zeggen de Lierenaars, waneer men de kalveren ter merkt voert : « De studenten zijn daar. » (1)

2. De Spelzakken van Hoogstraten.

De Hoogstraatschen noemt men in den omtrek *Spelzakken*. Ik heb eens hooren zeggen dat die spotnaam hieruit voortkomt : De menschen van Hoogstraten zouden geerne hun dorp eene *stad* genoemd zien. Daarom schikten zij zich zoo schoon op 's Zondags, dat het oprechte heeren waren, ofschoon ze in de week met den zak naar het bosch trokken om mastenspelden te halen, wat enkel arme menschen doen. (1)

3. De Brechtsche Struiven, de Halfhouten, de Mastendoppen van Brecht.

De Brechtenaars dragen vanouds den spotnaam van *Brechtsche Struiven,* omdat zij eertijds, zegt men, de schild van Sint-Michiel, hunnen patroon, voor eene koekepan aanzagen.

Wat de twee andere spotnamen betreft, deze zijn van later dagteekening. 't Zijn de Sinjoren die ze de Brechtsche kiezers eerst naar het hoofd wierpen.

Bij uitbreiding beteekent *halfhout* (eigenlijk gekloven hout dat de bakkers gebruiken om hunne ovens te heeten) lom-

(1) *Het Land.*

perd, dommerik. Vandaar de vergelijking : *zoo lomp als een hout* of *een halfhout.*

De spotnaam *Mastendoppen* is eene zinspeling op de talrijke dennebosschen die men te Brecht aantreft.

4. **De Pieren van Halle.**

Die van Halle heeten *Pieren* en hun dorp *Magerhalle*, omdat, zegt men, de grond er zoo mager is, dat men er maar een enkelen pier gevonden heeft. Deze ligt aan eene ketting vastgebonden in den hof van den pastoor.

5. **De Drijvers en de Kluppelaars van Zoersel.**

Eertijds bestond te Zoersel het gebruik de vreemdelingen, die het dorp kwamen bezoeken, bij 't vallen van den avond, uit de gemeente te drijven. Vandaar de eerste spotnaam.

Het gebeurde ook meermaals, dat de Zoerselaars de vreemdelingen kluppelden, d. i. zich ievers verborgen hielden achter eene haag, eenen kant of eene houtmijt en naar de voorbijgaande vreemdelingen die het dorp verlieten, met stokken en kluppels wierpen. Daarom heeten zij *Kluppelaars*.

6. **De Krawaten van Lille.**

Die naam heeft, naar het schijnt, zijnen oorsprong gevonden in den oorlog tusschen Oostenrijk en Frankrijk omtrent 1746. De Croaten zijn een volk, thans aan Oostenrijk onderworpen. Die krijgslieden stonden alsdan te boek voor wreed en onmenschelijk. Maar de burgers van Lille, die juist van geen klein gerucht verveerd waren, schijnen zich dapper tegen hunne wreedheden verzet te hebben. Er zou te Lille een gevecht hebben plaats gehad, waarin verscheidene Croaten het leven verloren. (1)

7. **De verbrande Puttenaars** (Putte bij Mechelen).

Den inwoners van Putte geeft men den spotnaam van « Verbrande Puttenaars », omdat over veel jaren aldaar verscheidene boosdoeners op eenen houtstapel verbrand wierden. Er bestaat te Putte nog eene straat, « Galgestraat » geheeten, alwaar de misdadigers, vooraleer verbrand te

(1) *Het Land.*

worden, aan eene galg wierden opgehangen. (1)

8. De Beerselsche Brekken.

Het ware niet geraadzaam in vollen dag met eenen strooien band zijne broek van onder toe te binden en alzoo door het dorp Beersel te gaan, want men zou in gevaar verkeeren eene duchtige rammeling op te loopen. Beersel is hoog tegen eenen berg gelegen, juist gelijk een mierennest, en de Beerselaars zouden denken dat men met hen den spot dreef, alsof men wilde zeggen : Ziet! ik bind mijne broek van onder toe, omdat ik bang ben dat de Beerselsche brekken (brekken zijn groote mieren) in mijne broek zouden kruipen. Hierover een spotrijm dat die van Heist-op-den-Berg tegen de Beerselaars gedicht hebben om ze te tergen :

De Beerselsche brekken
Die loopen op stekken ;
Ze komen den Heistschen toren aflekken.(1)

9. De Hooveerdige Wavenaars.

Evenals men den Mechelaren den spotnaam *Maanblusschers* naar het hoofd werpt en de Antwerpenaars met dien van *Sinjoren* begroet, zoo hebben de ingezetenen van O. L. Vrouw-Waver hunnen toenaam : men heet ze de *Hooveerdige* of *Fiere Waveraars* Ziehier hoe men den oorsprong van dien bijnaam verhaalt. In den ouden tijd bezat men te O. L. Vrouw-Waver een grof gesneden Lieve-Vrouwebeeld. Het toenmalig kerkbestier deed daarom het oude beeld naar den zolder verhuizen en stelde in de plaats een ander, dat fraaier van vorm en maaksel was. Op zekeren dag dat de koster de kerk opendeed, om voor de vroegmis te luiden, vloog het verlaten beeld der Moeder Gods heen, terwijl het hem de volgende woorden toeriep : « Vaarwel, hoogmoedig Waver! Gij hebt mij verstooten, omdat ik niet fraai genoeg ben voor u. Ik verlaat u, maar in 't vervolg zult ge eenen weg van zeven uren moeten afleggen om mij weer te zien. »

Volgens de overlevering zou het beeld der Moedermaagd

(1) Meegedeeld door den heer Frans Zand.

gevlogen zijn tot Scherpenheuvel. Daar zou het in eenen boom terecht gekomen zijn om later, in de kerk geplaatst, door talrijke wonderen, de faam zijner nieuwe woning wijd en zijd te verspreiden. (1)

10. De Katten van Meerhout.

De inwoners van Meerhout worden *Katten* genoemd, omdat op het gemeentewapen een kattekop is afgebeeld.

In een schrijven aan *Het Land* lees ik het volgende over den oorsprong van dien spotnaam : De volksoverlevering van Meerhout beweert dat de spotnaam van *Katten*, die aan de Meerhoutenaars gegeven wordt, komt van zeven kasteelen die vroeger aldaar bestonden en waarvan de heeren als katten op malkaar verbitterd waren, en gedurig met elkander in oorlog lagen.

11. De Soepweikers van Molle.

De Mollenaars heeten *Soepweikers* om de volgende reden : « Veel huismoeders dachten dat, om erwten gemakkelijk gaar te koken, men ze in rivierwater moet te weeken zetten. Daar Molle in gansch zijne lengte door de Molnete besproeid wordt, zoo zag men Vrijdags langs alle kanten vrouwen, meiskens en kinderen met potten en ketels naar de rivier gaan om water te scheppen, om er hunne erwten in te weeken. Van daar de naam *Soepweikers*. (*Het Land*)

In hetzelfde blad wordt nog eene andere uitlegging gegeven : Op zekeren nacht verdronk een jonge haas in de Kleine Nete die door het dorp loopt, en de wijzen van Molle gaven den raad het dier tweemaal vier en twintig uren in 't water te laten weeken, opdat, na dit tijdverloop, geheel de Nete in vleeschsop zou veranderd zijn.

(*'t Vervolgt*). JOZEF CORNELISSEN.

(1) Uit *Wavre-Notre-Dame et ses Seigneurs*, door J. TH. DE RAADT, en medegedeeld in den 3n jaarg. van *Ons Volksleven*, bl. 77, door J. B. V.

Volksgebruiken.

Gebruik op St. Elooi'sdag te Mechelen.

In vroegere tijden was 't het gebruik te Mechelen, dat op Sint-Elooi'sdag, zijnde den 1[en] December, de leerjongens van het smedersambacht zich in papieren bisschopsgewaad verkleedden, zooals men thans nog met St-Mertensdag soms opmerkt, en dan, met hamer of aambeeld op de schouders, bij de smidsmeesters een bezoek gingen afleggen, zingende het volgende lied, waarvoor hun een gullen drinkpenning ten deel viel :

Sa meester ende gasten
Degeen die zijn van stiel,
Ik kom het u belasten
Met reden g'heel habiel,
Dat gij niet moogt mankeeren
Van zondag voor de foei
Te saam te compareren
Bij den Heil'gen Sint-Eloy.
Een mis tot zijnder eere
Die zal worden gedaan,
Die 't Hanswijck (1) verkeeren
Die zullen wel verstaan
Als dat zij al te gader
Mogen nemen hun plezier,
Met Sint-Eloy hun vader,
In wijn en in 't goed bier.
Meester en gasten,
'k Heb de eer u te salueren.

Sint-Eloy is gearriveerd van Lyons tot Parijs,
Van Parijs tot Brusselen, van Brussel tot Mechelen.
Hij is gelogeerd in de Kraan, (2)
Wilt gij mij niet gelooven, ge kunt er henen gaan.
Hij eet aan de Neckerspoelpoort
'k Heb liever een stuiver als een oord,
'k Heb liever een pot als een pint
Als het geld maar en klinkt.
Ten tien ure de mis

(1) Wellicht werd deze mis vroeger in Hanswijckkerk gecelebreerd.

(2) *De Kraan*, oud logementhuis of hôtel, thans de woning van Mr Mertens-Janssens, op de Groote Merkt.

En al die er niet en is
Eenen schelling de boet.
Wilt ge 't opdrinken, 't is ook goed.
Ge ziet het aan mijn knevel
Dat ik mag bier en ook genevel(r)
Ge ziet het aan mijnen baard (uitgespr. baad)
Dat ik kom..... uit de..... straat.

(Genomen uit: *Mechelsch Nieuws- en Aankondigingsblad*, 10 December 1876). — J. C.

Boekbespreking.

O. Knoop. — **Plattdeutsches aus Hinterpommern.** Erste Sammlung: Sprüchwörter und Redensarten. Zweite Sammlung: Fremdsprachliches im hinterpommerschen Platt, nebst einer Anzahl von Fischerausdrücken und Ekelnamen. (3 Vlugschriften, te zamen 79 bl. in gr. 8°. Posen 1890; Rogasen 1890-1891).

In het eerste vlugschrift komt een rijke keus spreekwoorden en zegswijzen in Achterpommersch dialect. De schrijver heeft er niet min dan 610 in verzameld en alphabetisch gerangschikt. Bij het doorbladeren dezer verzameling, heb ik een groot getal spreuken aangeteekend, die hier bijna letterlijk dezelfde zijn, of waarvan er in onze streken varianten bestaan. Ik wil er hier enkele van aanhalen: « Aller Anfang ist schwer, saed' de Spitzbub' a namm de Ambuss. — Hei lett sik nich de Botter vom Brot naeme. — Du bist so dumm as 't hingerst Eng' vom Schwin. — Im Dîstre sind alle Katte grîs. — Hei geht nich fidder as ma em schifft. — Vael Geschrei un wenig Wull, seggt Ullenspegel un schêrt op de ull Sög los », enz.

De tweede « Sammlung » begrijpt, zooals de titel het aanduidt, een aantal vreemde uitdrukkingen, die in het Achterpommersch Platduitsch gedeeltelijk algemeen bekend en gebruikt zijn, of gedeeltelijk maar in enkele dorpen gebezigd worden. Die woorden zijn meestal overblijfsels van het Kassubisch, een Slavischen tongval die vroeger in Pommeren gesproken wierd, maar er thans nagenoeg overal uitgestorven is. Nochtans leven er in sommige dorpen nog oude lieden, die zich onder elkander van deze taal bedienen.

Behalve die uitdrukkingen, komen er in de tweede verzameling talrijke visscherswoorden voor, namen van vischgerief, benevens

schimpnamen of scheldwoorden, ook meest van Slaviscben oorsprong. Om volledig te zijn, heeft de schrijver insgelijks de Platduitsche woorden opgenomen, voor zooveel die hem bekend waren.

Onder het w. « Bômke » vind ik aangehaald « Bumme » met de beteekenis « ein dickes, besonders rundliches Ding von besonderer Grösze in seiner Art. » 't Is het vermelden weerd, dat wij in denzelfden zin het w. « bommel » gebruiken, b. v. « eene bommel van eene noot », enz. Verder tref ik aan : « Janke », schreien, weinen, besonders von Kindern, auch von Hunden gebraucht, en « Kajinke », « Kajanke » winseln, besonders von Hunden », welke woorden de schrijver verkeerdelijk afleidt van het Poolsche « jekac », zuchten, kermen, stenen. Het eerste woord is ons algemeen Nederlandsch *janken*, dat ook wel in de Platduitsche dialecten zal te vinden zijn; en voor « kajinke » of « kajanke » zeggen de Kempenaars, in dezelfde beteekenis, *kajonken* en *kajonkelen*. Onder het w. « Baje » aan de wieg zingen, worden 34 Pommersche wiegeliederen meegedeeld.

De besproken arbeid van den geleerden opsteller der « Blätter für Pommersche Volkskunde » is eene allernuttigste bijdrage tot de kennis van het Achterpommersche Platduitsch, dat tot hiertoe nog niet het voorwerp was geweest van een bijzonder onderzoek.

JOZEF CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen.

2. (71.) **Kegelrijden.** — In een klein maar zeer verspreid dagblad las ik dat te Nevele (bij Gent), ter gelegenheid van kermis, verschillige volksspelen plaats hadden, zooals ringsteken, *kegelrijden*, enz.

Wie kan mij over dat leste volksvermaak, hier weinig of niet gekend, inlichtingen bezorgen? J. B. V.

3. (72.) **'t Lied van 't Verken.** — Wie helpt mij aan den volledigen tekst van het lied, waarvan hier eenige brokstukken volgen :

. . . .

Ze trokken het beestjen al op het stroo,
Het schreeuwde zoo hard en 't stierf zoo noô.
't Verken sprak : Och ! laat me nog wat leven,
Geeft me nog wat melk en meel,
Ik zal er te beter om wegen.

Refrein. We slagen de beenen van falderara
Van ave va!

. . . .
Ze vlogen al op de stomme beest,
Gelijk verwoede honden. . .

. . . .

. . . .
Merten Kriek kwam met 'nen bosterd stroo
Al om het verken te stoken;
't Verbrandde tot een grooter ongeluk:
't Verbrandde*n* alle zijn knoken.
Refrein. We slagen, enz.

Meintje kwikte't met den steert,
Hoe zwaar het wel zou wegen,
De*n* eene raadde*n* achttien pond
En de*n* andere tweemaal negen
Refrein. We slagen, enz.

De reuzel die er in was, woog voorwaar
Geen vierendeel zwaar,
't Is er niet om gelogen.

. . . .
Merten Kriek ging zijn vrienden nooden
Op de uitvaart van den doode.
En ieder sneed er een stukskon af,
En 't verken was al g'eten.
Refrein. We slagen, enz.

De laatste stroof luidt ongeveer:

. . . .
De vrienden zeiden: Merten
We moeten u bedanken;
Maar als we thuis niet meer en kregen,
We zouden van honger janken.

J. C.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, V, Nr 12. — Als er iemand gevaarlijk ziek ligt (A. van Heuverswyn). — Bijdragen tot den Nederl. taalschat (Fr. de Vos). — Vertelsels. Van drie koningsdochters (T. van Heuverswyn). — Zedegeschiedenis (L. da Catillon). — Eene taalgrens (L. D. C.). — Langs banen en wegen. — Dietsche belangen.

Biekorf, IV, Nr 12. — Govaert, of het kind met den Helme (J. Leroy), — De zeewijdinge (C. W.) — Eenvoudiger Spraakkunstwoorden. — Mingelmaren.

Het Belfort, VIII, Nr 6. — Eene letterkritiek van het jaar 1849. De Vlaamsche Parnassus (D.). — Op 't Kerkhof (P. N. Brouws). — Een praatje over kerkelijke kunst (P. B. Mets). — Latijnsche uitspraak (Jan Bols). — De taal der Nachtegalen. — Vertaling van Dreizehnlinden (A. F.). — De Helleput. Dendermondsche sage. 1308. (Th. van de Voorde). — « Pro Domo » (E. Pauwels). — Aan A... (J. G.). — Boekennieuws en Kronijk.

't Daghet in den Oosten, IX, Nr 6. — Iets over afleidkunde (3e vervolg). — Limburgsche Dichtveerdigheid : Met St. Martens vuur. Van den berg Semzi. De reus. De betooverde rapen, enz. — De huilebalken. — Sinte-Luudgarde. — Wetensweerdigheden.

Wallonia, I, Nr 6. — Sorcellerie. II. Dans l'Entre-Sambre-et-Meuse (L. Loiseau) — Contes facétieux. I (E. M.). — Beotiana. VI. Un mot sur les Copères (O. C.) — VII-X. Facéties contre les Dinantais (O. C.). — Chansons religieuses. II-III (J. Defrecheux & G. Willame). — Fêtes popul. V (J. Marlin). — Humour populaire. III. Le pesage des filles (O. C.).

Revue des Traditions populaires, VIII, Nr 6. — Les Oiseaux de Psaphon (R. Basset). — Une caricature égyptienne (O. Beauregard). — Navires et marins. VII. Les âmes en peine (R. Stiébel). — Le tabac. IV. La prise et la tabatiére. V. La chique VI. Les Débits de tabac. VII. Le tabac dans les contes et les chansons (P. Sébillot). — Les Outils traditionnels. III. Outils des sabotiers (A. Certeux). — Les Ordalies. *Suite* (R. Basset). Notes sur la mythologie des Lataviens. V. *Suite* (Wissendorff de Wisssukuok). — Médecine Superstitieuse. VIII (L. Desaivre) — Bibliographie. — Notes et enquêtes. — Illustrations.

Blätter für Pommersche Volkskunde, I, Nr 9. — Sagen vom Teufelsberg bei Bussin (Pennse) — Pommersche Märchen (G. Gaude). — Volkslieder aus Pommern (Dr A. Brunk) — Schwank und Streich. — Wangeriner Originale (A. Petermann). — Pommersche Flurnamen (H. Dassow). — Besprechungsformeln Dr A Haas). — Bastlösereime (O. Knoop) — Wiegenlieder aus Vorpommern (Pennse). — Kolumbus. — Schäferlied. — Der Mann mit der Kaffeekanne.

Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, *redigiert von* Dr A. Schullerus *in Hermannstadt. Preis für Ausland* 2 d. RM.

XVI, Nr 5. — Zur Volkskunde. 5. Sagen-Nachlese (Radler). — 6. Besprechungen, Aberglaube (Dr A. Schullerus) — Kleine Mitteilungen (F. Baumann). — Miscellen (Dr A. Schullerus). — Litteratur.

Nr 6. — Villa Rinetel (F. Teutsch). — Ueber die Lostrennung Salzburgs (Vizakna) von der Hermannstädter Provinz (F. Schuller). — Kleine Mitteilungen. — Litteratur.

Mélusine, VI, Nr 9 — Le grand Diable d'Argent, patron de la Finance (H. Gaidoz). — Un livre sur Cendrillon (H. Gaidoz). — Bibliographie. — Gravures.

La Tradition, VII, Nr 3-4. — La Magie I (Th Davidson). — Folklore polonais. VII. *Suite* (M. de Zmigrootzki). — Superstitions hindoues. II (B. de Baizieux). — Noëls wallons. II (J Lemoine). — La Princesse muette (J. Nicolaïdes). — Vieilles chansons. XXVII (Vte de Colleville). — Le Jeu du Disque à Dieffenthal (P. Ristelhuber). — Religion des Indiens du Brésil (M. Suignet) — Devinettes picardes (C. de Warboy). — Ivan le bien Avisé (R. Stiébel), — Les Relevailles (G Carnoy). — Le Carême. I (H. Carnoy). — Les proverbes de Jacob Cats. IV (E. Ozenfant). — Folklore de la Belgique (A. Harou). — Devinette russe (R. Stiébel) — Chansons du Quercy (F. de Beaurepaire). — Chant de Quête en Normandie (G. Carnoy). — Folklore des Arabes. II. Légendes. XIII (H. Carnoy). — Mélanges traditionnistes (C. de W. S.)

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE. *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

VIJFDE JAAR. ACHTSTE AFL.

Volkswijsheid in Beeld en Schrift.

EENIGE maanden geleden werden in een sterfhuis te Antwerpen, een aantal koperplaten geveild. Eene dezer trok al aanstonds de aandacht van eenen kenner. De zeldzaamheid van de oude afdrukken dezer plaat, alsook het belang dat zij onder opzicht van het afgebeelde oplevert, deden den eigenaar besluiten er eenige afdrukken van te laten verveerdigen. Door bemiddeling van eenen vriend werd ons een afdruk meegedeeld, waarvan wij hier eene beschrijving laten volgen, als bijdrage tot den schat onzer volkswijsheid.

De plaat is met eenen dubbelen rand omzoomd; hare breedte bedraagt 62 en 56, hare hoogte 56 en 46 cent., naarmate men de boorden al of niet meerekent.

Tusschen de bovenranden staat in groote letters de Fransche titel :

PAR CE DESEIN IL EST MONSTRE
LES ABVS DV MONDE RENVERSE.

Evenzoo staat de Vlaamsche titel van onder :

DESE WTBEELDINGHE WORT
DIE BLAVWHVYCK GHENAEMT
MAER DES WERELTS YDEL
SPRECKWOORDEN BETER BETAEMT.

Het woord *betaemt* staat kleiner gedrukt omdat de plaats ontbrak.

De plaat biedt als het ware een vergezicht aan; de grond klimt langzamerhand en daalt dan weer, en is best te vergelijken bij een heuvelachtig landschap, met de zee in 't verschiet, en aan het uitspansel eene stralende zon, van wolken omgeven.

Groen of boomen ziet men er niet, maar talrijke figuren die zinnebeeldig de beteekenis van de er bij gevoegde spreekwoorden moeten weergeven, staan in bonte mengeling, en toch geenszins stootend of vermoeiend voor het oog, afgemaald.

Elke figuur of groep is vergezeld van den Franschen en den Vlaamschen tekst der spreekwoorden. De taal dier spreekwoorden pleit, bij de Fransche vooral, voor eenen redelijken ouderdom; beide teksten echter zijn dikwijls door den teekenaar verminkt en gebrekkig weergegeven.

Het spreekwoord, dat aan het geheel eenen Vlaamschen titel verschafte, staat onderaan, in het midden der plaat, afgebeeld. Men zal het vermeld vinden op het einde van ons artikel.

Vooraleer tot eene beknopte beschrijving van al de figuren over te gaan, moeten wij nog een woord reppen over den kunstenaar die de plaat verveerdigde.

Boven den rand die den Vlaamschen titel van het overige der print scheidt, leest men: *te Coop bij L. Fruijtiers in de Cammestraet tot Antwerpen.*

Is deze Fruytiers, die tevens als etser en kunstkooper bekend is, de maker der plaat? Op die vraag kunnen wij bezwaarlijk antwoorden.

Lodewijk Jozef Fruytiers, die noch bij Nagler, Le Blanc of Immerzeel voorkomt, en niet verward moet worden met Philip Fruytiers (10 Januari 1610 † 19 Juni 1666) zag het levenslicht te Mechelen op 21 Februari 1713. Later kwam hij zich te Antwerpen vestigen, en werd er ten jare 1750 lid der St-Lucasgilde, waarvan hij drij jaar later deken gekozen werd. Hij stierf te Antwerpen den 22^n Februari 1782.

Weinige werken zijn er van hem bekend. Kramm ver-

meldt enkel een drijtal portretten, terwijl de fraaie verzameling van Ter Bruggen, behalve een gezicht op de Schelde, toegevrozen voor Antwerpen in 1776, nog elf kleinere plaatjes bevatte.

Wat nu de « BLAVW HVYCK » betreft, deze dagteekent ons dunkens, zoo niet van het einde der XVIe, dan toch van het begin der XVIIe eeuw. Het kleedsel der afgebeelde personen, — en deze zijn talrijk, — spreekt er borg voor.

Het zou ons niet verwonderen dat de naam des verveerdigers met inzicht weggesleten was; een nauwkeurig onderzoek der koperplaat, of een oorspronkelijke afdruk, zou ons misschien daarover kunnen inlichten.

*
* *

Het getal der afgebeelde spreekwoorden beloopt 80; wij laten ze hier volgen :

1. *Il vault mieulx un oijseau en la main que sept en l'àir.*
   Het is beter eenen voghel inde hant, dan seuen inde locht.

Een man met grooten hoed op het hoofd, en een zweerd aan de zijde, houdt met de linkerhand den nek van eenen eendvogel omklemd.

2. *Auec les oijseaux on prent les oyseaux.*
   Met voghelen vangtmen voghelen.

Een vogelaar heeft eene teerroei op den schouder; met de linkerhand houdt hij eenen vogel bij de pooten vast; links van zijnen gordel hangen vogels met den nek vastgemaakt.

3. *Cestui enbreune le gibe.*
   Dese beschijt galghe.

Aan den voet eener galg staat een man; hij bukt zich zooveel mogelijk voorover, en houdt de armen gekruist.

4. *Cestui se conseille desou le gibe auec le diable.*
   Dese beraijt hem met de duijuel onder de g a lghe.

Onder de galg waarvan wij daareven spraken, en die op eene hoogte staat, zit een duivel op een soort van houten rustbank. Hij heeft een groot hoofd met vier horens; drij staan recht, de vierde steekt zijdelings uit. Zijne armen zijn

zeer groot en beginnen achter zijn hoofd. Zijn linkerklauw rust op het hoofd van eenen voor hem knielenden knaap.

5. *Cestui a le visage au Soleil, et l'autre en l ombre.*
D'een heeft de son mede en dander teghen.

Aan den bovenrand der plaat staat de zon afgebeeld midden in de wolken. Zij zendt hare stralen loodrecht naar beneden en beschijnt eenen man, die den hoed in de hand, het hoofd naar haar opheft. Een tweede man, met den hoed op het hoofd, heeft haar den rug toegekeerd.

Dicht bij de zon ziet men Icarus die naar beneden valt. Zijne vleugelen zijn verzengd, en de was valt in druppels er af.

Daarneven leest men :

6. *Pource que Icare si hault voler vouloit, brusla ses ailes et tomboit.*
Icarus van bouen neder valt, doer te hooge vliegen zijn veren verbrant.

7. *Le baiser de Iuda.*
Dese gheeft Iudas kus.

Twee mannen omhelzen malkander. Ondertusschen steekt de eene zijnen dolk in den schouder des anderen.

8. *Qui vie(n)dera premier sera moulu premier.*
Die veur komt die veur maelt.

Twee mannen, elk met eenen zak graan geladen, beklimmen eene hoogte, op wier top een windmolen staat.

9. *La femme desrobe par deriere.*
T'wijf stelet van acht er alwecht.

Een man schiet langs voren het brood in den oven, en de vrouw haalt het er ter zijde uit.

Bij dezelfde figuur staat nog het volgende :

10. *Cestui a troue le fourne.*
Dese(n) heeft den houen door ghesteken.

11. *A tout bieucop de chien est la mort du lieure.*
Veel honden is der haesen doot.

Een man met eene lans gewapend, en voorafgegaan van

vier honden, achtervolgt eenen haas.

12. *Cestui porte le iour dehors auec des banccs.*
Dese draegt den dach met mande(n) wt.

Een man houdt eene mand bij de twee ooren vast, en draagt ze met moeite voort.

13. *La foij est plus legiere que la plume.*
Trauwe is lichter dan een pluijme.

Een man met grooten hoed op, en eene tesch aan de zijde, houdt met de rechterhand eene weegschaal vast. Rechts ligt eene hand in de schaal, links eene pluim. De leste weegt het zwaarste.

14. *Cestui monte du beuf sur l'asne.*
Dese climt vanden os op den esel.

Een man stapt van eenen os op den rug van eenen ezel, doch heeft moeite zich recht te houden, en bij het overstappen niet te vallen.

Vóor den ezel ligt eene harp ten gronde. Het beest steekt er den muil naar uit, als om ze te besnuffelen. Onder leest men :

15. *Ici on accorde la harpe pour l asne.*
Hier wort de herpe voor den esel ghestelt.

16. *Oultre la volunte des chiens onne prendra pas les lieures.*
Met onghewillighe honden ist quaet hasen vangen.

Een man drukt met zijne handen op den kop en den nek van eenen hond, om hem te dwingen het spoor van het wild te rieken.

17. *Cestui ne peult pas endurer que le Solei luyt en leaue.*
Dese is ghepynt om dat de son int water schynt.

Een fraai gekleed heer met eenen gepinden kraag om den hals, strikken op de schoenen, hozen en flodderbroek met sluiers aan de beenen, en den hoed in de hand, trekt een droevig gezicht, omdat de zon van daar straks (zie Icarus, en de 2 mannen, Nrs 5 & 6) zoo fel in 't water schijnt.

('t *Vervolgt*). J. B. VERVLIET.

Van Kludde, Klodde of Klödde.

(Vervolg).

KLUDDE of *Kleure* is een soort van boozen geest, zeer wel bekend ten platten lande in een groot gedeelte van Brabant en Vlaanderen. Wat zijne gedaante betreft, die is oneindig veranderlijk. Daarom is het, dat de boeren voor *Kludde* zoodanig bevreesd zijn, dat zij 's avonds in geenen beemd, bosch, akker of straat zouden treden, waar, volgens het gemeen zeggen, *Kludde* zijne verblijfplaats gekozen heeft. Dikwijls kan men hardnekkige kinderen beteugelen, aleenlijk door hen te bedreigen met *Kludde's* tegenwoordigheid. De jonge meisjes sidderen evenzeer voor dat vreeselijk wanschepsel, want zij gelooven dat het een nachtduivel (*incube*) is. Zoo men gehoor geeft aan de bijgeloovigheid, zou *Kludde* een waar Proteüs zijn, nu en dan, om op zijn gemak rond te zwerven, de aardigste gedaanten aannemende. Hier verandert hij in eenen boom, eerst zeer klein en teeder, maar welhaast groeit hij tot eene onmetelijke hoogte op en verdwijnt dan in de wolken, gelijk eene schim, alles omverwerpende wat er omtrent staat; elders bedekt hij zich met de huid van eenen grooten zwarten hond, loopt op zijne achterste pooten, roert eene aan zijnen hals hangende ketting, springt onverwachts op de schouders van al wie hij aleen ontmoet in den donkeren nacht, slaat zijn slachtoffer ter aarde en vliedt plotseling weg. Meestentijds is *Kludde* een oud mager peerd en de schrik van de stalknechten; deze vertellen ook dat, waneer zij hunne peerden 's nachts buiten in de weide zetten, het hun dikmaals gebeurt dat zij, in stede van 's morgens op den welbekenden hengst of de merrie, op *Kludde's* rug springen, die dan met alle snelheid begint te loopen, totdat het monster, aan eene beek of eenen waterplas gekomen zijnde, er zijnen verveerden ruiter zonder medelijden ingooit. Terwijl de arme bloed zich poogt te redden, legt *Kludde* zich op zijnen buik ter aarde, laat een luid spotgelach hooren en neemt de vlucht, waneer de man dul en vergramd uit zijn bad komt.

Volgens de gelegenheid verandert *Kludde* in eene kat, padde, vledermuis of in eenig ander dier. Zijne aankomst, zeggen de boeren, kan men gemakkelijk erkennen aan twee kleine blauwe vlammetjes, die ook schitterend en huppelend voortgaan; die vlammetjes (die men ook *stallichten* noemt) zijn, zoo men wel kan gissen, de oogen van het wanschepsel. Men kan *Kludde* slechts ontsnappen, waneer men voor hem zigzagsgewijze vlucht, even gelijk men eene slang vermijden zou. Waneer die booze geest vlucht, luidt zijn geschreeuw : *Kludde! Kludde!* Vandaar zijn naam. (*Kunst- en Letterblad*, 1840, bl. 47-48).

* * *

Eens hoorde ik hier eenen ouderling zeggen tot zijn kleinzoontje, dat des avonds nog wou uitloopen : « Pas op! daar is *Klodde met zijn' bellen!* »

Anders heb ik hier in deze streek nooit van *Kludde* of *Klodde* hooren gewagen, maar wel van den *Weerwolf*, die meer dan éénen trek van gelijkenis met *Kludde* vertoont.

Spreekt men in de streken, waar men over *Kludde* of *Klodde* vertelt, ook van den *Weerwolf?* En omgekeerd, verhaalt men ook van *Kludde*, daar waar men van den *Weerwolf* klapt? 't Ware mij aangenaam, zoo eenige dienstveerdige vrienden van *Ons Volksleven* mij daarover wilden inlichten.

JOZEF CORNELISSEN.

De koorts overzetten.

I.

In vroeger tijd bestond algemeen het geloof onder het volk, dat de koorts eene ziekte was die door tooveraars of tooverheksen aan 't lijf gezet werd. De drijdaagsche of de onveranderdaagsche koorts heerschte vóór ruim een veertigtal jaren, veel onder het volk.

Daarover de volgende sage : Het kan vijftig jaren geleden zijn. De zoon van een landbouwersgezin onder Boisschot had

overanderen dag zoodanig de koorts, dat hij zich na een tiental dagen met groote moeite nog kon recht houden, zoo afgemat was hij. Zijne moeder deed de gelofte van 's morgens vroeg, drij Vrijdagen lang, voor het kapelleken van de « Drij Maagdekens », (1) samen met haren zoon te gaan bidden en hunne voorspraak af te smeeken. Den eerstvolgenden Vrijdag gingen zij er naartoe en alles verliep nog al goed, doch den daaropvolgenden Vrijdag had de zoon reeds van 's morgens vroeg zoodanig de koorts, hoewel het eerst des anderendaags zijn koortsdag was, dat zijne moeder hem om zoo te zeggen tot aan het kapelleken moest voortsleuren. Na aldaar eenigen tijd vurig gebeden te hebben, zien beiden eensklaps, vlak vóór hen op den grond, eene muis zitten, van meer dan gewone lengte, zonder dat ze bemerkt hadden waar ze vandaan was gekomen. De koorts was op dit oogenblik tot zulk toppunt geklommen en de schuddingen waren zoo hevig, dat zijne moeder hem moest vasthouden, wilde hij kunnen blijven zitten. Doch opeens begon de muis te beven en ineen te krimpen en de koorts verminderde oogenblikkelijk bij den lijder. De ziekte was op de muis overgegaan. Hoe meer deze bij de muis scheen toe te nemen, hoe meer zij bij den zoon afnam. Eindelijk, toen de muis geheel roerloos bleef, hield de koorts geheel en al op Wanneer hun gebed geëindigd was, stonden beiden recht, lieten de muis stil en ineengekrompen zitten en trokken blijgemoed naar huis, want de zoon was volkomen genezen.

(*Gehoord te Boisschot*). FRANS ZAND.

II.

OOK de heksenmeesters kunnen de koorts afnemen en ze aan andere wezens, menschen en dieren, overzetten.

Over een vijftiental jaren was er te Sint-Antonius een jong meisje, dat deerlijk van eene kwaadaardige koorts geplaagd wierd. De ouders, na vruchteloos alle middelen beproefd te hebben om hunne dochter er van te genezen,

(1) De legende van de « Drij Maagdekens » is breeder omschreven in *Ons Volksleven*, op bladz. 61., 4[de] aflev., 4[n] jaargang.

riepen eindelijk de hulp in van eenen vermaarden heksenmeester, koperslager van stiel, die te Schilde woonde. Deze belas het zieke kind en de koorts verdween als bij tooverslag. De verheugde vader deed den wonderdokter uitgeleide tot op de straat. Op den werf van zijnen gebuur, dien zij moesten voorbijgaan, liep een haan met zijne kiekens. « Zie eens », zei de man tegen den heksenmeester, « wat krijgt die haan? Hij doet gelijk zoo aardig! » Inderdaad, de haan stond rond te draaien gelijk een top, en viel eindelijk uitgeput neder. De heksenmeester glimlachte eens, maar antwoordde niet. Hij wist maar al te wel wat den haan scheelde, daar hij de koorts, die hij het zieke meisje afgenomen had, op het arme dier had overgezet.

De man, die zulke kunsten deed, kon ook nog veel andere dingen. Geene kwade hand in huis of stal, of hij kon ze lichten; geene ziekte bij mensch of dier, of hij kon ze genezen. Poeders of geneesdranken gaf hij niet: aleenlijk liet hij zijne patiënten een metalen plaatje kussen, een heel onschadelijk middel voorwaar, dat hem echter onaangenaamheden veroorzaakte vanwege Moeder Justitia, die onzen wonderdokter als een gemeenen aftruggelaar achter de grendels deed zetten.

Jozef Cornelissen.

De Klokken. (1)

II.

Gebruiken. (*Vervolg*).

Sedert de Hervorming is in Engelland de doop der klokken afgeschaft. Nadat die Katholieke ceremonie opgehouden had te bestaan, vervingen de Protestanten den doop door onbetamelijke braspartijen. White van Selborn, sprekende van de groote feest die in 1735 in zijn dorp plaats had ter gelegenheid van de inhuldiging eens nieuwen beiaards, zegt dat eene der klokken het onderste boven

(1) Z. *Ons Volksleven,* III, bldz. 110, IV, bldz. 4 en 225.

gekeerd en met punsch gevuld wierd. Dergelijk gebruik is tegenwoordig nog zoo goed als algemeen in Engelland. (*Revue brittannique*, Januari 1855).

In vele landen zijn de klokken te allen tijde aanzien geworden als bezielde wezens. In Rusland gaat men nog veel verder : in sommige gevallen verbant men daar de klokken, als waren het eenvoudig misdadigers.

Overtijd vierde men in de stad Ouglitche met groote plechtigheid den terugkeer van de klok uit het belfort, die in 1593 naar Tobolsk in Siberië verbannen wierd door eene ukase van den czar Boris Godounoff. Ziehier de misdaad, door deze historische klok bedreven.

De czarevitch, oudste zoon van Iwan IV, den Verschrikkelijke, czar van Rusland, werd in 1591 te Ouglitche vermoord door geheime dienaars van Boris Godounoff.

De moord op den jongen prins, die door het volk zeer bemind werd, verwekte eene groote verslagenheid in de stad en, op het bevel der overheden, luidde de groote klok van het belfort alarm, ten teeken van rouw.

Boris Godounoff, vol woede, beschouwde dien maatregel vanwege de stad als een verzet en, bij zijne troonsbeklimming, na de dood van zijnen schoonbroeder, den czar Theodoor, deed de prikkelbåre vorst de overheden van Ouglitche ter dood veroordeelen.

Zijn haat ging nog verder en trof ook de klok, die het nochtans niet kon gebeteren. Boris Godounoff liet ze naar Tobolsk verbannen om ze te straffen over het luiden van het beleedigend alarm.

Na drie eeuwen ballingschap werd de klok eindelijk weergebracht in het hersteld paleis van den czarevitch Dimitri.

De groothertog Sergius woonde de plechtigheid bij en gansch de stad vierde vreugdevol den terugkeer der verbannen klok.

IV.

Klokken die vanzelf luiden. (*Vervolg*).

Te Villia, in het koninkrijk Arragon, was eene vermaarde klok, bedeeld met wonderbare eigeschappen. Naar

sommigen beweerden, was een engel er peter van geweest, en anderen geloofden dat de Wandelende Jood of een ander geheimzinnig persoon, toen de klok gegoten wierd, een der 30 zilverlingen die Judas Iscarioth had ontvangen ten prijze van zijn verraad, op het kokend metaal had geworpen. *Deze klok begon vanzelf te luiden*, toen een zekere koning van Arragon de stad verliet. Zij had geluid bij de dood van Ferdinand den Katholieke; zij luidde ook over den keizer, zijnen kleinzoon. (Am. Pichot. *Charles-Quint. Chronique de sa vie intérieure et de sa vie politique, etc. IIme partie*, p. 469).

VI.

Volksgeloof aangaande de klokken.

De klokken zijn in het volksgeloof bezielde wezens, bedeeld met de gave van voorzegging. Zij spreken op zekere tijdstippen des jaars, zooals op St. Jansdag, 's middags, en op Kerstavond, 's middernachts. Zij hebben het vermogen om te bewegen en naar Rome te gaan, alwaar, volgens het geloof der kinderen te Keulen, de paus hen onthaalt. Eindelijk, zij kondigen de dood van dezen of dien persoon aan, door vanzelf te luiden. (Bon de Reinsberg. *Calendrier belge*, I. 241-42, note).

— Iedere klok wordt bewoond door eenen geest; de groote, door den geest die de mannen oordeelt; de kleinere door dezen die de rechter is der vrouwen, en de kleinste door den geest, die de kinderen oordeelt.

Die geesten kijken gewoonlijk door de galmgaten van den kerktoren; zij zien al wat er in het dorp omgaat, en dringen zelfs met hunne blikken tot in het binnenste der huizen.

Die geesten zijn de zielen der klokken, en die kunnen geenen klank geven, waneer de ziel er niet in is.

Door te luiden met de klokken gedurende het onweder, bidt men de geesten ons te beschermen tegen den bliksem en het onweder te verdrijven.

De geesten die de klokken bezielen, hebben van God eene zeer groote macht ontvangen. Men heeft menschen zien doodvallen, terwijl zij de klokken vervloekten of verwenschten. Zoo wroken de geesten zich, die de klokken bewonen.

Telken jare, met Paschen, ondernemen de klokken de reis naar Rome; 't is te zeggen, het metaal blijft in den toren en de geesten aleen gàan naar Rome. Zij vertrekken Donderdags 's morgens, onder de gedaante van duiven, en keeren 's Zaterdags weder.

Van Witten Donderdag tot Paaschavond, zou men goed de klokken te luiden hebben, ze zouden geenen klank geven, omdat hun geest afwezig is.

De geesten der klokken straffen de kinderen, die leelijke gezichten trekken of gebrekkelijke menschen nadoen. Men heeft er gekend die gansch hun leven mankten. De geest der klokken had deze kinderen eenen manke zien nadoen en ze daarom gestraft. Ook zegt de moeder tot haar kind, waneer zij het iets dergelijks ziet doen : « Schei uit, kind, de geest der klok heeft u in de oog. » (1) (*Florenville in Luxemburg*).

— De heksen en toovernimfen hebben eenen diepen afschrik van den klank der christene klokken en 't gebeurt menigmaal dat zij, bij hunne reis door de lucht, de klok uit den toren rukken, en deze met eenen afgrijselijken lach in het een of het ander moeras nederploffen. (H. Heine. *Mephistophela*).

(*'t Vervolgt*). Alfried Harou.

Spotnamen op Steden en Dorpen.

(*Vervolg*).

12. De Arendonksche Tjokkers en Gorteters.

De inwoners van Arendonk worden met den naam van *Arendonksche Tjokkers* bestempeld, naar het eentonig geluid of het heen- en weertokken hunner oude weefgetouwen; om dezelfde reden worden zij ook nog wel *Tiktakboffers*

(1) In de Kempen zegt men tot de kinderen : Als ge leelijke bakkesen trekt of ge doet 'nen gebrekkelijken mensch na, *en 't klokske van Rome slaat,* dan blijft ge zoo staan voor uwe straf. J. C.

genoemd en, naar het oud deuntje :

Haveregort,
In 't water gesport,
Is voor de wevers,

heet men ze ook wel *Gorteters*.

Sedert dat de kousennijverheid echter geheel vervallen en door het sigarenmaken vervangen is, schijnen al die oude spotnamen door het meer nieuwerwetsche *Pinnekensmakers* verdrongen te worden. (1)

13. De Wolspinners te Desschel.

De Desschelaars worden veelal *Wolspinners* genoemd, omdat sinds onheuglijke tijden, de inwoners dezer gemeente de wol sponnen die te Arendonk en Molle, vóór het oprichten hunner spinnerijen, door de wevers dezer plaatsen verwerkt werd. (1)

14. De Kortooren van Rethy.

De Rethynaren staan bekend onder den naam van *Kortooren*, waarschijnlijk omdat zij nogal schrander, en in 't geheel geene..... ezels en zijn.

Men beweert ook — en met veel grond — dat zij deze benaming gekregen hebben om de menigvuldige en hardnekkige vechtpartijen, die er vroeger tusschen hen en de inwoners der naburige plaatsen geleverd wierden, en waarbij die van Rethy eene voorliefde schijnen gehad te hebben om hunne tegenstrevers de ooren te korten. (1)

15. Het heilig Ravels.

Ravels wordt, om de stille en onnoozele eenvoudigheid zijner brave bevolking, het *Heilig Ravels* geheeten. (1)

16. De Janhagelmannen van Poppel.

Spotnaam, die zijnen oorsprong vindt in het fijn en alom geacht gebak, *Janhagel* geheeten, dat te Poppel verveerdigd wordt.

(1) *Het Land.*

Wie geeft mij bescheed over den oorsprong of de beteekenis der volgende spotnamen :

Baasrode : *de Kalefaters,*
Balen : *de Kruiers,*
Bornhem : *de Boschkrabbers,*
Brussel : *de Kiekenfrè'ers,*
Buggenhout : *de Boschuilen,*
Eikevliet : *Groote Suite,*
Eindhout : *Tut,*
Gierle : *de Schijters,*
Hingene : *de Eters,*
Hoboken : de *Strontboeren,*
Hove : *de Kèèskoppen,*
Liezele : *het Overschot van de wereld,*
Loenhout : *de Pezerikken,*
de Moeszakken,
Malderen : *de Heeren,*
Mariakerke : *de Visschers,*
Meerhout : *de Knikkers,*
Meir : *de Kneuters,*
Oostmalle : *de Joden,*
Opdorp : *de Plattekèèsboeren,*
Poperinge : *de Keikoppen,*
Puurs : *Kipkap,*
Ruisbroek : *de Kabullen* (?),
Sint-Amands : *de Gibsheeren* (?),
Sint-Antonius : *de Rakkers,*
Steenuffel : *de Klotboeren,*
Tienen : *de Kwèkers,*
Turnhout : *de Muggenblusschers,*
Weert : *de Slijkneuzen,*
Westmalle : *de Smouzen,*
Willebroek : *de Vaartkapoenen,*
Zele : *de Sergiewevers.*

(*'t Vervolgt*). JOZEF CORNELISSEN.

Kinderspelen (*Vervolg*) (1).

2. (10.) Overschip

« Wie doet er mee overschip? Wie doet er mee overschip? » zingen twee, drij kinderen, terwijl zij arm aan arm rond de speelplaats wandelen. Het getal zangers groeit meer en meer aan, totdat omtrent een dertigtal kinderen meespelen.

Aan de twee einden der speelplaats is eene lijn getrokken.

— Wie zal « overschip » zijn?

— Ik! roept een kind.

Overschip plaatst zich te midden der twee lijnen.

Alle kinderen komen dansende voorbij « overschip » geloopen en zingen : « Voor mijnen eersten keer! Voor mijnen eersten keer! » Allen mogen voorbij. Zij keeren terug met : « Voor mijnen tweeden keer! Voor mijnen tweeden keer! »

Ditmaal vangt « overschip » eenen leerling in de armen; houdt hem zoo stevig vast, dat hij zich niet meer verplaatsen kan en klopt hem drijmaal op den rug, zeggende : « Een, twee, drij! overschip! » Deze is er aan.

Als er twee door « overschip » gepakt zijn, is deze er af en mag hij met den hoop meeloopen.

De laatst overgeblevenen der vrije loopers, die door de tweeden niet gepakt is, is voor het volgende spel « overschip » of mag er eenen anderen kiezen. (2)

(*Schelle*). LENAARD LEHEMBRE.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Vogelnamen.

Bontekwet, vr. — Waarschijnlijk de doorngrasmusch, Fr. fauvette grisette. *Sylvia cinerea.*

(1) Z. *Ons Volksleven,* I, bl. 30, 31, 87, 88; III, bl. 101, 126, 127; V, bl. 72.
(2) Vrglk. *Haar en klein beestjes,* I, bl. 31.

Koeistouwer, m. — Kwiksteert, Fr. hoche-queue. *Motacilla.* (Brecht).

Spaansche kwet, vr. — Zwartkopje, Fr. fauvette à tête noire. *Sylvia atricapilla.*

* *
*

Namen van Kerfdieren en andere diertjes.

Ater, m. — Mannelijke honingbie, Fr. faux-bourdon.

Bartelemees (klemt. op-*mees*, scherpe *e*), vr. — Groenachtig kerfdier van de orde der halfvleugeligen (*hemiptera*) en het geslacht der weegluizen (*cemix*). Het heeft eenen onaangenamen geur en leeft op het kreupelhout.

Biezenpeerd, o. — Waterjuffer, Fr. demoiselle, libellule. *Libellula vulgata* en *Libellula depressa*.

Blinddaas (klemt. op-*daas*), m. en vr. — Daas, peerdenvlieg, Fr. oestre. *Hoematopota pluvialis.*

Brak, m. — Slag van groote bruine mier, die haren nest in heiden en bosschen maakt, bij middel van stekjes en wortelvezels.

Dazerik, m. — z. *Blinddaas.*

Deezekenspeerd, o. — z. *Biezenpeerd.*

Dol, m. — Vleeschvlieg, slag van groote vlieg, die een sterk gegons laat hooren en heure eieren op het vleesch legt.

Donderbeestje, o. — Zeer klein kerfdier van de orde der schildvleugeligen (*coleoptera*) dat, bij donderachtig weder, op de handen of op het aangezicht van den mensch dikwijls te zien is.

Duivel (uitspr. *duvel*), m. — z. *Pekbeest.*

Goudsmid, m. — Loopkever, goudkever, Fr. carabe doré. *Carabus.*

Grondhommel, vr. — Witte hommel, die hare raten onder den grond maakt, Fr. bourdon blanc. *Bombus albus.*

Heiteek, vr. — Een geleed dier, van de klasse der spinachtigen, met een platrond lijf, ter grootte eener kleine erwt. Deze diertjes hechten zich aan de huid van katten, honden en andere dieren, waarin zij met hunnen kop vastzitten.

Hemelbie, vr. — Kerfdier van de orde der tweevleugeli-

gen (*diptera*) dat, bij een oppervlakkig beschouwen, eenige gelijkenis met de bie heeft.

Houtbijter, m. — Houtkever, een schildvleugelig insect met lange voelhorens, waarvan het masker groote schade in het hout aanricht, Fr. longicorne, capricorne. *Cerambyx?*

Knikker, knikkop, m. — Langwerpige, zwartbruine kever, die gestadig knikt, waneer men hem, met den kop omhoog, tusschen duim en wijsvinger houdt. Legt men hem op zijnen rug, dan springt hij schielijk omhoog, als wierde hij door eene veer bewogen. Fr. *taupin.*

Kopluis, vr. — Luis, die op het hoofd van den mensch leeft.

Kottinneken, o. — Draaikever, schoenmakerken; blinkend zwart keverken dat bij schoon weder allerlei wentelende kringen op het water beschrijft, Fr. gyrin. *Cyrinus natans.*

Langbeen, o. — Kreeftspin, hooiwagen, Fr. *faucheur;* goed gekende spin met zeer lange pooten.

Lievevrouwken, lievevrouwbeestje, o. — Zonnekever, lievenheersbeestje, Fr. coccinelle, *vulgo* bête à bon Dieu. *Coccinelle.*

Lijfluis, vr. — Luis die op het lijf van den mensch leeft. Zij wordt zoo geheeten, om ze te onderscheiden van hare zuster die... het bosch bewoont.

Lol, vr. — z. *Dol* (Vorst).

Memel, m. — 1° Mijt die in het hout zit, meluw. 2° Allerlei bladluizen, Fr. pucerons, L. *aphis.* 't W. wordt altijd als *collectief* gebruikt.

Merel, m. — z. *Ater.* (Brecht).

Meuldenteer, m. — Meikever, Fr. hanneton. *Scarabœus melolontha.*

Moerzeik, vr. — Mier. *Formica.*

Moshommel, vr. — Rosse hommel, die haren nest in het mos bouwt, Fr. bourdon roux. *Bombus rusus.*

Neer (zware *e*), m. — z. *Ater.*

Ovenbeest, vr. — Kakkerlak, Fr. blatte, cafard. *Periplaneta.*

Peerdeken, o. —, **peerdenrijder**, m. — z. *Biezenpeerd*.

Peerdshorzel (uitspr. *pjeshözzel*, *pèrshörzel*), vr. — Horzel, Fr. frelon. *Œstrus*.

Peerwesp (uitspr. *peewcps*), vr. — Wesp, Fr. guêpe. *Vespa*.

Pekbeest, vr. — Mestkever, drekkever, Fr. bousier. *Scarabeus fimetarius*.

St-Antonius-Brecht. *('t Vervolgt.)*

JOZEF CORNELISSEN.

Boekbespreking.

ALFRED HAROU. — **Mélanges de Traditionnisme de la Belgique.** (Volume X de la « Collection internationale de *La Tradition.* » Paris, 1893). — Boekd in-12° van 150 bladz. Prijs : 3,50 fr.

In dit werk treft de lezer eene menigte bijzonderheden aan over gebruiken, waangeloof en volksoverleveringen, zoo in Vlaamsch als in Waalsch België.

Met een voorbeeldig geduld heeft de schrijver talrijke werken doorsnuffeld en alles aangeteekend, wat hij daarin, nopens zeden en gebruiken, volksgeloof en traditie, beschreven vond. Veel, zeer veel valt er nog op te sporen in boeken en tijdschriften, in jaarboeken en verslagen van letter- en oudheikundige maatschappijen, maar hoeveel zijn er, die gelijk de heer Harou, daartoe den moed en 't geduld hebben of er lust voor gevoelen?

Een deel van die aanteekeningen, de vrucht van jarenlang opzoeken, heeft de schrijver aangevuld met een groot getal wetensweerdigheden, uit den mond des volks opgeschreven, en alzoo een werk geleverd, dat als eene zeer nuttige bijdrage tot de kennis der Belgische volkskunde gelden mag.

Het boeksken is verdeeld in zestien hoofdstukken : I. Sterrekunde en weerkennis; II. Het menschelijk lichaam. III. Volksgeneesmiddelen; IV. Vogelen; V. Verschillige dieren; VI. Gewassen; VII. Kermissen, volksfeesten, herbergen; VIII. Dood, kerkhoven en besmettelijke ziekten; IX. Volksheiligen; X. Tafel en spijzen; XI. Beken, fonteinen, bronnen; XII. Kinderrijmen; XIII. Verschillige gebruiken; XIV. Sagen, sprookjes, legenden en Volksverhalen; XV. Oorsprong van sommige gebruikelijke zegswijzen; XVI. Volkszeg over dorp en stad.

Bij ieder uittreksel duidt de heer Harou de bron aan, waar hij uit geput heeft, en hij doet wel, want zulks verhoogt de weerde van zijnen arbeid.

Bij nader onderzoek zullen echter niet alle aanhalingen juist blijken te zijn. Dat is voornamelijk het geval met gebruiken, als nog bestaande opgegeven, waarvan er evenwel onder het volk geen spoor meer te vinden is. Zoo zijn de *poesjenellenkelders* te Antwerpen al jaren te niet. Conscience reeds, in de *Geschiedenis mijner Jeugd,* spreekt er van als van een gebruik, « dat onder den invloed der nieuwere beschaving is verloren gegaan. »

Hetzelfde dient gezeid van sommige bijgeloovigheden en enkele der meegedeelde sagen. Gelooft het volk nog werkelijk aan die wangeloovige begrippen? Leven die sagen tegenwoordig nog in den volksmond voort? Dat zijn punten, die zouden moeten onderzocht worden. Jozef Cornelissen.

Inhoud van Tijdschriften.

Dietsche stemmen, II, Nr 2. — De Staatsleer der christelijke Wijsbegeerte (F. Drijvers). — Father Walter Croke Robinson. Een bekeerling (Matthieu). — El nuevo mundo. Tooneelstuk van Lope de Vega. *Slot.* (O. Loosen). — Boekbeoordeeling. — Mengelingen.

Bulletin de Folklore, II. Nr 1. — Météréologie populaire. Les orages (A. Harou). — Médecine populaire. Les maux de dents (E. Polain). — Contes. IV-V (E. Polain) — Coutumes. I. Les noces (E. Monseur). — Chansons populaires (M. W., G. Doutrepont). — Revue des livres.

Wallonia, I, Nr 8. — Un livre de Magie (F. Renkin). — Contes facétueux. II. (Ch. Bartholomez). — Le jour des Rois. IV. Chanson de quête (H. Simon). — Contes merveilleux. III. (L. Loiseau). — Notes et enquêtes (O. C.).

La Tradition, VII, Nr 7. — Le Lavement des pieds (J. Karlowicz). — Une légende universaliste de l'Ukraine (M. Dragomanov). — A. propos du Petit Chaperon rouge (S. Prato). — Les Rébus de Picardie (A. Ledieu). — Sur la taille de Roland (F. Ortoli). — Usages et coutumes des Esquimaux (H. Carnoy). — Le Vendredi-Saint à Bruxelles (A. Harou). — Usages de Pentecôte en Alsace (P. Ristelhuber). — Chansons pop. de la Sicile. II (T. Cannizzaro). — Chansons du Quercy (F. de Beaurepaire). — Les proverbes de Jacob Cats. v. (E Ozenfant). — Le Folklore de Constantinople. II. viij (J. Nicolaïdes). — Le Château suspendu (L Pineau). — Le Jardin du Diable (A. Millien). — La Faveur du Sort (J. Salles). — Fêtes traditionnelles (A. Nicot).

Revue des Traditions populaires, VIII, Nr 7. — Littérature orale des Estoniens. I. (A. Dido). — Analyse des contes de Kreutzwald (A. Dido) — Poésies sur des thèmes pop. XXVIII (E. Dubus). — Les Pourquoi. LXXX-LXXXI. Les Pourquoi des métiers (A. Certeux). — Tradit., légendes et sup. du pays de Dol (F. Duynes). — Les Ongles (R. Basset). — Les noms des doigts. XVI. (Mme L. Marillier). — L'obstination des femmes. IV. (Morel-Rek). — Le petit homme rouge et Napoléon (P. S.). — La légende napoléonienne. VI. En Russie (T. Volkov). — Légendes danoises. *Suite* (Vte de Colleville et F. de Zepelin). — Coutumes de mariage. XV. (O Colson). — Littérature orale de la Guyane française. III. (G. Haurigot) — Rites et sacrifices contemporains. I. En Belgique (A. Harou). — Bibliographie. — Notes et enquêtes.

Mélusine, VI, Nr 10. – La Fille qui fait la morte pour son honneur garder (Nigra, Loquin, Doncieux) — La Mensuration du Cou (Perdizet & H. Gaidoz) — La Fascination : c) Thérapeutique (J. Tuchmann). — Le petit chaperon rouge. — Bibliographie.

Am Ur-Quell, IV, Nr 6 — Sagen vom Ursprung der Fliegen und Moskiten (Dr. A. J. Chamberlain) — Der Tadel des Zuvielredens im Sprichwort (Dr. L. Fränkel). — Seemannglaube (K. Knauthe). — Das Zaubergeld. II (W. Scurat). — Alltagglauben und Volktümliche Heilkunde gallizischer Juden (B. W. Schiffer). Volkglauben der Wotjaken (Dr. B. Munckácsi) – Volklieder aus dem Spessart (W. Müller). — Kopflose Spukgeister (Dr. R Sprenger). — Klapperkes (K Knauthe). — Hungernot in Gross-Rusland (Th. Volkov). — Geheime Sprachweisen (A. Nagelberg). — Volkrätsel aus Pommern (Dr. A. Brunk). — Kleine Mitteilungen. — Bücherbesprechungen.

Blätter für Pommersche Volkskunde, I, Nr 10. — Die Sammlung der Volksüberlieferungen in Mecklenburg (O Knoop).— Tiermärchen.— Zwei Teufelssagen (Asmus). — Pommersche Märchen (Asmus). — Was sich die Leute von Zanow erzählen (W. Koglin). — Ei, Küchlein, Henne und Hahn im pommerschen Volksrätsel (A. Brunk). — Erntebrauch und Erntespruch aus dem Cösliner Kreise. — Ein altes Tanzliet (Pennse). — Karkaszhauben (A. Küster).

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, III, Nr 2 — Volksthümliche Schlaglichter (W. Schwartz). — Morgenländischer Aberglaube in der römischen Kaiserzeit (H. Lewy). — Aus dem faeröischen Volksleben (V. U. Hammershaimb). — Sagen und Gebräuche im Stubaithal in Tirol (P. Greussing). — Zu den deutschen Volksliedern aus Böhmen und aus Niederhessen (K. Voretzoch). — Der Wolf mit dem Wockenbriefe. Märchen in Kattenstedter Mundart (E. Damköhler). — Die Thorah-Wimpel oder Mappe. Ein Beitrag zur jüdischen Volkskunde (G. Minden). — Das Leben Jesu von P. Martinus von Cochem als Quelle geistlicher Volksschauspiele (J. J. Ammann). — Kleine Mitteilungen. — Bücheranzeigen. — Aus den Sitzungs-Protokollen des Vereins für Volkskunde.

The Journal of American folk-lore, VI, Nr 21. — The miracle play of the Rio Grande (J. G. Bourke). — The diffusion of song-games. — Old-time marriage customs in New England (A. Morse Earle) — New England weddings (Mc Cole). — Report of a visit to Jack Wilson, the Paiute Messiah (A. S. Gatschet) — Medecine arrows of the Oregon Indians (A. S. Gatschet) — Pawnee mythology (G B. Grimnell) — Songs from the mountains of North Carolina (W. Edmonds) — Popular American plant-names (F. D. Bergen). — Waste-basket of words. = Folk-lore scrap-book. — Notes and Queries. — Local meetings and other notices. — Congresses at the Columbian exposition. — Bibliographical notes.

The folk-lorist, I, nrs 2-3. — Description of a Hopi ti-hü (A. M. Stephen). — The story of Hépi and Winona. A Dakota legend (E. Huggins). — Funeral customs among the Cheyenne and Arapahoe Indians (H. R. Voth). — Canté Sica. A Sioux superstition (Wm Cartwrigt). — Tree stories (M. A. Orven). — How the dog's mouth came to be ragged (A Robinson Watson) — A glimpse at Korean folk-lore (H. B. Hulbert). — Glimpses of Japanese folk-lore (?) (E. W. clement). — The original of Uncle Remus' tar baby in Japan (Wm Griffis). — Modern Mexican witchcraft (A. T. Graybill). Some Egyptian legends and superstitions. — Illinois folk-lore. Some beliefs of children and youths (W. Bassett). — Washington folk-lore (M. Ten-Eyck). — A witch trap (L. J. Vance). — A few East African superstitions (Mrs. French-Shaldon). — Miscellany. — Review of books. — Items. — Articles on folk-lore in periodical litterature.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »
ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »
Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ NEGENDE AFL. ◆

Volkswijsheid in Beeld en Schrift.

(Vervolg).

CESTUI *ten d au poisson par desou les lacqz.*
Dese vist achter het net.

Een man met een schepnet gewapend, schept in het water, maar haalt niets op. Te midden van den plas is een net geplaatst, dat aan de beide oevers vastgemaakt, den visch belet naar den kant van den visscher over te zwemmen.

19. *Cestui qui veult estre caresse du chat il faut quil endure souvent q'uil le grate.*
Wacht u voor de catten die voor lacken en achter kr abben.

Een man draagt op zijne schouders eene kat, die hem in zijne linkerkaak bijt.

20. *Ces'ui cij passe son temps a grater le singe.*
Dese vloeijt den aep.

Een man zit neergehurkt, en zoekt..... bieterkens op den kop van eenen vóor hem zittenden aap.

21. *Cestui trouue le chien en le pot.*
Dese vint den hont inden pot.

Een ketel met 3 pootjes (pikkeltjes) ligt omgeworpen ten gronde, en wordt door eenen hond uitgelekt. Een man komt aangeloopen en dreigt den hond met eenen stok.

22. *Lon porte si souvent le pot al eau qu alle fin ilse rompt.*
De kruijck wert so lange te water gedragen dat zij eens breeckt.

Een meisje houdt het bovendeel eener kruik bij de oor vast. De bodem der kruik ligt op den grond.

23. *Ilz ne sont pas tous cuisiniers qui porte(nt) larges couteaux.*
Ten zijn niet al kocken die lange(n) messen draghen.

Een man met grooten hoed, breede broek en hozen, houdt in de eene hand een mes, waarvan de scheede aan zijne rechterzijde hangt; in de linkerhand houdt hij eene schuimspaan.

24. *Cestui serre le puis quant le veau est noye.*
Dese vult den put alst calf verdroncken is.

Een dood kalf ligt op eenen uitgespreiden doek; daarneven graaft een arbeider eenen put.

25. *Cestui cij auec son eschelle veult monter par desus tous les autres.*
Desen is een geleerdt man.

Een man heeft het hoofd tusschen de twee middenste sporten eener ladder doorgestoken, en draagt deze alzoo op de schouders.

26. *Ici tire la truije le broche dehors.*
Hier trect die soch den tap wt.

Een verken trekt met den snuit eenen trog uit een vat, zoodat de drank wegstroomt. Een weerd met eene kruik in de eene, eenen stok in de andere hand, komt toegeloopen en slaagt naar de zeug.

27. *Je suij batu de la broch san hauoir mange du rosti.*
Dese wert met die spiet gesmeten en heft van gebraet niet gheten.

Een soort van krijger met eenen degen aan de zijde, en een braadspit in de handen, achtervolgt eenen man, die al loopende zijne onschuld tracht te bewijzen.

28. *Cestui estreme les roses deuant les porceaux.*
Dese stroijt roosen voor die verckens.

Drij verkens komen toegeloopen om de rozen op te eten, die een man voor hen uitstrooit.

29. *Cestui kije sur le monde.*
Dese beschijt de werelt.

Een wereldbol met gebloemd kruis bekroond, ligt ten gronde, terwijl een neergehurkte man er zijn proper. . werk boven verricht.

30. *Deux chiens á vn os.*
Twee honden aen een been.

Twee honden met halsbanden aan, liggen op den grond en knagen aan denzelfden poot.

31. *L'vne fait quenouille que l'autre fille.*
Deen roct dat dander spint.

Twee meisjes met pinmutskes getooid, houden zich met eenen spinrok onledig. Het eene meisje zit, het andere staat recht.

32. *Cestui est vn soufler d'oreille.*
Die is een oorblaser.

Een edelman met gepluimden hoed op het hoofd, gepinden kraag om den hals, den degen aan de zijde en afhangende leerzen met sporen aan, wandelt, terwijl een knecht hem volgt; deze houdt eenen kleinen blaasbalg vast, en jaagt er wind mee in het oor zijns meesters.

33. *Cestui a l'un pied sur terre et l'autre en la fosse.*
Dese heeft den eene(n) voet op dee rde enden andere(n) int graf.

Een bejaard man met knevel en baard, verders met eenen mantel omhangen, staat aan den boord van eenen grafkuil en plaatst den linkervoet op den rand.

34. *Cestui ne(n) scait venir de l'un pain à l'autre.*
Dese en can van deen broot aen dander niet geraken.

Een man kruipt over den grond, terwijl zijne linkerhand op een brood rust, en hij met de rechter naar een ander brood grijpt, maar het niet bereiken kan.

35. *Ici appelle á manger le renart la grue.*
Hier noijdt den vos de craen.

Een vos is bezig met eene schotel leeg te smullen, terwijl de kraan er op staat te zien.

36. *Il est mauuais d'apre(n)dre les vieulz chiens aller au lacz.*
Oude honden zijn quaet bandich te maken.

Een man met tesch en hertsvanger aan de zijde, doet vergeefsche pogingen om eenen hond, dien hij aan eene koord leidt, vooruit te duwen.

37. *Cestui regarde oultre ses doigtz.*
Dese siet door de vingeren.

Een man draait zich half ter zijde, en houdt de hand voor het gelaat, terwijl hij door de vingeren ziet.

38. *Cestui porte le feu en l'une main et l'eaue en l autre main.*
Dese draecht vier in d'een hant, en water in dander hant.

Een man met gepinden kraag om den hals draagt met de linkerhand eenen emmer water, terwijl hij eene vuurpan met brandende kolen in de rechterhand houdt.

39. *Le singe dem(e)ure* (sic) *singe combie(n) qu'il seroit acoustré en or.*
Die simme blijft een simme al had sij gauwe(n) cleeren aen.

Een aap met een jakske gekleed steekt de voorpooten in de hoogte, en schreeuwt het luide uit van pret. In den rechtervoorpoot houdt hij eenen beker. Rond het lijf draagt hij eene koord als band, waartusschen een pijpke steekt. Op den rug draagt hij een bakske met snuisterijen en afhangende lappen gevuld.

40. *Cestui parle à tous deux bouches.*
Dese spreect met twee monden.

Een man draagt in de rechterhand eene veêren pen, en in de linker houdt hij eenen geldzak bij de koord. Hij is gekleed met eenen langen tabbaard, en heeft twee aangezichten ; het eene is rechts, het andere links gekeerd.

41. *Il ne s'ensoucie qüel maison qui brule quand il s'en peult chaufer au carbon.*

Dese(n) en achtes, niet wiens huijs dat brant als hij hem mach wermen bij de colen.

Een huis staat in vollen brand; de vlammen slaan uit langs de vensters en het dak. De voordeur is open, en een man op eenen houten stoel gezeten, met het aangezicht naar de deur gekeerd, steekt zijne handen uit, als om zich te warmen aan de heete lucht, die uit het huis stroomt.

42. *Cestui voijt par 9 : trouz.*
Desen siet door neghen mosier gaten.

Een man staat voor eenen muur, waarin negen schietgaten in den vorm van nissen aangebracht zijn.

43. *Les asnes chevancent sur les mules.*
Desels rijden op muijles.

Twee ezels zitten heel deftig neergehurkt op den rug van twee opgetoomde, stapvoets voortgaande muilen.

44. *Cestui fait net son cu contre la poort.*
Dese veght sij gat aen de poort.

Voor de dichtgegrendelde poort van eenen versterkten toren, die van schietgaten en kanteelen voorzien is, staat een man in gebukte houding. Hij houdt eenen lanteern in de hand, en..... doet het proper werk waarvan het spreekwoord gewaagt.

45. *Cestui mord en un pilar.*
Dit is een pilaerbijter.

Op een voetstuk staat eene kolom met eenen bol bekroond. Een man, de armen rond den pilaar geslagen, drukt zijn aangezicht tegen de kolom, alsof hij er in wil bijten.

46. *Cestui mange son propre cœur.*
Dese eet zijn hert.

Een man zit met overeengeslagen beenen op den grond; hij opent den mond om in een hert te bijten, dat hij in de linkerhand houdt.

47. *Cestui pisse co(n)tre la Lune.*
Dese(n) pist teghe(n) de mane.

Een man met blooten kop volbrengt hier in 't groot, wat Manneken Pis van Brussel in 't klein doet. De waterstraat bereikt de maan, die hoog in de lucht, in haar eerste kwartier tusschen groepen wolken afgebeeld staat.

('t Vervolgt). J. B. Vervliet.

Hoogstraten geëxecuteerd bij de muitelingen van Diest in 1601.

Met het aanbreken der XVIIe eeuw was de Staatskas uitgeput door de aanhoudende worstelingen van het Spaansch beheer, tot onderdrukking der Noordnederlanden, waarbij de zuiderstaten, zoo niet totaal, dan toch grootendeels, werden verwoest.

De Spaansche soldaten, die meestal uitheemsche huurlingen waren, inzonderheid Italianen, Zwitsers en Duitschers, ontvingen alsdan niet meer geregeld hunne soldij. Dit verwekte groote misnoegdheid, en gaf aanleiding tot oproer.

Verschillende garnizoenen kwamen dan in opstand. Deze kozen onder hen hunne oversten, wier bevelen zij meesten gehoorzamen. Aan 's lands wetten gaven zij geen gehoor meer, en verwierven hierdoor den naam van muiters.

Doch, van dien oogenblik moesten de oproerlingen in hunnen eigen onderhoud voorzien.

Voor hen was zulks eenvoudig. Zij maakten al de omliggende dorpen hunner legerplaatsen schatplichtig, en wat eenigszins te ver verwijderd lag, werd meermaals afgestroopt of geëxecuteerd, zooals men dit noemde. Wee hen, die weêrstand durfden bieden! Het waren dus met der daad een nieuwe soort van Noormannen, echte bandieten, die het Staatsbestuur en de bewoners van het platte land veel spels leverden.

Op het tijdstip waarover gehandeld wordt, was er een dergelijk oproerig garnizoen te Diest.

Het is van een hunner strooptochten, waarvan Hoogstra-

ten te lijden had, dat hier gehandeld wordt, om de macht en de stoutheid der Spaansche muiters en de zwakheid van het Spaansch beheer te toonen.

*
* *

Den 3n Januari 1601 kwamen 21 ruiters van het oproerige garnizoen van Diest, hiertoe opgestookt te Gheel, de Vrijheid Hoogstraten binnen om deze te « *executeren.* »

Teleurgesteld in hunnen stouten aanleg (want de Vrijheidskas was, evenals elders, uitgeput), trokken zij er haastig van door, den Schout medevoerende als gijzelaar, in afwachting dat hun voldoening zou gegeven worden. Niettegenstaande de zware belastingen, waaronder de inwoners der Vrijheid reeds gebukt gingen, (1) konden zij weeral maar zien, tegen hooge interesten, de som te verzamelen welke die boeven als losprijs zouden stellen om de vrijheid van den Schout af te koopen.

De wethouders zonden onmiddellijk « *Anthoni, knecht in de Swane,* » de ruiters achterna naar Ryckevorsel, met een peerd voor den Schout; want ze hadden hem den tijd niet gegund er een te nemen.

Nauwelijks waren de muiters deze laatste gemeente doorgetrokken, of zij ontmoetten daar eene partij ruiters van het garnizoen van Bergen-op-Zoom, die hen overvielen en versloegen, zes krijgsgevangenen medevoerende.

Bij die schermutseling was den Schout zijn peerd zoek geraakt.

Te huis gekomen, zond hij onmiddellijk eenen bode naar Bergen-op-Zoom om het peerd terug te eischen, maar het was daar niet geweest. Bij de terugreis vernam de bode te Loenhout, dat het peerd aldaar in het veld was opgevangen. De geduchte nederlaag der oproerlingen verontrustte de geheele Vrijheid. Elkeen was van gevoelen, dat die van Diest het feit niet ongewroken zouden laten, en, voor het

(1) Hoogstraten, op de grenzen gelegen, moest belastingen betalen aan beide zijden, dit is te zeggen aan de Spaanjaarden en aan de Noord-Nederlanders.

minste eene nieuwe, en tevens strengere executie zouden doen. De wethouders begaven zich tot den heer (2) van Hachicourt, die op het kasteel (3) te Hoogstraten gelegerd was (4). Deze zond des anderdaags eenen bode naar Diest tot verontschuldiging der Vrijheid.

Den 5n Januari gelastten de wethouders aan den Schout naar Brussel te reizen om van Zijne Hoogheid den Aartshertog brieven te bekomen, aan die van Diest, opdat zij de Vrijheid niet zoo « *riguereuselyck souden executeren.* »

Nog dien dag bracht een soldaat van Herenthals een bevel dat de Vrijheid de gevangenen tot Bergen-op-Zoom zoude gaan lossen, zoo niet, dat zij zouden *komen moorden en branden.* Den volgenden nacht vertrokken Jan van der Veken en Joachim Dierckx naar Turnhout, met last den Schout dezer stad te verzoeken zonder verwijl naar Diest te willen rijden om te hooren wat de oproerlingen van zin waren, en of er kans bestond van met hen overeen te komen.

Een ruiter van Bergen-op Zoom, die op het Gelmelslot gevangen zat, werd los gelaten.

Den 6n Januari kwamen van Diest, over Herenthals, te Hoogstraten aan de Schout van Alphen en een schepen van Baerle, brengende eenen brief met bedreigingen van te *komen moorden en branden.* Zij hadden, zegden zij, voor de inwoners der Vrijheid te Diest op de knieën gezeten.

Den 7n Januari reisde Willem Schuermans naar Bergen-op-Zoom om te vernemen, of de gevangenen te verlossen waren en tevens deze te onderhooren, of werkelijk die te Gheel hen hadden aangezet om de Vrijheid te executeeren en, zoo doende, hiervan bewijs te verkrijgen.

(2) Karel van Lalaing, Baron van Hachicourt, na zijnen neef Anthonis III van Lalaing, A° 1613, 6de graaf van Hoogstraten, kapitein eener Compagnie van Ordonnancie en kolonel van een regiment Waalsche voetknechten. Hij onderscheidde zich in den krijg tegen de Noord-Nederlanden.

(3) Het Gelmelslot of het kasteel der graven van Hoogstraten, nu het toevluchtshuis der landbouwkoloniën, gelegen op een kwaart uur afstand van de oude Stad en Vrijheid Hoogstraten.

(4) Dit garnizoen diende enkel tot bewaking dezer versterking. Het slot was diensvolgens min veilig voor Hoogstraten.

Denzelfden dag zond ook nog de heer van Hachicourt eenen *tamborijn* naar Bergen-op-Zoom, en den *tamborijn major* naar Diest.

Den 8n Januari bracht de schout van Turnhout de tijding, dat de oproerlingen van Diest zes dagen gaven om de gevangenen te lossen.

Den 10n Januari trok Willem Schuermans naar Diest. Hij ging hooren, of er middel was om overeen te komen. Tot bewijs dat de tijd niet nutteloos was besteed, nam hij de brieven mede die hem de gevangenen te Bergen-op-Zoom hadden toevertrouwd.

Het was kapitein Bal, die bij de oproerlingen bevel had ontvangen de nieuwe *executie* te komen doen. Willem Schuermans vond hem zeer inschikkelijk en in het voordeel van de Vrijheid. Hierom betaalde hij hem een goed *bankct* en keerde tevreden huiswaarts.

Bij zijne aankomst, des anderdaags 's avonds, schreef de Schout aan den Drossaart van Gheel te Bergen-op-Zoom, om te vragen op welke voorwaarden de gevangenen te lossen waren. Twee mannen trokken denzelfden nacht hiermede op reis.

Den 13n Januari was er nog geen antwoord. Daar er geen tijd te verliezen viel, sprong Schuermans andermaal te peerd en rende naar Bergen-op-Zoom. De twee boden moesten wachten bij afwezigheid des Gouverneurs. Schuermans onderhandelde er met den Drossaart van Gheel tot lossing der gevangenen. Hij deed er groote verteren met den schrijver van den Gouverneur, den luitenant Robrecht Fys en andere officieren. Den Gouverneur schonk hij oranjeappelen.

Den 14n Januari liet de Schout van Turnhout verslag brengen over den toestand der zaken. De heer van Hachicourt zond zijnen *tamborijn major* naar Herenthals met de brieven, van den Aartshertog ontvangen, om die verder te bestellen op Diest.

Den 15n Januari is de Schout van Turnhout gekomen. Deze verzocht naar het kantoor van Mansdalen (1) een bewijs te

(1) Het kantoor van den rijksontvanger.

zenden van hetgene men betaald had te Weert (1). Hij twijfelde niet of, indien men de 3 gevangenen van Bergen-op-Zoom te Herenthals konde verlossen, het garnizoen te Bergen-op-Zoom zou over te halen zijn. Hij ried ook aan den graaf de Negro, te doen schrijven aan den aartshertog om den Cornet Cornelis Dierckx in vrijheid te stellen. Willem Schuermans vertrok dien dag naar Herenthals om te zien of de gevangenen van Bergen-op-Zoom te lossen waren. Van daar ging hij naar Mechelen bij Cornelis Dierckx en verder met brieven van den heer van Hachicourt naar hunne Hoogheden (2) om zelfden Dierckx los te krijgen.

Den 17n Januari ontving de Vrijheid uit Mechelen eenen brief van Willem Schuermans.

Twee knechten brachten vanwege de oproerlingen van Diest het antwoord op den brief van hunne Hoogheden.

Deze twee knechten vergden nieuwe kleederen. Zij verhaalden hoe zij onderwege waren aangedaan geweest. Inderdaad, in den nacht kwam een bode, gezonden door ruiters van het garnizoen van Breda, die de twee knechten hadden « *uitgeschoten* », verwittigen dat de Vrijheid op hare hoede zou wezen, doordien de ruiters al zulke brandbrieven hadden gelezen. Den volgenden dag schreef Willem Schuermans van uit Brussel naar Diest.

Den 20n Januari ging Jan de Cnodder naar Turnhout en kreeg daar eenen bode om eenen brief te dragen aan Aert Buyx te Diest, om dezen te verzoeken de inzichten der muiters te willen laten kennen, en tevens voor de Vrijheid ten beste te willen spreken.

Den 23n Januari werd Daniel van de Plas naar Brussel gezonden met brieven voor de advokaten Jan Baers en Philips Peset, om de Aartshertogen een rekwest te overhandigen tot lossing van vier ruiters van Breda, waartegen beloofd werd de zes ruiters van Diest ook in vrijheid te stellen.

Den 26n bracht een bode van Diest twee brieven, inhou-

(1) Te Weert lag er ook een oproerig garnizoen.
(2) De aartshertogen Albert en Isabella.

dende dat men « *rappoort soude doen van ons divoir, wat men was doende tot relaxatie van de ghevanghenen* », mitsgaders van te « *comen accorderen van het verlies van de pierden.* »

Den volgenden dag trok Hendrik de Cnodder naar Brussel met eenen brief voor gemelde advokaten, om deze te verzoeken geene kosten te sparen tot lossing der ruiters van Breda.

In den namiddag bracht een trompetter van Bergen-op-Zoom drij ruiters, die aldaar gelost waren op naam van het garnizoen van Weert.

Den 30ⁿ Januari werd Michiel Jordaens, te Westmalle wonende, ontboden om inlichtingen te komen geven tegen die van Gheel. Deze verklaarde van niets te weten, maar zegde dat zijn broeder Cornelis de zaken kende.

Den iersten februari soo is Willem Schuermans te pierde gereyst met den trompet naer Bergen-op-Zoom, ende aldaer gedaen groyte oncosten tot relaxatie van de ghevanghenen, ter somme van negenhondert vijf en viertich gulden XIIII stuyvers. De corporaal Pieter Vermeulen tot Bergen, die den voorschreven Schuermans ende alle de boden groyte assistencie hadde ghedaen, geschoncken eenen dobbelen ducaet (doende 7 gulden 13 stuivers).

('t Vervolgt.) E. ADRIAENSEN.

Twee Duitsche gedaanten van een Vlaamsch vertelsel.

IN de 1e aflevering van *Ons Volksleven* las ik met genoegen het vertelsel *Van eene slimme Spinster* (1). Dit bracht mij twee Duitsche sprookjes te binnen, die ik in mijne kinderjaren zeer dikwijls heb hooren vertellen, en waarvan ik hier den beknopten inhoud mededeel.

I.

De drie Spinsters.

EENE koningin gaat voorbij een huis, waar eene vrouw hare dochter slaat, die te lui is om te spinnen. Op hare vraag, waarom het meisje die kastijding krijgt, antwoordt de moeder, dat de dochter niet doet dan spinnen, dat zij ze

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, bldz. 14.

niet van haar spinnewiel kan aftrekken, en dat zij niet rijk genoeg is om haar al het vlas te verschaffen, dat zij daarvoor noodig heeft.

Opgetogen, verzoekt de koningin aan de moeder heure dochter naar het kasteel te zenden, heur belovende dat ze daar zal mogen spinnen, zooveel het haar lust. De moeder stemt er in toe, en de koningin vertrekt met het luie meisje. Op het kasteel gekomen, leidt zij de jongedochter in drij kamers, die vol vlas liggen. Er was wel drijhonderd jaar noodig om al dat vlas tot garen te verwerken.

« Zoo gij dit vlas kunt gesponnen krijgen », zegt de koningin, « wordt ge de vrouw van mijnen oudsten zoon. Ge zijt wel is waar arm, maar uwe liefde tot den arbeid is een voldoende bruidschat. »

Drie dagen verloopen, en de koningin is verwonderd dat het meisje nog niets verricht heeft. Deze wendt voor dat het verdriet van gescheiden te zijn van de haren, heur heeft belet te arbeiden, maar zij belooft met het werk te beginnen.

Wanhopig over haar lot, ziet zij drie vrouwen aankomen, waarvan de eene een buitengewoon breeden en platten voet heeft, de andere eene onderlip die beneden hare kin hangt, en de derde eenen overmatig breeden duim.

Het meisje vertelt hun haren nood, en de vrouwen beloven, haar uit de verlegenheid te redden, indien zij hen wil uitnoodigen op hare bruiloft met den jonkvorst, en hen voor hare moeien wil laten doorgaan. Met blijdschap neemt de arme sukkel dit voorstel aan. Aanstonds zetten de drie oude wijven zich aan 't werk, en als bij tooverslag is gansch die groote hoop vlas in garen veranderd. Daarop gaan de vrouwen henen, niet zonder eerst hunne beschermelinge op het hert gedrukt te hebben, niet aan heur woord te kort te blijven. « 't Zal uw geluk zijn », zeggen zij haar, » zoo gij uwe belofte houdt. »

De koningin, verrukt over de begaafdheden van het jonge meisje, doet alles voor het aanstaande huwelijk gereed maken. Van zijnen kant acht de prins zich gelukkig, eene vrouw te kunnen trouwen, die zoo behendig en zoo vlijtig is.

Beiden, moeder en zoon, stemmen er in toe, de drie moeien te verzoeken, waarvan de bruid hun gesproken heeft.

Wanneer de groote dag daar is, treden de drie wonderlijke schepsels de koninklijke zaal binnen. « Zijt welkom, lieve moeien. » Met deze woorden begroet de jonggehuwde vrouw hen. Maar de prins zegt heur : « Welke leelijke bloedverwanten hebt gij daar? » En wanneer hij verneemt dat de lichaamsgebreken der gewaande moeien voortkomen van het overmatig spinnen, zegt hij tegen zijne jonge vrouw, dat hij haar nooit zou toelaten nog te spinnen. Onnoodig er bij te voegen, dat de nieuwe prinses zeer gelukkig was over dit besluit.

II.

Rumpelstilzchen.

EEN arme mulder heeft eene schoone dochter. Op zekeren dag gebeurt het, dat hij tegen den koning spreekt, en, om een groot woord te hebben, zegt hij hem : « Mijne dochter verandert al spinnende het stroo in goud. » De koning wil een bewijs van deze kunst en doet het jonge meisje naar zijn kasteel komen. Hij beveelt haar, in éénen nacht, eene overgroote hoeveelheid stroo, dat eene gansche kamer vervulde, te spinnen en in goud te veranderen.

Daarop laat de koning haar alleen en bedroefd staan. Eensklaps gaat de deur open en er verschijnt een dwerg, die naar de reden van heur verdriet vraagt. Nadat de zaak hem uitgelegd is, doet hij heur het aanbod het stroo in gouden draden te veranderen, op voorwaarde van eene goede belooning te ontvangen. Het jonge meisje belooft hem haar halssnoer, en de goede sul, ten hoogste tevreden, zet zich aan 't spinnen.

Met het aanbreken van den dag, is al het stroo in schoone gouden draden veranderd.

De koning, begeerig om er nog meer van te bezitten, brengt de muldersdochter in eene tweede kamer, nog grooter dan de eerste, en insgelijks vol stroo. Hij bedreigt heur met de dood, indien dat stroo des anderendaags niet in gouddraad veranderd is.

Nadat de koning vertrokken is, keert de dwerg weder en, mits den ring der jonge gevangene te bekomen, doet hij hetzelfde wonder van daags te voren.

Die nieuwe rijkdommen, verre van den gouddorst des konings te lesschen, doen in hem de begeerte naar grootere schatten ontstaan. Na de grootste zaal van zijn paleis met stroo te hebben doen opvullen, belast hij het jonge meisje uit dit stroo gouden draden te spinnen. « Gelukt gij daarin », zegt hij haar, « dan wordt ge mijne vrouw », terwijl hij denkt : « Ofschoon heur vader maar een mulder is, toch zou ik geen rijker vrouw dan zij kunnen vinden. »

Wanneer nu de Kabouter ten derden male verschijnt, bekent zij hem geen enkel voorwerp meer te bezitten, dat zij hem aanbieden kan voor het te verrichten werk. « Welnu », antwoordt hij, » beloof me, dat ge mij uw eerste kind zult schenken, wanneer ge koningin zult zijn. »

Daar zij te kiezen heeft tusschen de dood en den troon, doet het meisje hem de gevraagde belofte, en eenige uren nadien, vindt de koning hoopen goud op de plaats waar vroeger de stroobussels lagen. Getrouw aan zijn woord, huwt hij de muldersdochter.

Een jaar later bevalt de koningin van een schoon kind. Reeds was zij den dwerg vergeten, maar deze treedt eensklaps heure kamer binnen en eischt zijnen verschuldigden loon. Vol schrik biedt de koningin hem al de schatten van heur rijk aan, opdat hij haar den boorling late behouden, maar hij zegt : « Ik verkies een levend wezen boven al de schatten der aarde. » Eindelijk, ontroerd door de jammerklachten der ongelukkige moeder, verleent hij haar drie dagen uitstel. « Indien gij », zegt hij haar, « binnen dit tijdsverloop, achter mijnen naam kunt geraken, zult gij uw kind mogen behouden. »

Gedurende den nacht overdenkt de koningin al de namen die haar bekend zijn. Daags daarna zendt zij eenen bode uit, om overal inlichtingen aangaande andere namen in te winnen. Bij de terugkomst des Kabouters, noemt zij hem al die namen op, te beginnen met Gasper, Melchior en Balthasar,

maar altoos krijgt zij ten antwoord : « Zoo heet ik niet! » Den tweeden dag laat zij in gansch het omliggende de namen heurer onderdanen vragen en, bij het bezoek des dwergs, zegt zij hem de buitengewoonste namen op Maar zijn antwoord luidt onveranderlijk : « Zoo heet ik niet! » Eindelijk, den derden dag, verhaalt de bode aan zijne meesteres deze wondere ontmoeting : Terwijl ik voorbij eenen berg ging, heb ik, in den hoek van het bosch, waar vos en haas elkander den goeden dag wenschen, een huizeken zien staan, en vóór dat huizeken brandde een vuurken, en rond dat vuurken danste een belachelijk klein ventje, dat op één been sprong en maar gedurig zong :

Vandaag bak ik mijn brood, morgen brouw ik mijn bier,
Overmorgen ga ik de koningin haar kind halen;
Ah! wat is het goed dat niemand weet,
Dat ik Rumpelstilzchen heet!

Ge kunt u gemakkelijk de blijdschap der koningin verbeelden, toen zij dien naam hoorde. Wanneer een weinig later de dwerg verschijnt en heur vraagt : « Vrouw koningin, hoe heet ik? » antwoordt zij hem : « Heet gij *Kunz?* » — « Neen! » — « Heet gij *Heinz?* » — « Neen! »

« Heet gij bij geval *Rumpelstilzchen?* »

— « 't Is de duivel die u dat bekend gemaakt heeft! » roept alsdan de Kabouter uit, en in zijne woede stampt hij zoo hevig met zijnen rechtervoet, dat hij tot aan den buik in den grond schiet. Vervolgens, razend van gramschap, neemt hij met beide handen zijnen linkervoet vast, en scheurt zijn lijf in twee stukken (1).

*
* *

Zooals men ziet, is het Vlaamsch sprookje eene versmelting der twee bovengemelde vertelsels, die in Duitschland goed gekend zijn. Het is dus van belang die verschillige gedaanten met elkander te vergelijken. Alle drie zijn klaarblijkend varianten van een zelfde Germaansch vertelsel van

(1) Eene variante van dit vertelsel vindt men in de *Vertelsels van het Vlaamsche Volk*, 1e deel, door Amaat Joos, bladz. 30 : *Van eene oude Spinster*.

hoogen ouderdom, en om deze reden zal mijne mededeeling, naar ik hoop, bij de lezers van ons tijdschrift een gunstig onthaal vinden. J.-TH. DE RAADT.

Volksgebruiken.

Duivelskermis.

ONDER de feestelijkheden in de wijk der O. L. Vrouw-Vaakstraat te Brussel, meer bekend onder der naam van « Duivelshoek », is deze,waarmee de reeks vermakelijkheden begint, zeker wel de eigenaardigste.

Volgens een oud gebruik, is de eerste dag gewijd aan de begrafenis van den *ouden duivel* en den doop van het *duiveltje.*

Ziehier hoe op den 22n Oogst van dit jaar die « plechtigheid » plaats had.

In den namiddag droeg men in eenen talrijken stoet, samengesteld uit de inwoners der wijk, min of meer op hun vastenavondsch verkleed, op eene baar een manneken rond, in het kostuum van den duivel, met de traditionneele horens en den traditionneelen steert, terwijl eene groep muziekanten treurmarschen speelde. Dat was de overledene Satan.

Eene uur later was de *nieuwe duivel* daar, en eene lange root rijtuigen volgde denzelfden weg, te midden van luide kreten en het vreugdig geschal der trompetten.

In het eerste rijtuig zat de jonge duivel met zijne voedster, zijnen peter en zijne peet, die op gansch den doortocht met suikeren boonen wierpen.

's Avonds waren al de straten schitterend verlicht. Eene dezer verlichtingen had een half politiek karakter. Inderdaad, de socialisten met hunne meetingen onder de opene lucht, wierden, eenigen tijd geleden, op weinig vriendschappelijke wijze door de inwoners dezer wijk onthaald.

Eene rij transparanten hing dwars over de straat en verbeeldde verschillige half droevige, half kluchtige tooneelen, waaronder kernachtige Vlaamsche opschriften.

Op eenen der transparanten zag men den socialist Firma-

ment, die eene overgroote zaag droeg, en daaronder las men :

Hij komt weêral zagen,

hetgeen beteekent : hij komt ons nogmaals door zijn gepraat vervelen.

Kortom, 't was eene zeer eigenaardige volksfeest.

De *Globe illustré,* jaarg. 1893, geeft op bldz. 785, platen die de duivelskermis voorstellen. ALFRIED HAROU.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Namen van kerfdieren en andere gelede dierkens.

(*Vervolg*).

Glazenmaker, m. — Tweevleugelig kerfdier, dat best aan eene groote mug gelijkt.

Horlogiemaker, m. — z. *Glazenmaker.*

Pepel, m. — Kapel, dagvlinder, Fr. *papillon.*

Platluis, vr. — Luis die zich op de behaarde deelen des lichaams vasthecht. *Pediculus pubis.*

Rekel, m. — Schubvleugelig kerfdier met een dik lijf en eenen langen zuigspriet. Evenals de vlinders, bezoekt dit insekt de bloemen, maar gaat daarbij nooit zitten.

Ridder van Maltha, m. — z. *Biezenpeerd.*

Schèper (zware *e*), m. — Vleugelloos insect met lange pooten, dat met groote snelheid over het water loopt.

Schieter, m. — Geleed dierken van de klasse der spinachtigen, hetwelk men in oude boeken en papieren aantreft, en dat daarin groote schade aanricht.

Spinhoer, vr. — Spin, spinnekop, Fr. arragnée. *Aranea.* (Heist-op-den-Berg).

Vetmaai, vr. — Engerling, elft, larve van den meikever.

Viermaaiken, o. — Glimworm, schildvleugelig kerfdier, dat in het duister glinstert, Fr. ver luisant. *Lampyris noctiluca.*

Vischmoêr, vr. — Naam van twee schildvleugelige waterinsecten. Het eene heet in de Wrdb. *duiker,* Fr. *dytique,* en het ander, het grootste onzer waterinsecten, *watertor,* in 't Fr. *hydrophile.*

Waterduivel (uitspr. *waterduvel*), m. — z. *Vischmoêr.*

Wildverken, o. — Muurvarken, pissebed, een diertje dat tot de groep der kreeftachtige schaaldieren behoort, Fr. *cloporte.*

Zomervogel, m. — Dagvlinder, kapel, Fr. *papillon.*

St Antonius-Brecht. JOZEF CORNELISSEN.

Boekbespreking.

JOSEPH DEJARDIN, — **Dictionnaire des Spots ou Proverbes wallons** précédé d'une étude sur le proverbes par J. STECHER. 2me Édition coordonnée et considérablement augmentée avec la collaboration de JOSEPH DEFRECHEUX. — Tome II (L-Z), publié par la Société liégeoise de littérature wallonne. — Liége. A. Vaillant-Carmanne, 18h2. (Boekd. in-gr. 8° van 534 bladz.).

In den vierden jaargang van dit tijdschrift vestigden wij de aandacht onzer lezers op het eerste deel van den *Dictionnaire des Spots ou Proverbes wallons,* gaande van de letter A tot L. Het tweede deel, verleden jaar verschenen, is het vervolg op het eerste en werd op dezelfde wijze bewrocht. Onze lezers die belang stellen in dit standaardwerk, verwijzen wij dus naar de beknopte bespreking die wij er over gaven op bldz. 196 van den 4n jaarg. Dees deel (van L tot Z) bevat 594 spreuken, alsmede een bijvoegsel met verbeteringen, aanvullingen, voorbeelden en nota's, en eene synoptische lijst van al de onderwerpen, waarover de meegedeelde spreekwoorden en zegswijzen handelen. Eene alphabetische tafel, op het einde des boeks, vergemakkelijkt de opzoekingen van den gebruiker.

Daareven noemden wij den *Dictionnaire* een standaardwerk, en dien naam verdient hij ten volle: 't is het degelijkste, het volledigste en het best bewrochte werk, dat wij in dien aard kennen. JOZEF CORNELISSEN.

1893. Feestrede uitgesproken ter gelegenheid der onthulling van 't standbeeld des dichters Prudens van Duyse, door JAN BROECKAERT, lid der Koninklijke Vlaamsche Academie, secretaris van het Van Duyse-Comiteit. — Dendermonde, F.-J. Du Caju, Vader. — Vlugschrift van 8 bladz. op zwaar, getint papier.

Zoo ooit een Vlaamsch schrijver een standbeeld verdiende, dan was het wel Prudens van Duyse. Dichter in den vollen zin des woords, was zijne dichtader onuitputtelijk, en bracht hij eenen letterarbeid voort, waarop weinigen bogen kunnen. Voeg hierbij zijne begaafdheid als geschiedschrijver, zijne geleerdheid als taalkundige, en men vraagt zich af wat men in den zoon der Denderstad meest bevorderen moet, of den buitengewonen rijkdom zijner pennevruchten, of de heerlijke gaven waarmede hert en geest van den grooten dichter versierd waren. De heer Broeckaert heeft dit alles in gloedvolle woorden herinnerd in zijne prachtige feestrede, den beroemden dichter volkomen weerdig. J. B. VERVLIET.

Sagen des Luxemburgischen Volkes. Aus belg. Luxemburg und dem Eischthal. Neu bearbeitet und herausgegeben von N. WARKER. — Arlon, J. H. Willems, 1893. — Boekd. van IV-143 bladz.

Slechts weinige streken kunnen er op roemen hunnen sagenschat zoo vlijtig te zien bewerken als het Luxemburgerland. Voor alle betoog hebben wij, onder zooveel andere, slechts de namen te noemen van E. de la Fontaine, N. Gredt, A. H. Reuland, en *last not least* N. Warker, die ons in zijn « Wintergrün » (1) niet minder dan 500 sagen, legenden en historische overleveringen meedeelde. Doch, even als allen, die hunne geboortestreek boven elke andere beminnen, gaat de Hr Warker onvermoeid voort met zoeken en verzamelen, en biedt hij ons nogmaals de vruchten zijner vlijtige opsporingen aan.

Eenvoudig en aangenaam vertelt hij de sagen en legenden, die hij den volksmond, dit boek bij uitmuntendheid afluisterde, of die hij nu eens te beknopt dan weer te veel opgesierd, bij andere schrijvers over zijne streek geboekt vond.

Het werkske van den heer Warker zal elken lezer bevallen, voor wien eenvoud en volkszin geen ijdele woorden zijn.

J. B. VERVLIET.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal. VI, Nr 3. — Weg met de Fransche prijsboeken (Th. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (A. van Heuverswyn). — Aan

---

(1) Zie *Ons Volksleven,* 4de jaarg., bl. 56.

iemand die leenen wil (L. Lehembre). — Van eene Abdes. — Hoedat drie wildstroopers zich bekeerden (Th van Nieuwenhuyse). — Bij 't slapengaan (G. W. en A[n]). — Het kruis bij 't volk te Zele (A. van Heuverswyn). — God beware u (id). — Fransche tijd te Oudenaarde K. vanCaeneghem). — Dietsche belangen.

Biekorf, IV, Nr 15. — Anthonis de Rovere (L. Scharpé). — Stabat Mater (J. Noterdaeme). — Notebaert (J. Claerhout). — Mingelmaren : Verdietsching van de bevelen in de lijfoefeningen.

Het Belfort, VIII, Nr 8. — Erasmus (B.). — Beleediger en beleedigde (E. Pauwels). — Over den toren van Babel (A. M. J. van Meel). — Romans (L. Scharpé). — Gilde en corporatie (A. van den Broeck). — Zaterdag achternoen in Engeland (W. Riter). — Wenken en vragen (X.). — De grootmoeder (Th. Levens). — Kindertale (G. Gezelle). — Boekennieuws en Kronijk.

Dietsche Warande, N. R., Nr 4. — Philips II, een kunstbeschermer. Gedeelte eener kunsthistorie-studie (H. J. Biegelaar). — Joost Cornelisz Droochsloot en zijn zoon Cornelis (J. H Hofman). — Over de methodische indeeling der doopvonten (P. Saintenoy) — Het lief, onschuldig kwezelke Eene legende (G. R). — Een latijnsch schoolboek met vlaamsche voorbeelden, te Leuven, rond 1183 gedrukt (E. Van Even). — Een zoenbrief van de XIV[e] eeuw, betreffende de familie van der Noot, met heraldieke bijzonderheden (J. Th. de Raadt). — Beeldhouwerk van omtrent 1500 (Alb. Th.). — Uit eene Leyse ter eere der H. Maagd Maria (G Gezelle). — Iets over het tweegevecht van weleer (P. B. Mets). — Het « Nederrijnsche muziekfeest » te Dusseldorp. De psalmen en gezangen (Em. Hiel). — Boekenkennis. — Vondeliana. — Inhoud van tijdschriften. — Omroeper. — Bijlage.

Kempisch Museüm, III, Nr 3. — Eenige aanteekeningen op Molle, Baelen en Desschel (J Th. de Raadt). — XVe eeuwsch kronijkje van het Land van Turnhout (E. T). — Verzoekschrift der inwoners van Westerloo voor het behoud der kloosters 1796 (V. v. d A.) — Veiligheidsbrief van den Hertog van Alençon. 1582 (F. W. Van Spilbeeck). — Schouten van Turnhout vóor den vrede van Munster (B. T.).

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VII, Nr 3. — L'uniforme du régiment du roi d'Espagne en 1702 (A. de la Grange). — Fouilles exécutées sur l'emplacement où était située l'ancienne ville romaine de Carnuntum (J. Presl). — De quelques coiffures militaires (G. Heck). — Découverte de quatre stations préhistoriques et de deux cimetières francs aux environs de Bruges (B[on] Ch[s] Gillès de Péliehy). — Un ancien vitrail de l'église de Blaton (G Hecq) — Le Sénèca-Berg de Borght-lez-Vilvorde (Brabant (Bon de Loë & P. Saintenoy). — Les fouilles de Cheseaux et de Morreus (Suisse) (E. Delessert-de Mollins). — De la classification et de l'organisation scientifique des musées d'archéologie (Bon A. de Loë & E. de Munck). — Procès-verbaux des séances. — Bibliographie. — Mélanges. — Questions. — Réponses.

Am Ur-Quell, IV, Nr 8. — Der fliegende Apis (L. Mandl). – Neulateinische Abderitenschwänke (Dr. L. Fränkel). — Volktümliches aus Schiller und Göthe (R. Sprenger) — Das Wetter im Sprichwort (H Merkens). — Vom deutschen Michel (Dr. B. Saubert). — Alltagglauben und volktümliche Heilkunde galizischer Juden (B W Schiffer). — Vier polnische Lieder (A. Treichel) — Kopflose Spuckgeister (H. F. Feilberg). — Sprichwörter galizischer Juden (J A. Charap). — Bauopfer (H Volksmann). — Sagen aus der Grafschaft Ruppin (K. E. Haase). — Erntespruch aus Pommern (O. Knoop). — Bastlösereime (O. Schell). Kleine Mitteilungen. — Vom Büchertisch.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ TIENDE AFL. ◆

Volkswijsheid in Beeld en Schrift.

(Vervolg).

CESTUI *vaine les plumes au vent.*
Dese want pluijmen inden wint.

Een man houdt met beide handen eene mand vast, met pluimen gevuld, die bij het schudden gaan vliegen.

49. *Ceux ci cait sent á l'un l'autre l'esteuf.*
Dese caetsen deen den andere(n) den bal toe.

Twee mannen spelen met den kaatsbal.

50. *Cestui tourne á tous ventz.*
Dese waeijt met alle winden.

Op den rug van eenen kleinen jongen, die op eene hoogte staat, zijn 2 molenwieken vastgemaakt in den vorm van een St Andrieskruis.

51. *Cestui courre la tette contre le mur.*
Dese loopt met hoft tegen den muer.

Een man loopt gebukt en met het hoofd vooruit in de richting van eenen muur.

52. *Qui est embarque auec le diable il faut quil passe outre auec luy.*

Dese is met den duijvel geschept en hij moeter me ouer varen.

Een bootje zwalpt op het water. Van voren zit een man met grooten hoed, van achter zit de schipper, en in 't midden bevindt zich de duivel, die zijnen klauw in de hoogte houdt.

53. *Cestui pendt la huke au vent.*

Dese hangt die huijck na den wint.

Een man staat aan den oever der zee, en houdt een wapperend doek in de hoogte, dat zeewaarts waait.

54. *Deux sotz en un chapron.*

't Wee sotten in eenen cappruijn.

Twee (gilde-) zotten, met bellekens aan hun kleedsel, steken beide te gelijk hun hoofd in éene en dezelfde zotskap, die met twee ezelsooren versierd is.

55. *Cestui alume une chandelle au diable.*

Dese ontsteect den duijvel een keersse.

De duivel zit op een bankske; bezijden hem staat een blaker met drij keersen. Eene vierde keers wordt hem aangeboden door eenen man, die vóor hem op de knieën zit.

56. *Ici combatent 7. femmes pour une braye.*

Hier vechten 7. wijuen om de broeck.

Zeven wijven vechten; twee liggen op den grond te spartelen, twee andere trachten malkander eene broek te ontsleuren, terwijl nog drij andere vrouwen malkander allerlei keukengerief op het hoofd slaan.

57. *Cestui regarde sur l'euf de la pouille, et l'euf de l'oijson S enfuit.*

Desen siet op thinnen eij, en laet het gansen eij loopen.

Een man houdt in de rechterhand eenen stok, en in de linker een ei, terwijl vóor hem, op den grond, een groot ei op twee vogelpooten wegloopt.

58. *Cestui abaye contre le forne.*

Dese gaept tegen den houen.

Een man staat gebukt voor zijnen oven, en gaapt in de verte.

59. *L'home tient la maison et la femme s enfuit.*

De man hauwet huijs het wijf gat loopen.

Een man werkt uit alle kracht en macht om het verder invallen van eenen zijmuur van zijn huis, en van een afdak dat er aan paalt, tegen te houden; terwijl gaat zijne vrouw al huilende loopen.

60. *Qui scait pour quoij les oysons vont a piedz nudz.*

Wie weet waerom die gansen ber uoets gaen.

Zes ganzen loopen al kwekkende door het slijk.

61. *Cestui rosti le harinc por le crogz.*

Dese braeyt den harinc om den roghe.

Een neergehurkt man plaatst op een vuur eenen vierkanten rooster, waarop een haring ligt. In de linkerhand houdt hij nog zoo'n lekkerbeetje gereed om het te braden.

62. *La grue a ici appellé à manger le renart.*

Hier noijt de craen de(n) vos.

Een kraanvogel steekt den snavel in eene kruik met smallen hals, terwijl de vos het spel zit na te zien.

63. *L'une tond les brebis et l'autre les porceaux.*

Deen scheert de schapen en dander de vercken.

Twee mannen zitten op den grond; de eene heeft een verken op den schoot, de andere een schaap; beide mannen zijn bezig met de dieren te scheren.

64. *Cestui prent l'anguille par la queue.*

Dese heeft den palinck met den steert.

Een man met zwaren baard, de linkerhand onder zijnen mantel verborgen, houdt met de rechter eenen paling bij den steert.

65. *Ici est l'amour à la coste du bourse.*

Hier is de liefde op die sijde daer de tesse : hangt.

Een fraai gekleed man heeft aan den arm eene niet minder schoon getooide vrouw. Beide dragen groote gepinde kragen; hunne kleederdracht is die van den rijken burgerstand in het begin der XVIIe eeuw. De man heeft verders eene geldtasch aan de zijde langs den kant der vrouw, die er de hand ophoudt.

66. *Cestui cij tient vn chien pour garde de sa gibsierx.*

Den hont sit op zij tesse.

Een edelman of krijgsoverste met gepluimden hoed op 't hoofd, lederen handschoenen aan de handen, en den degen aan de zijde, zit op eenen lagen stoel. Op zijnen schoot ligt zijne geldtasch, en daar bovenop zijn hond.

67. *Ici est mis le sot sur les œufs.*

Hier broet de sot die eyers.

Een zot kennelijk aan zijne narrekap, ligt neergehurkt op den grond; achter hem 5 eiers.

(*'t Vervolgt*). J. B. VERVLIET.

Hoogstraten geëxecuteerd bij de muitelingen van Diest in 1601.

(*Vervolg*).

Om tot overeenkomst te geraken had Schuermans aan den Gouverneur beloofd hem « *twee tonnen Hoegaerts bier* » te zenden. De luitenant Lieven Fys was zoo gemakkelijk niet om te bevredigen geweest. Deze deed Schuermans eene obligatie teekenen, die na menige maanbrieven en vele moeilijkheden te Breda « *in 't groene Schilt* » is kunnen uitgekeerd worden met honderd gulden, en eén paar levende « *fasanten* » of tien gulden.

Den 1n Februari werd ook nog een bode gezonden met eenen brief aan Pieter Proost, te *Wecheldersande*, om voort te bestellen te Weert aan Jan Wielen, om te vernemen hoe het garnizoen aldaar zich had verstaan met die van Diest, om Hoogstraten te komen executeeren.

Den 4n Februari werd Nicolaas van Laverson verzocht naar Gheel te reizen om, vanwege het Land van Hoogstraten (1) aldaar protest te doen nopens de executie die zij het Land aangedaan hadden. Bij gebrek aan stellige bewijzen, moest men van deze vervolging op den duur afzien.

(1) Het Land van Hoogstraten bestond van ouds uit de Stad en Vrijheid Hoogstraten, benevens de dorpen Ryckevorsel, Wortel, Minderhout, Meir en Meérle.

Denzelfden dag kwam Willem Schuermans met de drij andere gevangenen van Bergen-op-Zoom. Toen hij hiermede te Diest aankwam, werd hij op zijne beurt geknipt. De muiters hadden nu wel hunne mannen terug, doch eischten thans ook andere peerden. Schuermans zond eenen bode naar Hoogstraten om hiervan kennis te geven. De wethouders gaven dan aan den Schout van Turnhout last om naar Diest eene overeenkomst te gaan sluiten, ten einde Schuermans niet langer te doen ophouden. Wanneer de Schout voor Diest kwam, vond hij de stad gesloten : niemand mocht er in of uit. Hij kon na lang wachten eenen bode met zijne zending gelasten, en verders onverrichter zake terugkeeren.

Na vele beloften en groote verteringen met de oproerlingen te hebben gedaan, werd Schuermans eindelijk los gelaten.

Voor de inwoners der Vrijheid Hoogstraten waren nu de dagen van groote onrust geweken, want het had er genauwd.

De wethouders waren gedwongen geweest eenen soldaat, die alhier op het kasteel lag, te bidden en te smeeken om 400 gulden tegen 18 ten honderd intrest, « *mits dat niemandt aen de Vrijheijt geldt wilde lienen, mienende dat wij altemael vermoort ende verbrant souden hebben geworden.* »

Er bleven nu nog de onkosten uit deze *executie* gerezen, ten bedrage van ongeveer 1800 gulden, over het Land van Hoogstraten te verdeelen. Wortel, Meir en Minderhout weigerden echter voor hunne aandeelen tusschen te komen, totdat een vonnis van het Hof van Brabant, dat nog ruim 300 gulden kwam te staan, die gemeenten tot hunne plicht bracht.

E. Adriaensen.

De muitelingen op het kasteel te Hoogstraten. — Beleg van het kasteel.

Op den 8n September 1602 ging het garnizoen op het kasteel te Hoogstraten, insgelijks aan het muiten, en werd

weldra versterkt door wapenbroeders van andere plaatsen.

Het Spaansch-Belgisch bestuur was niet bij machte om al deze oproerige benden te tuchtigen. Zij waren daarom ook volkomen meester in hun handelen. Daar waar zij genesteld waren, als te Diest, Weert, Hoogstraten, enz., versterkten zij, zooveel het in hunne macht was, de legerplaatsen.

Na vruchteloos alle middelen beproefd te hebben om de muiters van het kasteel te Hoogstraten over te halen, sloeg aartshertog Albert deze in den ban bij decreet van 15^n September 1602. Dit was ook te vergeefs.

Het volgende jaar ontving graaf Frederik de Berg last om het kasteel van Hoogstraten met geweld te gaan innemen en de oproerlingen streng te straffen. In Juni 1603 kwam de Berg te Hoogstraten aan met een wel ingericht leger van 7000 voetknechten en 3000 ruiters. De oproerlingen hadden hunnen tijd niet verwaarloosd, maar intusschen het kasteel heel sterk verschanst. Met hunne legermacht van 2000 voetknechten en 1500 ruiters, allen ervaren mannen, waren zij bekwaam om de Staatschen hardnekkig wederstand te bieden.

Tot meerder verzekering hadden zij, zonder verwijl, de hulp ingeroepen van Prins Maurits van Nassau. Deze aarzelde geenen oogenblik om met de muiters een verbond aan te gaan; want zij waren hem van grooten dienst.

Op den 8^n Juli sloeg Maurits zich met zijn leger te Hoogstraten nêer, en reeds twee dagen nadien, den 10^n Juli, na eenen hardnekkigen strijd, die aan beide zijden veel verlies (1) veroorzaakte, brak het Spaansch leger in aller haast het beleg op. Het kasteel had hierbij veel geleden door eenen fellen brand. Dit kortstondig gevecht kostte ook aan Hoogstraten nogmaals 36 woonhuizen (2). Wat er toen van Hoogstraten nog overbleef, was gemakkelijk om tellen. Buiten het Beggijnhof, dat nog slechts door twee oude beggijntjes

(1) Ende mits de groijte ruine vanden leger dier was geweest van beyden syden, ende de pest tot vele plaetsen begonst te comen, ende groote brant.

(2) Er waren reeds vroeger 242 woonhuizen afgebroken of afgebrand door de legers.

was bewoond, en een Clarissenklooster, bleven er nog 43 woonhuizen recht, benevens ongeveer 20 hutten, met eene bevolking van nagenoeg 500 inwoners. Dit zelfde jaar, in 1603, waren 100 personen door de pestziekte ten grave gesleept.

De vroeger zoo bloeiende Vrijheid zag er dan ook lief uit, dank aan dat Spaansch galgenaas.

Nog 3 jaren bleven de oproerlingen in het bezit van het kasteel, vooraleer zij met het Staatsbestuur eene overeenkomst troffen.

In 1611 werd het kasteel van Hoogstraten bij de mogendheden onzijdig verklaard en de versterkingen er van onmiddellijk geslecht, waarna de graaf van Hoogstraten, Antonis III van Lalaing, er weder vreedzaam bezit van kon nemen.

E. Adriaensen.

Twee Sagen over het Kasteel „Horst", te St. Pieters-Rhode. (1)

I.

Eenzaam en verlaten rijst het aloud kasteel « Horst » in de beemden op, die zijne grachten van weleer vervangen hebben.

Eene sage wordt nog op onze dagen te St Pieters-Rhode en in de omstreken verhaald over den laatsten afstammeling der oude heeren van Rhode, die het slot in de XIIIde eeuw bezat. Deze heer zou zijne jeugd doorgebracht hebben in verre reizen, en eindelijk in het land teruggekeerd zijn, vergezeld van eene schoone jonge vrouw, die hij in den vreemde gehuwd had. Oud geworden reeds, zou zijne sombere en verdrietige inborst hem zeer streng ten opzichte zijner onderhoorigen en fel jaloersch jegens zijne jeugdige echtgenoote gemaakt hebben. Hare gesprekken met den

(1) Provincie Brabant, arrondiss. Leuven, kanton Aarschot.

kapelaan maakten zijne achterdocht gaande. Eens werd een jongeling, die 's anderendaags moest trouwen, veroordeeld om opgehangen te worden, omdat hij zich aan jachtmisdrijf had plichtig gemaakt. In tranen smeltende, kwam zijne verloofde de tusschenkomst der kasteelvrouw ten voordeele van haren aanstaanden echtgenoot afsmeeken, en deze bekwam inderdaad genade.

Weinig tijds nadien, reden de heer, zijne vrouw en de kapelaan in eene koets naar het kasteel van Heverlee, en ontmoetten onderwege eenen bruidstoet. De bruid wierp haren ruiker op de knieën der edelvrouw, die, diep bewogen, de jonggetrouwden door een gebaar met de hand bedankte. De kasteelheer, die de oorzaak van de ontroering zijner vrouw niet begreep, aanzag heur met verwondering. Zij aarzelde om hem te zeggen dat degene, dien zij daareven voorbijgereden waren, de boer was, aan wien hij, gisteren nog, genade had verleend; want zij vreesde dat haar man, die nog eenen wrok tegen dên jongen laat behouden had, den schrik onder de lieden der bruiloft zou verspreiden. Vreezende dat de kapelaan een onvoorzichtig woord mochte uiten, deed zij hem teeken om te zwijgen. De heer verraste dit teeken van verstandhouding. Zijne vroegere kwade vermoedens ontwaakten, hij verloor het hoofd en doorstak met zijnen dolk den ongelukkigen priester, die levenloos achteroverstortte. Op dit verschrikkelijk gezicht, viel de vrouw in bezwijming. Toen zij de oogen weer opende, had zij het verstand verloren en stierf niet lang naderhand. Weldra zag de moordenaar zijne noodlottige dwaling in en, gefolterd door ijselijke droomgezichten, bracht hij het overige zijner dagen door in de eenzaamheid, overgeleverd aan de knagingen van zijn geweten. Hij stierf zonder nakomelingen.

Sedert dien tijd, zeggen de dorpelingen, is het kasteel de vergaderplaats van spoken en helsche geesten, en 's middernachts komt eene groote koets, bespannen met zes zwarte peerden, uit het bosch gereden, waar de puinen van het pershuis liggen, galoppeert de lindendreef door en rijdt den toren binnen. Een onheilspellend licht schijnt door de

schietgaten des torens en eenige stonden nadien, rijdt de koets opnieuw de ophaalbrug over en keert met dezelfde snelheid weder, om in de puinen van het pershuis te verdwijnen.

II.

Eene andere sage verhaalt dat Amelrijk Pynnock, eigenaar van het kasteel en een ieverige volgeling van Nemrod, eens aan zijnen kapelaan verzocht, de mis wat later te beginnen. Dan ware het hem mogelijk, reeds van 's morgens vroeg ter jacht te gaan. De priester stemde daar met grooten tegenzin in toe.

Op eenen Zondag van de jacht terugkeerende, trad Amelrijk de kapel des kasteels binnen, en zag dat de goddelijke dienst bijna geëindigd was. Buiten zich zelven van gramschap, viel hij op den priester aan en doorstak hem met zijnen dolk, aan den voet des autaars zelf.

Sedert dien, zeggen de lieden uit den omtrek, ziet men te middernacht, in de kapel en de zalen van het kasteel, de schim van Amelrijk Pynnock zweven.

Deze sage vertoont eene groote overeenkomst met de voorgaande. Alle twee schijnen betrek te hebben op de moord van een en denzelfden kapelaan van het kasteel « Horst », door eenen heer van het dorp, op een zeer verwijderd tijdstip.

(Naar M. Armand de Behault de Dornon en Paul Combaz, *Le Château de Horst, à Rhode-Saint-Pierre*).

J.-Th. de Raadt.

Spotnamen op Steden en Dorpen.

(Vervolg.)

Eindhout : Tut. (1)

Het dorp Eindhout ligt tegen eenen heuvel die vol ijzersteen zit en waarin men over jaren eene bedding heeft

(1) De Heer Dr L. meldt ons, dat de beteekenis van dien spotnaam te vinden is op bl. 68 van den 2n jaarg. van « De Student. » Daar wij dien jaarg. niet bezitten, hebben wij de aldaar meegedeelde lezing met deze niet kunnen vergelijken.

moeten kappen, om er den steenweg naar Vorst te kunnen leggen. 't Is aan zijne ligging tegen den « Eindhoutschen berg », zooals men daar dien heuvel noemt, dat het dorp zijnen spotnaam verschuldigd is.

« Ons Heer, zoo vertelt de spotzieke bevolking van de omstreken, reed eens uit met eenen wagen, waarop hij al de dorpen had liggen. Kwam hij aan eene geschikte plaats, dan laadde hij een dorp af en reed verder. Zekeren dag kwam hij den Eindhoutschen berg opgereden, maar toen hij op den top was, viel er, door het geweldig geschokkel, een dorp van den wagen, dat den berg afrolde en beneden in de vallei bleef liggen. Dat was Eindhout. Sint-Pieter, die Ons Heer vergezelde, had het bemerkt en zeide het hem. Maar Ons Heer antwoordde : *Tut ! tut !* laat het maar liggen! »

Daarom noemt men het dorp spotsgewijze *Tut*, een toenaam die, naar het schijnt, het voorrecht heeft, de brave Eindhoutenaars in woede te stellen.

Vorst : de Pootzakken.

Die van Vorst dragen den spotnaam van *Pootzakken* en hun dorp heet het *Pootland*, omdat de peeën (wortelen) of liever de *pooten*, zooals men die veldvrucht daar noemt, er vroeger overvloedig gewonnen wierden. Thans is die winning er veel verminderd. De gronden te Vorst zijn zwaar en uitnemend vruchtbaar, en de *pooten* wassen er geerne. De boeren oogstten er alle jaren eene groote hoeveelheid van in, en trokken er een soort van siroop uit. 't Kon dus bijna niet anders, of de inwoners moesten door de plaagzieke bevolking van het omliggende, *Pootzakken* en het dorp waar zooveel *pooten* groeiden, het *Pootland* gedoopt worden.

(*'t Vervolgt*). Jozef Cornelissen.

* *
*

Ziehier eenige narichten over enkele spot- en toenamen, waarvan op blz. 154 van *Ons Volksleven* spraak is.

Baasrode : de Kalfaters.

Sedert lang bezit Baasrode eene scheepstimmerwerf of *zate*, waar de schuiten en booten der beurtschippers en visschers hersteld en gekalefaat worden.

Daar nu de kalefaters met de varenslieden der omstreken het meest in aanraking komen, heeft men, *pars pro toto,* de Baasrodenaars *kal(e)faters* geheeten. Er dient evenwel aangemerkt te worden, dat de kalfaters of breeuwers niet veel achting genieten op de zate; ze staan tot de timmerlui in de verhouding gelijk de diender, handlanger of opperman tot den metser.

Bornhem : de Boschkrabbers.

EEN deel dezer gemeente (Branst, de Hei, de kleine Hei, enz.) was vroeger met kreupelhout en bosch overdekt; thans is er veel gerood en in vruchtbare akkers herschapen. De bevolking der boschstreek, meestal arme lieden, die met moeite eenen *knapper* (een jong rundje), konden kweeken, gingen in de bosschen voeder plukken of schrafelen, d. i. het magere gras met de *zichel* opzamelen in eenen *voeierzak.* Ook gingen zij in den Herfst bladeren *rijven* tot strooisel in den stal, tot bedekking der patattenputten en tot beschutting der leemen muren hunner hutten. In de mastbosschen verzamelden zij toppen en spelden voor brand. Dit aanhoudend geschrafel en gekrab legt den naam uit van boschkrabber, die wederom *pars pro toto* aan al die van Bornhem gegeven werd; deze storen zich daar niet aan; want hun dorp is een van de fraaiste van heel de provincie en ook een der rijkste. Wie kent de brouwerijen van dit bloeiend vlek niet? (Wie langs het *Wargaren* in Bornhem komt, ontwaart rechts in eenen gevel verscheidene kanonballen gemetseld. — Vraag eens, wanneer die gekomen zijn? Gij zult vernemen wat de Franschen daar uitgericht hebben om er *vrij* en *broederlijk* de *gelijkheid* te doen heerschen).

Buggenhout : de Boschuilen.

BUGGENHOUT ligt tegen het Buggenhoutsch bosch, waar vele lieden werken; daarvan de naam van *Boschuilen;* doch men besluite hier niet uit, dat die van *Biggenhaat* uilen zijn; vóórdat de spoorbaan van Mechelen naar Dendermonde daar lag, was er misschien wel iets van. « In 't bosch opgebracht zijn » is eene gezegde dat zijne beteekenis heeft; maar nu is alles daar veranderd.

Eikevliet : de groote Suite.

EIKEVLIET heeft de « eer » genoten den staf van het fransche leger van Louis XIV te herbergen; in de nabijheid ligt nog het gehucht *Souvegour* waar de *Sauvegarde* lag; maar de *groote Suite* was te Eikevliet; daarvan die naam, waarschijnlijk omdat er op die « eer » destijds veel geboft werd.

Liezele : het Overschot van de wereld.

LIEZELE ligt tusschen de heirbaan van Dendermonde naar Mechelen en de kasseide van St-Amands-Puurs-Kalfort; het is ook begrensd door de rivier de Eik; zoodat er zeer weinig gemeenschap tusschen deze en de naburige gemeenten was, en zij om zoo te zeggen, in eenen verloren hoek vergeten bleef; daarvan de spotnaam. Nu is Liezele een zeer lief en net dorpje, dat met Puurs verbonden is door eenen fraaien steenweg. Er bestaat een in Klein-Brabant zeer berucht spotlied op : « De Gulde (Gilde) van Liezel. » Wie kan dit bezorgen aan *Ons Volksleven?*

Mariekerke : de Visschers.

MARIEKERKE is een visschersdorp. De vischleurders van dit plaatsje hoort men tot in de Brusselsche voorsteden roepen : « *Wa' pou.... link kieupp*ⁿ*!* met stemmen gelijk klokken. Deze visschers zijn uitmuntend sterke mannen. In vroeger tijd was 't klein Mariekerke nooit zonder kurassiers in 't leger.

Opdorp : de Plattekeesboeren.

DE vermaarde Opdorp-jaarmerkt heeft, geloof ik, aanleiding gegeven tot dezen spotnaam. De lieden dezer gemeente zijn grootendeels landbouwers, en deze, gelijk al de boeren van dit gewest, maken in den zomer zeer frisschen en smakelijken karnemelkkaas. De vreemdelingen, door dezen overvloed van platten kaas getroffen, hebben hen daarom *plattekeesboeren* gedoopt. Zooals men ziet, is deze titel in 't geheel niet kwetsend. Overigens, de boeren van dit aardig dorp met zijn overgroot jaarmerktplein, hebben wat meer te koop dan plattekees. Hunne boter, hunne kalve-

ren en kiekens zijn te Brussel goed befaamd en hunne akkers zijn zorgvuldig bewerkt en uiterst vruchtbaar.

('t Vervolgt). ***.

Haan en Hen.

Uit het artikel *Le Coq et la Poule dans l'Imagination populaire,* door A. Gittée, verschenen in *Revue de la Belgique* (1889), knippen wij de volgende uittreksels :

— In de Scandinaafsche godenleer komt de haan voor als de wakende vogel.

— Bij de Grieken staat een haan aan de zijde van Pluto en Persephone.

— De «Voluspa», een zang der Edda,vermeldt twee hanen, die tot de omgeving der goden behooren : de eene, van eene helroode kleur, met gouden kam, heet *Fialar* en zit in het « Vogelenbosch », een deel van Ygdrasyl, den « Aardschen Esch ». Tijdens den ondergang der wereld, zal hij de goden en helden wekken, en door zijn gekraai den wereldbrand aankondigen. De andere, donkerrood van kleur, kraait onder de aarde, in de zalen van Hel, de godheid der onderaardsche wereld. (SIMROCK. *Die Edda* (34e en 35e stroof) en voornamelijk bl. 358 (nota op de 34e str.).

— Ziehier een gebruik van het oude Germaansche recht, aangehaald door Jacob Grimm : « Zoo een man, zonder familie levende, na klokslag van middernacht, verraderlijk wordt aangevallen, en den misdadiger doodt, neemt hij drij stroopijltjes uit het dak, zijnen hond aan den band (of de kat in den heerd), of den haan op den balk (men weet dat ieder huis zijnen *hanebalk* had; dit woord duidde den grooten balk aan van het hoogste des daks, in het vertrek zelf waar de bewoners verbleven (1),) gaat er mede vóór den rechter, legt den eed af en is niet plichtig aan moord, naar

(1) Het w. *hanebalk* is nog van dagelijksch gebruik. Het beteekent : Dwarsbalk, die tusschen twee scheergebinten, aan de gordingen vastgetimmerd is.

het geloof dat God hem van valschen eed door het kleinste schepsel kan overtuigen. (J. GRIMM. *Deutsche Rechtsalterthümer,* blz. 588).

— Gansch het Germaansch gebied door, wordt de volksuitdrukking « *de roode haan kraait boven het dak* » gebruikt, om de *vlam* te beteekenen. (GRIMM. *Deutsche Märchen,* bl. 558).

Bij deze aanteekeningen van hoogergemelden schrijver kunnen wij voegen, dat de boeren in het groothertogdom Luxemburg, bij wijze van bedreiging, aan hunne geburen zeggen : « *Ik zal den rooden haan op uw huis zetten* », d. i. « ik zal uw huis in brand steken. »

In de Antwerpsche Kempen, o. a. verstaat men ook zeer goed wat het zeggen wil : « *den rooden haan op iemands dak laten kraaien.* »

Zeggen wij ook, dat onze oude kroniekschrijvers, sprekende van de rampen, waarmede de beruchte Marten van Rossum ons land belaadde, schreven : Marten van Rossum *liet op gansch zijnen doortocht den rooden haan kraaien.*

In het beroemde parallel tusschen *Merten Luther* en *Merten van Rossum,* zegt Anna Bijns, sprekende van de brandstichtingen van dezen laatste :

Al liet Rossom *den haen metten rooden camme*
In Brabant vliegen, zoot heeft gheblеken....

Baron de Reinsberg-Düringsfeld zegt dat eertijds in België (ook in Frankrijk tot aan de Omwenteling) de hanen en de katten als zoenoffers opgedragen wierden, en dat men nog in verscheidene streken op Sint-Jansdag eenen *rooden haan* onthooft en zijnen kop als behoedmiddel tegen den bliksem bewaart.

— Men is het niet eens over den oorsprong en de beteekenis van het haantje dat men op de kerktorens aantreft. Julius Lippert, een Duitsch geleerde, beschouwt het als eene offerande aan den beschermgeest van het gebouw, als een *Bauopfer,* dat men eertijds in de grondvesten, dikwijls onder den dorpel, begroef.

— In Slavonië begraaft men in de grondvesten *een levenden haan* of eene vledermuis, om den geest der aarde gunstig te stemmen.

— Het gekraai van den haan is in de taal, door alle tijden heen, ook het begin van den dag. Jacob Grimm geeft daarvan veel voorbeelden, getrokken uit de Westersche schrijvers. Ook de Grieken kenden dit spraakgebruik.

— In de volkssagen zien wij den duivel de vlucht nemen, waneer hij den haan hoort kraaien. Dit gekraai is hem bijzonder onaangenaam, daar hij enkel des nachts kan werken.

— De volksweerkunde leert dat men acht dient te geven op het gekraai van den haan, die algemeen voor weervoorzegger aanzien wordt. Bij onze boeren is het hanengekraai, voornamelijk bij warm weder, een voorteeken van regen. « *De hanen kraaien om regen* », zegt men in Vlaanderen. Dikwijls duidt het enkel verandering van weder aan.

— *Met Drijkoningen lengen de dagen 'nen haneschreeuw* is eene boerenspreuk in Vlaanderen. Elders, in de Kempen, heet het : *Met Drijkoningen lengen de dagen 'nen haneschree* (haneschrede).

— Naast de hanengevechten, bestaat er nog een ander volksvermaak, waarin de haan slachtoffer is. 't Is het *hanekappen*, dat op bl. 77 van den 1ⁿ jaarg. van *Ons Volksleven* beschreven is.

— *Den haan inhalen* is een oogstfeest dat gevierd wordt bij het inschuren der laatste kar graan, en in Luxemburg bij het naar huis voeren der laatste vracht aardappelen.

Waneer de laatste kar koren geladen is, mag iedereen er op gaan zitten. Men steekt er loovertakken, *meien* op, versierd met gekleurde linten, groen en bloemen. Eertijds was't 't gebruik, dat men aan een' der meien eenen haan hechtte; van daar de uitdrukking : *den haan inhalen.*

— In sommige streken van Zweden en elders, versiert een haan den meiboom.

('t Vervolgt). Alfried Harou.

Kempische Sagen. (1)

35. (158.) **Het Fluiterke.**

Op de hoeve « de Viesenbosch » te Pulderbosch, die thans nog bestaat, woonde over lange jaren een knecht, die « iet meer kost » als andere menschen. Waar die knecht ook ging of stond in het veld, altijd was hij vergezeld van een wonderschoon vogeltje met schitterende pluimen, dat op zijnen schouder zat of op den zaal van zijn peerd ging rusten. De menschen hieten dat vogeltje het « fluiterke ». Was de knecht van huis, dan zag men het fluiterke niet: het hield zich verborgen in eenen vlierstruik. Zong de knecht een liêken, het fluiterke zong het na, en floot hij een deuntje, het vogeltje floot het ook. Eens wierd er te Pulderbosch door eenen pater eene missie gepredikt, en de lieden der hoeve zeiden tot den knecht, dat hij eens aan den pater moest vragen, wat hij over dit wonder vogeltje dacht. De knecht beloofde zulks te doen, maar toen hij ging om den pater te spreken, hoorde hij het vogeltje op treurigen toon zingen : *Vaarwel! vaarwel!... O! bitter scheiden, dat eeuwig, eeuwig duren moet!*

De pater ging aanstonds mede en zag het fluiterke zitten. Hij sprak het aan en zeide: « Fluiterke, fluit! » maar het vogeltje zweeg. Dan zeide hij : « Fluiterke, zingt! » maar het fluiterke bleef stom. Toen sprak de pater tot het fluiterke : « Als ge niet meer fluiten of zingen en wilt, zult ge in der eeuwigheid niet meer fluiten of zingen. »

Na deze woorden verdween het wonder vogeltje, en sedert dien zag men het niet meer weder.

(*Pulderbosch*).

36. (159). **Onze-Lieve-Vrouw van Pulderbosch.**

In de kerk te Pulderbsch berust een wonderbeeld van O. L. Vrouw. 't Is een uit hout gesneden beeldje, eene span hoog, dat door den ouderdom eene zwartachtige kleur ge-

(1) Vervolg van bladz. 118.

kregen heeft. Aan den hals draagt het eenen zijden draad.

Aan dit beeld is de volgende legende verbonden :

Een man van Santhoven vond het beeldeken te Pulderbosch, ter plaatse « het Heiblok », dat te dien tijde eene baan was, met boomen en strunken bezet. Hij nam het mede naar huis en sloot het in zijne kist. Toen hij het er den volgenden morgen wou uithalen, zag hij, tot zijne groote verwondering, dat het verdwenen was. Eenigen tijd nadien, kwam de gilde van Santhoven te Pulderbosch en deze vond het beeldeken op dezelfde plaats, waar de Santhovenaar het opgeraapt had. Men nam het mede naar huis, maar het verdween ten tweeden male en keerde naar zijne vorige plaats weder. Er was alsdan een zijden draad gespannen van het beeld tot aan de plek, waar heden de kerk staat. Spoedig wierd daar eene kapel gebouwd, die thans verdwenen is en waar tegenwoordig de koor der kerk oprijst. Deze kapel wierd met der tijd eene druk bezochte bedevaartplaats, waar, in de octaaf van O. L. Vrouw-Halfoogst, processiën van Massenhoven, Viersel en andere dorpen naartoe kwamen. Uit dien toeloop van volk zou de vermaarde jaarmerkt ontstaan zijn, die nog telken jare door de inwoners van de omliggende dorpen druk bezocht wordt. Thans is er van eene bedevaart of begankenis geen spoor meer over. Als te Pulderbosch de processie uitging, bestond eertijds, zegt men, het gebruik, dat gildebroeders van Santhoven het beeld droegen.

(*Naar eene mondelinge overlevering te Pulderbosch*)

JOZEF CORNELISSEN.

37. (160.) **Op een dwaalkruid getrapt.**

INDIEN men, bij avond of nacht, het ongeluk heeft op dwaal- of doolkruid te trappen, dan is het stellig dat men dien nacht niet zal thuis geraken, al ware men dan ook maar vijf minuten van huis verwijderd, maar den geheelen nacht zal ronddolen. Gelukkig dat dit kruid zeer zeldzaam is.

Het kan ruim twintig jaar geleden zijn. Een boerken uit mijne geburen had op eenen zondagavond, in het najaar,

met de kaart zitten spelen bij eenen ouden jonkman, een tiental minuten van zijne woning, en keerde rond den tienen huiswaarts. Er stond geene maan aan den hemel, maar het was toch niet « balkdonker ». Na eenige boogscheuten gaans kwam hij aan een zijstraatje dat hij insloeg, hoewel hij nu, zonder het te weten, meer en meer van huis afdwaalde. Hij gaat straat op, straat af, den eenen weg in, den anderen uit, maar zonder den rechten weg naar zijne woning te vinden. Dan komt hij weer aan een hem bekend huis, doch durft de lieden niet wakker maken, uit vreeze van 's anderendaags uitgelachen te worden. « Nog een beetje geduld, » denkt hij in zijn eigen, « ik zal er toch wel komen », maar 't is verloren : hij vindt zijnen weg niet. Uitgeput van vermoeienis, komt hij rond vier uren van den morgen weer aan een geburenhuis, trekt zijne stoute schoenen aan en roept de lieden op. Hij vertelt hun zijn wedervaren en zegt dat hij als betooverd is, en den weg niet kan vinden, hoewel hij erkent maar eenige minuten van zijn huis te zijn. Een der lieden vergezelt den verdwaalde tot aan zijne woning, opdat hij nu toch zeker niet meer zou verloren loopen, ofschoon de dageraad al begon te schemeren. De verdoolde man had op een dwaalkruid getrapt.

(*Gehoord te Heist-Goor*). FRANS ZAND.

Boekbespreking.

Un Usage fétichiste à Braine-l'Alleud. I. La Croix St-Zé ; qui était St-Zé ; un usage populaire, par C. J. SCHEPERS.

II. Quelques usages similaires, par O. COLSON. (Extrait de Wallonia, in-8° de 8 pag. Liége, 1893).

Onder bovenaangehaalden titel deelen de Heeren Schepers en Colson eene merkweerdige bijdrage mede tot wat men « de spelden en nagels in 't volksgeloof » pleegt te noemen. Reeds vroeger

(ziet *Ons Volksleven,* deel III, bl. 57) hadden wij gelegenheid om eenige woorden te zeggen over het bijgeloovige volksgebruik, van de ziekten, voornamelijk de koorts, aan boomen of andere voorwerpen, bij middel van spelden of nagels vast te speten, om zich zelven of anderen te genezen.

Dat het gebruik overoud is, blijkt gereedelijk uit de aangehaalde voorbeelden, alsook uit de beschouwingen door den Heer Colson erbij gevoegd. Ook wij bezitten over dit belangrijk onderwerp eenige aanteekeningen, die wij bij gelegenheid in ons tijdschrift zullen mededeelen. J. B. VERVLIET.

JOSEPH DEFRECHEUX. — **Vocabulaire de noms wallons d'aminaux** (Liége, Luxembourg, Namur Brabant, Hainant), avec leurs équivalents latins, français et flamands, suivi d'une table alphabétique de ces dénominations. 3e édit. ornée de nombreuses gravures. Liége, H. Vaillant-Carmanne. — Fraai boekdeel van 174 bl. in-8° met talrijke figuren in den tekst.

Een der beste werken, zoo niet het belangrijkste van al, door den nog jeugdigen, maar reeds gunstig gekenden hulp-bibliothecaris der Luiksche Hoogeschool uitgegeven, is voorzeker zijn *Vocabulaire de noms wallons d'animaux.* Dat het boek op betrekkelijk korten tijd eene 3e uitgave beleeft, dat het verders van Staatswege voor prijzen, school- en andere boekerijen aangeprezen wordt, pleit stellig in het voordeel van den schrijver, die zorg noch moeite gespaard heeft, om zijn werk zoo volledig mogelijk, nuttig en aantrekkelijk te maken.

Van elk dier of diertje, vogel, visch of insekt, waarvan de Waalsche benaming hem bekend is, geeft hij de nevengedaanten van het woord, in de Waalsche gouwspraken voorkomende. Hij voegt er tevens de Fransche, Latijnsche en Vlaamsche namen bij, met eene korte, maar zakelijke beschrijving van het vermelde dier, waarvan niet zelden de afbeelding den tekst vergezelt, en aldus aan dezen meer duidelijkheid bijzet.

Eene lijst der geraadpleegde werken, en eene tafel der Latijnsche, Fransche en Vlaamsche diernamen besluiten het werk, dat wij onzen lezers volmondig aanbevelen.

De Heer Defrecheux is overigens een dier rechtgeaarde Walen, die bij iedere gepaste gelegenheid voordeel weet te trekken uit zijne kennis van het Vlaamsch, wat zijne werken niet weinig in belangrijkheid doet winnen. Menig Waalsch woord toch, draagt bij nader onderzoek, gemakkelijk te herkennen sporen van zijnen Vlaamschen oorsprong; voorwaar geen gering bewijs van het nut, dat de kennis onzer taal aan de Walen verschaffen moet.

J. B. VERVLIET.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, VI, Nr 4. — Het volkslied (P. van den Broeck). Bijdrage tot den Nederl. taalschat (A. van Heuverswyn) — Het Kiemspel (J. van Vlierbergen). — Strijdlied der Vlaamsche veldbewoners (A. van Heuverswyn). — Sint-Marten (P. van den Broeck en A. d'Hooghe). — 't Kruiskapelleken of de sprekende Lieve Heer (D. M.). — Fransche tijd te Oudenaarde *(vervolg)*.

Biekorf, IV, Nr 17. — Over de cholera (Dr A. Depla). — Creator alme siderum — De Ooge der Oostzee (J. van de Kerckhove). — Alcarazza (J. Claerhout) — Mingelmaren.

Nr 18. — Over de cholera (Dr A. Depla). — De zaadfooie (B. v. N.). — De Ooge der Oostzee (J. van de Kerckhove). – Uit de Germaansche Godenleer (J. Claerhout). — Gedicht (G. Gezelle). — Mingelmaren.

Het Belfort, VIII, Nrs 9-10. — Hypnotism (J. van Campen). — De christelijke geest in man en kunstenaar (M. de Baets). — Het ontzet van Sint-Bertewins (E. de Lepeleer). — Gilde en corporatie (A. van den Broeck) — Vacantiefeesten (Y en Z) — Wenken en vragen (L S). — De Godsdienst, zijne vijanden en onze plichten (J. M. Bergmans) — Tehuis van Arnhem (Dr Claes). — Driemaandelijksch overzicht (L. Cl.). — Boekennieuws en kronijk.

Wallonia, I, Nr 10. — Contes merveilleux. IV. Jean de Berneau (F. Yserentant). — Beotiana XV. Le cuisson à distance et le crapaud récalcitrant (F. Ramboux). — XVI Les chasseurs de mouches (J. Bury). — XVII. La croix qui butte (O. C.). — Fables. III. (Z. Henin). — Notes et enquêtes (O. C.) — Bibliographie (O. C.).

Revue des Traditions populaires, VIII, Nr 10. — Jeux et fêtes des saisons. I. Les jeux de l'Espérouquère dans la Chalosse (J. de Laporterie). — II. L'aubade de la St. Laurent en Champagne (F. Fertiault). — Le portrait de la maîtresse. VI (J. F. Bladé). — Miettes de folk-lore parisien. XXVI (H. Lebrun). — Les villes englouties. CXIII-CXXVI (R. Basset). — Le feu II. Le symbolisme du soleil et du feu (Mme H. Murray-Aynsley) — La Belle au jardin d'amour (Ch. Beauquier). — Contes estoniens. II. Analyse des contes de Kreutzwald III. Contes estoniens. (A. Dido). — Les pastiches de chansons populaires. IV (D. Bourchenin et P. S.). — Les Pourquoi LXXXVI Pourquoi Ste-Anne est la patronne des menuisiers (F. Duynes). — Les empreintes merveilleuses. XXIV-XXXIX (R. Basset). — Bibliographie. — Notes et enquêtes. — Réponses.

→ ONS VOLKSLEVEN. ←

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ ELFDE AFL. ◆

Volkswijsheid in Beeld en Schrift.

(Vervolg).

CESTUI *est un flateur.*

Dit is een pluijmstrijcker.

Een deftig gekleed heer gaat zijnen weg, eenen gemeenen man afwijzende, die den hoed in de eene hand, met de andere eene pluim over den arm des edelmans strijkt.

69. *Cestui porte la mort á son poitrine.*

Dese draecht de doot in syne(n) boesem.

Een man met langen mantel, en als een geleerde afgebeeld, draagt op zijne borst een masker in den vorm van een doodshoofd.

70. *Le naturel du chat c est prendre des souriz.*

Twilt al muijsen wat van catten comt.

Eene groote ineengedrongen kat loert op een muiske, dat al snuffelende vóor haar heenloopt.

71. *Cestui pendt au chatte la sonette.*

Dese hangt die catte de belle aen.

Een jongeling zit neergehurkt bij eene jonge kat; met de rechterhand heeft hij haar bij den kop vast, terwijl hij in de

linker een bellcken houdt, dat aan eenen band hangt.

72. *Cestui veult aller tout droit au monde.*
Dese wilt met rechtverdicheijt doer die werelt comen.

Een gerechtsdienaar met het zweerd aan de zijde, en eene spies in de hand, staat in rechte, stokstijve houding.

73. *Il m'en fault abbaisser pour aller au monde.*
Ick moet mij crommen sal ick door de werelt commen.

Een arme man staat, als op de knieën kruipende afgebeeld, in eenen wereldbol, met een kruis bekroond.

74. *Ceux ci kyent tous deux par un trou.*
Dees twee schyten door een gat.

Twee jonge mannen met afgestroopte hozen, zitten rug tegen rug neergehurkt. Tusschen hen in ligt er eene.... geurige pastij op den grond.

75. *Cestúi a deux blancz piedz.*
Dese heeft twee witte voeten.

Een fraai gekleed heer met langen puntigen baard, pinkraag en versierden mantel schijnt in gesprek te zijn. Aan zijne voeten draagt hij witte lage schoenen met eene roos versierd.

76. *Cestui quij veult prendre du miel il faut q'uil endure que les mouches le picquent.*
Die hoonick wilt eeten, moet lijden dat hem de biien steeken.

Een boer heeft eenen biekorf omgeworpen en wordt nu van de bieën aangevallen.

77. *Cestui fait tourner le monde sur poulce.*
Dese doet de werelt op sijn duymke(n) drayen.

Een rijk gekleede edel- of krijgsman houdt de rechterhand opgeheven, en laat op zijnen duim eenen wereldbol met kruis rusten. Hij draagt eenen gepluimden hoed op het hoofd; rond den hals heeft hij eenen kanten kraag, enz. Zijne linkerhand rust op een rapier.

78. *Cestui sist entre deux chairs en cendres.*
Dese sit tuschen twee stoelen in d assen.

Een man ligt, half opgericht, op den grond, die met assche bestrooid is. Zijne armen rusten op twee omgeworpen houten stoelen zonder rug.

79. *Il se monstre co(mm)e tenaijlle sur vn porceau.*

Het sluijt ghelijck een tanghe op een vercken.

Een zwijn loopt al snorkend rond met eene tang op den rug.

80. *Ceste pent la bleu huke a son mari.*

Dese hangt haren man die blau huijck om.

Een man in krijgsmansdos met eene haren muts op 't hoofd en eenen sabel aan de zijde, staat marschveerdig. Terzijde, eenigszins achteruit, staat zijne vrouw in fraai huisgewaad. Met de rechterhand houdt zij eene huik vast waarmee zij haren man gansch overdekt.

Die leste afbeelding staat van onder in het midden der plaat, en heeft, zooals wij reeds gemeld hebben, haren naam aan het geheel gegeven.

*
* *

Hiermede is de beschrijving der plaat ten einde. Wij hebben met inzicht bij elk spreekwoord eenige woorden uitleg omtrent het afgebeelde gevoegd. Het valt den lezer alzoo gemakkelijk de woordspeling te vatten, te meer daar de figuren letterlijk den tekst der spreekwoorden weergeven. De beteekenis, natuurlijk, is heel wat anders; doch daar het hier slechts spreekwoorden van dagelijksch gebruik geldt, is de zin er van gemakkelijk te vatten, en hoeven wij er niet verder over uit te weiden.

De tekst van enkele dezer spreekwoorden is wel wat plat; doch om der volledigheidswille waren wij verplicht alles mede te deelen, wat de plaat bevat. Men merke overigens aan dat het volk, zoo min nu als vroeger, er geene doekskes om windt; en is men nu in hoogeren stand wat kieskeuriger in uitdrukking dan eertijds, de zeden zijn er niet te beter om. In vroeger eeuwen stoorde men zich minder om het woord dan om de daad; nu, met onze zoo geroemde bescha-

ving, veroordeelt men het woord dat aanstootelijk is, en weet men voor de daad, hoe gemeen of slecht zij ook weze, steeds allerlei verontschuldigingen in te brengen, als de plichtige het maar zoo weet te schikken, dat de opspraak vermeden wordt.

Andere tijden, andere zeden. Indien er te kiezen viele, dan zou menig rechtschapen man liever de eenigszins ruwe zeden van vroeger, toen men het hart op de tong droeg, verkiezen, boven de schijnschoone zeden van onzen tijd, waarin men dikwijls denkt eenen engel bij den kop te hebben, terwijl men eenen duivel bij den steert houdt.

J. B. Vervliet.

Eenige Bescheiden,

dienstig tot de geschiedenis der heksen-processen in de Nederlanden, in de XVe en de XVIe eeuw.

Terwijl ik de rekeningen der Schouten van Antwerpen en Markgraven van den lande van Rijen doorliep, vond ik daarin eenige aanteekeningen betrekkelijk rechtsgedingen van gewaande tooveressen. Vermits die aanteekeningen ons wetenswaardige bijzonderheden leveren over eene stof die, niet ten onrechte, een levendig belang inboezemt aan degenen die de studie der vroegere zeden ter harte nemen, zoo haast ik mij ze aan het oordeel der belanghebbenden te onderwerpen, en meen daartoe niet beter te kunnen doen, dan de teksten ongeschonden openbaar te maken. Ze zijn er des te welsprekender om in hunne vreeselijke naïveteit.

*
* *

Onderzoek ten laste eener diefegge en eener tooverheks. Deze laatste maakt te haren voordeele gebruik van de toegevendheid, waarmede de eerste behandeld werd.

« Van eender armen diefeggen, geheeten Heins, des scrynmakers wyf, van dat zy in 't vleeschuys vleesch gestolen hadde, dair mede zy bevonden werdt. Ende mits dien, *na behoirlycke examinatie* ende dat men aen huer anders niet en vant, zy billicx dair af opte cake behoirde gestelt te wordenen ende gecorrigeert, anderen ten exemple openbairlic, ende soude alsoe tot eeweegen daigen gescoffiert ende bescaemt hebben geweest. Ende want huer man een goet scamel man is, die gherne mit God ende mit eeren duer die werelt geraken soude, mit jongen kinderkens, die hy van huer heeft, den scouthet oitmoedelick gebeden heeft om zyne gratie; soo ees 't, die selve schouthet, aengesien d' onnoselheyt ende armoede van den goeden man, mits oic dat men anders op huer niet en vant dan voirscreven is, ende heeft huer die selve criminele pugnitie verdragen mits crigende dair af, tot myns genedichs heeren behoef, x Rynsguldenen, *qui valent* ij pond, x schellingen groten. »

*
* *

« Van twee touveressen, geheeten..... (1), van dat zy op die selve tyt gevangen worden als waerseggerssen ende insgelics mits huerder vouverien (2), sonder hebben gestaen opte cake als voere, mair mids dat de scouthet der diefeggen voirscreven gratie dede, mits der voirscreven compositien, soo heeft hy oick dese in gracie genomen, mids geloeften die zy hem deden van nymmermeer mit huerer vouverien (2) omme te gane noch t' Antwerpen te commen, ende dair toe te gevenen, tot myns genedichs heeren behoef, x Rynsguldenen, *qui valent* ij pond x schellingen groten » (3).

* *
*

(1) In blanco. (2) Of *bouberiën*. Wat beteekent dit woord eigenlijk? In Kiliaen is het niet te vinden. (3) Rekening van Jan van Ymmersele, ridder, burggraaf van Aalst, heer van Itegem, enz., loopende van Kerstmis 1498 tot den 4n November 1499. (Zie over dit personnage J.-Th. de Raadt, *Les Seigneuries du pays de Malines. Itegem et ses Seigneurs* (onder druk). *Rekenkamer van Brabant;* Algemeen Rijksarchief, register Nr 12904.

Beschuldiging van tooverij, ten laste van Anna Faes en van hare moeder, Elisabeth Stuypen, te Nijlen. De eerste op de pijnbank gelegd en veroordeeld. Loslating harer moeder, onplichtig erkend.

« In den iersten, alsoe de voorscreven schouteth van Lyere op den xxvj^{en} Augusti anno xv^{c}lxxx.ix gevangen heeft genoemen Anna Faes, brosis, met Lisken Stuypen, haer moeder, woonende tot Nylen, om dat se befaempt waeren te wesen tooveressen, soe is de selve Anna Faes by den voorscreven schouteth in rechte beticht ende aengesproken, die tegen haer genomen heeft capitale conclusie *cum clausula capitulari.* Welcke Anna Faes met vonnis van borgermeester ende scepenen der voors. stadt is op den xix^{en} Aprilis anno xv^{c} tnegentich, midts haere joncheyt, soe te presumeren is, als gheen vyfthien jaren oudt wesende, alleenlyck gecondemneert te doene honorable amenden, blyckende by den vonnisse, daer aff synde. Ende alzoe de selve Anna Faes van den xxvj^{en} Augusti anno lxxxix gevangen is geweest tot den twintichsten April daernaer, wesende twee hondert xxxvj daghen, betaelt den cipier voor haer montcosten vier ende eenen halven stuyvers 's daechs, beloopt voor de voors. ij^{c}xxxvj dagen, liij pond xj schellingen. »

Op den kant stond :

« Ghemerckt by den vonnisse, in den text geruert, die voirs. Anna Faes is van haere gevanckenisse geabsolveert geweest, eensdeels midts haere jonckheyt, vergeffenisse te bidden die justicien ende een heel jaer des vraydaechs te vasten, te watere ende te broode, soe schynt die gevangene genoech vuyt gratie gerelaxeert geweest te zyne, soe dat naer alle redelyckheyt zy wel hadde behoven te betaelene die coesten van haere gevanckenisse, sover die alhier te bringhen ten laeste van wylen Zyne Majesteyt, om welcke redenen soe woerdt die partye hier geroyeert, laetende desen officier in zyn geheel die te verhaelen, daer ende alsoe hem dat goet duncken sal. »

« Item alsoe die voors. Lisken Stuypen is bevonden nyet culpabel te wesen, is de selve naer dyen sy xxv dagen hadde gevangen geseten van der hachten ontslagen. Betaelt aen den cipier voor de voorscreven xxv dagen montcosten, tegen iiij 1/2 stuyvers 's daechs

v pond xij 1/2 schellingen. »

Op den kant stond :

« By zekere billet van coesten, geverifficeert by schepen der stadt Liere, onder het hanteecken van J. Courtois ende der stadt zegel, op 't spacium der selver gedruckt, dienende voer meer andere partayen hier naer, dan alsoe die voirscreven Lisken by de voirscreven scepenen is van haere gevanckenisse ontslagen, als nyet culpabel wesende, soe dat schynt, dat dese ende dyergelycke coesten behoiren te commen ten laeste van den officier, die zyne aprehentie qualyck heeft gedaen, dan alsoe deselve zyn gedaen in faveur van justicie, soe is ten bevele geordineert, met interventie van d'officie fiscael, dese ende dyergelycke coesten te passeeren. »

« Item betaelt Peeter van Arent, weert in de « Roose », tot Lyer, drye gulden ende seven stuyvers, die verteert heeft den scherprechter, doen hy binnen Lyer gecomen was om Anneken Faes, brosis, te pynigen, blyckende by quitancie; aldus hier . . . .
iij pond vij schellngen. »

« Item betaelt aen den procureur, die inde saecke van Anna Faes den voorscreven schouteth heeft gedient ende gemaect de scrifturen ende gehouden diversche termynen, als blyct by quitantie, daer aff synde, acht Rynsgulden; aldus hier . . viij pond »(1).

***

Vervolging ingespannen tegen Katharina van den Bulcke, bijgenaamd Paesschynens, en haren zoon. De moeder op de pijnbank gelegd, veroordeeld en gerecht door de koord en het vuur. De zoon vrijgesproken.

« Ierst, alsoe wylen Joncker Willem Brant, schouteth der stadt van Lyere, in den jaere xv^c ende lxxx.ix, in Novembri, gevangen heeft gehadt een toovernesse, by name Catlyne van den Bulcke, die men hiet Paesschynens, soe heeft de voorscreven schouteth in rechte tegen de voorscreven Catlyne geconcludeert ten eynde dat by vonnisse van borgmeester ende scepenen der voorscreven stadt van

(1) Rekening van Hendrik 't Seraerts, markgraaf van den lande van Rijen, loopende van den 17^n September 1585 tot den 6^n November 1599, sterfdag van dien persoon. *Rekenkamer van Brabant*, reg. N^r 12908.

Lyere de voorscreven Catlyne soude vercleert wordden verbeurt te hebben haer lyff ende haer goet tot behoef van Syne Majesteyt. Welcken volgende, is die voorscreven Catlyne naer langdurighe procedure, by vonnisse van de voorscreven wethouderen gecondemneert geweest, verbeurt te hebben haer lyff ende goet, tot behoeff van Zyne Majesteyt, ende geëxecuteert te wordden metter coorde ende vuere, datter de dood naer soude volgen. Welck vonnisse de voorscreven schouteth van Lyer vuyten name van desen rendant oock heeft ter executien gestelt ende volbrocht, blyckende by der attestatie van borgmeester, scepenen ende raidt der stadt van Lyere, hier mede geexhibeert. Ende heeft de voorscreven schouteth, vuyten name ende van wegen desen rendant, metten man van de voorscreven Catlyne nopende haere achtergelaeten goeden eenen vuytcoop gedaen, voor de somme van dertich Rinsguldenen. Aldus hier, tot behoeff van Syne Majesteyt, . . . xxx pond ».

Op den kant :

«Item alsoe de voorscreven schouteth den achtsten Novembris anno xv^c^lxxx.ix om Lyn (1) Paesschynens voorscreven met haeren sone t'apprehenderen, heeft moeten nemen voor convoy den meyer van Emelen ende eenen sergeant met twintich soldaten, heeft aen den selven betaelt . . . vj pond xviij schellingen ».

«Item betaelt aen de vacatien van de wethouderen ende secretaris, gevaceert hebbende over het nemen van der informatie ende de voorscreven Lyn Paesschynens diversche interrogatie voor te houden xvij pond vj 1/2 schellingen ».

«Item van derthien getuygen, elcken getuyge drystuyvers, ij pond ij stuyvers.

»Item betaelt aen eenen bode die naer Poederle gesonden is, om de saecke van de voorscreven Catlyn ende ander gevangene, j pond xij stuyvers ».

« Item alsoe de voorscreven Catlyn Paesschynens met haren sone gevangen is den viij^en^ Novembris anno xv^c^lxxx.ix, ende dat haren sone, als nyet culpabel bevonden, is den x^en^ Novembris gerelaxeert, ende de voorscreven Catlyn ierst geexecuteert den xx^en^ January

(1) Verkorting van Catlyn.

anno xv^{c} tnegentich, makende tzamen lxxvij daeghen, betaelt aen den cipier à raison als vore xvij pond vj 1/2 schellingen.

Item betaelt aen den voorscreven cipier van dat hy met die van synen huyse de voorscreven Lyn Paesschynens diversche nachten gewaect heeft, op dat se nyet vuytbreken oft haer selven nyet ombrengen en soude . . . . . . vj pond.

Item noch betaelt den voorscreven weert (in den « Valck ») xxviij gulden en xvij stuyvers, voor de verteerde costen, by den voorscreven scherprechter verteert, soe ten tyde als hy tot Lyer was vacerende om de voorscreven toovernessen te pynigen, als oock doen de voorscreven Lyn Paesschynens is gejusticieert geweest. Aldus hier xxvij pond xvij schellingen.

Item betaelt den voorscreven scherprichter van dat hy Lyne Paesschynens heeft geexecuteert mette coorde ende viere ij pond x schellingen.

Item van hout ende stroo . . j pond xij schellingen.

Item betaelt den voorscreven scherprichter voor zyne vacatien van dat hy dryentwintich daegen tot Lyer gevacheert heeft, zoe in 't gaen, comen, als stil liggen, ten tyde van de voorscreven executie, als oock om te pynigen de voors. Lyn Paesschynens ende ander tooveressen ende die befaempt waeren van tooverye, 's daechs twee gulden; compt voor de voorscr. dryentwintich dagen xlvj pond.

Item betaelt aen Lauryes Schildekens, colffdrager, van dat hy tot Lyer is geweest te peerde over d'executie van de voorscreven Lyn Paesschynens, voor zyn vacatien ende peerthuere vij pond iiij schellingen.

* * *

Vervolging ten laste van Anna Cops, van Katharina Brosins en hare dochter Mayken Zij worden op de pijnbank gelegd (1). De eerste voor zeven jaar verbannen. De twee anderen vrijgesproken.

« Item soe de voorscreven schouteth den sesthienden Novembris lxxx.ix gevangen heeft Anna Cops, oock grootelyck befaempt van

(1) De twee nota's die van deze vermeende tooveressen spreken, zeggen niet

tooverye, de welcke rechtelyck aengesproken synde, is de selve Anna Cops by vonnis van borgermeester ende scepenen der stadt van Lyer op den Xix^{en} Aprilis a° tnegentich (1590) gebannen, den tyt van zeven jaren; betaelt den cipier voor hondert sessenvyftich dagen montcosten tegen iiij 1/2 stuyvers 's daechs, compt

xxxv pond ij schellingen.

« Item heeft de voorscreven schouteth den lesten Decembris anno x^{v} lxxx.ix gevangen Lyn Brosins, met haer dochter, Mayken, oock om dat se befaempt waeren van tooverye, die welcke den derden January anno tnegentich syn ontslagen; betaelt aen den voorscreven cipier voor henne costen j pond vij schellingen (1). »

J.-Th. de Raadt.

Translaet van den Ban ende placcaet

vuytghegaen ende ghedecreteert by de Ertzhertoghen onse genaedighe Princen, Teghens die ghemuytineerde van Tcastel van Hoochstraten.

Tot Brussel By Rutgeert Velpius, gheswooren Boeck-drucker ende Boeck-vercooper, in den gulden Arent by t'Hoff, M.D.C.JJ. met Priuilegie.

—

De eertzhertogen

ALZOO wij onsen Leger hadden doen vergaderen om te ontsetten de stadt van Graue, die de vyant belegert heeft, en(de) alwaer de soldat(en) daer inne zijnde, zich vromelyck verweren, ende groote(n) ende eere behalen. Ende gaende selfs in persoone om dit int werck te stellen, zijn bericht geworde(n), dat sommige soldaten van onsen voorscreven leger, die zeer nae bij des vyants leger was, onder schijnsel van te willen mutineren, om te becomen tghene zij valschelijck voordere(n) hun schuldich te zijn hebben schellemsche wijse verlaten hun vendels ende vanen, en(de) naer vele aenslagen op ver-

dat deze gefolterd werden, maar dit kan men opmaken uit de hierboven vermelde uitgaven, naar de bijzonderheden betrekkelijk Katharina van den Bulcke, bijgenaamd Paesschynens, en die uit dezelfde rekening getrokken zijn. Men leest er inderdaad, dat de betalingen aan den beul gedaan zijn voor de onkosten en bezoldigingen tijdens de foltering van *Lyn Paesschynens ende ander tooveressen*. Die *ander tooveressen* zijn Anna Cops, Katharina Brosins en hare dochter.

(1) Voormelde rekening van Hendrik 't Seraerts.

scheyden plaetsen, hebben by schelle(m)achtige ende verraderlijcke middelen ingenomen het casteel va(n) Hoochstraten, Geuende bij vele ende crachtige teekene(n) te kenne(n) dat zij tracteren ende correspondencie houden met onse vyande(n) ende zich met hun willen behelpen. twelck bij alle redenen ende wetten verboden wordt, ende noyt bij andere soldaten geplegen is geweest. Maer ter contrarie degene die hierbevoiren in mutinatie waren, als de vyant eenige van onse steden belegert heeft, oft dat wy volck vandoen hadde(n) om eenige oorlochs verrichtinge, zyn vuyt die plaetsen gecomen daer zy waren, en(de) ons gedient met grooten yver ende gehoirsaemheyt. Ende alzoo de principaelste oproerige van dit verraedt ende schelle(m)achtige daet. zyn persoonen die men niet, oft zeer weynich schuldich is, als wesende corts herwertsovore aengecomen, ende andere die geweest zyn inde alteratien van Diest, Weert ende Karpen, alwaer men onlancx affgerekent ende betaelt heeft tgene men hun schuldich was. Jae is volck die gewoonlyck zyn muyteriën op te stellen, om deur dien middel te genieten het gelt vande contributien, zonder ons eenigen dienst te doen, ende die dandere bedroge(n), bedwongen, en(de) opgerockt hebben, om desen verradeliken handel te helpen aenstellen, waerdeur wy belet worden in het volbrengen van het ontset van hunne belegerde medegesellen ende spiesbroeders, ende voirts alle andere goede voirtgangen die wy tegens onse vyanden souden mogen doe(n). Ons overzulcx verobligerende onse wapene(n) tegen hun te keeren, als tegen onse eygen ende inwendige vyanden, jae schadelycker dan die, overmitz des vyants macht daerdeur grootelycx wont vermeerdert. En(de) nademael dit feyt is nieuw, vuyl, leelick, van quade consequentie, ende weerdich om exemplaerlick gestraft te worden. *Waerom zoo ist* dat begeren(de) te verzien tot onderstandt van(de) gemeene saecke, en(de) weluaert van onse Vassalen ende onderdanen. Ordineren en(de) beuelen aen alle Soldaten en(de) persoonen van hunnen aenhangh opt Casteel van Hoochstraten zyn(de) oft die aldaer, oft in eenighe andere plaeesen onder schynsel van gemutineerde zich by hun zulle(n) voegen, dat zy binnen drie dagen naer de publicatie van dese, wederkeeren naer hunne vanen oft vendels, oft wel zich presenteren aen(den) Gouuerneur van Liere, oft van Herentals, om hen naer hunne voors. vanen oft ve(n)dels te bestellen, al waer zy sullen rustelick en(de) vredelick ontfanghen worde(n) gelyck oft dese alteratie niet geschiet en waere, hun luyde(n) belouen(de) in Princelike woorde(n) en(de) trouwe, dat nu, noch in toecomen(de) tyde- zy om deze zake niet gestraft noch ondersocht zullen worde(n), al waert schoo(n) saeke dat zy waere(n) van principaelste muytmaeckers, maer zullen getracteert worden met goede gunste en(de) affectie, gelyck wy oock hun volcommen vernoeginge willen doen geve(n), als aen persoonen dien wy alles goets begeren. En(de) indien zy zulcx niet en doen, de voors. drye dagen ouerstreken zyn(de) zoo die gene tegenwoordelick by hun wesen(de), als andere die zich met hun souden mogen vuegen, hebben wy van nu voor alsdan verclaert ende verclaren voor Rebelle, verraders en(de) schelmen, gecommitteert hebben(de) *crimen* Lezae Majestatis *in primo capite.* ende overzulcx verwesen totter doot, ende hunne goede-

ren verbeurt. Dewelcke wy willen terstont geincorporeert ende toegescreven te worden aen onse demeynen. Gevende oirloff aen alle ende eenen ygelycken va(n) wat qualiteyt, conditie, oft staet zy zyn de voirs. gemutineerde vryelick te moge(n) dootslae(n) sonder eenichsins te misbeuren, wyen van hun dattet oyck zy, alwaert onuersiens oft anderssins, zo het hu(n) lichtelycxt oft best mogelick sal wesen. Ende wye(n) dattst zy die zulcke dootgeslage(n) zulle(n) hebbe(n), zal voor elck hooft van(de) voirs. gemutineerde gegeuen worden thien Croonen. en(de) voir degene geweest hebben(de) odinarisse officiers hondert Croonen. en(de) voir die zy noemen va(n)den Raedt, sergeantmajor, Gouuerneur van(de) cauaillerie, twee ho(n)dert Croone(n), en(de) voir den Electo vyf hondert Croone(n). En(de) zoo verre degene die hun alzoo dootslae(n) oft ombrenge(n) zullen, van hun eyge(n) volck waeren, den zelven vergeven wy hun misdaet, en(de) zullen hun de voirs. sommen doet vuytreycken.

(*Vervolgt.*) E. ADRIAENSEN.

Over het Verminken onzer Plaatsnamen.

IN mijn vorig artikel onder bovenstaanden titel, heb ik getoond, dat de naam *Sint-Joost-ten-Noode* niet *Sint-Joost-ten-Oode* mag geschreven worden; de laatste spelling is zelfs eene grove taalfout.

Het Brusselsch blad *La Réforme* heeft in zijn nummer van 12 Augustus ll. onder den titel *Singulière traduction* eens ferm met die spelling gespot.

De afdeeling van het Willemsfonds, Schaerbeek-Sint-Joost-ten-Noode, die *Sint-Joost-ten-Oode* heeft ingevoerd, zal voortaan de goede spelling gebruiken.

Ik heb altijd gemeend, dat een gemeentenaam slechts door eene wet mag veranderd worden, en dat de staatsbedienden in de eerste plaats allen eerbied aan de wet verschuldigd zijn.

Heb ik mij bedrogen?

Verscheidene ministeriën schrijven : *Sint-Joost-ten-Oode, Boschvoorde, Oosterweel, Loo-ten-Hulle, Oudenaarde,* enz.; men schreef voortijds *Sint-Joost-ten-Noode, Boitsfort, Austruweel, Lootenhulle, Audenaarde*, enz.

En ware men dan altoos logiek! Men schrijft *Boschvoorde*

voor *Boitsfort;* waarom schrijft men niet *Boschhoek* voor *Boitshoucke* in West-Vlaanderen?

In mijn vorig artikel heb ik beloofd, op de knoeibenaming *Boschvoorde* terug te komen.

Het schijnt dat het schrijven van *Boitsfort* en *Boschvoorde* in het dorp eene politieke kwestie is geworden.

In een weekblad van Overysche werd een lang artikel opgenomen, waarin beweerd wordt, dat *Boitsfort* niet anders is dan *Boschfort,* uit reden, dat daar eene sterkte (in het Fransch *fort*) stond, ter bewaking van het Soniën-bosch. Dus neemt men *Boits* voor *bois* en het woord wordt Fransch.

Het is spijt, dat schrijver niet getracht heeft het bestaan van dat fort te bewijzen. Maar in het midden van het Vlaamsche land zou ik geerne een tweeden *ouden* naam zien, die geheel of gedeeltelijk Fransch is. *Later* is dat gebeurd met *Nieuport* (en niet *Nieuwpoort*), waar *port* haven beteekende en waar veel Fransche woorden gebruikt werden.

En van wanneer dagteekent de spelling *Boitsfort?*

De oudst gekende spelling is *Boutsfort.* Men vindt ze in 1407 tot 1409, 1429, 1440, 1499, 1550 en 1553; *Boetsfort* in 1567; *Boitsfort* in 1600, 1648, 1686 en 1707, en bij uitzondering in 1720 *Buytsfort,* alhoewel in dezelfde oorkonde de spelling *Boitsfort* voorkomt. Van af de achttiende eeuw wordt de naam in het algemeen *Boitsfort* geschreven.

En waar is gebleken, dat *fort* op het einde onzer plaatsnamen ooit eene sterkte heeft beteekend? Het was eene verbastering van *voerde,* verleden tijd van *voeren* en beteekende *weg.*

Meestal wordt het woord verbasterd geschreven. De eerste afdeeling van het vijfde deel der *Münstersche Urkundensammlung* van Joseph Niesert handelt over de heerlijkheid *Steinford* in het oude stift Munster in Hannover. In de oorkonde nr II van het jaar 1134 vindt men *Stenfordt;* in de oorkonde nr III van 1119 staat *Steinfurte*; nr V van 1228 geeft *Stenvorde,* nr XXVIII 5° *Steynvorde* en 6° *Steynvorden;* nr XXVII *Steinphordia;* nr XLIV *Stynvorde;* nr LII *Steijnvoerde;* nr LVI eerst *Stynvoorde* en later *Steynvorde, Steynvorden;* nr LX *Steinfurt.*

Voor sterkte hadden wij het woord *schans*. In Limburg, waar het leenroerig stelsel welig bloeide, heeft men *Schans*, gehucht onder Zeelhem, *Courselsche schans*, plaats onder Coursel; *Stalsche schans* onder *Stall; Colvere schans* en *Nieuwschans* onder Zonhoven, enz. *Schans* werd vertaald in eene Fransche oorkonde van 1292 *Forterche*. De schansen dienden om de onderdanen van den heer ten tijde van oorlog en onlusten te beschutten.

Ieder weet, dat oudtijds voor Bosch *halt, holt, hout, wald, wold* of *woud* werden gebruikt; de Oude Germanen zegden *hain*, dat nu nog bij onze oosterburen *woud* beteekent.

Sedert wanneer zijn *hold* en *wold* in onze taal gedrongen en bestond Boitsfort niet, vóórdat die indringing plaats vond? Daarvan wordt geen gewag gemaakt bij de verminkers van den gemeentenaam.

B*osch* is een bijvoeglijk naamwoord en dat zegt de uitgang *sch;* het beteekent *bosachtig, bundelachtig*. De Denen noemen bosch *skov*, dat is ons *schoof* of bos korenaren; voor schoof hebben wij ook *garb*, waarvan de wortel *ga-ëren* (vergaderen) is. (1)

Wat nu de aanvangsylbe B*oits* aangaat, het is moeilijk ze vast te stellen, uit reden der verandering van klinkers in den loop der tijden: B*oitshoucke* in West-Vlaanderen was oudtijds B*atshoucke;* B*ouchout* bij Antwerpen wordt in het testament van den H. Willibrord B*akwalde* geschreven. Echter meen ik te mogen verzekeren, dat de scherplange *o* later veelal *oi* is geworden. Wij hebben in het *Annuaire Rozez* 1889, onder Brussel, dat is in dezelfde streek als Boitsfort, de familienamen B*oigts* en B*oodts*, die de sterke genitief zijn van den ouden Germaanschen persoonsnaam B*odd*, verkort tot B*ood* of B*oid*.

Mag ik dus niet zeggen, dat de ware spelling B*oodsvoerde* zou moeten zijn (weg van Bode) en nooit B*oschvoorde* gelijk sommige plakkaten het geven en dat het gemeentebestuur met recht verwerpt?

---

(1) *Bos* komt van *bo-en* (besluiten), waarvan *boezem;* het werkwoord *bossen* is tot eenen *bos maken, samenbinden* of *sluiten*.

Bodo was de naam van een' der vier Frankische ambtenaars, die de Salische wetten hebben bewerkt of herzien. In de geschiedenis van Neder-Saksen treft men eenen Bodo aan, die in 892 Sieghard van Swaringen doodde.

Schaerbeek, September 1893. HENDRIK PEETERS.

Spotnamen op Steden en Dorpen.

(Vervolg.)

Steenuffel : de Klotboeren.

De landerijen van Steenuffel en omstreken zijn klei- of tarwe gronden. Bij de beploeging blijft die zware grond in grove harde klompen; hem kleinmaken ware nutteloos en, ja, schadelijk. Aldus hebben de akkers een ruw aanzien; ze liggen vol kluiten of klotten. Vandaar de naam *Klotboeren* of kluitboeren. Deze zijn grove, sterke kerels, die niet gemakkelijk vallen; in den ouden tijd vochten zij met scheemessen op vreeselijke wijze. De klotboer heeft, zooals de Hollander zegt, kluiten of, zooals wij zeggen « schijven «. De gansche kleistreek draagt den naam van « De Klotten. »

Willebroek : de Vaartkapoenen.

Er zijn op de Brusselsche vaart te Willebroek en te Klein-Willebroek sassen, zoodat de schippers, trekkers en andere vaartkapoenen van Brussel daar veel verwijlen. De dorpelingen hebben van de taal en zeden dezer nobele gasten wat overgenomen en dus den naam van *vaartkapoenen* verdiend.

Zele : de Sergewevers.

Te Zele weefde men vroeger veel dekens van vlasafval of *klodden*, tot *drollewiel* gesponnen; nu zijn er katoenen dekens in de plaats gekomen, en de klodden wordt verwerkt tot garen. De *Kloddemannen* loopen de omstreken af, om den vlasafval te koopen, of leuren met lijnwaad, koorden, strengen, teugels, aarlijnen, zakkeband, enz. Onder deze lieden is het Bargoensch nog in zwang.

Ziehier een fragment van een *sergemansliedje* dat ik in mijne kinderjaren gehoord heb :

'k E ier ol zieu lank gelieupp'n
Om mèn serzjen te verkieupp'n ;
Moar anzieu met de slachten tèd (*ter*)
Zèn al de boeren eulder örtjes kwèt.

Weert : de Slijkneuzen.

De *Weert* ligt tusschen Bornhem en de Schelde, zeer laag; de wegen waren daar vroeger onbruikbaar; het was al slijk en modder. De bewoners van dezen poel waren te herkennen aan hunnen gang. Zij scharrelden met de voeten binnenwaarts gekeerd en zetten « eene mik » om niet uit te glijden. Dat zij dan nog vielen, getuigt hun toenaam. Thans zijn de banen veel verbeterd, want de boeren uit De Weert zitten er warmpjes in, immers de grond is er uitnemend vruchtbaar. Ongelukkiglijk heerscht er de polderkoorts of « Polder-*meutten.* » (Vanwaar dit woord, dat ook elders bekend is, voortkomt, weet ik niet : moet men verwijzen naar : « mottig » d. i. : « misselijk » of zit daar iets in van eenen betooverden *meutten* of kalf?)

(*'t Vervolgt*). ***.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Afpullen, *pulde af, heb afgepuld.* — Met de nagels bij kleine hoeveelheden aftrekken. Wie heeft dat brood zoo afgepuld? Eene roof afpullen. z. *Pullen.*

Begoed. — Hetzelfde als het Holl. *gegoed.* Bemiddeld, welhebbende, Fr. *aisé, fortuné.* Een begoede boer, die op zijn eigen gedoen zit. Een begoede burger. *Overal.*

Besterd (uitspr. *bestaard en bestææerd*). — Gesternd, met sterren bezaaid. Fr. *étoilé.* De locht is overal besterd.

Gesterd (uitspr. *gestaard, gestææerd*). Gesternd, met sterren bezet. Een klare, gesterde locht in den winter is een teeken van vorst.

Gesterte (uitspr. *gestaart, gestææert*), o. — Gesternte, de sterren. 't Is balkdonker : er is geen gesterte in de locht.

— Sterrebeeld, Fr. *constellation.* Kent ge dit gesterte?

Goed. — Begoed, bemiddeld, welhebbende. Die menschen zijn goed. Hij heeft eene rijke getrouwd, en hij was goed van zijn eigen.

Grondheer *zijn.* — Dood en begraven zijn. Koben Daems is ook al lang grondheer. *Geh. te Zoersel.*

Moet (korte *oe*), **mut,** vr. — Moei. 't W. is altijd voorafgegaan van eenen eigennaam. Annemoet, Trezemut, Trienemoet, Lienemut. Zonder eigennaam gebruikt men het verkleinwoord. Volgens Winkler's *Dialecticon,* zegt men te Ens op het eiland Schokland (Overijsel) *meute* voor *moei.*

Moetje (korte *oe*), **mutje,** o. — Moet, mut, moei. Die oude vrouw is mijn moetje. Zijne moeder zaliger was mijn eigen mutje.

Nė (uitspr. gelijk in 't Fr. *n'est*). — Daar, neem aan, Fr. *tiens, voilà.* Nè! daar is 'nen appel. Nè! ge krijgt iet van mij. Nè! neem het maar aan. *Overal.* Dat *nè* is eene verkorting van het oude *nem,* gebiedende wijze enkelv. van *nemen.*

Pullen, *pulde, heb gepuld.* — Met de nagels aan iets plukken of trekken, Eng. *to pull,* Angels. *pullian.* Men pult aan de roof eener wonde, aan het brood, enz. Foei! kind, ge moogt in uwen neus niet pullen. Die deugniet van 'nen jongen is de verf van de deur aan 't pullen.

Sch. heeft *pulken* in denzelfden zin.

Schuiver, m. — Landlooper, havelooze kerel, Fr *vagabond.* De « garde » heeft 'nen schuiver gepakt die geen papieren en had.

Bij Sch. beteekent *schuiver* schurk, gemeene kerel.

Sė (uitspr. gelijk het Fr. *ces*), **si,** (gelijk het Fr. *si,* kort uitgesproken). — Zie, ziet, Latijn *ecce.* Si! wie damme (dat wij) daar hemmen (hebben)! Sè! daar is Jan! Si! ge zij 'lijk daar al! Si! as ge nog te laat komt,meugde nie' meer binnen! Nu sè! 't is gedaan. Sè! sè! bedeemen (meteenen) brektegij (breekt gij) oe (uw) been! Si! da zou ik nie' over mijn hert krijgen, sè! Hier sè! Daar si ! *Overal.*

Dat *sè, si* is een overblijfsel van het oude *sich,* gebiedende wijze enkelv. van zien. (Ziet daarover *Loquela,* 1887, blz. 30).

Seg. — Oude 2e pers. enk. der Geb. wijze van *zeggen*, gebruikt in deze en andere dergelijke zinnen : Seg! luistert eens hier! Seg! brengt mijnen boek eens mee! Seg! komt eens terug! Seg! manneke, ge verliert iet. Waar gade naartoe, seg? Seg! Rik, waar zijde met mijn mes gebleven? Seg! wat hedde daar weest halen? Is de school al uit, seg? Seg! zegt er tegen niemand niks af, zelle! *Overal.*

Traliekenskermis. — *Naar traliekenskermis gaan.* Schertsend gezeid voor : te biechten gaan.

Verzeeren, *verzeerde, heb en ben verzeerd.* Bezeeren, door verstuiken, eene pees te verrekken, enz. ; inwendig kwetsen, verwonden, kneuzen. Ik heb mijn been verzeerd met van de leer te vallen. Hij heeft zijnen voet leelijk verzeerd met over eene gracht te springen. De metser die van dak gevallen is, kan nog wel genezen, als er van binnen maar niets verzeerd en is. Zijnen voet verzeeren, met hem om te slaan. Zijne hand verzeeren door ze te verstuiken. Ik en kan niet gaan, want 'k zit met 'nen verzeerden voet. *Overal.*

Verzeeren heet bij de Jager (*Woordenb. de Freq.*) verouderd! Bij ons is 't nog springende levend.

Kiliaen : *Verseeren.* Dolore afficere. Ulcerare, exulcerare. Recrudescere.

Uitvunderen, *vunderde uit, heb uitgevunderd.* — Uithooren, polsen, iemands gedacht trachten te kennen, Fr. *sonder quelqu'un.* Wat zou Jan vanzin zijn met al dat geld? Ge moest hem eens uitvunderen. Ik zou wel willen weten wat vaders gedacht daarover is : ik ga hem eens uitvunderen. *Geh. te Brecht.*

Vunderen, z. *Uitvunderen.* Geh. *te Brecht.*

Wel. — Begoed, welhebbende. — Die boer is wel : hij zit op eene eigen hoeve met een koppel peerden.

Woonsdag (uitspr. *Woonstag,* met scherpe *o*, en *Wönstag*), m. — Woensdag.

St. Antonius-Brecht. Jozef Cornelissen.

Kempische Sagen.

38. (161). **Twee Soldaten verdwaald.**

Een man vertelde mij het volgende :

Toen ik nog soldaat was, had ik eens met een zestal makkers en eenen kaporaal de wacht op de uitgestrekte heide in het kamp van Beverloo, om het schietveld te bewaken, dat maar eenige honderden meters van het wachthuis verwijderd ligt. Twee onzer trokken rond negen uren van den avond op, na overeengekomen te zijn, als zij dachten hunne twee uren *geklopt* te hebben, onverwijld naar het wachthuizeken, eene kleine strooien barak, terug te keeren, om door twee anderen vervangen te worden. Daarop leiden wij ons ter rust. Toen het eerste schemerlicht aanbrak, werd ik wakker en zag de twee mannen binnentreden, die 's avonds te voren op post gegaan waren. « Wat is dat nu! » zeidė ik, « gij hebt den heelen nacht wacht gehouden en ons gerust laten slapen. Dat is braaf van u. »

— « Jawel, kameraad », antwoordden zij, « maar 't was tegen onzen dank. Wij zijn schier dood van vermoeidheid. »

Daarop vertelden zij hun wedervaren. Nadat zij dachten omtrent twee uren wacht gedaan te hebben, wilden zij naar de barak terugkeeren, doch vonden den weg niet meer. Overal, zoover hunne oogen droegen, de blakke heide, en nergens een wachthuis te zien! Tweemaal waren zij, eene uur van daar, aan de wacht van het 1ste Regiment Jagers geweest, die de verdwaalden, doch vruchteloos, de richting van den te volgen weg hadden aangewezen. Eindelijk, uitgeput van vermoeienis, hadden zij zich op de heide neergelegd en er de morgenschemering afgewacht. Alsdan zagen ze, tot hnnne groote verwondering, dat ze maar eenen boogscheut van het wachthuizeken verwijderd waren. Zij verzekerden later altijd, dat zij op een dwaalkruid getrapt hadden en alzoo op den dool geraakt waren.

(*Gehoord te Heyst-op-den-Berg*). Frans Zand.

Inhoud van Tijdschriften.

Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, 1893, nr 4. — *Zitting van* 16 *Aug.* : Bibliographische aanteekening (S. Daems). — Letterkundige wedstrijden voor het jaar 1895. — *Zitting van* 20 *Sept.* : Richard Verstegen (H. Sermon).

Dietsche Warande, VI, Nr 5. — Theofiel Lybaert (L. du Catillon). — Hoe men oude historische bouwdeelen kan levend houden (A. H.). — Eene « non-fumeurs » — juffer (O. T.). — De beide Harrewijns, Nederlandsche graveurs (K. Piot). — Een drietal kunstenaars (J. H. Hofman). — Papyrus-schrift in 't Vatikaan (H. J. Biegelaar). — De koning van Babylonien (Isaïas XIV, 4-20). (P. B Haghebaert) — De Rijndwergen, Ballade (P. de Mont). — Keizer Nero en de Sage (P. N. Brouns) — De tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters te 's Gravenhage (A. C. Croiset van der Kop). — Boekenkennis. — Inhoud van tijdschriften. — Omroeper — Splinsters. — Bijlage.

Biekorf, IV, Nr 20. — Over de cholera (Dr A. Depla). — Over den laatsten abt van den Duine (A. D. W.). — De Ooge der Oostzee (J. van de Kerckhove). — Zieldichtje (S. V. D.) — Mingelmaren)

Het Belfort, VIII, Nr 11. — Heraclius of de kruisverheffing (J. W. van Genck). — Eenige woorden over kerkschildering (C. van Pokseele). — Gilde en corporatie (A van den Broeck) — De H. Franciscus van Assisië (B. Mets). — De zondag in Engeland (W. Ritter). — Inkomrechten (A. Daems). — Gheluwe (J. Claerhout). — Versjes voor Anneken (H de Marez). — Wenken en vragen. — Boekennieuws en kronijk.

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VII, No 4. — La chapelle St-Laurent du serment des arbalétriers (G. Hecq). — Le château de Horst à Rhode-Saint-Pierre. 1re Partie. Notice hist (A. de Behault de Dornon et P. Combaz). — Le tribunal revolutionnaire de Bruxelles. 1794-95 (P. Verhaegen). — Notions de numismatique franque et mérovingienne (G. Cumont) — Procès-verbaux des séances. — Mélanges.

Mélusine, VI, Nr 11. — La Pernette (G. Doncieux). — L'Etymologie populaire et le Folk-Lore (H. G). — La Fascination : C) Thérapeutique. *Suite* (J. Tuchmann). — Chansons pop. de la Bsse Bretagne XXXVII-XL (E. Ernault) — Les Décorations (H. G.). — L'Herbe de science (P. Perdrizet). — Les Objets égarés (Mlle de Schoultz-Adaïevsky) — Viser et atteindre l'Idole (H. G). — Les Vaisseaux fantastiques (H. G.), — Les Serments et les Jurons (H. G.). — Jean de l'Ours (H G.). — Bibliographie.

Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, XVI, Nr 10. — Zur Volkskunde : Die Tochter des Kommandanten von Grosswardein. Zum Märchen von den Wegen der Vorsehung. Der Webertanz in Nieder-Eidisch (Dr. A. Schullerus und K. Schobel). — Kleine Mitteilungen : Zum Aberglauben von Klein-Bistritz (V. Roth). — Miscellen. — Litteratur.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, III, Nr 3. — Das Saterland. Ein Beitrag zur deutschen Volkskunde (Th. Siebs). — Allerlei Inschriften aus den Alpenländern (F Ilow). — Bilder aus dem færöischen Volksleben (V. U. Hammershaimb). — Volksrätsel aus dem Bergischen (O. Schell). — Das Leben Jesu von P. Martinus von Cochem als Quelle geistlicher Volksschauspiele (J. J. Ammann). — Villotte fruilane. Friaulische Dorflieder (Dr. E. Schatzmayr).— Kleine Mitteilungen. — Bücheranzeigen.

Blätter für Pommersche Volkskunde, II, Nr 2.—Die Zwerge im Lindenberg bei Sallentin (R. Pelz). — Pommersche Märchen (H. Pfaff). — Bienenaberglaube aus Pommern (Dr. A. Haas). — Volkslieder aus Pommern (Dr. A. Brunck).— Politisches in Abzählreimen (O. Knoop). — Kleine Mitteilungen.

ONS VOLKSLEVEN.

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

◆ VIJFDE JAAR. ◆ TWAALFDE AFL. ◆

Aardige Gebruiken.

HET gebeurt dikwijls dat personen, door vriendschaps- of familiebanden gebonden, om eene nietige reden twist krijgen, en dat die twist eenen onverzoenlijken haat ten gevolge heeft, allerminst toch tot afbreuk van vriendschap, en tot wederzijdsche verachting leidt.

Om die gevoelens uit te drukken, zijn bij sommige personen gebruiken in zwang die het, uit een volkskundig oogpunt, wel de moeite weerd is op te teekenen.

Wanneer het tusschen twee personen die in briefwisseling zijn, of samen verkeeren, tot eene afbreuk komt, dan zendt hij of zij, die op zijnen of heuren teen getrapt is, den brief der tegenpartij terug, gevuld met zout (1).

Dit moet beteekenen : 't is al praat voor den vaak wat

(1) Zout toch is het zinnebeeld der zuiverheid, der rechtzinnigheid. Het bewaart tegen bederf, versterkt het bloed en is volstrekt noodzakelijk voor de gezondheid. Het zout speelt eene groote rol, niet alleen in het dagelijksch leven voor wat het voedsel betreft; maar het wordt nog in talrijke omstandigheden gebezigd, zooals in de Sacramenten en andere plechtigheden der Kerk, enz.

ge vertelt, ofwel, gij hebt mij om den tuin geleid.

Dat is nog maar de eenvoudige afbreuk, die met schoone of zoete woorden, — bij verliefden vooral, — kan verholpen worden. Ernstiger is het, wanneer de brief terugkomt, de vier hoeken van den omslag met spelden doorstoken.

De speld immers steekt de vriendschap af, en daarom weigeren veel eenvoudige lieden aan vrienden of kennissen eene speld te geven, wanneer zij er om gevraagd worden.

Niet min groot is de beleediging, wanneer men den brief ongeopend terugzendt, na eerst de vier hoeken, al of niet met spelden doorstoken, aan de vlam eener keers verzengd of afgebrand te hebben (1).

De grootste beleediging echter, die van onverzoenlijken haat getuigt, wordt toegebracht door het weerzenden van het verminkt portret van hem, dien men eeuwigen haat gezworen heeft.

Daartoe neemt men het portret zijns vijands, en steekt het de oogen uit, om te beteekenen dat hij niet meer weerd is het licht te aanschouwen ; dan snijdt men den mond weg, daardoor willende te kennen geven dat slechts vuige lastertaal van zijne lippen rolt, en dat de tong hem uit den mond zou moeten gerukt worden; eindelijk krabt men den neus weg, en het aldus verminkte portret vertoont een aangezicht dat zoo afschuwelijk is, als de ziel verondersteld wordt te wezen van hem, die zulk portret terug ontvangt. Het afbranden van de vier hoeken des portrets voltooit soms dit bewijs van haat en uiterste verachting.

Bovenaangehaalde gebruiken, ofschoon van lateren tijd, knoopen zich echter vast aan eeuwenoude overleveringen die op wel is waar onbestemde, maar toch niet gansch uitroeibare wijze voortleven, en zoo bij het volk, onbewust met den oorsprong en de beteekenis der overleveringen, van

(1) De beteekenis is gemakkelijk om vatten Evenals het verbrande in rook is opgegaan, en slechts een weinig assche heeft nagelaten, zoo ook is de vroegere vriendschap verzwonden, en blijft er nog slechts de herinnering, met bitterheid gepaard, van over.

eeuw tot eeuw bij mondelingsche overdracht bewaard blijven.

Tot besluit dezer kleine aanteekening zullen wij er nog bij voegen dat de gebruiken die wij komen te vermelden, slechts bij gemeen of weinig beschaafd volk in zwang zijn.

J. B. VERVLIET.

Translaet van den Ban ende placcaet

vuytghegaen ende ghedecreteert by de Ertzhertoghen onse genaedighe Princen, Teghens die ghemuytineerde van Tcastel van Hoochstraten.

(Vervolg).

Voirts ordineren en(de) bevelen wy aen alle Rechteren ende Justicieren va(n) onse Legers, Staten ende Lande(n), dat zy by inventaris doe(n) opteeckene(n) ende arresteren alle de goedere(n) roeren(den) ende onroeren(den) die de voirs. gemutineerde, ende elck va(n) hun zyn hebbe(n)de, mitzgaders de cleederen ende andere diergelycke dinge(n), hun vrouwe(n) ende kindere(n) toebehoore(n)de. Welcke goederen wy willen dat gestelt worden in handen vanden depositaris van onsen Leger, ende daervan een certificatie gesonden aen de(n) Superintendent van de Justicie vande(n) voirs. Leger, om alle de zelve te doen incorporeren aen onse demeye(n) ae(n)de welcke wy die va(n) nu af ae(n)wijsen. Ende bevele(n) alle(n) ende eenjegelijcke die eenich gelt oft andere dinge(n) de(n) voirnoe(m)den gemutineerde, oft heure(n) vrouwe(n) en(de) kindere(n) toebehoiren(de) te pa(n)de in wissel, depost oft in bewaernisse hebbe(n), in wat maniere(n) dattet zyn mochte, dat zij de zelve he(n) n(iet) z(ullen) wedero(mme) geve(n), maer o(n)s ae(n)bringe(n) en(de) openbare(n), om die te co(n)fiskeren zoo voirs. is, op pene va(n) te verbeure(n) alle de goedere(n) van(de) gene diet zulle(n) verswijge(n), en(de) voirts arbitralick gestraft te worden. En(de) aengezien die leelicheyt vant feyt en(de) quade co(n)seque(n)cie die daeruit soude gerake(n) te spruite(n) voir andere Prince(n) ae(n) wien tzelve soude moge(n) gebeure(n) in hu(n) legers indien soo quaden beginsel ende bestaen niet gestraft en worde. Wij bidden ende versoecken den Keyser en(de) Coninck va(n) Spaengnien onse Heeren ende broeders, ende allen anderen Koninghen, Princen en(de) Potentaten, in wat plaetsen ende Landen de voors. gemutineerde zullen zyn, oft goederen hebben, te willen bevele(n), datmen de zelve aentaste, ende ons toeschicke, mitz oversenden(de) de voors. getuygenisse inder vueghen, ende ten eynde als boven verhaelt es, wesende willich tot heurluyder versoeck tzelve oick te doen in onse Landen ende heerlicheden, tot allen tijden als zij zulcx op ons begere(n) zullen. Va(n) gelijcken verbieden

wij de voirnoemde kinderen ende vrouwen van de gemutineerde te gae(n) ter plaetsen daer zij zijn, noch met hun handelen oft tracteren bij gescrifte, noch bij monde, gedurende de voors. alteratie, op lyffstraf, toelatende aen eenyegelyck de zelve te vangen ende affzetten sonder misbeuren, indyen zij gaen, oft datter suspicie is, dat zy souden willen gae(n) naer hun voors. vaders ende mans, maer willen dat zij binnen drije dagen hun vertrecke(n) vuyt onse Landen, ende daer niet weder in keeren souder onsen oirlof, op pene als boven. Oick bevelen wij dat niemant van binnen oft buyten ons Landt onder pretext oft dexsel van coopmans, zoetelaers, vivandiers, dienaers oft anderssins den voornoemden gemutineerden eenigen dienst, bijstant oft toevueringe doe van eetwaren, munitiën oft andere dingen, noch aen hun knechten, peerden, oft yet dat hen aengaet, al waert voor hun gelt, op lijfstraff, ende andere geltboeten ter arbitrage van onse Richters, naerden heysch van de zaecke ende qualiteyt vande persoonen. Consenterende dat mense zal moge(n) dootslaen sonder te misdoen, indien zy bevonden worden *in flagranti.* Ende datmen trecke vuyt de boecken ende Registers vande besoldinge vande(n) voors. leger de namen, toenamen, teekenen ende plaetsen van waer de voors. gealtereerde ende hun vaders geboren zyn, ende zoo verre daer meerder claricheyt van noode is, wy wille(n) dat me(n) derhalve(n) informatie neme, opdattet klaerlyck mach blycke(n) wie dat veroordeelt is, en(de) dat de voors. gealtereerde wtgeroepe(n) worden in onsen Palais, ende ter plaetsen daer zy geboren en(de) woonachtich zyn, zoo binnen dese Landen, als inde landen van(den) Keyser, Coninck van Spaengnen, ende andere Princen onse vrienden, ende geconfedereerde, voor schelmen, verraders ende onnuttige persoonen gecommitteerd hebben(de) *Crimen* LEZÆ MAJESTATIS *in primo casu.* Ende voirtsmeer dat men teghens hun, hunne kinderen ende nacomelinghen executere de boeten teghens alzulcke bij alle Rechten gestelt, waerin wy van nu af hen verclaren verwesen en(de) vervallen te zijn.

Ende aen den genen die oirzaecke sal wesen om dese muyterye te niete te doen en(de) ons overleveren degene die beschuldicht zyn van diere, vergeven en(de) presenteren wy te geven eene eerlicke recompense, ende van gelycken aen alle degene die daertoe helpen zullen, al waert saecke dat zy waere(n) van de zelve gemutineerde, ende principaelste Roervincken oft Officiers van dien. Ende opdat dit ons jegenwoordich placcaet ende ban onverbrekelick onderhouden worde, ende dat eeniegelick daeraff kennisse mach hebben, zoe de Generael van de lichte peerden, Hooft vande benden van Ordinantie, Meester van de Artillerie, Coronnels, Maerschalcken, Gouverneurs, overste Capiteynen ende bevelhebbers, soldaten en(de) alle andere oorlochs luyden, van wat staete, conditie, qualiteyt oft natien zy zyn, als alle andere onse Vassalen ende onderdanen, Wy willen dat tzelve gepubliceert worde als ban publyck, en(de) daeraff copie autenticke gesonden aen den Licenciaet Jehan de Frias, Raet van zyne Con. Ma. ende Superintendent vande Justicie van den Leger herwaertsovere, op dat hy tselve oock doet achtervolgen, ende int geheel ende in deel onderhouden, en(de) daervan een exemplaer geve aenden Auditeur generael,

en(de) andere officiers ende persoonen diet behoiren sal, opdat alle gherechtsbancken van steden ende dorpen hem mogen advertere(n) van tgene daer vuyt volgen sal, ende hy ons tselfde consultere, om daerinne te verzien ende bevelen tghene noodich wesen sal tot executie ende oprechte volbrenginge van tgene hierbove(n) verhaelt is. Ende van gelycken willen wy dat oick copye autenticque gegeve(n) sal worde(n) aen Heeren Jehan Richardot, Riddere, Hooftpresident van onsen Secreten Raede, ende Raedt van onsen Raede van State, opdat hy oock voor zoo vele he(m) aengaet, dese onse ordinantie doe onderhouden ende achtervolgen. En(de) van onsen twegen bevele aen alle Rechteren ende Officieren va(n) onse Landen van herwertsovere tzelve oick alzoo te doen. Des toirkonden hebben wij dese jegenwoordige doen depescheren, ende onsen zegel daeraen doen hangen. Gegeven tot Diest den xv. dach van Septembri int jaer ons Heeren Duysent zess hondert ende twee.

Onderschreven

ALBERT.

Ende wat leegher,

Ter ordinancie van hunne Hoocheden

Ende onderteeckent,

J. de Mancicidor.

E. Adriaensen.

Spotzegsels.

Hoe het dorp Vremde zijnen naam kreeg.

In zeker dorp (ik kan het niet noemen, want het had toen nog geenen naam) moest er eene kerk gebouwd worden, en dan ook zou men het dorp eenen naam geven. Men ging met den bouw beginnen, maar men kwam niet overeen in den keus van de plaats : de eenen wilden de kerk hier, de anderen daar.

Wat daarmee gedaan? Een der oudsten uit het dorp doet den volgenden voorstel : « Laat ons daarover geene ruzie maken : ik weet het gevonden. Wij beladen Merten Bode's ezel met steenen en daar, waar het dier zal gaan liggen, zal de kerk gebouwd worden ». Den oude zijn voorstel wierd met eenparige stemmen aangenomen. Langoor wierd seffens gehaald en kreeg eene vracht steen op den rug. Dan liet men hem maar betijen. De dorpelingen volgen nieuwsgierig den ezel, die traagzaam voortstapt en eindelijk op den boord van eenen openstaanden put gaat liggen. De steenen rollen

in 't water... « Dat is toch *vremd!* » zegt de oude. — « Ja, 't is *vremd!* » herhalen al de boeren.

De plaats voor de kerk was gevonden. De put wierd gedempt en de kerk er op gebouwd. Nu moest het dorp nog 'nen naam hebben. Hoe daar achter geraakt? Dat zal weer *vremd* zijn, » zeiden eenigen. « Hoera! » riepen allen uit éénen mond, « de naam is gevonden : wij heeten ons dorp *Vremd*! »

Iedereen was daarmee tevreden, en het dorp is *Vremd* of *Vremde* blijven heeten.

Jozef Cornelissen.

Haan en Hen.

(Vervolg.)

Eene voorzegging die de Russen geweldig getroffen heeft, is de profetie *der drie hanen*.

Te Novossilsk hoorde een nachtwaker omtrent den morgenstond het kraaien van eenen haan binnen in de kerk. In den eerste geloofde hij de speelbal te zijn van een zinsbedrog, maar 's anderendaags hoorde hij bescheelijk hetzelfde gekraai en vertelde zijn wedervaren aan den pope.

Deze vergaderde de boeren en belastte eenen dezer den nacht in de kerk door te brengen en terwijlen het Evangelie te lezen. Bij het krieken van den dag, ging de kleine deur open, die toegang tot den autaar gaf, een *witte haan* verscheen, kraaide eens en verdween onmiddellijk. Eene halve uur later, was het de beurt van eenen *rooden haan,* en eindelijk van eenen *zwarten,* waarna alles weder stil viel.

Maar welhaast bemerkte de boer voor zich eenen monnik met langen witten baard, die de vreemde verschijning der hanen op de volgende wijze uitlegde :

« Ziehier wat de drie hanen beteekenen, die gij gezien hebt. De witte haan voorspelt eenen vruchtbaren oogst ; de roode haan kondigt voor het daaropvolgende jaar eene groote bloedvergieting aan, en de zwarte haan een tijdperk

van schaarschheid en besmettelijke ziekten. (*Uit de Russische nieuwsbladen*).

— Waneer de hennen, zegt men in Vlaanderen, zich wasschen, d. i. zich de pluimen reinigen met den bek, dan zal het regenen.

— Gaan de kiekens vroeg slapen, 't is een teeken dat het 's anderendaags schoon weder zijn zal; blijven zij laat op, dan is er den volgenden dag slecht weer te verwachten (1).

— Eene hen die kraait gelijk een haan, is het voorwerp van een algemeen verspreid geloof en wordt voor onheilspellend gehouden. Ook, wil men zelf niet sterven, dan moet men aanstonds het dier dooden. Dit wangeloof bestaat in gansch Europa. In 't Walenland beteekent het feit dat « de man thuis geen baas is » en, volgens het gebruik, wringt men het dier den nek om en eet het op.

— Het Vlaamsch spreekwoord

't Is gansch verkeerd en heel verdraaid,
Waar 't haantje zwijgt en 't hinneken kraait.

leert dat het slecht gaat in huishoudens, waar de vrouw de broek draagt (1).

DE ZWARTE HEN. — In Vlaanderen, althans in het land van Aalst, is eene *zwarte hen* een middel om met den Booze in betrekking te komen.

Indien men zijne ziel wil verkoopen, moet men eene zwarte hen medebrengen. Dat moet natuurlijk gebeuren aan eene kruisstraat, de gewone vergaderplaats van heksen en booze geesten.

Ofwel : indien men te middernacht aan eene kruisbaan is en eene zwarte hen bijheeft, ziet men al de heksen.

Eindelijk : zoo gij aan eenen kruisweg komt en eene zwarte hen bij u draagt, zult ge den duivel bij u hebben.

Delrio vermeldt dat een tooveraar op eene kruisstraat eene zwarte hen omhoogwierp, ten einde eenen storm te doen ontstaan. (*Disquisitionum magicarum,* libri VI, 1599.)

In eene sage te Nederbrakel, in Vlaanderen, bekend,

(1) Aanteekening van J. C.

eischt de duivel eene zwarte hen als offerande. (Wolf. *Niederl. Sagen.*)

In de omstreken van Ath moet men, om met den duivel een verbond te sluiten, te middernacht naar eene kruisstraat gaan met eene zwarte hen, en roepen : « Geld voor mijne hen ! »

Grimm vermeldt dat de zwarte hen eene offerande was, opgedragen aan de Bergmännchen of Bergkabouters.

De zwarte hen eindelijk, is een middel om te onttooveren. Men kan daardoor den tooveraar dwingen zich bekend te maken en de kwade hand te lichten. In Gelderland gelooft men dat, om den tooveraar te verplichten te verschijnen, men eene zwarte hen levend in 't water moet laten koken.

— Een gebruik, algemeen verspreid in Vlaanderen en Henegouw, wil dat men onder de hen een onpaar getal eieren te broeden legge; zonder dat zou men geene kiekens bekomen.

— De buitenlieden leggen somtijds eenen nagel in den nest der hen die broedt : dit beschermt tegen het onweder. Anderen leggen er twee nagels in, kruiswijs overeen, of een taksken gewijden palm.

— Men moet de hennen van hunnen nest nemen gedurende het onweder, anders zouden de kiekens in de eieren versmachten. (Henegouw.)

— De eieren, tusschen den 15n Oogst en den 8n September gelegd, blijven goed. (Ibid.)

(*'t Vervolgt*). Alfried Harou.

Spotnamen op Steden en Dorpen.

(*Vervolg*).

St. Amands : De Gipsheeren.

Gips, gipsken beteekent dun stokje, fr. *badine*. *Gipsheeren* zou dus beduiden heeren met eene gips; zooal te naaste bij : *fliercfluiters*. Waarom? dit weet ik niet; evenmin als ik zeggen kan of het woord moet gespeld worden : *gips* of *gibs* : het laatste echter heeft geene beteekenis.

Puurs : Kipkap.

Dit is een waarlijk onverdiende spotnaam. Er wordt van die van Puurs zonder eenigen grond verteld, dat met de kermis Schraalhans bij hen kok is; dat zij zich dan vergasten met wat kipkap of *frut.* Wat al deugnieterij, door de Gipsheeren vooral, op de kap der Puursenaren verhaald wordt, is niet te zeggen.

Zoo b. v. : Eten de burgers daar per extraordinair een ei, ze werpen de schelp vóór hunne deur. Heeft te Puurs iemand het geluk een schelletje hesp te bezitten, hij legt dit op zijn brood en gaat op de straat met een groot mes; hij snijdt zijne korst, maar blijft voorzichtig van het vleesch af, om daar lang te kunnen mede pronken. Den Zaturdag vóór Puurskermis zonden, als ze 't gedaan kregen, de Gipsheeren eenen konijnenkooper dien ze wijsgemaakt hadden, dat er te Puurs veel geitenvelletjes te krijgen waren, of ze permitteerden zich des nachts, wanneer ze het dorp doortrokken, te blaten gelijk een onnoozel bokje, dat gekeeld wordt na eenige weken botermelk, enz. Vroeger bestond er tusschen die van Puurs en St-Amands erge vijandschap; er moet nog een liedje bestaan, dat de Puursenaars woedend maakte. Dat de Gipsheeren bij gelegenheid met een pak slaag naar huis keerden, spreekt vanzelf. Nu is alles sedert jaren bijgelegd; de bewoners der beide dorpen zijn verstandig genoeg om zich aan Kipkap en Gipsheeren niet meer te storen, ook vallen beide spotnamen langzamerhand geheel in onbruik.

Ruisbroek : De Kaballen.

Kaballe is een oud versleten peerd, een knol, een *hecht.* Deze naam is waarschijnlijk herkomstig van het Spaansch *caballo,* in 't Fransch : *cheval, cavale,* waarvan nog : *cavalier, cavalerie,* enz. Waarom nu bij ons het edele *caballo,* strijdros, gezonken is tot *knol,* is even goed uit te leggen als waarom het Duitsche *Ross* bij de Franschen een crapuleus *rosse* geworden is, namelijk omdat de *caballo's* der Spaansche legers hier te lande afgereden en uitgeputte knollen geworden waren, evenals in Frankrijk de *Rosse* der Duitsche ruiterij.

Zulke vreemdelingensporen treft men nog al aan in onze volkstaal. Zoo is het Duitsche *Schatz* (liefje) bij ons tot *sjats* veranderd, waardoor men een lichtzinnig meisje, eene *zottemuts* beduidt. Het is waar, dat de juffrouwen, die *Schätze* der Duitsche soldaten werden, niet van de deftigste waren.

Maar gaan we terug naar Ruisbroek (bij Puurs). Eenige lieden dezer gemeente hadden (of zij die nóg hebben, durf ik niet verzekeren) liefhebberij in den handel van oude knollen: het waren geene peerdentuischers, maar *peerdentoekkers*. Te Opdorp op de jaarmerkt, kochten zij er veel. Deze arme dieren werden later geslacht en, naar men zegt, onder den mesthoop gezet. Van de koopwaar is de naam overgegaan op den handelaar. Spreek te Ruisbroek niet van *Kaballen!*

***

Sagen uit de Schelde- en Rupelstreek. (1)

39. (162.) De gouden Sint-Peeter te Rumpst.

Te midden van het dorp Rumpst ligt eene groote merkt, waaronder, volgens eene oude overlevering, een gouden Sint-Peeter verborgen zit. Dit wonderbeeld (hoe het er in gekomen is, meldt de sage niet) staat in eenen kelder, waar een onderaardsche gang naartoe leidt. Deze gang begint van in de schuur, die op eenen hoek der merkt staat. De Sint-Peeter is voor den gewonen sterveling ongenaakbaar, want, op eenige stappen afstand van den kelder, ligt een vreeselijke draak, die niemand doorlaat.

Over lange, lange jaren leefde er in 't dorp een groote heer, die zeer slecht van leven was en met God en zijn gebod den spot dreef. Hij lachte ook niet weinig met den gouden Sint-Peeter en met den verveerlijken draak die er de wacht voor hield. Deze booze heer had eenen knecht die mogelijk nog slechter was dan hij zelf. Iedereen in het dorp geloofde dat hij met den duivel omging.

« Ik zal dat beeld daar eens uithalen », zei die knecht eens,

(1) Vervolg van bladz. 113.

« of ik verlies er mijne ziel bij. » — « En lukt gij niet, dan haal ik hem! » vloekte de heer. De knecht trok den onderaardschen gang in, maar... kwam niet weder. Zijn meester, ongerust over zijn lang wegblijven, ging op zijne beurt, maar ook hij verscheen niet meer!

En de sage voegt er bij, dat beiden op Sint-Peeter's bevel door den draak verslonden wierden, want: « Gods macht gaat boven's duivels kracht. » JOZEF CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen.

4. (73.) **Kerstgebruiken der Zigeuners.** — Reeds de week vóór het feest worden verschillende genees- en heilmiddelen vervaardigd. Hazevet, dat in deze week gewonnen wordt, is een geheimmiddel, dat met name in liefdezaken goed werkt. Van bijzonder gewicht is de Kerstnacht, waarin een druk gebruik gemaakt wordt van liefdesorakels. In dien nacht werpen de Zigeunermeisjes gezouten brood voor de varkens en ezels en luisteren naar het knorren en schreeuwen. Is de toon der dieren hoog, dan trouwt het meisje spoedig. In den Kerstnacht kan men verder den heiligen boom zien, van welks takken honing druppelt en waarin wonderbare vogels zingen. Deze boom, dien een reuzenslang in den mond houdt, reikt tot in den hemel en alleen zijn aanblik reeds maakt jong. Om den boom te kunnen zien, slaan de Zigeuners op eenen heuvel een wilgen boompje in den grond, welks takken zij in knoopen slingeren. Daarnaast wordt een denneboompje in den grond geslagen en beide stammen worden met eenen rooden draad omwikkeld. Den eersten Kerstdag verzamelen de families zich op den heuvel en steken om de boompjes een vuur aan. Terwijl het vuur brandt, vormen mannen en vrouwen een keten en zingen dansend een lied. Na dit lied gezongen te hebben, roepen zij uit: « O roode, o zwarte, o witte vogel! Geef ons brood! » De aangeroepen vogels zijn die, welke den mensch zegen brengen. Men gaat nu weer naar de holen, waar elke familievader asch van de boompjes in zijne schoenen strooit. Deze schoenen moeten alle mannelijke familieleden beurtelings aantrekken, hierdoor wordt de wederzijdsche gehechtheid versterkt.

Ten slotte kan men in eenen Kerstnacht ook nog zeer rijk worden. Men moet daartoe echter over een lijk beschikken. Twee Zigeuners zijn voor deze schatgraverij noodig. Als het lijk uit het graf gehaald is, moet de een het in een der drie Kerstnachten driemaal om de kerk sleepen, terwijl de andere het voortdurend met een wilgentak in den vorm van een vork slaat. De onderneming is gevaarlijk, omdat de geest van den doode gemakkelijk in het lichaam der schatgravers vaart en hen tot zelfmoord noodzaakt en — omdat de justitie deze handelwijze niet kan goedvinden. Nog in het jaar 1831 werden twee Zigeuners wegens lijkschending opgehangen. J. B. V.

(*Het Land*, 28-12-91).

5. (74.) **Leugenliederen en Leugenvertelsels.** — 'k Ware onze lezers dankbaar, die mij eenige leugenliederen en leugenvertelsels (d. i. liederen en vertelsels die eene aaneenschakeling zijn van leugens) wilden bezorgen. Verzoek bij de liederen zooveel mogelijk de wijze te voegen. J. C.

6. (75.) **Sage over het kasteel «Horst», te Sint-Pieters-Rhode** — De *Vlaamsche Broederbond* van Aarschot zendt mij de volgende belangrijke mededeeling :

« De heer E. B., die over een dertigtal jaren het kasteel bezocht, zag dat de kapel geheel verwoest en vervallen was ; het autaarkleed en de kerksieraden lagen verscheurd, en op den autaar stond nog een missaal of misboek, dezelfde, verzekerde de bewaker, waaruit de vermoorde priester de mis las, en geopend op de plaats waar hij openstond, toen de kapelaan doorsteken wierd. Over een jaar of vijf waren ook wij op het kasteel, destijds en nog heden bewoond door Zusters van het Christelijk Onderwijs. De kapel is thans eene allerliefste bidplaaats en men bemerkt er geen spoor meer der vroegere wanorde. Op eenen der zolders van het slot staat eene oude kist, waaruit eene non, bij ons bezoek, eenen kasuifel haalde. Op de hoogte der borst wees zij op eene opening, die wel door eenen dolksteek kon veroorzaakt zijn, en daaronder bemerkte men eene zwartbruine plek, die zou voortkomen van het bloed, uit de wonde gevloeid. »

Deze omstandigheden zetten gewicht bij aan de tweede sage, door den heer de Raadt meegedeeld. J. C.

Inhoud van Tijdschriften.

Biekorf, IV, Nr 22. — Sweven of Swaven in Vlaanderen en Friesland (J. Winkler). — Hoe dient onze tale te heeten? (J. Craeynest) — Joseph (J. Noterdaeme). — Mingelmaren. — Westvlaamsche Oordnamenkunde (E. Vlietinck). — Nog Vlanderen's Kuste (V. B.) — Oude spelling der dorp- en steênamen van West-Vlanderen.

Wallonia, I, Nr 11. — Vieux airs de danse, airs notés (H. Simon) — Contes facétieux III. (H. Simon). Le jour de Rois. V. Chansons de quête à Esneux (H. Simon). — Chansons avec les airs notés. I-IV (H. Simon). — Notes et Enquêtes.

Revue des Traditions populaires, VIII, Nr 11. — La maîtresse volage et le chien fidèle, romance et conte (G. Doncieux). — Le joli bois. I-III (P. Sébillot, J. Tiersot, Ch. Beauquier). — Versions anciennes de la chanson « le joli bois. » (J. Tiersot) — La légende de la mort en Bsse Bretagne (F.-M. Luzel). — La Fraternisation par le sang. LI-LIII (R. Basset). — Les œufs de Pâques. II. (T. Volkov) — Jeux et fêtes des saisons. III. Le jeudi vert en Alsace-Lorraine et en Allemagne (A. de Lazarque). — Tradit. et superst. de la Loire-Inférre. I. (A. Certeux). — Le Tabac. I. (*suite*) (L. Morin & A. Harou) — Blason pop. de l'Ille-et-Vilaine (Fr. Duynes) — Contes ariégeois (M. Seré). — Les Esprits forts à la campagne. III-IV (L. Bonnemère et Fr. Duynes) — Signes gravés sur les pierres. II (F. Fertiault). — Les charités. IV (R. Stiebel). — Les Pourquoi. LXXXVIII-LXXXIX (R. Basset) — Rites et usages funéraires. XIV-XV (L. Bonnemère, H. Heinecke) — Le retour du soldat II (Ch. Beauquier). — Les Ordalies. *Suite* (R. Basset). — Navires et marins X. (E. Maison). — Médecine superstitieuse. IX. La graisse humaine (L. Desaivre) — Jeux des enfants sur le rivage. II. En Ecosse (W. Gregor) — Les Empreintes merveilleuses, XL-XLII (R. Basset). — Les chasses fantastiques. II (G. de Rielle). — Bibliographie. — Notes et enquêtes.

Am Ur-Quell, IV, Nrs 9-10. — Sagen vom Ursprung der Fliegen (Dr A. Haas). — Fürs Pferd beim Rülpsen (A. Treichel). — Sagen aus dem Kreise Templin (K. E. Haase). — Ein volktümlicher Schwank in Schillers Wallenstein (R. Sprenger). — Das Trinkhorn der Grafen von Oldenburg (A. Gröning). — Alltagglauben und volktümlicher Heilkunde galizischer Juden (B. W. Schiffer) — Sprichwörter galizischer Juden (J. A. Charap). — Blaumäntelchen, ein Geist in Mecklenburg (O. Glöde) — Spitz- und Schimpfnamen bei galizischen Juden (A. Nagelberg). — Kopflose Spukgeister (A. Press u. H. Volksmann). — Der Mann in Monde (H. Volksmann). — Südslavische Volkmedizin (Krauss). — Zwei Anregungen (Dr L. Fränkel) — Deutsche Volkreime aus Körmöczbánya (A. Herrmann). — Neuere Abderiten (N. Krause) — Volkwitz in Rätseln (H. Volksmann). — Gantsymbolik (R. Sprenger). — Schlesische Volksagen (R. Knauthe). — Woher kommen die Kinder (O. Schell). — Die Zwerge am Wohlenberge (R. Andree) — Maisitten am Rhein (C. Rademacher). — Kinderreime aus Schlesien (K. Knauthe). — Kleine Mitteilungen.

La Tradition, VII, Nrs 6, 7, 8. — Folklore des Arabes de l'Algérie (H. Carnoy). — Le Folklore de Constantinople. II ix (J. Nicolaïdes). — Les Eddas et les Sagas scandinaves (C. de W.). — Le tribut des cinq maravédis d'or (E. Maison). — Les proverbes de Jacob Cats (E. Ozenfant) — Les Dictons de l'année (H. Menu). — Rimes gasconnes (I. S.). — Contes provençaux (B. Féraud). — Sacrifices humains (F. Ortoli) — Marie, l'enfant de la fée (A. Harou). — Croyances des Muongs (M. Thiéry). — L'âne dans les proverbes provençaux (J. Brunet). — Les fêtes de Pâques (H. Carnoy). — Chansons du Quercy. XXXIII (F. de Beaurepaire). — Bibliographie. — Petites nouvelles.

INHOUD.

Taalkunde.

Volkskunde.

Geschiedenis en Oudheidkunde.

Boekbesprekingen.

ONS VOLKSLEVEN.

ONS VOLKSLEVEN

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde

ONDER LEIDING VAN

JOZ. CORNELISSEN & J. B. VERVLIET

ONDERWIJZER te St Antonius-Brecht. | LETTERKUNDIGE te Antwerpen.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; vele volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Wedstrijd 1874.

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche Volkskunde.

6de JAARGANG
1894.

TE BRECHT,

BIJ L. BRAECKMANS, DRUKKER EN UITGEVER.

Medewerkers aan den zesden jaargang.

(1894.)

E. Adriaensen	te	Hoogstraten.
J.-Th. de Raadt	»	Brussel.
Aug. Gittée	»	Luik.
Guldenvlies	»	Begijnendijk.
Alfried Harou	»	Antwerpen.
Alf. J. C.	»	Lippeloo.
Lenaard Lehembre	»	Schelle.
L***	»	Leuven.
J. Michielsen	»	Brecht.
A. O.	»	Antwerpen.
P. N. Panken	»	Bergeik (Noord-Brabant).
E. v. C.	»	Mechelen.
P. van den Broeck	»	Hamme (bij Dendermonde).
Frans Zand	»	Heist-op-den-Berg.

Drukfeilen.

Bl	R.	Misdrukt	Verbeterd	Bl	R.	Misdrukt	Verbeterd
—	—	—	—	—	—	—	—
6	37	dan	dan zal	94	19	getideld	getiteld
30	29	eigeu	eigen	97	16	aan	aan de
31	2	getrokkken	getrokken	98	34	hldz.	bldz.
31	27	hnlp	hulp	108	13	logelaten	losgelaten
37	7	onverwachts	onverwachtst	120	9	heneden	beneden
42	34	*convaincue*	*convaincues*	133	15	verkondiden	verkondigen
51	3	neen	neem	133	29	insgefijks	insgelijks
53	7	behoorlijke	bekoorlijke	156	32	goeve	hoeve
62	2	tegen	op	163	26	eenige	enige
89	33	dan God	als God	184	13	nauw	na
91	2	d. s.	d. i.	195	17	Laustz	Lausitz

INHOUD.

Taalkunde.

Volkskunde.

Sagen uit het Land van Dendermonde :

Kempische Sagen :

Geschiedenis en Oudheidkunde.

Boekbesprekingen.

Ons Volksleven

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; veel volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

ZUIDNEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VAN TAALKUNDE, *Wedstrijd 1874.*

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche volkskunde.

De Keersen in het Volksgeloof en Volksgebruik.

I. — Op Drijkoningen.

OVER een twelftal jaren bestond te Werchter het gebruik, 's avonds vóór Drijkoningen, boven de deur of voor de venster, drij keersen te ontsteken, ter eere van de drij godvruchtige reizigers.

Die brandende keersen immers, verwijderen de booze geesten van het huis en stellen het onder de bescherming der H.H. Koningen, die, in de oogen des volks, eene onbegrensde macht hebben over den duivel en de heksen.

In veel steden en dorpen plegen de kinderen 's avonds op Drijkoningen brandende keerskens op de straat te zetten en er rondom te dansen of over te springen, zingende het volgende liedeken :

Keersken in de lanteren !
Is Mijnheer Pastoor niet thuis?
'k Zou hem eens geren spreken,

T'avond in zijn huis!
Ze zeggen da 'k ik 'ne voddeman ben,
Ze zeggen da'k ik 'nen bulleman ben.
Keersken in de lanteren, enz.

Dat dansen in eenen ring rond brandende keerskens, gebeurt ook wel op andere tijden van het jaar.

Te Turnhout zonden de keersmakers dien dag aan hunne kalanten keersen met drij einden, bestemd voor het kindervermaak, dat men hiet : « over 't keersken springen ». De kinderen ontstaken die keersen binnenshuis, plaatsten ze op den vloer en sprongen er over, al zingende :

Drij Koningen, drij Koningen,
Geeft mij 'nen nieuwen hoed :
Mijnen ouden is versleten,
Mijn moeder mag het niet weten,
Mijn vader heeft het geld
Op den rooster geteld.

Ofwel :

Keersken keersken onder de been,
En al die daar niet over en kan,
En weet er niet van (1).

Te Sint-Truiden loopen de grootere jongens van 's morgens vroeg de straten rond met aarden potten, waar zij spiegelhars in branden; de kleinere en de meiskens dragen lanteernen met brandende roeten keerskens.

's Avonds trekken zij in hoopkens rond en zingen het drijkoningenlied op eene heel roerende wijs.

Bij het thuiskomen worden de eindjes keers uit de lanteernen gehaald en op den grond geplaatst, en de kinderen springen er over al zingende :

Keerske keerske over het keersbeenke
En al wie daar niet over en kan,
Die weet er niet van;
En al wie daar niet over en kan,
Die blijft er van *(bis)*.
Keerske keerske over het keersbeenke (2).

---

(1) De Reinsberg-Düringsfeld. *Traditions et Légendes de la Belgique*, t. I, pp. 29-30.

(2) *'t Daghet in den Oosten*, I, bl. 115-116.

Naar alle waarschijnlijkheid zijn die brandende keersen overblijfsels van de oude kerstvuren, die men op dezen dag placht te ontsteken, want vóór de hervorming van den kalender, viel Kerstmis op dien dag. In Engelland, waar Drijkoningen nog *Old Christmas-day* heet, zijn dergelijke gebruiken volop in zwang gebleven.

***

II. — Op Lichtmis.

Zooals men weet, wordt de tweede dag in Schrikkelmaand *Lichtmis* geheeten, omdat deze feest in de kerk met veel licht gevierd wordt, en op dien dag de keerswijding plaats heeft. De plechtigheid van het wijden der keersen wierd, ten jare 701, door Paus Sergius aan den feestdag van O. L. Vrouw Zuivering toegevoegd (1).

Vóór de mis gaat in de kerk eene processie, waarin men brandende gewijde waskeersen draagt, ter verbeelding van het geestelijk licht, dat Christus in de wereld is komen brengen.

Sommige schrijvers, steunende op een sermoon van Paus Innocens III, beweren dat Lichtmis de heidensche feest der Romeinen, « festus Lucernæ » of « luminum » geheeten, vervangen heeft, welke feest omtrent hetzelfde tijdstip gevierd werd ter herinnering aan het feit, dat Ceres hare dochter Proserpina gedurende den nacht met brandende toortsen zocht. Te dier gedachtenis maakte men groote verlichting en doorliep de straten met brandende keersen of toortsen.

Andere meenen er een overblijfsel in te zien van de oude » Lupercalenfeest », door de Heidenen gevierd ter eere van god Pan en van Februa, de godin der zuivering. Deze feest bestond in een zuiveringsoffer, dat men opdroeg om vergiffenis te bekomen van al de zonden, in den loop van het jaar bedreven.

---

(1) De feestdag van Maria's Zuivering en Jezus' Opdracht in den tempel bestond veel vroeger. Hij wierd ingesteld in 544, onder de regeering van Keizer Justiniaan, ter oorzake eener verschrikkelijke pest die te Constantinopel woedde, en er dagelijks dikwijls tien duizend inwoners ten grave sleepte. (Baronius. *Annal. ad a.*, bl. 544).

Die meeningen schijnen niet van allen grond ontbloot, waneer men bedenkt dat de H. Kerk, om des te gemakkelijker de heidensche bevolkingen tot het ware geloof te bekeeren, niet de hand aan 't werk sloeg om gewelddadig hunne eeuwenoude gebruiken en plechtigheden uit te roeien; maar integendeel zich beïeverde, om deze langzamerhand volgens den geest van het Christendom te wijzigen, met er eene christelijke beteekenis aan toe te kennen.

Wat er ook van zij of niet, sedert onheuglijke tijden is de tweede Februari de dag, dat in veel plaatsen op den buiten, de dienstboden hunnen dienst verlieten, om in eenen anderen te gaan of om te trouwen. Eertijds maakten zij van deze gelegenheid gebruik om zich over te geven aan luidruchtige vermaken, die niet zelden in braspartijen ontaardden. Vandaar, naar 't schijnt, de uitdrukking « lichtmissen », met den zin van ongebondenheid bedrijven of overdadig drinken en voornamelijk zich met Vastenavond te vermommen of, verkleed, 's avonds de straten met brandende fakkels te doorloopen (1).

* * *

Nadat de keersen gewijd zijn, ontvangen de geestelijken der kerk, alsmede de koster en de kerkmeesters, uit de handen des priesters ieder eene gewijde keers, die zij mogen behouden.

Te Vorst krijgen ook de zangers, de onderwijzer en... de veldwachter eene keers. Twee schoolkinderen, een jongen en een meisken, die zich onderscheiden hebben door hunne leerzaamheid en hun goed gedrag, genieten insgelijks het voorrecht eene gewijde keers te mogen halen. Te dien einde stelt de onderwijzer, eenige dagen vóór Lichtmis, aan de verst gevorderde leerlingen eenige vragen, die zij schriftelijk moeten beantwoorden. Dat heeten de kinderen « voor de keers schrijven. »

Vóór de Fransche Omwenteling waren al de overheden en dignitarissen, zoo wereldlijke als geestelijke, bij het wijden der keersen tegenwoordig en droegen in de processie eene

(1) *Traditions et Légendes de la Belgique*, op. cit., t. I, p. 89.

gewijde keers in de hand. Na de mis bracht de koster aan elk hunner eene dezer keersen te huis (1).

In verschillige dorpen der provincie Namen offeren de kinderen de keersen, die zij ter kerke brengen om te laten wijden (2).

Ieder huisgezin koopt eene gewijde keers, die in menige omstandigheid zal van dienst zijn. Men ontsteekt ze ten tijde van onweder, en laat ze branden, totdat alle gevaar verdwenen is. Waneer een mensch op sterven ligt, geeft men hem de gewijde keers in de handen, en dooft ze uit, zoohaast de stervende den laatsten adem uitgeblazen heeft.

In de bisdommen Luik en Namen bestond vroegertijds het gebruik, een weinig was van eene gewijde keers te nemen en er kleine kruiskens van te maken, die men vervolgens boven de schouwpijp of op eene andere, goed zichtbare plaats van het huis bevestigde, met het doel, zijne woning tegen alle ongelukken te vrijwaren (3).

In het groothertogdom Luxemburg gebruikt men den was, voortkomende van de gewijde keers, om er een kruis van te maken, dat men achter de ingangdeur des huizes plaatst. Dit kruis beschut de woning tegen het hemelsch vuur. (4)

In sommige dorpen van Waalsch Brabant hebben wij dergelijke kruisen in de schouw gezien, die daar met hetzelfde inzicht geplaatst waren (4).

Menige Kempische dorpeling vergeet nooit drij lekken der gewijde keers in zijne klak of zijnen hoed te laten druppen. Ook laat hij eenige druppels was vallen op de deuren en de vensters des huizes, op zijne karren, ploegen en andere landbouwtuigen, ten einde ze tegen alle ongeluk te bevrijden.

Een gebruik dat ook nog in de Kempen voortleeft, is de beesten met de gewijde keers te zegenen. Na de mis ontsteekt de boer de keers en laat drij druppels was lekken

(1) *Trad. et Lég. de la Belgique,* op. cit., I, p. 90.
(2) Ibid., I, p. 93.
(3) *Trad. et Lég. de la Belgique,* op. cit., I, p. 90.
(4) Mededeeling van den heer Alfried Harou.

achter de oor van zijne peerden, koeien, enz., met het doel, ze te vrijwaren tegen ziekte en de kwade hand.

In Limburg brandt men, te beginnen met den vader tot aan 't kleinste kind dat haren heeft, aan de lokken met de gewijde keers; en, van het peerd tot aan de kat, gaat men éen voor éen, al de beesten af (1).

Te Brugge gelooft men te kunnen voorspellen of het jaar al of niet vruchtbaar zal zijn, met de gewijde keers te laten afdruppen in eene kom, met water gevuld. Zoo de was sterrekens vormt in het water, 't is een teeken dat er een overvloedige graanoogst zijn zal (2).

Een dergelijk geloof heerscht in de omstreken van Ronse, alwaar de boeren eenige druppels van de gewijde keers in eene kom water laten lekken. Nemen de wasdruppels den vorm aan van tarwegranen, van rogge- of haverkorrels, dan is dit een teeken dat het jaar gunstig zal zijn voor het aankweeken der plant, waarvan de granen de meeste gelijkenis met de wasdruppels vertoonen (3).

In vroeger tijd sloeg men met de grootste aandacht het schijnsel der tweede keers gade, dat verschillige gebeurtenissen voorspelde. In den nacht van Lichtmis, die evenals alle andere heilige nachten in drij keersen verdeeld was, werd het licht niet uitgedoofd, maar brandde altijd voort. Zoo was men vastelijk overtuigd, dat degenen die er bleek uitzagen bij het keerslicht dat gedurende dien nacht brandde, maar weinig tijds meer te leven hadden (4).

---

(1) *'t Daghet in den Oosten*, II, bl. 165.

(2) *Trad. et Lég. de la Belgique*, op. cit., I, p. 91.

(3) Mededeeling van den heer ALFRIED HAROU.

(4) COREMANS. *L'Année de l'ancienne Belgique*, pp. 13, 14, 76.

Dergelijke wangeloovige begrippen bestaan nog in sommige streken van Bohemen. Waneer op Kerstavond het licht in de kamer ontstoken wordt, geeft iedereen acht of aan zijne schaduwe het hoofd te zien is. Hij, wiens schaduwe geen hoofd vertoont, sterft in den loop van het jaar.

Waneer een zieke de H. Olie ontvangen heeft, dan let men aandachtig den rook der uitgeblazen keersen na. Vliegt de rook de kamer in, dan zal de kranke genezen; volgt hij integendeel den priester buiten de kamer, dan de zieke sterven. (*Am Ur-Quell*, IV, bl. 280-281).

In meest al de Belgische steden vieren de keersgieters hunne patroonfeest met Lichtmis. Het gebruik dat eertijds onder hen in zwang was, eene keers ten geschenke te zenden aan hunne kalanten, is in sommige plaatsen tot op den huidigen dag bewaard gebleven, hoewel het ambacht der wasgieters het reeds in 1552, op boete van 6 pond parisis, verboden had (1).

*
* *

III. — Op Sint-Blasius.

SINT-BLASIUS wordt voornamelijk aanroepen tegen de keelziekten en, volgens een gebruik dat tamelijk algemeen verspreid is, zegent men op Sint-Blasiusdag den hals met gewijde keersen. Deze zegening die geschiedt met twee brandende keersen kruisgewijze te plaatsen op het hoofd van den persoon die verlangt gezegend te worden, wordt ook « lichtzegening » geheeten; en, 'tzij om deze, 'tzij om eene andere reden, schreef het volksgeloof er de kracht aan toe, het verstand van den mensch te scherpen (2).

('t Vervolgt.) JOZEF CORNELISSEN.

De Hunnebedden van Peccatel.

DICHT bij Peccatel, in 't Groothertogdom Mecklenburg-Schwerin, waren twee *Hunnebedden* (Hünengräber). Volgens de legende werden zij door onderaardsche wezens bewoond. Eene dezer grafsteden bevatte, zoo men zegde, eene *tafel* waarrond zij soms ten feestmaal vergaderden; in de andere grafstede stond een *ketel*, en de bewoners der beide heuvels leenden zich onderling de twee voorwerpen.

(1) GAILLARD. *De Ambachten en Neringen van Brugge,* bl. 123. — *Trad. et Lég. de la Belgique,* op. cit., I, p. 93.

(2) CORNET. *Beautés de l'Église catholique,* p. p. 38-39. — COREMANS. *L'Année de l'ancienne Belgique,* op. cit., p. 76.

Deze grafsteden, die nog ongeschonden waren, werden doorzocht onder het bestier van den Hr Lisch, in tegenwoordigheid van den groothertog Frederik-Frans en de groothertogin Alexandrina, zuster van keizer Willem I.

In de eene grafstede ontdekte men den bronzen *ketel*, in de andere eenen grooten vloersteen.

De dertig boeren die het werk uitvoerden, en de legende wel kenden, waren door dien vond zoodanig verschrikt dat eenigen hunner, uit vrees voor de wraak der geesten, hunne werktuigen wegwierpen en ijlings de vlucht namen. Het was slechts met de grootste moeite dat men die lieden kon bewegen hun werk te hervatten.

Die grafsteden dagteekenden van het Germaansch tijdvak. Sinds was de streek bewoond geweest door Slaven, Wilzen en Obotriten. Het is echter wel mogelijk dat een deel der oorspronkelijke bevolking niet gansch verdween, maar in staat van lijfeigenschap of dienstbaarheid bleef voortleven.

Wij hebben hier dus een der wonderlijkste voorbeelden van het voortbestaan der *Germaansche* overleveringen, dwars door het tweede bronzen en het ijzeren tijdvak, en dat der Obotriten.

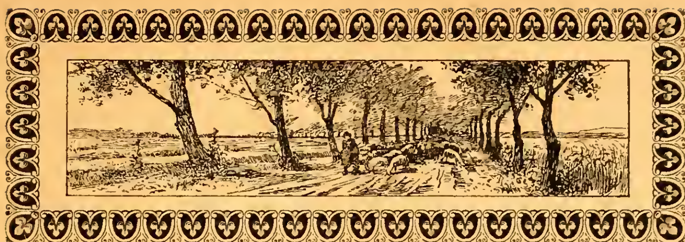
Dit voorbeeld is van algemeen belang : het bewijst dat de volksoverleveringen in hooge mate onze aandacht dienen te trekken, en dat het niet alleen nuttig, maar zelfs noodzakelijk is ze te verzamelen en op te teekenen, daar zij niet zelden hunnen oorsprong vinden in geschiedkundige daadzaken (1).

J.-TH. DE RAADT.

---

(1) *Protokolle der Generalversammlung des Gesammtvereins der deutschen Geschichts- und Alterthumsvereine zu Schwerin*, 1890 (Berlin), bl. 145 en 146. Verg. : *Jahrbücher des Vereins für Mecklenburgische Geschichte und Alterthums-Kunde*, IX, 1844, bl. 369-378, en XXV, 1860, bl. 215-240.

Schelle.

Geschiedkundige Aanteekening.

TUSSCHEN de dorpen onzer provincie wier verleden eene aaneenschakeling vormt van belangrijke voorvallen, mogen wij in de eerste plaats SCHELLE noemen. Dank aan de ieverige opzoekingen der heeren J.-Th. de Raadt en J.-B. Stockmans, bezitten wij nu eene uitgebreide, met tal van bescheiden en oorkonden verrijkte geschiedenis dezer belangrijke gemeente (1).

Het is ons doel, ten believe onzer talrijke lezers, eenige woorden te reppen over een werk, dat om zijnen zakelijken inhoud, ruimschoots hunne belangstelling verdient, terwijl het tevens in de rij onzer plaatselijke geschiedenissen eene leemte aanvult.

De « Geschiedenis der gemeente Schelle » is verdeeld in vier hoofdstukken : Burgerlijk Schelle, Geschiedenis, Heer-

---

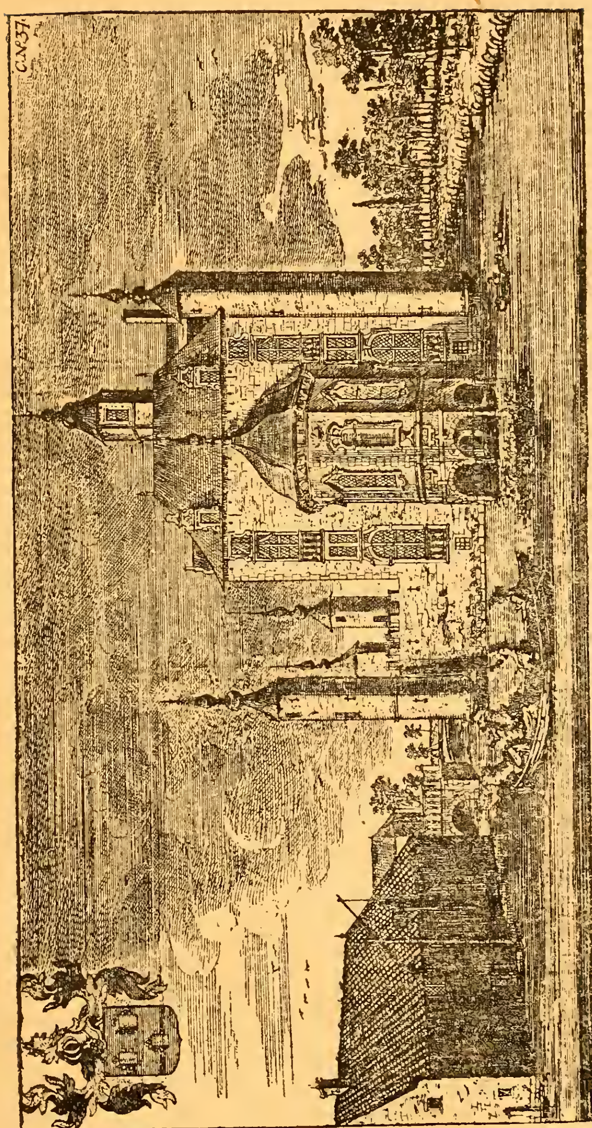
(1) *De Heerlijkheden van het Land van Mechelen. Geschiedenis der gemeente Schelle,* door JOH. THEOD. DE RAADT, Secretaris van het oudheidkundig genootschap van Brussel, & J. B. STOCKMANS, Archivaris der gemeente Borgerhout. Lier, Drukkerij van Joseph Van In & Cie, Drukkers-Uitgevers, Rechtestraat, 48 (1893). — Fraai boekdeel in-8° van 208, VIII en II bladz. versierd met platen en zegelafbeeldingen.

lijkheden, Kerkelijk Schelle, en twee aanhangsels : Folklore van Schelle, Sagen en Legenden, en Nalezingen.

In het eerste hoofdstuk vinden wij de ligging der gemeente beschreven, hare wegenis en waterloopen, nijverheid en landbouw, hare bevolking, naamafleiding, gemeentewapen en -archieven, enz. Sprekende over het schepenzegel, waarvan het oudst gekende gehecht is aan eenen akt van 1633, bewijst de heer de Raadt nogmaals hoe lichtveerdig er in de eerste helft dezer eeuw met het samenstellen van gemeentezegels werd te werk gegaan. Hij heeft het dus nuttig geoordeeld een nieuw zegel, op geschiedkundige gegevens berustende af te beelden, en het gemeentebestuur aangezet machtiging tot het gebruik van dit nieuwe zegel, aan het staatsbestuur te verzoeken.

Het tweede hoofdstuk bevat de geschiedenis van Schelle, van de vroegste tijden af, dat is van in de IX[e] eeuw, tot heden. De naam der gemeente wordt voor de eerste maal vermeld in het testament van den Frankischen graaf Everaard, waarbij deze al zijne goederen gelegen onder *Scelleburd*, dat is van Schelle en dezes aangrenzend grondgebied, aan zijnen zoon Rudolf vermaakt (IX[e] eeuw).

Het overzicht van het 1000jarig bestaan des dorps Schelle is alleszins merkweerdig, bijzonder waar er spraak is van de stichting en verdere lotgevallen der Sint-Bernaardsabdij, wier geschiedenis zoo nauw verwant is met die onzer gemeente. Zooals alle oude dorpen onzer provincie beleefde Schelle beurtelings tijden van voorspoed en verval. Na in 't begin der XV[e] eeuw tot den hoogsten trap van ontwikkeling gestegen te zijn, telde Schelle rampvolle dagen op het einde dier eeuw; de jaren 1530 tot 1565 waren voor de gemeente weer een tijdvak van bloei en welvaart zooals zijne jaarboeken er geen meer zouden te vermelden hebben. Doch die voorspoed zou alras verdwijnen door de woelingen die het Twaalfjarig Bestand voorafgingen (1566-1609). Dit laatste schonk eenige verademing aan 't uitgeputte dorp; doch na afloop van het Bestand brak nogmaals een tijd van zware beproeving aan, die slechts eindigen zou in 't begin dezer eeuw.

Kasteel van Laer. Castellum Laer.

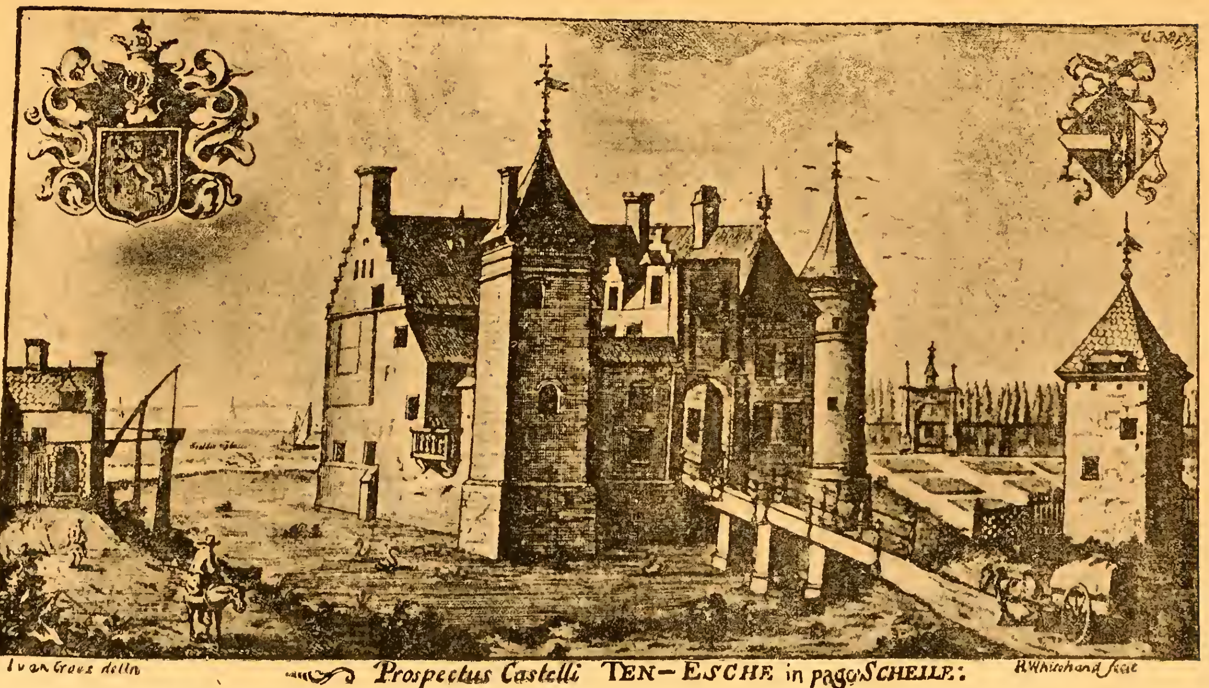
Het derde hoofdstuk is gewijd aan de Heerlijkheden van Schelle. Als eersten heer van Schelle (*Scelleburd*) noemen de schrijvers den Frankischen graaf Matfrid, waarvan melding gemaakt wordt in het reeds hooger aangehaalde testament van graaf Everaard van Trevise en zijne gade Gisela, volle zuster van Karel den Kale. Na hen volgt in de geschiedenis het machtig huis der Berthouten, verders de familie Sanders, die de heerlijkheid van *Hagelsteen,* anders gezegd *'t hof te Scelle* of *ten Laere* in bezit had; de familie de Stover of Stoever, die haren naam gaf aan de heerlijkheid *Stoevers,* ook geheeten *ten Essche,* enz., enz.

Wij stappen met inzicht over een aantal edele huizen heen, om de lijst onzer aanhalingen niet grooter te maken, en vermelden dus evenmin ėene reeks van heerlijke goederen en kasteelen, waarvan de beschrijving het hoofdstuk sluit.

Op kerkelijk gebied, — het onderwerp van het vierde hoofdstuk —, hing Schelle af in de eerste tijden van zijn bestaan, van de moederkerk van Contich, en diensvolgens van de abdij van Lobbes, in Henegouw. In 1147 werd de kerk van Schelle aan het kapittel van Mechelen afgestaan. Ofschoon van minderen omvang als de vorige, bevat dit hoofdstuk toch menige belangrijke bijzonderheid, vooral wanneer er van den droevigen tijd der Fransche overheersching spraak is.

Overtuigd van het belang dat de volksoverleveringen inboezemen, deelen de schrijvers in een eerste bijvoegsel de « Folklore van Schelle » mede. De meeste dier « Sagen en Legenden », « Sprookskes en Vertelsels », enz. verschenen reeds vroeger in « Ons Volksleven », dank aan onzen trouwen medewerker, den H^r Lenaard Lehembre, van Schelle. Het doet ons genoegen, — dit zij terloops gezegd —, dat de heeren de Raadt en Stockmans onze pogingen, om van den schat onzer volksoverleveringen te redden wat nog te redden valt, goedkeuren en in hun werk eene plaats weerdig keuren, aan die, in schijn zoo nietige, in wezenlijkheid zulke trouwe, eenvoudige, van den volksgeest doordrongen oprakelingen uit lang vervlogen tijd.

Een tweede aanhangsel « Nalezingen » getiteld, bevat nog

Prospectus Castelli TEN-ESCHE in pago SCHEILE:

een aantal aanteekeningen, die in den tekst moeielijk plaats konden vinden, of slechts later ontdekt werden, en belangwekkend genoeg waren om niet onvermeld te worden gelaten. Twee tafels besluiten het werk dat wij, zonder vrees van tegenspraak, tusschen de belangrijkste mogen rangschikken, tot hiertoe door den heer de Raadt in 't licht gezonden. J. B. VERVLIET.

Narede.

Wij hebben hooger gezegd dat, toen het werk der heeren de Raadt en Stockmans het licht zag, het oudst gekende schepenzegel van Schelle aan eenen akt hing van 1633. De heer de Raadt meldt ons nu, dat hij een nog ouder, gansch onbekend zegel heeft ontdekt, gehecht aan een charter van 1480 (1). Dit zegel draagt het wapen der Berthouden, *de drij palen met een vrij-kwartier beladen met twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken,* welk vrij-kwartier het wapen van Arkel uitmaakt. De matrijs van dit zegel dagteekent dus van den tijd, toen Jan, Heer van Arkel, het Land van Mechelen in bezit had, en dit laatste den naam droeg van Land of Kwartier van Arkel (2). J. B. V.

Bijgeloovige Doenwijzen, Zedetrekken, enz.

EENE dienstmaagd aangehouden en gefolterd, omdat zij op Sint-Jansavond, op het kerkhof zaad van steenvaren had willen verzamelen.

« Onder den meyer van Vilvorden.

Van Goedelen, Merten Snelleerts maerte, om dat se op Sint Jans

---

(1) Handvesten der Hoofdkerk van Antwerpen, *capsa dominorum,* N° 84 8.

(2) Men zie onder andere : J.-TH. DE RAADT, *Putte, Schrieck en Grootloo en hunne heeren,* bl. 5-6.

avont des nachts te Duysborch op 't kerchof aen de kerke een becken, met cleederen gedect, gheset hadde, om saet van steenvaren (1) te hebben, daer si over bevonden was, ende daer om gevangen ende ghepynt. Ende want men niet aen haer en vant, dat si yet wiste wat men metter sade doen soude, anders dan dat se haer meesterse daer ghesonden hadde ende alsoe ghewyst te doene, ende om dat si daer af genaede coes, soe liet se d'amman pointen om v cronen, valent xvj s. viij deniers » (2).

***

De Pastoor van Kersbeek houdt op zekeren dag wijnhuis. Woordenwisseling tusschen den priester en zekeren knecht. Tusschenkomst van 's pastoors zuster. Men wordt handgemeen. De pastoor doodelijk gekwetst. De moordenaar begaat later eenen nieuwen doodslag. De Amman staat hem toe te pointen (3).

« In de meyerie van Rode.

Van Hennen Kieken, die quam in tiden voirleden te Kersbeke tot her Jans, parochiaens huys van Kersbeke, die wyn vercochte op dien dach binnen sinen huse, soe dat dair vele gesellen droncken, soe dat dair Hennen Kieken oec dranc metten gesellen tot 's papen huys voirs., soe dat doe viel dat her Jan van Kersbeke voirs. ende Hennen Kieken voirs. vele quader woerde hadden d'een tegen den anderen, overmids dat sy wel by dranc waren, soe dat Hennen Kieken uten huse ghinc op te messie; ende doen quam 'ts papen suster van achter ende stieten in den mespoel, soe dat hi doer den mespoel lopen moeste. Alsoe dat Hennen doen vele quader woerde seide tot 's papen suster waert ende seide : Waer hi gheen pape, hi en soute niet verdragen van hem, ende ghinc ewech. Ende doen quam die

(1) Kiliaen : Steenvaeren = Scolopendrium, calcifraga, asplenum, herba quæ in parietibus & saxis siliceis nascitur : & calculos visicæ comminuit.

(2) Rekening van Wenceslaus de Hertoghe, Amman van Brussel, loopende van 24n Juni tot 25n December 1409. *Rekenkamer van Brabant,* reg. nr 12700.

(3) De *pointinge* was eene somme gelds, waarvan 't bedrag in volle vrijheid (?) besproken wierd tusschen den rechtspleger en den beschuldigde. Mits betaling van deze som, kon deze laatste zich onttrekken aan de vervolging, tegen hem ingespannen, en aan de gevolgen der veroordeeling, tegen hem uitgesproken.

pape gelopen met enen stocke Hennen Kieken nae ende sloech nae hem ende doen spranc hi gichterwaert ende seide : «Jae, ees't alsoe, soe rad ic u wel, dat ghi my niet naerre en coemt, want ic en wille tegen u niet vechten! » — Des die pape niet laten en wilde ende sloech metten stocke nae Hennen voirs., dat hi hem gheraecte, ende Hennen voirs. toech een broetmesse ende stack na den pape, alsoe dat hi hem gheraecte in syn die van den bene, ende doen worden sy beide gesceiden. Ende binnen xv dagen soe starf die pape, soe dat Hennen Kieken partyen gebetert heeft met hulpe van sinen vrienden.

Ende die selve Hennen Kieken sat in tiden voerleden te Gilsenberge ende dranc dair in ene taveerne tot eens Lippen Smeeds huys ende met hem Heyne Hoyman, die ondermeyer dair was, ende kalengierde den weert van den huys van dat syn maten te cleyn waren. Ende daer en binnen quam dair een ander geselle die oec taverne plach te houden, ende dien had hi oec ghecalengiert, soe dat doen Hennen Kieken seide, hi en salder niet mere af geven dan die ander man die hi voer ghecalengiert hadde, soe dat vele quader woerde vielen tusschen Heynen Hoyman ende Hennen Kieken, soe datter Heynen Hoyman menichwerven wten huyse riep ende dageden op te stratė. Ten lesten quam Hennen Kieken voirs. op te strate ende doen ghingen se op malcanderen slaen met haren stocken.Ende doen quam Lippen de Smet, de weert, wt gelopen ende wouder tusschen lopen, soe datten haerre ene van hen beiden op syn hoet gheraecte met enen stocke, dat hire af starf. Wair af Hennen Kieken partiden gebetert heeft mids rade van sinen vrienden. Ende alsoe saen als die beternisse gesciet was, soe zwoer Hennen Kieken ten heiligen, dat hi onsculdich was van synre doet, alsoe verre als hy 't wiste, welc die partiden in groten danc namen ende wel sagen hoe 't by comen was. Ende Hennen voirs. quam dair nae aen den amman omme gracie te hebbene ende syn lant te ghecrigen, want hi onnoselic in beide die doetslage comen was ende niet wt en was om gheen van beiden te slane, noch noyt viantscepe jegen gheen van beiden en hadde. Alsoe dat d'amman beden van goiden lieden ende dat een arme knecht was ende nae die gelegentheit van den feyte heeft dairaf poentinghe laten maken omme xxxvj cronen tot myns genedichs heren behoef, ende d'amman vergaf hem de misdaet van myns genedichs heren weghen alse

amman van Bruessele; dair om hier xxxvj cronen den prise voirs., valent vj pond iij s. » (1).

* * *

Twee Meisjes van lichte zeden, aangehouden om eenen vinger van eenen gehangen dief bezeten te hebben. De Amman treft een vergelijk met hen, na ze door het heet water te hebben doen pijnigen.

« Van Mary Mennekens, dat sy berucht was van dat sy enen vinger ghecregen soude hebben, die een meysken, geheiten Lysken, ende was van Brugge, die van stade was, afghesneden soude hebben van enen dief een stuck van enen vinger aen der galgen, welke een gedeel van den vinger vonden was in Maryen huys voirs., dair omme dat sy gevangen was, ende d'amman hair vregede, wat sy dair mede maken soude, wair op sy antwerde, dat sien leggen soude onder hair bedde stede, dair op dat men se plach te bruden, ende omme dat die gesellen te bat tot hair commen souden dan elder gaen, ende overmids dat sy grote genade coes ende dat men meynde dat toverye was, soe liet se d'amman poenten, ter beden van goiden lieden, om viij royale, valent xxvj s. viij d.

Van Truden Herpers, die men heet Stappers, een wyf van lichten levene, om dat sy oec berucht was, dat sy oec een vinger gecregen soude hebben van der voirs. Lysken van Brugghe, die oec van lichten leven is, den welken sy afgesneden soude hebben van enen dief van der galgen, welc gedeelt van den vinger vonden was in Truden Herpers huys voirs., dair omme dat sy ghevangen was, ende d'amman hair vregede, enz..... pointinge : xxvi s. viij (2).

* * *

Vervolgingen, ingespannen tegen eenen onnoozele, om een gat in een huis gemaakt te hebben. Hij wordt in den blok gesloten. De Amman laat hem toe te pointen.

« Heyn van Assche, een sot, die een gat maecte te her Wouters huys van Wynghe te Bruessel ende anders niet en dede ende men

(1) Rekening van Philip van der Couderborch, ridder, amman van Brussel, loopende van 25n December 1411 tot 21n Juli 1412; *Rekenkamer van Brabant*, reg. nr 12700.

(2) Rekening van Philip van der Couderborch, amman van Brussel, loopende van 25n December 1411 tot 21n Juli 1412.

conste niet bevinden dat hi yewerinx yet ghedaen hadde daer enege prejudicie aen ghelach, ter beden van vele goeder mans ende om dat de moeder een sere arm wyf is ende gheloofde den amman den knecht te houdene ghesloten in enen bloc, soe si noch doet, soe liet haer d'amman composeren ende om Gods wille om iij gulden cronen, valent xiiij schellingen vj deniers groten » (1).

***

De Jonkvrouw van Laethem te Leuven voor tooverij aangehouden. Sommige harer goederen worden aangeslagen, die zij terugkoopt, na in vrijheid gesteld te zijn.

« Eerst van der Jouffrouwen van Laethem, die te Loevene gevangen word van toeveryen, die men haer opteech, dat sy bedreven soude hebben aen Raessen van Maleven, om d'welke die amman in rastemente sette sekere haeffelike goeden die sy te Bruessele hadde, die welke, nae dat zy los was, hercochte tegen den amman omme 't recht te schuwene, d'welc haer de voirs. amman opende op xij croenen blanc, tot myns genedichs heren behoef, valent ij pond groten» (2).

***

Een Christen, Hoofdman eener bende Zigeuners of Bohemers. Het klooster van Audergem in brand gestoken en geplunderd. De plichtige gerecht door het vuur, op de Groote Merkt te Brussel.

« Van Estienne Jacque, die welcke langh tyt als capitain van den egipteners gegaen hadde achter lande ende met diversche andere hadden helpen spolieren het cloostere t'Ouwergom, gelyck hy oyck daeraff was bedragen geweest, by twee gevangenen, die tot Berchem boven Oudenaerden gevangen waren, met welcke gevangenen hy oyck namaels worde geconfronteert, ende aldaer bekinde metten zelven 't voerscreven feyt met meer andere te hebben helpen committeren; den selven daer omme metten brande op de merct geexecuteert, die ten tyde van zynen aentaste zekere somme van gelde over hem hadde, daer aff hier nae over zyn behoorlyck capittel zal wordden verantwordt, daer omme hier.......... nyet.

(1) Rekening van Jan van Dyedeghem, amman van Brussel, loopende van Kerstmis 1423 tot 27 Meert 1424 (n. st.) *Rekenkamer van Brabant*, reg. nr 12701.

(2) Rekening van Jan van Edingen, heer van Kestergat, amman van Brussel, loopende van Kerstmis 1451 tot Sint-Jansdag 1452.

Item van Estienne Jacque, die met diversche zynen complicen hadde hulpen berooven het cloostere van Ouwergem ende 't selve daer nae hadden affgebrandt, waeraff de stadt van Bruessel zoude schuldich zyn te betaelen de somme van xxv rinsguldenen, maer want over den zelven ten tyde van zynen aentaste es bevonden geweest de somme van xxiij rinsguldenen, gelyck daer aff hier nae onder zyn behoorlyck capittel ontfanck gemaict wordt, zoe dat de voers. stadt volgens den voers. privilegie in den text geruert, maer en zoude gehouden zyn te suppleren de somme van twee rinsguldenen, ende want de stadt daer aff nyet geven en wilt, daerom hier... nyet » (1).

J.-Th. de Raadt.

Sagen uit het Land van Dendermonde.

1. (163.) De vurige Wagen.

Tot over een vijftigtal jaren reed er alle nachten op de groote baan van Dendermonde naar Waasmunster een groote vurige wagen zonder peerden. Van binnen was hij vol bloedroode lichten en nooit had iemand er een levend wezen in gezien. Wie bij nachte op de baan was, hoorde van verre de daverende karos aanrijden, waarvan men op grooten afstand het licht zien kon, maar als de afstand tusschen den wandelaar en 't vreemd getuig maar eenige stappen meer bedroeg, verdween plotseling het rijtuig om, eenige passen verder, weder op de baan voort te rollen.

Vooral op de oude heerlijkheid « den Rodendriesch » (onder Waasmunster) was de vurige wagen best gekend. Dáár hadden vele menschen hem gezien, en 't was op eenigen afstand van de huizen dezer wijk, dat de vurige wagen verdween in eenen put, dicht bij de rivier de Durme en recht over de brug van Waasmunster.

Het volk voegt er bij dat de vurige wagen de geest was van eenen edelman, die in braspartijen en alle soorten van losbandigheden zijn fortuin had verkwist.

De edelman had aardige manieren : zijne koets was nu eens bespannen met vijf tot acht ezels, dan eens met een

(1) Rekening van Jan van Locquenghien, ridder, heer van Koekelberg, amman van Brussel, loopende van Sint-Jan 1562 tot Sint-Jan 1563. *Rekenkamer van Brabant*, reg. nr 12709.

dozijn honden, enz. De edelman stierf, maar zijn wagen, nu zonder peerden en van binnen vol vuur, bleef naar ouder gewoonte bij nachte langs de baan rollen.

2. (164.) De Duivelsklauw.

Een rijke landbouwer uit de Meerschstraat beloofde — 'k en weet niet om welke reden — zooveel zakken tarwe aan den arme te geven als er graantjes in ééne maat gaan. Dat was eer gezeid dan gedaan. Onmogelijk kon de boer die belofte vervullen : hij stierf en met hem ging de belofte in het graf. Maar zie, nauwelijks was de man eenigen tijd dood, of daar kwam hij spoken Alle avonden vertoonde hij zich in levenden lijve, omringd van vlam en vuur. In die vreeselijke gedaante zette hij zich boven op de haag, en, nadat hij daar eenigen tijd had gezeten, verdween hij weer. Gij kunt denken hoe vrouw en kinderen verveerd waren, telkens dat de avond ging vallen, hoe ze dan schudden en beefden voor dat afgrijselijk spook.....

Niet wetende wat doen, ging men eindelijk om raad bij den pastoor. 't Antwoord was : « Vraag den wederkeerende wat hij verzoekt. » Zoo gezegd, zoo gedaan. Reeds den volgenden avond, als het spook zich wederom vertoonde, werd het aangesproken en 't gaf tot antwoord : « Ik kan niet zalig worden of de belofte, die ik gedaan heb, moet vervuld worden. » Nu was het raadsel opgelost, maar de belofte vervullen en zoo de ziel helpen, dat ging niet gemakkelijk. De vrouw weigerde kortaf, zeggende : « Liever eene ziel verdoemd dan kinderen arm te maken. » Dit woord had voor gevolg, dat de geest moest blijven ronddwalen in zijne schrikwekkende gedaante. Er werd dan aan de weduwe voorgesteld ten minste gedeeltelijk de belofte van haren echtgenoot te vervullen. Zoo gaf men voor raad, eene maat peerdenboonen boven in eene houtmijt te gieten, daarna voorzichtig de mijt af te breken en zooveel zakken graan aan den arme te geven, als er boontjes tot op den grond waren gevallen. 't Scheen wel dat de geest daarmee tevreden was en dat hij zou verlost geraken, maar de vrouw weigerde hardnekkig en hield aan heur eerste woord. Het spook kwam altijd terug, ja, vermeerderde nog zijne plagerijen, totdat men besloot het te bezweren om negen en negentig jaar op het strand der zee te zwerven. Het spook vertrok, maar vooraleer het zich van de hoeve verwijderde, drong het in huis en sloeg daar den duivelsklauw op den muur, die er niet meer uit te krijgen was.

('t Vervolgt). P. van den Broeck.

De Keersen in het Volksgeloof en Volksgebruik.

(*Vervolg*).

IV. — Op den eersten Zondag in den Vasten.

Op den eersten Zondag in den Vasten ziet men, te Maaseik en in veel dorpen van Limburg, de kinderen 's avonds de straten doorloopen met brandende fakkels of stokken, met stroo omwonden, dat zij aangestoken hebben. Vervolgens ontsteken zij in het veld kleine vuurkens en dansen er rond (1).

In Brabant bestond, over een zeventigtal jaren nog, een dergelijk gebruik. Vrouwen en mannen, in vrouwen vermomd, gingen in het veld met brandende fakkels en dansten er, onder het zingen van boertige liederen. 't Was een slag van vastenavondvermaak dat, naar men zegt, ten doel had, den « kwaden Zaaier » (Evangelie van den Zondag) te verjagen (1).

Het rondloopen met brandende fakkels en het ontsteken van vuren in het open veld, op den eersten Zondag in den Vasten, zijn — men is er bijna zeker van — de overgebleven sporen van eene oude heidensche feest ter eere van Thor, den god des Donders en der Lente. Bij het begin van het

---

(1) *Tradit. et Légendes de la Belgique,* op. cit., I. bl. 143.

vroegjaar riep men den zegen van dien god in over de velden en de gezaaide vruchten.

Te Ieperen heet die dag « Borrellezondag », omdat eertijds de kinderen er met brandende fakkels of « borrellen » in de hand, de straten doorliepen, al roepende :

Borrelle, borrelle!
Steekt het vier in d'helle!

Alzoo, beweert men, wilden zij de Joden verbeelden, die Ons Heer in den hof der Olijven met brandende toortsen gingen opzoeken. Van tijd tot tijd gingen zij met hunne vlammende fakkels voor de deuren zitten, en alzoo schenen zij Christus te verlichten op zijnen weg naar den kerker (1).

* * *

V. — Op Paaschavond.

ONDER de drij Donkere Metten die men de drij leste dagen der Goede Week verricht, worden, onder andere ceremonieën, de keersen de eene na de andere uitgedoofd, om de vlucht der Apostelen te verbeelden, die hunnen meester lafhertig in den nood verlieten. De laatste keers draagt men al brandende achter den autaar, tot een teeken dat de Zaligmaker begraven wierd, met het licht der godheid vereenigd.

De dienst in de kerk op Paaschavond is gekenmerkt door verschillige plechtigheden, waaronder het wijden der paaschkeers eene der voornaamste is.

Deze keers wordt gewijd onder het gezang *Exultet,* dat 's Heeren verrijzenis aankondigt, en verbeeldt Christus, het licht der wereld, die op den kandelaar des kruises is gesteld geweest tot verlichting van alle menschen tegen de duisternissen der onwetendheid en der zonde, en die door zijne verrijzenis een nieuw licht geworden is. De paaschkeers wordt dan ook in alle diensten ontstoken tot aan den feestdag onzes Heeren Hemelvaart.

In de paaschkeers steken, in den vorm van een kruis, vijf nagelen van wierook, die dikwijls nog in wassen nagels gesloten zijn. Deze wierookgraantjes, « paaschnagelen »

---

(1) *Tradit. et Légendes de la Belgique,* op. cit., I. bl. 143.

geheeten, beteekenen, door de stof waaruit zij bestaan, dat het lichaam van Christus gebalsemd wierd en, door hunnen vorm en hun getal, herinneren zij ons de nagels die de handen en voeten des Zaligmakers doorboorden en de lans die zijne zijde opende.

Eertijds placht men van de paaschkeers eenige stukjes was af te nemen, die men vervolgens op Quasimodozondag, na de mis uitdeelde. De geloovigen verbrandden dien was in hunne huizen of velden, als een behoedmiddel tegen den donder, den hagel, den wind, het ongedierte en de lagen des duivels.

In de Kempen en Brabant hecht het volk groot belang aan de paaschnagels, die men zorgvuldig als heiligdom bewaart en met een volledig vertrouwen tot verschillige doeleinden aanwendt. Men werpt er van in 't water waarin men de zaaitarwe wascht, om den oogst te bevrijden tegen de ziekte, « brand » of « poppen » geheeten (1); men legt ze onder de dorpels van huis en stal, om menschen en beesten te vrijwaren tegen alle ongelukken, maar voornamelijk tegen tooverij; eindelijk, men mengt er van onder den drank der koeien, om ze voor alle besmettelijke ziekten te bewaren.

*
* *

VI. — Op den 1n Mei.

Te Antwerpen en in de voorgeborchten, alsook in andere steden en groote dorpen, gaan de schoolkinderen dien dag onder het geleide hunner meesters naar de kerk en offeren er, elk naar zijn vermogen, eene schoon versierde keers aan Onze Lieve Vrouw.

In vele dorpen brengen de geloovigen gedurende de maand Mei, keersen en bloemen aan, om het beeld der H. Maagd te versieren.

---

(1) Als onfaalbare middelen tegen de « poppen » in de tarwe, geven bijgeloovigen nog op : 1° Eene gewijde keers ontsteken vóór het graan eer men het zaait, en ondertusschen St Jans Evangelie bidden; 2° het strooisel, waarover de processie gegaan heeft, met het graan over den akker zaaien, en terwijlen St Jans Evangelie lezen. (Nr 2 is ook een zeker middel, beweren zij, om de musschen van de tarwe te houden).

Eertijds dansten op dien dag de vrouwen rond eenen meiboom met brandende fakkels in de hand.

Te Venloo waar het versieren van den meiboom veel naiever verwekt tusschen de inwoners der verschillige wijken, brengt ieder meisken op Meiavond eene keers, die men aan de takken van den meiboom bevestigt. Met het aanbreken van den nacht worden al die keersen ontsteken en men danst rond den mei, waarin honderden lichtjes staan te branden (1).

*
* *

VII. — Allerzielen.

TE beginnen van Allerheiligenavond worden de kerkhoven in de steden druk bezocht door eene talrijke menigte, die er komt bidden voor de zielerust der afgestorven bloedverwanten of vrienden. Sommigen zetten alsdan gewijde keersen op de graven, of besproeien ze met wijwater.

In verschillige streken der Ardennen gaan er processiën rond de kerkhoven, waarin men brandende keersen draagt. Is de plechtigheid gedaan, dan plaatst men eene keers op het graf van den laatsten afgestorvene zijner familie (2).

In vele dorpen van Brabant en de Kempen, plant de huismoeder in eene plaat vol wit zand, van tien tot twintig roeten keerskens, die zij aansteekt, terwijl zij een gebed leest tot lafenis der geloovige zielen in het Vagevuur.

Voortijds (en wellicht nog, hier en daar) ontstak men 's avonds vóór Allerzielen gewijde keersen in zijn huis, die men heel den nacht door liet branden, om bevrijd te zijn van de verschijningen der afgestorvenen, wier geesten naar het volk geloofde, gedurende dien nacht ronddwaalden.

Te Ieperen zetten de kinderen 's avonds vóór Allerzielen kruisen of Lieve-Vrouwebeeldjes, met een brandend keersken er voor, op de straten, nabij de deur hunner woningen, en bedelen de voorbijgangers eenige centen af, om « koeken te bakken voor de zieltjes in 't Vagevuur » (3).

---

(1) *Tradit. et Légendes de la Belgique*, op. cit. I, bl. 285.
(2) MOLANUS. *De Historia SS. Imaginum*, 1771, bl. 374,
(3) *Tradit. et Légendes de la Belgique*, op. cit., II, bl. 239.

Het is hier de plaats om een woord te zeggen over de vermaarde *Keerskensprocessie,* die te Scherpenheuvel uitgaat op den Zondag na Allerheiligen.

Wat den oorsprong dier processie betreft, hierover zijn de geschiedschrijvers het niet eens. Volgens de *Geschiedenis der Stad Diest* (1) werd zij ingesteld ter herinnering aan eene verschrikkelijke pest, die ten jare 1629 in de omstreken van Scherpenheuvel woedde en ophield, dank aan de voorspraak der H. Maagd, die de inwoners aanroepen hadden.

Andere schrijvers vermelden, dat in 1734 de buikloop te Scherpenheuvel en op 't omliggende vreeselijke verwoestingen aanrichtte. Op het aanhoudend verzoek der bevolking, nam de pastoor voor eene processie ter eere der H. Maagd te laten uitgaan, ten einde door heure voorspraak het verwijderen van dien schrikkelijken geesel te bekomen. De processie had plaats en de ziekte verdween. Uit dankbaarheid besloot men de processie jaarlijks te vernieuwen.

Eertijds ging zij uit van 7 uren tot 10 uren 's avonds, maar om alle ongeregeldheden te voorkomen, wierd zij, over meer dan eene halve eeuw, op 4 uren 's namiddags vastgesteld.

De inwoners van Scherpenheuvel verlichten hunne huizen op den doortocht der processie, en ieder der talrijke menigte die de processie uitmaakt en waaronder vele vreemdelingen zijn, draagt eene brandende keers in de hand; velen zelfs hebben geheele bussels keersen, die zij alle ineens ontsteken. Te midden van eene dubbele rij keersdragers gaat de pastoor van Scherpenheuvel die het wonderbeeld Onzer Lieve Vrouw draagt, en daarachter volgen de priesters met het Hoogweerdigste.

('t Vervolgt.) JOZEF CORNELISSEN.

(1) Geschiedenis der stad Diest. Diest, 1847, II, bl. 86.

Wangeloof in Klein-Brabant.

1. De Maan.

EEN bewijs, dat het volk seffens groote dingen toeschrijft aan de natuurverschijnselen, die het niet kan uitleggen, is wel het volgende: De maan (waar de houtraper, die des Zondags werkte, voor zijne straf in gezet is) — heeft de wonderbare kracht het vleesch lang te bewaren, en wel de oude maan. Daarom doen de pachters hunne verkens dood met de oude maan. De appelen plukt men nooit met de nieuwe maan, anders houden zij niet. De zieke, die de volle maan doorgeraakt, kan nog eene maand leven. Daags na de volle maan verwacht de visscher eene goede vangst.

2. De Steertsterren.

DE steertster is bij het volk een verstandig wezen, de tolk der vergramde godheid, en verschijnt enkel als de tijden slecht zijn; volgens hare grootte, kleur en klaarte schrijft men haar schrikkelijke dingen toe. Reeds in 590, zegt J. Rambossen in zijne sterrengeschiedenis, was de steertster Belia het voorteeken van eene besmettelijke ziekte, die inderdaad uitberstte. Die de ziekte kreeg, stierf al niezende. 't Zou van dien stond af zijn, dat men de woorden « God zegene u » uitspreekt, telkens er iemand niest. — De steertster van 1846 was bij ons volk de voorbode van hongersnood, die inderdaad in 1848 volgde. Is de steert rood, zoo staat er een bloedige oorlog te verwachten; is hij bleekwit, dan moet er hongersnood komen en besmettelijke ziekten. De

steertster van 1882, zeide het volk, voorspelde oorlog en menigen jongeling zag men verbleeken, als hij de ster aanstaarde. Immers zulke sterren zijn geesten, die de besluiten van God kenbaar maken en het menschdom verwittigen.

3. De Tij.

OM de tij of ebbe uit te leggen is het volk het overal niet eens. Die op den Scheldekant wonen en dus dagelijks het op- en afloopen des waters waarnemen, zeggen dat op zekere uren de aderen der zee opengaan en al het water opslorpen. Na eenigen tijd nochtans, spuwen die aderen alles weer uit, het weggeloopene water komt terug en dan is 't vloed. Anderen, die aan beken of aan kleinere waterloopen wonen, beweren dat het zoute water de bijzondere kracht heeft van te wassen zooals de planten, van uit te zetten en te vermenigvuldigen, en van op te zwellen, bijna lijk ziedend water. Vandaar komt, zeggen zij, het kwatsen en het klotsen der baren tegen den oever. Anderen (maar zij loopen er zoo dik niet) leggen de zaak nog eenvoudiger uit volgens de omstandigheden. In 1860 of rond dien tijd moet er in Zuid-Antwerpen eene zoo groote droogte geheerscht hebben, dat de boeren uit de drogere streken en uit de Kempen te Sint-Amands om water kwamen. Een boer die voor zijnen eersten keer aan den Scheldestroom kwam gereden, zeide : 't moet ginder ergens hard geregend hebben, vermits hier zooveel water is ('t was namelijk hooge tij). In den namiddag kwam hij terug en vond de Schelde bijna ledig : O, riep hij uit, als dat zoo voortgaat, is er morgen geen druppel meer in. ('t Was dan leeg water). Onderwege zeide hij aan degenen die hij tegenkwam : « Haast u, of ge hebt geen water meer. Ook de Schelde is al leeggehaald. »

ALF. J. C.

De Vogelen in het Volksgeloof. (1)

VI (*Vervolg*)

De Zwaluw.

In een artikel, in den vorigen jaargang verschenen, spraken wij over de zwaluwen. Wij zullen er nog 't een en 't ander bijvoegen, om dit opstel te volledigen.

Ziehier wat wij lezen in een Brusselsch dagblad van den 6n in Herfstmaand 1893 :

De zwaluwen. — Weet men wel dat de zwaluwen eene macht van ziekten genezen? Dat men er over oordeele :

— De assche van jonge zwaluwen — rivierzwaluwen wel te verstaan — is een onfeilbaar en allerbeste middel tegen de doodelijke keelziekte.

— Hebt gij de vierdaagsche koorts en wilt gij ze overwinnen? Eet eene jonge zwaluw heel en gansch op. Ofwel, zoo het u tegenspant gansch den vogel te eten, neem dan enkel de herten van den heelen nest, kapt ze in honing en zwelg dat mengsel in, tenware dat gij een drachma van hun ingeslikt voedsel in geite- of schapemelk verkozet, in te nemen vóór den vierden koortsaanval.

— Voelt ge uw geheugen verzwakken? Maak een drankje klaar van zwaluwherten, kaneel of kruidnagels, en uw geheugen zal krachtiger zijn dan ooit.

— Siroop van zwaluwen, nuchteren ingenomen, zwaluwvleesch, als bestendige leefregel gebruikt, en zwaluwassche onder den drank gemengd, is voor die aan vallende ziekte onderhevig zijn, een geneesmiddel dat al de andere in de schaduwe stelt.

(1) Z. *Ons Volksleven*, II, bl. 50, 65, 73, 135; III, bl. 92; IV, bl. 186; V, bl. 110.

— De zwakheid van gezicht, de oogziekten, de ontsteking der keelklieren zijn nog de minste kwalen die verdwijnen door het aanwenden van zwaluwgeneesmiddelen.

— Wat meer is, niets beters dan zwaluwnesten tegen keelontsteking; niets doeltreffender tegen het « pootje », dan het bloed dezer vogels.

— Michaël Mercati en Galiënus spreken over zekere steentjes, *lapilli* geheeten, die men in het ontleed lichaam der kleine zwaluwen vindt. Deze twee geleerden bevestigen, dat die steentjes de eigenschap hebben om de leverziekten te genezen, zoo men ze aan den rechterarm van den zieke hangt. Wat de steenen betreft, die men in hunne nesten vindt, zij bevrijden den gelukkigen bezitter tegen alle slag van verkoudheden.

ALFRIED HAROU.

Vertelsels.

I. (48.) Het gelukkig Erfdeel.

In het land van Hannover woonde er eertijds een rijke pachter, die drij zonen had. Daar hij voelde dat hij zou gaan sterven, riep hij zijne kinderen aan zijn sterfbed en zeide hun : « Mijne kinderen, ik word gewaar dat het met mij niet lang meer zal duren : binnen eenige uren staat gij alleen in de wereld. Maar vooraleer ik vertrek, wil ik zelf mijne goederen onder ulie verdeelen, opdat gij er later niet meer over en zoudt twisten. Ieder van u moet tevreden zijn met hetgene ik hem beschik. » Toen sprak hij tot elk van hen in 't bijzonder : « Aan u, mijnen oudsten zoon, geef ik het huis met hof en al de landerijen. Voor u, mijn tweeden zoon, is al het geld dat ik bezit, en aan u, mijnen jongsten zoon, die reeds dacht niets meer te krijgen, schenk ik mijn peerd. » — « Maar, vader », zei de jongste gestoord, « wat kan ik met dat peerd aanvangen? » — « Klaagt niet, jongen », antwoordde de vader, « dit peerd zal u geluk aanbrengen. » De zoon was verwonderd en dacht : « Zie! 't is wel een schoon en kloek peerd, maar ik begrijp niet, hoe mij dit gelukkig maken kan. » Niettemin was hij tevreden en hij zei :

« Ewel, vader, » als uw leste wil zoo is, ben ik met mijn deel tevreden. »

Daarop stierf de pachter. De oudste zoon bleef op de hoeve, de tweede reisde weg met het geld, en de jongste, die Jan hiet, vertrok met het peerd en een beetje reisgeld op zak. Hij wist niet goed waarhenen, maar hij verzon niet lang en sloeg den weg in naar de zee. Als hij daar kwam, zag hij in de verte een schip komen aangevaren. Hij dacht in zijn eigen : « Ik ga hier wachten, totdat het schip aanlandt. Ik heb toch niets te doen en weet niet van wat hout pijlen maken. Misschien zal ik mijn peerd kunnen verkoopen. »

Eindelijk kwam de boot aan wal. De reizigers stapten af en bezagen allen het schoone peerd, dat Jan bij den toom hield. Een vooral had geene oogen genoeg om het peerd te bekijken. Hij droeg in zijne hand eenen dikken stok en had eenen verveerlijken grooten hond bij. « Wilt ge uw peerd vermangelen tegen mijnen hond en mijnen stok, vriendschap? » vroeg hij aan Jan. « Ge zijt nogal niet bevrozen, » lachte Jan, « wat zou ik met uwen kluppel en uwen leelijken hond aanvangen? » — « Dat zal ik u eens laten zien! » zei de andere « ga maar mee. » Daarop wandelden zij samen tot aan een bosch; de vreemdeling nam zijnen stok, en roef! daar sloeg hij mij 'nen dikken boom 'nen meter boven den grond, rad over. Dan riep hij zijnen hond en zei : « Breekal! trekt dezen stuikblok uit den grond! » De hond kwam seffens af, hij begost met zijne tanden aan den afgeslagen boomtronk te wiggelen, en op één, twee, drij, trok hij hem met wortel en al uit den grond. Als Jan dat spelleken afgezien had, zei hij tegen den man : « Hier is mijn peerd, geeft mij uwen hond en uwen stok. » De vreemdeling nam het peerd, bezag het sterlings in de oogen en zei : « Zie! dat peerd is mijn eigen vader. » Toen sprong hij in den zadel en was op 'nen oogenblik uit het gezicht.

Jan trok voort met zijnen hond en zijnen stok en hij stapte altijd maar recht door, totdat hij in eene groote stad kwam. Daar zag hij in de straat 'nen grooten hoop volk, dat daar stond te kermen en te klagen, en hij vroeg aan eenige menschen : « Mijne vrienden, wat is hier gebeurd? Is u het een of het ander groot ongeluk overkomen, dat ge hier zoo staat te sumpen en te schreien? » — « Wel » antwoordden ze, « 't is genoeg te zien dat ge een vreemdeling zijt, anders zoudt ge wel weten dat hier alle jaren eene maagd moet

geofferd worden aan den draak die in de rivier zit; zonder dat zou hij gansch de stad verwoesten. Wij hebben het lot getrokkken, en het is gevallen op de dochter van den koning. Morgen moet zij sterven. »

Jan dacht in zijn eigen : « Wacht een beetje; ik zal ik eens tegen dien draak gaan vechten en de prinses verlossen, maar hij zei niet wat hij dacht. » Des anderendaags, met het krieken van den dag, moest de koningsdochter verslonden worden. Al de menschen waren in den rouw en deden de prinses uitgeleide tot aan de rivier. Zij ging in 't wit gekleed en was uitnemende schoon. Toen het volk aan het water gekomen was, liet het de koningsdochter alleen en vluchtte haastig naar de stad terug, want niemand wilde blijven, om getuige te zijn van de schrikkelijke dood der jonkvorstin. Jan alleen bleef, gewapend met zijnen stok en vergezeld van zijnen hond. Hij ging naar de koningsdochter en zeide : « Edele prinses, keert terug naar de stad; ik zal hier blijven, om den draak te bevechten en, zoo ik hoop, te overwinnen. » — « Ach! mijn vriend », antwoordde zij, « vlucht spoedig weg en laat mij over aan mijn lot; zooniet wordt heel de stad ongelukkig. » Maar 't was verloren gebeden en gesmeekt : Jan was niet van zijn gedacht af te brengen. Daar stak de draak zijne zeven koppen uit het water op en kwam met groot geweld naar de koningsdochter af. Hij brulde vreeselijk en zijne oogen vlamden gelijk gloeiende kolen. Maar Jan liet zich niet ontstellen : hij nam zijnen stok en sloeg er zoo hevig mee op eenen der koppen van het monster, dat hij bijkans van de romp af was. Seffens riep hij op zijnen hond : « Breekal! sta mij bij! » Op die woorden sprong het moedige dier zijnen meester ter hulp en greep den draak bij den half afgeslagen kop en trok hem af, schoon het monster zich schrikkelijk verweerde en de lucht met zijn gebrul vervulde. Nog zes keeren sloeg Jan met zijnen stok, nog zes keeren, kwam Breekal bijgesprongen, en toen was de draak dood. De koningsdochter, buiten haar zelven van blijdschap, vond geene woorden, schoon genoeg om heuren redder te bedanken, en wilde hem met geweld voor den koning, heuren vader, brengen, opdat deze hem zijne welverdiende belooning zou geven. Dit weigerde nochtans de edelmoedige held; maar om de prinses niet te bedroeven, beloofde hij heur, binnen één jaar op denzelfden dag weer te keeren. Dan zou hij naar het paleis komen en zich aan den koning kenbaar maken.

De koningsdochter was daarover tevreden, en zij gaf Jan eenen gouden ring, waarin een kostbare diamant glinsterde. Daarop namen zij afscheid van elkander : Jan trok verder de wijde wereld in, terwijl de prinses vol blijdschap naar de stad terugkeerde. Maar vooraleer te vertrekken, sneed hij de tongen uit de drakenkoppen en stak ze in zijnen zak.

Onderwege kwam de koningsdochter drij kolenbranders tegen, zwarte, vuile kerels, die te veel gedronken hadden. Zij spraken heur aan en vroegen hoe het kwam, dat de draak heur niet verslonden had. Zij lei hun uit, hoe een vreemdeling het monster verslagen had en dat hij binnen een jaar zou terugkomen. De oudste der drij kolenbranders zeide : « Ge zult dien man niet meer zien, en daarom gaat ge ons zweren, dat ge ons aan den koning uwen vader als uwe redders zult voorstellen, en ge gaat mij beloven dat ge met mij zult trouwen; zoo niet zullen wij u vermoorden. » In den eerste weigerde de prinses hardnekkig, maar eindelijk, uit vrees voor de dood, deed zij den gevraagden eed.

Om zeker te spelen, namen de bedriegers de afgeslagen drakenkoppen mede en verschenen zoo met de prinses in 's konings paleis. De koning was uit der mate verwonderd en verblijd zijne dochter gezond terug te zien, en vroeg haar hoe zij het leven had kunnen behouden. De prinses, door heuren eed gebonden, zeide dat de drij kolenbranders den draak verslagen hadden. De koning liet seffens eene groote feest inrichten om de gelukkige verlossing zijner dochter te vieren. De kolenbranders wierden zijne vrienden en hovelingen, en er wierd besloten dat de oudste met de prinses trouwen zou.

Er was juist een jaar verloopen sedert de redding van 's konings dochter. Te dier gelegenheid gaf de koning eene groote feest, waarop het huwelijk der jonkvorstin met den oudsten kolenbrander zou bekend gemaakt worden.

Terwijl alles in 't paleis in volle vreugde was, kwam Jan met zijnen hond en zijnen stok in de stad aan. Al wandelende door de straten, vroeg hij aan eenen inwoner waarom de huizen zoo schoon gevlagd waren en gansch de stad in feest was. « Wel vriend », antwoordde deze, « 't is vandaag juist een jaar geleden, dat de dochter van den koning van den draak gered wierd. » — — En door wie? » vroeg Jan. — « Wel door drij kolenbranders : dat weet heel de stad en de omtrek. Ge moet van wijd komen, om dat niet vernomen te

hebben. Ook gaat de prinses binnenkort met den oudsten kolenbrander trouwen. »

— « Hm! hm! » dacht Jan, « dat is goed om weten. » Hij slenterde verder de stad in, en ging eene herberg binnen, recht over het paleis, en bestelde er een glas bier. Hij riep zijnen hond en zeide : « Breekal, loopt naar de eetzaal van den koning en brengt mij het grootste stuk vleesch van de tafel. » Vliegens liep de hond de eetkamer binnen en, eer de knechten hem kosten verjagen, had hij reeds het grootste stuk vleesch van de tafel genomen, en kwam er mee bij zijnen meester. De baas uit de herberg stond versteld en dacht : « Wat vent is me dat van zoo frank te durven zijn, en wat wonderlijke hond van alzoo te gehoorzamen. » Ja maar, den koning zijne knechts kwamen de herberg binnengestoven en vroegen den weerd : « Wiens hond is dat? » Jan antwoordde : « Die hond hoort mij toe. » — « Volgt ons dan bij den koning, om u te verantwoorden. » Jan vroeg niet liever, dat kunt ge wel peizen. Toen hij in de zaal kwam, herkende de koningsdochter hem seffens, maar zij sprak niet, en wou den geschiktsten oogenblik afwachten. De koning was diep gestoord toen hij Jan zag en vroeg hem : « Waarom houdt gij uwen onbeschoften hond niet beter bij? » — « Sire, » antwoordde Jan, « zijt niet kwaad op mijnen hond, want hij heeft u 'nen grooten dienst bewezen. » — « Nen dienst, mij 'nen dienst bewezen? Wel, man, ge zijt zot. » — « Hij heeft mij uwe dochter helpen redden, Sire. » — « Gij hebt mijne dochter gered?... Hier zitten de mannen, die den draak verslagen hebben, en tot bewijs, hebben zij de zeven drakenkoppen meegebracht. » — « Wie zou de redder uwer dochter zijn, Sire, » antwoordde Jan, « die de koppen van den draak getoond heeft, of hij die de zeven tongen en haren ring bezit? » En Jan trok de drakentongen uit zijnen zak en liet den diamanten ring der prinses zien. Daar viel niets tegen in te brengen. Nu kon de koningsdochter niet langer zwijgen, en zij begost uit te leggen hoe snood de kolenbranders heur behandeld hadden. Toen schoot de koning in eene geweldige gramschap, en hij liet op staanden voet de drij deugnieten aan eene galg hangen. Wat Jan betreft, hij trouwde kort daarna met de prinses en, na de dood van den ouden vorst, wierd hij koning. Hij regeerde veel jaren en ware het niet dat hij gestorven was, hij zou nog koning zijn.

(*Gehoord te Ravels in de Kempen.*) FRANS ZAND.

Sagen uit het Land van Dendermonde.

3. (165.) De volbrachte Belofte.

In de verledene eeuw zou een landbouwer van Hamme-Ste Anna zijne hofstede herbouwen. Steenen en kalk lagen gereed, de grondvesten waren gemaakt en de metsers en andere ambachtslieden waren volop aan den arbeid. Een priester kwam daar voorbij, stond eenige oogenblikken het werk aan te staren en sprak vervolgens den landbouwer aan, die zijn volk bewaakte. « Zie, zeide hij, daar blijft nog een hoekske grond naast de straat leegliggen; zoudt gij niet tevreden zijn om op dat pleintje een kapelleke te bouwen? Steen en kalk liggen er nu en ik zou de daghuur betalen. » De landbouwer bedacht zich eenen oogenblik en stemde toe. Beide besloten het kapelleke toe te wijden aan de H. Familie.

De priester vertrok en achtte zich gelukkig een goed werk verricht te hebben. De hofstede was bijna voltrokken en weldra zou men aan het bouwen van 't kapelleken beginnen, toen de priester ondertusschen kwam te sterven. Nu bleef de bouw steken. 't Duurde niet lang of de geest van den priester verscheen : alle avonden zag men hem wandelen met den brevier in de hand, hof op, hof af, stal in, stal uit, en hij verdween telkens over het pleintje waar het kapelleken moest staan. Als dit eenigen tijd geduurd had, sprak de landbouwer den geest aan, zeggende : « Wat is er van uw verzoek? » Waarop het antwoord kwam : « Bouw het kapelleke, bouw het kapelleke, dat gij met mij beloofd hebt. » De boer verzekerde den pastoor dat men zoo gauw mogelijk zou beginnen, en van dien dag af bleef de geest achter en was de hoeve nu weder rustig. Wanneer het gebouw voltrokken was, werden de beelden Jezus, Maria en Jozef

gehaald en bij hunne aankomst in het huis van den boer gezet. 's Nachts nadien kon niemand slapen op de hofstede : op den zolder was het een gerucht alsof de duivels er aan 't vechten waren, maar 's anderendaags, nadat de beelden in het kapelleke waren geplaatst, was het op de hoeve weder stil.

Die bidplaats bestaat nog, maar is heden zoodanig door gebouwen omringd, dat men er enkel den voorgevel van zien kan.

Op eenen arduinen steen, er in geplaatst, leest men het jaartal 1792 — dagteekening der herbouwing, zegt men.

4. (166.) Oorsprong der Roode Lieve-Vrouw.

De oude, breede heirbaan van Antwerpen naar Gent loopt door Hamme van het Oosten naar het Westen, over de wijken Drijgoten, Broekstraat, 't Eed, Echelbeek en Hooigat, en vandaar op het grondgebied der gemeente Zele. Nabij de wijk 't Eed, op de plaats gezeid de Vierschaar, waar de heirbaan doorsneden wordt, was over vele, vele jaren de vergaderplaats van heksen, die alle nachten er in groot getal bijeenkwamen. Eene vrouw, ook aan den duivel vast, besloot zich van dezen te ontmaken en zich te bekeeren. Zij sprak hare biecht, en maakte daarbij bekend, hoe het er alle nachten op de heirbaan toeging.

De heksen zongen en klongen daar als op eene kermis; de duivel zelf verscheen er, en daar rees soms een wonderschoon tooverpaleis van zilver en goud uit den grond op. De pastoor, zich van de waarheid der sprookjes dienaangaande willende overtuigen, besloot zelf zekeren nacht, op klokslag twaalf, te gaan zien.

Zoo deed hij ook. Ter plaatse gekomen hem door de vrouw aangewezen, zette hij zich neder op eenen hoop graszoden, onder eenen eik. Nauwelijks was hij gezeten, of alles veranderde voor zijne oogen. Hij zag niets dan goud en zilver en meende in eene prachtige zaal te zijn. Daar kwam de duivel tot hem met een grooten boek, waar al de namen in stonden der tooveraars en tooverheksen, die daar 's nachts bijeenkwamen. De duivel lei den boek op eene tafel open, en

noodigde den pastoor uit om met zijn bloed zijnen naam op de lijst te zetten. De geestelijke weigerde, maar verzocht den duivel den boek op zijne knieën open te leggen. Na lang aarzelen willigde de duivel in, maar nauwelijks had de pastoor den boek in handen, of hij sloeg hem toe. Krak! daar stortte het tooverpaleis ineen, duivel en heksen verdwenen..... en de pastoor zat nu alleen met den duivelsboek in de handen.

't Spoken onder dèn eik was gedaan. Op de plaats waar de priester had gezeten, hingen de godvruchtige menschen van de parochie een rood beeld van O. L. Vrouw, ter herinnering aan het bloedig handteeken, waarmede men zich aan den duivel verbond.

(*Hamme, bij Dendermonde*). P. VAN DEN BROECK.

Volksspelen. (1)

TUSSCHEN de volksspelen zijn er enkele, die in de uitvoering eene zekere gelijkenis met elkander hebben; men zou ze « spelen met den mond » kunnen noemen. Tot die reeks behooren : Ajuin zabberen, appel bijten, siroop lekken, paling bijten, heete pap slikken, enz.

Het ajuin zabberen zullen wij eenigszins uitvoerig beschrijven; de andere spelen eischen dan nog slechts korten uitleg.

* * *

1. (6.) Ajuin zabberen.

VERBEELDT u op eene tafel, eene groote waschtobbe met water gevuld, waarin een ajuin, van de losse vellen ontdaan, en den steel weggesneden, ligt te dobberen. Men loot om te weten wie het eerst mag « zabberen », dat volgender wijze geschiedt.

De zabberaar buigt zich over de tobbe, en hapt naar den ajuin, die op het water drijft. Dat mag hij drijmaal herhalen,

(1) Ziet *Ons Volksleven*, IV, bl. 66, 67, 87, 173, 206.

maar zonder zich op eenigerlei wijze van zijne handen te bedienen. Gelukt hij er niet in den ajuin met de tanden te grijpen, dan volgt een tweede speler, die op zijne beurt drijmaal toebijt.

Om het den kampers nog wat moeielijker te maken, heeft men den grootsten ajuin genomen, dien men vinden kon. Eens nu het spel in gang, laat op het onverwachts deze of gene der toeschouwers, die rond de tobbe geschaard staan, eenen steen of een ander zwaar voorwerp in 't water vallen, zoodat het den juist toehappenden speler in mond en oogen spat, en hem den begeerden buit doet missen. Onnoodig te zeggen dat na eene drijmaal herhaalde poging, het hoofd van den speler veel gelijkenis heeft met den kop van eenen zwemmenden poedel.

Soms maakt men het nog erger. Dan giet men den voorovergebogen zabberaar eene kan of eenen emmer water in den nek, zoodat hij wel dikwijls zonder prijs maar toch altijd druipnat, het spel verlaat.

Men speelt zoolang er prijzen zijn; voor elken ajuin dien men gezabberd, dat is met de tanden uit het water gehaald heeft, krijgt men eenen prijs.

* * *

2. (7.) Appel bijten.

HET is hetzelfde spel als 't ajuin zabberen, maar in plaats van eenen ajuin, moet men eenen appel met den mond uit het water halen. Zooals in alle spelen, tracht men de moeielijkheden voor de spelers zoo talrijk mogelijk te maken. Wie, zooals het volk zegt, geene « schuurdeur » kan openzetten, dat is zijnen mond niet tot achter zijne ooren kan opentrekken, moet niet meekampen, want de appel is doorgaans van de grootste die er te krijgen zijn.

* * *

Kan men met den mond moeielijk *groote* voorwerpen vastgrijpen, *kleine*, zooals muntstukken, uit het water halen, gaat toch ook niet gemakkelijk. Daarom vervangt men soms den ajuin of den appel door een muntstukje, dat op den bodem van de tobbe gelegd wordt. De speler steekt snel het

hoofd in 't water, *zuigt* het stuk van den bodem op, — want bijten of met de tanden grijpen helpt niet, — en wint den prijs. Dat is echter gauwer gezegd dan gedaan: weinigen gelukken er in het muntstuk uit het water te halen.

*
* *

3. (8.) Siroop lekken.

Een half frankske, of gelijk men gewoonlijk zegt, een half *voetje*, wordt in eene groote, met siroop gevulde kom, geworpen.

Nu moet ieder op zijne beurt trachten het muntstuk met den mond uit den siroop te halen, om aldus eenen prijs te verdienen. Door de zwaarte zinkt het geldstuk tot op den bodem der kom, en het is enkel nadat een goed deel siroop aan neus, mond, lippen, kaken, knevel en baard der mededingers hangt, dat zij met eenige kans van welgelukken naar het prijswinnend half frankske zoeken kunnen. Onnoodig er op te wijzen, wat vieze gezichten die mannen trekken met hunne siropen troniën (1).

*
* *

4. (9.) Paling bijten.

Eenen levenden paling wordt eene koord aan den steert gebonden, en zoo opgehangen, met den kop omlaag. Zij die aan dit barbaarsch spel deelnemen, moeten nu op beurt naar den paling bijten, en hem trachten den kop, met hunne tanden, af te rukken. Het beestje spartelt en kronkelt, en maakt het, gelijk men wel denken kan, de liefhebbers bijzonder lastig. Elke afgerukte palingskop geeft recht op eenen prijs.

*
* *

5. (10.) Heete pap slikken.

Zij die aan dit spel meedoen, zitten allen gereed aan tafel, elk met eene teil of groote schotel voor zich. De kokend heete pap wordt ingeschept, en op een gegeven teeken begin-

(1) Dit spel is bij de Kirghizen ook gekend, doch daar neemt men eene groote teil of schotel pap, en werpt er eenen heelen of halven zilveren roebel in.

nen de kampers te slikken, allen om ter gauwste, want die het eerst zijne schotel leeg heeft, is gewonnen. Dat gaat echter niet zonder ongemak, want de eene verbrandt zijne tong, een andere zijn gehemelte, een derde zijne keel, enz.

Dat is me dan ook een geblaas en smoelengetrek, om zich vet te lachen. J. B. Vervliet.

Boekbespreking.

J.-Th. de Raadt. — **Verzameling van Grafschriften en Wapens van Gorinchem.** (Naar een oud handschrift). Overdruk in-8° van 30 bldz. uit « De Nederlandsche Heraut. »

Het handschrift, waarvan de heer de Raadt in gemeld vlugschrift een beknopt maar trouw verslag meedeelt, berust in de rijke heraldieke verzameling van den heer Graaf Georg de Looz Corswarem. Het draagt voor titel : *Wapens en inscriptien van de sepulturen, tombes en zarken, item meest alle de blazoenen, soo in de kerken in de Meyerye van 's Hertogenbosch als Gorinchem.*

Ofschoon het boek geenen naam van den schrijver draagt, heeft de heer de Raadt, door vergelijking met andere handschriften, in dezelfde verzameling berustende, kunnen vaststellen dat de verveerdiger was Job Maarten de Lange, geboren den 11ⁿ Juni 1652, te Gorinchem, en aldaar gedoopt in de gereformeerde kerk op den 25ⁿ Juni 1652.

Het eerste en grootste gedeelte van het handschrift werd reeds door den heer de Raadt uitgegeven in zijne *Verzameling van grafschriften en wapens in verschillende Noordbrabantsche kerken* (Helmond, 1893, in-8°, 761 bldz.), zoodat er in het hier besproken werkje slechts van het laatste gedeelte des manuscripts afschrift gegeven wordt. Toch is het voor den beoefenaar der geslacht- en wapenkunde belangrijk genoeg om geraadpleegd te worden.

J. B. Vervliet.

J.-Th. de Raadt. — **Mélanges (Deuxième série).** — Vlugschrift in-8° van 14 bldz. (Overdruk uit de *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*). 1893.

Deze tweede reeks van « Mengelingen » bevat : Eenige stukken betrekkelijk de geschiedenis van het geslacht Berchem uit het huis der Berthouten ; — Bescheiden nopens de geslachtkundige geschiedenis der hertogen van Brabant uit het huis van Burgondië ; — Overblijfsels eener geschilderde kerkraam berustende in het ge-

meentemuseüm van Brussel; — en De Brusselsche geschiedschrijver Jan-Karel-Jozef d'Abremes.

De losse aanteekeningen waaruit deze vier kleine verhandelingen bestaan, werden door den heer de Raadt verzameld tijdens zijne opzoekingen in 's Rijks algemeen archief, te Brussel, en in de Schepenboeken der stad Antwerpen. De schrijver oordeelde ze, en met reden, belangrijk genoeg om aan de vergetelheid ontrukt te worden, daar zulke kleine stukken niet zelden punten bevatten, die eene kostbare vingerwijzing zijn voor den geschiedschrijver en oudheidkundige. J. B. Vervliet.

Inhoud van Tijdschriften.

Blätter für Pommersche Volkskunde, II, Nr 4. — Sagen vom Teufelsberg bei Bussin (P. Pennse). — Volkstümliches aus Nörenberg (Schreiber). — Volkstümliches von der Insel Gristow (Wolff). — Tiermärchen (G. Gaude). — Handwerker-Ansprachen (Dr A. Haas). — Ein Hochzeitsgebrauch aus Göritz (Asmus). — Notfeuer in Pommern (O. Knoop). — Pommersche Flurnamen (H. Dassow). — Bastlösereime. — Kleine Mitteilungen.

The Folk-Lorist, I, Nr 4. — The Red Bird. *poem* (W. Malone). — Totem-Post Stories (J. Deans). — Malagasy Folk-Lore (Th Wilkinson) — German Exibit on the Plaisance. — Dahomey Superstitions. — Japanese Folk-Lore at the World's Columbian Exposition (E. W. Clements). — Charms, Amulets and Fetishes at the World's Fair (Editor). — Third International Folk-Lore Congress. — Book Reviews.— Penobscot Ideas of the Origin of Maize (H. M. Wheeler). — Miscellany. — Resolutions of Respect to Lieut. Fletcher S. Bassett.

Revue des Traditions populaires, IX, Nr 1. — Les types mélodiques de la chanson pop. française (J. Tiersot). — Coutumes, croyances et superstitions de Noël. XII (H. Marlot). — Les Epingles I. Les Epingles et les Saints (A. Harou). — II Les Épingles et l'Amour. (A. Harou) III. Les Épingles et la Sorcellerie (O. de Bassilan). — Le prêt miraculeusement remboursé (R. Basset).—Tradit. et superst. des Ponts-et-Chaussées. VII. Les Ponts (G. d. R). — Devinettes estoniennes (A. Dido). — Contes de la Hte-Bretagne qui présentent des ressemblances avec des contes imprimés. I. Contes de Perrault (P. Sébillot). — Les Montaignes IV. (A. Harou). — Coutumes de mariage. XVI. (L. Morin). — La toupie du géant Periferigerilérimini (A. Certeux). — Légendes et superstitions de la Kabylie et du Djurjura (A. Viré). — Croyances, légendes et superst. du Cap Sizun (H. le Carguet). — Bibliographie.

Wallonia, II, Nr 1. — Le baptème. I Les *censes* de baptème (A. Gittée). — II. Traditions liégeoises (O. Colson). — Coufì — Coufou, conte liégeois (J. Lesuisse). — La bière, chanson (L. Loiseau). — Théatre des doigts. I-III. (O C, G. Willame et J. Tromme). — Bibliographie.

Volk en Taal, VI, Nr 7. — Nieuwjaargebruiken (T. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (F. de Vos). — Van 't goudvischje (L. Du Catillon). — Volksgebruiken. St. Maarten (R. Ghesquière). — Fransche tijd te Oudenaarde (C. van Caeneghem). — Dietsche belangen.

't Daghet in den Oosten, IX, Nrs 9-10. — Limburgsch Nederlandsch. — Een onuitgegeven handschrift van Mantelius. — Een staalken taalstudie uit Ruusbroeck's Handvingerlijn (F. Nouwen). — Moorderij op de Kempische landlieden door de Lorreinen. — Uit Beverloo.

Wangeloof.

Waarzeggerij bij middel van eenen sleutel.

Om te weten of iemand van wien men in langen tijd niets meer vernomen heeft, een vriend, een bloedverwant, of onverschillig wie, nog leeft of dood is, heb ik het volgende bijgeloovig middel zien aanwenden.

Men steekt eenen sleutel met den klauw tusschen de bladen van eenen kerkboek, juist op Sint-Jans Evangelie en bindt hem daar vast in, terwijl men zorgt de koord die men daarvoor gebruikt, eenige malen kruisgewijze te leggen. Twee personen laten den sleutel met den ring of de oog op den top van hunnen wijsvinger rusten, zoodat hij daar vrij op draaien kunne. Daarna bidt men Sint-Jans Evangelie, en waneer bij de woorden : *En het Woord is Vleesch geworden en het heeft onder ons gewoond*, de sleutel begint te draaien, dan is de bedoelde persoon in 't leven; blijft de sleutel stil, dan is de persoon dood.

Ofschoon dit wangeloof weinig verspreid is, toch ken ik hier en daar huisgezinnen, waar men gewoon is van tijd tot tijd de proef met den sleutel te nemen. Ik heb eene oude vrouw geweten, die in dit orakel groot vertrouwen stelde en het meer dan eens geraadpleegd heeft. Of men het middel

ook gebruikt om andere zaken te ontsluieren, is mij onbekend.

Men leest in Delrio (1) en Delancre (2), dat men eertijds het orakel met den sleutel, in 't Fransch *cléidomancic* of *cléidonomancie,* placht te ondervragen, om den pleger van eenen diefstal of den dader van eene moord te ontdekken. Men omwond den sleutel met een briefken, waar de naam van den verdachte op geschreven stond, en hing er eenen bijbel aan, die door eene maagd moest ondersteund worden. De waarzegger mompelde daarna zachtjes den naam van den verdachten persoon en, was deze plichtig, men zag onmiddellijk het briefken draaien en bescheelijk bewegen.

Er bestaat echter nog eene andere wijze van den sleutel te raadplegen, die meer met de hooger beschrevene overeenkomt. Men steekt den sleutel in eenen boek en bindt dezen toe met eene koord, zoodat de oog of de ring buiten den boek uitsteekt. Degene nu, die het een of het ander geheim wilt doorgronden, steekt den vinger door den sleutelring, terwijl hij zachtjes den naam noemt van den persoon dien hij verdenkt. Is deze onplichtig, de sleutel blijft roerloos; is hij schuldig, de sleutel draait zoo geweldig, dat de koord breekt, waarmede hij in den boek gebonden is.

De Kozakken en Russen bezigen dikwijls die soort van waarzeggerij, doch zij steken den sleutel niet plat, maar overdwars in den boek, derwijze dat de drukking hem gemakkelijk doe draaien. Zij gelooven dat ze door dit middel kunnen te weten komen of hun huisgezin welvarend is gedurende hunne afwezigheid, of hun vader nog leeft, enz. Inzonderheid maken zij er gebruik van om verborgen schatten te ontdekken. Tijdens den inval van 1814 in Frankrijk, zag men ze menigmaal tot het orakel van den sleutel op Sint-Jans Evangelie, hunne toevlucht nemen (3).

Jozef CORNELISSEN.

---

(1) *Disquisitionum magicarum.*

(2) *Incrédulité et mécréance du sortilége pleinement convaincue.*

(3) COLLIN DE PLANCY. *Dictionnaire infernal,* bl. 154.

Sprookskens en Vertelsels.

2. (49.) Sneeuwwitteken.

Daar was eens 'ne graaf, en die had een dochterken, als een engeltje zoo schoon. Omdat het zoo fijn en zoo wit was van vel, zoo hieten de menschen het altijd Sneeuwwitteken. Nu, de graaf was in zijnen ouden dag hertrouwd met een hooveerdig stuk, en die kost Sneeuwwitteken niet hooren of zien, omdat het schoonder was als zij. Den goedsjeugdigen dag stond dat wijf voor den spiegel en dan vroeg ze : « Spiegel, wie is de schoonste van ons twee? » En de spiegel antwoordde altijd : « Sneeuwwitteken! »

Dat kost de gravin niet langer meer verkroppen, en ze wou Sneeuwwitteken, och arme! kost wat kost, van kant helpen. Ja, maar het meisken wierd dat gewaar, en 't vluchtte van huis weg en 't ging zijn eigen versteken in een groot bosch. Sneeuwwitteken dwaalde den grondigen dag rond in dat donker bosch, zonder eten of drinken, en zonder te weten waaraf of waarhenen.

Tegen den avond zag het in de verte een lichtje pinken, en Sneeuwwitteken er op af! Als het nu lang gegaan had, kwam het aan eene spelonk, waar het licht in brandde dat het van verre gezien had. Sneeuwwitteken ging er binnen, en 't kwam in eene groote zaal uit, en dat was daar allemaal zoo schoon, man, zoo schoon als in 't paleis van 'nen koning.

In die zaal stond eene tafel met zeven volle schotels, zeven stoelen en zeven bedden, maar daar was geen levend hert te hooren of te zien.

't Eerste dat Sneeuwwitteken deed, was aan tafel gaan zitten en eten, want 't was dood van den honger. En als het zijne bekomste geëten had, kleedde het zijn eigen uit om te gaan slapen, want zijne oogskens vielen toe van den vaak. Het kroop in een van de zeven beddekens, en 't liep geen vijf minuten aan, of 't sliep gelijk eene roos.

Dat was me goed, maar in die spelonk woonden zeven Kaboutermannekens, die overdag buiten werkten, en eerst met den avond in hunnen woon wederkeerden.

Ze waren niet weinig verwonderd Sneeuwwitteken in een van hunne bedden te vinden liggen, dat kunt ge peinzen! De goede mannekens lieten het meisken gerust slapen, en den anderen morgen slopen ze op hunne teenen de spelonk uit, om de kleine niet te ontwekken.

Toen de Kaboutermannekens weg waren, wierd Sneeuwwitteken wakker. Het stond op, stookte het vuur aan, ruimde alles op, dekte de bedden en maakte het eten gereed.

Tegen den avond kwamen de Kabouters van hun werk terug, en Sneeuwwitteken moest hun zijne geschiedenis vertellen. Als het uitverteld was, vroegen de mannekens, of het bij hen wilde blijven wonen om hun huishouden te doen, en Sneeuwwitteken zei ja.

Het woonde daar al verscheidene jaren en op 'nen keer dat het in 't bosch aan 't hout rapen was, zag het den graaf, zijnen vader, die bezig was met jagen. Het wierd bang en liep naar de spelonk terug.

De graaf had het meisken gezien, maar hij wist niet dat het zijne dochter was, want die was al lang dood, meende hij. Hij vertelde zijn geval aan zijne vrouw, en de gravin, dat slangevel, dacht in heur eigen : « Dat moet Sneeuwwitteken zijn; nu zal ze mij niet meer ontsnappen. »

Wat deed ze mij? Ze trok armoedige kleederen aan, stak 'nen vergiftigden appel in heuren zak en trok het bosch in, om Sneeuwwitteken op te zoeken. Als ze nu lang genoeg geloopen had, kwam ze aan de spelonk daar de Kabouters woonden, en hoorde Sneeuwwitteken een lieken zingen.

Ze veranderde heure stem, opdat Sneeuwwitteken heur niet zou herkend hebben, en riep : « Och! jufferken lief, mag ik als 't u blieft wat binnen komen om te rusten?... Ik ben zoo muug. »

Sneeuwwitteken, och arme! had geen achterdenken en 't liet de vreemde vrouw binnen, die er uitzag lijk eene bedelares. Als de valsche heks 'nen tijd geklapt had, zei ze tegen Sneeuwwitteken : « Zie, ik heb hier nog 'nen appel. Wilt gij hem ? »

Het meisken nam den vergiftigen appel aan en beet er een stuk af, maar het stuk bleef in zijne keel steken en Sneeuwwitteken versmachtte.

Als de booze vrouw zag dat Sneeuwwitteken niet meer en leefde, wreef ze van blijdschap in heure handen, en keerde naar huis weder.

De Kabouters deden iet van schreien en huilen, toen zij Sneeuwwitteken dood op den grond vonden liggen, maar 't was verloren geschreid en gejammerd en gedaan. Ze trokken dan Sneeuwwitteken een wit satijnen kleed aan, leiden het lichaam in eene glazen kist, en droegen de kist op den top van 'nen hoogen berg. Alle dagen gingen ze Sneeuwwittekens graf bezoeken.

Eenigen tijd later was er eens 'ne prins in die streek op de jacht. Hij was verloren geloopen en kost zijnen weg niet meer vinden. Als hij nu al 'nen heelen tijd rondgedwaald had, zei hij bij zijn zelven : « Ik ga eens op dien berg klimmen, om te zien of ik nievers pad of spoor kan in de oog krijgen. »

Zoo gezeid, zoo gedaan. Toen hij boven op den berg kwam, zag hij de glazen kist staan en rond de kist zeven Kaboutermannekens zitten. Hij vroeg de dwergen, wie er in die kist lag en, als ze 't hem uitgeleid hadden, vroeg hij, of hij de kist naar huis mocht meenemen, om de doode eene christelijke begrafenis te bezorgen.

De Kabouters zeiden ja, en ze wilden zelf het lijk naar het kasteel van den prins dragen. Dat was me goed, maar onderwege deed een van de dragers 'nen misstap en door den schok schoot het stuk appel uit Sneeuwwittekens keel, en het was weer springende levend.

Dat was daar eene vreugde onder de Kabouters, men kan niet meer. Ook de prins was zoo blij dat het niet zeggelijk en is.

Kort daarop trouwde hij met Sneeuwwitteken, en daar wierd groote bruiloft gehouden, wel zeven dagen aan een stuk. En de graaf en de Kabouters waren allemaal op de feest, maar de gravin, Sneeuwwittekens stiefmoeder, die was er niet : ze had eene geraaktheid gekregen van « colère » en ze was er van gestorven. »

(*Gehoord te Antwerpen*). Alfried HAROU.

Volksgebruiken in Klein-Brabant.

1. De Vlasfooi.

De werkman, die alle dagen onder den arbeid gebukt staat, mag ook wel eens het hoofd omhoog steken en zijne krachten herstellen. Zoo spreken de boeren, en zij doen wat zij zeggen. In den Mei, als het vlas gewied staat en weelderig tiert, kookt de boerin eene dikke zoetemelksche pap en discht die den werklieden op. Of er om ter meest gedaan wordt, hoeft niet gezeid. (*Lippeloo*).

2. De Oogstfooi.

Als de oogst droog binnen gekomen is en wel schiet (1), is 't kermis voor het werkvolk, dat gedurende den oogst veel zweets liet. Elke werkploeg krijgt van haren pachter eene handvol drinkgeld, dat ze 's Zondags opdrinkt. Men heet dat te recht « de vlimmen doorgieten », want het graan, en de gerst vooral, brengen doorgaans veel stof mede en verdrogen het gehemelte. Dan ziet ge de ploegen herberg in, herberg uit, het dorp afgaan, zich hier en daar hertelijk vermakende. Soms (maar dat gebruik gaat te niet) giet men al het bier in eene teil en men roert er suiker onder; vervolgens drinkt men uit die teil, 't zij door er uit te scheppen met 'nen lepel, 't zij door ze beurtelings aan den mond te zetten. Meer broederlijkheid vond men wellicht nooit.

(*Lippeloo, Oppuurs*).

---

(1) D. i. veel graan geeft.

3. De Zaaifooi.

OP 't einde van November of rond Sint Elooi, als de zaaitijd door is en het graan op den akker begint uit te schieten, vieren de boeren feest op hun pachthof. Meest overal bakken ze dan wafelen of koeken; de geburen natuurlijk hebben deel in de feest; de pachteres brengt 's avonds geheele bergen wafelen boven, die op voorhand gebakken staan; elke wafel wordt zoodanig verdeeld dat de helft der aanwezigen er een stuk van hebben. Als de magen zwijgen (hetgeen echter nog al lang aanloopt) slaat de boer met zijne knechten en geburen een kaartje, en menige pot bier komt boven. 's Avonds om 11 uren, gaan de gasten uiteen en trekken naar hunne slaapstede. (*Lippeloo*).

4. De Verkenskermis.

IN 't herteken van den winter, eenige dagen voor de nieuwe maan — want dan houdt het vleesch beter — slacht de boer een vet zwijn, dat hij in de kuip steekt. Doch als de boer overvloed heeft, wil hij meedeelen : hij noodigt dan zijne bloedverwanten uit om naar de verkenskermis of de penskermis te komen. Des middags komt er wat van alles boven; want de pachter wil hebben dat zijne vrienden ook weten hoe de hesp, de ooren en de pooten van het verken smaken. Na den maaltijd spreken zij over familiezaken of over den boerenhandel. De pachter leidt zijne gasten eens tot in den stal of tot in de schuur, zegt wat hij gekocht en verkocht heeft, hoeveel dagwand graan er nog te dorschen ligt, enz. Rond den vieren — 't is dan vliegens donker — wordt de tafel nog eens volzet met spijzen, en de gasten schuiven bij. Het koud bier uit den diepen boterkelder wordt nog eens geproefd, en enkel wanneer de vrienden van alles een smaaksken hebben, staan zij op en zeggen den pachter « dat het wel ga » (1). (*Puurs, Liezele, Bornhem en omstreken*).

5. Huwelijksgebruiken.

HET huwelijk brengt vele, doch schier overal verschillige feesten mede. Als er een huwelijk aanstaande is, gaan

(1) Hetzelfde gebruik bestaat ook overal in de Kempen. (J. C.).

twee jongens uit de buurt in de huizen van den omtrek rond om geld in te zamelen. Gewoonlijk legt men ieder 10 of 15 centen uit; met dat geld koopt men poeder (buskruit) en een geschenk voor de gehuwden. De huwelijksdag breekt aan; om 2 uren des nachts hoort men reeds geweer- en kanonschoten donderen. In den morgen heeft de geneverflesch veel trok. Vóór en na de huwelijksmis davert de gebuurte van de schoten; soms zelfs werkt men met loopende vuur, zoodat, als er één kanonneken afschiet, al de andere achtereen ontbranden. In den namiddag trekken de jongens naar het bruiloftshuis; het huwelijkspaar ontvangt de geschenken en de lofrede. De getrouwden geven van hunnen kant eene som geld of een pak bons, die denzelfden avond nog worden opgedronken. Het vrouwvolk, dat ook geld uitlegt om de straten te versieren, krijgt eenen koffie 's Zondags daarop. (*Lippeloo, Puurs, Oppuurs en omstreken*).

(*'t Vervolgt*). Alf. J. C.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Es = het, Hgd. *es*. Encl. voornaamw. — 't Kan zijn dat hij die plaats krijgen zal, maar ik en geloof*es* (= geloof es) niet. Ik en weet*es* niet. *Kempen*.

Es = er, daarvan. Enclit. voornaamwoord. — Ik heb van 't jaar geen peezaad kunnen winnen, en mijn gebuur die heeg*es* (= heeft es) met de macht. Ik gaan wat zand steken op 't heiken; daar zit*es* met heelder karren. Ik heb geen papier om op te schrijven. Hedd*es* (= hebt ge es) geen?... Hier is*es*. Als ge spork wilt hebben, gaat dan maar in ons schaarbosch, daar staag*es* (= staat es) veel.

Sommigen zeggen *is*. Moeder, moet ik om brood gaan?... Neen, we hebben*is* nog. We zijn aan 't moer steken in 't Rietven, daar zit*is* genoeg. *Noorder Kempen*, o. a. *Brecht, Loenhout, Wuustwezel*, enz.

Dat *es* is de mannelijke en onzijdige genitief van het enclitisch of

aanleunend voornaamwoord (*i, et*), dat in 't vrouwelijk enkelvoud en in 't meervoud den genitief *er* heeft.

Gansch, z. *Heel.*

Heel, vóór een meervoudig naamwoord, bepaling van tijd, maat, hoeveelheid, staat in den genitief. De Amerikaansche terf komt te Antwerpen met heelder schepen aan. Hij blijft heelder nachten uitzitten. Die dronkaard zit heelder dagen in de herberg. Ik kan van heelder nachten geene oog slapen. 't Volk stond met heelder hoopen op de straat. Van dien boom zijn met heelder meukens appelen afgekomen.

Règeren règeren gietgat,
Ik wör zoo gèren deurnat :
Ik zalder nie uit gaan loopen,
Al règerde 't mee *heelder* stoopen ;
Ik zalder nie in verzuipen,
Al règerde 't mee *heelder* kuipen ;
Ik zalder nie in verrotten,
Al règerde 't mee *heelder* potten.
(Rijmken dat de kinderen zingen, als 't regent).

Zoo ook *gansch.* Hij doet van ganscher dagen niets als wat kloppen en kleuteren. Hij kan ganscher avonden in 'nen boek zitten pieren. *Kempen.*

Varen heeft in de Kempen zeven verschillige beteekenissen; en het wordt, volgens de beteekenis, op verschillige wijzen uitgesproken en vervoegd.

A. — Beteekenissen :

1° Op een schip varen, Fr. *naviguer.* Z. de Woordenb.

2° Vervaren, ergens heen zijn. Z. de Bo. Waar mag zijn oudste zoon gevaren zijn?... Ik heb dien in lange jaren niet meer gezien. *Kempen.*

3° Rijden, Kil. *vehi curru.* Wij zullen maar met de kar over den steenweg varen, want in de straat is 't te slijkachtig. *Noordooster Kempen*, o. a. *Ravels.*

4° Met drift of geweld iets beginnen of iemand bejegenen. Hij voer aan 't eten, zonder een kruisken te maken. De hond voer mij toe om mij te bijten. *Zuider Kempen*, o. a. *Heist-op-den-Berg.*

5° Iets ontmoeten of beleven dat bevreemdt, verheugt of bedroeft. Z. de Bo. Zoo ben ik daar gevaren, en gelijk ik daar voer, kunt gij ook varen. Aardig varen. Wel varen. Slecht varen met iemand of met iets. *Overal.*

6° Gebruikt als hulpwerkwoord om eene daad of eenen toestand uit te drukken, die voortduurt, *actio continuata vel status.* Hij vaart daar staan gapen. Gij voert daar loopen gelijk een schooier. Die hond heeft hier den heelen nacht varen dwalen. ***Midden en Zuiden der Kempen.***

7° Als éenpersoonlijk werkwoord, met den zin van : vreemd voorkomen, eenen wonderen indruk maken, een zonderling gevoel van lust of onlust verwekken, sprekende van eene aanzienlijke verandering van staat, van fortuin, van woning, van levenswijs, enz. Z. de Bo. Het moet u varen, dat ge nu in een groot huis woont. Varen?... 't Vaart mij en 't handt mij. Het vaart mij dat ik niets te doen heb. Hij is terug naar buiten komen wonen : 't voer hem te hard in de stad. *Overal.*

B. — UITSPRAAK :

In den zin van *naviguer* zegt men altijd *veren,* met de zware *e* van *peerd*, *wereld;* in de andere beteekenissen is 't *varen.*

C. — VERVOEGING :

1° Gelijkvloeiend en onregelmatig : veren — veerde — geveerd, geveren. 2°, 3°, 4°, 5° en 6° Ongelijkvloeiend : varen — voer — gevaren. 7° Gelijkvloeiend en onregelmatig : varen — vaarde, voer — gevaard.

Worden, gebruikt als hulpwerkwoord met den zin van *gaan,* of om eene daad uit te drukken, die staat te beginnen. Ik geloof dat het zal worden sneeuwen. Die boom zal nog worden wassen. Als 't wordt regenen, kunnen wij niet uitgaan. Kind, zorgt toch dat ge een beetje beter wordt leeren. Ge zult nog wel worden werken, luierik die gij zijt. Als die vogel niet wordt zingen, doe ik hem weg. Hij wierd rood zien van gramschap. Die rijke verkwister is later nog worden schooien.

Dit schoon en eigenaardig gebruik is, meen ik, in gansch de gouw Antwerpen bekend.

Zijn. — Ik heb hier een wonder gebruik aan te stippen van het werkw. *zijn* in den 2ⁿ pers. der Gebiedende wijze.

Voorbeelden : « Moeder, krijg ik den appel, die daar op 't schap leit? Toe! moeder, krijg ik hem? » Zoo heeft Janneken al wel eene halve uur aan een stuk gezaagd en gevraagd, totdat moeder eindelijk toegeeft en zegt : « Nè! zijt hem dan maar, zageman! » Daar Frans,

zij' gij dien frank : ge moogt wel iet hebben voor uwe moeite. Zijt dien boek, mijn kind, 't is uwe prijs. *Kempen.*

In die en andere dergelijke zeggingen beteekent *zijt* : neen aan, ik geef het u.

Sint-Antonius. Jozef Cornelissen.

Volksliederen.

DRINKLIEDEREN.

't Is wederom de Olie van den Gersten.

Op bldz. 49 van den 4^{n} jaargang, deelden we de wijze van dit lied mede. Sedert dien hebben wij het meermaals hooren zingen, en bevonden dat de voos, op de aangeduide plaats, niet heel nauwkeurig is opgegeven.

Ziehier de wijze, zooals zij te St. Antonius en in de omliggende dorpen gezongen wordt :

Koor.
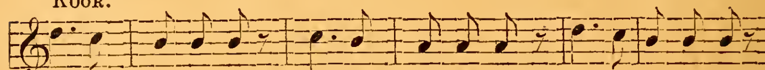
't Is we - der - om d'o - lie van den ger - sten, die de
droef-heid doet ver - ber-sten, 't Is we - der - om d'o - lie van het
graan, die de droef-heid doet ver - gaan. Zet het ge-
laas - ken aan u - we lip - pen en laat het zacht-jes bin - nen
slip - pen. Zet het ge - laas-ken aan u - wen mond en drinkt het
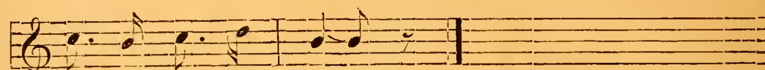
SOLO.

KOOR.

Jozef CORNELISSEN.

Het „Schansken" of „Schransken" en het „Nonnenboschken" te Itegem.

IN de gemeente Itegem, bij Heyst-op-den-Berg (provincie Antwerpen), worden twee plaatsen merkwaardig genoemd. De eene heet het *Schansken* of *Schransken*, dit is onzeker; de andere het *Nonnenboschken*.

Volgens de overlevering zouden op het *Nonnenboschken* sporen aanwezig zijn van een vrouwenklooster, dat in de middeneeuwen gesticht was door de abdij van Rosendael, te Waelhem, die onder de vroegere regeering, goederen en een gedeelte van de tienden te Itegem bezat. Dat klooster zoude in de XVI[e] eeuw verwoest zijn. De bewoners der streek meenen nog, van tijd tot tijd, en vooral op trouwdagen, te middernacht, den zilveren klank van eene klok te hooren, die in den ondergrond, ter plaatse waar vroeger het kloos-

ter stond, schijnt te luiden (1). Men heeft daar ook op het middernachtelijk uur eene witte lichtende gedaante zien rondwaren, die niet anders dan de schim van eene klooster-zuster zijn kan. Als de avond gevallen is, vermijdt men dan ook zooveel mogelijk daarlangs te gaan.

Deze bijzonderheden werden ons verhaald te Itegem, toen wij ons voor twee jaren (1892) op die behoorlijke plaats bevonden, om bouwstoffen te verzamelen voor hare geschiedenis, die nu ter perse is.

Door die plaatselijke benamingen en die legende aangelokt, stelden wij aan het oudheidkundig genootschap, te Brussel, voor, die plaatsen te gaan bezoeken, en op den 30[en] Juli 1893 onderzochten wij haar, in gezelschap van ons medelid, Baron Alfr. de Loë, secretaris der Commissie voor de onderzoekingen van genoemd Genootschap terwijl wij een arbeider om te graven medenamen.

De plaats die *het Schansken* of *Schransken* heet, is een klein perceel bouwland, ongeveer tien aren groot, en zuiver vierkant. Het is omgeven door een sloot met water, die hier en daar vrij breed is, terwijl de uitgegraven en opgeworpen grond een soort van wal vormt, die met dicht hakhout is begroeid. Het land ligt op dezelfde hoogte als de omlig-

---

(1) Legenden van onderaardsche klokken bestaan op zeer vele plaatsen, onder andere te Ouwen. Men verhaalt dat de kerk van deze plaats vroeger in den oorlog verwoest werd. Voor een dertigtal jaren is eene kapel gebouwd ter plaatse waar het oude kerkgebouw had gestaan.

De kerkklokken van Ouwen werden, volgens de legende, door de plunderaars weggenomen; maar zij konden ze niet buiten de parochie vervoeren, en moesten ze achterlaten aan den voet van den *Trawijkelberg*. eene zandhoogte te midden van dennenbosschen, in de richting van Vorsselaer.

Daar was een groote waterplas, waarin de klokken verzonken zijn. Sedert luiden zij te middernacht; in den Kerstnacht stijgt een vroolijk geluid als vergezeld van een verwijderd gezang, uit het moeras op en doet den laten reiziger verbaasd staan. (Dit bericht zijn wij aan de welwillendheid van den heer Frans Luyten verschuldigd).

Te Exel, — zoo deelt ons de heer Dens mede, — ter plaatse genaamd *Heykelbosch*, op eene opene plek, zijn onderaardsche klokken, die in den Kerstnacht luiden. De bewoners gaan er naar luisteren.

Het zou niet moeilijk zijn meer voorbeelden van deze soort te vermelden.

gende perceelen Voor een vijftig jaren, zoo zeide men ons, werd, toen een gedeelte van den wal werd overgegraven, om gemakkelijker toegang te hebben, een aarden pot vol oude munten gevonden. Wij konden niets naders over die vondst gewaar worden.

Het *Nonnenboschken,* dat iets verder ligt, is een veel grooter stuk land, maar biedt dezelfde topografische bijzonderheden aan, als het *Schansken* of *Schransken.*

Men heeft ons nog een derde stuk land laten zien, genaamd *het Lange Veld,* ongeveer anderhalf hectare groot, maar hooger gelegen dan de andere, en eveneens aan twee zijden van een vrij breede sloot voorzien.

Op geene van deze drie plaatsen, hebben wij eenig spoor van bouwwerken gevonden, en de grondboringen leverden ons niets op, dat eene vroegere bewoning van die plaatsen kon doen vermoeden. Opgravingen op die terreinen zouden dus waarschijnlijk geen resultaat opleveren.

Wij ontleenen deze bijzonderheden aan het *Verslag der onderzoekingen, door het Oudheidkundig Genootschap te Brussel gedaan, in het jaar 1893, door* Baron Alfred de Loë.

De naam van *Schansken* of *Schransken* heeft ons dus niet opgeleverd wat hij scheen te beloven.

Hierbij valt nog op te merken, dat verscheidene andere stukken land en pachthoeven in die landstreek denzelfden naam dragen. Zou deze misschien nog eene andere beteekenis kunnen hebben, dan wij er aan toekennen, als versterkte plaats, *redoute, fort?* Dit is de meening van *Baron de Loë,* die op dat punt in eenige bijzonderheden treedt.

Wat den naam *Nonnenboschken*, betreft en de dichterlijke legende, die daaraan verbonden is, bestaat er alle reden om het er voor te houden, dat het aldus genoemde stuk land, vroeger behoorde tot de goederen van de abdij van Rosendael. Het gemeentearchief maakt dikwijls melding van de eigendommen van dit klooster. J.-Th. de Raadt.

Kempische Sagen. (1)

5. (167.) Eene Heksenvergadering.

Reeds vele jaren geleden, was eene vrouw te Lier bij de tooverheksen ingelijfd. Zij zou er geerne van af geweest zijn en ging daarom raad en hulp vragen bij den pastoor van hare parochie. Deze kon de zaak niet gelooven, doch deed haar tegen de volgende week weerkomen. De vrouw deed dit en verklaarde opnieuw van de tooverheksen te willen ontslagen zijn. « Ik heb nochtans niets te kort », zeide zij, « integendeel alles in overvloed van zoolang ik er bij ben; niettemin wil ik er van afzien. » — « Wel, als het zoo goed bij de heksen is », zeide de pastoor, « zou ik er ook willen bij komen. » — « Dat is heel gemakkelijk, » antwoordde de vrouw, « kom dezen nacht juist op klokslag van 12 uren op de vergadering, buiten de Lisperpoort op den « Calvarieberg »; daar zult gij ons vinden. Gij kunt dan daar teekenen en bij ons komen. » De pastoor ging om middernacht naar de aangeduide plaats. Zoohaast hij op den « Calvarieberg » aankwam, stapte hem een man te gemoet met eenen overgrooten boek in de hand, en bood dien den pastoor aan om te teekenen. « Ja maar, » sprak deze, « ik heb noch pen noch inkt bij mij, geef den boek maar zoolang hier, totdat ge mij die benoodigdheden gehaald hebt. » De man, die niemand anders was als de duivel in persoon, ging om aan dit verzoek te voldoen, doch zoodra de pastoor den boek in de hand had, maakte hij een

(1) Vervolg van bladz. 219, 5e jaarg.

kruis en zeide : « In den naam van Jesus, Maria en Jozef. » Op den eigensten stond hoorde men een gehuil in de lucht, en alles was verdwenen. De tooverheksen konden in 't vervolg geen werk meer maken, zij waren hunnen boek kwijt. Ook was de spokerij op den « Calvarieberg » geëindigd en men heeft daar later niets meer gehoord of gezien (1).

(*Gehoord te Kessel*).

6. (168.) Van eenen spokenden Hond.

Op de Kruisstraat, achter den steenen molen te Hallaar, had het vroeger den naam dat het spookte. Een werkman van het « Hof van Riemen » — hoef niet verre van het dorp van Heist-op-den-Berg gelegen — en die in het « Spek » te Hallaar woonde, keerde op zekeren avond laat langs genoemde baan huiswaarts. Op den hoek der Kruisstraat gekomen, ziet hij daar eenen grooten zwarten hond staan, juist van dezelfde grootte en kleur gelijk men er eenen op het « Hof van Riemen » had. Niet anders denkende of deze was hem van achterna geloopen, gaat hij er naar toe, klopt hem op zijnen kop en zegt : « Karbon — zoo was de naam van den hond — waar zijt gij en wat doet gij hier? » Oogenblikkelijk rees de hond omhoog en de man zag niets meer als vlam en vuur op de plaats waar de hond gestaan had. Maar deze was spoorloos verdwenen. Van schrik liepen den werkman de haren recht op het hoofd, en meer dood dan levend kwam hij te huis aan.

7. (169.) De betooverde Herberg.

Mijn oude gebuur verhaalde mij het volgende, dat hem, naar hij gelooft, bij de soldaten overkomen is. Hij lag in garnizoen te Doornik en was op zekeren Zondag namiddag nog al verre buiten de stad gaan wandelen. 't Was stikkend heet en, om zijne droge keel wat te ververschen, had hij ze redelijk goed met bier afgespoeld, bij zooverre dat de bedwelmende dampen van den gersten hem in het hoofd gestegen waren en het min of meer op hol hadden gebracht. Daarbij kwam het, toen de avond viel, dat hij van den rech-

(1) Vrglk. de sage *Oorsprong der Roode Lieve-Vrouw*, bldz. 35.

ten weg afdwaalde en verloren liep. Na lang gegaan te hebben, kwam hij aan eene herberg uit, die helder verlicht was. De gelagkamer zat vol groote heeren. Hij trad binnen, bestelde een glas bier en vroeg daarna aan den baas den weg naar de stad. Vooraleer de weerd dien gewezen had, blies er iemand in éénen adem het licht uit. Doch hoe was nu alles veranderd! In plaats van nog in de herberg te zitten lag hij in eenen doornstruik, en in stee van een glas bier, had hij eenen koeischoen in de hand! Dat hij nu goed nuchter was, kunt ge wel denken. Hij vond weldra den weg naar de stad en kwam nog in tijds in de kazerne aan.

(*Gehoord te Itegem*). Frans Zand.

Bezweerformulen. (1)

1. Voor Verstuiking.

Ik zegen dezen voet alzoo † alzoo waarachtig dat J. Ch. op Goeden Vrijdag is gekruist geweest.

Ik zegen dezen voet alzoo † alzoo waarachtig dat J. Ch. door twee weerdige mannen van 't kruis is afgedaan.

Ik zegen dezen voet alzoo † alzoo waarachtig dat J. Ch. op den derden dag is verrezen. Amen.

2. Voor Bloedstilstand.

Als ik over den Ramsoelenberg
of Renneberg (2) kwam gegaan,
Daar vond ik drij maagden staan :
De eerste die sprak : † God zal mij helpen,
De tweede die sprak : † het bloed zal stelpen,
De derde die zei : Maria is zoo goed †
Dat zij het bloed stelpen doet.
Driemaal *weesgegroet*.

(1) Z. *Ons Volksleven*, III, bldz. 50, 62, 106.

(2) *Renneberg* — zou dit bijgeval betrekking hebben op *Renneberg*, dorp in Pruisland? Men spreekt van *Rennebergsche* troepen, bl. 244, *Geschiedenis van den Belgischen Boerenstand*, door de Potter en Broeckaert. Elders heb ik *Renneberg* nog niet ontmoet.

3. Voor Buikpijn.

ALZOO waarachtig als God † zijne drij afstammelingen Maria, Joseph en Jesus, die reisden naar Egypte en eenen ezel belaadden met buikpijn : door het aanroepen van de H. Drijvuldigheid † alzoo waarachtig zij die pijn gedaan †.

4. Voor Brandwonden.

HEILIGE Laurentius, wilt dees kind bewaren van zijne verbrande pijnen en ze doen verdwijnen. Amen.

5. Voor Verbrandheid.

HET was op den Goeden Vrijdag als Jesus gestorven was. Door zijn bitter lijden en zijne vijf bloedige wonden — dat deze man van zijne wond geneze, zonder te zijn geschonden.

6. Om wonden te genezen.

DEZE steek die God hier stak,
Die nooit en zweert of nooit en brak.

7. Voor beesten, opgeloopen en op 't punt van te bersten.

LAATSTMAAL kwam ik over eene kruisbaan gegaan,
Daar vond ik eene bedemoeder staan,
'k Zeg : Bedemoeder, wat staat gij hier te doen ?
Ik ga naar dat kalf of die koe (geheeten : Lies, Mie, enz.)
[om het hert te verstruiken (*sic*)
Ofwel 't bloed uit te zuigen.
'k Zeg : halt! (*de rechterhand omhoog*) Bedemoeder, dit zult
[gij niet doen,
Want de missen zijn gedaan,
En de Evangelies zijn gelezen
En de beest gezegend, is genezen.
5 *Vaderonzen* en 5 *weesgegroeten*.

8. Om ratten te verjagen.

IK zweer hier bij zon en maan
Dat de ratten van dezen zolder zullen gaan.

Alzoo waarachtig dat J. Ch. op Goeden Vrijdag is gekruist geweest, enz. (*Gelijk voor de verstuiking*).

N. B. Die bezwering moet gedaan worden vóór zonnenopgang.
(*O. L. Vrouwe-Waver*). X.

Boekbespreking.

PAUL SÉBILLOT. — **Annuaire des Traditions populaires.** Neuvième année, 1894. Paris, Emile Lechevalier. (Boekdeel in kl. 8° van 166 bldz.).

Een zeer nuttig en aantrekkelijk boeksken voor den beoefenaar der volkskunde. Men vindt er in aangeduid de genootschappen en tijdschriften der gansche wereld, die de studie der volksoverleveringen betrachten; en de museüms voor land- en volkenkunde, waarin ook de volkskunde eene plaats bekleedt. Het behelst daarenboven de huismerken van meer dan 1000 « folkloristen » uit verschillige landen, en de namen dergenen die overleden zijn sedert het jaar 1886. Het boeksken is opgeluisterd door ruim 100 plaatjes, voorstellende toovernimfen, kabouters, duivels, de dood, tooneeltjes uit het volksleven, printjes uit mannekensbladen, traditioneele koeken, voorwerpen in gebakken aarde, amuletten, knipsels in papier, beschilderde paascheieren en voorwerpen in houten snijwerk.

Jozef CORNELISSEN.

Près du Tanganika, par les Missionnaires de S. Em. le Cardinal Lavigerie. — Institut apostolique africain des Pères blancs. Malines.—Anvers, imprimerie H. Majoor, Rue Pruinen, 19, 1892. Boekd. in-8° van 103 bladz., 1 kaart, platen en portretten.

Nudat aller aandacht op den Congo gericht is, en ieder met belangstelling het werk van Afrika's beschaving volgt, zijn boeken als dat hetwelk wij hierboven vermelden, uiterst welkom.

De zendelingen, getrouw aan het woord van den goddelijken Meester : « gaat en onderwijst alle volken », wachten niet totdat de beschaving van het Westen bij de wilden is doorgedrongen, maar stellen zich aan als de baanbrekers dierzelfde beschaving, en gaan, dikwijls ten prijze van hun leven, het goede zaad met volle handen uitstrooien. Een vaste wil, eene taaie volherding, die voor geene gevaren terugdeinst, kenmerkt die mannen, wier woord en voorbeeld bijna immer met den besten uitslag bekroond worden.

Doch niet alleen als geloofsverkondigers en beschavers wekken zij onzen eerbied op; ook als land- en volkenkundigen hebben zij recht op onze dankbaarheid, daar zij aan de wetenschap onschatbare diensten bewijzen. Hunne brieven, verhalen en reisbeschrijvingen

doen ons op allerlei gebied, eene menigte bijzonderheden kennen, waarvan de waarheid en het nut zeker niet in twijfel kunnen getrokken worden.

Vooral zij die zich met de studie der volkskunde bezig houden, hebben er belang bij de werken der zendelingen te doorloopen. In de eerste plaats toch wijden deze hunne aandacht aan de zeden en gewoonten, de eigenaardige gebruiken, de godsdienstige denkbeelden, enz. der wilde volksstammen, waar hun apostelschap hen henenleidt.

Het werk dat wij bespreken, en dat grootendeels de Missie van Mpala in Marungu betreft, eene landstreek op de westkust van den Tanganika gelegen, geeft er ons een doorslaand bewijs van.

Tusschen de talrijke punten die wij zouden kunnen aanhalen, zullen wij slechts ter loops de belangrijke mededeelingen vermelden over de zeden en gewoonten der Wamarungu (bl. 16); hun kleedsel en de voorwerpen waarmede zij zich optooien (bl. 18); hunne wijze van groeten (bl. 22); het eedafleggen en de gevolgen die er uit voortspruiten kunnen (bl. 23); het huwelijk en de bruiloftsfeesten (bl. 24); het geloof aan een Opperwezen, Leza geheeten, wat beteekent « Hij die boven de wolken woont », de schepping van het eerste menschenpaar, de geschiedenis der slang, enz. (bl. 26); ziekten door tooverij verwekt (bl. 29); begrafenisplechtigheden bij de dood van een opperhoofd (bl. 30); enz. enz.

Die kleine opsomming zal volstaan, voor wat de volkskunde betreft.

De andere vakken laten wij onaangeroerd, als minder behoorende tot onze studiën, en het doel dat wij bij het schrijven dezer bespreking, beoogden.

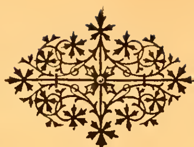
J. B. VERVLIET.

Inhoud van Tijdschriften.

La Tradition, VII, Nr 12 — L'Erreur de Saint Arnoux (B. Féraud). — Folklore de la Grande-Grèce (G. Gigli). — Folklore de Constantinople. II, xvij (J. Nicolaïdes). — Folklore des Arabes de l'Algérie. III (H. Carnoy). — Paracelse (I. Genoud). — Chansons du Quercy (F. de Beaurepaire). — Addenda du dernier no (R. Basset). — Bibliographie.

Mélusine, VII, Nr 1. — Le grand Diable d'argent, patron de la fiance (H. Gaidoz). — La chanson de Petit-Jean (H. Gaidoz) — La Fraternisation (Th Volkov). — Chansons pop. de la Bsse-Bretagne. XXXVII-XL (Tamizey de Larroque, F. Cadic). — Airs de danse du Morbihan (Mlle de Schoultz-Adaïevsky). — La Fascination : C) Thérapeutique (J. Tuchmann). — Bibliographie.

Am Ur-Quell, V, Nr 2. — Mitteilungen aus dem Bremischen Volkleben (Dr A. H. Post). — Aegyptische Totenopfer und ihr Zweck (A. Wiedemann). — Magyarische Hochzeitbräuche in Siebenbürgen (A. Herrmann). — Die neu entdeckten Göttergestalten und Götternamen (O. Knoop). — Polnische Lieder (A. Treichel). — Bezeignungen der Trunkenheit in der Sprache des Volkes (H. Merkens). — Tierstimmen im Volkmunde (Dr A. Brunk). — Maisitten am Rhein (C. Rademacher). — Kleine Mitteilungen.

Onze hedendaagsche Gilden.

Wij lezen in TER GOUW. *Onze Gilden* : « De Gilden ! — aangename herinnering aan een schoon verleden! Onder alle voorouderlijke instellingen, waaraan we vaak nog eens terugdenken, geene, die meer elks belangstelling wekt; geene, die meer geschikt is, om ons op eens terug te tooveren in het bontgekleurde leven der voorvaderen. »

« Wie het volk wil leeren kennen, » merkt te recht een tijdschrift (1) op, « moet het gadeslaan in zijne gilden. Daar heeft het volksleven zich geüit op duidelijke wijze, daar doet het volk zich kennen in al zijn eigenaardigheden, in zijn deugden en gebreken. »

De kennis van de inrichting der gilden, van hunne wetten, « standregelen », « reglementen » of « statuten », van de rechten en plichten der gildebroeders, met één woord, de kennis van het leven en streven der gilden is bijgevolg eene allerbelangrijkste bijdrage tot de zedegeschiedenis onzes volks, en maakt een niet te versmaden deel uit van de *folklore* of volkskunde.

Het valt hier niet in ons bestek, een overzicht, hoe beknopt ook, te geven van die genootschappen, zooals zij bestonden

(1) *Tijdschrift voor Noordbrabantsche Geschiedenis, Taal- en Letterkunde*, 2e jaarg. bldz. 2.

vóórdat de Franschen, in naam van « vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid » hunnen haat kwamen botvieren tegen al wat oud en eerbiedweerdig was en, benevens zoovele andere eeuwenoude gebruiken en instellingen, ook onze gilden afschaften. Die daarover wilt ingelicht zijn, raadplege o. a. het hooger gemeld werk van ter Gouw, en doorbladere de geschiedenis der middeleeuwen, waar ieder blad hem spreekt van al het schoone en goede dat onze oude gilden hebben tot stand gebracht; van hunne wondere macht en hunnen luister; van de verhevene deugden, die hunne leden onderling beoefenden.....

Wij willen enkel aantoonen, dat onze hedendaagsche dorpsgilden, overblijfsels van de gilden der vorige eeuwen, hoewel teenemaal afgeweken van het doel, dat deze laatste beoogden, er toch nog in menig opzicht mee overeenkomen. In hunne wetten of « reglementen » treft men verschillige bepalingen aan, die ons herinneren aan de oprechte naastenliefde, den geest van broederlijkheid, den vromen godsdienstzin en andere deugden die onze voorvaderen bezielden, en die, God zij geloofd! nog immer het kenmerk zijn van den *onverbasterden* Dietschen volksaard. Het volgende stuk, uit de handvesten van Wijneghem, en meegedeeld door den heer J. MICHIELSEN, te Brecht, alsook mijne aanteekeningen die achter die oorkonde volgen, geven er ons het bewijs van.

Jozef CORNELISSEN.

* * *

Wetten der Gilde van Sint-Huibrecht te Schilde.

Reglement of voórwaerden aengaende de sociëteyt of het genóotschap genaemd de Mussegilde, in de gemeente Schilde, zynde als volgt:

ART. 1° — Daer zal moeten betaeld worden dóor elken persoon die in deéz' gezelschap of sociëteyt zal aengenomen worden, eene som van dry en vyftig centiemen, de welke geensints kan weder geeyscht worden, maer zal tot nut der sociëteyt gebruykt worden.

ART. 2° —Tot het aennemen der persoonen in art. 1° vermeld, zal 'er dóor de vergadering geballotéerd worden, bij form van witte en

zwarte bollen of boonen, van welke er elken persoon een zal ontfangen, den géenen waer van de meerderheyd witte bollen zullen wéezen, zal aengenomen zyn en van de vergadering of 't genoótschap deelmaken, en in geval de zwarte bollen de meerderheyd hebben, zal hy in geen hoegenaemde gevallen van de sociëteyt konnen deelmaeken, maer uytgesloten zyn.

Art. 3° — Er zal maendelyks doór ieder lid van het genoótschap moeten geleverd worden, aen den hoofdman of zynen gecommittéerden ter plaetse dóor hem jaerlyks aen te wyzen, twee *mussen koppen* overdekt met deszelfs pluymen, en twee vóorste *mollen pooten*, alle de geéne die daer aen niet zullen voldoen, zullen voór elken mussen kop en molle poot moeten betaelen eene som van dry centiemen.

Art. 4° — De geleverde mussenkoppen en mollen pooten zullen doór den hoofdman, ten aenzien der vergadering immediaet moeten verbrand of vernietigd worden.

Art. 5° — De leverantiën waer van in art. 3° gesproken is zullen moeten gedaen worden op den eersten Zondag van iedere maend, van zes tot acht uren 's avonds, allen de geénen die hunne leverantiën op gestelden dag en uren niet zullen hebben gedaen, zullen voór niet te hebben verscheénen moeten betaelen eene som van tien centiemen, boven en behoudens de pene in art. 3° vermeld.

Art. 6° — De leverantiën zyn persoonlyk verpligtend, ten waere zy doór ziektens of andere redens belet wierden, de zelve te doen, in welk geval die leden gehouden zyn hunne leverantiën doór iemand anders, die van 't genoótschap deelmaekt voór hun te laeten doen.

Art. 7° — Er zal niemand van de leverantiën uytgezondert of vrygelaeten zyn, dan alleenlyk den hoofdman.

Art. 8° — Alle vloeken of Godslasteringen begaen doór iemand van & in 't gezelschap zullen gestraft worden, te weéten : voor de eerste mael ; met eene amende van vyf en twintig centiemen ; hét welk aen hun alsdan zal gewaerschouwd worden ; voór de tweede mael met eene van vyftig centiemen ; en in't geval van hervalling of voortduring, zullen zy, als wezende het gezelschap niet weêrdig, uyt het zelve gejaegd en hunnen naem uytgeschrabt worden.

Art. 9° — Op de dagen als de vergadering zal plaets hebben en 'er eene feest voór het gezelschap zal zyn, zal er van tien uren

's avonds op't bevel van den hoofdman niet meer mogen getapt en op't eerste verzoek van den zelven de plaets moeten verlaeten worden, ook is het hem vrygelaeten van ingeval van wanorde of kwestie, de feest onmiddelyk te staeken, dit alle op straf voór de tegenstrevers van te betaelen eene boete van eenen franc.

Art. 10° — Alle de geénen die van't gezelschap zyn, zullen kwestie maeken het zy doór woórden, 't zy doór werken, zullen gewaerschouwd worden, dat zy gevallen zyn in eene boete van vyftig centiemen, dewelke zy onmiddelyk zullen moeten betaelen.

Art. 11° — Indien den hoofdman zal afwezend zyn, zal hy zich mondelings mogen doen vervangen.

Art. 12° — Den Secrétaris zal de orders raekende het genoótschap hem gegeéven doór den hoofdman moeten uytvoeren.

Art. 13° — Den cassier staet in en is aensprekelyk voór de gelden & penningen welke hy zal te verantwoórden hebben, ten waere de kas vernietigd wierd, doór brand (hemelsvuer), oorlog of andersints, in welk geval hy hier van zal konnen vrygesproken worden.

Art. 14° — De sociëteyt zal jaerlyks aen den minstnemende, doch niet dan aen de geéne welke'er van deel maeken, de biedingen doór andere gedaen zullen niet worden aenveêrd, worden verpagt, zullende den aennemer gehouden zyn eene behoorlyke kamer of plaets voór 't genoótschap te bezorgen, benevens eene voedzaeme maeltyd, des zelfs portiën zullen op den dag van verpagting worden voórgeschreven.

In de kamer alwaer de sociëteyt zal vergaderen, is het verboden andere persoonen, er geen deel van maekende, te laeten intreden.

Art. 15° — De verpagting zal jaerlyks plaets hebben op den dry en twintigsten September, en de dagen der teêring zullen beginnen op St-Hubertusdag, maer in cas van militairen beleg of andersints zullen de zelve mogen uytgesteld worden.

Art. 16° — Alle de geéne welke van't genoótschap of sociëteyt deelmaeken, zyn gehouden alle maenden op den dag waer van in art. 5° is melding gemaekt, te betaelen voór Contributie ten voórdeele van't gezelschap eene som van vyf en twintig centiemen.

Art. 17° — In geval van weygering of tegenzeggen doór eenen der leden, op het betaelen der boeten, waer toe zy volgens de voórgaende artikelen zouden gesignéerd of gestraft worden, zullen

de zelve uyt het genoótschap worden verwyderd, en 'er geen deel meer van maeken.

Art. 18° — Er zal eenen lyst gemaekt worden, den welken zal inhouden alle de naemen van 't geheel genoótschap, en alwaer de contribuëring en boeten zullen worden opgeteekend.

Art. 19° — Het bier zal moeten geplaetst worden in de kamer alwaer de sociëteyt by art. 14° vermeld zal vergadering neémen.

Art. 20° — Voór 't aftappen van 't bier zal er aen den aennemer doór het genootschap, worden betaeld de somme van eenen franc tachtig centiemen per ton.

Art. 21° — Jaerlyks op den negen en twintigsten Juny zal den vogel geschoten worden, den geénen welken hem zal schieten zal konink van de sociëteyt wezen, den welken in geen gevallen verpligt is, iets voór de sociëteyt te geéven.

Art. 22° — Het tegenwoordig reglement zal verpligtend zyn, en als pligten doór geheel het genoótschap of sociëteyt moeten nageleefd & onderhouden worden.

Art. 23° — Het is aen den hoofdman vrygelaeten van by het tegenwoórdig reglement zoo veel artikelen by te voegen of af te doen als't hem geraedzaem, en't vóordeeligste voór't genoótschap zal voorkoómen. J. Michielsen.

* * *

Eenige Aanteekeningen over de Sint-Huibrechtsgilde te St-Antonius.

Bovengemelde standregelen, behoudens enkele kleine uitzonderingen, zijn dezelfde als die van de *Musschengilde* te St. Antonius. Voegt daar nog bij :

Waneer iemand aangevraagd heeft om in de gilde aangenomen te worden, wordt er geloot of *geboond,* zooals men dat heet. Iedere gildebroeder ontvangt uit de handen van den hoofdman twee boonen, eene witte en eene zwarte, waarvan hij er eene in eene bus werpt. Daarna wordt de bus omgeschud en de boonen nagezien. Zijn er meer witte dan zwarte, dan is de kandidaat aangenomen; behalen de zwarte de meerderheid, dan wordt hij in de gilde niet aanveerd.

De gilde wordt bestierd door eenen *Hoofdman* en twee

Dekens, die jaarlijks herkozen worden. Er is ook een *Schrijver* of *Secretaris*, die den gildeboek houdt, de uitgaven en ontvangsten inschrijft en de boeten aanteekent; een *Schatbewaarder*, die de maandelijksche stortingen der gildebroeders ontvangt, de boeten int, enz. en een *Knaap* of dienaar, gelast met de boodschappen der gilde, zooals b. v. het bijeenroepen der leden in buitengewone gevallen, enz. De oudste van het genootschap voert den titel van *Ouderman*. Hij is de raadsman der gilde en de scheidsrechter in de geschillen, die tusschen de leden oprijzen.

Op den feestdag van St. Huibrecht, hunnen patroon, alsook op de dagen dat de gilde teert, zijn al de leden op boete verplicht naar de mis te gaan.

Jaarlijks laat de gilde eene mis doen voor de zielerust harer afgestorvene leden. Degenen die, zonder grondige redenen, verzuimen ze bij te wonen, vervallen insgelijks in eene geldboete.

Sterft een gildebroeder, dan zijn al de leden gehouden den lijkdienst bij te wonen; is het de vrouw eens gildebroeders, dan zijn hunne vrouwen verplicht in de uitvaart tegenwoordig te zijn.

Het lijk wordt gedragen door gildebroeders, waneer de overledene een man is; door hunne vrouwen, zoo de overledene eene vrouw is.

In de lijkdiensten voor de afgestorvene leden, hebben de gildebroeders het recht vóór de familie ten offere te gaan.

Eenige dagen na de uitvaart, wordt er, op de kosten der gilde, eene mis gezongen tot lafenis van de ziel des overledenen, in welke mis al de gildebroeders wederom tegenwoordig zijn. Na den dienst gaan zij te zamen naar hunne gildekamer, om er het *lijkbier* te drinken, dat de familie des overledenen gehouden is te bestellen.

Trouwt een jonkman of een weduwnaar die van de gilde deelmaakt, dan moet hij aan zijne medebroeders eene halve ton bier ten beste geven.

In vroeger tijd genoten de gildebroeders het voorrecht jaarlijks éénen dag te jagen. Zij benoemden dan eenen *Jachtmeester*, wiens ambt het was de jacht te regelen en te leiden.

Iedereen, die uit de voeten kon, was gehouden aan de jacht deel te nemen, 'tzij als schutter, 't zij als drijver of klopper. Later wierd hun het jagen met vuurwapens verboden, en men liet hun nog toe konijnen te vangen door middel van netten. Dit vermaak werd hun eenige jaren daarna insgelijks ontzegd, en voortaan mochten zij nog enkel konijnen slaan met stokken. Thans is alle jacht voorgoed afgeschaft.

Het geschoten of gevangen wild werd in de gildekamer, stuk voor stuk, openbaar aan de meestbiedenden verkocht, en de opbrengst er van bij den gildeschat gestort.

Jozef Cornelissen.

Volksgebruiken in de Kempen.

I. Nieuwjaar en Drij-Koningen.

Behalve het nieuwjaarzingen der kinderen (1) bestaan hier nog andere gebruiken met die dagen. Drij volwassen personen, in drij koningen verkleed, met groote hoeden op het hoofd, wel beplakt met papier en klatergoud, dragende aan eenen stok eene schoone opgesmukte ster, die een van hen doet ronddraaien, terwijl een andere de drijkoningenliederen (2) die zij samen zingen, met eene harmonica begeleidt, gaan de huizen af om een penningsken te ontvangen. Ook ziet men een of twee personen met eene ster rondgaan maar niet verkleed, en overal liederen zingende. Het hoeft niet gezegd, dat het bijna allen arme drommels zijn. — Dit zingen en rondgaan duurt van den tweeden Kerstdag tot de feest van Drij-Koningen.

(1) Over het nieuwjaarzingen der kinderen en hunne liedekens, zie *Ons Volksleven,* I, bldz. 25; II, bldz. 18 en 88.

(2) Over de Drijkoningenliederen, zie *Ons Volksleven,* I, bldz. 26-27.

Over een veertigtal jaren, zag men telkens met de Nieuwjaarsdagen nog eenen anderen eigenaardigen groep de huizen al zingende afgaan. Deze groep bestond uit de drij Koningen met eene ster, de herders met vorken, en koning Herodes, dien men met eene ijzeren keten vasthield en op komieke wijze afranselde. Allen waren in schoone en schitterende kleederen uitgedost.

Een ander gebruik, heden nog in zwang, is dat op den avond vóór Nieuwjaarsdag, eenige boerenjongens de hofsteden afgaan en liederen zingen. — Zij zijn ook met strooi en papier aardig toegetakeld, en meestendeels hebben zij hunne aangezichten zwart gemaakt. Zij doen dit meest voor de grap, en om eens te lachen. Edoch, « in passant » laten de boeren nooit na, hun wat drinkgeld in de hand te stoppen.

(*Omstreken van Heist-op-den-Berg*). Frans ZAND.

*
* *

IN vorige jaren waren de « Sterrekoningen » in mijne streek geheel onbekend; ook weten de oude lieden er niet van te spreken, hetgeen doet gelooven, dat het gebruik van met eene ster rond te gaan hier niet bestaan heeft of er reeds geruimen tijd moet uitgestorven zijn. Doch sedert eenige jaren herwaarts, vooral sedert dat hier, en voornamelijk te St. Antonius, verscheidene huisgezinnen uit Heist-op-den-Berg zijn komen wonen, ziet men van Kerstmis tot Drij-Koningen, personen, min of meer in koningen verkleed, met eene papieren ster aan eenen stok, de dorpen en gehuchten afloopen. Ik dien er echter bij te voegen, dat die lieden allen vreemdelingen zijn, 'tzij « Heist-ten-Bergers », die hier met der woon zijn gevestigd, 'tzij reizende zangers uit het Zuiden onzer Kempen, die hun woondorp verlaten en deze streek doortrekken.

Een eigenaardig gebruik ziet men, daags vóór Nieuwjaar, te Vorst en in andere dorpen uit het Zuidoosten der gouw Antwerpen.

Eenige verkleede mannen, met zwartgemaakte gezichten, gaan 's avonds van huis tot huis en houden door middel van koorden of ketens iemand vast, die van kop tot teen in balen en zakken steekt. Daarin zijn natuurlijk openingen gemaakt voor oogen, neus en mond, anders moest hij wel versmachten. Armen en beenen zijn

mede met een stuk zak omwonden. Zoo toegetakeld, gelijkt hij op een monsterachtig dier.

De groep blijft niet aan de deur staan, maar gaat stoutweg binnen. Daar begint het monster vreeselijk te grollen en als een razende op zijne vier pooten rond te springen, zoodat zijne geleiders de grootste moeite hebben om het tot bedaren te brengen.

Na het zingen van een lied, gaat een van 't gezelschap rond, om van elk der aanwezigen eenen drinkpenning te ontvangen.

Jozef Cornelissen.

*
* *

Twee verdwenen Kindergebruiken.

2. Sint-Gregorius.

Dit gebruik dagteekent van over een veertigtal jaren en had plaats in de Goede Week. Al de schoolkinderen, jongens en meisjes, het is te zeggen die wilden meêgaan, liepen twee of drij dagen achtereen de boerenhofsteden, ja zelfs de omliggende dorpen af, aan de deuren liederen zingende, en ontvingen dan paascheieren of geld. Deze eieren werden in korfjes gelegd die de meisjes meedroegen. De jongens hadden groote koehoorns bij, waarop zij van tijd tot tijd bliezen, alsook vorken gelijk de schaapherders er gebruiken. Het gebeurde meermaals dat scholen van verschillige dorpen malkander ontmoetten; in dit geval deed men de meisjes seffens van achter gaan. Er ontstond dan dikwijls een verwoed gevecht, en niet zelden werden, de blutsen en verscheurde kleederen niet medegerekend, de meisjes van den overwonnen troep nog de eiers afgenomen. — Indien zoo iets plaats had, werd er meermaals het volgende jaar schrikkelijke weerwraak genomen.

Iederen dag werden de eieren en het geld bij den schoolmeester gebracht, en na twee of drij dagen rondgaans, verdeeld, onder al de schoolkinderen die den tocht meegemaakt hadden.

Frans Zand.

*
* *

Blijkens den *Calendrier belge*, door de Reinsberg-Düringsfeld, vierden de kinderen bijna overal de feest van Sint-Gregorius, hunnen patroon.

Te Brecht en omstreken gingen al de schoolkinderen op den 12n en den 13n Meert *Gregoria zingen*, zooals zij dit noemden. Allen hadden hoeden of klakken versierd met reepels en rozen van gekleurd papier en droegen ook papieren banden om het lijf. De jongens waren voorzien van koehorens, waar zij van tijd tot tijd op toetten, en een hunner droeg eene vlag, waarop St. Gregorius afgebeeld stond.

Op sommige plaatsen, o. a. te Brecht, gingen jongens en meisjes afzonderlijk, in twee groepen, doch elders, zooals te Zoersel, gingen de kinderen van beide geslachten samen.

Vóór ieder huis werd een gelegenheidslied gezongen, waarin deze woorden voorkwamen :

Wij zijn hier onder ons klerken
En schrijven op ons papier,
Uwe gift zal ons versterken.....

Meer heb ik er niet van kunnen achterhalen.

Te Zoersel werden de kinderen van bloedverwanten of kennissen hier en daar binnengeroepen en er onthaald op koffie met krentenboterhammen, rijstpap met suiker, enz.

De rondgehaalde eieren en het ontvangen geld verdeelde de meester in de school onder de kinderen, en de eieren die er overschoten, waren voor hem. Jozef Cornelissen.

* * *

3. Sint-Thomas.

Wij moeten teruggaan tot in de eerste helft dezer eeuw, in den tijd dat de scholen nog niet regelmatig ingericht waren zooals op heden, en de eerste de beste, die eenige kennissen bezat, schoolmeester speelde, tegen den prijs van 4 stuivers per maand voor elk kind. Nu ter zake. Den 21n December, op St-Thomasdag, waren de kinderen reeds van 's morgens vroeg te been, om in de school te zien geraken en den mees-

ter buiten te sluiten. Van daags te voren had men dit reeds voorzien met eene venster wat los te zetten, zoodat men deze kon openduwen of op eene andere soortgelijke wijze kon binnengeraken. De meester had dit alles oogluikend laten geschieden. Op de gewone uur kwam deze naar de school, doch kon niet binnen. De kinderen openden maar eerst voor hem, wanneer hij beloofd had hun eene zekere hoeveelheid bier of anderen drank te geven. Nadat dit in regel was, gingen er eenige scholieren eenen haan en eene hen koopen om die des namiddags te laten loopen op het schoolhof, alwaar de kinderen ze moesten pakken. Op de vastgestelde uur liet men dan haan en hen los, den eersten voor de jongens, de tweede voor de meisjes. Die ze konden vastgrijpen, kregen ze in eigendom, en werden bovendien tot *koning* en *koningin* uitgeroepen. Men liet dit gemeenlijk de rijksten of vrijgevigsten bevallen, want deze moesten den suiker koopen voor den drank. Nadat dit spel geëindigd was, werd er eens dapper onder het schoolvolk met den meester aan het hoofd, gefeest en gedronken en heerschte er eene gulle vreugde onder het jonge volksken.

(*Omstreken van Heist-op-den-Berg*). Frans Zand.

* * *

Te St. Antonius sloten de kinderen niet aleen hunnen meester, maar ook den pastoor buiten. Beiden gingen 's morgens op de gewone uur te zamen naar de school, waarvan de meester met voordacht de deur had opengelaten, en mochten niet binnen, dan na de kinderen een *vierendeel* bier beloofd te hebben. Het was de pastoor die het bier bekostigde. Daar bijna alle jaren eenige gulzige snaken te veel dronken en ziek werden, schafte men het bier af, en gaf men in 't vervolg aan ieder kind eenen koek en eenig geld.

Dit gebruik is nog niet zooveel jaren uit de mode : het bestond nog lang onder de schoolwet van 1842. Nu zelfs zijn er nog dorpen, waar de kinderen den meester buitensluiten.

Het gebruik van op St. Thomasdag eenen haan en eene hen los te laten en die door de kinderen te laten vangen, was insgelijks te Brecht en in andere dorpen in zwang.

Te Brecht moest de *koning* zijne gezellen beschenken met eene

kom uitgebranden genever, waar *moppen* of *noppen*, d. i. kleine ronde honingkoekskens, in lagen te zwemmen, terwijl de *koningin* van heuren kant, eene fooi aan de meisjes moest geven.

Jozef CORNELISSEN.

Rivieren, Putten, Bronnen, Fonteinen, enz. (1)

(*Vervolg*).

VII.

De legende verhaalt dat de H. Wivina en hare vriendin Sinte-Emwara zich vestigden op eene plaats van het dorp Groot-Bijgaarden in Brabant, alwaar zij uit boomtakken eene kluis hadden gebouwd. Zij voedden zich met wortelen en dronken water uit eene naburige bron, welk water later aanzien werd als heilzaam tegen vele ziekten. Op dezelfde plaats werd later een klooster opgericht, waarvan Sinte-Wivina de eerste overste was.

— Tusschen Eisden en Lanklaar, in Limburg, ligt op den zoom der Kempische heide, het kleine gehucht Malheim, alwaar vroeger eene kapel stond, aan St. Jan-Baptist toegewijd. Ter oorzake van het graven der vaart, werd die kâpel omstreeks het jaar 1827 afgebroken.

Eertijds kwam de pastoor van Eisden op den tweeden Paaschdag er mis doen en hét gebouw kon moeilijk de geloovigen bevatten, die uit de omliggende dorpen kwamen toegestroomd. Na de mis had er eéne processie plaats, en men dronk water uit den Sint-Jansput, in eene naburige weide gelegen.

Volgens de overlevering, zou de kapel eene der oudste kerken des lands geweest zijn, en de eerste Christenen uit die streken, zouden er gedoopt zijn in gemelden waterkuil.

— Ter plaatse van de oude St. Callixtuskapel te Luik, die

---

(1) Z. *Ons Volksleven,* II, bldz. 87, 97, 109, 123; — III, bldz. 85; — IV, bldz. 41.

men afbrak omtrent het jaar 966, om er de St. Pauwelskerk te bouwen, ontsprong eene wonderbare bron, waarvan de genezende kracht zeer geroemd werd.

Die leden aan kropgezwellen, onder andere, stroomden er van alle kanten naartoe. Zij dronken van heur water, aten van het brood, door den priester gewijd die de kapel bediende, en keerden na weinige dagen genezen huiswaarts.

Later ging de herinnering aan de wonderdadige bron stillekens aan verloren, en thans weet men zelfs niet nauwkeurig de plaats meer waar zij ontsprong. (ALBERT DE LYMBORCH. *Fondatio S. Pauli*.)

— De lieden uit het volk, die lijden aan oogziekten, gaan zich wasschen in de Dijle, omdat het water dezer rivier geheiligd is door de Gelukzalige Margaretha van Leuven, wier lichaam, na hare marteldood, er in geworpen werd. (*Het Leven, Doodt ende Wonderheden van de Salige fiere Margareta van Loven*. PIOT., bldz. 56, 57).

— Sinte-Gertrudis wordt gewoonlijk voorgesteld, omgeven van ratten en muizen. Eenige beeldenbeschrijvers meenen dat men door deze dieren, vrienden der duisternis, den duivel heeft willen verbeelden, die door de heilige overwonnen werd. Molanus is van dat gevoelen niet en geeft eene andere uitlegging, die hij van de kanonniken van Nijvel wist. Deze hadden van de oudste hunner ambtsbroeders vernomen, dat het water van eenen put, die in den grafkelder hunner kerk lag, eertijds door het volk zeer gezocht was, als een behoedmiddel tegen de ratten- en muizenplaag.

Met dit water besprenkelde men zijne huizen, ten einde ze tegen die knaagdieren te bevrijden. Dit gebruik verslapte echter later meer en meer en ging eindelijk teenemaal verloren. (J. MOLANUS. *De Historia S.S. Imaginum*. Lovani. 1594. lib. III, c. XI.)

— Men weet algemeen dat de naam *Marollen*, gegeven aan de inwoners van zekere wijk te Brussel, voortkomt van een oud vrouwenklooster dat gelegen was op het einde der Minimenstraat, nabij de oude wallen. In de O. L. Vrouw-van-Gratiestraat stond eertijds eene kapel, die druk bezocht

werd. Daaronder liep eene beek, die van Sint-Gillis kwam, en waarvan het water, doch enkel op zijnen loop door Brussel, eene genezende kracht had. Nu, de inwoners van St. Gilles wilden van dit water komen scheppen in de wijk zelve waar de Marollen wonen, doch deze zochten het hun te beletten. Vandaar vijandelijkheden en hardnekkige vechtpartijen. Dit zou, volgens overdreven geschiedschrijvers, de oorsprong zijn van de vijandschap en de gevechten tusschen die van St. Gillis en de Marollen, gevechten die de politie den dag van heden nog te beteugelen heeft.

— Te Gallemaarden, bij Geeraardsbergen ging men onder de processie op den eersten Kruisdag, een zilveren kruis dompelen in het water eener bron, *Houwerck* geheeten. Dit gebeurde ter herinnering aan een kruis dat verloren was en dat men, na veel vruchtelooze opzoekingen, eindelijk op wonderbare wijze terugvond.

— Tijdens het beleg van Ieperen, ontmoetten eenige soldaten een meisje van nauwelijks 14 jaar, dat zij wilden verkrachten. Maar zij, de dood verkiezende boven de oneer, sprong in eene breede en diepe gracht vol water, onder het uitspreken van Maria's naam en het maken van een kruis. Maar o wonder! in plaats van onder te gaan, dreef het meisje boven, terwijl hare kleederen, evenals het zeil van een schip, haar naar den kant des waters stuurden.

Die legende heeft het onderwerp geleverd aan eenen historischen roman, *Tuindag* (1) getiteld, en aan van Severdonck de schilderij ingegeven, die men in het stadhuis te Ieperen ziet.

— Te Brusthem vindt men het graf der Drij Maagdekens. De vrouwen die hunne hulp inroepen, moeten zich drij dingen zien aan te schaffen (2).

Ieder van deze drij voorwerpen moeten zij laten vallen in de drij puttekens, vóór het graf der Drij Zusters. Nochtans mogen zij die dingen niet koopen, maar moeten ze van

(1) De godsvrucht tot O. L. Vrouw van den Tuine, patrones der stad, klimt op tot het jaar 1383.

(2) Du fil à coudre qui a été lin, des aiguilles qui réunissent, et du grain qui a été plante(?). (Coremans. *L'Année de l'ancienne Belgique*, bldz. 149).

iemand krijgen, zonder dat zou hunne moeite vruchteloos wezen.

Ook werpt men het lijnwaad der zieken in een dezer puttekens, gewoonlijk in het middelste; zinkt het naar den grond, dan is het zeker dat de kranke de ziekte heeft, waaraan men anders nog zou hebben kunnen twijfelen. (COREMANS. *L'Année de l'ancienne Belgique,* bldz. 149).

— Op sommige bedevaartplaatsen werpen bijgeloovigen het hemd van den zieke in eenen put, die daar omtrent gelegen is. Drijft dit kleedingstuk boven, dan zal hij binnen de negen dagen sterven.

— Nabij Marche, in Luxemburg, op den weg naar Bourdon, loopt eene slijkachtige beek, *Laid ris* geheeten. Daaruit stegen, zeggen de ouden, akelige kreten op, die in de naburige moerassen weerklonken, alwaar de nachtelijke reiziger geen ander licht zag dan de blauwachtige vlammekens der dwaalgeesten, die zich niet tevreden hielden met de voorbijgangers te verschrikken, maar hen verworgden en hun bloed uitzogen.

— Eertijds wierp men beenderen in de vlammen der Sint-Jansvuren, ter gedachtenis van de martelaren van Sebaste, wier gebeenten in het vuur verbrand werden. Maar men knoopte aan dit gebruik ook het denkbeeld, dat hoe meer dikke rook er dien avond in de lucht opsteeg, hoe beter men zich bevrijdde tegen de vergiftige draken, die opgewekt door de hitte van den zomerdag, door de lucht vlogen en het water van bronnen en putten vergiftigden, met er hun zaad in te laten vallen. (CROON. *Almanach,* bldz. 215-125; — HONE. *The every Day-Book,* London, I, bldz. 845-847).

— Een sage, die te Hekelghem in Brabant gebeurde, verhaalt dat de duivel er eens bezig was met ploegen. Toen hij het moede werd, nam hij aarde en steenen uit de voor en wierp ze verre van zich af. De geploegde voor vormde sindsdien den Dender, eene rivier die niet verre van Hekelghem loopt, en de weggesmeten aarde en steenen zijn de nabijliggende heuvelen. (WOLF. *Niederländische Sagen,* bldz. 288).

(*'t Vervolgt*). Alfried HAROU.

Volksrijmen.

Samenspraak tusschen eene juffer en eenen schoenmaker.

I.

Jan, zoude van de week geen paar schoenen kunnen maken?
— Ja, als ik aan de maat van de juffrouw heuren voet kan geraken.
Maakt ze voor wat breed, van achter wat smal.
— Ja, juffrouw, ik dat doen zal.
Maar als ik van de week eens geen' tijd heb om te ontvangen (versta *betalen*)?
— Dan blijven de schoenen in Jan zijnen winkel hangen.
Dag, Jan Kapoen!
— Dag, juffrouw zonder schoen!

(*Schelle*). Lenaard DEHEMBRE.

II.

Baze, zijn mijn schoenen klaar?
— Ja, juffrouw, ze hangen daar.
Hoeveel kost dat paar?
— Vijftien frank te gaar.
Maar ik heb geen geld ontvangen?!
— Laat ze dan maar hangen.
Dag, Baas Schoen!
— Dag, juffrouw zonder schoen!
Dag, Baas wel gesteld!
— Dag, juffrouw zonder geld!

(*Antwerpen*). Alfried HAROU.

Nieuwskens over Volkskunde.

Een nieuw Tijdschrift voor Volkskunde.
« The Review of Folk-lore. »

DEN 1n Juli a.s. zal, onder bovenstaanden titel, een nieuw tijdschrift verschijnen, gesticht en uitgegeven door den heer FREDERICK STARR, leeraar aan de Hoogeschool te Chicago. Het zal alle drij maanden het licht zien in afleveringen van 80 bldz. Het zal weinig oorspronkelijke opstellen bevatten, maar de beste stukken uit andere tijdschriften vertalen en een overzicht geven van alle boeken en vlugschriften over volkskunde, waarvan afdruksels ingezonden worden. Waarschijnlijk komt in elk nummer het portret van eenen gekenden volkskundige met de levensbeschrijving er bij. Daarenboven verschijnt in het nieuwe tijdblad een overzicht van de handelingen der volkskundige genootschappen en andere aanteekeningen die de aandacht der folkloristen weerd zijn. Met één woord, *The Review of Folk-lore* gaat een tijdschrift wezen, zooals er geen tweede bestaat, en dat voorzeker goeden dienst zal bewijzen aan al degenen die zich bezighouden met het verzamelen of bestudeeren der volksoverleveringen.

Jozef CORNELISSEN.

Boekbespreking.

JAN CRAEYNEST. — Hoe dient onze Tale te heeten? (Overdruk uit *Biekorf* van 21 bldz. in-8°). — 1894.

Hoe dient onze algemeene taal te heeten?... Is het Vlaamsch, Hollandsch, Nederlandsch of Nederduitsch? Die namen, betoogt de

schrijver, in het eerste deel zijner verhandeling, zijn alle vier onnauwkeurig; ja, de twee eerste zijn zelfs volkomen valsch.

Vlaamsch en *Hollandsch.* — Daar is wel eene *Vlaamsche* taal, namelijk de taal der *Vlamingen,* der bewoners van West-, Oost-, Zeeuwsch en Fransch Vlaanderen, maar buiten die gewesten wordt er geen Vlaamsch gesproken. Een Limburger, b. v., spreekt Limburgsch; een Brabander, Brabantsch, maar eigenlijk geen Vlaamsch.

Daar bestaat insgelijks eene *Hollandsche* taal, te weten de taal van de *Hollanders,* van de bewoners der gouwen Noord- en Zuid-Holland, maar veel verder als die gouwen, strekt het Hollandsch niet.

Vlaamsch en Hollansch zijn bijgevolg maar onderverdeelingen, *gouwspraken* van de ééne algemeene taal, en daarom mogen wij die algemeene taal noch Vlaamsch noch Hollandsch heeten.

Nederlandsch luidt de « geijkte » benaming, doch zij is daar niets te beter om; neen, zij dient evenzeer verworpen. Immers wat is de *Nederlandsche* taal? Dat is de taal van *Nederland* of van de *Nederlanden* Nu, wat verstaat men hedendaags door het woord Nederland? Nederland is het koninkrijk dat de Franschen *La Hollande,* dat wij verkeerdelijk *Holland* noemen. Eertijds ja, toen wij met onze noorderbroeders, van bestierswege, maar éen volk uitmaakten, had het woord eene ruimere beteekenis en, sprak men toen van de Nederlanden, men rekende er België bij. Nu niet meer. *Nederlandsche* taal zegt dus zooveel als hetgene wij, onnauwkeurig genoeg, *Hollandsche* taal plegen te heeten.

Wat den naam *Nederduitsch* betreft, hij is beter als Nederlandsch, omdat hij de Germaansche taal van Belgenland en Noord-Frankrijk niet uit en sluit, maar hij verdient evenmin aanbevolen te worden. Immers het woord Nederduitsch wordt, als eigennaam, den dag van heden, door Duitsche en andere taalkundigen, uitsluitend aan de Saksische en Frankische gouwspraken van Noord-Duitschland, het Platduitsch, toegevoegd.

Nadat de schrijver betoogd heeft dat onze taal noch Vlaamsch, noch Hollandsch, noch Nederlandsch, noch Nederduitsch heeten mag, zegt hij, in het tweede deel van zijn opstel, dat wij ze vele beter *Dietsch* zouden noemen.

Dietsch is een *schoone* en *zinrijke* naam en beteekent de taal van 't *diet,* van 't volk; de volkseigene, de vaderlandsche taal.

Dietsch is de *oudst bekende* naam onzer moederspraak, want Limburgers, Hollanders, Brabanders en Vlamingen hieten, door al de middeleeuwen, hunne *eigene gouw*tale Dietsch, en zij gaven ook dien naam aan de gemeenschappelijke *lands*taal van Zuiden en Noorden, Oosten en Westen. Dat bewijst heer Craeynest door verschillige uittreksels uit onze oude schrijvers.

Voegt daarbij dat het woord *Dietsch,* als algemeene naam onzer

moedertaal, nog dikwijls gebezigd wordt in boeken en tijdschriften, en nog mondsgemeen is in menige streek van Brabant en Limburg.

Heer Craeynest eindigt met de woorden : « *Eene* tale, *een* name in Noord en Zuid, in Oost en West. Nu, overmits al de andere namen, om vele en groote redens, noch en mogen noch en zullen aanveerd worden; overmits niemand tegen den name Dietsch een enkel ernstig bezwaar en kan hebben, zoo verkiezen wij de oude, eertijds algemeen gangbare, hedendaags nog veel gesprokene en veelvuldig geboekte benaminge *Dietsch*. »

Wij zijn het ten volle eens met den schrijver en wenschen uit der herte, dat de naam Dietsch weer volop in zwang kome, geheel Dietschland door. Of het zoo gemakkelijk gaan zal?... Wilden wij allemaal één zeel trekken, dan zou het zoo danig lang niet aanloopen, of onze taal hiete wederom algemeen *Dietsch*. Ik vrees echter dat het last zal lijden, onze noorderburen te doen afzien van den naam *Nederlandsch*, dien zij eenparig erkend en aanveerd hebben, en waar zij reeds jaren aan gewend zijn. Jozef CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen.

1. (76.) Varen (z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 50) komt, met de 6e beteekenis, veel bij onze oude schrijvers voor :

Sit op, seide 'tpart, ic sal di draghen,
Wi selen daer omme *varen* jaghen.
(CLIGNETT, *fab. van Esopus*, 13e eeuw).

Ghelijc als liede die sonder hoede
Ende sonder vreese *varen* striden.
(*Jan van Heelu*).

Wat *vaerdi* in desen daghen,
Met valcken bersen ende iaghen,
Ghi lantheren, ghi civiteinen!
(VAN MAERLANT, *Vanden lande van overzee*).

J. C.

Inhoud van Tijdschriften.

't Daghet in den Oosten, X, Nrs 1-2. — Limburgsch Nederlandsch. — Geschiedenis van Herckenrode. — Raadselkens. — Bijgeloof en Wangeloof.— Zegsels en Liêkens.

Volk en Taal, VI, Nr 9. — Reisboekske voor de Franschmans (A. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (A. van Heuverswyn). — Kampen en duimken houden (L Lehembre). — Vertelsels (T. van Heuverswyn). — Volksgebruiken (A. van Heuverswyn). — Sint-Gregorius (P. van den Broeck). — Fransche tijd te Oudenaarde (K. van Caeneghem). — Dietsche belangen.

Biekorf, V, Nr 6. — De slag der Gulden Spooren (K. van Houtte). — De Tooversloter (J. Leroy). — Goedendag (G. Gezelle). — Boxem (A. Dassonville).

Het Belfort, IX, Nr 4. — Germaansche plaatsnamen in Frankrijk (J Winkler). — Van Reinaerde (L. Scharpé). — De oude spinster (L. du Catillon). — Een praatje over gothische bouwkunst toegepast op de burgerswoningen ('Hein). — Driemaandelijksch overzicht (J. Cl.). — Een psalm des levens (O Loosen). — Moederliefde (J. G.). — Wenken en vragen. — Vlaamsche belangen (A. Daems). — Boekennieuws en Kronijk. — *Philologische bijdragen.*

Dietsche Stemmen, II, Nr 4. — De Staatsleer volgens de begrippen der scholastische wijsbegeerte (J. van Mierlo). — Luther's levenseinde (J. M. Berchmans). — Een gedicht uit de XVIIIe eeuw (Th. Sevens). — Sniderien van Dr Snieders (D. V.). — Naklank van boeken en tijdschriften. — Boekbeoordeeling. — Mengelingen.

Dietsche Warande, VII, Nr 2. — Ordonnancie of reglement van het Sint-Sebastiaansgild van Putte (Mechelen). A° 1568 (E. Geudens). — Sylvester's huwelijk (Naar Camillo Castello Branco, met een voorwoord van Olivier du Chastel). — De predikstoel der Sinte Goedelenkerk te Brussel (J F. Kieckens). — Het tooneel bij de Chineezen (C. Lecoutere) — Vertijloosheid (G. Gezelle). — Iets over « Vlaamsche beweging. » Bij het portret van J. F. Willems (Het Bestuur) — Iets over de voormalige rechten der abdij Thorn te Baarle-Hertog en Baarle-Nassau (C C. V. Verreyt). — Tentoonstelling van kant- en andere kunstwerken (A. T). — Boekenkennis. — Vondeliana. — Omroeper. — Splinters.

Wallonia, II, Nr 4. — Le fête des pèlerins (E. Brixhe). — La difficile, chanson liégeoise, air noté (O. Colson). Les os de grenouille : I. Pour se faire aimer d'une femme (L. Westphal). — II. Pour évoquer le diable (A. Harou). — Pataipatinai, conte du pays de Herve (J. Degueldre) — Notes et enquêtes.

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VIII, Nr 2. — Les Waréchaix (P. Errera). — Une nomination dans la garde bourgeoise à Anvers au XVIIe siècle (F. Donnet). — Les fleurs de lis de l'Ancienne monarchie française (J. van Malderghem). — Le famille Clarensone (F. Donnet). — La mégalithe de Ville-sur-Haine (E. de Munck). — Séances. — Mélanges. — Questions et Réponses.

Blätter für Pommersche Volkskunde, II, Nr 6. — Hochzeits-Aberglaube und-Gebräuche aus Pommern (Dr A. Haas) — Weihnachts-und Sylvesterfeier in Blumenwerder (U. Karbe). — Neue Volkssagen aus Pommern (O. Knoop). — Der Kuckuck ist ein weiser Mann (Dr A. Brunk) — Scheuchlieder auf die Raubvögel (Dr A. Haas). — Pommersche Flurnamen (Jaffke). — Kinder-und Volksspiele in Pommern (R. Pelz). — Kleine Mitteilungen.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, IV, Nr 1. — Das deutsche Volkslied in Oesterreich-Ungarn (A Hauffen). — Das Märchen von Gevatter Tod (J. Bolte). — Der Schuh im Volksglauben. 1 (P. Sartori), — Wiegenlieder aus dem Spessart (A. Englert) — Negermärchen von der Goldküste (J. G. Christaller). — Buddhistische weibliche Heilige (S. Singeo). — Bastlösereime (K. E. Haase). — Auf einen Bauernhofe im Gsiessthal in Tirol (Th. Hell). — Verschiedenis vom Aberglauben, von Sitten und Gebräuchen in Mittelschlesien (A. Baumgart). — Kleine Mitteilungen.

The Journal of American Folk-Lore, VI, Nr 23 — Uncle Remus traced to the Old World (A. Gerber). — Demoniacal Possession in Angola, Africa. — Folk-lore from Ireland (E. P. Thompson) — The Pá-lü-lü-koû-ti : a Tusayan ceremony (J. W. Fewkes) — A woman's song of the Kwakiutl Indians (J. C. Fillmore) — Fifth annual meeting of the American Folk-Lore Society. — Notes and queries.

De Keersen in het Volksgeloof en Volksgebruik.

(*Vervolg*).

ERDAT men eenen doode in de kist legt, is men in veel streken van Vlaanderen, o. a. te Brugge gewoon, eenige druppelen van de gewijde keers kruisgewijze op den bodem der kist te laten neervallen.

— De gewijde keers waarmede een doode « uitgelicht » is, is daardoor « ontwe(d)en » (ontwijd). *Gehoord te St. Antonius.*

— Te Poucke, in Oost-Vlaanderen, zeggen de meesters tegen hunne dienstboden en de ouders tegen hunne kinderen, als er keersen nutteloos staan te branden, de onnoodige uit te blazen, omdat er de zielkens van 't vagevuur in moeten branden. (1)

— Op Allerzielen-avond is gansch de kerk één licht. Iedere familie brengt roeten keersen, soms zes of meer naar de kerk en laat ze daar branden. Meestal is er geene plaats genoeg om al die keersen den avond zelf nog te laten opbranden, en worden er eenige weggeleid, die de volgende dagen hunne beurt krijgen. *Land van Aalst.* (2)

— Onder den dorpel van een nieuw gebouw legt men een deeltje van den nagel eener paaschkeers, om de kwade hand af te weren. *Brabant.* (3)

(1) *Rond den Heerd,* 1879, bldz. 311. — (2) Id. 1879, bldz. 182. — (3) Id., 1878, bldz. 366.

— Onder de balie van 't hof, onder de zulle van een nieuw gebouwd huis en bijwijlen ook wel onder de grondslagen van gelijk welke andere dorpsgebouwen, legt men eenen paaschnagel. *West-Vlaanderen.* (1)

— Als men het zaaigraan bereidt, leest men daarover de litanie van alle Heiligen of Sint-Jans Evangelie, en doet er eenige graantjes gewijd doopzout of een weinig was van de gewijde keers in. *Brabant.* (2)

— Waneer de zaaitarwe of de zaairogge wordt gereed gemaakt, brengt men daar eene gewijde lichtmiskeers bij en laat er, onder het lezen van Sint-Jans Evangelie, eenige druppelen gesmolten was in vallen. Die voorzorgen worden genomen meestal tegen de betoovering. Soms worden de druppelen der gewijde keers vervangen door eenen paaschnagel. *Land van Aalst.* (3)

Het gebruik van eenen paaschnagel of eenig ander gewijd goed of *heiligdom* onder den dorpel te steken, en van eenige druppels der gewijde keers in het zaaigraan te laten lekken, bestaat ook in de Kempen.

— *De Keersebegieting.* — In verscheidene gewesten van Vlaanderen viert men nog jaarlijks de *keersebegieting.* Het feestje heeft plaats op den eersten Maandag na Baafmis. Met de keersebegieting begint het gebruiken van 't licht 's avonds voor 't kantwerken.

Gewoonijk komt eene heele buurt overeen, om samen de keers te begieten, en 's avonds vergaderen alle kantwerksters in eene herberg. Te midden der kamer wordt eene oordjeskeers geplaatst en aangestoken. Eerst wordt de eerste strophe van het « *Liedje van 't Reusje* » gezongen, en daarop volgt, met dezelfde wijze :

En al die daar niet over en kan,
Niet over en kan,
En is geen man;
Over de keerse
Beentje maar éentje,
Over de keerse,
Beentje!

(1) *Rond den Heerd*, 1879, bldz. 52. — (2) Id., 1878, bldz. 366. — (3) Id., 1879, bldz. 182.

Gedurende het zingen dezer woorden worden de rokken tot eene broek samengetrokken, en « beentje maar éentje » worden de beenen over de brandende keers geslagen, die niet uitdooven noch omvallen mag. Naar 't schijnt, is er een zekere kunst noodig, om den dans naar behooren uit te voeren. (1)

— Waneer er een huwelijk plaats heeft, ontsteekt men te Scaer twee keersen, en men zet er eene van voor den man en de andere voor de vrouw : het licht dat het minste schittert, wijst aan, welke van de twee eerst moet sterven. (2)

— Evenals bij de Ouden, speelt het water en het vuur eene groote rol bij de Bretanjers. Aan de kanten van Guingamp en elders zet men, waneer men het lichaam eens drenkelings niet kan ontdekken, eene brandende keers op een brood, dat men vervolgens met den stroom laat medevlotten. Op de plaats waar het brood stilblijft, vindt men het lijk des verdronkenen. (3)

In de omstreken van Thuin in Henegouw, en elders in de Walen, neemt men zijne toevlucht tot een dergelijk middel om het lijk eens drenkelings weder te vinden. Men zet namelijk op 't water eenen bak, waarin men eene brandende keers gezet heeft; op de plek waar het broze schuitje stilhoudt en de keers uitgaat, zal men 't lichaam van den verdronkene vinden. (4)

— Cardan, geneesheer, sterrekijker en geestenziener, geboren te Parijs in 1501 en gestorven te Rome in 1576, beweert dat men, om eenen onderaardschen schat te ontdekken, moet voorzien zijn van eene dikke keers, van menschenvet gemaakt en in een sikkelvormig stuk hazelaren hout gesloten, derwijze dat zij met de twee punten van het hout eene drietandige gaffel vormt. Zoo de keers, in de onderaardsche plaats ontsteken, luid knettert, dan is dit eén teeken dat er een schat verborgen zit; hoemeer men hem nadert, hoemeer de keers wordt knetteren, en zij dooft eindelijk uit, waneer men heel dicht bij den schat is. Men

(1) *Volkskunde*, IV, bldz. 36 — (2) COLLIN DE PLANCY. *Dictionnaire infernal*, bldz. 151. — (3) M. CAMBRY. *Voyage dans le Finistère*, III, bldz. 159. — (4) Mededeeling van den heer Alfried HAROU.

moet dus nog andere keersen in lanteernen bij der hand hebben, om niet in den donkere te staan. Heeft men reden om te gelooven, dat de geesten der overledenen de schatten bewaken, dan is het best gewijde keersen te gebruiken. Men bezweert van Godswege de geesten, van te zeggen of men iets kan doen, om hen in de plaats van rust te brengen. Noöit mag men nalaten te volbrengen, hetgeen zij u vragen. (1)

— In al de duivelbeschrijvers leest men, dat de heksen op den Sabbat, het minst edele lichaamsdeel van den duivel gaan kussen (2) met eene zwarte keers in de hand, die zij vervolgens aan Satan, hunnen meester, offeren. Boquet zegt in zijnen *Discours des Sorciers,* chap. 22, dat zij die keersen gaan ontsteken aan eene fakkel, die op den bokkenkop van den boozen geest, tusschen zijne twee horens staat.

— 't Is een slecht voorteeken, als er drij keersen op eene tafel staan te branden. De kooltjes, die van de wiek eener brandende keers vallen, kondigen volgens sommigen een bezoek, maar volgens het algemeen gevoelen, een nieuws aan. Dat nieuws zal gelukkig zijn, zoo de keers klaarder dan te voren brandt, doch ongelukkig, zoo haar licht verflauwt (3).

(*'t Vervolgt*). Jozef Cornelissen.

De Geschiedenis der Leerzen van zeven mijlen in Indië.

Eenieder kent de geschiedenis van de leerzen waarmede men schreden van zeven mijlen doen kan. En eenieder, die eenigszins op de hoogte is der vreemde *folklore,* weet ook dat dit sprookje wel aan andere, dan aan de Vlaamsche

---

(1) *Le solide Trésor du Petit Albert.*

(2) Dit was eene soort van eerbewijzing, die de tooveraars en heksen meestal verplicht waren den duivel te doen. In de processtukken aangaande de tooveraars en tooveressen wordt zij herhaaldelijk vermeld. Ziet daarover o. a. Cannaert. *Bijdragen tot het oude Strafregt in België*, bldz. 157 en 163.

(3) Collin de Plancy. *Dictionnaire infernal,* bldz. 137.

knapen en meisjes verteld wordt. In eene Indische verzameling van sproken en fabels, het *Kathâsaritsâgara*, d. i. « de Oceaan, waar de stroomen van vertellingen zich instorten » (1), treft men een dergelijk fabeltje aan. Aan de meerderheid der lezers van ONS VOLKSLEVEN zal het waarschijnlijk niet bekend zijn, en daarom bieden wij er hun de vertaling van, naar den Sanskrittekst, zonder verderen commentaar : (2)

« Intusschen bleef vorst Putraka, zijn woord getrouw (3), in het Vindhya-woud wonen, alle betrekkingen met zijne familie vermijdende. Eensdaags, terwijl hij rondwandelde, ontwaarde hij twee menschen die bezig waren met malkaar te bevechten. « Wie zijt gij? » vroeg hij. « Wij zijn de twee zonen van den Asoera Maya » (4), werd hem geantwoord. « Dit bezitten wij : deze schaal, dezen stok en dit paar leerzen. Om den eigendom daarvan te bekomen, zijn wij handgemeen geraakt, want hij, die de sterkste is, zal deze voorwerpen als de zijne verkrijgen ». Daarop zegde Putraka al lachende : « Daarmede zal wel niemand rijk wezen ». Zij antwoordden : « O vorst! Hij die deze leerzen aantrekt, bekomt de macht om door het luchtruim te vliegen; al wat iemand op dezen

(1) Het *Kathâsaritsâgara* is eene zeer uitgebreide verzameling van allerlei sproken, vertellingen, mythen, legenden, wonderlijke geschiedenissen en lotgevallen. Het dagteekent uit de elfde eeuw onzer tijdrekening, en bevat niet min dan 44000 verzen. De schrijver, of liever, de verzamelaar ervan is zekere SOMADEVA, die aan het hof der vorsten van Kaçmîr (Hindostan) leefde. Van den Sanskrittekst bestaan twee uitgaven (de laatste te Bombay verschenen in 1889); TAWNEY bezorgde in de laatste jaren eene volledige Engelsche vertaling (Calcutta, 1880-1884, twee deelen).

(2) Het verhaal komt voor in het derde *taranga* of hoofdstuk, *çloka* 45 en volg.

(3) De oomen van Koning Putraka hadden sluipmoordenaars omgekocht om hem van het leven te berooven. Putraka ontdekte dit, beloofde aan de boosdoeners eene nog grootere geldsom, indien zij hem sparen wilden, met de verzekering dat hij ver van huis zou gaan. Dit, om den eersten volzin van het verhaal duidelijk te maken.

(4) De *Asoera's* zijn daemons, vijanden van de goden *(deva's, soera's)*. *Maya*, d. i. eigenlijk « de maker », is de naam van een Asoera, die bij middel zijner toovermacht, de *Daitya's*, een soort van booze geesten, daemons of *Râkshasa's*, deed ontstaan. Zie DOWSON, *A classical dictionary of hindu mythology and religion*, enz., Londen, 1876, *q. v.*

stok schrijft, dat verkrijgt hij dadelijk; en wat spijzen ook men op dit bord wenscht te ontvangen, die komen er aanstonds op getooverd ». Dit gehoord hebbende, sprak Putraka: « Wat zijn de voorwaarden van den strijd? Stelt als voorwaarde, dat hij, die bewijzen zal het dapperst te vechten, dit alles in eigendom ontvangen zal ». « Zoo zij het! » zegden beiden, zonder achterdocht, en verwijderden zich om zich tot den kamp te bereiden. Putraka trok spoedig de leerzen aan en toog heen, de schaal en den staf medenemende; in enkele oogenblikken had hij een grooten weg door het luchtruim afgelegd, en zag toen, beneden hem, eene schoone stad, *Akarshikâ* genaamd (1); daarin daalde hij uit de wolken neder.... » (2)

In zijne Engelsche vertaling van dit sprookje, haalt TAWNEY (deel I, bladz. 14) eene gansche reeks dergelijke vertellingen aan, die men in verscheidene verzamelingen aantreft; het zou de moeite loonen, de aldaar aangegeven inlichtingen te benuttigen om de herkomst, verspreiding en wijzigingen van dit en andere daaraan gelijkende verhaaltjes na te gaan en met malkaar te vergelijken.

(*Antwerpen*). L.

Vertelsels.

3. (50.) 't Manneke van Tintelenteen.

GINDER ver aan den kant van de zee, daar woonde eens 'ne man en een vrouw. Die menschen waren arm, doodarm, en dikwijls genoeg, gingen ze zonder eten slapen. Om te wonen, hadden ze daar een hutteken gebouwd, en dat trok precies op 'nen omgekeerden p.spot.

Op zekeren dag zei de man tegen zijn vrouw :

(1) *Akarshikâ* beteekent « de aangename, de aantrekkelijke ».
(2) Hetgene volgt heeft geen betrek meer op de leerzen.

« Hoort eens, moeder; we kunnen toch zoo niet blijven spartelen; we lijden meer honger als vaak, en we hebben of we en weten niet. 'k Gaan ekik visscher worden. »

Zoo gezeid, zoo gedaan.

Hij neemt een hengelroei en wat hij verders noodig heeft, en hij gaat aan den boord van de zee zitten.

Als hij daar nu wat gezeten had, voelde hij dat hij beet had. Hij trekt zijn lijn op, en daar hong zoo'n klein, lief schelmke van een vischken aan. Hij nam het er af, en meende het in zijn net te steken, maar daar verschiet hij ineens, want dat vischke kost klappen.

Het had zoo'n zoet, lief stemmeke, en 't zei :

« Och! visscherke lief, laat me toch leven, en ik zal u al geven dat ge vraagt. »

« Geeft me dan maar een schoon huis », zei de visscher, en hij gooide het vischken in de zee.

« Ge zult het hebben », riep het vischke, en 't was weg.

Dien dag vong de visscher bijna niets, en als hij het muug was, ging hij terug naar zijnen p.spot.

Maar, jawel, in plaats van zijn houten kabaantje, stond er een groot, schoon huis, heelegaar in steen, en met deuren en vensters, en ruiten daarin; om het kort te maken, 't was 'ne lust om zien.

Hij was nog niet thuis, of hij zag zijn vrouw op den dorpel hem staan afwachten.

Ze was zoo blij als 'ne kermisvogel. Heure man moest wel zes keeren de geschiedenis van 't vischke vertellen, en eer dat ze slapen gingen, zei de vrouw : « Man lief, morgen gaat ge terug naar de zee, en ge moet zien dat ge dat vischke nog vangt.

Dat vischke dient voor ons geluk, en daar kunt ge aan vragen, al dat ge wilt. »

« Ja, wat moet ik dan vragen? » vroeg de man.

« Wel vraagt meubelen en schoone kleêren », zei de vrouw. Daarop gingen ze slapen.

's Anderendaags 's morgens ging de man naar de zee, en zoogauw als hij aan 't water kwam, riep hij : « Vischke, vischken uit de zee! »

« Wat belieft er u, manneken van Tintelenteen? » vroeg het vischke, terwijl het zijn koppeken boven het water stak.

« Meubelen en schoone kleêren! » zei de visscher. 'k Heb nu wel

een schoon huis; maar wat helpt me dat, als 't leeg staat. En daarbij, dat gaat immers niet, met zoo'n vuile kleêren in zoo'n schoon huis te wonen. »

« Ge zult ze hebben », zei het vischke, en 't was weg. De visscher vong nog eenige visschen, maar toch, 't ging hem niet.

Hij scharde dan algauw zijn gerief bijeen, en hij trok naar huis.

Onderwege kwam hem zijn vrouw te gemoet geloopen, gekleed 'lijk een mevrouw, in de zijde, met gouden bellen in heure ooren, en zoo fier als een pauw.

Als hij nu thuis kwam, dan vond hij alle kamers vol schoone meubels, en kleêren met de macht.

Dat was me goed, maar als ze moesten gaan eten, dan zette de vrouw een zuur gezicht.

« 't Is er wel meê », zei ze; « schoon gekleed gaan, en met 'nen leêgen buik loopen. »

« Morgen gaan ik terug », zei de man, « en 'k zal aan 't vischke vragen, ons lekker eten te bezorgen. »

's Anderendaags ging hij weer naar de zee, en hij riep : « Vischke, vischken uit de zee! »

't Vischke stak zijn snuitje boven, en 't vroeg : « Wat belieft er u, manneken van Tintelenteen? »

« Lekker eten, vischke lief; zei de man; » mijn vrouw klaagt dat 'k te weinig vang, en visch alleen is toch geen voedsel voor rijke menschen. »

« Ge zult het krijgen », zei het vischke, en 't verdween.

De visscher raapte zijn gerief bijeen, en hij trok er van door.

Als hij thuis kwam, dan docht het hem, dat het in de keuken van 'nen koning niet beter kost rieken, zoo'n goede reuken kwamen er in zijnen neus gevlogen. De tafel stond vol van de lekkerste spijzen, en aan de tafel zat zijn vrouw al bezig met smullen.

Als ze nu goed geëten en gedronken hadden, zei de vrouw tegen heuren man :

« Hoort eens », zei ze; « we hebben nu een schoon huis, schoone meubels, kostelijke kleêren, lekker eten, gelijk 'ne koning en een koningin.

Dat ge nu nog eens naar 't vischke gingt, en vroegt om koning en koningin te worden? »

« Dat 's een gedacht », zei de man, « nudat ik toch niets meer te doen heb, zou 'k wel koning willen zijn. »

Den dag nadatum trok hij naar de zee, en hij riep : « Vischke, vischken uit de zee ! »

't Vischke verscheen, en 't vroeg : « Wat belieft er u, manneke van Tintelenteen ? »

« Wel, vischke lief, mijn vrouw zou zoo geerne koningin zijn, en ik koning. »

« Ge zult het zijn », zei het vischke, en 't was weg.

Als hij nu thuis kwam, vond hij zijn vrouw op 'nen troon zitten, en daarneven stond er eene voor hem.

En heel hoopen knechts en meiden liepen er rond, en 't was oprecht gelijk het hof van den koning.

Maar hoe rijker en schooner dat de visscher en zijn vrouw waren, hoe hooveerdiger dat ze wierden ook.

Op den duur kost de vrouw het niet meer uithouden, en ze zei tegen heuren man : « We zijn nu al koning en koningin, maar terwijl dat ge van het vischke toch al kunt verkrijgen wat ge wilt, moet ge er terug naartoe. »

« Wat zal het nu weêr zijn », vroeg de man ; « hebt ge nog niet genoeg? »

« Neen », zei de vrouw, « nog een beetje, en dan ben ik voldaan. »

« Wat moet ik dan tegen het vischke zeggen? » vroeg de man.

« Wel ik zou geerne Ons-Liev'-Vrouwke zijn, en dan waart gij Deezeke. »

« Dat was nog zoo slecht niet », meende de man.

Als hij nu aan de zee kwam, riep hij weer : « Vischke, vischken uit de zee ! »

« Wat belieft er u », manneke van Tintelenteen? » antwoordde het vischke.

« Mijn vrouw zou geerne Ons-Liev'-Vrouwke, en ik Deezeke zijn. »

« Zoo », riep het vischke, « nooit genoeg ! »

« Als ge wilt hooger zijn dan God, kruipt dan terug onder uwen p.spot ! »

En daarmee was het vischke weg.

Als de man dat hoorde, was hij als van de hand Gods getroffen ; zijn schoone kleêren waren uit, en hij stond daar weêr gelijk 'nen arme visscher.

De vent liet zijnen kop hangen, en hij trok naar huis. Als hij daar aankwam, dan was 't nog veel erger. Alles was weg, en zijn vrouw zat voor hun hutteken op heur hukken te grijzen, snotellen lang. Ze waren weêr zoo arm als Job.

En daar kwam 'nen hond met 'nen langen snuit, en 't vertelsel is uit.

(*Gehoord te Antwerpen*). J. B. VERVLIET.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

(*Vervolg*).

I. (33.) Hoogstraten : de Spilzakken.

De Heer E. A. zendt mij de volgende terechtwijzing :

De spotnaam der Hoogstraters is niet *Spel-*, maar wel *Spilzakken*. Dat beteekent *vijfcentenmannekens*. Ik heb ooit gehoord, waneer men de Hoogstraatschen wilde aanduiden : « daar hebt ge de *Spilzakken* », waarna men er onmiddellijk op liet volgen : « de *vijfcentenmannekens*. »

Die spotnaam komt hieruit voort : Als er vermaak te scheppen valt, is de Hoogstratenaar er geerne bij. Des winters gaat er zelden eene week om, zonder dat er te Hoogstraten de eene of de andere gilde teert. Ook laat hij geene enkele gelegenheid ontsnappen om plezier te maken, vooral waneer het vermaken geldt, die niet te diep in den zak komen, en zulks, om het lang vol te houden.

Van den anderen kant zijn de Hoogstraters, door hunnen handel, veel in betrekking met de omliggende plaatsen, en de kermissen in den omtrek worden hierom door hen druk bezocht. Ze hebben dan de gewoonte al de herbergen van het dorp, waar het kermis is, na te gaan, en maken zoo

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, bldz. 132-135; 152-153; 189-192; 215-216; 228-229.

bijna overal hetzelfde verteer van 10 centiemen of 5 centen. Vandaar de spotnaam *Spilzakken*, d. s. *vijfcentenmannekens*. Tot daar de Heer E. A.

Zak, in sommige samengestelde woorden, beteekent *mensch, man*, verachtender wijze. Een *droogzak* is een die niet aantrekkelijk is, die weinig zegt en nog minder lacht; een *leugenzak*, een groote leugenaar; een *luiszak*, een die vol ongedierte zit; een *platzak*, een slimmerik; *dikzak*, *papzak* en *vetzak* doelen op de lichamelijke wanstaltigheid of de zwaarlijvigheid van degenen, die men met deze namen bestempelt. Maar een *spilzak*, wat is een *spilzak?* Steunende op den uitleg dien de Heer E. A. van het w. geeft, zouden wij er de beteekenis aan mogen toekennen van *nauwen, spaarzamen, gierigen mensch*, iemand die men met andere woorden *oortjendood, pinnekendun* pleegt te heeten. Bemerkt hierbij dat het zelfst. naamw. *spil* in de Kempen gebruikt wordt om er eene *pin*, een *gierig wijf* mee aan te duiden. Een *spilzak* is dus een *gierigaard*. De Heer E. A. hecht er den meer bepaalden zin aan van *vijfcentenmanneken*, hetgeen al omtrent hetzelfde schijnt te zeggen.

2. (34.) Meir: de Klinkers.

De inwoners van Meir hebben de gewoonte heel luid te spreken en te roepen, waarom men ze in den omtrek, zeer eigenaardig, de *Klinkers* noemt (1).

Wie legt mij uit, waarom men ze ook de *Kneuters* heet?

(*'t Vervolgt*). JOZEF CORNELISSEN.

(1) Meegedeeld door den Heer E. A.

Volksgebruiken in de Kempen.

Het « Heiluizen. »

De maatschappij, die het heiluizen te Hoogstraten het langst in zwang heeft gehouden, is de oude Kruisbooggilde van Sint-Joris.

Het gebruik is nog maar over een tiental jaren uit de mode geraakt.

De gilde heeft hare jaarlijksche *teerdagen*. De gildebroeders vergaderen op die dagen in de gildezaal. Daar wordt eene goede pint gedronken en met de kaart gespeeld. In den namiddag, tegen het vallen van den avond, keert de eene na den andere huiswaarts en komt terug, vergezeld van zijne vrouw en bejaarde dochters. Rond 7 uren begint de dans en deze duurt gewoonlijk tot middernacht voort. Den derden dag, des Woensdags, is het *lek.* Wat op het vat is gebleven van de vorige dagen, wordt op den *lekdag* afgedronken.

In den namiddag, rond 2 uren, kwamen vroeger de jonkmans in de zaal bijeen om te gaan *heiluizen*.

Een der jonkmans speelde *heiluizer*. Hij ging voorop, in zijne hemdsmouwen, eene spierwitte *pekruut* of slaapmuts op het hoofd, eenen sloef of voorschoot aan van dezelfde kleur, en een blinkende koperen schuimspaan in de hand. Achter hem traden twee muzikanten en vervolgens de jonkmans, twee en twee.

Wanneer de stoet in beweging kwam, liet het muziek zijne gewone aria's hooren, terwijl de heiluizer danste en allerlei gekke sprongen maakte om den algemeenen lachlust op te wekken.

Zoo trok de stoet de oude Vrijheid door om aan elken gildebroeder een bezoek te brengen. Daar stond de flesch gereed. Vooraleer de heiluizers vertrokken legde de vrouw des huizes in eenen korf, dien de jonkmans medegebracht hadden, een lekker brokje, waarmede zij zich 's avonds eens wel zouden vergasten. E. Adriaensen.

* * *

Over dit gebruik, dat te Achtel, onder Rijkevorsel, nog in zwang schijnt te wezen, z. ook *Ons Volksleven,* III, bldz. 111.

Zou het w. niet *heilhuizen* dienen gespeld te worden? *Heilen* is Limburgsch en beteekent rondhalen, van deur tot deur gaan, om geld, eetwaren, enz. in te zamelen, in 't Fr. *quêter,* zooals b. v. de kinderen plegen, op Nieuwjaarsavond.

Sehuermans heeft het w. *heilhuizen* voor een ander gebruik, dat hij aldus beschrijft : « *Heilhuizen* (heilhoezen) is eene plechtigheid, welke ook *bierkeuren* genoemd wordt en bestaat hierin, dat op den laatsten kermisdag dansers en danseressen, met den speelman aan het hoofd, van huis tot huis gaan « den heildronk » drinken en *bierkeuren*. Te gelijker tijd brengt men de danseressen naar huis, en de momber of kapitein van 't spel steekt eene roos boven de deur harer woning. (Z.-Lim.). » J. C.

Over eenige Dierenprocessen in België.

Gedurende de 15e en zelfs in een groot deel der 16e eeuw, was het alom voor een vast rechtspunt aangenomen, dat de redelooze dieren, zoowel als de menschen, voor hunne wanbedrijven moesten vervolgd en gestraft worden; hierin werden zij met de redelijke schepselen gelijk gesteld; evenals de gewone misdadigers, zag men ze op vele plaatsen van officiewege terechtstellen, en ten gevolge van rechterlijke uitspraken met den gewonen toestel in halszaken gebruikelijk, in het openbaar en ten

aanzien van het volk, op een schavot door beulshanden ter dood brengen (1). Dit gebruik werd allerwege als wettig en billijk aanzien; weinige plaatsen zou men vinden, waar de crimineele registers dier tijden nog overgebleven zijn, die daarvan geen voorbeeld zouden kunnen opleveren. Voorname rechtsgeleerden deelden in dit algemeen gevoelen; Guy Pape, onder meer anderen, leert dat de dieren misdaden kunnen begaan en daarover strafbaar zijn. (2)

Verschillende schrijvers hebben uitgeweid over de processen, den dieren aangedaan. Hunne geschriften toonen ons, in hoeverre de onwetendheid den geest der wetgevers tot de ongerijmdste leerstelsels heeft kunnen voeren.

Het onderwerp werd behandeld door Berriat St. Prix in *Thémis;* in *Belgique judiciaire*, bd. XVII, nr 27, alwaar wij eene merkweerdige ontleding vinden van Barthelemy de Chasseneux's consultatie *De excommunicatione animalium insectorem,* den beruchten advokaat die, in een zeer gewichtig proces, de ratten verdedigde; in het werk van J. B. Cannaert, getideld *Bijdragen tot het oude Strafregt in België,* bldz. 320 en vlg.; in den 2n jaarg. van *La Tradition,* bldz. 77 (opstel van F. Ortoli, getiteld *Procès contre les animaux*), enz., enz.

Wij gaan hier eenige rechtsplegingen aanhalen, in België tegen de dieren gericht. Die processen worden bij de hooger genoemde schrijvers niet vermeld.

*
* *

— Een stier die een knechtje van 15 jaar gedood had, werd voor de gezworenen van Glabbeek (Brabant) gebracht, die hem veroordeelden om gehalsrecht te worden. Men leverde hem over aan den baljuw van Nijvel, die bevel gaf het dier te rechten, zijn lijk te begraven aan den voet der galg en zijnen kop op een rad ten toon te stellen. Dit feit had plaats tusschen de jaren 1486 en 1494. (Tarlier et Wauters. — *Histoire des communes belges. Glabais.*)

— Den 4n Meert 1529-1530 werd te Berchem (Brabant) een

(1) Het waren de verkens die zich hierin het meest deden onderscheiden.

(2) Cannaert. *Bijdragen tot het oude Strafregt in België,* bldz. 322.

verken terechtgesteld, om een kind gedood te hebben. Na afloop van het proces, sloeg men het zwijn den kop af en stelde dien op eenen paal ten toon. De beul van Brussel ontving voor zijnen loon 6 stuivers grooten. (A. WAUTERS. *Hist. des environs de Bruxelles*, I, 348.)

— Den 9n October 1553 deed het magistraat van Brussel een verken dooden, dat te Sint-Gillis (Brabant) een kind in de wieg verslonden had. De kop des moordenaars werd op een zeer hoogen paal gesteld. (*Annecdota Bruxellensia.*)

— « Au lieu d'Auvelois (Avelais, prov. Namen) a esté faicte exécution d'une truye ayant mengié ung josne enffant. » (*Rekening van G. Dève, van* 1531. *Rijksarchief*, Nr 15351, fol. vj.)

— Betaald aan den scherprechter van Thiellemont voor de rechtspleging van een « pourceau lequel avoit estranglé à Joudoingne (Jodoigne, Geldenaken in Brabant) ung jeune enfant.... cincq florins. »

Dit verken, op het rad geplaatst, werd onthoofd en zijne romp in den grond gedolven. (*Rekening van Ph. d'Orley, van* 1544. *Rijksarchief*, Nr 12814, fol. XII.)

— Den 4n Meert 1544 werd eene zeug gehalsrecht, die te Flavion (in Namen) een kind verworgd en verslonden had. (*Rekening van J. B. de Werchin.* Nr 15352, fol. xxvj en xxviij.)

— « xxvj Juny, om te rode (in Brabant) metten swarde te executeren, een vercken dat een jonck kindt verbeten hadde. » (*Rekening van Hendrik de Witthem, amman van Brussel*, loopende van 1524 tot 1525. Nr 12706, fol. xvij.)

— « XIX Novembris, om te Campenhout (in Brabant) metten sweerde te executeren een vercken dat een jonck kint van omtrent zesse weken oud verbeten hadde. » (*Ibid.*, van 1525 tot 1526, fol. XX, verso.)

— Den 19n November werd aan den beul « iiij marcx betaeld om een verken metten sweerde te executeren ende thooff op eenen staeck te stellen, dwelck een jonck kint verbeten hadde. » (*Ibid.*, van 1529 tot 1530. Mr 12707, fol. xviij.)

— Den 19n December 1545 werd op de Groote Merkt te Brussel een zwijn openbaar verbrand.

« XIXa Decembris is by den Wethouderen deser stadt geordonneert ende bevolen een vercken, dwelck verfayt was op de merct open-

baerlyck verbranden soude, ende alsdoen betaelt aen drye hoopen houts daermede tselve verbrandt was. » (*Rekening van Willem Le Tourneur, amman van Brussel,* van 1545. Nr 12708, fol. xv.)

Alfried Harou.

Spreuken en Spreekwoorden uit Klein-Brabant.

Het Hert.

Het volk aanziet het hert als den zetel van alle gevoel en de bronâar der liefde. Vandaar die krachtvolle zegwijzen :

1. *Er een stuk van zijn hert laten :* Eene moeder die al weenende van het graf haars kinds komt, zegt dan : daar laat ik een stuk van mijn hert.

2. *Ik stuur u dees, maar ook mijn hert,* schrijven de brave huismoeders aan hunne zonen in 't leger.

3. *Mijn hert gaat open en toe.* Zoo spreekt degene die nu droef, dan blij moet zijn.

Geld en nering.

4. *Geen oorden, geen mastellen* of, duidelijker, geen centen, geene waar.

5. *'t Is de bluts tegen den buil,* zegt men van eenen neringdoende, die er veel aan inschiet, doch 't jaar te voren veel te boven stak.

6. *Het geld is 'ne stok waar gij overal meê komt.* Inderdaad, de stok is ofwel een springstok, ofwel een gaanstok ; zoo ook het geld.

7. *Het geld gaat op en af gelijk de tij,* zegt de werkman, bij wien het geld regent lijk slijk, maar waar het niet koud mag worden.

8. *Die 't breed heeft, laat het breed uithangen :* Hoe meer geld er binnen komt, hoe meer pracht er is.

Achterklap.

9. *Eene vuile tong werpt meer omver als al de vrienden kunnen recht zetten.*

Begeerlijkheid.

10. *Verder willen bijten alsdat ge er met uwe tong aan kunt,* dat is meér willen hebben dan waar men recht op heeft.

11. *Zijn geld in zijne hemdslip knoopen.* Daar zal niemand het langen.

12. *Malkanderen opeten,* zegt men van twee gehuwde lieden die er alle twee nog al bij zijn, en niet werken als voor den heb.

(*'t Vervolgt*). Alf. J. C.

Kempische Sagen.

(*Vervolg*).

8. (170.) De « Heisessen. »

In den Hollandschen tijd kwamen hier verschillige troepen vreemde volkeren in 't land, men weet niet juist van waar, door het volk « Heisessen » genoemd, die hier eenigen tijd nestelden en daarna zoo onverwachts verdwenen, gelijk ze gekomen waren. Men vertelt dat het Egyptenaars waren, die, vermits het in hun land hongersnood was, naar hier kwamen afgezakt om aan hongerdood te ontkomen. Zij kenden alle soorten van verbazende tooverkunsten. Als Egyptenaars, luidt de volkslegende, konden zij alle vrije kunsten, en mochten die uitoefenen tot vergelding voor de herbergzaamheid aan de H. Familie geschonken. Wat er ook van zij, zij legden in de boerenschuren, waar zij een onderkomen vonden, vuur aan tegen den korentas om hun eten gaar te koken, zonder dat er iets in brand ging.

Indien er iemand anders iets durfde aan roeren, brandde zeker en vast de schuur af. Voor een stuksken van 10 oorden boterden zij des nachts, en des morgens als de boer opstond, lag de prijs der boter op de tafel reeds gereed geteld. Zij kwamen ook door Boisschot. Een oud vrouwken kon den troep niet meer volgen en zou moeten achterblijven. Wat deed men? Zij groeven eenen put, plaatsten daarin eene flesch water en een broodje, en gaven aan de oude een mes en een stukje van 10 oorden, waarna deze blijmoedig in den put sprong. Een van den troep zegde daarop : « Goede reis, oudste moeder, in den jongsten dag zullen wij weer bijeenvergaderen. » Daarna vulde men den put en begroef de oude vrouw levend.

(*Gehoord te Boisschot*). Frans Zand.

* * *

In bovengemelde sage worden ongetwijfeld de *Zigeuners* bedoeld, ook *Bohemers, Heidens* en *Egyptenaars* genaamd. Zou *Heisessen* niet eene verloopen uitspraak zijn van *Heidenessen,* vrouwelijken vorm van *Heidens,* welke Heidenessen in Vlaanderen *Gyptenessen* en *Djyptenessen* (Egyptenaressen) geheeten worden? Door Gyptenessen verstaat men in sommige streken een slag van wondere vrouwkens, die bijna dezelfde levenswijze hebben als elders de *Kabouters, Kaboutermannekens, Alvermannekens, Auvermannekens, Auwelen* of hoe zij dan ook heeten mogen. (Z. *Wasche Sagen,* in den 4n jaarg. van *Ons Volksleven,* bldz. 171-172.) Te Lubbeek bij Leuven dragen zij den naam van *Hussen,* en zij woonden er in den *Alverberg,* bij de Alvermannekens, wier huishouden zij deden. Waneer de Hussen 80 jaar oud waren, wierden zij levend begraven met een broodje van 5 stuivers; en, terwijl men ze in 't graf legde, zeide men : « Vertrekt, oud moederken, ge zult in uwe jonkheid wederkeeren. »

De omstandigheden dat de « Heisessen » vuur aanlegden tegen den korentas en, mits eene geringe vergoeding, des nachts de stand afboterden, worden insgelijks aan de Kabouters toegeschreven. (Z. *Noordbrabantsche Sagen,* in den 4n jaarg. van *Ons Volksleven,* bldz. 28, 29, 53, 69, 70, 93, 94.)

De laatst aangehaalde omstandigheid herinnert aan het onmen-

schelijk gebruik dat bij sommige oude volkeren in zwang was, hunne ouderlingen levend te begraven, een gebruik, dat men nog bij enkele wilde Indiaansche stammen aantreft. J. C.

Meervoud der zelfstandige naamwoorden.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

HET meervoud der zelfstandige naamwoorden wordt, in 't algemeen, volgens de regels der geschreven taal gemaakt.

Er zijn nochtans eenige uitzonderingen.

1° Die uitgaan op *de, te,* gelijk *breedde, ziekte,* nemen (*n*)*s*. *Breedde, breedde*(*n*)*s; ziekte, ziekte*(*n*)*s*. Zoo ook *rede* (*discours*) : *slechte rede*(*n*)*s vertellen,* en *akt*(*e*) *: de akte*(*n*)*s opzeggen.*

Sommigen zeggen *bedde*(*n*)*s, hemde*(*n*)*s, kouse*(*n*)*s* voor *bedden, hemden, kousen.*

2° De onzijdige *kalf, lam* en *rund* nemen *er*. *Kalf, kalver; lam, lammer; rund, runder.*

Zoo ook in 't Z. O., langs de Limburgsche grens, *hout, kind, kot, veld, wicht* en sommige andere. *Hout, houter; kind, kinder; kot, kotter; veld, velder; wicht, wichter.*

3° *Man,* in samengestelde woorden, wordt *lie,* niet *lui*. *Koopman, kooplie; voerman, voerlie; timmerman, timmerlie.*

4° *Jong, koei, schaap* en *eerpel* (aardappelen) veranderen niet in 't meervoud. *Ik heb vijf koei en eene kooi schaap. Een vogel op vlugge jong.*

Er is verschil te hooren tusschen het enkel- en het meervoud van *jong*. Het enkelvoud luidt *jonk* en het meervoud *jong* (met den neusklank *ng*.)

Waar men *pjèèd* zegt voor *peerd*, is het meervoud *pjèèr*.

Men hoort : *Daar zitten duizend mutsaard, daar liggen honderd steen.*

5° Het meervoud van *been* (os) is *beenen*, niet *beenderen;* van *blad, bla*(*de*)*ren*, nooit *bladen*. *Rijs* maakt *rijzer* en *rijzen; berd, berder* en *berden.* Jozef CORNELISSEN.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, VI, Nr 10. — De andere volken en wij (A. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Nederl. taalschat (A. van Heuverswyn). — Kinderspelen. — Het vrouwenhandwerk. Een oud liedje uit een spel voor meisjes (Th. van Nieuwenhuize). — Vertelsels (Th. van Heuverswyn). — Het kruiske leeren maken. Gedichtje (A. van Heuverswyn). — Langs banen en wegen. — Fransche tijd te Oudenaarde (K. van Caeneghem). — Boekbeoordeeling. (P. B.). — Dietsche belangen.

Biekorf, V, Nr 8. — De Tooversloter (J. Leroy). — Heirbanen in Westvlanderen (L. Lootens). — Mingelmaren.

Het Belfort, IX, Nr 5 — Dr. Weber's Dreizehnlinlinden (E. Soens). — Het Socialism en de katholieke Godsdienst (E. De Gryse). — De Irokezen (A. Wolf). — Multatuli (B. Mets). — Nog een woord over de ambachten en neringen (H. d. P.). — Eerste Communie (Dr. H. Claeys). — De discipelen van Emmaüs (K. Quaedvlieg.) — Dr. Weber (E. De Lepeleer). — J. A. Alberdingk Thijm (A.). — Wenken en Vragen. — Boekennieuws en Kronijk.

Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde, 1894, Nr 1. — *Zitting van* 17 *Januari :* Voortzetting van het door K. Stallaert bewerkte *Glossarium van verouderde rechtstermen,* enz. — *Zitting van 21 Februari :* Welkomgroet aan jhr. de Maere (H. Claeys). — Antwoord van jhr. de Maere. — Bibliographische aanteekeningen (F. de Potter). — Letterkundige wedstrijden voor 1891 (ingezonden stukken).

Volkskunde, VII, Nr 1. — Volksgebruiken en volksgeloof met betrekking tot huisdieren, veldvruchten en weersgesteldheid (A. de Cock). — Volkshumor. — Volksrijmpjes.

De Bie, V, Nr 7. — Wangeloof over de bieën. 2e Vervolg (J. Cornelissen).

Wallonia, II, Nr 5. — Le tchaudia à Bois-d'Haine (O Colson). — Le jour des Rois. VI. Le sorcier-magicien (F. Renkin). — La discussion mimée, facétie verviétoise (O. Colson). — Histoire du bon vieux temps (A Gittée). — Bibliographie. — Dessins.

Mélusine, VII, Nr 2. — L'Opération d'Esculape (H. Gaidoz) — Les noms des Rois Mages (S. Berger). — La pénitence de sainte Madeleine, chanson catalane (G. Doncieux). — Les pieds ou les genoux à rebours (H. Gaidoz). — La Fascination : c) Thérapeutique (J. Tuchmans). — L'Antropophagie (H. Gaidoz). — Bibliographie.

Revue des Tradttions populaires, IX, Nr 5. — Mœurs épulaires. I. La cuisine des enfants dans le pays messin (A. de Lazarque). — II. Formulettes pour trinquer (Fra Deuni). — Chansons pour endormir les enfants. V-VIII (Mme F. Maquaire, J. Tiersot et H Harvut). — Théâtre pop. III (P. Yves-Sébillot). — Navires et marins. XI (R Basset). — Usages et superst. de mai. V-VI (H Heinecke, P. Ristelhuber et A. Harou). — Un jeu marocain (R. Basset).— Le Bonhomme Misère dans l'iconographie II (P. S). — Superst. du comté de Notsingham (Mme Chaworth-Musters). — Les villes englouties. CX-CQI (A. Certeux). — Les Ongles. VII-VIII (R. Basset). — Tradit., superst. et coutumes du Mentonnais (J. Bruyn Andrews). — Allusions à des contes pop. XIII (P. S.). — Gargantua. VI (P. Gauthiez). — Contes résumés de la Hte-Bretagne. XXI-XL (P. Sébillot). — Les Météores. V. Le feu St-Elme (R. Basset). — Les Bossus et les Nains. II (A. Haron). — Les Empreintes merveilleuses. LI-LV (R. Basset et A. Certeux). — La légende napoléonienne. VII (F. Duynes). — Bibliographie. — Illustrations.

De nieuwe Hollandsche Spelling in strijd met de Taal van Dietsch-België.

SOMMIGE van onze lezers hebben ongetwijfeld al gehoord van de nieuwe taalbeweging in Holland, die voor doel heeft de spelling en verbuiging te vereenvoudigen — voor 't gemak van de Hollanders natuurlijk — maar het is hun waarschijnlijk niet bekend, welke veranderingen de voorstaanders dier beweging eigentlijk in onze spelling en verbuiging wenschen in te voeren.

Eenige van die veranderingen zijn van zulken aard, dat wij, Dietsche Belgen, er ons uit al onze krachten tegen dienen te verzetten, is het zake dat men ons later de « verbeterde » spelling en verbuiging wil opdringen (1).

En waarom? Omdat de voorgestelde wijzigingen voor een groot deel lijnrecht tegen ons spraakgebruik ingaan en strijdig zijn met ons taalgevoel.

---

(1) Daar is tot nu toe nog geen vrees voor, want al telt Kollewijn's spelling eenige aanhangers in Nederland, ze heeft er ook hardnekkige bestrijders, en in België vindt ze gaar geenen bijval.

Over de nieuwe taalbeweging verschenen de volgende vlugschriften :

Onze lastige Spelling. Een voorstel tot vereenvoudiging, door Dr R. A. KOLLEWIJN. (Overgedrukt uit de « Vragen van den Dag », 1891, nr X), met een naschrift. — Amsterdam, H. Gerlings 1891.

Voorstellen tot vereenvoudiging van onze Spelling en Verbuiging, door

De nieuwe spel- en verbuigregels mogen voor de Hollanders geschikt zijn, omdat zij, beter als de thans bestaande, met *hunne* uitspraak overeenkomen; voor *ons* deugen ze door den band niet, om de redenen die ik hooger opgaf.

Het valt niet te betwisten, dat de huidige spelling en verbuiging, in meer als één opzicht, in strijd is met de algemeene spreektaal van Dietsch-België, maar het staat vast dat de veranderingen, aangepreekt door den heer Kollewijn en zijne medestanders, in veel meer opzichten van ons spraakgebruik afwijken als de spelling van de Vries en te Winkel. Dat zullen wij in de volgende regelen in 't kort trachten aan te toonen. Laat ons eerst kennis maken met de voorgestelde vereenvoudigingen :

I. — De *e* en *o* worden op het einde van eene lettergreep niet verdubbeld : *bleken, lopen, zo*. Nochtans wordt aan 't einde van een woord *ee* geschreven.

II. — Men schrijft *ie* in open lettergrepen (behalve in de gevallen waarin dit tegenwoordig reeds geschiedt) :

1° Op het einde van alle bastaardwoorden : *olie, kolibrie, Januarie, Junie.* Krijgen zulke woorden in 't meervoud *en,* dan blijft de *ie : olieën,* enz.;

2° In afleidingen van woorden op *ief, iek, iet,* ook al verliest de

---

F. BUITENRUST HETTEMA, H. J. EMOUS, P. DE GEUS, GERARD KELLER, R. A. KOLLEWIJN en T. TERWEY. — Zwolle, Tjeenk Willink. 1893.

Waarom onaannemelijk. Bezwaren tegen de Voorstellen tot vereenvoudiging van onze Spelling en Verbuiging, door C. H. DEN HERTOG. — Groningen. 1893.

Onaannemelijk? door Dr R. A. KOLLEWIJN (namens het Voorlopig Bestuur der Vereniging tot Vereenvoudiging onzer Spelling en Verbuiging). — Zutphen, W. J. Thieme & Cie.

Voor en tegen de nieuwe taalbeweging. (Kollewijn's en de Hertog's brochures tegen elkaar gewogen), door Dr C. H Ph. MEIJER. — Zutphen, W. J. Thieme & Cie. 1894.

Kollewijn's taalbeweging toegelicht en verdedigd, door J. M. HOOGVLIET. (Onze Nederlands'e spelling, de jongste voorstellen tot wijziging daarvan en allerlei, wat zich daaraan meer of minder onmiddellijk aansluit). — Zutphen, W. J. Thieme & Cie. 1893.

Artikels, voor en tegen, verschenen in verschillige Nederlandsche tijdschriften, o. a. in het *Museum,* de *Vragen van den Dag,* het *Schoolblad,* de *Vragen des Tijds,* in 't *Nieuwe Schoolblad,* den *Christelijke Schoolbode,* enz.

lettergreep, waarin *ie* voorkomt, den klemtoon : *fabrieken, fabriekant*, *Jezuïeten*, enz.

Ook schrijft men *ie* in het achtervoegsel *ies* (isch) : *wetties, Pruisies*, enz.;

III. — De stomme *ch* en de stomme *h* vervallen in Nederlandsche woorden en in woorden die daarmee gelijkgesteld kunnen worden : *vis, dorsen, nors; tans, altans, tee*. Evenzoo de stomme *w* in *ert* en de stomme *t* in *besje* en *kersmis* (*kersdagen*, enz.);

IV. — Het woord *noch* wordt in alle beteekenissen met *ch* geschreven; dus ook *nochtans*. Het woord *kruid*, item met *d;* dus ook *buskruid.*

V. — Inlassching van *e* tusschen stammen van werkwoorden, uitgaande op *g* en het achtervoegsel *lijk*, is geoorloofd : *draaglijk* of *dragelijk*, *onzeglijk* of *onzeggelijk*.

VI. — Tusschen de deelen der samengestelde zelfstandige naamwoorden wordt aleen dan eene *n* geschreven, waneer zij ook in de beschaafde uitspraak (1) gehoord wordt. Voorbeelden : *hondehok*, *eendeëi*, *boerewoning*, *gravinnekroon*, *leeuwebek*, *paardestal*, *naaldekoker*, *sterrekunde*, *zedeleer*. Daarentegen : *oogenblik*, *heldendaad*, *heldenmoed*, *goedendag* zeggen.

VII. — De verbindingsletter *s* tusschen de deelen van eene samenstelling wordt aleen dan geschreven, waneer zij gehoord wordt, dus niet, waneer het tweede lid met *s* begint. Voorbeelden : *handelschool*, *oorlogschip*, *stadschouwburg*.

VIII. — In de bastaardwoorden wordt *ph* door *f* vervangen : *fotografie*, *telefoon*, *fysica*, enz.

IX. — HET GESLACHT DER ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN. — *Onzijdig* zijn die znw., waar het lidwoord *het* kan voor geplaatst worden.

Mannelijk zijn :

1° de namen van mannelijke personen : *man*, *koning*, *winkelier;*

2° de namen van mannelijke dieren, waneer er een afzonderlijke naam voor het wijfje bestaat : *hengst*, *stier*, *leeuw*, *doffer* (duiver), *haan;*

3° *mensch* en *hond.*

Vrouwelijk zijn :

(1) D. i. de Hollandsche uitspraak.

1° de namen van vrouwelijke personen : *vrouw*, *koningin*, *winkelierster* ;

2° de namen van vrouwelijke dieren, waneer er een afzonderlijke naam voor het mannetje bestaat : *merrie*, *koe*, *leeuwin*, *duif*, *hen*.

Tweeslachtig (mannelijk en vrouwelijk) zijn de niet-onzijdige stofnamen.

Alle overige naamwoorden hebben een *gemengd geslacht*.

X. — Verbuiging *a*) *der bijvoeglijke woorden*. Nom., Dat. en Acc. zijn aan elkander gelijk voor alle geslachten in 't enkel- en in 't meervoud. (Waneer het w. voor 't onz. een bijzonderen vorm heeft, dan verschilt de verbuiging in 't onz. enk. natuurlijk van die in 't m. en 't vr. enk.).

Voorbeelden :

Enk. mann. en vr. en meerv. der drij geslachten :

N., D. en A. : *de*, *een*, *groote*, *mijn*, *uw*, *zijn*, *deze*, *dezelfde*, enz.

Onz. enk. :

N., D. en A. : *het*, *een*, *groot*(*e*), *mijn*, *uw*, *zijn*, *dit*, *hetzelfde*, enz. ;

b/ *der voornaamwoorden*. — De D. en A. van het persoonlijk voornaamw. van den 3n pers. meerv. zijn voor alle geslachten : *hun*, *hen*, *ze*.

De bepalende voornaamwoorden, zelfstandig gebruikt, nemen in 't meervoud geene *n* bij.

* * *

De *e*- en *o*-spelling.

Wilt ge voor een beschaafd man doorgaan, dan moet ge praten gelijk de Hollanders praten en zeggen *hoge bomen*, *brede stenen*. Dat die leelijke uitspraak strijdig is met de volkstaal van gansch Dietsch-België en het grootste gedeelte van Nederland, dat zij indruischt tegen de afleiding en de geschiedenis der woorden, dat geeft er niets toe. Durft ge zeggen *roode koolen*, *heete steenen*, met de gemengde *o* en *e*, dan klapt ge boerentaal, gewesttaal, slechte, *onbeschaafde* taal. Zoo leeren de ketters die hier, tegen alle recht en reden in, de fraaie uitspraak *hoge bomen*, *brede stenen* willen invoeren, maar zij dolen. Immers, *al* onze taalkundigen, zoo uit het Noorden als uit het Zuiden, zijn het eens om te ver-

klaren, dat de Hollandsche uitspraak op dit punt verkeerd is (1).

Laat de Hollanders nu dit taalbederf uit hunne streekspraak in de schrijftaal overbrengen, ze moeten het weten; wij verkiezen de oude spelling te blijven volgen, aangezien zij het verschil tusschen de zachte en de scherpe *e* en *o*, dat wij willen handhaven, in acht neemt en verbeeldt.

* * *

De schrijfwijze *ie*.

In *muzikant*, *fabrikant* en andere afleidingen, alsook in het achtervoegsel *isch*, klinkt de *i* altijd kort (2). Niemand zegt *muziekant*, *fabriekant*, *Pruisiesch*, met den volkomen *ie*-klank (3).

Wij verwerpen dus de schrijfwijze *ie* in dergelijke woorden, die door niets kan gewettigd worden, omdat zij in strijd is met de spreektaal van geheel Dietsch-België.

't Zij hier in 't voorbijgaan aangestipt, dat het ons niet duidelijk is, waarom de spellinghervormers niet voorstellen ook de *i* in *artikel*, *liter*, *titel* en andere bastaardwoorden door *ie* te vervangen.

* * *

Stomme letters.

In 't grootste gedeelte van België klinkt *sch* in 't midden en aan 't einde der woorden als enkele *s*. In Antwerpen, Brabant, Limburg en 't Westen van Oost-Vlaanderen zegt men overal *mens*, *vissen* (4). Anders is het gelegen in West-Vlaanderen en 't grootste gedeelte van Oost-Vlaanderen, alwaar de *ch* in *mensch* en *visschen* bescheelijk gehoord wordt. De Brabanders en Limburgers konden in 't schrijven zonder bezwaar die *ch* opofferen, daar zij toch uit hunne

---

(1) Leest JAN BOLS zijne schoone verhandeling *Verschil in uitspraak tusschen de zuivere (zachtlange) en gemengde (scherplange)* e *en* o.

(2) Die korte *i*-klank verschilt van de Vlaamsche en Hollandsche *i*, en komt overeen met de Brabantsche en Duitsche korte *i*.

(3) Spreken de Hollanders zòò? Ik en geloof het niet.

(4) Ik ken in de Kempen maar éene uitzondering, te weten : *wasscherse* (waschvrouw).

spreektaal verdwenen is, en door hen zelfs bij 't lezen niet in acht wordt genomen, maar de Vlamingen en met hen de Friezen, zouden er niet van willen hooren en duchtig schermen voor het behoud dier *ch* in de algemeene schrijftaal. En ze hebben vrij wat meer recht om te eischen dat de spelling *mensch*, *visschen* behouden blijve, daar zij gegrond is op den oorsprong en de afkomst der woorden, als de Hollanders om b. v. de schrijfwijze *enige hoge bomen*, die in strijd is met de afleiding en de spreektaal van de overgroote meerderheid der Dietschen, aan de andere Nederlanders op te dringen.

Ert en *Kersmis* komen ook met onze uitspraak overeen (1), maar indien wij die woorden zòò schrijven, dan dienen we, willen wij ons zelven gelijk blijven, ook te zetten *mert* voor *merkt*, *oost* voor *oogst*, *Dijsdag* voor *Dijnsdag* (2).

(*'t Vervolgt*). Jozef CORNELISSEN.

Over de Tommen of „Tumuli." (3)

IV.

Te Axpoele, onder Ruysselede (in West-Vlaanderen), alwaar in 1128 een veldslag geleverd wierd, liggen heuveltjes, de *Gullikeputten* geheeten. Volgens de overlevering zouden dit de grafsteden zijn van Gulliksche soldaten, in dien veldslag gesneuveld.

Het is echter waarschijnlijker dat die verhevenheden overblijfsels zijn van verschansingen, door de legers vóór het gevecht opgericht.

---

(1) Uitgezonderd *erwt* in West-Vlaanderen; aldaar wordt het w. *erweet* uitgesproken.

Het w. *besje* voor *bestemoertje* (grootmoeder) kennen wij niet.

(2) De vorm *Dijsdag* (in West-Vlaanderen *Disendag*) is redelijker als *Dinsdag* of *Dijnsdag*, daar het w. beteekent: dag aan *Dijs*, *Die*, *Diu*, den oorlogsgod toegewijd.

(3) *Ons Volksleven*, III, bldz. 18 en 127; IV, blz. 71.

— In 1835 ontdekte een boer te Ampsin (prov. Luik) oude grafsteden onder den grond. Volgens zijne gewoonte doopte het volk die plaats met den naam *Kerkhof der Sarrazijnen.*

— Te Trisogne, onder Pessoux (prov. Namen) ligt een tumulus, niet verre van eene hoeve. De inwoners zeggen dat hij vroeger door Kabouters bewoond wierd. (*Annales de la Société d'Archéologie de Namur*, IV, 392.)

— De « tumuli » van Seron (prov. Namen) dienen nog om er de vuren op te branden, die de kinderen gewoon zijn op den eersten Zondag van den Vasten te ontsteken. (*Soc. d'Arch. de Namur*, III, 398.)

— Volgens de inwoners van sommige Luxemburgsche dorpen worden de « tumuli » bewoond door toovernimfen of andere wonderbare wezens. Ook durft men ze niet dan met vrees naderen, en niet zonder voorzien te zijn van gewijde bidsnoeren of kruiskens.

(*'t Vervolgt*). Alfried HAROU.

Volksliederen.
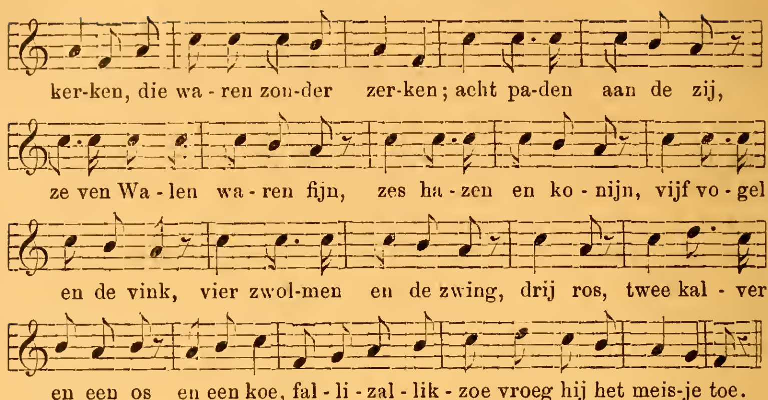
1.(15.) De Pauwer en die wou er hem zijn dochter niet geven.

De Pau - wer en die wou er hem zijn doch-ter niet

ge - ven. En wat gaf hij 't twaalf-ste jaar? Twelf wit-te pa-pen, die

in de ker - ke sla-pen; el - lef knech-ten, die de-den niets dan vech-ten;

tien boe - rin-nen, die in de ker - ke zin - gen; ne-gen stee-nen

1.

De Pauwer
En die wou er
Hem zijn dochter niet geven
En wat gaf hij 't eerste jaar?
Een koe,
Fallizallikzoe,
Vroeg hij het meisje toe.

2.

De Pauwer
En die wou er
Hem zijn dochter niet geven
En wat gaf hij 't tweede jaar?
Twee kalver en een koe,
Fallizallikzoe,
Vroeg hij het meisje toe.

3.

De Pauwer
En die wou er
Hem zijn dochter niet geven
En wat gaf hij 't derde jaar?
Drij ros,
Twee kalver en een os
En een koe,
Fallizallikzoe,
Vroeg hij het meisje toe.

4. *Vierde jaar.* Vier zwolmen en de [zwing.
5. *Vijfde jaar.* Vijf vogel en de vink.
6. *Zesde jaar.* Zes hazen en konijn.
7. *Zevende jaar.* Zeven Walen waren fijn.
8. *Achtste jaar.* Acht paden aan de zij(?)
9. *Negende jaar.* Negen steenen kerken
Die waren zonder zerken.
10. *Tiende jaar.* Tien boerinnen
Die in de kerke zingen.
11. *Elfde jaar.* Ellef knechten
Die deden niets dan vechten.

12.

De Pauwer
En die wou er
Hem zijn dochter niet geven.
En wat gaf hij 't twaalfste jaar?
Twelf witte papen,
Die in de kerke slapen;
Ellef knechten,
Die deden niets dan vechten;
Tien boerinnen,
Die in de kerke zingen;
Negen steenen kerken
Die waren zonder zerken;
Acht paden aan de zij,
Zeven Walen waren fijn,
Zes hazen en konijn,
Vijf vogel en de vink,
Vier zwolmen en de zwing,
Drij ros
Twee kalver en een os
En een koe,
Fallizallikzoe,
Vroeg hij het meisje toe.

(*Gehoord te St. Antonius.*)

Jozef CORNELISSEN.

2. (16.) Mijne man zulde gij niet zijn.

1.

Daar boven uit dat vensterke
Daar lag een meisje fijn.
Daar kwam daar een*e* smid voorbij :
« Och ! meisje, wilde gij mij ? »
— « Neen, smidje, vuile beest,
Ga naar huis en wascht u eerst.
Gij zult mijn*e* man niet zijn,
Mijn*e* man zulde gij niet zijn. »

2.

Daar boven uit dat vensterke
Daar lag een meisje fijn.
Daar kwam 'ne schoenmaker voorbij :
« Och ! meisje, wilde gij mij ? »
— « Neen, schoenmaker pekkendraad,
Gij legt zoo menigen valschen naad ;
Gij zult mijn*e* man niet zijn,
Mijn*e* man zulde gij niet zijn. »

3.

Daar boven uit dat vensterke
Daar lag een meisje fijn.
Daar kwam daar 'ne*n* beenhouwer voorbij :
« Och ! meisje, wilde gij mij ? »
— « Neen, beenhouwer, rood van bloed,
Gij die zooveel moorden doet
Gij zult mijn*e* man niet zijn
Mijn*e* man zulde gij niet zijn. »

4.

Daar boven uit dat vensterke
Daar lag een meisje fijn.
Daar kwam daar eene*n* timmerman voorbij :
« Och ! meisje, wilde gij mij ? »
— « Neen, timmerman, kloppenhamer,
Gij komt niet op mijn kamer
Gij zult mijn*e* man niet zijn,
Mijn*e* man zulde gij niet zijn.

5.

Daar boven uit dat vensterke
Daar lag een meisje fijn.
Daar kwam daar 'ne matroos voorbij :

« Och! meisje, wilde gij mij »
— « Ja, matroozeke, ik zie*n* u geren
En 'k wil met u gaan veren;
Gij zult mij*ne* man wel zijn,
Mij*ne* man zulde gij wel zijn. »

(*Gehoord te Antwerpen*). Alfried Harou.

Vertelsels.

4. (51.) Van Robber den Dief.

Daar was 'nen keer 'en moeder, die 'nen stiel aan heur zoontje wou leeren, maar z'en wist geenen keus te doen. In dien twijfel nam ze heuren toevlucht tot O. L. Vrouwken, en ze gong alle dagen naar de kerk lang bidden en aan de Moeder Gods vragen, wat ze heur kind moest laten leeren. Maar O. L. Vrouw die antwoordde niet.

Maar de koster had eens het luid gebed van 't vrouwken gehoord. Op zekeren dag nu hield hij hem achter den autaar versteken en, vermits het moederken weer hardop bad, zonder dat O. L. Vrouw antwoord gaf, antwoordde hij zelf met zijn fijnste stemmeken: « Laat hem voor dief leeren. »

Het moederken gong getroost weg, en de jonge Robber wierd op stiel gedaan om dief te worden.

'Ne lastige stiel, dief zijn, maar Robber had er zooveel aanleg voor dat hij, na onderhalf jaar meester was in zijn vak. Hij kwam dan terug bij zijn' moeder, en welhaast sprak heel de*n* omtrek van zijn' behendigheid. 't Kwam ook aan den burgemeester zijn' ooren, die Robber deed roepen en tegen hem zei :

« Robber, 'k wil eens met mijn' eigen oogen zien, ofdat ge uwen stiel zoo goed kunt als de menschen het zeggen. Ik ga*an* u op de proef stellen en, kunde die doorstaan, dan geef ik u patentbrieven, om vrank en vrij uwen stiel te doen. »

Robber was blij genoeg. « Wat moet ik doen, Burgemeester? vroeg hij.

— « Ge moet drij dingen doen, Robber. En is er één van de drij

dat mislukt, dan gade 't kot in... Luistert nu : Ge zult ten eersten al het geld van den pastoor, ten tweeden het beste peerd uit mijnen stal, en ten derden den trouwring van mijn' vrouw weghalen. »

— « Dat zal ik doen, Burgemeester, » zei Robber.

De pastoor liet zijn' vensters met ijzeren stangen bezetten en de deuren met nieuwe grendels voorzien.

De burgemeester liet zijn beste peerd dag en nacht door vier man bewaken : éene zat er op en hield den toom vast; twee stonden van weerskanten en hielden den teugel; de leste stond van achter en hield den steert.

En de burgemeestersvrouw mocht uit heur' kamer niet meer komen, om wille van den ring.

Daar liep 'nen heelen tijd voorbij en Robber liet van hem niet hooren, zoodat de pastoor der gerust in wierd, en al docht op allebei zijn' ooren te kunnen slapen.

Ja maar, den avond vóór Gabriels dag liet Robber zijn eigen in de kerk sluiten. Tegen middernacht stak hij al de keersen aan en op slag van twelf uren begost hij mij de groote klok te luien, zoo hevig, dat de galmgaten niet groot genoeg en waren om den klank door te laten.

De pastoor was aan 't droomen, dat hij tot duizend jaar vagevuur veroordeeld was. En hij nam zijn paksken en zijn' gaffel op en stapte zwaarmoedig naar 't vagevuur toe. En aan de stalen poort gekomen, trok hij al zuchtende aan de bel. En die bel liet zoo e geweldig gelui, dat de stalen poort er af daverde. En de bel bleef vanzelfs luien — altijd maar luien! En het scheen den pastoor dat hij de groote klok van zijn' kerk hoorde. Bij dat gedacht liet hij 'nen diepen zucht en hij zei : « Ach! ware ik nog levend, hoe zou ik anders werken voor den hemel! » En de bel luidde, luidde altijd maar harder. En op eens gaf ze zoo 'nen geweldigen slag, dat de pastoor hooren en zien vergingen en 't van geweld viel hij omverre en hij schoot wakker — maar de bel bleef luien, want 't was waarlijk de klok van zijn' kerk.

« Bermhertigheid! » riep de pastoor, « het is de stem van God! » En hij liep naar de kerk en wat zag hij mij daar? Midden in 't licht zat 'nen engel voor den hoogen autaar geknield, 'ne schoonen engel, met blinkende gouden vleugels! En hij zong met 'en sterke stem : « Ik ben den engel Gabriël en ik ben gezonden om den pas-

toor al zijn geld! »—« 't Is mijn*en* droom, » zei de pastoor bedroefd, maar toch ook verblijd. En de*n* engel altijd voort met te zingen : « Ik ben gezonden om den pastoor al zijn geld. » — « Ik zal het u seffens brengen, engel Gabriël, » zei de pastoor.

De pastoor liep naar de pastorij. « Och Heere! Katrien, » riep hij tegen zijn' meid, » mijnen droom — en de*n* engel Gabriël is daar in de kerk, om al mijn geld te komen halen! »

— « Al uw geld, Mijnheer Pastoor? dat zulde toch niet geven zeker? » zei de meid, « want dan heb ik niets, » docht de heks in heur eigen.

— « 't Is zeker de*n* engel Gabriël, Katrien. Van hem ook heb ik gedroomd. Maar zij gerust, daar liggen nog zevenhonderd frank onder den zonnewijzer. »

Maar Robber had dat gehoord, want met 'nen zwarten mantel over zijn engelenkleed, was hij den pastoor op zijn tandvleesch achternageslibberd.

De pastoor scharde zijn geld bijeen en ging het aan den voet van den autaar leggen. En de*n* engelachtige Robber ging altijd voort met te zingen : « Ik ben gezonden om den pastoor al zijn geld. » En de pastoor had 'en leugen op zijn' lippen. « .... Om den pastoor *al* zijn geld, » zong de*n* engel, « ook om de zevenhonderd frank die onder den zonnewijzer liggen » voegde hij er bij.

De pastoor slikte zijn' leugen terug en hij liep naar de pastorij. « Och! Heere, Katrien! » riep hij, « ziede wel dat het de*n* engel Gabriël is : hij weet het ook al van de zevenhonderd frank. »

Dat geld wierd bij 't ander aan den voet van den autaar geleid. Toen zei Gabriël : « Pastoor van deze parochie, nu moogde met mij naar den hemel gaan. Wilde dat? » — « Of ik het wil! engel Gabriël, » riep de pastoor. — « Kruipt dan in dezen witten zak, » zei de*n* engel, « want in den hemel mag niets binnen dat zwart is. »

De pastoor gong in den witten zak van den engel en het geld in den zwarten zak van Robber, en allebei de zakken bond Robber toe.

Robber nam den pastoor op zijn' schouders, trok er mee naar het oksaal en sleurde hem eenige keeren de trappen op en af. « Ach! » zuchtte de pastoor bij de derde reis, « ach! engel Gabriël, wat is de weg naar den hemel toch hobbelig! » — « Nog 'en beetje geduld, Mijnheer Pastoor, we zijn*d*er bijkans*t*. »

Dan sleepte de*n* deugeniet den pastoor naar den ganzenstal van

de pastorij. « Piep! piep! piep! » zeiden de ganzen bij 't opendoen van de deur. « Hoort, Mijnheer Pastoor, hoorde gij de engeltjes niet piepen? » vroeg de schelm. « Nu zijde in 't voorhof van den hemel. Hier moette blijven wachten; want ik moet eerst uw geld brengen op eene plaats, waar geene dieven het stelen zullen! »

En daar lag de pastoor naar het gepiep van de ganzen te luisteren, en iederen keer dat er een kwaak! kwaak! zei, meende hij het gekraak van de opengaande hemeldeur te hooren.

's Morgens kwam Katrien de ganzen voederen. « Och! » zuchtte zij, « waar mag Mijnheer Pastoor toch blijven? » — « Wel, Katrien toch! » riep de pastoor van uit zijnen zak, « zijde gij ook al in den hemel, meisken? » — « Wel, Mijnheer Pastoor, wat doede hier in den ganzenstal? »

('t Vervolgt). Guldenvlies.

Wangeloof.

Ziekte van Brusthem.

Het bijgeloovig gedacht dat iemand door eene ziekte van dezen of genen heilige is aangetast, ofwel dat er heiligen zijn die u door eene ziekte plagen, voor welker genezing zij bijzonderlijk vereerd of aanroepen moeten worden, is nog algemeen onder het volk verspreid. Dit is voornamelijk het geval in kweelziekten, of ziekten die ongeneesbaar schijnen. Men hoeft dan ook, om daarvan verlost te geraken, aanstonds eene bedevaart te doen naar de plaatsen, waar de relikwieën dezer heiligen vereerd worden.

Onder al de kwalen, door het volk aan heiligen toegeschreven, munt vooral uit, de ziekte der heiligen van Brusthem. Om zeker te zijn dat men die ziekte heeft, neemt men eerst eene proef. Men gaat naar iemand die reeds eene bedevaart naar Brusthem gedaan heeft, en van daar gewijd water heeft medegebracht. Van dit water giet men een weinig in eenen vollen emmer gewoon zuiver water. Dan neemt men

vier kliskens haar ofwel vier kleine lappekens van den lijder of de lijders hun hemd. Men maakt met het haar of de lapkens een kruis op den linkerarm, waarna men onder het uitspreken van den naam en voornaam van den aangetaste en daarachter den naam van eene der vier heilige maagden, telkenmale een klisken haar of een lapken in den emmer water werpt. Gaat het voorwerp onder, dan heeft men de ziekte van die heilige, wier naam men uitgesproken heeft. Blijft het boven, dan heeft men ze niet. Zinkt alles onder, dan heeft men de ziekte van alle vier de heiligen ; moesten integendeel er drij boven komen en éen ondergaan, dan zou men maar van de ziekte van die heilige aangetast zijn, op wier uitspraak het ondergaan volgde.

Nadat men zeker is dat men de ziekte van Brusthem heeft, moet men, om er van verlost te geraken, eene bedevaart naar die plaats doen, aldaar de kerken bezoeken waar de relikwieën der heiligen berusten en ginder voor elke heilige, waarvan men de ziekte heeft, eenen man medenemen om de bedevaart te helpen doen. Ook kan men somtijds van de kwaal afgeraken, met een kapelleken aan de vier maagden van Brusthem toegewijd, negen dagen lang 's morgens vroeg nuchter te bezoeken. Men moet dan voor elke heilige, waarvan men ziek is, negen vaderonzen en negen weesgegroeten bidden. Ook dient men zijne bedevaart derwijze te regelen dat er twee Vrijdagen in de novene vallen. Zoo dit niet helpt, moet men zonder uitstel naar Brusthem gaan.

Frans Zand.

Spotzegsels.

I. (14.) Hoe de Boeren te Ten Aart wisten wanneer het Zondag was.

Over veel jaren, toen de almanakken nog niet zoo zeer in zwang waren en er nog niet zooveel kerken stonden als tegenwoordig, hadden de boeren van Ten Aart, een gehucht onder Gheel, een eenvoudigen middel, om te weten welken dag de Zondag was van iedere week.

Ze bezaten namelijk eenen pezerik, dien zij alle dagen een huis verder droegen, zeven huis wijd. Elk van die huizen verbeeldde eenen dag van de week. Kwam nu de pezerik in het zevende huis aan, dan wisten de boeren daaraan dat het Zondag was, en zij gingen welgemoed kerkewaarts naar Gheel.

Doch, niets is volmaakt onder de zon!

Ook de almanak der Ten-Aartenaars bleek niet geheel en gansch zonder feilen te zijn.

Immers het gebeurde dat Trezeken, een oud moederken, wiens huis den Woensdag moest verbeelden, dien dag niet goed te pas was en den pezerik naar het naaste huis vergat over te dragen.

De pezerik bleef dus 'nen dag te lang onderwege en, in plaats van 's Zondags in het zevende huis aan te komen, was hij er eerst 's Maandags.

De boeren van Ten Aart hadden een onbegrensd vertrouwen in hunnen pezerik, bij zooverre dat zij eer den Zondag eenen dag zouden verschoven hebben, als te laten zeggen

dat hun pezerik mis was. Ook trokken zij 's Maandags dapper naar Gheel af om er mis te hooren. Onnoodig er bij te voegen, dat de Ghelenaars niet anders en dachten, of zij gingen eenen heelen tròep zotten meer in hun dorp krijgen.

2. (15.) De Pier te Ten Aart.

De boeren van Ten Aart hadden van hun leven nog geenen pier gezien.

Op zekeren dag dat een boer zijn land aan 't omspaden was, kwam er een lang, smal en rood ding onder zijne schup uitgekropen. « Hemelsche deugd! » riep de man vol schrik, « wat is me dat nu voor een ding! Alle heiligen staan me bij, maar dat is zeker de duivel zelf in vel en vleesch! » En hij al de boeren aan 't bijeenroepen, die daar omtrent aan 't werken waren. Maar geen enkele, die de hand aan 't ding dierf steken, want gelijk het daar lag te krinkelen en te kronkelen, kost het niet anders, of daar moest hekserij onder zitten.

Eindelijk toch waagde het iemand, niet zonder schrik, de beest vast te pakken. De boeren droegen den pier al schreeuwende naar het gehucht en, opdat het gedrocht nooit iemand mochte hinderen leiden zij het, in eenen ijzeren pot, met eene ketting aan eenen dikken eik gebonden.

Jozef Cornelissen.

Volksrijmen.

Samenspraak tusschen eene Juffer en eenen Schoenmaker (1).

III.

Dag Mijnheer Coenen!
— Dag Juffrouw zonder schoenen!
Ik zou moeten hebben een paar goed en sterk.
— Dat is mijn werk.
Plat van hielen en breed van zolen.

(1) Z. bldz. 76 van dezen jaargang.

— Dat is mijnen knecht aanbevolen.
Wanneer mag ik ze komen halen?
— Als gij geld hebt om ze te betalen.
En als ik geen geld kan langen ?
— Dan blijven ze in mijnen winkel hangen.
Dag Mijnheer Coenen !
— Dag Juffrouw zonder schoenen !

(*Mechelen*). E. v. C.

Boekbespreking.

JULIEN TIERSOT. — **Les Types mélodiques dans la chanson populaire française.** (Overgedrukt uit *Revue des Traditions populaires*; — 30 bladz. gr. 8°; — 1894.)

De Ouden hadden voor iedere omstandigheid van het openbaar leven, waar het muziek eene rol in speelde, een zeker aantal formulen of *nomen*, die, in verschillender voegen gewijzigd, voor alle omstandigheden konden dienen.

Op onze dagen heeft een voortreffelijke meester, de heer Gevaert, iets van dien aard meenen te erkennen in den gregoriaanschen kerkzang. Met de muziekteksten te vergelijken, is hij tot de slotsom gekomen, dat al de melodieën kunnen herleid worden tot een zeker aantal oorspronkelijke formulen, die de wezentlijke kern van den gregoriaanschen zang uitmaken. Hij is voornemens die formulen er uit te trekken en in een werk te verzamelen.

Zoo een volkskundige, die tevens toonkunstenaar is, iets dergelijks wilde doen voor de melodieën der volksliederen, zou hij, zegt de heer Tiersot, tot dezelfde ervaring komen. Tot nu toe heeft men in de studie van het volkslied zich hoofdzakelijk beziggehouden met het vergelijken der letterkundige teksten, en zoo is men er toe geraakt deze tot een betrekkelijk klein aantal typen te herleiden. Op dezelfde wijze zou men ook de melodieën tot hun oorbeeld kunnen terugbrengen.

Dat dit werk vrij wat moeilijker is als het vergelijken der letterkundige teksten en veel scherpzinnigheid en oefening vraagt, is gemakkelijk om verstaan. Sommigen die er zich aan gewaagd hadden,

zijn in dwalingen gevallen en hebben er deerlijk nevens geslagen.

Uitstekend toonkunstenaar en volkskundige, is de heer Tiersot de rechte man om zulk eenen arbeid naar behooren uit te voeren. Zijn werksken, waarin hij verschillige zangwijzen met elkander vergelijkt om de typen te vinden, waar ze van afgeleid zijn, geeft er het bewijs van. Jozef CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen.

2. (77.) **De IJzerwegen in China.** — In China is het bijgeloof nog zòò groot, dat de « groote geleerden » den keizer alle soorten van vodden wijsmaken. Eens borst er in 't keizerlijk paleis een groote brand uit, en de geleerden werden bijeengeroepen, om er de oorzaak van uit te leggen. Zij zeiden dat de nieuwe ijzerweg een der pooten van den *kwaden geest* overreden had en dat deze, in zijne gramschap, vuur op het keizerlijk paleis had gespuwd.

Te dien gevolge is het in China verboden nog ijzerwegen aan te leggen. Enkel de spoorwegen, waar men aan bezig is, mogen voltrokken worden.

*
* *

De *Standard* ontvangt de tijding van eenen grooten brand, die den tempel des hemels en den autaar van den draak in China verwoest heeft. Die brand schijnt aangestoken te zijn door eene partij, die tegen het leggen van ijzerwegen is, en het afbranden der heiligdommen voor de wraak der goden wil doen doorgaan.

(*Uit een nieuwsblad van* 1889.) J. C.

3. (78.) **Eene postkoets in den rouw.** — De postwagen die den dienst doet tusschen Lanhanthal en Huttwyl (kanton Bern, Zwitserland), is verleden Donderdag voor den laatsten keer uit Huttwyl vertrokken, daar de ijzerweg denzelfden dag ingehuldigd werd.

Ter gelegenheid van die laatste reis, had de koetsier rouwkleeren aangedaan en zijne vier peerden met zwarte lakens behangen. Te Rohrbach werd de postwagen ontvangen door een muziekkorps,

dat niet dan treurmarchen speelde.

(*Uit een dagblad van* 1889.) J. C.

4. (79.) **Zonderlinge offerande.** — Het is zeker niet algemeen bekend, dat de Chineezen zelfs aan hunne kanonnen offers brengen. Zulk eene offerplechtigheid had — naar de *Ost Asiatische Lloyd* meêdeelt — onlangs plaats op last van den brigade-generaal en de hoofdofficieren der regimenten, die in Tschin-Kiang garnizoen houden.

Voor de monding van elk kanon op den vestingwal werd een verkenskop, een levend kieken en een groote visch geplaatst; de officieren knielden neer en smeekten de geesten, die de richting der vuurmonden besturen, hen in den oorlog te helpen, opdat de kogels steeds het doel zouden treffen, het kanon niet zou springen, enz.

Na deze plechtigheid werden de kanonnen geladen en afgeschoten; de offerdieren werden door de lading weggeblazen en waren thans, naar de meening der Chineezen, op de tafel der geesten aangeland. (*Uit de dagbladen.*) J. C.

5. (80.) **Chineesche zeden.** — In China staat een knaapje van 3 jaar terecht wegens moord, met eene scheer gepleegd op een ander kind van 7 jaar. De familie van den vermoorden knaap eischt thans de dood van den baby-moordenaar, ofschoon het in 't geheel niet bewezen is dat deze schuldig is.

Men vond hem met de scheer in de handen, en de andere knaap lag schreeuwende op den grond. Het kind is opgesloten in eene kooi, draagt een rood moordenaarshemdje en is met eene ijzeren ketting vastgebonden. Dat zijn Chineesche zeden.

(*Uit de dagbladen.*) J. C.

6. (81.) **Betooverde kinderen.** — Eene herbergierster van Vilvoorde heeft tegen eenen pachter dier gemeente een proces ingespannen voor laster en eerroof, in omstandigheden, die verdienen vermeld te worden.

Over eenige dagen zegde de pachter in kwestie, in eene herberg, sprekende over de tegenspoeden die hem beurtelings troffen, dat hij die toeschreef aan de toovermacht van bedoelde vrouw, zekere vrouw N.

— Reeds drie mijner kinderen, zegde hij, waren dood, het vierde stierf eergisteren; maar nu weet ik waaraan dit alles toe te schrijven.

« Verleden nacht eensklaps ontwakende, zag ik eene groote zwarte kat door mijne kamer loopen. Het beest had iets in den muil, dat ik in 't eerst niet kon onderscheiden, doch bij nader beschouwen zag ik het gelaat der vrouw.

« Ik twijfel dus niet of zij is het, die mijn huis betooverd heeft, daar zou ik mijn hoofd voor willen laten afsnijden!... »

Men had goed te zeggen dat de ongelukkige ten prooi was geweest aan eene nachtmerrie, niets hielp. Bij hoog en bij laag houdt hij zijn gezegde staande, zoodat de vrouw, om hem den mond te stoppen, verplicht is tegen hem een proces in te spannen.

(*Uit de dagbladen.*) J. C.

7. (82). **Een oud Uithangbord.** — Vele voerlieden, die voorheen uit Antwerpen vertrokken, langs de slechte aardebanen, in de richting van 's Hertogenbosch en verder, reden grootendeels over Hoogstraten, alwaar hedendaags nog de 's-Hertogenboschstraat bestaat.

Over een tiental jaren las men nog te Hoogstraten aan de van ouds bekende afspanning « In den Hoûvast », waar de voerlieden voordezen gewoon waren stil te houden om een goed potteke te ledigen, in afwachting dat hunne peerden wat *blaasden* en een weinig voedsel nuttigden, het volgende opschrift :

In den Hoûvast, al wyt vermaerd,
Kom binnen kammeraet,
Er is nog nat op 't vat, en dat al voor den vromen.
Die het veghten laet, en het borgen haet,
Mag vry binnen komen.

E. A.

8. (83.) **Het Minxhof.** — Op de grenzen van het grondgebied van Heist-op-den-Berg, treft men eene uitgestrekte en boschachtige streek aan, palende langs den eenen kant aan Schriek, langs den anderen aan Beersel. Dit dichterlijk oord, Minxbosschen genaamd, is door eene diepe en liefelijk kronkelende beek (de Minxbeek) doorsneden, waaraan men nog de overblijfselen van breede grachten vindt, die volgens de volkslegende in vroeger tijd een machtig en sterk kasteel moeten omringd worden. Dit kasteel zou moeten tot verblijf verstrekt hebben aan het machtig geslacht der Bertholden, heeren van Mechelen en Grimbergen, en wel voornamelijk gedurende hunne oorlogen met de hertogen van Brabant. De sage verhaalt verder, dat zij hunne peerden *averechts* met zilveren hoefijzers hadden doen beslaan, om alzoo den vijand te misleiden. Later is het Minxhof verzonken, zegt men. Wie weet daar iets meer van?

F. Z.

De nieuwe Hollandsche Spelling, in strijd met de taal van Dietsch-België.

(*Vervolg*).

Draaglijk of *dragelijk?*

Al verbeeldt de schrijfwijze *draaglijk, gevoeglijk, ontzaglijk* niet volkomen de juiste uitspraak, toch zal iedereen ze verkiezen boven de spelling *dragelijk, gevoegelijk, ontzaggelijk,* die tot eene gansch verkeerde uitspraak aanleiding geeft. *Draaglijk* klinkt *draachlijk* met verscherpte *g*, en komt heel dicht bij de juiste uitspraak, terwijl *dragelijk* niet anders kan gelezen worden als *dra-ge-lijk* met zachte *g*, wat niemand zegt. Waarom dan *gevoegelijk* schrijven, als de spelling *gevoeglijk* nauwkeuriger de uitspraak weergeeft?

* * *

De *n* en *s* als verbindingsletters.

Een Hollander kan zonder gemaaktheid de slot-*n* achter eene toonlooze *e* niet uitspreken, zelfs niet om eene gaping te vermijden. Hij laat dan ook in de samengestelde zelfst. nw. bijna altijd de verbindings-*n* vallen, zelfs vóór *h* of eenen klinker. Vandaar het wanluidende *eendeëi, slakkehuis.*

Al is die verbindingsletter in veel gevallen ook uit onze spreektaal verdwenen, toch hebben wij ze beter bewaard als onze overmoerdijksche taalgenooten. Zij wordt altijd gehoord :

1° in samenstellingen, waarvan het tweede lid een m. of o.

zelfst. nw. is, dat met *b, d, h, r, t* of eenen klinker begint : *ossenboer, peerdendief, boerenhuis, vrouwenraad, beestentroep, eendenei;*

2° in samenstellingen, waarvan het tweede lid een vr. zelfst. nw. is, dat met *h* of eenen klinker begint : *dievenhistorie, nonnenabdij.*

Eendeëi, galgeäas, woordeboek, krentebrood, pannedak, slakkehuis zouden noch over onze lippen, noch uit onze pen willen.

En toch begeren de Heeren Kollewijn en A^n^ « dat wij tusschen de deelen der samengestelde zelfst. nw. aleen dan eene *n* zullen schrijven, waneer zij ook in de *beschaafde* (d. i. bijzonder-hollandsche) uitspraak wordt gehoord (1) ». Dat is met andere woorden gezeid : Omdat wij goedvinden onze verminkte vormen *galgeaas, slakkehuis, pannedak* in de schrijftaal over te brengen, zult gij, Nederlanders, die geene Hollanders en zijt, uwe oude en ongeschonden vormen *galgenaas, slakkenhuis, pannendak* dienen op te offeren.

Wij zullen wel wijzer zijn.

Wat het weglaten der verbindende *s* betreft, hiertegen kan ingebracht worden, dat zij in woorden als *stadsschool* en *oorlogsschip*, ofschoon niet gehoord, toch volkomen duidelijk gevoeld wordt. Die twijfelen zou of *dorpsstraat* met éene of met twee *s* moet geschreven worden, heeft zich maar te herinneren dat men *dorpsbaan, dorpskerk, dorpsherberg* zegt, en niet *dorpbaan, dorpkerk, dorpherberg*. Dat de verbindende *s* niet uitgesproken en wordt, dat alèèn is geene reden om ze niet te schrijven. In *toetssteen* en *halssieraad* hoort men ook maar éene *s*. Zal men daarom *toetsteen* en *halsieraad* gaan spellen?

(*'t Vervolgt*). Jozef CORNELISSEN.

(1) Beschaafde uitspraak = Hollandsche uitspraak. *Paard, hart, duur, bomen, stenen, bij, galgeaas* is beschaafde taal, maar *peerd, hert, dier, boomen, steenen, bie, galgenaas* niet. 't Is immers om mee te lachen !

De Keersen in het Volksgeloof en Volksgebruik.

(*Vervolg*).

Te Peer bestaat een zeer eigenaardig gebruik. Den dag dat er binnen de vest van het steêken (buiten de vest en op de gehuchten is het niet in zwang) eene bruiloft gevierd wordt, gaan de kinderen tegen den avond naar het huis van de bruid, en elk kind ontvangt er een keersken van twee centen. Dat noemt men : *een broudskèersken halen.* Als er nu eenige ponden van die keerskens uitgedeeld zijn, dan worden ze ontsteken op den grond voor de deur van de bruid heur huis, en de kleinen maken 'nen ronden ring en huppelen en dansen al zingende :

Waar is de bruid en laat ze ons zien,
Om harentwil zoo komen we hier.
Het eerste jaar 'nen jongen zoon,
Het tweede jaar een dochterke schoon,
Zoo lang tot er zes of zeven zijn;
Dan weet de bruid wat zorgen is,
Wat zorgen is.
De bruid placht nog eens bier te tappen,
Maar nu, nu moet ze de broeken lappen. (1)

(*'t Vervolgt*). J. C.

(1) *'t Daghet in den Oosten*, II, bldz. 177.

Vertelsels.

4. (51.) Van Robber den Dief.

(*Vervolg*).

Nu moest Robber 's burgemeesters beste peerd zien te krijgen. En of de beest bewaakt was! — Door vier man, ja, wel door vijf, als ge 'en oud wijfken meerekent, e stokoud, gerimpeld en ineengewassen meeken, dat al sedert veel dagen onder den afhang bij den peerdenstal kwam rusten; en somwijlen bleef het daar zijn' nachtrust nemen, en op 'nen anderen keer gong het eerst laat naar huis.

De bewakers kregen genegen*t*heid voor het uitgemergeld en ineengekrold wijfken. En ze lieten het somtijds al eens bij hen komen, als 't te buiten regende of waaide. En soms ook al eens, als het schoon weer was, om wille van het nieuws, dat het altijd en over alles wist te verhalen. Want het wist den al, dat wijfken, en vertellen dat het kost, bijzonder van dieven en roovers, dat het haar er van zou te berge gerezen zijn, zelfs op 'nen kaalkop.

En de diefte bij den pastoor, hoe wist het die aan de wakers uitteen te doen! En de wreede mishandelingen, die de*n* arme pastoor in zijnen zak onderstaan had! 't Was ofdat er een' huivering over 't lijf van de bewakers liep!

« Wat is 't koud! » zeiden ze, « vinde 't ook niet meeken? »

— « 't Weer is koud, mannen, » zei het wijfken, « maar ik en heb toch geene kou: ik heb e stoveken in mijnen zak! » En 't haalde e fleschken voor den dag en 't dronk 'nen slok brandewijn en toen stak het zijn fleschken terug.

De neuzegaten van de bewakers gingen open en toe bij den reuk van den brandewijn. « Och! vrouwken », zei die op 't peerd zat, « laat mij daar ook eens 'en teugsken aan rieken. »

— « Vrouwken, geeft ons ook e sloksken », zeiden de drij ander.

— « Ja », zei 't wijfken, « als ge er 'en beetjen inlaat voor mij. »

En de vier deelden broederlijk, maar 't oûken wierd doodgedeeld.

En geen vijf minuten later, of alles sliep in den stal, uitgenomen meeken en het peerd.

En eerdat er nog vijf minuten voorbij waren, wierp Robber zijn vrouwliekleeren af en maakte gauw het peerd los, terwijl hij zei : « Robberes slaapdrank werkt goed, eh mannen ? »

Die op 't peerd zat, zet hij schrijlings op 'nen balk met 'nen strooiwisch in zijn hand; de twee teugelmannen krijgen ieder e lint in de hand van meekens voorschoot; de steerthouder krijgt het wijfken zijn' pruik tusschen zijn' vingeren.

Gauw de hoeven van 't peerd met vodden omwonden, en weg is Robber met 's burgemeesters beste peerd.

*
* *

Maar zijn' vrouw heuren trouwring weghalen, dat zou zoo gemakkelijk niet gaan, zei de burgemeester aan al die het hooren wilde.

Overdag kost Robber bij de burgemeesterse niet komen, en 's nachts was de burgemeester er bij met geladen geweer en pistool. Dezen keer zou de*n* dief het met zijn leven bekoopen, als hij de kans nog dierf wagen.

Op zekeren nacht nu hoorde de burgemeesterse e licht gekrievel aan de venster. Ze wekt heuren man en zie! de venster gaat open en daar komt 'ne man langs buiten voor staan. « 't Is Robber! » zegt de burgemeesterse. — « Hij is het! » zegt de burgemeester. — « Ja, ik ben het! » antwoordt Robber. De burgemeester pakt zijn geweer, mikt, schiet en — raakt, want plomp! daar valt het lichaam van de leer op den grond.

« Wat gaan we daar nu mee aanvangen? — vroeg de burgemeester en hij keek eens buiten.

— « Is hij dood?

— « Ik en kan het niet zien, vrouw; 't is donker gelijk 'ne balk daar buiten. »

— « Roept ons volk en gaat eens buiten zien. Dan is 't nog tijd om te weten wat er te doen valt. »

— « Hij is dood », zei de burgemeester, als hij terugkwam, « ik ben van gedacht dat wij hem in den mestpoel zouden kunnen steken. »

Zoo gezeid, zoo gedaan. De burgemeester trok af met zijn volk, maar eenige oogenblikken later kwam hij terug. « Vrouw », zei hij,

't moest Robber eens niet zijn! Geeft mij uwen trouwring dat ik hem beware. » De vrouw gaf den ring zonder achterdenken.

Na een halve uur kwam de burgemeester weerom. « 't Is gedaan, vrouwken », zei hij tegen zijn wijf.

— « Ah! God zij geloofd! Nu kunnen wij gerust slapen. Gij hebt mijnen trouwring wel meegebrocht, man? »

— « Uwen trouwring?... uwen trouwring?... Dien heb ik niet gehad, vrouw! »

— « Wel man, ge zijt hem zelf komen halen, toen ge pas heneden waart. »

— « Ik hem komen halen! wel vrouw, ge zijt van uw verstand! »

— « Maar, man lief, hoe kunde toch zoo spreken! Ge hebt zelf gezeid : Geeft mij uwen ring dat ik hem beware, want 't moest Robber eens niet zijn! »

— « Dan is 't aan dien duivelschen Robber geweest, dat ge uwen ring gegeven hebt », zei de burgemeester, « hij is ons toch weer te slim geweest. »

Wat had Robber gedaan?... Ne moordenaar was in den dag opgehangen, en Robber had het lijk losgemaakt en het met 'en leer voor den burgemeester zijn' venster gehouden. Terwijl nu de burgemeester met zijn volk, zoo hij meende, Robber aan 't begraven was, was de slimmerik naar boven geloopen, en vermits hij goed den burgemeester zijn' stem en zijn' manieren kost nadoen, had hij met fijnigheid de burgemeesterse heuren ring afgetruggeld.

Sedert dien tijd heeft Robber vrij zijnen stiel mogen doen. Van vader tot zoon ging die vrijheid over en al de dieven, die nu nog ongestraft rondloopen, zijn van Robbers afstammelingen.

(*Gehoord te Betecom bij Aarschot.*) GULDENVLIES.

De Boomen en Wonden in het Volksgeloof. (1)

III.

Fetischboomen. Achter de kapel van O. L. Vrouw van Verviers, tusschen Trazegnies en Chapelle-lez-Harlaimont

---

Z. *Ons Volksleven,* III, bl. 28; IV, bl. 148

(Henegouw), staat tegen eenen ouden weg, dien men meent van Romeinschen oorsprong te zijn, een oude afgeleefde boom, geheel met nagels overdekt, die er tot aan de koppen in geslagen zijn. Het zijn de offergiften der reizigers, die langs daar voorbijgaan. (*Documents et Rapports de la Société paléontologique et archéologique de l'arrond. de Charleroi*, III, 210).

— Niet verre van de muren van het klooster van Soleilmont (Henegouw), staat een oude calvarieberg tusschen twee oude linden, die letterlijk overdekt zijn met nagels, welke de bedevaarders er in geslagen hebben. (*Ibid.*, XII, 210).

— Te Eigen-Brakel, ter plaatse Ste Ay, staat een kruis tusschen twee oude dennen. Beide boomen zitten vol spelden en nog dagelijks steekt elke voorbijganger zijne speld in de schors. (*Ibid.*, XII, 299).

Kerstmis en de Boomen. In den Kerstnacht mag men de boomen geen spinnewiel laten zien, want dan dragen zij het komende jaar niet. (Coremans. *L'Année de l'ancienne Belgique.*)

— In den Kerstnacht met de bijl eenen kap in de onvruchtbare boomen geven, is een middel om ze het volgende jaar te doen dragen. (*Id.*).

Boomen tegen den bliksem beveiligd. In de Luxemburgsche Ardennen gelooft men dat de beukeboomen nooit door den bliksem getroffen worden. (*Revue de Belgique*, XXV, 107).

In het Zuiden van Brabant zijn het de linden, die door den bliksem worden gespaard.

In sommige streken van de provincie Namen gelooft men dat de haagdoorn nooit door den bliksem getroffen wordt (1).

Hier en daar in Henegouw is het de den, welke dit voorrecht geniet (2).

Allerheiligen en de Boomen. — Met Allerheiligen moet men in het bosch gaan en er een stuk van eenen beuk kap-

(1) Waarschijnlijk omdat Jezus met doornen gekroond werd. De Gallen bewezen nochtans de goddelijke eer aan den haagdoorn, en dan zou het eene heidensche overlevering zijn.

(2) Dat komt min of meer met de wetenschap overeen. Men weet dat de harsachtige boomen de electriciteit slecht geleiden.

pen. Zoo het hout vochtig is, dan zal de winter koud zijn; is het droog, dan zal het tegenovergestelde plaats hebben. (Tuinman. *Voorteekenen*).

O. L. Vrouw Boodschap. De naam O. L. Vrouw Beklijving, aan dezen feestdag gegeven, heeft in geheel Germaansch Europa, alsook in Frankrijk, het geloof doen ontstaan, dat al hetgeen men op dezen dag verplant, gemakkelijk wortel schiet, dat al wat men dan zaait, goed uitkomt en dat deze dag boven alle andere te verkiezen is, om boomen te enten of te griffelen. (Coremans, 18. Liebrecht. *Des Gervasius van Tilbury otia imperiale*, 233).

Sinte-Veronika. In veel dorpen van het Vlaamsche land wordt geloofd, dat de boomen die men op den 19n Februari verplant, onder de bescherming staan van Sinte-Vreke of Veronica. (Coremans, 76).

Sint-Hilduard en de Notelaars. In Brabant en Limburg wordt St. Hilduard aanzien voor den patroon der notelaars. Daar doet men liefst de noten af in de week die zijnen feestdag voorafgaat of die er op volgt. (Coremans. 87).

Te Antwerpen gelooft men dat Jezus' kruis van notelaren hout gemaakt was. Daarom, zegt men, vindt men nog in iedere noot het afbeeldsel van eenen nagel.

(*'t Vervolgt*). Alfried Harou.

Volksgebruiken in Klein-Brabant.

(*Vervolg*).

6. De Boekweitfooi.

Over eene goede dertig jaren zaaiden de boeren en zelfs de kleine menschen nog veel boekweit. Op het einde van den zomer, als de boekweit moest gedorschen worden in het blakke veld, vierden de boeren feest. Zoodra er eenige kilos boekweit uitgedorschen waren,

goot men die in eenen zak, en terstond liep iemand daarmeê naar den bloempelder. De tien leste schooven werden gedorschen door alle de werklieden die er geweldig op sloegen : ze hieten dat « koeken slaan ». Inderdaad als de pachter met zijn volk uit het veld huiswaarts keerde, stonden er op de tafel groote torens koeken van boekweitmeel, waar men gretig op aanvloog. Op sommige plaatsen at men kneukelen, d. i. bollen van tarwemeel die in warme melk gelegen hadden en, met botersaus overgoten, opgedischt wierden.

7. De Oogstmei.

ALS bij het inoogsten de laatste kar oogst (koren, tarwe, haver) ingehaald wordt, steekt men eenen grooten groenen tak of mei boven op de kar, en rond den tak zitten de straatjongens en de knechten geschaard. Onder het rijden zingen zij :

Vivat Potter en het houten been,
Al dat valt, dat is vaneen,
Lest begost en eerst gedaan
Sjô; Hip! hip! hoerô (a)!

Bij het aflossen der kar wordt er in de schuur vandeeg gedronken en van dien stond zegt men : « Pachter X. heeft den mei ingehaald », om te beduiden dat hij alles ingeoogst heeft.

8. Zeven Zonen.

OP den buiten, waar de menschen voor elkander veel over hebben, wapperen de vlaggen telkens er in eene familie een zevende zoon geboren is. De Burgemeester of de eerste Schepene is dooppeter. De kleine, die tot den doop gebracht wordt, zit op eenen wagen met vier peerden bespannen; hij rust op den schoot van de voedster en rond hem zitten zijne 6 broeders gerangschikt volgens hunnen ouderdom. Vóór den wagen treedt de fanfarenmaatschappij op; en achteraan komen de vader en de burgemeester, die aan de kinderen allerlei fijn gebak uitdeelen.

9. Een Honderdjarige.

DAAR er tegenwoordig de honderdjarigen al langer hoe dunner loopen, begint men zulke lieden met meerder eer

te overladen. Als 't zijn kan, gaat de honderdjarige op zijnen verjaardag naar de mis, die voor eenen zijner bloedverwanten gevierd wordt. Overal zijn de huizen bevlagd en met jaarschriften behangen. Na de mis vindt de ouderling thuis alles op zijn beste : de tafel is met geschenken bedekt en des middags komt de gemeenteoverheid eetmalen met den ouderling.

In den namiddag komen al de oudjes uit den omtrek hunne honderdjarige kennis bezoeken en gelukwenschen en, onder het drinken van eene flesch wijn, praten zij nog eens over hunnen jongen tijd.

10. Nieuwjaarsavond.

'S avonds vóór nieuwjaar worden er bijna overal wafels gebakken en dan zingt men dikwijls het volgende lied (dat somtijds gedurende het jaar ook nog aangeheven wordt) :

« Die in Januari geboren is, staat op,
En die in Januari is, staat op ; lala, lala
En die in Januari geboren is,
Die is er welkom aan den disch.... »

Zijn er die in Januari geboren zijn, dan staan die recht en men zingt :

« 't Is goed ; 't is goed ; 't is goed
Zet het glaasje aan uwe lippen
En laat het stillekens binnendrippen ;
Zet het glaasje aan uwen mond
En drinkt het uit tot op den grond. »

Hierop drinkt men te zamen en men vervolgt :

« Ja, dat voelen wij,
Ja dat voelen wij,
Ja dat voelen wij aan ons jeugdig hert. »

Daarop antwoorden degenen die in Januari geboren zijn :

« Ja dat voelen wij (of : ja dat voelekik)
Ja dat voelen wij aan ons jeugdig hert
(ik) (of aan *mijn* jeugdig hert). »

Nu zingen al de anderen op hunne beurt :

« Ja, dat voelen zij (of hij) op hen wijzend.
Ja, dat voelen zij (hem)
Ja, dat voelen zij aan hun jeugdig hert. »

Zijn er geene die in Januari geboren zijn, dan zingt men :

'tIs mis, 't is mis, 't is mis.

En men vervolgt seffens :

Die in Februari geboren is, staat op, enz.

Na het zingen schiet men aan 't kaarten tot diep in den nacht; want de gasten willen van 't een jaar in 't ander kaarten. Of er vreugde wordt gemaakt!

11. Het Plakken.

Als iemand eene schandelijke daad begaan heeft, 't zij echtschennis, bankroet of iets dergelijks, dan hangt men eenen opgevulden vent aan eenen boom, voor de woning van den plichtige. 's Avonds is het feest; dan komen de geburen bijeen niet verre van het huis, waar de schuldige woont. Gewoonlijk voert men eene oude kar in de straat, waar het volk met steenen op werpt of met stokken op slaat. Sommigen brengen kwade potten en ketels mede en trommelen daarop de marsch; anderen gaan met planken op de straat of op den grachtkant slaan. Al wat lawijt maakt, wordt medegebracht. Hoe meer plezier het volk heeft, hoe meer spijt de schuldige hebben zal, zoo denkt de menigte.

12. Eene nieuwe School.

Zoohaast er eene nieuwe school gebouwd staat, is het feest voor de kinderen. De burgelijke en geestelijke overheid treedt de school binnen waar het kleine volk vergaderd zit. De pastoor doet eene korte aanspraak tot de kinderen en daarna dient men mastellen met hesp; ieder kind heeft eene tas medegebracht en krijgt daarin zijnen koffie. Als de magen zwijgen, wordt er gezongen ter eere van de stichters der school en de muren daveren nog, als al het kleine volk blij te moede huiswaarts keert.

13. Een Gebouw in 't droog.

Als er een huis in 't droog staat, steekt men eenen palmtak (elders eenen dennen tak) op de schouw. De brouwer brengt eene ton bier voor het werkvolk, en gewoonlijk gaat de meestergast met de werklieden nog eens de herbergen rond.

14. Vastenavond.

In de stad, waar het volk in de straten woelt, worden er openbare stoeten ingericht, doch in de dorpen gaat het vastenavondfeest niet over den dorpel des huizes. Des avonds na den gewonen maaltijd, discht de huisvrouw aan haar gezin eene pan spek met eieren op, en als ze dat geëten en daarbij eens gedronken hebben, zijn de brave menschen zoo gelukkig als de stedeling, die vóór half nacht niet ter ruste gaat.

15. Sint-Elooi.

Met Sint-Elooi is het feest in de smis. 's Morgens gaan de smeden naar de Looimisse. Overdag en vooral 's avonds komt het volk uit den omtrek naar de smis, waar de vlagge hangt te wapperen. Gansch het jaar door, laten de boeren hunne rekening bij den smid open staan en gaan ze met Sint-Elooi vereffenen. De groote boeren komen met 2 of 3 knechten af. De smid, die gewoonlijk herberg houdt, weet hoe hij de kalanten moet behandelen. Op eene zekere somme laat hij telkens 5 centen vallen. Geen wonder dus dat de boeren met hunne knechten afkomen en dat de feest in den avond niet gedaan is.

(*Lippeloo, Puurs, Oppuurs en omstreken*).

(*'t Vervolgt*). Alf. J. C.

Volksgebruiken in de Kempen.

Een Huwelijksgebruik te Achtel (Rijkevorsel).

Achtel is een gehucht van Rijkevorsel, waar enkele oude gebruiken hebben standgehouden, die elders reeds lang verdwenen zijn.

Waneer daar een huwelijk gevierd wordt, is heel het gehucht te been. Onder aanhoudend geweergeschut leiden de jonge mannen

het huwelijkspaar naar Rijckevorsel (want Achtel heeft geene parochiekerk), alwaar het huwelijk voor de Wet gesloten, en door den pastoor ingezegend wordt. Nadat dit afgeloopen is, zonder eenige plechtigheid, keert men naar Achtel terug, en daar zal 't er spannen!

Al de vrouwen van 't gehucht, zoo gehuwde als ongehuwde, hebben zich op de koddigste wijze verkleed en zijn gewapend met tangen, vuurschuppen, blaaspijpen, gieters, eemers, ketels en andere keukengereedschappen. Aan het hoofd van dien zonderlingen troep, stapt eene vrouw die een wit laken, bij wijze van vaandel, aan eenen langen boonstaak draagt. Onder oorverdoovend getoet, getrommel, gerammel, gerinkel, gebommel, trekt de bende naar de herberg, waar « De Heibloem » uithangt, om daar het bruidspaar af te wachten.

Eindelijk verkondiden geweerschoten dat de jonggetrouwden daar zijn. Dan bortelen de woelige muziekmaaksters de herberg uit en zetten zich stoetsgewijze op de straat om het paar te ontvangen.

Een der wijven treedt vooruit en verwelkomt het echtpaar in eene feestrede, waar de boertigste kwinkslagen niet in gespaard zijn. Bruid en bruidegom bedanken de redenaarster, en de stoet trekt af naar het bruiloftshuis, al dansende en springende en meteen een helsch lawijt makende op het ijzeren, koperen en blekken keukengerief.

Vóór den dorpel des huizes wordt het witte vaandel uitgespreid, dat door niemand mag betreden worden, die niet tot de bruiloftgasten behoort. De echtelingen en de genoodigden aleen, hebben het recht er over te gaan.

Terwijl nu de bloedverwanten en vrienden ten huize der bruid bruiloft houden, vieren de geburen insgefijks feest op de kosten der jonggetrouwden. Ze krijgen namelijk eene « koffiefooi » in eene herberg, en laten er zich de welgeboterde krentenboterhammen, en den geurigen koffie goed smaken.

Doch, waar getrouwd wordt, moet ook gedanst worden : anders ware de vreugde niet volmaakt. De speelman wordt dan ook niet meer met vrede gelaten en moet, willens of niet, eenige « loechtjes » uit zijnen « open-en-toe » (1) halen, om de vroolijke menigte ten dans uit te lokken.

JOZEF CORNELISSEN.

(1) Trekorgel, Fr. *harmonica, accordéon.*

De Klokken. (1)

VI.

(*Vervolg*).

De volksoverlevering kent aan de groote klok van Veurne een weinig geloofbaren oorsprong toe. Een ter dood veroordeelde zou ze laten gieten hebben, en 't was bij zijne halsrechting dat ze voor den eersten keer luidde.

Indien die veroordeelde een zoenoffer had willen doen, dan zou hij het geschonken hebben aan een geestelijk gesticht, en niet aan de stad.

— Om wratten kwijt te geraken, steekt men te Thuin de hand in een loopend water, terwijl de doodsklok luidt.

— In de vorige eeuw geloofden onze vaderen nog, dat de gedoopte klokken hatelijk aan den duivel waren. Nu, daar zij aan Satan de macht toeschreven om de onweders te doen ontstaan, waren zij gewoon, zoohaast zij den donder hoorden, de klokken te luiden, om het onweder te verdrijven.

In de rekeningen van Estinnes over het jaar 1759, vindt men : « betaald de som van 18 stuivers voor 3 potten bier, gegeven tijdens de onweders in den loop van 't jaar. »

Over 1755 : « betaald 12 pond voor bier, geleverd aan den luider, die geluid heeft voor het verdrijven van de onweders. »

(*'t Vervolgt*). Alfried HAROU.

Rivieren, Putten, Bronnen, Fonteinen, enz. (1)

VIII.

In de XIVe eeuw waren de kerken te Brugge voorzien van een voorhof, waarin eene fontein was. Aan die fontein gingen de geloovigen het aangezicht en de

(1) Z. *Ons Volksleven*, III, bl. 110; — IV, bl. 4 en 225; V, bl. 149.

(1) Z. *Ons Volksleven*, II, bl. 87, 97, 109, 123; — III, bl. 85; — IV, bl. 41; — VI, bl 72.

handen wasschen, alvorens de kerk binnen te treden. (L. NAVEZ. *Bruges monumental et pittoresque*, 92.)

*
* *

De eerbied, dien men in vorige eeuwen den Rijn bewees, werd met der tijd tot het uiterste bijgeloof gedreven. Men ging zoo verre dat men zijn water éene zoodanige zuiverende kracht toeschreef, dat men het bekwaam achtte om de rechter en de wreker van de echtelijke trouw te zijn. Met dit geloof legden de volkeren die in de nabijheid van den Rijn woonden, hunne kinderen in den stroom, om te oordeelen of zij wettig geboren waren. Men erkende ze maar als dusdanig, waneer zij bovendreven. Dit zonderling en afschuwelijk bijgeloof is bevestigd door keizer Juliaan, door Claudius en St. Gregorius Nazianzis.

Het geloof aan de kracht van het water des Rijns leefde nog voort in de XIVe eeuw. Een schrijver verzekert, op Sint-Jansavond eene menigte vrouwen gezien te hebben, die hunne armen in het water van den Rijn dompelden. Zij waren met bloemen versierd, hadden hunne mouwen opgestroopt en murmelden zekere woorden. Als reden van deze doenwijze gaf men op, dat het volk (en vooral de vrouwen) reeds van de hoogste oudheid af, geloofde, dat men door middel van deze afwassching, de rampen van een geheel jaar in den Rijn verdronk en zich gelukkige dagen verschafte. Geen wonder dus, dat men telken jare deze zoo heilzame wassching vernieuwde.

('*t Vervolgt*). Alfried HAROU.

Kempische Sagen.

9. (171.) Een verborgen Schat.

REEDS lange jaren geleden kwam, rond middernacht, een reeds bejaard man door de « Mechelbaan » gestapt. Niet verre van de « Drij Maagdekens » hoort hij eensklaps een gekerm en geklaag om een

steenen hert te bewegen. Hij blijft staan en vlak voor hem, ziet hij drij vrouwen geheel in 't zwart gekleed. Deze die de oudste scheen, sprak hem in dezer voege aan : «Vriend, wij bidden u, zij zoo goed van met ons mee te gaan. Ge moet niet bang zijn, want gij hebt niets te vreezen; integendeel, gij kunt, als ge maar wilt, schatrijk worden. — Gij behoeft daarvoor niets anders te doen als met de vuist op de tafel te slaan, waar wij u zullen voorbrengen en dan te zeggen : Alles is hier 't mijn. » — « Ik durf toch niet meegaan, » antwoordde het oud manneken. — « Heb toch geene vrees, vriend, » hernam dezelfde stem, « wij zullen u hier, op dezelfde plaats, weerbrengen. » — « Het zij dan zoo, » zeide de ouderling, « ik zal dan maar meegaan. » — Oogenblikkelijk ging men op weg, den eenen pad op, den anderen af, door onbekende wegen en streken. Twee der vrouwen gingen den oude voor en de derde volgde achter hem. Eensklaps kwamen zij voor de poort van een schoon kasteel. Gelijk ze er voor stonden, vloog zij vanzelf open en zij traden binnen, waarna de poort weer toeviel. Dan gingen zij over eene breede gracht en door eene tweede poort, en kwamen vervolgens aan het kasteel, waarvan de deur ook aanstonds openvloog. Zij stapten binnen in eene groote zaal, waar eene groote ronde tafel stond, met een groen tapijt bekleed. Bliksemsnel sprong bij hun verschijnen uit eenen hoek der zaal een verveerlijk monster, met vlammende oogen, dat op de tafel ging zitten. — « Sla nu met de vuist op deze tafel en zeg : alles is hier 't mijn! » gebood de oudste der drij vrouwen aan het manneken. Deze durfde van schrik bijna niet meer verroeren. « Ik durf niet, » antwoordde hij. — Sla maar toe, heb geene vrees. » — « Ik durf toch niet. » — « O ongelukkige! » kermden de vrouwen allen gelijk, « ge hadt schatrijk kunnen zijn met dit te doen, en het monster, dat den schat bewaakt, ware verjaagd geweest, en nu moeten wij weer gaan dwalen. » — Daarna brachten zij den ouderling door dezelfde wegen en op dezelfde manier op de plaats in de « Mechelbaan » terug, van waar zij hem medegenomen hadden. Dan vertrokken zij al kermende en klagende, zeggende dat het nu weer negen-en-negentig jaren moest

aanloopen, eer zij weer iemand mochten aanspreken.— Over eenige jaren vertelde eene zieke vrouw dat zij op zekeren nacht, wakker liggende, rond 12 uren een gekerm in de « Mechelbaan » gehoord had, en zij denkt dat het die vrouwen geweest zijn, die na negen-en-negentig jaren weer terugkwamen. *(Gehoord te Heist-op-den-Berg).*

10. (172.) Van eene Slang verlost.

OVER ruim honderd jaren was de streek gronds, gelegen op de grensscheiding der gemeenten Heist-op-den-Berg, Schriek en Beersel, onder den naam van Minksbosschen bekend, nog met uitgestrekte bosschen en houtgewas bedekt. Dit gehucht, alsook de omtrek, was weinig bevolkt en uit die oorzaak was het gekomen, dat er in eene aldaar alleenstaande houtmijt eene slang was komen wonen. Hoe of waar die vandaan was gekomen, zegt de geschiedenis niet. Eerst roofde het ondier in zijne nabijheid, maar na eenigen tijd werd het zoo stout, dat het overal in den omtrek, kiekens, jonge verkens en al wat in zijn bereik viel, weghaalde. Ja, toen het kruipdier jongen had, kende het geenen schrik meer, het had zelfs een kind meegenomen en menige ouders dorsten daarom hunne kinderen bijna op de straat niet meer laten gaan. Het ergste van al, niemand durfde het bestaan, de slang aan te tasten, en toch moest men zien ze van kant te helpen.

Het gebeurde alsdan, dat er een regiment peerdenvolk in het dorp kwam en voor eenige dagen bij de boeren ingekwartierd werd. Een der oversten, een kapitein, hoorde van de slang spreken en nam het voornemen, de boeren van het ondier te verlossen. Vooraleer het waagstuk aan te vangen, bestreek hij zijn peerd geheel en al met bruine zeep en trok een nauwsluitend wambuis aan. Alzoo toegerust, reed hij naar het verblijf der slang en in de nabijheid gekomen, stak hij eene groote lont aan en hield die al brandende in de hand. Aan de houtmijt wierp hij de lont in het droge hout,dat aanstonds vuur vatte. Niet zoodra was dit gedaan, of de slang kwam, met een vreeselijk gesis, te voorschijn. Zij sprong tot drijmaal toe achter op het peerd, doch rees er telkenmale

weer af, ter oorzake van de vettigheid der zeep. Misschien had zij het nog niet opgegeven den kapitein te achtervolgen, doch daar hare jongen in de brandende houtmijt begonnen te sissen en te schreeuwen, schoot zij deze ter hulp en zoo kwamen allen in de vlammen om. De kapitein ontving eene goede belooning voor zijne vrome daad, en de boeren waren vol vreugde omdat zij van de slang verlost waren.

(*Gehoord te Heist-op-den-Berg*). Frans ZAND.

Boekbespreking.

Faut-il couper le frein de la langue? par le Docteur CHERVIN, directeur de l'Institut des bègues à Paris. — Paris. Société d'éditions scientifiques, 4, rue Antoine-Dubois. — 1894. (16 bldz. 8°.)

In dit vlugschrift vestigt de schrijver de aandacht der volkskundigen op een gebruik, dat in veel streken nog algemeen in zwang schijnt te zijn, namelijk het *snijden van den tongreep bij pasgeboren kinderen* (opdat de kinderen later gemakkelijk zouden spreken), en betoogt op doorslaande wijze, dat die bewerking volkomen nutteloos is.

Dr Chervin heeft zijne geleerde verhandeling doen voorafgaan van eenen oproep tot de « folkloristen », waarin hij hun de volgende vragen te beantwoorden stelt :

1. Op welken ouderdom wordt de tongreep gesneden?
2. Wie doet die bewerking?
3. Hoe wordt zij verricht?
4. Wordt daarbij eene soort van bezweerformule opgezeid?
5. Kent gij vertelsels, liederen, spreekwoorden, raadsels, enz., die er betrekking op hebben?
6. Zijn er goden, amuletten, planten die het gebrekkig spreken kunnen veroorzaken of doen ophouden?

Of hier te lande nog ergens het gebruik bestaat den tongreep te snijden bij kinderen *die nog niet spreken kunnen*, geloof ik niet; zeker is het, dat het gedaan wordt bij dezulken *die*, gelijk men zegt, *eene gebrekkige tong hebben*, om hunne uitspraak te verbeteren, en bij de vogels : eksters, papegaaien, spreeuwen, enz., die men

wilt leeren klappen (1). *Hij is van den spannaard gesneden* wordt gezeid van iemand die wel ter taal is, die goed klappen kan.

Jozef CORNELISSEN.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, VII, Nr 1. — Voor 't begin (P. Bernard). — Bijdrage tot den Dietschen taalschat (M. de Schrijver). — Vlaamsche spreuken en zegswijzen (M. E. E. Amri). — Vertelsels (M. E. Amri). — Kindervertellingske (R. Ghesquière). — De noenrust der werklieden (T. van Heuverswyn). — Onze Heiligen kapellen (A. van Heuverswyn). — Morgenlied der pikkers (Id.). — Kaartspelen (Th. van Nieuwenhuise). — Dietsche belangen.

't Daghet in den Oosten, X, Nrs 5-6. — 8ste Woordenzange. — Dietsch. — Eer, eneer, er, sch. — Een grafsteen te Curingen. — Limburgsche dichtveerdigheid. — Van de leelike koninksdochter. — Jan den IJzersterke. — Iets over den zang der vogelen.

Volkskunde, VII, Nr 3. — Volksgebruiken en volksgeloof met betrekking tot huisdieren, veldvruchten en weersgesteldheid (A. de Cock). — Vlaamsche spreekwijzen (A. de Cock). — Sagen. — Kinderrijmpjes. — Boekbeoordeeling. — Vragen en aanteekeningen.

Biekorf, V, Nr 13. — Stijn Lukket-al (J. Leroy). — Tot nut van elkendeen. — Sempervivum tectorum, L (Guido Gezelle). — Daverloo. — Mingelmaren.

Dietsche Stemmen, II, Nr 5. — Eene folkloristische vondst van den heer Gaidoz (A. B.). — Een « Parnassien », Leconte de Lisle (F. Jansen). — De Staatsleer volgens de begrippen der christene wijsbegeerte. Antwoord aan P. van Mierlo (F. Drijvers). — Oudindische romans en vertellingen (Dr C. Lecoutere).

Wallonia, II, Nr 7. — La fête du Coq en Hesbaye (C. Popp.) — Légendes du Bas-Condroz (Fr. Renkin). — La fille délaissée, chanson liégeoise (O. C). Li fâve da Pîrot qui div'na pâpe à Rome (O. Colson). — Notes et enquêtes.

Revue des Traditions populaires, IX, Nr 7. — La littérature orale, les livres de colportage et l'imagerie (P. Sébillot). I. — La Bibliothèque bleue et les Contes populaires (L. Morin). — II. L'imagerie de Wissembourg (P. Ristelhuber). — Pierre et sa mie (Mme R. Basset). — Notes sur les Mille et une nuits (R. Basset). — Navires et marins XII-XV (W. Gregor, V. Bogisic A. Harou). — Les proverbes dans l'épopée française (E. Bouchet). — Mœurs épulaires. III (A. Vingtrinier). — Légendes et superstitions préhistoriques XXII-XXX (A. Certeux, A. Viré, H. Marlot). — Tallemant des Reaux, folk-loriste (R. Rosières). — Chansons pop. françaises recueillies en pays bretonnisant (F. M. Luzel). — Les Chasses fantastiques. IV-VI (F. Charpentier, J. Roux). — Poésies sur des thèmes populaires. XXXI (A. Million). — Le tabac dans les traditions, les superstitions et les coutumes. IX (R. Basset). — Bibliographie. — Périodiques et journaux. — Notes et enquêtes. — Réponses.

---

(1) Sommigen gelooven dat de vogels die men wilt leeren klappen, op eenen Vrijdag na 3 uren moeten gesneden worden.

La Tradition, VIII, Nr 1-2. — A nos lecteurs (H. Carnoy) — La fête des Rois en Normandie (H. Sincère). L'origine de la famille (G. Merlé). — Comment se forment les légendes (F. Ortoli) — Enterrements des vivants (H. C.). — Mœurs et coutumes annamites (F. B.) — A propos des reliques d'un saint (C. de W. — Rôle des étoiles dans l'architecture égyptienne (H. O.). — Folklore anglais (R. Stiébel). — Le congrès des religions à Chicago (M. Thiéry). — Superstitions anglaises (H. C.). — Les Vampires (H. C.). — Une sorcière en Belgique (H. C.). — Addenda au folklore des Arabes (R. Basset). — Guérison de la lèpre par les serpents (H. C.). — La légende de Moissac (F. de Beaurepaire). — L'album des légendes (H. Sélo.) — Contes provençaux (B. Féraud). — Les Proverbes de Jacob Cats (E. Ozenfant). — Les épidémies (A. Harou). — Les trois souhaits (A. Harou) — La pentecôte (H. Carnoy). — L'âne dans les proverbes provençaux (J. Brunet) — Çà et là (F. B.). — La chanson slave (H. B.) — Bibliographie.

Mélusine. VII, Nr 3. — Le grand Diable d'Argent (H. Gaidoz). — La procédure du jeûne (J. Couraye du Parc). — Airs de danse du Morbihan (Mlle E. de Schoultz-Adaïevsky). — Chansons pop. de la Bsse-Bretagne. XLI (P. Laurent). — Les pieds ou les genoux à rebours (H. Gaidoz). — La fascination (J. Tuchmann). — Oblations à la mer et présages (H. Gaidoz). — L'enfant qui parle avant d'être né (H. Gaidoz). — L'étymologie pop. et le folk-lore (H. G.). — Bibliographie.

Am Ur-Quell, V, Nr 6. — Eine Besitsergreifung im 17. Jahrhundert (Prof. A. Wiedemann). — Die Wurzel des Lebens (Dr R. Sprenger). — Zungenübungen aus Preussen (A. Treichel). — Mitteilungen aus den bremischen Volkleben (Dr A. H. Post). — Das Hochzeit-Heulbier im Brohlthal (H. Merkens). — Geheime Sprachweisen (L. G. Rath). — Bauopfer (J. Mestorf). — Zur Volkkunde palästinischer Juden (B. W. Schiffer). — Die Haut (das Fell, den Bast) versaufen (P. Ch. Martens). — Woher kommen die Kinder (O. Schell). — Diebglauben.

Blätter für Pommersche Volkskunde, II, Nr 10. — Hochzeits-Aberglaube und -Gebräuche aus Pommern (Dr A. Haas). — Volkstümliches aus Wollin. — Tiermärchen. — Ein Erntegedicht. — Mythologisches in Kinderreimen (O. Knoop). Volkslieder aus Pommern. — Sprachliches aus Pommern. — Kleine Mitteilungen.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, IV, Nr 2. — Aus Grossensass. Arbeit und Brauch in Haus, Feld, Wald und Alm (M. Rehsener). — Gräco-walachische Sitten und Gebräuche (G. Sajaktzis). — Der Schuh im Volksglauben (P. Sartari). — Das Kinderlied vom Herrn von Ninive (J. Bolte). — Der Tod im Munde des meckenburgischen Volkes (R. Wossidlo). — Beiträge zur deutschen Volkskunde aus älteren Quellen (F. Vogt). — Tirolische Volksdichtung (A. Pichler). — Die Sitten der Türken in Bulgarien (S. Ivanoff). — Kleine Mitteilungen. — Bücheranzeigen. — Aus den Sitzungs-Protokollen des Vereins für Volkskunde.

Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde, XVII, Nrs 7-8. — Zur Volkskunde aus Draas : A. Aeussere Erscheinung. B. Nahrung, Tracht und Wohnung. C. Inneres Leben : 1. Lebenssitte in und ausser dem Hause. 2. Rechtsformen und Rechtsgewohnheiten. 3. Volksglaube und Aberglaube. 4. Sprache. 5. Volkslieder, Märchen und Sagen, Sprichwörter und Redensarten, Namen (Johann Wagner).

The Journal of American Folk-Lore, VII, Nr 25. — Popular American plant-names (F. D. Bergen). — Notes on the Mountain Whites of the Alleghanies (J. H. Porter). — Three epitaphs of the seventeenth century (S. A. P. Andrews). — Popular medicine, customs and superstitions of the Rio Grande (J. G. Bourke). — Plantation courtship (F. D. Banks). — Waste-basket of words. — Folk-lore scrap-book. — Notes and queries.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Brom, vr. — In de uitdrukking : *eene brom aanhebben* = dronken zijn. Bij de Jager is *brom* slemperij.

Garen (uitspr. *goaren*). — In de uitdrukking : *geens van garen* = geen van allen. Wij zijn geens van garen op de merkt geweest. Als ge u niet beter en wordt gedragen, zult ge geens van garen 'nen prijs hebben.

Geknookt. — Geknobbeld, voorzien van knobbels, van knoken. Een schoon geknookte wandelstok.

Gelt, vr. — Gesneden zeug, Fr. *truie châtrée*.

Grootgaan, *ging* en *gong groot, heb grootgegaan*. — Zwanger zijn, Fr. *être enceinte*, Oudeng. *to be great*. Kiliaen : Groot gaen van kinde. *Uterum ferre, gravidam esse : uterum gerere gestae re : utero ingravescere*.

Heiligdom, o. — Gewijd goed. Een nagel uit de paaschkeers, een stukje van het Agnus Dei, enz. is heiligdom. Sommige lieden steken heiligdom onder den dorpel, om de heksen te weren.

— Reliquie. Hij heeft een doosken met heiligdom. Die leste beteekenis is zeer oud. Maerlant zegt in den *Spiegel Historiael* :

Si lieten de stat en sciedenre ave
Up datmen hem daer gave
Van sente Vintcens *heilechdoeme*.

Hennen. — Henen, Friesch *hinne*, Neders. *henne*, Hgd. *hin*, Kil. *hen*, Teuth. *hyn*. Waar loopt gij hennen? Wij gaan hennen.

Knoef (korte *oe*), m. — Harde en taaie spijs, inzonderheid broodkorsten, die men maar moeilijk bijten kan. Oude knoef van brood.

Knoefelen (korte oe), *knoefelde, heb geknoefeld.* — Moeilijk knabbelende eten, b. v. aan eene harde broodkorst. Als hij lang genoeg aan een roggebroodkorst had zitten knoefelen, gaf hij ze aan den hond en sneed eenen boterham.

Met *knoefelen* heeft men de samenstellingen *afknoefelen* en *opknoefelen.*

Knuifelen is bij Kiliaen knagen, afknagen, de buitenste randen afeten.

Kot, o. — Opening, gat, hol, meerv. *kotten, kotter*. Een kot in den muur kappen. Een kot in eene plank boren. Er is een kot in uwe kous. Een kot in de haag.

— Gevang. Eenen dief in 't kot zetten. Hij heeft drij jaar in 't kot gezeten. Hij is in 't kot gestorven.

— Hok. Den hond in zijn kot leggen. Het verken heeft zijn kot afgebroken. Vandaar *hondskot, kiekenkot, verkenskot, binnenkot, buitenkot*, enz.

— Groote vogelkevie. De ekster zit in een kot. Vandaar *vogelenkot.*

— Schop, een houten, steenen of leemen gebouwken, waar men turf, hout, kolen, assche, enz. in bewaart. Vandaar *aschkot, houtkot, kafkot, karkot, koolkot, rommelkot, turfkot, voederkot*, enz.

— Houten huisken op de jaarmerkten en kermissen, waar men wilde dieren of andere dingen in vertoont, Fr. *baraque*. Vandaar *beestenkot,* waar wilde beesten in te zien zijn.

— In de kinderspelen. Plaats waar degenen die in 't spel gevangen zijn, moeten gaan staan. Jan is er aan : hij moet in 't kot.

— Dorp waar veel slecht volk. Dat dorp is maar een kot; er wordt alle Zondagen gevochten.

— Slecht befaamd huis of herberg. Een kot van eene herberg. Hij zit altijd in dat kot. Vandaar *nachtkot,* herberg waar men 's nachts openhoudt.

— Kleine, arme woning. Hij woont in een huizeke 'nen voorschoot groot; ik zou niet geren in zoo'n klein kot zitten. Vandaar *kremmelkot,* kleine, nauwe woning.

— Huis, in uitdrukkingen als de volgende : Maakt u naar uw kot! Komt in mijn kot niet meer, of... Ik zal hem eens

uit zijn kot gaan halen. Ge kòmt van zijn leven uit uw kot niet, hoe kunt ge weten wat er buiten omgaat? Ik sta hier in mijn kot! Hij dierf mij in mijn eigen kot komen beschampen.

— *Iemand in zijn kot stouwen.* Iemand den mond snoeren. Hij meende weer wat van zijnen neus te maken, maar ik stouwde hem in zijn kot.

— *Uit zijn kot komen.* Heftig uitvallen. Ik zei het hem uit lach, maar ge moest hem eens uit zijn kot hooren komen hebben!

Mansmensch, m. — Manspersoon, manskerel. Tuerl., Rutten.

Mee. — *Iemand in iets mee zijn.* Iemand in iets goedkeuren, gelijk geven. Dat ge een ander peerd wilt koopen, daar ben ik u in mee. Nu nog trouwen in zijnen ouden dag, neen, daar ben ik hem niet in mee.

Meegeven, *gaf mee, heb meegegeven.* — Iemand wel wat meegeven. Iemand bekijven, streng berispen. Hij heeft zijnen zoon wel wat meegegeven, omdat hij 's Zondags zoo laat blijft uitzitten.

Meehebben, *had mee, heb meegehad.* — Meedragen, meenemen. De dieven hebben alles mee. Heeft Fransken zijne boeken mee naar de school?

— Bekeven worden. Ge zult wat meehebben van vader, deugeniet! Hij heeft wel wat meegehad van zijnen oom. In deze beteekenis zegt men ook *meekrijgen.*

— Op zijnen kant hebben. Hij heeft al de groote mannen van 't dorp mee. Hij zal zeker gekozen worden, want hij heeft strak (bijna) al de kiezers mee.

Meekrijgen, *kreeg mee, heb meegekregen.* — Krijgen om mee te dragen. Ik kreeg 10 fr. mee om eèn paar nieuwe schoenen te koopen.

— Overhalen om mee te gaan. Ge zult mij niet mee naar dat huis krijgen. Ik kan dien hond niet meekrijgen : hij loopt altijd terug.

— Kijven krijgen. Z. *Meehebben.*

Moefelen (korte *oe*), *moefelde, heb gemoefeld.* — Eten gelijk iemand die bijna geen tanden en heeft. Oude menschen en kleine kinderen moefelen. Z. Sch. i. v. *moffelen* en de Bo

i. v. *muffelen*. Bij Bouman (Volkstaal in Noord-Holland) beteekent het « knabbelen op taai vleesch of broodkorsten, van iemand die een slecht gebit heeft. »

Neerstulpen, *stulpte neer, heb neergestulpt*. — Neerstooten, neerstorten, neerkappen (aarde, mest, voeder, haksel, enz. dat op eene kar geladen is). Stulp het haksel in den stal neer. Z. Sch. i. v. *stulpen*.

Rijs, m. — Rijst, Hgd. *reis*, Eng. *rice*, Fr. *riz*.

Schietgroen, (uitspr. *schiitgruun*), o. — Raaploof dat laat in 't jaar gezaaid wordt, dat overwintert op den akker, om, zonder tollen voortgebracht te hebben, tot voeder te dienen voor 't vee.

Schranken, *schrankte, ben geschrankt*. — Uit den haak gaan. Die deur is geschrankt, is uit den haak, hangt niet recht meer.

Slachtzout, o. — Soort van grof zout, dat de slachters gebruiken om het vleesch te zouten.

Snoefel (korte *oe*), m. — Snuit, Fr. *museau*. De snoefel van eenen hond.

Tongreep, m. — Spanader, spannaard, tongriem, Fr. *filet, frein de la langue*.

Vieren, *vierde, heb gevierd*. — Branden zonder vlam, gloeien, glimmen, Mdhgd. *viuren*, Neders. *vüren*, Beiersch *feuren*, Hgd. *feuern*. Gloeiend ijzer brandt niet, maar het viert. Tabak die niet viert in de pijp. Dat hout wilt niet branden : 't ligt daar maar te vieren.

Vierigen, *vierigde, heb gevierigd*. — Z. *Vieren*. De kolen vierigden in den heerd. Als de ketel vierigt, dan is er regen ophanden.

Vremd. — Vreemd. De verwante talen hebben den korten klinker : Oudeng. *fremd*, Hgd. *fremd*, Deensch *fremmed*, Zw. *fremmande*.

Zoeg (korte *oe*), vr. — Zeug, Fr. *truie*. Sch , Tuerl., Kil.

Sint-Antonius (*Brecht*.) Jozef CORNELISSEN.

Vertelsels.

---

5. (52.) Van eenen armen Schoenmaker.

In zeker land ging de eenige dochter van den koning eene speelreis doen. Onderwege werd zij overvallen door roovers die haar gevangen namen en verre, zeer verre over de zee meevoerden. Toen de koning dit vernam, was hij om zot te worden van verdriet. Hij maakte een schip gereed en riep de moedigste mannen van zijn rijk bijeen om zijne dochter op te zoeken en te verlossen. Ze zochten en herzochten over zee en in vreemde landen, maar niets genaderd : de prinses was nievers te vinden. De koning liet dan uitbellen dat al die zijne dochter uit de handen van de roovers zou verlossen, heur tot vrouw zou krijgen. Velen vertrokken, maar keerden terug, zonder de prinses gevonden te hebben, zoodat iedereen den moed begost op te geven.

Een arme schoenmaker alevel, die van geen klein gerucht verveerd en was, dacht in zijn eigen : « Wacht, 'k zal ik nu eens gaan probeeren of ik de prinses niet kan vinden en verlossen ». Hij sloeg pak en zak en ging op reis. Als hij nu 'nen tijd gegaan had, kwam hij een oud wijfken tegen. « Ik weet waar gij op uitgaat », zei het wijfken tegen den schoenmaker, « maar die gij gaat zoeken, kunt gij toch niet vinden. Maar ik weet waar zij is, en omdat gij er nog al een brave jongen uitziet, wil ik u helpen. Neemt dezen ring en steekt hem aan den vinger van uwe rechterhand. Als gij in nood zijt, hebt gij enkel te wenschen, en door de kracht van den ring zult gij overal uitgeraken. Nu, de prinses is in een land verre over de zee, door roovers in eenen diepen kelder van hun kasteel opgesloten. De baanstroopers zijn voor den oogenblik zonder kok, zoekt

bij hen te geraken en u voor dezen dienst te verhuren ». De schoenmaker bedankte het oud wijfken en trok naar den kant van dé zee. Daar legde juist een schip aan. Hij vroeg aan den kapitein of hij hem wilde voor matroos, en de kapitein, die juist 'nen man te kort had, zei ja. Als het schip 'nen heelen tijd op de zee gezwalpt had, kwam het eindelijk aan het land, waar de roovers de koningsdochter gevangen hielden. De schoenmaker kwam aan hun kasteel aan en vroeg om den kapitein te mogen spreken. Deze kwam voor en vroeg wat hij verlangde. « Ik zou mij bij u willen verhuren voor kok », zeide de schoenmaker. « Toegestaan », zei de rooverhoofdman, op voorwaarde dat gij alles stipt volbrengt, wat ik u opleggen zal. Gij zult dikwijls alleen moeten thuis blijven om het kasteel te bewaken. Hier onder in den kelder zit een meisje geboeid en opgesloten. Zij krijgt niets als water en droog brood, en daarbij geef ik haar alle dagen twintig stokslagen. Als wij uitgaan draagt gij haar het eten en geeft haar de stokslagen in mijne plaats. Begrepen? » — « Ja, heel goed, kapitein ». — Eenige dagen daarna zei de hoofdman der roovers tegen den nieuwen kok dat zij voor 'nen halven dag op roof uitgingen. Toen zij weg waren, gaf de schoenmaker de prinses goed eten en drinken en geene slagen, en deed heur beloven daar niets van aan den kapitein te zeggen. Na eene halve uur waren de bandieten al terug. — « Hebt ge gedaan wat ik u opgeleid heb? » vroeg de hoofdman. « Ja, stipt, kapitein ». — « Die mannen zitten met valsche streken », dacht de schoenmaker, « ik zal moeten oppassen, want zij betrouwen mij niet ». — Eenige dagen later zei de hoofdman dat zij voor drij dagen weggingen. Toen zij vertrokken waren, liet de schoenmaker de prinses boven komen, gaf haar moed en beloofde dat hij haar zou verlossen. Daarop gaf hij haar wat goed eten en drinken en deed haar terug in den kelder gaan. Dit was nog maar juist in orde, toen de roovers daar weeral terug waren. Zij hadden maar eenen halven dag weggeweest. — Opnieuw vroeg de kapitein : « Hebt ge gedaan wat ik u opgeleid heb? » — « Ja, stipt, kapitein », was het antwoord van den schoenmaker. Het liep weer eenige dagen aan, en de roovers zeiden dat ze voor acht dagen op roof uitgingen. — Als zij weg waren dacht de schoenmaker in zijn eigen : « Nu gaat het tijd worden dat wij er uit trekken ». Hij ontdeed de koningsdochter van hare boeien en zij vluchtten samen in de dichte bosschen waar zij zich verscholen. Eenigen tijd later

hoorden zij de roovers al vloekende en tierende achter hen zoeken. Gelukkig trokken zij voorbij zonder hen te vinden. Als de roovers nu wijd genoeg weg waren, ging de prinses met heuren verlosser naar den oever van de zee om een schip te zoeken, waarmede zij terug naar hun vaderland kosten varen. Vooraleer op reis te gaan, maakte de schoenmaker een heel aardig paar schoenen, waarvan elk er eenen, wat hun ook mochte overkomen, zou bewaren. Daarbij dichtten zij samen een liedeken, waarin zij hunne lotgevallen bezongen. Als dat gedaan was, gingen zij naar een schip uitzien. Er lag juist een aan den kant, maar nu bemerkten zij, dat ze geen geld hadden voor de overvaart. De prinses bedacht heur, vertelde hun wedervaren aan den kapitein en zei, dat haar vader, de koning, hem rijkelijk zou beloonen, zoo hij hen eene plaats op zijn schip wou geven. De kapitein stemde toe en het schip stak in zee. Maar de kapitein was een valschaard. « Ik zal », dacht hij, « dien armen sul van kant helpen, zelf met de koningsdochter trouwen en rijk en machtig zijn ». Toen het ging donker worden, pakte hij onverwachts den schoenmaker vast en schoot hem het water in. Daarna deed hij de prinses zweren dat zij aan haren vader, den koning moest zeggen, dat hij haar van de roovers verlost had, anders schoot hij haar de zee in, den schoenmaker achterna. Door den nood gedwongen, deed zij den gevraagden eed. — Toen onze arme schoenmaker in de zee geworpen werd, dacht hij op den ring, dien hij van het oud vrouwken gekregen had en wenschte dat hij uit de zee mocht geraken. Wat hij gewenscht had, gebeurde. Hij werd uit het water opgeheven en kwam op eene rots te recht. Eenigen tijd later voer er een ander schip voorbij, hij deed teeken en men haalde hem van zijne rots. Zoo kwam hij ook in zijn vaderland terug. Hij reisde seffens naar de hoofdstad waar alles volop in feest was, want overal hingen wimpels en vlaggen. « Wat is er te doen? » vroeg hij aan het volk. « Wel », antwoordde men hem, « morgen trouwt de dochter van den koning met eenen zeekapitein die haar uit de handen van de roovers verlost heeft ». — « Zoo », dacht hij, « die schurk heeft mij eene ferme pert gebakken, goed dat ik nog in tijds aankom ». Hij belde aan 's konings paleis en vroeg om oogenblikkelijk den koning en zijne dochter te spreken. Dit werd toegestaan. Toen hij voor den koning en de prinses stond, haalde hij zijnen wonderlijken schoen te voorschijn en begon voor beiden een roerend lied te zingen. De

koningsdochter, die seffens haren redder herkende, sprong op van blijdschap, haalde haren schoen voor den dag en hielp het liedeken meezingen. De koning wist niet wat hij daarover denken moest. « Vader », zeide zijne dochter, « deze hier is mijn redder; de andere is een schelm, een bedrieger, die op onze overvaart dezen braven jongeling onvoorziens in het water gesmeten en mij daarop onder eed doen beloven heeft, hem voor u als mijnen redder te doen doorgaan. Daar ik in den eerste niet wilde, wou hij mij ook in de zee werpen, en dan heb ik het hem beloofd ». Als de koning dit vernam, schoot hij in eene geweldige gramschap, en deed den bedrieger op staanden voet aan eene galg hangen. De prinses trouwde met den armen schoenmaker en ze hielden acht dagen feest voor al het volk. Na de dood van den ouden koning, werd de schoenmaker koning uitgeroepen, en leefde lang en gelukkig.

(*Gehoord te Heist-Goor*). Frans ZAND.

Volksliederen.

3. (17.) Drinklied.

En die in Ja - nu - a - ri ge - bo - ren is, staat

op, En die in Ja - nu - a - ri ge - bo - ren is, staat

op; En die in Ja - nu - a - ri ge - bo - ren is, Is

wil - kom, wil - kom aan den disch. Drink uit, drink uit, drink

uit, Drink uit, drink uit, drink uit.

En die in Januari geboren is, staat op,
En die in Januari geboren is, staat op;
En die in Januari geboren is,
Is wilkom, wilkom aan den disch.
Drink uit, drink uit, drink uit,
Drink uit, drink uit, drink uit.

Degenen uit het gezelschap, die in Januari geboren zijn, staan recht als de eerste stroof aangeheven wordt, en ledigen hun glas of hunne « pint ».

Daarna komen de andere maanden aan de beurt.

Zijn er maanden, waarin niemand van 't gezelschap geboren is, dan zingt men *'t is mis,* in plaats van *drink uit.* B. v.:

En die in Meert geboren is, staat op,
En die in Meert geboren is, staat op;
En die in Meert geboren is,
Is wilkom, wilkom aan den disch.
't Is mis, 't is mis, 't is mis,
't Is mis, 't is mis, 't is mis.

(*St. Antonius*). J. C.

Raadsels.

122. Ge kunt het met 'nen wan overdekken,
En met geen 1000 peerden voorttrekken.
(Een bornput.)

123. Een hemdrok zonder mouwen:
Die hem heeft, die moet hem houen;
Die hem maakt, begeert hem niet;
Die hem koopt, die wilt hem hem niet;
En die hem heeft, die weet het niet.
(Eene doodskist.)

124. 'Nen boom zonder takken.
'En kroon zonder blommen,
'Ne spiegel zonder glas:
Geraadt eens wat dat was.
(Het kruis, de doornen kroon en Christus.)

125. Daar staat 'en juffrouw aan de deur,
Met e'ne' witte' veurschoot veur.

Hoe langer dat ze staat,
Hoe meer dat ze vergaat.
(Eene brandende keers)

126. 't Is niet grooter als een' boon
En 't maakt heel het huis schoon.
(Het lamplicht.)

127. Een tonneke volgedaan,
Zonder hol of bomgat aan.
(Een ei.)

128. Ne*n* hooge*n* holle stronk,
Daar winter en zomer bloem op komt.
(*Een windmolen.*)

129. Kort en dik ineengedrongen
Kwam op mijn lijf gesprongen
En zei : 'k zal u te nacht doen hokkebollen,
Dat ge van uw bed zult rollen.
(*De vloo*)

130. Mijnheer van Hukken
Heeft een kleed van honderddduizend stukken ;
Hij heeft wel twintig vrouwen
En spreekt nooit van trouwen.
(*De haan.*)

131. Daar is er een
Zonder been
En dieë loopt aleen.
(*Een pier.*)

132. Ik heb het gezien en *d*er bij gestaan,
'Nen leefdige door 'nen doode zien gaan.
(*Een peerd dat men 't gareel aandoet.*)

133. Vogel Vleugelloos
Vloog op boomken Blareloos,
Toen kwam juffrouw Mondeloos
En die joeg vogel Vleugelloos
Uit boomken Blareloos.
(*De sneeuw die op den boom valt en door de zon smilt.*)

134. Daar is een ding,
Het heeft maar één been
En 't draagt wel honderddduizend steen.
(*Een kerzelaar.*)

135. Holder en bolder,
Zeven katten op éenen zolder
En daar een oud meken bij.
Hoeveel voeten gerade gij?
(*Twee.*)

136. 't Is in Peer, maar niet in Jan;
't Is in 't bier, maar niet in de kan;
't Is in 't verken, maar niet in 't spek:
Ge zult het niet geraden, al wierde gek.
(*De letter* r.)

137. E wijfke
Me(t) e rood lijfke,
E steenen hertjen
En e stertje.
(*De kriek,*)

138. Van binnen en van buiten zwert
En 't heet (= heeft) 'en oog op zijne' stjet (= steert).
(*De koekepan.*)

139. Vier hoeken en twee sterten,
Geraadt er naar tot Sinte-Merten.
(*Een voorschoot.*)

(*Kempen.*) J. C.

Genezing der Breuken.

I. SINDS onheuglijken tijd vereert men te Perk een wonderbeeld van O. L. Vrouw, die daar aanroepen wordt voor de genezing der breuken. Dit beeld is vermaard door talrijke mirakelen; vandaar het gezegde: *Zoekt troost in Perk.* O. L. Vrouw van Perk wordt afgebeeld met meiklokskens in de hand, die aldaar *Perkbloemekens* geheeten worden.

II. Te Lier is het St. Gommarus die aanroepen wordt voor de genezing der breuken.

III. St. Druo of Drogo wordt te Bellingen op eene bijzondere

wijze vereerd. Gansch het jaar door komen er talrijke bedevaarders, om door zijne voorspraak genezen te worden van breuken en van het steen, alsook om te bekomen dat het vee van alle besmettelijke ziekten bevrijd zou blijven.

IV. In de kerk te Andennes (prov. Namen) ziet men eene langwerpige, vierhoekige tafel in kalksteen, waarvan de vier hoeken door vier ronde zuiltjes ondersteund worden. Een vijfde zuiltje staat in het midden van het kleine monument, dat 1,96^{m} lang, 0,60^{m} hoog en 0,50^{m} breed is. De hoogte der opening, d. i. de ruimte tusschen de onderzijde der tafel en de bovenzijde van den vloer waar de zuilen op rusten, is 0,38^{m}.

De bestemming dier tafel is zeer zonderling. Degenen die lijden aan eene breuk, draaien driemaal al kruipende rond den middelsten pilaar.

Na dit verricht te hebben, kust de lijder de vier hoeken der tafel, werpt eenig geld in den nabijzijnden offerblok en leest een gebed ter eere van de H. Begga.

Op den feestdag dier heilige is de toeloop van zieken er zeer aanzienlijk. (*Annales de la Société archéologique de Namur*, IV, 270-271.)

V. De Bruggeling Anselmus Boëtius, geneesheer van Rodolf II (1552-1632), sprekende van den *cerauniasteen* (1) (vuursteenen bijlen van onze voorzaten uit den vóórhistorischen tijd), zegt het volgende :

« De Duitschers gelooven dat de zuigende kinders die aan breukziekten lijden, daarvan genezen zijn, zoo men dien steen in hunne wieg legt; en dat zij er zullen van bevrijd zijn, als zij de ziekte niet hebben. (*Traité des pierres précieuses*, 625.)

VI. Men plukt ijzerkruid op St. Jansdag en draagt het over zich, ten einde tegen breuken, enz. beveiligd te zijn. (COREMANS. *L'Année de l'Ancienne Belgique*.) Alfried HAROU.

(1) Deze steen heeft dien naam gekregen, omdat de gemeene man gelooft, dat hij met den bliksem uit de lucht valt.

Kempische Sagen.

11. (173.) Een Verschrikker van schrik gestorven.

In 1813, wanneer de « spinningen » nog in vollen bloei waren, had een boerenknecht voorgenomen de meisjes te verschrikken, die op eenen avond laat van een boerenhof op het gehucht « Rielen » onder Casterlee, waar het dien avond bijeenkomst was, zouden huiswaarts keeren. Om zijn doel te bereiken, plaatste hij zich, met een wit hemd over zijne kleederen getrokken, aan eene brug, waar hij wist dat de jongedochters moesten voorbijkomen. Doch nauwelijks is hij daar gezeten, of hij ziet, o schrik! nevens hem een spook, nog veel witter als hij. «Wie zijt gij?» vroeg hij. Het spook gaf geen antwoord. Buiten zich zelven van benauwdheid en vrees, liep hij, zoo hard hij maar loopen kon, naar huis, begaf zich te bed en was 's anderendaags een lijk. (*Gehoord te Thielen.*)

12. (174.) Van eenen Doodswagen.

Een dertigtal jaren geleden, reden eens twee gebroeders des nachts om beer naar Turnhout. Al klappende den weg vervolgende, bleef de eene plotselings staan en zeide tot zijnen gezel : « Zie eens, daar rijdt een doodswagen door het veld; en wat groot en nobel volk is er bij, juist gelijk bij de begrafenis van eenen rijke in de stad! » Zie nog al een, en daar verder nog al een, een heele stoet doodswagens! Ziet gij het dan niet, ze rijden dwars door het veld. Ik zie het zoo goed alsof het klaarlichte dag ware. Ze trekken er

snel van door en zullen kortelings uit het gezicht verdwenen zijn. » — De andere keek zijne oogen blind, maar zag niets. — Dien man was zoo iets meermalen overkomen, zonder dat de bij hem zijnde personen iets bemerkten.

(*Gehoord te Thielen.*)

13. (175.) Het Spook der « Hellegatbeek. »

Op de grenzen van Isschot en Heesten, twee gehuchten van Itegem, loopt eene beek, de « Hellegatbeek » genaamd. De plaats waar zij onder de baan doorloopt, was eertijds bekend als eene spookplaats en wierd daarom van menigeen des nachts geschuwd. Een brave inwoner van Itegem kwam daar eens op eenen Zondag, rond middernacht, voorbij en zag op de brug eene allerschoonste geplekte kat zitten. « Minnekepoes, waar gade gij? » vroeg de man. De kat antwoordde : « Jef de Weert die vraagt mij : Minnekepoes, waar gade gij? » Den man rezen de haren te berge van verveerdheid en het zonk hem in de beenen, zoodat hij nog nauwelijks gaan kon. Half dood van schrik kwam hij thuis aangeloopen. Naar de kat had hij niet meer durven omzien en wist alzoo niet waar zij gebleven was. (*Itegem.*)

14. (176.) Oorsprong en Geschiedenis der Kapel van O. L. Vrouw van Bijstand te Thielen.

In de 14e eeuw was Thielen nog maar een gehucht, toebehoorende aan de edele heeren van Leefdael, die niet verre van daar op een versterkt kasteel, met breede grachten omgeven, hun verblijf hielden. Te Thielen bestond te dien tijde noch kerk noch kapel, en de inwoners waren des Zondags verplicht naar Gierle te gaan, een nabijgelegen dorp, om er hunne godsdienstplichten te vervullen. Tegen de groote baan langs waar men kerkwaarts ging, op het gehucht « Prijstraat », ter plaatse waar nu de kapel staat, hadden onze godvruchtige voorouders aan eenen in den grond geplanten staak een klein kapelleken gehangen, waarin een O. L. Vrouwebeeldje geplaatst was met den titel van O. L. V. van Bijstand. Tal van lieden namen hunne toevlucht tot dit beeld en kwamen er de Moeder Gods vereeren

en haren bijstand afsmeeken. Velen wierden er geholpen, zoodat weldra het beeld wijd en zijd vermaard en als wonderdadig aanzien werd. Eenige inwoners van Lille, die daarover jaloersch waren, stolen op zekeren nacht, ten jare 1447, het beeld om het in hunne kerk te plaatsen. Maar wat gebeurde er? Op het grondgebied van Lille gekomen, werden zij ineens met blindheid geslagen, zoodat zij niet meer voortkonden en den weg niet meer vonden. Ten einde raad deden zij de gelofte aan Onze Lieve Vrouw, bijaldien zij het gezicht wederkregen, het Moedergodsbeeld aanstonds terug op dezelfde plaats te dragen waar zij het weggenomen hadden. Op denzelfden oogenblik werden zij van hunne blindheid genezen en volbrachten daarna hunne belofte. Deze wondere zaak kwam ter ooren van de edele heeren van Leefdael, en deze godvruchtige edellieden deden nog hetzelfde jaar, ter eere van het mirakuleus beeld, op dezelfde plaats eene kapel bouwen, die den naam ontving van kapel Onzer Lieve Vrouw van Bijstand. Zij werd bij gebrek aan pannen of schaliën met strooi gedekt. Niettegenstaande dat Thielen later eene parochiekerk kreeg en een vrij aanzienlijk dorp werd, nam de toeloop van volk tot de kapel, alsook de giften, nog van jaar tot jaar toe, zoodat men welhaast in staat was, deze merkelijk te vergrooten en te verbeteren, en heur het uitzicht te geven, dat zij tegenwoordig nog heeft. Ook werd er in 't vervolg, tot op den dag van heden toe, door den pastoor van Thielen alle Vrijdagen eene mis gelezen.

15. (177.) Tusschen twee Vuren.

Op eene eenzame plaats in de « Mechelbaan » (1) waar vroeger een kanadaboschje stond tusschen de eertijds vermaarde herbergen « 's-Gravenhage » en « Holland », hebben meermaals lieden, wanneer zij 's nachts rond twaalf uren daar voorbijgingen eene zoodanige hitte gevoeld, zonder nochtans iets te zien, dat de zweetdruppelen op hun voorhoofd kwamen, juist alsof zij tusschen twee heete vuren doorgingen. Dit duurde maar een twintigtal stappen en dan voelde men niets meer. (*Heist-op-den-Berg*)

(1) Ziet *Ons Volksleven,* 5e jaargang, 7e aflev., bladz. 122.

16. (178.) Spokerij op eene Hoeve.

In de « Bellestraat » te Kessel, niet verre van het zoo prachtige kasteel, staat eene vrij aanzienlijke hoeve, waar het over een twintigtal jaren verveerlijk spookte. Rond middernacht hoorde men daar meermaals een vreeselijk gerucht en een gerammel van hachten of kettingen, dat de bewoners den grootsten schrik op het lijf joeg. Het eene ongeluk volgde ook het andere op. Op zeer korten tijd stierven er acht koeibeesten, zonder dat men de kwaal kon gissen of er merkelijke ziekte aan ondervond. Uit de melk kon men bijna geene boter meer krijgen, bij zooverre dat de pachter niet meer wist wat aanvangen. — Op zekeren Zondag zegt hij tegen zijne vrouw : « Ik ga vandaag naar Lier om onzen heer die ongelukkige zaak eens uit te leggen, want als die spokerij blijft duren, kunnen wij onmogelijk nog boeren en gaan volkomen ten onder.» De pachter ging dan naar de stad, belde bij zijnen eigenaar aan en maakte hem met zijne ongelukken bekend. Deze aanhoorde hem zeer vriendelijk, stelde hem gerust en beloofde binnen eenige dagen eens te komen zien. — Drij dagen daarna kwam de heer op de hoeve aan en vroeg eenen man van goeden wil, om den volgenden nacht met hem de wacht te houden. Eene goede kennis van den boer stemde toe. Toen de nacht aanbrak, verscholen beiden zich in het voederkot en grendelden de deur langs binnen dicht. Rond middernacht hoorden zij het gedruisch en gerammel beginnen en er kwam zelfs iet aan het voederkot rammelen, dat er poogde binnen te geraken, doch dit gelukte niet. — « Wacht eens », zei de heer tegen zijnen makker, « ik ken die mannen ; ik zal ze eens vermoeide beenen geven, met ze twee of drij honderd uren van hier weg te zenden. » Daarop bewogen zijne lippen, langzamerhand verwijderde het gerucht en sindsdien heeft men van geene spokerij op de goeve meer gehoord. Ook de ongelukken hielden op. Edoch, nu verleden jaar heeft opnieuw een persoon die rond middernacht langs de hoeve ging, eene zwaar geladen hooikar door de geopende schuurdeur recht den schelft op zien rijden. De kar kwam uit de dreef van het

kasteel, en er stond geen peerd in, maar zij reed alleen, doch een groote zwarte hond liep er nevens.

(*Gehoord te Kessel.*)

17. 179. Een Jager, Zwarte-kunstenaar.

In vroeger tijd ging men veel naar het Hageland jagen of, beter gezegd, stroopen. Men trok daar 's nachts met een heel gezelschap op af, dat, zooals men wel denken kan, uit de raarste en aardigste mannen bestond. Een dezer, sterke Jan genaamd, muntte vooral uit door zijne zwarte kunsten. Op zekeren nacht, het was in den herfst, waren zij weer op strooptocht en kwamen, rond twee uren van den nacht, voorbij eene boerenhofstede. « Dat wij nu maar wat te eten hadden », kloeg er een uit 't gezelschap, « want mijn beer begint te dansen ». « Is het anders niet! » riep sterke Jan uit, « wij zullen te eten hebben. De boer van deze hoeve heeft gisteren avond brood gebakken en daarna zijnen oven vol peren gesteken, die nu reeds goed moeten gebraden zijn. Het ergste van de zaak is, dat de boer er met zijnen grooten doghond bij te slapen ligt. Maar kom aan, dat is toch niets, wij zullen de peren wel krijgen. Niemand van ulieden spreke één woord, zoolang ik het eerste niet zeg ». De stroopers gingen naar het bakhuis en vonden daar alles juist, zooals Jan had gezegd. De boer lag in eenen hoek te slapen, maar de hond lag beneden vóór den oven, juist waar men moest gaan staan, om de peren uit den oven te kunnen nemen. Jan was daarmede niet verlegen : hij pakte den hond bij den steert en sleurde hem wat op zij, waarna hij de peren een voor een uit den oven nam en aan de anderen overgaf. Daarna zette hij het scheel terug voor den oven en trok den hond met den steert op zijne eerste plaats, waarna de schelmen vertrokken. Toen zij een heel eind ver gegaan waren, zegde Jan : « Nu zult ge den hond achtereen wel hooren bassen ». Het woord was maar nauwelijks gesproken, of de hond liet zich hooren.

Op eenen anderen keer dat sterke Jan aan 't jagen was, werd hij door de gendarmen achtervolgd en deze sloten hem in, aan een der talrijke bochten van den Demer. Zij dachten, nu zullen wij hem wel beet hebben, maar Jan

legde heel statig zijn geweer op het water, ging er op staan, en op één, twee, drij, was hij aan den overkant gedreven, waar hij de harenmutsen eens terdege uitlachte.

(*Gehoord te Heist-op-den-Berg.*) Frans ZAND.

Kinderrijmen.

Touterliedje.

Jooske, wilt ge schole gaan?
— Ik en heb geen kouskens of schoentjes aan.
Steekt uw vaders pantoeffeltjes aan.
— Mijn vaders pantoeffeltjes zijn te groot.
Steekt er een busseltje hooi strooi in.
— Waar zal ik 't busseltjen hooi strooi halen?
Achter de boerkens hunnen wagen.
Het eerste wagensken dat daar aankwam,
Daar trok Joosken een busseltje van:
Moeder, heb ik nu genoeg?
— Jooske, gij hebt veel te veel,
Draagt een busseltje hooi strooi weer.
— Moeder, ik en durf niet.
Jooske, wil ik medegaan?
Zij pakte Joosken bij de hand,
Zij leidde hem langs 'ne waterkant,
Op dat waterken stond een brugsken
En op dat brugsken stond een huis.
Klop! Klop! Is Mijnheer de Bruyn niet thuis?
Mijnheer de Bruyn, ik besteed u mijn kind;
Gij moogt het niet slagen, of hij heeft het verdiend;
Gij moogt het niet laten naar huis toe komen,
Als 's morgens ten elf uren
En 's nachternoens om vier uren.
— Jooske, kom zegt uw les eens op.
Meester, ik en kan ze niet.
— Joosken, ik zal ze u leeren.
Meester, ik kan ze beter als gij.
't Is maar een blaaiken om te keeren.
De meester pakte zijn pennemes bloot,
Hij stak er Jooske van achter mee dood.

De jongens sloegen de boeken toe,
Zij liepen naar Jooskes moederken toe.
Jooskes moeder was niet thuis,
Zij zat van achter in 't zomerhuis;
Het zomerhuis was gesloten,
Kruipt dan door de goten,
De goten liggen zoo vuil en nat,
Kruipt dan door het mozegat.

(*Turnhout.*) J. C.

Vragen en Aanteekeningen.

9. (84.) **Berijmd Gevelopschrift.** — Verledene week was ik in Holland; te *Breukelen*, tusschen Utrecht en Amsterdam, moest ik stil houden voor de brug die over de Vecht ligt en toevallig was opengedraaid. Voor mij zag ik den winkel van eenen bakker en daarboven het volgende opschrift:

De tarwe, 't edelst graan dat op den akker groeit,
Door 's bouwmans vlijt gekweekt, door 's Hemels dauw besproeid,
Bak ik tot smaaklijk brood, beschuit en krakelingen,
Voor burger, boer en heer en ook voor vreemdelingen.

De tijd liet mij niet toe mij te vergewissen of het versje ook waarheid sprak, maar 't scheen daar al lange jaren te staan. Misschien, dacht ik, was die dichterlijke bakker in vroegere tijden, de leverancier van de historische, in de nabijheid liggende kasteelen (of *huizen* zoo als men in Holland veel zegt) *Oudaan, Nyenrode* en *Gunterstein.* F. L.

10. (85.) **Gambrinus, de Koning van het bier.** — De bierdrinkers dienen dit jaar in het oog te houden, daar wij thans in het sterfjaar van koning Gambrinus leven.

Wie het bier uitgevonden heeft, zal wel altijd verborgen blijven, doch de volkssage wil het evenwel weten; zij kent de eer er van aan zekeren Vlaamschen koning, Gambrinus toe.

De geschiedvorschers houden het er voor, dat deze sage in de 13e eeuw ontstaan is. Destijds regeerde Jan I als hertog over Brabant; in den volksmond hiet hij Jan en in 't Latijn noemde men hem Jan I of *Primus.*

Hij was een beschermer der ambachten en liet zich ook overhalen om de weerdigheid aan te nemen van het eerevoorzitterschap der brouwersgilde te Brussel. De dankbare brouwers plaatsten daarom zijne beeltenis in hunne gildezaal, waarop de hertog wordt voorgesteld met eenen bokaal schuimend bier in de hand.

Jan Primus werd na dien tijd als beschermheer van het bier vereerd, vooral omdat in die dagen het bier geduchte tegenstanders

vond bij de wijnboeren en ook op vele plaatsen voor het eerst eene bierbelasting werd ingevoerd.

Uit Jan Primus ontstond in de legende het woord Gambrinus, en uit den hertog groeide een koning, wien men niet alleen de bescherming, maar ook de uitvinding van het bier toeschreef. Jan Primus stierf juist 600 jaren geleden, in 1294. De sterfdag is niet bekend. Toch bestaat er aanleiding genoeg om ter eere der nagedachtenis van dezen verdienstelijken vorst een glas meer te ledigen.

Gezondheid dus, en eere aan de nagedachtenis van Gambrinus!

(*Uit de dagbladen.*) J. C.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, VII, Nr 2. — Het versieren onzer woningen (A. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Dietschen taalschat. De Blokmakerij (M. de Schryver). — Vlaamsche Spreuken en Zegswijzen (M. E. E. Amri). — Vertelsels. Klippels uit den zak (Th. van Heuverswyn). — Van 't Maneventje (P. B.) — Uit de Kinderwereld (A. v. H.). — Luiden en Wiegen (A V.) — Volksspelen (A. V.). — Volksbijgeloof (P. B.). — Dietsche belangen.

Het Belfort, IX, Nr 8. — Het socialismus en ons huishoudkundig leven (E. De Gryse). — Mgr. Freppel (E. Pauwels). — Sente Augustinus regule in dietsche (W. de Vreese). — De sterren (Fr. A. V. H.) — Vaderlandsch lied (Fr. de P.). — F. W. Weber's « Marienblumen » (E. De Lepeleer). — Uit de pathologie der taal (H. Meert). — De dans in 't Freiburger dal (J. Truyts). — Boekennieuws en kronijk.

Mélusine, VII, Nr 4. — Le cinqcentenaire de Mélusine (7 Août 1894) (H. Gaidoz). — La Fraternisation (H. Gaidoz) — L'Etymologie populaire et le folk-lore (H. G.). — Saint Eloi (H. Gaidoz). — Bibliographie.

Revue des Traditions populaires, IX, Nrs 8-9. — L'Épopée argonautique (Ch. Ploix). La Belle à la fontaine. II (Mme Destrichée) — Légendes. Croyances et superstitions de la Corse (J. Filippi). — Les rites de la construction. XX (R. Basset). — Ustensiles et bibelots pop. IV. (A. Ponchon). — Miettes de folk-lore parisien XXVII (A Certeux). — X. A l'Exposition d'Anvers (A. Harou). — Les Empreintes merveilleuses LVI-LVII (R. Basset) — Contes de l'Extrême-Orient. V-XV (R. Basset), — Pèlerins et pélerinages. XIII-XVIII (L. Morin, G. Fouju, A. Harou, P. M. Lavenot. — Petites légendes chrétiennes. VII (M. de l'Estourbeillon). — Le garçon vendu au diable (P. Sébillot).— Les Vêtements. I-IV (A. Harou). — Superstitions des civilisés. V (P. S.). — La femme obstinée. VI (A. Ponchon). — Les Métiers et les Professions (P. Sébillot). — Les Enseignes. I Enseignes des perruquiers (A. Certeux). — Le peuple et l'histoire (G. M. O. Beauregard). — Légendes lataviennes. XXII-XXIV (H. Wissendorff). — Mœurs épulaires. III Chanson après le repas (J. Tiersot). — Traditions et superst. des Ponts et Chaussées. VII (R. Basset). — Poésies sur des thèmes pop. XXXII (L Boivin). — Allusion à des contes pop. XIV-XV (P. S.). — Les fêtes pop de l'Anjou au XVIe siècle (L. Bonnemère). — Quelques locutions d'Ardèche (F. Fertiault). — Noms et gestes des doigts. XVII-XX (G. Fouju, A. Ponchon, G. de Rialle, M. Lecocq). — Les Ordalies. *Suite* (R. Basset). — La Brouette qui parle, conte. I-II (Morel-Retz, P. Sébillot).

De nieuwe Hollandsche Spelling, in strijd met de Taal van Dietsch-België.

(*Vervolg*).

Het Geslacht der zelfst. naamwoorden.

Het onderscheid tusschen het grammatisch mannelijk en vrouwelijk geslacht is uit de Hollandsche spreektaal sedert lang nagenoeg geheel verdwenen. « Alles wat zich niet door het duidelijk kenmerkende *het* onderscheidt », zegt J.W. Muller in *Taal en Letteren* (1), « wordt in de spreektaal in alle nv. van enkelv. en meerv. door het eenvormige *de* voorafgegaan, maar is voor ons taalgevoel *manlijk,* zoowel levenlooze *voorwerpen* als levende *dieren :* niet alleen dat een timmerman, van eene tafel of eene kast sprekende, zegt : hij *moet naar den winkel of we kunnen* hem ('m) *niet optillen,* en dat iemand die in de plaats daarvan dorst zeggen *zij,* uitgelachen of niet begrepen zou worden, maar ook alle levende wezens (uitgezonderd de mensch), zelfs de zoo onmiskenbare vrouwelijke huisdieren als de *kip* en de *koe* heeten hij ; ja,

(1) 3e Aflev., 1891, *Spreektaal en Schrijftaal in het Nederlandsch,* bl. 202.

indien ik mij niet bedrieg, zeggen zelfs de boeren van eene koe dat HIJ (1) *moet kalven!* Alleen de *kat* of *poes* wordt wel eens liefkoozend *zij* genoemd. Kortom, alleen het onzijdig geslacht wordt nog werkelijk onderscheiden, het *taalkundig* vrouwelijk geslacht van dieren en voorwerpen bestaat nog in de spraakkunst en de letterkunde : in twijfelachtige gevallen kan men niet meer met de *levende* taal te rade gaan, maar moet het geslacht van een woord bepalen naar *doode* taalregels of naar het gebruik bij oude schrijvers. » (1)

Men mag dus zeggen dat de Hollanders bijna alles wat niet onzijdig is, mannelijk nemen. Eene uitzondering wordt enkel gemaakt voor de namen der vrouwen en, ofschoon in verre na niet algemeen, voor de namen van vrouwelijke dieren, die eenen afzonderlijken naam dragen.

Desniettegenstaande komt de vrouwel. genitief *der, dezer, mijner* in de schrijftaal zoo dikwijls voor, dat men hem meermaals zelfs voor mannelijke woorden, behalve voor persoons-

---

(1) Bij 't vaststellen van het geslacht der dier- en zaaknamen en der afgetrokken naamwoorden hebben de Hollandsche spraakkunstenaars dus volstrekt geen rekening gehouden met de gouwspraken, die nochtans het oude en echte geslacht van zeer veel woorden bewaard hebben. Veel zelfst. naamw. hebben dan ook in de gesprokene taal van Dietsch-België een ander geslacht dan in de Woordenlijst van de Vries en te Winkel. Eenige voorbeelden : *Beest,* vr. (ook in 't Latijn); *berst,* vr.; *boek,* m ; *boot,* m.; *boterham,* m.; *brok,* vr.; *dood,* vr.; *gedacht(e),* o.; *gesp,* vr.; *ketting,* vr.; *mest,* o.; *moord,* vr.; *oog,* vr.; *oor,* vr.; *plicht,* vr. (ook in 't Hgd); *romp,* vr.; *schotel,* vr. (ook in 't Hgd.); *strot,* vr.; *vasten,* m.; *venster,* vr. (ook in 't Latijn); *uur,* vr. (ook in 't Lat.); *zwaan,* vr., enz. enz.

Ons geslacht mogen wij stout gebruiken, wanneer het op de oudheid steunt of algemeen in België gehoord wordt.

« By de hollandsche schrijvers », zegt Jan van Beers in zijne *Nederduitsche Spraekleer* (3e uitgave, bldz. 45 en vlg.) « vindt men een aental woorden in een ander geslacht gebruikt dan in de gesprokene tael van Nederduitsch België. Het dunkt ons dat men het geslacht zoo als het in België gehoord wordt, zou moeten volgen in de woorden, welke hier te lande het geslacht behielden dat zy oudtyds hadden... Ook in woorden wier geslacht in *al* de provinciën van Vlaemsch-België het zelfde is, zouden wij liever ons spraekgebruik dan de Hollandsche schryfwyze volgen; want het komt ons voor dat het geslachtsverloop door den invloed van uitspraek en andere omstandigheden, in Holland veel aenzienlyker dan ten onzent is geweest. »

en diernamen aantreft (1). Zegt men van eene *aardigheid* : « ik vat *hem* niet », men schrijft niettemin : « het fijne *der* aardigheid » en eene enkele maal zal men zelfs zoo spreken. En ieder oogenblik kan men in geschriften genitieven lezen als : « het moeilijke *dezer* arbeid », « het gevolg *zijner* angst, » enz. (2). Vandaar dat Kollewijn aan die woorden een *gemengd geslacht* toekent : *mannelijk*, zoo men het kenmerk van het geslacht zoekt in het gebruik der persoonlijke voornaamwoorden en der bezittelijke bijvoeglijke woorden; *vrouwelijk*, zoo men het zoekt in den genitief der lidwoorden en bijvoeglijke woorden.

Bewijst nu echter het gebruik van den vrouwelijken genitief voor de niet-onzijdige voorwerpsnamen en afgetrokken naamwoorden dat deze een gemengd geslacht hebben, d. i. in 't eene geval mann. en in 't ander vr. zijn? Volstrekt niet. Het kenmerk van het geslacht moet gezocht worden in het gebruik van het persoonlijk voornaamwoord en het bezittelijk bijvoegl. woord, en niet in den genitief, die in de levende taal niet meer bestaat.

« Er bestaat eenvoudig, zegt J. M. Hoogvliet (3), » in onze schrijftaal een *oratoris'e* of *versierende* Genitivus met het voorvoegsel *der*. Dit *der* was oorspronkelijk een Genitivusvorm van het lidwoord *de* voor het vrouwelijk enkelvoud en het gehele meervoud. Daar echter de completerende pendantvorm, die voor de' mannelijke' en neutere' Genitivus, nl. *des*, behalve in eenige weinige spreekwoordelijke uitdrukkingen zelfs in onze schrijftaal niet meer bestaat, ligt het voor de hand, dat de oratoris'e Genitivus met *der* nu en dan ook wel gebruikt wordt van woorden, die volgens de lang vervallen geslachtsonderscheiding in onze taal (lees : Hollandsche taal) eigenlijk mannelijk waren en dus met het voorvoegsel *der* oorspronkelijk niet konden worden verbonden. »

---

(1) Toch spreekt Dr R. Krul in den *Tijdspiegel* (1893, bl. 302) van den dienst *der hond*.

(2) *Voorstellen tot vereenvoudiging*, enz., bl. 20.

(3) *Kollewijn's taalbeweging toegelicht en verdedigd*, bl. 27.

Het is dan klaar dat de zelfst, naamwoorden die, zoo 't bij Kollewijn heet, een gemengd geslacht hebben, inderdaad *altijd* mannelijk zijn.

Volgens de aanhangers der nieuwe spelling zal men dus schrijven van eene *overwinning* : « *hij* is duur gekocht », « men heeft *hem* duur gekocht », « *zijn* vruchten zullen niet uitblijven », maar ook — waneer men om de eene of de andere reden den genitief wil bezigen — « de vruchten *der* overwinning ». Zoo ook van eenen *strijd* : « *hij* duurde niet lang » naast : de uitkomst *van de* strijd of *der* strijd », enz.

Eene uitzondering moet enkel gemaakt worden voor de niet-onzijdige stofnamen, die in de eene streek mannelijk en in de andere vrouwelijk gebruikt worden. Zoo hoort men in Holland, als er spraak is van *soep*, zoowel : « *ze* is te heet », als : « *hij* is te heet ». Van *wijn* : « *hij* is lekker », maar ook « *ze* is lekker ». Daarom wordt hier aan de schrijvenden alle vrijheid gelaten. (1)

*
* *

Staat het in de Hollandsche spreektaal met de geslachten zoo treurig geschapen, geheel anders is de toestand op dat punt in de andere Dietsche gouwspraken. Vlamingen, Brabanders, Limburgers — al de Dietschsprekenden misschien, behalve de Hollanders — hebben trouw het onderscheid tusschen het grammatisch mannelijk en vrouwelijk geslacht bewaard, al is dan ook het geslacht van sommige zelfst. naamw. niet overal hetzelfde.

Van eene *kas* zeggen wij : « ik heb *ze* zelf gesloten » ; van eene *overwinning* : « zij hebben *ze* duur moeten betalen » ; zoo ook : « die *tafel* staat niet recht op *heur*' pooten ! Natuurlijk, wij kunnen niet anders. Hoe verbaasd zou hier te lande de ongeleerdste mensch opkijken, moestet gij hem zeggen op zijn Hollandsch : « die *tafel* staat niet recht op *zijn*' pooten, ge moest *hem* 'nen voet of twee verschuiven ! » Ik geloof dat hij op zijne lippen zou moeten bijten, om niet in 'nen lach te schieten, en wie weet aanzage hij u niet voor eenen Waal of eenen anderen vreemdeling, die Vlaamsch geleerd heeft, maar het nog niet goed spreken kan.

(1) *Voorstellen tot vereenvoudiging*, enz., bl. 21.

Niet enkel door het gebruik van de persoonlijke voornaamwoorden en de bezittelijke bijvoeglijke woorden, wordt het vrouwelijk van het mannelijk onderscheiden, ook in de bijvoeglijke woorden, die het naamwoord voorafgaan, hoort men duidelijk het kenmerk van het geslacht. Gewoonlijk komt het bijv. woord dat vóór een mann. naamw. staat, in eenen anderen vorm voor, dan waneer het vóór een vrouwelijk naamw. geplaatst is. Dat is voornamelijk het geval met de bezittelijke en aanwijzende bijvoegl. woorden, met *een* (telwoord en onbep. bijv. woord), en ook, ofschoon in mindere mate, met het lidwoord en de hoedanigheidswoorden (z. verder *Verbuiging.*)

Besluit : Wij mogen hoegenaamd niet dulden, dat de geslachtsonderscheiding, eene der kostelijkste eigenschappen onzer moederspraak, uit de algemeene schrijftaal worde verbannen. Wat nog springende levend is bij de overgroote meerderheid der Dietschen, mag niet begraven worden.

(*'t Vervolgt*). Jozef Cornelissen.

De Haan en de Hen in het Volksgeloof. (1)

(*Vervolg*).

Zoo de haan kraait tusschen 4 en 5 uren 's morgens, of tusschen 10 en 11 uren 's avonds, is er verandering van weer ophanden (Thuin).

— Het weer zal veranderen zoo de haan kraait, waneer het nog nacht is (Taintignies).

— Men vreest het gekraai van den haan op St. Pietersdag, want het is de voorbode van slecht weder.

— De haan speelt eene groote rol in de tooverij en de oudnoordsche godenleer.

In de Edda leest men dat een haan met gouden kam de helden wakker maakte.

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, 193, 226.

Een zwarte haan kraait in de onderaardsche wereld.

Een haan uit de Edda, Vidhofnir geheeten, wordt door Fin-Magnussen (Lex. myth. 824, 1090) met den haan vergeleken, die de meiboomen versiert (Grimm., 387.)

De Hunnen of Magyaren, de Romeinen, de Germanen en Kelten hechtten godsdienstige denkbeelden aan den haan.

In de Kempen komen zwarte en geheimzinnige hanen, in den nacht van Allerzielen, driemaal kraaien op het dak van het huis, waarvan de eigenaar of de voornaamste huurder na éen jaar en éenen dag zal sterven.

In zijn werk over de Duitsch-Russische provinciën der Baltische zee, spreekt Kohl over de offeranden van hanen en hennen die de Esthlanders gewoon zijn te doen onder heilige boomen, in den nacht van Sint-Joris, Sint-Jan en Sint-Michiel. (COREMANS. *L'Année de l'Ancienne Belgique*.)

— De haan was bij onze voorouders een geluksvogel, in dezen zin dat zijn gekraai de booze geesten verdreef. Dit denkbeeld leeft nog onder het volk. In de overlevering over de schuur van Gallemaarde verjaagt hij den duivel. (COREMANS. *Bull. de la Comm. royale d'hist.* VII, 173).

— Waneer men op Sint-Jan den rooden haan den kop afkapt, bewaart men dien kop, als een beschermmiddel tegen den bliksem. (COREMANS. *L'Année de l'Ancienne Belgique*).

— Het spel van den *haan-profeet* is bij ons als gezelschapsspel bekend. Men zet hem op eene tafel en vindt eene kaart die vier en twintig letters, 'tzij runische, 'tzij gothieke, voorstelt in even zooveel hokjes, met graan gevuld.

Ieder graantje dat de haan pikt, verbeeldt eene letter, die woorden vormt welke de toekomst voorspellen. (*Id.*).

(*'t Vervolgt*). Alfried HAROU.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

(*Vervolg*).

3. (35.) Turnhout : De Muggenblusschers.

In den nacht van den 27ⁿ tot den 28ⁿ Januari 1687 hadden de Mechelaars met iever en moed de maan gebluscht, en 's anderendaags, zoo de kwâtongen zeggen, zorgvuldig de assche van Sint-Romboutstoren verzameld.

Op den 19ⁿ December 1722 viel hetzelfde voor aan de kerk van Sint-Germanus te Thienen.

Den 14ⁿ Mei 1746 zweefde er tegen den avond, rond den toren der St.Egidiuskerk te Brugge, eene dichte wolk vliegjes of muggen die, door de stralen der ondergaande zon verlicht, aan eenen dikken rook geleek. De Bruggelingen, schadebeletters en burgers, vielen ook dapper den toren aan 't blusschen.

Hetzelfde dat den Bruggelingen overkomen was, geschiedde ook aan de Sint-Pieterskerk te Turnhout, den 6ⁿ Juni 1755. Ook hier, zoo min als elders, bleven de Turnhouters ten achter en bluschten moedig, totdat alle gevaar voorbij was.

Eenige nijdigaards, die zeker dachten dat het tijd genoeg was om te gaan blusschen als de brand gedaan was, vonden het zeer geestig den naam van *Muggenblusschers* aan de Turnhouters te geven, maar deze ontvingen de hertelijke gelukwenschen van alle welmeenende burgers en namelijk van hunne rampgenooten de inwoners van Mechelen :

TURNHAUTO MITTIT MECHLINIA NOSTRA SALUTEM.

A. O.

---

(1) Z. *Ons Volksleven,* V, 132-135, 152-153, 189-192, 215-216, 228-229; VI, 90-91.

4. (36.) Brussel : de Kiekenfreters.

DIE spotnaam dagteekent van over verscheidene eeuwen. Onder Wenceslas (XIVe eeuw) hadden vele ridders zich vereenigd om den hertog van Gulik te bestrijden, die de rooverijen en strooptochten begunstigde. De ridders werden verslagen. Volgens Froissard was dit verlies te wijten aan de Brusselaars, die hunne peerden volgehangen hadden met flesschen, vleesch en levensmiddelen van allen aard en voornamelijk met *kiekens,* zoodat de dieren in hunnen gang belemmerd waren. Vandaar de spotnaam *Kiekenfreters*, die de Brusselaars tot den huidigen dag bewaard hebben.

5. (37.) Dworp : de Boschuilen.

MEN geeft aan de inwoners van Dworp (Brabant) den naam van *Boschuilen*, omdat het omliggende land een wild en woest uitzicht heeft. (A. WAUTERS. *Hist. des Environs de Bruxelles,* III, 714.)

Alfried HAROU.

Het Manneken in de Maan.

EENE der oudste en meest verspreide legenden is zeker die van den man in de maan. PLUTARCHUS reeds schreef eene verhandeling over het verschijnsel van een aangezicht en en kringen in de maan en CLEMENS VAN ALEXANDRIË beweerde dat in de maan de ziel eener Sybil huist. De middeleeuwsche dichters kenden de legende, en DANTE spreekt op twee plaatsen over den man in de maan; bij hem is het Kaïn, die daar verblijft. CHAUCHER zinspeelt op het sprookje van den maanmensch en SHAKESPEARE vermeldt meermaals eenen man in de maan, nevens wien men eenen hond en eenen doornstruik ziet. In Noord en Zuid, Oost en West, bij beschaafde en onbeschaafde volken, overal hoort de legende thuis, maar de voorstelling die men zich maakt van het beeld dat men in de maan meent te ontwaren, is in alle streken van de wereld niet dezelfde. Terwijl de bewoners van Oostelijk-Azië en de Indiaansche stammen van Noord-Amerika in de maanvlekken eenen haas of een konijn meenen te erkennen, zien de andere aardbewoners er eene menschelijke gedaante in.

Het ware een nuttig werk zoo volledig mogelijk de sprookskens te verzamelen die op die oude en eerbiedweerdige overlevering betrekking hebben. Dit wil ik beproeven met de medehulp van onze lezers, die belang stellen in deze zoo merkweerdige stof.

Twee belangrijke opstellen over het manneken in de maan verschenen in *Volkskunde*, I, bldz. 217, en het Duitsch tijdschrift *Am Ur-Quell* heeft overtijd een onderzoek, eene *Umfrage* geopend, waarin het reeds tamelijk veel bescheiden over dit onderwerp in 't licht heeft gebracht. Dat alles zullen wij in ons artikel benuttigen.

Wij beginnen met de legenden die in ons land bekend zijn.

I.

In den ouden tijd was er eens een man, die op 'nen Zondagmorgen naar het bosch ging om hout te rapen.

Toen hij eene heele bussel dood hout bijeenhad, laadde hij die op zijne schouders en ging naar huis.

Onderwege kwam hij 'nen ouden man tegen, die zijne zondaagsche kleeren aanhad en naar de kerk ging. Die ouderling was Onze Lieve Heer zelf.

« Weet gij niet », sprak hij tot den houtraper, « dat het vandaag Zondag is, en dat gij 's Zondags niet moogt werken? »

— « Bah! » spotte de andere, « wat gaat mij den Zondag aan!... Zondag of Maandag, dat is voor mij juist hetzelfde! »

— « Wel! » zei Onze Lieve Heer, « is het zoo, dan zal het voor u in 't vervolg altijd Maandag zijn, en gij zult voor uwe straf in de maan zitten tot aan den lesten dag des oordeels! »

En zie! oogenblikkelijk vloog onze houtraper naar de maan, waar gij hem alle avonden nog ziet zitten met zijne houtbussel op den rug.

II.

Een manneken moest hage (1) gaan snijden voor zijn vaders biekorven.

Als hij weerkeerde, was hij zoo zwaar geladen dat hij bijkans niet voortkost.

't Was al avond en helder maneschijn, want 't was volle maan.

Ons manneken zuchtte als hij gewaar wierd dat hij zoo moe was, en als hij peinsde dat vaders huis nog zoo verre stond.

Hij keek eens op naar de maan.

(1) Bramen, doornranken.

— Wat is zij schoon! zeide hij; ik wou dat ik er met mijnen bunsel in zate!

Dat woord was nog niet koud, of zie! hij vloog hij waarlijk naar de maan.

Daar zat eene oude vrouwe met 'nen grooten hond.

— Gij moet mij, zei de vrouw tot het manneken, een schoonen biekorf maken, eer moogt gij niet naar huis gaan.

De jongen maakte 'nen biekorf, maar de hond trok hem in stukken; de jongen maakte 'nen tweeden, maar de hond vernietigde nog eens zijn werk.

— Gij moet in de maan blijven, zei de vrouwe dan, zoolang de wereld staat.

En ja! kijkt in de maan als zij vol is, en gij zult hem nog zien zitten.

En, als de hond het manneken zijnen biekorf laat afmaken
Dan zal de wereld vergaan.

Zoo luidt het vertelsel van 't manneken uit de maan. (1)

III.

Er was eens een man die eenen bundel stroo gestolen had. Hij werd aangehouden, doch hield hij hoog en leeg staan dat hij onplichtig was. Zie! zei hij, als 't waar is dat ik dien bundel stroo gestolen heb, dan wenschte ik, dat ik in de maan vloog.

Die woorden waren nog maar uit zijnen mond, of o wonder! hij vloog omhoog met zijnen bundel stroo, recht de maan in!

Als 't volle maan is, zegt het volk, ziet gij hem nog altijd staan met zijn bundelken op zijnen rug. (2)

IV.

Daar was eens een boer die al zijne bramen laten uitsteken had. Maar op zekeren keer zag hij dat er eenige bundelkens van weg waren. Toen hij 's anderendaags aan 't hekken van zijne hoef stond, kwam er daar een arm, oud en gebogen manneken afgestapt met een bundelken bramen op zijnen rug.

— Dat zijn mijne bramen! riep de boer.

— 't Is niet waar, zei 't ventje.

---

(1) AMAAT JOOS. *Vertelsels van het Vlaamsche Volk*, eerste reeks, bldz. 28, nr 6. — (2) *Volk en Taal*, III, bldz. 278.

— 't Is zeker! donderde de boer.

— Hewel, als het de uwe zijn, mag ik in de maan vliegen! zwoer 't ventje.

Die woorden waren nog niet koud, of 't manneken vloog met zijn bundelken bramen recht in de maan. En 't zit daar nog... (1)

V.

Men meent in de maan het beeld te zien van eenen man, Pharao geheeten.

Deze Pharao, zegt de legende, ging op zekeren donkeren nacht de rapen van zijnen gebuur stelen, maar werd eensklaps in zijn eerlijk werk gestoord, doordien dat de maan plotseling helder begon te schijnen.

Vreezende ontdekt te worden, nam Pharao met zijne gaffel eenen doornen mutsaard op en maakte zich gereed om er de maan mee dicht te stoppen, toen God hem, voor zijne straf, in de maan trok.

Men onderscheidt in de maan nog bescheelijk den rapendief met zijnen doornen mutsaard, dien hij met zijne vork omhoog houdt. (2)

('t Vervolgt). Jozef CORNELISSEN.

De Duivel in het Volksgeloof en de Volkssagen.(3)

(Vervolg).

De legende verhaalt dat de kerk van Hakendover bij Thienen verschillende keeren door den duivel omvergeworpen werd. Zekeren nacht had een engel eenen draad rond de toekomstige kerk gelegd, waardoor deze zonder verdere ongevallen kon voltrokken worden.

Over dezelfde kerk verhaalt men nog eene andere legende, wáarvan de korte inhoud luidt : Aan den bouw der kerk werden twaalf werklieden gebezigd, maar 's Zaterdags, op den betaaldag, waren er altijd dertien. De dertiende was Onze Lieve Heer.

(1) *Volk en Taal,* VII, bldz. 27.

(2) A. HAROU. *Le Folklore de Godarville (Hainaut)*, bldz. 2.

(3) *Z. Ons Volksleven,* III, 52; IV, 125.

— Men verhaalt dat de duivel de kapel van O. L. Vrouw van Walcourt, door den H. Maternus gesticht, in brand stak. (*Société d'Arch. de Namur*, III, 315).

(*'t Vervolgt.*) Alfried HAROU.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

I.

1. Germaansch Tijdperk.

De godsdienstige feesten der Germanen waren tevens volksvermaken. Zij vierden ze in het heilig bosch, waar ook de volksvergaderingen gehouden werden. Die plaats was even veilig als heilig, de godsvrede rustte er op; het was een *Frijt-* of *Vrijhof*, eene plaats van vrede en vriendschap. Men wil dat hierom nog in de middeleeuwen beweerd werd, dat de wereldlijke rechter niemand mocht vatten binnen den omtrek van dertig schreden rondom de kerken, omdat deze plaats de Vrijhof was (1).

Nadat onze heidensche voorouders tot Christenen bekeerd waren, gingen zij, wegens hunne gehechtheid aan voorvaderlijke gebruiken, nog dáár om vreugde te bedrijven en bijeenkomsten te houden. Toen de bosschen niet meer bestonden en christene kerken de oude heiligdommen vervangen hadden, zijn nog langen tijd daarna bijeenkomsten, kermissen en spelen op de kerkhoven gehouden.

(1) *Nijhof's Bijdragen*, Nieuwe Reeks, Dl. II, bl. 204.

Onze heidensche voorzaten voerden in plechtigen optocht hunne goden door akkers en velden (1). Van deze goden verwachtten zij eenen rijken oogst. Al waren ze later van hunne oude vereerders verlaten, toch daalden ze, in hunne verbeelding, nog des nachts op de aarde neder en reden, hier en daar, met hunne wagens rond, waarvan op vele plaatsen sprookjes over eenen hellewagen, eenen vurigen-, eenen ijzeren- en andere wagens zijn overgebleven.

Het dansen rond vuren en 't springen over en door de vlammen was bij de Germaansche feesten een onmisbaar vermaak. Oud en jong danste om die vuren en zij zongen er liedjes bij, waarvan niemand een meer kent. Wie meedanste, deelde in den zegen hunner goden. Deze waren te meer over hen tevreden, naarmate ze vroolijk dansten en hoog sprongen. Na de invoering des Christendoms bleven deze vuren als Paasch-, Pinkster-, St. Jans- en St. Maartensvuren aangenaam opvlammen. Bij de hervorming poogden de kerkeraden en synoden, die — dwaas genoeg — deze vuren « superstitiën van het Pausdom » noemden, ze uit te dooven, maar 't gelukte hun evenmin als de eerste Evangeliepredikers. Wel heeft dė tijd ze op menige plaats doen verdwijnen, maar op vele plaatsen wordt er nog als vóór eeuwen rondom gedanst. (2)

Bij de gastmalen der Germanen werd altijd gevochten, want de eereplaats kwam den dapperste toe. En na den maaltijd, zoodra er maar bier genoeg gedronken was en een paar gasten twist kregen, begonnen de vechtpartijen opnieuw, hoe meer, hoe schooner; als er niet gevochten was, zouden ze geen plezier gehad hebben. En die oude Germaansche gewoonte, zegt J. ter Gouw, zit er bij ons gemeen nog diep in. Menige verjaar- of bruiloftsdag levert er soms nog de schilderachtigste bewijzen van. (3)

Ter eere van de dooden hadden de Germanen ook gastmalen, om te drinken, te zingen en vroolijk te zijn; dat deed de

---

(1) *Volksvermaken,* door J. TER GOUW.

(2) *Volksvermaken,* tot bladz. 19.

(3) Ibid., bl. 21.

ziel van den afgestorvene nog eens vermaak, meenden zij.

Als een jongeling tot man verheven werd, gaf dit ook aanleiding tot een vroolijk feestmaal, met vechtpartijen opgeluisterd; want hij moest toch toonen dat hij met de wapens wist om te gaan en ook, dat hij als een man drinken kon. Men zegt dat het rondloopen der lotelingen voor de militie — met het nummer voor den hoed, wel beschonken en zingende—de hedendaagsche vorm van dit oude gebruik is.

2. De Middeleeuwen.

EUWEN lang had het Christendom te strijden tegen de oude heidensche gebruiken, gewoonten en vermaken. De vrome Evangeliepredikers vernietigden de altaren, de boomen, enz. der Heidenen, doch vermochten niet gemakkelijk de herinnering daaraan uit den geest des volks te roeien.

Vele gebruiken en vermaken die nog eeuwen later in zwang waren, worden door het landvolk bij trouwpartijen, in sommige streken van Nederland nog onderhouden, zooals het strooien en versieren, het rondrijden der bruid door den omtrek, het dansen rond het kroontje der bruid en het « bruiloft! bruiloft! » roepen, het schatten der bruid en al wat dies meer zij. Deze gebruiken meent men uit den Germaanschen tijd afkomstig te wezen. En evenzoo de eerste beginselen der kinderbieren en doopmalen. Al waren de Germanen heidenen, toch doopten zij hunne kinderen in wateren, door hen als gewijd aanzien. In Noord-Brabant bestaan nog, of werden vóór korten tijd althans kuilen of putten gevonden, door de eerste geloofsboden tot doopplaatsen gewijd, en waarin wellicht ook heidenen zullen gedompeld zijn.

Zij vermaakten zich met steen- en spieswerpen, springen, bal-, lot- en dobbelspel, klimmen, wedloopen en schaatsenrijden.

Jagen, vogelen en visschen zal toen wel de eene voor den kost de andere voor het vermaak verricht hebben.

De adel hield zich liefst met tornooien of steekspelen bezig, welk vermaak uit de wapen- en krijgsspelen voortgekomen is. De vorsten gaven deze spelen nabij hun hof of op ruime

pleinen. Het was een wezentlijk volksfeest, waar alle standen des volks deel aan namen en waar ieder naar moest komen kijken. Deze spelen verloren na de uitvinding van 't buskruit hunne beteekenis en vervielen in de zestiende eeuw geheel.

De jacht was een ander zeer gezocht vermaak van de edelen. Jagen en vliegen door bosch en hei, met honden en valken, deden de gravinnen en edelvrouwen even geerne als de graven en heeren. Van Karel den Groote's tijd was 't reeds den geestelijken verboden. Door 13de-eeuwsche zedenmeesters werd ook al den vorsten en edelen verweten, dat ze zich te veel aan dat vermaak overgaven (1). Rondom Postel is dit jachtvermaak lang door voorname personen uitgeoefend. (Welvaarts.)

Verder vonden de edelen op hunne kasteelen genoegen in schaak- en dobbelspel en, in de 13e eeuw, in zang, dans en muziek. Schaatsenrijden was mede eene geliefkoosde uitspanning van den adel.

Het kaartspel kwam hier in de 14e eeuw in gebruik. Toen vermaakte men zich ook reeds met bommen of trommen, cimbalen, trompetten, bazuinen, fluiten, harpen, vedels, luiten, enz. en ook andere speeltuigen die thans niet meer bekend zijn.

In de vroegste middeleeuwen, toen er nog weinig steden bestonden en de poorters eerst opkwamen, verschilden de spelen en vermaken der stedelingen weinig of niet van die der dorpers. Aan hunne vermaken, gedeeltelijk uit den heidenschen tijd overgebleven, werden nieuwe christelijke toegevoegd, waaronder de mysteriespelen en de kermissen de voornaamste waren. De tornooien werden opgevolgd door de schuttersfeesten, die vooral in de 15e en de 16e eeuw, heel de Nederlanden door, prachtig gevierd werden. Onedelen en adellijken vermaakten zich met kaatsen, boogschieten, kegelen, klootschieten, klotsen, beugelen, ringrijden of ringsteken, enz.

In de herberg zitten was in de middeleeuwen niets schandelijks, een waar vermaak, dat niet enkel in drinken en spelen

---

(1) *Volksvermaken*, bl. 27-31.

bestond, maar waar ook veel belangwekkends te zien en te hooren, ja zelfs veel te leeren viel. Daar kwamen allerlei kunstenaars, vreemde kramers, die zeldzame en kostbare dingen uit andere landen meebrachten, enz.

Drinkgelagen namen overigens in de middeleeuwen eene eerste plaats in. Niet alleen in herbergen, maar ook in de woningen van grooten en geringen, van poorters en dorpers, zoowel onder vrouwen als mannen, in de gildekamers, enz. hadden ze plaats.

Gastmalen kwamen bij alle gelegenheden te pas : eten was de hoofdzaak, vermaak het doel. Om dit laatste kwam men er alleen. Men zeide : « Hoe meer zielen, hoe meer vreugd. » Elk bracht het zijne uit eigen keuken, kelder of kast mede, aan welk oud gebruik veel weerde gehecht werd.

In de 13e eeuw verlichtte men bij feestelijke gelegenheden de huizen op driederlei wijzen : met flambouwen, lanterens, of met keersen voor de vensters. In de 14e eeuw vermaakte men zich al met het afsteken van vuurwerk.

Nooit zijn de Nederlanders zanglustiger en muzikaler geweest dan in de middeleeuwen, bepaald van de 14e tot de 16e eeuw.

In de 14e eeuw heerschte ook in ons land eene danswoede, die van het eene gewest naar het andere oversloeg. Men noemt het de Sint-Veits- of Sint-Jandans, ook « St. Jansevel. »

3. Na de Kerkhervorming of Reformatie.

TOEN de Hervorming was ingevoerd, werden verscheidene oude gebruiken, als « onnutte superstitiën », hetzij als « ongeregeldheden » verboden, althans in de steden. Op het platteland viel het handhaven van dit verbod moeilijker. Veel geraakte, ook hier in de 17de eeuw in onbruik, wat nog in de 16de in volle tier was.

Op het laatst der 16e eeuw vermaakte men zich, vooral op de Zondagen, met kaartspelen, kaatsen, klotsen, zingen, dansen, rederijken, enz.

De vrouwen hadden ook hunne kransjes, waar veel gebabbeld werd.

De voorraad van liederen nam in getal toe, doch verloor veel aan zeden en weerde.

In deze eeuw begonnen de koffiehuizen op te komen, waar deftige burgers vergaderden om te drinken, te rooken en te spelen.

Het tabakrooken, hier in het laatst der 16e eeuw in gebruik gekomen, nam in de volgende zeer toe. Uit pijpjes van aarde en klei gebakken, met kleine koppen, en stelen, niet langer dan een vinger, rookte men toen.

Thee, omtrent het jaar 1650 alhier in gebruik gekomen, was de koffie omtrent 20 jaren vóór. Deze twee dranken hier allengs meer in zwang komende, dronk men minder bier.

In 't midden der 17e eeuw waren de zeden bedorven. De geleerde schrijver P. C. Hazart, Jezuïet, meldt in zijnen « Triomph van de Christelijke Leere » 1e deel, 1683, dat ouders hem hadden verklaard, dat de jonkheid nooit zoo bedorven was geweest dan in dien tijd.

(*'t Vervolgt.*) P. N. Panken.

Besmettelijke Ziekten.

De vuren die met Sinksen op de hoogten ontstoken worden, verjagen de pest, de besmettelijke ziekten en de andere kwaaddoende geesten. (Coremans. *L'Année de l'Ancienne Belgique.*)

— Waneer eene besmettelijke ziekte op het punt is van uit te bersten of alreeds heerscht, beweert men dat de vogels vertrekken of naar andere niet besmette streken verhuizen. Zij hebben een voorgevoel van hetgeen er gaat gebeuren. (Fait-lez-Seneffe, Henegouw.)

Waneer eene besmettelijke ziekte onder het vee uitbrak en groote verwoesting aanrichtte, ontstaken de boeren van de omstreken van Gent vuren, om den geest te verjagen die er de oorzaak van was. Die vuren hieten Noodvier.

Op den bepaalden dag, zetten zij aan hunne deuren een

komfoor, en ieder huis of hoef was gehouden een bepaald aantal brandhouten te leveren, die men verplicht was op eene vooraf aangewezene plaats te dragen; daar sloeg men in den grond eenen eiken paal, waarin een gat was geboord, in hetwelk men een houten haspel stak; vervolgens besmeerde men den paal met vet, opdat hij beter branden zou en rondom stapelde men het brandhout op en stak het in brand.

Iedereen ging vervolgens naar huis en keerde weder met al zijn vee dat men driemaal rond den brandstapel deed gaan. Na deze ceremonie namen verscheidenen eenen brander mee naar huis dien zij fijnstampten en onder het voedsel der dieren mengden. (*Messager des sciences hist.*, XXVIII, 338.)

Deze feiten doen zien dat het volk geloofde, dat de besmetelijke ziekten het werk zijn van den boozen geest.

Alfried Harou.

Kempische Sagen.

18. (180.) Van eenen Boerenknecht die kwade perten kon.

Wanneer men den Aarschotschen steenweg verlaat en rechts afslaat om naar Begijnendijk te gaan, komt men aan eene hoeve, waar reeds lange jaren geleden een boer woonde, die eenen knecht had, die standvastig den Zondag en Maandag dronk. Omdat hij anders nog al goed oppaste en dubbel werk verrichtte, liet de boer hem blijven wonen, hoewel hij hem over zijn slecht gedrag meermaals berispte. Op zekeren Zondag middag zegde hij aan den knecht: « Peeter, nu moest ge toch eens zorgen van morgen vroeg op uwen post te zijn, ik zou Donderdag geerne met eene vracht koren naar de merkt rijden, en dan hebt ge uwen tijd noodig om die gereed te maken. De knecht zei ja en ging naar de kermis in het naburige dorp. Het werd Maandag, Dijnsdag en Woensdag, maar geen knecht te zien. Donderdags 's morgens kwam mijnheer afgestapt. De boer speelde op zijnen poot en verweet hem

zijne dronkenschap, maar de knecht zei niets anders als dat de boer zich maar zou gereed maken om naar de merkt te rijden, dat daartegen alles wel zou gereed zijn. De knecht ging op den korentas en zooveel schooven hij kon afwerpen, zooveel werden er door onzichtbare geesten of duivelen afgedorschen en opgebonden. Het graan werd gezuiverd, in zakken gedaan en op de kar geladen, zoodat, toen de boer reisveerdig was, de kar graan ook gereed stond. Ge kunt wel denken dat de boer verslagen stond en dat hij zijnen knecht eenigen tijd later deed vertrekken. (*Gehoord te Boisschot*).

19. (181.) Een Soldaat die tooveren kon.

IK heb het mijnen grootvader meer dan eens hooren vertellen. In den tijd dat hij soldaat was, behoorde er een tot zijne kompagnie, die tooveren kon. Des nachts zat hij schier altijd in boeken te lezen en zoo men hem vroeg hoe hij dit zoo altijd, zonder bijna te slapen, kon volhouden, was zijn onveranderlijk antwoord : « Ik wenschte ook zoo goed en gerust als gijlie te kunnen slapen. » Wierd hij gestraft, dan wilde hij niet dat de deur van het gevang gesloten bleef, alhoewel hij geene moeite deed om er uit te geraken. « Ik wil den dag zien, en weten wat er in de kazerne omgaat », zegde hij. Geviel het nochtans dan men de deur sloot, dan wierp hij er met zijne policiemuts tegen en zij vloog dan met zulk geweld open, dat zij op hare hangsels kreesch. In dien tijd bestond het gebruik dat de gestrafte soldaten tot hunne schande, met kapoot of tuniek omgekeerd moesten uitgaan. Dit wilde hij nooit doen. Men gebruikte dan somtijds geweld om hem te dwingen zijn kleedsel averechts aan te trekken, maar zoohaast hij zijne armen uiteensloeg, vloog het aanstonds andersom. Iedereen had schrik van dien soldaat en men was genoodzaakt hem zijnen zin te laten doen.

(*Gehoord te Heist-op-den-Berg.*) Frans ZAND.

Vragen en Aanteekeningen.

11. (86.) **Oude Rechtsgebruiken.** — Een reglement der stad Antwerpen van het begin der 14de eeuw beveelt dat « alle tavernen potten... sullen wesen eenen goeden, dwersen duim meerder en

hooger dan de gereghte mate es ofte gedraecht op die peyne van V scellingen en de potte on twee gesleghen van de coremeesters. »

Dezelfde schikking vindt men in een reglement van Maastricht van 1380. Gelukkige tijden!! (*Costumen van Antwerpen*, uitgave van 1872, boekdeel I, Nr 52. — Costumen van Maastricht, uitgave van M. Crahay, Nr XLVIII.) Zie *Handelsblad* van den 26n Juni 1894. A. O.

Inhoud van Tijdschriften.

Dietsche Warande, VII, Nr 5. — Van de Idealen in de kerkelijke schilderkunst (S. Beissel) — Alle begin is moeilijk. Schets uit het leven van Conradius Kreutzer (E. Polko). — Het katholieke Duitsche kerkelijk lied tot op de 19e eeuw (M. B.). — Lessen en raadgeviegen uit een handschrift van Jan de Neve (J. Broeckaert). — Daniël Seghers, van het Gezelschap Jezu, bloemschilder. 1590-1661 (J. F. Kieckens). — De groote Uutzet of Wereldtentoonstelling te Antwerpen (A. De Ticheler). — De gebruikskunst in de Wereldtentoonstelling te Antwerpen (P. de Mont). — Boekenkennis. — Omroeper. — Bijlagen.

Het Belfort, IX, Nrs 9-10. — Baron Bethune (G. van den Gheyn). — Mgr. Freppel (E. Pauwels). — Sente Augustijns Regule in Dietsche (W. de Vreese). — Broer-Jan (P. Danco). — Gladstone (J. Feskens). — Landjuweel van 1479 (Fr. de Potter). — Stultitia Crucis (E. de Lepeleer). — Driemaandelijksch overzicht (J. Cl). — « Gent door de eeuwen heen » (A.). — Vacantiefeesten (E. S.). — Boekennieuws en kronijk (X.).

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, VIII, Nr 3. — Quelques réflexions sur la persistance et la transmissibilité des types iconographiques (Goblet d'Alviella). — Un chef d'œuvre ignoré (G. Lefèvre). — Découverte et fouille de puits et de galeries préhistoriques d'extraction de silex, à Avennes, prov. de Liége (Bon A. de Loë). — La publication des anciens textes (G. Hecq). — Documents relatifs à des tapissiers d'Audenarde, Bruxelles, Paris, etc. (E. J. Soil). — Les plus anciens échevins de la ville de Bruxelles. Essai d'une liste complète de ces magistrats pour les temps antérieurs à l'année 1339 (A. Wauters). — Procès-verbaux des séances. — Mélanges.

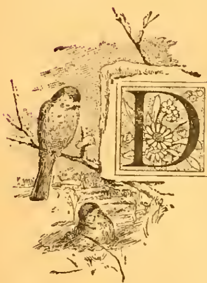
Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, IV, Nr 3. — Das Ei als kosmogonische Vorstellung (Dr F. Lukas). — Die Zahlen im dänischen Brauch und Volksglauben (H. F. Feilberg). — Die Hölle auf Island (K. Maurer) — Die Sitten der Turken in Bulgariën (S. Ivanoff). — Haus- und Hofmarken (F. Ilwof). — Der Schuk im Volksglauben (P. Sartori). — Der volkstümliche Kalenderglaube in Ungarn (A. Hermann). — Kleine Mitteilungen. — Bücheranzeigen.

De nieuwe Hollandsche Spelling, in strijd met de Taal van Dietsch-België.

(*Vervolg*).

Verbuiging.

De hoofdverandering, » zegt de heer Kollewijn, « die wij in de verbuiging niet alleen der lidwoorden en bijvoeglijke naamwoorden, maar ook van vele voornaamwoorden en telwoorden wensen in te voeren, bestaat in de gelijkmaking van de derde en vierde naamval aan de eerste. Deze wijziging volgt almede uit ons streven, om de schrijftaal meer te doen overeenstemmen met de spreektaal » (1).

De spreektaal maakt inderdaad geen onderscheid tusschen Nominatief, Datief en Accusatief, en dit is niet aleen het geval in Holland, maar in geheel Nederland en Dietsch-België. Om de bedieningen der woorden aan te duiden, beschikt de gesproken taal maar over één enkelen vorm, die voor alle naamvallen volkomen dezelfde is. Hierin komen alle gouwspraken met de beschaafde Hollandsche spreektaal overeen. Zoo men echter de Hollandsche verbuiging der bijvoeglijke woorden vergelijkt met de wijze waarop ze in de Vlaamsche en Brabantsche gouwspraken verbogen worden, dan ziet men, dat er in dit opzicht een nog al aanmerkelijk verschil bestaat tusschen het Hollandsch en het

(1) *Voorstellen tot vereenvoudiging onzer spelling en verbuiging*, bladz. 21.

Zuidnederlandsch taaleigen. In het beschaafde Hollandsch toch, hebben alle bijvoeglijke woorden onveranderlijk denzelfden vorm, onverschillig of ze vóór een mannelijk, vóór een vrouwelijk of vóór een meervoudig naamwoord staan, terwijl zij integendeel in 't Vlaamsch en 't Brabantsch een *mannelijken* en een *vrouwelijken* vorm hebben.

De volgende voorbeelden zullen dit klaar doen zien.

Verbuiging van het lidwoord en het hoedanigheidswoord

Mannelijk enkelvoud.

	In 't Vl. en Brab. :	In 't beschaafde Holl. :
N., D. en A.	Den dikken tak.	De dikke tak.
—	Den hooge stoel.	De hooge stoel.
—	De zwakken boom.	De zwakke boom.
—	De zieke jongen.	De zieke jongen.

Aanmerking. — Het bijvoegl. w. gaat uit op *n*, telkens het volgende woord met *b*, *d*, *h*, *r*, *t* of eenen klinker begint. (1)

Vrouwelijk enkelvoud.

	In 't Vl. en Brab. :	In 't beschaafde Holl. :
N., D. en A.	De groote kerk.	De groote kerk.

Aanmerking. — De hoedanigheidswoorden, uitgaande op eenen klinker of op *d*, *l*, *m*, *n*, *r* en *w*, missen in 't Brabantsch vóór vrouwelijke naamwoorden den uitgang *e*, waneer een lange klank die medeklinkers voorafgaat. Ook waneer *m* van eenen anderen medeklinker voorafgegaan is. Hetzelfde heeft plaats in 't meervoud. *'En lui vrouw, lui vrouwen; 'en goei moeder, goei moeders; 'en vuil straat, vuil straten; 'en ruim zaal, ruim zalen; 'en arm stad, arm steden; 'en schoon bloem, schoon bloemen; 'en zuur peer, zuur peren; 'en grauw kat, grauw katten.*

Ik en kan niet verzekeren, of dit verschijnsel ook in het Vlaamsch waar te nemen is.

Onzijdig enkelvoud.

	In 't Vl. en Brab. :	In 't beschaafde Holl. :
N., D. en A.	Het wit schaap.	Het wit(te) schaap.

Aanmerking. — Ik heb opgemerkt, dat in 't Brabantsch het hoedanigheidswoord in 't onz. den mann. vorm kan aannemen.

(1) In sommige streken alleen voor *d*, *h*, *t* of eenen klinker.

Zulks gebeurt dikwijls, waneer het voorafgegaan is van *zoo een* (zulk). *Zoo e vette vleesch, zoo'n dunne garen, zoo e slappen bier, zoo'n heete vier.*

Meervoud.

In 't Vl. en Brab. : In 't beschaafde Holl. :
M., D. en A. De dikke takken, groote kerken, witte schapen (1).

Verbuiging der bepalende bijvoeglijke woorden.

	Mann. enk.		*Vrouw. enk.*		*Onz. enk.*		*Meerv.*	
	Vl. & Br. :	Holl :	Vl. & Br. :	Holl. :	Vl. en Br :	Holl. :	Vl. en Br. :	Holl. :
N., D en A.	Mijne(n)	Mijn	mijn	mijn	mij(n)	mijn	mijn	mijn.
—	Uwe(n)	uw	uw	uw	uw	uw	uw	uw.
—	Zijne(n)	zijn	zijn	zijn	zij(n)	zijn	zijn	zijn.
—	Heure(n)	heur	heur	heur	heur	heur	heur	heur.
—	Onze(n)	onze	ons	onze	ons	ons	ons	onze.
—	Hunne(n)	hun	hun	hun	hun	hun	hun	hun.
—	Deze(n)	deze	dees	deze	dees	dit	dees	deze.
—	Dieë(n)	die	die	die	dat	dat	die	die.
—	Éene(n)	één	één	één	éé(n)	één	—	—
—	E'ne(n), 'ne(n)	een ('en)	'en	een ('en)	e(n)	een ('en)	—	—
—	Geene(n), enz.	geen	geen	geen	gee(n)	geen	geen	geen.

Aanmerkingen. — 1. Voor het mann. geslacht volgen de bepalende bijv. woorden denzelfden regel als het lidw. en de hoedanigheidsw., en hebben dus den uitgang *n*, telkens dat zij van *b, d, h, r, t* of eenen klinker gevolgd zijn. *Mijnen duim, zijnen raad, 'nen boom* (2).

2. *Die* wordt in sommige streken *diene(n)*.

3. De *n* van *mijn, zijn, één* (telw.), *'en* (onbep. bijv. w.) en *geen* valt in 't onz. weg vóór *f, g, j, k, l, m, n, p, s, v, w* en *z*. *Mij geld, zij peerd, e kind, gee volk.*

4. Waneer de bezitt. bijv. w. aleen komen vóór de woorden *vader, moeder, papa, mama, grootvader, grootmoeder, stiefvader, broer, zuster, halfbroer, halfzuster, kozijn, schoonbroer, schoonzuster, zwager*, nemen zij den vorm aan van 't onz. enk. *Mij vader, zij zuster, heur broer, hun zwager.*

De bepalende voornaamwoorden volgen dezelfde regels als de bijv. woorden :

---

(1) Ziet de aanmerking onder *Vrouwelijk enkelv.*

(2) Ziet de nota aan den voet van bldz. 182.

	Mann. enk.		Vrouw. enk.		Onz. enk.		Meerv.	
	Vl. & Br.:	Holl.:	Vl. & Br.:	Holl.:	Vl. & Br.:	Holl.:	Vl. & Br.:	Holl.:
N., D. en A.	De mijn(en)	de mijne	de mijn	de mijne	het mijn	het mijne	de mijn	de mijne.
—	Den uwe(n)	de uwe	de uw	de uwe	het uw	het uwe	de uw	de uwe.
—	Dezelfde(n)	dezelfde	dezelfde	dezelfde	hetzelfde	hetzelfde	dezelfde	dezelfde.
—	Degene(n), enz.	degene	degeen	degene	hetgeen	hetgeen	degeen	degene.

Uit bovenstaande tafels blijkt dat wij. evenals de Hollanders, voor de onderscheiding van den Nominatief en Accusatief of Datief niet het minste gevoel hebben. Maar, is de naamvalsbuiging uit onze gesproken taal verdwenen, wij hebben nog eene verbuiging tot onderscheiding van geslacht en getal, die in de beschaafde Hollandsche spreektaal niet en bestaat. Ik zeg, in de beschaafde Hollandsche spreektaal, want men verbeelde zich niet, dat de mannelijke vorm maar aleen in België zou gehoord worden en in Nederland volslagen onbekend zou wezen! Integendeel, in de meeste Noordnederlandsche gouwspraken komt men hem tegen. Roorda getuigt dat die vorm gebruikt wordt, niet enkel in het Zeeuwsch, dat zoo nauw met het Vlaamsch verwant is, in het Bommelsch evenals in het Noordbrabantsch, in het Tielsch en in het Betuwsch, alsook in het Dordtsch, waarin men zelfs *e'nen os* en *e'nen haan* zegt; maar ook aan gene zijde van Rijn en Lek, op de Veluw, in het graafschap Zutfen en in het Overijselsch. Zelfs in het eigenlijke Hollandsch is het gebruik van den uitgang *n*, wel niet overal, maar toch in veel streken, vrij menigvuldig (1).

Zoodat de volle mannelijke vorm op *n*, dien de Kollewijnianen willen begraven, nog leeft op de tong van de groote meerderheid der Dietschen, al bezigen zij hem zoowel voor den Nominatief als voor den Datief en Accusatief.

Kollewijn en zijne volgelingen willen gaan schrijven : *Zet* die *stoel in* de *hoek, breng* die *man eens in* de *tuin*. Goed. Maar als wij het ons nu eens in 't hoofd staken te schrijven : *Dez*en *hof is grooter als den uwen, zijne zoon is eenen oppassende jongen*, wat zouden die heeren daarvan wel zeggen?

Wat het niet verbuigen van de bezittelijke bijv. woorden,

(1) *Verhandeling over het onderscheid en de behoorlijke overeenstemming tusschen spreektaal en schrijftaal, inzonderheid in onze moedertaal.* Leeuwarden, G T. N. Suringar.

van het telw. *één* en de onbepaalde *een* en *geen* betreft, iedereen weet dat dit geene nieuwigheid is. Reeds in 1858 deed Roorda (1) den voorstel om die woorden, met uitzondering van *onze*, geregeld onverbogen te laten. De meeste Hollandsche schrijvers doen het dan ook en zetten : *in zijn tijd*, *aan een heer*, *geen kans, uit mijn oogen*, welke taalverminking, zegt Hoogleeraar J. te Winkel, meer dan eenige andere te betreuren is. Maar waneer wij nu ook eens *dees schoon stad*, *ons warm kleeren* en andere afgesleten vormen in de schrijftaal gingen overbrengen, hoe zou dit de voorstanders der Kollewijnsche spelling aanstaan?

Ik meen dat wij best zullen doen ook in zake van verbuiging het hekken aan den ouden stijl te laten hangen. Maar, zou hier een aanhanger van het Kollewijnsche stelsel kunnen opwerpen, de verbuiging die thans in de schrijftaal gevolgd wordt, is evenzeer met uwe spreektaal als met de onze in strijd! Het Zuidnederlandsch weet zoo min als de beschaafde Hollandsche spreektaal van een onderscheid tusschen de naamvallen! Heel waar. Maar gemelde verbuiging erkent onzen mannelijken vorm, dien we niet geerne zouden opofferen, en dat doet de uwe niet.

De Hollandsche verbuiging en deugt niet voor ons, en de onze en deugt niet voor de Hollanders. Laten wij, Dietschen uit Noord en Zuid, ons dus maar blijven behelpen met de gewone verbuiging, die alleen op de oudheid steunt en daarenboven het voorrecht heeft de duidelijkheid in ons schrijven te bevorderen.

('t Vervolgt.) Jozef Cornelissen.

(1) *Verhandeling over het onderscheid en de behoorlijke overeenstemming tusschen spreektaal en schrijftaal.*

Volksgebruiken in Klein-Brabant. (1)

(*Vervolg*).

16. De Patattenfooi.

Een bewijs dat de landbouwers, als ze wat weelde hebben, er ook goed van leven, biedt ons de patattenfooi, die naar het zeggen der oudjes, reeds in 1805 bestond. Gedurende eene week, heeft de pachter met zijne werkmansploeg gesteken (2) en een schoonen kuil aardappelen bijeengebracht. Aan het gewoel en gejoel der werklieden is 't te zien dat ze vóór den avond gedaan krijgen en dat het er zal spannen op het pachthof. Inderdaad, de avondklok luidt nog, als reeds het volksken rond de groote tafel zit, waar wel 20 tellooren vol gebrokte karnemelk staan te dampen. Na dit gerecht, dient men van alle soorten van aardappelen met stokvisch op, en ten laatste verschijnen de diepe kommen met stijve gesuikerde rijstpap, zoo koud als ijs. Of er dan binnengespeeld wordt? Om te sluiten, brengt de pachter 2 of 3 potten bier boven, die onder 't zingen uitgedronken worden. Alf. J. C.

* *
*

De aardappel- of patattenfooi bestaat ook overal in de Kempen, met dit verschil, dat het werkvolk er niet onthaald wordt op stokvisch en gesuikerde rijstpap, maar wel op pannekoeken of koekenbak met koffie. Hier en daar is het gebruik in zwang, eenen koek te bakken met verward vlas in. Deze koek is bestemd voor de « patattenklos », d. i. voor hem of voor haar, die op het veld den lesten aardappelstruik heeft uitgesteken. Jozef Cornelissen.

17. De Koffiefooi.

Bij de geboorte van een kind, zijn de kinderen uit de geburen van de straat niet te keeren, omdat er suiker gaat uitgedeeld worden. — Na heuren kerkgang noodigt de

(1) Z. *Ons Volksleven,* VI, bl. 46, 128.

(2) *Steken* = aardappelen uitdoen — inoogsten.

moeder peter, meter, verwares (1) en kennissen uit om 's Zondags 's achternoens bij haar te komen koffie drinken. — Gesuikerde krentenboterhammen met koffie trekken nog al aan en de koffiewijven ontbreken dus niet op het feestje. Van dien dag af zegt men :

« Moeder X heeft haren koffie (café) gegeven ». Hetzelfde gebeurt bij een huwelijk, dan is 't de vrouw die aan de jonkheid uit de geburen haren koffie geven moet. Alf. J. C.

*
* *

Dit gebruik is insgelijks in de Kempen, onder de meer begoede boeren en burgers, in zwang. Na heuren kerkgang onthaalt de kraamvrouw bloedverwanten en vriendinnen op rijstpap met suiker en krentenboterhammen met koffie. Eertijds at men op dit feestje de traditionneele « zuipe », eene heete biersoep met beschuit, waar de suiker en de eieren niet in gespaard waren, een gebruik dat thans aan 't uitsterven is. Jozef Cornelissen.

18. Bij de Eerste Communie.

Bij de kinderen, die geen kerzelaar (2) zijn, — een ding dat ge uw leven lang moogt hooren, — bakken ze daags vóór de eerste Communie — een Zaterdag — wafelen. Des Zondags, na de plechtigheden, komen de eerste communicanten uit het dorp elk met eenen maat (die ver van de kerk woont) naar huis middagmalen, waarna zij in de bijzonderste huizen een bezoek afleggen. Daar wordt al eens gevraagd of ze diepe tasschen (zakken) hebben en de kinderen, wetende dat er altoos wat afvalt, staan gereedelijk toe dat de moeder of vader des huizes er eens in taste. Na het lof gaan zij samen 's pastoors wijn proeven en in zijnen hof een poosje spelen. Rond den vijven echter gaan zij rond in de huizen van al de eerste communicanten waar hun wafelen, bier en andere lekkernij wordt aangeboden. Alf. J. C.

*
* *

Dezelfde gebruiken bestaan ook in de Kempen. Te St. Antonius en andere omliggende dorpen worden de eerste-communicanten

(1) *Verwares* = vroedvrouw, baker, voedster.
(2) *Kerzelaar zijn* = uitgesteld zijn om reden van deugnieterij of onwetendheid.

« gepaard », de jongens met de jongens, en de meiskens met de meiskens. Die verre van de kerk wonen, krijgen eenen maat uit het dorp, bij wien zij na de mis gaan koffiedrinken. Ook wordt er voor gezorgd, dat de armste kinderen bij de meer begoede kunnen gaan middagmalen.

Te Vorst, waar de kinderen hunne Eerste Communie doen op Palmenzondag, worden de eerste-communicanten, bij hunne intrede in de kerk, door den geestelijke, vergezeld van de misdienders, met palmtakken ingehaald. Jozef CORNELISSEN.

19. Derde Meidag.

De dienstboden, zoowel als de meesters, willen hunnen verlofdag, den derden Mei, op hunne manier vieren. Dan is 't een gelach, en geschater; een gerij en gerots, een gerol en gegrom, als ware heel de wereld logelaten. Hier ziet ge onbehendige meesters, nu met de handen vol werk, alles verkeerd behandelen, terwijl knechten en meiden kommerloos feesten; dáar rijden dienstboden met hunne kist op kruiwagen of kar naar eenen nieuwen post. Waar ge 's morgens een vergramden meester en een barschen dienstbode ziet scheiden, zult ge 's avonds 'nen baas en 'nen knecht lachend met de beenen onder de tafel zien zitten. Zij, die niet van woonst veranderen, trekken tegen avond, naar een naburig dorp waar al de dienstboden gewoon zijn derden Mei te vieren. Of er daar gesprongen en gedronken wordt, hoeft niet gezeid; slechts laat in den nacht keeren de kermisvogels huiswaarts en droomen daar van vreugde en vermaak totdat 's meesters geroep hen al vroeg in den ochtend uit den slaap zal wekken. Om te weten wat er dan in hen omgaat, als ze weer een lang jaar werkens voor hen zien liggen, moet ge zelf geen dienstbode wezen.

28. De drie Maandagen.

Op de Maandagen van Opdorp-, Londerzeel- en Bornhem-kermis, wordt er drij uren in de ronde niet gewerkt. Van oudsher verrichtten de naburige dorpelingen dan geen slag. Vele van hen gaan naar de kermis; de andere, in hun werkmansplunje, nemen in hun dorp deel aan verschillige spelen,

zooals het bollen of het kaatsen, waarin vleesch, worsten, kleederen, enz. voor eenen kleinen inleg te verkampen staan. Op vele plaatsen bakken ze op die dagen ook koeken en wafelen.

21. De Misdieners in de Goede-Week.

Hier en daar doen heden nog, lijk eertijds overal, de misdienders hunne jaarlijksche ronde. Dit gebeurt in de Goede-Week. De oudste misdiender draagt eenen korf, de tweede houdt de beurs, een derde opent en sluit telkens de deur. Overal zijn die brave jongens welkom : hier ontvangen zij eieren, daar geld, elders worden zij onthaald op bier of boterhammen.

(*Lippeloo, St. Amands, Breendonk, Willebroek, Oppuurs, Malderen en omstreken.*)

(*'t Vervolgt.*) Alf. J. C.

*
* *

Eertijds gingen in de Kempen, niet enkel de misdienders, maar ook de koster, de pastoorsmeid (voor den pastoor) en de veldwachter in de Goede-Week om eieren rond.

Ik kan niet verzekeren of dit gebruik nog ergens in zwang is, maar 't is wel te denken. Over een veertigtal jaren bestond het te Zoersel en de meeste dorpen uit de streek en, nog geen tien jaar geleden, haalden te Vorst de misdienders en de koster in de Goede-Week eieren rond. In dit laatste dorp en in de omliggende plaatsen zal dit nog wel het geval wezen. Jozef Cornelissen.

Het Manneken in de Maan. (1)

(*Vervolg*).

VI.

Een man, Bazin geheeten, ging 's nachts uit stelen op het veld van zijnen gebuur. Deze was op zijne hoede en hield eene oog in 't zeil. Van zijnen kant had de dief alle voorzorgen genomen, om niet gezien te worden :

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 168.

zelfs had hij eenen mutsaard dorens meegebracht, om er de maan, die juist vol was, mee dicht te stoppen. Maar de eigenaar van het veld betrapte hem op heeterdaad. Bazin, om hem schrik aan te jagen, riep met eene holle stem: « Ik ben uit mijn graf opgestaan en kom hier, in den naam van God, om de kleine en de groote mee te nemen ». De andere op den loop en Bazin kon gerust ajuin en rapen uittrekken. Maar, zoo hij er al in gelukte aan de menschelijke gerechtigheid te ontsnappen, aan de straf van God ontkwam hij niet. Hij werd veroordeeld om in de maan te zitten met zijnen bundel dorens. Het samengetrokken gelaat dat wij in de maan zien en dat zoo treurig de aarde bekijkt, is het gelaat van den dief. De moeders maken hunne kinderen bang voor Bazin als voor Croquemitaine en zeggen hun, waneer zij iets misdoen : « Kijk! Bazin heeft u in de oog! » (Luiksche legende) (1).

VII.

In de maan, zegt men te Florenville (Luxemburg), ziet men het aangezicht van Kaïn, die, beschaamd over zijne misdaad, zich in den dag niet durft vertoonen. 't Is daarom dat de maan maar aleen 's nachts schijnt.

Somwijlen, om zich beter aan het gezicht der menschen te onttrekken, verbergt Kaïn zich achter eenen doornstruik. Men onderscheidt zijnen mond, zijnen neus en zijne ooren, dat is, wat wij de vlekken in de maan heeten (2).

VIII.

Men ziet in de maan Kaïn, die eenen kruiwagen voortstoot. Hij is veroordeeld om dien kruiwagen te voeren tot aan het einde der wereld, tot straf voor zijne misdaad (Chassepierre, Luxemburg) (3).

IX.

Een groentenverkooper, zoo vertelt men in Groningen, sprak eens onwaarheid ten opzichte van zijne koopwaar en

---

(1) A. Harou. *Mélanges de Traditionnisme de la Belgique*, bl. 2-3.

(2) A. Harou. *Mélanges de Traditionnisme de la Belgique*, bl. 3.

(3) Mededeeling van den heer A. Harou.

voegde er bij, dat hij met juk en groentenmanden naar de maan mocht vliegen, zoo hij gelogen had. Nauwelijks had hij dit gezeid, of hij werd met heel zijnen rommel naar de maan verplaatst (1).

X.

Volgens de Geldersche boeren is de man in de maan een arme drommel geweest die op Kerstnacht met zijnen hond uitging om hout te stelen, en voor zijne straf met houtbussel en hond naar de maan vloog (2).

XI.

Een dronkaard lag aan de helling van eenen heuvel met zijn hoofd op eenen takkenbos te slapen, toen de opkomende maan, die juist sikkelvormig was, met de punt van haar benedensten hoorn zoowel in het touw van den takkenbos als in den broekzak van den zatlap haakte, en beiden van den grond lichtte en met zich naar de hoogte meenam. De vent, in die hangende positie wakker wordende en vreezende naar omlaag te zullen vallen, werkte zich op en plaatste zich overeind tusschen de hoornen van de maan, en nam den takkenbos op zijnen nek, hopende, na eene uur of wat, als de maan onderging, er bedaard weer uit te stappen. Dat is hem echter tot heden niet gelukt, en tot schrik van alle dronkaards, moet hij ten eeuwigen dage in de maan blijven pronken (3).

XII.

Volgens anderen is de man in de maan de eerste tabaksrooker geweest, die tot straf, dat hij de menschen tot schoorsteenen maakte, door den schoorsteen naar de maan gevlogen is (4).

XIII.

Te Salzwedel in Altmark verhaalt men dat in de maan een meisje zit te spinnen. In een dorp uit de buurt woonde eene weduwe met hare dochter, de beste spinster uit den omtrek.

---

(1) *Navorscher*, Bijblad, 1855, bldz. 26. — (2) J. Van Lennep en J. ter Gouw. *De Uithangteekens*, D. II, bldz. 222. — (3) J. Van Lennep en J. ter Gouw. *De Uithangteekens*, D. II, bldz. 221. — (4) Ibid , D. II, bldz. 222.

Zij verdiende daardoor voor zich zelve en hare moeder den kost. Maar het meisje had een gebrek : zij was verzot op spel en dans en dat wierd haar ongeluk; want op eenen Lieve-Vrouwedag (waarop naar het volksgeloof de ongehoorzame kinderen dadelijk na eene overtreding van het vierde gebod gestraft worden) was zij gaan spinnen en had hare moeder beloofd vóór middernacht thuis te zijn. Onderwege naar huis hoorde zij echter, dat ergens muziek gemaakt en gedanst wierd ; zij bleef dansen en springen tot verre na middernacht. De moeder wierd eerst ongeduldig, toen ongerust, en zeide : « Ik wou dat het ongehoorzame kind in de maan zat en daar spinnen moest ! » Dadelijk wierd deze wensch vervuld en nog heden zit zij in de maan, waar zij de fijne draden spint, die in den herfst op de aarde vallen (1).

(*'t Vervolgt.*) Jozef CORNELISSEN.

Vertelsels.

6. (53.) Kavie, kavoe! gaat op en toe!

EEN oud manneken ging hout rapen in 't bosch. Terwijl hij bukte om een taksken op te rapen, hoorde hij onder in den grond eene zware mansstem zeggen :

Kavie! kavoe!
Gaat op en toe!

Die woorden waren nog maar pas uitgesproken, of daar gaat, op eenige stappen van hem, een perksken gras omhoog gelijk eene val. Het was daar de ingang van een roovershol, en er kwamen drij zwarte mannen uitgekropen. Ge kunt denken hoe ons ventje verschoot! Hij had nog maar hun haar gezien, of hij zat al vol schrik achter 'nen strunk. Zoogauw als de roovers weg waren, kwam ons manneken achter zijnen boom uit, en ging nieuwsgierig naar de val kijken. Ze was toe. Hij probeerde om ze op te lichten, maar 't was

(1) *Volkskunde*, I, bldz. 217.

verloren moeite. « Hoe hier binnengeraakt? » peinsde hij. Terwijl hij daar al stond te verzinnen,wierd hij ineens denken op de aardige woorden die de roovers uitgesproken hadden, en hij zei :

Kavie! kavoe!
Gaat op en toe!

Die woorden waren nog niet koud, of de val ging omhoog, en het ventje daalde langs eenen trap in het hol. Hij komt in eene groote zaal uit, die vol zilveren geld ligt; hij komt in eene tweede vol gouden geld; in eene derde, waar voor duizenden en duizenden franks bankbriefkens opeengestapeld liggen.

Het gouden geld stak nog meest van al het ventje zijne oogen uit : hij ging algauw zijn hout uitschudden, en laadde zijnen zak vol gouden geld. Toen hing hij hem op zijnen rug en trok af met zijnen buit, al sleurende zooveel hij maar sleuren kost. Op de woorden :

Kavie! kavoe!
Gaat op en toe!

ging de val weer omhoog en viel achter zijne hielen toe. Thuis gekomen, schudde het ventje zijn geld allemaal in zijnen kelder. De volgende dagen ging hij nog verscheiden keeren terug, totdat hij eindelijk 'nen heelen berg goudstukken in zijnen kelder had liggen en zoo rijk was als het water diep is.

Nu wou hij zijnen schat eens gaan natellen, maar als hij al 'nen halven dag lang geteld had, zag hij nog niet, dat hij iet gevorderd was. « Wacht, peinsde hij bij zijn zelven, » 't is beter dat ik het meet. Hij ging dan naar zijnen gebuur den mulder om eene meukensmand te leenen. Toen hij ze 's anderendaags wederom droeg, vond de mulder twee goudstukken tusschen de wijmen zitten en, als eerlijk man, wou hij ze teruggeven.

« Houdt gij die maar », zei het ventje, « 't komt er bij mij op geen goudstuk op aan : ik weet er nog zooveel liggen! »

— « Wat! » riep de mulder verblijd, « weet gij gouden geld liggen? Willen wij er samen eens naartoe gaan? »

— « Ja, dat wil ik wel doen », antwoordde het oud manneken. En zij gingen getweeën naar den rooverskuil in 't bosch, en trokken ieder met 'nen zak vol bankbriefkens en goudstukken naar huis.

's Anderendaags kwam de mulder het ventje uitroepen, om nog een reisken naar den geldkelder te doen.

— « Ga nu maar aleen, » zei 't manneken, « ge weet nu den weg; ik ga niet meer mee, want ze zouden ons wel eens kunnen vastgrabbelen. »

De mulder trok dan maar aleen naar 't roovershol en laadde zijnen zak alweer vol gouden geld. Ineens hoort hij de roovers van verre aankomen en wilt zich spoedig uit de voeten maken, maar eilaas! hij is de wondere woorden vergeten, die de val kunnen doen openen toegaan. Hij vindt van alle aardige gezegden uit, die er iet of wat op trekken; hij stoot en stampt, maar niets genaderd : de val blijft gesloten. De roovers komen al dichter en dichter, en de mulder, niet wetende waar blijven, vlucht vol angst in eene kas.

De roovers zeggen :

« Kavie! kavoe!
Gaat op en toe! »

— « Dat is 't, zucht de mulder.

Maar 't is te laat!

Hij hoort de roovers ondereen zeggen : « Zie! ze hebben weer aan ons geld gezeten : daar staat nog een volle zak!... De dief moet hier zijn, want 'k riek menschenvleesch!... Daar in de kas! »

— « Nu ben ik er aan, » peinst de mulder. De moordenaars rukken de kas open en trekken er den sukkelaar uit, die meer dood was als levend.

— « Ha! ha! » grijnzen de schelmen, « 't zijde gij, mulderken, die ons besteelt! »

— « Neen... 't is... 't is... 't oud... 't oud ventje uit mijne geburen, » hakkelt en snikt de mulder.

— « Wacht! we zullen u leeren! » zeggen de zwarte mannen en meteen pakken zij den armen bloed vast en kappen hem den kop af.

En daar kwam een verken met 'nen langen snuit en mijn vertelselken is uit!

(Schelle.) Lenaard Lehembre.

Dit vertelsel is eene episode van het welbekend Arabisch sprookje *Ali-Baba en de veertig Roovers* uit *De Duizend en éénen Nacht*, waaraan het ongetwijfeld, hoewel niet rechtstreeks, ontleend is. Bijna letterlijk hetzelfde vertelsel is te vinden in Sébillot's *Contributions à l'étude des contes populaires* 2e deel, *Contes populaires de la Haute-Bretagne qui présentent des ressemblances avec des*

contes imprimés), onder den titel *Secundum, ouvre-toi*, maar de episode van den gebuur, die door de roovers in het hol gedood wordt, ontbreekt. J. C.

Besmettelijke Ziekten. (1)

(Vervolg).

Waneer gedurende den nacht van den 1n Januari de wind geweldig waait, moet men zich aan de pest verwachten. (Tuinman. *Voorteekenen van het weder*, bldz. 3).

— Waneer er op Lichtmisdag mist hangt, heeft men besmettelijke ziekten te vreezen (de Reinsberg, *Calendrier belge*, I, 91.)

— Op Lichtmis ontsteekt de Kempische landbouwer de gewijde keers en laat drij druppels was lekken op en achter de oor van ieder zijner ossen, peerden en koeien, om ze tegen alle besmettelijke ziekten te vrijwaren (*Ibid.*, I, 91.)

— De rijmspreuk der Fransche boeren :

> De Ste Pharaïlde la chaleur,
> c'est sa colère et not' malheur

heeft betrekking op den 11en nacht (11 nachten na Kerstmis), waaraan in de Laustz nog het geloof verbonden is, dat waneer de regen dien dag door zonneschijn gevolgd wordt, dit de pest en andere besmettelijke ziekten doet voorzien. (Coremans, *La Fête de Joul*, 23, 24.)

— In veel plaatsen zeide men eertijds dat de voorbijgang van den *Wandelenden Jood* samenviel met de verschijning van de cholera. In zijne *Histoire des environs de Bruxelles* haalt A. Wauters een voorbeeld aan, tot staving van die bewering.

— Het is goed op Sinksen de stallen te reinigen door middel van vuren, waarin men geneverbeziën werpt, en op dien dag vuren te ontsteken op de hoogten; want dergelijke vuren verjagen, naar het volk gelooft, de pest en de kwaaddoende geesten. (Coremans, *L'Année de l'ancienne Belgique*, 23, 81-82.)

---

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 177.

— Te Gallemaarden, een dorp bij Geeraardsbergen, was het eertijds op den 25n Januari het gebruik, dat een man, met een wit hemd over zijne kleederen, te peerd de straten van het dorp en die der naburige dorpen doorreed, en onder het volk kleine bollekens van roggemeel met zout wierp, terwijl hij deze woorden uitsprak : « Zout, ik werp u met de hand die God mij heeft verleend. » De boeren verzamelden gretig die bollekens en gaven ze aan de beesten te eten, vastelijk overtuigd dat zij de kracht hadden om het vee tegen alle besmetting te vrijwaren. (DE REINSBERG, *Calendrier belge,* I, 76.)

HEILIGEN, DIE TEGEN BESMETTELIJKE ZIEKTEN AANROEPEN WORDEN.

Te Anderlecht wordt de H. Guido aanroepen tegen den buikloop, de besmettelijke ziekten en de ziekten van peerden en vee.

— In België zijn elf kerken toegewijd aan St. Sebastiaan, den machtigen beschermer tegen de pest. (*Ibid.*, I, 66.).

— De H. Rochus, wiens voorspraak men inroept tegen de pest, wordt veel vereerd in België.

In de stad en het bisdom Luik wordt hij vooral gediend. Nevens de hoofdkerk is eene plaats, die aleen tijdens eene wreede besmetting van de ziekte bevrijd bleef, ter oorzake van een beeld van den heilige, dat zich daar bevond. (*Ibid.*, II, 102.)

— De H. Macarius wordt insgelijks aanroepen tegen de pest.

— Te Meerbeek wordt de H. Berlinde vereerd, wier voorspraak men bijzonderlijk inroept tegen besmettelijke veeziekten,(*Ibid.*,I,99.)

— De H. Antonius is mede een beschermheilige tegen ziekten van menschen en dieren.

Te Merchtem in Brabant, gaat den 17n Januari eene plechtige processie, ter eere van den H. Antonius en ter gedachtenis dat het dorp eertijds, door zijne voorspraak, van de verwoesting der pest werd bevrijd. (*Cal. Belge*, I, 61.)

— Te Leuze (Henegouw) werden de reliquieën van den H. Badilo ten tijde van besmetting, openbaar uitgesteld. Dien dag verlieten de kinderen vroeger dan naar gewoonte de school en gingen naar de kerk, waar zij, binnentredende, zegden : « Goeden dag, St. Badilo ! »

Hetzelfde gebeurde, waneer de reliquiekas weggebracht werd; dan zegden ze : « Tot wederziens, St. Badilo! »

— De kermis van Bergen dankt haar ontstaan aan eene processie die voor den eersten keer in 1349 uitging en ten gevolge waarvan eene besmettelijke ziekte, die sedert verscheidene maanden in de stad heerschte, geheel verdween.

Uit dankbaarheid voor eene zoo groote weldaad, stelden de geestelijkheid en het magistraat eene jaarlijksche processie in, ter eere van de H. Drievuldigheid en Sinte-Waudru. (*Ibid.*, I, 380.)

— Onder den titel van « Troosteres der Bedrukten » wordt te Deysbeke bij Sotteghem een Lieve-Vrouwebeeld vereerd tegen de kwaadaardige koortsen en de besmettelijke ziekten. (*Ibid.*,) II, 160.)

— Eertijds zag men te Thienen een wonderbeeld der H. Maagd, die er voornamelijk aanroepen werd tegen de pest, omdat door hare voorspraak de inwoners in 1597 verlost werden van deze ziekte, die alsdan vreeselijk in de stad woedde. (*Ibid.*, I, 354.)

Alfried Harou.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

(*Vervolg*).

3. Gebruiken en Vermaken in onzen tijd.

Alle oude lieden zeggen dat het hier in hunne jeugd veel vermakelijker toeging dan tegenwoordig, en er zelden een geruime tijd verliep, waarin niet eens of meermalen eene vroolijke partij plaats had, zooals ik die in vele handschriften mededeelde. Voor al dit gemis bestaan echter eenige andere genoegens, als liedertafels en zangersfeesten, harmonieën en muziekuitvoeringen, landbouw- en veeteeltfeesten, tentoonstellingen, vuurwerken, schitterender dan ooit in eene vorige eeuw, pleizierreizen, mastklimmen, zakloopen, enz.

Tot dezen tijd kwamen de kermissen in de eerste plaats in aanmerking. Hiernaar verlangt vooral de mannelijke en vrouwelijke jeugd zoo zeer, hoofdzakelijk met het oog op het

dansen, hetwelk daarbij steeds onafscheidelijk was, en nu niet meer als in vorige eeuwen, alleen om het vermaak, maar veelal uit drift zou geschieden. De R. K. geestelijken raden het kermishouden meer en meer af, en 't vermindert thans ieder jaar in dit oord.

De jaarlijksche kermis werd tot omstreeks het jaar 1870 in deze landstreek nog schier in elke parochie met onbedwongen vroolijkheid en luidruchtigheid gevierd. Tot vóór weinige jaren namen nog alle standen deel aan de kermis, waarbij het gemeen soms zoo uitgelaten en opgewonden is, dat het de verbazing der vreemdelingen opwekt.

Evenals in meerdere oorden onzer provincie, wordt soms de kermis, daags of 's Zondags daarna, begraven. De kermis, door eene pop voorgesteld, wordt onder gejoel en het nuttigen van sterke dranken begraven. Te Goorle, bij ons Kempenland, geraakte bij dat gebruik, Zondag 17 Sept. 1871, de gemaakte stroopop in brand in eene schuur der herberg, waardoor het gansche gebouw de prooi der vlammen is geworden. (Z. *Meierijsche Courant* van 23 datum).

4. Opmerkingen van verschillenden aard.

Spel en vermaak zijn voor den mensch onmisbaar; doch, worden zij te veel genoten, dan ontaarden zij niet zelden in ergerlijke misbruiken. Afschaffing en verbod vermochten altijd minder dan de verspreiding van beschaving en godsdienst. « De woeste bekkesnijders en dolle vastelavondsgekken van weleer », zegt J. ter Gouw, « waren door geen keuren of plakkaten en evenmin door preeken en tractaatjes te verdrijven, maar zij weken vanzelf terug, waar de volksbeschaving veld won. »

Men kan de kenmerkende karaktertrekken eener natie veel beter leeren kennen uit de volksgebruiken en -vermaken, dan uit staatsinstellingen; want de gebruiken en vermaken hebben invloed op de zeden des volks, en de zeden op de vermaken en gebruiken.

Van den vroegsten tijd af waren de volksgebruiken en volksvermaken van grooten invloed op taal en spreekwijzen,

en tevens — de kinderspelen vooral — een open boek, waaraan leeraars, wijsgeeren en dichters vergelijkingen, lessen en voorbeelden ontleenden.

De spreekwoorden zijn de sprekendste bewijzen van de indrukken, die het levendigst op 's volks geest gewerkt hebben. Honderden spreekwoorden zijn ontleend aan — of toegepast op kermis en Vastenavond, Paschen en Pinksteren, drinken en dobbelen, tornooien en bekkesnijden, zang, dans en muziek, schietboog en tooneelspel, jagen en visschen, bal- en kaartspel, kegelen, beugelen, kaatsen, kolven, knikkeren, slootspringen, stokpeerdje en pop, enz. Zij bewijzen hoe onze voorouders aan spel en vermaak dachten en dit overal bij te pas brachten.

Van de volksvermaken kregen ook plaatsen en straten hunnen naam.

In het vroegste tijdperk zijn de volksliedjes slechts eenvoudige en korte deuntjes, die van mond tot mond gaan en, telkens gewijzigd of, onder latere indrukken, weer vergeten en door andere vervangen worden. Aan die deuntjes ontbreekt doorgaans alle kunstvorm : poëten kunnen ze zoo niet maken ;'t is de wildzang van het volk. Eene opgave van volksliedjes hoort hier niet thuis : ik heb ze ook elders verzameld.

Schraal en dikwijls erg verward zijn de berichten nopens oude volksgebruiken en vermaken. Hetgeen daaromtrent uit het volksleven nog had kunnen opgezameld worden, heeft men laten verloren gaan. IJdel is het jammeren daaròver, dewijl dit toch niet meer op te sporen is. Men moet tevreden zijn met hetgeen men nog kan te weten komen.

Dat vele oude gebruiken en vermaken in den Germaanschen voortijd wortelen, is zeker; maar van alle dáár de herkomst te willen vinden, is dat oudheidzucht niet wat ál te ver drijven?

Zeer veel is overal, schier in elk tijdvak, doch wellicht nooit zoo menigvuldig en aanmerkelijk dan binnen de laatste halve eeuw, ook hier veranderd; langzamerhand worden gebruiken en gewoonten van vroegere dagen verdrongen en afgeschaft.

(*'t Vervolgt.*) P. N. PANKEN.

Inhoud van Tijdschriften.

Volk en Taal, VII, Nr 5. — Onze Vlaamsche dagwijzers (A. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den Dietschen taalschat (M. de Schrijver). — Spinderslied (M. E. E. Amri). — Vertelsels (R. S.). — Uit het kinderleven (N. van Nieuwenhuyse). — Fransche tijd te Oudenaarde.

Biekorf, V, Nr 19. — Meire-Linde (E. N.). — De Diedrick's Sage (L. B.). — Van de Mare bereden (J. Fové). — Mingelmaren.

Volkskunde, VII, Nr 8. — Onze oude liederen, 1-3 (P. de Mont) — Een herinnering uit mijn kinderjaren. St. Eloy, patroon tegen de nagelgaten. — Sagen (P. d. M.). — De legende van den Goeden-Vrijdag — Vragen en Aanteekeningen.

Dietsche Stemmen, II, Nr 6. — Landverhuizing. *Vervolg.* (A. V. W.). — Feestmalen in vroegere eeuwen (Th. Sevens). — Constans Clorus (J. W. Van Ghenck) — Het Kind, lierzang (Id). — Jonckbloet's « Multatuli » en de critiek. — Beschouwingen over Anthropologie. — Een twistpunt in de Staatsleer (J. van Mierlo).

Het Belfort, IX, Nr 11. — Van Koetsveld's papieren nalatenschap (A. J. Oostdam). — De stem der gratie (B. Mets). — De linnenweverij in vroegere eeuwen te Kortrijk (Th. Sevens). — Een sterreken (Fr. Stockmans). — Gladstone (J. Feskens). — Uit de pathologie der taal (H. Meert). — Het vuur van den hemel (O. Loosen). — Boekennieuws en Kronijk.

Wallonia, II, Nr 11. — La Toussaint et le Jour des Ames. I-II (J. Lejeune, O. Colson). — Recettes médicales (L. Detrixhe). — Chansons sur les mariage. I-II (J. Médard, L. Colson). — Les Pourquoi. VI-VII (Ch. Bartholomez, Z. Henin).

Revue des Traditions populaires, IX, Nr 10. — La scène de l'Avocat et du berger dans la farce de Pathelin (S. Prato). — Les Mendiants. II (H. Marlot). — La Mort du mari. II-IV (L. Morin). — Les Météores. VI. La mer phosphorescente (R. Basset). Tradit. et superst. du Bocage normand et du Cinglais (A. Patry). — L'enfance du pêcheur. II-III (B. Vigon, P. S.). — Ustensiles et bibelots populaires. VII (P. S.). — Les rites de la construction. XXI-XIII (W. Gregor, A. Harou, Hersart de la Villemarqué) — Coutumes de mariage. (XVII-XXIII (L. Morin, G. Fouju, H. Heinecke, A. Patry, A. Certeux, H. Marlot). — Les Métiers et les professions. II-III (P. S., J M. Carlo, W. Grégor, Mme Destriché). — Contes de l'Extrême-Orient. XVI XXI (R. Basset). — Les fées de Montretemps (R. Graffin]. — Tradit, et superst de la Creuse (Auricoste de Lazarque). — Les Ecrivains français et les tradit. pop. XIII (P. Sébillot). — Nécrologie (P. S) — Bibliographie. — Notes et Enquêtes.

Mélusine, VII, Nr 5. — La Biche blanche (G. Doncieux). — Le Mariage en mai (H. Gaidoz). — Un chant de Quête du Brivadais (P. Le Blanc). — La Fascination : c), Thérapeutique. *Suite* (J. Tuchmann). — L'Etymologie populaire et le Folk-Lore (H. G.).

Blätter für Pommersche Volkskunde, III, Nr 2. — Wode und Wodelbier (O. Knoop). — Pommersche Märchen (W. Koglin). — Pommersche Volksrätsel (Dr A. Brunk). — Volkstümliche Buchinschriften (Dr A. Haas). — Feuersegen (Dr A. Haas). Abzählreime (O. Knoop). — Volkshumor (Gadde) — Neue Volkssagen aus Pommern (O. Knoop).

De nieuwe Hollandsche Spelling, in strijd met de Taal van Dietsch-België.

(*Slot.*)

Verbuiging (*Vervolg.*)

Er blijft ons nog een woord te zeggen over de verbuiging van het persoonl. voornaamw. van den 3ⁿ pers. meerv. en over den meervoudsuitgang der zelfstandig gebruikte voornaamwoorden.

Met Kollewijn wenschen wij het onderscheid tusschen *hen* en *hun* te zien verdwijnen. Dat onderscheid is inderdaad geheel willekeurig en werd door de spraakkunstenaars van later tijd in de schrijftaal ingevoerd. *Hen* en *hun* zijn niets anders dan wisselvormen als *spel* en *spul*, gij *zult* en gij *zelt*. Bij mijn beste weten is de gedaante *hen* in België volslagen onbekend.

De Hollandsche spraakkunsten geven voor het vrouwelijk meerv. de vormen *haars*, *harer* en *haar* in strijd met de levende taal, die van geen onderscheid weet tusschen de verbuiging van het mann. en het vr. meerv. Wel hoort men hier in 't meerv. somwijlen *heur* gebruiken, doch dit geldt evenzeer voor het mann. en het onz. als voor het vr. geslacht.

Hetzelfde dient gezeid van het bezitt. bijv. woord van den 3ⁿ pers. meerv. Men zegt ja : « die vrouwen *heur'* kinderen », naast « *hun* (*hullie*, *hulder* = *hunlieder*) kinderen » ; maar ook : « die menschen *heur* huis, die kinderen *heur'* moeder », nevens : « die menschen *hun* (*hullie*, *hulder*) huis, die kinderen *hun'* (*hullie*, *hulder*) moeder ». Trouwens, het bezittelijk bijv. woord van den 3ⁿ pers. was oudtijds in 't meerv. voor de drie geslachten *haar*.

Volgens Dr Kollewijn en An nemen de bepalende bijv. woorden en voornaamwoorden, zelfstandig gebruikt, in het meerv. nooit den uitgang *n*. Maar waarom krijgen de hoedanigheidswoorden, zelfstandig gebezigd, dien uitgang wèl? Waarom in 't meervoud ook niet geschreven *de zieke, de goede, de arme*?

Een van de hevigste voorvechters der nieuwe spelling, de heer J. M. Hoogvliet, zegt daarover : « Heeft de kommissie wel bedacht, dat zij dan konzekwent ook als meervouden moet gaan schrijven *de zieke, de afgestorvene, de goede, de boze*, enz.?.... Ons persoonlijk komt het zeer aannemelijk voor, dat inderdaad het gehele substantivis'e meervoud bij de adjektieven, algemene telwoorden, enz. een zuiver verzinsel zou zijn van de taalleraren, die in de laatste eeuwen over onze spraakkunst schier onbeperkte heerschappij hebben gevoerd. Wanneer wij de zustertalen raadplegen, vinden wij daarin van zulk een substantivis' meervoud geen spoor. In 't Engels' wordt *sommigen beweren* vertaald door *some pretend*, *velen onderstellen* door *many suppose*, *velen*, *allen*, *sommigen* wordt weergegeven door *many*, *all*, *some* (people), *dezulken* door *such*, *the like* (people), *de mijnen* door *mine* (Enk. en Mv.), *de onzen* door *ours* (Enk. en Mv.) en eveneens *de zieken*, *de afgestorvenen* door *the sick*, *the deceased* enz. (1) In de Skandinavis'e talen is de toestand volkomen dezelfde. Ook in het Duits', dat nimmer een *n* aan het woorduiteinde laat vallen, wordt *velen zeggen*, *weinigen geloven*, *allen begrijpen* vertaald door *manche sagen*, *wenige glauben*, *alle versteën*, zonder *n*. Ook *blinden zien* is *Blinde seën* zonder *n* en wanneer *de blinden* wordt uitgedrukt door *die Blinden* met *n* dan begrijpt ieder, die in de Duits'e vormleer geen vreemdeling is, dat deze *n* geen meervoudsteken maar een algemeen verbuigingstoevoegsel is, dat in het Enkelvoud eveneens voorkomt. Zoeken we in 't Middeleeuws'e Nederland's de verklaring, het stelt ons al weder te leur : *menighe segghen* heet het daar zonder de *n*. En ook in de alleroudste Germ talen vinden we 't zelfde. Wij zouden er dus inderdaad zeer

(1) Slechts *others* (anderen) is een Meervoud.

voor zijn in al deze gevallen de opgedrongen *n* te laten vervallen » (1).

De volkstaal geeft ons nopens dat punt geen klaar bescheed. Men zegt : « de *goei* (goeden) moeten het met de *kwaai* (kwaden) bekoopen », « iedereen moet sterven : de *rijke* zoowel als de *arme* »,« daar zijn er *veel* die dat gelooven», « daar zijn er *ander* die dat niet aannemen », maar ook : « de *heiligen* in den hemel », « de *rijken* hebben veel voorrechten », « *eenigen* uit het dorp », « *sommigen* in de stad », « we zaten *de eersten* aan tafel. »

In 't mann. enk. worden de zelfstandig gebruikte hoedanigheidswoorden als bijvoegl. woorden verbogen en hebben dus den uitgang *n*, die echter vóór de meeste medeklinkers wegvalt : « de *zieken* is bijkans genezen », « 'nen *blinden* is meer te beklagen als 'nen *dooven* », « ik was den *eersten* en gij waart de *lesten* », « den *dikken* heeft zijn huis verkocht » (2).

* * *

Hiermede meen ik voldoende te hebben bewezen, dat Dr Kollewijn's voorstellen, op weinige uitzonderingen na, vijandig zijn niet enkel aan *ons* taalgevoel, maar aan dat van de groote meerderheid der Dietschen, en indruischen tegen het algemeen heerschende spraakgebruik.

Wij bestrijden dus uit al onze krachten het verhollandschen onzer taal. Wij verzetten ons tegen het verminken onzer geliefde Dietsche taal, vooral tegen het eender spellen der zuivere en gemengde *e*'s en *o*'s, het opheffen der geslachtsonderscheiding en het afschaffen der verbuigingsuitgangen.

Veel, zeer veel opofferingen hebben wij ons getroost om met de Hollanders tot de eenheid van spelling te geraken; talrijke eigenaardigheden uit onze spreektaal hebben wij prijsgegeven ter wille van die eenheid. Wat zullen nu al onze toegevingen en opofferingen baten, waneer men in Holland Kollewijn's spellingsstelsel zal gaan volgen? Dan is het uit met de zoo moeilijk verkregen eenheid. Men verwijt de ieveraars voor het taaleigen van Dietsch-België dat zij de

(1) *Kollewijn's taalbeweging toegelicht en verdedigd*, bl. 39-40.
(2) De zelfst. naamw. *christene, getuige, heidene, naaste, petere, sehepene,* eindigen ook op *n*, waneer zij door *h* of eenen klinker gevolgd zijn.

noodige eenheid, de noodige toenadering tusschen Noord en Zuid tegenwerken, maar wie werkt er nu de eenheid tegen? Moeten wij dan *alles* toegeven en de Hollanders *niets*?

« Eenheid, toenadering, 't is allemaal goed en wel; doch om gauwer bijeen te komen dient men van beide kanten te naderen », zegt Jan Bols in zijne studie *Verschil in uitspraak tusschen de zuivere (zachtlange) en gemengde (scherplange)* E *en* O.

Ja maar, zoo verstaan de dwepers met de hegemonie van Holland het niet. « Zij blijven maar altijd in dat hoeksken van « Holland » en wenken er al de Zuid- en Noord-Nederlanders heen » (1).

Sprekende over het streven van Dr Kollewijn om het onderscheid tusschen de zuivere en gemengde *e*'s en *o*'s uit de schrijftaal te verbannen, zeide de heer Jan Bols in de *Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde* (2) o. a. : « Wij kennen *chauvins*, welke, *niettegenstaande die meerderheid* (niettegenstaande dat de meerderheid der Dietschen onderscheid maakt tusschen de zachte en de scherpe *e*'s en *o*'s) bedoeld onderscheid volstrekt willen verbannen uit de beschaafde spreektaal. Meerderheid? dat telt bij hen niet. Geene redenen gelden, zoohaast eenige taalrechters uit de *provinciën* Holland aan al de overige Nederlanders van Noord en Zuid hebben toegeroepen : « In het algemeene (?) beschaafde (?) Nederlandsch neemt men dat onderscheid niet aan. » Hoogleeraar Vercoullie, tot onze verwondering, spreekt in denzelfden zin (*Nederlandsch Museum*, 1891-92, X, bl. 214), en anderen spreken hem na. Zij beweren dat « zoohaast men eens aan 't wijzigen gaat, de eerbied voor de afleiding door een wijziging min of meer niet kan gebaat of geschaad worden » (ibid., bl. 215). Maar, met dat stelsel, « abyssus abyssum invocat », of, volgens den Hebreeuwschen tekst, de eene « vloed » roept den anderen; de eene « taalschennis » roept de andere. Vandaag in 't krijt gesprongen « (ibid., bl. 218) tegen het verschil in *uitspraak*, trekt men, hier ook, morgen ten strijde (zoo vrees ik) tegen het verschil in *spelling*. »

---

(1) JAN BOLS. *Verschil in uitspraak*, enz.

(2) Zitting van den 6n November 1892.

Gelukkig dat er, ook in Holland, taalgeleerden gevonden worden, mannen van gezag, die de buitensporige hervormingen van eenen Kollewijn, eenen Buitenrust Hettema eenen Hoogvliet niet kunnen goedkeuren en het goede recht der gouwspraken in de algemeene schrijftaal erkennen en verdedigen. Het volgende geven wij ter overweging aan de voorstanders der nieuwe richting :

« De overweging dat de schrijftaal op menig punt, waar wij Hollanders hetzij later van haar afgeweken zijn, hetzij vanouds ons anders hebben uitgedrukt, wel degelijk nog heden gesteund wordt door dezen of genen tongval buiten het eigenlijke Holland, *deze overweging is ook geschikt om ons voorzichtig te maken met betrekking tot mogelijke al te revolutionnaire pogingen tot hervorming, verdere verhollandsching der schrijftaal in woordenschat, grammaticale vormen en spelling. Evenmin als wij Hollanders m. i. het recht hebben de onhollandsche uitspraak onzer taal door niet-Hollanders te gispen, evenmin hebben wij het recht om te eischen dat in de schrijfwijze onzer taal alles juist naar onzen zin geregeld worde.* Van ons standpunt zou men b. v. de afschaffing der onderscheiding tusschen *e* en *ee, ou* en *au*, van het niet meer gebruiken van woorden als *gij, naar, gaarne*, enz. wenschelijk kunnen achten, *maar de bewoners van andere streken van Noord- en Zuid-Nederland zouden daartegen met evenveel recht kunnen opkomen.* De tegenwoordige toestand moge in vele opzichten lastig zijn en onloochenbare bezwaren en nadeelen medebrengen, vooral voor kinderen; in andere gewesten ondervindt men weder andere bezwaren, *en voor eenheid van schrijftaal, gelijk voor eenheid van staat, is, gelijk gezegd, zekere opoffering en toenadering van alle zijden noodig. Eerst wanneer iets in geen enkelen tongval, in geen enkelen kring meer gezegd wordt, en dus werkelijk nergens meer leeft, mag men iets afschaffen ;* dan dient de schrijftaal te volgen, op straffe van eene doode taal te worden. »

Wie heeft dat geschreven? Een van Nederland's uitstekendste taalgeleerden, de heer J. W. Muller, in zijne merkweerdige studie *Spreektaal en Schrijftaal in het Nederlandsch.*

Jozef Cornelissen.

De Vogelen in het Volksgeloof. (1)

VI.

De Zwaluw (*vervolg.*)

E zwaluw beschermt het huis, waar zij haren nest gebouwd heeft, tegen het hemelsch vuur. (Omstreken van Dinant en hier en daar in de Kempen.)

— Het is een gelukkig voorteeken, waneer eene zwaluw in den stal nestelt. (Henegouw en Kempen.)

— Waneer men de eerste zwaluw ziet, moet men de aarde die onder heuren rechterpoot ligt, nemen en die in 't bed leggen. Dat is een middel tegen de vlooien. (Gehoord te Seraing.)

— Om een gelukkig nummer te trekken, moet men in de linkerhand een stuk van eenen zwaluwnest houden, en met de rechter het nummer uit de bus halen. (A. HOCK. *Croyances et Remèdes pop. au pays de Liège.*)

— Een stuk zwaluwnest, met honing gemengd, is een alles overtreffend middel tegen keelziekten. (*Ibid.*)

— De Luikerwalen heeten de zwaluw *ouhê de bon Dju* (vogel van den goeden God).

— Het volk gelooft dat de zwaluw 's winters in eenen staat van verdooving verkeert en den winter doorbrengt onder het slijk der vijvers, in holle boomen en in rotsspleten. (*Bull. de la soc. liég. de litt. wall.*, 2e s., XII, 23.)

— Te oordeelen naar de overeenkomst die er bestaat tusschen de gebruiken der oude bewoners van Engelland en die der oude Germaansche Belgen, is het te veronderstellen dat de 15e April, die in Engelland den naam bewaard heeft van *Swallowday*, ook in België aan ceremoniën gewijd was, die ten doel hadden de aankomst der zwaluwen te vieren.

De zwaluwen waren heilige vogels of *zielvogels* en gelden nu nog voor gelukaanbrengende dieren. Hunne nesten beschermen de woningen tegen alle ongelukken ; ze uittrekken

(1) Z. *Ons Volksleven,* II, bl. 50, 65, 73, 135 ; III, bl. 92 ; IV, bl. 186 ; V, bl. 110 ; VI, bl. 28.

is een misdrijf dat dengene onteert, die er zich aan plichtig maakt. (De Reinsberg. *Calendrier Belge*, I, 256)

(*'t Vervolgt.*) Alfried Harou.

Taalkunde.

Tantefèer.

Een *tantefèer* (zware *e*) is een *mocial*, iemand die zich veel beweging geeft en niets of weinig verricht (1). Iedereen verstaat het woord; zeer weinigen waarschijnlijk, ik zoo min als iemand, hebben ooit aan zijne afkomst gedacht. Tamelijk groot was mijne verwondering, toen ik het woord onlangs toevallig tegenkwam, onder het woord *voeren* in den *Thesaurus teutonicæ linguæ, Schat der nederduytscher spraken*, door Plantijn in 1573 uitgegeven.

Voere beteekende oudtijds *gewoonte, gebruik, zede, handeling* (zie Meyer's *Woordenschat*, 3e deel, — Oudemans Taalkundig woordenboek in de werken van P. C. Hooft).

Plantijn vertaalt *veel voere maken* door *avoir beaucoup de tantaffaires*. In de *Rijmkronijk* van Melis Stoke, 7e Boek, vers 1075, leest men :

Ende Elisabeth die ontfinc
Si decte hare maenden vive
Na die *voere* van scamele wiven,

d. i. naar de gewoonte van eerbare vrouwen. A. O.

Vouverien.

Op bladz. 205 van *Ons Volksleven* (1893) leest men « van twee « touveressen.... dat sy op die selve tyd gevangen worden als

(1) In de Kempen beteekent het w. *iemand die nergens zijne handen kan afhouden, die overal aanzit.* In dien zin hoorde ik het onlangs gebruiken door eene moeder tegen heur zoontje. « Jef », zei ze, « wat zijde toch 'nen tantefèer! Ge kunt ieverans nie' afblijven! » (Het manneken was zijn vaders bak met timmermansgereedschappen aan 't uitladen).

Het werkw. *tantefèren*, overal met de handen aanzitten, aan alles trekken of alles in de handen nemen, is hier ook bekend. J. C.

« waerseggerssen ende insgelics mits huerder *vouverien*... soo heeft « (de Schouteth) deze in gracie genomen mids geloeften... mit « huerer *vouverien* (of *bouverien*) nymmermeer omme te gane. »

De schrandere en geleerde Heer de Raadt vraagt wat het woord *vouverien* of *bouberien* eigentlijk beteekent. Ik beken dat als men een woord niet weet thuis te brengen, het zeer gemakkelijk is te zeggen dat het eene druk- of schrijffout is; ik ben nochtans genegen te denken, dat zulks hier het geval is en dat men moet lezen *bouverien;* geheel de samenhang der zinnen bewijst het. Bedoelde vrouwen werden gestraft, niet alleen als « waerseggerssen », maar ook voor hunne andere *boeverijen* d. i. voor hunne andere bedriegerijen en schelmerijen, of zooals *Mellema* in zijn woordenboek zegt: *meschanceté*, *coquinerie*, *ribauderie.* Iedereen weet dat die verschillige stieltjes gewoonlijk samengaan. Misschien zelfs — maar het schijnt mij onwaarschijnlijk voor de eerste lettergreep *vou* — is het woord *vouverien* of *bouberien* geene druk- of schrijffout, maar eene dier menigvuldige letterverwisselingen, zoo gemeen in onze taal. Er dient opgemerkt te worden, dat in het Hoogduitsch het Vlaamsch woord *boeverij* vertaald wordt door *Büberei.*

A. O.

Vorft (*uitspr.* vörft).

VOLGENS den Heer C... (*Ons Volksleven*, 1891, bladz. 137) beteekent dit woord *de binnenplaats vóór of achter de woning en de stallingen eener boerderij.*

Ik ben te zeer overtuigd van de grondige taalkennis van den Heer C..., om niet aan te nemen dat dit woord in zijne streek in dien zin gebruikt wordt. Hij gelieve nogtans mij toe te laten te zeggen dat in het rechtsgebied Mechelen ik het altijd heb weten gebruiken voor de plaats die *vóór* de woning en stalling gelegen is.

Mijns dunkens is het die laatste betëekenis die best overeenkomt met hetgeen ik denk de afleiding te zijn van het woord. *Vörft* inderdaad schijnt mij eene verkorting te zijn ofwel van *voorhof*, d. i. de *erve die vóór het huis gelegen is,* ofwel van *voorhoofd*, d. i. de *plek grond die langs voren het huis van de straat afscheidt*, in 't Fransch : *à front de rue.*

Voor het woord *voorhof* vind ik bij PLANTIJN, *Schat der nederduytscher spraken*, *anno 1573*, de woorden *porcho, parvis*, die *portaal*, *ingang*, *voorplein* beteekenen.

Bij HALMA is *voorhof* le *parvis, het voorhof van den tempel.*

Bij WEILAND : een *ongedekt plein vooraan binnen den omtrek van een gebouw.*

Bij OLINGER en anderen : *Voorhof, avant-cour*, d. i. *cour qui se trouve devant le bâtiment.*

Wat het woord *voorhoofd* betreft, ik ontken niet, dat het hier nog al vreemd voorkomt; ik ben het nogtans in die beteekenis meermaals tegengekomen.

In de *Costumen der stad Gent*, uitgave van 1868, Boekd. I, bldz. 68 en 258, leest men : *een huys ten voorhoofden der strate.*

In de *Costumen van Aalst en Geeraardsbergen*, uitgave van 1878, deel III, rub. IX, 7— vindt men : *ter voorhoofde ter straten.*

GAILLARD, *Glossaire flamand de l'Inventaire des Archives de Bruges*, bldz. 743, spreekt als volgt : *Voorhooft, la partie de la voie publique touchant immédiatement à la façade d'une maison; voorhooft, façade — een huys ten voorhoofde in de strate — een huys voorhoofdende in de moerstrate.*

DE BO zegt : *het voorhoofd van eene markt of andere openbare plaats is de kant er van die tegenover den voorgevel ligt van het stadhuis, van de halle of van een ander stadsgebouw. Hij woont te Thielt op 't voorhoofd van de markt*, d. i. *rechtover de voorzijde van het stadhuis; — een groot schoon woonhuis ten voorhoofde op de Academieplaats.*

HOOFT, *Nederl. Hist.* Amsterdam, 1820, 3e boekd., bldz. 239, gebruikt zelfs het woord *bevoorhoofden* voor *tegenover stellen*, in 't Fransch *confronter.*

Uit dit alles blijkt volgens mij dat, niettegenstaande het tegenstrijdig gebruik, door den Heer C... aangehaald, het woord *vörft* bij voorkeur moet toegepast worden op den grond die vóór de woning gelegen is.

A. O.

***

De *eigentlijke* beteekenis van het w. *vörft* is inderdaad, zooals de heer A. O. opmerkt : de opene plaats die *vóór* de woning gelegen is, en in de Kempen wordt het w. ook meest in dien zin gebruikt.

De meeste Kempische hoeven bestaan uit een hoofdgebouw, dat het woonhuis van den boer en de stallingen voor het vee bevat.

Recht tegenover dit gebouw staan kleinere gebouwkens, dienende tot bergplaats voor het voeder, den turf, de assche, enz., alsmede

voor de karren, ploegen en andere landbouwgereedschappen, zoodat er tusschen die afhankelijkheden en de hoeve een open plein blijft, dat den naam draagt van *vörft*.

Sommige boerenhuizen echter, b. v. die vast tegen eene straat liggen, hebben geen open plein *vóór*, maar wel *achter* de woning. Die achterplaats heb ik ook *vörft* hooren noemen.

Het komt mij voor dat aleen de eerste beteekenis de echte is.

Wat de afleidingen betreft die de heer A. O. opgeeft, nl. dat *vörft* zou gekrompen zijn uit *voorhof*, ofwel uit *voorhoofd*, mij dunkt dat de eerste waarschijnlijker is als de tweede.

Dat *vörft* zou voortkomen van *voorhoofd*, is niet aan te nemen, waneer men bedenkt 1° dat *voorhoofd* onz. en *vörft* mann. is en 2° dat het w. *voorhoofd* in de Kempen altijd *veurhood*, *veurhuëd* uitgesproken wordt.

Uit *voorhof*, dat onz. maar ook mann. is, zou *vörf* kunnen ontstaan zijn, welk woord eene onlidmatige *t* zou kunnen bijgenomen hebben. Vergelijkt *schelf* en *schelft*, *werf* en *werft*, *teems* en *teemst*, enz.

Ik dien hier bij te voegen dat de *vörft* in andere plaatsten der Kempen *werf*, *werft*, *wörf* en *wörft* geheeten wordt. J. C.

Sprookjes en Legenden.

7. (54.) De Uitvinding der Zaag.

De duivel was kwaad op Sint-Jozef en besloot dezen eene poets te spelen. In dien tijd kende men het gebruik van de zaag nog niet, en de timmerliê moesten het hout doorsnijden met groote messen. Eens dat Sint-Jozef zijn werk voor eenige oogenblikken verlaten had, nam de duivel het mes, dat de heilige bij zijnen arbeid gebruikte, en sloeg met eene helsche vreugde vele stukskens uit de snede. Toen Sint-Jozef terugkwam en zijn gereedschap zoo deerlijk geschonden zag, hadde hij wel willen weenen van spijt. Maar hij troostte zich en zeide : « Ik kan er mij misschien

toch nog mee behelpen.» Hij nam eene vijl en begon de snede uit te vijlen, zoodat er vele tanden in waren. Daarop zette hij zich aan 't zagen, en zie! dat ging woderwel. De zaag was uitgevonden.

Dat de duivel groen lachte, hoeft niet gezeid.

(*Rumpst.*) Jozef CORNELISSEN.

Over eenige oude Schoolgebruiken. (1)

(*Vervolg*).

In het land van Aalst, alwaar onder de scholieren groote kerels waren van twintig jaar, werd de meester met Sint-Thomas (21 December) op zijnen stoel gebonden en zoo naar de herberg gedragen. Hij had geen ander vooruitzicht om uit zijnen lastigen toestand verlost te geraken, dan eene ton bier te beloven en koeken, *broederkens* geheeten. Daarom gebeurde het dikwijls, dat de schoolmeesters zich op dien dag niet lieten zien.

Te Oosterzeele, Haaltert en in verscheidene andere dorpen, had het gebruik van den meester aan de deur te sluiten niet op Sint-Thomas, maar 's Maandags na Driekoningen plaats. (DE REINSBERG. *Cal. belge*, II, 320.)

— Op sommige plaatsen in Vlaanderen, namelijk te Petegem, hadden de scholieren insgelijks het recht hunnen meester te binden, met het vooruitzicht van door hem op eenen druppel genever of siroop onthaald te worden.

In den namiddag gingen zij met den meester naar eene hoeve uit den omtrek, waar zij bier dronken en mastellen aten en er zich vermaakten tot aan het vallen van den nacht. (*Ibid.*, I, 166.)

— In de omstreken van Luik hadden de scholieren het recht hunnen meester aan de deur te zetten, en deze was gehouden hun 's avonds een feestje te geven. (*Ibid.*, I, 165.)

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, bl. 70.

— De 6e December, zijnde de feestdag van St. Niklaas, is voor de Luiksche scholieren een Wettige verlofdag. (*Bull. de la Soc. liég. de litt. wall.*, 2e s., XI, 145.)

— Te Estinnes (Henegouw) werd over eenige jaren nog, daags voor Driekoningen in de scholen een koning getrokken, die op Verloren Maandag zijne medeleerlingen moest trakteeren. (Lejeune. *Hist. d'Estinnes. Ann. du cercle arch. de Mons,* XV, 150.)

— In de Ardennen en vooral in de omstreken van Dinant, gingen de meisjes die de school bijwoonden, op St. Cathrien eene omhaling doen, evenals de jongens op St. Gregoriusdag. Zij kleedden zich geheel in 't wit en een hunner, gesluiërd en versierd met bloemen en linten, verbeeldde de H. Catharina. Het lied dat zij zongen, was een klaaglied op de dood der heilige. (de Reinsberg. *Cal. belge,* II, 283.)

— In veel dorpen van Waalsch-Brabant benoemde eertijds de koster een der hem onderhoorige kerkdienaars, die gehouden was de school te openen.

(*'t Vervolgt.*) Alfried Harou.

Kempische Sagen.

20. (182.) Spokerij op een Kasteel.

Het aloude historisch kasteel « Ter Borcht » te Itegem, waaraan deze gemeente haren naam ontleent, was een zestigtal jaren geleden, sinds langen tijd onbewoond gebleven Op zekeren nacht reden eenige boeren door het dorp met hunne bieën, om deze hoogerop in de Kempen, op de heidebloem neer te zetten. Zij reden dan voorbij het kasteel en zagen op het tweede verdiep aan de buitenste venster een groot en schitterend licht. Zij vonden dit nog al aardig, omdat het rond middernacht was en iedereen sliep. In het naar huis keeren, spanden zij uit en dronken een glas bier in de afspanning recht tegenover het

kasteel. Het geval van het licht aan eene der kasteelvensters, dat zij in den nacht gezien hadden, kwam ook ter sprake en zij vroegen aan den baas wie er op het kasteel woonde en daar zoo laat opbleef. Deze zeide dat het sedert lang onbewoond was. Den volgenden nacht stond de baas rond 12 uren op, om zich te verzekeren of dit licht weer zou te zien zijn. Ja, het schitterde weer aan dezelfde venster! Later zagen ook nog andere lieden dit verschijnsel meermaals. Wat deed men? Men krabde het voorhof overal schoon op om te zien of er geene voetstappen zouden te bespeuren zijn van iemand, die somtijds op het kasteel zou kunnen sluipen. Het licht verscheen weer, doch op het hof was geen enkele voetstap te zien. Dit geval kwam aan de ooren van den pastoor, die iemand belastte hem te komen waarschuwen, zoodra men weder het licht zou zien. Er verstreken niet veel dagen, of men kwam hem reeds boodschappen dat het licht weer te zien was. De pastoor stond op, ging de poort van het kasteel binnen, bleef daar eenen zekeren tijd, zonder dat iemand zag wat hij verrichtte, doch sedert dien was de spokerij op het kasteel gëeindigd. (*Itegem.*)

21. (183.) Eene Tooverheks.

'tIs twintig jaar geleden. Een vijftienjarig boerenmeisje ging te Herselt, tegen het vallen van den avond, naar het veld om nog eenen kruiwagen klaver te snijden. Onverwachts stond bij haar een oud onbekend vrouwken, met eenen zwarten kapmantel om. « Wel kind », zei het, « 't is niet noodig dat gij u zoo afslaaft en u zoo spoedt, ge kunt dat veel gemakkelijker gedaan krijgen. Hier is een briefken, lees het en ge zult aanstonds klaver genoeg hebben. » Daarop was de oude verdwenen. Het meisje zette zich onwillekeurig op haren kruiwagen neder en begon te lezen. Toen zij opzag, lag hij geheel vol klaver. Verschrikt liet zij het briefken vallen en reed geheel verdwaasd met het voeder naar huis. Toen het meisje daar kwam, stonden al de koeien los in den stal te brullen. Des anderendaags was het meisje ziek en moest te bed blijven. De ziekte nam van dag tot dag toe, zoodat men den pastoor ontbood en dezen het

geval uitlegde. De geestelijke sprak het meisje moed in en zeide dat het nu wel spoedig zou gedaan zijn. En inderdaad, korten tijd daarna was zij volkomen genezen.

(*Herselt.*) Frans ZAND.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

II.

I. Nieuwjaar.

ACHTTIEN eeuwen is het vieren van den eersten dag des jaars hier al oud, want onze heidensche voorouders vierden reeds den overgang van 't oude en 't nieuwe jaar. Zij richtten alom drinkgelagen en gastmalen aan, en maakten daarbij zooveel gedruisch mogelijk met op horens te blazen en op trommels en ketels te slaan, want dit hielden zij voor het beste middel om de booze geesten te verdrijven, die anders het nieuwe jaar al dadelijk bedorven zouden hebben.

Sommigen lieten zich door eene oude vrouw koeken bakken; rezen die goed en vielen ze wat dik uit, dan voorspelden ze daaruit een goed jaar. Vele eeuwen bleef dat koekenbakken in stand, en nog in onzen tijd was het in sommige plaatsen de geliefkoosde bezigheid onzer huismoeders, in afwachting van het gewichtig uur van twaalven.

Zoodra de nieuwjaarsdag aangebroken was, haastten onze Germaansche voorouders zich, elkander een aangenaam geschenk toe te zenden, als een voorteeken van een gelukkig jaar. Al zingende, spelende en dansende, trok het jonge volk de plaats of wijk rond. Ons is geen enkel der liedjes bewaard, die zij zongen.

In de middeleeuwen vierden « 't ouwe in 't nieuwe » de deftige poorters in hunne woningen onder vrienden en verwanten, de schutters op de doelen, de gildebroeders in hunne gildehuizen en 't gemeen in de taveernen. Allen

dronken er nog op oud-Germaansche wijze elkaar heil toe. Verkleed en vermomd zwierde ook soms veel volk langs de straten.

Sedert lang schijnt zulks echter alhier niet meer plaats gevonden te hebben; wèl het oud en eerweerdig gebruik van nieuwjaar zingen langs de huizen, waarbij nu geen heidensch gezang meer, maar christelijke liedjes gehoord werden, b. v. :

Nu singhet en clinghet met groot geluut
Al in den Nyeuwen jaeren,
Den Jekers jaeghet al uut en uut,
Her Jhesus moet ons bewaren.

Voorzeker geschiedde het met groot geluid, namelijk met grove trommelen en rinkelbommen, waarmede de Nikkers moesten verjaagd worden; na de uitvinding van het buskruit deed men het « met daverend busgeknal. »

Tot omtrent het jaar 1820 was het hier en daar — o. a. te Bergeik — nog het gebruik dat de vorster op Nieuwjaarsnacht, vóór de huisdeur der welgestelde ingezetenen, of van degenen van wie hij een geschenk verwachtte, een schot, gewoonlijk met een pistool, loste. Doorgaans begon hij met het middernachtsuur te schieten en haalde bij hen, die hem niet in huis noodigden, des daags een fooitje op. De klepperman, de veldwachter, enz. komen op vele plaatsen nog met open hand « een zalig Nieuwjaar » wenschen.

Kindervermaken bestaan nog op eigenaardige wijze te Luiksgestel.

Met Nieuwjaar gaan daar jongens en meisjes samen langs de deuren zingen, elk met eenen korf aan den arm of eenen sloof voorgebonden; wat zij dan inzamelen, houdt elk voor zich. Ieder kind wordt volgens de gunst der menschen gegeven. Zoo krijgt een onbekend eene mop, een paar noten of iets dergelijks; eenig bekend kind eene mastel, twee of drie moppen, naar gelang men geven wil; een klant, b. v. van eenen winkelier, krijgt gewoonlijk een (meer afzonderlijk genoemde) Nieuwjaar of eenen peperkoek. Bij oomen en tanten krijgen zij ook doorgaans een dezer twee dingen. De kinderen, na eene gift ontvangen te hebben, zingen vóór de deur dit deerlijk verminkte lied :

Met dezen Nieuwejare
Zullen wij vroolijk zijn.
Met dezen Nieuwejare
Geboren een kindje klein.
Wie zal dat kindje kussen
Met zijnen roozenmond?
't Is zoo ziek van herte
En 't zal niet meer worden gezond (*sic*).
Den Hemel is gesloten
Al voor duizend jaar
En wordt niet meer opengelaten
Voor dezen zaligen Nieuwejaar

Het nieuwjaarschrijven op de deuren waar jongedochters of meiden woonden, bestond over weinige jaren nog te Borkel, Valkensweerd, Dommelen en andere dorpen in dit oord. Men teekende 's avonds te voren of des nachts een rondom versierd hart, soms ook een ander zinnebeeld, dikwijls fraai geverfd, als nieuwjaarsgeschenk. De maker hiervan, zijnde gemeenlijk de minnaar der bedoelde maagd, ontving van haar op Nieuwjaarsdag een geschenk, dat te Borkel en elders doorgaans bestond in een mikje of tarwebroodje van 10 cents. Met het schrijven dezer figuren begonnen de vrijers voor de helft aan eenen hoek of een gehucht, en de tweede partij aan een ander punt of aan 't begin van 't dorp, en kwamen alzoo in 't midden bijeen. Hadden zij te voren hunne broodjes ontvangen, dan aten zij die op in eene herberg bij koffie of bier. Een der best ervarenen schreef soms wel al de harten of nieuwjaars op de deuren.

Rumoer of lawaai maken bij den overgang van het oude in het nieuwe jaar bleef in deze streek ook hier en daar, sedert het heidendom tot nu toe voortduren, schoon niemand meer wist, waar 't eigenlijk om gedaan werd.

In schier alle plaatsen zijn er nog personen en gezinnen, die onder eene vroolijke partij, van oudejaarsavond tot aan het begin van het nieuwe jaar te zamen zitten, om elkander den nieuwjaarswensch zoo spoedig mogelijk te kunnen toevoegen.

Op Nieuwjaarsdag wenscht ieder bij zijne eerste ontmoeting een « zalig Nieuwjaar », of men doet zulks in de woning

van familie, buren, vrienden, enz. Sinds vele jaren is het onder den deftigen stand ook gebruikelijk elkander eenen nieuwjaarsbrief of naamkaartjes te zenden, wat thans schier algemeen is geworden.

Er heerscht op dien dag wel meer levendigheid en drukte als anders, doch bijzonder veel vertooning ziet men niet op de meeste plaatsen. Na den hoogdienst in de kerk of in den laten voormiddag, ontvangt elke bezoeker der herberg bij zijn borreltje, namens den hospes, een sneedje peperkoek.

Klokgebrom en tromgeroffel verneemt men hier nergens meer bij den overgang van het oude in het nieuwe jaar.

Vroeger werden op vele plaatsen der Meierij op Nieuwjaarsdag aan de schoolkinderen wittebrooden uitgedeeld. In de dorpsrekeningen van Valkensweerd vind ik van 1721 tot 1743 daarvoor jaarlijks f. 6 uitgetrokken.

2. Koppermaandag.

De beteekenis van *Kopper* is op zeer vele wijzen verklaard. Oudtijds duidde men daardoor een vroolijken maaltijd aan : die er deel aan namen, heetten « koppelkens » d. i. vreugde- of pleziermakers. Het oud werkwoord « kopperen » vereenigt de drievoudige beteekenis van smullen, drinken en pret maken in zich.

Kopper —, elders ook *Verloren*-of *Raasmaandag* genoemd, werd oudtijds overal in ons land en België, op sommige plaatsen vrij luidruchtig gevierd, des Maandags na Driekoningen, en hier en daar nam men er wel den Dinsdag bij.

Men noemde hem Verloren Maandag, omdat het volksgeloof leerde, dat alle, op dien dag verrichte arbeid, ongelukkig en verloren was. Later wilden sommigen die benaming verbinden met het evangelie van den vorigen Zondag « Jezus te Jeruzalem verloren »

Wij lezen ook van het vieren van een *Gezworen* of *Verzworen Maandag* in ons land. In sommige streken was deze dezelfde als Kopper- of Verloren Maandag.

De geschiedkundige oorsprong van den Koppermaandag is niet meer bekend. Vermoedelijk is hij heidensch, want traditionneele volksgebruiken en begrippen, aan den Maan-

dag verbonden, klimmen algemeen tot die oudheid op. In het naburig België wordt in vele streken, door sommige personen, vooral ambachtslieden, elken Maandag of een gedeelte daarvan, schier in ledigheid en drinken doorgebracht, hetgeen in onze landstreek wel eens wordt nagevolgd.

Ongunstig stond de Maandag in de middeleeuwen aangeteekend, en strafte men de misdaden, namelijk zulke, als welke schier overal het gevolg der dronkenscap waren, op de Maandagen gepleegd, erger dan die op gewone dagen geschiedden. Zie « Belgisch Museum », I, 316.

('t Vervolgt.) P. N. Panken.

De Haan en de Hen in het Volksgeloof. (1)

(Vervolg).

De eieren, op den Goeden Vrijdag gelegd, zijn een behoedmiddel tegen lichaamsbreuken. (Coremans. *L'Année de l'ancienne Belgique.*)

— Een ei dat op Goeden-Vrijdag gelegd is, bederft niet (Florenville, Lux.).

— In Vlaanderen bewaart men de eieren die op dien dag onder den goddelijken dienst gelegd zijn, en men beweert dat een brand uitdooft, zoo men er een dezer eieren in werpt. (de Reinsberg. *Calendrier belge*, I, 236).

— Twee eieren nuttigen, die op Goeden-Vrijdag gelegd zijn, is een behoedmiddel tegen de koorts. (A. Hock. *Croyances et Remèdes pop.*)

— Op den buiten gelooft men algemeen, dat het kieken, geboren uit een ei, op Goeden-Vrijdag gelegd, ieder jaar van kleur verandert. (*Bulletin de la Soc. liég. de litt. wall.*, 2me série, IX, 84).

— De witte hennen veranderen van pluimen op Goeden-Vrijdag. (Familleureux, Henegouw.)

— Volgens Body, zijn, naar het zeggen der Ardensche boeren, de eieren die gedurende de maan van Augustus gelegd zijn, aleen goed om te bewaren.

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, 193, 226; VI, bl. 165.

— Men mag 's Vrijdags geene eieren te broeden leggen, want dan komen er ongelukshennen uit, die kraaien gelijk de hanen. (Limb.)

— De eieren, gelegd in de 12 nachten, worden in Vlaanderen, evenals in Brabant, aanzien voor gelukaanbrengende eieren. Onder de klokken gezet, komen er allerschoonste kiekens uit. (de Reinsberg. *Cal, belge*, II, 328).

— De eieren die men den 7ⁿ Januari onder de hen legt, bederven. (*Coremans*, 76).

— Sint-Pieter en Pauwel daarentegen is een goede dag om eieren te laten uitbroeden. (*Ibid.*)

— Men beweert dat de spitse eieren hanen, en de andere, hennen bevatten.

— Op den 2ⁿ Januari (9ᵉ nacht) moeten de hoenders met acht soorten van granen gevoederd worden. (*Ibid.*)

— Waneer eene hen klokt in het huis van eenen zieke, zoo zal deze weldra sterven. (Familleureux, Henegouw).

— In den Kerstnacht is men gewoon wat haver en wat voeder vóór de staldeur te leggen, welke zaken op klokslag van middernacht gewijd zijn. Het hoen dat van de gewijde haver pikt, is tegen den vos en al de kleine vleeschvretende dieren beveiligd. (*Questionn. de folkl. wall.*, 152).

(*'t Vervolgt.*) Alfried Harou.

Een Uitstapje naar Eppegem en Elewijt.

Gevolg gevende aan eene uitnoodiging van den heer Baron A. de Roye van Wichen, mijn medelid van het Oudheidkundig Genootschap te Brussel, vertrok ik op een dag in de maand Augustus (1894) naar het schoone dorp Eppegem, aan den spoorweg van Brussel naar Antwerpen gelegen, tusschen Vilvoorde en Mechelen.

Ter plaatse van bestemming wachtte mijn gastheer mij aan de standplaats van den ijzerenweg op, en, volgens het voorop gemaakt plan, gingen wij dadelijk te voet naar de gemeente Elewijt, om daar het vermaarde Kasteel « de Steen »

te bezoeken, het voormalig zomerverblijf van Rubens, die in 1635 daarvan eigenaar was geworden.

Een fraaie weg door landerijen verbindt Elewijt met Eppegem. Na eene wandeling van een groot kwartier, zagen wij het park van het landgoed, dat ons doel was, voor ons liggen, en weldra bereikten wij het kasteel zelf.

Daar werden, zooals de heer Victor Joly zegt, die vermaarde cours van kunstenaars gehouden, wier groote vasallen waren van Dijck, Jordaens, Teniers, Theodoor van Thulden, Rombouts, de beide Zeghers, Jan Weldens en zoovele anderen. Vorsten beijverden zich om tot die bekoorlijke en belangwekkende bijeenkomsten te worden toegelaten.

Het kasteel « de Steen » stond altijd open voor de niet door de fortuin begunstigde kunstenaars; de milddadige meester der Vlaamsche school liet hen nooit met ledige handen gaan.

Het door Carpentier oordeelkundig herstelde en door van Loo met kunstsmaak gemeubelde kasteel is thans het eigendom van de familie Coppens. Het voorplein en de tuin zien er keurig uit.

Ik zal mij niet ophouden met eene beschrijving van dat bij oudheidkundigen en toeristen welbekende verblijf. Liever verwijs ik den lezer naar de *Histoire des environs de Bruxelles* van A. WAUTERS, en naar het verslag, door den heer HIPP. MAHY, van het uitstapje, door het Oudheidkundig Genootschap te Brussel op den 20 September 1888 gemaakt naar Peuthy, Perck, Elewyt en Mechelen (1), in welke geschriften men belangrijke bijzonderheden omtrent de geschiedenis van dat verblijf en zijnen tegenwoordigen toestand, vinden kan.

Daar de lucht begon te betrekken, zagen wij ons genoodzaakt ons oponthoud op « de Steen » te bekorten. Maar, niettegenstaande den spoed, dien wij maakten, om naar Eppegem terug te keeren, overviel ons de stortbui onderweg en maakte ons door en door nat, ten spijt van onze

(1) Annales de la Soc. d'archéologie de Brux., II, 165-196.

regenschermen, onzen oudheidkundigen iever aldus op bijzondere wijze bekoelende. Na een oponthoud van een half uur in de keuken van een gastvrij boerenhuisje aan den ingang van het dorp, waar wij onze doorweekte kleeren zoo goed mogelijk droogden, begaven wij ons naar het woonhuis van den heer de Roye van Wichen.

Dit gebouw, thans onjuist het kasteel Eetvelde genaamd, is zijnen naam verschuldigd aan de oude Brusselsche familie van den Heetvelde, die in de XVIe eeuw het goed bezat, als leen van de heeren van Grimberghe, met een leenhof van twee manschappen.

Het is een groot, nieuwerwetsch buitenhuis, omgeven door een groot en schoon park, dat de tegenwoordige eigenaar eenige jaren geleden geërfd heeft van eene bloedverwante, de gravin van Villegas.

Aan het ontbijt, dat wij haastig gebruikten, want wij zouden nog de overblijfselen van het kasteel Indevelde gaan zien, vestigde mevrouw de barones de Roye van Wichen, geboren burggravin Vilain XIIII, mijne aandacht op de twee getallen XIIII, die de alliantiewapens Maldeghem en Lalaing vergezellen boven den ingang van het tegenwoordige boerenhuis Indevelde, en verzocht mij haar uit te leggen, hoe in die wapens dat geheimzinnige getal voorkomt, dat een onafscheidbaar deel uitmaakt van den familienaam mijner bevallige gastvrouw. Een uur later stonden wij voor dat heraldieke raadsel, en ik overtuigde mij, met eigen oogen, tot mijne verrassing, dat de beide vermelde wapens, het eene met een kruis, gekantonneerd van twaalf zoomsgewijze geplaatste mereltjes, der van Maldeghems, en het andere met de tien ruiten der Lalaings, vergezeld zijn van twee XIIII, het een boven, het ander onder; twee leeuwen dienen als schildhouders. Alles is van pleister. Het bovenste gedeelte der leeuwen is gebroken. Die gedeeltelijke vernieling, zoo zeide ons de pachter, was geschied « in den kozakkentijd »! Het door dit wapen vertegenwoordigde huwelijk dagteekent van de XVIIIe eeuw. Wat beteekent die XIIII ? Doet het niet, zijns ondanks, denken aan den *cri de corps sans âme*, toch zoo zeldzaam voorkomende in de

middeleeuwsche zegels, en sedert door bijna alle geslachten verloren, wier voorouders er zich van bedienden?

*
* *

Maar welke is dan de beteekenis van dat XIIII in den naam van het geslacht Vilain, *Vilain sans reproche?* Wat is er al inkt verbruikt, om er uitleggingen van te geven, de eene al vernuftiger dan de andere! Wat mij betreft, beken ik, dat geene van alle mij heeft kunnen voldoen. De eerste, die zich met het vraagstuk in een gedrukt werk heeft bezig gehouden, is, dunkt mij, DAVID VAN DER LINDEN, de geschiedschrijver van Dendermonde, in zijn in 1612 gedrukt werk (DAVIDIS LINDANI, *Gandavensis de Teneramonda libri tres*, bldz. 199), dus lang vóór de geboorte van den *Roi-Soleil*, aan wien eenigen den oorsprong van *het* XIIII der Vilains hebben willen toeschrijven. Ten tijde van dien schrijver had de familie dat getal nog niet aan haren geslachtsnaam toegevoegd, maar voerde het ter weerszijden van het wapen, *ob tot Comites Gandenses et Alostenses junctim, et totidem Gandenses Castellanos, quos una hæc familia dedit.* De schrijver noemt die graven van Gent en Aalst en die burggraven van Gent op. Hoewel op het onbewezene van die naamlijsten wijzende, heeft echter nu wijlen kanunnik DE SMET, in een opstel in de *Bulletins de l'Académie royale de Belgique*, die uitlegging niet beslist verworpen. LINDANUS zelf geeft haar ook niet voor meer dan zij is, want hij voegt er nog twee andere bij, waarvan alleen de eerste onze aandacht verdient. Volgens een lid van de familie van Maldeghem, zegt hij, had dat getal zijnen oorsprong in een oud zinnebeeld, dat door verbondene edelen was aangenomen (*ex antiquo quodam symbolo confoederatae nobilitatis!*) te weten het getal XIIII omgeven door eenen krans van wijngaardranken, met het devies: *Verdien in loon;* eene tamelijk naïeve woordspeling. Kanunnik DE SMET vermeldt deze uitlegging, zonder die evenwel als waarschijnlijk te willen aannemen. Maar eene belangrijke bijzonderheid ontgaat hem, namelijk dat LINDANUS er bij voegt, dat dit symbool *eertijds* ook in het geslacht van zijnen berichtgever in gebruik is geweest: (*audivi*).... *illumque etiam genti Maldeghemiæ* OLIM *usitatum.*

Het hier bedoelde familielid, aan wien men dat bericht verschuldigd is, is, naar alle waarschijnlijkheid, Robert van Maldeghem, die gewoonlijk voorkomt onder den naam van den heer van Grimarez, krijgsman, schepen, later burgemeester van het Vrije van Brugge, geboren in 1573, gestorven in 1654. Als groot beminnaar van geschiedenis en geslachtskunde, onderhield hij vriendschapsbetrekkingen met verscheidene geschiedschrijvers. Hij voerde briefwisseling met Christ. Butkens, A. Duchesne, Vredius, en was medewerker aan hunne geschriften, door hun talrijke inlichtingen te verschaffen (1).

Deze persoon was dus in de gelegenheid om goed onderricht te zijn, en men behoort, naar het mij toeschijnt, zijne getuigenis niet *a priori* te verwerpen, hoe onbestemd ook de bewoordingen zijn, waarin LINDANUS het ons vermeldt.

Als men de woorden van LINDANUS letterlijk opvat, dan zouden de Maldeghems, in zijnen tijd, het getal XIIII niet meer bij hun wapen hebben gevoerd. Hoe dit dan ook zij, de overlevering leefde voort, omdat het opnieuw verschijnt in de XVIII[e] eeuw, zooals wij het zien boven de deur van het boerenhuis te Eppegem. Het vraagstuk betreft dus evenzeer de familie van Maldeghem als die van Vilain, en is belangrijk genoeg om te worden opgelost.

Het vorenstaande was reeds geschreven, toen mij in handen kwam het voortreffelijke werk *Maldeghem la Loyale*, een boek, waarin Mevrouw de Gravin van Lalaing, geboren Gravin van Maldeghem, aan haren neef op boeiende wijze, maar geheel volgens archiefstukken, het roemrijk verleden van haar geslacht verhaalt. In dat boek vond ik de verklaring van ons raadsel aldus opgegeven (bl. 87 en volgende):

Van eenen der burchtheeren van Maldeghem, die in de eerste helft van de XV[e] eeuw leefde, Philip, VIII[e] van dien naam, zegt men, dat hij behalve het devies *Maldeghem la Loyale*, nog een ander devies voerde, bestaande in het getal XIIII, omgeven door twee hopranken. Volgens Robert van Grimarez, voegde Philip zich bij de Ridderbroederschap, die toen

(1) *Biographie Nationale*, T. XIII.

in Vlaanderen bestond (en waarvan, naar het schijnt, een Vilain het hoofd was), en dit zinnebeeld gekozen had, dat beteekent : *Veerthien in hoppe = Verdien in hoop*, « *pour ainsy s'animer et esvertuer à genereusement se porter au service de Dieu et de leur prince et des dames* ». Volgens denzelfden Robert van Grimarez, zou Philip dit kenteeken aangenomen hebben op grond van zijn huwelijk, want de moeder zijner tweede vrouw, Geertruida van Reimerswaal, was Geertruida van Gavere, en de leden der familiën van Gavere, Vilain, Mirabelle en andere verbondenen zouden allen hetzelfde zinnebeeld gevoerd hebben.

Is deze uitlegging nu de ware? en zou het werkelijk zoo moeilijk zijn, hieromtrent tot volkomene zekerheid te geraken?

In plaats van zich te begeven op het uitgestrekte veld der gissingen, — een tocht vol gevaren, waarbij men ongelukkiglijk niet altijd luistert naar de waarschuwingen voor voetangels en klemmen, — waarom raadpleegt men niet eenvoudig de handvesten der thans levende familie, de betrekkelijk jonge bescheiden? Daar zal men vinden wat men zoekt. Men zal het er vinden, zonder eenigen twijfel. Het onderwerp staat in verband met de geslachtskunde. En op het gebied der geslachtskunde zou men zich aan groote ketterij schuldig maken, door te beginnen met onderzoekingen naar voorouders in de middeleeuwen, om achtereenvolgens, afdalende van geslacht tot geslacht, de afstamming van een persoon uit een later tijdvak vast te stellen. De omgekeerde richting behoort men te volgen; uitgaan van het bekende, om de x te vinden, die door de onbekende voorzaten wordt voorgesteld. Door anders te willen handelen, zou men zich aan de ergerlijkste dwalingen blootstellen.

Voor het oogenblik moet ik er mij bij bepalen, om de vraag te stellen. Laat ons hopen, dat deze regels weldra tot eene juiste uitlegging van dat zinnebeeldig getal zullen leiden.

Hoewel dit eigenaardig toekomt aan twee (of meer) adellijke geslachten, is toch ook eene familie uit den meest

bescheiden burgerstand in het bezit daarvan, echter in een eenigszins afwijkenden vorm.

Ik wil spreken van een persoon, die vroeger juwelier te Brussel was en die als pasgeboren kind op den 2en Januari 1822 te Leuven was gevonden. Men had hem Emmanuël tot voornaam gegeven en tot geslachtsnaam Joli XIV, die vervolgens ook door zijne nakomelingen werd gedragen (1).

Als meerderjarige zoon van eenen onbekenden vader en eene onbekende moeder, trouwde E. Joli XIV, destijds wonende te Brussel, in de Nieuwe Pachecostraat, n° 28, te dier stede, op den 7n April 1862, met Maria Catharina Baeck, juponnenaaister, geboren te St-Jans-Molenbeek in 1827, weduwe van Alexander Felix van Blommen.

Ten gevolge van welke zonderlinge gril werd die vondeling begiftigd met den vreemden naam van Joli XIV?

Menig lezer zal zeker het bestaan eener familie van dien naam niet geweten hebben. Ik vond deze zeldzame bijzonderheid merkwaardig genoeg, om haar bekend te maken.

*
* *

Maar, wij keeren terug tot de heerlijkheid Indevelde, thans eene fraaie boerenplaats met 63 hectaren land. Zij hoort toe aan de familie van Lalaing, die haar heeft verkregen van de Maldeghems. Deze werden er eigenaren van door het huwelijk van Eugenius Ambrosius van Maldeghem, baron van Lijsschot, met Isabella Clara Eugenia de Champs, gezegd van Kesseler, dochter van Magdalena Levina Micault, wier overgrootvader, ridder Jan Micault, een Bourgondiër van afkomst, haar had gekocht in het begin van de XVIe of op het einde der XVe eeuw. Hij had ook, omstreeks 1511, van Mr Hugo van den Heetvelde, het vroeger

(1) In het jaar 1800 twee en twintig, op den tweeden der maand Januari, is in deze Stad, in de Brusselsche straat, bij de brug van het Hôtel de Cologne (Hof van Keulen), een kind van het mannelijk geslacht gevonden, gewikkeld in een nieuwen gebreiden wollen lap, gekleed in een oud katoenen jurkje, geel met witte strepen, en een oud hemdje; op het hoofd had het een oud bombazijnen mutsje. Het kind was pas geboren. Wij hebben het dadelijk in het register ingeschreven met den naam en voornaam van Joli XIV (Emmanuël).

(Burgerlijke stand; stad Leuven).

vermelde kasteel van Heetvelde gekocht. Zonderlinge samenloop : eene andere bezitting van baron de Roye, het kasteel van Niel, welks verleden ik elders beschreven heb, had insgelijks aan Jan Micault toebehoord. Hij zelf, of zijn zoon Nicolaas, lid van den Geheimen Raad, bekend door verschillende gezantschappen, die hem werden opgedragen door Maria van Hongarije en Eleonara, koningin van Portugal, later van Frankrijk, heeft het kasteel Indevelde gebouwd. Het wapen van Micault, dat vroeger boven den ingang van dat buitenverblijf stond, bezorgde het den dagelijkschen naam van het *Kattenhuys* of *Kattenhof*, die met de duurzaamheid van volksbenamingen, het bij de bewoners van den omtrek op de officiëele benaming heeft gewonnen, zoodat de naam Indevelde er bijna onbekend is.

Groot was mijne verbazing, toen ik op het voorplein van het boerenhuis den toren van het *Kattenhuys* zich somber zag verheffen. Eene ware opstanding in mijne oogen! Want, de heer A. Wauters, zegt in zijne *Histoire des environs de Bruxelles* (1855), nadat hij eene beschrijving van dien toren gegeven heeft, dat hij onlangs is afgebroken. Blijkbaar is aan dezen geschiedschrijver, eenigen tijd na zijn laatste bezoek aan de plaats, een onbestemd bericht gegeven, dat tot verwarring heeft geleid. Niet de toren is toen afgebroken, maar een gedeelte van het woonhuis, dat op vrij grooten afstand daarvan stond. Die toren uit de XVIe eeuw, waarvan het bovenste gedeelte als heerlijke duiventil diende, draagt nog den oorspronkelijken windwijzer, een mooi stuk smidswerk, versierd met vier zittende katten, die aan het wapen van Micault ontleend zijn.

Van het woonhuis, dat vroeger verschillende verdiepingen had, bestaat alleen nog een gedeelte van de benedenverdieping met de kelders en eenige sporen van den trap, die naar boven leidde. Een torentje, dat vroeger met het huis verbonden was, is ook verdwenen. Bij het opruimen van het terrein had men, eenige dagen voor ons bezoek, vijf steenen gevonden van 1 1/2 voet op 1 voet, die in de buitenmuren ingemetseld waren. Drie daarvan hadden het opschrift : Naer dit | Een beter, de beide andere Sola | virtus. Deze

laatste woorden zijn het devies van Nicolaas Micault, zooals men die zag op zijn graf in de Ste Gudulakerk te Brussel. Het portret van dezen man, en die zijner ouders, broeders en zusters, zijn tot ons gekomen op de vleugels van een triptiek, in het museum te Brussel, waarvan het middenpaneel, eene Opstanding van Lazarus, niet meer aanwezig is. Dit triptiek diende vroeger tot versiering van het altaar van dien heilige in de genoemde kerk.

Het kasteel van Indevelde, dat na den slag van Neerwinden (1693) vorstelijke bezoeken ontving, had ten tijde van Descamps, — zoo vermeldt de heer A. WAUTERS, — een vertrek met geschilderd behangsel, door Siger van Helmont, op de manier van Teniers. Een gedeelte van dat schilderwerk was nog voor betrekkelijk korten tijd in het kasteel aanwezig, maar werd toen, volgens zeggen van den pachter, weggenomen door eenen rentmeester, die het zich toeëigende.

Tijdens het verblijf des heeren op het kasteel, werd er de mis gelezen in de slotkapel. In onze dagen zijn de toren en de puinhoopen de eenige getuigen van den vroegeren roem. Gedachtig aan de ijdelheid van het ondermaansche, verlieten wij dat hoekje gronds, dat zoolang het geliefde verblijf geweest was van geslachten, waarvan eenige leden in de geschiedenis des lands zijn bekend gebleven.

In het voorbijgaan wierpen wij nog eenen blik op het kasteel Impelveld, een nieuwerwetsch landhuis van den heer Norincx, dat vroeger aan de familie van Reynegom toebehoorde, en zagen in de verte de oude pachthoeve *Rollekorthof* liggen, of, zooals de heer WAUTERS, denkelijk volgens documenten, zegt, *'t Hof te Rollecoten*, en het *Rollekensbosch* of *Rolkartbosch*, en keerden naar het dorp terug, om nog de kerk van Eppegem te bezoeken. Zij is gewijd aan Paus Sint-Clemens, van wien er reliquiën bewaard worden, maar is voor de oudheidkunde van geen belang. Dicht bij het altaar aan de linkerzijde, ziet men een fraai marmeren borstbeeld, door Geerts vervaardigd, een geschenk van de barones Maria Regina Gislena Josephina Charlé van Waspick, geboren barones van Reynegom (1838).

Daar men in de kerk aan het witten was, ontbrak mij de gelegenheid om de opschriften af te schrijven van eenige grafzerken, waarop ik in het voorbijgaan de wapens van Absolons, Paffenrode, enz. opmerkte.

Onder den toren in den buitenmuur rechts, staat nog het grafmonument in witten steen, van Jan Andreas Josephus Gislenus, baron van Reynegom, heer van Heetvelde, majoor der stad Brussel, † in 1788, wiens moeder eene Pipenpoy was, en « *wiens voorouders hunnen naem hebben vercregen ten jaere 690 door het* REINIGEN *der afgoderyen in 't graefschap van Kennemerland, alwaer ten jaere 792 stirf op zyn hof van Reynegom Rabod II, koninck der Vriesen.* »

Deze kluchtige uitlegging van den naam REYNEGOM, door dat grafschrift vereeuwigd, doet niet onder voor andere woordafleidingen, die door de geleerdste werken worden aan de hand gedaan.

Een half uur na ons kerkbezoek verliet ik Eppegem en mijnen gullen gastheer, en vertrok met den trein naar Antwerpen, om mijne oudheidkundige studiën te vervolgen in die merkwaardige nabootsing van de XVIe eeuw, die men « *Oud-Antwerpen* » genoemd heeft. J. Th. DE RAADT.

Boekbespreking.

E. J. OSSENBLOK. — **Eene Lezing over Dr. F. W. Weber's « Dreizehnlinden » volgens de vertaling van** EUG. DE LEPELEER. — Antwerpen, Jan Bouchery, 30, Hopland. 1894. — Boekd. van 113 bl. 12°; prijs 1 frank.

Het zal menigen vriend der Vlaamsche letterkunde genoegen gedaan hebben, te vernemen dat de getrouwe en toch zoo eigenaardige vertaling van Dr. Weber's meesterlijk gewrocht door Eug. De Lepeleer, op min dan 3 jaren eene tweede uitgave beleefde. In onzen tijd van geldbejag en schaarschheid aan dichterlijk gevoel, is het eene zaak, die niet van zeker belang ontbloot is, dat een werk als Dertien-linden, het moge dan nog een meesterstuk zijn, met zooveel welgevallen door het lezend publiek is ontvangen.

Doch hoeveel lof en bewijzen van hoogschatting den Vlaamschen vertaler mochten te beurt vallen, ze zijn niets in vergelijking met den geestdrift die het boek bij zijn verschijnen, en later nog, in Duitschland verwekte. Op weinige jaren zagen een honderdtal uitgaven het licht, en geen beschaafde Duitscher, of hij kent Weber's « Dreizehnlinden ».

Ook hier te lande verdiende 't prachtige gedicht bekend te worden, en toen de beide uitgaven van den Hr. De Lepeleer's vertaling verschenen waren, koos de Hr. E. J. Ossenblok haar tot onderwerp zijner voordracht in de letterkundige vereeniging Jan Frans Willems. Het zou ons te verre leiden, moesten wij den spreker en schrijver volgen in zijne beschouwingen, die den man van studie en kennis verraden. Men leze zijn werkske dat gansch het dichterlijk verhaal ontleedt, de fraaiste gedeelten broksgewijze doet kennen, en benevens eenen schat van bemerkingen als 't ware eene bloemlezing aanbiedt van 't schoonste dat er in « Dertienlinden » te vinden is. J. B. Vervliet.

J. Th. de Raadt. — **Une commande de Tapisseries Bruxelloises en 1701 suivie d'une note sur Daniel Stroobant, seigneur de Terbruggen (1671-1710).** — Vlugschr. van 13 bladz. 8°.

Tusschen de verschillende takken van vaderlandsche kunstnijverheid heeft in vroegere eeuwen het tapijtweven steeds eenen eersten rang bekleed. De woelige tijdsomstandigheden waaronder België zoo dikwijls gebukt ging, droegen echter niet zelden bij tot het verval der kunst, en met deze ging ook menige bron van voorspoed en welvaart te niet. Dit was ook het geval met het tapijtweven, dat nog slechts zeldzame sporen van vroegeren bloei heeft nagelaten, zooals de werken van A. Wauters, den graaf de Laborde, Fern. Donnet, en anderen het ten overvloede bewijzen.

Elke bijdrage op dit gebied is dus eene welkome aanwinst voor de geschiedenis der kunst in onze gewesten, en hoe beknopt de mededeeling des Heeren de Raadt ook moge wezen, toch heeft zij haar belang, niet het minste voor hem die eens de moeielijke taak zal aanveerden, eene volledige geschiedenis van het tapijtweven in België te schrijven.

Geschiedkundige aanteekeningen en verdere uitweidingen over Daniel Stroobant, die de bewuste tapijtwerken deed uitvoeren, vermeerderen nog het belang dezer verhandeling.

J. B. Vervliet.

Heinrich Merkens. — **Was sich das Volk erzählt. Deutscher Volkshumor.** — Jena, Hermann Costenoble, 1892. (3 Mark, 280 bladz.).

Met zeer veel genoegen vestigen wij de aandacht der lezers van dit tijdschrift op dit boek. Er zijn weinige rubrieken onder de volkskunde welke zoo veel genoegen verschaffen als de « humor ». Dáárin bestaat vooral de folklore der volwassenen. Spotverhalen, domme gezegden, geestigheden, hebben steeds bij de menigte in hooge gunst gestaan : de mensch heeft altijd zoo gaarne op zijn gebuur gesmaald! Uit geheel deze klasse van vertellingen spreekt de hem ingeboren spotzucht met meer kracht dan uit de voortbrengselen der letterkunde. Wat deze laatste ontleend heeft aan den alouden schat van humor bij het volk verspreid, ware overigens een hoogst belangwekkend onderwerp van studie; en dat de ontleening op groote schaal gebeurde, daarvan getuigt onze middeleeuwsche komische letterkunde.

Voor wie zich door het even aangeduide onderwerp zou aangetrokken voelen, heeft het boek van Merkens een hoog gewicht. Het is niet alleen een rijke verzameling van allerhande grappen, uit het volk afkomstig en ten koste van lange opzoekingen bijeengebracht. De schrijver heeft er tevens goede nota's bijgevoegd en voor talrijke nummers verwezen naar oude werken, welker lijst als bibliographie der komische letterkunde zeer welkom moet zijn. Niet alleen in Duitschland, maar ook hier te lande. Want bij 't doorbladeren van dit boek blijkt het eens te meer, hoe de menschelijke geest overal dezelfde is, ook in de uitingen zijner spotzucht. Wij meenen wellicht alleen te staan, als wij iets vertellen op de kap der boeren van *Oolen*, of van *Hillegem* in Oost-Vlaanderen. Even goed bespot de Duitscher *Bopfingen* of *Ganslosen* in Zwaben; of *Weilheim* in Beieren; of *Schilda* in Saksen; of nog andere plaatsen naar gelang der gewesten; en daarbij komen steeds dezelfde geestigheden voor den dag. De boeren willen hun kerk verschuiven; of zich tellen; of ze visschen naar de maan, en zoo voorts.

Als spiegel van het volk en zijn denkwijze is een dergelijke verzameling van het hoogste gewicht. Wij zien er dat volk in al zijne waarheid. Een schildering naar de natuur kan nooit kwaad. « Wie geen lachen verstaat, hoeft maar niet onder de menschen te komen ». Daaraan heeft de schrijver gelijk. Die eerlijke waarschuwing was echter niet noodig : er zal wel niemand zijn, die zijn werk niet een plezierig en nuttig boek zal noemen. Aug. GITTÉE.

PAUL SÉBILLOT. — **Contributions à l'Etude des Contes populaires.** I. Contes de la Haute-Bretagne qui présentent des ressemblances avec des contes imprimés. II. Contes résumés de la Haute-Bretagne. (Extrait de la « Revue des Traditions populaires », T. IX, n°s 1 à 6). — 89 Bl. gr. 8°.

Een der onvermoeibaarste vorschers op het gebied der Fransche volkskunde, vooral in het vak der gesproken letterkunde, is voorzeker de heer Sébillot. Tot hiertoe verzamelde hij, in Opper-Bretanje aleen, ruim 600 vertelsels, waarvan er, van 1880 tot 1894, 478 het licht zagen. Weinigen kunnen, als hij, zich beroemen een zoo rijken oogst van volkssprookjes opgedaan te hebben.

Het werk, dat hierna besproken wordt, bevat een ruimen voorraad bescheeden voor de studie der volksvertelsels.

In het eerste deel somt de schrijver de vertelsels op, door hem verzameld, die 'tzij voor den grond van het verhaal, 'tzij door bijkomende omstandigheden, eene zekere gelijkenis met de sprookjes van Perrault en met andere geboekte vertelsels vertoonen. Van de vertelsels die hij reeds vroeger liet verschijnen, worden enkel de titels opgenoemd en de werken aangeduid, waar zij te vinden zijn. Van de niet-geboekte geeft hij den korten inhoud : zoo beknopt mogelijk voor de episoden die enkel varianten zijn ; meer uitgebreid voor deze die meer oorspronkelijkheid hebben.

Het tweede deel begrijpt varianten, in 't kort samengevat, van vertelsels, reeds vroeger door den schrijver uitgegeven. Op elk nummer volgen aanteekeningen over den typus, waarmede het in verband staat, over de episoden die men in een of meer zijner vroeger uitgegeven vertelsels weervindt en over de ongeboekte episoden.

Dit deel bevat 70 nummers, waaronder wij zeer veel varianten van Vlaamsche sprookjes aantreffen. Jozef CORNELISSEN.

Paul Sébillot. — **Dix Contes de la Haute-Bretagne.** (Extrait de la « Revue de Bretagne, de Vendée et d'Anjou »). — 1894. — 20 Bl. gr. 8°.

De vijf eerste nummers zijn plaatselijke of historische legenden. Nr 6 gelijkt op het in Dietsch-België zeer verspreide vertelsel *De Koning van Zevenbergen* (z. *Volkskunde*, I, bl. 121), *De Amerikaansche Tooveraar* (z. Am. Joos. *Vertelsels van het Vlaamsche Volk*, II, bl. 177). Ik herinner mij, in mijne kinderjaren in de Kempen eene andere gedaante van dit vertelsel gehoord te hebben, getiteld *Klarisken en Ouden Demus*, maar ik kan mij dat sprookje niet meer te binnen brengen. Nr 10 is eene variante van het eerste deel van *Wolfjonk en de gevangen Koningsdochters*. (Z. *Ons Volksleven*, II, bl. 63). Jozef Cornelissen.

Paul Sébillot. — **Légendes du Pays de Paimpol** (Extrait de la « Revue de Bretagne, de Vendée et d'Anjou »). — 1894. — 8 Bl. gr. 8°.

Dit vlugschrift bevat 5 nummers die wel is waar geen zeer groot belang opleveren, doch waarin men meldensweerdige bijzonderheden aantreft, die tot nu toe nog niet opgeteekend waren.

De belofte van elkander, dood of levend, te trouwen, maakt het onderwerp uit van de eerste legende, die verwant schijnt met de sage, waar Bürger de stof voor zijne heerlijke ballade *Lenore* aan ontleende.

De tweede legende is eene eenvoudige spookgeschiedenis; in de derde komt een wit schaap voor, dat gewoonlijk een kwelgeest of een duivel is, maar hier den engelbewaarder verbeeldt.

In de twee leste verschijnen kwelgeesten, die op spottenden toon alles herhalen wat hun gezeid wordt. Jozef Cornelissen.

ONS VOLKSLEVEN
VII.

ONS VOLKSLEVEN

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde

ONDER LEIDING VAN

JOZ. CORNELISSEN & J. B. VERVLIET

ONDERWIJZER te St Antonius-Brecht. | LETTERKUNDIGE te Antwerpen.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; vele volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Wedstrijd 1874.

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche Volkskunde

7de Jaargang

1895

TE BRECHT,

BIJ L. BRAECKMANS, DRUKKER EN UITGEVER.

Medewerkers aan den zevenden jaargang

(1895.)

P. D. S.	te Hoogstraten.
J. Feskens	» Glossop (Engelland).
Aug. Gittée	» Luik.
Alfried Harou	» Antwerpen.
Jani Vlunius	» Lier.
Alf. J. C.	» Lippeloo.
F. L.	» Brussel.
Lenaard Lehembre	» Schelle.
Dr A. L. P.	» Lier.
L. Mees	» Hingene.
Frans Meeus	» Oostmalle.
P. Notelteirs	» Brussel.
A. O.	» Antwerpen.
P. N. Panken	» Bergeik (Noord-Brabant.)
Fr. Peters	» Leuven.
A. v. P.	» Sint-Niklaas.
J. F. Vincx	» Mechelen.
Frans Zand	» Heist-op-den-Berg.

Bijzonderste Drukfeilen.

Nota. — Enkele feilen werden reeds vroeger verbeterd.

Op bldz.		56,	30n r.	staat :	in ;	lees : en.
»	»	91,	18n r.	»	*Lombeek;*	» *Hombeek.*
»	»	99,	4n r.	»	Se ;	» De.
»	»	102,	33n r.	»	te gepaste ;	» ten gepasten tijde.
»	»	183,	34n r.	»	xreemde ;	» vreemde.

In de 6e aflev. werden de bldz. verkeerd genummerd ; het art. *Grappen en Kluchten* moet met bl. **105** in plaats van met bl. 165 beginnen. Zoo telt men voort tot bl. 125.

Andere drukfouten gelieve de lezer zelf te verbeteren.

INHOUD

TAALKUNDE.

VOLKSKUNDE.

Sprookjes en Vertelsels :

Grappen en Kluchten :

Spotnamen op Steden en Dorpen :

GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE.

BOEKBESPREKINGEN.

ONS VOLKSLEVEN

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- & Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; vele volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

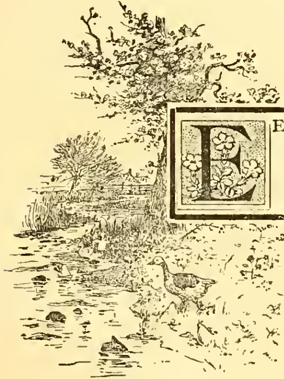
Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Wedstrijd 1874

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen; in één woord, *het volk zooals het is* »

Vraagboek voor Vlaamsche Volkskunde.

DE KUIL

Kinderleven en Historie

EEN bekende grap in de wereld waarin Tom Sawyer te huis behoort. Wie — tenzij hij, gelijk Fransje in Beets' kernig pleidooi voor den Hollandschen jongen, onder een klok werd groot gebracht — was er niet eens het slachtoffer van? Als men er zich niet gewillig toe leende, of soms eenig wantrouwen aan den dag legde, liet zich altijd een goede makker vinden om u te brengen waar de snaken u hebben wilden.

Men weet waarin de kuil — de *bedriegput* zegt men in Vlaanderen — bestaat.

Men maakt een gat in den grond, dat men met water vult, en daarna omzichtig toedekt met wischjes of twijgen, terwijl alles

met een laag aarde zoo goed mogelijk met den overigen grond gelijk wordt gemaakt. De vriendelijke makker neemt u bij den arm, vertelt u een — o zoo belangwekkende ! — geschiedenis, en onder zijn leiding kunt gij onmogelijk anders dan den voet op het gevaarlijke punt zetten.

Deze in schijn onbeduidende grap heeft, gelijk zoovele andere zaken uit het kinderleven, een zeer eerbiedwaardigen leeftijd.

Uit de berichten der reizigers omtrent de levenswijze der natuurvolken weten wij, dat de kuil nog heden behoort tot de listen welke zij aanwenden, 't zij om een dier te vangen, 't zij om een vijand te verschalken. Dit middel dagteekent wel uit de beschaving van den primitieven mensch. Zoodra de behoefte aan vleesch zich deed gevoelen, moest de mensch op middelen bedacht zijn, om zijne hand kunstmatig te wapenen. Met dieren van een zekere grootte, tot die van den wolf b. v., kon hij den strijd wel aangaan, doch met grootere schoot zijn kracht al spoedig te kort, en moest hij noodzakelijk tot list zijn toevlucht nemen. De kuil, die er op de oppervlakte nagenoeg uitzag als de gewone grond, behoort tot de zaken waaraan hij het eerst moest denken. Bij onze Germaansche voorouders vinden wij dit middel in gebruik. Sigurd verbergt zich in een kuil op den weg, waar een zekere draak placht voorbij te kruipen wanneer hij drinken ging, dekte den kuil toe met takken en bladeren, en doorboorde aldus het monster met zijn zwaard.

Bij de wilden doet de kuil nog heden dienst als oorlogsmiddel. Stanley, op zijn ontdekkingstocht in het Congogebied, moest onder andere ook met deze list kennis maken. Met kuilen poogden minder gastvrije volksstammen hem steeds te hinderen en tegen te houden. Het pad was namelijk zeer dikwijls doorsneden met ondiepe putten, waarin scherpe spitsen, rechtstaande, zorgvuldig onder breede bladeren verborgen waren. Zijne dragers, welke blootsvoets reisden, geraakten er vaak in, en hadden daarbij ondraaglijke pijnen te doorstaan ; want soms werden hunne voeten aldus geheel doorboord, of bleef de spits in de wonde steken, waardoor zelfs koudvuur ontstond.

In den loop der eeuwen heeft de bedriegput een meer onschuldig karakter verkregen ; anders dan als kindervermaak bestaat hij thans niet meer in de beschaafde maatschappij. Dat hij evenwel

tot onze oudheid behoort, en oorspronkelijk met hetzelfde doel werd aangewend als nog tegenwoordig bij de wilden, zagen wij uit het voorbeeld ontleend aan het Germaansche epos.

Gelijk met den kuil ging het menig ander voorwerp uit onze stoffelijke beschaving. Zoodra het in den geleidelijken vooruitgang der menschelijke kennis nutteloos geworden was, geraakte het buiten het practisch gebruik, zonder dat het daarom in eens geheel ophield te bestaan : dikwijls daalde het af tot de kinderwereld. *De werktuigen van een vroeger geslacht zijn aldus het speelgoed van een later geworden.*

Als speelgoed kende men ze misschien zelfs terwijl ze nog in 't werkelijke leven bestonden. Immers, tal van zaken die behooren tot het kinderleven, hebben hun ontstaan te danken aan de zucht tot nabootsen, den mensch en vooral den kleinen mensch ingeboren. De kinderen houden « school » ; ze kleeden zich als vader en moeder, ze « bakken brood » met zand en een vingerhoed, of maken, de meisjes althans, een gansch diner gereed. Zelfs bij natuurvolken is deze neiging werkzaam : vele reizigers hebben vermeld, hoe de kinderen der wilden met poppen, uit klei vervaardigd, buffels en andere dieren voorstellen en daarmee een jacht inrichten. Door een nabootsing der jacht bleven boog en pijl, de wapens van den primitieven mensch, bij onze kinderen als speelgoed bewaard. Als wezenlijke weermiddelen laten zich deze voorwerpen door de eeuwen heen vervolgen. De middeleeuwsche mensch had ze van uit zijn wilden toestand behouden ; ten gevolge van den gedanen vooruitgang, hoofdzakelijk door de uitvinding van het buskruit werden zij verdrongen, doch leefden voort als kinderspeelgoed. Met den kruisboog, een betrekkelijk late en locale verbetering van den boog, ging het niet anders ; evenzoo met den slinger. Menig gebruik, dat vroeger tot de gewone levenswijze behoorde, kunnen wij aldus nog leeren kennen uit de kinderspelen welke er de nabootsing van zijn. Voormalige huwelijksplechtigheden laten zich op die wijze nog onder sommige vermaken der jeugd terugvinden.

Van een andere zijde waren de spelen, welke tegenwoordig tot de kinderwereld beperkt zijn, in vroeger tijd ook wel daarbuiten in eere. In onzen tijd gebeurt het hoogst waarschijnlijk niet meer dat volwassenen met de knikkers zouden spelen. Vóór een dertig

jaar was dat evenwel tot in grootere steden gebruikelijk. In mijne jeugd gebeurde zulks nl. nog te Gent. Het is waar, het was in den tijd toen men nog elken avond 's zomers de koeien der stadsbewoners uit de gemeenteweide naar huis kon zien leiden, terwijl de stadsherder door de tonen van zijn toethoorn al de kinderen naar de straatdeur lokte. De koeien der stadsbewoners behooren thans tot het verleden, evenals wel het knikkeren bij anderen dan bij kinderen. Welke jongeling, wiens lip begint overschaduwd te worden, zou zich heden nog zoover durven vergeten?

In vroeger eeuwen vinden wij tal van spelen, thans tot de kinderen bepaald, onder klein en groot, oud en jong in gebruik.

Huig de Groot vermaakte zich op Loevestein met tollen. Zoo iets stelt de negentiende-eeuwer zich slechts met moeite voor. Dat het *jonassen*, d. i. het opwerpen en opvangen van een heer uit het gezelschap op een wollen deken, nog in de zeventiende eeuw in Nederland tot de bruiloftspret behoorde, wijst niet alleen op grooter uitgelatenheid bij feestvieren vroeger; tevens mag men er uit afleiden, dat ook volwassenen op het punt der vermaken slechts geringe eischen hadden. Dit blijkt weer uit het feit, dat de hofdames van Koningin Elisabeth van Engeland zich den tijd zochten te verkorten met een spel, dat nog heden onder den naam van *barley-break*, doch alleen bij de jeugd, bekend is. Froissart noemt in zijn *Espinette amoureuse* een gansche reeks spelen op, waarmede de edele heeren van het hof van Frankrijk zich vermaakten. Hoewel het ons met de eenvoudige vermelding van den naam niet altijd mogelijk is het spel juist te bepalen, toch weten wij dat daaronder behoorden zeker spel met *kriekensteenen* (*aux pierrettes*), het *volgertje* (*keuve leu leu*), alsook een ander dat goed op ons *verstoppertje* geleek (1).

Zoo verandert de tijdgeest. Het nieuwe geslacht vermaakt zich met wat het oude eerde en prees. De werktuigen eener vroegere beschaving zijn telkens een sport lager gedaald in de achting der volwassenen, en eindelijk bij de kinderen te recht gekomen. Hebben dus vele zaken uit het kinderleven een merkwaardige geschiedenis achter zich, gerust mag men tevens aannemen, dat de mensch uit vroeger tijd eenvoudiger, kinderlijker was van gemoed dan thans.

Aug. Gittée.

(1) W. W. Newell. *Games and Songs of American Children*. New-York 1884. (p. 233)

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

I. (36.) Gent : de Stropdragers.

iehier nog een niet onaardig Latijnsch versje over de spotnamen van eenige onzer steden; de schrijver is waarschijnlijk een Brusselaar en daarom heeft hij vergeten te zeggen, onder welken spotnaam de Brusselaars sedert eeuwen wezentlijk bekend zijn.

Nobilis Bruxella viris, Antverpia nummis,
Gandavum laqueis, formosis Bruga puellis,
Lovanium doctis, gaudet Mechlinia stultis.

Letterlijk in 't Vlaamsch :

Brussel prijkt met zijnen adel, Antwerpen met zijne schatten,
De Gentenaar heeft zijne strop, Brugge zijne schoone meisjes,
Leuven heeft zijne wetenschap en Mechelen zijne zotten.

Dit meesterstukje is door Becanus vertaald en een weinig uitgebreid als volgt :

Brussel pronkt met zijn edeldom
(Van kiekenfretters zwijgt men stom)
Antwerpen met zijne centen,
De Gentenaren met de strop
aan den hals en met blooten kop,
En Brugge met meiskens djente;
Leuven is trotsch op wetenshcap
en zijn studenten altijd knap,
en 't schoone Mechlen met zijn zotten,
maar meest als men het loof ziet botten.

Men ziet, zooals gewoonlijk zijn de Mechelaars en de Gentenaars de wees. De eerste, hoe zot of maanzuchtig dat men ze beweert te zijn, hadden te veel verstand om zich aan die knipjes, spotternijen en puntdichtjes veel te storen en zij wisten de eerste de beste gelegenheid waar te nemen, om met hunne geburen poets wederom poets te spelen.

Zoo gebeurde het dat den 29n Juli 1714 de toren van St. Niklaas

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, bl, 132-135, 152-153, 189-192, 215-216, 228-229; VI, bl. 90-91; 167-168.

te Brussel inviel. Het duurde geen drij dagen of men hoorde te Mechelen en omstreken een spotliedeken zingen, waarvan 't slotrijmpje was :

> Het is beter te blusschen zonder brand
> Als torens te bouwen zonder verstand,

en dat met geestdrift door al de omstanders herhaald wierd en ook, bij de minste zinspeling op St. Romboutstoren, den Brusselaars toegesnauwd wierd.

Hetzelfde gebeurde met de Antwerpenaars, toen in 1754 de toren van St. Andrieskerk instortte. Ook den Sinjoor was nu de mond gestopt en de Mechelaars waren gerust en tevreden.

Geheel anders was het met de Gentenaars. Men weet aan welke droevige gebeurtenissen zij den scheldnaam van *Stropdragers* verschuldigd zijn ; zij hadden geweigerd hun aandeel te betalen in eene geldheffing van twaalfhonderd duizend gulden, om den oorlog tegen Frankrijk voort te zetten. De Groote Raad van Mechelen had hun ongelijk gegeven ; verre van zich te onderwerpen, namen zij de wapens op en dreven de blinde roekeloosheid zoo ver, dat ze eenen hoofddeken, die hen tot rede wilde brengen, deden onthoofden. Spoedig volgde de straf, en zij was schrikkelijk. Den 14^{n} Februari 1540 kwam Keizer Karel te Gent aan het hoofd van een leger ; eerst wierden de belhamels aangehouden, en den 29^{n} April wierd de stad schuldig verklaard aan de misdaad van gekwetste Majesteit ; al hare voorrechten en costumen wierden vernietigd ; de inwoners wierden veroordeeld tot de betaling van 150,000 gouden Carolus eens, en van 6000 gouden Carolus 's jaars ten eeuwigen dage, onverminderd hun aandeel in 1,200,000 gulden, dat zij geweigerd hadden te betalen ; zestien der aanleiders wierden ter dood verwezen en onthoofd ; menigvuldige andere wierden verbannen en hunne goederen verbeurd.

Boven dat alles wierd de stad nog veroordeeld om eereboet te doen jegens den keizer. Een groot getal inwoners van alle standen, gekleed met lange zwarte hangende tabbaarden, blootshoofds, en vijftig hunner, met de strop om den hals, moesten voor den Keizer verschijnen en hem op hunne knieën verzoeken en bidden hen in genade en bermhertigheid te willen ontvangen.

Dat gebeurde zoo, en de spotnaam van *Stropdragers* is den Gentenaren bijgebleven.

Men begrijpt welken indruk die schandige straf in het gemoed der Gentenaren moest nalaten en welke hunne gevoelens van haat en vijandschap moesten zijn tegen degenen die hun hunne schande herinnerden en hun de hoonende beleediging van « stropdragers » naar het hoofd wierpen.

Ook reeds den 3en Augustus 1840 wierd zekere de Meyere, om dit gedaan te hebben, veroordeeld om in zijn hemd, blootshoofds en op zijne knieën God, Heer en Wet vergiffenis te vragen en wierd daarenboven voor 3 jaar uit de stad gebannen.

En op den 8en derzelfde maand wierd aan alle de stadspoorten een gebod afgekondigd aan iedereen, wie het ook zij, verbiedende van het « Stropdragen » te spreken, op straf van *lyfvelick* vervolgd te worden.

Drijhonderd vijftig jaren zijn sindsdien verloopen en nog is die wond bloedend, en heden nog zou het gevaarlijk zijn in sommige wijken der stad Gent het schandewoord « Stropdragers » uit te spreken. A. O.

*
* *

2. (37). Glabbeek : de Turken.

Men geeft somtijds aan de de inwoners van Glabbeek (Brabant) den spotnaam van *Turken*, waarschijnlijk omdat ze in hun proces tegen het domein, voor lasthebber eenen advokaat hadden, welke dien naam droeg (1).

3. (38). Schaarbeek : de Ezels.

De inwoners van Schaarbeek heeten de *Ezels*.

In de *Histoire des Environs de Bruxelles* door A. WAUTERS 3e deel, bl. 50, leest men : Evere. « Een gebruik dat eigen is aan Schaarbeek alsook aan Evere, gebruik dat aanleiding gegeven heeft tot menige spotternij, is het bijna uitsluitend aanwenden van den ezel voor trek- en lastdier ».

Eertijds gaf men aan de weetnieten den naam van « leerlingen der hoogeschool van Schaarbeek ».

4. (39). Goyck : de Telloorlekkers.

De inwoners van Goyck hadden eertijds den spotnaam van *Telloorlekkers*. Zou die benaming voortkomen van eene zekere

---

(1) TARLIER en WAUTERS. *Histoire des Communes belges*, Glabais, bl. 23.

neiging tot onbeschoftheid die men bij hen had opgemerkt ? (1)

5. (40) Lennik : De Poorters.

Dit dorp was oudtijds eene belangrijke gemeente. Vandaar de spotnaam *Poorters* of burgers (2).

6 (41) Elsene : de Hondenknagers.

De inwoners van Elsene worden door die van Etterbeek *Hondenknagers* geheeten, wellicht omdat ze tijdens eenen hongersnood, zich met hondenvleesch voedden.

Om zich te wreken, werpen die van Elsene de Etterbekenaars den spotnaam *Botermelkzakken* naar het hoofd (3).

7. (42) Sint-Gilles bij Brussel : de Koolenkappers.

De inwoners van St. Gilles winnen veel geld door het aankweeken van groenselen, bijzonder van de Brusselsche spruitkoolen, die er een zeer lekkeren smaak hebben. Vandaar de spotnaam *Koolenkappers* (4).

8. (43) Huisinghen : de Heeren.

De inwoners van dit dorp worden gemeenlijk de *Heeren van Huisinghen* geheeten, waarschijnlijk omdat hun dorp vroeger eene aanzienlijke gemeente was (5).

9. (44) Spotnamen op eenige andere Dorpen in Brabant.

Esschene : de *Patatenboeren*.
Hekelghem : de *Zotten van Hekelghem*.
Meldert : de *Heeren*.
Baardeghem : de *Varinkdorschers*.
Maxenzeele : de *Bessembinders*.
Molhem : de *Koeien*.
Anderlecht : de *Boeren van Sint-Wijen*. (6)

Alfried Harou.

(1) A. Wauters. *Histoire des Environs de Bruxelles*, I; bl. 513.
(2) *Ibid.*, bl. 539.
(3) *Ibid.*, III, bl. 283.
(4) *Ibid.*, III, bl. 552.
(5) *Ibid.*, III, bl. 731.
(6) *Ibid.*, I, bl. 514.

Wie kan mij bescheed geven over den oorsprong van bovenstaande spotnamen ? J. C.

*
* *

10. (45) Belcele : de Kloklappers.

De inwoners van Belcele (Waas) heeten de *Kloklappers*. Waarom ? In 't jaar 1722, verhaalt de Kroniek van Daniël Braem, is te Belcele, in 't land van Waas, eene aardige klucht voorgevallen van eenen vagebond, geboortig van Stekene, de wethouders wijsmakende dat hij een groot kunstenaar was, bijzonder in het stuk van klokkenlappen, en alzoo zij eene klok hadden, die bij ongeluk geborsten was, hebben zij hem dezelve besteed te lappen ; maar de vrouw van den griffier die het bedrog gewaar wierd, mits hij onder de klok tweemaal 24 uren daar hout onder gestookt had, zagen zij dat het een guit was ; hij heeft hen met de gescheurde klok laten zitten en is stillekens weggetrokken, met eene goede som gelds, die zij hem op voorhand gegeven hadden ; over dezen kluchtigen toer werden zij door hunne geburen uitgelachen, en worden nu altijd gedoopt met den naam van *Klokkelappers*.

Twee jaar later werd de klokkelapper te Sint-Niklaas gevangen en om zijne schelmstukken gebannen.

Het volk vertelt die gebeurtenis als volgt :

Over veel jaren was er te Belcele eene klok gebersten. Op zekeren dag kwam er een ketellapper in 't dorp, die beweerde de klok te kunnen maken. Men vroeg hem wat hij daartoe noodig had. « Klokspijs van goud en zilver, » antwoordde hij, « bezorgt mij die, en gij zult nooit schooneren klank gehoord hebben ».

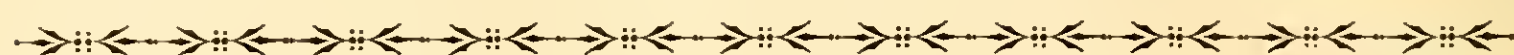
Al spoedig werd hem al het goud en zilver gebracht dat er in het dorp voorhanden was, en den volgenden dag zou de kunstenaar met zijn werk beginnen. Men raadt het overige. Op den bepaalden dag was er geen ketellapper meer te hooren noch te zien. De Belcelenaren kregen nadien den spotnaam van *Kloklappers*, waarom zij somtijds dapper aan den slag geraken.

11. (46) Nieuwkerke : de Schapen.

De inwoners van Nieuwkerke in 't Land van Waas, zouden geerne van hunnen pastoor af geweest zijn.

Om het den man moe te maken, riepen zij hem altijd achterna

en blaatten achter hem gelijk schapen. Zoo zijn de Nieuwkerkenaars aan hunnen spotnaam geraakt. Wanneer men hen dien naam geeft, zijn zij doorgaans zoo zacht niet als schapen. A. v. P.

Volksliederen.

4. (18.) Zatte Katrijn.
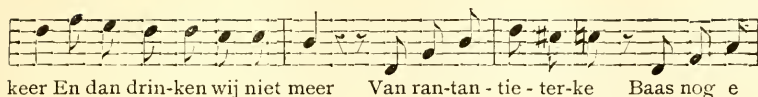
Op bladz. 25-26 van den 2^{n} jaargang (1892) van ons tijdschrift deelden wij brokstukken mede van het toen nog ongeboekte volkslied « Zatte Katrijn ». Wij zijn er eindelijk in gelukt den volledigen tekst te bekomen en laten hem hier volgen met de zangwijze, tevens doende opmerken, dat de nieuwe lezing hier en daar eenig verschil, zonder belang nochtans, oplevert, ook nog overal Kathelijne stelt, waar wij in den vroegeren tekst Katrijn schreven.

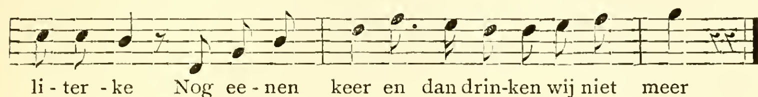
Dit Kathelijne zou aan eene Mechelsche lezing kunnen doen gelooven, doch de vrouw die het lied volledig verschafte, is te Antwerpen gewonnen en geboren en heeft nooit hare geboortestad verlaten, waar zij, kind zijnde, het lied aanleerde.

Het lied is ook te St. Antonius, in de Kempen, bekend, maar het refrein wordt er anders gezongen dan te Antwerpen.

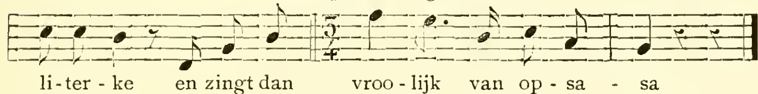
Matig 3

Zat - te Ka - trijn die was be - dron - ken Al van een
glaas - ken Rijn-schen wijn Zat - te Ka - trijn lag ziek te
bed - de En zij ont - bood den su - re - zijn Van ran - tan-
tie - ter - ke. Baas nog e li - ter - ke Nog ee - nen

keer En dan drin-ken wij niet meer Van ran-tan - tie - ter-ke Baas nog e

li - ter - ke Nog ee - nen keer en dan drin-ken wij niet meer

Antwerpsche zangwijze

li - ter - ke en zingt dan vroo - lijk van op - sa - sa

1.

Zatte Katrijn die was bedronken
Al van een glaasken Rijnschen wijn.
Zatte Katrijn lag ziek te bedde
En zij ontbood den surezijn (1).

Refrein. a) *Te St. Antonius.* Van Rantantieterke,
Baas nog e literke,
Nog eenen keer
En dan drinken wij niet meer. } *bis*

b) *Te Antwerpen.* Van Rantantieterke,
Baas nog e literke,
En zingt dan vroolijk van opsasa.

—

2.

De surezijn is bij haar gekomen.
Hij verbood haar den drank van wijn.
Wijn te drinken dat is mijn leven,
Dat zal ook eens mijn einde zijn.
Refrein. Van Rantantieterke enz.

—

3.

Kwam dat kraantje maar te lekken,
Dat zou voor mij een verfrissching zijn ;
Komt dat vaatje eens te bersten,
Dan zal ik zwemmen in den wijn.
Refrein. Van Rantantieterke, enz.

---

(1) Chirurgijn, heelmeester, hier gebruikt voor geneesheer.

4.

Als ekik zal komen te sterven,
Zal de kelder mijn begraafplaats zijn ;
Met mijn hoofd zullen zij mij leggen
Al onder 't kraantje van den wijn.
Refrein. Van Rantantieterke, enz.

—

5.

Op mijn begraafplaats zullen zij schrijven :
Hier leet begraven een zatte Katrijn.
Die geleefd heeft gelijk een verken
En gestorven is gelijk een zwijn.

Refrein. a) *Te St. Antonius* Van Rantantieterke
Baas nog een literke,
Nog eenen keer
En dan drinken wij niet meer } *bis*

b) *Te Antwerpen* Van Rantantieterke
Baas nog e literke,
En zingt dan vroolijk van opsasa.

J. B. Vervliet.

Het Manneken in de Maan (1)

XIV.

In de omstreken van Jevenstedt is de man in de maan een houtdief. Een man, zoo vertellen de oudjes, had eens hout gestolen. De diefstal kwam echter uit, maar de dief loochende hardnekkig en zei : « Als ik dit hout gestolen heb, dan wil ik ten eeuwige dage in de maan zitten. » Sedert dien zit hij in de maan, met zijne houtbussel op den rug (2).

XV.

In het landschap Schwansen in Sleeswijk, alsook in de omstreken van Börnhöved in Holstein, verhaalt men, dat eens een man op eenen Zondag in den maneschijn dorre takken raapte en ze op zijnen rug

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 168-171 ; 189-192.
(2) *Am Ur-Quell*, III bl. 290.

naar huis droeg. Onderwege ontmoette hij Onzen Lieven Heer, die hem vroeg of hij het 3e gebod niet kende. Daar de houtraper neen antwoordde, zeide de Heer dat hij gestraft moest worden en vroeg hem of hij niet liever in de maan als in de zon wou zitten. « Vermits ik gestraft moet worden, » sprak de man, « zoo wil ik liever in de maan bevriezen als in de zon verbranden. » En zoo is het ook gebeurd (1).

XVI.

Op het eiland Sylt vertelt men dat de man in de maan een reus is, die tijdens den vloed gebukt staat, omdat hij dan water schept en dit over de aarde giet. Tijdens de ebbe staat hij evel recht en rust van zijnen arbeid uit, zoodat het water weer wegloopen kan (2).

XVII.

De man in de maan is een visscher die op eenen Zondag gevischt had en voor zijne straf met zijn vischnet in de maan gezet wierd. (Ditmarschen). (3)

('t *Vervolgt.*) JOZEF CORNELISSEN.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant (4)

II.

3. Eerste April.

Op den eersten April
Stuurt men de gekken, waar men wil,

is een oud gezegde, hetwelk ook hier eenieder bekend is. « Vroeger », zegt J. ter Gouw, « stuurden ze elkander liefst, waar een pak slaag op te loopen was »; thans doen ze 't met onschuldiger grappen af. Behalve schooljongens en vroolijke lieden, houden zich hier niet vele menschen met dit aloude gebruik bezig. Oudtijds de deftigste lieden. Deze zond bespottelijke geschenken rond, gene noodigde gasten op feestmalen die niet gegeven werden; hier ontmoette men onnoozele

(1) *Am Ur-Quell*, III, bl. 291.
(2) Ibid., III, bl. 291
(3) Ibid., III, bl. 291.
(4) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 172-177; 196-199; 214-218.

halzen, die om belachelijke boodschappen gezonden waren; daar anderen, op de zotste wijze toegetakeld, en met troepjes als Aprilgekken rondzwevende. Met éen woord, op den 1n April liep de straat weleer vol gekken.

Sommige geleerden beweren dat de Aprilgekheid veel ouder dan 't Christendom is. Er zijn zoo verbazend veel verklaringen aan gegeven, dat het hier te breedvoerig zou wezen ze te beschrijven. Zie de « Volksvermaken », bl. 126.

4. De eerste Koekoek, Zwaluw, enz.

VROEGER maakte men, vooral de jeugd, op de dorpen meer werk naar den eersten koekoek, leeuwerik, enz. te luisteren, naar den eersten leeuwerik, de eerste zwaluw te zien, den eersten meikever te zoeken, enz.; want al die dieren golden als voorboden van den lieven zomer.

De verschijning van den eersten leeuwerik zag men ook als de nadering der lente of het einde des winters aan. Nog zegt ieder hier : « Met de Lichtmis (2 Febr.) springt de leeuwerik op den horst. »

Jongens en meisjes vlochten vroeger op sommige plaatsen een kranske van groen, wanneer ze den eersten koekoek gehoord hadden, wonden dien krans om hun hoofd, en zoodra de vogel zijn geroep aanhief, begonnen zij te zingen :

Koekoek!
Trouw knecht,
Zeg recht,
Zeg waar,
Hoeveel jaar
Zal ik nog dit kranske dragen?

Tevens telden zij dan hoeveel maal de koekoek riep, want hierdoor wisten zij, hoe oud ze zouden worden.

Evenals in Friesland (1) en elders, voelden velen, thans nog wel eenige bijgeloovigen, in hunnen zak en zagen hun geld na. Als dit er toevallig veel of tamelijk was, zouden ze het gansche jaar daarvan ruim voorzien wezen; maar ongelukkig als zij weinig of niets bij zich hadden, omdat het er in dit geval slecht voor hen uitzag.

(1) *Navorscher*, XIX, bl. 109.

5. De eerste Mei. — De Meiboom.

Het Meifeest was een der liefelijkste en vroolijkste feesten van den ouden tijd, waaraan de smet der dronkenschap en zwelgerij minder schijnt gekleefd te hebben dan aan menig ander volksvermaak. Men leest daarbij wel van kransen en dansen, zingen en springen, kussen en stoeien, maar niet van de eerstgemelde ondeugden (1).

Wellicht zijn twintig eeuwen heengegaan, sinds dit feest in deze streken het eerst gevierd werd. Onze Germaansche voorouders plantten op den Meidag eenen met groengeurige slingers omwonden Meiboom in den grond. Met zang en dans werd hij ingewijd. De woningen, waar langs de vroolijke en aangename meitocht ten velde trok, had men soms overvloedig met kransen en bloemen behangen. Zòò en op andere wijzen vierden de heidenen het aanbreken der lente en gaven op den Meidag met al de genoegens van den meitocht het afscheid van den guren wintertijd (2). Toen de Germanen tot het Christendom bekeerd waren, hebben deze gebruiken nog zeer vele eeuwen bestaan en, zijn ze thans ter nauwernood bekend, toch trekt bij 't eerste gloren der meizon, op sommige plaatsen een blijde muziek door de straten. De Meidag met zijnen meitocht is tot vóór ruim 50 jaren, ook alhier nog in de « Meikens kerremis » blijven bestaan.

In de middeleeuwen maakte men den meiboom tot het symbool der H. Maagd. Aan haar werd de Meimaand bij uitnemendheid toegewijd. Te harer eer werden altaren opgericht en versierd.

Zeker schrijver (de Grave) is van gevoelen, dat Meimaand zooveel als *Maagdenmaand*, d. i. maand aan de maagden. en dus aan de liefde toegewijd, beteekent, waaraan gevolgelijk het gebruik der vrijers, om de huizen der huwbare dochters met meien te versieren, kan worden toegeschreven.

Van de *Meivuren*, die in vorige eeuwen ontstoken werden,

(1) *Volksvermaken*, bl. 132.
(2) *Hofdijk*; ook *Houben*.

weet hier niemand, zelfs van vóór langen tijd, nog te spreken. Ook niet van den *Meidrank,* d. i. kruidenwijn, dien men op den eersten dag van Mei, bepaaldelijk in de 14e eeuw, placht te drinken.

Een ander schrijver zegt : « Licht de eerste dag der blozende Meimaand, de maand der vreugde aan, dan worden er bloemen geplukt en kransen gewonden en meiboomen opgericht, en dan schalt het alom van het lied van den rondedans :

Hei ! 't was in de Mei zoo blij !
Hei ! 't was in de Mei ! »

Het aloude gebruik om meitakken op de huizen te planten, had hier over eene halve eeuw in alle dorpen en gehuchten, en thans nog in eenige, plaats. Dan klommen de jongelingen op de daken der woningen van huwbare meisjes en plantten er zooveel meien op, als er dochters in huis woonden. Deze meitakken zijn van verschillende beteekenis. De lichtzinnige deerne, op wier leven eene smet kleefde, ontving een dorren tak; de dartele meid, die eens of meermalen eenen vrijer voor den gek had gehouden, kreeg eene strooien pop; de rijke boeredochter, die zich te trotsch gedroeg, eenen vogelschrik; de sulachtige meid, eene bies. Op zeer vele dorpen dezer landstreek, duidde echter het planten de volgende soort van jongedochters aan : een berketak eene deugdzame of geachte; ook voor de beste of onbesprokene eenen mast of den, omdat die altijd groen is.

Het gebeurde menigmaal dat, hoezeer deze beklimming zoo voorzichtig mogelijk plaats had, de eene of de andere jonkman door het wat slechte strooien dak viel en zoo op den zolder, op de schelft, in den stal, enz. te recht kwam, waarover somwijlen nog kluchtige voorvallen verhaald worden. Vele vrijsters konden natuurlijk dien nacht niet slapen en gingen al zeer vroeg zien, welke vereering of schande hun was ten deele gevallen. De takken dezer laatste soort werden al spoedig weggeruimd.

In eenige dorpen zag men toen, reeds vóór dag en dauw, soms zooveel takken op de huizen, als er jongedochters in het dorp waren. Elders in onze provincie versiert men op

Meinacht de deuren van de woningen der huwbare meisjes, die des morgens ook al vroeg bij der hand zijn, om te zien, of er ook dorens en andere stekelachtige zinnebeelden weg te nemen zijn.

Niet overal worden juist dezelfde zinnebeelden gekozen, en het fatsoen van sommige vrijsters wordt daarbij ook niet altijd genoegzaam geëerbiedigd. Zoo ziet men soms op eenige dorpen nog voor eene praatzieke, eenen kleppermolen; vóor eene bedp. ster, eenen elzetak; voor eene drup- of snuifneus, eenen wilgetwijg; voor eene slechte of ontuchtige, eenen biezestruik (deze wordt ook geplaatst voor eene min onzedige dochter, doch die met elken jonkman verkeert); die zich verloopen heeft, krijgt eene strooien pop of eenen strooien man; eene kwade of lastige, eene braam.

Tot omtrent het jaar 1814 werd in schier elk dorp dezer streek, gemeenlijk vóór de herberg, waar den eersten Zondag in Mei kermis of danspartij gehouden werd, eenen *Meiboom* geplant. Deze was gewoonlijk een berk, omdat aan deze boomsoort doorgaans de eerste nieuwe scheutjes of botten te bespeuren zijn. Ontbraken deze, dan werd hij wel eens door het heerdvunr of door dat, hetwelk in de opene lucht tot dat einde ontstoken werd, getrokken, waardoor er dan eenige jonge scheuten voor den dag kwamen. Een groote troep jongelingen gingen 's namiddags of 's avonds zulken boom op den eigendom der gemeente of op dien van bijzonderen omhakken en met veel vreugdebetoon en geraas naar de bestemde plaats dragen, en met groen, bloemen, linten of strikken getooid, aldaar in den grond planten. Eenen denneboom bestemde men ook meermalen hiertoe, en oudtijds, naar ik gis, eenen esch, die ons naar de Germaansche wouden terugvoert: de esch was bij de heidenen een gewijde boom. Somwijlen werd de meiboom naar de genoemde herberg op eene kar vervoerd. Oudtijds zal hij hier wel, zooals in andere oorden gebruikelijk was, op eenen versierden wagen vervoerd zijn, door al het jonge volk uit het dorp gevolgd, de jongens in hun zondagspak, de meisjes veelal in 't wit met kransen op het hoofd en bloemen op de borst. Denkelijk liepen hier dan ook wel jongens met eigen

gemaakte waldhorens en fluitjes vooruit, liedjes uit den alouden tijd zingende (z. deswege de *Volksvermaken*, bl. 136).

Wij weten niet wat onze heidensche voorouders bij den meiboom gezongen hebben. Later schijnt één meiliedje in gebruik geweest te zijn, hetgeen ook niemand meer kent, en welk gemis de heer J. ter Gouw duizendmaal bejammert. Het « Patertje langs den kant » even algemeen bekend en verspreid, is in 1566 te Antwerpen uitgevonden. Drie eeuwen geleden vielen die dansende pater en non, vooral bij 't gemeen der afgevallen Roomschen, zeer in den smaak en werden de oorspronkelijke woorden van het lied er om vergeten. Zeker is het veel ouder dan de 16e eeuw, want wij vinden er nog een spoor van in een oud kluchtspelleken der 14e eeuw. Zie de *Volksvermaken*, bl. 141.

Uit de middeleeuwen en lateren tijd kennen wij verscheidene geestelijke en wereldsche liederen, die men verspreid bij vele schrijvers aantreft.

Niet alleen was de meiboom het vreugdeteeken wegens de komst des zomers, maar ook het zinnebeeld der liefde en van het geluk. Om dit laatste te genieten, zond men oudtijds elkander eenen meitak, of bracht de eene aan den anderen eenen zoodanigen. Hierom plant men nog eenen meitak op het dak, eer het gebouw voltooid is. Voor dien gelukwensch hebben dan ook de werklieden een vroolijken dag of een fooi. Op vele plaatsen steekt men nog eenen meitak op de laatste kar hooi, graan, enz., wat hier over eenige jaren nog algemeen gebruikelijk was.

Het planten van den meiboom was vroeger niet enkel het werk van 't gemeen : de deftigste lieden namen er ook deel aan. In de steden werd het halen van den meiboom in de bosschen der gemeenten of eigenaren al lang verboden, doch in deze streek, tot in 't begin dezer eeuw, meestal toegestaan, wanneer men het ook hier en daar begon te verbieden.

Onder de mindere klasse bestaat nog te Helmond het gebruik om op den eersten Zondag van Mei, in den vroegen morgen zoogenaamde meimannekens van papier gemaakt, ook wel van brood gebakken, soms uit eene andere stof

vervaardigd, in eenen boom te plaatsen. Hierbij voegt men meestal opschriften, die dikwijls verachting op dezen of genen ten doel hebben. Wegens een dezer spotfiguren gebeurde aldaar in 1869 een ongeluk (1).

(*'t Vervolgt.*) P. N. PANKEN.

Boekbespreking.

HYAC CONINCKX. — **Geschiedkundige Aanteekeningen betreffende Mechelsche Gebruiken, Gewoonten, Instellingen en Gebouwen, ontleend aan onuitgegeven plaatselijke Archieven en Kronijken.** — Mechelen, L. en A. Godenne, 1894. — Boekd. van 34 bl. gr. 8°.

De uitvoerige titel dien wij komen over te schrijven, duidt reeds genoegzaam aan op welk gebied de schrijver zich beweegt, en wat het onderwerp zijner opzoekingen uitmaakt.

Benevens enkele oudheidkundige mededeelingen, zooals die over de Oude St Niklaaskerk buiten de Koepoort, en het Collegie der Jesuïeten, te Mechelen, levert hij ons eene belangrijke folkloristische bijdrage, waarvan de meeste gegevens uit oude handschriften getrokken, enkele bijzonderheden echter aan den volksmond ontleend zijn.

Zoo deelt hij opvolgens een en ander mee over de mysteriespelen in vroeger tijd, later, namelijk te Mechelen, vervangen door de begrafenisprocessie van *Goeden Vrijdag*. Hier te Antwerpen, noemde men dat « *den weg omgaan.* » Dan volgen het *Paaschkroontje* en *De Meimaand (Bloemenmaand) voorheen en thans*, punten waarover wij ook een en ander, voor Antwerpen, hebben opgeteekend, en die wij mettertijd aan onze lezers zullen meedeelen.

Verders spreekt de schrijver over de *Zielebroodjes*, de *Sinte Mertensvuren*, *Allerkinderen-* en *Drijkoningendag;* over eigenaardige gebruiken, vroeger te Mechelen in zwang, bij de *geboorte van wettige en onwettige kinderen, straffen toegepast op het overspel* en andere misdrijven tegen wet en goede zeden, enz. De oorsprong en de beteekenis van het oude spreekwoord (1367.) *'t Is al begginen voeren; het is haerlieden eerst, het moght wel hun beste syn*, volksspreuken en weêrsvoorspellingen besluiten het boekske dat, hopen wij, door meer andere van dien aard zal gevolgd worden.

Schrijftrant en taal laten eenigszins te wenschen, wat door den schrijver in 't vervolg echter gemakkelijk zal vermeden worden.

J. B. VERVLIET.

(1) *Eindhoutsche Courant* van dat jaar (8n Mei.)

Inhoud van Tijdschriften.

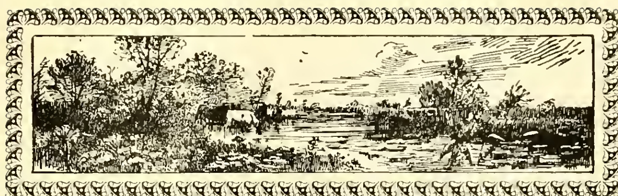
The Journal of American Folk-Lore, VII, Nr XXVII. — The Walpi flute observance : A study of primitive dramatization (J. Walter Jewkes). — African races (Heli Chatelain). — African fetishism (Heli Chatelain). — Superstitions from Georgia (Ruby Andrews Moore). — A ceremony of the Quichnas of Peru (Geo. A. Dorsey.) — Cradle-songs of negroes in North Carolina (E. M. Backus). — Folk-tales of Angola (W. W. N.). — Louisiana folk-tales. Folk-lore scrap-book. Notes and Queries. Local meetings and other notices. Bibliographical notes.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, IV, Nr 4. — Zwei Episoden aus zwei tibetanischen Novellen in der orientalischen und occidentalen Ueberlieferung (Dr S. Prato). — Die Zahlen im dänischen Brauch und Volksglauben (H. F. Feilberg). — Altes und Neues zur Melusinensage (L. Fränkel). — Der volkstümliche Kalenderglaube in Ungarn (A. Hermann). — Zwei Erinnerungen, an den Handel der Hamburger mit Island (O. Davidsson). — Der Schuh im Volksglauben (P. Sartori). — Eine türkische Erzählung in einem italienischen Schwanke (Dr G. Amalfi). — Zwei Flugblätter von den sieben Schwaben (J. Bolte). — Das Lied vom Pater Guardian (A. Englert). — Kleine Mitteilungen.

Revue des Traditions populaires, IX, Nr 12. — Contes et tradit. du Haut-Zambèze. I-VIII (E. Jacottet). — L'Habillement des statues. I-II (G. E. Godden et P. S.). — Mœurs épulaires. IV. (L Desaivre). — Les Métiers et les Professions. VI — Blason : les Tailleurs (T. Volkov, L. Morin). — Maçons, cordonniers, menuisiers; Ch. des tailleurs de pierre (J. M Carlo) — Chanson des garçons charpentiers (P Sébillot). — Chanson de la petite lingère (L. Morin) — VIII. Bruits des métiers. IX. Superst des outils (L. Morin) — XIII. Les métiers en enfer (T. Volkov). — XIV Fêtes des métiers XV. Iconographie (P S) — Miettes de folklore parisien XXIX (Fra Deuni) — Les empreintes merveilleurs LVIII-LXXI (R. Basset) — Allusions à des contes populaires XIII (P S.) — Le Tsar dans les proverbes russes (P Masson). Tradit. et superst. de la Loire-Inf II. (A. Certeux). — Les Ongles IX-XI. (R. Basset). — Médecine superst. (Dr P. Aubry) — Le jeu de la chaise. I-IV. (L. Morin, P Y. Sébillot, A. Harou). — Les Ordalies. *Suite* (R. Basset). — Solaïman dans les légendes musulmanes VII. *Suite* (R. Basset).

Am Ur-Quell, V, Nr 12. — Steinerne Tabakkachel (A Treichel). — Songs of the Indian Ghost Dance (J Mooney) — Wie sich Volkmärchen verbreiten (H F Feilberg) — Mitteilungen aus dem Bremischen Volkleben (Dr A H. Post) — Das Kind im Glaube und Brauch der Pommern (Dr Haas). — Die wilde Braut (Dr Ph Golberger) — Bienenzauber und Bienenzucht (C O Loije of Gennäs) — Die Lösung des Zungenbändchens (H Carstens u Asmus) — Das Ausbuttern (H Hofmann u Asmus) — Zur Kuffhäusersage von Kaiser Friedrich (R Ofterding) — Vom Bahrrecht (L Fränkel). — Der Mann im Monde (H Volksmann). — Volklied (O Heilig). — Sympathieformeln aus Mecklenburg (O Glöde) — Woher kommen die Kinder? (O Schell). — Magyarische Hochzeitbräuche in Siebenbürgen (A Hermann) — Hahn auf der Tonne werfen (N. Krause). — Diebglauben (J J Broders u H. Volksmann). — A-B-C-Spiel (H A. Carstensen). — Volktümliche Heilkunde der Juden (J. Charap) — Kleine Mitteilungen.

Blätter für Pommersche Volkskunde, III, Nr 4. — Pommersche Geschlechtssagen (H Kaeker) — Pommersche Märchen (B. Kay) — Schwank und Streich aus Pommern (A Archut u. Gadde) — Zur Geschichte der Wölle in Pommern (A Archut). — Sprachliche Mitteilungen (O Knoop) — Der Bauer im pommerschen Sprichwort (Dr A. Haas). — Die Vornamen in Pommern (O. Knoop). — Kleine Mitteilungen.

Het Vuur in het Volksgeloof.

I. Oorsprong van het Vuur.

Het is het winterkoningsken, dat het vuur op de aarde gebracht heeft. (Godarville, Henegouw.)

II. De Branden.

Een ei, op Goeden-Vrijdag gelegd, dooft onmiddellijk eenen brand, wanneer men het er in werpt. (Florenville, Luxemburg.)

— De eieren, op Witten-Donderdag gelegd, worden bewaard. Worden zij met Paschen gewijd, dan beschermen zij tegen den bliksem en, in het vuur geworpen, dooven zij den brand. (De Reinsberg. *Calendrier belge*, I, 225.)

— In Vlaanderen bewaart men de eieren die op Goeden-Vrijdag onder den goddelijken dienst gelegd zijn, en men beweert dat een brand uitdooft, waneer men er een van deze eieren in werpt. (*Ibid.*, I, 236.)

— De eieren, op Sinksendag gelegd, worden bewaard, evenals die op Witten-Donderdag gelegd zijn. Men werpt er een van in de vlammen, waneer er een brand uitberst, opdat het vuur geene macht meer zou hebben. (*Wodana*, 112.)

— Oudtijds kapte men op den Kleinen Zavel te Brussel den rooden haan den kop af en bewaarde dien, om tegen brand beveiligd te zijn.

— De kolen van het Sint-Jansvuur worden bewaard. Men gelooft dat zij een behoedmiddel zijn tegen brand. (*Quest. de folkl. wall.*, nr 1787, bl. 147.)

— Te Theux, alwaar men op St. Jansdag nog kolenvuren ontsteekt, verzamelt men de overblijvende kolen. Deze kolen worden

gewijd, en men gelooft dat zij tegen brand beschermen. (A. Hock. *Bull. de la Soc. de litt. wall.*, 1re série, XII, 140.)

III. Het Hemelsch Vuur.

In Vlaanderen, alwaar men gelooft dat de donder niets anders is dan het gerucht dat de booze geesten maken, terwijl zij door de lucht varen, bidt men, ten tijde van onweder, de litanie van den H. Donatus. (De Reinsberg. *Calend. belge*, II, 213.) (1)

— Eene zekere plant, *Huislook* of *Donderbladeren* geheeten, die op de daken groeit, bevrijdt het huis tegen het hemelsch vuur. (Holtz, Grooth. Luxemb.) (2)

— Het huis waarop donderbladeren groeien, is tegen den bliksem beschermd. (Coremans. *L'Année de l'ancienne Belgique.*)

— Een kruisken van was, dat men van een stuk gewijde keers maakt, beschermt insgelijks tegen den bliksem, zoo men het achter de ingangsdeur des huizes plaatst. (Holtz, Grooth. Luxemb.)

— Het St. Janskruid, 's middags op St. Jan geplukt, beschermt tegen den bliksem. De boeren uit de omstreken van Contich (prov. Antwerpen) maken er busseltjes van, die zij aan de zoldering van hun huis ophangen. Zij beweren dat dit kruid, op St. Jansdag geplokken, nooit verslenst, maar integendeel verdort, zoo het op eenen anderen dag verzameld wordt. (Verhulst. Handschrift aangehaald door de Reinsberg, *Cal. belge*, I, 216.)

— Het gebruik van eenige takjes gewijden palm in het vuur te werpen, waneer de donder rommelt, is zoowel in de steden als ten plattenlande bewaard gebleven. (De Reinsberg. *Cal. belge*, I, 216).

— Het water 's middags op St. Jansdag uit de rivier geschept, is gewijd. Het gansche jaar door bedient men er zich van om zich te wasschen en om er gewijde palmtakken in te dompelen, alvorens die te verbranden bij het naderen van een onweder.

— *Spreuk :*

(1) De H. Donatus is in België de bijzonderste patroon tegen donder en bliksem. Waneer een onweder uitberst, ontsteekt men in de Kempen de gewijde keers en bidt men de litanie van den H. Donatus of den *Huiszegen*. Men besprenkelt het huis en de uitgangen met wijwater en verbrandt in den heerd het taksken gewijden palm, dat gediend heeft om wijwater te sproeien. J. C.

(2) Dit wordt ook door enkelen in de Kempen geloofd. Sommigen meenen ook dat het huis, waar eene zwaluw haren nest gebouwd heeft, door den bliksem niet kan getroffen worden. J. C.

Vrienden, let wel op uw vee,
Den eersten donder baert veel wee.

(*Gentschen Comptoir Almanak*, 1769.)

— De gewoonte van op Witten-Donderdag groene spijzen te eten, beschermt tegen het hemelsch vuur. (COREMANS, 78.)

— De eieren, op Witten-Donderdag gelegd, zijn insgelijks een behoedmiddel tegen den bliksem. (DE REINSB. *Cal. belge.*)

— Naar het volksgeloof is het werk, op O. H. Hemelvaart gemaakt, altijd door den bliksem bedreigd. (*Ibid.*, I, 341.)

— In verscheidene streken van Luxemburg worden de klokken nog geluid om het onweder te verdrijven.

— Op St. Jansavond maken de boeren kransen van St. Jansbloemen, die men op het dak werpt. Zij beletten den donder op het huis te vallen. (A. HOCK. *Bull. de la Soc. liég. de litt. wall.*, 1re série, XII, 140.)

— Men bewaart een stuk van den kerstblok en legt dit onder het bed, om zijne woning tegen den bliksem te beveiligen. (*Cal. belge*, II, 326-327.)

— Het overschot van den kerstblok, onder het bed gelegd, beschermt tegen den bliksem. (*Wodana.*)

— Eiketakken beschermen de velden tegen het hemelsch vuur, den hagel, enz. (COREMANS. *Bull. de la Comm. royale d'hist.*, VII, 148.)

— Het vuur verwijdert den bliksem. (Bergen.)

('*t Vervolgt.*) Alfried HAROU.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

WOORDEN IN GEBRUIK TE HEIST-OP-DEN-BERG (1).

Bit, m. — Biest, bist, biestmelk, het eerste melk der koe, nadat ze gekalfd heeft.

Beenen zetten. — Hard loopen. Daar zat een dief aan de appelen, maar ge hadt hem moeten zien beenen zetten, toen hij mij zag! (*Ook in 't N. en 't W. der Kempen, o. a. te St. Antonius.*)

Babbeleguitjes, o. (Altijd in 't meerv. gebruikt). — Onnoozele

(1) Meegedeeld door den Heer A. A.

praat. Dat zijn allemaal babbeleguitjes die ge vertelt. (*Ook te St. Antonius.*)

Botterik, m. — Botterikken noemt men de staken met een berd bekleed, die op twee rijen tusschen de doelen geplaatst zijn. Men zegt ook *blinde(n)s.*

Dots, m. — Denappel, de vrucht van den denneboom. Te St. Antonius *dop, mastendop,* in 't N. O. der Kempen ook *tod, mastetod.*

Draksel, o. — Draagsel. Ge hebt draksel aan uwe oog.

Drukkelijk zien. — Ik heb dat voor een drukkelijk zien gekocht = voor eenen niet.

Dievekoot, m. — Deugniet. Onze Jan is toch 'nen dievekoot : hij heeft weeral gevochten!

IJligheid, v. — Beuzelachtigheid, kinderachtigheid. Dat is ijligheid van daarvoor te schreien.

Kesteren, *kesterde, heb gekesterd.* — Sissen, knetteren, b. v. van bradend vleesch of vet. Het vet kestert in de pan.

Lichter, m. — Handvatsel om de eg op te lichten, terwijl men egt.

Moosbank, v. — Steenen bank op de moos, waar men potten en pannen opzet. (*Ook te St. Antonius.*)

Manneken, m. (Altijd in 't meerv. gebruikt), Fr. *garnisaire.* Hebt ge 't nieuws al gehoord! De mannekens liggen bij den burgemeester. (*Ook te St. Antonius.*)

Offeren, *offerde, heb geofferd.* — Eene kat offeren = ze ver van huis meenemen en ze daar neerzetten, zoodat ze den weg niet meer en vindt. Onze kat had een kieken gepakt : ik heb ze geofferd.

— Iemand op zijn achterste slaan. (In die twee beteekenissen ook te *St. Antonius.*) Waneer de kinderen iemand offeren, zeggen ze dit rijmken :

Offer, offer
Den uil is dood.
Al die niet geofferd en is,
Die zal geofferd worden.

Overnemen, *overnam, heb overnomen.* — Omvatten, 'tzij met de hand, 'tzij met de armen. Kunt ge mijnen arm overnemen? Een boom, zoo dik, dat ge hem niet kunt overnemen.

(*Ook te St. Antonius.*) (*'t Vervolgt.*)

*
* *

Woorden en Uitdrukkingen als Limburgsch Dietsch geboekt in « 't Daghet in den Oosten », die ook mondsgemeen zijn in de Antwerpsche Kempen.

Af en toe. — Nu en dan. Ik kom af en toe in dat huis. *Geh. te Calmpthout en te Esschen.*

Afgaan. — In de uitdrukking : *dat gaat hard af* = 't gaat lastig, 't valt hard. Eerst den heer gespeeld hebben en nu op zijn daggelden moeten gaan, dat gaat hard af. *Geh. te Vorst.*

Best. — In de uitdrukking *zijn best* = zooveel het kan. Het is z'n best aan 't regenen. Hij is z'n best aan 't schrijven. Zij was z'n best aan 't kijven. *Gehoord te St. Antonius.*

Blak. Onder water. De straat staat blak. Die wei staat blak. *Id.*

Boef (korte *oe*). — Bots. Iemand boef op zijn lijf loopen. Ieverans boef blijven staan. Men zegt ook *poef. Geh. idem.*

Boete, v. Noveen. Boeten onderhouden van eenen heilige. *Idem.*

Boorsel, o. Het uitgeboorde. Kuischt dat boorsel van de tafel. *Idem.*

Dikken, *dikte, ben* en *heb gedikt.* — Verdikken, dikker worden. Die boom zal niet veel meer dikken. *Idem.*

— In 't kaartspel. Kaarten bijsmijten die veel tellen. Met eene tien, een aas dikken. *Idem.*

Door. — *Wijd door zijn* = bijna dood zijn. De zieke is wijd door.

Eer, v. — Prijs, weerde. Iets aan halve eer verkoopen. Onze aardappelen zijn dees jaar maar halve eer, d. i. maar de helft zooveel weerd, van veel slechter hoedanigheid als op andere jaren. *Idem.*

Fluksch. — Fleurig, kloek. Wat 'ne fluksche mensch voor die jaren! Mijn vader is al bij de tachtig, en toch is hij nog fluksch.

Grootsigheid (uitspr. *grötseghet*), v. — IJdelheid, hoogmoed. *Idem.*

Jassen, *jaste, heb gejast.* — Wegjagen, Fr. *chasser.* Ik zal u van de deur jassen.

Wegjassen = wegjagen. Jast dien hond eens weg. *Idem.*

Kleppermeulen, m. — Een kleppend moleken, dat men in de hoven zet om de musschen te verjagen.

Spr. : *Heure tong gaat gelijk een kleppermeulen* = ze babbelt zonder ophouden. *Idem.*

Knap. — Fraai, bevallig, pront. Een knappe jongen. Een knap meisken. *Idem.*

Meerkat, v. — Waterdier gelijk een paling en geel van kleur met zwarte plekskens. *Idem.*

De Kempische boeren hebben eene meerkat in een glazen bokaal zitten voor barometer of weerwijzer.

Welk is de kunstnaam van dit dier?

Ondersteken, *onderstak, heb ondersteken.* — De kaarten ondersteken = de kaarten mengen.

Oorweg. — In de uitdrukking: *Er is iet in oorwege* (uitspr. *orwege*), d. i. er is iets ophanden, dat niet goed is. *Idem.*

Overgapen, *overgaapte, heb overgaapt.* — B. v. Een koek, zoo dik, dat ge hem maar slecht overgapen en kunt. *Idem.*

Piet, m. — Klophengst, L. *equus semicastratus. Idem.*

Reep, m. — Ruif, waar de peerden hun hooi uit trekken. *Idem.* Te Brecht zegt men *resteel, rasteel,* o.

Rot. — Een rot weer = een mistig, regenachtig weer. *Idem.*

Spie, v. — Snede. Eene goede spie brood, kaas, enz. *Idem.*

Strak. — Omtrent, bijna. Ik ben strak genezen.

— Straks, fluks, later. Ik zal strak eens komen. *Idem.*

Streen, (zuivere *e*), v. — Eenige vadems afgedraaid garen, gelijk het door een schuinsloopenden draad is gedeeld. Eene streen saai. Een streentje garen. *Idem.*

Toer, m. — De plooikens van de muts die het gezicht omlijsten. Eene muts met 'nen enkelen, 'nen dobbelen, 'nen drijdobbelen toer, enz. *Idem.*

Toezeggen, *zei toe, heb toegezeid.* — Met zekerheid beloven. *Idem.*

Uitlander, m. — Vreemdeling. Ik weet niet of die man een Rus of een Pruis is: 't is altijd een uitlander. *Idem.*

Vandoen. — Noodig. Dat is niet vandoen. Gij hebt altijd geld vandoen. *Idem.*

Verhaal, o. — Vat, grijp. Hij is mij nog over de honderd frank schuldig, maar daar is geen verhaal op zoo'n volk; brengde ze voor 't gerecht, ze betalen toch niet. Doe gij maar 'nen kei de huid af!

— Ruimte, plaats. Daar is hier geen verhaal genoeg om dien wagen te draaien. *Idem.*

Verzinnen, *verzon mij, heb mij verzonnen.* — Zich bedenken. Weet gij niets meer van die zaak? Verzint u eens goed. *Idem.*

Voorvoet (uitspr. *vörrevoet*), m. — *Op de vörre voeten*, zegt *'t Daghet*, beteekent : op de kousen of op de zokken.

Vörrevoeten zijn hier halve kousen, die maar een gedeelte van het been bedekken en die elders *slobben* heeten.

Doet uwe vörrevoeten aan. Vörrevoeten van wollegaren. *Idem.*

Zjer, zjeer, m. — Brui. Ievers den zjeer van geven. Ievers den brui, den bras, den bliksem van geven. *Idem.*

(*'t Vervolgt.*) Jozef Cornelissen.

Spreuken en Spreekwoorden uit Klein-Brabant

(*Vervolg*) (1)

Ziekte.

13. *In de goot, in de zeppe zitten :* zeer ziek zijn.

14. Onze gebuur *zit in 's meesters handen :* hij doktoort, hij meestert.

15. *De pieren grollen op hem* : hij is een levende-doode.

16. *Met een been zat hij in den put*; maar dan *hernokte het :* hij lag op zijn uiterste, toen hij eensklaps begost te beteren.

Hoogmoed.

17. *Hij wilt den koning voor zijn va(d)er niet meer kennen :* hij hangt den grooten Jan uit, ge zoudt zeggen, hij is van edele afkomst.

18. *Ze zitten er allemaal hoog in :* ze willen groot zijn, al hebben ze het niet noodig.

19. *Veel schijn zonder licht :* veel pracht op de straat en geen geld in den pot.

Vet en Mager.

20. *Hij heeft eene goede kazak aan;* hij is hard vet.

21. *De kuiper heeft op dat peerd gezeten :* ge ziet zijn ribben liggen.

22. *Hij ziet zwert van magerigheid.*

23. Nu 't gaat winteren, *zal mijn lieskoek laden :* met den winter wordt ik vetter.

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 96.

24. Ziet hoe mager heur man is; *ge kunt hem in brand steken; 't is maar 'ne zaagstoel; 't is visch of vleesch.*

25. Het verken is *slijk-, smodder-, spekvet.*

VRIENDSCHAP-VIJANDSCHAP.

26. Die werkman is de vriend van zijnen heer : *hij staat er wit mee.*

27. Maar 't loopt dikwijls niet lang aan of *'t vat is af* : of ze liggen overhoop.

28. *'t Is al dat 't kan zijn* : het zijn de beste vrienden van de wereld.

ONDEUGD-KASTIJDING.

29. Jan heeft daar eenen kapoen loopen : *daar snijden geen messen op* : hij is onverbeterlijk;

30. *Daar is noch dijken noch dammen aan, daar is niets aan gebergd;* daar is niets aan te doen.

31. *'t Is een strop, een vel;* hij is zoo *erg als 't hout van de galg.*

32. Doch hij zal *van eene kale reis komen;* hij *zal den dekker dienen.*

33. Hij *zal voor den borger komen;* — hij zal *er weten van te spreken* : hij zal troef krijgen.

LUIHEID-ARBEID.

34. Hij *is te lui dat hij ziet, dat hij zich verzette.*

35. *Hij heeft Klüdde op zijn lijf, op zijnen rug.*

36. Daar zal *hij geen hand voor omleggen; geen strooiken voor verleggen* : hij zit er niets mee in.

37. Deze kieskandidaat *heeft gewerkt als een peerd, leven sta-bij.*

MILDDADIGHEID.

38. *Die geeft wat hij heeft, is weerd dat hij leeft.*

39. *Een cent langs ééne deur buiten, komen er tien langs de andere binnen.*

40. Die vrouw *zou haar hemd weggeven,* dat is toch *beter als de beest uit te hangen.*

(*'t Vervolgt*). Alf. J. C.

De Taal der Vogelen.[1]

In Klein-Brabant.

De *zwaluw* zingt :

Als ik hier lestmaal was,
Vond ik hier koorn en vlas;
Maar nu en vind ik niets,
't Is allemaal vertierelierd.

De *koekoek* roept in 't begin van Meert :

Welkom, Meert, laat mij leven,
Ik zal u te Mei een van mijn jongskens geven.

Maar op 't einde van Meert :

Adieu, Meert!
Ik geef u geen pluim uit mijnen steert!

De *kerrekiet* :

Kerre kerre kerre kiet kiet kiet!
Ik woon in 't riet, riet, riet.
Ge kunt mij niet vinden
Om den duvekote niet, niet, niet! (2)

(Klein-Brabant.) Lenaard Lehembre.

Taalkunde.

Tantefèer.

Een woordje voor de Heeren A. O. en J. C. over *Tantefèer*, blz. 207, 12e afl. 1894 van *Ons Volksleven :*

Het woord *tantefèer* heeft wezenlijk beide door hen aangeduide beteekenissen. Het wordt gezegd van : 1° iemand die nergens zijne handen kan af houden, die overal aanzit » — *un touche-à-tout.*

2° Iemand die gebaart veel bezigheid te hebben en navenant weinig verricht, *la mouche du coche* bij La Fontaine.

Naar mijn inzien is dit woord afkomstig van het Fransch :

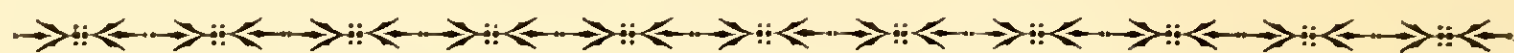
O! j'ai tant à faire.

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, bl, 96-97.

(2) Bezorgd door den Heer Leopold Meeus, gemeenteraadslid en oud-onderwijzer te Hingene (Eikevliet).

Vandaar : *C'est un tant-à-faire*, in verbasterd Vlaamsch een *tantefèer* of taffeleer, die langzaam en moeilijk aan iets werkt.

Zoo zegt men ook *pottefèer* — *pot-à-faire* — afstammende van : *Pas de pot à faire ?* — voor een' pannelap of rondzwervenden pannen- en ketellapper, die ketels, potten, pannen, schotels, tellooren, lepels en vorketten vermaakt. P. Notelteirs.

De Wind in het Volksgeloof.

De gevleugelde reuzen en dwergen van den wind, evenals de menschen tot den hemel behoorende door hunnen vader, en tot de aarde door Hertha, hunne moeder, maakten zich somtijds meester van de jonge meisjes, terwijl zij groote wervelwinden deden opstijgen.

Dit denkbeeld is onder ons bewaard gebleven, en de Brabantsche boer verzuimt nooit, waneer dergelijke draaiwinden hem op het veld overvallen, een kruisteeken te maken en te zeggen : « *Dat is de windbruid !* »

— De draaiwinden, de woede van den storm, de windhozen doen bij den Vlaamschen boer het denkbeeld van eenen strijd ontstaan : « *Het is de moêr en de vaèr die vechten, de wolken zullen het betalen.* » *(Messager des sciences hist.*, XXVIII, 329).

— Op Sint-Paulus' Bekeering (25 Januari) leveren de vier winden tegen middernacht elkander een hevigen strijd op het kruispunt der vier wegen. De wind die op klokslag van middernacht heerscht, zal gedurende het gansche jaar heerschen. (Virton, Lux.).

Te Florenville (Lux.) is het den laatsten dag des jaars, dat de winden strijd voeren.

— De pastoor kan den wind draaien. Daartoe heeft hij enkel zijnen tik te verzetten naar den kant van waar hij verlangt dat de wind kome. (E. Monseur. *Quest. de folkl. wall.*, 68.)

In de Kempen en elders wordt geloofd, dat de pastoor den wind kan keeren, waneer er ergens brand is.

Waneer bij eenen brand het vuur de aanpalende huizen bedreigt, doet de pastoor den wind draaien, met een kruis te maken. (*Grooth. Lux.*)

— De Vlaamsche boeren schrijven aan de Recolletten nog de macht toe om in geval van brand den wind te keeren en de veeziekten te doen ophouden. (De Reinsberg. *Calendrier belge*, II, 201.)

— Te La Roche (Lux.) zegt men aan de kinderen waneer de wind fluit : « s'è Dj'an d'â vin », 't is Jan de wind. (E. Monseur. *Quest. de folkl. wall.*, 68.)

— Als de wind hevig in de schouw huilt, mag men verzekerd zijn dat de duivel er zijnen woon gekozen heeft. (A. Harou, *Le Folkl. de Godarville*, 5.)

— Om de kinderen te beletten buiten te loopen, waneer het slecht weder is, zegt men hun te Somme-Leuze : « Viz à vo, vla Dj'han di bise! Vla mohon â rodj bètch! Pas op, daar is Jan de wind! Daar is de musch met den rooden bek! (Monseur. *Quest. de folkl. wall.*, 68.)

— De appelen mogen niet geplukt worden, alvorens den invloed van den octoberwind ondergaan te hebben, anders houden zij niet. (Fayt-lez-Seneffe, Henegouw.)

(*'t Vervolgt.*) Alfried Harou.

Kempische Sagen.

I. (184.) Van een spokend Schaap.

Bijna vijftig jaren geleden, kwamen er rond middernacht twee vroolijke makkers van Oosterwijk kermis. Te Boisschot, aan den ingang van het dorp, stond toen ter tijde een groote doornstruik. 't Was heldere maneschijn en dicht bij den struik gekomen, zien zij er een schaap uit te voorschijn treden en voor hen henengaan. Doch 't scheen dat het meer voortdreef als voortging. « Wacht eens », zeide de eene, « wij gaan dit schaap zien te pakken ». Zij achtervolgden het dier, doch het draaide rechts de kerk om en zoo het hofveld in, altijd op de hielen gevolgd door de twee mannen, die het niet konden inhalen. In het midden van 't veld gekomen, was het schaap plotseling spoorloos verdwenen. De twee gezellen werden daarop met zoo-

danigen schrik bevangen, dat zij met de koorts op het lijf te huis kwamen. Na dien nacht heeft geen van beiden nog eene gezonde uur beleefd en ze zijn korten tijd daarna gestorven. Andere lieden hadden dit schaap ook meermaals gezien. *(Boisschot.)*

2. (185.) Een Spookbosch.

VER weinige jaren bestond nog een dennenbosch tegen de baan van Heist-op-den-Berg naar Schriek, deelmakende van de uitgestrekte « Rashoevenbosschen » en op gansch zijne lengte door de lieve en kronkelende « Rashoevenbeek» bespoeld. Het had den naam, dat het 's nachts daar niet geheel pluis was. Door het bosch liep een weg. — Een timmerman moest op zekeren Maandag nog al ver gaan werken en ging 's morgens vroeg, nog lang met den donkere, door het genoemde bosch. Opeens ziet hij twee beesten, van de grootte en gedaante van kalveren, door eene sloot van het bosch gaan. Hij zag er geene beenen aan, doch zij waren zoo dicht achter elkander, dat het eene zijnen kop achter op den rug van het andere had liggen. Zij moesten omtrent gelijktijdig met hem op den weg komen, doch toen zij hem bespeurden, haastten zij zich meer, zoodat zij hem voor waren en spoedig langs den anderen kant van het bosch verdwenen waren. — Een andere maal zag een persoon die daar 's avonds voorbijging, eene gedaante als een groot wit peerd, door het bosch zweven. — Iemand ging eens 's avonds laat door het bosch en had zijnen hond bij zich. Deze bleef weldra achter. De persoon floot er op, doch niet te doen, de hond kwam niet. Hij keerde dan weer en vond dezen in 't begin van 't bosch als met schrik geslagen staan. De hond wilde niet mee. Wat deed de man? Hij had gelukkig een stuk touw in den zak, hetwelk hij den hond aan zijnen halsband bond. Nog moest hij het dier om zoo te zeggen voortsleuren, of het wilde nog niet vooruit. Toen zij uit het bosch waren, schoot de hond eensklaps vooruit en was spoedig uit het gezicht verdwenen. De persoon bespeurde nergens iets. Wanneer hij te huis kwam, zat de hond aan de deur en toen hij, binnengegaan zijnde, dezen bezag, had het dier zulke verschrikkelijke en verwilderde oogen in den kop, dat hij er zelf bang voor was. De hond moest ongetwijfeld iets vreeselijks gezien hebben.

(*Heist-op-den- Berg.*) FRANS ZAND.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

GEBRUIKEN OP GODSDIENSTIGE OF KERKELIJKE FEESTEN

I. Kerstmis.

Als het hoogste feest des jaars vierde men Kerstmis. Nog geen halve eeuw geleden, bestond hier op alle plaatsen het aloud gebruik op Kerstavond (d. i. de avond vóór Kerstmis) een grooten post of houtblok, Kerstblok geheeten, op 't vuur aan den heerd te leggen, die 's nachts of in den zeer vroegen morgen, wanneer de huisgenooten opstonden om ter Kerstmis te gaan, nog niet uitgebrand was. De grootste blok, dien men van eenen gerooiden wal, boom of hegge in de nabijheid van zijn huis of in zijne eigendommen vond, werd hiertoe doorgaans gekozen, en soms maanden te voren daarvoor bewaard of bestemd. In deze streek heet hij *Kerstblok* of *Kors* — (d. i. Kerst)*avondstok.*

Hoezeer dit gebruik langzamerhand afneemt, worden nog in schier alle dorpen enkele boeren of andere personen gevonden, die het getrouw onderhouden, zooals in meerdere streken van ons vaderland, België en Frankrijk. — Te Susteren in Limburg, had in 1264 tegen het Kerstfeest, iedereen de vrijheid doode boomen uit het gemeentebosch te halen, om die in zijn huis te branden.

Kerst-, volks-, kinder- en nachtwachtliedjes zullen hier oudtijds wel veel gezongen zijn, doch men hoort ze weinig meer, tenzij in de kerk de kerst- en andere liedjes.

In de middeleeuwen kwamen Kerstgilden tot stand, om gezamentlijk kerstmalen te houden. Deze vindt men hier niet, evenmin als de versiering van den kerstboom. Vroeger werd, vrij algemeen, de Kerstmis op middernacht gezongen. Dan stroomden al de huisgenooten, die uit de voeten konden, naar den heerlijk verlichten tempel, na tot dien tijd den heuglijken nacht rond den flikkerenden heerd gewaakt en gebeden te hebben.

2. Driekoningen.

GEENE openbare herinneringen van het Driekoningenfeest in deze streek hebben wij dan het zingen van een toepasselijk lied, hetwelk wij in onze jeugd hier en daar en onlangs nog te Luiksgestel hoorden zingen. Men leze het in mijne Verzameling van Volksliederen in Kempenland.

Vóór de Hervorming droegen de zangers eene ster mede, welk gebruik denkelijk zoo oud als de mysteriespelen was. De sterdragers verspreidden zich eenmaal over al onze Nederlandsche gewesten en in België (1).

Behalve deze gebruiken, waren oudtijds nog de volgende in zwang, die men genoegzaam elders beschreven vindt, o. a. in de «Volksvermaken» :

1° Groep langs de straat met «trekbrief en kroon».

2° Optochten met kroontjes, waarin driearmige kransjes brandden.

3° Elk gaf mildelijk, opdat de armen zich zouden kunnen vermaken.

4° Vreugde in elke woning.

5° Er werd een brood of mik gebakken, waarin eene boon verborgen was : de boon besliste het lot van koning te zijn.

6° De verschijning der drie Koningen werd soms in de Kerk vertoond, zooals te Delft in 1498.

7° Het keersjesspringen door de kinderen. Zij deden zulks over de «koningskeersen»,vóór de Reformatie «gebenedijde» of «heilige keersjes» genoemd, want de keersenmakers brachten ze eerst naar de kerk, alwaar zij door den priester gewijd werden. Deze keersjes hadden, ter eere van de drie Koningen, drie armen,waarvan het middelste zwart geverfd was en «het Moorke» of «Melekert», d. i. Melchior hiet.

Het springen over brandende keersjes door kinderen, heeft hier nog in sommige huisgezinnen plaats.

---

(1) In de Antwerpsche Kempen is dit gebruik nog in zwang. Ziet daarover *Ons Volksleven*, VI, bldz. 67-68.

Tijdens de Middeleeuwen prijkte veelal boven den altaar in de kerk, eene groote met waskeersen versierde en verlichte ster. Toen werd ook nog de aanbidding der drie Wijzen aanschouwelijk voorgesteld.

3. Vastelavond of Vastenavond.

AL is de naam « Vastelavond » van christelijk-middeleeuwschen oorsprong, de gebruiken en vermaken op die dagen zijn uit het heidendom gesproten. Gelijk de heidensche feesten gemeenlijk drie dagen duurden, zoo was zulks ook het geval met vastelavond.

De Zondag heette «Vette Zondag » of « GrooteVastelavond », de Maandag « Kleine Vastelavond », en de Dinsdag « Leste Vastelavond ».

De vastenavondvermaken waren in ons vaderland in de Middeleeuwen op hun hoogste punt.

Onafscheidelijk van den Vastenavond waren optochten en vertooningen, waaraan de Rederijkerskamers, zoodra zij bestonden, ieverig begonnen mede te werken. Stedelijke regeeringen noodigden ze zelfs daartoe uit en betaalden de onkosten hunner vertooningen uit de stadskas, waarvan men in de meeste stadsrekeningen de bewijzen kan vinden.

Allerlei kluchten werden reeds in de 14e eeuw vertoond; ook nog in de 16e.

De Rederijkers maakten ook voor de dorpelingen boerenvastelavondspelen.

Op Vastelavond smulde eenieder, de arme zoowel als de rijke. De Heeren deden 't op de stad- of gemeentehuizen; de schutters op hunne doelen; de ambachten en leden der gilden in hunne gildekamers, de jongens in de scholen en andere plaatsen. Wie het noodige niet had om de feesten te vieren, mocht het aan anderen gaan vragen. Naar oudgermaansche zeden was daarbij altijd muziek en een lied noodig, en daarom zongen die vragers langs de huizen en begeleidden veeltijds hun gezang met den rommelpot, een speeltuig, dat wegens zijne eenvoudigheid, geacht wordt nog uit de Germaansche bosschen af te stammen. Het is een aarden pot, daar eene blaas over gebonden is, waarin men met een

stokje rommelt. Onder verschillende namen is hij over een groot deel van ons werelddeel bekend (1). De rommelpotliedjes hadden dit eigenaardige, dat er altijd van een' pannekoek inkwam, en dat het refrein « ho, man, ho! » was, zegt de schrijver der *Volksvermaken*. In mijne verzameling van Kempische Liederen vindt men echter hierop uitzonderingen. Geen wonder : Vele worden niet meer als oudtijds, maar vooral verkort gezongen.

Mommerijen, maskerades, enz. zag men weleer ook alhier op bijkans alle dorpen, doch allengs minder en thans zeer schaars. De Kerk heeft zich altoos tegen de zedelooze, losbandige en roekelooze vastenavondgebruiken verzet, ze veel verbeterd, maar nooit geheel uitgeroeid Ze zijn in ons Kempenland van omstreeks 1850 langzamerhand zoozeer verminderd, dat in schier alle dorpen geen onderscheid tusschen de vastenavonddagen en de de andere dagen meer te bespeuren is.

Danspartijen hadden met Vastenavond overal, evenals met de jaarlijksche kermis plaats. 's Zondags begonnen ze na het Lof, op de andere dagen in den voormiddag of na het noenmaal. Gehuwden en volwassen ongehuwden, die zich niet elders vermaakten, gingen meestal naar deze dansplaatsen. Ook werd in de Gildekamers gedanst.

Er was schier geen dorp of groot gehucht, waar men niet eene kat knuppelde. Nog geene halve eeuw geleden geschiedde zulks op vele, nu in slechts enkele plaatsen.

Gansrijden, ofwel het trekken, sabelen of knuppelen van eene gans, had tot in 't begin dezer eeuw alom plaats en is nog niet geheel afgeschaft. Men spande tusschen twee boomen een touw, waaraan eene levende gans, met den kop naar beneden, werd opgehangen. De hals van den vogel was met zeep besmeerd. De ruiters reden elk op hunne beurt onder het touw door en grepen de gans bij den kop, totdat eindelijk een hem had afgerukt. Sedert langen tijd is niemand zoo wreedaardig meer bij dit spel eene levende gans te nemen. Dit vermaak met eene doode gans heeft nog in naburige Belgische dorpen plaats.

(1) *Kath. Illustratie* 1869-70, bl. 13, met eene afbeelding van den rommelpot.

Tot aan de zware inkwartiering van militairen in deze grensdorpen (1830-1839), gingen in elke gemeente, ja zelfs in volkrijke gehuchten op eenige, Vastenavond voorafgaande dagen, de jongens, voor elk huis een liedje zingende, geld, soms ook eieren enz. ontvangen, hetgeen zij op de vastenavonddagen verteerden. De jongens hadden bij dezen tocht door het dorp hunnen beursdrager. Dit oud gebruik, om gemelde reden, eenige jaren onderbroken, kwam in de meeste plaatsen wederom in zwang, doch is nu langzamerhand geheel vervallen.

In sommige plaatsen kochten de kinderen voor 't omgehaalde geld bij herbergier of brouwer bier, dat door de gezamentlijke schooljeugd, onder dansen en springen werd opgedronken. Zòò bestond het tot over eenige jaren op de Weebosch onder Bergeik, toen het als « misbruik » door den pastoor van 't Loo is uitgeroeid.

Welgestelde lieden, vooral vreemden, werden soms op hunnen weg te Bergeik, door de vastenavondjongens « aangezongen », d. i. : zij gingen voor den man staan, tevens eenige woorden mompelende. Had hij eenige centen (vroeger duiten) geschonken, dan kreeg hij soms een briefje als kwittantie, zooveel als een bewijs, dat hij bij de volgende « aanzinging » niets meer behoefde te geven. Een besluit tot wering van dit misbruik in Noord-Brabant werd o. a. den 7n Februari 1825 uitgevaardigd.

(*'t Vervolgt.*) P. N. Panken.

Boekbespreking.

Karel Quaedvlieg. — Simon de Toovenaar. Hasselt, St. Quintinus-Drukkerij. 1894. (Boekd. van 196 bldz. 8°)

Een verhaal in verzen schrijven van bij de 200 bladzijden, dat is durven!

't Is een zeldzaam verschijnsel in onze Vlaamsche boekenwereld, dat gedichten van zulken omvang het licht zien. Wel is onze letterkunde in de laatste jaren verrijkt met tal van poëtische gewrochten,

waaronder echte perels glinsteren, doch 't zijn meestal kortere stukken, tot dichtbundels vereenigd. Stukken « van langen adem » verschijnen er weinig of niet.

Daarom heeten wij het werk van den heer Quaedvlieg hertelijk welkom.

Zijn gedicht schildert den strijd van het opkomend Christendom tegen de bedorvene heidensche maatschappij, aan de schandigste driften overgeleverd. Stap voor stap volgt de dichter de ontwikkeling van dit grootsche drama. De Hel spaart geen geweld, geene listen om het Christendom in zijne opkomst te versmachten, maar de pas gestichte Kerk staat onwrikbaar op de Rots, waarop zij door haren goddelijken Meester werd gegrondvest. Vergeefs dat Simon de Toovenaar met zijne trawanten het volk tegen de Apostelen ophitst en het door zijne tooverkunsten verblindt; vergeefs dat hij de Nazareners beschuldigt van den brand der wereldstad, door Nero's misdadige ha d aangestoken; vergeefs dat die onmenschelijke dwingeland de v lgelingen van den gekruisten God doet martelen en dooden; — het zaad door Simon-Petrus, Paulus en andere geloofshelden uitgestrooid, schiet welig op, en Christus' reine liefdeleer zegeviert over het wulpsche heidendom, ondanks het geweld der helsche machten.

Voorwaar een heerlijk onderwerp, de pen eens dichters weerdig.

Al zijn de eerste hoofdstukken niet van langdradigheid vrij te pleiten, toch valt het niet te ontkennen, dat gansch het gedicht tintelt van leven en op vele plaatsen rijk is aan dichterlijke schoonheden. Er is vuur en bezieling in de tafereelen, die de dichter voor onze oogen ontrolt. Prachtig is o. a. de beschrijving van Nero's Gouden Huis, aandoenlijk de geschiedenis van de christene maagd Fabiola, ijselijk het tafereel van het brandende Rome.

Wat den versbouw betreft, die mag, door den band, kloek en gespierd genoemd worden. Eene behaaglijke afwisseling zijn de lyrische strofen, die den hexameter onderbreken en hem zijne eentonigheid benemen.

Taal en poëtiek laten hier en daar nog al te wenschen, doch dit belet niet dat *Simon de Toovenaar* een verdienstelijk gewrocht is. De dichter herzie zijn werk en verbetere de zwakke plaatsen, die er in voorkomen. Zoodoende zal hij, bij eenen herdruk — die spoedig moge volgen — onze letterkunde met een echt meesterstuksken verrijkt hebben.

Ten slotte wenschen wij den heer Quaedvlieg geluk met zijnen arbeid, en begroeten in hem eenen rijkbegaafden dichter, die weldra eene eervolle plaats zal innemen in de rij onzer Vlaamsche kunstenaars. JOZEF CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen.

1. (87.) **Gebruiken bij het leggen van den eersten steen.** — De eigenaar of zijne vrouw — waneer hij belet is — legt den eersten steen van het huis dat hij gaat bouwen. Deze ceremonie heeft valgenderwijze plaats : De eigenaar dopt een takskeu gewijden palm in wijwater en besproeit er den steen mede, dien hij gaat leggen. De palmtak wordt vervolgens in den muur gemetst. (Omstreken van Dinant.)

Te Familleureux (Henegouw) legt de eigenaar insgelijks den eersten steen. Zooveel keeren als hij met het truweel op den steen klopt, zooveel ronden geeft hij aan het werkvolk en de aanwezige personen. (*Revue des Traditions populaires* IX, bldz. 564.)

Zijn dergelijke gebruiken ook in Dietsch-België bekend? In Limburg komt een der geestelijken den eersten steen zegenen en inleggen. (*'t Daghet in den Oosten*, II, bldz. 165.) J. C.

2. (88.) **Bijgeloof in China.** — Een Chinees zal nooit eenen mensch uit het water redden, of hij ook inboorling of vreemdeling weze.

Men gelooft algemeen in 't Hemelsch Rijk, dat, wanneer iemand verdrinkt, zijn kwade geest op de oppervlakte des waters dwaalt totdat hij iemand heeft gevonden, die gelijk de eerste, het slachtoffer der zee geworden is.

Enkel op dit oogenblik wordt de verdronkene verlost van de slavernij des boozen geestes.

De Chinees wil bijgevolg geenen drenkeling redden, opdat de booze geest van dezen laatste hem niet zou achtervolgen en hem hèt leven tot den laatsten stond niet onaangenaam zou maken.

Dit wangeloof is zoodanig ingeworteld, dat een vader aarzelen zou zijnen eigen zoon te redden. J. B. V.

3. (89.) **Alles verkeerd.** — Alles is bij de zonen van het Hemelsche Rijk anders dan bij ons. De boeken der Chineezen beginnen van achteren — de leerling draait den meester zijnen rug toe, als hij iets zegt. Bij bezoeken en op partijen houdt men den hoed op en trekt de dikste schoenen aan — men geeft niet den gastheer maar zich zelf de hand, als men dezen gaat bezoeken.

De teedere moeder kust haren zuigeling nimmer op den mond, maar wel op den neus — de voornaam staat achter den familienaam. De maaltijden beginnen met het dessert en eindigen met de soep; de kleur van den rouw is wit. De magneetnaald wijst naar het Zuiden. De linkerzijde is de eereplaats — het verstand zetelt volgens den Chinees in de maag en wanneer een zoon zijnen ouden vader een bewijs van bijzondere achting betoonen wil, dan geeft hij hem eenen grafsteen te geschenke.

(Uit de dagbladen.) J. B. V.

Ontvangen Boeken.

Vincent Lefere. — **De Diedrick's Sage.** Verdichtsel in 48 zangen. Rousselare, Jules De Meester. 1894. — Boekdeel van 237 bldz, 8°. — Prijs : 1,50 fr.

Symphoniën en andere Gezangen, door Emanuel Hiel, Werkend Lid der Koninklijke Vlaamsche Academie. Gent, A. Siffer, 1894.
Boekdeel van 247 bldz. kl. 8°. — Prijs : 3 fr.

Afrika. Drama in vijf bedrijven en in verzen, door Ridder Edward Descamps. Bekroond in den internationalen letterkundigen prijskamp voor het beste werk over de slavernij in Afrika. Voor het Nederlandsch Tooneel overgedicht door M. J. A. van Droogenbroeck der Koninklijke Vlaamsche Academie. Gent, A. Siffer. 1895.
Boekdeel van 135 bldz. gr. 8° — Prijs : 2,50 fr.

Is. Teirlinck. — **Le Folklore flamand.** Folklore mythologique. Bruxelles, Charles Rozez, éditeur.
Verschenen in de *Bibliothèque belge des connaissances modernes.*
Boekdeel van 165 bldz. kl. 8°. — Prijs : 1,25 fr.

Wenken aan den Landbouwer, door A. Van Overstraeten, Onderwijzer en Landbouwleeraar te Kerkxen. Hasselt, St-Quintinus-Drukkerij.
Boekdeel van 80 bldz. kl. 8°.

Hoofd en Kop. Luimige Novelle, door Dr Malpertius. Gent, A. Siffer. 1894.
Boekdeel van 103 bldz. 8°. — Prijs : 1,25 fr. (*'t Vervolgt*).

Inhoud van Tijdschriften.

Mitteilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, herausgegeben von F. Vogt und O. Jiriczek.
I, Nrs 1, 2 & 3. — Ueber schlesischen Volksglauben (F. Vogt). — Sagen vom Wassermann aus der Gegend von Katscher (Dr. Drechsler). — Slavische Niederschläge im schlesischen Deutsch (Dr. W. Nehring). — Seelenglauben und Namengebung (Dr. O. Jiriczek). — Fragekasten.

Mélusine, VII, Nr 7. — Un Ancêtre du Quatrième Etat dans l'imagerie populaire (H. Gaidoz). — La Grande-Ourse. XII : le char Peugeot (S. Berger). — La Fraternisation en Ukraïne et en Bulgarie (Th. Volkov). — Saint Eloi (H. Gaidoz). — Oblations à la Mer et Présages (H. Gaidoz). — La Fascination : C/ Thérapeutique (J. Tuchmann). — A propos d'un livre tchèque, II.

DRUKFEILEN.

Op bldz. 9, 1ste aflev. staat : *Nobilis* Bruxella viris ; dat moet zijn : *Nobilibus.* Ook nog, op bldz. 11 : 3n Augustus 1840 ; dat moet zijn : 1540.

Heraldiek en Kunst.

J. Th. de Raadt. — *Mengelingen over Heraldiek en Kunst.* — Antwerpen, L. Dela Montagne, 1894. — Boekd. van 133 bladz. 8° met platen, zegel- en wapenafbeeldingen.

Geen onderwerp is rijker als dat der kunst te onzent. Daarvan getuigen onze kerken en kasteelen, onze raadshuizen en stadshallen, onze museüms, het innerlijk en openbaar leven van ons volk, dat in al zijne uitingen eenen geest van kunstliefde en kunstkennis verraadt, waarop weinige volken roemen kunnen. Dat die geest steeds levendig in ons midden heerschte, bewijst ons elke bladzijde onzer oude kronijken, elk stuk door ieverige zoekers aan het stof der eeuwen onttrokken.

Een dier zoekers is wel de Heer de Raadt, wiens geestesvruchten eene onafgebroken reeks uitmaken van werken en verhandelingen op het gebied van heraldiek en kunst, geschiedenis en volkskunde. Daar vele dier studies in Fransche tijdschriften verschenen, en nadien op een beperkt aantal exemplaren uitgegeven zijn, zoo heeft het den schrijver goed gedacht, de vertaling te laten verschijnen van enkele dier verhandelingen, in éenen bundel vereenigd. Dit wil nochtans niet zeggen, dat alles wat die bundel bevat, reeds uitgegeven was. Veel is vermeerderd en verbeterd, of met onuitgegeven aanteekeningen verrijkt.

De stukken in *Heraldiek en Kunst* opgenomen, zijn de volgende :

1° *Over eenige met wapens versierde kunstwerken in het Koninklijk museüm voor oude kunst, te Brussel.*

In dit werk behandelt de schrijver zestien schilderijen, met wapenschilden voorzien. Deze kunststukken, waarvan de herkomst verkeerdelijk was opgegeven, of zelfs niet aangeduid was, hebben gelegenheid gegeven tot eene allerbelangrijkste verhandeling, waarmede de opstellers van den « *Catalogne descriptif et histo-*

rique des tableaux anciens du musée royal à Bruxelles » bij eene nieuwe uitgave rekening zullen moeten houden. Tal van bijzonderheden over adellijke families en beroemde personen komen er in voor.

2° *Eenige kunstenaars ten dienste der Heraldiek.*

Die studie, bewerkt volgens de inleiding tot Alfred Grenser's « *Deutsche Künst im Dienste der Heraldik* », bevat biographische en kunsthistorische mededeelingen over veertien Nederlandsche kunstenaars, die behalve hunne andere werken, ook

Fig. I.

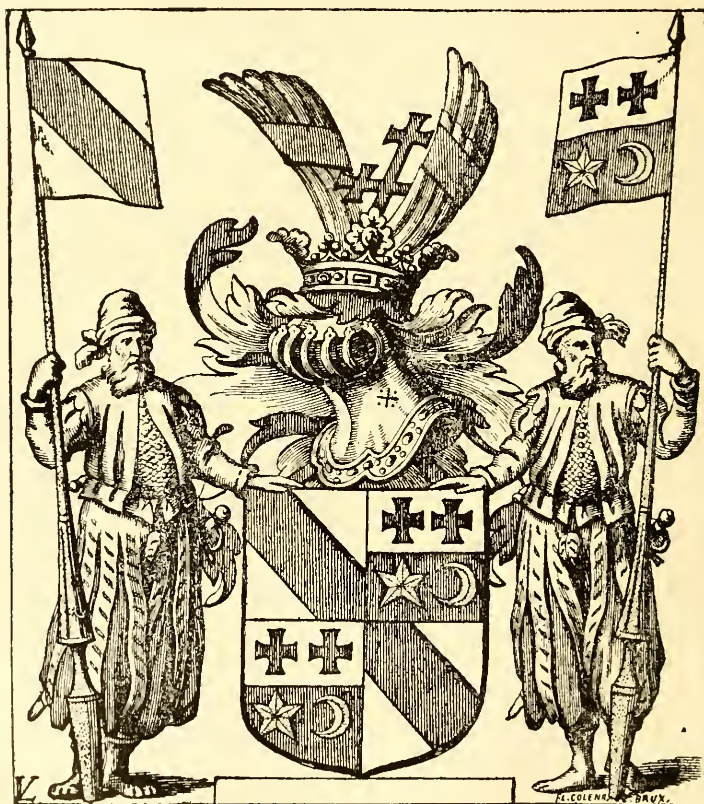
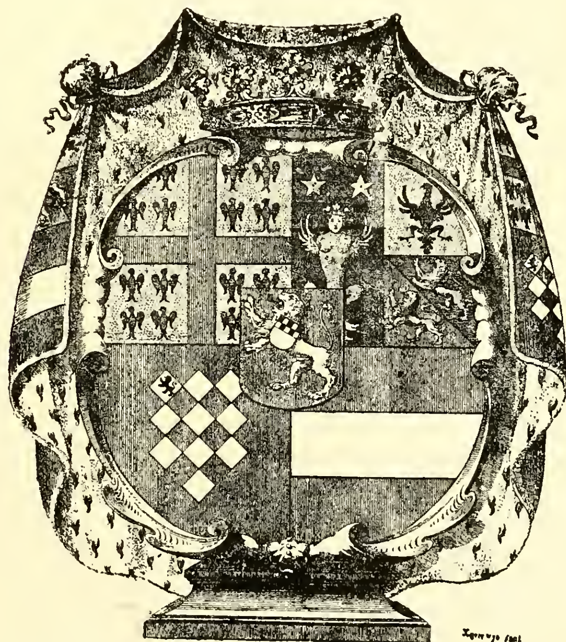

Fig. I. Ex-Libris, boekmerk of zoogezegd eigendomsteeken met het wapen der familie le Roy, gegraveerd door Lucas Vorsterman, den Jonge.

platen met wapenschilden voortgebracht hebben. Dit opstel werd door den Heer de Raadt belangrijk vermeerderd, waartoe zijne opzoekingen betrekkelijk onderscheidene Nederlandsche plaatsnijders en etsers, en hunne werken, niet door Grenser vermeld, hem zeer te stade kwamen. Acht afbeeldingen van zegels, wapenschilden en ex-libris', alsook een portret, versieren den merkweerdigen tekst.

Fig. II.

3° *Aanteekeningen over eenige oude Kunstenaars, Schilders, Goudsmeden, Borduurders, Beeldsnijders, Orgelmakers, Organisten, Bouwmeesters, enz.*

Deze aanteekeningen zijn in drij deelen gesplitst, en enkel ontleend aan nog onuitgegeven bescheiden. De eerste reeks betreft alleen Mechelsche kunstenaars, en volledigt het werk van den

---

Fig. II. Wapenschild der graven van T'Serclaes-Tilly, gevierendeeld van Montmorency, Oost-Friesland, Lalaing en Oostenrijk, met T'Serclaes als hertschild. Deze figuur is een verkleind namaaksel van de print gegraveerd door den Brusselschen plaatsnijder Jaak Harrewyn.

Heer Emm. Neeffs « *Histoire de la peinture et de la sculpture à Malines.* »

Voor de tweede reeks zijn de aanteekeningen ontleend aan de rekeningen der schouten van Antwerpen en markgraven van 't land van Rijen, en hebben meestal betrekking op Antwerpsche kunstenaars.

De derde reeks is gewijd aan Brusselsche kunstenaars. Tusschen die talrijke, en voor een groot deel gansch nieuwe aanteekeningen, komt de geschiedenis voor van een klein tafereel door Bernard van Orley geschilderd. Geen der levensbeschrijvers van dien meester kende dit kunstwerk, dat eenen tweeling voorstelt, waarvan de geboorte aan een wonder van het H. Sacrament van Mirakel toegeschreven werd. De schrijver is er ook in gelukt in dit artikel den juisten datum vast te stellen van den sterfdag van onzen beroemden landgenoot Wenceslas Coeberger, een punt waarover de geleerden het gansch niet eens waren, en dat reeds tot zooveel pennetwist aanleiding gaf.

4° *Eene bestelling van Brusselsch tapijtwerk in het jaar 1701.*

Over den Franschen tekst dezer verhandeling hebben wij nog kort geleden reeds een en ander meegedeeld (zie *Ons Volksleven,* 1894, bl. 229-230). Wij deden toen opmerken hoe in vroegere eeuwen het tapijtweven steeds eenen eersten rang bekleed heeft tusschen de verschillende takken van vaderlandsche kunstnijverheid, en tevens van hoeveel belang voor de geschiedenis der kunst in onze gewesten elke bijdrage is over het tapijtweven, waarvan wij tot nog toe eene volledige geschiedenis ontberen.

5° *Het triptijk der familie Micault* (met 2 platen).

Deze werkweerdige studie, die den kunstcritieker verraadt, bevat de beschrijving van eene triptiek of drieluik, waarschijnlijk tusschen Meert 1547 en Kerstmis 1550 door de familie Micault, te Brussel, aan de kerk van S.S. Michiel en Gudula geschonken.

De schrijver heeft zijn werk in onderscheidene hoofdstukken verdeeld, en behandelt opvolgend de schilderingen en wapens voorkomende op de beide vleugels der triptiek, waarvan het middenpaneel ontbreekt. Daar het kunstwerk aan verschillende meesters toegeschreven is, zoo stelt de Heer de Raadt de vraag « Wie is de schilder ? » en toetst de uitgebrachte beweringen aan de strenge eischen der critiek.

Dank aan onverhoopte ontdekkingen, in kerkelijke en bestuurlijke archieven, doet hij bij benadering den tijd van verveerdiging en het historiek der paneelen kennen; waarna hij de geschiedenis van het geslacht Micault meedeelt.

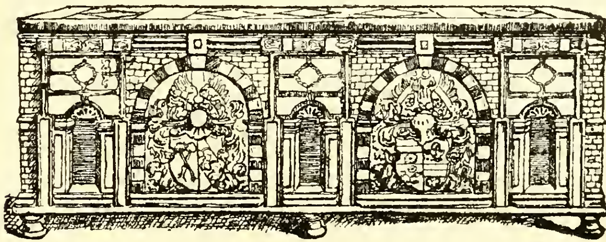
Het laatste en niet 't minst belangrijke hoofdstuk is gewijd aan het verloren middenpaneel, dat hij denkt te mogen toeschrijven aan Michiel van Coxie, in dit gedacht gesteund door de hooger aangehaalde handvesten en de werken van Mensaert, J. B. Descamps en anderen.

6° *Eene Brusselsche tapisserie te Dusseldorf.*

Over ruim een jaar werd op eene veiling te Keulen een prachtig stuk tapijtwerk onder den hamer gebracht.

Dit kunststuk ten onrechte toegeschreven aan Philips Béhagle, beheerder der beroemde tapijtfabrieken van Beauvais, in Frankrijk (1684-1704), is, zooals de Heer de Raadt het ten overvloede bewijst, het werk van Jan Leyniers, eenen der vermaardste tapijtwevers van Brussel, en werd heel waarschijnlijk tusschen de jaren 1660 en 1686 verveerdigd. Het stuk werd toegewezen voor den prijs van 6800 mark, wat met de onkosten een bedrag van 9350 frank maakt, wel een bewijs dat onze vaderlandsche kunst in den vreemde hoog geschat wordt.

Fig. III.

7° *Eene Zweedsche kist met wapens.*

In de *Annales de la Soc. d'Arch. de Bruxelles* (deel V, bl. 227-242) verscheen verleden jaar een artikel (1) waarin eene merkweerdige eikenhouten kist, toehoorende aan den Heer Karel von Burenstam, gevolmachtigd minister van Z. M. den Koning van Zweden en Noorwegen, te Brussel, beschreven werd.

(1) Geteekend Cte Maurin de Nahuys.

Een der blazoenen op het oude meubel afgebeeld, werd in bedoeld artikel aan de Luxemburgsche familie Busleyden toegekend. De Heer de Raadt, die reeds vroeger de geslachtslijst der familie Busleyden in « *La Noblesse Belge* » meedeelde, houdt zich nu dan ook niet bezig met het weerleggen der dwalingen, voorkomende in de verhandeling die wij aanhaalden.

Hij bewijst met de stukken in de hand, dat het eerste dezer wapenschilden (fig. IV.) dàt is van J. C. von Kirstein, bijzitter

Fig. IV.

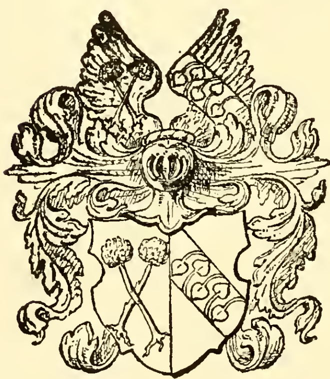
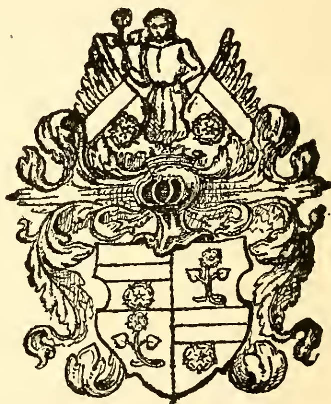

Fig. V.

aan net hofgerecht te Dorpat (1653), en gesproten uit een Silesisch geslacht. De redenen die hij verders opgeeft om, t'accoord met den Heer von Klingspor, voornamen Zweedschen oudheidkundige en koninklijken Zweedschen rijksheraldicus, het tweede blazoen aan de familie Ratolsdorff (of von Ratolsdorff, met die van von Kirstein verwant), toe te kennen, verdienen onze bijzondere aandacht; te meer daar zij reeds als volkomen geldig beaamd werden door den adjunct-archivaris van Brussel, den Heer Jan van Malderghem, wiens uitgebreide kennissen op heraldisch gebied, door elken geleerde naar weerde geschat worden.

Deze verhandeling, de laatste van den bundel, is versierd met vijf afbeeldingen, (waarvan wij er hooger drij meedeelen), en wordt gevolgd door een « *Register op de Geslachtsnamen* », die in het gansche werk voorkomen. J. B. VERVLIET.

Blauw, Blauwen.

Het woord *blauw* heeft in onze taal dikwijls de beteekenis van *verdicht*, *uitgevonden*, *leugenachtig*, *bedrieglijk*, *valsch*.

> O loghens zonder grondt! o al te dobble reên
> Van onschult, maer te *blauw* en vol lichtvaerdicheên

zegt Ritsaart in Bredero's « Moortje » en Fronto spreekt in Vondel's « Batavische Gebroeders » van

> Een lasterstuck, dat *blaeu* den schijn van waerheit derft.

« In Engeland, » schrijven VAN LENNEP en TER GOUW (*De Uithangteekens*, III, bl. 106-107) « placht de Bijbel veel, zoo bij boekverkoopers als aan logementen en bierhuizen uit te hangen. Maar wat in Engeland voorkwam en niet bij ons, waren de gekleurde Bijbels, of Bijbels, op heraldieke wijze, drievoudig uitgehangen. Onder de gekleurde was de *Blauwe Bijbel* 't meest in gebruik. De schrijvers der *History of Signboards* (1) zien in dat blauw het symbool van waarheid en deugd; kluchtig is 't dat in onze taal *blauw* juist een tegenovergestelde beteekenis heeft.

« *Blauwe excuzen* neemt niemand aan en aan *blauw-boekjes* hecht geen verstandig mensch geloof. Op een *blauwen Maandag* is nooit iets goeds gebeurd; een *blauwen Bisschop* dreef men de poort uit; het *blauwe koetje* gaf geen melk en *blauwe begijnen* noemde men de lichtekooien. Met « die *blauwe scute* » ging de duivel uit zeilen in de lichte maan; en een *blauwtje* wil nog niemand graag loopen. En als wij hierbij nagaan, dat ook in 't Fransch *contes bleus* vanouds een euphemisme was voor logens (2) en zelfs in 't Engelsch *blue devils* wat wij « muizenissen » of « kwellingen des geestes » noemen, meenen wij eenigen twijfel te mogen voeden, of onze Engelsche voorgangers zich wel verzekerd hebben, dat die *Blue Bible*, waar zij van gewagen, inderdaad een *bijbel* was. »

In de Woordenboeken beteekent *blauwen Maandag maken* hetgeen men in 't Fransch heet *faire la journée blanche*, d. i. Maandag houden, 's Maandags op zijne pinten gaan in stede van te

(1) *The History of Signboards, from the Earliest Times to the Present Day*, by JACOB LARWOOD and JOHN CAMDEN HOTTEN, Londen.

(2) *Contes bleus* in 't Fr *récits fabuleux, contes de fées*, sprookjes, verdichtsels, leugens.

werken. Volgens SCHUERM. (1) beduidt *blauwen Maandag houden* in Limburg zooveel als op kettersche wijze feesten. In de XVIe en de XVIIe eeuw waren de voetgangers der katholieke legers meestal in 't wit, en die der protestantsche in 't blauw. « Uit dit kleurenverschil », zegt hij, « kan wel de naam van *blauwen* ontsproten zijn, welken men heden nog in Limburg en elders den Protestanten toewerpt. Ook beteekent *blauwverven* in 't Limburgsche *liegen als een ketter*. Nu, wijl die protestantsche krijgslieden het wat al te bont bij de katholieke burgers maakten, beteekent *blauwen Maandag houden* in Limburg zooveel als op eene kettersche wijze feest vieren. » (2)

Hij is er maar een blauwen Maandag geweest vertalen de woordenboeken door *il n'y a été qu'une journée blanche* , eene *blauwe uitvlucht* is eene valsche uitvlucht, *un faux prétexte* en eene *blauwe boodschap, un message inventé.*

Blauw van iets afkomen wordt er overgezet door *avoir un pied de nez*, ergens eenen neus halen, beschaamd gemaakt worden en *blauw staan te kijken* is verlegen of verbluft staan te zien.

Algemeen bekend is de uitdrukking *iemand blauwe bloemekens op de mouw speten* voor : iemand met leugens paaien.

Zoo zegt Pater POIRTERS in zijn *Heyligh Hof van den Keyser Theodosius :*

Ick sie, ah ! sagh ick 't niet ! een weduw' achter straeten.
En watse klopt en belt s'en wort niet ingelaeten :
Of soo naer lanck geroep geopent wort de deur,
Daer komt den schalcken clerck en pennelecker veur ;
En of sy staet en klaeght met d'ooghen uytgekreten,
Strax weet hy *een blaeuw bloem haer op de mouw te speten.*
Dan is mynheer belet, dan is hy naer den raet,
Dan is hy uyt de stadt om saecken van den staet,
Soo wort de vrouw, eylaes ! van dagh tot dagh versteken,
En watse bidt of niet, Mynheer is niet te spreken.

Eene blauwe scheen of 'nen blauwe (in Holland *een blauwtje*) *loopen* is ergens afgewezen worden, een weigerend antwoord krijgen. Zoo loopt b. v. een vrijer eene blauwe scheen, waneer hij de hand eener jongedochter vraagt, maar die niet bekomt.

Blauwboekjes zijn boekjes met louter verzinsels, zooals de « Historie van Fortunatus », « Valentijn en Ourson », « De vier

(1) *Algemeen Vlaamsch Idioticon* met Bijvoegsel. Leuven, 1865.1870.
(2) *Parti bleu* beteekent in 't Fransch « plunderbende ».

Heemskinderen », « Ridder Malegijs », enz. *Blauwboekjes*, volgens Schuermans, zouden zooveel beduiden als kettersche of verdachte prulboekjes.

Eene uitdrukking, algemeen in de Kempen en Brabant gebruikt, is *den blauwen voorschoot uithangen*, wat beteekent: kermis of smulfeest houden, zooals de dienstboden plegen, waneer de huismeester afwezig is.

Tijdens de bespreking over de begrooting van oorlog, werd er in de Kamers gewag gemaakt van zoogenoemde *blauwe peerden*, dat zijn peerden die enkel op het papier bestaan. Sommige hoofdofficieren die verplicht zijn een zeker getal peerden te houden, zouden meer peerden opgeven dan zij er inderdaad op stal hebben.

De *Blauwe Eergisteren* is een gevreesd spookwezen, een soort van boeman of bietebauw, die in de verbeelding der Limburgsche kinderen bestaat (1).

Met blauwen twijn naaien of *er blauwe doekskens omdoen* beteekent in West-Vlaanderen : iemand bedriegen, en *iemand door het blauwsel trekken* is in Oost-Vlanderen synoniem van : met iemand den spot drijven (2).

De uitdrukking *blauw maatje gezet worden* beduidt in Vlaanderen, zegt Schuermans, overwonnen worden in 't spel, terwijl *blauw laaike, blauw vlammeke, blauw luchtje, blauw peerd* gezeid wordt van iets dat niemendalle beteekent.

Blauwen en *op den blauw gaan* is in West-Vlaanderen hetzelfde als smokkelen, Fr. *frauder*, *faire la contrebande*, en een *blauwer* is er een smokkelaar. *Blauwen* wordt er ook nog gebezigd in den zin van verzuimen : *de school blauwen*, haagschool houden, Fr. *faire l'école buissonnière* (3).

Volgens Schuerm. beteekent *blauwen* in West-Vlaanderen in 't algemeen bedriegen, en in 't bijzonder den drank of de koopwaar vervalschen met er iets van mindere weerde onder te mengen.

In 't Land van Waas wordt het gebruikt in de beteekenis van geld achterhouden, en vandaar heeft men *blauwer*, *blauwgeld*,

---

(1) Z. *'t Daghet in den Oosten.*

(2) Schuermans. *Algemeen Vlaamsch Idioticon.*

(3) L. L. de Bo. — *Westvlaamsch Idioticon*, heruitgegeven door Joseph Samyn. Gent, A. Siffer, 1892.

blauwbeurs, beurzeken waar de blauwer zijn geld insteekt (1).

De Bo teekent nog de uitdrukking aan *in den donker blauwen*, iets zoodanig verrichten dat het niemand bemerken of achterhalen kunne.

In de Kempen heb ik nooit het w. *blauwen* gehoord, maar wel *verblauwen*, d. i. verbloemen, bewimpelen, ververven, de waarheid verbergen.

Jozef Cornelissen.

Het Vuur in het Volksgeloof.

(*Vervolg*). (1)

IV. Het zuiverend Vuur.

— Er bestaat een stelregel die gansch het land door verspreid is en die zegt : *Het vuur zuivert alles.*

— Eertijds heerschte er een bijgeloovig gebruik, dat voornamelijk in zwang was in de heidestreken en de oorden met dennebosschen overdekt, waar de bijzonderste rijkdom uit kudden bestond. Men bediende zich van het vuur om de dieren te zuiveren en den kwaden geest te verdrijven, die de kudde betooverd had. (*Messager des sciences hist.*, XXVIII, 338.)

— Op Sint-Marten ontsteekt men in de omstreken van Leuven, zuiverende vuren op al de hoogten. (Coremans. *L'Année de l'ancienne Belgique.*)

— Zie daarover nog *Ons Volksleven*, VI, blz. 177-78 en 195, onder de hoofding *Besmettelijke Ziekten.*

V. Voorwerpen in het vuur geworpen.

— Het zout dat na het maal op uwe telloor blijft liggen, mag niet bij de vuiligheid geworpen worden, maar wel in het vuur, omdat het zout in het heilig sacrament des Doopsels gebezigd wordt. (Bergen, prov. Henegouw.)

— Op Kerstmis werpen verliefden twee noten in het vuur. Zoo deze stil opbranden, is dit een teeken, dat hun huwelijk

(1) Am. Joos in *Het Katholiek Onderwijs.*

(2) Z. *Ons Volksleven*, VII, blz. 15.

gelukkig zijn zal; maar indien zij met eenen harden slag openspringen, dan zullen de verloofden later een veelbewogen leven hebben. (De Reinsberg. *Calendrier belge*, II,326.)

— Op den Zaterdag der Goede Week wierp men eertijds de overblijvende heilige olie in het vuur. Het volk zegde alsdan dat men Judas verbrandde. Daarom hiet die dag oudtijds « Judaszaterdag ». (Coremans. *Bull. de la Comm. royale d'hist.*, VII, 68.)

VI. Voorspellingen door het vuur.

— Men moet zich aan veel sneeuw verwachten, waneer het vuur zeer rood is en de kolen het nog meer zijn (Voorteekens van den herfst). (Coremans, *Ibid.*, VII, 96-97.)

— Blauwe vlammen in het vuur voorspellen vriezend weder. (Kempen) (1).

— Waneer de ketels en ijzeren potten *vierigen*, d. i. waneer de kruis die onder de ijzeren potten hangt, smeult, dan is dit een voorteeken van regen (Kempen) (2).

— 't Is een goed voorteeken, waneer het vuur, op oudejaarsavond ontsteken, des anderendaags nog onder de assche smeult. (Coremans, *Ibid.*, 83.)

VII. Het Vuur en de Ziekten.

Al de geloofsbegrippen der Edda aangaande het vuur, vindt men nog onder ons volk. Het vuur reinigt alles en is het element der gevaarlijke geesten. De *Vuurmannen* hebben altijd in kwaden reuk gestaan; daar zijn er in Limburg, en in de omstreken van Turnhout en Thienen.

Het denkbeeld dat de pest een verslindend vuur is, is algemeen bij ons verspreid en beantwoordt aan het volksgeloof der Littauwers die zich de pest voorstellen onder de gedaante eener maagd met een kroon van vuur om het hoofd; in Frankenland deelt deze gevloekte maagd haar vuur mede door eene brandende vlek.

De volgende Vlaamsche verzen vertolken het gevoelen van ons volk nopens dit onderwerp :

---

(1) Aanteekening van J. C.

(2) Ibid.

Heere wilt ons Neerlandt spaeren,
En ook van de pest bewaeren,
Want de pest dat is een vier
Dat veel menschen haelt van hier

(*Gentschen Comptoir Almanak*, 1767.)

— Het *heilig vuur* of *St. Antoniusvuur* was een soort van pest die groote verwoestingen aanrichtte in de XIVe eeuw.

— Eene besmettelijke ziekte, die gemeen is aan de verkens, heet insgelijks *St. Antoniusvuur*.

— De verschrikkelijke ziekte, die het vleesch doet versterven, in 't Fransch *gangrène*, is bekend onder den naam van *het vuur* of het *koudvuur*.

— De huiduitslag wordt veeltijds *brand* geheeten.

— Eene ziekte die de granen en ook het vlas aanrandt, heet insgelijks *brand*.

VIII. Verschillende Begrippen en Gebruiken.

— Men zegt aan de kinderen dat zij met geen vuur mogen spelen, willen zij in hun bed niet pissen. (Antwerpen en Henegouw.)

— Men geeft niet geerne vuur, hoewel het 't gebruik zij, dat eene vrouw die te laat opgestaan is, eene schep vuur gaat halen bij eene buurvrouw, die vroeger wakker was. (Laroche, prov. Luxemburg.)

— Waneer het vuur knettert, mag men zich aan nieuws verwachten.

— Eene kool die knettert en gensters uitwerpt, kondigt een nieuws aan. (A. Hock. *Bull. de la Soc. liég. de Litt. wall.*, XII, 1e série, 214.)

— Waneer men eenen beeweg doet voor eenen overledene, moet men, bij 't verlaten van zijn huis, een stuk kool van verbrande aarde, in dat nog vuur bevat, wegwerpen.

Men zegt alsdan zekere woorden tot den doode.

Name men deze voorzorgen niet, de doode zou op uwen rug springen, en gij zoudt, gedurende uwe reis een gewicht op den rug te dragen hebben van dezelfde zwaarte als dit van den doode in vleesch en beenderen. Ge zoudt er niet van verlost zijn, dan

vooraleer gij uwe bestemming bereikt haddet (1). (A. HOCK. *Ibid.*, 226.)

— In Vlaanderen bestaat de overlevering, dat de ziel het lichaam verlaat onder de gedaante van eene vurige tong. (*Messager des sciences hist.*, XXVIII, 324.)

— Te Vaux-sous-Chèvremont (prov. Luik), zegt men tot het nieuwe jaar, terwijl men het eerste vuur aansteekt : « Ik wensch u een goed jaar, onder de hoede van God. » (E. MONSEUR. *Quest. de Folkl. wall.*, 138.)

('*t Vervolgt.*) Alfried HAROU.

De Taal der Vogelen.(2)

III.

In Brabant.

De *zwaluw* zingt er :

Verleden jaar als ik hier was,
Dan was er 'nen tas, 'nen tas, 'nen tas,
'Nen korentas, 'nen terwentas, 'ne schelft vol vlas,
En nu is 't al verkwitterd, verkwetterd,
Door 't gat gespetterd,
Verdestrueerd!

De *vink* vraagt er elkendeen :

Weetje ge mij van geenen dikken vetten preekheer, kheer, kheer?...

De *wedde* (grasmusch) kwettert :

Wedde, wedde wiet!
Mijne nest staat in 't riet,
Niemand en kan 'm nie' vinden,
Nog den duvel zelf niet!

(1) Waneer men voor eenen doode eenen beeweg doet, moet men, terwijl men zijn huis verlaat, iets wegwerpen en zeggen : « gaat voor of achter». Liete men deze formaliteit onvervuld, men zou den doode op zijnen rug moeten dragen. (St Vaast, prov. Henegouw.)

(2) Z. *Ons Volksleven*, I, bl. 96-97 en VII, bl. 33.

De *wiedewaal* roept :

Pee (1), gade mee naar Leeuw (2)?
Nee, 'k heb er geweest, 'k gaander ne mee (3).

Volgens anderen zou hij eeuwig en ervig aan iedereen deze wijze spreuk toeroepen :

Alle hout en is geen timmerhout!

(Opwijk, Maxenzele.) P. d. S.

Sprookjes en Vertelsels.

8. (55.) Van den Boer en den Advokaat.

Een oude heer gaf eens eene feest aan zijne kozijntjes. « Wel, nonkel, wat nieuws? » vroegen zij hem.

— « Ah! mijn pachter moet vertrekken. Zoo'n onbeleefderik wil ik niet langer op mijn goed. »

— « Nonkel, ge moest hem eens naar hier doen komen; ze vertellen er zoo'n vieze grappen af, dat wij hem wel eens zouden willen zien. »

Na lang tegenstribbelen stuurde de heer eenen van zijne knechts naar den boer, om hem te zeggen, dat hij seffens naar 't hof moest komen.

Maar de pachter bleef wel meer als eene halve uur weg.

Toen hij er eindelijk was, zei de heer : « Wat voor onbeleefde manieren zijn dat nu van ons zoolang te doen wachten? Blijft daar staan... daar.... in den hoek. Ewel! waarom komde seffens niet, als ik u doe*n* roepen? »

— « Dat heeft zijn reden in, Mijnheer. »

— Laat hooren! »

— « Wel ja, Mijnheer, daar kalfde juist een koei, en zij had vijf kalver. »

— « Vijf kalver! Waar moet het vijfde kalf dan staan om te zuigen? Een koei heeft toch maar vier dèmen! »

(1) Met scherpl. *ee*. voor : Peer. — (2) Waarschijnlijk St. Peeters Leeuw. — (3) 'k Ga niet meer.

— « Dat moet er op staan zien, totdat de andere gedaan hebben, gelijk ik hier moet doen, » zei de boer.

De kozijntjes lachten dat ze schokten, maar oom trok een gezicht gelijk een elfurenlijk.

— « Nonkel, » zeiden ze, « laat hem met ons aan tafel zitten, en geeft hem ook 'nen roomer wijn.

Ja maar, daar wou nonkel eerst niet van hooren, maar eindelijk toch liet hij den boer 'nen stoel nemen en schonk hem 'nen roomer in, half water en half wijn.

— « Daar » zei hij, « gaat er mee aan 't ander einde van de tafel zitten, tegen de venster. »

De boer slurpte eens aan zijnen roomer en zette hem voor de venster in plaats van op de tafel.

— « Onbeleefderik! » riep de heer, » waarom zet gij uw glas niet op de tafel gelijk wij? Wat zijn dat nu weer voor manieren! »

— « Ik heb altijd hooren zeggen, Mijnheer, dat de zon het water naar heur trekt, en omdat de zon nu juist schijnt, heb ik mijnen roomer voor de venster gezet. Zoo zal ik op den duur ook wijn drinken gelijk de anderen. »

De kozijntjes moesten hunnen buik vasthouden van lachen, maar nonkel wist niet waar hij het had van kwaadheid. Hij riep twee knechts en zei hun :

— « Pakt dien onbeschaamden vlegel vast, gooit hem in den kelder en ranselt hem daar wel wat af! »

De knechts sleurden den boer den kelder in en waren te weeg om hem eens duchtig af te vetten, toen de slimmerik rap uit hunne handen sprong en de kraan uit twee vaten trok, zoodat de wijn in den kelder liep. Daarna pakte hij met der haast eene hesp van den muur en was met 'nen wip den kelder uit. Terwijlen stonden de knechts elk met 'nen duim in een vat op Mijnheer te roepen en te tieren.

— « Ewel! hedde nu genoeg? » riep de heer den boer achterna, die zich spoedig met zijne hesp uit de voeten maakte.

— « Ja, Mijnheer, » antwoordde de pachter, « ik kan er nu voor 'nen tijd tegen. »

*
* *

Als de heer vernam wat de boer uigesteken had, daagde hij hem voor den rechter. De boer ging bij 'nen advokaat en lei hem zijn

geval uit. « Ik zal er u door helpen, » zeide deze, « als ge mij 50 fr. betaalt. »

— « Aangenomen, » sprak de pachter, « wat moet ik doen? »

— « Op al de vragen, die de rechter u stelt, » zei de advokaat, moet ge maar eens fluiten en 'k wed, ge zult vrij zijn. »

De boer besloot dien raad te volgen. « Is het waar, pachter, » vroeg hem de rechter, « hebt gij bij Mijnheer daar eene hesp gestolen? »

— « Fuut! » floot de pachter.

— « Ja maar, ik vraag of gij eene hesp gestolen hebt? »

— « Fuut! » zei de boer.

— « Antwoordt mij dan, ik vraag u voor de laatste maal, of gij eene hesp gestolen hebt, ja of neen!

— « Fuut! » floot de boer.

— Die vent is zot! » zei de rechter toen, « laat hem maar naar huis gaan. »

Zoo kwam de boer vrij.

Dat was me goed, maar de advokaat zou geerne zijne 50 ballekens gehad hebben; hij schreef dan brief op brief naar den boer om zijn geld te vragen, maar de boer hoorde langs dien kant niet.

De advokaat wierd dat spelleken beu, en op zekeren dag wandelde hij eens naar den pachter.

« Vriend, » zei hij, nadat ze wat over weer en wind geklapt hadden, « ik kom om de 50 fr., die ge mij schuldig zijt. »

— « Fuut! » zei de boer.

— « Ik heb er u goedkoop doorgeholpen, en 't is dus redelijk dat ge mij betaalt. »

— « Fuut! » floot de boer.

« Toe, toe! dat liêken is nu uit » zei de advokaat en hij wierd boos, « betaalt mij maar eens rap. »

— « Fuut! » zei de pachter.

De advokaat had goed op zijnen poot te spelen; hij kreeg geen roode duit en kost vertrekken gelijk hij gekomen was.

(*St-Antonius.*) Jozef CORNELISSEN.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

4. Palmpaschen of Palmzondag. De Vasten. De Goede Week.

Oudtijds schreef men « Palmpaeschendag », bij verkorting ook « Palmdag » en wel eens « Palm ». Thans zegt men hier Palm- of Palmenzondag. Iedereen weet, dat het van de eerste tijden des Christendoms af een vreugdedag is, ter herinnering aan den plechtigen intocht des Zaligmakers te Jeruzalem.

De hoofdzaak op dien dag was de Palm. Des ochtends of daags te voren haalde ieder een « woenen tak », waar hij dien kon vinden, doch dien men zich al licht in of bij de tuinen zal hebben kunnen aanschaffen, daar het te veronderstellen is dat men toen, zeker zooveel als nu, hier en daar bosschen, heggen, enz. van dit schoon gewas aantrof. Met dezen palmtak begaf ieder zich naar de kerk, om dien te laten wijden, waarbij soms veel gedrang plaats had, daar men elkander zocht vooruit te komen, en de al te bescheidene lieden weleens met hunnen tak tehuis kwamen, gelijk zij er mee heengegaan waren. Hiervan zei men van iemand die er wat onnoozel uitzag : « hij weet niet, of de palm gewijd is of niet », welk spreekwoord hier nog niet uitgestorven is.

Had men den palm in huis gebracht, dan liep men om « Ons Heer op den ezele » te zien, een optocht die in steden en dorpen luisterrijk gehouden werd. De Zaligmaker, voorgesteld door een beeld, met een zoo kostelijken mantel als men had, omhangen en op eenen ezel gezeten die op rollen stond, en door mannen van de beste of voornaamste der stad of plaats voortgetrokken werd, maakte veel indruk.

Hierbij bleven vooral de kinderen niet afwezig; immers bij Mattheüs staat geschreven dat deze « hosanna » riepen. Met hunnen palmtak liepen zij den geheelen dag door de straten, korte, toepasselijke liederen zingende.

Vóór de hoogmis wordt nog hedendaags in de kerk de

palm gewijd, die tot de volgende einden wordt gebezigd : 1° Om daarmede eenen zieke met gewijd water te besprenkelen; 2° om bij onweder het huis en de afhankelijkheden met wijwater te besproeien; 3° om op de graanakkers, op de hoeken of bij de uiteinden, een takje daarvan te steken.

Algemeen was nog in de 14de eeuw het gebruik, het vastenmaal om 3 uren des namiddags te houden. Eene eeuw later nam men reeds algemeen den maaltijd omtrent het middaguur.

Van in de eerste tijden des Christendoms tot in de latere middeleeuwen, oefende men in de Goede Week eene strengere onthouding en een veel langer vasten, waar geen christen, hoe lauw ook, zich aan onttrok. Heden bestaat hier ook van zulke strengheden niet meer dan eene schaduw.

(*'t Vervolgt.*) P. N. PANKEN.

Boekbespreking.

Is. TEIRLINCK. — **Le Folklore flamand.** Folklore mythologique. — Bruxelles, Charles Rozez, éditeur. Nr 42 der *Bibliothèque belge des connaissances modernes.* (Boekd. van 155 blz. kl. 8°. — Prijs : 1,25 fr.)

Een zeer nuttig boek, dat voorzeker goeden dienst zal bewijzen niet enkel aan de beoefenaars der Vlaamsche volkskunde, maar ook aan de vreemde folkloristen. Het doel dat de schrijver beoogt, is den lezer bekend maken met de voornaamste stukken die onze Dietsche folklore samenstellen, en met hunne rangschikking naar een redematig plan.

De folkloristische stof wordt door hem verdeeld in 4 hoofdgroepen, die elk in verschillende onderverdeelingen gesplitst worden. Ziehier, in algemeene trekken, de aangenomen rangschikking :

GROEP A. *Volksgeloof of Mythologische Volkskunde* : I. Eeredienst en Folklore. II. Duivelenleer. III. De Toover- en Geestenwereld.

GROEP B. *Gesproken letterkunde* : Vertelsels, legenden, sagen, enz.

GROEP C. *Volksleven* : I. Folklore en liefde. II. Droomen. III. Bijgeloof. IV. Zeden en gebruiken, feesten en spelen. V. De kinderwereld.

GROEP D. *'s Volks Wetenschap en Kunsten* : I. Volkstaal. II. Geschiedenis en aardrijkskunde. III. Kunsten. IV. Volksgeneeskunde (1).

Het werk van den Heer Is. Teirlinck handelt enkel over de volkskunde der eerste hoofdgroep, over het *Volksgeloof* of de *Volksmythologie*. Die stof is zeker al uitgebreid genoeg.

De schrijver behandelt opvolgend : I. EEREDIENST EN FOLKLORE. *God* : Namen door het volk aan God gegeven; legenden waar Christus eene rol in vervult; planten en dieren die hunnen naam aan God ontleenen; spreekwoorden en uitdrukkingen, waar de naam van God in voorkomt. *De H. Familie* : Namen van Maria; Marialegenden; planten en dieren, die Maria's naam dragen; St. Anna en St. Jozef. *De Engelen* : Kindergebedekens. *De Heiligen* : St. Pieter en St. Jan. Sprookjes en legenden, waarin die heiligen eene rol vervullen; spreuken en zegswijzen; plantennamen. *Bedienaars van den eeredienst* : pastoor, koster, enz. Namen, rijmen, anecdoten, grappen. *Wan- of wilde gebeden* : wilde kerkzang, wilde vespers, wilde catechismus, enz. *Gewijde zaken* : het kruis en de klokken; gebruiken, uitdrukkingen, volksgeloof, sagen. — II. DUIVELENLEER : Gedaanten, kleedsel, voedsel, woonplaats van den duivel; zijne listen en lagen; behoedmiddelen tegen den duivel, enz. vertelsels en sagen; tooverboeken; spreuken en zegswijzen; plantennamen. III. De TOOVER- EN GEESTENWERELD : *Tooveraars en Tooverheksen* : Namen, gedaante, middelen om ze te herkennen; verschillige soorten van betooveringen, enz. enz.; onttoovering, heksenmeesters; behoedmiddelen tegen betoovering; vertelsels en sagen. *Waarzeggers*. De geesten : *Luchtgeesten* : weerwolven, alven, nachtmare, spoken, enz. *Watergeesten* : nekkers, meerminne, enz. *Vuurgeesten* : dwaallichten, vuurman, draken, enz. *Aardgeesten* : kabouters en reuzen.

Zooals men ziet uit deze opsomming, geeft het boek een zeer volledig overzicht van dit gedeelte der volkskunde, dat men, naar het voorbeeld van den schrijver, gevoeglijk met den naam van *Mythologische folklore* zou kunnen bestempelen. Wat de rangschikking der stof betreft, iedereen zal met ons bekennen, dat zij heel logisch is. Op sommige punten nochtans, zijn wij het met den schrijver niet eens, b. v. dáár, waar hij de *weerwolven* onder de geesten rangschikt. Een weerwolf immers is een *mensch*, geen *geest*, die zijne ziel aan den duivel afgestaan heeft, en 's nachts in

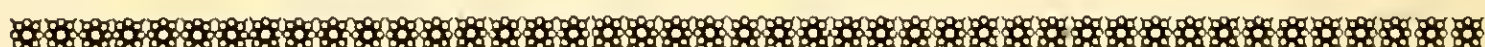
(1) Onder deze groep konden nog gebracht worden : *Sterrenkunde* en *Weerkunde*.

Voor de indeeling der folkloristische stof raadplege men ook : A. GITTÉE, *Vraagboek* ; GOMME, *Handbook of Folklore* ; SÉBILLOT, *Instructions et Questionnaires* ; E. MONSEUR, *Questionnaire du folklore wallon* ; FLETCHER S. BASSETT, *The Folklore manual*.

wolvengedaante moet ronddolen. Ons dunkens ware dit artikel beter op zijne plaats onder de hoofding *Tooverij*.

De Heer Teirlinck heeft eene verstandige keus weten te doen tusschen de reeds verzamelde stukken, die talrijk, buitengewoon talrijk zijn : het kenmerkendste, het eigenaardigste uit onzen folkloristischen schat heeft hij benuttigd, en alzoo een werk geleverd, dat voor de kennis onzer Dietsche volkskunde van groot belang is. Dat de schrijver geene opzoekingen gespaard heeft, blijkt uit de lijst der aangehaalde bronnen, op bl. 161-162. Vooral de tijdschriften *Ons Volksleven*, *Volkskunde*, *'t Daghet in den Oosten* en *Volk en Taal* leverdén hem overvloedige stof.

Le Folklore flamand is niet alleen eene rijke verzameling van volksoverleveringen, waarin de geleerde ruimschoots stoffe vinden zal voor wetenschappelijke studiën maar ook een handboek, een *vade-mecum* voor den beginneling, waarin hij leeren zal hoe men op oordeelkundige wijze folklore zamelen moet; met één woord, een zeer verdienstelijk werk, dat wij alle volkskundigen warm aanbevelen. Jozef Cornelissen.

Ontvangen Boeken.

Jan Broeckaert. — **Dendermondsche Drukpers.** Bijvoegsel. — Dendermonde, Aug. de Schepper-Philips, 1894. — 40 blz. 8°. (Oudh. Kring der stad en des voormaligen Lands van Dendermonde. Buitengewone uitgaven, nr 6.)

J.-Th. de Raadt. — **Note sur Pierre d'Enghien, Seigneur de Kerstergat, son jeton d'or et sa famille.** — Braine-le-Comte, Zech & fils, 1894. — 14 blz. 8°.

Camille Quenne (Gilles d'Avroy). — **La Fête et les Traditions de Ste. Rolende à Gerpinnes, en Hainaut.** — Liége, H. Vaillant-Carmanne, 1894. — 36 Bldz. 8° met muziek, 1 plaat en figuren in den tekst; titel rood en zwart. (Overgedrukt uit *Wallonia*.)

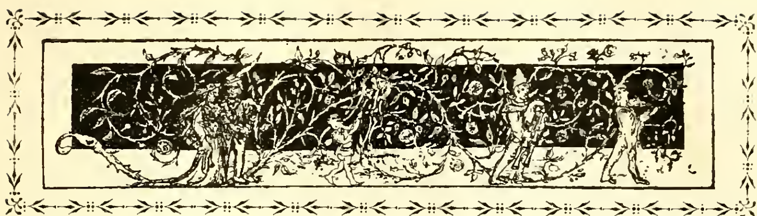
L'Origine des Contes populaires, par Charles Martens, docteur en droit. — — Louvain, A. Uystpruyst-Dieudonné, 1894. — 59 Bldz 8° (Getrokken uit *Revue néo-scolastique*.)

Kilns, Mills, Millers, Meat and Bread, bij Rev. Walter Gregor, M. A., LL D., Pitsligo. — London, David Nutt, 1894. — 39 Bldz. kl. 4°.

O. Knoop. — **Schwank und Streich aus Pommern.** — Posen, Merzbach, 1894. — 41 Bldz kl. 8°.

J.-Th. de Raadt. — **Gérard Horebout est-il le principal collaborateur du Bréviaire Grimani ?** — Bruxelles, Alfred Vromant & Cie 1895. — 26 Bldz. 8° met 2 afbeeldingen. (Getrokken uit de *Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles*.)

('t Vervolgt.)

De Processiën

I.

— Te Verviers en in Luxemburg plaatst men de kinderen op de autaren, na den voorbijgang der processie, ten einde hen tegen ziekten te vrijwaren.

— Te Awenne (in Luxemburg) verzamelt men de kruiden en bladeren, waarover de processie gegaan is, en strooit ze in den stal om het vee tegen ziekten te vrijwaren.

— Te St. Vaast (in Henegouw) strooit men bloemen op den weg waar het H. Sacrament voorbijgaat. Deze bloemen, die men naderhand opraapt, hebben, naar het volk gelooft, de kracht om de muizen en de ratten te verjagen uit de plaatsen, waar men die bloemen strooit.

— Te Gerpinnes (in Henegouw) worden de bloemen en takken waarmede de straten zijn bestrooid geweest ter gelegenheid van de processie op H. Sacramentsdag, zorgvuldig vergaard en in de schuren en hooischelven geworpen, om die plaatsen tegen muizen en ratten te beveiligen. (Cam. Quenne, *Gerpinnes et sa Procession*, 12.)

— In den oogst steekt men in de eerste schoof bloemen, verzameld na den doortocht der processie op H. Sacramentsdag, insgelijks om het graan tegen knaagdieren te beschermen. (*Quest. de folkl. wall.* 18.)

— De bloemen waar de processie op de Kruisdagen of op H. Sacramentsdag over gegaan is, beschermen tegen het onweder. (A. Harou, *le Folklore de Godarville*, 27.)

— Ter gelegenheid der begankenis te Gerpinnes, laten sommige landbouwers hunne akkers door de menigte vertrappelen; zij

gelooven dat de oogst overvloediger zal zijn, dààr waar de processie van Sinte Rolande doorgetrokken is. (Cam. Quenne, *Gerpinnes et sa procession*, 12.)

— Men zegt dat op de plaatsen waar de peerden, de wagens en voetgangers de velden vertreden hebben, tijdens de processie van den H. Verlosser te Neerlinter, de oogst het schoonste zal staan. (A. Harou, *Le Folklore de Godarville*, 27.)

— In de processie te Waver draagt een bedevaarder een brood op eene schotel, dat gemaakt is van eene maat tarwe en versierd is met bloemen. Dit brood heet *Wastia* en wordt te Neerwaver, nadat de processie binnen is, verkocht. Het beschimmelt nooit, en die er van eten, zijn bevrijd tegen de razernij. (*Ibid.*)

— Waneer de processie van Sint-Pholiaan te Fosses uitgaat en dat heeft enkel alle zeven jaar plaats, verschijnt er altijd een haas op de hoogten van St. Brigitta. Schrijvers beweren dat dit altijd dezelfde haas is. (*Ibid.*)

— Waneer tijdens eene processie het beeld der H. Maagd eenen stond voor uw huis rust, dan zal er bij u een huwelijk of een sterfgeval zijn.

Is er een zieke in huis, het zal op hem een zeer nadeelig uitwerksel hebben. Is er integendeel eene huwbare jongedochter, zij zal van blijdschap niet kunnen slapen. (A. Hoek, *Croyances et Remèdes populaires du pays de Liége.*)

— Er zal iemand sterven in het huis, waarvóór het beeld der H. Maagd stilstaat, gedurende den voorbijgang der processie. (*Thuin.*)

— Waneer in de processie de kroon van O. L. Vrouw valt, is dit een teeken dat er zich onder de draagsters eene onweerdige bevindt.

— Over een vijftigtal jaren ontstak men in zekere arme wijken van Brugge een vreugdevuur met de takken en meien, die de huizen op den doortocht der processie versierden. (*Société d'Emulation de Bruges*, 4me série, II, 242.)

— Volgens een oud gebruik dat aan 't uitsterven is, spande men in Vlaanderen, waneer eene processie uitging, koorden over de straten, waaraan kronen hingen, versierd met rozen, linten en somtijds met stukjes glas hangende aan draden, zooals men nog te Brugge in eenige wijken bemerken kan. Dit glas, door den

wind bewogen, bracht een aangenaam gerinkel voort, terwijl het zonnelicht er in weerkaatste met al de kleuren van den regenboog. In Veurne, Poperinghe en andere plaatsen is dat gebruik bewaard gebleven. (*Ibid*, 4me série, III, 351.)

— *Gapaerd* beteekende in de middeleeuwen den legendarischen draak met gapenden en vlammenden muil; alzoo werd het afbeeldsel van dit monster, dat men gewoonlijk in de processie op de Kruisdagen droeg, onverschillig *drake* of *gaapaard* geheeten. (*Ibid*, 3e s., VI, 89.)

Hieruit zou blijken, dat men eertijds in de processie op de Kruisdagen het afbeeldsel van eenen draak placht te dragen.

— In de streek Tusschen-Sambre-en Maas gaan er militaire processiën, *marches* geheeten.

Te Walcourt, te Gerpinnes, te Anderlues, te Fosses, enz. bestaan nog dergelijke processiën. Deze godsdienstige optochten, met militair geleide, schijnen tot oorsprong gehad te hebben de noodzakelijkheid om de kostbare voorwerpen van den eeredienst te verdedigen tegen de plunderaars, waarvan het platteland in de middeleeuwen vergeven was.

Te St. Symphorien bij Bergen bestond eertijds eene processie met militair geleide, waarvan het doel klaarlijk aangeduid was, vermits het verschansingen opbouwde en maatregelen ter verdediging nam.

Ten bewijze dat de militaire geleiden wel waarlijk voor doel hadden de plunderaars te verwijderen, geven wij hier nog een voorbeeld dat ons gevoelen staaft.

Te Grez (in Brabant) gaat er jaarlijks eene processie 's Zondags na St. Joris (23 April).

Een honderdtal leden der St. Jorisgilde te peerd staan in twee gelederen vóór den eersten autaar geschaard en wachten den zegen met het H. Sacrament. Nadat die zegen gegeven is, en terwijl de processie haren gewonen weg voortzet, beschrijven de ruiters rond de processie, maar buiten de parochie, een wijden kring en komen nog intijds op dezelfde plaats weder, om bij den terugkeer der processie, eene tweede benedictie te ontvangen. (Tarlier et Wauters. *Hist. des Communes belges.*)

Deze ruiters een wijden kring rond de processie beschrijvende, vervullen dezelfde rol als in de hedendaagsche legers de ruiterij

ter nasporing uitgezonden. Zij onderzoeken het terrein van verre om het sein te geven, zoo er roovers mochten te zien zijn.

Alfried Harou.

II.

In de Kempen bewaart men zorgvuldig het strooisel, waarover de processie op H. Sacramentsdag gegaan is, en men zaait het met de tarwe over den akker. Men meent dat de musschen alsdan het rijpe graan zullen gerust laten, en dat het zal bevrijd blijven van de ziekte die men « de poppen » heet.

Een oud manneken verzekerde mij, meermaals met eigene oogen gezien te hebben, dat gansche vluchten musschen met groote snelheid al schreeuwende over zijn tarweveld vlogen, en het niet durfden wagen er op te gaan nederzitten; terwijl, op eenige stappen van daar, het veld van zijnen gebuur, die niet, zooals hij, de voorzorg genomen had om « processiestrooisel » onder zijne zaaitarwe te mengen, letterlijk door de musschen geplunderd werd.

Sommigen beweren dat het enkel de Sint-Jansbloemen (*Chrysanthemum leucanthemum*, L.) zijn, die men tot dat doel dient te verzamelen en dat men, bij 't zaaien, Sint-Jans Evangelie moet lezen.

Om den graanoogst tegen ratten en muizen te beschermen, zamelt men, in de omstreken van Thienen, zorgvuldig de bloemen bijeen, door de witte maagdekens in plechtige processiën uitgestrooid, en spreidt die over den grond, waar het koorn wordt getast (1).

* * *

In de Kempische dorpen, waar schuttersgilden bestaan, gaan de leden dezer vereenigingen in de processie, somwijlen voorzien van hunne wapens : handbogen, kruisbogen, kolven, buksen. Aan hun hoofd stapt de *Koning* of *Keizer* der gilde, bekleed met de eereteekens zijner weerdigheid : zilveren halssieraad of breuk, sluier, enz.

Te Loenhout rijden de leden van de gilde der busdragers of kolveniers te peerd in de processie, en schieten van tijd tot tijd hunne lange vuurroeren in de lucht af.

(*'t Vervolgt.*) Jozef Cornelissen.

(1) *Volkskunde*, VII, 2.

Volksgeloof in Klein-Brabant. (1)

(*Vervolg.*)

De Eieren, het Kruid, Sinte-Marten.

De boerinnen in Klein-Brabant beweren dat al de eieren, die zij na Halfoogst (15 Aug.) bijeengaren, heel den winter door kunnen houden, zonder opgelegd te moeten worden.

De boeren op hunne beurt houden staan, dat na den 8 Septemb. het gebijt der insecten aan het kruid ophoudt, want dat deze alle op dien dag sterven.

Allen beweren dat, wanneer het op Sint-Marten (8 Juni) regent, het 6 weken aan een stuk moet regenen.

(*Lippeloo en omstreken.*)

De Maan en hare gestalten.

In Klein-Brabant schrijft men de maan eene buitengewone kracht toe :

Appelen plukken, aardappelen uitdoen, het verken slachten, dat alles moet zooveel mogelijk met de oude maan geschieden.

Een waterzuchtige moet bij eene volle maan dunder, met nieuwe maan dikker worden, omdat het water met de nieuwe maan aan 't zwellen gaat.

Staat er in den stal eene koe op 't kalven en is het dien dag nieuwe of volle maan of eerste of laatste kwartier, dan zeggen de pachters : ze (de koe) en zal 't kwartier (of de volle of nieuwe maan) niet ontloopen. (*Lippeloo en omstreken.*)

(*'t Vervolgt.*) Alf. J. C.

44e en 45e Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Kruidnamen.

Heilelieken, o. — Dit sierlijk, donkerblauw kloksken wordt zoo geheeten, omdat het veel in moerassige heiden aangetroffen wordt. 't Is de gentiaan, L. *Gentiana pneumonanthe.*

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl. 26.

Heetgagel, m. — Doornig gewas dat in de heiden groeit. Engelsche brem, L. *Genista angelica.* (Brecht.)

Hitsgaal, m. — Z. *Heetgagel*

Judaspenningen, m. — Maankruid, L. *Lunaria.*

Rits, m. — Perzikkruid, L. *Polygonum persicaria.*

Steekbrem, m. — Doornbrem, ginst, L. *Ulex europæus.*

Verdriet, o. — Blauw klokje, Fr. *campanule,* L. *Campanula rotundifolia.*

Dit lieflijk bloemken groeit tusschen het gras langs wegen en akkers en laat zijn kopken hangen, als hadde het verdriet.

(*'t Vervolgt.*)

*
* *

Afslompen, *slompte af, heb afgeslompt.* — Afslonsen, afsloffen. Hij slompt zijn beste kleeren 's werkendaags af.

Bejaard. — Meerderjarig, mondig, Fr. *majeur.* 't W. staat bij Kil. geboekt. Toekomende jaar ben ik bejaard en mijn eigen meester.

Bekrozen. — Dronken. Hij kwam goed bekrozen uit de herberg thuis.

Blootskops. — Blootshoofds. Blootskops loopen.

Broodjager, m. — Iemand die jaagt, niet voor zijn vermaak, maar om er zijnen kost mee te winnen.

Daai, m. Soort van taaie, natte leem onder den bouwgrond.

Engelsche vijgen, v. — Dadels, die in de winkels verkocht worden in matten, gelijk de vijgen.

Egt, v. — Egge, Wvl. *egde, eegde.* (*Brecht.*)

Ergerans. – Ergens, ievers. Waar hebt gij dat ergerans gekocht? (*N. der Kempen, o. a. Hoogstraten, Turnhout en omstreken.*) Sch. geeft de gedaante *ergerhands* voor N.-Br.

Fijn, bw. — Pas, nauwelijks. Hij heeft fijn zijn eerste communie gedaan, en hij smoort al 'n pijp, lijk 'ne groote.

— Mooi, fraai. Daar zou ik eens fijn mee lachen. Ik geef er wat fijn den bliksem af.

Grondheer *zijn.* — Z. *Ons Volksleven,* V, bl. 217. Die uitdrukking beteekent ook nog : het onderspit delven, onderliggen (in een gevecht of eene worsteling.) (*Zoersel.*)

Ieverans. — Ergens, ievers, ergerans. Waar zit gij ieverans? Sch. spelt *ieverands, ieverhands.*

Lie(ve)vrouwemeid, v., **Lie(ve)vrouwemeisken,** o. — Lievevrouwemeiden of Lievevrouwemeiskens zijn maagden, die in de processie het beeld van Onze Lieve Vrouw dragen.

Misnieten, *misnoot, heb misno'en.* — Het genot van iets derven, beroofd zijn van iets dat men vroeger genoten heeft. B. v. De koster van Ae. was vroeger ook orgelist, maar men ontnam hem dit ambt en gaf het aan eenen anderen die beter spelen kon. Nu moet die koster de 400 fr. misnieten, die hij eertijds voor 't bespelen der orgel trok.

Nergerans. Nergens, nievers. (*N der Kempen*)

Nieverans. — Nievers, nergens, nergerans.

Onbejaard. — Minderjarig, onmondig, Fr. *mineur* Kil. *immaturus annis, minor annis, impubes.*

Ondervlogen. — Ondervlogen zijn. Eene longontsteking hebben, Fr. *être atteint de pneumonie.*

Ondervlogentheid, v. — Longontsteking, Fr. *pneumonie*

Ophalen, *haalde op, heb opgehaald.* — Bij iemand iets halen, koopen, tegen 't geld dat men van hem te goed heeft. Een timmerman die voor eenen winkelier gewerkt heeft, kan bij dezen zijnen loon in winkelwaar ophalen.

Palmen, *palmde, heb gepalmd.* — Palmtakjes, die op Palmenzondag gewijd zijn, op de hoeken der bezaaide velden steken. Als het vandaag schoon weer blijft, dan ga ik dezen achternoen mijn koren palmen

Paschen, *paaschte, heb gepaascht.* — Zijnen Paschen houden. Hebt gij al gepaascht?

Plakket, o. — Oud geldstuk, ter weerde van fr. 0,32.

. . . .
Zij heeft een kleed van merinos,
Het kost maar vijf *plakketten ;*
Het is geen rood of 't is geen ros,
Maar 't berst gedurig los.
(*Uit een oud lied.*)

Schabaring, (klemt. op *ba*), v. — Duchtige berisping, schommeling, Fr. *forte réprimande.* Hij kreeg 'n geweldige schabaring van zijnen heer.

Schommelen, *schommelde, heb geschommeld* — Zich schurken, zich wrijven, gelijk iemand die jeuksel heeft. Hoe stade daar te schommelen ! 't Is al erger ofdat ge vlooien aan uw lijf hadt !

Schörft, schörftgrond, schörftzavel, m. — Soort van harde, ijzerachtige en ondoordringbare aarde die op vele plaatsen in de Kempen in den grond zit. Als ge den schörft die in uw land zit, niet doet breken, zult ge er nooit iets winnen.

Schörftachtig. — Schörftachtige grond is zulke, die schörft bevat.

Schörftbank, v. — Laag schörft in den grond. Daar zit in mijn veld eene heele schörftbank, die ik zal moeten bovenhalen.

Schroebben, *schroebde, heb geschroebd.* — Schommelen, zich schurken. Hij staat te schroebben, alsof hij vlooien aan zijn lijf hadt — Krabben, scharren, zooals de kiekens doen. Kil. *schrobben.* Uwe kiekens zitten heel den dag in mijnen hof te schroebben.

Slet, v. — Slede, slee, Fr. *traineau.* Met de slet uitrijden.

Tuêt, m. — Rondreizende man, die ketels lapt en lepels en vorketten vertent. (*Zoersel.*)

Tut, m. — Brui. Ievers den tut van geven = ievers den brui, den bras van geven. Ik die schurfte commissie doen? Ik geef er wel den tut af!

Verschoon, o. — Verschooning, Fr. *excuse.* Meester ge moet mijnen jongen maar goed straffen, als hij het verdient : hij zal van mij geen verschoon krijgen.

Verzekeren, *verzekerde, heb verzekerd.* — Eenen zieke de laatste H. H. Sacramenten toedienen. De pastoor is den zieke gisteren komen verzekeren. Ik kan gerust sterven, want ik heb mij laten verzekeren.

— Een pasgeboren kind, dat gevaar loopt van te sterven, doopen zonder de plechtigheden van het Sacrament. Z. Sch. en de Bo.

Vieren, *vierde mij, heb mij gevierd.* — Zich koesteren, zich uit der mate wel verzorgen. Jan S. ziet er goed uit, hij heeft het voorkomen van 'nen baron. Dat is geen wonder : hij weet zij eigen te vieren.

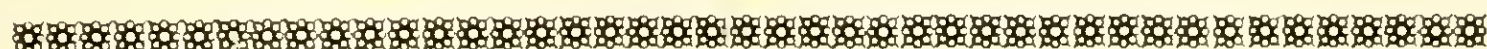
Voordaad, v. — ***Op veurdaad*** = op voorhand, Fr. *d'avance.* Ik zal u eene maand huur op voordaad betalen. Ik heb het u op voordaad gezeid, maar ge woudt niet luisteren.

Weven, *weefde, heb geweven.* — Niet stil zitten, weg en weer schuiven, wemelen, Hgd. *weben, wiebeln.* Sommige kinderen kunnen in de school niet stil zitten, ze zitten gedurig op hunne bank te weven.

Wrak. — Koud en vochtig, sprekende van grond. Dat is daar een wrak stuk land, waar niet veel en groeit.

Wreed. — Straf, scherp, zuur, wrang, sterk, bijtend voor den smaak. Wreede azijn, wreede pepermunt, wreede genever.

St-Antonius. Jozef CORNELISSEN.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

5. Paschen, Paascheieren, Paaschvuren, enz.

ALS van ouds gaan hier in den Vasten de pastoors en schoolmeesters om eieren aan de huizen der ingezetenen rond. De eerste laten het steeds door anderen, gewoonlijk de dienstmeid met eene buurvrouw, doen, de tweede thans ook bijkans overal. Op eenige dorpen gaat de meester nog met zijne vrouw of een anderen bij hem inwonenden persoon of eene buurdochter rond, wat vroeger meer algemeen geschiedde. Zijne echtgenoote met eene vrouw of een meisje uit de buurt doet op vele plaatsen ook deze inzameling. Die geene eieren heeft of geven wil, schenkt soms geld om eieren te koopen. Er zijn ook plaatsen, waar de schoolgaande kinderen den meester dit « Paaschhuis » in zijne woning bezorgen. Oudtijds gingen ook hier en daar, de vorster, klepperman en andere plaatselijke ambtenaren tegen Paschen om eieren vragen, hetgeen langzamerhand meer en meer, doch voor de veldwachters nog niet gansch afgeschaft is.

Paaschvuren brandden weleer overal in ons land. Zij vlammen nog in vele streken, doch niet in de Meierij van 's-Hertogenbosch. In den *Navorscher* en andere werken, alsmede jaarlijks in de nieuwsbladen, vindt men van dat heidensch gebruik genoegzame melding. Liefst brandde men deze vuren op hoogten, waarvan in de noordelijke provinciën nog vele namen bestaan, zooals : Paaschberg, Paaschheuvel, Paaschweide, Paaschkamp, enz. Geene enkele dezer

paaschbenamingen heb ik tot heden in deze streek gevonden, waarom het des te meer te vermoeden is, dat het branden van paaschvuren hier sedert eeuwen niet meer in gebruik zal geweest zijn.

Waar Germanen woonden, vlamden alom deze vuren hoog op; lustig sprong men er door heen, omdat men er eene zuiverende en levenwekkende kracht aan toeschreef. Oud en jong danste er rondom onder het zingen van vreugdeliederen. Geen wonder, want dit Germaansche feest was ter eere van Ostra of Eostra, de godin van licht en leven, waarvoor het Christendom het Paaschfeest in de plaats heeft gesteld.

De oude gewoonte om met Paschen nieuwe kleederen aan het lijf te hebben, is van Ostra's feest herkomstig. Zonder iets nieuws kon men geen gelukkig jaar beleven. Wie kon, stak zich geheel in 't nieuw; de armste mensch moest ten minste een paar nieuwe klompen dragen (1). Van dien tijd af heeft « Paaschpronk » en « Paaschfeest » wellicht zijnen oorsprong.

« Nieuwe kleederen met Paschen », zegt zekere schrijver, « is waarschijnlijk ontleend aan de bij de oude volkeren zoo algemeene gewoonte, om bij voorname gelegenheden witte kleederen te dragen, als een teeken van vreugde ». — Het was een welgekozen symbool van de verplichting der gedoopten om altijd in reinheid te wandelen. »

Het gebruik om witte kleederen te dragen, bleef bij de vrouwelijke sekse, in zeer bijzondere omstandigheden of feesten, tot heden in zwang. Tot vòòr weinige jaren communiceerde schier geen enkel vrouwspersoon zonder witten halsdoek. Met een dergelijken ziet men thans nog uiterst zeldzaam eene vrouw op de communiebank. De meeste manspersonen droegen, tot omtrent het jaar 1860, bij 't communiceeren eenen witten das. Dat schoon gebruik verslapte ook van lieverlede en eerst toen niemand in deze streek hem meer droeg, liet ik hem ook varen. Een zeer deftig man uit den aanzienlijken stand zag men tot ongeveer 1870, dagelijks met witten das verschijnen.

(1) *De Volksvermaken*, blz., 209.

Nog schaffen, inzonderheid tegen Paschen, hier veel personen zich een nieuw pak aan, wegens dit voornaam christelijk hoogtijd. Heeft zich iemand, op welken tijd ook, in nieuwe of in zijne beste kleederen gestoken, dan zegt men dat hij of zij op hun « paaschbest » zijn.

Op een der beide (oudtijs drie) Paaschdagen, wordt in schier elk huisgezin een meer dan gewoon getal, soms eene groote menigte eieren gegeten. Familie, geburen of vrienden verzoeken elkander op de « paascheieren ». Kinderen vermaken zich dan wel met gekleurde eieren. Van eenige, gewoonlijk te huis geverfde eieren voorzien, gaan zij op straat of elders. Twee kinderen nemen ieder een dezer eieren. Beurtelings tikt het eene kind met zijn ei op dat van zijnen makker. Dat tikken mag niet dan met de punt van het ei geschieden, en dit duurt zoolang totdat een der beide eieren gekneusd is, hetwelk dan de eigendom wordt van die het spel gewonnen heeft. Dit spel heet « eieren tikken », op sommige plaatsen « eier tiertsen ».

Toen in vorige tijden in sommige dorpen van Noord-Brabant de schooljongens, van ratels, stokken en herdersschuppen voorzien, onder vroolijk en luidruchtig geraas, in de week vóór Paschen aan alle huizen om eieren rondtrokken, hieven zij schreeuwend het volgend refrein aan :

Een ei is geen ei,
Twee eieren is een ei,
Drie is een huis,
Vier is een kruis,
Vijf is een Paaschhuis.

Het verbod van in den veertigdaagschen Vasten eieren te eten, was oudtijds in bijna de geheele christenheid in zwang. Gedurende dezen langen tijd werden dus de eieren gespaard en zorvuldig bewaard. Op het Paaschfeest konden ze dus zeer gretig en dikwijls gulzig gegeten, of aan anderen uitgedeeld of vereerd worden (1).

Het ei is het zinnebeeld der eeuwigheid, omdat men er begin noch einde aan ziet, en ook onzer toekomstige verrij-

(1) *Noordbrabantsche Volksalmanak*, 1e jaargang, 1843.

zenis (1): van daar « het gebruik der paascheieren », zegt een zeer geleerd priester. Als een zinnebeeld eener gewenschte vruchtbaarheid, schonken de Joden aan eene jonggetrouwde een ei. In sommige parochiën dezer streek wordt nog het gebruik onderhouden om door de kraamvrouw bij haren kerkgang eenige eieren te offeren. Deze neemt eene buurvrouw mee ter kerke en legt de eieren op een altaar of eene andere daartoe bestemde plaats.

Een feest tot dit jaar in gebruik gebleven, bestaat. doch enkel onder de jongens, in 't grensdorp Luiksgestel, dat tot 1840 aan 't bisdom Luik in het kerkelijke is onderhoorig geweest.

Dit feest begint op Witten-Donderdag en duurt tot Zaterdag namiddag van die week. Donderdags 's morgens ziet men de kinderen reeds vroeg bijeenkomen op een aangewezen plekje, elk in zijn zondagspak, met eene klep in de hand. In vroeger tijden gebruikten zij allen eenen ratel. Wanneer zij nu bij elkaar zijn, worden er twee bazen en twee onderbazen onder hen gekozen. De twee bazen zijn zij die de meeste jaren tellen en 't hoogste in de school leeren : deze worden « beurzendragers » geheeten. De twee onderbazen zijn de twee volgende hoogstleerenden, en deze worden « eierkorven geheeten. Als nu deze « hoofdlui » gekozen zijn, verdeelt men de kinderen in twee partijen : bij elke partij is een beurzendrager en een eierkorf. Nu gaat er aan elken kant van de straat ééne partij, en 's morgens vóór de mis zingen ze dan :

Hoogtijd,
Mistijd.

Tegen dat de mis begint, komen beide partijen aan de kerk bijeen en gaan dan gezamentlijk in de kerk, totdat de mis

(2) In den vermaarden *Duikalmanak* van GUIDO GEZELLE lezen wij : « Een ei is een nieuw steenen graf. Dat erin is schijnt dood, maar 't kan weer levende uitbreken. 't Is het beeld van ons Heeren verrijzenisse. Het begrijp om eiers te wijden staat in den Roomschen Messeboek en in al de andere Roomsche wijboeken. Overal bestond oudtijds het gebruik van gewijde eiers te veroorboren, ter eere van de heilige verrijzenisse Christi.

eindelijk uit is. Hierna begeven zij zich, weder in dezelfde partijen verdeeld, langs de huizen, al zingende :

Elf, elf uren
't Is tijd om de pap te ruren (roeren).

Wanneer ze nu weder tot het einde genaderd zijn, komen allen bij malkander uit, spelen eenigen tijd, en tegen den middag gaat elk naar zijn eigen huis. Den volgenden dag, Vrijdag, gebeurt alles weer op dezelfde wijze, ook 's Zaterdags, totdat de mis uit is. Maar dan hebben de beurzendragers ieder eene groote geldbeurs, en de eierkorven elk een grooten korf, met wat hooi of toemaat erin. Nu zingen ze na de mis :

Eieren en geld
Dat wordt gede(e)ld.

Aan elk huis krijgen ze thans van 2 tot 5 eieren of van 5 tot 10 centen, naar gelang de menschen geven willen.

De eieren krijgt de « eierkorf » in zijnen korf en de centen krijgt de « beurzendrager » in zijne beurs. Wanneer ze zoo aan alle huizen geweest zijn, komen zij weer bijeen en verzamelen al de ontvangen eieren en het geld. Zoodra dit gedaan is, worden allen voor de bazen in rij geplaatst en de eieren en het geld worden verdeeld : elk krijgt het zijne, de kleinste zoowel als de grootste, ieder evenveel. Na afgeloopen deeling, gaan allen verheugd naar huis, ieder met eenige eieren en soms nog een aardig sommetje geld er bij.

Op Paaschdag gingen oudtijds de geloovigen met het krieken van den dag ter kerke. Dit vroom gebruik had zich van het Oosten aan het Westen medegedeeld, en werd tot in de XVIe eeuw tamelijk algemeen onderhouden (1).

(*'t Vervolgt.*) P. N. Panken.

(1) Men zie daarover *De feestvierende Katholieke Kerk in Nederland*, 2e druk, 1878, bl. 227.

Taalkunde.

Medezitter of Bijzitter?

In de nieuwe kieswet van den 30n Juni 1894 (art. 145) is het woord *stemopnemer* (Fr. *scrutateur*) der vroegere wet vervangen door het woord *Bijzitter* (Fr. *assesseur*. Men heeft dat gedaan, omdat volgens de nieuwe wet de leden der stembureelen de stemmen niet meer opnemen, en dat dit gedaan wordt door afzonderlijke bureelen, uit voorzitters der stembureelen samengesteld. Het afschaffen van het woord *stemopnemer* voor de stembureelen is dus gegrond. Misschien nochtans hadde men beter gedaan het te vervangen door het woord *medezitter* dan door het woord *bijzitter*, dat onaangenaam klinkt door zijne gelijkenis met het woord *bijzit*. Hoe onbeduidend die reden ook weze, men mag er rekening mede houden : keurigheid en kieschheid misstaan zoo min in de bestuurlijke als in de gewone taal. Overigens het woord *medezitter* is krachtiger en wijst beter aan dat de leden deelnemen aan de verrichtingen, terwijl *bijzitter* enkel eene lijdelijke aanwezigheid te kennen geeft. Wie heeft ooit het woord *bijwerker* met de beteekenis van *medewerker* weten gebruiken?

Men kan dezelfde redens doen gelden wat het Hof van Assisen betreft. Zooals men weet is dit hof, buiten de gezworenen samengesteld uit eenen Raadsheer van het Hof van Beroep en twee leden der Rechtbank, te nemen volgens de orde hunner benoeming tusschen de Voorzitters en rechters. Welnu, om die twee leden aan te duiden, gebruikt men doorgaans blindelings en zonder het minste onderscheid te maken, de woorden *rechters*, *mederechters*, *bijrechters*, *hulprechters*, *bijgevoegde rechters*, *bijzitters* en *assessoren*. Wie weet wat men nog zal uitvinden en of men misschien tot de *scheidrechters*, de *heimrechters*, de *halsrechters* en *scherprechters* niet zal komen !

Hier ook nochtans is het woord *medezitter* veruit het geschiktste, omdat bij het Hof van Assisen de medezitters ook werkelijk deel aan het geding moeten nemen, daar het namelijk het Hof is dat over de onschuld of de plichtigheid van den beschuldigde ten slotte moet beslissen, wanneer de gezworenen slechts met zeven stemmen tegen vijf antwoorden dat deze plichtig is. Dus, het woord *medezitter* voor het Fr. *assesseur*, schijnt ons onbetwistbaar het beste.

Reeds in het Angelsaksisch vindt men *mitsittendum*, in het Vlaamsch *medezittenden*, in 't Engelsch *sitting with* in de beteekenis van dischgenooten, in 't Fr. *convives*. Ook deze nemen gewoonlijk werkelijk deel aan den disch.

In dezelfde taal vindt men nog *midwyrcendum*, *medewerkenden*, 't Engelsch *working with*. (Zie DELFORTERIE, *Mémoire sur les analogies des langues flamande, allemande et anglaise.)*

Eéns vond ik in een Antwerpsch dagblad het woord *medezitter* (1) met de beteekenis van *assesseur* en, zooals Reinaert zegt :

Mijn herte binnen loech !

Eilaas ! mijne vreugde was kort van duur ; spoedig kwamen de dagbladen weer te voorschijn met hunne leelijke *bijzitters*, die men tegenwoordig naar Merxplas zendt, en met hunne statige, stokstijve, hoogedelgeboren en hooggehalsdoekte *assessoren !*

A. O.

Het Manneken in de Maan (2)

XVIII.

In vele streken van zuidelijk Holstein en in Lauwenburg wordt verteld, dat de man in de maan op Goeden Vrijdag zijn veld had willen omheinen. Daarop is onze Lieve Heer gekomen en heeft hem met gaffel en dorens in de maan geplaatst (3).

XIX.

Eene platduitsche sage uit den omtrek van Lüdenscheid, in het graafschap Mark, verhaalt : « Et was mal en mann, dai woll stiälen, mä de mane schen un was iäm im wiäge. Da verflaukede hai de mane un sachte : Woss du wiäch ! As uese Hiärguot dat har, gaff hai iäme de wal, entweder in de sunne te verbriänen, ewwer in der mane te verfraisen. Da lait sik de mann in de mane setten » (4).

(1) In *Biekorf* vond ik *medezaat* voor *medezitter*. Vrglk. *voorzaat*, *nazaat*, *landzaat*, enz. J. C.

(2) Z. *Ons Volksleven*, VI, bl 168-171 ; 189-192 ; VII, bldz. 16-17.

(3) *Am Ur-Quell*, III, bldz. 291.

(4) Het (er) was (een)maal een man, die wou stelen, maar de maan scheen en was hem in den weg. Toen vervloekte hij de maan en zeide : Waart gij weg ! Als onze Heer God dat hoorde, gaf Hij hem den keus, of in de zon te verbranden, of in de maan te bevriezen. Toen liet zich de man in de maan zetten. (WOESTE. *Volksüberlieferungen in der Grafschaft Mark*.)

XX.

Een boer sloop 's nachts in den hof van zijnen gebuur om koolen te stelen. Pas had hij eenen koolstruik afgebroken, of de maan nam hem op en trok hem met het gestolene naar omhoog. De donkere vlekken in de maan, dat is de dief met zijne kool (1).

XXI.

Een man ging eens op eenen nacht uit om koolen te stelen. « Niemand ziet mij », zeide hij halfluid bij zich zelven. « Maar ik zie u wel », zei maan die juist verscheen, en zij nam den dief op met al zijne gestolen koolen (2).

XXII.

In de maan staan Adam en Eva, hij met eene hooigaffel en zij met eene mestvork (Berent, West-Pruisen) (3).

XXIII.

Op het eiland Sylt verhaalt men ook dat de man in de maan een schaapsdief is, die met eene bussel koolen vreemde schapen gelokt had. Als de maan vol is, ziet zij hem staan met zijn busseltje koolen in de hand (4).

XXIV.

Daar was eens eene vrouw die altijd spon 's Zondags. Eens kwam Onze Lieve Heer bij heur en zeide : Weet gij niet dat het vandaag Zondag is?... Ge zult van nu af in de maan zitten ». En van dien tijd af zit zij in de maan op haar spinnewiel te spinnen. (Ditmarschen) (5).

XXV.

In eenen donkeren nacht ging eens een man naar het veld van zijnen heer om erwten te stelen. Terwijl hij bezig was met plukken, klaarde de hemel plotseling op en de volle maan lachte hem vriendelijk toe. Dat stond onzen dief niet hard aan en hij begon Vrouw Luna op alle tonen te verwenschen. Voor zijne straf vloog hij met pak en zak de maan in (6).

(1) *Am Ur-Quell*, IV, bl. 21.
(2) E. LEMKE. *Volksthümliches aus Saalfeld. Ostpreussen*, II, bl. 17.
(3) *Am Ur-Quell*, VI, bl 21
(4) *Ibid.*, VI, bl. 21.
(5) *Ibid.*, IV, bl. 54.
(6) *Ibid.*, IV, bl. 172.

XXVI.

Een man had eens een ganschen zak groene koolen gestolen. Toen hij huiswaarts keerde, ontmoette hij een anderen man, die hem beschuldigde zijne koolen gestolen te hebben. De dief antwoordde : Als ik uwe koolen gestolen heb, dan wil ik naar de maan vliegen! Op denzelfden oogenblik werd zijn wensch vervuld, en nu nog zit hij in de maan, met zijnen zak koolen op den rug. Sommigen voegen hierbij dat de diefte op Kerstavond gebeurde en de eerste diefstal was die op aarde gepleegd is. Men ziet bescheelijk den dief met eene bussel koolen onder den linkerarm; in de rechterhand houdt hij eene kool, die hij juist uitgetrokken had (Denemark.). (1)

(*Vervolgt.*) Jozef Cornelissen.

Iepersche Sagen.

3. (186.) De Beurzestraat te Ieperen.

Men zegt dat de Beurzestraat te Ieperen heuren naam ontleent aan eene tooverheks die er woonde en die bestendig eene lederen beurs droeg, welke zij « Fortunatusbeurze » noemde, omdat deze altijd van geld voorzien was. Die van heur geld ter leen wilden hebben, kregen dit, op voorwaarde van een geldstuk meer terug te geven dan zij ontvangen hadden.

4. (187.) De Nekkerstraat te Ieperen.

Te Ieperen bestond eene straat die de *Nekkerstraat* geheeten wierd, omdat eene waarzegster die met den Nekker, met den duivel omging, er een huis bewoonde.

Waneer zij iets wilde voorspellen, aanriep zij den Booze in dezer voege :

Kom Nekker,
Mijn dekker,
Mijn wekker,
Mijn lotetrekker,
Mijn geheim ontdekker,
En toon vandaag
Wat ik, Nekker, vraag.

---

(1) *Am Ur-Quell*, IV, bl. 216.

Alsdan draaide zij driemaal rond en beantwoordde de vragen die men heur deed.

Deze waarzegster had boven hare deur een uithangbord met dit opschrift :

De Nekker alhier zeggen kan
Al wat vraagt 't zij vrouw of man.

5. (188.) De Kalverstraat te Ieperen.

Er is te Ieperen eene straat, die den naam van *Kalverstraat* draagt.

Eene oude sage legt den oorsprong van dien naam uit. Een heidene woonde in gezegde straat vóór Christus 'geboorte, en die heidene offerde alle Zaterdagen een kalf op den autaar van zijnen beschermgod, die zelf een gouden kalf was. 's Zondags daarop deelde hij het vleesch aan de armen uit.

De heiden kwam te sterven en verscheen nadien alle nachten onder de gedaante van een zwart kalf, dat van het eene einde van de Beenhouwersstraat naar het andere einde liep.

Dit spokend kalf wierd té jare 1199 bezworen en naar de Roode Zee gezonden. Sedert dien verscheen het niet meer, en men gaf den naam van *Roode-Zeestraat* aan de steeg, die aan den westkant der Kalverstraat uitkomt. Alfried Harou.

Sprookjes en Vertelsels.

9. (56.) De Zingende Bloem. (1)

Daar was eens een vader en eene moeder, en die hadden twee kinderen : Mieken en Janneken. Moeder zag Mieken heel geerne, omdat het zoo braaf was, maar om Janneken gaf zij niet veel, want 't was maar een deugeniet.

Eens moesten de twee kinderen naar het bosch gaan om hout te rapen. Mieken had van moeder een schoonen blozenden appel gekregen, maar Janneken niet.

Nu was Janneken jaloersch op zijn zusterken, en hij wou den appel hebben.

(1) Vrglk *Ons Volksleven*, II, *Het Kruiske van Cecilia*, bldz. 66-67.

Maar Mieken wilde hem niet geven.

Als ze nu ver genoeg van huis waren, zei Janneken : « Nu gaat ge mij den appel geven, of ik sla*ag* u dood. »

En Janneken sloeg zijn zusterken dood. Dan maakte hij een putteken in den grond en begroef Mieken.

En op Mieken's graf kwam een schoon bloemeken groeien.

Als Janneken thuis kwam, zei hij dat zijn zusterken verloren geloopen was.

Vader en moeder gingen alle dagen met Janneken zoeken, maar zij kosten Mieken *ieverans niet* vinden.

Op zekeren dag kwamen zij op de plaats waar Mieken begraven lag en zij zagen het bloemeken staan.

Moeder ging er naartoe om het af te plukken, maar zij had het nauwelijks aangeraakt, of het begost te zingen :

Och ! moederken lief, (bis)
En Jan heeft mij vermoord
Al om een appeltje te krijgen
En daarom ben ik dood !

Toen wilde de vader het bloemeken plukken, doch hij had het nog maar vast, of 't zong :

Och ! vaderken lief (bis), enz.

Nu wou Janneken wegloopen, maar vader hield hem tegen. « Hier, » zegde hij, « gij zult het bloemeken plukken. »

Maar toen de slechte jongen zijne hand uitstak om de bloem te grijpen, begost zij te zingen :

Weg ! moordenaar (bis)
En gij hebt mij vermoord,
Al om een appeltje te krijgen
En daarom ben ik dood.

« Wij zullen het bloemeken medenemen, » sprak de vader. Hij trok, maar het bloemeken kwam niet mee; hij trok wat harder en rukte het bloemeken met den wortel uit den grond. Wonder! onder aan den wortel hing eene hand, die het bloemeken vasthield. De vader deed de aarde wat weg, en vond Mieken's lijk.

En daar kwamen juist twee gendarmen te peerd voorbij, en die hebben Janneken meegenomen.

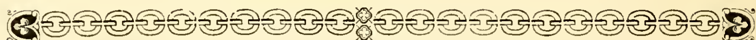
(Zoersel.) J. C.

Vragen en Aanteekeningen.

4. (91.) **Volksnamen der Influenza.** — De *Influenza*, anders geheeten *modeziekte*, heerschte kort geleden te allen kante in ons land en elders. Het ware niet onaardig te weten welke namen het volk aan die *ziekte van den dag geeft*, en waarom haar die namen gegeven worden.

Behalve de hooger gemelde, die te Antwerpen en in de omstreken in gebruik zijn, draagt de influenza er nog den naam van *de fluwijntjes* of *fluwijntjesziekte*; in de Kempen, o. a. te Heist-op-den-Berg, te St-Antonius-Brecht en elders, heet ze *het ploddeken*. In laatstgenoemd dorp wordt zij ook met den naam van *nieuwe ziekte* bestempeld.

Wie meldt ons meer daarover? J. B. V.

Ontvangen Boeken.

IS. TEIRLINCK. — **Maria in de Plantlore.** (Overgedrukt uit *Volkskunde*, 1894. -- 31 Bldz. 8°.)

PAUL SÉBILLOT. — **Légendes et Curiosités des Métiers.** IV. Les Coiffeurs. V. Les Couturières, Dentellières et Modistes. — Paris, Ernest Flammarion, éditeur. (Iedere reeks beslaat 32 bldz. gr. 8° met platen en kost fr. 0,50.)

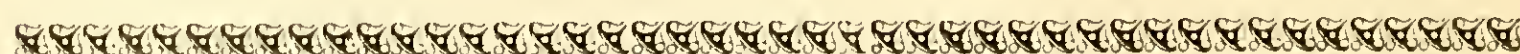
A. M. P. INGOLD — **Les Chartreux en Alsace.** Prieurs de Strasbourg et de Molsheim. — Colmar, Henry Huffel. Paris, A. Picard et fils. 1894. (20 Bldz. 8° met 1 plaat.)

VICTOR NICKMANS. — **Eerstelingen in Dicht en Proza.** — Hasselt, St. Quintinus-Drukkerij. 1892. (64 Bldz. 12°.)

Notices of the bell and other antiquities at the church of Kettins, Forfarshire. By ALEXANDER HUTCHESON, F. S. A. Scot. Architect, Broughty Ferry. — 11 Bldz. kl. 4°. (Getrokken uit de *Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland*)

A. M P INGOLD. — **Lettres inédites de deux Abbesses d'Alspach.** Se vend au profit de l'orphelinat Notre-Dame, Sainte-Marie-aux-Mines (Haute-Alsace). 1894. (41 Bldz. 18° met 1 plaat.)

('t Vervolgt.)

DRUKFEIL

Op bld. 54, 3e afl. staat : *in den donker blauwen* ; dat moet zijn : *in den donder blauwen.* J. C.

Kabylische Vertellingen.

Alhoewel, zooals zijn titel zelf aanduidt, *Ons Volksleven* zich hoofdzakelijk met de folklore van onze gewesten bezighoudt, toch wil het zich niet uitsluitend in dien min of meer engen kring bewegen, en de lezers ervan zullen ook wel belang stellen in andere dan « vlaamsche » vertellingen. In de volgende regels deel ik er eenige mede, die in een gansch ander vaderland, ja in een ander werelddeel te huis hooren. Het zijn nl. sprookjes en fabels uit het Noorden van Afrika, en wel uit Marocco. Ik heb ze aldaar door de inwoners niet hooren vertellen — plezierreisjes zoo verre kon ik nog nooit ondernemen — ik ken ze enkel door de mededeeling van den duitschen geleerde, den heer Dr H. Stumme, die ze uit den mond van een inboorling opnam, en ze met berberischen tekst en transcriptie uitgaf (1). Zonder verdere inleidende opmerkingen, laat ik er enkele van volgen.

I. — Van eenen Koning die drie dochters had.

Er leefde overouds een koning, en hij had drie dochters. Eens-

(1) H. Stumme, *Elf Stücke im Šilha-Dialekt von Tázerwalt*, in het *Zeitschr. d. Deutsch. Morgenländ. Gesellschaft*, 1894, bl. 381-406. *Tázerwalt*, waaruit deze stukken herkomstig zijn, ligt in het Westelijk gedeelte van Marokko, ongeveer 210 kil. ten Z. Z. O. van Mogador. De Heer Stumme hoorde zijne elf vertellingen uit den mond van een inboorling, die zich verleden jaar te Stockholm bevond, als director van een gezelschap kunstenmakers. Het *Šilha*-dialekt, waarin ze hem medegedeeld werden, hoort tot de Berberische talen.

Zie daarover R. Basset, de inleiding op zijne *Poème de Çabi en dialecte Chelha*, in het *Journal Asiatique* van Parijs, VII, bl. 476-508, waar men alles aangeduid vindt wat over dit berberisch dialect bekend is gemaakt. Dezelfde geleerde heeft eene zeer belangrijke verzameling berberische sprookjes en volksvertellingen uitgegeven. (*Contes populaires berbères*, Parijs, 1887).

daags riep hij de jongste en zegde haar : « Dochter, hebt ge mij lief, of niet? » Zij antwoordde : « Ik heb u lief, vader, als goud! » — « Goed », zegde hij. Daarna deed hij de tweede komen en vroeg : « Ziet ge mij geerne, mijn kind? » Zij antwoordde : « Vader, ik zie u geerne als diamanten ». — « Goed zoo », zei hij daarop. Hij ging weg; de koning liet de derde roepen en vroeg haar hetzelfde. Deze antwoordde : « Vader, ik zie u zoo geerne als zout! » Daarop riep de vorst uit : « Weg van mij! Langer erken ik u voor mijne dochter niet! » — Het meisje ging heen, doolde in de wijde wereld rond, totdat zij ten slotte in het huis van een anderen koning kwam. Zij ging tot de bewoners, en vroeg : « Wilt ge niet, dat ik bij ulieden dienen kom! » Men vroeg haar ook : « Wat werk zult ge doen? » — « Ik zal het keukengerief wasschen », zegde zij. « Goed », werd er geantwoord. Nu begon het meisje potten en pannen te wasschen, en leerde ook koken zóolang, totdat ze eene knappe kokkin geworden was.

Toen nu op zekeren dag de koning, waarbij ze in dienst was, een feestmaal zou geven, noodigde hij ook den eersten koning, den vader van het meisje, uit. Deze nam de uitnoodiging aan, kwam tot den tweeden koning, en bleef er. Toen sprak het meisje : « Laat mij voor dien koning het middageten koken ». — « Goed », antwoordde men. Het meisje ging dadelijk aan het werk, doch kookte al de spijzen zonder zout. Toen het eten gereed was, stak zij er haren ring in, en verliet daarop de kamer. Men diende het eten aan den koning op; deze begon : « In Allah's naam! », doch proefde terstond, dat er zout ontbrak. Hij onderzocht het gerecht van meer nabij, en vond weldra den ring. Dadelijk riep hij : « Haal het meisje, die dit eten gekookt heeft! » Men bracht het meisje; de koning trok ze tot zich, viel haar om den hals, kuste haar, en keerde met haar terug naar zijn huis. — Vaarwel, toehoorder!

2. — Van eenen Knaap en van eenen Uil.

Er leefde eens eene vrouw die zeer arm was. Zij bezat niets dan eenen zoon en eene geit. De knaap was een weinig « onnoozel »; hij kon al niet veel meer doen dan met de geit regelmatig naar de weide gaan. Op zekeren dag, toen er in huis geen eten meer was, zegde de moeder tot den jongen : « Op, kind! ga de geit verkoopen,

aldus zullen we toch iets te eten hebben ». — « Goed, moeder! » antwoordde de knaap; hij nam de geit vast en trok er het veld mede in. Daar vond hij eenen uil. De uil deed : « Koek ». — « Zoudt gij soms de geit willen koopen ? » vroeg hij.

— Koek, deed wederom de uil.

— Voor hoeveel?... Voor tien *mitkals* (1)?

— Koek!

— Geluk met den koop!... Geef mij het geld!

— Koek!

— Ge wilt uitstel tot morgen?... Ook goed; aldus blijft het afgesproken.

Daarop ging hij terug bij zijne moeder. Deze zegde : « Hebt ge 't geld, kind? » Hij antwoordde : « Ik heb aan den kooper uitstel tot morgen gegeven ». — « Aan wien hebt ge de geit verkocht? » — De knaap zegde : « Aan eenen vogel, die altijd *koek* deed; met hem ben ik overeengekomen, dat hij ons morgen het geld zal bezorgen. »

's Anderendaags 's morgens ging hij wederom naar de eenzame plaats, waar hij den uil had aangetroffen, en vond er hem nu ook. « Geef mij het geld! » vroeg hij. — « Koek! » deed de uil. Daarop raapte de knaap steenen op, en begon er mede naar den vogel te werpen ; deze vloog weg en kroop in een gat. De jongen volgde hem en kroop insgelijks in het gat en vond er eenen pot vol geld. Hij nam tien *mitkals* van den geldhoop, zeggende : « Ik wil niets meer dan hetgene mij volgens overeenkomst verschuldigd is ». Hij ging toen heen en overhandigde het geld aan zijne moeder.

« Waar hebt ge dit geld gevonden, jongen lief? » vroeg deze. — « Moeder, sprak de knaap, ik achtervolgde den vogel, die overal heenvloog en ten slotte in eene holte kroop; daar vond ik eenen pot met geldstukken en ik nam er zooveel van als mij toekwam ». — « Weet ge nog, waar het was? » En op het bevestigend antwoord : « Daarheen moet ge morgen met mij mede gaan ». — « Geerne, moeder lief », zei de knaap.

De moeder zette zich dadelijk aan het werk, en kookte boonen en doperwten, die zij in eenen zak deed. Daarop ging men

---

(1) Het *mitkal* is eene marokkaansche munt, van eene waarde van ongeveer fr. 0,40.

slapen. Als het licht was, zegde de moeder : « Op, zoontje lief! » Beiden gingen het veld in, en kwamen weldra aan de plaats waarvan spraak. Ze kropen in het gat. « Waar is de pot? » vroeg de moeder. — « Hier », antwoordde de zoon. Zij nam hem, kroop er mede uit de holte, en de jongen haar achterna. Toen begon ze voortdurend uit den zak boonen en doperwten te nemen en die omhoog in de lucht te werpen. De jongen raapte ze telkenmale éen voor éen op. Zoo kwamen ze wederom tehuis. De moeder stopte natuurlijk het geld goed weg.

De jongen, toen hij andere menschen zag, vertelde dat zijne moeder geld gevonden had. Daarop werd hem natuurlijk gevraagd : « Waar dat? » — « In het veld » was 't antwoord. — « Wanneer? » — « Op den dag, toen het boonen en doperwten regende ». De lieden die dit hoorden lachten, denkende dat ze met een gek te doen hadden. Aldus handelde zijne moeder, om te voorkomen dat haar domme zoon alles zou uitbrengen. — Vaarwel, lezer!

3. — De Schorpioen en de Uil.

Toen, op den dag der schepping, de dieren tot den Schepper gingen om eenen kop te bekomen, bekwam de uil er natuurlijk ook eenen. Bij zijne terugkomst ontmoette hij den schorpioen; deze vroeg hem : « Waar komt ge vandaan? » De uil antwoordde : « Ik ben mijnen kop weest halen ». — « Ja, zegde de andere daarop, wanneer men geene betere geeft dan zulke, als g'er een staal van op hebt, dan moet ik er in 't geheel geenen hebben ». Aldus komt het, dat de schorpioen zonder kop gebleven is.

4. — Leugens.

Er was eens een man die op reis ging. Hij reisde al langer hoe verder en kwam eindelijk op eene plaats, waar een noteboom stond. Hij wou graag eenige noten hebben; hij raapte steenen op en smeet er naar — doch geen enkele noot viel. Hij schoot er met zijn geweer naar — geen enkele viel. Hij rammelde met zijn stok tusschen de takken — nog niemendal. Ten slotte sloeg hij er op met een muggengeraamte — dan vielen er wel!

Hij stak de noten in zijn zak, ging door en at ze onderweg op. Hij liep maar immer voort, totdat hij doodvermoeid was; dan

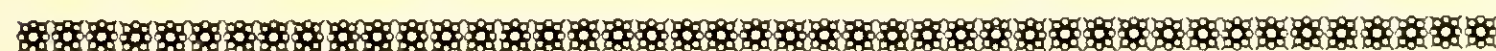
sloeg hij zijne beenen af, wierp ze over de schouders en ging verder. Toen hij wederom zoo vermoeid was, dat zijn hoofd hem pijn deed, sloeg hij het insgelijks af, en wierp het over de schouders. Ten slotte kwam hij op zijne wandeling aan een tuin waar meloenen in groeiden. Hij plukte er eene; toen hij ze wilde opensnijden, viel zijn mes er in. Hij kon niet anders dan zich in den meloen storten, en rondzwemmen om zijn mes te vatten, en na het gevat te hebben, kroop hij er terug uit. — Het overige later!

5. — Raadsels.

— Lang is hij en heeft geen eind. — De weg.
Terwijl ze slaapt, bezorgt haar sleep hare zaken. — De bornput.
— Wit is het huis maar het heeft geene deur. — Het ei.

Bepalen wij ons vandaag bij deze stalen. Vindt men ze wellicht niet zeer erg belangrijk, omdat ze zoo weinig beantwoorden aan de eischen die wij, Westerlingen, stellen, men vergete niet van waar ze afkomstig zijn. Wie weet hoe *onze* vertelsels door de marokkaansche woestijnbewoners zouden beoordeeld worden!

Fr. Peters.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

12. (47.) Beersel: de Beerselsche Brekken.

Ik bedoel hier het dorp Beersel in de gouw Antwerpen, op eene halve uur afstand van Heist-op-den-Berg, en vroeger bekend onder den naam « Beersel-op-den-Bosch. »

De spotnaam « Brakken », of « Brekken », zooals het volk daar zegt, vindt zijnen oorsprong in het volgende :

Op het grondgebied van Beersel staan tallooze dennenbosschen, waaronder vooral het bosch op eenen heuvel, links van de dorpskom en van de baan naar Heist, welken heuvel men « Beerselberg » heet.

Welnu, in den zandigen bodem van dien berg, met zijne wijde

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, 132-135, 152-153, 189-192, 215-216, 228-229; VI, 90-91, 167-168; VII, 9-14.

helling, leven ontelbare brakken, groote mieren, wier eieren tot voedsel dienen aan leeuwerikken, nachtegalen en aan andere vogelen, en zeer duur verkocht worden. In de andere dennenbosschen van Beersel vindt men ook brakken, o. a. in het « Kerkeboschken », gelegen naast den weg, die naar Schriek leidt.

Spotters hebben, ter oorzake dier brakken, de inwoners van Beersel « Beerselsche Brekken » geheeten.

Spottenderwijze wordt er gezegd :

« Als men den « Beerselberg » opklimt, moet men goed de » broekpijpen, met eene sterke koord, van onder toebinden, want » anders zullen er de brekken in kruipen. »

Ziehier *twee spotrijmen,* die de inwoners van het naburige Putte, doch vooral de kinderen, aan die van Beersel wel eens toeroepen :

1.

De Beerselsche brekken
Loopen op stekken ;
Ze komen te Putte de tellooren uitlekken !

2.

De Beerselsche bollen
Gaan den toren van Putte omrollen.

Meestal zijn de inwoners van een dorp of eene stad in 't geheel niet goed gezind, wanneer men hen met hunnen spotnaam betitelt. De Beerselaars maken uitzondering aan dien regel : het is hun teenemaal onverschillig, of men van hunnen spotnaam gewaagt of niet.

Het volgende feit zal den lezer daarvan overtuigen.

Te Beersel bestond vroeger eene zangmaatschappij, die 't nog al goed deed, zoo 't scheen.

Over een vijftiental jaren — of vroeger, of later, 'k wil er af zijn — nam die maatschappij deel aan eenen festival, te Aarschot. Hunne kring droeg geenen bijzonderen naam. Nu gebeurde het, dat men naar den titel hunner maatschappij vroeg. De Beerselaars waren door die vraag geenszins in verlegenheid gebracht. Ze dachten op hunnen spotnaam « Brekken » of mieren, en flinkweg, zonder aarzelen gaven ze ten antwoord :

« *De Mierennesten !* »

En terstond kwam een lange stok te voorschijn, waarop eene

zwarte plak, en op die plak wierd in krijt de nieuwe naam geschreven.

13. (48.) Spotnamen en Spotzegsels op eenige andere Dorpen in Antwerpen en Brabant.

In Beersel heb ik nog twee spotnamen en spotspreuken gehoord, namelijk :

1. Putte : *de verbrande Puttenaars.*

2. Heist-op-den-Berg : « *Die van Heist komen van achter,* of *achteraan !* »

Van eenen mensch, die langzaam en lui voortgaat, zegt men te Mechelen :

« *Die komt van Heist !* »

Over den oorsprong en de beteekenis dier gezegden heeft men mij niet verder kunnen inlichten. — Wie geeft er ons bescheed over?

Een persoon uit Hombeek heeft me het volgende verteld over eenige dorpen bij Mechelen :

4. Op Sempst, Hombeek en Leest zegt men daar en in de omliggende gemeenten :

« *Rijk Sempst, — Hooveerdig Lombeek en arm Leest.* »

4. Heffen : « *Ras van Heffen !* »

5. « Heindonk *is het overschot van de wereld.* »

Dit zegt men, omdat dit dorp als verwijderd ligt van de andere dorpen, als verborgen of verdrongen tusschen Rupel en Dijle.

6. Laar (gehucht van Sempst) : *de honden van Sempst-Laar.*

De jongens der omliggende plaatsen zeggen tot die van Laar, bijzonder als deze de dorpskermissen bezoeken, en aller hoofd door drank en dans op hol is :

« *Weg met de honden van Sempst-Laar !* »

Dit verwekt bijna altijd een gevecht, dat soms al te hevig wordt.

't Schijnt ook, dat de inwoners van Laar in 't geheel niet geerne gezien worden van die der naastliggende gemeenten. Het volgende bewijst dit ten overvloede.

Als men iemand hoort zeggen, dat hij naar Laar ter kermis gaat, roept men hem aanstonds toe :

« *Gaat gij van den hond eten ?— Weg met de honden van Sempst-Laar !*

Verderen uitleg is me de persoon uit Hombeek, van wien ik dit

vernomen heb, schuldig gebleven. — Wie vertelt daarover meer?

J. F. Vincx.

Kempische Sagen.

(*Vervolg.*)

6. (189.) Een Soldaat weèrgekomen.

Het was eenige dagen vóór den slag van Waterloo. Overal krioelde het van troepen vreemde soldaten, die den vijand, de Franschen, te gemoet trokken. Te Boisschot kwam ook, onder andere, een regiment Brunswijkers, dat daar halt maakte om wat uit te rusten en er eenen nacht te verblijven. Het was uit der mate heet en een der soldaten wilde een bad nemen in de Neeth, om zich wat te verfrisschen, recht over de dreef van het zoo heerlijke kasteel « het Hof ter Laeken ». Doch daar de jongeling onbekend was met de zoo menigvuldige draaikolken die in deze rivier bestaan, werd hij in eenen dezer medegesleept en verdronk. Zijn lijk werd weldra opgevischt en 's anderendaags 's morgens op het kerkhof te Boisschot begraven. De dominee die het leger volgde, sprak eene hertroerende redevoering uit op zijn graf. Visschers die later des nachts, omtrent de plaats waar het ongeluk gebeurde, vischten, beweerden meermaals tusschen twaalf en een uur 's nachts eenen soldaat in schitterend uniform over den Neethdijk te hebben zien wandelen. (*Boisschot.*)

7. (190.) De Herberg 's-Gravenhage.

De herberg « 's-Gravenhage » in de Mechelbaan, eertijds wijd en zijd bekend, doch nu maar een eenvoudig pachthof meer, had vroeger den naam, dat het er spookte. Op zekeren nacht kwam er iemand in de schuur en zag op de lage berderen afscheiding, tusschen dorschvloer en tassing, eene gansche rij gloeiende doodshoofden staan. De persoon in kwestie ging van schrik loopen. Het was toen juist in den tijd dat de kornoeliebeziën rijp waren. Welnu, des morgens stond men verwonderd te zien dat al de beziën, die gedurende den nacht afgewaaid waren, op eene lange rij als geteld lagen.

Ook hadden de bewoners veel ongelukken te verduren en sterften in huis. Des nachts zag men meermaals, voorbij de herberg gaande, er een licht in, alhoewel de bewoners reeds lang ter ruste waren. Ging men deze wekken, dan was het licht verdwenen.

(*Heist-Goor.*) Frans ZAND.

Het Manneken in de Maan (1)

XXVII.

De eerste diefte op de aarde werd gepleegd door eenen man die koolen stool. Hij mocht zelf zijne straf kiezen : in de maan bevriezen of in de zon van de hitte versmachten. De man had liever met de koude dan wel met de hitte te doen; daarbij komt het, dat men in de maan eene donkere figuur ziet, die niets anders is als de gestolen koolen. Wat den dief betreft, die moet aan den anderen kant van de maan zitten. (Denemark). (2)

XXVIII.

In Zweden wordt de maan niet zelden door het volk « maangrijsaard » geheeten. Waneer de maan des avonds later begint te schijnen, dan zegt men dat zij te diep in 't glas heeft gekeken en blijven zitten is. Men gelooft dat de grijze veel houdt van een lustig gelag en tusschen pot en pint wel eens zijnen tijd vergeet. Naar latere voorstellingen zit in de maan een oude, die koolen stal; hij draagt er op zijnen rug in een soort van mand en moet in de maan blijven zitten tot aan den lesten dag des oordeels. Daarom wordt de maan somwijlen « koolgrijsaard » genoemd. Anderen vertellen dat de dief rapen gestolen had en daarom tot zijne schande in de maan gezet wierd. In Wester-Gothland zeggen ze dat hij erwten gestolen had en God hem kiezen liet of hij in de zon verbranden of in de maan bevriezen wou. In Gestrikland ziet men in de maan twee oude mannen met eenen teerpot. Die deugnieten klommen naar de maan om ze met teer te bestrijken, omdat zij hen niet zou verraden, waneer zij uit stelen gingen. Zij konden er

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, 168-171, 189-192; VII, 16-17, 79-81.
(2) *Am Ur Quell*, IV, bl. 217.

echter niet meer af en zullen er blijven zitten tot aan het einde der wereld. In Jämteland wordt verhaald dat die twee oude schelmen geenen teerpot, maar eenen eemer water bij zich hadden, waarmede zij de maan wilden uitdooven. In Dalarne ziet men in de maan Adam en Eva met den boom der kennis van goed en kwaad (1).

XXIX.

Er was eens een smid die het geheim kende om nachtsleutels te maken, waarmede men alle sloten openen kon. Vermits hij op de Zon- en feestdagen daaraan smeedde, werd hij veroordeeld om in de maan te staan, waar hij de gansche eeuwigheid zonder ophouden smeden moet (2).

XXX.

Eene Keulsche sage verhaalt dat Onze Lieve Vrouw op 'nen avond het kindeken Jezus uitzond om eenen korf appelen naar zijnen voedstervader, den H. Jozef, te dragen. Onderwege begon de korf zoo zwaar te wegen, dat het eenen voorbijgaande Jood bad hem een eindeken ver te dragen. Die Jood was echter eene sture, gevoellooze mensch en zei : « Ik lach u wat uit, draagt gij uwen korf zelf! » — « Wilt gij mij dan helpen dragen? » vroeg het kind Jezus. Dat ook wilde de Jood niet doen. « Zult ge dan zoolang mijnen korf bewaren, totdat ik moeder gaan roepen ben om mij te helpen? » — « Wat! » riep de Jood, « ik uwe appelen bewaren! Veel liever zate ik ginder boven in de maan! » Nauwelijks had hij dit gezeid, of hij vloog naar de maan, waar hij nog altijd zit (3).

XXXI.

In de maan zit eene vrouw die bij vollen maneschijn spon; een voerman die op 'nen Zondag voerde; een arme man die op 'nen Zondag hout raapte (4).

XXXII.

In de maan zit een jager; men ziet duidelijk dat hij mikt (5).

XXXIII.

Men meent in de maan Adam en Eva te zien zitten. Adam strooit mest en Eva zit aan heur spinnewiel (6).

---

(1) *Am Ur Quell,* IV, bl. 217. — (2) Fr. S. Krauss. *Sagen und Märchen der Südslaven,* II, bl. 64. — (3) *Am Ur-Quell,* IV, bl. 68. — (4) E. Lemke, *Volkstümliches in Ostpreussen,* II, 17. — (5) *Am Ur-Quell.* — (6) *Ibid.,* IV, 121.

XXXIV.

In de maan zit een oude man op zijne knieën te bidden. In de maan zitten twee Zigeunerknapen, die waarschijnlijk iets gestolen onder malkander verdeelen. In de maan wonen broeder en zuster, met name David en Cecilia (1).

XXXV.

Op IJsland wordt beweerd, dat de zon het aangezicht van Eva, en de maan daarentegen het gelaat van Adam vertoont. — Ook wordt er verhaald, dat eens een schaapsdief zich op eene eenzame plaats neerzette, om er op zijn gemak het vette lendenstuk van een schaap op te smullen. Juist verscheen de maan aan den wolkenloozen hemel. Toen riep de dief tot haar : Wilt gij, maan, in uwen mond dit vette beetje? Eene stem antwoordde hem echter van uit den hemel : Wilt gij, dief, op uwe kaak dezen heeten sleutel? En daar valt plotseling een gloeiend heete sleutel op den dief zijne wang en brandt er een brandmerk in (2).

XXXVI.

In Ierland en in Zweden ziet men in de maan twee kinderen, die eenen eemer water aan eenen stok dragen.

Deze voorstelling vindt men reeds in Edda : Mani nam twee kinderen van de aarde op, Bil en Huiki genaamd, terwijl zij van de bron Byrgir kwamen en den eemer aan de schouders droegen... Widfinnr heet hun vader. Deze kinderen gaan achter de maan om, zooals men nog van op de aarde zien kan (3).

XXXVII.

Te Sommethonne, kanton Virton in Luxemburg, ziet men in de maan Kaïn, die eenen kruiwagen rapen voert. Dat is voor dien ellendeling een soort van dwangarbeid, waartoe hij veroordeeld is om zijnen broeder gedood te hebben (4).

(*'t Vervolgt.*) Jozef Cornelissen.

---

(1) *Ethnologische Mitteilugen aus Ungarn*, I, 26.

(2) Maurer, *Isländische Volkssagen*, 185.

(3) Simrock, *Die Edda*, 284.

(4) Mededeeling van den Heer Alf. Harou.

De Wind in het Volksgeloof.

II.

Voorspellingen door den wind.

a/ NIEUWJAAR. Noordenwind in den nieuwjaarsnacht voorspelt een vruchtbaar jaar. (COREMANS, *L'Année de l'ancienne Belgique*, 75.)

Is de nieuwjaarsnacht kalm en helder, d. i. zonder wind of regen, dan zal het jaar goed zijn. Heerscht er wind, dan dient men op te letten van waar hij komt. De oostenwind voorspelt veeziekten ; de westenwind sterften onder de koningen ; de zuiderwind kondigt epidemische ziekten onder het volk aan, en de noordenwind is het voorteeken van een vruchtbaar jaar. (DE REINSB., *Cal. belge*, I, 13-14.)

Indien de wind in den nieuwjaarsnacht hevig waait, dan moet men zich aan de pest verwachten. (TUINMAN, *Voorteekenen van het weder*, 3.)

Heerscht er een hevige wind in den nieuwjaarsnacht, dan zal het jaar gekenmerkt zijn door vele rampen. (COREMANS, *op. cit.*)

b/ DRIEKONINGENAVOND. Indien het weder daags vóór Driekoningen vochtig is, en de wind sterk waait, dan is dit het voorteeken van een slecht jaar. (DE REINSB., *op. cit.*, I, 19.)

c/ LICHTMIS. Is er wind op Lichtmisdag, dan zullen er staatkundige onlusten of oorlogen volgen. (*Ibid.*, I, 91.)

d/ NACHTEVENING DER LENTE. Zoo de wind in dien nacht uit het Westen komt, verwachten de hoveniers eene zeer zachte lente. (*Ibid.*, I, 183.)

e/ GOEDE-VRIJDAG. De Brabantsche boeren hebben geerne op Goeden-Vrijdag den wind in het Oosten en liever nog in het Noord-Oosten, maar de zuidwestenwind brengt hun ongeluk aan. (COREMANS, *op. cit.*, 78.)

f/ ZATERDAG IN DE GOEDE-WEEK. De wind welke dien dag heerscht, zal gansch het jaar heerschen. (A. HAROU, *Le Folklore de Godarville*, 62.)

g/ PASCHEN. De zeelieden doen vóór hun vertrek dikwijls de gelofte met Paschen geen vleesch te eten, ten einde van stormen bevrijd te zijn. (DE REINSB., *op. cit.*, I, 247.)

De oosten en de noordoostenwind zijn welkom op Paschen, indien andere winden den Goeden-Vrijdag niet reeds bedorven hebben (Coremans, *op. cit.*, 43-44, 79 ; *Wodana*, 112, 222 ; Schayes, 232-233 ; de Reinsb., *op. cit.*, I, 247.)

h/ 6 Mei. Dien dag moet de wind uit het Oosten komen. (Corem., *op. cit.*, 80.)

i/ S.S. Pieter en Pauwel. Indien het schoon en zacht weder is dien dag, dan zal het jaar even aangenaam zijn. Is er integendeel veel wind, dan zal de nachtevening vernielende winden meebrengen. (*Cal. belge*, I, 442.) Alfried Harou.

*
* *

Nachtevening der lente. De nachtevening der lente heeft, naar het volk gelooft, een allergewichtigsten invloed op het weder. Waneer de wind met den *Equinox* in het Noorden zit, dan zal hij daar drie maanden lang staan.

Sommigen gaan 's nachts om 12 uren buiten, om te zien, van waar de wind dan komt. (*Kempen.*) Jozef Cornelissen.

III.

Voorteekens van wind.

1. Waneer de hond op de wanden van zijn hok krabt, zeggen eenvoudige lieden dat er wind ophanden is. (*Wallonia*, II, 96.)

2. Het verschijnen van roodachtige wolken in het Westen, wordt in denzelfden zin uitgelegd. (*Ibid.*, II, 96.)

3. Waneer er « schaapkens » in de lucht hangen, dan zal er wind en regen komen. (*Ibid.*, II, 96.)

4. Waneer de maan 's avonds rood opkomt, dan is dit een teeken van veel wind. (In heel het land.) Alfried Harou.

*
* *

5. 't Is een voorteeken van wind, als de hennen fel schetteren.

6. Als de katten op den bessem krabben, zal er wind komen.

7. Eene sterke roode schemering bij het op- of ondergaan der zon, voorspelt wind.

8. Zien de wolken rood bij zonnenondergang, dan volgt er wind.

(*Kempen.*) Jozef Cornelissen.

IV.

De Patronen van den wind.

1. Op den rechteroever der Loire, in Croisie, tegenover St. Gildas, staat de kapel van St-Goustan. De oude vrouwen gaan er den heilige bidden, de richting van den wind te veranderen, zoo deze te lang op dezelfde plaats blijft staan. (*Revue des Tradit. pop.*, IX, 288.)

2. In het dorp Blessin, in St. Merloir, op de kust van St. Malo (Frankrijk), wordt de H. Carolus aanroepen om de richting van den wind te veranderen. (*Ibid.*, VII, 308.)

V.

De Winden en Stormen op de zee.

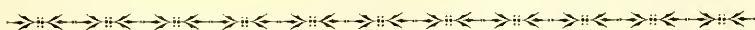
— Te St. Bernard (Hemixem) beweren eenige schippers, dat men een stuk geld in de Schelde moet werpen om gunstigen wind te bekomen.

— Op de noordoosterkust van Schotland was het eertijds een zeer verspreid geloof, dat de heksen met eenen knoop te maken op eene bijzondere wijze, de macht hadden om stormen te verwekken en om kwaad te doen, 'tzij door hen zelven, 'tzij door die knoopen te geven aan degenen die verlangden ze te bezitten. (*Revue de Trad. pop.*, IX, 288.) Alfried Harou.

* * *

Volgens Olaus Magnus, den laatsten bisschop van Upsal (XVIe eeuw) waren de Finsche tooveraars gewoon aan de zeevaarders tooverknoopen te verkoopen, die hun een gunstigen wind bezorgden. Het was genoeg er eenen los te maken, om een zachten wind te hebben ; de tweede knoop gaf een sterkeren wind ; de derde ontketende een zoo vreeselijken storm, dat de zeelieden niet over den voorsteven zagen en bijgevolg de klippen niet konden vermijden, noch den voet op het dek zetten om de zeilen te gijen en het roer te bestieren. Die er om te spotten, de proef mee namen, leerden tot hunne schade de kracht dezer knoopen kennen, die bij de Noorderlingen dezelfde rol vervulden als de windzakken van Eolus bij de Zuiderlingen. (E. Beauvois, *La Magie chez les Finnois; Mélusine,* II, 184; Collin de Plancy, *Dictionnaire infernal,* 233.) Jozef Cornelissen.

Het volk gelooft dat de stormen op de zee nogal dikwijls verwekt worden, door de talrijke spoken, die voor negen en negentig jaar op den oever der zee verbannen zijn. (1) Frans ZAND.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

6. Pinksteren, Pinksterbloem of Pinksterbruid, enz.

De « Pinkstervermaken », zegt ter Gouw, duurden vier dagen en beginnen met Luilak. Ieder weet dat dit de naam is, dien schier 't heele land door, de Zaterdag vóór Pinksteren draagt, ofschoon slechts overdrachtelijk, want eigenlijk was hij de luilak, die op dien Zaterdag, het langst sliep (2). Op dien dag, den eenigsten in het jaar, vooral voor den stedeling, is het lang slapen zonde en het vroeg opstaan mode. Elk huisgezin heeft dien dag zijnen luilak, nl. die 't langst geslapen heeft. Luilak wordt toegepast op alle betrekkingen, die men in de maatschappij bekleedt; in elke betrekking, in elk beroep, hoe gering ook, doet zich de luilak op, de laatstgekomene.

M. in *De Navorscher* zegt, dat « Luilak » eigenlijk lijk- of doodkleed beteekent, en volstrekt geene betrekking op het Pinksterfeest, maar op den grooten Verzoendag heeft (3). Luilak, in verband met een dezer feesten, is in deze streek niet onbekend. Onder kinderen vooral hoort men soms eene dergelijke uitdrukking voor eenen langslaper of laatst aangekomene.

De « Pinksterbloemen » of liever het « Pinksterbloemloopen » was steeds de lieflijkste verschijning bij de pinkstervreugde. Oudtijds was de « Pinksterbloem » eene koningin, sedert lang is zij eene bedelaarster geworden. Sedert de XVIe

(1) Zie over hetzelfde onderwerp eene belangrijke bijdrage in *Mélusine*, II, 184 en vlg. : *Les Vents et les Tempêtes en mer*.

(2) *De Volksvermaken*. bl. 221-224. — *Navorscher*, I, bl. 58.

(3) *Navorscher*, II, bl. 94, III, bl. 110, 186.

eeuw is het oude vroolijke volksfeest van lieverlede ontaard en meer aan kinderen en het gemeen overgelaten.

Eeuwen geleden werd het schoonste meisje van het dorp met bloemen versierd en gekroond, de deur harer woning met kamperfoelie, rozen en andere bloemen omkranst, haar pad met madeliefjes en boterbloemen bestrooid. Elk bracht haar zijne hulde en de jongelingen wedieverden om hare gunst. De moeder was trotsch op hare dochter, wie zulk eene eer ten deel viel. En zij, die in hare jeugd eenmaal Pinksterbloem was geweest, droeg daarop in haren ouderdom nog roem en vertelde 't aan hare kinderen en kleinkinderen. Maar 't is mogelijk die hoogmoed geweest, die 't feest ten val heeft gebracht (1).

In de oostelijke streken van ons vaderland heet men de « Pinksterbloem » de « Pinksterbruid ». De vormen waarin de Pinksterbloemen zich op verschillende plaatsen vertoonden of nog vertoonen, zijn niet dezelfde en bewijzen nog, dat in den bloeitijd der Pinksterbloemen het feest op verschillende wijzen gevierd werd, waarvan ter Gouw er eene menigte vermeldt (2).

De Pinksterbloem, waarmede nog hier en daar boerendochters in deze streek, ook wel buiten het Pinksterfeest zich sieren, wordt onder de gewijde bloemen gerangschikt. In Gelderland is het de Lischbloem (*Iris-Scend-Acorus*). Zie *Navorscher*, bijblad van 1853.

Evenals men den 1n Mei met een vroolijk maagdenfeest vierde, zoo ook vierde men de pinkstervreugde al dansende met een pinksterlied. De Rederijkers brachten ook het hunne bij tot de pinksterfeesten. Dansen, papegaaischieten, enz. had alom plaats. Van oudsher geschiedde het Pinksterhouden, d. i. een Bachanantenoptocht op Pinkstermaandag, zoowel in dorpen als in steden. De geheele bevolking placht er deel aan te nemen. Later echter maakte enkel de geringste volksklasse dien optocht uit, en thans heeft hij hier nergens meer plaats.

---

(1) *De Volksvermaken*, bl. 225.

(2) *Ibid.*, bl. 226.

De oorsprong der Pinksterbloemen of Pinksterbruiden ligt nog in 't onzekere. Velen zoeken hem af te leiden van de *Floralia* der Romeinen; anderen meenen, dat bedelzucht er aanleiding toe zal gegeven hebben, terwijl de bloemen gebezigd werden om de komst der lente te begroeten. Een godsdienstig feest onzer heidensche voorouders, dat de grondslag der pinkstervreugd zou kunnen uitmaken, is hier volstrekt niet te ontdekken.

« Op Pinkstermaandag gaan een aantal jonge meisjes de straat langs, aan de huizen een zeker deuntje zingende, dat soms slot noch val heeft. Twee van haar staan dan vooraan, zijn geheel in het wit gekleed en met bloemen en linten versierd. Eene daarvan, de Pinksterbloem voorstellende, heeft eenen bloemenkrans en een evenzoo versierd tinnen drinkschaaltje in de beide handen. Zij mag volstrekt niet lachen of spreken, veel minder antwoorden op hetgeen men haar vraagt of bedanken voor datgene, wat haar gegeven wordt ». (1) Op deze wijze had zulks tot vóór eenige jaren ook in vele Noordbrabantsche dorpen plaats.

Te Sint-Oedenrode en in dien omtrek geschiedde het pinksterbloemzingen niet troepsgewijze, noch door jongens. Eén meisje, in 't wit gekleed, dat is, met een hemd over hare kleeding getrokken, met allerlei bont papier beplakt en met bloemen opgesierd, en met een zoogenaamden bloemenkrans tot hoofdsieraad, ging langs de huizen rond, om al zingende eenige centen bijeen te garen, die zij dan met hare kornuitjes in allerlei snoeperijen verteerde. Het door haar gezongen liedje vindt men in mijne meergenoemde Verzameling. Nagenoeg of geheel op die manier zag men overal in Noord-Brabant het pinksterbloemzingen.

Naar oud gebruik gaan nog op het gehucht Weebosch onder Bergeik, te Luiksgestel en eenige andere dorpen dezer streek, de kleine meisjes, elk met eenen korf in de hand, van huis tot huis zingen en centen (vroeger duiten) of eieren rondhalen, die vervolgens onder elkander verdeeld of versnoept worden. Alle meisjes, arm en rijk, die hunne Eerste

(1) *Navorscher*. III, bl 184

Communie gedaan hebben, maken dezen tocht mede en worden volgens 's menschen gunst begiftigd : één der meisjes is hierbij de « Pinksterbloem » en is in 't wit gekleed. Zij zingen dan :

Hier is de firma (?) Pinksterbloem.
Van waar komt zij gegangen? (1)

. . . .

De aloude Pinksterliedjes zijn geheel verloren gegaan.

(*'t Vervolgt.*) P. N. PANKEN.

Boekbespreking.

VINCENT LEFERE. — **De Diedrick's sage.** Verdichtsel in 48 zangen. — Rousselare, Jules De Meester, drukker en uitgever, 1894. (Boekd. van 237 bl. 8° Prijs : 1,50 fr.)

De Diedrick's Sage is een ridderroman, waarin de lotgevallen bezongen worden van een jongen ridderheld, die uitvoer op avonturen, om te strijden voor het rechte en het goede. Evenals in de meeste voortbrengsels der middeleeuwsche romanletterkunde, speelt hier het bovennatuurlijke, het wonderbare de grootste rol. In zijnen tocht over land en zee, heeft Diedrick te kampen tegen menigvuldige gevaren, waarover hij echter zegepraalt met de hulp van zijn reuzenpeerd « Windsnel », zijn wonderzweerd « Breekstaal » en vooral door een wonderbaar kruis, dat hij van eenen heiligen monnik in 't begin van zijne reis ontvangen heeft. Eerst bestrijdt en overwint hij den duivel en zeven ridders, twee geweldige reuzen en een machtigen eenhoorn; daarna verlost hij den zoon van koning Lodwig uit de klauwen van den draak Midgard. Tot belooning voor die vrome daad krijgt Diedrick een schip met honderd ridders om naar 't H. Land te trekken. Tijdens hunnen tocht steekt er een schrikkelijke storm op, waardoor Diedrick 's kruis weggerukt wordt en in de golven verdwijnt. De kloeke held aarzelt niet : hij verlaat zijne gezellen en springt op Windsnel de zee in, op zoek naar zijn kruis. Na eene vreeselijke vaart vindt hij het eindelijk weder en wordt, halfdood, op de kusten van Tunis geworpen. Daar neemt men hem gevangen en veroordeelt hem ter dood, maar op den oogenblik zelf dat men hem zal doen sterven, ontsnapt hij op zijn edel peerd, dat ten gepaste komt aangerend. Nu rijdt hij dwars door de zandwoestijn naar Egypte toe en ontmoet te Damiëtta zijne honderd ridders, met wie hij inscheept naar het H. Land. Na in Palestina roemrijke wapendaden

(1) Zie verder mijne Verzameling.

verricht te hebben, keert Diedrick ongedeerd naar Vlaanderen, zijn vaderland, weder.

De stof van het gedicht mag dus waarlijk treffend en belangwekkend geheeten worden. De taal is eenvoudig en sierlijk en de verzen doorgaans vloeiend en zwierig. Aan de stoffelijke uitvoering is groote zorg besteed; het werk is gedrukt in schoone en klare letter op gegeeld velijn, met versierde hoofdingen en aanvangstaven. Jozef CORNELISSEN.

De Verdwijning der Auwelen. Limburgsche overleveringen uit het Heidendom. — Lier, Joseph Van In & Cie, drukkers en uitgevers. (Boekd. van 91 bl. kl. 8o. Prijs : 0,75 fr.)

Auwelen zoo heeten in de Limburgsche Kempen de dwergen, die elders de namen *Kabouters, Kaboutermannekens, Alvermannekens, Wiemkens, Hussen* (1) en meer andere namen dragen. Het werk dat wij bespreken, is geene verzameling van dwergsagen, zooals men licht zou kunnen gelooven, maar een gedicht, onder een min of meer historischen vorm, waarin de schrijver de overleveringen uit het Heidendom bezingt, die in Limburg bewaard zijn gebleven. Al wat de Limburger nog behouden heeft van de Germaansche godenleer : de sage der Kabouters, het geloof aan watergeesten, dwaallichten, alven, dagspoken, zwarte spoken, de Grijze Meer, de Tilkesjacht, den Boeman, de Maar, enz. heeft de schrijver in zijn gedicht te pas gebracht. In aanteekeningen aan den voet der bladzijden geplaatst, geeft hij talrijke bijzonderheden over het Limburgsch wangeloof en vergelijkt dit, waar het past, met de overleveringen der Duitsche en de Skandinaafsche godenleer.

Ziehier nu den korten inhoud van 't gedicht :

De Kabouters bewonen de Limburgsche Kempen. Geen vreemde volksstam heeft ooit hunnen bodem betreden. Ieverig smeden zij in hunne onderaardsche krochten het staal en ijzer tot wapens en oorlogstuig, of bewerken het goud en zilver tot kunstige sieraden, of zij houden in hunne wonderbare tooverzalen zich bezig met het brouwen van tooverdranken en 't verveerdigen van geneesmiddelen en vergiften. Daar komt een vreemd volk, de Germanen, zich in het land der Auwelen nederzetten. Arme Belgen! De Kabouters hebben hun verderf gezworen. Zij zullen niet rusten, voordat zij de indringers van hunnen erfelijken grond hebben verjaagd. De boosaardige dwergen gaan de hulp inroepen van de kwade geesten, die de Belgen zoolang zullen kwellen en martelen, totdat deze, moegetergd en moegefolterd, het land zullen verlaten. De toestand der Germanen is eindelijk onhoudbaar

---

(1) *Hus* beteekent in de Skandinaafsche godenleer een vrouwelijke Kabouter. Zoo ook te Lubbeek bij Leuven. Z. *Ons Volksleven* I, 67.

geworden, en reeds staan zij op het punt van naar betere oorden te trekken, waneer er op eens een einde komt aan hun lijden. Het Christendom verschijnt en vernietigt de macht der geesten, de bondgenooten der Kabouters. Ellendig is voortaan het lot der dwergen : des nachts sluipen zij uit hunne krochten en werken en zwoegen voor de Germanen, om wat voedsel en wat kleedsel. Zoo lijden zij in hunne krochten nog 'nen tijd lang een armzalig leven en, na de dood van hunnen hoofdman, trekken zij henen, verdreven door het gelui van den Angelus, dat zij niet konden verdragen.

Men ziet dus welk doel de geleerde schrijver bij 't opstellen van zijn werksken beoogde : door middel van een verdicht verhaal, — dat misschien niet heelemaal een verdichtsel is — wilde hij, onder eenen aantrekkelijken vorm, de Limburgsche overleveringen uit het Heidendom doen kennen.

Is de sage der Kabouters een verdichtsel of berust zij op historischen grond? Vele hedendaagsche geleerden, waaronder de Engelsche oudheid-en volkenkundige David Mac Ritchie in zijn werk *The Testimony of Tradition,* zijn van dit laatste gevoelen. Zij meenen dat de Kabouters de volkstammen geweest zijn, die bij de aankomst der historische volkeren, Europa bewoonden. De dichter der *Auwelen* raakt dit punt meermaals aan in zijne nota's. « De Venlanders (1) zegt hij o. a., waren *klein* maar *sterk, handig,* goede zwemmers ; zij leefden van de jacht en de vischvangst. Adam van Bremen in de 11[de] eeuw schildert hunne afstammelingen of stamgenooten alzoo af : « dik van hoofd, plat van aangezicht, breed van mond en plat van neus. Zij *leefden in krochtenen bergspleten,* waar zij over nacht uitslopen om bloedige geplogenheden te beoefenen. » De menschen uit Keltischen, en later die uit Germaanschen stam, zoo groot, zoo sterk, konden moeilijk zulke kleine volkeren als menschen aanzien. Zij moesten ze aanzien als vreemde geheimzinnige schepsels. En toen deze Negers of Venlanders lang genoeg, uit vrees voor de nieuwe volkeren, in hunne grotten verscholen geleefd hadden ; bijzonder toen zij eindelijk uitgestorven of van armoede en gebrek vergaan waren, veranderden zij in de verbeelding der droomende Germanen in geheimzinnige wezens, in een slach van Geestjes of Gotjes. » Zoo ontstond de sage der Kabouters.

De taal waarin het boeksken is opgesteld, is ons algemeen Dietsch of Nederlandsch, doorspekt met talrijke Limburgsche woorden en woordgedaanten die, stonden ze op hun eigen, wellicht maar moeilijk door niet-Limburgers zouden verstaan worden, doch waarvan de beteekenis hier door het zinsverband gemakkelijk om vatten is.

Jozef Cornelissen.

---

(1) Een volk dat ons land bewoonde vóór de Kelten.

Grappen en Kluchten.

1. Eene Studentengrap.

Op zeker dorp, in eenen achterhoek van Brabant, woonde een schoolmeester, een goed man, maar wel een beetje kwibusachtig. Hij was gewoon 's Zondags, na afloop der kerkelijke diensten, in de herberg met de boerenlui wat te gaan praten, die hem zeer goed mochten lijden. Daar hij geen minnaar was van rooken, hield hij zooveel te meer van een snuifje en, als een man die zijne wereld kende, verzuimde hij nimmer zijnen nevenman er ook een te presenteeren. Als deze welstandshalve of om de eer soms een snuifje nam en daarvan begon te niezen, zeide de meester telkens : *A votre santé, mon ami.*

Natuurlijk begreep de niezer niet, wat die woorden beteekenden, wijl buiten den meester geen der aanwezigen een woord Fransch verstond. Een der boeren, aan wien nogal eens dikwijls de eer was te beurt gevallen zijne grove vingers in de holte van 's meesters zilveren snuifdoos te steken, was bijzonder nieuwsgierig om te weten, wat die Fransche woorden toch wel beteekenden. Al dikwijls had hij dezen en genen daarover geraadpleegd, maar niemand kon hem den zin verklaren.

Toen de boer den volgenden Zondag weer in dezelfde herberg was, en van den meester een snuifje kreeg, hoorde hij hem weer dezelfde woorden zeggen ; maar ditmaal gelukte het hem achter de waarheid te komen. De boer zag namelijk in de gelagkamer eenen student, dien hij wel eens meer gezien had. Aan dezen vroeg hij, wat de meester toch wel met die vreemde woorden bedoelde. De

student, een eerste snaak, had al dadelijk opgemerkt, dat de vrager zoo roodharig was als een vos, en zeide hem nu : ja, vriendje, dat zal ik u wel zeggen, maar dan moet ge niet boos op mij worden, als ik het u zeg, O, neen ! hernam de boer, volstrekt niet. Nu zeide de snaak, dan zal ik het u zeggen, de meester scheldt u uit voor een leelijken rooden schelm, want dat is de zin van het Fransche *à votre santé, mon ami* in onze taal.

Wat donder ! Wat verbeeldt die snoefhans van eenen meester zich wel, zeide de boer om zulk een fatsoenlijk en eerlijk man als ik ben, voor eenen schelm uit te maken ? Dat zal ik hem eens voor goed afleeren, dat zult gij zien.

Den volgenden Zondag trof hij den meester weer aan, en deze presenteert hem volgens gewoonte weer een snuifje ; de boer neemt het, maar nauwelijks is het snuifpoeder in aanraking met zijnen neus gekomen, of hij begint te niezen, en de meester laat er ter goeder trouw op volgen : *A votre santé, mon ami*. Nu werd de boer zoo giftig, dat hij de meester een paar oorvegen toedient, zoodat hem hooren en zien vergaat, terwijl hij hem daarbij nog toevoegt : « Wel meester, dat hadt ge zeker niet gedacht, dat de boeren tegenwoordig ook weerga's goed Fransch verstaan ! ge hebt ons boeren al zoolang voor snullen aanzien, nu kunt ge vertellen, dat ge vandaag uwen man gevonden hebt. »

En dit gezegd hebbende, trekt de boer, hoogst voldaan over zijne praktische taalkennis, op huis aan. De zaak liep nogal goed af, want toen de meester later vernam, waarom de boer hem zoo getrakteerd had, moest hij er zelfs om lachen. Na dien tijd heeft hij echter tot de boeren geen Fransch meer gesproken, want hij merkte, dat zij die taal nog wel zoo goed kenden als hij.

(*De Opvoeding,* XI, bl. 71).

2. " Merci „ is een leelijk Scheldwoord.

Een boer die alle weken naar de stad ging om zijne boter en eieren te merkten, was gewoon telkens in 'nen winkel na te gaan en er 't een en 't ander voor zijn huishouden te koopen. Om den boer te bedanken, die hem den penning gunde, zei de winkelier altijd : « *Merci* pachter ! »

De boer wist niet wat dit woord beteekende en peinsde dikwijls

in zijn zelven : *Merci, merci,* wat voor 'n aardig woord is dat toch! Dat is zeker Fransch. Wat duivel zou hij daarmee willen zeggen?»

Na lang dubben, besloot hij er eens met Jan, zijnen gebuur, over te spreken. Die had bij 't volk gediend (1) en kost 'n klad Fransch. Die zou dus wel weten wat het woord beteekende.

Dat was me goed, maar die Jan was een eerste spuiter. Wanneer hij maar iemand in de klucht kon hebben, dan leefde hij. Toen de boer hem zijn geval verteld had, riep hij met gemaakte verwondering : « Wat ! durven ze tegen u *merci* zeggen ? Maar dat is het leelijkste scheldwoord dat er bestaat ! dat is zooveel gezeid als dief ! » — « Ah ! 't is goed dat ik het weet, » zei de boer, « als hij 't nu nog eens durft zeggen, zal ik hem zijnen bol eens wasschen ! »

Den volgenden merktdag ging onze snul den winkel binnen, bestelde eenige waren en betaalde. « *Merci* pachter, » zei de winkelier volgens gewoonte.

Dat was te veel. « Wat hier en ginder ! » riep de boer, « gij mij voor 'nen *merci* uitmaken ! Ben ik 'ne *merci,* zeg ? Gij en heel uwe familie zijt *merci's*. Van mijn eeuwig leven zet ik geenen voet meer over uwen dorpel. Dat zal u leeren mij uit te schelden voor 'ne *merci !* »

(Sint-Antonius).

3. Van den Pastoor en de Eend.

Een pastoor was aan 't preeken. Daar valt het hem eensklaps in dat Jenno, zijne meid, die in de kerk zit, vóór de mis eene eend aan 't spit had gestoken, en dat dit lekkere beetje wel eens zou kunnen aanbranden, zoo er niet op tijd naar omgezien werd. Wat gedaan ? De eend maar laten verbranden ? 't Ware zonde geweest. Zijne meid verwittigen ? Maar hoe was dit mogelijk, zonder opzien te verwekken ? De pastoor stond op heete kolen. Daar krijgt hij eensklaps 'nen goeden inval. Hij keert zich naar den kant waar zijne meid zit, en zegt op indrukwekkenden toon : *Jenno, keerdo tot' endo, of ze zal in der eeuwigheid verbrendo !* De boeren verstonden den pastoor niet, want zij meenden dat hij Latijn sprak, maar Jenno begreep den wenk en verliet stillekens de kerk.

(Sint-Antonius).

(1) Was soldaat geweest.

4. De Vermenigvuldiging der Brooden.

Een pastoor preekte dat Ons Heer vijf menschen had gespijsd met vijfduizend brooden.

« Dat is geen aardigheid, Mijnheer Pastoor, » riep daar een oud boerken, « dat zou ik ook kunnen ! »

Het jaar daarop preekte hij hetzelfde evangelie, maar nu zei hij, dat Ons Heer vijfduizend menschen had gespijsd met vijf brooden,

— « Ewel ! Suske, » vroeg hij toen aan 't manneken dat hem den lesten keer in de rede was gevallen, « zoudt ge dat ook kunnen ? »

— « Dat kan ik gemakkelijk, Mijnheer Pastoor, met den overschot van verleden jaar, » antwoordde 't ventje.

(Sint-Antonius). Jozef CORNELISSEN.

5. Waar moet ik hem zetten ?

Een pastoor die heel lang gepreekt had over het leven en de mirakelen van eenen heilige, riep op 't einde van zijn sermoon :

« Op welke plaats in den hemel moet ik hem zetten ?

« Moet ik hem bij de engelen zetten ?

« Neen, veel, veel hooger !

« Moet ik hem bij de aartsengelen zetten ?

« Neen, veel, veel hooger !

« Moet ik hem bij de Serafienen zetten ?

« Neen, veel, veel hooger !

« Moet ik hem bij de Cherubienen zetten ?

« Neen, veel, veel hooger ! »

Hier werd hij in de rede gevallen door eenen geloovige die zijn geduld verloor en uitriep :

« Zet hem hier, op mijnen stoel... Ik trek er toch van door ! »

(*Sottegem*). (Is. TEIRLINCK, *Le Folklore flamand,* I, 55).

Volksgebruiken in Klein Brabant.[1]

22. De Schippers van Hingene.

In klein-Brabant, de streek van 't goed bier en vooral te Hingene — wiens inwoners den naam van « eters » verwierven — houdt men veel van feesten en teren. Op elk dorp, op elk gehucht vindt ge daar eene Sint-Sebastiaansgilde, eene « Eendracht » of « Concordia », eene Sinte-Barbarasgilde, eene duivenmaatschappij, ja soms al die gilden te zamen. De Sebastianers teren in Januari ; de leden der Concordia 10 dagen vóór de Gulden mis, de pompiers (Ste Barbara) 's Maandags na Nieuwjaar. De teerdag moet die gilden rechthouden, want in 't jaar geraken die leden nooit bijeen. Te Hingene alleen bestaat er eene Schippersgilde : uit hoeveel man die juist bestaat, en kan niemand zeggen : zij teert 's Maandags na Drijkoningen gedurende 3 dagen en al de schippers uit de ronde die beenen hebben zult ge daar vinden. Bij uitzondering echter willen die gasten van geen eten hooren ; maar ze drinken zooveel te meer. Om daar den eersten dag 20 tonnen bier in hunne vergaderzaal te zien inleggen, dat is geen nieuws en dan hebben ze nog den tijd om den eersten dag de « Groote Suite » (Eikevliet) af te gaan ; den tweeden dag Wintham, den derden dag Hingene. Hun voorvaderlijk vlag gaat overal meê ; achter den vaandrig stapt de deken en de dekenes der Schippers. Het dekenschap is een eereambt dat alle jaren vernieuwd wordt. Te Hamme, bij Dendermonde, kiezen de Schippers — zoo was het ten minste nog over eenige jaren — eenen koning en trekken dien op eenen wagen door de straten ; of zulks te Hingene ook geplogen wierd, is twijfelachtig ; maar zeker is het dat vroeger, telkens dat er een nieuw schip te wijden viel, de deken en dekenes in persoon als peter en meter de plechtigheid bijwoonden of zich deden vertegenwoordigen.

23. Bij een afsterven.

Evenals bij de geboorten, bestaan er in Klein-Brabant ook eigenaardige gebruiken bij een afsterven. Zoodra iemand komt

(1)Z. *Ons Volksleven*, VI, 46-48, 128-132, 187-189.

te sterven—waar men doorgaans niet van verschiet omdat ieder den zieke eertijds nog eens bezocht—worden er twee arme lieden ontboden om den overledene af te leggen (1) ; de waterbladen (2) der sterfkamer gaan toe en de koster komt er een kruis vóór zetten : terwijl nog de klokken over de dood luiden, gaat iemand in de gebuurte rond — elk huisgezin weet hier tot aan welk huis zijne gebuurte gaat — om iedereen tot den dienst uit te noodigen en naar 4 dragers uit te zien. Des avonds komt van elk huis iemand naar het sterfhuis om voor den overledene te bidden. Als de begrafenisdag daar is, komen de dragers met de lijkbaar af, en weldra trekken zij met het kruis voorop ter kerke : achteraan komen volgens hunnen graad de naastbestaanden, kennissen en geburen allen met ontblooten hoofde. Gedurende den dienst gaan allen ten offeren, doch weer in orde volgens den verwantschapsgraad — daar houdt men veel aan. — Na de begrafenis scheiden de familieleden dadelijk uiteen, om 14 dagen later op de uitvaart terug te komen.

Ditmaal vergadert de familie na den dienst in het sterfhuis waar hun een kostelijk en dikwijls al te vroolijk eetmaal te wachten staat. Koster, misdienaars en klokluiders zitten onder de genoodigden. Om 3 uren bij het luiden der klokken is alles gedaan ; weldra zal men kunnen zeggen : uit der oogen, uit der herten, behalve dat de naastbestaanden nog wat zullen twisten over de nalatenschap en dat de geburen de hebzucht en de partijdigheid zullen bespreken, welke de familie in het uitdeelen der kleederen van den overledene aan den dag legde. Vandaar de zegswijze zoo gemeen in Klein-Brabant : « daar waar iemand trouwt of sterft, moet altijd gepraat worden ».

24. Over Betalingen.

Elke streek heeft hare betaaldagen. In Klein-Brabant vervalt de huishuur te half Meert of te half Mei ; de dienstboden eischen hunne huur den derden Meidag : de landpachten vervallen op Sint-Andries (November) of met Kerstmis of met Lichtmis ; de

(1) *Afleggen.* Hier beteekent het : *e cubili deponere ad curandum* : het lijk van het sterfbed op eene vastgestelde plaats brengen, om het te lijken.

(2) *Waterbladen.* = vensterluiken = slagvensters : houten bladen die 's nachts de vensters luiken, elders ook blaffeturen geheeten.

koopdagen doorgaans in de kermisweek. De heeren, de steenkoolen schipmestbazen weten hier dat hunne betalers altoos scherp van tand staan : 't zijn bij voorkeur degenen, die eene welterende maag hebben, die met de geldbeurs afkomen : ook ziet men de bergen boterhammen en vleesch wegsmelten als sneeuw, als ons volksken komt binnengevallen. Men eet om ter meest ; men wedt om deze schotel uit te eten of geenen pot bier uit te drinken ; de baas die 't verstand heeft van dan een vroolijk gezicht op te zetten, mag zeker zijn dat hij 't jaar daarna nog veel meer betalers zal ontvangen.

Een oud gebruik waar Kiliaan reeds van gewaagt en dat in West-Vlaanderen (De Bo's *Idioticon*) ook nog leeft, bestaat in het dragen van eene zende aan den landheer, eenige dagen nadat het verken geslacht is.

25. Nieuwjaarsgiften.

« De wereld hangt aan een van de kalanditie » ; « de eene jonst is de andere weerd », zijn twee zegswijzen uit Klein-Brabant, die daar het gebruik der nieuwjaarsgiften uitleggen. Immers alwie verkoopt moet in de nieuwjaarsmaand aan vele koopers eenen nieuwjaar geven, nu wat grooter dan wat kleiner volgens het goede of slechte, ja zelfs geene klanten zijn. Ge kunt raden hoe de herbergiers, anders soms nooit bezocht, dan te doen hebben : ziet ge ergens veel volk, dat is een teeken dat zij daar voor elke pint eene sigaar krijgen, doch welke sigaar ?!! Eene herberg, waarvan de baas soms kost uitgaan, zult ge dan opgestampt vol vinden, omdat de baas 't ongeluk (?) heeft dien dag steenen pijpen, met bloemen versierd, te geven. 't Is ongelooflijk wat al koud bier er dan verzet wordt voor ééne pijp of ééne sigaar. En gingt ge 's anderendaags morgens in de huizen rond, ge zoudt er velen met nen zwaren kop en gansch bedrukt zien bezig staan met stukken pijp en gebrokene sigaren uit hunne zondagsche zakken te halen : 't was gisteren avond, zeggen zij tegen moeder of vrouw, toch zoo donker, zoo slibberig ! »

De andere verkoopers en vooral de winkeliers moeten ook afdokken : een bakker geeft een brood, eene boerin op de botermerkt 1 frank en 't schoonste van al, geeft gij niets, groot en klein lacht u uit en men laat... u zitten.

26. Verkoopen en leveren

« Wie er breed voor zit, laat het breed uithangen » zeggen die van Klein-Brabant en ze doen 't ook. Geene verkooping geschiedt, zonder dat kooper en verkooper er samen eene pint of eenen druppel op zetten. Wordt er iets geleverd, zoo valt er altoos wat af : de peerdenknecht eischt en krijgt 10 fr. voor een geleverd peerd ; de stalmeid 2 fr. voor eene koei, 1 fr. voor een kalf ; ook de familieleden krijgen van elke aanzienlijke inkomste hun drinkgeld : ja schier overal mogen de boerenkinderen het kloddegeld deelen.

Nu en dan zelfs mag het werkvolk mededeelen. Moeten er eenige duizenden kilos beeten of eenige wagens hooi naar het schip of naar de statie, dan wordt er vandeeg gewerkt ; immers, zoodra de levering gedaan is, wordt er eene halve of heele ton bier opgehaald en onder het zingen afgedronken. Te Hamme bij Dendermonde moet er ook iets dergelijks bestaan hebben over eenige jaren. Soms kregen de zeeldraaiers bevel dadelijk een zware touw te draaien voor de mijnen ; op 2 of 3 dagen natuurlijk lag die reep afgewerkt en seffens wierd hij op eenen platten wagen ter statie gevoerd ; 4 peerden met bloemen en vlagskens versierd, stonden aan den wagen gespannen ; achteraan kwam het werkvolk, arm aan arm, zingend en jubbelend ; voor het overige van den dag kreeg iedereen dubbel loon en bons om gaan te drinken.

('t Vervolgt). Alf. J. C.

De Zinneloozen

In Frankrijk wordt de zinneloosheid de kwaal van St. Mathurinus geheeten: (*Recueil de poésies françaises*, X, 3-4. *Mémoires de la Soc. d'antiquaires de Normandie,* VII.)

— De Ouden geloofden dat het Nieskruid (*Helleborus,* L.), eene geneesplant die men eertijds uit het eiland Anticyre trok, goed was tegen de razernij en de krankzinnigheid.

Daarom zeide men van eenen zinnelooze : *Naviget Anticyrum*, dat hij naar Anticyre inschepe !

— In de Muzulmansche landen valt het volk op zijne knieën voor de zinneloozen en krankzinnigen, en beroemt er rich op, door hun speeksel of hunne uitwerpsels geraakt te zijn, want men gelooft dat die ongelukkigen voortdurend een goddelijken droom hebben.

— Ook bij ons is de zinneloosheid niet altijd als eene ziekte aanzien geworden. Het was enkel op het einde der XVIIIe eeuw, dat de geneeskunde ernstig de oorzaken der hersenaandoeningen begon te bestudeeren, en verscheidene heel-en zedelijke middelen ontdekte om ze te genezen.

Vóór dit tijdstip aanschouwde men de zinneloozen nu eens als van den duivel bezeten, betooverd of onder den invloed van eene kwade hand, dan weer als geheiligd of als beschermd door de Voorzienigheid.

Dat legt uit waarom men ze op zooveel verschillende manieren behandelde : hier onttooverde men ze of verwees ze tot den brandstapel; daar eerbiedigde men hunnen geheimzinnigen toestand.

— In sommige streken van Congoland, en misschien wel in gansch Midden-Afrika, leidt men de zinneloozen in de bosschen verloren. Daar worden zij de prooi van de wilde dieren of sterven er van honger.

— Voor de genezing der krankzinnigen ging men eertijds bedevaart naar Cobbeghem (Brabant). De toeloop van volk was er dikwijls zoo groot, dat men op 't kerkhof hutten voor de bedevaarders oprichtte. (A. Wauters *Hist. des Env. de Bruxelles,* I, 385.)

— Sinds onheuglijke tijden wordt de H. Dymphna te Gheel aanroepen voor de genezing der zinneloozen. De oorsprong van die godsvrucht tot de H. Dymphna is onbekend. Men gelooft dat de zinneloozen er in vroegere tijden in een gesticht zullen verbleven hebben, dat onder de aanroeping van de patrones van Gheel geplaatst was.

Oudtijds, zegt de E. H. Stroobant in zijne *Notice histotique sur le chapitre collégial de Ste-Dymphe à Gheel,* gebruikte men verschillende ceremonieën om de genezing der zinneloozén te bekomen :

1° Zij moesten te biechten en te communie gaan, waneer zij daartoe bekwaam geoordeeld wierden ;

2° Zij moesten driemaal rond de kerk gaan, en driemaal bloots-

voets en al biddende onder de grafstede de heilige doorgaan ;

3° Zij bleven negen dagen in de ziekenzaal, die aan de kerk paalde ;

4° Gedurende negen dagen gaf men hun na de mis uit den kelk de afwassching van het H. Sacrificie te drinken, en las gebeden over hen ;

5° Ten teeken van groote boetveerdigheid ried men hun aan gansch gekleed te gaan slapen ;

6° Zij offerden aan de kerk van St. Dymphna zooveel ponden graan als zij zwaar wogen. Deze offergift kon voor eene som van 32 stuivers afgekocht worden ;

7° Uit ootmoedigheid bedelden zij gewoonlijk van deur tot deur.

Deze gebruiken zijn thans meest alle in onbruik geraakt.

— Schertsenderwijze zegt men dikwijls : Als gij met uwe zotte streken voortgaat, zal men u op een wit peerd of in een gerij, met een wit peerd bespannen, naar Gheel of naar Ukkel voeren.

Is het wit peerd, vraagt de Heer GITTÉE zich af, niet eene zinspeling op het gemakkelijk en kommerloos leven, dat de arme zinnelooze voortaan in dit gastvrij toevluchtsoord zal leiden ?

— Te Ronse, in Oost-Vlaanderen, viert men het feest van St. Hermes, patroon der stad, wiens lichaam omtrent het jaar 860 door Keizer Ludwig, zoon van Lotharius, van Rome meegebracht wierd, en jaarlijks eene groote menigte bedevaarders aanlokt, ten gevolge van de talrijke mirakelen, die er door des heiligen voorspraak gebeurd zijn. 't Zijn vooral de zinneloozen, die hem met goeden uitslag aanroepen. (GAZET, *Hist. ecclésiastique des Pays-Bas,* Arras 1614, p. 324.)

De klok van St. Fillan, oude en beroemde kapel te Killin, in 't graafschap Perth (Engelland), had den naam van de zinneloosheid te genezen. (*Revue Brittannique,* II, 11.)

— Men plukt IJzerkruid (*Verbena officinalis,* L.) op St. Jansdag en draagt het over zich, om zich te beveiligen tegen breuken, enz. Men verbrandt het op dien dag, en onze boeren zeggen schertsend dat men in de assche den *gekkensteen* vindt (COREMANS, *L'Année de l'ancienne Belgique.*)

— Waneer iemand een huis bewoont, dat Nr 1 draagt, zegt men te Antwerpen dat hij in het *Zothuis* woont (1).

In Henegouw schrijft men de zinneloozen eene groote macht en eene buitengewone spierkracht toe.

— De 15e Mei was een *lotdag* voor de zinneloozen te Gheel. (Coremans, op. cit.)

— Te Gent heet de Maandag vóór den Vasten *Zottenmaandag*, een naam die de omstreken van Dendermonde hetzelfde als Verloren Maandag beteekent (De Reinsberg, *Calendrier belge*, I, 116.)

— Men zegt in Henegouw en in 't Zuiden van Brabant, dat men gek wordt, waneer men eenen apisappel, een soort van rooden appel, eet.

— Te Luik zegt men dat iemand die in 't midden van eenen heksensabbat geraakt, zinneloos terugkeert, ofwel eene onbekende kwaal krijgt, die hem doet kwijnen en uitteren.

(*'t Vervolgt.*) Alfried Harou.

Kempische Sagen.

8. (191.) Eene Geestverschijning.

In een huisgezin waar verscheidene volwassene kinderen waren, kwam een der oudste zonen na eene kortstondige ziekte te sterven. Weinige dagen nadat de begrafenis geschied was, verscheen hij 's nachts aan zijn jongsten broeder, juist in dezelfde gedaante gelijk hij hier op de wereld was vóór zijne dood. Zijn broeder daardoor ten uiterste verschrikt, vertelde 's morgens aan de huisgenooten wat hij gedurende den afgeloopen nacht gezien had, doch zij hielden dit voor eene inbeelding. Eenige dagen daarna had hij opnieuw dezelfde verschijning, ja, het kwam zoo verre, dat hij den afgestorven broeder reeds van in den vooravond zag, doch de anderen zagen niets. De jongen dorst bijna niet meer gaan slapen en bleef somtijds bijna geheele nachten bij de geburen opzitten, want in dien tijd werd er gedurende de lange winteravonden nog veel ge-

(1) Een gesticht voor zinneloozen heeft vroeger waarschijnlijk dit nummer gehad.

sponnen. Het was meer als eens gebeurd dat, als hij ging slapen en op den bovensten trap was om naar zijnen *polder* (slaapvertrek) te gaan, zijn overleden broeder reeds op den ondersten was om hem op te volgen. Hij werd van den gedurigen angst dien hij uitstond, zoo mager, dat iedereen zei dat hij zou uitteren. Ten einde raad ging men naar den pastoor der parochie, die hem aanraadde, zoo zijn broeder weer verscheen, hem aan te spreken en hem te vragen : « Broêr, wat verlangt gij, of wat wilt gij dat ik voor u doe? » Ook belastte de pastoor hem eenen doek om zijne hand te winden, om die van den doode niet met de bloote hand te moeten aanraken, ingeval de verschijning hem somtijds de hand mocht vragen, hetgeen namelijk zou kunnen geschieden nadat het een of ander godvruchtig werk voor zijne zielerust zou volbracht zijn, waarvoor de geest zijne dankbaarheid zou willen betoonen. Eenige dagen daarna verscheen zijn broeder weer, waarop hij dan de stoutigheid nam hem met de voorgeschreven woorden aan te spreken. De afgestorvene antwoordde aanstonds. « Ik heb in mijn leven beloofd in bedevaart naar Scherpenheuvel te gaan, aldaar eene mis te laten doen en eene keers te offeren. Ik heb dit niet volbracht. Ik kom om u te verzoeken die beloofde godvruchtige werken, voor mijne zielerust te willen volbrengen. »

Na dit gezegd te hebben was hij verdwenen. De gevraagde bedevaart alsook het overige werd zoohaast mogelijk, stiptelijk uitgevoerd. Den daarop volgenden nacht vertoonde de overledene zich weer aan zijn jongsten broeder maar ditmaal geheel in 't wit gekleed en met licht omstraald. Hij stak de hand naar hem uit welke zijn broeder met de hand vatte, waar de doek om gewonden was, en aanzag hem met een minnelijk en van blijdschap stralend gelaat, ten teeken van dankbaarheid. Daarop verhief de verschijning zich eensklaps in de hoogte en verdween. De hand van den overledene stond in den doek gedrukt. De pastoor heeft dien doek later komen halen en meegenomen. Van toen af hield de verschijning op.

(*Heyst-op-den-Berg.*)

9. (192.) Spokerij in een Kasteel.

NIET verre van den ijzerenweg van West-Meerbeek op Morkhoven, treft men een zonderling maar geheel vervallen kasteeltje aan. Het gebouw schijnt oud te zijn, naar den bouwtrant te oordee-

len, en alhoewel het tegenwoordig tot bergplaats dient van het landbouwgetuig der daarnevens nieuwgebouwde hoeve, heeft men het in zijnen oorspronkelijken staat gelaten. Het volk noemt het « het oud gebouw ». In de verledene eeuw was het kasteel bewoond door eenen zekeren Jan van Gierle, die ontzaglijk rijk moet geweest zijn, en ten tijde der Fransche omwenteling door drij nonnen, die uit Frankrijk verjaagd waren. Waar die verbleven zijn, weet men niet te zeggen. Daarna bleef het kasteel onbewoond.

Volgens de overlevering moet het er in 't begin dezer eeuw tot rond 1820, vreeselijk gespookt hebben, en naar het schijnt, waren er die drij nonnen niet vreemd aan. Ook zegde men dat er in het kasteel nog schatten verborgen waren. Rond dien tijd kwamen eens vier mannen 's avonds laat van Diest. Zij pochten onder elkander over hunne stoutmoedigheid, en twee van hen gingen eene wedding aan om in het kasteeltje te gaan vernachten. De twee anderen moesten buiten blijven en de wacht houden. Rond 11 uren trokken zij er op af. De twee mannen waren nauwelijks binnen, of zij hoorden boven duidelijk deuren open- en toegaan en een gerucht als van iemand die barrevoets ging den trap afkomen. Eenen der mannen zonk daarop de moed in de schoenen, hij maakte rechtsomkeert en liep haastig naar buiten bij de twee anderen die de wacht hielden. Doch in zijne haast en verschriktheid had hij de deur achter zich in 't slot getrokken en nu zat zijn kameraad gevangen in het gebouw. Daarop zetteden alle drij het op een loopen, alsof ze den duivel gezien hadden. De opgeslotene had niet de minste moeite gedaan om uit het gebouw te geraken, want hij was bijna aanstonds van schrik in bezwijming gevallen en eerst tegen den morgen tot zijn zelven gekomen. Wat er binst den nacht voorgevallen was, wist hij niet te vertellen, doch hij zwoer bij hoog en laag aan zulke dwaze weddingen geen deel meer te nemen. In de kamer waar hij ontwaakt was, stonden op eene tafel verscheidene ledige flesschen en vier roomers, waarvan men er maar drij gebruikt had. Na dit gebeurde gingen de geburen, vol schrik zijnde, de geestelijkheid verwittigen, waarna men van geene spokerij meer gehoord heeft, doch de overlevering van de drij spoken is onder het volk bewaard gebleven.

---

10. (193.) Overleveringen uit den « Franschen tijd »

Tot over ettelijke jaren stond te Heist-op-den-Berg, in de Loo, nabij de eerste boerderij rechts, die men daar aantreft, eene oude schuur. In deze schuur werden in den « besloten tijd, » als de priesters zich overal moesten schuilhouden, in 't geheim de goddelijke diensten verricht, de H. Communie aan de ingewijde geloovigen uitgedeeld en de kinderen gedoopt. Mijne grootmoeder ontving daar insgelijks,op eenen helderschoonen nacht der maand Augustus 1798, het H. Doopsel.

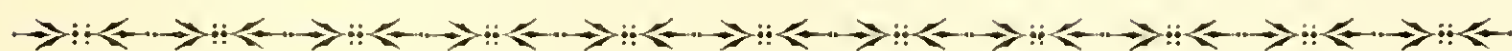
Het klooster- en kerkegoed werd door de Franschen aangeslagen en aan spotprijzen verkocht. De « Minksbosschen die eene uitgestrektheid gronds besloegen van 100 bunderen, werden toegewezen voor 100 gulden.— De « Beerselberg » verscheidene hektaren groot, werd gelijk hij daar « waaide en draaide », (omdat hem niemand wilde) weggegeven voor eene hesp en een koppel jonge duiven. Eene hoeve toebehoorende aan een klooster, werd ook verkocht. Niemand wilde er iet voor geven, toen eindelijk de knecht van het pachthof ze voor eenen spotprijs kocht. Hij had geen geld, doch wat deed hij? Hij ging bij zijnen boer en deed hem een jaar huur op voorhand betalen, na hem bedreigd te hebben, hem met half Meert te doen verhuizen, indien hij weigerde te betalen.

Daar dit tijdstip naderde en de boer niet geerne zijne woning verliet, kon hij niet beter doen, als het geld maar geven. De knecht betaalde er de hoeve mede en werd van onderdaan van den boer, zijn meester.

Dat onze voorouders diep godsdienstig waren en daarbij in allen eenvoud rein van zeden en rechtveerdig in handel en wandel, bewijst het volgende. Dertig tot veertig jaren na den verkoop van dit goed, door het volk met den naam van « Zwart goed » gedoopt, wilde men nog geen hout uit die onrechtveerdig verkregen bosschen, aan welken prijs ook. De eersten die, lange jaren later, hout in deze bosschen kochten, werden met den vinger nagewezen, zelfs werden er door boerenpoëten spotliederen op gedicht. Jammer genoeg, dat deze teenemaal verloren zijn geraakt. — Een eenvoudig braaf huisgezin dreef de vooringenomenheid zóó verre dat, wanneer er bij ongeluk een takje van dit hout van eene kar op hun voorhof viel, daar hunne hoeve vast tegen de groote baan stond, zij met eene

tang dit takje in het karrespoor droegen, om hunne handen met dit « Zwart goed » niet te bezoedelen.

(Heist-op-den-Berg.) Frans Zand.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

7. St-Jan of Midzomer, St. Jansvuren, St. Janskronen, enz.

Het Sint-Jansfeest is in de plaats getreden van het Midzomerfeest onzer heidensche voorouders, dat zij vierden met vuren op de hoogten te doen opvlammen, met kransen te vlechten, dansen, zingen, enz.

Deze vuren ontstak men 's avonds vóór Sint-Jan, door twee stukken hout te wrijven of door vuur te slaan uit eenen steen, want heerdvuur mocht er niet bij komen, dat was niet rein genoeg. Elk danste rond die vuren en sprong er over; van dit gebruik is hier echter niet de minste herinnering overgebleven.

Als een meisje nog geenen vrijer had, stelde zij hare hoop op St. Jan om er eenen te krijgen en, was haar wensch vervuld, dan noemde zij den vrijer haren St. Jan. De gewoonte die hier onder de jongedochters bestaat, om eenen bloemruiker te maken en dien buiten boven de huisdeur te hangen, is misschien daarvan herkomstig. Aan den oorsprong van dit nog bestaand gebruik, verbindt men ook de volgende legende :

Sint-Jan kwam eens in eene stad, waar de inwoners hem zochten te dooden. Tegen den avond vluchtte hij echter een huis binnen en dewijl men 's avonds of 's nachts geenen burger mocht last aandoen, hingen zijne vervolgers aan dat huis eenen bloementros, om den volgenden morgen zeker het huis te kennen, waar de heilige eene schuilplaats had gezocht. Maar o wonder! des anderendaags waren alle huizen eveneens met bloemen versierd, zoodat men de woning, waar St. Jan zijnen intrek had genomen, niet meer vinden

kon. De heilige van het gevaar bewust, het hem bedreigde, had inmiddels de stad verlaten.

Om St. Jan te vereeren, maken nog, in schier alle dorpen dezer streek, in meer of minder getal, het eene jaar drukker dan 't andere, tegen den avond voor zijnen feestdag (24 Juni), de jongedochters een bloementros en hangen dien boven de voordeur van 't huis, waar hij dikwijls zoolang blijft hangen, totdat hij gansch verwelkt en versleten is. Velen houden zich niet tevreden met éenen enkelen ruiker samen te stellen, maar vervaardigen gewoonlijk drie net geschakeerde bloementrossen en hangen die boven de deuren en vensters langs de straat. Het meest wordt dit oud gebruik onderhouden in de parochiën, waar St. Jan de kerkpatroon is, zijnde in Kempenland Duisel en Oerle. In de plaatsen in die nabijheid ziet men ook veelvuldiger zulke versieringen dan in daarvan verwijderde dorpen. Toch vindt men ze in alle streken der Meierij. Zooals men weet, was weleer St. Jan in ons bisdom een algemeene heiligdag, die vervolgens als een afgezette heiligdag en later als dag van devotie (evenals vele andere) in de kerk werd afgekondigd.

Gehuwde vrouwen plukten op St. Jansavond een blad van eenen noteboom en stopten het in haar mans linkerschoen, want zij geloofden, dat hij hen dan het heele jaar zou liefhebben.

Vroeger hing men het Sint-Janskruid als behoedmiddel tegen onweder, brand, ziekte, tooverij, enz. aan deur, venster of balk. Hierom moet het op St. Jan en wel opde rechte manier gesneden worden. Sommigen meenen dat het noodzakelijk is het St. Janskruid te dien einde vóór zónnenopgang te plukken.

Daags vóór St. Jan snijdt men eenen doorntak, die vroeger buiten op het dak van huis, schuur, enz. gestoken werd, doch thans doorgaans aan de binnenzijde hiervan gehecht wordt, ten einde van onweder, hagelslag en andere rampen bevrijd te wezen. Veeltijds is het de huisvader of de huismoeder zelf, die dezen tak plaatst, terwijl somtijds de huisgenooten inmiddels gezamenlijk het St. Jansevangelie, den Huiszegen of een ander gebed lezen.

8. Sint-Maarten, St-Maartensvuren, St-Maartensganzen.

Over de oude gebruiken die in ons vaderland met Sint-Maarten plachten te geschieden en hier en daar nog plaats hebben, kan men zijne nieuwsgierigheid in zeer vele werken genoegzaam bevredigen. Voor mij is het voldoende te vermelden welke gebruiken hier kortelings nog bestonden.

Tot 1830 werden in deze streek nog schier algemeen, zelfs in elk gehucht of elke wijk, op eenen heuvel in de heide of in een akkerveld Sint-Maartensvuren gebrand. Te Bergeik heeft men dit na 1849 niet meer gedaan. Op de meeste andere plaatsen is dit gebruik eenige jaren vroeger of later achterwege gebleven: in enkele bestaat het nog. Toen ik op eenen zondagavond na Sint-Maarten van Duisel naar Bergeik ging, werd mijn gezicht plotseling getroffen door eene groote vlam, wier schijnsel in de verte de lucht rood verfde. In eene herberg onder Eersel vertelde men mij, dat het een Sint-Maartensvuur was, hetwelk de jongens van Schaik ontstoken hadden.

De oorsprong der Sint-Maartensganzen wordt al zeer verschillend beschouwd; ze zijn hier nergens meer in gebruik.

Vermoedelijk zullen in deze streek op dezen dag wel meer aloude gebruiken in zwang zijn geweest, daar Sint-Maarten de groote heilige van 't oude Frankenrijk was en er in hooge achting stond (1). Zijn naam en invloed, ook in ons land, moet eertijds groot geweest zijn, daar van geen anderen heilige soortgelijke sporen in het volksleven overig zijn. Sint-Maarten is de kerkpatroon van Luiksgestel en Dommelen, welke parochiën Bergeik als moederkerk erkennen. Eene of meer ganzen op Sint-Maarten ten geschenke geven komt al in de XIIe eeuw voor (2).

(Vervolgt.) P. N. Panken.

(1) Hofdijk, *Ons Voorgeslacht*, bl. 230.
(2) *Over den oorsprong der Sint-Maartensganzen*, door Janssen.

Boekbespreking.

PAUL SÉBILLOT.— **Légendes et Curiosités des Métiers.**— In reeksen van 32 bldz. gr. 8° met platen. Prijs per reeks : fr. 0,50. Paris, E. Flammarion.

Onder dien titel laat de Heer Sébillot eene reeks monographieën verschijnen over de folkloristische geschiedenis der neringen en ambachten van vroeger en thans.

In die hoogst merkweerdige uitgave stelt de verdienstelijke volkskundige te boek al wat hij nopens de verschillende ambachen en bedrijven, 't zij in oude en nieuwere schrijvers,'t zij uit den volksmond heeft kunnen opsporen : vooroordeelen, sprookjes en anecdoten, grappen, boertige gezegden, spotrijmen, spreekwoorden, enz.

De fraaie platen die iedere reeks opluisteren, en waaronder welgelukte afbeeldingen van oude spotprinten voorkomen, maken het werk dubbel aantrekkelijk. Eene lijst van de benuttigde bronnen sluit ieder deeltje.

Negen reeksen zagen reeds het licht : I. *Les Tailleurs;* II. *Les Boulangers;* III. *Les Forgerons;* IV. *Les Coiffeurs;* V. *Les Couturières, les Dentellières et les Modistes;* VI-VII. *Les Cordonniers et les Chapeliers;* VIII. *Les Pâtissiers;* IX. *Les Bouchers.* JOZEF CORNELISSEN.

IS. TEIRLINCK. — **Maria in de Plantlore.** (31 Bladz. kl. 8°, overgedrukt uit *Volkskunde,* 7e jaargang.)

Eene belangvolle bijdrage tot de folklore over de planten, waarin de schrijver talrijke kruiden en bloemen opgeeft, die aan Maria zijn toegewijd, met hunne zinnebeeldige beteekenis, of die hunnen naam aan de H. Maagd ontleenen. Daaronder vermeldt de Heer Teirlinck niet enkel de kruidnamen bij het Vlaamsche volk in gebruik, maar ook verschillende Duitsche, Fransche en Engelsche volksbenamingen. Verder deelt hij een aantal plantenlegenden mede, waar Maria eene rol in speelt. Sommige dezer legenden, b. v. de legende van het O. L. Vrouwen-Glazeken, het Onzer Lieve-Vrouwen-bedstroo, de Sleutelbloem, enz. zijn oprecht lieve stukjes. Op de volgende bladzijden wordt gehandeld over de Maria-of Lieve-Vrouwenboomen, dat zijn boomen waaraan men een Mariabeeld hing of hangt, en ten slotte komen eenige sagen of legenden, die in de vorige afdeelingen niet konden opgenomen worden.

Ziehier overigens hoe de schrijver zijne stoffe rangschikt : I PLANTEN AAN MARIA GEWIJD, DOCH NIET HAREN NAAM DRAGENDE. 2. PLANTEN, DIE MARIA'S NAAM DRAGEN A) *Planten, naar hare lichaamsdeelen genoemd.* B) *Planten naar haar kleederen, en sieraad genoemd.* C)

Planten die Maria huisraad geven. D) *Planten, die Maria voedsel verschaffen.* E) *Andere Mariakruiden en-bloemen.* 3. Marialegenden aan planten verbonden : A) *Plantenlegenden, die met het leven van Maria in verband staan.* B) *Echte plantenlegenden* (legenden van planten of bloemen die hun ontstaan aan Maria verschuldigd zijn). C) *Maria-of Lieve-Vrouwenboomen.* D) *Sagen of legenden,* welke in de drie vorige afdeelingen geen plaats konden vinden. Jozef Cornelissen.

Edm. Geudens. — **L'Hôpital Ste Elisabeth d'Anvers à travers les siècles.** Origines- Développements- Détails artistiques. — Anvers, Vve De Backer. 1895. (Extrait des Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique). — Boekd. van 43 bladz. 8° met fig^n^.

—

Tusschen de liefdadige instellingen van allen aard, zoo talrijk te Antwerpen, is het St-Elisabethgasthuis eene der merkweerdigste. Het mag ons dan ook met recht verwonderen, dat er tot nu toe zoo weinig over dit gesticht geschreven werd, daargelaten wat pastoor Diercxsens ons in zijn *Antverpia Christo nascens et crescens* meedeelde. Dit uitgebreid werk, in 't Latijn geschreven, is slechts enkelen ten nutte, zoodat de verhandeling van den ieverigen archivaris der godshuizen eene ware leemte in de geschiedenis onzer stad aanvult.

Als inleiding rept hij eenige woorden over de handvesten van het gasthuis, waarna hij, in 12 hoofdstukken een beknopt maar zakelijk overzicht geeft van den oorsprong en het bestuur des gestichts, zijne kerk en de verschillende veranderingen toegebracnt aan den staat van het personneel. Hij weidt verders uit over den toestand van het gasthuis tijdens de XVIe, XVIIe en XVIIIe eeuw; beschrijft de bijzonderste kunstwerken, en spreekt met de bevoegdheid eens muziekkenners over het orgel en de organisten van het gesticht. Hij deelt vervolgens belangrijke bijzonderheden mee over den hoogaltaar, de overige kunstwerken en de grafsteenen in het gebouw aanwezig. Afzonderlijke hoofdstukken zijn gewijd aan de moeder-oversten der kloosterzusters, die in het gasthuis hunne zorgen met zooveel zelfopoffering aan de kranken wijden; aan de pastoors en eindelijk aan de bestierders-penningmeesters dezer liefdadige instelling.

Die eenvoudige opsomming zal den lezer al dadelijk doen bevroeden, dat het besproken boekdeel, hoewel van kleinen omvang, toch veel belangrijks bevat, en met recht eene plaats verdient tusschen de reeks werken door den schrijver reeds uitgegeven, of die hij nog in bewerking heeft over de liefdadige instellingen onzer stad. J. B. Vervliet.

Ontvangen Boeken.

The Testimony of Tradition, by David Mac Ritchie, author of Ancient and modern Britons. — Boekd. van 205 bldz. 8° met 20 platen. — London, Kegan Paul, Trench, Trübner & C°., Limited. 1890.

Paul Sébillot. — **Légendes et Curiosités des Métiers. VI-VII. Les Cordonniers et les Chapeliers.** — 64 bldz. gr. 8°. — Prijs van deze afl. : 1 fr. — Paris, E. Flammarion. *('t Vervolgt.)*

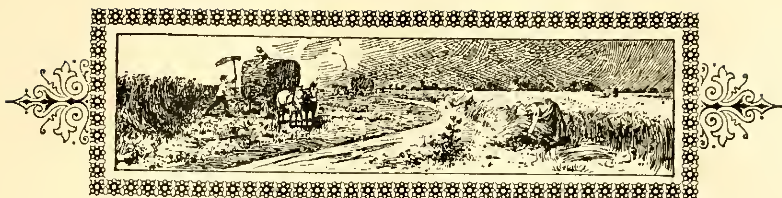
Inhoud van Tijdschriften.

Volkskunde, VIII, 1-2. — Een Boeren-Mysteriespel (P. de Mont). — Spreekwoorden en Zegswijzen. — Krokodillentranen (A. De Cock). — Volksgebruiken. Het liedje van den beer (A. De Cock). — Spreuken, spreekwoorden en Zegswijzen op de vrouwen. 1 De Vrouw, haar gebreken en deugden (A. De Cock). — Een platduitsch Kwellied (J. M Brans). — Vertelsels (A. De Cock). — Volkshumor (A. De Cock). — Leugenrijm (A. De Cock). — Boersche grappigheid. Schipper, Mulder en Ezel (A. De Cock). — De koppige Vrouw (A De Cock). — Boekbeoordeelingen. — Vragen en Aanteekeningen. — Doodsbericht.

Am Ur-Quell, VI, 4-5. — The Origin of the Pleiades: an Arapaho Myth (J. Mooney) — Schimpfwörter (Joz. Cornelissen). — Quälgeister im Volkglauben der Rumänen (H. v Wlislocki). — Zählen, Messen, Wagen (P. Sartori). — Das kind im Glaube und Brauch der Pommern (Dr A. Haas). — Mitteilungen aus dem Bremischen Volkleben (Dr A Post — Judendeutsche Sprichwörter aus Mähren, Böhmen und Ungarn (E. Kulke). — Das Lied aus Waibstadt (holländisch) (G Schlegel). — Die Haut (das Fell, den Bast) versaufen (O. Schell, R Sprenger). — Warum gehen Spukgeister kopflos um ? (E. Englert u. C Schumann). — Woher kommen die Kinder ? (A. E.. A. Schoetl u. lf.) — Der Mann im Monde (De Hoffler, A E. u. L. F.) — Gründonnerstageier (A Englert). — Alter Volksglaube bei neuen Dichtern (L. Frankel u. R Sprenger). — Diebglauben (Eschenburg u Ofterding). — Vergrabene Schätze (L Matyàs, H. Hoffmann, u a.). — Ausbuttern (J. Mestorf). — Zähne (Dittrich u. H. Volksmann). — Katzensporn (P. Ditrich, M. Rösler u. H Volksmann). — Kleine Mitteilungen. — Bücherbesprechungen.

Mélusine, VII, 9. — Pepin-le-Bref, Samson et Mithra (H. Gaidoz). — La Fraternisation, XVII (Th. Volkov). — Chansons pop. de la Bsse Bretagne, LI (P. Laurent). — La Fascination : D) Prophylaxie (J. Tuchmann). — Bibliographie. — Ce n° contient quatre gravures.

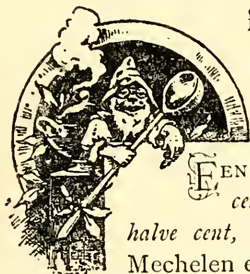
Revue des Traditions populaires, X, 5. — Mon père avait cinq cent moutons, étude sur une pastourelle populaire (J. Tiersot) — Le folk-lore dans les écrits ecclésiastiques. — I Canons de St-Hypolyte (R. Basset). — Gargantua, V. Tradition recueillie dans la Haute-Marne (Morel-Retz) — Ly, chansons pop. de l'annam (P. d'Enjoi). — Les Métiers. XLVII — XLIX. (P. Ristelhuber, A Harou, P. Sébillot, Vl. Yastrebov). — Le peuple et l'histoire. XII (G. d R) — Usages et observances pop. de la Lorraine (E Auricoste de Lazarque). — Les Ecrivains français et les Trad. pop. XXIV (P S.). — Le Renard et le Coq. IV. (A. de Cock) — Coutumes de mariage XXIV — XXV. (Morel-Retz). — Tradit et superst de l'Arménie. XI — XII (E. Haigazn). — Le Coucou (Mme Destriché) — Le sommeil des grues. I. II (Georges et R. Rasset). — Les pourquoi. XCVII — C (A. de Cock). — La Chanson de Bricou. XIII (P. Fagot). — Pélerins et pélerinages. XIX - XX (G. de Rialle). — Tradit. et coutumes du Périgord. II (P. Fouscaillon). — Les villes englouties. CXXXVII — CL (T. Volkov, R. Basset). Bibliographie.

De Muntstukken.

I.

Volksbenamingen van Muntstukken.

Een tweecentiemenstuk heet bijna overal een *cent* of een *cens;* een stuk van 1 centiem een *halve cent,* te Antwerpen eene *duit* of een *duitje,* te Mechelen een *susken* en te Aalst een *halfken.*

Een stuk van 10 centiemen noemt men in de Kempen eenen *sou,* te St. Antonius eenen *sjou,* te Halle, Santhoven en elders, eenen *sol.* Een vijfcentiemenstuk is een *halve sou,* een *halve sjou,* een *halve sol* of een *solleken.*

In Vlaanderen zegt men *kluit,* ook wel *dikken kluit* voor een stuk van 10 centiemen ; een vijfcentiemenstuk heet er *halve kluit.*

In Limburg is een stuk van 10 centiemen een *knap,* en een van 5 centiemen, een *knepken.*

Een vijffrankstuk heet bij de Kempische boeren eenvoudig een *stuk,* schertsend een *karrewiel* of een *peerdsoog,* elders ook wel een *potstuk.*

Een halve frank wordt te Antwerpen een *half voetje* geheeten ; dit muntstuk heb ik te St. Antonius wel eens een' *kleermaker* hooren noemen.

De Italiaansche zilveren muntstukken (enkele, dubbele en halve franken) met het beeld van Victor-Emmanuël heet men *Victors;* de pauselijke, *pauzen* en de Zwitsersche, *engeltjes.* Onder

deze onderscheidt men *staande* en *zittende engeltjes,* welke laatste, zooals men weet, niet meer gangbaar zijn.

Een goudstuk in 't algemeen heet een *vosken;* een goudstuk van 10 fr. is een *Napoleon* en een van 20 fr., een *Louis.*

Oude namen van munten en weerdijen zijn nog bij het volk bekend. Zoo noem ik den *stuiver* (9 centiemen), waarmede de landlieden nog dikwijls rekenen, vooral in Vlaanderen.

Zestien en halve d. i. 16 1/2 stuivers had de weerde van 1,50 fr. Deze benaming wordt nog volop in de Kempen en elders gebruikt. Ziehier een kinderrijmken waar zij in voorkomt :

Mie, Marie, Marotselgat,
Wat hedde van de boter g'had;
Zestien en halve,
Het koeike staat op kalven,
Het geitje staat op sterven
En moeder kan geen boter derven.

Oude lieden weten nog te spreken van *guldens, plaketten, schellingen, kronen, halve kronen* en *rijksdaalders.*

Een *plaket* had de weerde van 0,32 fr. In een lied dat ik eene oude vrouw hoorde zingen, is er spraak van dit geldstuk :

Ze heeft een kleed van merinos,
Het kost maar vijf *plaketten;*
Het is geen rood of 't is geen ros,
Maar 't berst gedurig los.
Daar wij ons mee dekken,
Is de falie van Mevrouw;
Ze scheurt als wij trekken,
Dan liggen wij in den rouw.

De benamingen *duit, oordje. stuiver, penning,* leven nog voort in sommige uitdrukkingen en zegswijzen. Eenige voorbeelden : *Hij bezit geen roô duit; hij is bekend gelijk 'n kwâ duit; 't is 'nen duitenkliever, 'n oordjendood* (een aartsgierigaard); *die voor 't oordje geboren is, zal tot den stuiver niet geraken; praten zijn geen oorden; oordjeskeers; drinken tegen penning zestien op; gekend zijn 'lijk 'ne kwade penning,* enz.

Geld in 't algemeen, heet *bucht, ballekens, noppen, knoppen, schijven, oorden, duiten, centen, blek,* enz. *Daar is bucht genoeg* zegt men, om te beteekenen dat er ergens geld genoeg is; *hij heeft daar 500 ballekens opgestreken* = 500 fr. ; *hij heeft noppen, knoppen, schijven, oorden, duiten, centen* = hij is rijk; *ats ge geen oorden, geen duiten, geen centen, geen blek*

hebt, zult ge niet ver komen, ge moogt verstand hebben, zooveel als ge wilt, enz. (1)

Puin hebben beteekent geld hebben. *Puin* is Bargoensch of dieventaal. *Gespekt zijn* is van geld voorzien zijn. *Zijn peetje heeft zijn' zakken gespekt* = van geld voorzien. *Zaad in 't baksken hebben* = geld hebben.

Jozef CORNELISSEN.

* * *

In Henegouw (Fayt-lez-Seneffe) dragen de muntstukken de volgende namen : het stuk van 1 centiem heet *un gigot;* het stuk van 2 c. *un liard* (een duit); het stuk van 5 c. *une mastoque;* het stuk van 10 c. *un gros sou;* het stuk van 5 fr. *une* « *pice* » (een stuk).

Een goudstuk van 20 fr. heeten de jongelieden een « *jaunet* » (een geeltje), een *louis,* een *napoleon.*

Het geld in 't algemeen (koper en zilver) heet « *cors* » (eksteroogen) in Waalsch-Brabant. Te Brussel zegt men « *picaillons* » in denzelfden zin.

Alfried HAROU.

II.

Oude Munten.

De oude munten met een kruis op zijn kostbare talismans; zij doen den gelukkigen bezitter bij de loting een goed nummer trekken (Waalsch-België).

De kronen van 5 livres (van Bonaparte, eersten consul), *coronnes à l'vatche* geheeten, en de *pèces à l'andje* (van Lodewijk XVI, 1792, met den engel der Vrijheid) vervangen in het volksgeloof de oude muntstukken met een kruis en dienen tot talismans. (Luik. *Wallonia,* III, 29.)

III.

Doorboorde Muntstukken.

Het tweecentiemenstuk met een gaatje in, evenals de andere koperen muntstukken, die doorboord zijn, worden zorgvuldig bewaard, want zij brengen geluk aan. (Henegouw.)

Te Leuven is het meer bepaald de *cens* (2 centiemen) en de *halve cens* (1 centiem), welke deze eigenschap bezitten.

---

(1) Zie ook *Volkskunde,* II, bl. 40; III, bl. 117-118 en 155-158.

IV.

Gewijde Muntstukken.

Te Montigny-sur-Sambre koopen de lotelingen de misdienders om, opdat deze een vijffrankstuk onder den autaardwaal zouden leggen.

Dit geldstuk bekomt bij de Consecratie zulke kracht, dat degene die het op den dag der loting bij zich draagt, zeker is een gelukkig nummer te trekken.

V.

Valsche weerde aan sommige muntstukken toegeschreven.

Er zijn nog legenden over zekere muntstukken in omloop. Men beweert dat de pauselijke stukken van 5 en van 10 fr. de eerste voor 180 fr. en de tweede tegen het verdubbeld gewicht van het goud kunnen verkocht worden.

Die onjuiste meening komt ongetwijfeld voort uit de omstandigheid dat over eenige jaren onder de Katholieken het gebruik in zwang was, die stukken te verzamelen om ze in borstspelden en andere juweelen in te zetten. De juweeliers zochten ze op en deden misschien alzoo de weerde dezer stukken wat vermeerderen, hetgeen tamelijk gemakkelijk was, omdat de munten maar op een beperkt getal geslagen waren.

Anderen gelooven dat zekere tiencentiemenstukken van Napoleon III goud inhielden. (1)

Tegenwoordig zoekt men de Belgische goudstukken van 5 en van 20 fr. op. De gouden vijffrankstukken worden te Brussel fel achterloopen door de juweeliers en de verzamelaars ; zij worden ook inderdaad zeldzaam.

('t Vervolgt). Alfried Harou.

---

(1) 't Waren, zoo ik mij niet bedrieg, de *sous* die het omkroonde hoofd des keizers vertoonden. Over jaren liepen er lieden op de dorpen de winkels en herbergen af, onder voorwendsel van die stukken uit te zoeken en tegen andere in te wisselen, maar in werkelijkheid om geld te.... pooteren, waar zij er de kans toe zagen J. C.

Spotvertelsels.

DE GRAPPEN VAN DE BOEREN VAN OOLEN. (1

1. (16.) Keizer Karel en de Rijstpap.

EENS besloot Keizer Karel de Oolenaars een bezoek te brengen. Hij liet hun op voorhand weten, welken dag zij hem mochten verwachten.

De boeren, vol blijdschap over de eer die hun dorp ging te beurt vallen, wisten niet hoe zij 't aanleggen zouden om den keizer weerdig te ontvangen. De gemeenteraad, die bijeengeroepen was om die kwestie te bespreken, wist er geenen raad mee en reeds was de burgemeester op het punt de zitting te sluiten, toen hij 'nen goeden inval kreeg. « Gevonden ! » riep de man, « gevonden! Nievers kunnen ze zoo 'n goei rijstpap koken als bij ons ; ewel, we zullen hem eenige schotels rijstpap aanbieden ! »

Iedereen keurde dien raad goed en de burgemeester liet afroepen, dat al de huismoeders 'nen lekkeren pot rijstpap moesten koken tegen den dag dat de keizer komen zou.

Op den morgen van den grooten dag stonden al de boeren al gereed aan 't gemeentehuis, ieder met eene schotel rijstpap in de hand.

« Wat moeten wij nu doen, » vroegen de boeren, « als wij bij den keizer komen? »

— « Luistert », antwoordde de burgemeester, « ik zal voorop gaan ; gij hebt me maar te volgen en te doen wat ik u zal voordoen. »

Al de boeren, met den burgemeester aan hun hoofd, gaan processiesgewijs naar de herberg, waar Keizer Karel zijnen intrek had genomen.

Dat was me goed, maar toen ze binnen waren, schoof de burgemeester ongelukkiglijk uit en viel met rijstpap en al voor de voeten van den keizer, en de rijstpap die wat plat gekookt was, spalkte op den keizer zijn beenen en zijn voeten.

Als de boeren dat zagen, wierpen ze allemaal hunne schotels voor den keizer op den grond, en vielen daarbij plat op hunnen buik, juist gelijk zij 't den burgemeester hadden zien doen.

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, 61, 62, 72, ; II, 54, 55; III, 113 ; IV, 27.

De burgemeester zag rood van kolère en schreeuwde zoo hard hij kon : « Scheedt er uit, domkoppen ! » — « Scheedt er uit, domkoppen ! » riepen al de boeren luidkeels als uit éénen mond. « Lap ! » zei de burgemeester, en hij gaf den boer die 't dichtst bij hem was, zoo 'n duchtige peer om zijn ooren, dat deze met zijn beenen omhoog in de rijstpap vloog. Dat hadden de boeren nog maar gezien, of ze begosten malkander oorvegen uit te deelen dat het klonk. Dat was me daar een leven gelijk een oordeel. Klets! klets! ging het, de een lap over de andere, en al de boeren, met den burgemeester er in begrepen, vielen voorgoed aan 't vechten en lagen daar holder en bolder over den grond te rollen en in de rijstpap te spartelen. 'k Laat u denken, hoe 't er gesteld was : heel de vloer vol rijstpap en scherven, en de boeren van onder tot boven met rijstpap besmeerd!

Ondertusschen zat de keizer daar te lachen, te lachen, dat hij zijnen buik moest vasthouden. 't Was waarlijk om er iet van te krijgen.

Eindelijk stond de burgemeester recht en trok er beschaamd van door, gevolgd door al de boeren.

De geschiedenis voegt er bij, dat de keizer de Oolenaars dien dag goed getrakteerd heeft, om hen te beloonen voor het vermaak dat zij hem verschaft hadden.

Jozef Cornelissen.

Kinderspelen. (1)

I. (II.) Koppekentrap, Katteken en Kattekenbuk.

Koppekentrap is een avondspel voor jongens. Over vijftig jaar en meer was het fel in zwang; nu ziet men het nog zelden spelen. Het greep plaats 's avonds bij maneschijn, op de eene of de andere opene plek, waar de schaduw der jongens op den grond duidelijk zichtbaar was, of onder den lanteern, welke te dien tijde in het midden van iedere straat hing aan eene koord, die van de eene zijde tot de andere gespannen was.

Toen later de gaslanteerns, meest tegen de muren der huizen geplaatst, in gebruik kwamen, hadden de kinderen dikwijls de noodige ruimte niet meer voor hun spel, dat stilaan vergeten geraakte.

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, 30-31, 87-88; III, 101, 126-127; V, 72, 155.

Weinige spelen beginnen zonder een telsel. De jongens die *Koppekentrap* speelden, schaarden zich in eenen kring rond den teller. Deze begon te tellen 10, 20, 30, enz. tot 100. Bij elk getal wees hij beurtelings eenen jongen aan ; die 100 had, was *er af*. De teller herhaalde die bewerking totdat er nog slechts éen jongen overbleef, en die was *er aan*. Die er aan was, moest plaats nemen in den kring der jongens, wier schaduw op den grond afstak. Kon hij die er aan was, op den kop der schaduw van eenen der knapen springen, vooraleer deze door de eene of de andere zijwaartsche beweging zijne schaduw verplaatste, dan was de eerste *er af* en de andere *er aan*.

Wilde men het spel moeielijker maken, dan gingen de jongens op de hurken zitten. Telkens er dan naar hun schaduwhoofd getrapt werd, moesten zij op- en wegspringen.

Aldus uitgevoerd, heeft het spel veel overeenkomst met *Kattekenbuk*, dat zoowel door jongens als door meiskens gespeeld wordt. Zeggen wij nog eerst een woord over het *Kattekensspel*.

Als de kinderen *katteken* doen, dan neemt hij of zij die *er aan* is, plaats te midden der straat. De andere kinderen staan van weêrszijde op het gaanpad, gereed om *over te loopen*, dat is van het eene gaanpad tot het andere te snellen.

Het kind dat er aan is, tracht nu bij het overloopen een zijner medespelers te vatten. Om hierin beter te gelukken, kiest het meestal een der kinderen uit den hoop, en tracht het bij het overloopen den weg te versperren ; en daar het verboden is tweemaal achter elkander op hetzelfde gaanpad te komen, is men wel verplicht over te loopen. Die *gepakt* wordt is er aan, en zoo gaat het spel voort.

Bij *Kattekenbuk* is er geen spraak meer van overloopen. Zooals voor *Koppekentrap* wordt er geteld om te weten wie er aan is. De andere kinderen vormen eenen kring rond hem, en gaan op de hurken zitten. Zij moeten echter voortdurend rechtspringen, op gevaar af, rechtstaande, van hem die er aan is eene klets te krijgen. Die aldus geraakt wordt, is er aan. Terwijl de kinderen opspringen en weer neerhurken, zingen zij voortdurend : *Kattekenbuk-buk-buk, Kattekenbuk*.

(*Antwerpen.*) J. B. VERVLIET.

Kadodder.

De naam *Kadodder,* thans een soort van spotnaam, is zeer bekend, niet alleen te Mechelen en omstreken, maar ook in de naburige steden.

Jan Kadodder was een landbouwer van Ste Catharina-Waver, die zijne vermaardheid aan de volgende gebeurtenis te danken heeft. Het vredeverdrag van Munster tusschen Nederland en Spanje was geteekend geweest op den 30^n^ Januari 1648; nochtans bleef een deel van het bezettingsleger in ons land overwinteren; in de omstreken van Mechelen namelijk bleef eene afdeeling Lotharingsch voetvolk de bewoners van den buiten tergen en brandschatten. Deze, ten uiterste en met reden verbitterd, staken de hoofden bijeen en besloten aan die plagerijen een einde te maken. *Jan Kadodder* die, zoo het schijnt, op zijne manier zeer welsprekend was, stelde zich aan hun hoofd en men besloot den vijand in zijne legerplaats zelve te verrassen. De nieuwbakken veldoverste stelde den aanval op den 3^n^ Meert en de bijeenkomst op een stuk land, dicht aan de kapel van Bruinkruis, gehucht buiten de Koepoort te Mechelen. Op gezegden dag, vóór zonnenopgang, bevonden zich aldaar omtrent zevenhonderd man, gewapend met rieken en zeisens, vast besloten geene genade te geven en geenen enkelen vijand te laten ontsnappen om de schandige nederlaag te gaan voortvertellen.

Min bedaard dan Alexander de Groote en Napoleon, die, volgens geloofweerdige schrijvers, nooit beter sliepen dan den nacht vóór eenen grooten veldslag, en die 's morgens door hunne oppassers moesten wakker geschud worden, had Jan Kadodder dien nacht weinig geslapen. Misschien was het aangenaam gedacht dat men geheel de wereld door van Jan Kadodder zoude spreken, niet teenemaal vreemd aan zijne slapeloosheid. Misschien ook.... maar neen, Jan Kadodder was een held en kende geenen schrik!

Het beslissend oogenblik was gekomen. Nogmaals sprak Jan aan zijne mannen moed in 't hert; geerne had hij, zooals zijn pastoor in zijne sermonen, er eene Latijnsche spreuk bij gedaan, zooals *Pro aris et focis* of zoo iets, maar hij verstond geen Latijn. Allen zwoeren te zegepralen of te sterven.

Daarop riep Jan : Mannen, ten strijde! en in wilde vaart rukten de zevenhonderd helden vooruit.

Ongelukkig had men het gedruisch in het vijandelijk leger gehoord; de kornel Baron de Clinchamp doet oogenblikkelijk alarm blazen, stelt zijn krijgsvolk in slagorde, geeft bevel te vuren, en vooraleer nog de boeren zijne legerplaats hebben kunnen bereiken, knettert en buldert zijn geschut en worden zij door den bijna nog onzichtbaren vijand omvergeschoten.

Verrast en ontsteld door dien onverwachten en moorddadigen tegenstand, draaien de boeren zich om ; de welgewapende Lotharingers achtervolgen ze, kwetsen er talrijke en schieten er een groot getal dood.

Jan Kadodder dacht niet, dat de krijgseer hem bevool alleen op het slagveld te blijven staan.

Op den 5n Januari 1477, drij dagen na den veldslag van Nancy, dien Karel de Stoute verloor, vond men op het slagveld zijn lijk, reeds half door de wolven verslonden.

Daags na den slag van Bruinkruis vond men Jan Kadodder, een weinig beteuterd, maar springende levend, onder eenen hoop stroo in een verkenskot verborgen.

Sic transit gloria mundi !

Kanunnik de Bury heeft den veldslag van Bruinkruis beschreven onder den titel van : *Beschryving van den Boeren Crych geschied omtrent de Capelle van Bruynen Cruysse op 3den Meert 1648,* enz. tot Mechelen by Hendrik Jaye, 1648, in-12°, — en een Mechelsch schilder, Jan Verhoeven, heeft denzelfden slag afgebeeld op eene schilderij, die in het gemeentemuseüm van Mechelen bewaard wordt.

A. O.

Over de Uitspraak der Klanken.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

1. — De korte *a* heeft heuren alphabetischen klank, maar open en niet scherp gelijk de Fransche *a. Stad, staf, val.*

Nochtans in veel verkleinwoorden, bijzonder in die afgeleid zijn van naamwoorden, uitgaande op *nd* en *nt,* klinkt zij in veel

streken scherp, gelijk de Duitsche korte *ä*. *Käntje, tändje, männeken, pänneken, täksken, zäksken,* enz.

De gerekte *a* heeft den zuiver alphabetischen klank, maar wordt niet zoo lang uitgesproken als de volkomen *a*. *Mand = maand; dansen = daansen.*

De lange *a*, lang uitgesproken, klinkt in de meeste streken gelijk de *o* in het Fransch *despote,* in andere gelijk de *ô* in *fantôme,* dus ongeveer gelijk *ao*. *Baan = baon; vader = vaoder.*

In de woorden die uitgaan op *aar,* gekrompen uit *ader* en in 't algemeen, waneer zij van *d* gevolgd is, luidt zij tweeklankig, gelijk *oa*. *Allegaar = allegoar; blaren = bloaren; scha = schoa.*

Te Vorst heeft zij dien klank, telkens zij van *r* gevolgd is. *Baard = board; kaart = koart; waar = woar.*

Zij heeft den zuiver alphabetischen klank *(a italian)* 1° in 't Noorden, in de ongelijkvloeiende werkwoorden, die in den tweeden hoofdvorm *a* hebben : *gij gaaft, wij zagen;* 2° schier overal, in 't midden en op 't einde van eigennamen : *Melia, Mariaken;* 3° in *fa, la* en *ja* (verwonderend en goedkeurend); 4° in *braaf;* 5°, kort in *sa* en *ba;* 6°, lang in *ha.*

De lange *a*, kort uitgesproken, klinkt, volgens de streek, als korte alphabetische *a*, als *ao* (kort) als *ä*, als *o* en in veel woorden zelfs als *ö* (korte eu). *Haaksken = haksken, haoksken,* (kort), *häksken, hoksken; — vaantje = vantje; vaontje* (kort), *väntje, vontje, vöntje.*

In veel woorden heeft zij in 't Zuid-Oosten den klank der korte *a*, gevolgd door den naslag eener korte *i (ai)*. *Baasken = baisken; gehaald = gehaild.*

2. — *Aai* klinkt meest overal *ao,* in 't Noorden ook wel *aoi*. *Kraai = kroa, kroai.*

3. — *Au* wordt in de meeste streken uitgesproken gelijk eene lange zuivere *a*, gevolgd van eene *w;* doch in 't Z. en 't Z.-O. valt de *w* doorgaans weg. *Gauw = gaaw, ga; blauw = blaaw, bla.*

4. — De korte heldere *e* klinkt, in 't algemeen, gelijk de Fransche *e* in *ces*. *Mes, recht.*

In sommige woorden nochtans, wordt zij uitgesproken gelijk *ai* in 't Fransch *main* (kort) of gelijk de korte Duitsche *ä*. *Flesch = fläsch; pen = pän; ketteren = kätteren,* enz.

Aanmerking. — Er zijn geene regels te geven voor deze leste uitspraak. In het Z. hoort men die *ä* veel meer dan in 't N.

De gerekte *e* vóór *r* klinkt ofwel *ei*, ofwel gelijk de blatende *æ* (tusschen *a* en *e*), ja zelfs, rond Lier, gelijk de Fransche *è* in *père*. *Scherp* = *scheirp, schæærp, schèèrp*. (Echter niet zoo lang als de volkomene *ei, æ* en *è*.)

De zachtlange *e*, lang uitgesproken, heeft den alphabetischen klank. *Beek, meet*.

Wordt zij kort uitgesproken, dan klinkt zij gelijk de Fransche *e* in *ces*. *Beeksken* = *beksken; gij eet* = *gij et*.

De scherplange *e*, lang uitgesproken, heeft den klank eener lange *ie*, gevolgd door den naslag eener toonlooze *e* (*ieë*). *Steen* = *stieën; been* = *bieën*.

Als zij verkort wordt, klinkt zij in de eene streek *e*, in de andere *ä*. *Steentje* = *stentje, stäntje*.

De zware *e* klinkt gewoonlijk gelijk de Fransche *è* in *père*. In sommige dorpstalen nochtans, wordt zij als eene blatende *e* (*æ*) uitgesproken. *Wereld* = *wèreld, wæreld; beer* = *bèèr, bæær*.

Wordt zij verkort, dan klinkt zij *e* of *ä*. *Peerdje* = *perdje, pärdje*.

5. — *Eeu* wordt uitgesproken gelijk de scherplange *e*, gevolgd door *w*. In sommige streken valt *w* weg. *Schreeuw* = *schrieëw, schrieë*.

6. — *Ei* klinkt, volgens de streek, 1° gelijk de volkomen alphabetische *a*, gevolgd door den naslag eener onvolkomen *i*; 2° gelijk de onvolkomen *a*, gevolgd door eene korte *i* of toonlooze *e*; 3° gelijk de volkomen alphabetische *a*. *Klein* = *klaain, klain, klaën, klaan*.

Kort uitgesproken, is zij gelijk aan *ä*. *Geitje* = *gätje*.

7. *Eu* wordt uitgesproken gelijk de Duitsche *ö* in *König*. *Reus, veulen*. Tusschen de lange en de korte *eu* is verschil van duur, maar niet van klank.

8. — De toonlooze *i* klinkt als toonlooze *e*. *Gelukkig* = *gelukkeg*.

De heldere *i* klinkt als de Fransche in *griffe* en de Duitsche in *List*. Dien klank verbeelden wij door *ii*. *Stil* = *stiil* (kort).

In de uitgangen *ik* en *rik* is de korte *i* niet toonloos, maar helder. *Monnik* = *monniik; dommerik* = *dommeriik*.

De lange *ie* verschilt enkel van de korte, doordien zij langer aangehouden wordt. *Riet, liegen*.

Nieuw klinkt bijna overal *nief*, te Brecht *noew, noewt* (kort). *Nieuws* luidt *niifs* (kort) en *noes* (te Brecht).

9. *IJ* toonloos, wordt, volgens de streek *e* (toonloos of helder), *ä*

en *a* uitgesproken. *Gemakkelijk* = *gemakkelek, gemakkeläk, gemakkelak.*

In *leelijk* en *kwalijk* klinkt zij overal als toonlooze *e.*

Is zij helder, dan klinkt zij als *ei* (Brecht), als *è* in *père* (Vorst), als onvolkomen *a* met den naslag eener toonlooze *e* (St. Antonius), als volkomen zuivere *e* met den naslag eener korte *i* (Zoersel), enz. *Pijn* = *pein, pèèn, paën, péïn.*

('t Vervolgt.) Jozef Cornelissen.

De Zinneloozen.

(Vervolg.)

Spreekwoorden en Zegswijzen.

1. Al lachende zegt een zot zijne meening.

2. *Tout en riant le fou dit sa malice.* (Fransch spreekw.)

3. *J'ai souvent ouy en proverbe vulgaire qu'ung folenseigne bien ung sage.* (Rabelais, III, 37.)

4. *Il a un petit coup de hâche dans sa tête* = hij is een weinig zot. (Molière. Le Médecin malgré lui, II, sc. Ire.)

5. Te Luik zegt men : *Avu on côp d'heppe* = avoir un coup de hâche, zot zijn.

6. In Henegouw is men gewoon te zeggen van iemand die zot is : *Hij is te dicht nevens eenen molen gegaan, hij zal eenen slag van de roeden gekregen hebben.*

7. Ofwel : *Hij heeft eenen slag van den hamer gekregen.*

8. Ook zegt men : *Hij heeft eene spin in de hersens.*

9. *Tiesse dii sot n' blankih maie* (Luik) = de kop van eenen gek wordt niet grijs.

10. Latijnsch spreekw. : *Stulto ne permittas digitum...* Hebt gij met 'nen gek te doen, geef hem zelfs den top van uwen vinger niet... want hij is in staat om er in te bijten.

11. Op den eersten April
Zendt men de zotten waar men wil.

12. Een zot die geen kuren doet, is geen zot.

13. *Plus on est de fous, plus on rit* (Fransch spreekw.) = hoe meer zielen, hoe meer vreugd.

14. *Le nom des fous se trouve partout.* (Idem.)

15. Een oud Fransch spreekwoord zegt : *A barbe de fol apprens à raire* = 't is met de zotten dat men leert scheren.

Alfried Harou.

*
* *

16. Als een zot zwijgt, wordt hij nog voor wijs gehouden.

17. Een zot heeft geen bellen vandoen, hij laat zijn zelven genoeg hooren (Am. Joos, *Schatten uit de Volkstaal*, bl. 143.)

18. Wacht u van zotten en kromhouten. (*Id.*)

19. De zotten zijn niet allen te Brugge. (*Id.*)

20. Zoo de zotten geen brood aten, zou 't koorn goedkoop zijn. [*Id.*

21. Een zot en zijn geld zijn haast gescheiden. (*Id.*)

22. Een zot kan meer vragen als tien wijzen antwoorden kunnen.

23. 't Zal wel uitkomen, zei de zot, en hij zaaide zagemeel.

24. Grijze haren groeien op geen zotte bollen. (*Id.*, bl. 149.)

25. Gekken grijzen niet (worden niet grijs. *Id.*)

26. De zotten hebben hunne uren, de wijzenweten hunnen tijd. (*Id.*, bl. 198.)

27. Dat vuurken heb ik gestookt, zei de gek, en hij had zijn moeders huis in brand gesteken. (*Id.*, 201.)

28. 't Zijn zotten die hen met het weer en met den oorlog bemoeien. (*Id.*, 209.)

29.
Die trouwt met 'nen zot,
Om zijn kot,
Verliest het kot
En houdt den zot.

30. Dat is de beste middel tegen de muizen, zei de zot, en zijn huis stond in brand. (*Volk en Taal*, II, 176.)

31. Nieuws verblijdt, zei de zot, en hij draaide zijne mutse. (*Id.*)

32. Die met zotten omgaat, zal zottigheden telen. (*Id.*, III, 140.)

33.
Van 'nen zot verweten
Is gauw vergeten. (*Id.*)

34. Ge en moet maar kinders en zotten spreken om de waarheid te weten. (*Id.*, V, 155.)

35. Kinderen en zotten zeggen de waarheid.

36. Het deugt hier of te Gheel niet, zei de zot, en hij was te Gheel.

37. Zotten en gekken
Schrijven hunnen naam op alle plekken.

(A. RUTTEN, *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon*, 294.)

38-48. Men zegt van iemand die niet wel bij zijn verstand is : hij heeft ze alle vijf niet; — hij heeft er maar vier en 'nen krentenkoek (of bezenkoek) ; — hij is niet goed bij den zijne; — hij heeft 'nen slag van den meulen weg ; — er is een vijs los; — hij moet naar (*of* komt van) Gheel. Die spreuken zijn algemeen bekend; de volgende hooren meer in Vlaanderen thuis : hij moet op de Ronsekarre; — hij heeft van 't Minnewater gedronken ; — hij heeft 'nen draai te veel ; — hij is van zijn berdeken. (AM. JOOS, *Schatten uit de Volkstaal*, 122.)

Waalsche spreekwoorden :

49. *On n'sème ni plante les fo, i crèhe-nu tot seu* (Namen). Men zaait noch plant de zotten, zij groeien vanzelfs, d. i. er zullen altijd zotten zijn. (J. DEJARDIN, *Dictionnaire des Spots ou Proverbes wallons*, I, 389).

50. *On sot advise bin on suti.* Een zot geeft wel raad aan eenen wijze. (*Id.*, II, 393.)

51. *Li sot l'donne et l'sûti l'prind.* De zot geeft het en de wijze neemt het. (*Id.*)

52. *Qwand les sot s'lèvet, les chèyire toumet.* Waneer de zotten opstaan, vallen de stoelen. (*Id.*)

53. *I n'y a nou si sot qui n'pinse in aute pus sot qu'lu.* Er is geen gek die niet denkt dat een andere gekker is dan hij. (*Id.*)

54. *S'i n'est nin sot, li roi n'est nin nôbe.* Als hij niet zot is, dan is de koning niet edel = hij is stellig gek. (*Id.*)
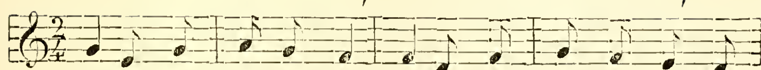
55. *I n'y a qu' les sot qui disminticbe-nu les gins.* Het zijn maar de zotten die de menschen heeten liegen. (*Id.*)

56-67. VERGELIJKENISSEN. Hij is zóo zot als Tielebuis, — als een deur,— als een musch, — als een mispel, — een pepel, — en teems, — een drilnoot, — een kegel, — een top, — een hasp (AM. JOOS), — zoo zot als een hin die onder een kuip heeft gezeten. (RUTTEN, *Hasp. Idiot.*) JOZEF CORNELISSEN.

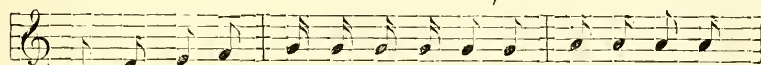

Zangwijskens (1)

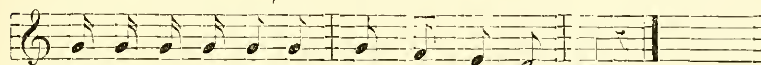
1. — In Holland staat een huis.

In Hol - land staat een huis, In Hol - land staat een huis, In

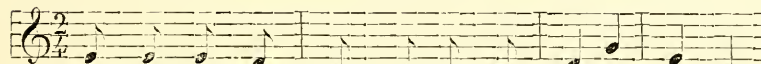

Hol-land staat een sin - ge - lin-gen huis, van hoep - sa - sa, van

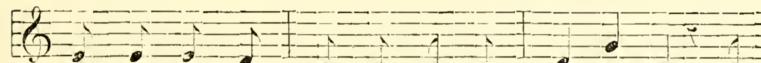

sin - ge - lin - ge - la! In Hol - land staat een huis !

2. Ikkeltje-kramikkeltje kwam aangetreden.

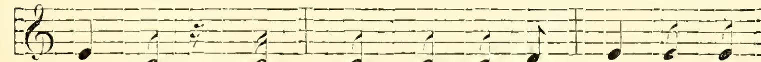
Ik - kel - tje - kra - mik - kel - tje kwam aan - ge - tre - den ;

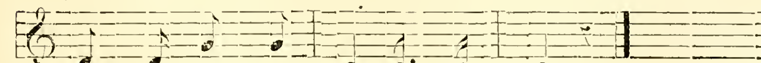
Ik - kel - tje - kra - mik - kel - tje kwam aan - ge - gaan. 1° Daar
2° Zij

kwa - men twee paar pa - ters, paar pa - ters, paar
de - den al van zul - ker, van zul - ker, van

pa - ters ; Daar kwa - men twee paar pa - ters op -
zul - ker ; zij de - den al van zul - ker, op

mij - nen re - gel staan : 't is ge - daan.
mij - nen re - gel staan : 't is ge - daan.

(1) Ziet de teksten *Ons Volksleven*, I, 39-40.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

9. Sinterklaas of Sint-Nikolaas.

Er is over dezen goeden bisschop zoo verbazend veel geschreven, dat de weetgierige lezer volkomen te recht kan (1). Door de geheele wereld wordt hij gevierd, in vele landen juist als bij ons, in andere met eenig verschil.

Sedert langen tijd wordt alhier geen ander gebruik onderhouden, dan dat bijna alle kinderen een schoentje, eenen klomp of een korfje, des avonds vóór zijnen feestdag, in de ouderlijke woning plaatsen, opdat hij daarin des nachts eenige lekkernijen of wat speelgoed zou komen neerleggen. Hoe braver de kinderen zich gedragen hebben, des te grooter verwachting mogen ze van zijne giften koesteren. De kinderen meenen dat de goede bisschop steeds des nachts te peerd rondrijdt, voorzien van lekker en speelgoed en door den schoorsteen of de schouw binnenkomt, zonder dat iemand hem hooren of althans zien kan. Sommige kleinen leggen ook wel wat hooi of ander voeder, voor het peerd van Sint-Nikolaas bestemd, eer zij naar bed gaan, in gereedheid.

Legenden over dezen gevierden heilige zijn alhier weinig bewaard gebleven, evenmin de oudste liederen te zijner eer. Deze laatste zijn bijna alle verknutseld of verkinderlijkt. In de meeste wordt Sinterklaas naar Spanje gezonden om lekkernijen te halen. Zeker heeft men hierbij aan den handel der XVIe eeuw te denken, toen dat land voor de Nederlanden nog bijna het einde der wereld was, en hunne schepen van daar de fijnste kostbaarheden en de keurigste lekkernijen aanbrachten.

Een der oudste liedjes is nog niet gansch in onbruik en is van den volgenden inhoud :

(1) *De Kath. feestvierende Kerk in Nederland*, 1878, bl. 11.

Sinter Claesje bisschop
Set uw' hooge muts op,
Trek uwen besten tabbert an,
Rijd er meê naer Amsterdam
Van Amsterdam naer Spanje,
Appeltjes van Oranje.

De jonge lieden uit de XVIe eeuw zongen dit liedje lustig langs de straten en in de huizen, als het Sinterklaasfeest naderde. Van dit volkslied is echter de ouderdom niet te bepalen. Kronieken van de XIVe eeuw maken reeds melding van het genoemde kinderfeest (1).

10. Over eenige andere Heiligdagen.

Vroeger, meer dan thans, waren de heiligdagen voor alle standen, in het algemeen, dagen van volksvermaak. De kerkplichten werden zorgvuldig waargenomen, waarna ieder wat uitspanning zocht en zich aan vroolijkheid overgaf. Aangenaam gezelschap vond men doorgaans het zekerste in de herberg, waarom de meeste manslieden er heen gingen. « Uit de kerk naar de kroeg » is eene oude spreekwijze, welke daarvan ontstaan is. Gewoonlijk trof men bij eene kerk ééne of meer herbergen of kroegen aan. Des namiddags bevonden zich dan ook veel menschen « wel bij drank ».

Op de heiligdagen stroomde het volk in menigte naar de reliquiën, welke hier en daar vereerd werden en waar het dan meestal eene soort van kermis was. Nadat de tentoonstelling of vereering van eene reliquie gedaan was, bleef het volk nog soms zijne oude gewoonte onderhouden, om er den dag of een gedeelte daarvan, in vreugde door te brengen. Zoo had in de schuurkerk te Westerhoven de vereering der H. Drievuldigheid — 's Zondags na Pinksteren — met vollen aflaat plaats. Ook de geloovigen der omliggende dorpen kwamen dan de kerk bezoeken en vonden na het lof, doorgaans in twee herbergen gelegenheid om kermis te houden, want tot in 1820 werd er gedanst.

Dewijl het grootste getal vreemden uit jonkmans en jonge-

(1) *De Katholieke Illustratie*, 1878-79, nr 21.

dochters bestond, in hunne schoone kleeren uitgedost, en er eenige lekkernijen en andere dingen te koop waren, droeg deze toeloop vanouds den naam van Blinkmarkt, dien zij tot aan hare afschaffing behield. Toen in 1822 de schuurkerk afgebroken was, verviel de aflaat, want voor de nieuwe kerk werd de kerkelijke aanvraag niet gedaan. Het volk der omliggende dorpen kwam evenwel 's namiddags uitloopen, voornamelijk om de herbergen te bezoeken. Want hoewel de pastoor in 1842 op H. Drievuldigheidsdag in het lof aan de geloovigen herinnerde, dat de bedoelde aflaat niet meer bestond, en dat velen beter zouden doen niet op dien dag te komen, verscheen er nog jaarlijks een tamelijk groot getal, hetgeen nu echter meerendeels uit jonkmans bestond. De volgende pastoor verlangde evenzeer het verval der Blinkermarkt en sprak meermaals in denzelfden zin als zijn voorganger, doch het duurde wel tot 1870, alvorens ze gansch was afgeschaft.

Ik wil hier nog eenige eigenaardige gebruiken vermelden, aan sommige heiligdagen verbonden. Van alle is de oorsprong voor ons niet duidelijk.

Als een van oudsher bestaande feestdag werd Maria-Lichtmis reeds in de V^{e} eeuw gevierd. Het tijdstip van de instelling der algemeene kaarswijding in de kerk en de plechtige processie, die dan in veel streken, doch niet hier, plaats heeft, is moeilijk te bepalen (1).

Van oude tijden af hebben op Vrouwendag de vrouwen het voorrecht gehad baas te spelen. Hunne mans moesten hen op alles onthalen wat zij begeerden.

Door de landbouwers werden sommige heiligdagen meer bepaald gevierd. Sint-Jacob was een oogstfeest, waarbij de jeugd vroolijk om de schooven danste.

Tot hiertoe bestond algemeen onder de schooljeugd het gebruik, den meester op Sint-Thomas buiten de school te sluiten, die de kinderen dan gemeenlijk in de school op bier onthaalde. De bewoners van een huis trachten elkander in het een of het ander vertrek in te sluiten. De gevangene

(1) Zie nochtans *Ons Volksleven*, VI, 3.

moet zich dan door de belofte van een geschenk verlossen. Thans is in deze streek dit gebruik zeer schaarsch.

Weleer was Onnoozele-Kinderendag een algemeen kinderfeest en 't bestaat hier en daar nog in den huiselijken kring, waar het huiskommando op dien dag door de kinderen gevoerd wordt, die men met de kleederen hunner ouders uitgedoscht ziet : de jongen met vaders grooten hoed en jas, het meisje met moeders muts en tesch. Te Eindhoven en elders ziet men ze aldus nog jaarlijks door de straten loopen en spelen. Oudtijds werden de kinderen op Onnoozele-Kinderdag in de scholen op bier of iets anders onthaald; dan moesten de meesters hen bedienen, die ook zich zelven niet vergaten. Sedert onheuglijken tijd heeft dat hier nergens meer plaats.

Van de IXe eeuw is het feest der Onnoozele Kinderen schier algemeen gevierd, totdat dwaasheden het onteerden (1).

Onze vrome voorouders hadden een aanzienlijk grooter getal heiligdagen te onderhouden dan de tegenwoordige Katholieken. Ten jare 1287 (naar den nieuwen stijl 1288) bestonden er in Limburg ongeveer 40; in 1445 en 1564 wordt er een nagenoeg evengroot aantal in oude almanakken genoemd (2). Dit getal zal in onze streek wel hetzelfde geweest zijn.

In de tweede helft der XVIIIe eeuw verklaarde de kerkelijke overheid van het vicariaat 's-Hertogenbosch verscheidene feestdagen als « afgezette heiligdagen », op welke men verplicht was mis te hooren, maar waarop het toegelaten was te werken. Ook dit gebod is alhier later opgeheven. De parochiepriesters lazen daarna deze dagen nog wel als « dag van devotie » in de kerk af, maar weldra bestond bij het volk geen onderscheid meer tusschen die en de gewone werkdagen. Het getal dagen van godsvrucht, die echter niet tot heiligdagen verheven zijn, is in den laatsten tijd met enkele vermeerderd.

(Vervolgt.) P. N. Panken.

(1) *De Kath. feestvierende Kerk in Nederl.*, bl. 5.
(2) *'t Daghet in den Oosten*, 1886.

Het Manneken in de Maan. (1)

XXXVIII.

In de omstreken van Charleroi kent men de volgende sage :

't Was in dien tijd dat men rapen begon aan te kweeken. Een zekere Bruno, een luierik en een nijdigaard, had tweemaal van dit nieuw gewas gezaaid, zonder dat er iets van uitkwam, terwijl de rapen van zijne geburen wonderwel gelukten. Hij besloot dan op zekeren nacht die vruchten te gaan stelen.

't Was pikdonker, maar nauwelijks was hij op het rapenveld gekomen, of de maan begon eensklaps helder te schijnen. Wat nu gedaan? Moeste er iemand komen, Bruno ware seffens ontdekt geweest. De dief was echter slim. Hij nam een grooten mutsaard en verborg er zich onder, terwijl hij de rapen uittrok. Zoo was hij beschermd door de schaduw die de houtbussel afwierp, en niemand kon hem zien. Maar de maan kreeg hem seffens in de oog, en verontweerdigd over de boosheid van den listigen schelm, trok zij hem naar zich toe. Nu zit Bruno in de maan met zijnen mutsaard op de schouders, dien hij veroordeeld is te dragen tot aan het einde der eeuwen (2).

Eene dergelijke sage is ook in Gelderland bekend. De oudheidkundigen houden ze voor eene mythe, die betrekking heeft op de gerechtzittingen die 's nachts in den maneschijn gehouden werden en bestemd waren om eerlooze misdaden en lage misdrijven te vonnissen. (cfr. D. Buddingh, *Het Boetregt,* f° 29.)

XXXIX.

Er was eens een kleine jongen, die stool gelijk eene ekster. Eens dat hij naar eene brave vrouw gegaan was, vond hij deze niet thuis; hij stak zijne hand in den hennennest, en nam er een dozijn eieren uit. De vrouw zag hem van verre, maar zij wist niet, dat hij heur bestolen had.

Zij trad binnen en ging naar den nest om er de eieren uit te halen, maar de nest was ledig. Nu twijfelde zij niet meer, of de

(1) Zie *Ons Volksleven,* VI, 168-171, 189-192; VII, 16-17, 79-81, 93-95.

(2) Mededeeling van den Heer Alf. Harou.

kleine deugniet had heur bestolen. Zij ging hem vinden en zeide hem :

— Gij hebt de eieren weggehaald die in den nest lagen.

— Ik! antwoordde hij, ik ben vandaag aan uw huis niet geweest.

— Kleine leugenaar, zei de vrouw, ik heb er u zien uitkomen.

— Ewel! als ik uwe eieren gestolen heb, dan wil ik in de naam zitten! Aanstonds verdween de eierdief, en 't is hij dien wij 's nachts in de maan zien (1).

XL.

In Dauphiné verhaalt men :

Er was eens een baardscheerder, met name Bazin, die zoo gierig was, dat hij gemakkelijk 'nen cent in tweeën zou gebeten hebben.

Een bewijs dat Bazin een aartsgierigaard was, is dat hij zijnen hond en zijne kat had gewoon gemaakt op strooptocht uit te gaan. En hoewel de arme beesten meer dan twintig keeren op het punt waren geweest om doodgeslagen te worden, nooit had hij er medelijden mee gehad, noch beproefd ze te verbeteren.

Ge zult dus niet verwonderd zijn te vernemen, dat in den tijd toen men de Sint-Jansvuren op de bergen ontstak, Bazin besloot het hout weg te halen, voor die vuren bestemd, om kosteloos een goeden voorraad hout tegen den winter op te doen.

Hij sloot zijnen winkel vroeger dan naar gewoonte, trok eene donkere broek aan en beklom eenen berg, waar hout voor het Sint-Jansvuur gereed lag.

Maar hij had zonder den weerd gerekend, of liever zonder het volk dat rond den brandstapel stond en vol ongeduld het ontsteken van het vuur afwachtte.

Toen klom hij op 'nen anderen berg, waar hij maar een enkelen man aantrof, die bij den houtstapel, dien hij moest aansteken, lag te slapen. Bazin meende nu ras zijne kans waar te nemen en greep de mutsaards.

Eensklaps verscheen de maan boven op den berg en slokte den gierigaard op. Waneer de maan heel rood ziet, bemerkt men er eene menschelijke gedaante in : 't is Bazin, de houtdief (2).

---

(1) PAUL SÉBILLOT, *Dix Contes de la Haute-Bretagne*, 15.
(2) *Revue des Traditions populaires*, V, 117-118.

XLI.

In zekere nachten ziet men in de vlekken der maan eene menschelijke gedaante. Zoo men wel oplet, onderscheidt men eenen man die eene gaffel of vork vasthoudt, waarmede hij struikgewas omkeert. 't Is een houtkapper, aan wien God de maan tot woning heeft gegeven en dien hij tot eeuwigdurenden arbeid heeft veroordeeld, tot straf omdat hij op 'nen Zondag had gewerkt (1).

XLII.

De Indianen van Noordwestelijk Amerika vertellen het volgende : Eens daalde de maanman op de aarde neder om een schoon meisje te rooven, en vroeg water aan heure moeder. Deze zond hare dochter naar de bron om water, maar nauwelijks had het meisje den voet buiten de deur gezet, of de maanman greep haar vast en voerde haar met zich in de hoogte. Het meisje kan men nog heden in de maan zien (2).

Jozef Cornelissen.

Grappen en Kluchten.

6. Sint-Job van Mariekerke.

Den tweeden of den derden Zondag van de maand Mei viert men te Mariekerke het feest van Sint-Job, den patroon dier parochie. Zeker jaar — 't is al lang geleden — was het beeld van Sint-Job — ik en weet niet om welke reden — naar Brussel gedaan en kost tegen den feestdag van Sint-Job nog niet terug zijn. Wat verzonnen? Het feest uitstellen en wou de pastoor niet; het volk hield er te veel van ; maar als het beeld in de kerk niet stond, was er toch ook aan het feest iets te kort. Na rijpen overleg, maakte de pastoor zijn plan aan den koster bekend :

« We zullen » zeide hij, « Kobeken uit de geburen eens aanspreken en hem vragen, of hij Sint-Job niet zou willen verbeelden. »

Kobeke trok zeker iet of wat op het beeld, maar daarom en was hij toch geen heilige. De koster stemde toe en Kobeke wierd ontboden. « Kobe, zei hem de pastoor, we zitten in nood; Sint-Job kan

(1) *Mélusine*, II, 403.

(2) F. Boas, *Sagen der Indianer in Nordwest-Amerika*.

hier den naasten Zondag niet zijn; zet gij u op zijnen troon ».

Kobeke krabde eens achter zijn ooren, en den pastoor beziende, zeide hij :

« Wel ja, maar dan moet ik een kleed aanhebben lijk dat van St-Job en daarbij moet ge mij zestien en halven drinkgeld geven. » « Is 't anders niet? zei de pastoor; dit zult ge hebben. » 's Zondags morgens stond onze held al op zijnen troon te prijken met neergeslagen oogen en bleek gezicht. In den eersten ging alles goed; tusschen vroegmis en hoogmis kwam St-Job al eens van zijnen troon om wat te eten, en als de eerste menschen naar de hoogmis kwamen, stond hij daar weeral lijk een heilige. Nu liep de klucht zoo goed niet af; want op 't leste van de hoogmis begonnen de brandende waskeersen zoodanig te druppelen dat Kobeke geheel zijne hand verbrandde.

« Ai! ai! riep hij eensklaps zonder nochtans te bewegen, — en hij zou er al geerne af gesprongen hebben.

Nu stak elkeen den kop omhoog om te weten wat er gaande was; maar vermits de koster op Kobeken teeken deed van nog wat geduld te hebben, zoo liep alles nog al goed af. Maar de nieuwe heilige had nog veel af te zien, totdat eindelijk de koster de keersen kwam uitdooven en den armen duts wat tusschenpoos gaf. Kort na de hoogmis, ging de processie uit en Sint-Job was gewoon meê te gaan. Daar kwamen dan vier struische visschers af, grepen de draagbaar van St-Job vast en zoo trok Kobeke op zijnen troon glorieus de kerk uit om in de processie gedragen te worden.

Daar kreeg Sint-Job veel beziens; maar het ergste van al was dat hij zich niet kost stilhouden, wijl de dragers lastig op den hobbeligen weg voortstrompelden. Daarbij stak de zon zoo geweldig dat het zweet zijn lijf afliep. Door den duur wierd de heilige het spel moede; hij sprong onderwege van zijnen troon in een korenveld en ijlde huiswaarts. Als de processie nu terug in de kerk kwam, was Mariekerke's patroon niet meer te zien; de troon stond ledig en op minder dan één uur tijds was de anders zoo veel bezochte kerk, ledig. Van dien dag af zingt men — om die van Mariekerke eer aan te doen! — het volgend rijmken :

Kobeke sprong van zijnen toren
In 't koren
En had zijn ôren (oorden).

Alf. J. C.

*
* *

In eene variante van dit zeer verspreide sprookje, is er spraak van eene vrouw, die in de processie voor Lievevrouwebeeld moet dienen, en wier kaken men allebei met... siroop besmeerd heeft, om den blos weer te geven, die de wangen van het beeld versierde. In den beginne gaat alles naar wensch : de heilige houdt zich goed en vertrekt geen spier. Zoo komt de processie zonder ongeval in het veld, maar eensklaps laat het beeld een pijnlijken schreeuw, springt van zijnen troon en zet het op een loopen, tot niet geringe verbazing en ontsteltenis van het volk, dat aan een mirakel geloofde. Wat was er gebeurd? Eenige bieën en wespen, aangelokt door den zoeten geur van den siroop, waren er gretig op komen aanvliegen en hadden hunnen angel in de wangen der vermeende Lieve-Vrouw gedreven, zoodat deze, om de pijnlijke steken der lastige insecten te ontkomen, haar behoud zocht in eene spoedige vlucht.

(Kempen.) J. C.

De Haan en de Hen.[1]

(Vervolg.)

Volksraadsels.

1. Waarom staat er een haan op den toren en geen hen? — Antw. Omdat de eieren zouden breken. (*Kempen.*)

2. Waarom doet de haan zijn oogen toe als hij kraait? — Antw. Omdat hij zijn liêken van buiten kan. *(Id.)*

3. Waarom pikt de haan in de pan? — Antw. Omdat hij niet lekken en kan. (*Id.*)

4. Waarom trapt de haan over 't karspoor? — Antw. Omdat het te wijd is om achterom te gaan. (*Id.*)

5. Waarom heeft Sinte-Peeter 'nen haan bij hem? — Antw. Om te kraaien.

Waarom moet die haan kraaien? — Antw. Omdat Sinte-Peeter 't niet en kan. (*Antwerpen.*)

6. In 't jaar . . . . zal er een ter wereld wandelen, barrevoets en blootshoofds, hij zal bloedige teekens op zijn hoofd hebben die hemelwaarts zullen rijzen, zijne kleederen zullen van allerhande kleuren zijn, hij zal niet eten als 't gene hij van de menschen krijgt

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, 193, 226,; VI, 165, 218.

en op de aarde vindt, geld en goed bemint hij niet, en goud en zilver zal hij met de voeten treden. — Antw. De haan. (AM. JOOS, *Raadsels van het Vlaamsche Volk*, bl. 57.)

7. Op het einde der jaren '80 zal er een profeet geboren worden die nooit van eene moeder zal geboren zijn. Zijne kleederen zullen niet van menschenhanden gemaakt zijn. Hij zal eene roodvurige muts dragen, 'nen mond van hoorn, 'nen baard van vleesch. Op zijn geroep zullen deuren en vensters opengaan, en de dooden zullen verrijzen. Dan zal de Heer komen en zeggen dat de dag nabij is. — Antw. De haan. (*Ibid*, bl. 57-58.) J. C.

8. Ik ben koning en heb geene kroon; ik ben goede zanger en ken geen muziek; ik heb sporen en ben geen ruiter; ik heb veel vrouwen en ben niet getrouwd. — Antw. De haan. (*Questionnaire de folkl. wallon*, bl. 116.)

9. Hij is niet van vorstelijke afkomst, en toch draagt hij eene kroon; hij is geen galeislaaf en toch draagt hij boeien aan de voeten; hij is geen trompetter en toch trompet hij den dag uit. — Antw. De haan. (*Slavisch raadsel.*) Alfried HAROU.

Oude luimige Grafschriften.

Onze voorvaderen waren niet altijd zeer ernstig in hunne grafschriften. Als een bewijs daarvan laten wij er hier eenige volgen, getrokken uit het te Keulen bij J. Kalcoven in *1645* gedrukte werkje : « *Epitaphia joco-Seria.... Franciscus Swertius. Antverp. posteritati et urbanitati collegit.* » — Wij kiezen natuurlijk die welke in de volkstaal zijn opgesteld; want het boek heeft 323 bl. klein-8°, en bevat grafschriften in verschillende talen, vooral in 't Latijn. Slechts de 25 laatste bladzijden zijn in 't Vlaamsch.

Van Christoffel Hagenbuch.

Hier leyt genagelt in een kist,
't Lichaem van eenen Alchimist,
Een die syn jaren heeft versleten,
Om verborgen wetenschap te weten,
Hy ghinck wt Paracelsus boecken,
Den Steen der Philosophen soecken,
En creech op 't lest den Steen gewiss,
Want hij daer van gestorven is.

—

Van eenen wtgelopen Moninck.

Hier leyt *Joannes*, te voren broer *Jan*,
Als hy noch droech seyn geschoren cruyn,
Maer hy wert gereformeert in een ander man,
Alleen met 't hangen van de cap op den tuyn,
Hy trouwde *Catharinam*, te voren suster *Trynken*,
Hy leefden als een Verken, en starf als een Swynken.

—

Van sekere juffrou die veel claps hadde.

Hier swycht sy stille, die eertijds veel plach te spreken,
Want andere syn nu besich met hare gebreken.

—

Van Jan de Kalf.

Hier hefft de doot gemact het leven quyt,
Van *Jan de Kalf*, al lanck voor synen tyt,
Och Doot, ghy waert daerin een felle beest,
Want mettertyt hy waer een Os geweest.

—

Hier leijt begraven door des doots bedrijff,
Die ontlast socht te wesen van een quaet wijff,
Maer d'apostill was contrair gegheven,
Want hy quam te sterven, en sij bleef in 't leven.

—

Van Jan de Coninck.

Aenschouwt doch op wat slechte manier,
Een Coninck leyt begraven hier,
Die nochtans Coninck was geboren,
Gelyck sijn vader hem te voren,
Maer wildy weten waer dat 't hem stack,
Dat hem maer een Coninckryck gebrack
Want noch den vader, noch het kindt,
Was newers Coninck van, dan wint.

—

Van eenen horlogiæ maecker.

Hier leyt begraven, die 't begheert te weten,
Een die de passen des tijts wilde meten,
Maar (och armen) de maet en heft hy niet gecregen,
Want den tijt liep door, en hy storff onder wegen.

—

Hier onder andere vrouwen en mans,
Leyt oock begraven meester *Hans*,
Door oorsaeck dat hy sterven most,
Als hy niet langer leven en cost.

—

Drinck ick, leser, soo bederff ick,
En drinck ick niet, soo sterff ick,
Tis beter gedroncken en bedorven,
Dan niet gedroncken en gestorven,
Och Heere wilt mynder ontfermen,
Al ligg' ick hier met volle dermen.

—

Van eenen quacksalver.

Hier hebben se (ach armen) in der Aerden gesteken,
Een die const genesen alderhande gebreken,
De Doot dit wetende, spelden hem een pert,
En stack den pyl hem subytelyck in 't Hert.
Dit deed sy soo behendich, listich en ras,
Om te thoonen constiger als de Meester was.
Ick stae in tweyffel, in tweederley saken,
Oft de Meester in tys van salff cond' geraken,
Oft dat hy wel wist Remedie in der noot,
Tot allerleyd dinghen, wtgenomen de doot.

—

Hier leyt begraven, *Wouter van Wyck*,
Hy leefden Geus, maer sterf catholyck,
Wt vrees die hy had van den Hemel te derven,
Door Geus te leven, sonder Paeps te sterven.

—

Och lieve leser ten is gheen jock,
Hier leyt begraven *Coenraet de Cock*,
Hy cockten velderley leckere beten,
Maer de Wormen hebben hem rouw opgheten.

—

Hier leyt begraven *Simon van Soeten*,
Gebaert tot aen den buyck, en gebuyckt tot aen de voeten.

—

Peter in de Byl met eenen kop vol muysenesten,
Die leyt begraven hier, namelyck aan 't Stadts vesten,
Syn gelooff en syn leven is geweest sonder loff,
Daerom oock syn Begraefnis buyten kerk en kerckhoff.

—

Van eenen Coster.

Hier leyt begraven *Matthys van den Tepel*,
Hy leefde van de Clock, en stierff van de klepel.
=| *Door lanckheyt van tyde was hem de klepel op 't Hooft gevallen* |=

—

Van Hans de Wachter.

In de Vier Winden heeft gewoont *Hans de Craeker*,
Hy geleke seer wel tot eenen Blaesbalckmaecker,
Synen eygen naem was *Hans de Wachter*,
Hy blaesden soo veel van voor als van achter,
Hier rust hy nu, en leyt sonder Windt,
Leser die dit leest, tot sterven u versint.

—

Van eenen Medicyn.

Hier leyt gewentelt in der Aerden Schoot,
Den vrient van de sieckte, en vyandt van de doot.

—

Van Cool den Sot. 't Antwerpen.

Hier leyt Cool den Sot onder des' pomp begraven,
Die daer wou ligghen om hem nae syn doot te laven.

—

Volgens lijst aan 't hoofd van 't werkje geplaatst, heeft Swertius die grafschriften verzameld uit de werken van bekende schrijvers en geleerden waaronder : Ortelius, Mireus, Erasmus, Erycius Puteanus, Justus Lipsius, Pontus Hentherus, etc. etc.

F. L.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

14. (49.) Eikevliet : De « Groote Suite ».

Op bl. 192, 5e jaargang van « Ons Volksleven », leest men : « Eikevliet heeft de « eer » genoten den staf van het fransche leger van Louis XIV te herbergen ; in de nabijheid ligt nog het gehucht *Souvegour* waar de *Sauvegarde* lag ; maar de *groote Suite* was te Eikevliet ; daarvan die naam, waarschijnlijk omdat er op die « eer » destijds veel geboft werd. »

Eikevliet was steeds een gehucht of dorp der gemeente Hingene. Welnu, toen wij ons met de *Geschiedenis der gemeente Hingene* bezighielden, waren wij zoo gelukkig niet genoemde bijzonder-

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, 132-135, 152-153, 189-192, 215-216, 228-229 ; VI, 90-91, 167-168 ; VII, 9-14, 89-92.

heden aan te treffen, en vermits wij nog steeds opzoekingen doen, zouden wij eene levendige dankbaarheid betuigen aan hem, die ons konde bewijzen dat de staf van Lodewijk XIV inderdaad te Eikevliet heeft geherbergd en zijne sauvegarde in een naburig gehucht legerde. Al de krijgskundige feiten, door ons opgezocht en hier onder dien grooten vorst voorgevallen, vindt men in Hingene's geschiedenis vermeld, bl^{n} 214 tot 226.

Nu onze persoonlijke zienswijze over de uitdrukking *groote suite*, die men veranderd heeft in *groote zwied*.

Eikevliet, een nijverig, dichtbebouwd en voordeelig gelegen dorp op een bevaarbaar water, heeft slechts 600 inwoners. De bevolking leefde er steeds in eenen betrekkelijken welstand. Men telt er niet min dan twaalf huizen met een verdiep, en eenigen houden er koets en paard. Hieruit volgt dat dit dorp, alhoewel klein, zich boven andere, soms veel grootere dorpen kan verheffen als het er op aan komt van sier te maken, feest te houden, per koets uit te rijden of iets in te richten. Voeg daarbij dat de Eikevlietenaars uitermate spotachtig zijn, zoodat zij niet alleen beneden, maar ook door velen veracht worden, en men dikwijls hoort :

« 't Is een(en) van Eikevliet. »

« Eikevliet,
» Groote zwied,
» Ze hebben 'nen toren en ge ziet hem niet. »

« Eikevliet,
» Vol glorie,
» Ze hebben klokken maar geenen tore(n). »

Hun kerktoren is inderdaad laag, doch belangrijk genoeg, uit een bouwkundig oogpunt beschouwd.

Of nu op de « eer » van eenen staf te herbergen, destijds veel geboft wierd, daaraan twijfelen wij grootelijks. Immers de Franschen verrichtten hier zeker niet veel goeds, het inkwartieren van krijgsvolk gebeurde toen zeer dikwijls, men was het meer dan beu, en om er bevrijd van te blijven, deed men al wat mogelijk was. Branden, plunderen en rooven was toch zoo aangenaam niet om dulden. Men zag liever de hielen dan de teenen der soldaten, al waren het dan ook de gespoorde hielen van eenen Lodewijk XIV of die van zijnen schitterenden staf.

L. MEES.

15. (50.) Nog over : « Ze komen van achterna gelijk die van Heist. »

In de 5e aflevering van dezen jaargang wordt bescheed gevraagd over den oorsprong en de beteekenis van het gezegde : « *Ze komen van achterna* (niet van *achteraan*) *gelijk die van Heist.* » — In den derden jaargang, 9e aflevering, bladz. 106, heb ik daarover het volgende aangeteekend :

« Te Heist-op-den-berg en in de omstreken bestaat de zegging : *Ze komen achterna gelijk die van Heist.* Die spreuk wordt dikwijls op de Heistenaars toegepast. Oude lieden zeggen dat die van Heist een in aftocht zijnde leger *Turken ?* van achterna liepen tot Grobbendonk en het aldaar gansch versloegen. De Turken verloren in dien slag *hunnen gouden God.* Was dit misschien eene krijgsbende van Spaansche soldaten of oproerlingen tijdens de beroerten der XVIe eeuw?.... Ofwel van vroeger dagteekening, een invallend leger der Noormannen? In eenen charter van Jan III, hertog van Brabant, van 1340 leest men : De heeren van Grimbergen hadden het *voorvechten* (eerste aanval en eerste rangen) en ook de *achterwacht,* en moesten geen schildwacht doen. Behoorden de Heistenaars in oorlogstijd misschien tot eene dezer leste afdeelingen ? Wie weet er iets meer van ? »

De heer J. Cornelissen heeft daarop geantwoord in nummer 12 van denzelfden jaargang, dat een geboren Heistenaar hem verzekerd had, hetwelk ik ook kan bevestigen, dat hij er dikwijls had hooren bijvoegen : *maar 't was tot hun' schand niet.* Daaruit zou dus klaar blijken dat de volksoverlevering naar alle waarschijnlijkheid wat het feit aangaat, waarheid bevat, daar het onderhavig gezegde zeer oud is.

Frans ZAND.

Het groeten bij verschillige Volkeren.

Bij alle volkeren is het groeten in eere, zelfs bij de minst beschaafde; zoodanig zit het in de natuur van den mensch vriendschap of eerbied te betoonen aan de lieden, die men tegenkomt of bezoeken gaat.

De manieren van groeten verschillen van land tot land en

gelijken weinig op elkander. Laat ons eens zien hoe volgens de beste reisbeschrijvingen, dit bij eenige volkstammen van Azië en Afrika gedaan wordt.

De groet van eenen Japaner bestaat in het uitdoen van eene zijner muilen; hij doet ze alle twee uit, waneer hij een huis binnentreedt.

De inwoners der kusteilanden van China nemen den voet of de hand van den persoon, dien zij willen eeren, en wrijven er mede op hun aangezicht.

Men handelt omtrent op dezelfde wijze in de Dieplood-eilanden : daar zet men den linkervoet op den schedel.

De inboorlingen van de Philippijnen neigen met het voorhoofd tot dicht bij den grond, terwijl zij hunne handen op de wangen houden en een been uitsteken.

In het zuiden van het Hemelsch Rijk richt men elkander de volgende woorden toe : « y a fan » hetgeen beteekent : hebt gij uwen rijst geëten?

Als Chineezen van den ouden stempel elkaar, na eene lange scheiding, ontmoeten, dan vallen zij tegelijk op de knieën, buigen hun gelaat naar den grond, werpen vervolgens het lijf achteruit terwijl zij de oogen puilend naar den hemel wenden, en beginnen luid in de handen te klappen. — Bij de Chineezen gebruikt men een ongelooflijk getal plichtplegingen; buigingen, knievallen, aanspraken, alles is er nauwkeurig bepaald voor iedere gelegenheid. De inwoners, die aan het Hof moeten verschijnen, zijn verplicht zich drie dagen lang in het groeten te oefenen.

In het zoogenaamde gelukkig Arabië, is er eene streek, waar de menschen geen beter middel gevonden hebben om de vreemdelingen vriendschap te betuigen, dan een hunner aderen te openen en hen het bloed, dat er uit springt, als een drank aan te bieden.

In Nieuw-Guinea bestrooit men het hoofd, van diegenen welke men wil groeten, met de eerste de beste stof, die onder de handen valt...

Bij de Turkomannen is er een stam waar, als twee opperhoofden elkander van verre zien aankomen, deze op hunnen buik beginnen te kruipen en elkander omhelzen als ze bijeen gekomen zijn.

Eindelijk, bij de inwoners van het eiland Otahiti in Polynesië,

drukt men elkander de handen terwijl de neuzen in aanraking komen. J. C.

*
* *

De *Duitschen* zeggen : Hoe vaart gij ? — de *Engelschen :* hoe doet gij ? — de *Spanjaards :* hoe houdt gij u ? — de *Bohemers :* hoe hebt gij u? — de *Franschen :* hoe draagt gij u ? — de *Chineezen :* hebt gij uwen rijst geëten ? — de *Egyptenaars :* hoe zweet gij ? (Eene droge huid is de eerste voorbode van eene doodelijke ziekte).

De *Laplanders* drukken de neuzen tegen elkander.

De *Agreers* blazen elkander in het oor.

De eilanders van *Patras* wrijven den voet van dengene dien zij willen groeten, over hun aangezicht.

De *Congolanders* groeten u al zeggende : *Mboté,* hetwelk een groet van vrede is.

De *Araben* zeggen : *Las salam aleik,* hetgeen beteekent : ik groet u. Daarvan het Fransch w. *salamectes* = buiging.

De *Chineezen* zeggen ook al groetende : Waar gaat gij ? Hoe oud zijt gij ? Hoe heet gij ?

Groet van twee *Mesayas-Indianen* (Brazilië) :

« Dezen nacht heb ik van apen gedroomd, » zegt de eene.

« Ik van vledermuizen, » antwoordt de andere.

Alfried Harou.

Uit de Kinderwereld.

Een Kaartspel.

Straatjongens spelen doodgeerne met de kaarten, dat is bekend; en dat zij gewoonlijk niet veel te verspelen hebben, dat is niet minder waar.

Edoch, als men met de kaarten speelt, moet dit toch voor iets zijn, en onze jongens, die meer op straat dan in huis leven, weten zich al licht uit den slag te trekken.

Daarover wil ik iets vertellen.

Te Antwerpen moest (1) degene, die verloor, eene kaart zeg-

(1) Ik schrijf *moest*, omdat ik niet weet, of het heden nog zoo gebeurt : immers, ik vertel slechts voort, wat mij is medegedeeld.

gen, en dan in het midden van den kring op handen en voeten gebukt liggen.

Als de ongelukkige jongen de aangeduide houding had aangenomen, werden de kaarten goed dooreen geschud en één voor één omgekeerd.

Dit ging nochtans niet te rap, want bij iedere kaart werd een versje of zoo iets opgezegd, terwijl ieder speler op den rug van den verliezer met de vuist de maat doffelde.

Was het een *aas* dat voorkwam, dan zong men :

« Hansken Van Tichelen,
Dat schelmken, dat diefken,
Dat zuipt alle dagen
Zijn buiksken zoo vol,
Dat 'em (hij) rolt van de trappen
Lijk 'ne suikeren bol ;
Dan zit 'em aan het tafeltje,
Dan krijgt 'em een stukske wafeltje,
Dan krijgt 'em een stukske koek,
Met nen stamp onder z'n broek ! »

Was het een *heer,* dan klonk het :

« Heer ! Heer !
Schatrijk ! — en dan niet meer ! »

Was het eene *vrouw* :

« Wijs poezeken ! »

En dan streken de winners met hunne twee handen gelijk over de wangen van den gebukten jongen.

Was het een *zot,* dan ging het :

« Weg, zot ! »

En terwijlen werd de verliezer langs alle kanten gestooten.

Was het eene *tien* :

« Tien, tien,
Dobbele tien,
Drijmaal vijf is vijftien !

Was het eene *negen* :

« Negen, negen,
Hadde gezwegen,
G'hadt een kerstekind gekregen ! »

Was het eene *acht* :

« Acht, acht,
De boeren trokken de wacht,
In het midden van den nacht ! »

Was het eene *zeven*, dan werd het versje van de negen herhaald :

« Zeven, zeven,
Hadde gezwegen, enz.»

Werd nu de kaart, door den verliezer aangeduid, omgekeerd, dan moesten de winners fluiten, of de verliezer trok dengene, die vergeten had te fluiten, zoolang met zijn oor, totdat hij gefloten had (1). J. F. VINCX.

Vragen en Aanteekeningen.

5. (91.) **Menschenoffers bij het leggen eener brug.** — In Bosnië heerscht een oud bijgeloof, dat eene brug niet te vertrouwen is, wanneer niet een menschelijk wezen levend in een der pijlers gemetseld is.

Bij het leggen van eene brug over de Save bij Orazěka werd dit bijgeloof verlevendigd en men vertelt, dat de Zigeuners gestolen kinderen aan de bouwmeesters dezer brug verkoopen om ze in een der pijlers te metselen.

Op enkele Zigeuners wordt reeds eenigen tijd jacht gemaakt.

(Uit de dagbladen.) J. B. V.

6. (92.) **Zonderlinge begrafenis.** — Te Praag in Bohemen, heeft eene zonderlinge begrafenis plaats gehad.

Eene jonge amazone, Goutto, deelmakende van eene troep Dahomeyers, die in 1892 Europa doorreisde, overleed te Praag en werd aldaar, volgens de gewoonten van haar land, begraven.

De kist, met goudkleur beschilderd en in het pathologisch gesticht tentoongesteld, was open en men zag het lijk der amazone liggen, gekleed in haar schoonste krijgsgewaad. Hare wapens lagen naast haar.

De begrafenis begon ten 1 uur juist; geheel de troep, bestaande uit 16 amazonen en zes krijgslieden, schaarde zich, met de wapens in de hand voor de kist. Goumma, de bevelhebster der amazonen, trad vooruit tot bij de kist, knoopte eenen zakdoek rond het hoofd der doode, en rukte dan een stuk van het kleed om er de voeten van het lijk in te wikkelen.

(1) Medegedeeld door H. P., onderwijzer te Antwerpen.

Intusschen voerden de Dahomeyers wapenoefeningen uit, terwijl zij gedurig huilden en klaagden; zij trokken daarna voorbij de kist terwijl zij de overledene vaarwel toeriepen, volgens den ritus van hun land.

De kist werd dan op eenen lijkwagen gezet en naar het kerkhof gebracht. Er was een graf gegraven in het niet gewijde gedeelte. De Dahomeyers schaarden zich in het ronde en alvorens de kist in het graf te laten, sprak de broeder der overledene eene lange redevoering uit, waarin hij zegde dat de wetten van het « barbaarsch » land, waarin zij zich bevonden, hen verboden de plechtigheid als naar gewoonte te voltrekken, 't is te zeggen onderweg bloemen te werpen en geweerschoten te lossen.

De kist werd daarna in de aarde gelaten en door de Dahomeyers met aarde en steenen toegedekt. Zij verlieten slechts het kerkhof, nadat de grafmaker het graf verder gesloten had.

(Uit de dagbladen.) J. B. V.

7. (93.) **Bijgeloof bij ongeloovigen.** — Als bewijs der stelling, dat de ongeloovigen het bijgeloovigst zijn, vinden wij het volgende vermeld :

Crispi, eerste minister van Italië, draagt steeds eenen tak koraal in zijnen zak, om zich tegen het kwade oog te beschutten, en hij bediende er zich van in de Kamer, als amulet tegenover de oppositie !!

Een Romeinsche journalist verhaalt, dat hij verleden jaar, ter gelegenheid van de plechtigheden te Palermo, daar met verscheidene collegas in een hotel logeerde.

De verslaggever van een liberaal, anti-clericaal blad, die aanhoudend den spot dreef met de katholieke gebruiken, durfde op zekeren morgend zijne schoenen niet aantrekken omdat hij den koraaltak niet bij zich had, waarmeê hij bezweeringsfiguren binnen in zijn schoeisel moest teekenen, om zich te vrijwaren tegen de hemel weet, welk ongeluk!

(Uit de dagbladen.) J. B. V.

8. (94.) **Een Wonderdokter in Holland.** — Van tijd tot tijd hoort men in Nederland nog zonderlinge staaltjes van bijgeloof.

Iemand uit de gemeente Vlachtwedde, lijdende aan eene breuk, hoorde van eenen wonderdokter te Midlaren, die raad wist voor

alles en nog wat. De afstand van tien uren werd te voet afgelegd. Aanstonds toen de zieke ter bestemder plaatse aankwam, zou de op ratie beginnen. De kunstbewerking was echter bijzonder eenvoudig en volstrekt niet levensgevaarlijk. De wonderdokter nam drie verroeste spijkers en sloeg ze met den punt in eenen boom. De taak van den lijder was nu die spijkers tot den kop in den boom te slaan en daarmee was alles afgeloopen. De « dokter » verzekerde stellig, dat de breuk na een jaar genezen zal zijn. De doktersrekening bedroeg één gulden.

(*Uit de dagbladen.*) J. B. V.

9. (95.) **De echtscheiding bij de Chineezen.** — Bij de Chineezen heeft de echtscheiding dikwijls plaats. Er bestaat reden tot echtscheiding : 1° wanneer de vrouw hare schoonouders beleedigt; 2° wanneer de vrouw jaloersch is, want volgens het chineesch recht maakt de jalouzie krankzinnig en met een krankzinnige kan men niet leven ; 3° wanneer huiselijke oneenigheden tusschen man en vrouw de geburen lastig maken. In 't laatste geval kan echtscheiding aangevraagd worden, zonder dat de echtgenooten er zelf iets van weten.

Onmogelijk is de echtscheiding, als de vrouw voor haar huwelijk in haar eigen onderhoud heeft moeten voorzien of wanneer de man arm is geweest en door zijn huwelijk rijk is geworden. Confucius zegt : « Het woord van den man gelijkt op het kraaien van den haan, die het morgenrood verkondigt; maar het woord der vrouw is als het kakelen der hen, die den geheelen dag klokt; haar klokken heeft geene beteekenis. »

Weinig galant Confucius!

(*Uit de dagbladen.*) J. B. V.

10. (96.) **Bijgeloof en Misdaad.** — In de meeste in de nabijheid van water gelegen dorpen in Rumenië, bestaat nog het gebruik, in tijd van buitengewone droogte, eene uit klei gevormde pop door de dorpsjeugd in 't water te doen werpen. Dit gebruik heeft tot eene misdaad aanleiding gegeven, die over eenige dagen voor de rechtbank van Jaasy is behandeld.

Aangeklaagd waren twee knapen, de nauwelijks 6jarige Langa, en de eenige jaren oudere Ciopanu. Door hen en de andere jongens van het dorp, was tijdens de droogte in den afgeloopen

zomer weer het bijgeloovig gebruik uitgevoerd. Toen dat echter geen gevolg had, ontstond in de beide knapen het denkbeeld, dat het verdrinken van een wezenlijk levend kind, toch veel meer invloed op den regen zou uitoefenen als het verdrinken eener pop in klei.

Onbewust waren de kinderen in hun bijgeloof terechtgekomen op het denkbeeld der menschenoffers, dat zeker de oorsprong is van het gebruik der poppenverdrinking, en waardoor de heidenen de vergramde watergeesten meenden te kunnen bezweren.

Ongelukkiglijk hebben die jonge fanatiekers van het bijgeloof ook hun denkbeeld uitgevoerd, en een tweejarig kind in het meer Seric verdronken.

Waarschijnlijk zou zulks nooit zijn uitgekomen, maar toen men de verdwijning van het kind vaststelde, herinnerde zich iemand het laatst in gezelschap van Langa en Ciopanu gezien te hebben. Ondervraagd, bekenden beiden en verklaarden waarom zij het gedaan hadden.

De jongste knaap werd aan zijne moeder teruggegeven, met bevel hem huiselijk te tuchtigen; de andere, Ciopanu, zal een jaar opgesloten blijven en de ouders der beide kleinen moeten aan de ouders van het verdronken kind 200 fr. betalen.

(*Uit de dagbladen.*) J. C.

11. (97.) **De Torenblusschers van Neerpelt.** — De Mechelsche maanblusschers, alsook de muggenblusschers van Peer, zullen in hunnen schik zijn : zij zijn het nu niet meer alleen die den naam van blusschers verdienen. De Neerpeltenaren hebben daarop een dubbel recht. In het jaar 1892 hebben zij inderdaad hunnen toren van het vernielend element gered, en dinsdag morgend was wederom de heele gemeente in rep en roer. De toren stond wederom in brand.

De brandweer was al op de been, en men was zelfs van voornemen die van Overpelt ter hulp te roepen, wanneer iemand zijn bril opzette en bij nader onderzoek bespeurde dat de vuurgloed boven den toren voortgebracht was door een groote biënzwerm, die rond zijn afgebrand toppunt zweefde.

(*Uit de dagbladen.*) J. B. V.

12. (98.) **De « Vlucht » en de « Slagvelden ».** — De weg die bezijden den noorderkant van het « Hoogbergbosch » te Heyst-op-den-Berg loopt met de weinige huizen, die men daar aantreft, noemt men de « Vlucht » en eene groote streek land lageraf gelegen de « Slagvelden ». In den mond van het volk bestaat de legende dat daar vroeger een groote veldslag geleverd is en dat de overwonnelingen langs dien weg de vlucht hebben genomen.... Wie weet daar iets meer van? Frans ZAND.

13. (99.) **Het eerste Bloemeken op een graf.** — In Burgondië gelooft men algemeen dat het eerste bloemeken welk op een graf ontluikt, de kracht bezit van aan den persoon die dit plukt en bewaart, dezelfde liefde en genegenheid voor den doode te doen behouden die men er gedurende het leven voor gehad heeft en nooit deze liefde te laten verflauwen. Wederzijds zal den afgestorven persoon ook dezelfde liefde voor den nog levende blijven koesteren. Frans ZAND.

Ontvangen Boeken.

EDM. GEUDENS. — **Het Antwerpsch Knechtjeshuis sedert zijn voorhistorisch tijdperk tot op onze dagen.** — Antwerpen, L. De la Montagne. 1895. — Zwaar boekd. van 417-CVI bldz. 8°, versierd met 6 platen. — Prijs : 10 fr.

ALF. GOOVAERTS. — **Het beleg van Leuven in 1635, door een' ooggetuige.** — Gent, A. Siffer. 1895. — Vlugschr. van 11 bldz. 8°. (Overgedrukt uit de *Dietsche Warande*)

DAVID MAC RITCHIE — **Fians, Fairies and Picts.** — London, Kegan Paul, Trench, Trübner & C°, Ltd. 1893. — Fraai bd. van 78 bl. 8° met 22 pl. en fig.

ALCÉE FORTIER, D. Lt. **Louisiana Folk-Tales in french dialect and english translation.** — Boston & New-York, published for the American Folk-Lore Society bij Hougton, Mifflin & C°. 1895. Fraai bd. van XI-122-6 bl. 8°.

PAUL SÉBILLOT. — **Légendes et Curiosités des Métiers. X. Les Charpentiers et les Menuisiers.** — Paris, E. Flammarion. — 32 Bldz. gr. 8° met 11 pl. en fig. Prijs : 0,50 fr.

EDWARD POFFÉ. — **De Gilde der Antwerpsche Schoolmeesters van bij haar ontstaan tot aan hare afschaffing.** — Antwerpen, H. et L. Kennes. 1895. — Schoon bd. van 167 bl., titel zwart en rood.

LEOP. MEES. — **Geschiedenis der gemeente Hingene met uitbreidingen en bewijsstukken.** - Gent, I. van der Poorten. — Zwaar bd. van VIII-480 bl. gr. 4°, versierd met 20 kaarten en steendrukplaten. Prijs : 6 fr.

Ad. Reydams. — **Moll. Festival 23 Juni 1895. Hulde aan de 73 deelnemende Maatschappijen. Herinnering.** — Mechelen, L. et A. Godenne. Vlugschr. kl. 8° met eene plaat van A. Geudens. *('t Vervolgt.)*

Inhoud van Tijdschriften.

The Journal of American Folk-Lore. Vol. VIII-January-March, 1895. N° XXVIII. — Sixth annual meeting of the American Folk-Lore Society. — Theories of diffusion of folk-tales (W. W. Newell). — Burial and holiday customs and beliefs of the Irish peasantry (Fanny D. Bergen). — Weather signs from Connecticut (Emma Bockus). — Notes on the dialect of the people of New-Foundland (George Patterson). — The folk-foods of the Rio Grande Valley and of Nothern Mexico (John G. Bourke). — Memoirs of the American Folk-Lore Society. — The porta magica, Rome (Henry Carrington Bolton). — In memoriam. — J. Owen Dorsay (W. J. Megee). — Folk-lore scrap-book. — Notes and queries. — Local meetings and other notices. — Bibliographical notes. — Books.

Vol. VIII-April-June, 1895. N° XXIX. — The interpretation of folk-lore (J. W. Powell). — Plantation Courtship (W. W. Newell). — The droquoian concept of the soul (J. N. B. Hewett). — A note on ancient Mexican folklore (Zelia Nuttal). — Kwapa folk-lore (J. Owen Dorsey). — The destruction of the Tusayan monsters (J. Walter Fewkes). — What do Indian mean to do when they sing, and how for do they succed? (John Comfort Fillmore). — English folk-tales in America (L. Conaut). — The game of Goose. (Henry Carrington Bolton). — Folk-lore scrap-book. — Notes and queries. — Local meetings and other notices. — Bibliographical notes. — Books. — Notes on publications received. — Publications received. — Journals.

Revue des Traditions populaires, X, 7. — Contes du pays de Gaza (Sud-est africain (E. Jacottet). — La mère et la fille. I-II (J. Tiersot et J. de Laporterie). — Les Métiers et les Professions. LI. Proverbes flamands et hollandais (A. de Cock). — LII. Ouvriers de fabrique et ouvriers du dehors (P. S.). — LII. Les ouvrières de fabrique (A. Harou). — II (suite) Blasons de métiers (A. Ferrand). — VII. Jeux de métiers (suite) (A. Harou et L. Morin). — Les Montagnes. I-VIII (A. Harou).— Contes de l'Extrême-Orient, XXVII-XXVII (R. Basset).— Poésies sur des thèmes popul. XXVI (O. de Gourcuff).— XXVI (Ch. Canivet). — Folk-Lore polonais : a) Théogonie et Cosmographie du peuple ukraïnien (M. de Zmigrodski). -- Traditions féroïennes. IV-V (R. Pillet). — VI. A propos de Faeroër (H. Labonne). — Les Animaux du diable. I-II (A. Certeux). — Nécrologie. — Bibliographie. — Notes et Enquêtes.

La Tradition, VIII-IX, 1-2. Un récent travail de M. Soumtzoff (S. Solovioff.) — Folklore polésien, I (Mme E. Jelenska).— Les animaux qui nourissent miraculeusement (Bérenger-Féraud). — Chansons du Quercy. XL (F. de Beaurepaire). — Folkloristes contemporains, I. Auguste Hock, II Prince Roland Bonaparte, III. Joseph Jacobs (avec portraits) (H. Carnoy). — Les

Proverbes de Jacob Cats. IX (E. Ozenfant). — La Sorcellerie en Ille-et-Vilaine (H. de Kerbeuzec). — Folklore polonais. VIII (M. de Zmigrodzki). — Superstitions de la Haute-Ecosse (R. Stiébel). — Conte boudhique (R. Davids). — La Birette de Montargis (E. Maison). Le Veyon (A. Ferrand). — Mélanges de Folklore (P. Ristelhuber). — Bulletin historique des Provinces (H. Carnoy).

Am Ur-Quell, VI, 6-7. — Menschenopfer in Serbien (F. S. Krauss). — Bienensegen und Bienenzauber (A. Wiedemann). — Ueber einen Hochzeitsbrauch in Hamburg (J. D. E. Schmeltz). — Quälgeister im Volksglauben der Rumänen (H. v. Wlislocki). — Das Kind in Glaube und Brauch der Pommern (Dr. H. Haas). — Mitteilungen aus dem Bremischen Volksleben (Dr. H. Post). — Judendeutsche Sprichwörter aus Mähren, Böhmen und Ungarn (Ed. Kulke). — Das Oldenburger Trinkhorn und das « Glück von Edenhall » L. Fränkel). — Ostergebräuche in Niederschlesien (Dittrich). — Ungerecht Gut (S. R. Steinmetz). — Liebeszauber (E. u. H. Eschenburg, H. u. A. Carstens, H. Volksmann). — Zaubergeld (H. Carstens u. H. Eschenburg). — Lied beim Ausgang des Sabbath (Ed. Kulke). — Woher kommen die Kinder ? — Kleine Mitteilungen. — Vom Büchertische.

Blätter fur Pommersche Volkskunde, III, 10. — Der Mond im pommerschen Volksglauben (Dr. A. Haas). — Sitten, Gebräuche und Aberglaube des Landmannes (F. Asmus). — Die Vornamen in Pommern (O. Knoop). — Kinder-und Volksspiele in Pommern (R. Pelz). — Redensarten und Sprüche vom und beim Trinken (Gadde). — Der Feuermann von Altwigshagen (G. Gaude). — Neue Volkssagen aus Pommern (O. Knoop). — Litteratur.

't Daghet in den Oosten, XI, 7-8. — Limb. Nederlandsch : 4e woordenzange. — Limburgsche Dichtveerdigheid. — Zage van den Tooveraar. — Losse Bladen uit Coursel. — De Rommelpot, oorsprong van het Volkslied. — Zeden en Gebruiken. — Nieuwjaarslied uit de XVe eeuw.

Volkskunde, VIII, 4-5.—Volksgebruiken en Volksgeloof met betrekking tot huisdieren, veldvruchten en weersgesteldheid (A. De Cock). — Onze Vlaamsche « Componisten » ofte Liedjeszangers. III (P. de Mont). - Spreuken, Spreekwoorden en Zegswijzen op de vrouwen (A. De Cock). — Sprookjes. Van August, den Koningszoon van Duitschland (A. De Cock). — De Bronnen, van het middeleeuwsche Dieren-epos (A. De Cock).

Volk en Taal, VII, 12. — De onderwijzer en onze christelijke volksgebruiken (A. van Heuverswyn). — Bijdrage tot den algemeenen Dietschen taalschat (J. van Vlierberghe). — Opschriften (M. de Schrijver). — De eeredienst der Rede op het einde der XVIIIe eeuw (Th. Sevens). — Dietsche belangen.

Wallonia, III, 8. — Les marionettes. Tristan et Iseult, à Liége (C. Demblon). — Les souhaits inutiles, conte de Jemappes (O. C.). — Dans l'jardin, airs notés (O. C., L. Loiseau). — La Fête paroissiale (J. Lemoine, E. Brixhe). — Les Béotiens de Dinant, 23 à 25 Facéties (O. C.). — Dessins nouveaux. Les marionnettes (A. Donnay).

Vertelsels.

10. (57.) Dries Veer, Jan den Beer en Slijkneus.

Er waren eens drij vrienden, drij lustige snaken, die van geen klein gerucht verveerd waren. Ze waren altijd bijeen : waar den eene zijn lijf was, daar was den andere zijn' schaduw. Ook zagen ze malkander zoo geerne, dat de eene voor den andere door een vuur zou geloopen hebben.

In de wandeling noemde men hen Dries Veer, Jan den Beer en Slijkneus.

Dries Veer, de oudste, droomde niet als van op reis te gaan; maar zijne vrienden hoorden niet gemakkelijk langs dien kant, en daarmeê bleef pak en zak in den hoek liggen. Jan den Beer was een grove kerel met 'nen bult en een bruin behaard gezicht, dat niet slecht op den snuit van eenen dansenden beer geleek. Wat Slijkneus betreft, die was er bij geweest, toen Onze Lieve Heer de neuzen uitdeelde, en dat is genoeg gezeid.

Nu, op zekeren dag had Dries Veer het bij zijne makkers zoo ver weten te brengen, dat er toch besloten wierd op reis te gaan. Waar naartoe? Ze wisten het zelf niet, maar dat kwam er niet op aan, daar ze toch maar op avontuur uitgingen. Ze trokken er dus van door, op Gods genade, terwijl zij, om de reis te korten een vroolijk liêken zongen.

Na eenige uren weg afgelegd te hebben, kwamen ze in een dorp. Zij trokken er eene herberg binnen om uit te rusten, en daar ze grooten honger hadden, bestelden zij een stevig maal. Het smaakte hun als klokspijs, en toen voor 't lest de kastelein nog 'nen grooten plattekees opbracht, waren onze gasten zoo dik gesmuld, dat ze besloten den kees meê te nemen.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Dries Veer stak den plattekees onder zijnen kiel, en daarmeê vooruit. Als ze 'nen heelen tijd gegaan hadden, zagen ze in de verte een groot bosch. « Dat is 't juist wat wij hebben moeten », zei Jan den Beer; « daar gaan we een goed plaatsken zoeken om te vernachten ». « Ik ben dezen morgend met de kiekens opgestaan, en 'k zou geerne met de vogelen slapen gaan ».

Eindelijk kwamen ze aan het bosch. Ze trokken het binnen, maar ze waren nog geen twee boogscheuten ver, of daar stond een reus, die hen scheen af te wachten. Ze zouden nu wel geerne rechtsomkeert gemaakt hebben, maar dat ging niet. De reus was te dicht bij, en hij had toch zulke groote beenen, dat er waarlijk aan geen vluchten te denken viel.

« In Gods naam dan maar vooruit, » zegde Dries Veer tot zijne makkers, die daar stonden alsof ze een potteken gebroken hadden; « die Goliath zal ons toch niet binnenslikken, hij is er veel te vet voor. » Daarop ging hij bij den reus, en dezen van het hoofd tot de voeten beziende, zegde hij hem: « Heer menscheneter, ik weet dat gij een tandje hebt dat lotert om ons vleesch te proeven; maar om u te toonen dat wij geen spek voor uwen bek zijn, zoo durf ik u uitdagen, en ik zal u bewijzen, groote slokop, dat gij op verre na niet zoo sterk zijt als ik. »

De reus lachte bij deze woorden, en liet twee rijen tanden zien, zoo zwart als ebbenhout. « Zoo zwart is 't gat van de hel nog niet, » dacht Jan, maar hij zweeg toch stillekens stil. « Kom aan, » sprak toen de reus, « laat ons eens zien hoe sterk gij zijt. » « Ziet ge daar dien steen, » sprak Dries, « raap*t* hem op, en nijp*t* hem dat het sap er uitloopt. » De reus nam den steen op, maar hoe hij ook wrong of niet, er kwam geen enkel druppeltje sap uitgeloopen. Nu was de beurt aan Dries. Deze ging op de hurken zitten, en neep dan met groot geweld den steen tegen zijne borst. Het sap liep uit den plattekees, en de reus geen kwaad vermoedende, wist niet beter of het sap kwam uit den steen. « Ik zie », zegde hij, « dat ge waarheid gesproken hebt; ge kunt gerust voorbij ».

Ik laat u peinzen hoe blij onze vrienden waren zoo gelukkig uit de handen van den reus te zijn geraakt. Nu, dat was nog maar het begin van hunne avonturen; luistert maar.

's Anderendaags 's morgens waren zij al vroeg te been, en ze

trokken verder. 't Kon omtrent tegen den middag zijn, toen zij aan eene afspanning kwamen, waar zij stil hielden om een glas te drinken.

De baas was juist in gesprek met eenen heelen deftigen heer. « Ge moogt het gelooven of niet, » zegde deze, « maar alle nachten, en dat duurt nu al meer als twee jaar, komen er geesten op mijn kasteel, en die spoken er van klokslag twelf tot een uur. Ik heb al van alles gedaan, om ze weg te krijgen, maar er is lezen of bidden aan; ze komen altijd terug. »

« Ik zou die spoken wel eens willen zien, » viel Dries Veer hem in de rede, « en ook eens voelen uit wat stof ze gemaakt zijn. »

« Zoudt ge zoo iets durven bestaan? » vroeg de heer. « Waarom niet, » stoefte Dries, » 'k heb al erger dingen ondernomen ». « Dat uwe spoken maar oppassen, of ik eet ze nog op met huid en haar. » « Ewel », zei de heer, « indien ge mijn kasteel van die verwenschte spoken verlost, dan vul ik uwen hoed met gouden geld. Bevalt u dat? » « Aangenomen », riep Dries Veer, en hij stiet zijn glas tegen dat van den heer en die zijner vrienden, dat het klonk.

Tegen den avond trokken Dries en zijne makkers naar het kasteel. Toen zij er aankwamen, vonden zij de brug opgetrokken, en de gracht vol water. « Dat is mis », riep Slijkneus; « wat nu gedaan? Een bootje is er niet te zien, en we kunnen hier toch niet onder den blooten hemel blijven ». « Ik heb het al gevonden », zei Dries; « ik zal de plank doen, gijlie gaat getweeën op mijne beenen zitten, en we drijven over met volle zeilen ». Zoo gezeid, zoo gedaan; het water was betooverd, evenals het kasteel, zoodat onze vrienden, 'lijk een schuitje, zonder ongeval naar den overkant dreven. Daar aangeland, was hun eerste werk de valbrug neer te halen, en dan trokken ze 't kasteel binnen. De drij mannen hadden weldra met hun nieuw verblijf kennis gemaakt, een vuur aangelegd, en hun buikske deugd gedaan aan het lekker eten, dat ze in de keuken gevonden hadden. De pijpen kwamen voor den dag, er wierd lustig gesmoord en geklapt, en eer ze eraan dachten sloeg het twaalf uren. Daar vliegt eensklaps de deur der zaal wagenwijd open, en eene menigte geesten zweven de kamer binnen. Op 'nen omzien ligt Dries Veer gebonden gelijk een kalf, en Jan-den-Beer en Slijkneus vliegen met hoo(f)d en

poot de deur uit. Van den heelen nacht dorsten ze niet meer kikken of mikken, en toen ze 's anderendaags met den klaren dag Dries Veer gingen opzoeken, vonden ze hem halfdood in 'nen hoek van de kamer liggen. Dries werd opgeraapt, en voorzichtig in eenen zetel gelegd. Na wat rust genoten en 'nen goeden teug wijn gedronken te hebben, vertelde hij aan zijne makkers hoe de spoken een uur lang balleken pak met hem gespeeld hadden. Op slag van éen uur kreeg hij nog eene goede rammeling, en dan waren de spoken verdwenen.

De mannen hielden raad. Ze zagen nu wel dat hetgeen zij ondernomen hadden, geene kat was om zonder handschoenen aan te pakken; en, langs 'nen anderen kant, den hoed vol gouden geld in brand laten, neen, dat deden ze ook niet geerne.

Eindelijk, na lang wikken en wegen, waren ze 't eens om de hulp van den reus te gaan inroepen; alleen zouden ze de spoken toch niet meester geraken, en 't was beter de helft van den hoed te winnen als niets; aan den reus zouden ze de andere helft geven. Zoo gezeid, zoo gedaan. Ze trokken naar het bosch, en vonden er den reus bezig met een schaap te verslinden, dat aan 't spit gebraden was. Zoodra hij van gouden geld hoorde spreken, was de reus gereed. Hij sneed voor ieder eenen dikken knuppel uit het eiken schaarhout, en daarmee op weg naar 't kasteel. Toen ze daar aankwamen, gingen ze eerst wat rusten, dan een stuk eten en eene goede flesch drinken, en zoo wachtten ze den tijd van de spoken af in dezelfde zaal, waar den dag te voren Dries Veer bijna zijnen doodslag gekregen had.

Eindelijk is 't twaalf uren. De klok slaat éen, twee, drij,.......... twelf, en als bij tooverslag verschijnen weer de geesten. Jamaar, de reus en zijne vrienden stonden daar met hunnen knuppel in de vuist, gereed om er op te slagen dat de stukken er zouden afvliegen, dierven de spoken wat te dicht 'komen. 't Scheen dat deze iets anders in den zin hadden, want niet een verroerde zich. Eindelijk, daar trad het eerste spook vooruit met tragen, plechtigen stap, en 't sprak met eene holle stem tot de vier gezellen : « Wat komt gij hier doen, en waarom stoort gij ons in onze bezigheden? » « Blijft bij uwe gelijken; wij, geesten, hebben geene betrekking meer met de armzalige stervelingen, behalve met die waarop wij ons wreken willen ». « Het is de wraak die ons hier

elken nacht bijeenbrengt. »

De vier mannen konden hunne ooren niet gelooven, toen ze dat allemaal hoorden. 't Spook ging voort : « Ge zijt vreemdelingen, en hebt hier dus niets te stellen. Vertrekt van hier zoo spoedig mogelijk. Gaat ge goedschiks, dan krijgt ge eene belooning, grooter als die, welke men u beloofd heeft om ons te verjagen; maar weigert ge te gehoorzamen aan mijn bevel, dan zult ge 't u berouwen, want dan hebt ge nog juist den tijd om 'nen vaderons voor uw arme ziel te lezen ». « Hoort eens », zegde Slijkneus », voor een spook spreekt ge redelijk goed ; en als uw oorden zoo schoon zijn als uw woorden, dan neem ik uw voorstel met twee handen te gelijk aan, wel te verstaan, als mijne makkers *content* zijn ». Deze knikten ja.

« Luistert nu nog eenige oogenblikken », sprak weer het spook ; « ik zal u zeggen waarom wij hier verschijnen ».

« Dees kasteel heeft gedurende eeuwen, ons, afstammelingen van een edel geslacht, toebehoord. Maar nu is het in handen gevallen van eenen gemeenen kerel, die van 't goud zijnen god maakt, en naar onze schatten zoekt. Die man heeft de grafkelders waarin wij rustten, doen ruimen, en onze beenderen in eenen grooten mestput laten smijten. Zulke daad roept wraak voor God, en tot straf van den schenner onzer lijken, komen wij nu alle nachten hier bijeen. Hij zal nooit in 't ongestoorde bezit van 't kasteel komen ». Wat konden de vrienden hierop antwoorden ? Ze hadden niet veel goesting om iets te zeggen, het kiekenvleesch stond op hunnen rug, en ze verlangden niets beters als maar zoo spoedig mogelijk met de toegezegde belooning te kunnen heengaan.

Het was alsof het spook in hun hert gelezen had, want het zegde nog enkel dees : « Op het slotplein staat een eikenboom ; graaft den grond op, aan den voet van dien boom zult ge eenen schat vinden, dien ge onderling verdeelen kunt. Vaarwel ! »

En op minder tijd als ik het u zeggen kan, waren de geesten verdwenen.

Op staanden voet trokken Dries Veer en zijne gezellen naar het burchtplein, waar zij den eikenboom zagen staan. Nog bevend van al hetgeen zij gehoord hadden, gingen zij aan 't graven. 't Duurde niet lang, of zij haalden een ijzeren kistje te voorschijn ;

ze braken het open, en vonden er heele handsvollen goud in. Dat was m'een vreugd; al hunne schrik was weg, en ze scharrelden en ze wroetten met volle handen in den schat, totdat elk zijn paart had. En daarmee trokken ze naar huis...........

En 't kasteel, en dien heer? 't Kasteel, wel dat verbrandde tot polver, zoogauw als Dries Veer en de andere drij weg waren; en de heer, daar heeft nooit iemand meer van hooren spreken; die zal meê verbrand zijn......

(*Antwerpen.*) J. B. Vervliet.

Over de Uitspraak der Klanken.

(Vervolg.)

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

10. — De korte *o* heeft, in 't algemeen, den alphabetischen klank. *Kot, gebod, zonde.*

Zij klinkt als korte *eu* (Duitsche korte *ö*) 1° vóór *r, rd* (uitgezonderd in *bord), rf, rv, rg, rk, rm, rp, rs, rz* en *rt. Dor = dör; wor(d)en = wörren; korf = körf; gestorven = gestörven; orgel = örgel; worm = wörm; spork = spörk; dorp = dörp; schors = schörs; horzel = hörzel; kort = kört.*

2° In *koster* en *kostelijk. Koster = köster; kostelijk = köstelijk.*

Als korte *oe* (Duitsche korte *u*) 1° vóór *m, md, mp, ng* en *nk. Stom = stoem; verstomd = verstoemd: klomp = kloemp; tong = toeng; vonk = voenk.*

2° In *bobbel, brobbel, schoffel, schrobben* (schrabben, scharten), *slobberen,* enz. *Bobbel = boebbel.*

3° In *bof, dof, mof, pof, slof, stoffen* (se vanter) *schoft* (hooge schouder) en bij sommigen in *onbeschoft. Bof = boef.*

4° In *bok, jok* (juk), *klok* (hen), *slok*, en bij velen ook in *pok, plok* en *trok. Bok = boek.*

5° In *bocht, locht (air* en *léger)* en bij velen in *docht, mocht, zocht, brocht, tocht en vocht* (z. nw. en werkw.). *Bocht = boecht.*

6° In *op, pop* en bij sommigen in *hop* (vogel). *Op = oep.*

AANMERKING. — Die regels zijn niet algemeen, wat de korte *oe* betreft. In 't N. hoort men dien klank veel minder dan in de andere streken.

De zachtlange *o*, lang uitgesproken, heeft den alphabetischen klank. *Boog, school.*

Wordt zij verkort, dan klinkt zij meestal *o*, maar ook *ö* in veel woorden, te Vorst zelfs als korte *o*, gevolgd door den naslag eener korte *i* (*oï*). *Boogsken* = *bogsken*; *kooltje* = *költje*; *koïltje*.

De scherplange *o*, lang uitgesproken, luidt volgens de streek, als *oe* of als zachtlange *o*, gevolgd door den naslag eener toonlooze *o* (*oeë*, *oë*). *Schoon* = *schoeën, schoën.*

Zij klinkt *uë*, in veel dorpen in *gelooven, hoozen, knoop, droog, droom, onnoozel, nooselijk, oogst, rooven, schroomelijk, stroopen, toonen* en eenige andere. *Gelooven* = *geluëven.*

In sommige dorpstalen worden *knoop* en *strooper* als *knieëp* en *strieëper* uitgesproken.

Kort uitgesproken, verloopt zij meest overal tot *ö*. Te Vorst klinkt zij in sommige woorden *oï*. *Boomken* = *bömken*; gij *loopt* = gij *löpt*; *boonken* = *boïnken.*

11. — *Ooi* klinkt algemeen als de scherplange *o* (*oeë*), in 't N. ook wel *oei*. *Stroo* = *stroeë, stroei.*

12. — *Ou* is in 't N. en 't W. altijd kort en tweeklankig en luidt in eenige streken *ow, ou*, in andere *aw, au*. *Hout* = *howt, hawt; bouwen* = *bowwen, bawwen.*

In 't Z. en 't Z. O. der Kempen wordt zij algemeen als eene lange *a* uitgesproken. *Zout* = *zaat; kou* = *ka.*

Te Vorst spreekt men ze uit gelijk de zware *e*, waneer zij van *w* gevolgd is; in elk ander geval heeft zij den klank der Fransche *eu* in *fleur, peur*, dien wij door *æ* verbeelden. *Vrouw* = *vrèèw; bouwen* = *bèwen; smout* = *smæt; hout* = *hæt.*

13. — *Oe* si gansch gelijk aan de Fransche *ou* van *poudre* en de Duitsche *u* van *du*. *Boer, moeder.*

Zij klinkt *uë* in *broeden* en *hoeden*. *Broeden* = *bruën; hoeden* = *huën.* Zij gaat over in korte *o*, gevolgd door den naslag eener *i* (*oï*), in *moër* (moeder), *poe(d)er* en *voe(d)er*. *Moër* = *moïër; poe(d)er* = *poïër.*

Wordt zij verkort, dan wordt zij als korte *oe* en in sommige woorden als korte *u* en te Vorst als *oei* (kort) uitgebracht. *Schoentje*

= *schoentje* (kort), *schuntje; goedsmoeds* = *goedsmoeds* (kort), *gudsmuds, goeidsmoeids* (kort).

14. — *Oei* klinkt meest overal *oei* (kort); in veel streken echter *ooi* (kort). *Koei* = *koei* (kort), *kooi* (kort).

15. — De toonlooze *u*, waar zij uitgesproken wordt, klinkt als toonlooze *e*. *Zenuw* = *zenew*.

De korte heldere *u* wordt uitgesproken gelijk de Fransche *u* in *une* en de Duitsche *ü* in *küssen*. *Put, rusten.*

In eenige streken helt die letter min of meer naar de korte *eu* over.

Rond Heist-op-den-Berg klinkt zij daaromtrent als *i* (*ii*). *Put* = *piit; rusten* = *riisten.*

Zij klinkt *ö* (*eu* kort) 1° in *bunt, luns* en *rund*. *Bunt* = *bönt.*

2° Waneer zij van *r* gevolgd is. *Burger* = *börger.*

De lange *u* heeft den alphabetischen klank. *Muur, gruun* (groen.)

Rond Heist-op-den-Berg luidt zij daaromtrent *ie*. *Muur* = *mier.*

16. — *Ui* klinkt zuiver, in 't Noorden, als de Duitsche *eu* in *heute, neu.*

In sommige streken als *eu*, gevolgd door den naslag eener korte *i*. *Buiten* = *buiten, beuïten.*

Overal elders heeft zij eenen klank, niet ongelijk aan den Engelschen *oi*-klank, dien men door *oë* of *oü* zou kunnen verbeelden. *Vuil* = *voël, voül.*

Wordt zij verkort, dan klinkt zij zuiver *ui* (kort) of *eu* (kort). *Luisteren* = *luisteren* (kort), *lösteren.*

In de volgende woorden wordt zij uitgesproken als korte *o*, gevolgd door den naslag eener korte *i* : *bui, lui, lui(d)en, kruien krui(d)en, Sint-Trui(d)en, sluier, sluieren, tuier* en *uier*. *Bui* = *boï; lui* = *loï.*

Jozef Cornelissen.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

16. (51.) Rethy : de Kortooren.

Men leest in *Ons Volksleven*, 1893, bl. 153, dat de inwoners van Rethy den spotnaam van *Kortooren* dragen, waarschijn-

(1) Z. *Ons Volksleven*, V, 132-135, 152-153, 189-192, 215-216, 228 229; VI, 90-91, 167-168; VII, 9-14, 89-92, 152-154.

lijk omdat zij nogal schander en in 't geheel geene..... ezels zijn. (1)

Het is mogelijk, alhoewel, volgens Vader CATS, men menigen ezel vindt die geene lange ooren draagt.

Schrijver geeft eene tweede uitlegging, namelijk dat tijdens de vechtpartijen die in vroegere eeuwen plaats grepen tusschen de inwoners van Rethy en die van naburige dorpen, de eerste de aardige gewoonte hadden, hunne tegenstrevers de ooren te korten. (2) Ja, maar indien dit zoo is, dan zouden het, dunkt ons, de bewoners dier naburige dorpen zijn, die den naam van *Kortooren* zouden moeten dragen en geenszins die van Rethy.

Volgens den grooten rechtsgeleerde DAMHOUDER, die over meer dan drijhonderd jaar schreef, was het eertijds in geheel de uitgestrektheid van Vlaanderen en Brabant het gebruik, het oor af te snijden of te korten aan diegenen, die voor de tweede maal van diefstal overtuigd wierden.

Misschien is die straf in vroegere eeuwen wel eens toegepast geweest op eenige of, laat ons denken, op eenen enkelen inwoner van Rethy (onder alle koren is kaf) en is daarom de spotnaam *Kortooren* aan die van Rethy gegeven. (3) A. O.

(1) Die uitlegging werd gegeven door *Het Land.*

(2) Deze uitlegging werd mede uit *Het Land* overgenomen.

(3) Wat daar ook van zij, die spotnaam doet mij denken aan een oud reglement dat omtrent 1350 in Vlaanderen bestond en volgens hetwelk de katten, die men in de duinen liet loopen, moesten gekortoord zijn op straf eener boet van drie pond Parisis tegen den meester *also dicken* het gebeurde. (Zie *Costumen van het Brugsche Vrije,* Brussel, 1879, Deel II, blz. 116).

Lang had ik over het waarom van dit zonderling reglement nagedacht, toen mij onlangs te S..., te midden der Kempen, de volgende doodeenvoudige uitlegging door een zeer verstandig man werd gegeven :

De katten zijn buitengewoon gevoelig aan het inwendige gedeelte der ooren ; het minste dat er in valt, een stukje stroo, een graspijltje of zoo iets, veroorzaakt hun pijn ; als hunne ooren gekort zijn, is het inwendig gedeelte niet meer beschermd en uit schrik voor de pijn, blijven de katten thuis en laten het jagen aan een ander soort van dieren over.

Zoo sprak de wijze man en kwam 's avonds met mij, een verkeerden overjas aan, die hem eenen voet te lang was, te B... den trein te laat.

Misschien mag men hier bijvoegen dat, wanneer hunne ooren gesneden zijn, de katten die in velden en bosschen rondzwerven, zoo fijn, zoo scherp niet meer hooren en, door een verder en onrechtstreeksch gevolg, de uitwasemingen van het wild zoo gemakkelijk niet meer opvatten en dus min gevaarlijk zijn voor het wild. A. O.

17. (52.) Hamme : de Hamsche Wuitens.

De inwoners van Hamme (bij Dendermonde) hebben voor spotnaam de *Hamsche Wuitens.*

Daarover vertelt men in de omstreken het volgende verdichtsel : De eerste inwoner van Hamme was, volgens de overlevering, een *wuiten* of roetaard. Op zekeren dag was hij wijd weggevlogen en, nabij het water komende, zag hij van verre de gemeente en riep met vreugde : Kweik ! kweik ! ik heb Hamme gezien ! De menschen zeggen dan spottend op 'nen inboorling van Hamme : « Kweik ! 't is 'nen Hamsche wuiten ! » en ze voegen er bij : « Een Hamsche wuiten gaat vliegen als hij wilt, en wat riskeert 'nen Hamsche wuiten : hij krijgt alle jaren 'nen nieuwen steert » (1).

In *Het Land* vond ik eene andere lezing van dit spotzegsel :

Een Sinjoor (2) had van eenen Hammenaar eenen *hannewuiten* (roetaard) gekocht, die goed kon klappen. De vogel kon het te Antwerpen niet gewoon worden, begon er te treuren, kreeg de landziekte en wilde geen woord klappen. Hij wierd daarop teruggebracht bij zijnen ouden meester. Maar zoodra de Sinjoor met den hannewuiten in Hamme kwam, herkende deze zijne geboorteplaats, genas schielijk van blijdschap, en begon uit al zijne macht te roepen : Kweik !... kweik !... kweik !... Ik heb Hamme gezien !... Leve mijne Hamme broeders !...

18. (53.) Zele : de Kloddemans.

De Zelenaars heeten *Kloddemans,* omdat velen hun brood verdienen met het verwerken van *klodden* of afval van vlas.

« Hoelang zou een *Hamsche wuiten* wel kunnen leven ? » vroeg eens een Zelenaar aan 'nen inwoner van Hamme. « Wel honderd jaar ! » was 't antwoord, « als hij met *klodden* opgevuld is » (3).

De Zelenaars heeten ook nog *Sergewevers.* (Z. *Ons Volksleven,* V. 215.)

19. (54.) Grembergen : de Grembergsche Zandeters.

De inwoners van Grembergen (bij Dendermonde) werpt men den spotnaam *Grembergsche Zandeters* naar het hoofd, omdat de

(1) Mededeeling van den heer P. van den Broeck.

(2) Spotnaam der Antwerpenaars.

(3) Mededeeling van den heer P. van den Broeck.

grond er op veel plaatsen zeer zandig is. Twee wijken heeten er, de eene *Groot Zand,* de andere *Klein Zand.* (1)

20. (55.) Aalst : de Ajuinen, de Draaiers, de Witvoeten van Aalst.

De Aalstenaars worden *Ajuinen* geheeten, omdat de ajuin in de nabijheid hunner stad zeer veel aangekweekt wordt.

Men noemt hen ook nog Draaiers, naar aanleiding van het volgende :

Bij een bezoek van Keizer Karel in hunne stad, hadden zij eenige der bijzonderste ingezetenen afgeveerdigd om den keizer hunne hulde te bieden. De afgeveerdigde gelast met het aflezen van 't verwelkomschrift, was op 't einde zijner rede geheel in de war, kon er niet meer uit geraken en draaide zich, met het hoofd ten gronde gericht, langs alle zijden rond, zeggende : « Sire, wij zijn.... wij zijn.... » Keizer Karel, aan wien zulks verveelde, sprong over het gebukte hoofd van den redenaar en volledigde, terwijl deze laatste zich omkeerde, den begonnen volzin : « wij zijn...., » met het woordeken *draaiers.* (2)

De Aalstenaars zijn ook nog de *Witvoeten* van Aalst genoemd geweest. Die spotnaam dagteekent van de jaren 1300. Die van Gent waren opgestaan tegen den graaf van Vlaanderen, Robrecht van Bethune, en hadden de stad Aalst, die den graaf getrouw was gebleven, overmeesterd, van hare muren ontbloot en alles door vuur en vlam vernield (1380). Waneer nu later, onder Filip den Stoute, de Aalstenaars hunne stad heropbouwden, en van dien graaf de gunsten afsmeekten die zij door hunne getrouwheid aan den hertog meenden verdiend te hebben, wierden zij met gunsten overladen tot spijt van andere steden die hun den spotnaam van *Witvoeten* toepasten. (3)

21. (56.) Ninove : de Wortels.

Men heet de inwoners der stad Ninove de *Wortels,* omdat zij in oude tijden hunne vier stadspoorten sloten met wortels in plaats van met grendels, uit stoutmoedigheid. Sanderus zegt dat een ezel den wortel van eene poort op zekeren dag naar binnen sloeg, en dat de stad ingenomen werd. (4)

---

(1) Mededeeling van den heer P. VAN DEN BROECK.

(2) *Het Land.* — (3) Idem. — (4) Idem.

22. (57.) Ronse : de Ronsche Zotten, de Ronsche Vliegenvangers, de Slekkentrekkers.

Die van Ronse heeten *Ronsche Zotten*, om den eeuwenouden toeloop tot de aldaar berustende reliquieën van den H. Hermes, patroon tegen de zinneloosheid, en ook om de Waalsche spreuk : *Saint Hermès guérit les fous des environs et laisse ceux de Renaix tels qu'ils sont.*

De *Oudenaardsche Boonenknoopers* hebben nooit overeengekomen met de *Ronsche Vliegenvangers*, omdat Ronse hun dikwijls het gras van onder de voeten maait.

De Ronsenaars worden niet aleen *Ronsche Zotten* en *Vliegenvangers* genaamd, maar ook nog *Slekkentrekkers* om de volgende reden : Op H. Drievuldigheidsdag gaat rond de stad een plechtige omgang, waarin de reliquieën van St. Hermes gedragen worden. Veel vreemdelingen nemen deel aan dien ommegang. Waneer de stoet, na 6 uren weg afgelegd te hebben, 's namiddags rond half 6 binnenkomt, gaan de vreemde maatschappijen, de ruiters en rijtuigen driemaal rond de Groote Merkt, vooraleer de eerewijn geschonken wordt of voordat zij hunne medalie ontvangen.

Dat rond de merkt gaan kan maar traagzaam geschieden door den buitengewoon grooten toeloop van volk en dat is eigentlijk hetgeen genoemd wordt « de slekken trekken ». (1)

23. (58.) Geeraardsbergen : de Bergkruipers van Geeraardsbergen.

Men zegt de *Bergkruipers van Geeraardsbergen*, omdat men in deze stad schier geene vlakke straat ontmoet, maar alles er heuvel en berg is. (2)

24. (59.) Onkerzele : de Onkerzeelsche Tooverheksen of het Tooverheksenkwartier.

Omdat men daar zoogezeide tooverheksen verbrand heeft op publieke plaatsen ; men vindt er zelfs een *tooverheksenplein.*

In vroeger tijden kon men in 't omliggende geen slaapverblijf krijgen, als men van Onkerzele was. (3)

25. (60.) Winkel-St. Kruis : de Scheeweiëters.

De inwoners van dat dorp heeten *Scheeweiëters*. Dien spotnaam

---

(1) *Het Land.* — (2) Idem. — (3) Idem.

zouden zij verschuldigd zijn aan de omstandigheid, dat er over eenige jaren een dokter woonde, die bijna uitsluitend aan zijne zieken *scheewei* of botermelk voorschreef. (1)

26. (61.) Mendonk : de Palingstroopers.

Mendonk, op de Moervaart, is altijd beroemd geweest voor zijnen paling. Men noemt de inwoners dan ook *Palingstroopers*. (2)

27. (62.) Desteldonk : de Trotters.

Waneer men te Desteldonk het woord *Trotter* durft uitspreken, dan waagt men een duchtig pak slagen op te loopen. Die spotnaam komt voort van eene spijs die men te Desteldonk bij elke gelegenheid van appelen maakt, en die *trot* genoemd wordt. (3)

28. (63.) Spotnamen op eenige andere gemeenten in Oost-Vlaanderen.

Wachtebeke : *de Zotten.*
Moerbeke : *de Smeerkoeketers.*
Sinaai : *de Schinkeleters.*
Exaarde : *de Blauwbuiken.*
Sint-Niklaas : *de Peerdenprossers.*
de Oliezeekers.
Daknam : *de Hottentotten.*
Temsche : *de Azijnzeekers.*
Moerzeke : *de Moesche Sikken.*

*
* *

Spotrijm op Dendermonde :

Dendermonde,
Laag van gronden;
Klein van goed,
Hoog van gemoed. (4)

*
* *

Men zegt dat Uilespiegel te Thielrode begraven is. Vraagt te Thielrode naar het graf van Uilespiegel niet!

*
* *

(1) *Het Land.* — (2) Idem. — (3) Idem.

(4) Meegedeeld door den heer P. VAN DEN BROECK.

Spotnamen, zooveel mogelijk met hunnen oorsprong, hunne beteekenis, spotvertelsels, spotrijmen en spotspreuken op steden, dorpen en gehuchten, met één woord al wat de Franschen gewoon zijn met den naam van *Blason populaire* te bestempelen, zullen met dankbaarheid aanveerd worden, alsmede alle terechtwijzingen en verbeteringen aan de hierboven meegedeelde spotnamen en spotzegsels.

('t Vervolgt.) Jozef CORNELISSEN.

Volksgebruiken in de Kempen.

1. Verloren Maandag.

De eerste Maandag, die volgt op het feest van Drijkoningen, noemt men : « Verloren Maandag ». Het geloof is nog algemeen onder het volk verspreid, dat al wat men op dien dag doet,geen voordeel bijbrengt of beter, verloren is. Daarom ook wordt er over het algemeen bijna niet gewerkt. Het jonge volk bezoekt 's namiddags de herbergen of slentert links of rechts rond om den tijd te dooden.

2. De eerste April.

De eerste April wordt door het volk « Verzendekensdag » genoemd en daarvan het welbekend Vlaamsch spreekwoord : « Op den eersten April zendt men de zotten waar men wil ». Kinderen, dienstboden of hier of daar een onwetende die er niet aan denkt dat het de eerste April is, zijn vooral aan die klucht blootgesteld. Men zendt ze ergens naartoe met eene uitgevondene boodschap, doch daar gekomen zien ze, maar te laat, aan de lachende gezichten dat ze gefopt zijn. Het gebeurt ook meermaals dat men zich ernstig houdt en de klucht nog verder drijft met den boodschapper nog naar eenen tweeden persoon voort te sturen. Ook bestaat het gebruik dat de jonkmans op dien dag naar de jongedochters spotprenten ofwel speelkaarten, bij voorbeeld eenen schuppenzot, sturen.

3. De tweede Paaschdag.

Het gebruik bestaat hier nog algemeen onder het volk, dat pachter en pachterse op dien dag in den namiddag samen eene wandeling door hunne akkers doen, voorzien van gewijde palmtakken. Op iederen hoek van een koorn- of tarweveld wordt een klein takje in den grond geplant, opdat God, door dit gewijde teeken, hunne veldvruchten zou zegenen en van alle ongelukken bevrijden.

(Heist-op-den-Berg.) Frans Zand.

Sagen uit Klein-Brabant.

11. (194). De Klokken van Bornhem.

't Kan wel 500 jaar geleden zijn (zoo zeggen toch de ouden) dat die van Bornhem ook eens nieuwe klokken wilden hebben. In allerhaast, zonder ze te laten doopen, hingen ze die klokken in hun torentje en luidden uren lang, opdat elkeen het zoude weten. Doch ziet : rond middernacht lossen de klokken, vliegen door de galmgaten wel 100 meters wijd de lucht in, en komen te recht in 't wiel (draaikolk) der oude Schelde. Wacht, zeiden ze te Bornhem, we zullen ze wel hebben ! Al de boeren komen met hunne peerden af en spannen ze aan de klokken, die echter als eene rots blijven vastzitten. Sedert dien kan iedereen die op Kerstmisnacht zich met de oor tegen den grond op den oever legt, die klokken hooren 12 uren slaan.

12. (195.) Op Mie's Bessem gezeten.

Ik heb nen man gekend die op eenen winteravond in den maneschijn van Londerzeel naar Lippeloo ging. In Lippeloobroek gekomen, kost hij den uitweg niet vinden. Hij had al eene halve uur op het krakende gras geloopen, en als hij meende aan de brug uit te komen, lag altijd de gelijke weide voor hem ; de man echter gaf het niet op ; hij ging, liep, bleef gaan, zag rond : vergeefsche moeite ! Het zweet begost hem overal uit te breken, toen hij eindelijk aan de beek kwam. « Als ik nu den beekkant involg, zeide hij in zijn eigen, kom ik zeker aan de brug uit » ; hij volgt dan ja den beekkant, maar als de morgenklok luidde, volgde hij hem nog en velen beweerden dat, indien een gebuur, die bij toeval

door den meersch ging, hem niet had ontmoet, hij nog wel den ganschen dag had kunnen dwalen, — immers hij zat op Mie's bessem.

13. (196.) Wondere Gedaanten.

Van een oud manneken, dat geerne vertelde, vernam ik eens het volgende : Mijne moei van Calfort, zei 't ventje, was bij ons komen meter zijn en 's avonds om 10 uren moest ik heur naar huis vergezellen. In het terugkeeren over een wegeltje gaande, hoorde ik eensklaps nevens mij een geschreeuw bijkans 'lijk van 'nen uil ; ik verschrikte.... maar... pardaf! daar viel een viervoetige beest op mijnen rug ; ik liet eenen schreeuw, doch kost gelukkig het wanschepsel van mijnen rug schudden en zette het op een loopen. Tusschen Lippeloo en Liezele, aan den Dendermondschen steenweg gekomen, zag ik 'nen voet van den grond een gedrocht, wat kleiner als een veulen, dat in de tegenovergestelde richting traagzaam vooıtbewoog. Nu maakte ik beenen en toch was 't niets gevorderd. Bij 't naderen van ons huis zag ik dezelfde gedaante voor ons huis staan. Nu meende ik van schrik te sterven : ik kroop achter eene vierkantige houtmijt en hield het wangedrocht wel in de oog. Eensklaps komt het op mij af ; ik liep rond de mijt, en mijn vijand achter mij ; in vier sprongen was ik aan onze deur en 't duurde mij eene eeuwigheid eer ze voor mij openstond. Toen ik ze sloot, hoorde ik een hevig gebons op de deur. — Slapelooze nachten volgen natuurlijk op zulke reizen.

14. (197.) Het wit Spook in den Boschkant.

Tachtig jaren geleden kwam rond elf uren, een troep Lippeloonaren wel beschonken van Bornhem kermis. 't Was zoo donker als eene hel. In den Boschkant tusschen Bornhem en Oppuurs lagen te dien tijde veel brugskens op den binnenweg, hetgeen eventwel eenen Lippeloonaar de kans gaf om dien avond in een waterloopje te sukkelen : ze zouden dan over de volgende brugskens kruipen. Dat die lichaamsoefening de lachspieren deed werken, dient niet gezeid.

Toen ze aan 't leste brugsken kwamen... klok ! daar ruischte het water ; baf !... daar verscheen eene spierwitte juffrouw achter 'nen boom die heure hand tegen hen uitstak. Het opgeruimd gezelschap verloor moed en kleur ; « terug » riept de ergste van hen,

en zonder omzien, stoven zij dwars over 't veld uiteen ; vermoeid en bezweet kwamen allen in Oppuurs dorp bijeen. Een hunner die in 't vluchten stronkelde, beweerde dat hij een akeligen kreet en een tweede geruisch in 't water had gehoord.

(*'t Vervolgt.*) Alf. J. C.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

III.

II. Verschillende Gebruiken met kerkelijke feesten en plechtigheden in verband.

In de Middeleeuwen waren kerk en volksleven op het innigst met elkander vereenigd. De omgangen of processiën op hooge feestdagen hadden een half kerkelijk, half wereldlijk karakter, zooals dit in het katholiek België nog veelal plaats vindt.

De processiën geschiedden, in de steden vooral, met zeer grooten luister, waarvoor men in de meeste stadsrekeningen posten uitgetrokken ziet. Op de dorpen geschiedden de processiën natuurlijk eenvoudiger en werden soms door de rederijkers uit eene naburige stad opgeluisterd. Muziek was er hier veelal geen ander bij dan « vedel » (viool), tromnel en soms een « sackpipa » (doedelzak). De Ridder St.Joris ontbrak zelden, want hij was immers de christene ridder, dien ieder zich ten voorbeeld moest stellen, en hij stak den draak, wat ieder heel vermakelijk vond. Ook was hij de schutspatroon, voor wiens dapperheid elkeen eerbied had en, op zijne verschijning, herinnerde ieder zich zijne mooie, welbekende legende.

Het « Kerkspul, » later en thans de « Mysteriespelen » genoemd, ontstond in de 11e eeuw en bleef tot aan de Hervorming in stand. Het waren vertooningen uit de H. Schrift en werden zoo nuttig geoordeeld, dat de pausen voor het bijwonen daarvan zelfs aflaten verleenden. Maar toen ze allengs ontaardden in tooneelvertooningen en publieke vermakelijk-

heden, poogden de bisschoppen, te Utrecht reeds in 1291, ze te weren.

Van het begin af hadden de geestelijken die mysteriën vertoond, geholpen door koorknapen en scholieren. Die vertooningen hadden alleen in de kerken plaats. Eenige dagen te voren werden die openlijk afgekondigd en daarbij de vermaning gevoegd « op dien tijd in de kerk geen onzedigheid te bedrijven, waardoor de speelders verhinderd en de aandacht gestoord zou worden » (1). In de 13e eeuw begonnen ook leeken aan die vertooningen deel te nemen, en er ontstonden gilden, wier leden « Ghesellen van den Spele » genoemd werden en die de voorgangers van de rederijkers geweest zijn. Toen deze vertooningen zich meer uitbreidden, en de vertooners handelend en sprekend optraden was er grooter ruimte noodig dan het kerkgebouw aanbood, zoodat de mysteriespelen geheel of gedeeltelijk op het kerkhof plaats vonden. Later zijn ze ook wel naar de markt overgebracht en, omdat ze als een openbaar volksvermaak beschouwd werden, betaalde ook de stad de onkosten. Zie deswege vele stadsrekeningen. Of deze eertijds zeer stichtende mysteriespelen ook in onze Kempensche dorpen plaats hadden, weet ik, bij gebrek aan bescheiden, niet te bepalen, evenmim als van het dramatisch opvoeren (wat gewoonlijk door broederschappen geschiedde) van de legenden der schutspatronen van een dorp, eene kerk, kapel, enz.

Een volksfeest was ook de klokkedoop, waarbij men, zooveel men kon, tegenwoordig wilde wezen, en dat trouwens niet dikwijls plaats had. Gedoopte klokken verdreven « de duyvelen en tempeesten » en ongedoopte klokken kon de duivel weghalen (2).

De kermissen zijn ook van kerkelijken oorsprong gelijk ieder weet. Naar middeleeuwsch spraakgebruik werd het kerkelijk feest genoemd naar het middenpunt der plechtigheden, de mis. Zoo hiet men het feest van St. Jan «Sint-Jansmisse», dat van St. Bavo « Bamisse », het Kerstfeest « Kerstmis ». Nu

---

(1) Burman, *Utrechtsche Jaarb.* in de *Volksvermaken*, bl. 273.

(2) Z. o. a. mijne *Gesch. der Klokken* en *Ons Volksleven.*

viel het feest van den patroon der kerk gewoonlijk met dat der kerkwijding samen, omdat het gebruikelijk was de kerken toe te wijden aan den heilige op wiens dag de wijding plaats had (evenals men de kinderen noemde naar den heilige, op wiens dag zij geboren of gedoopt werden) en dat feest was voor de kerk en hare gemeente bij uitnemendheid een hoofdfeest, waaraan zooveel mogelijk luister werd bijgezet en dat met vroolijkheid werd gevierd. De kerkmisse duurde acht dagen.

Reeds in de vroegste oudheid reikten godsdienst en koophandel elkaar de hand, en waren de heilige plaatsen tevens zetel van den handel. Al vroeg verkregen de kermissen een wereldlijk karakter. In ons land zijn ze op de meeste groote plaatsen, die meer dan éene kermis hadden, nu tot eene enkele bepaald In Brabant en Vlaanderen is 't het oude gebleven. Daar kan men nog zien, hoe het vroeger ook hier was.

IV.

GEBRUIKEN EN VERMAKEN UIT HET GILDEWEZEN.

I. De Rederijkersgilden.

Bij onze vroegere voorouders kreeg elke belangrijke vergadering van het aan hunne goden gebrachte offer reeds den naam van « gilde », hetwelk samenscholing of verbond beteekent. Elke gilde was steeds een kameraadschap, een verbond van vrije mannen, tot onderlinge hulp en trouw : de leden der gilde waren genooten.

Ten onrechte willen onze latere tijden de gilden meestal slechts aangemerkt hebben als vereenigingen van handwerklieden of neringdoenden en sluiten de meer geestelijke genootschappen van het gildewezen uit. Onder de natuurlijke werking der omstandigheden vormden de gilden zich als vanzelf. Zij dwalen, die in de 13e en 14e eeuw gilden aannemen, niets dan hun ambacht of nering, alleen het vermaak of hunne ontspanning beoogende. Het eerste voorschrift hunner levenswet was op Gods eer of het heil des naasten, slechts het tweede op het aardsche streven gericht. (1)

De Rederijkerskamers waren niet uit den vreemde, maar zijn in Nederland geboren. Hunne voorloopers zijn de gilde-

(1) Archief voor de Gesch. van 't Aartb. Utrecht, I, bl. 118 en 121.

broeders geweest, die zich « gesellen van den spele » noemden en de geestelijken ter zijde stonden bij 't vertoonen der mysteriespelen. Met het begin der 15e eeuw treden de Kamers in onze geschiedenis op. Hun waar vaderland lag in Vlaamsch België, Holland en Zeeland, al zijn ook in andere gewesten enkele kamers opgericht; zij tierden er niet zoo welig. De rederijkerskamers stonden in hooge achting, vorsten zelfs waren er leden van. Onder de rederijkers telde men de geleerdste geesten, die soms vroolijke gezellen waren.

De rederijkers hebben in hunnen tijd veel goeds gedaan. Zij hebben zich zelven en het volk vermaakt, zich zelven en het volk onderwezen, en meer kon men inderdaad van hen niet verlangen.

Het schooldrama was ouder dan de kamers en reeds in de 12e eeuw in gebruik. Het bloeide nog in de eerste helft der tegenwoordige eeuw aan sommige Latijnsche scholen onzer provincie, o. a. te Boksmeer, Ravestein en Megen. Te Boksmeer geschiedde het op 't kasteel, te Ravestein in de opene lucht, onder een grooten toeloop van vreemdelingen.

De rederijkerskamers neigden bij het begin der 17e eeuw in de voornaamste steden ten ondergang en zagen zich door de knappe mannen verlaten. Toen het rederijkerstijdvak in de steden gesloten was, ving dat der boerenrederijkers eerst recht aan. De rethorica zocht nu hare toevlucht bij boeren en kermisvolk, en bij deze hield ze het nog lang uit.

De dorpsherbergen die er eene goede rekening bij maakten, omdat de stedelingen in menigte kwamen kijken, bezigden de Dorpskamers in hunne kroeg en betaalden de prijzen. In de Vlaamsche en Brabantsche steden bleven de kamers nog de geheele 18e eeuw door rijmen en spelen, juist als in de 16e.

Toen in Augustus 1892 de vermaarde Oudheidkundige Academie van België te Antwerpen haar vijftigjarig bestaan vierde, heeft zij eene welgelukte hernieuwing gegeven van « het Landjuweel van 1561 » het prachtigste feest, ooit binnen Antwerpen, ja zelfs in de Nederlanden gevierd. Een geleerde zegt daarover : « het overtrof in pracht en luister al wat er ooit in ons land, nochtans zoo rijk aan historische optochten, inhuldigingen en feestvieringen van allen aard, te zien was.

(Vervolgt.) P. N. Panken.

De Muntstukken.

I.

Volksbenamingen van Muntstukken. *(Vervolg.)*

Te Bavay en omstreken (in 't N. van Frankrijk) geeft het volk den naam van *Mahomet* aan de Romeinsche munten en er bestaat eene legende, volgens dewelke de Groote Turk bij zijne troonsbeklimming moet zweren Bavay terug in te nemen.

— In zekere Waalsche streken heeten de boeren de oude Romeinsche munten die men in den grond in potten of steengruis vindt, *Mastiques* of geldstukken der *Sarrazijnen*.

VI.

Geld onder het volk geworpen.

Ter gelegenheid van doopplechtigheden of bruiloften van voorname personen, werpt men geld onder het volk. (Fayt-lez-Seneffe.)

Dit gebruik moet in Frankrijk bekend geweest zijn in de XVe, XVIe en XVIIe eeuw, want men ziet het verbeeld in sommige Fransche tooneelstukken.

— In eenige streken van Henegouw, zijn het de peters die bij eenen doop geld onder 't volk werpen. De kinderen omringen hen bij het uitgaan der kerk en roepen : « Un liard, parrain! »

— Te Godarville werpen peet en peter na den doop, op den weg van de kerk naar huis, *sans* (2 centiemen) of suikergoed onder de kinderen. Waneer men dit gebruik zou verzuimen, dan roepen deze : « pelè parrain, pelée marraine! »

Peter en meter deelen ook stukken van 2 centiemen uit aan de genoodigden. Deze geldstukken zijn gewoonlijk doorboord en

door het gaatje is een gekleurd lint gestoken. Men bewaart ze zorgvuldig, want ze brengen geluk aan. De genoodigden krijgen daarenboven kleine suikeren erwten. (*Le Folklore de Godarville,* 76.)

— Na den doop werpen peet en peter centen en deelen er uit aan de genoodigden. Deze centen zijn veeltijds doorboord en van lintjes voorzien. De jongens roepen degenen toe die niets geven : « travé sètche », kapotte zak! (Verviers en omstreken). (*Quest. de folkl. wallon*, nº 770.)

— Te Sommethonne werpt de meter suikergoed, somtijds *sous* (5 c.) onder de kinderen. Die niets en geven, worden met den naam « pot'che trawée » (kapotte zak) gedoopt.

— Met Vastenavond werpen lediggangers geld onder de kinderen te grabbelen, om zich te vermaken met de gevechten en twisten die tusschen de straatjongens oprijzen om dit geld meester te worden.

VII.

De Munten en de Dood.

De Egyptenaars staken een geldstuk in den mond hunner mummiën.

— Bij de Ouden werd de overvaart van den Styx door Caron, den vreeselijken veerman, in klinkende speciën betaald.

VIII.

De Munten in de grondvestingen.

In de grondvesten der openbare gebouwen is het de gewoonte een kofferken te plaatsen, inhoudende het proces-verbaal van de oprichting des gebouws of van de plechtigheid van het leggen des eersten steens, alsook de munten van het jaar der bouwing.

IX.

Het Geld en de Tooverij.

Zoo men eenen bedelaar van tooverij verdenkt, moet men hem eenen *sou* aanbieden, die in 't wijwater gedompeld is geweest. Is het een tooveraar, hij zal het geldstuk niet aannemen. Herve. (*Quest. de folkl. wall.*, nº 1150.)

X.

Het Huwelijk en de Munten.

Te Stavelot legt men onder den dorpel van de bruid haar huis,

waneer zij naar de kerk gaat, een stuk geld dat men 's Maandags nadien aan eenen arme geeft. (*Id.*, nº 699.)

XI.

De Munten en de Boter.

Om spoedig boter te hebben, legt men in de kern of stand een stuk van 5 fr. (Louveignie.) (*Id.*, nº 255.)

XII.

De Merkten.

De stuiver door den kooper gegeven tot bevestiging van eenen koop, moet door den verkooper aan den eersten bedelaar gegeven worden. (*Id.*, nº 1600.)

— Waneer te Luik een koopman eene hoornbeest koopt, die niet onmiddellijk geleverd wordt, geeft hij een tweecentiemenstuk als waarborg aan den verkooper, die dit geldstuk aan den eersten bedelaar moet geven welken hij zal ontmoeten. (*Bull. de la Société liég. de litt. wall.*)

XIII.

De Godspenning.

Waneer men een vertrek huurt, is 't het gebruik den eigenaar eene zekere som te geven, af te trekken van den prijs der huur. Dit is eene waarborg voor den eigenaar, die alsdan verzekerd is dat men zijne kamer zal betrekken ; zooniet is de som voor hem. Men noemt dit te Brussel en elders den *Godspenning*. (Zie verder : Loon der dienstboden, een anderen vorm van den Godspenning.)

XIV.

Loon der dienstboden.

Omtrent het midden dezer eeuw betaalde men voor jaarlijksche huur aan eenen hoeveknecht zes stukken van 5 fr. en met Kerstmis een paar schoenen. (*Quest. de folkl. wall.*, nº 1584.)

— In 't Vlaamsche, zoowel als in 't Waalsche land geeft men eenen godspenning aan de meid die men huurt.

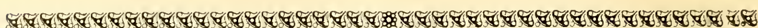
— Waneer men uitgenoodigd wordt om ergens te gaan middagmalen, is het nog de gewoonte wat drinkgeld te geven aan de keukenmeid of de dienstboden.

— Waneer dienstboden en werklieden hunnen meester geluk-

wenschen ter gelegenheid van eene gelukkige gebeurtenis, vegen zij hem de schoenen.

Dat is eene bedekte manier om eene fooi te vragen. Dit gebruik bestaat overal in België.

('t Vervolgt.) Alfried Harou.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

29. (64.) Westmeerbeek : de Karleespoorders.

De inwoners van Westmeerbeek heeten *Karleespoorders* (van *karlees* = wagenslag, karspoor en *poorders*, visschers met de lijn.) De spotnaam beteekent dus : menschen die in de *karleezen pooren*, die in de karsporen met de lijn, met den hengel visschen.

Hoe zijn de Westmeerbekenaars aan dien naam geraakt? Over jaren en jaren, verhaalt men, overstroomde de Nete en gansch Westmeerbeek liep onder. Het water stond tot tegen de kerk. Als het water weggeloopen was, vongen de inwoners eene menigte palingen in de karleezen of karsporen.

Waneer die van Hulshout naar Westmeerbeek komen, b. v. met de kermis, houdt ieder van hen spotsgewijs eenen stok aan de pomp die in 't dorp staat, om die van Meerbeek te tergen. Dit verwekt onvermijdelijk vechtpartijen.

Westmeerbeek noemt men ook *Vuile poor*. Als ge dat woord in 't bijzijn van Westmeerbekenaars durft uitspreken, zijn ze in staat om u eene goede rammeling te geven.

30. (65.) Ramsel : de Poteerddabbers.

Die spotnaam beteekent : menschen die in de *poteerd*, de potaarde, in den klei *dabben* of wroeten.

Er zijn in dat dorp veel steenbakkers. Van daar die spotnaam.

Jozef Cornelissen.

31. (66.) Hingene : de Eters van Hingene.

Vroeger tijd, en zelfs nog over een klein tal jaren, viel het meer

(1) Z. *Ons Volksleven*, 5e, 6e en 7e jaargang.

dan eens voor dat sommige Hingenaars eene wedding aangingen om *het meest* te eten. En dat zij altijd *gaarne* geëten hebben en gedronken, bewijzen de menigvuldige oude rekeningen, welke men in Hingene's gemeentearchief aantreft. Voorbeeld :

Op de rekening eener uitvaart van Anna Verdickt, gehouden in de verledene eeuw, vindt men : 1 vet kalf, 4 hespen, 28 pond boter, 6 vaten rogge, 1 vette beest, 1 zak tarwe; en men dronk 5 tonnen goed (1) en 2 tonnen gemengeld bier; en men verbruikte om 1 gl. 4 st. melk.

Het jonge gilde « Sint-Sebastiaan », van Hingene, bestaande uit 47 leden, dronk :

Op 20 en 21 Januari 1719 (teerdagen)	8	tonnen	groot	bier.
Op den feestdag van 't Allerheiligste	2	»	»	»
Op den schietdag van den koningsvogel	9	»	»	»
Op de kermis van Hingene	1	»	»	»
» » » » Wintham	1	»	»	»
» » » » Eikevliet	1	»	»	»
Op de begrafenis van een medelid	1	»	»	»
Te zamen	23	tonnen	groot	bier.

Het oude gilde « Sint-Sebastiaan », samengesteld uit omtrent hetzelfde aantal leden, dronk gewoonlijk ongeveer 20 tonnen 's jaars. (2)

Goed eten en drinken noemt men te Hingene « Schoeffelen », en een gulzigaard heet er « schoeffel. » Als de klok des kasteels het uur der maaltijden aankondigt, zegt men : « Ze gaan schoeffelen. »

32. (67.) Wintham : Winthamsche Kazakken.

Deze benaming zinspeelt op de ouderwetsche kazakken, welke men te Wintham placht te dragen, vóor den tijd dat de modezucht nog zoo zeer niet in onze dorpen heerschte.

33. (68.) Liezele : Liezelsche Pieren.

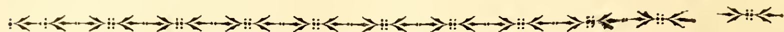
Men verhaalt dat in gansch Liezele niet een enkele pier te vinden is. Bij gebrek aan dien aardworm, heeft men al de inwoners van Liezele met den naam van pieren gedoopt.

(1) *Goed* en *groot* bier beteekent *straf bier*.

(2) Zie bladz. 111, 112, 113 en 118 van het werk *Geschiedenis der gemeente Hingene*, door L. Mees.

Als men in onze streek aan iemand vraagt hoe het gaat met de gezondheid, antwoordt men dikwijls : « *Redelijk* » of « *[illegible]n de rede'lijk de meisjes van Liezele.* »

L. Mees.

Bijgeloof in de Antwerpsche Kempen.

1. Dwaallichtjes.

Het is niet zeldzaam in de vlakke heide, bijzonder in de nabijheid van moerassen, alsook in stallen, op kerkhoven en op mesthoopen, des avonds dwaallichtjes te zien zweven.

Van die dwaal-, stal- of heilichtjes vertelt het volk, dat het zieltjes zijn van ongedoopte kinderen. Ziet men zulk lichtje, dan moet men aanstonds zeggen : « Ik doop u allèèn. » Dat woordje : « alleen » mag niet vergeten worden, want anders komen al de zieltjes afgevlogen; zij tergen u en laten u niet los, dan vooraleer gij ze allen gedoopt hebt.

2. Middel om te kunnen tooveren.

Om te kunnen tooveren, moet men de plant « Lancie Christi » genaamd, zien te bekomen. Het schijnt dat dit gewas alleen in Holland groeit.

3. Padden.

Men verbiedt de kinderen padden te pakken en te dooden. « Dat zijn tooveraars », zeggen de moeders. Het is verwonderlijk dat de meeste menschen, al weten zij niet recht waarom, zulken afschuw voor die nuttige diertjes hebben. De dierenkunde leert dat de padden achter hunnen kop twee vergiftige klieren hebben, waarvan het vocht zich over het geheele lijf verspreidt en zoo de pad min of meer vergiftig maakt.

Kinderen en onwetende lieden gelooven vast, dat de pad « vuur spuwt. »

4. De Weerwolven.

Gansch de Kempen door is de weerwolf bekend, zoowel als de « Brandende Schèper. »

De weerwolf is een mensch, die een verbond met den duivel

aangegaan heeft, wiens kleed, zijnde eene harige huid of een haren riem, hij alle nachten moet dragen.

Met dat kleed te dragen, heeft hij zekere voorrechten : alzoo is hij onkwetsbaar, behalve op 't midden van het hoofd; evenals Hercules met zijne leeuwenhuid is hij onoverwinnelijk en trekt dagelijks zeven stuivers.

Des nachts is hij een gevaarlijk wezen, een woest dier, dat alles verslindt wat er voorkomt. Als men hem ontmoet, moet men hem een toegeknoopten zakdoek toewerpen : met dien doek los te willen trekken, verliest de weerwolf eenigen tijd, en kan men hem ontsnappen.

Om weerwolf te worden, moet men 's nachts om twaalf uren op eene kruisdreef wandelen : dan komt de duivel daar in een rijtuig aangereden. Op een teeken des duivels steekt men zijn mes in 't midden der dreef, men krijgt van den boozen geest eene harige huid of eenen riem en... men is weerwolf ingelijfd. Men kan echter ook weerwolf worden zonder het te willen, door het toedoen eens tooveraars.

Als er acht jaren verloopen zijn, verliest men de hoedanigheid van weerwolf, maar zoo iemand gedurende dien tijd u herkent, moet men wederom voor acht jaar weerwolf zijn.

Z. de sagen over Weerwolven, *Ons Volksleven,* II, bl. 101 en III, bl. 151-152.

Frans MEEUS.

Volksgebruiken en Wangeloof te Lier.

1. — In *'t Daghet in den Oosten,* IIIe Bd., bl. 131, spreken ze van *het smijten van neuten enz. bij doop- en trouwplechtigheden.*

Te Lier gooien peter en peet ook suikerboonen onder de kinderen, als zij met het kerstekind van den doop terugkomen. Bij kennissen en vrienden draagt de baker suikerboonen in pakskens. (1)

2. — In hetzelfde tijdschrift, IIIe Bd., bl. 132, wordt er gehandeld over den *grafdienst.*

(1) Dezelfde gebruiken bestaan ook op veel plaatsen in de Kempen, o. a. te Santhoven.

Te Lier bestaat ook het gebruik van eene schup of eene handsvol aarde op de doodskist te gooien, als zij in het graf is gezonken. Dat gebruik wordt, meen ik, op vele plaatsen onderhouden, zooals te Antwerpen, te Mechelen, te Leuven, enz. (1)

3. — Als er een wisseltand uitvalt, zeggen de kinderen, terwijl ze met den tand een kruisken maken en hem dan over hunnen kop, ruggewaarts weggooien :

Tand, tand gaat over het land
Te naasten jaar 'ne nieuwen tand.

Zoo ze er derven naar omzien, dan krijgen ze geenen nieuwen tand (2).

4. — Als er iets in uwe oog vliegt, moet ge over end'weer op uwe wenkbrauw ruischen (3) en zeggen :

Daar vliegt e zandeken in mijn oog.
't Is geen goed of 't is geen kwaad,
't Is van Jezus' of Maria's zaad,

en er uit is 't, ge moogt er zeker van zijn. Kees de boomsnoeier — en de boomsnoeiers hebben dikwijls iets in hunne oog — heeft het al zijn leven ondervonden. Zoo vertelden ze mij en 't moet van eigen een goed middeltje zijn : want vliegt er iets in uwe oog, seffens zijt ge op uwe oog aan 't ruischen, en 't stofken, dat er dikwijls maar los in hangt, wordt er alzoo vast in geplakt; maar laat ge uwe oog gerust, dan drijven de tranen, geholpen door de bewegingen van oogappel en oogscheel, gewoonlijk het vreemde dingsken naar het putteken van de oog en zoo naar buiten.

Dr A. L. P.

5. — Een zwaluwnest uit den stal verwijderen, brengt de beesten ongeluk aan.

6. — Om wratten te doen verdwijnen, vangt men eene muis, snijdt ze den kop af en wrijft de wrat in met het nog warme bloed, en ze zal verdwijnen.

7. — Wanneer men, zonder te weten waarvan, eene peersch-

(1) Hetzelfde gebruik is mede op veel plaatsen in de Kempen in zwang. Te Brecht gaan de bloedverwanten van den afgestorvene, nadat de kist gezonken is, over de plank die over het open graf ligt. J. C.

(2) Z. *'t Daghet in den Oosten*, 1887, bl. 55.

(3) Ruischen = wrijven, Fr. *frotter*.

blauwe plek op den arm krijgt, dan mag men verzekerd zijn dat er iemand in de familie dood is.

8. — Geschenken in ijzer of staal breken de liefde.

9. — Om bij de loting een goed nummer te trekken, moet men in den nacht die volgt op den laatsten Vrijdag vóórdat men moet loten (dus tusschen Vrijdag en Zaterdag) op klokslag van 12 uren eenen emmer water stroomopwaarts scheppen.

Jani Vlunius.

Kempische Sagen.

15. (198.) Het behekst Geweer.

Er was eens op een gehucht onder Gheel een jager op de jacht. Eensklaps springt er uit een klaverveld een haas op. Onze jager mikt, trekt, maar kets! zegt het geweer, en de haas gaat ongehinderd loopen.

's Anderendaags keert de jager terug naar het leger van den haas; maar hij heeft weer hetzelfde geval met zijn geweer als daags te voren. « Wel verduiveld! » zegt de man, « ofwel mijn geweer is betooverd, of de haas is eene heks. Ik zal morgen eens naar den prior van de abdij van Tongerloo om raad gaan. »

Zoo gezeid, zoo gedaan. De prior gaf hem een kort schietgebedeken te lezen en verzekerde hem, dat zijn geweer nu niet meer zou missen.

Den volgenden dag trok de jager met nieuwen moed op 't leger van den haas af. Ditmaal ging zijn geweer af en het schot trof den haas, die, hoewel deerlijk gekwetst, nog ging loopen.

De jager achtervolgt hem door haag en kant, toen hij den haas eensklaps achter eenen struik ziet wegkruipen. Hij loopt aanstonds toe, wil hem grijpen en vindt.... een oud wijfken achter den struik zitten.

De haas was eene heks, die deerlijk gewond door het schot, den ontstelden jager om vergiffenis bad en hem beloofde voor altijd heure zwarte kunsten te laten varen.

(Gheel.) Frans Meeus.

16. (199.) Geschiedkundige Volksoverleveringen.

Over verscheidene honderden jaren, verhaalt de volksoverlevering, werd het dorp Brecht geheel en gansch verwoest en afgebrand. Volgens men meent zou deze verwoesting gebeurd zijn ten tijde der Noormannen (dus omtrent de IXe eeuw), wien men dan ook deze gruweldaad ten laste legt. Niets werd door hen gespaard : zij vermoordden de inwoners, verbrandden de huizen en voerden het overige weg. Eén huis echter ontsnapte aan de verwoesting, en na het vertrek der Noormannen, kwamen eenige personen, die zich onder bruggen of elders hadden weten te verbergen, daarin hunnen intrek nemen. Zij legden er vuur aan; doch de Noormannen, nog op de heide zijnde bij hunnen aftocht, zagen den rook, die langs de schouw opsteeg. Bij dit gezicht werden zij als razend van woede, omdat hun nog iemand ontgaan was. Zij keerden terug en doodden en vernielden alles wat zij hier nog vonden. Daarna heeft het dorp verscheidene eeuwen verlaten, woest en onbebouwd gelegen.

Vóór de verwoesting was Brecht een van de schoonste dorpen dezer streek, prachtig bebouwd en zeer bevolkt; ja, was volgens sommigen zelfs eene kleine stad. De landbouw was toen op zijne hoogte evenals verschillende nijverheden : er waren onder andere — zegt men — zooveel huidevetterijen, dat de straat, door deze ambachtslieden bewoond, de Huidevetterstraat werd genoemd. Deze straat zou de tegenwoordige Pulmansstraat, welke van den Leugenberg naar de Nollekens loopt, geweest zijn. Zòòlang lag het dorp in wildernis en was het door niemand bewoond, dat in den heerd van een huis, staande op de plaats waar het tegenwoordige Gemeentehuis gebouwd is, eene eikel wortel schoot, een boom werd en boven langs de schouw uitgroeide. In den top van dien boom kwam eene ekster haar nest maken, en hiervan zou gemeld huis later *de Ekster* genoemd zijn.

Het huis *de Heester* te Oostbrecht — thans onder de gemeente St. Lenaarts — zou zijnen naam aan een voorval van denzelfden aard te danken hebben. Daar ook, zou een eikenboom of heester door de schouw uitgewassen zijn, tijdens de langdurige jaren dat Brecht verlaten bleef.

(Uit *Geschiedenis der Verwoesting van Brecht in 1584*, door J. MICHIELSEN, tweede druk. Brecht, bij L. Braeckmans, 1889.)

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

De = gij. Enclit. voornaamw. — Wat zeg*de* (= zegt gij) daar? Kun*de* (= kunt gij) dat? Ga*de* (= gaat gij) mee? Als ge niet wijs en zijt, zul*de* (zult ge) geenen prijs krijgen.

Achter *k, p, s* en *t* wordt *de* tot *te* verscherpt. Tegen wie spreek*te* (= spreekt ge)? Als ge de flesschen gevuld hebt, dan stop*te* (= stopt ge) ze goed dicht.

Zeer dikwijls wordt *de* (*te*) door *gij* versterkt. Zul*degij* (= zult gij) dat doen? Keur*degij* (= keurt gij) dat allemaal goed?

Ook door *gijlie* in 't meerv. Wat weet*tegijlie* (= weet gijlieden) daar af! Ga*degijlie* (= gaat gijlieden) mee? *Overal.*

Du (uitspr. *doe*) = gij. — Wordt nog gebruikt als aanspraak en drukt genegenheid, medelijden, spot of verachting uit. O! du lief kind! Du arm schaap! Dat durft 's avonds nog niet aleen gaan slapen, o! du verveerderik! Du slimmerik! kunde nu nog geen optelling maken? Du dommerik! Du leelijkaard! Du schelm!

Vóór een enkelv. mann. zelfst. nw. wordt *du* meestentijds verbogen, als ware het een bijvoegl. w. Duën deugeniet! Duë leelijke schelm!

Dat is overigens ook het geval met *gij*. Zoo hoort men : O! gijen dommerik! Gije zatlap! *Overal in de Kempen.*

Em = hij. Enclit. voornaamw. — Kan*em* (= kan hij) zelf niet komen? Waarom doet*em* (= doet hij) dat zóó niet? As*em* (= als hij) tijd heeft, moet*em* (= moet hij) dat werk maken. *Bijna overal.*

En = hij. Enclit. voornaamw. — Woont*en* (= woont hij) nog altijd te Brussel? Ik zal*en* (= zal hem) vinden. *In 't Z. der Kempen.*

I = hij. Enclit. voornaamw. — As*i* (= als hij) zoo voortgaat met drinken, dan zal*i* (= zal hij) gauw op 't stroo zitten. Dat mag*i* (= mag hij) niet doen. Waneer gaat*i* (= gaat hij) naar de stad? *In 't N. der Kempen, o. a. te Brecht, Loenhout, Wuustwezel, enz.*

Jozef Cornelissen.

Volksgebruiken.

Schraminkel jagen.

Er bestaat, in onze streken, een eigenaardig gebruik. Keert eene dochter, die sedert eenigen tijd opgesteken was, tot het vaderlijk huis weder, troeft een huidevetter (1) zijn wijf te fel af, heeft iemand wat zotte kuren uitgezet of een publiek schandaal gegeven, hun wordt eene « serenade » gebracht, maar eene « serenade » waar zij zich niet van beloven.

Het feit is niet bekend, of de blekmuzikanten zijn verwittigd en gereed : verroeste potten en pannen, versletene stoopen en emmers, kenven en ketens, alles wat bijdragen kan tot het vormen eener goedingerichte « harmonie », komt uit den hoek te voorschijn.

De zon is al eenigen tijd onder. Ginder in de verte weerklinkt het geklets eener *jak* of *sjak* (zweep); de mannen zijn op komst. 't Duurt geen 2 minuten meer, of 't spel is in gang.

Deze sleept eenen zwaren ijzeren ketel over den steenweg, gene slaat de roffeltrommel op een stuk blek, een derde loopt met eene vracht kenven en ketens rond den nek, een vierde blaast den horen en stampt uit al zijne krachten eenen versleten stoop voort; 't is een gerammel, gedonder en gebots, dat hooren en zien vergaan.

Thans zijn de guiten bijeen; « mannen in rang! » — zoo klinkt eene zware stem — « nummer 3 uit den grooten boek! » Allen staan gereed : « une, deuj, troo, quat! » Nu doen de jongens voor goed hun best; — de honden uit de buurt janken en huilen van schrik.

Doch, schoone liedjes duren niet lang! Hij, wien men zooveel eer aandoet, heeft zich aan het aangenaam bezoek verwacht en gauw den burgemeester verwittigd.

De vroolijke gasten zijn ook uitgeslapen, zij zijn op hunne hoede. Op den kreet « mannen, de burger! » vliegt het troepje uiteen, en alles blijft in den brand.

(1) Een man die dikwijls zijne vrouw mishandelt.

Eens verjaagd worden is niet erg; zoo seffens geven zij den moed niet op; morgen staan de schelmen weer op hunnen post met meer volk en nieuwe instrumenten! Dit spel duurt zoo twee, drij, soms nog meer avonden; 't kan hen weinig schillen dat men soms wat op hunne hielen zit: 't is hun genoeg dat zij eens goed plezier gemaakt hebben op de kap van een ander.

Zulke « serenade » met blekken muziek heet men ten onzent — 'k wete niet waarom — « *Schraminkel jagen.* » L. D.

(Contich en omstreken.)

***

Hetzelfde gebruik bestaat ook hier en daar nog in de Kempen en heet er *Bellemerkt houden, Ketelmuziek maken, Houten en blekken muziek spelen, Iemand uitpannen,* enz.

Z. Ons Volksleven, II, bl. 122-123. J. C.

Het Manneken in de Maan.

XLIII.

Ik heb dikwijls hooren zeggen in de omstreken van Luik, dat men in de maan eenen ruiter ziet, op een peerd gezeten.

Alfried Harou.

Het Groeten bij verschillende Volkeren.

(Vervolg.)

Groet van twee Mooren in Tunis. — Zij buigen diep, de eene voor den andere en, de hand op het hert leggende, naderen zij elkander.

— Dat uw dag gezegend zij, zegt de eene.

— Dat de uwe gelijk melk zij, antwoordt de andere.

Alfried Harou.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

IV.

2. De Schuttersgilden.

De oudheid van gilden kan men uit keuren en brieven niet bewijzen. Alle instellingen die uit het volksleven zelf voortgesproten zijn, klimmen tot eenen hoogeren ouderdom dan de schriftelijke ordonnantiën op; want zij bestonden lang vóór den tijd dat ze bebriefd werden. De schutterijen zijn een uitvloeisel van het oud Germaansche schuttersgild, en hadden zoowel oefening in de behandeling van den boog als vermaak ten doel (1). Omdat het « gaey schieten » in het Germaansche volksleven geworteld is, kwam het bij elke kermis te pas, en vindt men de schuttersgilden niet enkel in de steden, maar ook op de dorpen. Van gilden in Nederland vindt men geen gewag vóór de 13e eeuw (2).

Op sommige dorpen waren zusters zoowel als broeders leden van de schuttersgilden. Zij aten en dronken mede : dat zij ook medeschoten, denk ik niet.

Het pagegaai- of vogelschieten had steeds door elk schuttersgild plaats Volgens eeuwenoud gebruik geschiedt zulks nog in de kermis, op andere dorpen op den patroondag van het gild.

Veel luisterrijker dan de papegaaifeesten ; waren de landjuweelen waartoe eene menigte, soms wel 40 schutterijen, uit het gansche land bijeenkwamen om den luister van het juweel te verhoogen. Algemeene volksfeesten in den ruimsten zin van het woord, duurden ze acht dagen, soms wel drie weken. Het volk stroomde vele uren ver in de ronde toe, evenals weleer bij de tornooien; want er hadden allerlei vermakelijkheden bij plaats : optochten, battementen, maaltijden en volksspelen. Natuurlijk bloeiden de schutters-

(1) *Geschiedenis van de Schutterij der Kolveniers te Helmond,* door Aug. Sassen, 1882, bl. 1.

(2) *Nederlandsch Magazijn*, 1837.

landjuweelen niet dan in steden, van 't midden der 14e tot het midden der 16e eeuw. In de Spaansche troebelen gingen ze te niet en herleefden nimmer, omdat in het laatst der 16e eeuw de schuttersgilden opgelost werden in de burgervendelen. Van deze zijn er op de dorpen geene opgericht en daar, gelijk mede in veel kleine steden, bleven de beide schuttersgilden in wezen.

De gereformeerde predikanten ijverden tegen de schuttersgilden, die in hun oog « onnutte superstitiën » en de vroolijke schuttersmaaltijden « insolentiën » waren. Menig schuttersgild werd op het aanhouden van een dweepzieken dominee ontbonden en gingen de gildegoederen aan de hervormde kerk over : dit alles was zeker onbillijk (1).

In Holland geraakten in de 17e eeuw echter de meeste schuttersgilden te niet, omdat ze daar niet meer in den smaak vielen. In andere noordelijke provinciën kwamen er sedert het laatst der vorige eeuw ook vele in verval of werden afgeschaft. Sommige hielden op te bestaan, dewijl de resolutiën hen van hunne inkomsten beroofden; andere, omdat onder den druk der tijden de liefhebberij verflauwde (2).

In Limburg hebben de schuttersgilden veel geleden tijdens het Belgisch bestuur, daar toen hunne eigendommen aan kerken of kerkelijke gestichten gedeeltelijk zijn overgegaan, waardoor ze op eenige plaatsen vervielen, op andere hunnen ouden luister misten. Men kan daarbij soms nog oude gebruiken opmerken. Zoo wordt te Heel, bij Roermonde, nog den draak gestoken, juist als in de middeleeuwen.

Het is op de meeste plaatsen van ons Kempenland een aardig gezicht de oude schuttersgilden te zien optrekken met bonte vaandels en ouderwetsche trommen, met zestiende- en zeventiendeëeuwsche zilveren schilden of breuken op negentiendeëeuwsche jassen, met sjerpen van alle kleuren over de schouders, sommigen met gepluimde steken en hoeden of berenmutsen op het hoofd.

Te Weert in Limburg wordt, bij den optocht der drie in

(1) *De Volksvermaken*, op. cit., bl. 506.
(2) *De Volksvermaken*, op. cit., bl. 511.

dat stadje bestaande schutterijen, door eenen ruiter een vaandel vooruitgedragen, dat de Weertsche schutters eens op die van Budel veroverd hebben. In hetzelfde gevecht, waarin deze laatste hun vaandel kwijt raakten, behaalden ze eenen hoorn, waarmede, nog vóór weinige jaren, als het Budelsche kermis was, de dorpsbode rondging, op elken straathoek een deuntje blies en daarna luid riep : « Ter eere van Buul (Budel), ten schande van Weert!! »

3. Van de andere Gilden.

Bij alle gilden hadden oudtijds eenige gebruiken en vermakelijkheden plaats, hetzij men zulks inwijden, doopen, beproeven, ontbolsteren, ontgroenen of anders noemde. Zij zijn hier reeds zoo vroeg afgeschaft, dat er zelfs geene herinnering van is overgebleven. Hoe in Vlaanderen, nog in de vorige eeuw, een nieuweling werd ingewijd, kan men o. a. zien in het *Belgisch Museum*, IVe Dl., bl. 382.

Dat dergelijke openbare vermakelijkheden bij 't aannemen van gildebroeders hier vroeger ook hebben plaats gegrepen, mag men gelooven op grond der nauwe overeenstemming van het Vlaamsche en 't Hollandsche volksleven (1).

De jaarlijksche maaltijd, die gewoonlijk drie dagen duurde, was het grootste feest der ambachtsgilden, die in de middeleeuwen, bij feestelijke gelegenheden, mede vertooningen, als mysteriën en battementen, gaven. Sommige dezer gilden wedijverden ook met de schutters in het papegaaischieten.

Godsdienstige gilden als Offergilden, Kalende-broederschappen, Memoriën of hoe ze anders heetten, waren ontelbaar en verscheiden in doel. Spelen op hooge feesten, papegaaischieten, omleiden van den gilde-os, maaltijden en kopperen had bij hen, juist als bij de andere gilden plaats.

De « Dronkegilden », vermoedelijk zoo oud dat ze uit de Germaansche bosschen afstamden, bloeiden ook hier en daar in de middeleeuwsche tijden.

Het woord « gilde » werd, de middeleeuwen door, niet slechts op de genootschappen van handwerkers en hande-

(1) *De Volksvermaken*, blz. 554.

laars, maar ook op voet- en handboogschutterijen en velerlei broederschappen, die zich aan het plegen van devotie- of liefdewerken toewijdden, toegepast (1).

Dewijl de oorlogen der middeleeuwen en de strooptochten der edelen vele steden en dorpen verontrustten, oefenden burgers en boeren zich in den wapenhandel, hetzij om hunnen landheer, hetzij om zichzelven tegen allen vreemden aanval te verdedigen. Daarom schiep het volk gilden (2).

In vroegere dagen droegen al de confraters eener gilde een zilveren schild — *palure* genoemd — op de mouw. Eeniegelijk behoorde toen tertijd tot het een of 't ander gilde of broederschap (3).

(Vervolgt.) P. N. PANKEN.

Grappen en Kluchten.

6. Een afdoend Middel of Geeraard de Knecht.

In de jaren veertig, toen hier te lande een groote hongersnood heerschte, was er een boer van de kanten van Brussel, die 's middags altijd in stede van aardappelen, peeën at. Zijn knecht Geeraard moest daar juist niet veel van hebben. Zekeren Zondag zat de knecht in eene herberg over het peëneten te klappen, toen opeens de geneesheer van het dorp, die alles afgeluisterd had, tot Geeraard zeide :

— « Als gij van de peeën wilt af zijn, Geeraard, volg dan mijnen raad. »

— « En wat moet ik doen, Mijnheer de Doktoor ? »

— „ Wel, als de pachterse weer met peeën op de tafel komt, begint gij in eens met uwe handen te eten. Als ze dan zeggen : Geraard, wat krijgt gij? loop dan naar den zolder en trek uwe beddelakens in stukken. Dan zullen ze mij komen halen en ik verzeker u, gij zult geene peeën meer krijgen. »

Zoo gezeid, zoo gedaan.

(1) J. B. ALBERDINGK THIJM *Volksalmanak voor Nederl. Katholieken*, 1864, bl. 93.

(2) Zie M. G. PEETERS, *Geschiedkundige Beschrijving der gemeente Echt.*

(3) Zie *Oud Strafregt in België*, Brussel, 1829. bl. 97, noot.

'S Anderendaags zat Geeraard weer met de beenen onder de tafel, en 't liep niet lang aan, of de peeën kwamen boven. In 't begin at Geeraard nog met zijn vorket, doch plotselings begint hij, lijk een zot, met de handen te eten.

« Wat krijgt gij nu, Geeraard? » zei de boer. Geeraard brieschte, liep naar den zolder en begost daar alles in stukken te scheuren.

Dadelijk wierd de doktoor ontboden en Geeraard onderzocht.

« Pachterse », zei de geneesmeester, « eet gij niet veel peeën? »

— « Bij ja », antwoordde de boerin, « wat wilt gij in dezen tijd al goedkooper eten? »

— « Ik geloof het », zei de doktoor, « Geeraard is peeëndul; ik ga hem een fleschken geven en binnen eene halve uur is de dulheid over. » Inderdaad na eene halve uur werd Geeraard weer kalm; maar dan begost de zoon des huizes te klagen dat hij soms ook al halve steeksels van dulheid voelde. Hij dronk van het fleschken en herstelde.

't Was gedaan met peeën eten. *(Lippeloo.)*

('t Vervolgt.) Alf. J. C.

Boekbespreking.

Een Dertigtal meest tweestemmige, gemakkelijke Kerkelijke Melodieën voor H. Familie-, Congregratie- en Processie-Liederen, verzameld door H. Roes, R. C. Priester. — Roermond, M. Waterreus, drukker en uitgever.

—

Met het doel om echten kerkzang onder het volk te verspreiden, is men in Nederland bezig met een algemeen gebed- en gezangboek voor de geheele kerkprovincie te verveerdigen, naar het voorbeeld der Duitsche gezangboeken. In dat werk zullen enkel echt kerkelijke wijzen opgenomen worden, getrokken uit middeleeuwsche en oude Hollandsche en Duitsche gezangboeken.

Insgelijks met het doel om echt kerkelijke zangwijzen bij het volk in te voeren, liet de Eerw. Heer Roes deze uitgave verschijnen.

Het boekje bevat verschillende melodieën die, volgens P. Dreves,

S. J., een man wiens gezag op het gebied van kerkelijke muziek, door niemand zal betwist worden, aan de strengste eischen van eene kerkelijke volksmelodie voldoen. Wat de overige zangwijzen betreft, die zijn meer te beschouwen als een overgang van het bestaande tot het wenschelijke.

De prijs van het werkje, dat wij volgeerne aanbevelen, is enkel 25 centen en wordt vrachtvrij verzonden door den schrijver, kapelaan te Alphen a/Maas (Gelderland.) J. C.

Ontvangen Boeken.

Mr W. P. SANTIJN KLUIT.— « Belasting op de nieuwspapieren » (1675-1869) « en Verzending van het nieuwspapier. Nagelaten geschriften. » (Overgenomen uit *Bijdragen tot de Geschiedenis van den Nederlandschen Boekhandel*, dl. V.) — Amsterdam, P. N. Van Kampen & Zoon, 1895. — Boekdeel van 183 blz. 8°.

A. M. P. INGOLD. — « Grégoire et l'Eglise constitutionnelle d'Alsace. » Documents inédits. — Paris, A. Picard & fils; Colmar. H. Hüffel. 1894. — Bd. van 177 blz. 16° en 2 portretten.

A. M. P. INGOLD. — « Notice sur l'Eglise et le Couvent des Domicains de Colmar. » — Colmar, H. Hüffel. Paris, A. Picard. 1894. — Bd. van VIII-104 bl. 16° met platen.

A. W. CORNELIUS HALLEN. — « Heraldry. » MDCCCXCJ. (Reprinted from « The scottish Antiquary »). Vlugschr. op Holl. papier van 8 blz. kl. 4° met wapenschild.

REV. A. W. HALLEN. « Words old & new. » A. Lecture. 1879. (S. N. Morison, printer, Alloa). Vlugschr. van 16 blz. 16°.

REV. A. W. HALLEN & F. W. SMALWOOD. — « Social and industrial condition of Scotland in the 15th and 16th centuries, and other lectures. » 1890. (Reprinted from the Alloa Journal). Bd. van 88 blz. 16°.

REV. A. W. CORNELIUS HALLEN. — « Domestic life in the 17th century as shown in the Account book of Dame Erskine of Balgownie : 1673-1699. » — Vlugschr. van 14 bldz. 16°

REV. A. W. CORNELIUS HALLEN. — « Flemisch Intercourse wit Scotland » : A. Lecture. — Vlugschr. van 14 bldz. 16°.

(Vervolgt.)

Inhoud van Tijdschriften.

Volkskunde, VIII, 7. — Onze Vlaamsche « Componisten » ofte Liedjeszaugers. IV (Pol de Mont). — Volksgeloof en Volksgebruiken. Een zoon of een dochter (A. De Cock)? — Spreuken, spreekwoorden en zegswijzen op de vrouwen. 1. De vrouw. Haar gebreken en deugden (A. De Cock). — Boekbeoordeelingen.

La Tradition, VIII-IX, 86-87. — Des coups de feu de la nuit de Noël (A. Gittée). — Société d'ethnographie et d'art populaires (A. Theuriet). — Folkloristes contemporains. IV. Rév. Feilberg. V. David Mac Ritchie (H. Carnoy). — Folklore polésien. 1. *Suite* (Mme Gelenska). — La poussière du Saint (Bérenger-Féraud). — Arape Albe (C. Tresnea-Grecianu). — Folklore du Luxembourg belge (A. Harou). — Chansons du Quercy. LXIII (F. de Beaurepaire). — Folklore polonais. I. VIII. *Suite* (M. do Zmigrodzki). — Mélanges de Folklore. II (C. de Warloy). — Bulletin historique des Provinces (H. Carnoy).

Mélusine, VII, 10. — La Prison du roi François (G. Doncieux). — Un Ancêtre du Quatrième Etat dans l'imagerie populaire (H. Gaidoz). — Airs de danse du Morbihan (Mlle de Schoutz-Adaïvsky). — Jean de l'Ours (H. Gaidoz) — Le jeu des lignes verticales. I-II (Ch. de Pouey et P. Fago). — La Fascination : D/ Prophylaxie. *Suite* (J. Tuchmann). — L'Etymologie populaire et le folk-lore (H. Gaidoz). — Bibliographie.

Blätter für Pommersche Volkskunde, III, 12. — Neue Volkssagen aus Pommern (O. Knoop). — Volkshumor (O. Knoop). — Volkstümliches aus Crettmin (W. Koglin). — Pommersche Flurnamen (Mett). — Altensprüche aus Sallentin (R. Pelz). — Sitten, Gebräuche und Aberglaube des Landmannes. *Schluss* (F. Asmus). — Aberglaube und Brauch in den Kreisen Bütow und Lauenburg (A. Archut). — Nachtzag zur Hochzeitsfeier in Zwilipp (R. Asmus). — Kleine Mitteilungen.

Revue des Traditions populaires, X, 9-10. — Contes arabes et orientaux. XI-XII (P. Wadia, S. Wacha et J. Tarachand) — Le Jaloux. VI *bis* (M. Bouchor). — Un jeu marocain (R. Basset). — Parallèles. VII (R. Basset). — Les Métiers et les Professions. LV. (P. S.). — Corporations de Potiers russes (Th. Volkov). — LVI. Métiers Croquemitaines. LVII. Confiseurs populaires. LVIII. Marchands de comestibles populaires. LIX. Les chaufourniers. LX. Les Paveurs. LXI. Les Cris des rues. LXII. Présagès de journées fructueuses. II (suite). Blasons des métiers. XVI (suite). Fetes des métiers (P. S). — XLIII. Secrets de métiers (A Harou). — Quelques traditions et croyances du Bas-Armagnac (Auricoste de Lazarque). — Les Empreintes merveilleuses. LXXXII-XCIX (R. Basset). — Les Musées d'Ethnographie. Musée du Nord à Stockholm (Olaus Magnus). — Jolie bergère, chanson du Berry (H. Labonne). — La prairie maudite, légende de la Hte-Bretagne (J.-M. Carlo). — Allusions aux contes et aux tradit. pop. XVI-XIII (R. Basset). — L'habillement des statues. VI (L. Morin). — Coutumes scolaires. VII. (R. Basset). — Tradit. et superst. des Ponts et chaussées. II. Les Chemins de fer. *Suite* (E. Peny). — Quelques locutions bourguignonnes (F. Fertiault).

Wallonia, III, 10. — Les Nains. X Sur leur origine (J. Delaite). — Le beau laurier chantant, conte de Bièvre (O. Gilbart). — La Toussaint et le jour des Ames (O. C.). — Légendes. 1-5 (O. Colson).

Sint-Antonius.

A. Offeranden aan den H. Antonius.

De godsvrucht tot den H. Antonius en de H. Lucia werd te allen tijde en wordt nog heden levendig onderhouden in de kerk van Edeghem (pr. Antwerpen). Men kwam er speenverkens offeren, die gevoed werden ter eere van den H. Antonius, en vervolgens aan de armen werden uitgedeeld. (Uittreksels uit de Kerkrekingen door Pastoor Dens, 1715 en 1718.)

De dorpelingen brachten er offeranden, bestaande in kiekens, duiven, eieren, lammeren en boter. Deze offergiften werden verkocht ten voordeele der kerk. De offeranden van boter zijn er ten huidigen dage nog in gebruik. De bedevaarders ontvingen vaantjes, beeldekens en medaliën, welke voorwerpen thans fel achterzocht worden voor de historische verzamelingen. Men wijdde er brood ter eere van den H. Antonius, en roode draden ter eere van de H. Lucia.

Op de groote feestdagen en vooral op H. Sacramentsdag, was de kerk versierd met kronen die aan het gewelf hingen, en behangen waren met hostiën of ouwels van verschillige kleuren. 't Is de eerste maal dat wij dergelijk gebruik tegenkomen. Op de dagen dat er eene algemeene communie uitgereikt werd, deelde men er, gelijk overal elders op dit tijdstip, wijn en peperkoek uit aan dege-

nen die gecommunieeerd hadden. (*Analectes pour servir à l'hist. eccl. de la Belgique,* t. VI. pp. 266-267.)

Alfried Harou.

***

Te Brasschaat, te Sint-Antonius (Brecht) en in 't algemeen in al de plaatsen die St-Antonius als kerkpatroon vereeren, offert men in de kerk *verkenskoppen,* die vervolgens ten voordeele der kerk verkocht worden.

Den 17n Januari en den Zondag daarop volgende, heeft te St-Antonius-Brecht de begankenis van den H. Antonius plaats. Den eersten van die dagen komt de abt der Trappisten van Westmalle, bijgestaan door verscheidene diakens, de hoogmis doen in de kerk van St-Antonius. Op die twee dagen komen de dorpelingen en de vreemde bedevaarders hunne offeranden neerleggen aan den voet van den autaar, aan den heilige toegewijd. Deze offergiften, meest bestaande in verkenskoppen, ook wel in kiekens, hanen en hennen, worden, na afloop der goddelijke diensten, door eenen der kerkmeesters openbaar aan de kerkdeur verkocht. Het gebeurt niet zelden dat de gever van eenen verkenskop hem weer inkoopt, en dat dezelfde verkenskop verschillende keeren geofferd en verkocht wordt.

Gedurende gansch de octaaf van den feestdag, zegent men in de kerk met de reliquiën van den H. Antonius.

Geheel het jaar door worden er verkenskoppen geofferd, alsook de eerste boter eener koei, na het kalven. Eertijds offerde men ook het eerste kalf van eene koei, welk gebruik thans teenemaal verdwenen is.

In vroegere jaren was de toeloop van vreemdelingen er veel aanzienlijker dan tegenwoordig, doch sedert dat men in veel kerken der omliggende dorpen het gebruik van verkenskoppen te offeren, heeft ingevoerd, is die begankenis veel verzwakt.

Om een zwijn van het *St. Teunisvier* (roodvonk) te genezen, legt men te St. Antonius *een nikkelstuk van 10 centiemen* op het zieke dier *en beleest het.* Dit geldstuk moet daarna aan den H. Antonius geofferd worden.

Jozef Cornelissen.

B. Het St. Antoniusverken.

In de Middeleeuwen hadden de gildebroeders van St. Antonius het voorrecht in de steden een verken te laten weiden. Aan elke deur waar het kwam, werd het dier gevoederd, uit eerbied voor den naam dien het droeg. De bewoners van het huis mochten het trouwens niet verdrijven. Waneer zijne tegenwoordigheid hinderlijk werd, deed men het buitengaan, met het door een stuk brood op de straat te lokken. Dit gebruik bestond te Bergen nog in 1648. Maar vermits verscheidene inwoners dier stad hunne verkens klokjes om den hals hingen en ze door de straten lieten loopen, diende het broederschap van St. Antonius, opgericht in de kerk van St. Nicolas-en-Havré, in 1648 eene klacht in bij het magistraat, ter wering van dit misbruik, waardoor hunne rechten geschonden werden. (*Annales du Cercle archéol. de Mons*, t. I, p. De Reinsberg, *Calendrier belge*, I, p. 55.)

317. Alfried Harou.

C. Waarom heeft St. Antonius een verken bij zich?

Zooals men weet, wordt de H. Antonius gewoonlijk voorgesteld, hebbende naast zich een zwijn, met eene bel omhangen.

Men is het niet eens over de beteekenis van dit zinnebeeld.

Sommigen beweren dat de duivel aan den H. Antonius verschenen is in de gedaante van een verken en dat men, om die reden, den heilige met een zwijn verbeeldt.

Een brave legendenschrijver vertelt dat Antonius, na den duivel getemd te hebben, dezen dwong om bij hem te blijven, onder de voegzaamste gedaante, welke die van een verken was. (1)

In zijne « Gulden legende » verhaalt Jacob de Voragine, een schrijver uit de XIIIe eeuw, een mirakel dat, volgens hem, aan den grooten heilige het gezelschap van een zwijn verschafte.

Een koning van Catalonië zijne vrouw was door den duivel bezeten. Bekend met de overwinningen die de vrome kluizenaar op den boozen geest had behaald, deed hij hem komen om zijne vrouw van den duivel, dien zij in 't lichaam had, te verlossen. Sint-Antonius las bezweringen en de vrouw werd kalm en zacht-

(1) Collin de Plancy, *Dictionnaire infernal*, 47.

aardig gelijk te voren. Op denzelfden stond komt eene zeug toegeloopen en legt vóór de voeten van den heilige een zijner kleintjes neer, dat daareven zonder oogen en zonder pooten ter wereld gekomen was. Zij stoot een snijdend geschreeuw uit en trekt den heilige bij zijn kleed, als wilde zij hem de genezing van heur arm lijdend jong afsmeeken. De heilige, vol medelijden, had, volgens den vromen de Voragine, de welwillendheid van dit mirakel te doen. Het jonge verken, dat nu helder zag en goed loopen kon, geloofde zijne dankbaarheid aan zijnen weldoener niet beter te kunnen betoonen, dan met hem voor het overige zijner dagen gezelschap te houden. (1)

Andere schrijvers beweren dat het zwijn in den beginne het onderscheidend zinnebeeld was van den H. Antonius, martelaar uit de eerste tijden van het Christendom, die te Rome het ambacht van slachter uitoefende. Eens dat hij verscheidene Christenen te midden van de afgrijselijkste folteringen zag sterven, werd hij, door het aanschouwen van hunne standvastigheid, zoodanig getroffen, dat hij Christen werd en zijn bloed voor Jezus-Christus vergoot.

De beenhouwers namen hem voor patroon en, opdat men hem in 't vervolg van de andere heiligen van denzelfden naam zou onderscheiden, lieten zij hem afbeelden met een verken bij zich. Maar later, waneer de toevlucht tot den vermaarden kluizenaar algemeen geworden was, verwarde men de twee heiligen met elkander, en kende men het verken, dat bij den heiligen slachter paste, aan den aartsvader der kloosterlingen toe. (2)

Jozef Cornelissen

---

(1) De Reinsberg, *Calendrier belge,* I, 54.

(2) De Reinsberg, op. cit., I, 55. — *Annales du Cercle archéol. de Mons,* I, 316-317.

Volksgeneeskunst (1)

Verschillige middelen tegen de tandpijn

A. — Neem een nieuw drinkglas, sla het in stukken en werp het dikste stuk in het vuur. Zoodra het begint te smelten, neem het er uit en steek het in eenen pot met azijn. Door de warmte verandert de azijn in damp, dien men moet inademen, en de tandpijn zal weldra genezen zijn.

B. — Blaas in een glas cognac, of anderen sterken drank, tabaksrook, terwijl er een doek over gespannen is.

C. — Warmen azijn opsnuiven is ook goed tegen die pijn.

D. — Kruidnagels 14 dagen op azijn laten trekken. Neem dan den azijn in den mond langs den zieken kant en de pijn zal oogenblikkelijk gedaan zijn.

E. — Klop den dooier van een henei in azijn, waarin men in stukken gesneden vijgen laat trekken. Na genoegzamen tijd legt men een stuk dier vijgen op den zieken tand, en de pijn ververdwijnt.

(Lier.) Jani Vlunius.

De Duivel in het Volksgeloof en de Volkssagen (2)

— In 1582 verwurgde de duivel te Antwerpen eene jongedochter om hare ijdelheid en hare te groote gezochtheid in kleederen en geplooide halskragen. Haar lichaam, in de doodskist liggende, veranderde ten aanschouwe van al het vergaderde volk in eene zwarte kat. (*Recueil des dissertations anciennes et nouvelles, sur les apparitions, les visions et les songes*, t. I, pp. 27 et 178.)

— Te Ramillies in Brabant staat een huis dat verlaten is, omdat de dochter met eenen onbekende te Eghezée ging dansen, welken zij later voor den duivel erkende.

— De duivel werd gezien te Antwerpen den 20n Juni 1825, maar

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, 9-15 ; 49-52, 61-63 ; VI, 28-29, 57-59 en elders.

(2) Z. *Ons Volksleven*, III, 52; IV, 125; VI, 171.

bij de aankomst van den politiecommissaris, was hij zoo slim zich in een koperen kandelaar te veranderen, evenals de betooveraars van Don Quichotte zich in windmolens veranderden. (*Journal de Bruxelles*, 22 Juni 1826.)

— Eene Duivelsbrug in Zwitserland. De Grauwbunderlanders hadden geen verkeer met het kanton Uri, want de Reuss die in eene diepe bedding loopt, sneed alle gemeenschap af. Al de bruggen die men gelegd had, konden aan de stortvloeden niet weerstaan. De baljuw oordeelde dat aleen de duivel eene brug zou kunnen bouwen.

— « Dat is waar, ik gelast er mij mede, » zeide de koning der helle, die aanstonds achter hem oprees, « en ik zal ze in 24 uren bouwen. Gij hebt enkel dit papierken te teekenen. »

De baljuw nam het perkament en las :

« Ik verklaar aan den duivel te geven, in ruil met de te leggen brug over de Reuss, de eerste ziel die over de brug zal gaan. »

— « Ik teeken, » zegt de baljuw.

Des anderendaags lag de brug er.

De oolijke baljuw, weinig genegen om aan Satan eene ziel te leveren, joeg eenen hond over de brug, aan wiens steert men eene pan gebonden had.

Woedend ging de duivel eene groote rots halen om de brug te verbrijzelen. Maar onderwege, terwijl hij terugkeerde met zijnen last geladen, ontmoette hij een oud arm wijfken dat, een kruis makende, hem groette met deze woorden : « Mijn goede heer, dat de H. Maagd u helpe ! »

Bij die woorden liet de duivel de rots vallen, die nog altijd op dezelfde plaats ligt en het indruksel zijner klauwen draagt. (Alb. Laporte, *En Suisse le sac au dos*, p. 243.) Alfried Harou.

Kinderspelen. (1)

2. (12) De « Steenen Brug. »

De kinderen nemen elkander met de hand en vormen zich tot eene enkele rij ; twee verwijderen zich een weinig van de

(1) *Ons Volksleven*, I, 30-31, 87-88; III, 101, 126-127; V, 72, 155; VII, 130-131, 156-158.

anderen, en nemen elk eenen naam, hetzij van bloemen, vruchten of voorwerpen; die naam moet aan de overige kinderen onbekend blijven. Dan nemen de twee afgezonderde spelers elkander bij de handen en houden die zoo in de hoogte, terwijl men nu van verre roept :

« Is de steene(n) brug gemaakt? »

Daarop antwoorden de twee :

« Neen, wij zullen ze maken
Met steenen en met staken;
Al die er laatst aankomt,
Zal zijn leven laten! »

Onder het roepen dezer woorden, moet de geheele rang tusschen beiden door loopen, of beter gezegd, onder de opgehevene armen kruipen, en de laatste van al blijft gevangen. Deze nu moet kiezen tusschen de twee mannen, welke men genomen had, en zich dan achter den afgezonderden speler (1) plaatsen, wiens naam de gevangene gekozen heeft.

Zoo vervolgens gaat het met al de spelers tot den laatste toe.

Dan trekt men eene lijn op den grond. Langs de beide zijden bevindt zich eene groep, ieder gevormd in eenen rang : de kinderen houden elkander met de handen vast.

De twee eersten van elken rang zetten nu éénen voet op de lijn en geven elkander de hand, en trekken dan zoo hard zij kunnen, om eenen speler over de linie te trekken of te doen lossen in den rang; gelukt dit, dan is men gewonnen.

De overwinnaars plaatsen zich daarna in twee rijen, waar de overwonnelingen één voor één moeten door loopen, terwijl men hun dan zooveel slagen mag toedienen, als het mogelijk is; dan zegt men :

« Zij moeten door de spits! »

(*Alzoo te Hombeek en te Mechelen.*) J. F. VINCX.

(1) Ik schrijf *speler*, alhoewel ik wellicht beter deed, *speelster* te gebruiken, want de persoon, die me dit heeft medegedeeld, zegde dat het spel door meisjes gespeeld wordt, zonder er bij te voegen, of het door jongens ook wordt uitgevoerd. Ik weet niet, of dit laatste ook het geval is. — Wie zegt daarover het juiste woord? J. F. V.

Ik heb dit spel dikwijls gezien te St. Antonius en kan verzekeren dat het daar zoowel door jongens als door meisjes gespeeld wordt. J. C.

Engelsche Kinderrijmkens

1. Roodborstjes Dood.

Wie schoot den pover?
— Ik zei de musch,
Met mijn boog en bus;
Ik schoot den pover.

Wie zag hem sterven?
— Ik, zei de vlieg,
Ik die nooit en lieg;
Ik zag hem sterven.

Wie vong zijn bloed op?
— Ik, zei de snoek,
In mijn kleinen doek;
Ik vong zijn bloed op.

Wie maakt zijn doodskleed?
— Ik, zei de kever,
'k Ben een knappe wever;
Ik maak zijn doodskleed.

Wie graaft zijn grafkuil?
— Ik zei de haan,
Met mijn schup en spaan;
Ik graaf zijn grafkuil.

Wie draagt hem grafwaarts?
— Ik, zei de gier,
'k Doe het met plezier;
Ik draag hem grafwaarts.

Wie houdt de lijkkeers?
— Ik, zei de vink,
'k Haal ze rap en flink;
Ik houd de lijkkeers.

Wie speelt den lijkbidder?
— Ik, zei de duif,
Knikkend met heur kuif;
Ik speel den lijkbidder.

Wie zingt de psalmen ?
— Ik, zei de lijster,
'k Zing ik zoo wat bijster ;
Ik zing de psalmen.

Wie zal pastoor zijn ?
— Ik, zei de kauw,
'k Leze klaar en gauw ;
Ik zal pastoor zijn.

Wie is de koster ?
— Ik, zei de leeuwerk,
Hoog, uit 't blauwe reeuwzwerk ;
Ik ben de koster.

Wie luidt de doodsklok ?
— Ik zeide de os,
Laat gij mij maar los ;
Ik luid de doodsklok.

KOOR

Alle vogels in de lucht
Weenden zeer, over
Hun lieven pover,
Onder 't luiden van de klok.

2. Oud Moederken Gaai en heur Hond.

Oud Moederken Gaai
Ging naar de schapraai,
Op zoek voor den hond naar een been :
Al zocht zij vandeeg,
Heur kasken was leeg,
En zoo kreeg er de arme hond geen.

Zij ging naar den bakker,
En kocht hem een brood ;
Maar als zij terugkwam,
Was de arme hond dood.

Zij ging naar den draaier
En kocht hem een schrijn ;
Maar als zij terugkwam,
Wat lachte hij fijn !

Zij ging dan om worsten
In eene telloor, en
Bij heure terugkomst,
De hond zat te snoren.

Zij ging naar het bierhuis
Om eenen pot bier ;
Maar als zij terugkwam,
De hond zat aan 't vier.

Zij ging naar den kroeg,
Om witte en ròo wijn ;
Maar als zij terugkwam,
Hij speeld' harlekijn.

Zij ging om 'nen hoed
Voor hem naar de stad ;
Maar als zij terugkwam,
Hij voerde de kat.

Zij ging naar den kapper
Om eene kalot ;
Maar als zij terugkwam,
Hij danste gavot.

Zij ging naar den groenboer
En kocht er wat fruit ;
En als zij terugkwam,
Hij speelde de fluit.

Zij ging naar den snijder
En kocht hem 'nen rok ;
Maar als zij terugkwam,
Hij reed op den bok.

Zij ging nu om schoenen
Met haastigen tred ;
Maar als zij terugkwam,
Hij las de gazet.

Zij ging naar de naaister
Om lijnwaad en linnen ;
Maar als zij terugkwam,
De hond zat te spinnen.

Zij ging naar den wever
Die kousen opdeed ;
Maar als zij terugkwam,
De hond stond gekleed.

De hond miek een buiging,
En zoo deed Mevrouw ;
Mevrouw zei : « Uw dienaar. »
De hond zei : « Bow wow ! »

Die kundige hond
Was Gaaikens verzet :
Hij zong en hij sprong,
Las vloeiend, schreef net.

't Was niets als fijn beetjes
Die zij den hond gaf.
Zij richtte, als hij dood was,
Een zerk op zijn graf.

3. Drij Wallen op Jacht.

Daar waren eens drij Wallen,
Zoo heeft men mij verteld
Die waren, op Sint Davids,
Gaan jagen over 't veld.

Zij konden nietsken vinden,
Al joegen z'heel den dag;
Nietske als een zeilend schipje,
Dat in 't rivierken lag.

De een zeide, 't was een schipje
En de andre zei : Niet waar!
De derde : 't Is een huisken,
Maar 't heeft zijn schouw niet klaar

Zij konden nietsken vinden,
Al joegen z'heel den nacht;
Nietske als de zilvren mane
Die stond, al stond ze op wacht.

De een zeide, 't was de mane
En de andre zei : Komaan!
De derde : 't Is een kaasbol
Ten halven doorgedaan.

Zij konden nietsken vinden,
Al joegen z'heel den dag;
Niets als een steeklige egel,
Die in de heesters lag.

De een zeide, 't was eene egel ;
En de andre riep : Och kom !
De derde :'t Is een speldkussen,
Met spelden aafrechts om.

Zij konden nietsken vinden,
Al joegen z'heel den nacht ;
Nietske als 'nen haas in 't raapveld,
Die niet aan 't blijven dacht.

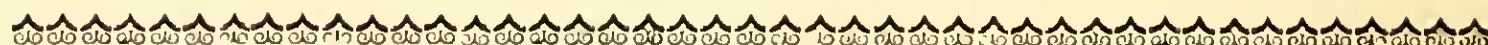
De een zeide, 't was een haasken ;
En de andre zei : 't Is niet !
De derde : 't Is een kalfken,
Dat 't koeiken achterliet.

Zij konden nietsken vinden,
Al joegen z'heel den dag ;
Nietske als 'nen uil in 't boschken,
En die miek geen beslag.

De een zeide, 't was 'nen huiben,
En de andere zei : Niet waar !
De derde : 't Is een pêeken
Met zilver in zijn haar.

('t *Vervolgt.*)

(Glossop.) J. Feskens.

Volksgebruiken in Klein-Brabant.[1]

27. Het Vlas en de Vlasoogst.

Het vlas is in Klein-Brabant het voornaamste gewin der boerenlieden ; want als 't een goed vlasjaar geweest is, kunnen zij allen met Kerstmis betalen, en een stuk land dat te koop ligt, zal hoog of laag gaan, volgens dat er goed of slecht vlas op wast.

Het wordt lente ; vóór den 25en Meert vlas zaaien is gevaarlijk, zeggen de boeren, want ofwel zal 't afvriezen, ofwel verbranden.

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, 46-48, 128-132 ; 187-189 ; VII, 169-172.

Met Palmzondag of wat later, gaat de pachter een of meer gewijde palmtakken op zijnen vlasakker steken, opdat er geen tweewas en geen brand zouden inkomen. Des Zaterdags van de derde paaschweek zal elke landbouwer zijnen kiel aantrekken om naar de vlasmis van Buggenhout te gaan. Daar in de kapel van Buggenhoutbosch wemelt het van volk ; over 5 jaar nog lag de outaar dan vol gezwingeld vlas van 't jaar te voren, dat de boeren offerden. Anderen nog gaan naar O. L. V. Kerk van Lebbeke waar, zoo men zegt, destijds eene groene plek vlas op eenen nacht rijp stond. Anderen gaan naar Hakendover (Brabant) waar, zoo men de overlevering gelooven moet, een schoone vlasakker teenemaal verbrandde, omdat de eigenaar de peerden in de processie er niet liet overgaan.

Het vlas is nu grooter geworden ; het moet gewied worden. Of er bij het begin der lente in de groote werkploegen gezongen wordt, hoeft niet gezeid. Als het vlas gewied staat, zeggen de brave boeren 'lijk hunne ouders : « dat het nu wasse in Gods zegen en opbrenge eenen steen de roei. »

Den eersten Zondag na het wieden wordt iedereen op de vlasfooi uitgenoodigd om de dikke karnemelkpap te komen proeven.

Het vlas wordt stillekens groot en weldra is 't Opdorpjaarmerkt ; nu en dan trekken reeds eenige kossaarts (1) met landschoenen en eenen stok naar de klotten (Steenhuffel en hooger) om vlas op 't veld te koopen ; anderen koopen groen vlas op hun dorp, 't zij voor den derden steen, 't zij voor een twintigtal stuivers de roei. Als teeken van dat verkoopen, steekt men een grooten elzentak midden op den vlasakker.

In de eerste week van Opdorpjaarmerkt (1 tot 8 Juli) begint de slijttijd. Alle dagen staan de boeren dan van 3 uren op : 's morgens trekken zij het vlas uit ; overdag wordt het gestroopt. Elke strooper heeft zijnen binder om het gestroopt vlas in booten (kleine bussels) op te binden. In de lustige gezelschappen bestaat een oud gebruik : Als de opbinder die den strooper het vlas moet aanbrengen, zoo rap is dat hij 5 banden kan onderleggen (terwijl de strooper telkens afzonderlijk den band van de vlasbusselen moet stroopen) dan mag hij met de aanstaande kermis 5 kappers bier op den strooper zijn kap drinken. Integendeel, is de strooper zoo rap dat hij vijf maal ach-

(1) Kleine boeren.

tereen leeg zit en poos moet roepen, terwijl hij wacht, zoo is de binder verplicht dezelfde fooi te geven.

Na het stroopen gaat het vlas den root ([1]) in. Deze rooten zijn wijd en zijd bekend en dragen den naam van den eigenaar of van het aanpalende land. De boeren leeren ook goed de hoedanigheid dier rooten kennen : De root die aan het vlas eene blauwe kleur geeft, heeft den voorkeur ; want het verschil tusschen een goeden en slechten root maakt bij het verkoopen een verschil van 50 fr. per hectaar. Onnoodig te zeggen dat de rooter in het koude water nog al wel de jeneverflesch aanspreekt, aangezien sommige kwasten « den rootdienst voor levensverkorting » aanzien. Na 7 of 8 dagen — dat verschilt volgens het vlas in den eersten, den tweeden of den derden root ligt — wordt het naar de weide gevoerd en dun opengelegd om te drogen. Later zal het gebookt, geknapt, gezwingeld en verkocht worden voor 40, 50 of 60 stuivers den steen (3 kilos) soms ook voor 40, 50 of 60 en vrij, dat is zonder aftrok. De dienstboden en de kinderen krijgen het kloddegeld — die van Mariekerke, St-Amands en Bornhem koopen en bewerken de klodde — ; de boer strijkt het overige op, maar nogmaals zet hij er met de zwingelaars en zijn gezin eene kan goed bier op.

(Lippeloo en omstreken.)

28. Kerkofferanden in natuur.

In Klein-Brabant bestaat het aloud gebruik offeranden in natuur aan de kerk te doen ter eere van den eenen of den anderen heilige. Alzoo ziet men nog ten dage te Lippeloo, te Oppuurs, Liezele, Opdorp en elders na de vroegmis, de hoogmis, het lof, ja soms in de week, viggens, kiekens, verkenskoppen, boter, kleine kalveren verkoopen, welke de eigenaar doorgaans zelf terugkoopt. Een oud gebruik van denzelfden aard bestaat nog gedeeltelijk te Buggenhout, waar de boeren, niet het geld van 't vlas, maar 't vlas zelf op den outaar leggen. *(Lippeloo en omstreken.)*

(*'t Vervolgt.*) Alf. J. C.

---

(1) Put of poel, waar het vlas in te rooten gelegd wordt.

Dierenprocessen (1)

— Den 3n Januari 1424 werd te St-Denis (prov. Namen) een jong zwijn gerecht om een kind van 8 maanden gekwetst te hebben, hetwelk denzelfden dag stierf. (*Analectes namurois. Plaids du château*, registre de 1424 à 1425, fol. 1 et 5. — Arch. de l'Etat à Namur.)

— In 1386 werd te Falaise een zwijn gehalsrecht in manskleederen en met handschoenen aan.

— Den 25en Meert 1403 bracht men te Mantes eene zeug ter dood, omdat zij een kind verslonden had ; den 21 Juni 1408 werd aan de Boogbrug een zwijn en den 10 Juni 1426 te Belle een jong verken gerecht om dezelfde reden ; en in Juni 1494 en April 1499, te St-Martin de Laon en te Sèves, bij Chartres, andere verkens om dezelfde misdrijven.

— De zeug die de dood veroorzaakte aan den oudsten zoon van Lodewijk den Dikke, met in de straten van Parijs onder de beenen van 's prinsen peerd te loopen, werd ter dood gebracht.

— Den 2n Meert 1552 veroordeelde het kapittel van Chartres een zwijn om verwurgd te worden, omdat het een jong meisje gedood had.

— In Picardië werden de zwijnen tot den brandstapel veroordeeld, waneer zij de versterkingen beschadigden. (*Messager des sciences hist.*, 1842, p. 110).

— Baljuwschap Dendermonde. « Prins le IX de février 1594 le pourceau ou truye de Pierre de Kersmakere auquel, pour avoir dévoré l'enfant dudit Kersmaker, fut copé la teste, par sentence de messieurs de la loy et hommes de fieffs, et la mesme teste puis mise au ghybet sur une estoqué et là reste boutté en terre le XI du dit mois. » (*Ibid.*, 1841, 507.)

— In zeker Zwitsersch bisdom, spande men voor de rechtbank van 's bisschops officiaal tegen de meikevers een proces in behoorlijken vorm in. De larven werden in den ban geslagen en aangemaand om al de gronden van het bisdom te verlaten. (A. Laporte, *En Suisse, le sac au dos*, p. 137.)

(1) Z. *Ons Volksleven*, VI, 93-96.

— In 1516 sprak het officiaal te Troyes hetzelfde vonnis uit tegen de rupsen. (*Ibid.*, p. 137.)

— In de XVIIe eeuw verbrandde men te Balen (Zwitserland) eenen haan, om een ei gelegd te hebben.

— Te Kopenhagen werden drij honden opgehangen, omdat zij eene dochter uit eene herberg verslonden hadden.

— In October 1735 werd een ezel, bij vonnis van het magistraat van Clermont in Picardië, met eene buks omver geschoten, omdat hij zijne nieuwe meesteres gebeten had.

— Den 27^en^ October 1585 had er een buitengewoon gerecht plaats in de stad Sint-Omaars. Een kind was door een verken gedood geworden, en het schuldige dier werd gevat en aan het openbaar ministerie geleverd ; het werd gehangen en verwurgd aan de galg op de groote merkt ; vervolgens voerde men het op den weg naar Argues, alwaar men in de weiden langs den linkerkant, eene galg had doen oprichten. Daar werd het plichtige dier opnieuw gehangen, en hing er, zegt men, verscheidene jaren.

Omtrent het einde der vorige eeuw werden de inwoners van Sint-Omaars nog de *Zwijnenophangers* geheeten, ter oorzake van die omstandigheid. (*Messager des sciences hist. de Gand*, 1842, t. X, p. 110-112.)

Alfried Harou.

Grappen en Kluchten.

7. Boer Kees en de Chocolat.

't Moet in 't jaar 1815 gebeurd zijn, in den tijd dat ons land vol soldaten lag. Niet wijd van Aalst, zoo zeggen ze, moet er een boer gewoond hebben die ook drij soldaten logeerde. De boer om die lastige kalanten tevreden te stellen, dischte maar alles op wat hij het beste achtte ; maar 't was verloren moeite : de soldaten kloegen over hunnen kost, zij moesten chocolat hebben. « Chocolat » dacht de boer, « wat voor een ding is dat ? waar kunt ge daar aan geraken ? » — « In de stad, » zeiden de soldaten. De boer trok opgekleed naar Aalst en de soldaten wreven al in hunne handen. Toen de pachter den voet zette in eenen chocolatwinkel, zag hij daar eenen

soldatenoverste afkomen ; hij deed zijne klak af en vroeg aan den kapitein, of de soldaten chocolat moesten hebben.

« Moeten zij chocolat hebben! » zei de kapitein, « wacht ik zal eens meegaan, ik zal ze wat chocolat geven. »

De kapitein vergezelde den boer en gaf de drij kalanten wat goed van de zweep.

« Hadde ik dat geweten, » zei de boer, « ik hadde naar Aalst niet moeten loopen ; ik en mijn gebuur kosten ook chocolat geven. »

Eenigen tijd later wierd de vrouw van pachter Kees gevaarlijk ziek, en de geneesheer beval de zieke wat chocolat te nemen. Als Kees van het veld thuis kwam, zei de boerin : « Kees geef mij wat chocolat. »

Gelukkiglijk had Kees eene goede memorie. Haast was de chocolat klaar ; want de pachter begost zijne wederhelft zoodanig af te rossen, dat heel de gebuurte op het schreeuwen der arme vrouw kwam toegeloopen. Men had grooten last om Jan te overtuigen dat chocolat geene rammeling en was.

8. De lompe Jan.

Daar was een boer te Leuven, die 'nen zoon had, Jan genaamd, maar een stommerik van eerste klas. Zekeren keer zei de boer : Jan, ga met deze twee kiekens te Brussel naar de merkt. » — « En wat dan vader ? — « Wel als ge op de merkt komt, zal men u vragen : wie zijt gij ? Antwoord dan : *de zoon van Koben Sus.* Dan zullen ze u nog vragen : wat draagt gij daar in uwen korf ? Zeg dan : *een koppel stomme kiekens,* en als zij u geld bieden, antwoord dan vlakaf : *eens zooveel en dan nog.* » 's Anderendaags trok ons zoontje op de merkt af. Aan de poort der stad, ontmoette het twee Brusselaars die hem vroegen : « Zoontje, wat draagt gij daar? » Jan antwoordde rap : « de zoon van Koben Sus. »

— « Gij guit, met wien houdt gij den zot, » zeiden de Brusselaars.

— « Twee stomme kiekens, » sprak Jan.

— « Lomperik, wilt gij een koppel oorvegen ? »

— « Eens zooveel en dan nog, » zei Jan.

(*Lippeloo.*) Alf. J. C.

Volksgebruiken in de Kempen. [1]

4. Bij Overlijdens.

Heeft er een sterfgeval plaats gehad, dan worden de geburen verwittigd om 's avonds in het sterfhuis bijeen te komen en samen den Rozenkrans te bidden, tot lafenis van de ziel des afgestorvenen. Geen enkel huisgezin uit de buurt zal nalaten daar met zoovelen mogelijk tegenwoordig te zijn. Dit gezamenlijk gebed duurt zoolang als de doode boven aarde ligt. Bij den overledene brandt dag en nacht eene gewijde keers en des nachts komen een of twee gedienstige buurlieden bij het lijk waken. Volgens overoud gebruik moet de boer uit de gebuurte, die het verst van het sterfhuis en alzoo ook het verst van de parochiekerk verwijderd woont, het lijk ter kerke voeren. Op de kar legt men zooveel lijkbusselkens, van strooi gebonden, onder de kist, als er kapellekens of heiligenbeeldjes aan eenen staak of boom hangen op den weg, waar men moet voorbijrijden. Aan den voet dier boomen werpt men bij den terugkeer een busselken af, hetwelk daar blijft liggen, totdat het door weer en wind en van ouderdom versleten is. Ook wordt er hier en daar nog lijkstroo gebrand op de hoeken der straten. Bij de begrafenis wordt het lijk van getrouwde mans of vrouwen door gehuwde manspersonen gedragen; integendeel dat van eenen ongetrouwden persoon van 't een of 't ander geslacht, wordt door jonkmans gedragen. Eertijds werd eene jongedochter door jonkmans en een jonkman door jongedochters gedragen. Wanneer de uitvaart plaats heeft, hetwelk doorgaans eenige weken na de begrafenis geschiedt, dan komen, nadat de dienst in de kerk geëindigd is, de familieleden en geburen in eene herberg naar verkiezing samen, alwaar ieder een doodsbeeldeken en eene mastel (koek) ontvangt en bier te drinken krijgt. Somtijds geeft men ook aan de familie eene kleine maaltijd, naar gelang of de lieden welhebbende zijn of niet.

(Heist-op-den-Berg.) Frans ZAND.

(1) Z. *Ons Volksleven*, VII, bl. 178 en de vorige jaargangen.

5. Het Patroonfeest der Kantscholen te Turnhout.

Te Turnhout bestonden in vroegere jaren verscheidene kant-scholen. De lessen op het kantkussen gegeven, werden gevolgd door een groot getal meisjes, want de kant was toen nog een voornaam handelsartikel.

Evenals dit het geval was met de andere stielen, hadden de kantwerksters ook hun patroonfeest; dit viel op O. L. Vrouw-ter-Sneeuw.

Dien dag was het volop feest te Turnhout.

De kantkinderen, vergezeld van hunne meesteressen, kwamen dan in stoet bijeen, en maakten eenen optocht door de stad, terwijl de meisjes van elke kantschool om ter schoonst liedjes zongen.

Aan het hoofd van iedere groep of school werd een praalboog of krans gedragen, sierlijk gesmukt met loof, bloemen en gekleurd papier.

In den stoet verscheen ook eene draagbaar; daarop zat eene pop, verbeeldende een meisje met een kantkussen op den schoot; achter het meisje stond eene juffer of meesteres der kantschool.

Na den optocht ging men zich vermaken buiten de stad. Daartoe koos men een of ander gehucht uit den omtrek, meestal echter Oosthoven. In eene herberg aldaar hield men stil; de meesteressen bleven bijeen in de gelagkamer, terwijl de kinderen in den hof gingen spelen, liedjes zingen ter eere hunner meesteressen, en plezier maken. Men at er « mistellen » (mastellen, koekjes), en dronk er « saviemelk » (melk waarin savie gekookt was).

Vóôr het vallen van den avond trokken allen blijgemoed huiswaarts, en door het gewoel heen, hoorde men zonder ophouden :

't Is op O. L. Vrouw-ter-Sneeu(w)
Dat wij plezant zijn ondereen.

Voegen wij er nog bij dat het patroonfeest op dien dag gesteld was, opdat de kant onder het afwerken wit zou blijven als sneeuw.

J. B. Vervliet.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

V.

I. Gebruiken der Buren, Gebruiken bij Verhuizingen, Huwelijken, Geboorten, Kerkgang, enz.

p de dorpen, al mogen daar geene Buurgilden als in de steden bestaan, waarvan men den oorsprong in de wijken en buurten onzer Germaansche voorouders zoekt, hadden toch de buren wederzijdsche plichten, die door elk getrouw onderhouden werden, schoon ze nimmer bebriefd waren.

Thans slijten vele dier « oud gebuurlijke plichten » uit. De meeste gebruiken, welke hier nog onder buren bestaan, zal ik in 't kort behandelen.

a. Nieuwe Woning of Verhuizing.

Alvorens eene nieuwe woning of een ander huis betrokken wordt, gaan de volwassen dochters en dienstmeiden uit de buurt den vloer schuren en het huis verder zuiveren, waarna zij, eenige dagen nadat het bewoond is, op koffie en mastellen en bier door de nieuwe bewoners onthaald worden. Deze brengt men over met de « gesierde kar, » waarop twee of meer buurvrouwen zitten. Ook het vervoer der meubelen, enz. geschiedt door de karren der buren. Deze dienst wordt later door eene tractatie vergolden.

Tot omstreeks 1850 bestond in zeer veel plaatsen, vooral in de kleinere dorpen dezer streek, het gebruik vóór de aankomst der nieuwe bewoners, in het door de buurmeisjes gereinigd huis een hulstboompje te plaatsen en gedeeltelijk te versieren. Eene kroon hing dan in of vóór de voordeur. Uit eene tinnen schotel, later meestal uit een bord, werd aan de vrouwen, buurmeisjes of andere personen der buurt, die hunne nieuwe buurlieden kwamen gelukwenschen, anijs met suiker toegediend. Zij stonden daarbij in eenen kring en dronken beurtelings uit denzelfden lepel.

B. Nieuwe Dienstbode.

Komt een knecht of eene meid in eenen anderen dienst, dan leiden de jonkmans hen in, wat zeer eenvoudig is. De nieuwe dienstbode tracteert dan met drank.

C. Vrijen.

Tegenwoordig hebben alhier bij het vrijen minder bepaalde gebruiken dan vroeger of in vele andere plaatsen of gewesten plaats. De kermissen waren en zijn nog eenigszins, waar ze bestaan, voor boerenzonen en -dochters de beste middelen om de eerste stappen tot eene eerlijke vrijage te doen.

D. Verloving.

Zoodra ergens een paar verloofd was, kwamen de jongelui der buurt het eerst opdagen, die dan wat geld in de hand kregen voor een *vetje* in de herberg. Het ging zoó weleer in steden en dorpen. Wanneer dit gebruik hier afgeschaft is, weet ik niet met zekerheid te bepalen.

E. Aanteekenen of Ondertrouw.

's Avonds te voren dat een paar zou aanteekenen of ondertrouw doen, schoten de jongelingen met het geweer in de nabijheid van het huis der bruid en dat des bruidegoms, waarvoor zij op drank getracteerd werden. Alhoewel dikwijls verboden, bestaat dit misbruik echter nog in vele dorpen dezer streek.

Als een paar aanteekende, werd dit door alle jonkmans der buurt, de meeste van een geweer of pistool voorzien, vergezeld. Men ging gewoonlijk geene enkele herberg voorbij. Hoe meer zij schoten, hoe meer eer het bruidspaar bewezen werd. De bruidegom betàalde overal het gelag. Op dezelfde wijze droeg het zich bij het gaan trouwen toe. Er is wellicht geene enkele parochie in deze streek, waar het schieten bij gelegenheden van huwelijken niet door den pastoor is afgeraden en door de gemeentebesturen, sedert lang, nu en dan, is verboden, en toch bestaat deze gewoonte nog, of nagelaten zijnde, herleeft ze soms weder in verscheidene plaatsen, echter in mindere mate dan vroeger.

F. Kwanselbier.

Op den dag der aanteekening werd door de ouders in 't woonhuis der bruid het «kwanselbier» gegeven, waarop al de jongelingen der buurt en de speelgenooten van bruidegom en bruid en soms nog anderen genoodigd werden.

Doorgaans konden zij daar zooveel bier drinken als ze maar lustten. Tot omtrent het jaar 1822 was bij vele der gegoedsten ook een «speelman» tegenwoordig, want er hadden ook danspartijen voor de ongehuwden van beide geslachten plaats.

Dit « kwanselbier », ook wel eenvoudig «kwansel» genoemd, komt waarschijnlijk van het woord « verkwanselen » d. i. verkwisten, vermorsen, verruilen, enz. (1) Het werd bij deze vroolijke partij doorgaans onmatig gedronken. Minder denk ik aan de beteekenis dat de ondertrouwden van stand verwisselden. (2) Elders heet deze tractatie «Boksenbier», d. i. het biermaal of bierfeest dat jonggetrouwden verplicht waren te geven aan de maats die bij hunne huwelijksvoltrekking geschoten hadden. Hun aanvoerder had vooraf daartoe verlof gevraagd met de gewone formule, of men de « bokse », d. i. de « buks » ook wilde geschoten hebben. (3)

Bij het echtreglement van 18 Maart 1656, hadden Hunne Hoogm. zeer strengelijk het geven van kwanselbier verboden, doch indien er al hier en daar naar dit verbod geluisterd werd, toch kon men dit oud gebruik moeilijk uitroeien, te meer daar alsdan bij de nalatigen meermalen door buren schandalen aangericht werden.

In 1743 hadden te Valkensweerd ontevreden buurlieden verregaande baldadigheden gepleegd, omdat eene jongedochter, na ondertrouwd en getrouwd te zijn, het zoogenaamde « Rijbaxen (boksen) » — of kwanselbier niet gegeven had. (4)

---

(1) In de Antwerpsche Kempen beteekent *kwanselen* met eenige vloeistof hutselen, bier, melk, water, enz. op den grond storten.

(2) *Noordbrabantsche Volksalmanak.* 1843, bl. 61-65.

(3) *Navorscher*, 1859, bl. 170.

(4) Resolutiën van Valkensweerd, nr 13.

In 1820 werden bij eenen bruidegom aldaar, wegens het weigeren van het kwanselbier, de tuinvruchten verwoest en meer andere schandalen uitgevoerd. (1)

Ten dage des huwelijks onthaalde de bruidegom of diens ouders te zijnen huize op kwanselbier, hetgeen gemeenlijk 14 dagen na het eerste en veeltijds op eenen Zaterdag plaats vond. Eens, kort na mijne eerste communie, ben ik op 't kwanselbier genoodigd en er bij tegenwoordig geweest. Over verscheidene jaren is het hier overal, in de eene gemeente wat later dan in de andere, vervallen.

G. Bruidstranen. Drank bij de bruid.

Oudtijds werden de « Bruidstranen » gedronken. Deze voorspellen der bruid het ophanden zijnde vertrek uit het ouderlijke huis, wat niet geheel zonder tranen geschiedt, zoowel om het afscheid als om de onzekerheid van wat de huwelijksverbintenis zal opleveren. Van dit gebruik is hier niets meer bekend. (2)

Slechts eene halve eeuw geleden, bestond te Bergeik, Westerhoven, enz. de gewoonte, dat tijdens de bruidsdagen de buurvrouwen bij de bruid jenever, anijs, brandewijn of dergelijken drank, met suiker kwamen nuttigen.

H. Versiering van bruiden en bruidshuis.

Dit was door het geheele land gebruikelijk. De jongedochters der buurt maken hier bruidskronen, die zij aan de voordeur van 't huis en in het bed der jonggehuwden hangen.

I. Bruiloften.

Deze bestaan thans hierin, dat de naaste bloedverwanten van het huwelijkspaar eens ten huize der bruid en eenmaal bij den bruidegom ter tafel genoodigd worden. Zij nuttigen er een goed middagmaal, gebruiken er den namiddag een en ander, alsook des avonds een maal of iets dergelijks, alles overeenkomstig hunnen stand of gegoedheid. In den regel houdt men bruiloft den eersten Zondag na de aanteekening

(1) Resolutiën der gemeente, ten raadshuize,

(2) *Navorscher*, III, bl. 262

bij de bruid, en den Zondag der voltrekking van het huwelijk bij den bruidegom. Worden de jonggehuwden of ondertrouwden met hunne naaste familie op een maal of slechts op koffie onthaald, dan heet dit ook wel bruiloft houden.

Doorgaans worden de ondertrouwden tijdens de bruidsdagen bij de familie, buren of goede vrienden op koffie of dergelijke genoodigd Na de voltrekking van het huwelijk, komen deze wederkeerig bij de jonggehuwden. Ook op een anderen dag geeft de jonge vrouw eene partij aan de gezamenlijke buurvrijsters of jongedochters, waarmede zij hare speelnooten en allen wel eens toewenscht, dat ze haar in 't huwelijk spoedig mogen volgen, welke wensch gemeenlijk ook hartelijk beaamd wordt.

Huwelijksreisjes onder den burgersstand komen al meer in zwang.

J. Kraamhuis. Doop.

« Wenden wij ons van 't bruidshuis naar 't kraamhuis », zegt ter Gouw, « dan ontmoeten wij daar ook weer de buurvrouwen. Zij waren terstond bij de hand, deden wat er te doen was, en gingen, als alles was afgeloopen, soms zitten zingen en drinken van blijdschap over 't nieuwe buurgenootje. » Thans doen het veelal alhier de vroedheer of vroedvrouw ofwel een paar buurvrouwen af, die zich met de koffie met toebehoorten, voor bewezen hulp vergenoegen. De vroedvrouw en eene andere vrouw, ofwel twee buurvrouwen dragen gewoonlijk het kindje naar de kerk om het te laten doopen. Den anderen dag komen al de kinderen uit de buurt naar het kindje kijken en worden dan op eenen « suikerenbol » of « suikerkorreltjes » getracteerd. Dit gaf voor altijd eene aangename herinnering. Nog kort geleden was dit gebruik hier nog in vele dorpen in zwang.

K. Kerkgang.

Binnen eene maand na hare bevalling, doet de kraamvrouw haren kerkgang. Vóór de mis wordt zij door den priester ingeleid of ingehaald, waarna zij het gebruikelijke of naar heur vermogen toegedacht muntstuk in het daarbij gebezigd boek legt. In sommige dorpen wordt daags te

voren eene naaste buurvrouw verzocht om met de kraamvrouw naar de kerk te gaan : na de mis gebruikt de eerste bij de laatstgenoemde de koffie. Op andere plaatsen noodigt men al de buurvrouwen dien dag uit om de mis bij te wonen, waarin zij allen, achter de kraamvrouw, die altoos eene falie draagt, gaan offeren. Niet lang na den kerkgang worden deze buurvrouwen bij de kraamvrouw op koffie genoodigd : deze tractatie draagt niet in elk dorp denzelfden naam. Er zijn vele parochiën, waar behalve het gewone inhaalgeld, nog eene kleine gift eiëren, in de kerk gedaan wordt. Namens de kraamvrouw legt eene der naastbijwonende buurvrouwen eenige eiëren — gewoonlijk een drietal — na de mis op eene bestemde plaats, veeltijds een zijaltaar. (1) Over eenige jaren bestond in enkele parochiën dezer streek nog het gebruik, dat de kraamvrouw haar kind bij den kerkgang ter inhaling mede naar de kerk nam, welk gebruik in de Antwerpsche Kempen nog overal in zwang is.

(Vervolgt.) P. N. Panken.
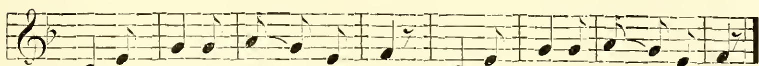
Volksliederen.

5. (19.) Gezelschapslied.

Matig

(1) Het ei is het zinnebeeld der vruchtbaarheid.

1.

Vrienden, wilt mij excuseeren
Van te zingen eenig lied ;
Schoon gij komt mij te presseeren,
Waarlijk ik en kan het niet. (*bis.)*

2.

Eertijds heb ik wel gezongen,
Maar nu is mijn stemme gemein;
Maar op uw verzoek gedwongen,
'k Wil toch onderdanig zijn. *(bis.)*

3.

Wij en zingen om geen prijzen,
Maar uit minzaamheid aleen,
Schoon mijn zang met kinderschreien
't Naasten bij komt overeen. *(bis.)*

4.

Sa ! juffrouw aan mijn zijde
Uw*en* toer die komt ook aan,
Gij en kunt het niet vermijden,
'k Heb het u al voorgedaan. *(bis.)*

5.

Doet altijd zooals ik dede,
Zingt een liêken dat gij kont,
Schoon al lachen zij er mede,
't Is uw toer, want het gaat rond *(bis.)*

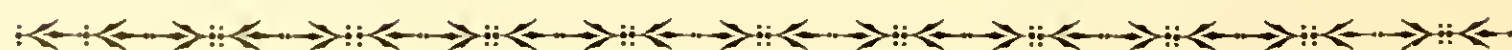
6.

Zal hem iemand excuseeren
Met te zeggen : ik kan geen lied,
Dien en zullen we niet presseeren,
Maar zien hem door de vingers niet (*bis.*)

7.

Dan zal hij voor ieder schinken
Twee of drij g*e*laaskens wijn;
Waarmee wij de gezondheid drinken
Van al die in 't gezelschap zijn (*bis*).

(St-Antonius.) JOZEF CORNELISSEN.

Boekbespreking.

EDM. GEUDENS. — **Het Antwerpsch Knechtjeshuis sedert zijn voorhistorisch tijdperk tot op onze dagen.** — Antwerpen, L. Dela Montagne, 1895. — Zwaar boekd. van 417 en CVI bladz. gr.-8°, versierd met 6 platen.

Antwerpen, met recht fier op zijnen kunstroem, heeft met niet minder welgevallen steeds den vromen zin zijner kinderen aanschouwd. Door alle eeuwen heen heeft de Antwerpenaar getoond hoe ontvankelijk zijn hert is voor het schoone en het goede, en voor al wat daaruit voortspruit. In de eerste plaats mogen wij de liefdadigheid noemen, dit kind van waren godsdienstzin en welbegrepen naastenliefde. Dat de liefdadigheid van oudsher op groote schaal te onzent beoefend werd, is reeds menigmaal bewezen. Ontelbaar zijn de instellingen van liefdadigen aard, die in Antwerpen bestaan hebben, en zijn door allerlei tijdsomstandigheden, vele dier gestichten verdwenen, steeds rijzen er nieuwe op, als een onomstootbaar bewijs dat de Antwerpenaar van heden, dien van vroeger weerdig gebleven is.

In dit en in andere tijdschriften hadden wij reeds meermaals gelegenheid om over dit onderwerp uit te wijden. Toch komen wij er nog geerne op terug, daar het ons het middel verschaft eenige woorden te reppen over een werk, dat bij velen het beste onthaal gevonden heeft. Wij bedoelen de « Geschiedenis van het Antwerpsch Knechtjeshuis. »

Onze geleerde vriend, de onvermoeibare archivaris der Antwerpsche Godshuizen, heeft reeds veel geschreven om de Antwerpsche liefdadigheid in een helder daglicht te stellen ; doch ons dunkens is hij er nog niet eens zóo goed in geslaagd als in zijn « Antwerpsch Knechtjeshuis ». De stichting van dit « Godshuis » en andere van gelijken aard, dagteekent volgens de voorhanden zijnde bescheiden, van de XVIe eeuw. De « Geschiedenis van het Antwerpsch Knechtjeshuis » begint dan ook met dit tijdvak, en loopt tot op onze dagen. Veel wel en wee had dit gesticht te onderstaan ; meer dan eens werd zijn bestaan bedreigd door nare tijdsomstandigheden, waarin onze stad herhaalde malen verkeerde, doch telkens wisten edelmoedige zielen het gevaar af te wenden, en aan de liefdadige instelling haren ouden bloei weer te schenken. De schrijver, beter dan wie ook op de hoogte van al wat ons Knechtjeshuis betrof, vervulde door de uitgave van zijn werk eene dure plicht. Te recht zegt hij in zijne voorrede : « Het is meer dan tijd de weldoeners der weezen te » doen kennen, al ware het slechts om te toonen dat onze liefdadige » instellingen, van op wat standpunt ook beschouwd, allen uit denzelfden geest van liefde tot de armen en de verlatenen ontstonden. » Vier eeuwen zijn verloopen en zoovele giften en weldaden schuil» den daar vergeten, wachtende naar de hulde der waarheid ! » Die hulde wordt hier gebracht. Elke bladzijde van het lijvige boek is een sprekend bewijs van de waarheid onzer woorden, waarmede ieder gereedelijk zal instemmen, die het werk doorbladerd heeft. Doch niet alleen in liefdadig opzicht is het werk van groote aangelegenheid, ook voor de geschiedenis onzer stad is het van overgroot

belang. Het leert ons eene menigte onbekende feiten en personen kennen ; verders talrijke gewoonten en gebruiken, wier vermelding men te vergeefs in andere werken zou gaan zoeken, en die, aan ons volksleven ontleend, eene wetensweerdige bijdrage vormen voor de zedegeschiedenis van vroeger tijd. Op dit punt zouden wij volgeerne in 't breede uitweiden, doch de omvang van ons tijdschrift laat ons dit voor 't oogenblik niet toe ; mogelijk komen wij er later nogmaals op terug. Voegen wij er terloops nog bij dat met betrekking tot kunst en wetenschap, handel en nijverheid, schoolwezen, weerde van geld en eetwaren alhier tijdens de vorige eeuwen, vele bijzonderheden aangestipt worden, die aan het werk het grootste belang bijzetten, en tevens bij menigeen sommige verkeerde denkbeelden, op economisch gebied, zoo nauw verwant met de sociale vraagstukken, die aan de orde van den dag staan, wijzigen zullen.

Wij uiten in volle overtuiging den wensch, dat het den schrijver nog vele jaren vergund weze, met hetzelfde taai geduld en volherding, zijne opzoekingen in de archieven onzer godshuizen voort te zetten, en ter eere onzer dierbare moederstad de vruchten van zijnen geestesarbeid in 't licht te geven.

J. B. Vervliet.

Paul Sébillot. — **Légendes et Curiosités des Métiers.** — Paris, Ernest Flammarion, éditeur. (Prijs : 10 fr.)

—

Op bl. 182 van dezen jaargang vestigden wij reeds de aandacht onzer lezers op die uitgave, welke thans volledig is.

Aan werken over den oorsprong, de ontwikkeling en inrichting der gilden en ambachten is geen gebrek, maar van hun innerlijk leven, van hunne folkloristische geschiedenis, was ons tot hiertoe weinig bekend. De schrijvers die de ambachten van vroeger uit een huishoudkundig en technisch oogpunt hebben bestudeerd, hebben zich luttel beziggehouden met de anecdotische zijde van het onderwerp, met de zonderlinge gebruiken, eigen aan de verschillende ambachten, de vooroordeelen der menigte te hunnen opzichte, de spotnamen en koddige spreekwoorden en zegswijzen, de spotliederen en spotvertelsels die de volkshumor hun toedichtte, en die de overlevering, van de middeleeuwen af, tot op onze dagen heeft voortgezet.

In dat opzicht heeft de kundige en ieverige folklorist, de heer Paul Sébillot, het werk zijner voorgangers volledigd. Zijne monographieën bestaan uit eene rijke keus documenten uit de vorige eeuwen, waarbij gevoegd is al wat de schrijver of zijne briefwisselaars bij het volk hebben kunnen opsporen. Ieder ambacht is alzoo het voorwerp van eene anecdotische en legendarische

studie, waarin het oude de grootste plaats bekleedt, doch waarin men ook talrijke hedendaagsche zedetrekken, enz. aantreft.

Opvolgend worden behandeld : de mulders, de bakkers, de pasteibakkers, de slachters, de spinsters, de wevers, de gaaswerksters, de zeeldraaiers, de kleermakers, de naaisters, de kantwerksters, de modemaaksters, de waschvrouwen en bleeksters, de schoenmakers, de hoedenmakers, de kappers, de steenhouwers, de metsers, de dekkers, de timmerlieden, de schrijnwerkers, de houtsnijders en klompenmakers, de kuipers, de wagenmakers, de draaiers, de schilders, glazenmakers en vergulders, de houthakkers, de koolbranders, de smeden, de koperslagers, de slotenmakers, de nagelsmeden en de drukkers.

Het geheele werk beslaat XVI-640 blz. en is versierd met 220 platen, naar oude en nieuwe printen en onuitgegeven teekeningen.

Jozef CORNELISSEN.

L mburgsch Jaarboek. Uitgegeven door de *Limburgsche Maatschappij voor Letterkunde en Wetenschap.* 1e, 2e en 3e Boek. Bilsen, L. Simoens en J. Bollen. — Prijs : fr. 1,75.

—

Deze uitgave is, van den beginne af, zeer gunstig beoordeeld geworden. Verschillende tijdschriften hebben er met veel lof over gesproken.

Benevens talrijke knappe letterkundige bijdragen in dicht en proza van Buckinx, Bouts, Doornkapper, Brans, Maesen, Quaedvlieg, Stevens, Stinissen, Schrijvers, Duqué, Huysmans en anderen, bevatten de 3 verschenen jaarboeken een aantal wetenschappelijke opstellen, meest alle van historischen aard. o. a. van Em. Geeraerts *(Tochtje in de Aardrijkskunde van Limburg* en *De oorspronkelijke Mensch in Limburg)*, C. Huysmans *(Limburgsche Letterkunde* en *Over Mantelius)*, Dr J. Cuvelier *(Plaatsnamenkunde* en *Een Kijkje in de Goederenverdeeling op het einde der 18e eeuw)*, Hub. Swennen *(Limburgsche Schilders)*, J. Croonenberghs *(Vernieling van het Kasteel van Stockheim in 1702)*, J. Stinissen *(Levensschets van den schilder Jan-Lodewijk Hendrix)*, enz. J. Duqué schreef in het 1e jaarb. een belangrijk opstel over *Het Limburgsch Taaleigen*, in hetwelk hij de eigenaardigheden behandelt, waardoor het Limburgsch dialect zich van de overige Zuidnederlandsche gouwspraken onderscheidt, zooals den Umlaut of klankverscherping, de uitspraak, vooral in 't Maaslandsch, der zacht- en scherplange *e* en *o*, der *sch* en der *oe*, den meervoudsuitgang op *er*, enz.

Meer bepaaldelijk wil ik de aandacht vestigen op de bijdragen, die den folklorist aanbelangen. In het 1e en 2e jb. verscheen een opstel van den Heer Labbé over het *Bargoensch* in Limburg.

Daarin gaf hij eene lijst Bargoensche woorden, in gebruik te St. Truiden en deelde verder een en ander mee over de *Teuten*, een zeer eigenaardigen volksstam, verspreid in eenige Noordlimburgsche dorpen, die vroeger het Bargoensch sprak, doch er zich thans al minder en minder van bedient. (1)

Eenige der opgegeven woorden zijn in de dagelijksche omgangstaal van niet-Bargoenschsprekenden gedrongen. BLEK, b. v. is in den zin van *geld* algemeen in mijne streek bekend, evenals BAL, (meest *ballekens*), voor *frank*. DOKKEN en AFDOKKEN, ook wel *djokken* en *afdjokken* uitgesproken, wordt schier overal gezegd voor *betalen*, zoo ook *bikken* voor *eten*. GEN DEUM, niets, is eene andere uitspr. van *geen dem*, dat Sch. opgeeft voor Antw. en de Kemp. ROEFFELING voor *rammeling* en TROEF KRIJGEN, *een pak slagen krijgen* zijn in de Antwerpsche Kempen, alwaar men ook *afroeffelen* en *aftroeven* bezigt, van dagelijksch gebruik. Buitengewoon talrijk zijn de uitdrukkingen om 't denkbeeld *slaan* weer te geven. In den 4n jrg. van dit tijdschrift heb ik er niet min dan 40 opgeteekend, alle in de Kempen verzameld.

Of de volgende woorden wel echt Bargoensche termen zijn, zou ik sterk betwijfelen :

BOL, geleerd man. 't W. is overal bekend en staat in de Wrb.

BITJE, een weinig. Algemeen in de prov. Antwerpen.

BUCHT, 1° slecht, gemeen, 2° geld. In de 1e beteekenis van dagelijksch gebruik (Z. Schuerm. en De Bo) ; in den zin van *geld* kent men het ook in de Antw. Kemp. en komt men het tegen bij oudere schrijvers :

Hebdij *bucht*, ghij werdt zeer wel ontfanghen.
(Anna Bijns)

BUIZEN, drinken. Wordt overal veel gebruikt door 't volk. 't Is het Eng. *to bouse*.

FREITEN, eten. *Frèten* (vreten) wordt overal gebezigd.

FLIKKEN, doen, lappen. Is hier door eenieder gekend, evenals de samenstellingen *aaneenflikken* en *afflikken*.

KABAS, korf. Is het Fr. *cabas*.

LOENSCH, 1° slecht, 2° scheel. Staat met de 2e beteekenis in alle Wrdb.

LEEP, doortrapt, slim. Idem.

NIJG, fel. Algemeen in Antwerpen en Brabant.

RITSEN, wegloopen. Idem. (Z. Schuerm.)

(1) Van groot belang ware het een onderzoek in te stellen nopens de levenswijze en de zeden van de *Teuten*. Meer van die wondere stammen vindt men in ons land, die insgelijks verdienden bestudeerd te worden, zooals de *Buschkanters* in West-Vlaanderen, de *Nieuwmarktenaars* te Rousselare, de *Schouten* te Ledeghem, de *Turken* te Meulebeke, de *Zelenaars* in Oost-Vlaanderen, en de *Bessembinders* in de omstreken van Eekloo. Over de *Buschkanters* drukte *Biekorf* in 1892 een opstel, dat, jammer genoeg, onvoltooid is gebleven.

Sjachelen, verruilen. Idem.

Snaps, genever, van 't Hgd. *Schnaps*. Idem.

Tet, borst, mam. Schuerm. geeft het w. voor Brab., Antw. en Kemp.

Nog eenige opmerkingen over enkele woorden :

Boks, gevang. 't W. beteekent hier : eene houten afsluiting in eenen peerdenstal, in welke men één peerd kan zetten. Vrglk. ook het Eng. *box*. Bij De Bo is *bok* een afgeheind perk voor zwijnen of schapen.

Hoefte, voedsel, brood. Eene hoeft (brood) is hier eene homp, een dik en ruw afgesneden stuk brood.

Mette, bok. 't Is licht hetzelfde w. als *meutten*, kalf, bij Sch., en *motte*, *mutte*, zeug, bij Kil.

Rabotten, den tijd in de herberg slijten. Vrglk. *op rabot gaan*, op zwier gaan, de drankhuizen afloopen en er zich bedrinken, in 't Fr. *riboter*.

Jepamme, vroedvrouw. Komt wel zeker van het Hgd. *Hebamme*.

Een opstel dat de folklorist met belangstelling zal lezen, is de studie van den heer L. Lambrechts *Het Lied op mijn dorp* (1e Jb.) Daarin geeft hij een overzicht van de liederen, oude en nieuwe, die thans nog in zijn geboortedorp gezongen worden. Jammer dat de tekst van enkele oude liederen, zooals b. v. de variante van *Heer Halewijn*, *De Klacht van den Haas*, *Het Lied van den Nachtegaal* en andere, niet in zijn geheel werd meegedeeld. Hopen wij dat anderen in Limburg, volgens den wensch van den heer Lambrechts, zullen doen voor hun dorp wat hij voor het zijne deed. « Zoo zullen wij, » zegt hij, « binnen eenige jaren onze verspreide bouwstoffen kunnen verzamelen en rangschikken, misschien juweelen, schatten op dat rijke gebied vinden wier bestaan zelfs niet vermoed werd, en onze streek een monument kunnen oprichten, gelijk Willems en andere vorschers zoo lang voor Vlaanderen hebben gedaan. » Moge die wensch eerlang vervuld worden !

In het 2e Jb. verscheen van de hand van denzelfde, eene belangwekkende verzameling plaatselijke *Sagen*, waarin gesproken wordt van de helsche jacht, schoverikken en verzonken klokken ; van Limb. roovers en wandelende Lieve-Vrouwebeelden ; van spoken, geestverschijningen en witte wijven ; van heksenvergaderplaatsen, begraven schatten, enz. Spijtig dat de verzamelaar een echten « moezelpot » heeft gemaakt van zijn werk, met alles zoo maar in 't wild ondereen te smijten, in plaats van te zorgen voor eene logische indeeling der stof.

Hiermede nemen wij afscheid van het *Limburgsch Jaarboek*, dat wij warm aanbevelen, en hopen dat het voort een ruim aandeel zal blijven geven aan de Limburgsche folklore. Rijke schatten

moeten er nog te vinden zijn in den Limburgschen grond, want geene gouw in het Dietsche land, waar de voorvaderlijke zeden en gebruiken zoo goed hebben standgehouden en waar de eeuwenoude volksoverleveringen zoo gaaf zijn bewaard gebleven als in Limburg.

Jozef CORNELISSEN.

Ontvangen Boeken.

Dr A. HAES. — **Der Storch im Munde des pommerschen Volkes.** — Stettin 1894. Bd. van 35 bl. 16o.

DAVID MAC RITCHIE. — **Highland Folklore.** — Te Pigmies. I. — Vlugschr. van 15 blz. 8o Z. p. e. d. (Overdr. uit *Concluding Number of Scots Lore*).

DAVID MAC RITCHIE. — **Some Hebridean Antiquities.** — Derby, Bemrose & Sons, Ltd., 1895. — Vlugschr. van 16 blz. 4o met afbeeldingen. (Overdr. uit *Reliquary and Illustrated Archæologist.*) ('t *Vervolgt.*)

Inhoud van Tijdschriften.

Dietsche Warande, VIII, 5. — Poëzie. Stemmen uit het verledene (A. S. Kok). — De Burcht « ter Haai » en hare Heeren (M. K.). — Willem de Lantsheere. Beloken tijd, 1798 (Em. Hiel). — Bloemenspraak. Eene herfstscherts (C. Sturm). — Een merkwaardig lichtkroontje der St. Janskerk te 's-Hertogenbosch (Ch. C. V. Verreyt). — Ivoren beeldhouwwerk der XIVe eeuw. (A. S.). — Boekenkennis. — Omroeper. — Splinters. — De Karikatuur in Frankrijk. — Het Kerstjongentje (V. Lefere). — 'k Heb veel geweend... (M. Z. v. d. B. v. H.) — Gedachtenis.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, V, 3. — Die Sage von dem Begräbnis König Erik Ejegods von Dänemark auf Cypern (H. J. Feilberg). — Die volkstümlichen Namen für Kröte, Frosch und Regenwurm in Nord-Deutschland nach ihren landschaftlichen Gruppierungen (W. Schwartz). — Feen-und Nixenfang nebst Polyphems Ueberlistung (L. Fränkel). — Kinderreime aus Steiermark (A. Schlossar). — Eine Novelette des Vottiero in litterarischen und volkstümlichen Fassungen (Dr G. Amalfi). — Segen aus Handschuhsheim (O. Heilig), — Dienstrecht und Dienstbodengewohnheiten in Flandern (A. Gittée). — Das Naturleben im Munde des Mecklenburger Volkes (R. Wossidlo). — Kleine Mitteilungen.

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, XI, 4. — Exploration des Tumulus de Tirlemont (Bon A. de Loë). — Les inscriptions sur ardoise de l'abbaye de Villers (P. Sheridan). — Notice sur deux statuettes religieuses en faïence bruxelloise (E. Lhoest). — Procès-verbaux des séances.

The Journal of American Folk-Lore, VIII, 30. — Some causes of the retardation of African progress (H. Chatelain). — The character of chinese folk-tales (A. M. Fielde). — Superstitions from Connecticut (E. M. Backus). — Maliseet legends (E. Jack). — Onondaga notes (W. M. Beauchamp). — Mohawk notes (id.). — The Cockney and his dialect (R. P. Bolton). The Lady in the West. A ballad (Mss E. Allen). — Folk-lore study and folk-lore societies (W. W. Newell). — Memoirs of the American folk-lore Society, vol. III. — Bahama songs and stories. — Folklore scrap-book. — Notes and Queries.

ONS VOLKSLEVEN

VIII.

ONS VOLKSLEVEN

TIJDSCHRIFT

voor Taal-, Volks- en Oudheidkunde

ONDER LEIDING VAN

JOZ. CORNELISSEN & J. B. VERVLIET

ONDERWIJZER te S[t] Antonius-Brecht. | LETTERKUNDIGE te Antwerpen.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden; vele volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrifttaal opgenomen en bewaard te blijven. »

Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Wedstrijd 1874,

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen, in één woord, *het volk zooals het is.* »

Vraagboek voor Vlaamsche Volkskunde.

8ste JAARGANG
1896

TE BRECHT,

BIJ L. BRAECKMANS, DRUKKER EN UITGEVER.

Medewerkers aan den achtsten jaargang.

(1896.)

K. N. DE BEEK	te Mechelen.
J.-Th. DE RAADT	» Brussel.
J. FESKENS	» Glossop (Engelland).
Aug. GITTÉE	» Luik.
Alfried HAROU	» Luik.
Alf. J. C.	» Lippeloo
J. L. MAEX	» Westmeerbeek.
L. MEES	» Hingene.
P. N. PANKEN	» Bergeik (Noord-Brabant).
Is. TEIRLINCK	» Brussel.
J. F. VINCX	» Sint-Martens-Lennik.
R. V. VLIETSENS	» Mechelen.
Frans ZAND	» Heist-op-den-Berg.

Opgemerkte Drukfeilen.

Op	blz.	16, 36^{n} r.	staat :	onder wing;	lees :	onder de wing.
»	»	35, 1^{n} r.	»	gemoed;	»	gewis.
»	»	41, 18^{n} r	»	1546;	»	1646.
»	»	42, 2^{n} r.	»	Ieperltngen;	»	Ieperlingen.
»	»	44, 10^{n} r.	»	onder der den neus;	»	onder den neus.
»	»	48, 31^{n} r.	»	vragen;	»	vagen.
»	»	50, 1^{n} r.	»	bêen;	»	rêen.
»	»	62, 21^{n} r.	»	*garde d'occouchée;*	»	*garde d'accouchée*
»	»	81, 12^{n} r.	»	lidteekens;	»	litteekens.
»	»	103, 27^{n} r.	»	werden;	»	wedden.
»	»	149, 4^{n} r.	»	*Dankaren*;	»	*Dankbaren.*

In de 2e en 3e aflev. werden de bladzijden verkeerd genummerd; het artikel *De Waarheid over den « Goedendag »* moet met blz. **25** in plaats van met blz. 21 beginnen. Zoo telt men voort tot blz. 65.

INHOUD.

TAALKUNDE.

VOLKSKUNDE.

Sprookjes en Vertelsels

Grappen en Kluchten

Spotnamen op Steden en Dorpen

Sagen

Volksliederen en Zangwijzen

Rijmen

Gebeden

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant

Andere Gebruiken

BOEKBESPREKINGEN.

Ons Volksleven

Tijdschrift voor Taal- Volk-, & Oudheidkunde.

« Er is nog een rijke oogst op het veld der gewestspraken voorhanden ; vele volksuitdrukkingen dreigen te verdwijnen die om hunne juistheid, schilderachtigheid of oudheid verdienen in de schrijftaal opgenomen en bewaard te blijven. »

Zuidnederlandsche Maatschappij van Taalkunde, Wedstrijd 1874

« De studie der folklore heeft voor doel ons volk in zijne eigenaardige zeden en gewoonten, in zijn innig geloof en karakter te leeren kennen ; in één woord, *het volk zooals het is*. »

Vraagboek voor Vlaamsche Volkskunde.

Nog een Woord over Moll, Baelen en Desschel.

In mijn opstel, getiteld : *Eenige aanteekeningen op Moll, Baelen en Desschel,* heb ik mij veroorloofd enkele gedeelten te verbeteren van de verhandeling van den heer A. Reydams, *Vijfde bladzijde uit de geschiedenis der voogdij van Mol, Baelen en Desschel,* in het bijzonder handelende over het wapen van Moll (*Kempisch Museum*).

Nadat deze schijver te verstaan had gegeven, dat het schepenzegel van Moll nooit iets anders vertoond had, dan een Heiligen Petrus, zonder heraldieke figuren, kon ik niet nalaten eenigen twijfel te opperen, gegrond op de ondervinding, die ik op zegelkundig gebied op andere plaatsen in dezelfde landstreek had opgedaan.

De heer Reydams had de welwillendheid mij later verscheidene zegels van Moll te zenden, die het bewijs leveren, dat mijn twijfel gegrond was, en dat werkelijk de zegels van die plaats niet altijd zonder wapen waren.

De oudste van die, welke ik onder oogen heb gehad, vertoont een St. Peter op een grasgrond, houdende in de nederhangende linkerhand een gesloten boek, en in de opgehevene rechterhand, den sleutel. De Heilige is beneden rechts vergezeld van een klein schild met een geschakeerden dwarsbalk, van twee rijen. Het zegel heeft tot opschrift : SIGIL(lum) SCHABIN(orum) DE MOL BALEN ET DESCHEL. Alles in dit zegel, waarvan de stempel nog aanwezig is, wijst op de XVIIe eeuw.

Een ander zegel, dat nieuwer, maar uit dezelfde eeuw is (1), is in de zending van den heer Reydams vertegenwoordigd door twee, ongelukkig zeer afgesletene en beschadigde exemplaren. Men ziet daarop den Heilige op dezelfde wijze afgebeeld, maar beneden vergezeld van twee kleine schildjes, elk in een versierde lijst (*cartouche*); het eerste vertoont het wapen van Roelants, een uitgeschulpt St-Andrieskruis; het andere, een geschakeerden dwarsbalk — van *drie* rijen, naar het schijnt. Het omschrift, voor zoover leesbaar, schijnt te zijn : SIGIL(lum) MUNICIPAL(e) DE MOL BALEN ET DESSEL.

Het hoofd van den Heilige is omgeven door eenen stralenkrans, die op het vroegere zegel, waarvan ik gesproken heb, niet voorkomt. Beide zegels zijn van groote afmeting.

Eindelijk heb ik nog voor mij liggen twee kleinere zegels, die beide een griffoen vertoonen, in den rechterpoot pijlen houdende, waaronder men respectievelijk leest de woorden *Mol* en *Dessel*. Op het zegel van Moll is de griffoen rechts vergezeld van een monogram, naar men zou zeggen ; hij houdt drie pijlen. Op het andere, dat van Desschel, houdt hij twee pijlen, en hier zijn de punten naar beneden.

Zij zouden uit de XVIIe eeuw kunnen zijn, of van lateren tijd.

Wat beteekent dat wapenschild met den geschakeerden dwarsbalk, dat wij op twee zegels van Moll, Balen en Desschel aantreffen, en dat doet denken aan het wapen van het vermaarde geslacht der graven van der Mark, waarvan sommige leden, in dit land, hooge kerkelijke waardigheden bekleed hebben? De schaarschheid der berichten omtrent de voogdij van Moll stelt

(1) Het bevond zich nog, onder anderen aan eene akte van 1696, zooals de heer Reydams mij geschreven heeft.

mij niet in staat mijne meening omtrent dit punt uit te spreken, dat toch zoo belangwekkend is, en waarover opheldering gewenscht wordt.

De familie Roelants, zooals men gezien heeft, behield in het schepenzegel dat wapenschild nevens haar eigen, zeer waarschijnlijk omdat zij het als het eerste wapen van hare goederen beschouwde.

De Bouton's, die de voorafgaandelijke bezitters daarvan geweest waren, zegelden met eenen dwarsbalk, — maar het schijnt mij eene al te gewaagde veronderstelling om te gissen, dat door eene fout van teekenaar of graveur, die dwarsbalk een geschakeerde dwarsbalk zou geworden zijn.

De heer Reydams, die voornemens is een werk over de geschiedenis van Moll uit te geven zal er, hoop ik, in slagen, genoeg dokumenten te verzamelen tot oplossing der vraag, en de onafgebrokene reeks zegels dier plaats te leveren. Die zegeltjes geven aan wie ze weet te ontcijferen belangrijke openbaringen.

***

Sedert de uitgaaf van mijn bovenvermeld opstel, heeft de heer Reydams, in deel IV van den *Bulletin du Cercle archéologique, littéraire et artistique de Malines* (1893) bl. 245-315, een belangrijk werk uitgegeven, onder den titel : *Eenige bladzijden uit de geschiedenis der vrijheid en voogdij van Moll, Baelen en Desschel.* De minnaars van plaatselijke geschiedenis en vooral de Kempenaren, zullen met belangstelling kennis nemen van de merkwaardige bijzonderheden, die in dat met zorg bewerkte opstel voorkomen.

Men veroorlove mij echter eenige kleine opmerkingen over die verhandeling te maken.

De schrijver zegt (bl. 251), in navolging van Thys, dat de Renesse's afstammen van Diederik VI, graaf van Holland in 1163, en van Sophia, paltsgravinne van den Rijn.

Dit stemt ook werkelijk overeen met de opgaven van het meerendeel der oude schrijvers, die het geslacht van Renesse laten afstammen van Pelgrim (jongeren zoon van Dirk van Holland), die gehuwd zou geweest zijn met Walburg, vrouw van Renesse, en wier dochter, Walburg van Holland, vrouwe van Voorn, Renesse, enz., door haren man, Dirk, graaf van Sayn, de stammoe-

der zou geworden zijn van het geslacht Renesse, en deze alzoo eigenlijk Sayn's zouden wezen.

Maar deze afstamming wordt aan ernstigen twijfel onderhevig, na de belangrijke terechtwijzingen in de oude genealogiën, die in de te 's-Gravenhage uitgegeven *Heraldieke Bibliotheek* zijn opgenomen.

Ik neem de gelegenheid waar, om den wensch te uiten, dat weldra eene op bewijsstukken gegronde geschiedenis zal verschijnen van het doorluchtig geslacht van Renesse, dat zulk een belangrijke rol gespeeld heeft in de geschiedenis, zoowel der Noordelijke als der Zuidelijke Nederlanden.

Op het gevaar af beschuldigd te worden, uilen naar Athene te dragen, moet ik hier nogmaals herhalen, dat het op genealogisch gebied, *meer dan voor welke andere historische gegevens ook,* volstrekt noodzakelijk is, met de meeste zorg alle bronnen te vermelden, waaruit men geput heeft. De heer Reydams heeft, — en dat benadeelt de waarde van zijn werk —, meermaals dit belangrijk punt uit het oog verloren. Het is niet voldoende te bevestigen; men moet bewijzen!

Om slechts éen voorbeeld te noemen : in mijn artikel over Moll had ik gezegd : « *René de Mol, baron van Herent,... trouwde met Diana Digby, dochter, zegt men, van den graaf van Bristol, enz.* »

De schrijver der « *Eenige bladzijden* » die mijn klein opstel onder oogen had, (hij bewijst mij zelfs de eer het aan te halen bl. 256, noot 2) verzekert dat Diana tot vader had Joris, graaf van Bristol, enz., die, — even als ik het gezegd had, onder alle voorbehoud (1) en met opgaaf van mijne bron, — in ballingschap het katholicisme zou omhelsd hebben.

Bij den twijfel dien ik, omdat ik geene authentieke stukken had aangetroffen, het voorzichtig vond over de afstamming van Diana Digby te laten bestaan, zou de heer Reydams mij verplicht hebben, — en ik zeg, dat het zelfs zijn plicht was tegenover zijne lezers! — door het doen kennen der documenten, die hem het bewijs leverden voor die afstamming.... die misschien volkomen authentiek is!

Wordt de grootste voorzichtigheid vereischt bij het raadplegen van geslachtslijsten, gedrukte of geschrevene, oude of nieuwe, —

(1) *Histoire des environs de Bruxelles.*

niet minder is dit het geval bij het onderzoeken van verklaringen van adeldom, akten van verheffing tot den adelstand en andere documenten van dien aard — al zijn zij ook voortgekomen van eene heraldieke Kamer en voorzien van eene koninklijke of keizerlijke handteekening of zegel. Als men alles wat zulke soort van stukken inhouden voor gangbare munt wil aannemen, loopt men gevaar grove dwalingen te maken (1).

Bij het behandelen van geschiedenis, is het niet voldoende de documenten te laten spreken, men moet ook onderzoek doen naar hunne waarde.

Dit axioma, bijna te versleten om het nog weder te laten drukken, komt te pas bij de opene brieven van Karel VI, van 19 Mei 1734, gegeven ten gunste van Jacob Andreas van Praet, grootalmoezenier van Antwerpen. Het uittreksel, dat men daarvan vindt op bl. 310, (de schrijver van de *Belgique héraldique,* zelf zoo weinig nauwgezet, schijnt echter die opene brieven, die hij dateert 29 Mei 1734, te hebben gewantrouwd, omdat hij de afstamming, die zij aan den betitelde toekennen, niet durft te gebruiken) en de gegevens, die er aan voorafgaan, zijn blijkbaar verzonnen.

Het zou mij niet moeilijk vallen dit te bewijzen.

Om te eindigen zij het mij vergund mijne verwondering te kennen te geven, dat, niettegenstaande de talrijke bewijzen door mij geleverd voor de schildboortige afkomst der de Mol's, de heer Reydams in zijn laatst verschenen werk, herhaald heeft, dat René de Mol, toen hij in 1626 de heerlijkheid van Moll in pand nam, zeer waarschijnlijk ten doel had, zijn « burgerlijke (?) naam de Mol te doen doorgaan voor den adellijken titel van heer van Moll »!

Kan een *naam* werkelijk burgerlijk of adellijk zijn? En kan het enkele bezit van eene heerlijkheid in onze provinciën adeldom

---

(1) Nadat ik zelf er eenmaal het slachtoffer van geweest ben, neem ik er mij tegen in acht als tegen eene besmettelijke ziekte. Zie mijn artikel : *Apocriefe. oorkonden in* BUTKENS *Annales de la Maison de Lijnden* (Turnhout, 1893).

VAN DER HEYDEN, *Nobiliaire de Belgique.* GOETHALS, *Dictionnaire généal.* HERCKENRODE, *Nobiliaire,* door den schrijver op bl. 313 aangehaald, zijn van de onzuiverste bronnen.

Ongelukkig hij die er uit put, zonder een goed filtreertoestel te gebruiken.

geven? Men zou een groot aantal niet adellijken kunnen noemen, die heerlijkheden bezeten hebben.

Niettegenstaande de enkele bemerkingen, die ik meende, in het belang der historische waarheid, te moeten maken, is het werk van den heer Reydams eene belangrijke en zeer aanbevelenswaardige uitgaaf, die mij zeer doet verlangen naar de verschijning van zijn volledig werk over de oude voogdij van Moll.

J.-TH. DE RAADT.

Sagen.

1. (200.) Onze Lieve Vrouw van Afflighem.

De O. L. Vrouwenbeelden dragen het Kindeken Jezus op den linkerarm. Te Afflighem is het anders : het Kindeken Jezus zit daar op den rechterarm. Ziehier hoe het volk dat uitlegt :

Er was eens een zondaar die verlangde monnik te worden in de abdij van Afflighem, maar elken keer werd hij geweigerd. Hij was daar zeer bedroefd om en smeekte O. L. Vrouw hem toch te aanhooren. Eindelijk zou zijn bede verhoord worden. (1) Hij ging op nieuw naar het klooster, maar men weigerde nog altijd. Dan zegde hij dat het de wil was van O. L. Vrouw. « Geef ons daar een bewijs van », werd hem geantwoord. De abt had juist een stuk land met graan doen zaaien. « Zie, zeide hij, breng mij tegen morgen al die graankorrels terug. »

's Anderendaags was hij daar inderdaad met al het zaad. O. L. Vrouw had de korrels 's nachts voor hem al bijeen gezocht.

Maar de abt was nog niet tevreden met deze proef. De zondaar zou eene tweede proef onderstaan. Men bracht hem bij O. L. Vrouw, die het kind op den linkerarm had en men zei : « Als het waarlijk de wil is van O. L. Vrouw, vraag haar dan van het Kindeken Jezus tegen morgen op den rechterarm te nemen. »

Hij bad den ganschen nacht met vurigheid, en zie, 's morgens was zijn bede verhoord.

Het mirakuleus beeld is nog in de abdij van Afflighem te zien. (*Aalst.*)

(1) Hoe hij dit wist, verklaart het volk niet.

AANM. : Deze legende toont een merkwaardige inwerking van het sprookje. In het sprookje is het opleggen van proeven of moeilijke werken iets heel gewoons. In de oorspronkelijke legende zal wel de tot O. L. Vrouw gerichte bede alleen hebben voorgekomen. Doch reeds hierin was een aanrakingspunt aanwezig met de (talrijke) sprookjes, waarin van opgelegde proeven gesproken wordt. Zoo kwam in de legende de trek van het bijeen te zoeken graan. — Juist om den invloed van het sprookje op de sage in 't licht te stellen, gaven wij deze laatste getrouw weer, zooals wij die te Aalst hoorden vertellen. A. G.

2. (201.) **De sprekende O. L. Vrouw.**

De H. Benedictus, abt van Afflighem en hervormer der orde, had de gewoonte, wanneer hij voorbij een beeld van O. L. Vrouw ging, te zeggen : « Ave Maria ». Op zekeren dag echter had hij uit verstrooidheid vergeten zijn gewonen groet uit te spreken, en tot zijn groote verwondering hoorde hij op eens een stem die zei : « Ave Benedictus ! » Het was de O. L. Vrouw die sprak.
(*Aalst.*) A. G.

De Taal der Vogelen. (1)

IV.

1. Lied der *zwaluw* :

Toen ik nog hier was,
Vond ik 'nen korentas,
Maar nu is alles versnipt,
En versnapt
En verteëeerd...

2. Lied van den *pover* (roodborstje) :

In mijnder landen stoken ze vuren
Kluppelen ter dikte mijnder beenderen
En die gekloven in vieren.
Da' brandt gelijk de donder,
... onder, ...onder.

3. Lied van den *schrijver* : « Gare, gare, want ik schiet ». Ofwel : « Mijd u, mijd u, want ik schiet! »

---

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, bl. 96-97 en VII, bl. 33 en 57-58.

4. Lied van de *mees :* « Koek me(t) kèès, koek me(t) kèès! » Ook : « Spin dik, spin dik! » Ook nog : « 't Is wit! 't is wit! »

5. Lied van den *leeuwerik.* Als de leeuwerik in de hoogte stijgt, zingt hij :

Zeezeken, Zeezeken, mag ik naar den hemel gaan?
Ik zal van ze leven niet meer vloeken of zweren,
Zweren, zweren...

Nederdalende, vloekt hij :

Sapperdit! sapperdit!
Sapperdit!

6. Lied van den *gelen weduwaal :*

Wie gaat er mee naar Rillaar!
Zijn de kerzen al rijp?
Peer, zet er de leer aan,
Da' 'k er op gaan.

(Heist-op-den-Berg.) Frans ZAND.

Sprookjes en Vertelsels.

1. (58.) De Bedriegster bedrogen.

Er was eens een heel schoon meisje, Marie-Louize genoemd. Zij werd door drie officieren gevrijd, een 1e en een 2e luitenant en een kapitein, maar de eene wist van den anderen niet. Alle drie kregen goesting om met haar te trouwen, maar de 2e luitenant vroeg het haar het eerst. Hij zeide tot haar : « Marie-Louize, we kennen elkander nu lang genoeg, gij staat in mijn hart en zinnen, laten wij ons geluk te gaar slaan en samen trouwen. » — « Ik aanvaard — zei ze — maar eerst moet ge mij een bewijs van uwe liefde geven. Stemt ge daarin toe? » — « Ja, al wat eenigszins mogelijk is wil ik voor u doen. » — « Morgen nacht, om 11 uren moet gij naar 't kerkhof gaan ; vóór het doodhuizeken zult gij 'nen put zien met eene houten kist in ; hef het scheel op en ga daarin liggen. » — De officier deed het noode, maar stemde toch toe en vertrok weinig later. — Een paar uren nadien kwam de 1e luitenant en vroeg haar (nagenoeg op dezelfde wijze) ten huwelijk. Ook aan dezen schonk

zij hare hand, mits eene voorgaandelijke voorwaarde te vervullen: 's anderendaags, om half 12 van den nacht, moest hij gansch in 't wit gekleed en met 'nen hamer naar het kerkhof gaan, vóór het doodhuisje in den put dalen, zich schrijdelings op de kist zetten en er met zijnen hamer bovenarms opslaan.

Den volgenden dag kwam de kapitein hare hand vragen, en ook met dezen beloofde zij te trouwen, mits zich aan eene gelijkaardige voorwaarde te onderwerpen: denzelfden nacht — om 12 uren juist — moest hij, in eenen duivel verkleed, naar het kerkhof gaan en vlak vóór het doodhuisje gaan plechtig beloven haar altijd getrouw te zijn.

Ofschoon tegen dank, aanvaardden alle drie.

Om 11 uren gaat de 2e luitenant zich, half benauwd, vóór het doodhuisje, in de kist leggen en sluit ze toe. Om half 12 komt de 1e luitenant in een engelengewaad, afgestapt, zet zich schrijdelings op de kist en begint er met 'nen hamer op te dorschen. Om 12 uren volgt de kapitein-duivel. Toen engel en duivel elkander in 't zicht kregen, werden beiden met schrik geslagen en zetten het op een loopen; dat de 3e uit de kist sprong en wegliep als een haas, hoeft niet gezegd. 's Anderendaags waren alle drie zeer ongesteld en werden naar de ziekenkamer gezonden. Zij beterden weinig; langen tijd verzwegen zij de oorzaak hunner kwaal; eindelijk echter vertelde de 2e luitenant hoe hij zich zijne kwaal op den hals getrokken had; de twee anderen volgden hem na en nu kwam alles aan het licht. Nu wisten zij ook dat Marie-Louize hen alle drie bedrogen had; ze besloten zich op haar te wreken en dachten samen een plan uit.

Zij kenden in het regiment 'nen schelen tamboer, een leelijke, maar lustige kerel. Ze gingen hem vinden en zeiden: « Doe ons een plezier en we zullen u rijkelijk betalen. Een meisje — Marie-Louize — heeft ons voor den aap gehouden en nu willen wij haar ook eens beet hebben. We zullen u kleederen van 'nen generáal bezorgen; trek die aan en ga het huis bewonen, rechtover de woonst van dat meisje, een huis dat wij voor u gehuurd hebben. Tracht het meisje in uwe strikken te vangen, zoodanig dat ze toestemt om uwe vrouw te worden. » — De schele tamboer had de zaak begrepen en aanvaardde. In generaalskleederen ging hij het aangewezen huis bewonen. Seffens was hij door het coquette meisje

opgemerkt, die er haren vader over sprak. « Ja, zoo gij eenen generaal kondet vangen — zei vader — dat ware wat beter dan die lage officieren en dan liet ik u seffens trouwen. » Zij trachtte dus met den generaal in betrekking te komen. Eens lag deze door het venster van zijn balkon wat versche lucht te scheppen met zijn witten zakdoek in de hand. Spoedig poetste Marie-Louize zich wat op en ging wandelen langs onder het venster van den tamboer. Deze liet opzettelijk zijnen zakdoek vallen. Marie-Louize raapte hem onmiddellijk op en riep: « Mijnheer de Generaal, ge laat uwen zakdoek vallen. » — « Ja, 't is waar, juffrouw, wees zoo goed mij dien te willen brengen. » Vol blijdschap liep zij er mee naar boven. Daar begon hij haar over hare beleefdheid en lieftalligheid te vleien en te zeggen dat hij al langen tijd naar een beminnelijk, schoon meisje uitzag om er zijne vrouw van te maken en ze nu gevonden had; dat hij niets beters wenschte dan met haar te trouwen. Marie-Louize stemde dadelijk toe en bekende dat zij op hem verliefd was geworden van den eersten dag dat zij hem gezien had. « Spreek er dan aan vader van, vraag zijne toestemming », zei de generaal. — « O, Mijnheer de Generaal, hij zal seffens toestemmen, ik weet het, want hij zelf heeft me vroeger gezeid: « tracht dien generaal te krijgen. » (!) — « Ewel, welken dag zouden wij dan trouwen? » — « O, Mijnheer de Generaal, hoe eer hoe liever. » (*sic*) Men bepaalde dus den dag van het huwelijk, elk zou zijne familieleden en vrienden uitnoodigen die hij wilde. De tamboer verzocht de drie gezegde officieren op het feest. Het huwelijk had wezenlijk plaats. Aan tafel moest elk op zijne beurt iets vertellen. De drie officieren vertelden welk geval zij met een meisje gehad hadden, hoe zij hen gefopt had en hoe zij dan, op hunne beurt, haar bedrogen hadden; dan maakten zij haar bekend, dat zij met 'nen tamboer in plaats van 'nen generaal getrouwd was. Marie-Louize maakte eerst wat lawijt, doch herstelde zich weldra en zei dat ze kontent was met den man van hare keus. Er werd dus hertelijk gefeest. Marie-Louize kocht haren man van het leger af en leefde voortaan gelukkig met hem.

(Liedekerke.) A. G.

Engelsche Kinderrijmkens. (1)

4. Peer de knecht komt nooit te recht :
En weet gij niet waarom ?
Hij volgt zijn neus uit vrijen keus,
En die staat leelijk krom.

—

5. Waar' heel de wereld appeltaart,
En heel de zee vol ink, en
Waar' al 't geboomte brood en kaas,
Wat zouden wij toch drinken ?

—

6. Daar was een verksken, och zoo klein,
't Was altijd vuil en nooit niet rein :
Dat altijd op zijn pootjes trad,
En nooit niet vastte wijl het at.

Dat in't van hier naar ginder gaan,
Nooit op dezelfde plek bleef staan ;
En wijl het op zijn hardste liep,
Nooit niet en rustte, noch en sliep.

Het knorde somtijds schor en luid,
En altijd was het door zijn snuit ;
En schoon het nooit geleerd en had,
Het zag 't verschil van muis en rat.

—

7. Slekke slekke kom uit uw kluis,
Of ik sla u zoo plat als een luis !

—

8. Daar was een kromme vent, die reisde een' kromme [mijl
En vond een krom half franksken, aan eenen krom- [men stijl
Hij kocht een' kromme kat, die ving een' kromme [muis
En beiden leefden samen in een kleine kromme kluis.

—

9. Toon, de Toon, de speelmans zoon
Lorde een verksken in zijn woon ;
Smulde 't op, en Toon kreeg klop,
En Toon de straat op, in galop !

---

(1) Zie *Ons Volksleven*, VII, blz. 212-216.

—

10. Janneken Koeksken zat in een hoeksken,
Met een' pruimpastij :
Hij stak er zijn duim in en haalde er een' pruim uit
En zei : Wat braaf jonk zijt ge gij !

—

11. Doktor Faustus, brave man,
Sloeg zijn jongens, nu en dan,
Zweepte ze met blijden zin,
Schotland uit en Frankrijk in;
Frankrijk uit en Spanje door
En terug langs 't zelfde spoor.

—

12. Berken rijs en roede, Jaak,
Berken rijs en roede!
Wilt ge er niet van krijgen, Jaak,
Wees op uwe hoede.

—

13. Ons Pauwken krijgt een nieuw hoedje;
Ons Pauwken gaat naar de merkt;
Ons Pauwken krijgt een blauw lintje,
Al rond zijn krolhaarken zwert.

En waarom zou'k Pauwken niet minnen,
En waarom zou Pauwken mij niet?
En waarom zou'k Pauwken niet minnen
Als elk hem zoo geren ziet?

En hier is een beentje voor 't kousken
En hier is 'ne voet voor 'ne schoe
En hier is 'ne kus van zijn vaârtje
En hier zijn er twee van zijn môe.

En waarom zou 'k Pauwken niet minnen,
En waarom zou Pauwken mij niet?
En waarom zou 'k Pauwken niet minnen
Als elk hem zoo geren ziet?

—

14. De noordwind blaast
De sneeuwjacht raast
En wat zal 't poverken doen?
Och arm!
Hij kruipt in 't stroo,
En warmt hem, zoo :
Met 't kopken onder wing.
Och arm.

('t Vervolgt.)

(Glossop.) J. Feskens.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.[1]

V.

2. — Gebruiken bij Overlijdens, Begrafenissen, Uitvaarten, enz.

Als in eenig huisgezin iemand, jong of oud, op sterven lag, was men verplicht de naaste buren (de « waeburen » genoemd) te roepen, om als getuigen bij het sterven tegenwoordig te zijn; dit was naar « ouder gewoonte », en de keuren stelden boete op 't verzuimen. Had de stervende den adem uitgeblazen, dan waren het deze buren, die het lijk waadden. d. i. in 't doodsgewaad kleedden, en terstond daarna gingen zij in een ander vertrek eten en drinken. De begrafenis en al wat daartoe noodig was, geschiedde door al de buren; zij, verzochten de familie voor de uitvaart, maakten het graf, droegen het lijk, luidden de klok, enz. Alle buren gingen, indien zij niet verhinderd waren, achter het lijk en ter mis. Daarna vierden zij gezamenlijk de uitvaart met maaltijd en drinkgelagen(2). Deze laatste gewoonte stamt van onze Germaansche voorouders af, ja de oorsprong ligt nog veel dieper in de oudheid; want de menschen uit het deluviale tijdperk hielden reeds grafmalen. Men brandde vuren op de graven, zong, danste, at en dronk, en aan den dooden zelven werd ook zijn deel van spijs en drank niet onthouden; het werd òf bij zijn graf neergezet, of te zijner eer verbrand òf geplengd. Ziedaar den oorsprong der *lijkfeesten* en *grafmalen* in de vroegste oudheid.

Onmogelijk konden de eerste Evangeliepredikers daar een einde aan maken, hoe gaarne ze zulks ook wilden. Eerst in de 14e eeuw begon men die plechtigheden op de graven, zoowel als op 't kerkhof, met ernst tegen te gaan. In 't algemeen werden van toen af de grafmalen in de woningen en herbergen gehouden.

Oudtijds duurden de doodenmalen na de begrafenis drie

(1) Z. den 6n en den 7n jaargang.
(2) Sterfhuisgebruiken in de Meierij. Pr. C.. 23/9, 1885.

dagen lang; op den zevenden dag werden ze nog eens, ten maandstonde andermaal, en eindelijk jaarlijks gehouden. Men heette ze « Uitingen », « Doodbieren », « Troostbieren », « Lijkbieren », « Doodvetjes », ja ook « Grafbruiloften ». Luibier dronk men nog, 60 jaren geleden, alhier in enkele dorpen.

Op de kinderdoodmalen werden de kinderen der buurt op rijstebrij (hier rijstepap genoemd) met suiker en kaneel onthaald, en elk kreeg nog eenen koek mee naar huis als eene zoete herinnering aan 't gestorven speelkameraadje.

In schier alle dorpen bestaat hier de gewoonte, ten teeken dat er een doode in huis is, de vensterluiken toe te houden, totdat hij uitgedragen is.

Men onderhield ook hier het vrome, eeuwenoude gebruik, de lijken te begraven met de voeten naar het Oosten gericht, waar de Rechter over leven en dood eens gezeten zal zijn (1). » In eenige parochiën wordt, sinds de laatste jaren, verkeerdelijk deze gewoonte niet meer gevolgd.

Stroo, als kenmerk van een sterfhuis, in zeer veel oorden onzer provincie en elders in gebruik, plaatst men in ons Kempenland niet.

De gewoonte om *lijkstroo* vóór het huis van eenen doode te leggen, beschouwen sommigen als een zwak overblijfsel van den lijkbrand onzer heidensche voorouders, te meer daar, nog niet vele eeuwen geleden, dit lijkstroo na de begrafenis verbrand werd. Stroo weerde de betoovering, en tot in de 13e eeuw spreidde men het op den vloer, om de gebouwen daardoor te beveiligen (2). Anderen zoeken den oorsprong van het lijkstroo in de gewoonte, die tot over eenige jaren hier algemeen en zelfs te Luiksgestel en elders nog kortelings bestond, om dooden op stroo neer te leggen. De zegswijze « op stroo liggen » beteekent, wellicht van dáár, dood zijn. Niets was ook natuurlijker dan stroo te bezigen tot een teeken, dat wederom een medemensch in zijne laatste rustplaats nederlag. Mogelijk staat met het gemelde, de

(1) Cochet, *Sépultures chrétiennes*, 1863, p. 18.

(2) Le Grand d'Aussi, *Vie des anciens Francs*, III, pp. 132, 134.

gewoonte in eenige betrekking, om bij het afbreken van oude, of het bouwen van nieuwe huizen, eenen stok uit te steken, waaraan een touw met een bosje stroo gehecht is. Daar immers zweeft de dood en dreigt den voorbijganger in elken nedervallenden balk of steen.

Bijna overal waar het gebruik bestaat stroo vóór een sterfhuis te leggen, wordt door een bijzonder teeken aangeduid of de doode man of vrouw, jonkman of jongedochter, ofwel kind is. Het bosje stroo vóór het lijkhuis wordt tijdens ofwel onmiddellijk na de begrafenis weggenomen. (1) Bij de uitvaart van adelijken in België, was geheel de vloer der kerk met stroo bedekt. (2)

Wanneer iemand de Sacramenten der stervenden toegediend zijn, worden de gezinnen der buurt aangezegd, om in een huis nabij den zieke, 's avonds den Rozekrans te komen bidden. Zulks geschiedt veeltijds drie avonden, somtijds min-of meermalen, volgens de omstandigheden. Ook bidt men den Rozekrans in het sterfhuis, elken avond, totdat het lijk begraven is. In sommige parochiën wordt tegenwoordig de Rozekrans, in plaats van in huis, soms in de kerk, en dan meestal 's middags, gebeden. Was de doode lid eener gilde, dan wordt hij door gildebroeders kerk- en grafwaarts gedragen, zoo niet, dan doen dit de buren. Deze maakten ook zijn graf. en wel doorgaans tegen den avond vóór de teraardebestelling. Over eenige jaren is in schier elke gemeente een grafmaker aangesteld. Het klokluiden had vroeger op alle plaatsen bijna op dezelfde wijze plaats : men luidde namelijk zoolang het lijk boven aarde lag, tweemaal daags : in den morgen en in den laten namiddag. In 1830 is zulks op de grensdorpen alhier eenige jaren verboden en onderbroken geweest. Later hervat, is het luiden voor de overledenen in vele dorpen verminderd. Thans luidt men in sommige parochiën tweemalen, in andere éénmaal daags, behalve tegen den avond vóór de begrafenis. Bij deze wordt steeds overal geluid. In vele plaatsen luidt men drie-

(1) Vrglk *Wodana* en *de Wereldbol.*

(2) *Wodana*, 1843, bl 105.

maal : om het overlijden bekend te maken, bij het maken van 't graf en tijdens de begrafenis; in eenige slechts tweemaal, namelijk in het eerste en tweede geval. Bij het lijk van een volwassen persoon, worden gelijktijdig twee, of zoo er meer zijn, soms al de klokken geluid. Voor eenen manspersoon begint de groote, voor een vrouwspersoon de kleine klok. Voor een kinderlijk wordt deze laatste slechts alleen geluid. Niet in alle dorpen geschiedt dit juist op dezelfde wijze. Men luidt gewoonlijk met drie tusschenpoozen; bij de begraving echter zonder rustpoos. Behalve op enkele plaatsen, wordt dit luiden steeds door buren verricht. Volgens Niemeijer, in zijne verhandeling over het Booze Wezen, bl. 114, geschiedt het luiden over eenen doode, zoodra hij gestorven is, omdat zulks den duivel verdrijft. Op sommige dorpen wordt, bij het ophouden of eindigen der begrafenis nog met ééne klok geklept of getikt, gewoonlijk driemaal voor eenen persoon van 't mannelijk, tweemaal voor een van 't vrouwelijk geslacht. Gelijk eenieder weet, geschiedt het luiden voor een doode alhier met geen ander doel dan om zijn afsterven bekend te maken en om hem biddend te gedenken.

Het lijk van een kind krijgt een kransje om het hoofd, en het graf wordt gesierd. Op de graven van alle ongehuwden plaatst men soms groote en veelvuldige versierselen, die volgens de streek of parochie verschillen. 's Avonds vóór de begrafenis gaan de buurmeisjes deze in het sterfhuis gereed maken, waarna zij er koffie drinken, op de kosten van de naastbestaanden van den doode, voor wien de aanwezige meisjes, door hunne onnoodige drukte, soms eene ongepaste onverschilligheid betoonen. Hoewel deze grafsiering een christelijk en aloud gebruik is, wordt het reeds alhier, in eenige parochiën soms op verzoek van den pastoor — achtergelaten. Op het graf eener kraamvrouw legde men een witten doek met eenen steen of iets dergelijks op de hoeken: dit gebruik heeft men langzamerhand. vooral in de laatste jaren — naar ik meen hier overal — in de Meierij achterwege gelaten.

Eene kerkelijke verordening bracht het gebruik, het lijk

vóór de uitvaart in de kerk te brengen, ten jare 1850 in zwang, zoodat het, sedert dien tijd, na de mis begraven wordt. Ingeval van besmettelijke ziekte, bestaat natuurlijk uitzondering. Tot dat jaar begroef men het lijk onmiddellijk vóór de mis. Waar de begraafplaats aan de kerk lag, wat hier aan alle oude kerken (althans tot 1829) het geval was, droeg men het lijk eens, vroeger soms driemaal rond de kerk, op andere plaatsen, één- of driemaal om het kerkhof.

Te Bergeik en andere verspreide dorpen bestond het akelige gebruik, als een lijk van een verwijderd gehucht naar het kerkhof per kar gevoerd werd, dat de naastbestaande tot bij de begraafplaats op de kist zat. Nog tegenwoordig gebeurt zulks op sommige dorpen. Te Mierloo zitten bij dergelijke gelegenheid steeds eenige der naastbestaanden op de kar, op welk zonderling gebruik zij veel prijs stellen. Sommigen uit de burgerklas laten het echter na.

Als een lijk vroeger dan op den dag der uitvaart begraven wordt, dan heet dit alhier « zinken ».

Eertijds begroef men in vele plaatsen de familieleden, zoo veel mogelijk, bij of naast elkander; thans allen in ééne rij. Er zijn in de laatste jaren, vooral bij den aanleg van nieuwe kerkhoven, ook in verscheidene dorpen, ter begraving klassen gesteld, hetgeen mede voor de missen of uitvaarten het geval is.

Het *afleggen* van een lijk geschiedt in sommige dorpen door naaste buren, in vele door behoeftige, daartoe bepaalde personen.

Zoolang een lijk in huis is, wordt daarbij door twee buren gewaakt. Deze zijn in vele oorden mannelijke, in andere vrouwelijke lieden; in sommige dorpen zij, die tot hetzelfde geslacht behooren als de overledene, elders weer anders.

(Vervolgt.) P. N. PANKEN.

Boekbespreking.

H. Jacobs. — **Inventaris der Archieven van het Provinciaal Bestuur van Antwerpen.** I. Oude Archieven. Antwerpen, Cl. Thibaut. 1890. — Boekd. in-8° van 216-XL bladz. II. Hedendaagsche Archieven. Fransch tijdvak (1794-1814). (Eerste deel). — Antwerpen, Bellemans Gebroeders, 1895. — Boekd. in-8° van VII-375 bladz. (Nederl.-Fransche tekst) met 1 portr. en zegelafbeeldingen.

« Gevolg gevende aan de aanbevelingen in den omzendbrief » van den heer Minister van landbouw, nijverheid en openbare » werken, van 11 October 1887, besliste de bestendige Deputatie » des provincieraads van Antwerpen, in hare zitting van 4 November 1887, de archieven van het provinciaal bestuur op nieuw » te doen ordenen en er den inventaris te laten van drukken. »

Wij schreven die regelen af, omdat zij ons de reden van het verschijnen doen kennen van het belangrijke werk, dat wij aan het initiatief onzer Bestendige Deputatie, en aan den iever van haren kundigen Archivaris, den Hr H. Jacobs te danken hebben.

De schrijver verdeelt het provinciaal archief in *Oude Archieven* en *Hedendaagsche Archieven.*

De *oude archieven* bevatten de bescheiden, oorkonden en registers, voortkomende van de afgeschafte kloosters, ambachten en andere geestelijke en burgerlijke instellingen van vóor de Fransche overheersching. Zij vormen een geheel van meer dan 600 oorkonden en ongeveer 300 registers en cartulariums, allen in het 1e deel vermeld.

Die inventaris is voorafgegaan van eene korte geschiedkundige verhandeling over het ontstaan en den inhoud van het oud archief, en gevolgd van allernuttigste naamlijsten, die de opzoekingen zeer vergemakkelijken.

De *hedendaagsche archieven* bevatten de bestuurlijke stukken van het Departement der Beide Nethen en der tegenwoordige provincie Antwerpen.

Zij worden verdeeld in drij tijdvakken:

Het Fransch tijdvak (1794-1814); het Hollandsch tijdvak (1814-1830), en het Belgisch tijdvak (1830 tot heden).

Van het Fransch tijdvak (1794-1814) verscheen over weinige maanden het 1e deel. Het bevat de opgave der stukken betreffende de bestuurlijke inrichting, namelijk het grondgebied, de openbare besturen en de ambtenaars; verders die stukken welke betrekking hebben op de financiën van het departement, en onderverdeeld worden in algemeen rekenwezen, belastingen, tollen en nationale goederen.

Het boek bevat een aantal wapen- en zegelafbeeldingen alsook een prachtig portret van den prefekt C. Herbouville, naar eene plaat uit de verzameling van den Hr Paul Cogels.

De naamlijsten, onmisbaar in een werk van dien aard zullen waarschijnlijk achter het volgend deel gevoegd worden, dat het Fransch tijdperk sluiten zal.

Wij mogen ons dus nog aan verscheidene deelen verwachten, wier verschijnen wij, om der belangrijkheid wille, met verlangen te gemoet zien. Ofschoon het moeielijkste gedeelte gëeindigd is, toch blijft er nog veel te doen; maar de ondervinding heeft ons geleerd dat de Hr Jacobs volkomen voor zijne taak is opgewassen, en ze dan ook zonder twijfel tot een goed einde brengen zal.

J. B. Vervliet.

Ontvangen Boeken.

E(mile) W(igny). — **Le Bas-relief de l'Ancienne Eglise de Statte.** Huy, H. Mignolet, 1895. — Vlugschr. van 7 bldz. 8o.

J. B. Douret. — **Imprimeurs Luxembourgeois à Cologne** — Bibliographie Bouillonnaise. 2e Supplément. — Vlugschr. van 25 blz. gr. 8o, z. p. n. d. (Overdruk uit de *Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg.)*

Th. de Raadt. — **La Vérité sur le « Goedendag ».** Les peintures de la Leugemete. Réponse aux attaques de M. Herman van Duyse. — Bruxelles (1895). Vlugschr. van 12 bl. 8o met fig.

Alf. Goovaerts. — **Poppenspel — Tooverij — Pijniging.** Een zondrling Proces, in 1601-1602, voor de vierschaar van de Schepenbank van Eppeegem — Antwerpen, Jan Boucherij, 1895. — Vlugschr. van 24 bl. 8o.

Folk-lore : Reviews; Miscellanea; Obituary; Bibliography. London. David Nutt. 1895. (Gedeeltelijke overdruk van Nr 4, vol. VII, van 't tijdschr. Folk-Lore, waarin onder meer **Some Scottish Folklore of the Child and te Human Body,** by Walter Gregor. 32 Blz. 8o.

Inhoud van Tijdschriften.

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, V, 4. — Lesefrüchte zum Volkslied (E. Schmidt). — Sonne, Mond und Sterne als Schönheitssymbole in Volksmärchen und -Liedern (Dr. St. Prato). — Spruchgedichte und Volksbräuche aus der Vorderschweiz (K. Storck). — Simâbai Oschai. Ein Aschenbrödelmärchen (K. Klemm). — Volksrätsel aus der Grafschaft Ruppin und Umgegend (K. -E. Haase). — Hexen-und Wildererglauben in Steiermark

(K. Reiterer). — F. A. Reuss' Sammlungen zur fränkischen Volkskunde (H. Haupt.) — Vom heiligen Ulrich (K. Weinhold). — Das Naturleben im Munde des Meckenburger Volkes (R. Wossidlo). — Kleine Mitteilungen. — Lesefrüchte. — Ludwig Tobler (K. Weinhold). Bücheranzeigen.

Am Ur-Quell, VI, 8. — Steingeräte als Heilmittel (H. F. Feilberg). — Zur samogitischen Volkskunde (Dr. M. Landau). — Suggestion und Hypnotismus in der Völkerpsychologie (Dr. W. Rumpelt). — Mitteilungen aus den Bremischen Volksleben (Dr. A. H. Post). — Das Kind im Glaube und Brauch der Pommern (Dr. A. Haas). — Das Bahrrecht (Dr. A. Tille). — Polnische Lieder (A Treichel).

Blätter für Pommersche Volkskunde, IV, 4. — Cholera und Pest (Dr. A. Haas). — Zwei Sagen von der Insel Asedom (Bauk). — Die Kassuben. — Botivschiffe (M.). — Der Wacholder (O. Knoop). — Pommersche Flurnamen (F. Asmus). — Schwank und Streich aus Pommern (U. Karbe). — Allerhand vom Wetter.

Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde II, 5. — Ueber die neuere südfranzösische Dialektdichtung und ihre Beziehungen zur Volkskunde (Dr. C. Appel) — Geistliche Volkslieder aus mündlicher Ueberlieferung in Katscher (D. P. Drechsler).

Mélusine, VII, 12 — La Péronelle, I — III (G. Doncieux et J. Tiersot). — La Fascination : D) Prophylaxie (J. Tuchmann). — Bibliographie (Ouvrages de MM. Cox, Keller, Meyer et Nutt).

Revue des Traditions populaires, X, 12. — La chanson du roi Loys (J. Tiersot). — Les gâteaux et les bonbons traditionnels. — IX — XI (A. Certeux.) — Les métiers et les professions (A. Harou, P. S.). — Les douze paroles de vérité. I-III (R. Basset, P. Sébillot, L. Bonnemère). — Coutumes, croyances et superstitions de Noël. XIII-XIV (P. S., A. Harou). — Le culte du marteau. II. (Mme G. M. Murray-Aynsley). — Les Pourquoi. CIV (A. Ferrand). — La chanson de Bricou. XV (E. T. Hamy). — Contes et légendes de l'Extrême-Orient. XXXIX-XLI R. Basset). — Contes, devinettes, chansons, etc. (R. Le Chef). — Les empreintes merveilleuses C-CIX (R. Basset). — Tradit. et superstit. préhistoriques. XXXI-XXXVIII (P. S., G. Fouju).

Wallonia, IV, 1. — Le jour de l'an. 1. Croyances et usages (O. Colson). — Li leup, li gatte et les biquets (P. Sluse). — Notes et Enquêtes.

Volkskuude, VIII, 9. — Volksgebruiken en Volksgeloof met betrekking tot huisdieren, veldvruchten en weersgesteldheid (A. De Cock). — Onze Vlaamsche « Componisten » ofte Liedjeszangers. IV. (P. de Mont). — Spreuken, spreekwoorden en zegswijzen op de vrouwen (A. De Cock). — Boekbeoordeeling.

Dietsche Warande, VIII, 6. — Vraagpunten uit Vondels geschiedenis (G. Segers). — « Poëzie ». Stemmen uit het verledene (A. S. Kok). — De Burcht « ter Haar » en hare Heeren (M. K.). — Wilm de Lantsheere. Beloken tijd, 1798 (Em. Hiel). — De Vlaamsche beeldhouwkunst in Neder-Bretanje, naar aanleiding van het altaarblad ven Kerdévot (A. Favé). — Driejaarlijksche tentoonstelling gehouden te Gent (De Ticheler). — Dichtkunst, letteren. — Boekenkennis. Inhoud van tijdschriften. Omroeper. Gedachtenis : Graaf Maurin Nahuys (A. T.).

Dietsche Stemmen, III, 1. — Een uitstapje naar het Oosten (P. Rob. Fonteyne). — De leer der klinkers in de vergelijkende taalstudie (T. Korudörfer). — De Muiderkring (T-H.). — Het goed en het kasteel « Ten Wijngaard » onder Schooten (P. J. Goetschalckx). — Constans Clorus. *Vervolg* (J. W. Van Genck).

Biekorf, VI, 24. — *Ten* en *ter*, ofwel *te ?* (A. De Visschere). — Op de wagens (G. Gezelle). — Brugge-Zeehaven (H. R.). — Adeste fideles (G. G.). — Langswaar-Waarlangs (C D. J.). — Mingelmaren.

De koning van Frankrijk en zijne ridders, in gevecht met de met puntlansen *(plançons à picot)* gewapende Vlamingen, in den slag van Pevelenberg.

De Waarheid over den „ Goedendag ” (1)

De Goedendag! Welke roemvolle maar hartverscheurende herinneringen roept dat enkele woord bij ons op! Veurne, Kortrijk, Pevelenberg, Cassel, Roosebeke, de bloedige bedrijven van een deerniswekkend drama, dat zich gedurende bijna eene eeuw voor onze oogen vertoont, te midden van den heldhaftigen tegenstand van een klein, op zijne vrijheden naijverig volk, tegen de machtigste monarchie; dit is, in enkele woorden, wat dat vermaarde wapen ons herinnert, hetwelk naar de meening van het vlaamsche volk, het krachtigste middel tot zijne bevrijding moest worden.

Dit is de vertaling der eerste regels van een vlugschrift dat opzien zal baren.

Het schijnt dat de schrijver er zijn werk van maakt een aanval te doen op de oudheidkundige begrippen, die schijnbaar gevestigd waren; — en hij doet het met goed gevolg.

Wat was dan dat verschrikkelijk wapen, hetwelk de vijanden van Vlaanderen deed sidderen?

Sedert den veldtocht van 1297, toen het voor het eerst onder zijnen bekenden naam voorkwam, zijn bijna zes eeuwen heengegaan, zonder dat men nog weet, hoe zijn vorm of zijn werking was.

---

(1) *La vérité sur le* « *Goedendag* » par Jean van Malderghem, *archiviste-adjoint de la ville de Bruxelles*. Bruxelles, A. Vromant et Cie, 1895.

Van alle beschrijvingen die tot ons gekomen zijn, is die van GUILLAUME GUIART, den schrijver van de *Branche des royaux lignages,* de oudste en de meest volledige. Zijn gezag op krijgskundig gebied is bovendien onbetwistbaar en algemeen erkend : in krijgsdienst van den koning van Frankrijk werd hij gewond bij den aanval op de Haignerie; ook was hij getuige van den slag van Pevelenberg (1304).

In een beschrijving uit den veldtocht van 1297, zegt hij van de Vlamingen :

« *A grans bastons pesans ferrez*
« *A un lonc fer agu devant,*
« *Vont ceus de France recevant.*
« *Tiex baston qu'il portent en guerre,*
« *Ont nom* GODENDAC *en la terre.*
« GODENDAC, *c'est, bonjour, à dire,*
« *Qui en François le veut descrire.*
« *Cil baston sont long et traitis,*
« *Pour férir à deux mains faitis,*
« *Et quant l'en en faut au descendre,*
« *Se cil qui fiert, y veut entendre,*
« *Et il en sache bien ouvrer,*
« *Tantost peut son cop recouvrer,*
« *Et férir sans s'aïler mocquant.*
« *Du bout devant en estocquant*
« *Son ennemi parmi le ventre :*
« *Et li fers est agus qui entre*
« *Légièrement de plaine assiète,*
« *Par tous les lieus où l'en en giète,*
« *S'armeures ne le détiennent.* »

Men ziet dus dat het niet een zeer lange stok is, met een punt aan het einde, noch een eenvoudige piek, noch een soort van hellebaard, en evenmin een van punten voorziene knods.

Wie kent tegenwoordig niet de vermaarde frescoschilderingen, die in 1846 door den kunstschilder FELIX DEVIGNE te Gent ontdekt werden in de zoogenaamde kapel eener oude ambachtsvereeniging, en die een voorstelling geven van de ambachten dier stad ten strijde trekkende? Die schilderingen, wier echtheid voor den

Heer van Malderghem nog geen geloofsartikel is, leverden De Vigne het onderwerp voor eene verhandeling, uitgegeven onder den titel : *Recherches historiques sur les costumes civils et militaires des gildes et des corporations de métiers*, waarin hij afbeeldingen van die fresco's geeft, en ten aanzien van de wapens der burgertroepen zegt : « De *Goedendag* was een zeer moorddadig wapen, en vóór de ontdekking onzer schilderwerken nog niet juist bekend; het is een knods van ongeveer manslengte, met banden van ijzer en aan het boveneinde voorzien van een sterke zeer spitse punt van hetzelfde metaal. »

Maar dat is de nauwkeurige beschrijving van de puntlans met beslagring *(plançon à picot)*, en stemt in 't geheel niet overeen met den *Goedendag* van Guiart.

De gewaagde beweringen van De Vigne werden ongelukkig algemeen aangenomen en behoorden weldra tot de erkende waarheden, met dat gevolg, dat op de bas-reliefs van het in 1887 te Brugge opgerichte monument ter eere van Breijdel en de Coninc, de *Goedendag* werd afgebeeld als een puntlans, en de officieele catalogus van het koninklijk museum van wapens en wapenrustingen te Brussel, het gezag van De Vigne bekrachtigt met deze woorden : « De Vlaamsche Goedendag is wel degelijk de puntlans met beslagring (*plançon à picot et à virole*) waar Froissart van spreekt. »

Deze dwaling is duidelijk, want de kroniekschrijver zelf leert ons, dat de puntlans en de *Goedendag* twee verschillende wapens waren : « *car* — zegt hij — *quant il sentoient le feu, il s'esvilloient et cuidoient sallir hors, mais il estoient recaciet ens de leurs ennemis,* **à Plançons** et **à Goudendars** ».

Zonder terug te komen op de theorieën van de piek en van de met punten voorziene knods, reeds met roem bestreden door Huijdecoper in zijne aanteekeningen op de rijmkronijk van Melis Stoke, ontleedt de Heer van Malderghem de legende van den hellebaard, die, zooals hij zegt, een waardige tegenhanger is van den *would-be Goedendag* met beslagring en lanspunt.

Het vaderschap ervan komt toe aan Paulin Paris, den nieuwen uitgever van de *Grandes Chroniques de France.* Violet le Duc, « voor wien de oudheidkunde overigens nooit geheimen heeft

De « Goedendag ».

gehad », en de Fransche majoor E. Hardy hebben buiten hun weten een zeer krachtig aandeel aan hare verbreiding gehad.

Deze uitlegging berust alleen op de verkeerde lezing van een enkel woord.

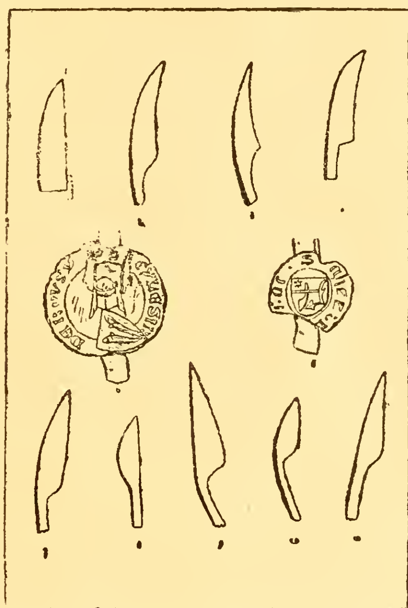
In het hoofdstuk over den slag van Kortrijk, waar gesproken wordt over de door de Vlamingen gebruikte wapens, zeggen de *Grandes Chroniques de France,* dat zij waren wel *amorées* (1). P. Paris stelde in de plaats van dit woord, dat een beteekenis heeft, het woord *ancorées,* dat er geen heeft, en, zijn dwaling nog vergrootende, commentarieerde hij dat in de romaansche woordenlijst niet bestaande woord, en verklaarde het door de bewering dat « *des lances ancorées sont des lances terminées en forme d'ancres, à peu près comme des hallebardes* ».

De Heer van Malderghem verwerpt op zijne beurt alles wat met de beschrijving van den krijgsman Guiart in tegenspraak is en verklaart deze naar de technische gegevens, zonder bij eenig woord van zijne natuurlijke beteekenis af te wijken. Hij komt tot deze slotsom: Het ijzer van den *Goedendag,* aan « *grans bastons pesans* » vastgehecht, was aan den eenen kant dik, om mede te slaan, — aan den anderen geslepen, om te snijden, en had bovendien een zeer spitse punt, om te steken. Het was dus een groote kling of lemmer, ongeveer den vorm hebbende van een rechthoekigen driehoek, omdat de kant die als knods moest dienen, naar den regel althans, recht behoorde te zijn, terwijl de andere kant, van de punt af, eene eenigzins diagonale lijn moest volgen, om aan het ijzer voor het gebruik,

(1) « Amorés est à guise de rasoir » (*Anseïs,* in La Curne de Sainte Paleye, *Dict. de l'ancien langage François*).

waartoe het bestemd was, meer sterkte te geven.

Maar dan is dat wapen niet anders dan een kouter !

Verschillende modellen van oude kouters, vergeleken met die van onzen tijd.

De geschiedschrijver GIOVANNI VILLANI, die het slagveld van Pevelenberg bezocht had, zegt dat de Goedendag vooral het wapen was der arme lieden. Nu weet men welk belangrijk deel aan dien bloedigen veldslag genomen werd door het landvolk, dat zich op eigen kosten moet wapenen, en zich van de gereedschappen van hun handwerk bediende om huis en haard te verdedigen. Alle andere landbouwgereedschappen, de zeis, het snoeimes, de hooivork, de hak, de dorschvlegel, de bijl, die door de ridderschap werden overgenomen en verbeterd, — hebben zij niet als wapen gediend bij de boerenopstanden? En zou dan het kouter, dat ontzaglijke mes, dat nog in onze dagen, volgens de wet, niet onbeheerd mag blijven liggen, aan straten, wegen, op openbare

plaatsen en in het land, op boete van één tot tien franken, — zou dan het kouter ook niet als wapen gebruikt zijn door de te velde trekkende boeren?

De heer van Malderghem ondersteunt deze stelling met veel wetenschap, door aanhaling en uitlegging van verschillende teksten, waarvan ik slechts eene zal vermelden, ontleend aan den bijbel in handschrift van den Vlaamschen dichter van Maerlant (einde der XIIIe eeuw). Bij die plaats behoort eene miniatuurteekening, voorstellende den rechter Samgar, in de kleeding van een ridder van den tijd van den Vlaamschen dichter, en gewapend met het beruchte kouter, waarmede hij, volgens de fantastische legende, alleen zes honderd Filistijnen versloeg :

« *Sangher was rechter daer naer.*
Mar hine levede war . i . iaer.
Tien tiden wilden de filisteen
Ysrael storen over een.
Mar Sangher halp hem uter nod,
Ende sloegher daer . d m . dod.
Allene selve metter vard.
Met eenen coutere *sonder sverd.*

Waarschijnlijk heeft Maerlant, omdat dat wapen zoo algemeen bekend was bij het Vlaamsche volk, en van zulk een krachtige uitwerking, den wreker Israëls bij voorkeur met het kouter gewapend, liever dan met den drijfstok van den ossenhoeder, die door de geleerde uitleggers van den bijbel als het wapen beschouwd werd, waarvan Samgar zich bediende om de vijanden van zijn stam te vernictigen.

De macht van dat wapen verklaart de gruwelijke verliezen door de *Goedendags* aan de Fransche ridderschap toegebracht, volgens het getuigenis der kroniekschrijvers :

« *Les Godendaz et les Coingnies*
Metent à mort es herberiages
Chevaliers, escuyers et pages. »

(Guiart, v. 5866-5868).

En volgens een anderen :

« *En soy défendant fery ledit cannaux d'un* godandart *ou pique de Flandres un cop seulement, dont mort s'ensuy.* »

(LA CURNE DE SAINTE-PALAYE).

De Franschen hebben dan ook op hunne beurt eenige jaren na den slag van Cassel, den Goedendag ingevoerd, als wapen voor den minderen man uit de steden en van het land.

Het belangrijke boekje, waarvan ik hier den inhoud zeer kort opgeef, bevat vijf platen, namelijk : I. De Koning van Frankrijk en zijne ridders, in gevecht met de met puntlansen gewapende Vlamingen, in den slag van Pevelenberg (miniaturen uit de *Chroniques de France, dites de St.-Denis*) ; II. Opstand der *Pastoureaux,* in 1251 ; III. Verschillende modellen van oude kouters, vergeleken met die van lateren tijd, en twee zegels, waarvan een twee afgeweerde kouters vertoont, als helmteeken ; het andere, een geheele ploeg (1497) ; IV. Vlaamsche ploeg uit het einde der XIIIe eeuw (volgens een handschrift op de koninklijke bibliotheek) ; V. De rechter Samgar, gewapend met het kouter (zie boven) ; bovendien vele afbeeldingen in den tekst.

Hoewel geene enkele middeleeuwsche beschrijving van den *Goedendag,* ten minste voor zooverre thans bekend is, het woord *kouter* vermeldt, aarzel ik niet, om mij door het betoog van den heer van Malderghem volkomen overtuigd te verklaren, en ik stel mij voor, dat alle lezers mijne overtuiging zullen deelen.

Naar mijne meening is het verschijnen in de XIVe eeuw van het kouter als helmteeken in het wapen van vele ridders, van zeker gewicht ten gunste van zijne stelling. Gewoonlijk zijn zij twee in getal.

De heer van Malderghem heeft in zijne verhandeling eene afbeelding gegeven van het wapen van Egidius, heer van Roussy, die bij Bastweiler gevangen genomen werd, onder den graaf van St.-Pol (1371), van welk zegel ik hem een afgietsel had ter hand gesteld. Op den gekroonden helm ziet men twee afgewende kouters. Hetzelfde helmteeken komt voor op de zegels van Roelof Taije, schildknaap (1338), Jan Tursias van Jauche (1351), van Gérard le Borgne van Jauche, met een ronde muts tusschen twee kouters (1374), van Lodewijk van Jupleux (1355, n. st.), Willem

van Spontin (1355, 1374), Willem van *Wilre* (1) (1374), alle vijf ridders, en op het wapen van Willem van Hofstaden, schepen van Mechelen (1409).

Deze lijst kan gemakkelijk uitgebreid worden; ik geef hier slechts eenige namen op, die mij invielen, en die ik zonder moeite kan terugvinden in mijne zeer talrijke aanteekeningen over middeleeuwsche zegels.

Dit veelvuldig voorkomen van het kouter, als sieraad der ridderhelmen zou vreemd kunnen schijnen, als men er slechts een deel van een gewoon landbouwwerktuig in zien wil, maar laat zich zeer goed verklaren, wanneer men er het ijzer van den geduchten *Goedendag* in herkent.

Slechts ten gevolge van het behandelde geschrift, heb ik dat helmteeken begrepen dat mij eerst zoo raadselachtig toescheen.

Heeft het vlugschrift dus een heraldisch punt opgehelderd, met meer reden is het eene ware onthulling voor de vaderlandsche geschiedenis!

J. TH. DE RAADT.

---

(1) Gérard le Borgne, Spontin en *Wilre*, streden bij Bastweiler in het Brabantsche leger en werden er gevangen genomen

Vertelsels.

2. (59.) Leugenvertelsel.

Uilenspiegel had 'ne keer een erwt geplant in zijnen hof, en hij ging er alle dagen eens naar zien, of ze nog niet groot genoeg was. Nu, op zekeren keer, meende hij wel, dat ze tot aan den hemel zou komen, en hij klom er op. Als hij nu in den hemel was, kwam hij aan een klein kamerken, waar een oud wijfken aan 't koeken bakken was. « Dat valt goed, » dacht Uilenspiegel, en hij mocht zooveel koeken eten als hij maar wilde.

Als hij nu heel dik geëten was, zei 't wijfken, dat hij terug naar de aarde moest gaan, want dat daar niemand mocht blijven. Uilenspiegel ging dan terug naar zijn erwt zien, maar ze was gevallen ! Wat nu gedaan ? « Dat is *niks*, » zei 't wijfken, ik heb daar ergens nog eene lange koord liggen, ik zal ze van boven vasthouden, en dan laat gij u daar aan afrijzen. » Ze deden dat dan, maar nu was de koord te kort, en Uilenspiegel viel 'nen diepen put in den grond, zoodat hij er niet meer uit kost. Hij ging dan algauw naar huis, om zijn oks (1) te halen, om *ze* zelven uit den put te kappen.

Daar vloog altijd een *keismees* (2) rond Uilenspiegel, die hem altijd uitlachte, en die gedurig riep : « zie*t* die(n) zot, zie*t* die(n) zot !... » En van 't geweld, dat Uilenspiegel deed, sprong het vuur uit het ijzer, en de pluimen van de keismees schoten in brand, en het ijzer van de oks ook, maar de steel bleef liggen, en Uilenspiegel was verlost.

(Mechelen.) K. N. DE BEEK.

3. (60.) Bolleke Vet.

Bolleke Vet was een heel klein ventje en zoo vet als 'nen das. Hij woonde ieverans in een stad, met zijn moeder en deze moest alle dagen uit wasschen en uit schuren gaan, en dan was Bolleke Vet alleen thuis. Boven bij hen, op een kamer, woonde eene oude tooverheks, en die kwam alle dagen tegen 's middags het eten gereed maken. De tooverheks was heel kwaad op Bolleke Vet, en zij zocht hem dood te doen. Als de moeder nu weg was, moest hij zich altijd gaan verbergen, en daar hij zoo klein was, kost hij

(1) Oks = aks, bijl.

(2) Mees.

overal in : hij kroop in de tafelschuif, onder 'nen lepel, in de kleerkas onder de kleeren, zelfs in de koffiebeurs.

Als de moeder nu thuis kwam, kroop Bolleke Vet uit zijne schuilplaats, want dan dierf de tooverheks niets doen, doch zij zag altijd na, van waar hij kwam, en zij wist nu al zijne schuilplaatsen, en 's anderendaags ging zij daarin naar hem zoeken, om hem dood te doen.

Nu, op zekeren keer, wist hij niet meer waar kruipen ! Hij zag 'nen steen op den trap los liggen, hij nam hem algauw op en kroop er onder. Als de tooverheks van boven kwam, trapte ze juist op dien steen ! « Ai mij ! » riep Bolleke Vet, en hij was geknipt. Zij pakte hem vast en wierp hem in de soep, zeggende : « Daar, deugniet, dat is uwe straf ! »

Als de moeder thuis kwam, vroeg ze naar Bolleke Vet, maar de tooverheks zei, dat ze het niet wist. Maar nu zag de moeder veel haar in de soep liggen, en de soep was zoo vettig, en de moeder had al spoedig geraden, wat er voorgevallen was. Ze begon met 'nen bessemstok zoo hard op de tooverheks te *slagen,* dat ze dood neerviel.
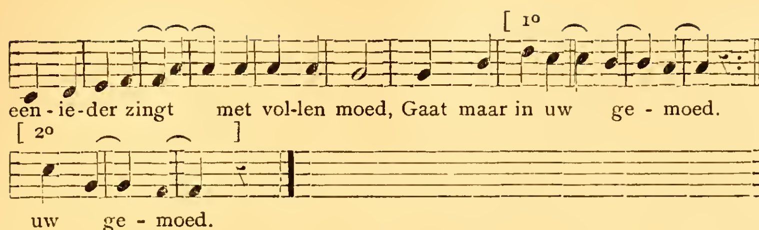
(Mechelen). K. N. DE BEEK.

Oude Liederen.

I. (20.) Lentelied.

Langzaam.

De win - ter - tijd is ge - pas - seerd. De len-
te die komt aan. Wat door de kou is ge- kre-
veerd Komt weer in 'tgroe - ne staan. En al-
les doet zijn best voor goed, Al wat op aar-den is,

1

De wintertijd is gepasseerd,
De lente die komt aan;
Wat door de kou is gekreveerd,
Komt weer in 't groene staan.
En alles doet zijn best voor goed
Al wat op aarde*n* is.
Eenieder zingt met velen moed,) bis.
Gaat maar in uw gewis.)

2

Men ziet, de kruiden uit den grond
Steken hunne ooren uit,
Eenieder zingt met vollen mond.
Men hoort dat zoet gefluit
Al van den kleinen nachtegaal,
Die met zijn kloeke stem,
Opwekt de dieren altemaal) bis.
En eenieder trekt tot hem.)

3

De meezen, vinken en patrijzen,
De koekoek doet zijn best
En al de gedieren langs zijne zijde
Die denken op hunnen nest.
De visschen in een klaar rivier
Die weten van de Mei;
Al de gedieren zijn vol plezier,) bis.
De herders zijn verblijd.)

4

En wij gaan zoeken een herderinne
Onder den lindeboom.
Speelt op haar fluit de ware minne,
Den alderzoetsten toon.
En laat ons zingen altemaal
Den lof van Lentemei,
Men hoort niet als den nachtegaal,) bis.
De droefheid is voorbij.

(*Sint-Antonius.*) Jozef Cornelissen

Kempische Sagen.

3. (202.) De brandende Hand.

Te Zoerle-Parwijs is eene herberg, « de Hand » geheeten. Over den oorsprong van dien naam wordt het volgende verhaald : Twee jongens waren 's avonds op gang en zagen een dwaallicht. De eene zeide : « Ik zal er eens naar wenken. » Maar de andere raadde hem dit af, omdat dit uiterst gevaarlijk is. Niettegenstaande dat, veroorloofde zich de eerste er naar te wenken. Het dwaalilcht kwam af en volgde de roekelooze tot aan zijne woning op. Toen hij binnen was en de deur vastmaakte, viel er een zoo geweldige slag op de deur, dat hem hooren en zien verging. 's Anderendaags zag men op de deur het afdruksel van eene groote brandende hand.

J. L. Maex.

4. (203.) De onvolbrachte Belofte.

Verscheidene jaren is het reeds geleden. In eene woning, gelegen tusschen Tremeloo en Keerbergen, kwam de moeder des huisgezins na eene langdurige ziekte te sterven. Op haar doodsbed verklaarde zij dat ze, toen ze nog gezond was, eene bedevaart naar Brusthem had beloofd, welke zij nog niet volbracht had. Zij bad en smeekte haren echtgenoot en hare kinderen dezen beeweg voor haar te willen doen en het toch niet te vergeten, opdat zij gerust konde sterven. Zij beloofden dit haar plechtig. De moeder stierf en werd met groot misbaar begraven ; doch uit der oogen uit der herten : de bedevaart werd vergeten en de laatste wil der stervende moeder bleef onvolbracht. Eenigen tijd daarna moest de vader voor zaken naar Leuven gaan, maar hij keerde niet meer weder. Des anderendaags trok men zijn lijk uit de vaart... Het is nooit geweten of de dood aan een ongeluk of eene misdaad moest toegeschreven worden. Nog was moeders belofte niet volbracht en de kinderen bekreunden er zich niet meer om. 't Was op den « uitgang » (lente) en de jongste kwam 's avonds laat van Tremeloo naar huis, waar hij bij eenen boer aan 't werk was geweest. Aan het kapelleken gekomen, niet heel ver van 't dorp, ziet hij opeens als in eene zwarte wolk zijne moeder, die hem met een droevig gelaat aanstaart. Op dit zicht werd de jongeling met zulken schrik bevangen dat hij als een boom

dien men met eenen slag neervelt, achterover ten gronde sloeg. Toen de eerste morgendschemering in het Oosten daagde, kwam hij eerst tot zichzelven, en trok met loome schreden naar huis, waar men zeer ongerust was geweest over zijn uitblijven. Hij vertelde aan zijne broeders en zusters het vreeselijk voorval van den avond te voren, die daarover geheel verslagen stonden. Men besloot dan reeds des anderendaags de bedevaart naar Brusthem te doen en niet langer meer uit te stellen. Wanneer men aldaar de laatste kerk bezocht had, zag de jongste zoon weer zijne moeder zooals vroeger in eene wolk, maar nu in eene schitterende gedaante en met een blijmoedig gelaat, als scheen zij hem te bedanken. De anderen zagen niets. Sedertdien heeft men nooit geene verschijning meer gezien.

(Heist-Goor.) Frans ZAND.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

1. (69.) Thienen : de Kwèkers.

Ziehier eene eerste uitlegging van dien spotnaam :

Men verhaalt dat de Thienenaars eens in de kerk de nederdaling van den H. Geest, door eene duif wilden verbeelden. Zij vervingen echter de duif door eene gans, doch deze vogel kwaakte zoo leelijk toen men hem losliet, dat de dienst er gansch door gestoord werd. Van toen af werden de inwoners van Thienen de *Kwèkers* geheeten. (2)

Eene andere uitlegging, waarschijnlijker dan de eerste, is de volgende :

Tijdens eenen burgeroorlog meenden de Thienenaars, niet verre van hunne stad, die van Leuven in eene hinderlaag te doen vallen. Maar de Leuvenaars, gewaarschuwd door het gekwaak der eenden die zij gevangen hadden, vielen onverwachts op

(1) Z. *Ons Volksleven*, 5e, 6e en 7e jaarg.

(2) *Géographie et Hist. des Communes belges* (continuation par A. WAUTERS), p. 177.

hunne vijanden, die zij tot den laatsten toe vermoordden. Tot eene blijvende herinnering aan dit feit, liet de aanvoerder der overwinnaars op de St. Michielskerk te Leuven, afbeeldingen van eenden plaatsen, waarvan men in de XVIe eeuw nog enkel de rompen zag, daar de koppen en de vleugels door de soldaten der bezetting afgeslagen waren. (1)

***

2. (70.) Leuven : de Peetermannen, de « Trainards », de Koeischieters.

Peetermannen. — Men noemt de Leuvenaars alzoo omdat zij de mannen van Peeter of Pieter zijn. De heilige Petrus, of zooals men in dien tijd zegde, mijnheere Sinte Pieter, is de patroon der stad Leuven. Een bekend bier, te Leuven gebrouwen, heet *Peeterman.*

Trainards. — In het jaar 1830 begonnen de Leuvenaars de omwenteling met den gouverneur van Koning Willem uit zijne woning te rukken en hem door de straten der stad langs de steenen te sleuren (*trainer*), om hem eindelijk op de Groote Markt op te hangen.

Trainer is in het Vlaamsch *sleuren,* vandaar de naam *trainards.*

Koeischieters. — De naam van Koeischieters werd den Leuvenaren gegeven, ten gevolge van een feit dat ook tijdens de omwenteling van 1830 voorviel :

De burgerwacht van 1830 wilde zich onderscheiden en richtte te dien einde patroeljen in rondom de stad.

Men had aangekondigd dat de Hollander nabij was. Op eenen vroegen morgen dat zij, in het veld gelegerd, den vijand afwachtten, zagen zij op eens voor hunne oogen eene reeks geweren, die in de opkomende zon flikkerden.

De hoofdman beval aanstonds : *vuur !....* Eenige der vijanden vielen dood, de andere namen de vlucht. De Leuvenaars trokken er heen om ze te vervolgen, en wanneer zij ter plaatse kwamen, vonden zij gedoode koeien ! Zij hadden de hoorns dezer beesten voor geweren genomen !

---

(1) *Géographie et Hist. des Communes belges* (continuation par A. WAUTERS), p. 37.

Dit was aanstonds in de stad bekend, en wanneer zij terug kwamen, werden zij begroet met den naam van *Koeischieters*. (1)

***

De Leuvenaars, zegde men spreekwoordelijk, komen uit eenen wolzak.

In de XIVe eeuw bloeide de lakenweverij in deze stad, en patriciërs en burgers moesten de plaatselijke nijverheid aanmoedigen met alle jaren een paar lakens voor hun huisgezin te laten verveerdigen. Vandaar de zegswijze.

***

De volgende grap wordt zoowel aan Thienen als aan Leuven toegeschreven. Men verhaalt dat in 1830-'31 de Hollanders, toen zij de stad naderden, de tijdelijke versterkingen ter verdediging van de stad opgericht, bekleed zagen met een geducht geschut. Op dit gezicht verzaakten zij den aanval en trokken terug.

En nochtans, zoo zij beter opgelet hadden, zouden zij gezien hebben dat hetgeen zij voor kanonnen namen, niets anders was dan gewone boterpotten. De list was gelukt.

3. (71.) Antwerpen : de Sinjoren.

Men heet de Antwerpenaars de *Sinjoren* omdat zij, beweerde men, zich het voorkomen wilden geven van de rijke Genueesche en Venetiaansche *Signori*, met wie zij handel dreven.

Volgens andere schrijvers zou de benaming een geheel anderen oorsprong hebben. In den tijd dat de Spanjaards op het kasteel verbleven, was het somtijds aan burgers der stad toegelaten binnen de omheining dezer sterkte te komen wonen. Nu, al degenen die van de bezetting deelmaakten, noemde men *Sinjoren* (van het Spaansch *Senor* = heer) en, gelijk het in dergelijke gevallen dikwijls gaat, wachtten de stedelingen niet lang om hunne stadgenooten die binnen de muren van het kasteel woonden, insgelijks met den naam van *Sinjoren* te bestempelen. Van lieverlede werd die naam algemeener en eindelijk werden alle Antwerpenaars, zonder uitzondering, door de bewoners van het platteland met den naam van *Sinjoren* gedoopt. (2)

---

(1) *Het Land.*

(2) *Messager des Sciences hist.*, VI, 15-16.

*
* *

Algemeen is het volgende spotrijm in de Kempen bekend :

Sindjoor,
Met zijn gat in de voor (*of* in 't spoor),
Met zijn gat in 't slijk :
De Sindjoor heeft ongelijk.

In sommige streken luidt de laatste regel :

De Sindjoor heeft groot gelijk,

en in andere :

De Sindjoor is van alle kanten gelijk.

4. (72.) Dendermonde : de Knaptanden.

De inwoners van Dendermonde, eertijds de *Makeleters,* werden later de *Knaptanden* geheeten.

Men beweert dat zij dien naam kregen ter oorzake van eenen onbekenden visch die op zekeren dag in den Dender verscheen. Dit wonderlijk beest knapte verveerlijk met zijne tanden, hetwelk een groot gerucht veroorzaakte. Wat moeite men ook aanwendde om hem te vangen, men kon hem niet krijgen.

Wat er ook van zij, in de oude ommegangen van Dendermonde, droeg men een soort van fabelachtig dier rond, dat door het volk *Knaptand* geheeten werd. (1)

5. (73.) Brugge : de Brugsche Zotten.

De Bruggelingen zijn bekend onder den naam van *Brugsche Zotten.* Deze spotnaam, zegt men, werd hun gegeven omstreeks het jaar 1560, ter gelegenheid van eene processie van het H. Bloed. Het magistraat wilde in die processie al zijne macht en den rijkdom van de stad doen schitteren. Gansch de geestelijkheid der stede, de wethouders, de voornaamste burgers, de armenscholen, de ambachten en alle mogelijke gilden namen aan den optocht deel. Onder de vereenigingen die in de processie gingen, bemerkte men ook de bestierders van het krankzinnigenhuis *St. Hubrecht-ten-Dulle,* gevolgd door de ongelukkige kostgangers van dit gesticht. Men begrijpt licht dat de aardige grimassen, de zonderlinge gebaren en de buitensporigheden der arme zotten meer dan eens de processie stoorden.

(1) *Messager des Sciences hist.,* VI, 20

Dit voorval vond men zoo koddig, dat men van dien dag af de Bruggelingen, die dergelijke gekheid hadden uitgevonden, aanzag als hebbende eenen slag van den molen weg, en hen met den spotnaam *Brugsche Zotten* bestempelde. (1)

***

Volgens eene andere overlevering liet Keizer Karel aan de Bruggelingen den keus tusschen twee op te richten gebouwen. Het eerste zou hun veel vermaardheid, voordeel en rijkdom aanbrengen; het tweede zou slechts strekken tot schoonheid en versiering der stad. De Bruggelingen kozen het laatste gebouw, waarop de Keizer aan de vertegenwoordigers antwoordde, dat zij *zotten* waren.

***

Eene derde sage zegt, dat de Bruggelingen aan Keizer Karel de toelating vroegen tot het bouwen van een zothuis. De Keizer zou geantwoord hebben : « Sluit de poorten uwer stad, en gij zult een zothuis hebben. » (1)

6. (74.) **Meenen : de Wagenwielvangers van Meenen**

De *Chronycke van Yper,* n^{r} 616 der bibliotheek van de Hoogeschool te Gent, geeft den volgenden uitleg over dien spotnaam. De 24^{n} Juli 1546 reed een voerman door de stad en verpletterde ongelukkiglijk in de Halluinstraat, de twaalfjarige dochter van zekeren heer Columban.

De baljuw kwam met zijn volk ter plaatste waar het lijk der overredene nog lag, « deed de vier wielen van den wagen aanslaan en bevool ze naar het gevang over te brengen, » denkende alzoo den voerman te dwingen om te Meenen te blijven, tot wanneer de mannen der wet uitspraak zouden doen over het ongeluk, door hem veroorzaakt.

Maar de voerman ging bij den wagenmaker om andere wielen, en na deze aan zijnen wagen gezet te hebben, verliet hij haastig Meenen, waar hij enkel zijne gevangene wielen achterliet. Hij was reeds verre uit de voeten, toen het gerecht zijne aanhouding bevool. Van daar de spotnaam.

---

(1) De Smet, *Menapië,* Brugge, 1865 en 1866.

7. (75.) Ieperen : de Iepersche Kinders.

Die spotnaam komt hier vandaan, dat eene gravin van Vlaanderen in eene keure de Ieperltngen hare *goede kinders van Ieperen* noemde.

***

Over den oorsprong van dien spotnaam schrijft de heer Desmet *(Menapië,* Brugge, 1865) het volgende :

Tijdens de gevangenschap harer twee zonen Guido en Jan van Dampierre, bezat Margaretha van Constantinopel de noodige geldmiddelen niet om den losprijs te betalen. Zij wendde zich tot de Ieperlingen, die terstond de geëischte som volmaakten. De gravin uit erkentenis noemde de Ieperlingen hare kinders.

8. (76.) Heist-aan-de-Zee : de Keuns.

De inwoners van Heist-aan-de-Zee dragen den spotnaam van *Keuns* (konijnen), omdat oudtijds hunne huizen half begraven en als tegen de duinen geplakt stonden. Ze waren om zoo te zeggen onder het zand bedolven. (1)

9. (77.) Diksmuide : de Botereters.

Omdat de boter uit die streek als de lekkerste van geheel Vlaanderen geroemd wordt. (2)

('t Vervolgt.) Alfried HAROU.

Grappen en Kluchten.

1. (9.) Van eenen viezen Boerenknecht.

Een boer zat met heel zijn huishouden, met zijne meiden en knechten aan de eettafel; ze waren aan 't rapen eten. En daar was daar een vieze knecht, en die zei, — want 't was gewoonlijk magere kost :

— « 't Zijn weêral rapen! »

(1) J. DARDENNE, *Guide descriptif de la côte de Flandre,* p. 311.
(2) *Messager des Sciences hist.,* VI, 14.

En de boer zei :

— « 't Is spek! »

— « 't Zijn rapen! » zei de knecht.

— « Houd uwen bek! » zei de boer, « en zegt : 't is spek! — of ge verhuist!... »

***

Maar in den « uitkoom van 't werk », liep er 'n kat in 't veld, en de knecht zei :

— « Boer, daar ginder loopt '*nen* haas! »

En de boer zei :

— « 't Is niet waar, 't is 'n kat! »

En de knecht zei :

— « Neen, 't is '*nen* haas! Zegt : 't is '*nen* haas! — of ik verhuis!... »

— « Ja, ja, '*nen* haas. » zei de boer.

En de knecht zei :

— « In den tijd, dat de rapen waren spek,
Moest ik houden mijnen bek;
Maar nu de katten zijn geworden haas,
Veeg ik m'n botten aan m'nen baas,

— en ik verhuis!... »

(*Mechelen*, *Kempen*, *Vlaanderen*.)

2. (10.) Van een Manneken dat te biechten ging.

't Is al meer *als* twintig jaar geleden.

Er was *ieverans* — waar, dat weet ik nu niet juist meer — een aardig manneken, en dat zei altijd :

« *Ge liegt er aan!* »

Dat manneken ging eens te biechten en vertelde ook aan den pastoor, dat het altijd zei : « *Ge liegt er aan!* »

— « Dat staat zoo leelijk », zei de pastoor. « Dat moog*de* niet meer zeggen, mijne vriend, dat moet*te* zien af te leeren. Zul*de* dat doen? »

— « Ja, *meneer* pastoor, » zei 't manneken. « Maar wat moet ik dan zeggen, *meneer* pastoor? »

— « Zie! » zei de pastoor, « doe zoo, zie! » — en hij streek met den wijsvinger van rechts naar links onder den neus door. —

« En terwijlen dat ge dat doet, zeg*de* : *Fuut!* — Hed*de* 't verstaan, mijne vriend? »

— « Ja, *meneer* pastoor, » zei 't manneken. « En 'k zal zoo doen ook, *meneer* pastoor! »

— « Ja, » zei de pastoor dan verders, « morgen is 't Ons-Heer-Hemelvaart : dan is Onze Lieve Heer ten hemel opgeklommen. »

— « Zonder leer? » vroeg 't manneken.

— « Ja, » zei de pastoor.

— « *Fuut!* » deed 't manneken, — en 't streek met den vinger onder der den neus.

(*Beersel.*)

3. (11.) Hoe de Houtzagers de Drij Koningen voor patronen kregen.

Alle ambachten en stielen hebben eenen of eene heilige voor patroon : Sint-Eloo voor de smeden, Sint-Antoon voor de hoveniers, en zoo zijn er zooveel.

Nu, de houtzagers, die hadden nog geenen patroon, en ze zouden er toch geerne eenen gehad hebben. En wat deden ze mij? Eenige van die mannen gingen naar 'nen geestelijke, ik geloof *ieverans* 'nen boerenpastoor, en ze zegden hem :

— « *Meneer* pastoor, ken*de* gij geenen heilige*n*, die houtzager of zoo iets geweest is? Want we zouden, wij ook, geerne 'nen patroon hebben! »

— « Zie! » zei de pastoor, « dat weet ik nu juist niet. Ik zal eens zoeken. Komt later nog eens weêr. »

En de houtzagers gingen naar huis, en de pastoor rap, rap aan 't zoeken : hij snuffelde in wel tien, twintig boeken, in de levens der Heiligen en, ik weet niet in welke boeken nog al, — en hij vond maar niets.

En al op eens zag hij in 't *Nieuw Testament*, waar dat er verteld wordt van de Drij Koningen, de volgende woorden staan :

« *Zij zagen eene ster.* » (1)

En 't was gevonden : Gauw, gauw de houtzagers geroepen, en die kregen de *HH. Drij Koningen* voor patronen.

(*Rond Turnhout.*) J. F. Vincx.

(1) Deze woorden kan men vertalen door : *ils virent une étoile*, maar ook : *ils scient une étoile*.

4. (12.) Van den Schoenmaker, die Sint-Sebastiaan moest verbeelden.

In de kerk van een dorp werd altijd gestolen. Op zekeren dag zei de pastoor tegen zijnen koster, dat ze eenige avonden lang in de kerk de wacht zouden houden, om te zien of ze den dief niet konden betrappen. De koster, die zelf de dief was, haalde, een weinig voordat zij zich in de kerk zouden verbergen, heimelijk St- Sebastiaan van zijnen troon af en zette hem in 't midden van de koor. Toen nu onze twee mannen, elk met 'nen dikken kluppel gewapend, in de kerk traden, zeide de koster stillekens tegen den pastoor : « Zie, Mijnheer, ginder staat de dief op de koor! » De pastoor geloofde het; hij liep naar voren, zwaaide zijnen kluppel en sloeg den St. Sebastiaan in stukken.

Dat was me goed, maar eenige dagen later ging de processie uit en St. Sebastiaan was gewoon mee te gaan. Wat nu aangevangen? De pastoor wist er geenen raad mee, maar de koster zeide : « Er woont hier in de geburen een schoenmakerken, dat nogal goed op St. Sebastiaan trekt. Dat wij dat manneken eens vroegen om mee in de processie te gaan?... Voor 'nen « zestien-en-halve » of 'nen dobbelen frank zal hij het allicht doen, en we waren uit den nood gered. » De pastoor was tevreden, en 't ventje aanveerdde. Men zette den nieuwen heilige op zijnen troon, na eerst zijne kaken met wat siroop besmeerd te hebben, opdat hij des te beter op het beeld zou gelijken.

Gedurende de mis ging alles om ter beste : St. Sebastiaan hield zich zoo stil, als ware hij inderdaad een steenen beeld geweest. Maar in de processie, die na den dienst door de straten trok, kwam de kat op de koor. 't Was een stikheete zomerdag en de vliegen, aangelokt door den siroop, kwamen op den schoenmaker zijn kaken zitten bijten, hetgeen hem eene onverdraaglijke jeukte veroorzaakte. De sukkelaar zag veel af en had alle moeite van de wereld om zich stil te houden. Eindelijk kon hij 't niet meer uitstaan en hief de hand op om de lastige beesten te verjagen. Het volk dit ziende, was uit der mate verwonderd en verschrikt en begon te roepen : « Een mirakel! Daar gebeurt een mirakel! St. Sebastiaan heft zijnen arm omhoog! »

Nadat de opschudding, door dit voorval veroorzaakt, bedaard

was, geraakte de processie zonder verder ongeval in de kerk, en waneer St. Sebastiaan op zijne gewone plaats onbeweeglijk stond te pronken, beklom de pastoor den predikstoel en sprak : « Beminde parochianen, velen van u zijn in de processie getuigen geweest van een schitterend mirakel en hebben gezien hoe de H. Sebastiaan zijnen arm verroerd heeft. » Dan begon hij te preeken, maar daar kwam geen einde aan zijn sermoon. Eensklaps hoorde men de stem van St. Sebastiaan, die van op zijnen troon den verbluften pastoor toeriep :

« Ja maar, Mijnheer Pastoor, zoo is ons accoord niet! Gij hebt mij voor 'nen dobbelen frank gehuurd om in de processie mee te gaan, maar ge hebt mij niet gezeid dat ik dan nog eene uur hier moet staan schilderen. Ik trek er uit. »

(*St. Antonius.*) Jozef CORNELISSEN.

Limburgsche Volksgebruiken.

Het « Hazenloopen ».

Als er te Zonhoven iemand trouwt, dan heeft 's Zondags daarna het « hazenloopen » plaats .

Ziehier waarin dit bestaat :

De jonkmans, de jongedochters en de boeren met peerden, uit de geburen der bruid, komen op gestelde uur samen.

De bruid komt op de straat en steekt daar een meiken of takje. De boeren met hunne peerden gaan op zekeren afstand van daar en schikken zich op ééne lijn. Op het schot van een pistool of een geweer, beginnen allen om ter hardst te loopen. Wie eerst met zijn peerd aan 't takje is, wint den prijs en krijgt 5 fr. Dan komt de beurt der jonkmans. Zij staan, met schoenen aan of op de kousen, eveneens op ééne rij. Op het teeken van het vertrek, beginnen zij insgelijks om ter snelst te loopen. Wie eerst bij de bruid is, krijgt 2,50 fr. of 3 fr. Eindelijk is de beurt aan de jongedochters. Deze ontvangen ook 2,50 fr. of 3 fr. Dan leggen allen hunne prijzen samen, en zoo de hoop talrijk is, leggen de jonkmans geld bij. Daarna wordt er lustig gedronken, gezongen en gedanst tot soms laat in den nacht. J. L. MAEX.

Engelsche Kinderrijmkens.

—

15. Buz! Buz! zei de dolvlieg
Hum! Hum! zei de bij;
Buz, wuz, zeggen zij;
En zoo doen wij,
In oor en in neus,
Zie, zoo, ziet ge gij?

—

16. Daar zaten twee vogelen op eenen steen
Fa la, la la, lal di!
Maar een vloog er weg, en zoo bleef er maar een;
Fa la, la la, lal di!
Ook de andere volgde en nu bleef er geen een;
Fa la, la la, lal di!
En de arreme steen lag nu teenmaal alleen,
Fa la, la la, lal di!

—

17. Daar leefde een vieze mulder
Aan eene watervliet;
Hij zong, al werken, vroeg en laat;
Een blijder was er niet.
En dees was altoos het refrein
Van zijn genoeglijk lied:
« Ik zie naar niets of niemand om,
Geen die naar mij omziet! »

—

18. Waar gaat gij henen, pronte meid?
— 'k Ga melken heer, ze zeid'!
Mag 'k met u meê gaan, pronte meid?
— Wees welgekomen, heer, ze zeid'!
Wat doet uw vader, pronte meid?
— Mijn vader landbouwt, heer, ze zeid'!
Zeg, wilt gij trouwen, pronte meid?
— Als 't u belieft, mijn heer, ze zeid'!
Wat is uw bruidschat, pronte meid?
— Mijn aanzicht is die schat, ze zeid'!
Dan trouw 'k u niet, mijn pronte meid,
— Maar niemand vroeg u, heer, ze zeid'.

—

19. Drij blinde muizen: ziet toch hun bedrijf!
Zij loopen achter den pachter zijn wijf.
Wie heeft met 't broodmes hun' steerten geknot?
Zaagt ge in uw leven toch iets zoo zot?
Drij blinde muizen.

—

20. Wijl Nellis Snoeks en Betje Broeks
Hun' zondagwand'ling prezen,
Zei Nellis Snoeks tot Betje Broeks
't Zal morgen Maandag wezen

—

21. Ik zag een schipken zeilen,
Al zeilend naar de zee;
En oh! het nam niet anders
Als lekkre dingen mee.

—

Al suikergoed in 't ruim
En appels in 't kajuit;
De zeilen waren zijde
De masten goud, heel uit.

De vier en twintig zeeliê
Die stonden op het dek,
Dat waren zooveel muizen,
Met snoeren rond hun' nek.

Hun hoofdman was eene eende,
Geladen met een pak;
En als het schipken afvoer,
Zong de eende lustig : « kwak »!

—

22. Daar was een oud wijfken dat woonde in 'nen schoen.
En met al heur kindren niet wist wat te doen :
Zij gaf hun te drinken, maar gaf er niets med'
Zij zweepte ze duchtig en joeg ze naar bed.

—

23. Men wierp een oud wijfken omhoog in een mandje
Wel negentien keeren zoo hoog als de maan;
Zij droeg eenen bessem in 't knokkelig handje,
En 'k vroeg heur, natuurlijk, naar 't doel heurer baan.
« Oud wijfken, oud wijfken », zoo riep ik beducht,
Waarheen toch, waarheen toch, waarheen toch bij nacht?
— 'k Moet 't spinrag gaan vragen van hemel en lucht!
Mag 'k meegaan oud wijfken? — Ja als gij wat wacht!

—

24. Hier zit de meester (*wijst op het voorhoofd*)
Hier zijn' twee knechten (*wijst op de twee oogen*)
Hier zit de haan (» » » *rechter kaak*)
Hier zit de hin (» » » *linker kaak*)
Hier zit heur kieksken (» » *het punt van den neus*)
Hier loopt het in (» » *den mond*)
Kinkapper, kinkapper, kinkapper kin (*klopt op de kin*)

—

25. Daar was een vent in zeekre stad,
Een looze schalke guit;
Die sprong in eene doornlaar' haag
En stak zijne oogen uit.
Zoodra hij ze uitgesteken zag,
Sprong hij, gelijk de wind zoo vlug,
Opnieuw in eene doornlaar' haag
En stak ze weer terug.

—

26. Jan Smet at nooit geen vet,
Zijn' vrouw at nooit geen mager;
Maar ondereen, als ge er op let,
Ontbeten ze al te grager.

—

27. Vier en twintig snijders
Joegen op een slek
Geen van al die helden
Dorst heur aan den bek.
Zij stak heure horens
Lijk een koeiken op:
Vlucht snijders vlucht nu,
Of gij zijt kapot!

—

28. Kwak! zei de padde, 'k heb honger vandeeg;
'k Heb niets geproefd en mijn buiksken is leeg!
'k Kruip in den hof en ik spring door het hek,
Daar aas ik gulzig op worm en op slek.

Zoo! zei de puit, ik versta uwen zin;
'k Trek naar de sloot en ik spring er vlak in,
Daar heb ik slekken en water daarbij
'k Vind ik zoowel een goed eetmaal als gij.

—

29. Koe woe! zei de duive, wat zal ik beginnen?
Ik kan voor 't paar jongen den kost niet gewinnen.
Piet, wiet! zei het meesken, ik heb er wel tien,
En breng ze allen op gelijk deftige liên.

—

30. Blêe blêe, lamme,
Hebt gij wol?
Ja waarachtig
Drij zaks wol.
'k Heb eenen voor meester,
En eenen voor meestèrs(e);
Maar geenen voor het jonksken,
Dat trappelt op mijn gers.

—

31. 'k Ken ik ik eene rat, en die kwam voor heur beên
Bij gebrek aan een trap, langs de koord naar beneên.

—

32. Snik, baaske, snik,
Wrijf met uw vuistje
De oogskens dik,
Zeg aan uw' moeder
't Was ik ik.

—

33. Pastoorken van der Velpen,
Pastoorken van der Velpen,
Versloeg een' muis in zijne kluis,
En niemand die kwam helpen!

—

34. Oh! waren al de zeeën één zee,
Wat groote zee zou dàt zijn!
En waren al de boomen één boom,
Wat groote boom zou dàt zijn!
En waren al de bijlen één' bijl,
Wat groote bijl zou dàt zijn!
En waren al de venten één vent,
Wat groote vent zou dàt zijn.
En als die groote vent, die groote bijl eens opnam
En als hij met die bijl dien grooten boom eens neerhieuw,
En als die groote boom eens in de groote zee viel.
Wat plis-plas zou mij *dàt* zijn!

(Glossop.) J. F. Feskens.

Het Manneken in de Maan. (1)

XLIV.

De bewoners van Indië zien eenen haas in de maan en de Chineezen beelden dit hemelteeken nooit af zonder er eenen haas in te plaatsen, die rijst fijn stampt. Zelfs in de Chineesche lettergreep, die *maan* beteekent, kan men duidelijk den omtrek der halve maan, den haas en den stamper waarnemen. De aandoenlijke legende, die hieraan ten grondslag ligt, wordt ons medege-

(1) Z. *Ons Volksleven,* VI, 168-171, 189-192; VII, 16-17, 79-81, 93-95; 144-146, 197.

deeld door HIOEN TSCHANG, die ze in 648 uit het Sanskriet in zijne taal overbracht (1).

XLV.

Wij ontleenen dit en de 5 volgende nummers aan het artikel van den heer A. GITTÉE, *Volkskunde* I, bl. 221 en vlg. :

« De Japaneezen en Chineezen zien in de maanvlekken een konijn op zijn achterpooten zittende, voor een mortier, en in zijn voorpooten een stamper houdende, waarmede het op Oostersche wijze rijst fijn stoot. De Hindoes zien er een haas in, wat nagenoeg hetzelfde is, waarom zij de maan *haasdrager* noemen. Soms is de haas vervangen door een ree, dat vreedzaam op het gras weidt, van waar de naam *reedrager*. De Siameezen plaatsen mede in de maan de gestalte van een haas, hoewel eenigen er een man en een vrouw in zien, die een veld bewerken. Doch wat zeer merkwaardig is, dat is, dat voor bijna al de Indiaansche stammen van Noord-Amerika de haas het zinnebeeld is van de maan. Met deze beteekenis vindt men hem steeds bij de Toltekische volkeren terug. De haas stelde de maan voor, evenals de tijger of jaguar de zon verbeeldde. De Mexikanen beweerden zelfs dat er in de maanschijf een konijn zat, waaraan zij een hunner mythen vastknoopten. In Midden-Amerika eindelijk vindt men op sommige gebouwen de maan voorgesteld onder de gedaante eener kruik of eener schroefschelp, waaruit een haas komt. »

XLVI.

« De Nimaguas, een volk uit het Zuiden van Afrika, zeggen dat de maanvlekken voortkomen van de schrammen, die een haas aan de maan toebracht, terwijl zij samen vochten. »

XLVII.

« De Inca's, een Indiaansche volksstam in Zuid-Amerika, vertellen dat een lichtekooi, in het maanlicht aan 't wandelen, op de schoonheid der maan verliefde en ze wenschte te bezitten. Zij vloog op haar toe om ze te omhelzen; doch de maan, toen zij haar zag naderen, omsloot haar met kracht en houdt ze nog terug. »

---

(1) *Volkskunde*, I, bl. 219; *Navorscher*, X, bl. 374.

XLVIII.

« Bij de Eskimoozen van Groenland vervolgde eens Anninga, de Maan, zijne zuster Malina, de zon, en was op het punt haar in te halen. Melina keerde zich om, en wreef hare met roet bedekte handen over het gelaat en de kleederen van Anninga, die er nog de teekens van dragen. »

XLIX.

« De Khasia's in het Noord-Westen van Indië, welke de maan beschouwen als elke maand door de zon verbrand, zien in hare vlekken de asch, welke van deze verbranding voortkomt. »

L.

« De Perzen meenen in de maan den weerschijn van hun land te vinden; op de eilanden Fidji zien de inboorlingen ratten in de maan; in Utah, ontdekken de Indianen er een kikvorsch in. »

LI.

De goede man Job was op eenen Zondag bezig met eenen doornbosch vast te binden, toen Onze Lieve Heer daar voorbijkwam. Job vroeg hem wat hij moest doen voor zijne penitentie. En onze Lieve Heer vroeg hem waar hij 't liefst met zijnen bundel dorens ging : in de zon of in de maan. Hij antwoordde dat hij liever in de zon zat. Maar in de zon vond hij het te warm en vroeg Onzen Lieven Heer om in de maan te mogen zitten, hetgeen hem toegestaan werd. Nu staat hij in de maan en zal er ongetwijfeld wel altijd in blijven staan (1).

LII.

Eene Poolsche legende zegt dat de maan niet zooveel warmte kan geven als de zon, om de volgende reden :

Na de moord op zijnen broeder Abel, werd Caïn nergens ontvangen; aleen de maan, niettegenstaande het uitdrukkelijk verbod van Onzen Lieven Heer, nam den booswicht op. Sedert dien tijd ziet men op de maan het beeld van Caïn, zijnen broeder doodende, en zij kan niet zooveel licht en warmte voortbrengen als de zon. 't Is ter oorzake van die misdaad, dat God de maan beveelt elke maand naar de hel te gaan om daar hersmolten te worden en daarna geheel nieuw te verschijnen.

(1) LEON PINEAU, *Le Folk-Lore du Poitou*, p. 203.

Anderen, de maan voor de venster des hemels aanziende, zeggen dat Sint-Joris de gordijnen optrekt en aflaat, hetgeen de veranderingen der maan teweegbrengt. Volgens eene andere sage, verbeelden de vlekken in de maan twee broeders, die op Kerstdag gewerkt hebbende, voor hunne straf in de maan werden gezet. (1)

(Vervolgt.) JOZEF CORNELISSEN.

St-Antonius. (2)

(Vervolg.)

Het St-Antoniusvuur. — Het Verken van St-Antonius. — De Kruk van St-Antonius.

« Deze andere kluizenaer (St-Antonius) leefde in denzelfden tyd als Paulus de Eremyt, met wien hy bevriend was, en nagenoeg op dezelfde wyze, zynde nog jong, naer de woestyn geweken, alwaer hy sedert een klooster stichtte voor zyne menigvuldige volgelingen, doch later hen weder verliet, om in eene volkomen eenzaemheid zyne overige dagen door te brengen. Hy stierf den 17 January 356, oud zynde 105 jaren.

Men schildert hem gewoonlyk als zich ophoudende in eene bergspelonk, naest een vuer beteekenende, volgens den H. Thomas, dat Antonius gesteld is tot beschermer tegen het helsche vuer. Doch behalve deze zedelyke toepassing vindt men er tevens het zinnebeeld in van het dusgenaemd *St-Antonis vuer* (3), eene soort van pestziekte, vergezeld van karbonkels of heete gezwellen, die byzonder gemeen was in de elfde en twaelfde eeuw, en waertegen men by voorkeur den heiligen kluizenaer aenriep. Om dezelfde reden plagt men zyn beeld te schilderen op de buitendeur der huizen, ten einde door zyne voorspraek bevryd te blyven van de pest.

(1) MICHEL DE ZMIGRODZKI, *Folk-Lore polonais*, in *Revue des Traditions populaires*, X, 422.

(2) Z. *Ons Volksleven*, VII, 205-208.

(3) Het draegt ook den naem van *ignis sacer* reeds by Lucretius *de Rerum Natura*, Lib. VI, V. 660.

Veelal ook plaetst men by den heilige het beeld van een zwyn, niet zoo zeer om aen te duiden dat hy door het gebed en de versterving overwinnaer is geworden van de aenvallen des duivels, onder die gedaente gemeend; maer eerder by zinspeling op het gebruik dat eeuwen lang bestaen heeft in vele kloostergemeenten, ja in steden en dorpen, van een of meer zwynen te voeden ter eere van Sint-Antonis en hem die vervolgens op te dragen, om alle kwade ziekten af te weren van dat nuttig huisdier der arme lieden (1). De omzwervende zwynen droegen eene bel aen den hals, welke men daerom ook veelal by het beeld van den heilige ziet (2). Dezen geeft men tevens een boek in de hand, om te beteekenen dat hy zich onophoudelyk toelegde op de beschouwing der waerheden en lessen in de heilige Schrift vervat. Eindelyk stelt men den vromen boeteling eene grieksche *tau* of T in de hand, op den schouder of op de kap, tot zinnebeeld van het kruis (3), waermede hy al de aenvallen van den boozen vyand gewoon was af te weren, zeggende dat het teeken des H. Kruis met een vast betrouwen op God, een onoverwinnelyk bolwerk is tegen alle bekoringen.

Hiervan uitgaende, en indachtig aen de menigerhande bekoringen welke Antonius, volgens zyn levensbeschryver den H. Athanasius, in de wildernis door te staen had en te boven kwam, hebben de schilders het vry veld gegeven aen hunne inbeeldingskracht, den kluizenaer voorstellende, omringd van afschuwelyke duivels onder allerlei gedaenten, en door middelen van geweld

---

(1) De zwynen aen den heilige toegewyd hiet men Sint-Antonis verkens. Deze mogten niet alleen in de vrygeweiden, maer door de straten van steden en dorpen vryelyk rondloopen, en zelfs in de byzondere stallen met de overige dieren van hun slag mee gaen eten, zonder dat iemand hun kwaed dorst doen.

In de kloostergemeenten mestte men soms eene menigte van die zwynen, inzonderheid bestemd voor den nooddruft der arme menschen, en tot een geneesmiddel voor die van Sint-Antonis-vuer aengerand waren.

(2) De moniken van Sint-Antonis-orde, wanneer zy om aelmoezen gingen voor den arme, inzonderheid voor de zieken, waren meestal vergezeld van een zwyn dat meêliep, en droegen eene bel in de hand, welke zy deden klinken, om de milddadigen te verwittigen.

(3) Het Kruis der Antonianen lykt naer eene dusgenaemde *kruk*, welk woord in den grond niets anders is dan het latynsche *crux*. In Egypte had het Kruis gewoonlyk de gedaente eener grieksche T.

zoo wel als van vleijery beproevende om den heilige tot val te brengen. Hierin hebben voornamelyk uitgemunt de dusgenaemde Oude Breugel, David Teniers in hunne tafereelen, en Jacob Callot in zyne geëtste platen. » A. A.

(Uit J. DAVID, *Van de Beelden der Heiligen en hunne gewoone kenmerken,* bl. 14. — Brugge, 1857.)

Volksrijmen.

Samenspraak tusschen 'nen Schoenmaker en 'nen Jonkman. (1)

IV.

— « Meester Koen,
Gij moet voor mij maken een paar schoen,
Van veur wat breed, van achter wat smal. »
— « Ja, jonkman, ik zal! »
— « Wanneer mag ik ze komen halen? »
— « Als ge geld hebt, *veur* te betalen,
En als ge geen geld hebt ontvangen,
Dan zullen ze in mijnen winkel blijven hangen. »
— « Dag, meester Koen. »
— « Dag, jonkman zonder schoen. »
— « Dag, meester wel *beteld.* » (2)
— Dag, jonkman zonder geld. »

(Mechelen.) K. N. DE BEEK.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

V.

3. Rouwgebruiken.

Bij eene begrafenis waren de mannen steeds met eenen eenvoudigen zwarten mantel, de vrouwen met eene falie omhangen. Deze laatste dracht is hier in den « Spaanschen tijd, » over ongeveer 300 jaren,

(1) Z. de varianten *Ons Volksleven,* VI, bl. 76 en 116. — (2) Betaald.

ingevoerd. Gewoonlijk huurde men den mantel van eene gilde of van iemand die er tot dat doel eenen voorraad bezat. Omstreeks het jaar 1860 begon hier en daar de mantel achterwege te blijven, en thans ziet men hem schier in geen enkele parochie meer. Evenals vroeger, gaan dan toch de mannen in zwarte kleeding met hoogen hoed. Mannen en vrouwen volgen hier, als vanouds, het lijk naar het kerkhof.

Tot eene hooge oudheid klimt het dragen van uitwendige teekenen van droefheid over het afsterven van geliefde betrekkingen op, en men vindt in de aartsvaderlijke geschiedenis er de sporen reeds van. De rouwkleuren zijn bij alle volken niet dezelfde. Het dragen van zwarte kleederen, hier steeds gebruikelijk, is een zinnebeeld van het donker rijk der Dood, waarheen de overledene gegaan is.

Voor de naaste bloedverwanten rouwt men hier een jaar en zes weken; voor broeder of zuster, ooms en moeien, een half jaar; voor verdere familie, zes weken. Binnen laatst genoemden tijd wordt de vloer van 't huis niet geschuurd, het herbergbezoek nagelaten, enz. Vele dezer gebruiken worden, vooral onder minderen, thans meer dan vroeger verwaarloosd. Vrouwlieden onderhouden in den regel veel meer het dragen van rouwkleederen dan de manspersonen.

4. Mode en Kleederen.

Is de mode door alle tijden gedurig veranderd, dan zal ze toch in geene eeuw korter bestaan hebben dan reeds in de tegenwoordige. Dit geldt vooral de mode der kleederdracht, hoofdzakelijk bij de vrouwen. Om deze reden kan ik hier de talrijke veranderingen of vroegere of hedendaagsche gebruiken in de kleedij niet vermelden. Thans weet men minder dan vroeger aan de kleeding b. v. van een landmeisje, in welke streek zij thuis behoort, want de mode vindt meer algemeene en spoediger navolging.

De Eerw. Heer Hazart (1) geloofde in 1683 « nog wel ouderlingen te kunnen vinden om te getuigen, dat in oude tijden ook de rijkste en treffelijkste personen hunne kinderen in

(1) Z. hooger.

een grof kleed dosten, zonder eenig sieraad, meer om het lichaam te dekken of tegen de koude te bevrijden als om te pronken. Ja, de principaalste mode was toen, dat voortreffelijke jongens ter schole gingen met eene leeren broek aan het lijf, en daar zonder banken op de bloote aarde zaten. Deze verootmoediginge en eenvoudigheid maakte ootmoedige en eenvoudige kinderen. »

Wanneer de kinderen een nieuw pak aankrijgen, gaan ze naar grootvader, grootmoeder, oom, tante of buren om het te laten zien, die dan hun in den zak of de tasch voelen en deze met eenen snoeppenning voorzien. Als kleine jongens, gelijk men zegt, « in de broek zijn », d. i. de eerste maal eene broek, een jasje, enz. dragen, wordt dit het minst nagelaten. Krijgen later ook groote jongens een nieuw pak aan, dan knijpen anderen bij hunne eerste ontmoeting hun in den arm, zeggende : « het moet aangeknepen zijn ».

5. Gebruiken bij den landbouw.

NS oord bezit nog oude gewoonten en instellingen, kenmerkend aan deze streek en van grooten invloed op het maatschappelijk karakter der « Meierij » (1).

Behalve het bezoek om op sommige tijden bij elkander te gaan eten, drinken, enz. komen velen, vooral bij lange winteravonden, in elkanders woning eenigen tijd doorbrengen, wat men « buurten » heet. Dit geschiedt alléén door het manvolk.

Gaan de buren bij eenen zieke of doode bidden, voor hem dokter, pastoor, enz. halen, ook in zeer vele andere gevallen bestaat kameraadschap of hulpbetoon.

De boer behoeft bij zijn bedrijf niet verlegen te wezen. Heeft hij drukte om boekweit te dorschen, mest uit den stal naar het land te voeren, aardappelen te rooien, hooi in te schuren of bij verhuizing zijn roerend goed te vervoeren, dan wordt hij daarin door zijne buren geholpen, die dan ook desnoods door hem bijgestaan worden.

(1) Schets van de landbouwhuishouding der Meierij, 1868.

A. — Aardappelfooi.

Wanneer meisjes of andere vrouwspersonen aardappelen hebben helpen rooien, dan worden zij daarvoor gezamentlijk op eenen avond onthaald, welke tractatie gewoonlijk « aardappelfooi » heet, doch die in vele dorpen thans vervallen is.

Bij deze « aardappelfooi » brachten de vrouwen of meisjes gewoonlijk den grootsten en fraaisten aardappel uit hunnen gerooiden voorraad mede, nadat zij hem versierd hadden, dien een hunner, eer zij aan het avondgerecht of de koffie begonnen, op de tafel of op een bord legde en daarbij het volgende rijm opzeide :

Hier is de aardappel uit het land
Al op de telloor geplant.
't Is om een groot fatsoen,
't Is om den baas en de vrouw te voldoen.

Op de aardappelfooi (hier « erpelfooi » genoemd) placht ook gedanst te worden. Jonkmans verschenen er almede en het ontbrak niet aan vroolijke verhalen en gezangen. De liedjes waren veeltijds dezelfde die op de spinningen gezongen werden.

B. — Spinnen en « Spinningen ».

Eeuwenlang is in deze streek, als elders, zeer veel vlas gesponnen. Dit geschiedde niet alleen in schier elk boerengezin, maar zelfs eertijds bij menigen burger, hoofdzakelijk in de lange winteravonden van Bamis tot Half-Maart. Nog in het begin dezer eeuw stond in menig huisgezin in het voorhuis van den boer, hier « herd » geheeten, een houten blok, waarin een lange stok bevestigd was en waartegen eene lamp hing ter verlichting. Rond dezen blok zaten dan veeltijds de volwassen vrouwelijke huisgenooten te spinnen of ander werk te verrichten. Soms plaatsten zij zich ook in de nabijheid van 't haardvuur om warmte en licht te hebben. Met het spinnewiel op den schouder of onder den arm gingen vele meisjes in één huis spinnen, waar dan gewoonlijk nog een grooter aantal jonkmans den avond sleet. Het gesnor van tien à vijftien wielen, het gelach en geschater der

spinsters en van soms vijftien tot twintig buurters veroorzaakte groot geraas (1).

Deze bijeenkomsten van jongedochters in den winter, « spinningen » geheeten, zijn steeds als gevaarlijk voor de zeden, door de geestelijke overheid en de dorpspastoors afgekeurd. Hierom waren ze omstreeks 1820 al veel verminderd en stonden, bij de drukke militaire inkwartiering in 1830 en later, geheel stil. Al kwamen daarna nog spinsters bijeen, toch konden deze bijeenkomsten den naam van « spinningen », zooals zij eertijds gehouden werden, niet meer verdienen. Omstreeks 1860, en hier en daar al vroeger, was het spinnen hier ook reeds zóó verminderd, dat slechts nu en dan enkele vrouwlieden het in gezelschappen gingen verrichten.

Men zong in de spinningen vroolijke liederen onder den dans der jonkmans ofwel der meisjes alleen. Eenige dier liedjes zijn nog bekend en worden somtijds bij de eene of andere gelegenheid, gemeenlijk bij gedeelten, wel eens gehoord. Gingen de spinsters na die bijeenkomsten naar huis, dan droegen de haar vergezellende vrijers de spinnewielen.

Elk jaar wordt, wegens de goedkoopte van 't linnen, minder gesponnen, zoodat men in verreweg de meeste gezinnen geen spinnewiel meer in huis aantreft.

C. — Schapenschering of « Schaapskermis ».

Langzamerhand is hier, sinds eene eeuw, de schapenteelt afgenomen. Toch trof men, tot omstreeks 1815, in alle dorpen vele kudden aan. Werden de schapen geschoren, dan hielpen de andere « schaapsboeren », die benevens hunne huisgenooten of buurkinderen goed onthaald werden, wat « schaapskermis » heette. Bij de groote vermindering van schaapskudden is thans dit volks- of schaapsfeest zoo goed als afgeschaft.

Ook bij het eenmaal 's jaars wasschen der schapen, hielpen de eigenaars van schaapskudden elkander.

---

(1) *Herinneringen uit den jongelingstijd*, door AUG. SNIEDERS (Bladelaar), 1867, blz. 81.

D. — Hooloogst.

Er worden tegenwoordig meer paarden en aanmerkelijk minder ossen gehouden. Eene koe als trekdier gaf, een kwaart eeuw geleden, nog bekrompenheid te kennen. Thans overtreft hun getal in menig dorp dat der ossen.

Als de laatste kar hooi uit de weide naar de schuur gehaald werd, stak men er een grooten, soms eenigszins versierden tak op, welke meestentijds nadien in het dak, boven de schuurdeur, werd geplant. Toen een vijf en twintig jaar geleden, het planten van eenen meitak door sommigen nagelaten werd, vond dit zooveel navolging, dat men het, binnen een paar jaren als afgeschaft kon beschouwen. Thans wordt het alhier niet meer dan bij uitzondering gedaan.

E. — Huifkarren, Rijtuigen. enz.

Wanneer iemand die op reis ging, niet te voet kon of wilde loopen, dan maakte hij meestal van de huifkar gebruik, zijnde de groote of hoogkar, waarover op reepen eene witte huif gespannen is. Deze ziet men ook hier schier niet meer. Toen omstreeks 1850 de huifkar van lieverlede nagelaten werd reed men, in plaats daarvan, met den open karbak of de aardkar, welke elke landbouwer bij de hoogkar bezit.

Daar dit voertuig aanstonds gereed is, wordt het gebruik daarvan elk jaar menigvuldiger en het te voet gaan geraakt allengs uit de mode. Er rijden mogelijk ook wel veertig zoogenaamde « sjeesen » of « chaisen » of schoone rijtuigen voorbij, tegen ééne over eene halve eeuw.

Zijn er vele vermaken en volksfeesten verdwenen, andere ontstaan of vermeerderen, zooals : harmonieën, liedertafels, plezierreizen, doelen.

Vroeger eene zeldzaamheid, viert men thans allerwege met jaarlijks toenemenden luister, de inhuldiging van eenen pastoor, burgemeester, notaris, enz., de gouden- en zilveren bruiloften, kerkwijdingen, verjaarfeesten, enz.

E. — Traditionneele Spijzen.

Sinds eene halve eeuw vooral is in Kempenland als in

andere streken langzamerhand verbetering of vooruitgang ontstaan aan huis, meubilaire goederen, kleeding, geld, spijs en drank.

Eigenaardig was het eten van boekweitpap des morgens in elk boerengezin tot omtrent 1860, wanneer het allengskens in onbruik geraakte en thans alom door koffie met boterhammen is vervangen. Na het dorschen van de boekweit, wat hier op een plein geschiedt en waaraan de boeren elkander wederkeerig helpen, dischte men des avonds room met brokken van boekweitkoek (pannekoek van boekweitmeel) op, van welken regel niemand afweek. Omstreeks het genoemde jaar vervingen eenigen dien kost door « rijstepap » (rijstebrij), welke bij die gelegenheid nu steeds gegeten wordt. Te Luiksgestel bestond tot dien tijd ook het gebruik op den avond vau St-Marten, den patroon der parochie, gebrokten boekweitkoek in room te eten.

(Vervolgt.) P. N. Panken.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Aangeven, w., o. — In 't voorbijgaan eene herberg binnentreden, om er iets te gebruiken. Kom, we zullen hier nog maar eens aangeven. Als hij ieverans henen gaat, geeft hij in alle herbergen aan en komt daar stomzat thuis. Wij hebben met de kermis op vijftien plaatsen aangegeven.

Aanhangen, w., o. — Den arm geven, gearmd gaan. In de stad is 't de mode dat man en vrouw aanhangen, als zij uit wandelen gaan.

— B. *Iemand iets aanhangen,* hem met iets gelasten, met eene boodschap, b. v. Ik zou iemand moeten zenden om klaverzaad, maar 'k zal 't den bode aanhangen, die rijdt alle weken naar de stad. Ge moet dien jongen van zijn leven niets meer aanhangen, want hij doet de boodschap verkeerd of hij vergeet ze.

Aanruischen (uitspr. *aanrössen*), w., b. — Aanwrijven, Fr. *allumer en frottant.* Een fosfoorsteksken aanruischen. De Zweedsche

stekskens moet ge op 't doosken zelf aanruischen, anders gaan ze niet aan.

Achterhalen, w., b. — Ontdekken, te weten komen, Fr. *parvenir à connaître, à savoir*. Hebt ge kunnen achterhalen hoeveel hij daar geërfd heeft? Een geheim achterhalen. Ik heb al achterhaald wie dat gezeid heeft.

Het *Woordenboek der Nederl. taal,* bl. 668, zegt dat die beteekenis ongewoon is; in de prov. Antwerpen is zij zeer gemeen, evenals in West-Vl. en het Hageland. (Z. De Bo en Tuerl.)

Achterloopen, w., b. — Achterhalen, ontdekken, vinden, na daartoe de noodige stappen gedaan te hebben, Fr. *parvenir à trouver*. Waar hebt ge dien hond achterloopen? Hij weet altijd van alle nieuws; waar hij 't achterloopt, weet de duivel niet. — Ook bij Tuerl. en in Kl. Br.

Achterzoeken (uitspr. *achterzuken*), w., b. — Neerstige pogingen doen om iets te vinden. De vijffrankstukken van den paus worden tegenwoordig fel achterzocht voor de oudheidkundige verzamelingen.

Bakel, z. nw., m. — Hetzelfde als het Holl. Baker, vrouw die de kraamvrouw komt oppassen en het pasgeboren kind verzorgen, in 't Fr. *garde d'occouchée, garde d'enfant,* maar geenszins eene vroedvrouw, zooals Schuerm. verkeerdelijk meent. 't Is ook de bakel, die het kind draagt, waneer het ten doop gebracht wordt.

Eene vroedvrouw, d. i. eene vrouw, wier ambt het is eene vrouw in barensnood te verlossen, in 't Fr. *accoucheuse, sage-femme,* heet te Antwerpen en in de Kempen *goeivrouw* (goede vrouw).

Bakelen, w., b. — Hetzelfde als het Holl. Bakeren, in de luren, in de luiers doen, busselen, inbusselen, Fr. *emmaillotter*. Een kind bakelen. Ik heb u gebakeld, als ge klein waart.

— O. Bakel zijn, het bedrijf van bakel uitoefenen. Uit bakelen gaan. Zijne vrouw komt bij ons bakelen. Die vrouw heeft vroeger lange jaren gebakeld.

Bres, z. nw., v. — Een groot stuk dat ergens afgebroken wordt of afvalt, Fr. *masse*. Daar valt een groote bres sneeuw van 't dak. — In deze beteekenis geeft Sch. het w. voor Vl.

— Hoop volk. Daar kwam een heele bres volk den huize uitgeborteld. Er staat een groote bres kinderen voor de deur. De bedelaars liepen met heelder bressen over de straat.

Men zegt ook PREST.

Brod, z. nw., v. — Verbrodde, mislukte zaak. Ik meende dat die zaak goed zou afgeloopen zijn, maar 't is weeral een brod geweest. Ik vrees dat het een brod zal zijn. Ik heb werkvolk gekregen om de aardappelen uit te doen, maar als het pas op 't veld is, kan 't beginnen te regenen, en dan is 't alweer een brod.

Bij D. B. *Brodde.*

Broezelen, w., o. — Freq. van Broezen, schuimen. Met speeksel blaaskens vormen op de lippen. Kleine kinderen broezelen.

Bij Tuerl. is *broezelen* zeeveren.

Broodmis, z. nw., v. — Mis met uitdeeling van brood aan den arme. Er is morgen een broodmis. Als er een broodmis is, komt er altijd veel arm volk naar de kerk.

Dweep (uitspr. met zachtl. of ook met zware *e*), z. nw., m. — Sukkelaar, verstooteling, dwaler, iemand die nergens aangetrokken wordt en ronddoolt. Een ongelukkige dweep van een kind. Die jongen zal een dweep zijn, als zijne moeder moet komen te sterven.

Bij Kil. is Dwaep, dweep, *fatuus.*

Dweep (zachtl. of zware *e*), z. nw., m. — De daad van te Dwepen.

— *Op den dweep zijn,* ronddolen, ronddwalen. Een arm kind, dat al verscheidene dagen op den dweep was, wierd door brave menschen opgenomen.

— *Op den dweep geraken*, beginnen te dwepen, doelloos beginnen rond te dwalen. Sedert de dood van zijn ouders, is die jongen op den dweep geraakt.

— Wordt ook gezeid van dolende honden en katten.

Dwepen (zachtl. of zware *e*), w., o. — Dwalen, dolen, Fr. *errer.* Ik geraakte van mijnen weg af en dweepte uren en uren in een donker bosch.

— Rondzwerven als een verstooteling, als een ongelukkige die niet weet waar blijven. Die man heeft alles verloren en dweept nu van 't een dorp naar 't ander. Mijn broeder was vroeger welgesteld en gelukkig, maar sedert de dood van zijn vrouw is hij aan 't dwepen geraakt, en wij weten niet waar hij henen gedweept is.

Dweper, z. nw., m. — Hetzelfde als Dweep, dwaler. Een ongelukkige dweper.

Goeivrouw, z. nw., v. — Vroedvrouw, Fr. *accoucheuse, sage-femme.* De goeivrouw halen.

— Wegens het verschil tusschen Goeivrouw en Bakel, z. BAKEL.

Prest, z. nw., v. — Hetzelfde als Bres. Z. BRES.

Ronddwepen, w., o. — Omdolen, omdwalen. — Z. DWEPEN.

(*Sint-Antonius.*) Jozef CORNELISSEN

Inhoud van Tijdschriften.

Volkskunde, VIII, 10. — Volksgebruiken en Volksgeloof met betrekking tot huisdieren, veldvruchten en weersgesteldheid. A. Van het Paard (A. De Cock). — Onze Vlaamsche « Componisten » ofte Liedjeszangers (P. de Mont). — Spreuken, Spreekwoorden en Zegswijzen op de vrouwen. 1. De Vrouw. Haar gebreken en deugden. (A. De Cock). — Waarom de zwijnen den grond omwroeten. — Boekbeoordeelingen.

De Hagelander, III, 3. — Uit het Hageland : Het Drie-Koningenfeest. — Nieuwjaarsliedekens. — Raadsels. — Tot het Kindeken Jezus, op zijne geboorte. — Legende der Wonderkerk van Hakendover. — Volksvooroordeelen (vervolg). — Welke zijn de schoonste bloemen?. — Kloppartijen (vervolg en slot). — Uit « Napoleonstijd ». — Boekbesprekingen. — Inhoud van tijdschriften.

Wallonia, IV, 2. — Enigmes populaires. I. Les Advinas (O. Colson). — Maman ne veut pas, chanson liégeoise (J. Burry). — Les Amoureux. VII. Présages divers (E. Brixhe). — Crache-Nawais et Sorisette, randonnée de Herve (L. Bichot).

Mélusine, VIII, 1. — Les Esprits et les Démons d'après Ronsard (F. Perdrizet). — Le mauvais Riche (E. Rolland). — L'Enfant ingrat (G. le Lépinay). — Chansons populaires de la Bsse Bretagne : LVI (E. Ernault). — La Fascination : D Prophylaxie. *Suite* (J. Tuchmann). — Ne frapper qu'un seul coup (W. Bugiel). — Bibliographie.

Revue des Traditions populaires, XI, 2. — La chanson de Renaud, essai de littérature pop. comparée (L. Pineau). — Les Métiers et les professions. LXXXII. Noms donnés à certains matériaux (A. Certeux). — LXXI (suite). Les cris des rues (L. Morin, L. Torchet, A. Vingtrinier). — Usages de carnaval. X (A. Marguiller). — Le petit Langadou (Morel-Retz). — Croyances et Superstitions du jour de l'an. XIV (M. Poirier). — Une chanson du XVIe siècle, restée dans la tradit. pop. (J. Tiersot). — Contes troyens. VI-IX (L. Morin). — Quelques superstitions du Tarn. Les épingles. II. *Suite* (H. Heinecke). — Le Moine et le Villageois, chanson (E. Becquart). — Rou piou piou, vieille chanson boulonnaise II (E. T. Hamy). — L'habillement des statues. VI (P. S.). — Les gâteaux et les bonbons traditionnels. XII (E. Pellay). — Les douze paroles de vérité. IV (L. Morin). — Les offrandes aux saints. II. Le pain de saint Antoine (M. Lecocq). — Le tabac. X. Les contrebandiers (P. S.). — Allusions à des contes populaires. XXI-XXII (P. S). — Jeux et joujoux. I. (E. Van der Straeten). — Miettes de folk-lore parisien. XXVI (Fra Deuni).

Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, II, 6. — Ländliche Trachten Schlesiens aus dem Anfang dieses Jahrhunderts (O. Scholz).

Godsplanten.

ij zijn zeer talrijk.

We schikken ze in vier groepen :

I. *Echte Godsplanten :* zij zijn aan God, den Schepper gewijd.

1° Zijn *bloemen en planten* zijn :

De gemeene Muurpeper (*Sedum acre* L.) heet in Augsburg Herrgottskraut en in Lechrain Unsers Hernn Näglein.

In Lijfland geeft men aan de Asperge den naam van Gotteskraut, omdat men met de frischgroene plant de beelden in de kerk versiert. In Oost-Vl. gebruikt men de prachtige stengels als sieraad in de processiën : men plant ze aan den voet der sierpersen.

De lieve Christusoogen (*Lychnis coronaria*) heet Toxites Gottsblümlein, Godsbloempje.

Het veeljarig Bingelkruid (*Mercurialis perennis*) krijgt bij Montanus den naam van Godeskraut, Godeskruid.

Langs den Nederrijn hoort men Godeskraut voor de Europesche Zonnewende (*Heliotropium europæum* L.)

De gestippelde Steenbreek (*Saxifraga punctata* L.), een soms gekweekt Siberisch plantje, is Gode gewijd, omdat sommigen op de bont gestippelde bloembladeren den naam van Jehova meenen ontdekt te hebben. — Bij Leunis is het Jehovabloempje de ruige Steenbreek (*Saxifraga hirsuta* L.), omdat men op de kroon, in Hebreeuwsche letters, den naam van Jehova meent te zien.

---

(1) Op eene andere plaats zegt Jessen, dat men aldus de Koekoeksbloem (*Lychnis flos cuculli* L.) noemt.

Het Parnaskruid (*Parnassia palustris* L.) heet bij JESSEN Heerenbloem, Herrenblume; — de Savooikool bij HOLL Herrenkraut, alsook het Basilicum (*Ocimum basilicum* L.) uit Indië.

Het lieve Guichelheil (*Anagallis arvensis* L.) heet te Asper (*Volk en Taal*, I, 90) « Lieven-Heerkes-blommekens » en « Lieven-Heerkes-kruid ».

2° De volgende planten schenken den Heer voedsel :

Een soort van Appel, bij BOCK Herrgottsapfel, Heeregodsappel;

De Stekelbes, bij CORDUS, Herrgottsbeere, Heeregodsbes;

De Klaver (*Trifolium pratense* L.) in Zwaben Herrgottsbrod, Heeregodsbrood; te S. Gall-bij-Sargans Herrgottafleisch, Heeregodsvleesch;

De Klaverzuring (*Oxalis acetosella* L.), die men te Bern Herrgottensüppli, Heeregodssoepeken heet;

Ptychotis coptica DE CAND, eene Schermbloemige, vroeger wel Herrenkümmel genoemd;

De Heerenzwammen, namelijk : *Agaricus caesareus*, L., *A. campestris* L., *Boletus edulis* BULL.

3° Zijn *lichaamsdeelen* vindt men bij :

Het Aardragende Raponsje (*Phyteuma spicat* L.), een gemeene woudplant, bij NEMNICH Unser lieben Herrgotts Bärtchen, Onze lieven-Heere-baardje. — Heeten nog Heeren- of Godenbaard : de gewone Kruisbloem (*Polygala vulgaris* L.), bij MAALER Hergottsbärtle; — rond Worms en Spier, het Sorbenkruid (*Sanguisorba officinalis* L.) Hergottsbärtlein. De bloemenaren der eerste en der laatste plant gelijken op een baardje; een bloemblaadje der Kruisbloem heeft baardvormende slipjes. De Franschen hebben « Barbe à Dieu » = Haag-Klimkoorde (*Clematis vitalba*), naar de baardvormende vruchtkuifjes; — « Barbe de Dieu » = de *Andropogon*, een soort van Baardgras (BAILLON).

De rozeroode Basterdwederik (*Epilobium roseum* L.), rond Ulm Heeregodshaar, Herrgottshaar.

De Gerwe (*Achillæa millefolium* L.) en twee Orchissoorten (*Orchis conopsea* L. en *O. maculata* L.), die men Godshand noemt : de eerste in Oostenrijk Gotteshand, de tweede te Lauban Herrgotts Händgen, de derde in Noord-Duitschland Gotteshand.

De gewone Muurpeper (*Sedum acre* L.), in Lechrain Unsers Herrn Näglein, Onze-Lieven-Heer nageltjes, denkelijk om den

vorm der gele bloemblaadjes; — de St Jacobsstaf (*Senecio Jacobæa* L.), om dezelfde reden (vorm der gele lintbloempjes) Herrgotts-nagel, te Kerpen (Eifel) geheeten. — Naar de nagelvormige zaaddoosjes krijgt het Herdersbeursje (*Capsella bursa-pastoris* L.), in West-Vl. (De Bo) den naam van « Onze-Lieven-Heere-nageltjes ». De schoone Akker-Bolderik (*Agrostemma githago* L.), in West-Vl. Godsooge (Samyn.)

De gewone Standelkruiden (*Orchus latifolia* L. en *O. maculata* L.), te Sottegem, Onze-lieven-Heere-teentjes, naar de teenvormige spoortjes.

Zijn *bloed* is het Hertshooi (*Hypericum perforatum* L.), te Kerpen (Eifel) Hergottsblut, Heeregodsbloed; zijn *vleesch en bloed* de gemeenste Standelkruiden (*Orchis latifolia* en O. *maculata*), bij Sargans (St Gall) Herrgottsfleisch und Blut.

Godstraantje, Gottesträndchen, heet men te Uelmen (Eifel) de witbloemige breedbladerige Standelkruidsoort (*Orchis latifolia albiflora*). In ons land heet men drie bloemen Lieven-Heere-traantjes: 1° De oostersche Duizendknoop (*Polygonum orientale* L.), naar de bloedroode bloempjes, die op bloedige traantjes gelijken (West-Vl.) — 2° Hoe-langer-hoe-liever (*Saxifraga umbrosa* L.), naar de bloedvlekjes der bloembladen (West-Vl.); 3° De Orchissoorten der weiden (*Orchis latifolia* L. en *Orchis maculata* L.), welke soms ook gevlekte kronen hebben (Oordegem).

4° Het plantenrijk schenkt ook Gode *huisraad :*

Zijn *keteltje* is de Akkerwinde (*Convolvulus arvensis* L.) Hergott Kebelchen in Zevenbergen, waarlijk een allerliefst kroonketeltje ;

Zijn *lepel,* de Vroegeling (*Draba verna* L.), naar de kleine spatelvormige hauwtjes, in Silezië Unsers Herrn Gottes Löffel geheeten : Heere-Godslepel; — bij Schkuhr is het de Zonnedauw (*Drosera rotundifolia* L.), Herrn Löffelkraut, naar de lepelblaadjes.

Zijn *bedstroo,* het gele Walstroo (*Galium verum* L.), te Kerpen (Eifel) Herrgottsbettstroh, Heere-Godsbedstroo.

Zijn *licht,* de gemeene, wolbladige Toorts (*Verbascum thapsus* L.), in Rumanië « Luminarca dominului » geheeten (De Gubernatis, 117, I).

5° Planten strekken ook Gode tot *kleeding en sieraad :*

Zijn *hoed* is de Akelei (*Aquilegia vulgaris* L.), bij Montanus Gotteshut, Godshoed, naar de bloemspoortjes ;

Zijn *manteltje,* de gewone Vrouwenmantel (*Alchemilla vulgaris* L.), in den Eifel Herrgottsmäntelein, in het Erzgebergte Herrgotsmäntelchen, Heere-Godsmanteltje, naar de mantelvormige bladeren ;

Zijne *schoenen* worden gegeven door : 1° Het Woudkruid (*Anthyllis vulneraria* L.), bij Jessen Herrgottschühalein, naar de gele pantoffelvormige vlinderbloempjes ; — 2° Het Vrouweschoentje (*Cypripedium calceolus* L.), in St Gall en Bern Herrgottsschüali, in Zevenbergen Herrgottsschägeltschen, te Henneberg Herrgottsschuhli, naar den vorm van het bloemdek ; 3° De Berg-Keizerskroon (*Fritillaria montana* Hoppe), in Zevenbergen, bij Gross-Alisch Herrgottschügelchen, naar den vorm der bloem ; 4° De Rolklaver (*Lotus corniculatus* L.), rond Augsburg, te Sargans (St Gall), in den Eifel (Daun, Dreis, Kerpen en Uelmen), Heeregodsschoentje geheeten, om dezelfde reden als het verwante Wondkruid ; 5° De gemeene Standelkruiden (*Orchis latifolia* en *O. maculata* L.), Herrgottsschuh in den Eifel bij Dreis, naar de schoenvormige spoortjes.

Zijn *hemdje,* de witte Hagewinde, in Antwerpen, volgens Schuermans (*Bijvoegsel*), « Ons-Heeren-Hemdekens » geheeten.

Zijn *kousen en schoenen*, de gemeene Rolklaver (*Lotus corniculatus* L.), hooger reeds genoemd, en de buksbladige Kruisbloem (*Polygala chamaebuxus* L.), een der schoonste soorten van het geslacht, een Alpenbloem, beiden te Sargans (Zwitserland) aldus genoemd : Herr Gotts Strömp und Schuhe.

Zijne *kroon,* de gewone Vijverbies (*Scirpus lacustris* L.), met wier stengels men kronen vlechten kan, bij Jessen Unsers Herrn Kron, Ons-Heeren-Kroon.

Zijne *ster,* de veelhoekige Salomonszegel (*Convallaria polygonatum* L.), bij Toxites Stern des Herrn, Ster des Heeren ; de oorzaak des naams schijnt ons niet klaar.

6° Hier volgen nog eenige namen van planten, welke met God in verband staan :

Het Heeregodsblad, bij Toxites Herrgottsblatt, is de giftige Gouwe (*Chelidonium majus* L.), naar hare krachten denkelijk aldus genoemd.

Godsheil, Gottheil, bij Tabernæmontanus = de gemeene Bruinelle (*Brunella vulgaris* L.), naar hare heelkracht.

Godswondenkruid, Unsern Herrgotts Wundenkraut, in Oost-Pruisen : het Hertshooi (*Hypericum perforatum* L.), een wondheelend kruid.

In West-Vl. heet men de plant : « Godewaar, Godeware. » Wij denken niet met De Bo en Samijn, dat de naam tot dien van den H. Goewaard, Godehardus, patroon van Arneke bij Cassel moet gebracht worden ; in het woord ligt veeleer de stam waren=beschermen ; deze mythische plant bezat vele krachten : zij verjoeg den duivel, waarom zij nog « Jaagt den duivel » geheeten wordt.

« Godsgenade, » « Godsgratie », « Godshulp » of « Godsgaaf » zijn namen van verschillende planten : 1° Het gewone Genadekruid (*Gratiola officinalis* L.), in de middeleeuwen « Gratia Dei » naar de geneeskundige krachten ; — 2° Het Robrechtskruid (*Geranium Robertianum* L.) ; Van Ravelingen (Dodoens, 82) schrijft over deze gemeene hageplant : « Al is 't sake dat alle de soorten van Oyevaers-beck met soo vele krachten van Godt begaefd zyn, datse daarom den naem *Gods ghenade* bij de Hooghduitschen voeren ; nochtans soo wordt van alle de Medicijnen van dese tijden meest ghepresen (besonder in de wonden) dese soorte die wij Robrechts-kruyd noemen. » — 3° Het gewoon Zonnekruid (*Helianthemum Chamaecistus* L.), bij Dodoens (bl. 296) ; — 4° De sikkelvormige Doorwas (*Bupleurum falcatum* L.), en de biesbladige Doorwas (*B. junceum* L.), twee schermbloemigen (Dodoens) ; 5° Het gemeen Glidkruid (*Scutellaria galericulata* L.), bij Dodoens ; 6° De gewone Gouwe (*Chelidonium majus* L.), z. hooger ; — 7° De Engbloem (*Vincetoxicum officinale* Mönch), bij Jessen ; 8° Eindelijk de Malrove (*Marrubium vulgare* L.), insgelijks bij Jessen.

Deze laatste plant wordt toch meer « Godvergetene » genoemd, als zijnde een door God gevloekt kruid. De legende, welke achter dien naam schuilt, ontmoetten wij nergens. — De zwarte Andoorn (*Ballota nigra* L.), een stinkend kruid, en de Duivelsbeet (*Succisa vulgaris* Mönch), kregen insgelijks dien naam. — Gottesvergessensbeere, heet bij Jessen de Alpische Aalbes (*Ribes alpinum* L.)

7° Vooraleer tot de talrijker Christusplanten over te gaan, willen wij hier een drietal *legenden* aanhalen :

Een man sloeg het warme ijzer op het aanbeeld en de gensters sprongen tot in de oogen van God, welke hem vervloekte, hem in beer vervormde en hem toeliet op al de boomen te klaferen, uitgenomen op den Beuk. Deze mensch-beer wilde toen den Beuk uitroeien :

Ous bos esta, et ous seras,
En tout arbre puyeras,
Sous qu'en hau nou pouderas.
Arringa lou que harey. (1)

De Kruiswortel of de Madelgeer *(Gentiana cruciata* L.), heeft eenen wortel, « die in de lenghde in drij oft vier deelen ghespleten is oft gegaet. » Van daar de naam Kruiswortel en de Latijnsche « Cruciata », alhoewel sommigen beweren, dat deze laatste naam van de « kruiswijs geplaatste » bladeren komt. Het volk legt uit dat deze kruisspleet ontstond, omdat God, bij middel van eene vierkantige speer de plant doorstak : (2) daarom heet Bock de plant Sperenstich, Sperensteek.

De gewone Bies heeft altijd het topje van den stengel dor en bruin, terwijl de rest frisch groen blijft. Dit trof het volk, dat zegt (3) dat de verdroogde punt ontstond, omdat God met de Bies de oogen van den Hazelworm (*Auguis fragilis* L.), in Duitschland Blindschleiche, doorstak (4)

('t Vervolgt).

Is. Teirlinck
(Uit mijn *Planten-kultus.*)

Bijgeloof in de Antwerpsche Kempen.

Tooverij.

Men gelooft dat er kinderen zijn die een levend dier : eenen *vogel* of eene *muis* kunnen maken. Zij weten echter zelf niet dat ze die macht hebben, totdat zij het door de eene of de andere toevallige omstandigheid ondervinden. Eene vrouw beweerde dat hare zuster, toen deze nog een kind was, eens een vogeltje heeft gemaakt, enkel met eenen aardkluit in de hoogte te werpen. De aarde veranderde in een vogeltje, dat wegvloog en spoedig uit het gezicht verdween. Een man vertelde mij dat hij, nog een kind zijnde, een zijner speelmakkers eens *eene muis zonder steert* heeft

(1) Rolland, Faune populaire de la France ; de Gub. II, 217.
(2) Perger, 170.
(3) Andere legenden bestaan hierover. Z. mijn *Folklore flamand*, Rosez, 1859.
(4) Het dier is echter niet blind, doch de oogen zijn klein.

zien maken. Zonder te weten wat hij deed, nam de knaap eenen aardkluit en rolde dien vóór zich uit, doch in plaats van een klotje aarde, zag men eene muis zonder steert over den weg loopen. Van verschillende personen heb ik dit zonderling bijgeloof vernomen. Zij beweerden dat de kinderen, met die wonderbare macht bedeeld, kinderen zijn, bij wier doopsel men de eene of de andere ceremonie vergeten heeft, en dat zij maar eens in hun leven dit wonder kunnen verrichten.

Heksen.

Eene heks kan niet sterven, zoolang zij hare macht aan iemand niet heeft overgegeven. Over vele jaren lag er te St-Antonius eene heks op sterven die den geest niet geven kon, omdat heure dochter weigerde hare toovermacht over te nemen. Uren en uren reeds worstelde zij met de dood, toen de heks den hond bemerkte en tot hare dochter zeide : « Als gij het niet wilt, zal ik het aan den hond geven. » Nauwelijks had zij deze woorden gesproken, of de hond begon verveerlijk te huilen en te janken, en de tooverheks blies den laatsten adem uit.

Om eene wrat te verdrijven.

Men wrijft eenige malen over de wrat met eene erwt, die men daarna de hennen voorwerpt. De wrat zal verdwijnen en — 't aardigste van al — de hen, die de erwt opgepikt heeft, krijgt eene wrat op den bek.

Middelen tegen de Roos.

Om van de roos bevrijd te blijven, moet men standvastig eenen citroen in den zak dragen, totdat hij heel en gansch verteerd en vergaan is. Het is echter noodig dat men den citroen ten geschenke krijge van iemand die niet tot de familie behoort, en men mag hem niet vragen of ook niet betalen.

Om de roos af te nemen, is er, naar 't volk gelooft, geen krachtiger middel dan een mol. In de maand Mei vangt ge er eenen — sommigen beweren dat het een wijfje zijn moet — en laat hem in uwe hand sterven of zijn bloed in uwe hand « trekken » (men meent dat de poriën van de huid het mollebloed opslorpen). Heeft iemand de roos, dan hebt ge er enkel die hand op te leggen om de ziekte

weg te nemen. Hier woont een man die beweert door dit middel zeer vele menschen van de roos genezen te hebben.

Om het doorliggen van eenen zieke te beletten.

Om te beletten dat eenen zieke doorgelegen gerake, is men gewoon eenen pot of eene teil water onder het bed te zetten. Dit gebruik schijnt hier in de Kempen algemeen in zwang te zijn. Een geneesheer vertelde mij dat hij eens onder het bed van eenen zieke eene groote kom water vond staan en, toen hij de huisgenooten vroeg waarvoor dit diende, scheen men verwonderd over zulke vraag en antwoordde men hem : « Maar, Mijnheer, dat is opdat de zieke niet zou doorliggen ! »

(*Sint-Antonius.*) Jozef Cornelissen

Beknopte geschiedenis van « Pijpelheide ». (1)

Pijpelheide, — gehucht en parochie onder Boisschot, — ligt nevens den provinciesteenweg van Lier naar Aarschot.

Tot over weinige jaren bestonden er nog vele overblijfsels van de kundige versterkingswerken van een Spaansch kamp, door het volk ten onrechte de « Fransche linie » genaamd. In het jaar 1572, was ons land in volle gisting door de opkomst van het Protestantismus. De hertog van Alva, die de graven van Egmont en Hoorn deed onthalzen, was sedert eenige jaren in België aangekomen, om de nieuwe leer gewapenderhand uit te roeien. Willem de Zwijger, de stichter van het koninklijk huis van Holland, werd als hoofdman der ketters aanzien, en het was niet zonder reden dat hij bij tijds de vlucht genomen had. In voornoemd jaar kwam Willem met een Duitsch leger van 24.000 man sterk, langs Limburg naar Brabant afgezakt, en de hertog van Alva zond Spaansche troepen om den doortocht te versperren. De Spanjaarden sloegen hunne tenten op tusschen Baal en Boisschot, bijzonderlijk ter plaatse waar nu de parochie Pijpel-

(1) Het « historische » dezer verhandeling heb ik voor het grootste gedeelte geput uit een klein boekje, voor titel dragende : « Lied en Historische beschrijving van Boisschot, door 'nen Boisschotschen sinjoor ».

heide bestaat. Het kamp steunde oostzijds op de Baalbergen en de moerassen van Baal (Brabant), westzijds op de Groote Neeth. Het had eene uitgestrektheid van ongeveer 4.000 meters (4 kilm); het bestond uit bastions en courtinnes, voorzien van diepe grachten met water, van omtrent 13 met. breedte; zeer regelmatig was het gemaakt, van aardewerk met heirusschen opgezet. De heiplanten welke in de 16e eeuw op die zoden groeiden, waren nog niet verteerd, als men in 1836 de doorsneê maakte voor het leggen van den steenweg van Lier op Aarschot. Alsdan werden er nog heirusschen, met hunne planten er op, geheel en ongeschonden uitgenomen.

DeFransche protestanten, met den beroemden Colligny aan hun hoofd, hadden beloofd Willem te komen helpen, maar ondertusschen werd de protestantsche partij in Frankrijk vermoord, in den nacht van St-Bartholomeus.

Willem de Zwijger, die zijn kasteel in Diest had, waarvan de overblijfsels nog bestaan, door deze tijding ontmoedigd, en geene kans ziende om het Spaansche kamp te overmeesteren, trok onverrichterzake terug. Het Spaansche kamp werd na een vierjarig bestaan opgebroken en zijne legerbenden naar andere richtingen verspreid.

Iedereen weet dat de oorlogvoerende legers altijd eenen hoop zwervers achter zich slepen, die de soldaten op hunne tochten volgen. De inwoners van Pijpelheide zijn meest allen overblijfsels van die zwervende bevolking. Dit samenraapsel, waar alle volkeren van Europa vertegenwoordigd waren, bleef daar nestelen als de oorlog gedaan was, maakte onderaardsche schuilplaatsen in de militaire bolwerken en leefde daar in die *pijpen*, als vossen en konijnen. Van daar ook, dat de naam van « Pijpelheide » voortgekomen is. Anderen woonden in eene soort van hutten, die uit heirusschen samengesteld waren en een eigenaardig voorkomen hadden. Verscheidene daarvan bestonden nog in 1870.

De bevolking leefde van het visschen, jagen en bedelen. Zij exploiteerden de talrijke processiën bedevaarders, die van Antwerpen en uit geheel het land naar Scherpenheuvel gaan, en zaten of liepen op den doortocht dezer processiën met halfnaakte kleine kinderen langs den weg, om het medelijden der bedevaartgangers op te wekken. In den winter doorliepen zij met den

bedelzak, de geheele Kempen, en gingen Nieuwjaars- en Drijkoningenliederen zingen; alles deden zij, behalve werken. Als bijzonderheid zij gemeld, dat zij meest allen de gaaf van zingen bezaten en die tot op heden nog bezitten. Wanneer de landlooperij hun geene middelen van bestaan genoeg verschafte of wanneer het tijden waren van overheersching of van oorlog, dan was deze bevolking soms zeer gevaarlijk.

In 1793, en zelfs in de eerste jaren dezer eeuw, vormden zich aldaar gansche benden van binders en brandstichters, die allerlei diefstallen met inbraak pleegden. Zij namen afgelegene huizen en hoeven in, boeiden de inwoners en legden deze met hunne voeten bij het vuur, om hen alzoo te dwingen, al wat zij kostbaars in hunne huizen bezaten, bekend te maken. Zij waren de schrik van de geheele omstreek, en wederstonden dikwijls aan de gendarmen en veldwachters. Zoo gebeurde het eens, dat de veldwachter van Heist-op-den-Berg met de gendarmen, den hoofdman der bende met nog verscheidene andere bandieten, ter plaatse heeft moeten doodschieten, om aan de talrijke bende te kunnen wederstaan. De straat, waar dit heeft plaats gehad, heet heden nog de *Negenbinderstraat*.

Het volk verhaalt nog de volgende eigenaardige bijzonderheid over den hoofdman der bende.

Te dien tijde gingen de boeren nog al veel naar de merkt van Diest om eene veers of eene koei te koopen. De weg werd te voet afgelegd, want er bestonden nog geene ijzerenwegen. Daarbij, men moest van in den nacht van huis gaan en de weg liep door dichte donkere bosschen, onveilig gemaakt door roovers en bandieten. 't Was dus eene gevaarvolle reis, vooral als men geld op zak had, want men hoorde meermaals dat er lieden uitgeschud of mishandeld werden.

Maar wat deed men?

Men wist dat de kapitein der Pijpelheidsche bende een zwak had. Hij was behebt met eigenliefde en roemzucht; hij wilde *gekend zijn*, zegde het volk, en dan was hij edelmoedig ook, tot het overdrevene toe. Eenige dagen vóórdat men op reis ging, klopte men bij hem aan, liet hem weten dat men naar Diest zocht te gaan om eene koe, maar dat men bang was van « *aangedaan* » te worden. Daarop stopte men hem wat drinkgeld in de hand.

Heb geene vrees, zegde de kapitein dan, ziehier een briefken. Ook gaf hij soms enkel het wachtwoord, en dan kon men overal vrij en vrank door de bosschen gaan, zonder gehinderd te worden. Zoo men bij geval aangesproken werd, dan had men maar het briefken te toonen of het woord te zeggen, en de roovers trokken terug. Soms ook gaf hij eenen zijner bandieten als vrijgeleide mede, die u bracht tot op de plaats waar men geen gevaar meer te duchten had.

Nu is de bevolking rustig, zedig en werkzaam geworden, dank aan de kristene beschaving, en men hoort er van geen roovers of binders meer spreken. De eerste stap daartoe was de stichting der kerk De edele familie della Faille, die sedert meer dan tweehonderd jaren in 't bezit is van het hof Ter-Laeken, te Boisschot, deed op eigen kosten eene kapel bouwen, die later door de gemeente overgenomen werd. Deze kapel was weldra te klein en, om in die behoefte te voorzien, heeft men op dezelfde plaats eene schoone en groote kerk opgetrokken.

Frans Zand.

De Keersen in het Volksgeloof en Volksgebruik (1)

(Vervolg.)

— Als men beeweg gaat voor eenen zieke, ontsteekt men keersen op den autaar van den heilige, terwijl men gebeden leest.

Zoo de vlam der keersen rechtop brandt, dan zal de zieke ge nezen ; maar flikkert ze, dan is dit een slecht voorteeken. (Henegouw.)

— Als met Lichtmis de zon in de kerk op de keersen schijnt, dan is 't nog zes weken winter. (Taintegnies, Henegouw.)

— Waneer tijdens de huwelijksmis de keersen onregelmatig branden, dan zal de echteling die aan den kant zit waar de keersen het meest verteerd zijn, eerst sterven. (Blankenberge.)

Alfried Harou.

(1) *Z. Ons Volksleven*, VI, bl. 1, 21, 81, 123.

Bijgeloof te Maastricht.

1. Breekt men iets op eenen Maandag of op den 1n Januari, men zal geheel de week of gansch het jaar door iets breken.

2. 's Zaterdags iets breken is een voorteeken van geluk.

3. Waneer men zijnen elleboog stoot, zal men nieuws vernemen.

4. Waneer men in den maneschijn zich in zijne schaduwe bevindt, dan is dit een teeken dat men weldra zal sterven.

5. Waneer men bij 't opstaan met den linkervoet uit het bed stapt, is dit een teeken dat men heel den dag van kwade luim zal zijn. (1)

6. Men mag nooit driemaal hetzelfde woord tot eene tooverheks zeggen.

7. Men beweert dat, waneer een Jood sterft, men zijne doodskist aan de vier hoeken van iedere kamer moet toonen. Dat is niet waar, maar 't is een geloof, dat zeer onder 't volk verspreid is.

8. Waneer eene ingelijste print van den muur losraakt en op den grond valt, zal er iemand van 't gezin sterven.

9. Als iemand den hik heeft, zegt men dat hij nog groeit. (2)

10. Eene raaf die voor u vliegt van links naar rechts, voorspelt ongeluk.

11. Waneer men in den trein zit en schapen ziet, dan zal men op zijne bestemmingsplaats goed ontvangen worden.

12. Ziet men integendeel verkens, dan zal men niet welkom zijn.

13. Als men 's Maandags een beeldeken of printje krijgt of een ander voorwerp, waar schapen op afgebeeld staan, dan is dit een voorteeken van geluk.

14. Die het eerst van eenen klont boter begint, zal eerst binnen vijf jaar trouwen.

15. Waneer in ééne plaats drie lampen branden, dan zal een der aanwezigen weldra trouwen.

16. Als een meisje niet behoorlijk eenen boterham snijdt, dan zegt men dat dit een teeken is, dat zij nog niet in staat is om te trouwen.

---

(1) Als iemand in slechte luim is, zegt men hier dat hij verkeerd opgestaan is. (J C.)

(2) Ook in de Kempen (J. C.)

17. Op St. Niklaas zendt men een *gekleeden haring* aan de jongedochters die in St. Anna's schapraai zitten. Dat is eene groote beleediging.

18. Als de jongedochters hunnen toekomende willen zien, nemen zij bij 't slapen gaan, hunne kousebanden, vouwen ze in drieën, werpen ze over 't hoofd en lezen driemaal Onze Vader, Wees gegroet en Glorie, en zij zien hem in hunnen droom.

19. De jongedochter die in haren droom haren toekomende wil zien, zegt het volgende gebed op : « O ! sterreschijn, gij schijnt zoo schoon, gij schijnt in 't verre Westen ! Laat van nacht in mijnen slaap den man die voor mij geboren is, vóór mij staan, zoo gekleed en gereed als hij dagelijks is gekleed. Vijfmaal Onze Vader, Wees gegroet en Glorie. Alfried Harou.

Sagen.

5. (204.) De Addernest.

Op de grens van Langdorp, nabij Wolfsdonk, stond eene oude hoeve, met eene hofgracht omringd. In de kamer van dat huis verbleef eene adder onder de horlogiekas, zonder dat de bewoners dit wisten.

De vrouw had een zoontje dat doorgaans een gedeelte van den namiddag sliep, zooals kinderen wel meer gewoon zijn. De ouders zagen er niet veel naar om, want, terwijl zij in 't veld waren, bleef het knaapje zonder bewaking in de hoeve achter. Eer zij naar hun werk gingen, zette de moeder voor haar kind, dat reeds aleen eten kon, eene kom melkpap gereed. Als het wakker werd, begon het van de pap te eten en de adder, die onder de horlogiekas woonde, wachtte telkens dien oogenblik af om hare schuilplaats te verlaten en aan de melk te komen slabben. Het kind was niet bevreesd van het dier, en dit kwam hieruit voort dat zijn vader dikwijls palingen ving en medebracht. Het had meermaals met die palingen gespeeld en zich met hunne kronkelingen vermaakt. Het aanzag de adder ook voor eenen paling en deze wachtte zich wel het kind eenig kwaad te doen.

Dat duurde zoo reeds geruimen tijd. Op zekeren dag was de slang

weer met het kind aan 't eten en de knaap bemerkende dat de adder niets at dan het dun en de brokken liet liggen, zeide, met zijnen lepel slaande : « Brokken ook eten, leelijke beest! » De moeder die achter het huis eenig werk verrichtte, hoorde dat en trad binnen, meenende dat de kat het melk van haar kind uitslabde. Hoe groot was echter heure ontsteltenis, toen zij de adder door de kamer zag slingeren en onder de horlogiekas verdwijnen! In allerhaast roept zij heuren man en de geburen, en men vindt de slang met drij jongen in heuren nest liggen. De adder zich ontdekt ziende, vluchtte den huize uit, hare jongen achterlatende, en ging zich in eene houtmijt verbergen, die men in brand stak om het ondier in de vlammen te doen omkomen De adder gelukte er nochtans in uit de brandende mijt te ontsnappen en in 't water der hofgracht te springen, waar zij in eene klem gevangen en gedood werd.

Het huis, waar dit feit is voorgevallen, is tegenwoordig nog onder den naam van « Den Addernest » bekend.

(*Langdorp, Wolfsdonk.*) Naar de opgaaf van L. v. d. B.

6. (205.) Van eenen Man die de adders kon betooveren.

Over vele jaren lag er tusschen Heimolen en St. Antonius eene aanzienlijke strook grond, bedekt met heide en struikgewas, waar het wemelde van de adders. Thans is het kreupelhout er grootendeels uitgeroeid en de heide in mastbosschen en akkerland veranderd, zoodat men er geen van die gevaarlijke dieren meer aantreft.

In dien tijd verscheen er nu en dan in die streek een man, die de adders kon betooveren. Niemand wist waar hij vandaan kwam, noch waar hij henen ging. Hij blies op een zilveren fluitje, en op dat gefluit zag men de slangen van alle zijden al sissende en schuifelende naar hem toekruipen, terwijl zij gedurig de tong uitstaken. Zij deden hem niet het minste kwaad. Waneer hij een groot deel adders rond zich verzameld had, sneed hij hun de tongen uit, die hij zorgvuldig wegstak, en vertrok om eenige jaren later weder te keeren. Niemand heeft ooit recht geweten, wat de man met die tongen deed, maar men gelooft dat hij ze aan de apothekers verkocht, die er een geneesmiddel uit bereidden.

(*St. Antonius.*) JOZEF CORNELISSEN.

7. (206.) Het Kruisbeeld in de St. Martenskerk te Maastricht.

In de St. Martenskerk te Maastricht is een mirakuleus kruis, waarover de volgende legende :

Een vader had verscheidene kinderen voor wie hij, na eene reis, verschillende geschenken had medegebracht. Na zijne geschenken uitgedeeld te hebben, zag hij dat er voor een hunner geen meer was. In zijne zakken tastende, vond hij evenwel nog eene noot, die hij aan den kleine gaf welke niets gekregen had. Het kind plantte de noot en na verloop van eenigen tijd schoot er een schoone notelaar uit den grond. Toen de boom groot was, brak hij in twee en in den tronk vond men een prachtig kruis. Het is dit kruis, hetwelk men in de kerk te Maastricht ziet. Alfried HAROU.

Volksgebeden. (1)

1. Gebed voor eene besmettelijke ziekte.

« O Heere Jezus-Kristus, wij nemen onzen toevlucht tot u, heilige God, heb medelijden met het menschelijk geslacht, verlos ons van onze zonden en zwakheden door uw heilig goddelijk bloed, nu en in de eeuwigheid en in der eeuwigheid. (sic.) Amen. »

(Wie dit gebed negen dagen leest, is bevrijd van de plaag.)

2. Gebed voor de « Vallende Ziekte. »

« O God, laat door de voorspraak van den H. Cornelius dees schepsel genezen van zijne kwaal. »

(Men moet het wezen zegenen met een stuk geld en er drijmaal een kruis over maken ; dit stuk geld moet men offeren in de kerk, die ons in het gedacht komt.)

3. Gebed voor de Wormen.

« Alzoo waarachtig moeten al deze wormen sterven en bederven, alzoo waarachtig als Onze Lieve Heer Jezus-Kristus op den Goeden Vrijdag van het Kruis is gedaan en geleverd in den schoot van Maria, onze Moeder Gods. »

(1) Z. *Ons Volksleven*, I, 8; II, 79; III, 50, 61, 106 ; IV, 144; VI, 57.

(Drij « Weesgegroeten », de twaalf artikelen des geloofs en Sint-Jans Evangelie.)

4. Gebed voor het Vlas.

« O God, laat door de voorspraak van den H. Marcus deze plek vlas goed opgroeien. »

5. Gebed voor de pijn in de keel.

« Het is de*n* worm, dien hij (zij) heeft in zijne (hare) keel, schiet niet te hoog of niet te laag, gelijk Maria met haren maagdom deed. *Wees gegroet.* »

(Dit gebed wordt drijmaal gelezen, terwijl degene, die het opzegt, den rechterduim op de plaats houdt waar de lijder de pijn gevoelt.)

(*Tisselt.*) J. F. Vincx.

6. Als men voorbij een L. Vrouwebeeldje gaat.

O Maria, die daar staat,
Gij zijt goed, en ik ben kwaad,
Wilt gij op mij denken,
'Nen « Wees gegroet » zal ik u schenken :
Wees gegroet....

7. Als men eenen razenden hond tegen komt.

O. L. Vrouwken ging over 't land,
Zij had noch stok noch staf in de hand,
Ze had het Evangelie in haren mond,
Daar keerde ze meê den kwaden hond.
De kwade*n* hond zal stille staan.
O. L. Vrouwke zal met mij gaan. (1)

(*Bonheiden.*) R. V. Vlietsens.

8. Gebeden vòòr het slapen gaan.

a/ O Heer! ik lig in mijn bed, alsof ik in mijn graf lag : zoo luttel weet ik of ik morgen nog zal opstaan; — o Heer! ik leg al mijne zonden in uwe heilige gebenedijde wonden! — o Eerweerdig Kruis! o eerweerdige boom! verleent mij eenen zaligen nacht en eenen christelijken droom.

b/ Ik stel uw kruis, o Jezus, in mijn hert; Maria, mijne lieve Moeder aan mijn hoofdeinde; mijnen Engelbewaarder aan mijn voeteneinde; aan mijne rechterzijde mijnen patroon; aan mijne slinke mijne patronesse; boven mij geheel het hemelrijk; onder mij de strijdende Kerk, en ik beveel mijne ziel in de handen van Gods lieve heiligen. J. Cl.

---

(1) Eene variante van dit gebed staat in *Ons Volksleven*, I, bl. 8.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

VI.

GEBRUIKEN EN VERMAKEN VAN VERSCHILLENDEN AARD.

I. Wilde en woeste gebruiken uit vroegeren tijd.

Niemand moet het verbazen, dat in de vroegere eeuwen de menschen zich met gebruiken en spelletjes bezighielden, die ons ijselijk woest en wild voorkomen : het menschdom was toen nog zoo beschaafd en bedaard niet als 't nu is.

A. Het Bekkesnijden.

Het bekkesnijden, buiten twijfel uit de Germaansche wouden afkomstig, was eene kunst die hare wetten en regelen had; het geschiedde met een mes zonder punt en op juiste voorwaarden, waarom het dan ook zelden erger gevolgen had dan eene snede over de wang. Het was eenmaal bij onze dorpelingen zòò in aanzien, dat de boerinnetjes toen een vrijer, die geen schram of lidteekens in zijne tronie kon laten zien, zegt L. Smidts, evenmin wilden hebben als tegenwoordig de steedsche juffers een, die geen vieze snor of ruige sik draagt ; en een boerejongen, die met verscheidene van die teekens pronkte, was er even fier op als een generaal op zijne kruisen en lintjes. De knapste bekkesnijder van een dorp had den rang van voorvechter of haneveer en nam bij feestelijkheden de eereplaats in. Hij droeg het mes op den hoed en stak er eene veder uit den staart van eenen haan bij ; een ander mes hing hij boven de deur der herberg of aan eenen balk in het midden der gelagkamer, als eene uitdaging aan elk die het tegen hem wilde opnemen. Het was de roem van een dorp een voorvechter te hebben, wien niemand aandurfde. De bekkesnijders verschenen tot in 't midden der vorige eeuw door schier het geheele land op alle boerekermissen en bruiloften : in den Franschen tijd maakte er de politie hier, zoo goed als een einde aan. Op sommige dorpen der Meierij

heeft dit afschuwelijk gebruik nog wel eens plaats, doch behoort in Kempenland thans tot de zeldzaamheden.

Vóór 40 jaren geschiedde het bekkesnijden nog veelvuldig in Gelderland (1); de Gooiers bleven er het langst om berucht. Zij vochten, ook de boerinnen, in de laatste helft der vorige eeuw, druk met het mes. In de 17e eeuw was het onder de vrouwen der lagere klas nog vrij gewoon als zij twist kregen, elkander daarmede te dreigen. Zóó iets schijnt in onze streek tot de zeldzaamheden behoord te hebben. Een vrouwenvermaak zal het wel niet geweest zijn.

B. Het Dubbeltjesgevecht.

Bij een gevecht trachtte men elkander wel eens met scherpsnijdende dubbeltjes te verwonden, doch dit schijnt hier nimmer algemeen in zwang geweest te zijn, zooals in sommige oorden van ons land. Het bestond in 't begin dezer eeuw nog op de grensdorpen en in de aanpalende Belgische gemeenten.

C. Knuppelgevechten.

Met den stok of knuppel (hier « klippel » genoemd) vechten, was hier vroeger veel in gebruik en thans nog niet vergeten. Deze stok of knuppel was van taai of hard hout, vijf voet lang en aan 't ondereinde met een' knobbel voorzien.

D. Hoopvechten.

Hoopvechten, in de middeleeuwen een volksvermaak der steden, schijnt hier ook in de vorige eeuwen in zwang geweest te zijn. De mannen en jongens der eene buurt trokken op tegen die der andere, of die van een dorp tegen een ander en leverden elkander slag op eene bepaalde plaats of waar zij elkander ontmoetten. — Vechten met stokken en kluppels had helaas! tot dezen tijd, ook in deze landstreek, onder 't boerenvolk, bij ontstanen twist, met kermis, vastenavond. enz. nog gedurig plaats.

E. Het Ploegtrekken.

Lijfstraffelijke rechtsoefeningen geschiedden hier gelijk in

(1) De Aardbol, 3e deel, bl. 478.

andere oorden onzer provincie en kunnen elders voldoende gelezen worden. Een woord nochtans over het « ploegtrekken ».

Wanneer een gehuwde man van ontrouw was beschuldigd of verdacht, zijne vrouw mishandelde of zich onzedig of aanstootelijk met een ander vrouwspersoon vergrepen had, werd hij tot schande voor den ploeg gespannen. Men trachtte hem in den avond, soms ook wel overdag, onder een of ander voorwendsel buiten het huis te lokken, waarop hij werd vastgegrepen en door middel van een touw voor een gereedstaanden ploeg gespannen. Een der in groot getal saamgestroomden stuurde den ploeg, een paar hielpen trekken, terwijl de overigen een ooverdoovend geraas maakten door middel van zweepen, deksels van ketels, alsmede door getoet op uitgeholde stokken, toethoorens genaamd. Na alzoo een plekje grond, vóór of dicht bij de woning te hebben omgeploegd, werd de aldus geschandvlekte losgelaten en weer bij zijne vrouw gebracht en moest ten slotte, ten aanhoore van alle aanwezigen, beterschap beloven.

Werd eene vrouw als dusdanig beschuldigd, of verbrak eene jongedochter hare huwelijksbelofte, dan werden deze niet voor den ploeg gespannen, maar dan werd aan hare woning op bovengenoemde wijze een helsch leven gemaakt gedurende een geheelen avond en bovendien de woning wel ooit met beer bevuild.

Deze laatstgenoemde walgelijke gewoonte geschiedde somtijds ook bij weigering of achterhouding van het kwanselbier van den ondertrouw, naar een oud gebruik.

('t Vervolgt). P. N. Panken.

Boekbespreking.

Dit zijn Vlaamsche Wondersprookjes, het volk naverteld door Pol de Mont en Alfons de Cock. — Gent, A. Siffer; Deventer, Kluwer & C°, 1896. (Boekd. van 292-296 blz. 8°. Prijs : fr. 2.)

Met genoegen vestigen wij de aandacht onzer lezers op bovenge-

melde uitgave, die een van de beste Vlaamsche sprookjesboeken is, tot nu toe verschenen.

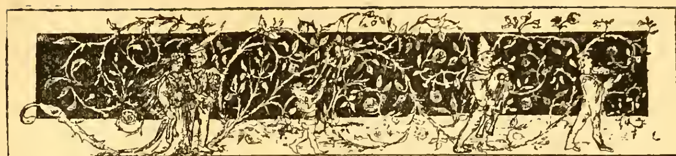
De 38 nummers die het werk bevat, zijn zeer wel gekozen, en veel er van mogen te recht tot de schoonste en eigenaardigste onzer Vlaamsche wondervertelsels gerekend worden. Zoo vermeld ik *De Man zonder ziel* (1), *Van Siegfried, den Koningszoon van Duitschland* (6), *Van den Jongen die aan den duivel verkocht was* (12), *Van den Koopman en zijne drie Dochters* (17), *Van Schaapsvel* (18), *Van Sloddeken-vuil* (19), *Van de Koningsdochter en den Bakkersknecht* (28), *Van het Meisje zonder handen* (31), *Van Jan Vettegraaf* (34), *Van den zingenden Vogel* (37), enz.

De schrijvers geven verscheidene sprookjes die in onze taal nog niet geboekt waren, en veel nieuwe lezingen van reeds gedrukte vertelsels. Daaronder treffen wij er aan, die merkelijk beter en vollediger verteld zijn dan de varianten die wij elders lazen.

Er komen een drietal nummers voor, waarin verschillende sprookjes versmolten zijn : Nr 7, getiteld *Van drie Gebroeders*, vormt elders 3 afzonderlijke vertelsels ; zoo ook zijn de Nrs 14 (*Van een forschen Kerel*) en 27 (*De Avonturen van Ferdinand*) klaarblijkend uit 2 verschillende sprookjes samengesteld. Nr 16 (*De Tooverlamp*) is waarschijnlijk niet oorspronkelijk, maar ontstaan uit het bekende *Aladdijn en de wonderbare Lamp* uit de Arabische nachtvertellingen ; terwijl de epizoden van de 3 broeders en hunne 3 toovervoorwerpen in Nr 7, insgelijks onrechtstreeks aan *Duizend en één Nacht* ontleend schijnen. Hoe dergelijke ontleende sprookjes in den volksmond gewijzigd, vervormd, en ja in nieuwe maarkens herschapen worden, blijkt uit gemeld nummer 16, dat een merkweerdig voorbeeld is van zulke vervorming.

Daar het sprookjesboek ook voor de schooljeugd bestemd is, zijn de verzamelaars verplicht geweest aan enkele vertelsels eenige lichte wijzigingen toe te brengen, die ten dienste van den folklorist in het bijvoegsel *Aanteekeningen* worden aangeduid. In dit bijvoegsel, hetwelk 4 blz. kleinen druk beslaat, worden ook nog verschillende nieuwe varianten opgegeven.

De bundel *Wondersprookjes* is niet alleen uitnemend geschikt om als prijsboek uitgedeeld te worden, maar verdient ook als leesboek eene eervolle plaats in den huiskring en de school. Schoone vertelsels immers kunnen veel bijdragen om den smaak des kinds te vormen, zijne verbeelding te ontwikkelen, zijn dichterlijk gevoel op te wekken. Jammer dat het sprookje, niettegenstaande zijne paedagogische weerde, hier te lande nog door zooveel opvoeders met smadelijke minachting, ja met onverholen vijandschap bejegend wordt. God betere het! Jozef Cornelissen.

Volksgebruiken in de Kempen.

Het « Overhalen » van Knechten en Meiden.

EEN gebruik dat hier teenemaal verdwenen is. Op St-Jansavond (23 Juni) verhuisden eertijds bij de boeren de knechten en meiden. De boer die eenen knecht of eene meid huurde, moest die met eene kar, opgesmukt met papieren rozen, linten en klatergoud, gaan *overhalen.* Hij moest dan ook de geburenmeisjes aanzeggen om mede te rijden en den knecht of de meid te halen. Onderwege werd er gezongen en gedronken in de herbergen die men voorbijreed. Des avonds ging men nog dikwijls naar het dorp of de naastbijgelegen herberg, waar er gesuikerd bier gedronken werd. Zeer dikwijls werd er ook een flikker afgelegd op de tonen eener harmonica, door den eenen of den anderen dorpsmuzikant bespeeld. (1) Het bier werd betaald door den boer en de meisjes die hadden helpen *overhalen,* gaven den suiker. Het hoeft niet gezegd, dat zulke feesten meermaals in echte braspartijen ontaardden.

Hieronder volgen een paar liederen met muziek, die door de meisjes gezongen werden. De *Rozelandsliederen* verschilden van streek tot streek, doch de zangwijze, slepend en traag, was overal dezelfde. De tekst bestaat uit verminkte fragmenten van het overoude Uitwijkelingslied *Naer Oostlant willen wi varen* en brokken van een oud minnelied. Het eerste gedeelte zong men langs de straat, als men den nieuwen knecht of de nieuwe meid ging halen. Het tweede, als men op de hoef aankwam waar zij woonden. Het derde, als men er mede afreed naar den nieuwen boer. Het vierde weer langs de straat, begeleid door het geschok der logge boerenkar, en het vijfde gedeelte als men ter hofstede kwam waar de knecht of de meid gingen wonen.
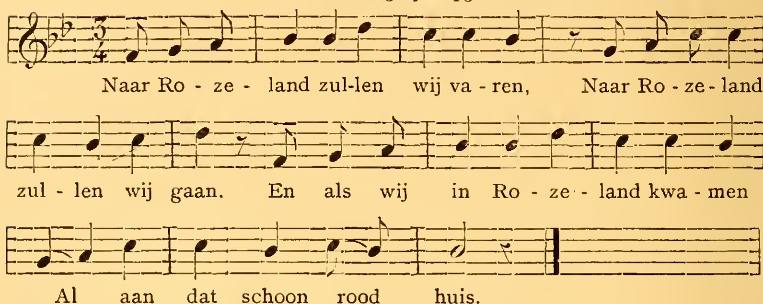
(1) In vroeger tijd zal dit wel eene viool geweest zijn.

ROZELANDSLIED.

(Uit de omstreken van Heist-op-den-Berg.)

Als men de meid of den knecht gaat halen.

Zangwijze opgenomen door A. van Horick.

Naar Rozeland zullen wij varen,
Naar Rozeland zullen wij gaan.
En als wij in Rozeland kwamen
Al aan dat schoon rood huis,
Daar werden wij binnen gelaten
Daar was er de dochter maar thuis,

Daar gaf zij ons te drinken;
Wij dronken den wijn uit schalen
Het bierken uit een glas.
Daar moesten wij al betalen,
Wat daar gedronken was.

Wanneer men op het boerenhof komt,
waar men de meid of den knecht gaat halen:

Waar is er de meid (knecht) hier binnen,
Kom buiten en laat ze (hem) eens zien,
Want 't is er om harentwille (zijnent-[wille)
Dat wij er gekomen zijn hier.
Adieu, dan knechten en meiden,
Wij nemen uwe gezellinne (uwen [gezel) mee.

Wij zullen ze (hem) nu voeren,
Al naar eene andere steê.
Bij uliê wil ze (hij) niet meer wonen,
Daar zijn er de wijven te kwaad,
Maar bij ons wil ze (hij) wel wonen,
Daar zijn ze beter van aard.

Wanneer men met de meid of den knecht wegrijdt:
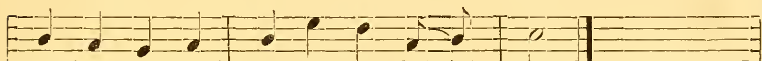
Adieu, meesters en vrouwen en [vriendekens al,
Nu moet ik u gaan verlaten
En kiezen eenen anderen stal.
Ik heb er 'nen stal gekozen,
Hij staat er mij zeer wel aan.

Nu krijgt er mijn meester andere [dienstboden
En is er mij geerne kwijt.
Nu wil ik hem niet meer dienen,
Al berste zijn herte van spijt.

Als men door de straten rijdt :

Ik heb er de groene ja straten,
Zoo dikwijls ten einde gegaan,
Waar ik er mijn liefste moest laten,
Dat hebben de kwâtongen gedaan.
Kwâtongen, kwâtongen, kwâ klap-
[pernijen,
Zij strooien van eenieder kwâ zaad.
Dat eenieder in zijn hofken ging
[wieden,
En zien wat vuil kruiden daar inne
[al staan.

*
* *

Schoon lief, als gij er gaat trouwen,
Schrijf mij er dan eenen brief,
Als dat ik op uw bruiloftken
Mag kiezen een ander schoon lief.

*
* *

Ik hoû er geen bruiloftsfeeste,
Ik hoû er geen bruiloftspel.

*
* *

Houdt gij er geen bruiloftsfeeste?
Houdt gij er geen bruiloftspel?

Schoon lief, ik zou breken van rouwe,
Hoe droevig ja dit wete gij zeer wel.
Beminde, hoelang is het geleden
Dat gij er mijn liefste nog waart?
Toen stond er het maantje zoo klare.
Maar het maantje dat heeft er zoo
[klare geschenen,
Het schijnt nu te treuren.
Het gansche jaar deuren,
En 't schijnt er van 't jare zoo niet
[meer.

*
* *

Nu blijf ik er in zoo'n zware verdriet
In zware verdriet en in groote ellende,
Maar in zware verdrieten en blijve
[ik niet,
Ik stierf er dan nog veel liever van
[verdriet;
Dan was ik er dood en werd ik be-
[graven.
Begraven onder de aarde al vijf
[voet diep.

Wanneer men op het boerenhof komt,
waar de meid of de knecht gaat wonen :

Willekom moeten wij wezen,
Willekom moeten wij zijn,
Of anders keeren wij weder
Van waar wij gekomen zijn.

ROZELANDSLIED.

(Uit de omstreken van Thielen.)

I.

Te Thielen (1) wil ik niet meer wonen,
Daar zijn er de meisjes te zwert,
Maar te Lichtaart (2) daar wil ik wel
[wonen,
Daar zijn ze wat witter gebleikt.

II.

Ik heb er de groene ja straten,
Zoo dikwijls ten einde gegaan,
Waar ik er mijn liefste moest laten,
Dat hebben de kwâtongen gedaan.

III.

Als men een jonkman tegenkomt:

Te Thielen wil ik niet meer wonen,
Daar dragen de jonkmans 'ne sloef
[(voorschoot.)
Want ze melken zelver de koeien,
Ze hebben er geen meiden vandoen.

IV.

Als wij er te Lichtaart komen,
Al onder dat schoon hoog huis,
Daar wierden we binnen gelaten,
Zij riepen ons willekom t'huis.

V.

Zeer willekom moeten wij wezen,
Zeer willekom moeten wij zijn,
En wij zullen van de en avond,
Nog drinken den koelen wijn,
Den wijn uit zilvren schalen.
En 't bierken uit een glas.
Jongedochters bewaart er uw eere,
Zij komt er zoo dikwijls te pas.

Frans ZAND.

(1) Dorp noemen waar men vertrekt.
(2) Dorp noemen waar men gaat wonen.

Vertelsels.

4. (61.) Van den Gouden Vogel, het Gouden Peerd en de Prinses.

DAAR was eens een koning die drie zonen had. In zijnen hof stond een appelboom die gouden appelen droeg, en alle dagen ging de koning kijken om te zien of geene af waren. Op zekeren dag bemerkte hij dat er een van de schoonste appelen verdwenen was.

Hij schoot in eene geweldige gramschap en belastte zijnen oudsten zoon den volgenden nacht de wacht te houden bij den boom, om den dief te ontdekken. Maar rond elf uren viel de prins in slaap en toen de koning de volgenden morgen de appelen telde, was er weer een weg.

Dan wierd de tweede zoon op wacht gezet, maar die voer juist gelijk de oudste, en 's anderendaags was er nogmaals een appel verdwenen.

Nu was de beurt aan den jongsten zoon. Deze zorgde er voor dat de slaap hem niet kon verrassen. Op klokslag van twaalf uren zag hij eenen vogel komen aangevlogen, die eenen appel afplukte en er meê wilde heenvliegen. De koningszoon spande zijnen boog, schoot en trof den vogel die eene pluim liet vallen. Hij raapte ze op en voelde dat zij nogal redelijk zwaar woog. Toen men ze bij 't licht beschouwde, zag men dat het eene gouden pluim was.

De koning zou geerne den vogel met de gouden pluimen gehad hebben, en daarom bevool hij zijnen oudsten zoon op zoek te gaan naar den wonderbaren gouden vogel.

De prins ging dan op reis en kwam in een bosch, waar hij eenen vos ontmoette, die hem zeide : « Ik weet dat gij op zoek zijt achter den gouden vogel. Wilt gij mijnen raad volgen ? »

Maar de prins antwoordde hoogmoedig : « Ik heb uwen raad niet noodig, ga maar spelen ».

De vos verdween en de koningszoon zette zijnen weg voort, totdat hij aan eene herberg kwam, waar hij al zijn geld in dronkenschap verteerde.

De koning, zijnen oudsten zoon niet ziende terugkeeren, zond zijnen tweeden. Deze kwam ook den vos tegen, weigerde zijne hulp en landde in dezelfde herberg aan als zijn broeder, waar hij ook alles opdeed in baldadigheid en zattigheid.

Toen nu ook de tweede zoon niet terugkwam, ging de jongste op reis om den gouden vogel op te sporen en naar zijne broeders te vernemen. Als hij eenige dagen gegaan had, kwam hij in hetzelfde bosch uit en ontmoette er den vos die hem zeide : « Ik weet dat gij op zoek zijt achter den gouden vogel. Wilt gij mijnen raad volgen ? »

De prins zei « ja » en de vos sprak : « Dan zal ik hem u wijzen. Ga maar op mijnen steert zitten. » De vos voerde hem tot aan een groot kasteel en zeide : « 't Is hier dat de gouden vogel woont, maar let wel op wat er u te doen staat. De vogel zit in eene slechte houten kooi en daarnevens hangt er eene schoone gouden. Zie wel toe dat ge hem niet in de gouden kooi zet, want dan zou hij van hooveerdigheid beginnen te zingen en heel het kasteel wakker schreeuwen. »

De prins beloofde den vos zijnen raad te volgen, maar toen hij binnen was, begon de vogel zoo schoon te bidden en te smeeken om in de gouden kooi gezet te worden, dat de jongeling eindelijk toegaf.

Maar nauwelijks zat de vogel in zijne gouden kevie, of hij begon ineens zou luid te zingen, dat al de bewoners van het kasteel er wakker van wierden. De prins werd in 't gevang gesteken en 's anderendaags moest hij voor den heer van 't kasteel komen, die hem zeide : « Gij hebt de dood verdiend, omdat ge den vogel hebt willen stelen, maar ik zal u het leven laten en ja, u den vogel geven, indien gij mij het gouden peerd kunt bezorgen, dat vijftig uren verder op een kasteel staat. »

De prins beloofde zijn best te doen en ging op weg met het hoofd op de borst. Toen hij eenige honderden stappen gedaan had, ontmoette hij den vos die hem op verwijtenden toon toesprak : « Ziet ge nu hoe ge gevaren zijt met mijnen raad niet te volgen? Hoewel gij het niet verdient, wil ik u toch nog eens helpen, maar ziet dat ge mijne raadgevingen niet meer in den wind slaat. Als ge in den stal komt, waar het peerd staat, zorg dan dat gij er den gouden zaâl niet oplegt die er nevens hangt, want dan zal het peerd beginnen te hinniken van hooveerdigheid en iedereen in 't kasteel wakker maken. »

Daarop ging de prins op den steert van den vos zitten en ze reden naar het kasteel toe. Nauwelijks was hij in den stal, of het peerd begon schoon te spreken, zoodat de prins zich liet omklappen en den gouden zaal op het peerd lei. Maar nu hinnikte het zoo geweldig, dat alleman er van wakker schoot. De prins werd vastgegrepen en voor den heer van 't kasteel gebracht, die hem zeide : « Gij zoudt moeten sterven, maar ik geef u het leven en zelfs het gouden peerd, op voorwaarde dat ge mij de schoone prinses gaat halen, die vijftig uren verder op een kasteel verblijft. »

« Goed », zei de prins, en hij op weg. Na eenigen tijd gegaan te hebben, ontmoette hij den vos, die seffens begon te kijven en zeide : « Ik zou u aan uw lot moeten overlaten, maar kom, ik wil u nog eens helpen. Zet u op mijnen steert, ik zal u onderwege vertellen, wat gij te doen en te laten hebt. » Toen sprak de vos : « Dezen nacht om twaalf uren gaat ge recht de kamer binnen, waar ge licht ziet branden. Daar zult ge de koningsdochter vinden. Zeg haar dat ze seffens met u moet meegaan. Ze zal u vragen om eerst nog eens 'nen goeden dag te mogen zeggen aan heure familie, maar laat het heur niet toe, of dezen keer zijt ge een vogel voor de kat! »

Dezen keer volgde de prins stiptelijk den raad dien de vos hem gegeven had, en toen de princes bad en smeekte om toch te mogen

afscheid nemen van heure ouders, had hij geene ooren en leidde haar met geweld mede.

Zij kwamen eindelijk bij den heer met het gouden peerd, die uit der mate verheugd was, toen hij de prinses zag. Hij liet het gouden peerd halen en gaf het den prins ten geschenke. Deze vroeg of de prinses er eens een toerken mocht mee doen, eer hij voor goed vertrok. De heer die geen erg had, stond dit toe, maar nauwelijks zat de jonkvrouw in den zadel, of den prins sprong er achter op, gaf het peerd van de sporen en reed vierklauwens weg. Het peerd liep zoo snel dat er geen middel was om het te achterhalen. Op korten tijd bereikten zij het kasteel van den gouden vogel. De eigenaar was blij toen hij den prins zag en bracht den vogel in zijne gouden kooi om hem tegen het gouden peerd te verwisselen. Maar pas had de prins de kevie in zijne handen, of hij sprong achter de prinses in den zadel en stoof gelijk de wind vooruit zoodat zij spoedig uit het gezicht verdwenen waren.

Als ze nu 'nen heelen tijd gereden hadden zonder ievers te staan, zagen zij eene herberg, waar de prins besloot naar te gaan. Toen zij er nog 'nen boogscheut van af waren, verscheen de vos en zeide : « Eer gij de herberg binnengaat, moet ik u nog 'nen raad geven : koop nooit mannen af die moeten opgehangen worden, en ga nooit aan eenen waterput zitten. » Daarop verdween de vos en de prins stapte met de prinses den dorpel van de herberg over. Het was daarbinnen gestampt vol volk en er heerschte een geschreeuw en lawijt dat hooren en zien verging. In eenen hoek van de kamer stonden twee mannen geboeid. De prins vroeg wat er gaande was en men vertelde hem dat de twee mannen moesten opgehangen worden om de diefstallen die zij bedreven en de schulden die zij gemaakt hadden.

De prins trad wat nader om de veroordeelden te zien en erkende vol verwondering zijne twee broeders. Men was te weeg om hen buiten te brengen en naar de galg te leiden, toen de prins riep : « Welken losprijs vraagt gij voor die ongelukkigen ? » — « Twee duizend gulden ! » werd hem geantwoord. Hij betaalde en zijne broeders werden losgelaten. Daarop verlieten zij te zamen de herberg en reisden voort.

Dat was me goed, maar de twee broeders werden afgunstig op hunnen jongsten en zij kwamen overeen om hem heimelijk van kant

te helpen Eenen dag later kwamen zij aan eenen put en vermits het zeer heet was, ging het gezelschap op den rand zitten om wat uit te rusten en zich te verfrisschen. De ondankbare kerels zagen nu de kans klaar om hun boosaardig opzet uit te voeren ; onvoorziens stieten zij hunnen redder in den put en maakten zich zoo snel mogelijk uit de voeten, de prinses, het gouden peerd en den gouden vogel medevoerende.

Eenige dagen later kwamen zij thuis, waar zij met groote blijdschap ontvangen werden. De koning deed eene groote feest oprichten om de gelukkige terugkomst zijner zonen te vieren. Maar wat den vader verwonderde, was dat de prinses niet deed als schreien, dat het gouden peerd niet wilde eten en dat de gouden vogel daar stil en stom in zijne gouden kevie zat te treuren.

Hoe was het ondertusschen met den jongen prins vergaan ? Goed dat er maar weinig water in den put stond, anders ware hij verdronken geweest, maar hij kon er niet uit : de put was te diep. Gelukkig kwam de vos hem in tijds verlossen. Toen hij den prins uit den put getrokken had, zeide hij : « Zie ! ik heb u nu al zoo veel goed gedaan, ik heb u daareven van de dood gered, wilt ge mij nu ook 'nen dienst bewijzen ? » — Wel honderd, als 't noodig is », antwoordde de prins, « voor u wil ik alles doen ». — « Is het zoo », sprak de vos, « neem dan uwen sabel, en kap mij de pooten af », — Wat ! ik u de pooten afkappen ! » zei de prins », ik zou mijnen redder zoo gaan behandelen ? Neen, dat kan niet zijn ! » Maar de vos hield niet af en bad en smeekte zoolang, totdat de prins eindelijk toestemde. Hij nam zijnen sabel en kapte den vos de pooten af. Maar wat gebeurde er toen ? Er was geen vos meer te zien, maar een schoone jongeling, die tot den prins zeide : « Ik ben de broeder van de schoone prinses die gij van het kasteel gehaald hebt, maar een tooveraar had mij in eenen vos veranderd. Gij hebt mij mijne menschelijke gedaante teruggeven en daarvoor kan ik u niet genoeg bedanken. »

Daarna gingen zij samen naar het koninklijk paleis. De blijdschap van den ouden koning was met geene pennen te beschrijven, toen hij zijnen jongsten zoon gaaf en gezond terugzag. Wat hem verwonderde was dat de prinses opgehouden had met weenen, dat de gouden vogel zong dat het klonk en dat het gouden peerd hinnikte van blijdschap. De twee jongelingen vertelden hem gansch hunne ge-

schiedenis en het trouweloos gedrag der twee oudste prinsen, en het meisje voegde er bij dat de schurken heur met de dood bedreigd hadden, indien zij een enkel woord over het gebeurde dierf reppen. Toen werd de koning zoo schrikkelijk kwaad, dat hij de deugnieten op staanden voet levend liet verbranden. De jonge prins trouwde met de schoone prinses en heur broeder bleef bij hen wonen.

(Aarschot.) (Naar de opgave van J. V.)

5. (62.) Van het Tooverbeurzeken, het Tooverstoksken en het Tooverhoedje.

Daar waren eens zeven soldaten, die 'nen hekel gekregen hadden aan den dienst en overeenkwamen om samen te deserteeren. Zij trokken 's nachts op en kwamen in een bosch uit, waar zij pad noch spoor meer vonden. Als ze nu 'nen heelen tijd rondgedoold hadden, klom een van hen op 'nen boom en zag in de verte een lichtje branden.

Onze kameraden trokken er op af, maar ze gingen en ze bleven gaan, zonder het licht te bereiken. Eindelijk stonden ze voor een groot water met eene brug, maar ongelukkiglijk was de brug opgetrokken.

Zij wisten geenen raad, toen een van hen zeide :

« Dat de brug viel, we kosten er over gaan. »

En zie! nauwelijks had hij deze woorden uitgesproken, of de brug viel van zelf, en onze gasten gingen er over.

Zij stonden voor een groot kasteel, waar het licht in brandde dat ze van verre hadden zien pinken ; zij klopten op de deur maar deze bleef gesloten.

« Dat de deur openging, » zei een van de mannen, « we kosten binnen gaan. » Dat woord was nog niet koud, of daar vloog de deur wagewijd open.

Zij doorliepen het kasteel van 't eene eind naar 't andere, maar daar was geen levende ziel te hooren of te zien.

Onze gasten hadden zulken honger dat ze gemakkelijk door een schup zouden gebeten hebben, maar hoe zij ook rondkeken en snuffelden, er was geen kruimeltje brood te vinden.

« Dat we hier toch maar wat eten en drinken vonden, » kloeg de eene aan de andere, en nauwelijks hadden ze dien wensch te kennen gegeven, of er stond voor hunne verwonderde oogen eene

tafel, met de lekkerste spijzen en de fijnste dranken beladen.

Zij zetten zich en nadat ze lekker gesmuld hadden, wenschten ze kaarten te hebben om den tijd te korten en seffens wierd hun wensch voldaan. Ze vielen dan lustig aan 't troeven, totdat ze hunne oogen niet meer konden openhouden van den eeuwigen vaak en naar 't bed verlangden.

Zij traden eene andere kamer binnen en wenschten slaapsteden te hebben. Oogenblikkelijk stonden daar zeven bedden, een heel groot en zes kleine. Ze waren wel een weinig bevreesd, en daarom besloten ze maar alle zeven in het groot bed te kruipen.

Omtrent middernacht werden zij wakker en zagen in hunne kamer eenen geest die met eene holle stem zeide : « Ik heb gezworen hier zeven jaar achtereen te blijven. en ik kan hier niet eer weg, dan wanneer ik zeven man heb die hier een jaar blijven. Gij zijt juist gezevenen en zult het kasteel niet eerder verlaten. Doet gij dit, dan voorspel ik u veel geluk. »

De soldaten beloofden den geest zich naar zijnen zin te gedragen, waarop de verschijning verdween. Zij hadden reeds een geruimen tijd vermakelijk op het kasteel doorgebracht, toen het aan vier der soldaten fel begon tegen te spannen zoo gedurig opgesloten te blijven.

Op zekeren dag maakten zij hunne makkers wijs dat ze wat gingen wandelen, maar eigentlijk waren zij van zin er heimelijk van door te trekken. Toen zij de brug zouden overstappen om uit het kasteel te geraken, werden zij eensklaps door eene onzichtbare hand tegen de ijzeren leuning geslagen en in 't water geworpen.

De drij anderen, hunne kameraden niet ziende terugkeeren, werden zeer ongerust en gingen tot aan de brug om te zien of zij hen nog niet zagen aankomen. Op het water vonden zij vier hoeden drijven en nu was het hun klaar, dat hunne makkers verdronken waren.

Eindelijk was het jaar omgeraakt, en de drij soldaten zouden voor den laatsten keer op het kasteel slapen. Zij waren er niet rouwig om want, hoewel zij er een heel goed leven hadden, verdroot het hun geweldig zoo altijd tusschen vier muren te zitten.

Den lesten nacht dien zij op het kasteel doorbrachten, verscheen hun de geest en zeide : « Omdat gij gedaan hebt wat ik u heb

gezeid en het kasteel zoo wel hebt bewaard, zal ik u rijkelijk beloonen. »

— « Zie », zeide hij tot eenen der soldaten, « hier is een beurzeken, en zoo dikwijls gij het opent, zult gij er tien gouden louis in vinden. Dit beurzeken schenk ik u. »

Aan den tweede zeide de geest : « Zie, hier hebt gij een stoksken en iederen keer dat gij het in den grond steekt, kunt ge zooveel volk te voet en te peerd te voorschijn roepen, als ge maar wilt. »

En tegen den derden : « Hier is een hoedje, en iederen keer dat ge dit boven uw of een andermans hoofd houdt, kunt ge u zelven of een ander wenschen waar ge wilt. Dat hoedje geef ik u. »

Daarop verdween de geest. Des anderdaags vertrokken de drij kameraden en toen ze in 't bosch gekomen waren, dat ze moesten doortrekken, zeide degene die het beurzeken gekregen had : « Ik wil eens zien of de geest de waarheid gezeid heeft. » Hij opende het beurzeken eenige keeren en waarlijk, iederen keer kwamen er tien blinkende goudstukken uit.

Die het stoksken gekregen had, stak het in den grond en riep : « Tienduizend man te voet en duizend man te peerd ! » En ja, op den oogenblik stond er zooveel volk dat het niet te tellen was. Hij trok het stoksken uit den grond, en daar was niemand meer te zien.

De derde nam het hoedje dat de geest hem gegeven had, hield het boven zijn hoofd en zeide : « Ik wensch duizend uren van hier te zijn. » Hij had dit nog maar gezeid, of hij stond er al. Toen wenschte hij zich terug bij zijne makkers, en oogenblikkelijk was zijn wensch vervuld.

Onze drij mannen waren gelijk gij peizen kunt, niet weinig in hunnen schik met hunne toovervoòrwerpen en zij besloten altijd bij elkander te blijven.

Waar nu naartoe? Een van hen herinnerde zich in de gazet' gelezen te hebben, dat degene die tegen de koningsdochter met de kaart kon spelen, met haar mocht trouwen. « Laat er ons naar toe trekken, » zeide hij, « wat geeft het dat wij verspelen, we hebben immers geld genoeg. »

Zoo gezeid, zoo gedaan. Toen zij in 't paleis van den koning kwamen, vroegen zij om met de koningsdochter te mogen spelen,

hetgeen hun toegestaan werd. Men bracht hen in eene groote zaal en een weinig naderhand kwam de prinses binnen. Zeer veel rijke heeren reeds hadden geprobeerd om tegen heur te spelen en hare hand te winnen, maar allemaal hadden zij hun fortuin verspeeld en waren zoo arm als Job terug naar huis gekeerd.

Toen nu onze drij mannen aan 't kaarten waren met de koningsdochter, verloren ze maar het een spel achter het ander, zoodat de prinses weldra 'nen berg goudstukken op de tafel had liggen. Terwijl ze nog maar altijd voortspeelden, had de slimme feeks gezien, dat een der mannen gedurigaan geld uit een beurzeken nam en zij kon maar niet begrijpen, hoe het mogelijk was dat er zooveel geld uit een zoo klein beurzeken kon komen. Ze besloot de mannen te doen klappen en daarom liet zij eenige flesschen wijn bovenbrengen. Zij schonk maar altijd in en moedigde de soldaten tot drinken aan en, toen de flesschen ledig waren, liet zij er andere brengen. Onze gasten lieten zich niet hard aansporen, en dronken gelijk Tempeliers. Toen zij hen nu zoo ver had als zij hen hebben wilde, begon de heks hen met fleemende stem en op honingzoeten toon te ondervragen, zeggende dat zij niet kon verstaan waar zij zooveel geld haalden, dat zij eeuwig op hare vriendschap mochten rekenen, indien ze 't heur zeiden, en veel vijven en zessen. In hunne zatte bermhertigheid verklapten de sukkelaars hun geheim en spraken ook van het hoedje en het wonderstoksken dat zij van den geest gekregen hadden. Toen goot de prinses heimelijk eenige druppels slaapdrank in hunne roomers en 't leed geen tien minuten, of de soldaten sliepen gelijk Turken. Dan ontfutselde zij hun de drij toovervoorwerpen en stak een nagemaakt beursje en stokje en een hoedje dat goed op 't ander trok, in de plaats. De zatterikken sliepen maar voort en eerst 's anderendaags, als de zon reeds hoog aan den hemel stond, ontwaakten zij uit hunnen roes. Zij keken verwonderd rond en zagen geene prinses meer, maar deze kwam korts daarna binnen, terwijl zij met het onnoozelste gezicht van de wereld zeide: « Ge waart gelijk in slaap gevallen.... Hoe is 't, spelen wij niet meer voort? » De soldaten zeiden ja, en het spel werd hervat. De eerste wilde naar gewoonte eene greep doen uit zijn beurzeken, maar tot zijne groote verwondering bleef het ledig. Hij tast

en hertast, maar 't is verloren: geen enkel geldstuk komt er uit.

Nu schiet hem het gebeurde van daags te voren door de hersenen en hij begrijpt dat hij bedrogen is. Bleek van gramschap springt hij recht en roept uit: « Gij hebt mij mijne beurs ontstolen, maar ge zult ze mij teruggeven, of we zullen hier eens alles kort en klein slaan. » De tweede neemt zijn stoksken, steekt het in eenen bloempot die daar toevallig stond en roept tegen de prinses : « Als ge mijnen kamaraad niet gauw zijn beurzeken teruggeeft, doe ik het paleis vol soldaten komen! » En vermits de koningsdochter daar stond te spotlachen, beveelt hij: « Duizend man te voet! » Maar, och arme! daar kwamen nog zooveel soldaten niet, als er hier op mijne hand kunnen staan. Ge kunt denken hoe versteld onze mannen waren. Maar de derde nam zijn hoedje, en zeide tot de prinses: « Geeft ge niet gewillig terug hetgeen ge ons ontstolen hebt, dan wensch ik u in 't diepste van de zee! » En daar zij geenen komaf maakte, hield hij haar het hoedje boven het hoofd, terwijl hij heur, ik weet niet hoeveel uren onder de zee wenschte. Maar de bedriegster bleef staan en schoot in eenen geweldigen lach. De drij soldaten bleven aandringen, doch de prinses bedreigde hen met gevangenis en galg, indien zij zich niet spoedig uit de voeten maakten, zoodat zij op 't einde van de merkt nog schoon moesten spreken om niet in 't kot te geraken. De twee eersten trokken er bedroefd van door, maar de derde wilde nog eene poging wagen om zijn hoedje weer te krijgen. Toen hij daarin niet gelukte, begon hij de prinses uit te maken voor dievegge, bedriegster, deugnietster en wat weet ik allemaal, maar zij nam het hoedje, hield het hem schielijk over 't hoofd en wenschte hem op het eiland Damasco, duizend uren van daar.

En de sukkelaar bevond zich oogenblikkelijk op een verlaten eiland, verre van de bewoonde wereld afgescheiden.

Op zekeren dag vond hij daar eenen boom, beladen met de schoonste peren. Hij plukte er eene af, maar pas had hij er van geëten, of hij kreeg twee horens, zoo groot als die van 'nen os. Wat verder stond een appelboom, waar hij eenen appel af trok, dien hij opat. En zie, toen hij den eersten beet genuttigd had, vielen zijne horens af.

Hij verlangde vurig naar zijn vaderland weer te keeren, maar hoe? Eens dat hij op den oever van de zee wandelde, zag hij, tot

zijne groote blijdschap een schip aangevaren komen. Hij ontstak een groot vuur en op dat teeken wendde het schip zijnen steven naar het eiland. Hij ging aan boord, na eerst zijne zakken gevuld te hebben met de wonderbare peren en appelen die op het eiland groeiden. Na eene voorspoedige reis kwam hij in zijn land weder.

Aan wal gestapt zijnde, trok hij spoedig verder naar de hoofdstad waar de koningsdochter woonde, en ging 's Zondags nadien op de merkt staan met een kraamken, waar hij de schoonste peren op liggen had, die hij van zijn eiland had medegebracht. Hij wachtte het einde af van de hoogmis en de voorbijkomst der koninklijke familie.

Toen de hoogmis uit was, begon hij zijn peren te roepen, maar hij vroeg er zulken hoogen prijs voor, dat niemand er van wilde koopen. De prinses hoorde zijn geroep en, vermits zij rijk genoeg was, kocht zij eenige peren.

Thuis gekomen, deed zij de vruchten seffens stoven, maar al die er van aten, de koning, de koningin, de prinses, kregen zulke horens, dat het afgrijselijk was om zien. De keukenmeid die « het penneken uitgelekt had », had de kleinste en de prinses die heur best gedaan had aan de peren, de grootste : heure horens waren voorover gebogen en hingen bijkans tot op heure teenen.

Dat was me goed, maar onze slimme soldaat liet in alle steden uitbellen dat hij alle kwalen kon genezen. De koning, dit vernemende, ontbood den wonderdoktoor en vroeg hem of hij hem en zijne familie de horens niet kon afnemen die zij op hun hoofd droegen. « O ! dat is een klein, » zeide deze, « ik zal er seffens mee beginnen. » Hij nam een potteken, zette het op het vuur, deed er een stuk appel in en gaf er eerst wat van te eten aan den koning, de koningin en de keukenmeid, en oogenblikkelijk vielen hunne horens af. De koningsdochter hield hij voor 't lest, maar in plaats van wat appel, gaf hij heur nog een stukje peer te eten, zoodat heure horens nog grooter wierden. « Wat ! » zeide de wonderdokter, « de uwe vallen niet af, ik geloof vast dat gij onrechtveerdig goed bezit. » Eerst loochende de prinses hardnekkig, maar eindelijk bekende zij een beurzeken te bezitten dat heur niet toekwam. « Geef dit hier, » zei de doktoor, « wij zullen nog eens « vanher » beginnen. »

De prinses gaf het wonderbeursje af en de geneesheer deed

heur nog wat van de peer innemen, waardoor heure horens nog langer wierden.

« Ai! dat is toch aardig, » zei de wonderdoktoor, « gij moet nog gestolen goed hebben; geef het maar allemaal af, anders kan ik u niet genezen, dat ziet gij wel. »

— « Ach! » zuchtte de prinses, « als het dan toch zoo moet zijn, hier is nog een stoksken en iederen keer als ik dat in den grond steek, heb ik zooveel man te voet en te peerd als ik begeer; en nog een hoedje en als ik dat opzet, dan ben ik waar ik wil, en als ik het boven iemands hoofd houd, dan kan ik hem overal heen wenschen. »

— « Ah! die twee dingen moet ge mij geven, of 't is mij onmogelijk u te genezen. »

Lief of leed, de prinses moest er in toestemmen. Maar nauwelijks had hij het wonderstokje en het hoedje in zijn bezit, of hij hield dit laatste over het hoofd van de prinses en wenschte haar op het eiland Damasco; daarna zette hij het hoedje op en wenschte zich bij zijne kamaraden die een gat in de lucht sprongen van blijdschap, omdat hij de drij toovervoorwerpen terug bekomen had. Zij bleven bij elkander en leefden van 's morgens tot 's avonds in vreugde en plezier.

En de prinses met heure horens, zat ferm op heur eiland, en als ze er niet afgehaald is, dan zit ze er nog.

(*Aarschot.*) Naar de opgave van A. P.

Jozef CORNELISSEN.

Dit sprookje is klaarblijkend eene versmelting van twee verschillende vertelsels. Het tweede deel is ontleend, hoewel onrechtstreeks, aan de bekende *Historie van Fortunatus' Geluksbeurs en Wenschhoedeken*, waarin echter geen spraak is van het tooverstokje. J. C.

Sagen.

8. (207.) Het Boommeisje.

Waneer men omstreeks het jaar 1832 rond 9 uren door een bosch ging, bij Schooten gelegen, hoorde men altijd een gerucht in de bladeren, en als men omhoog keek, zag men een klein meisje dat van den eenen boom op den anderen sprong. Men

noemde haar het *Boommeisje*. Zij wierp steenen in de oogen van degenen die naar heur zagen en deze werden blind.

Men kon het gezicht terug krijgen, met aan den stam van den boom, aan wiens voet men getroffen was, twaalf jonge uilen te hechten.

9. (208.) Een Spookdier te Wijneghem.

Te Wijneghem spreekt men van een dier op eenen os gelijkende, maar de voeten hebbende van een peerd, dat het vermogen had om al degenen aan den grond te nagelen, die het dorsten bezien.

10. (209.) Het Spookdier en de Kabouter.

In een bosch bij 's-Gravenwezel bemerkte men over eenige jaren een dier, half koe en half zwijn, nevens hetwelk altijd een kabouter ging met eenen langen baard en eene groote bijl aan zijne zijde. Zijne oogen wierpen vlammen, die men op zeer verren afstand kon zien.

11. (210.) Eene Wittevrouw te Wijneghem.

Te Wijneghem verhaalt men dat twee boeren, die op eenen avond naar een naburig dorp gingen, eene witte vrouw zagen die naar hen toekwam. Zij naderde zoo dicht onze twee mannen, dat zij ze aanraakte met den zoom van haar kleed. Terzelfder tijd werden zij tot op eene zekere hoogte van den grond opgenomen.

Een hunner viel dood en de andere werd lam. Deze ziet, sedert dien tijd, iederen nacht de witte vrouw weder.

12. (211.) De Wittevrouw en de Konijntjes.

Te Schooten vertelt men dat schoolknapen, die tamelijk laat huiswaarts keerden, op hunnen weg eene onbeweeglijke, in 't wit gekleede vrouw ontmoetten. Rondom haar dansten kleine konijntjes.

De kinderen vulden hunne klakken met steenen en wierpen ze naar de konijntjes. Plotseling veranderde alles in eene stofwolk die de kinderen omverwierp. De verschrikte knapen stonden op, zetteden het op een loopen en kwamen meer dood dan levend thuis.

13. (212.) Spokerij op eene hoeve.

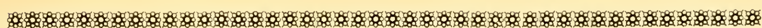
Te Sint-Amands bij Puurs stond eertijds eene hoeve, waar vreemde dingen gebeurden.

Elken nacht hoorde men een helsch gerucht in de stallen, maar telkens dat men er in trad, verging al dit rumoer.

Men verwittigde den pastoor die bevel gaf om vóór de staldeuren groote hoopen zand te leggen. Nadat de priester de gebruikelijke gebeden gelezen had om de kwade geesten te verjagen, gingen deze eene schuilplaats zoeken in dit zand.

Nu beval de pastoor het zand te vervoeren in het midden van 't veld en sedert dien heeft men van geene spokerij op de hoeve meer gehoord.

Alfried Harou.

Spreuken en Zegswijzen over het Weder (1)

1. Warme Kerstmis, koude Paschen. — 2. Witte Kerstmis, groene Paschen. — 3. Komt Paschen vroeg of laat, met Goeden Vrijdag zingt toch de nachtegaal. — 4. Met Paaschdag, juist bij zonsopgang, springt het paaschlammeken rond de zon. — 5. Wanneer de wind Zuid of Zuid-West is, zegt het volk dat hij « beneden » is; (2) wanneer hij Noord-Oost is dat hij « omhoog » is. — 6. Zooals in 't begin van 't jaar de eerste dondervlaag drijft, Noord, Zuid, Oost of West, deze baan zullen bijna al de anderen het geheele jaar door volgen. — 7. Met de nieuwe maan mag men geen haar snijden, want dan valt het uit, geen boomen vellen, want dan is het hout spoedig rot; geen verken slachten, want dan is het vleesch meer aan bederf onderhevig; geen hout afkappen, want dan schiet het niet goed meer uit; niets zaaien of planten in den hof, want dan schiet het door. Dit alles moet met de volle of oude maan gebeuren. Met de volle maan is het best. — 8. Vrijdagsch weêr, Zondagsch weêr. — 9. Wanneer het met den Vrijdag niet verandert, zal het goed of slecht weder nog blijven aanhouden! — 10. Wanneer in de lente het volk eenen draaiwind ziet of « boerehouw » geheeten, zegt men dat het de duivel is die met eene verdoemde ziel ter helle vaart. — 11. Wanneer men met noorden- of noordoostenwind aardappelen

(1) Z. *Ons Volksleven.*

(2) Te St-Antonius zegt men dat hij « omleeg » is.

plant, zullen zij gerapt of geschurft zijn. — 12. Waar de wind met den Equinox staat, zal hij bijna standvastig drij maanden lang staan. — 13. Wanneer het in den nacht van St-Mathijs (24 Februari) vriest, zal het nog veertig nachten vriezen. — 14. Als 't regent en de zon schijnt, is 't kermis in de hel. — 15. Als er eene ster heel dicht bij de maan staat, zal het binnen drij dagen regenen. — 16. Een groote ring of kring rond de maan beteekent regen of wind. — 17. Als 't dondert op den blooten doorn, is de scheper zijne wei verloren! — 18. Wanneer het met Asschewoensdag schoon weder is en de zon schijnt, is het een blijde en zonnige Vasten; is het slecht weder en overtrokken lucht, dan is het een droeve Vasten. — 19. Als het den 1n September schoon weder is, mag men den rusch nog eenen voet dik steken; is het slecht weder, dan wordt hij niet meer droog, al hing men hem aan 't haantje van den toren. — 20. Als met Lichtmis de zon op den misboek schijnt en de hagen lekken, is het een goed bie- en weijaar. — 21. De regen vóór acht uren zal den heelen dag niet duren! — 22. Wanneer het rond den middag nog regent, zegt men: 't zal wel beteren, als de kwade wijven geëten hebben.

(*Omstreken van Heist-op-den-Berg.*) Frans Zand.

Sint-Antonius. (1)

(Vervolg.)

In de middeleeuwen kende men den H. Antonius verschillende zinnebeelden toe. Om de beteekenis daarvan uit te leggen, hebben bijna al de schrijvers hunne toevlucht genomen tot den mystieken zin dezer kenteekens, maar hunne uitleggingen zijn meest veronderstellingen, zijn uit de lucht gegrepen. Ziehier wat aanleiding gaf tot die verschillende zinnebeelden :

Eene besmettelijke ziekte, ***heilig vuur*** geheeten, berstte in 1089 in Europa uit. Deze ziekte zette voort in verscheidene landen en veroorzaakte de vreeselijkste verwoestingen.

Een groot getal lieden kregen door het aanroepen van den H.

(1) Z. *Ons Volksleven*, VII, 205-208; VIII, 49-51.

Antonius, de gezondheid weder, en deze heilige werd van toen af vereerd als de bijzondere patroon tegen de bovengemelde besmetting, die den naam droeg van *St. Antoniusvuur*.

Ten jare 1095 stichtte een heer van Vienne, Gaston geheeten, met zijnen zoon Giroud, die den machtigen bijstand van den H. Antonius ondervonden had, een gasthuis dat bestemd was tot den dienst der armen, met deze kwaal besmet. Dit gasthuis werd gebouwd nabij de priorij van Motte Saint-Didier. Met de medehulp van eenige andere personen, richtten de stichters er een broederschap in. Paus Bonifaas VIII keurde die orde goed en verhief de stichting tot abdij, onder den naam van Reguliere Kanoniken van St. Antonius.

De orde der Antonianen of Antonijner monniken vestigde zich weldra in Duitschland, Italië en België. De leden dezer gemeenschap hadden voor zending de arme zieken te verzorgen en in dezer behoeften te voorzien. Daarom namen zij hunne toevlucht tot de openbare liefdadigheid en gingen al bedelende van deur tot deur, met het ordekleed om de leden en den stok in de hand. Op hunnen « pænula » droegen zij het *krukvormig kruis* (T, Egyptisch kruis), dat het wapen was van hunne orde.

Zij waren dikwijls vergezeld van een *zwijn met eene bel omhangen*, welke bel eertijds het gewone kenteeken was van degenen die aalmoezen inzamelden.

Deze feiten, door de geschiedenis bevestigd, toonen ons de beteekenis der onderscheidene kenmerken, die men van de XIIe eeuw, in de beelden van den H. Antonius aantreft.

Alfried HAROU.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

VI.

2. Harddraverij en Paardenloopen.

AAN harddraverij, werden en carousel wijden de Volksvermaken een afzonderlijk hoofdstuk. Dewijl een en ander in deze streek steeds weinig voorkwam, maak ik er mij met enkele vermeldingen af. Den oor-

sprong der harddraverijën zoekt men op de gepriviligeerde paardenmarkten. De wedijver der paardenkoopers om de deugd hunner viervoeters te bewijzen, gaf de eerste aanleiding tot de harddraverij. Maar toen ze eenmaal volksvermaak geworden was, bleef ze niet tot de paardenmarkten bepaald: alle feesten werden er mee opgeluisterd. In ons land is de lust tot harddraverij nog in volle kracht.

Wedrennen is zoo oud als het paardenrijden zelf. Tegenwoordig behoort het carouselrijden in het paardenspel en in de manege te huis.

3. Jachtgebruiken. — St. Huibrechtsbrood.

Tot de jacht bestond hier in alle tijdvakken groote liefhebberij. Velen waren toegelaten of gepatenteerde jagers, anderen stroopers. Op Sint-Huibrechtsdag ging, naar een oud gebruik, in elk dorp een talrijk gezelschap inwoners ter jacht. Zij teerden samen dien avond en verkochten gewoonlijk het door hen geschoten wild. Hadden de jagers geen ongeluk te betreuren, dan rekenden zij dien dag en den avond waarop hunne avonturen hartstochtelijk verteld werden, tot de genoeglijkste. Er ontstond derhalve groote ontevredenheid en kwade luim onder dusdanige jagers, toen later, krachtens de bestaande jachtwet, hun dit geliefkoosd en oogluikend toegelaten oud gebruik ontzegd en het jagen zonder akte verboden werd.

Op sommige plaatsen joegen ze daarenboven ook nog daags na St. Huibrecht, wat echter reeds eenige jaren vroeger streng verboden was.

Op St. Huibrechtsdag eet mensch en vee van het des morgens in de parochiekerk gewijd brood. Sommigen bewaren een stukje in den zak tegen razernij.

Sommige lieden toonen nog meer genegenheid voor brood in het algemeen dan voor andere eetwaar van dezelfde waarde, en zullen hierom het kleinste stukje niet verloren laten gaan. Oudtijds vereerde men van den grond of den vloer opgenomen brood, eer het gegeten werd. Dit gebeurde ook in België. Een boekje in 12° ten jare 1587 te Antwerpen gedrukt, meldt hierover: « Wt wat orsake plachmen het

broot te cussen dat vander aerden weder opgeraept werd? — Aengesien dat het broot voortijds een bedingh en goet teecken gheweest is van oprechter liefde ende alder eendrachtigheyt. »

4. Water-, ijs-, Sneeuw- en Luchtvermaken.

N de meestal zoo waterrijke noordelijke streken van ons land, zijn de beide eerstgenoemde vermaken in zeer groot, hier integendeel in klein getal.

Zwemmen en baden, twee aloude volksvermaken, gebeurt in dit oord, gelijk in al de overige gedeelten onzer Meierij.

« Nergens ter wereld ziet men onze schaatsenrijders en ons ijsvermaak! » zegt de Heer J. ter Gouw. Wel ziet men in het Kempenland, in alle strenge winters schaatsenrijders, doch weinige bij vergelijking van vele andere gewesten onzes lands. Verreweg het grootste ijsvermaak genieten hier de kinderen, zoowel meisjes als jongens, door op het ijs te glijden of te slibberen.

De sneeuwvermaken zijn sneeuwballen gooien, waarmede de jongens wel eens al te roekeloos werpen, sneeuwmannen maken en sneeuw rollen.

Tot de luchtvermaken moeten gerekend worden het oplaten van vliegers, papier, meikevers, enz.

Het belleblazen, oudtijds en nog in mijne jeugd, een zeer geliefkoosd jongensspel, ziet men bijkans niet meer. Sedert dat de pijp door de sigaar verdrongen is, verminderde het van lieverlede, dewijl het met een eindje pijp of een pijpesteeltje gedaan werd.

Vuurwerken hebben hier bij feestelijke gelegenheden veel meer plaats dan vroeger. Luchtballen oplaten, elders reeds 1/4 eeuw zoozeer in de mode, komt eenigszins meer in gebruik, doch tot nu toe heeft men zich hier tot de kleinste, slechts tot vermaak, bepaald.

VII.

KINDER- EN VOLKSSPELEN.

I. Kinderspelen.

Tot de vroegste oudheid der beeldende kunsten klimt het kinderspeelgoed op. Als er een kind bij de Ouden gestorven was, plaatsten ze zijn speelgoed in een mandje in of op het graf.

Vroeger speelden de kinderen van allen stand op de straat, hetgeen toen niet « gemeen », maar algemeen regel was. Het openbaar leven van het opkomend geslacht begon op straten en pleinen. Daar mengden de kinderen der meerderen en der minderen zich dooreen als speelgenooten, die kaatsten, den bal verwachtten, enz. De meisjes bikkelden of deden andere spelen op de stoep. Zij gingen ook met springtouw, hoepel en ander speelgoed de straat op. Juffers van 16 of 17 jaar speelden, in het midden der zestiende eeuw, nog met de pop (1).

Onze voorouders hadden bij hunne spelen vroolijker en gelukkiger jeugd dan onze kinderen. Kwâjongens en straatjongens had in de middeleeuwen geene slechte beteekenis. Zij speelden ook wel op het bij de kerk gelegen kerkhof en de jongens zelfs ook in de kerk, wat hun dan ook dikwijls verboden werd (2).

De meeste kinderspelen zijn wijd verspreid, zeer oud en van geslacht tot geslacht overgeleverd. Natuurlijk bleven de namen niet altijd dezelfde en verschilden in de meeste gewesten, ja soms in eenen kleinen omvang.

Altijd heeft men de kinderspelen in jongens- en meisjesspelen verdeeld. Evenwel zijn er een aantal die jongens en meisjes te zamen spelen. Bovendien waren er steeds jongens die bikkelden en touwtje sprongen, en meisjes die graag mee soldaatje speelden en hoepelden. De « Volksvermaken » behandelen de kinderspelen in twee hoofdafdeelingen en wel in spelen met, en spelen zonder speelgoed. De eerste soort is daar in zes, de laatste in tien boeken gesplitst.

(1) Gids, 1869, IV, 377. — (2) Oude Tijd, 1871.

Loopen, springen en klimmen zijn tegenwoordig hier slechts jongensspelen. Van ouds was het wedloopen in ons land een geliefkoosd vermaak. Blindloopen is ook eene oude, doch wat gevaarlijke liefhebberij. Zak- of mandloopen heeft ook nu en dan plaats, doch dit is veeleer een volksspel dan een kindervermaak. Steltloopen was vroeger eene grootere liefhebberij dan tegenwoordig.

Springen, een natuurlijk, oud vermaak, doen voornamelijk de jongens op vele manieren, b. v. op één been, dan noemen zij het *hinkelen* of *hinken;* met de voeten aaneengesloten, verder sloot- en touwtje springen, enz.

Klimmen geschiedt natuurlijk op verschillende wijzen. Boomklimmen doen de jongens voornamelijk om vogelnestjes uit te halen, hetgeen al over eeuwen meermalen verboden is. Bij onze voorouders had het zitten in een' boom als vermaak veel plaats en zij beschouwden het ook als iets eerwaardigs omdat het, beweren sommigen, schriftuurlijk was en de vrome Zacheüs het gedaan had. In eenen grooten lindeboom lieten zij een priëel maken en klommen er met eenen trap heen. Ik heb in deze streek menigen ouden linde met een priëeltje gekend. Deze stonden voor een goedhuis, waarin vroeger herberg gehouden was.

Het knikkeren, vanouds een geliefkoosd jongensspel, is hier sinds ongeveer een kwart eeuw langzamerhand in onbruik geraakt.

Als de kinderen op straat na een spel of eene andere bijeenkomst scheiden, geeft dikwijls het een kind aan een ander een klopje of tik, onder toevoeging van de woorden : « ge hebt de lets ». Het kind dat dezen onverwachten zachten slag toegediend heeft, loopt dan schielijk weg, om « de lets » te ontgaan ; want er bestaat eenig genoegen of voldoening die gegeven te hebben. Dit woord beteekent « laatste », waarvoor men vroeger « letse » of « letste » zeide en dat tegenwoordig in het taaleigen alhier meestal « lest » genoemd wordt. In de vorige eeuwen en ook wel in den huidigen tijd, was het gebruikelijk, alvorens de reis aangenomen werd, zijn « lesten maaltijd » of afscheidsmaal te geven, zoo-

dat deze handeling der kinderen bij hun afscheid duidelijk te verklaren is (1).

('t Vervolgt.) P. N. Panken.

(1) Nederlands Displegtigheden, 1732.

Het Groeten bij de verschillende Volkeren. (1)

(Vervolg.)

Waneer men in Arouwimi zich richt tot eene vergadering of tot een aanzienlijk opperhoofd, dan roept men driemaal : *Hôpaliá!* Degene of degenen die men groet, antwoorden telkens : *Hûî...* Vervolgens zegt men op zachteren toon : *Sénênê,* er wordt geantwoord : *Sénênênênê...* en de beraadslaging is geopend.

Om zijne goede gevoelens te betuigen, plant de inlander zijne lans in den grond, alvorens den kring binnen te treden, en legt zijn schild neder.

Geeft hij u de hand, dan zal hij dikwijls uwe vingertoppen wrijven en vervolgens den duim tegen de vingers doen klappen. De opperhoofden en de vrije mannen zetelen op denzelfden rang....

In Itimbiri wordt het woord *Hôpaliá* vervangen door *Abioô.* Te beginnen van de streek der A-Mbamous en in 't Noorden is de groet zoo luidruchtig niet.

De aankomende gaat zitten bij dengene dien hij groeten wil, en strekt de twee open handen uit, de palmen op eenige centimeters afstand van elkander, de vingers vooruit. Die den groet ontvangt, plaatst zeer langzaam zijne handen op dezelfde wijze. Vervolgens laat de eene met veel bedaardheid zijne handen over die van den andere glijden, terwijl zij de armen naar hun lichaam weerbrengen.

Te beginnen van Makoua wordt de groet in 't Arabisch gegeven. Men zegt: *Salaam Aleikon* en de aangesprokene antwoordt: *Aleikon Salaam.* Rookt een opperhoofd zijne pijp, dan strekken degenen die tot zijn gevolg behooren,de hand in zijne richting uit.

Als de oude Bachi-bouzouk's elkander groeten, steken zij de

(1) Z. *Ons Volksleven.* VII, 154, 197.

gesloten vuisten en den duim ter hoogte van het gelaat en brengen ze vervolgens ter hoogte van de zijde.

In 't Noorden van Makoua neemt het opperhoofd alleen eenen zit; de anderen zitten neergehurkt op matten of huiden. Waneer een hoogere overste verschijnt, staat het opperhoofd hem zijne plaats af en gaat op eene huid zitten. (L. Roget, *Le District de l'Arouwimi et Ouellé,* in het XVe deel der *Bulletins de la Société royale belge de Géographie*, p. 122-123.)

Alfried Harou.

Een Woord Geschiedenis over de Aardappelen.

Velen beweren dat de aardappel, of patat, eerst in ons land geplant is geworden omtrent het begin dezer eeuw, en zij halen tot staving de getuigenis aan van ouderlingen, welke bevestigen dat in hunne eerste jeugd die knolvrucht onbekend was.

Nu, daaruit volgt geenszins dat hier in vroegere eeuwen geene aardappelen zijn geweest.

De waarheid is dat zij in België geplant wierden van over onheuglijke tijden, doch het lot ondergingen van alle verbeteringen, ontdekkingen en uitvindingen : zij wierden beknibbeld en belasterd. Men verspreidde het gerucht dat de aardappel een gevaarlijk voedsel was; het ondankbaar en lichtgeloovig volk riep : « Raka! weg met de *pataters!* » en zij moesten verdwijnen.

Herhaalde malen bracht men ze weder te voorschijn, nu in deze, dan in gene streek, totdat zij eindelijk, met het begin dezer eeuw, in deze gewesten voorgoed werden geplant en het voornaamste voedsel der onbemiddelde buitenlieden uitmaakten.

Als bewijs dat de aardappelen vóór deze eeuw in ons land geplant werden, halen wij een enkel voorbeeld aan :

Den 28 Februari 1756 stuurden de wethouders der stad Ronse eene aanklacht naar den Raad van Vlaanderen, gericht tegen de heeren Proost, Deken en Kapittel van *Sint-Hermes* te Ronse, als tiendheffers van aardappelen. In hunne aanklacht schreven zij « dat over merkelijke jaren de patatten binnen hunne juridictie geplant zijn geweest, en men daarvan geene tienden moest laten. »

Dit proces hing omtrent zes jaar voor den Raad van Vlaanderen, totdat, ingezien de groote kosten en de onzekerheid van den uitslag van het geding, tusschen beide partijen een minnelijk akkoord gesloten wierd, dat aldus luidt : « Elke landbouwer zal op de juridictie van Ronse 100 roeden aardappelen mogen planten, die tiendevrij zullen zijn. De roeden meer dan 100, zullen aan tiendrecht onderworpen wezen. »

Dit akkoord werd aangegaan den 2n Meert 1762. (Zie zesden plakkaatboek van Vlaanderen, bl. 167.)

Het is dus stellig dat op het grondgebied van Ronse in 1756-1762, en vóór en na die jaren, aardappelen groeiden. Men zegge dus niet meer dat de beroemde apotheker Parmentier deze veldvruchten het eerst in Frankrijk bracht omtrent het einde der voorgaande eeuw, en dat zij van daar in België werden gevoerd omtrent het begin dezer eeuw, want in beide landen waren zij vóór dien tijd geplant, doch, gelijk wij zegden, zij wierden ten onrechte als een verderfelijk voedsel aanzien en verstooten, totdat zij over beknibbeling en lastertaal mochten zegepralen.

L. MEES.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (1)

10. (78.) Veerle : Trotsch Veerle.

VEERLE ligt op de baan, die van Diest naar Westerloo gaat, op éene uur afstand van deze gemeente.

Als de inwoners der omliggende dorpen eenen van Veerle zien, dan zeggen ze : « Die is van Viël (2), van *Trotsch Viël !* »

Onder het volk leeft nopens den oorsprong van dien naam het volgende spotvertelsel.

Ons Heer en Sint-Pieter waren eens op reis, en Sint-Pieter leidde het peerd, dat in eene kar stond, waarop al de dorpen lagen.

Als ze op de bestemde plaats kwamen, werd er een dorp afgeladen, en Onze Lieve Heer gaf het eenen naam, dien het voor altijd hield.

(1) Z. *Ons Volksleven*, 5e, 6e, 7e en 8e jaarg.

(2) Zoo wordt « Veerle » uitgesproken, omtrent gelijk het Fr. *ciel, miel.*

Toen ze gekomen waren daar, waar nu Veerle ligt, viel er een dorp van den wagen, en Onze Lieve Heer ging maar door en zegde niets ; doch Sint-Pieter hield het peerd en de kar staan en riep tot zijnen Meester :

— « Wacht eens wat, daar is daar een dorp van de kar gevallen ! »

— « Laat maar liggen ! » zei Onze Lieve Heer. « Dat is *Trotsch Viëlleke*, en dat ligt daar goed. »

11. (79.) Breendonk : de Meuttes.

Eenieder weet ongetwijfeld, dat een *meutte* een jong kalf is. Tegen die van Breendonk, in Klein-Brabant, zeggen ze *de meuttes van Breendonk*, waarschijnlijk, omdat in deze gemeente talrijke veekooplieden wonen.

Zoo is mij te Tisselt, een dorp daar tegen, verteld. — Is dit de ware beteekenis ?

Als iemand uit het omliggende zegt : « Ik ga naar Breendonk-kermis, » — krijgt hij voor antwoord :

« *Gaat ge van de « meuttes » eten ?* »

12. (8 .) Hoboken : de Strontboeren.

In Hoboken wonen talrijke hoveniers en landbouwers, en die lieden gebruiken veel « beer » in 't bebouwen hunner goederen. Daarvan de spotnaam.

Dit heb ik vernomen van eenen inwoner dezer gemeente.

Te Tisselt geeft men u den volgenden uitleg.

Vele hoveniers of landbouwers van Hoboken gaan met wagen en schup de omliggende dorpen af en verzamelen de welbekende hoopkens, achter hoeken en kanten verloren gelegd.

Een spotrijm, dat telkens herhaald wordt, als men « Hoboken » uitspreekt :

Hoboken,
Waar de boeren str... koken.

*
* *

Het volgende spotzegsel leeft in Klein-Brabant over den oorsprong van dien naam.

In 't dorp, dat nu Hoboken heet, was eens een kindeken, en dat had eenen kleinen boterham in de hand, eenen « bo » of een « bo-

ken . Op eens liet het zijn « boken » vallen, en 't riep :

« *Ho ! boken !* »

En de plaats waar dit gebeurde, hiet van toen af « Hoboken ».

13. (81.) **Heindonk : 't Overschot of 't Eind van de Wereld.**

Vroeger (1) heb ik daarover geschreven :

« *Heindonk is het overschot van de wereld* ». « Dit zegt men, » omdat dit dorp als verwijderd ligt van de andere dorpen, als ver- » borgen of verdrongen tusschen Rupel en Dijle ».

Dit had ik te Hombeek gehoord.

In Klein-Brabant zegt men :

« *Heindonk is 't eind van de wereld,* » omdat deze gemeente op verren afstand ligt van de omliggende plaatsen.

14. (82.) **Hingene : de Eters.**

De heer L. Mees heeft reeds den geschiedkundigen, — en ongetwijfeld den eenigen waren — uitleg over dezen spotnaam gegeven. (2)

Een persoon van Wintham (gehucht onder Hingene) heeft me van die « eters » het volgende verteld :

De processie van Hingene ging eens naar Scherpenheuvel, en al die meêgingen, hadden eenen goeden knapzak gereed gemaakt, want Scherpenheuvel ligt bij de deur niet. Daar waren er met korven vol eten.

Ze vertrokken 's morgends vroeg met nuchtere maag, om te Puurs op den trein te stappen.

En de beêvaartgangers trokken moedig en gezwind vooruit, en hier proefde er eene aan 't eten, en ginder nog eene, en verder op nog al eene, — en dat ging zoo voort, dat het een plezier was om zien. Ja maar, wat gebeurde er ? Ze waren nog niet te Puurs, — en dat ligt maar één uur van Hingene — of al het eten was op !... Voorwaar, die van Hingene hebben hunnen naam niet gestolen !

15. (83.) **Sempst : Rijk Sempst.**

Dit dorp draagt dien vereerenden naam, waarschijnlijk, omdat het de rijkste gemeente is van 't omliggende ; daarbij nog, Sempst heeft geene schuld en bezit vele goederen.

---

(1) Z. *Ons Volksleven*. VII, blz. 91.

(2) Z. *Ons Volksleven*. VII, blz. 188-189.

Alzoo is me in dit « rijk » dorp verteld.

16. (84.) **Sempst-Bosch : de Verkens of de Boschuilen.**

Bosch is een gehucht onder Sempst, op het uiterste van deze gemeente gelegen en bijna niet bewoond dan door volk van de mindere klas.

Denkende op *bosch*, kwam het gedacht van *verken*, en van daar de spotnaam. Het volk zegt immers : « Hij is gelijk de verkens uit het bosch ».

En wat nu gezegd van *Boschuilen ? Uilen* is enkel uit spotlust bij *Bosch* gevoegd ; ook zegt het volk, sprekende van dien nachtvogel, even veel *boschuil* als *uil*.

17. (85.) **Kieldrecht : de Koutermollen.**

Kieldrecht is een dorp uit het Land van Waas. *Kouter* is een beemd of stuk akkerland. De inwoners zijn noeste landbouwers en bewerken neerstig hunne landerijen ; ze doorwroeten, om zoo te zeggen, hunne akkers, en doen dus als de mollen.

Zoo denkt het volk en heeft die van Kieldrecht met den naam van *Koutermollen* gedoopt.

18. (86.) **Poperinge : de Keikoppen.**

De inwoners dezer West-Vlaamsche gemeente heeten *Keikoppen*, en niet zonder reden.

De doopvont der parochiekerk (1) is gehouwen uit eenen grooten kei.

Dit heb ik gehoord rond Mechelen. Is dit inderdaad zoo ?

19. (87.) **Spotnamen op eenige andere dorpen.**

Die van Sint-Kwintens-Lennik (in Brabant) heeten *de Barbaren.*

De inwoners bezuiden 't Payottenland, in Brabant, tusschen Hal, Ninove en Aalst, noemt men « *de Patriotten.* »

Zout-Leeuw : *de Waterheeren.*

Zoerle-Parwijs : *de Drij Goden.*

Wie geeft daar bescheid over ?

---

(1) Ik schrijf « parochiekerk », omdat het anders onmogelijk ware, dat allen *Keikoppen* zijn. Daar is ongetwijfeld meer dan ééne parochie ; hier is dus 't *deel* voor 't *geheel* genomen.

Spotrijm op Mortsel, « den Ouden God » :

Die van den Ouden God,
En die van den nieuwen God,
En die van het verkenskot.

J. F. Vincx.

Van een oud Vrouwken en heur Zwijn.

(Een Engelsch ophoopend Kindervertelsel.)

Een oud vrouwken was eens haar huis aan 't keren en vond een zilveren half franksken. « Wat zal ik met dees lief half franksken doen? » zegde zij in heur eigen. « Kom, ik ga er meê naar de merkt en koop er een verken. » Zij ging dus naar de merkt en kocht er een schoon klein zwijntje. Onderweg naar huis, kwam zij aan een hek; maar 't zwijn was koppig en wilde niet over het hek.

Het wijfken zag rond en speurde een hondje. Zoo, zij riep tegen den hond :

« Hond, hond, bijt zwijn;
Zwijntje wil niet over 't hek;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar de hond wou niet.
Zij ging wat voort en kwam aan 'nen stok.
Zei ze zoo :

« Stok, stok, sla hond;
Hond bijt zwijn niet;
Zwijntje wil niet over 't hek,
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar de stok wou niet.
Zij ging nog wat verder en kwam aan een vier.
Zei ze zoo :

« Vier, vier, brand stok;
Stok slaat hond niet;
Hond bijt zwijn niet;
Zwijntje wil niet over 't hek;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar 't vier wou niet.
Zij ging weer wat verder en kwam aan wat water.
Zei ze zoo :

« Water, water, blusch vier ;
Vier brandt stok niet ;
Stok slaat hond niet ;
Hond bijt zwijn niet ;
Zwijntje wil niet over 't hek ;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar 't water wou niet.
Zij ging dus nog wat verder en kwam 'nen os tegen.
Zei ze zoo :

« Os, os, drink water ;
Water bluscht vier niet ;
Vier brandt stok niet ;
Stok slaat hond niet ;
Hond bijt zwijn niet ;
Zwijntje wil niet over 't hek ;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar de os wou niet.
Zij ging alweer wat verder en kwam 'nen slachter tegen.
Zei ze zoo :

« Slachter, slachter, dood os :
Os drinkt water niet ;
Water bluscht vier niet ;
Vier brandt stok niet ;
Stok slaat hond niet ;
Hond bijt zwijn niet ;
Zwijntje wil niet over 't hek ;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar de slachter wou niet.
Zij ging dan wat verder en kwam aan een zeel.
Zei ze zoo :

« Zeel, zeel, hang slachter ;
Slachter doodt os niet ;
Os drinkt water niet ;
Water bluscht vier niet ;
Vier brandt stok niet ;
Stok slaat hond niet ;
Hond bijt zwijn niet ;
Zwijntje wil niet over 't hek ;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar het zeel wou niet.
Zij ging een beetje verder en kwam eene rat tegen.
Zei ze zoo :

« Rat, rat, knaag zeel;
Zeel hangt slachter niet;
Slachter doodt os niet;
Os drinkt water niet;
Water bluscht vier niet :
Vier brandt stok niet;
Stok slaat hond niet;
Hond bijt zwijntje niet;
Zwijntje wil niet over 't hek;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar de rat wou niet.
Zij ging wat verder en kwam eene kat tegen.
Zei ze zoo :

« Kat, kat, vang rat;
Rat knaagt zeel niet;
Zeel hangt slachter niet;
Slachter doodt os niet;
Os drinkt water niet;
Water bluscht vier niet;
Vier brandt stok niet;
Stok slaat hond niet;
Hond bijt zwijn niet;
Zwijntje wil niet over 't hek;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar zóó zei de kat : « Als gij ginder naar die koei wilt gaan, en mij een schotelken versche melk aanbrengt, dan vang ik de rat voor u. »

Zoodus, 't oud wijfken ging naar de koei en zei :

« Koei, koei, geef mij een schotelken melk
Kat vangt rat niet;
Rat knaagt zeel niet;.
Zeel hangt slachter niet;
Slachter doodt os niet :
Os drinkt water niet;
Water bluscht vier niet;
Vier brandt stok niet;
Stok slaat hond niet;
Hond bijt zwijn niet;
Zwijntje wil niet over 't hek;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar zóó zei de koei : « Als gij ginder naar de hooiers wilt gaan en mij eenen bussel hooi aanbrengt, dan krijgt gij melk van mij. »

Zoodus, 't oud wijfken ging naar de hooiers en zei :

« Hooiers geeft mij 'nen bussel hooi ;
Koei geeft melk niet ;
Kat vangt rat niet ;
Rat knaagt zeel niet ;
Zeel hangt slachter niet ;
Slachter doodt os niet ;
Os drinkt water niet ;
Water bluscht vier niet ;
Vier brandt stok niet ;
Stok slaat hond niet ;
Hond bijt zwijn niet ;
Zwijntje wil niet over 't hek ;
En 'k geraak vandaag niet thuis. »

Maar zóó zeiden de hooiers : « Als gij ginder naar de beek gaat en ons 'nen emmer water brengt, dan krijgt gij hooi van ons. »

Zoodus, 't oud wijfken ging naar de beek, maar toen zij daar kwam, zag zij dat heur emmer vol gaten was : Zij bedekte den bodem met keikens, schepte den emmer vol water, en op weg daarmee naar de hooiers : Zij gaven heur 'nen bussel hooi, dien 't wijfken vol blijdschap naar de koei droeg. Zoodra de koei heur hooi binnen had, gaf zij heur melk aan 't wijfken, en zij daarmeê in een schoteltje naar de kat.

Zoodra de kat heur melk had opgeslabd,

De kat begon de rat te vangen ;
De rat begon het zeel te knagen ;
Het zeel begon den slachter t' hangen ;
De slachter zijnen os te dooden ;
Zijn os het water uit te drinken ;
Het water 't vierken uit te blusschen ;
Het vier begon den stok te branden ;
De stok begon den hond te slagen ;
De hond begon het zwijn te bijten ;
Het zwijntje, van schrik sprong over het hek,
En 't vrouwke geraakte zóó thuis dien dag.

(Glossop.) J. FESKENS.

Boekbespreking.

Poppenspel-Tooverij-Pijniging. Een zonderling Proces in 1601-1602, voor de vierschaar van de Schepenbank van Eppegem, door Alfons Goovaerts, Adjunct-Rijksarchivaris. — Antwerpen, Jan Boucherij, 1895. (Vlugschr. van 24 blz. gr. 8°.)

—

Is het geloof aan een geheimzinnig verbond des duivels met menschelijke wezens thans nog zeer diep ingeworteld bij onze eenvoudige buitenlieden, onder de meer beschaafden gelooft men zoo licht niet meer aan tooverij. Zoo was het niet gesteld in vorige eeuwen. In de 16e en 17e eeuw vooral, heerschte dit geloof onder alle standen en oefende eenen grooten invloed uit op het maatschappelijk leven. Talrijk zijn de processen, door de vierscharen van dien tijd tegen zoogezeide tooveraars en tooverheksen ingespannen.

Het rechtsgeding waarover de heer Govaerts handelt, werd gevoerd tegen een rondreizenden poppenspeler en zijne vrouw, beticht van met hunne poppen zedelooze voorstellingen gegeven te hebben «*by middele van tooverye ende met behulp van den quaden geest.*» Het proces nam niet minder dan zeventien zittingen in en duurde meer dan een jaar. De poppenman werd veroordeeld tot eene boet van 25 Rijnsche guldens en de kosten van 't geding; de poppen waarmede hij gemelde schandige vertooningen had gegeven, werden in zijne tegenwoordigheid in 't vuur geworpen. Wat zijne vrouw betreft, op wie voornamelijk de beschuldiging van hekserij woog, zij werd gepijnigd en bekende toen dat zij plichtig was aan het heur te laste gelegde misdrijf van tooverij. Doch 's anderendaags vond men de arme sukkel dood liggen in 't gevang. Het lijk der tooveres werd verbrand en hare goederen aangeslagen.

De medegedeelde processtukken bevatten menige wetensweerdige bijzonderheid en vormen eene belangwekkende bijdrage tot de zedengeschiedenis van dien tijd.

Jozef Cornelissen.

Graf- en Gedenkschriften der stad Dendermonde, uitgegeven door Jan Broeckaert. — Dendermonde, Aug. De Schepper-Philips, 1896. — Fraai boekd. van XVI-307 bldz. 4°, opgeluis-

terd met 32 platen. (N° VII der Buitengewone uitgaven van den Oudheidkundigen Kring der stad en des voormaligen Lands van Dendermonde.) (Vlaamsche en Fransche tekst).

—

Tusschen de overblijfselen van vaderlandsche kunst en geschiedenis nemen de graf- en gedenkschriften, dikwijls versierd met koperen platen, wapens en beeldhouwwerk, eene voorname plaats in.

Vooral deze, welke nog dagteekenen van vóor het edict van Albrecht en Isabella, die het bijhouden der zoogenoemde parochieregisters bevolen, leveren de geslachtkundigen en de belanghebbenden talrijke en nauwkeurige inlichtingen, die ze elders te vergeefs zouden gaan zoeken. (*)

Het is dan ook met het oog op dit onmiskenbaar belang dier oude gedenkstukken dat er in den loop van de tweede helft dezer eeuw te Gent, Antwerpen, Brugge en andere steden onzes lands komiteiten tot stand kwamen, met het loffelijk doelwit de graf- en gedenkschriften in de kerken, kloosters en kapellen op te nemen, ten einde ze door den druk voor de nakomelingschap te bewaren. (**)

De schrijver, dat prijzensweerdig voorbeeld navolgende, heeft met eenen buitengewonen iever en eene groote nauwkeurigheid de graf- en gedenkschriften opgenomen van de O.-L.-Vrouwkerk, het Begijnhof, de Kloosters der Brigittinen, Kapucijnen, Augustijnen en Carmelieten, het St-Blasiusgasthuis en de St-Gilliskerk ; een laatste hoofdstuk is gewijd aan « Verschillige opschriften », te allen kante in Dendermonde verspreid.

Tusschen de afgedrukte grafschriften deelt de schrijver er een aantal mede welke niet meer bestaan, doch die door hem gevonden werden in verscheidene handschriften, waarvan hij de uitvoerige beschrijving geeft in eene zeer belangrijke voorrede. Deze bevat ook eene beknopte geschiedenis van het gebruik in de kerken geestelijke of andere voorname personen te begraven.

Verders wordt de weerde van het boek nog aanzienlijk verhoogd door de talrijke biographische en genealogische aanteekeningen

(*) Voorrede, bl. IX.
(**) loc. cit.

aan den voet der bladzijden geplaatst, en het groot aantal platen met grafzerken, wapenschilden enz., die den tekst opluisteren.

Eene tafel der familienamen besluit het werk, dat stellig èn als Graf- en Gedenkschriftenboek èn als Wapenboek der doorluchtige Dendermondsche families aan geschied- en oudheidkundigen groote diensten zal bewijzen, en den schrijver om zijne groote belezenheid en iever tot eere strekt.

J. B. Vervliet.

Vragen en Aanteekeningen

1. (100.) **Japansche gebruiken.** — In Japan draagt bijna iedereen eene lanteern, die dag en nacht aan zijnen gordel hangt; zij gelijkt op eene platte doos. Top en bodem ervan zijn onderling verbonden door middel van eene soort papier dat in vouwen ligt en dat, als het uitgetrokken is, de lanteern uitmaakt. Een daarbij behoorenden koker met keersjes heeft de Japanner altijd bij zich. Een kleine draagbare apotheek met een half dozijn bekertjes, een waaier, eene pijp en een kort zweerd behooren verder tot zijne alledaagsche uitrusting. De gordel van eenen Japanner is dus een zeer gewichtig onderdeel van zijn gewaad.

Zijne sandalen bestaan uit eenen zool met eenen wollen draad aan het voorste einde, waar de groote teen doorheen gestoken wordt, om de voetbekleeding — eene soort pantoffels dus — vast te houden. Zijn hoofdkussen bestaat uit een raamvormig toestel van vischbeen of eene andere dergelijke zelfstandigheid, dat voor den nek passend is gemaakt. Dit is om zijn kapsel niet in de war te brengen, want het haar van den Japanner wordt niet alle dagen opnieuw opgemaakt; daarom moet hij zijn haar ontzien, dat in eene vlecht bij elkander gebonden is, terwijl het hoofd verder glad is geschoren.

Rijke Japanners zenden hunne kinderen zeer eenvoudig gekleed naar de school, opdat de arme kinderen zich voor hunne schamele kleeding niet behoeven te schamen.

(*Uit de dagbladen.*) J. B. V.

2. (101.) **Hoe de viool in de wereld kwam.** — Over het ontstaan van de viool, wordt door de Zigeuners het volgende sprookje verhaald : Er was eens een arme man en een arme vrouw, die geen kinderen hadden. Op zekeren dag ging de oude vrouw het bosch in. Daar ontmoette zij een oud moederke, dat tot haar zegde :

— Ga naar huis, sla eene kalabas stuk, giet er melk in en drink die uit en dan zult gij een zoon krijgen die rijk, zeer rijk en gelukkig zal worden.

De arme vrouw ging naar huis en zij deed, zooals het oude moederke haar had geboden, en niet lang daarna kreeg zij een lieven jongen met schoone oogen en blozende wangen. Maar helaas ! niet lang zou ze zich in zijn bezit mogen verheugen, want de arme vrouw werd ziek en stierf, spoedig volgde haar man haar op en heel alleen bleef de zoon achter.

Hij was opgegroeid tot een zeer schoon jongeling en dacht bij zich zelven :

— Wat moet ik hier doen ? Ik ga de wijde wereld in, om het geluk te zoeken.

Hij ging van dorp tot dorp en van stad tot stad ; hij zag en hoorde veel, maar geluk vond hij nergens. Eindelijk kwam hij ook in het prachtige land van een koning. die eene wonderschoone dochter had. Zoo schoon was zij, dat de koning geen enkelen man waardig vond haar te bezitten en hij besloot haar slechts dien man tot vrouw te zullen geven, die iets maken kon, wat nog niemand op de geheele wereld had gezien. Zeer veel vrijers hadden hun geluk beproefd ; de dingen die zij maakten, waren echter allen reeds bekend en de koning had hen daarom laten hangen.

Toen de jongeling van de stralende schoonheid der prinses hoorde, ging hij regelrecht naar den koning en zegde :

— Ik wil uwe dochter tot vrouw hebben ; wat moet ik daarvoor maken ? Alsdan werd de koning toornig en sprak :

— Gij vraagt wat gij maken moet ? Gij weet toch, dat alleen hij mijn dochter tot vrouw krijgt, die iets maken kan wat nog niemand in de wereld gezien heeft. Omdat gij zoo'n domme vraag gedaan hebt. zult gij in de gevangenis geworpen worden en sterven.

En de dienaar van den koning wierp hem in een duister hok. Daar zat hij nu te klagen en te jammeren en betreurde zijn rampzalig lot. Maar eensklaps werd het licht om hem heen, licht, als op den meest helderen en zonnigen zomerdag en toen hij opzag, stond voor hem de Mahuya, de feeënkoningin.

— Ween niet, zegde zij met zachte stem, gij zult toch met de koningsdochter trouwen. Hier hebt gij een kistje en een staf; neem nu een paar haren van mijn hoofd en span die over het kistje en den staf.

De jongeling deed, zooals de toovergodin hem had bevolen, en toen hij er mee klaar was, sprak zij verder :

— Strijk nu met den staf over het haar, dat op het kistje gespannen is.

Weer volgde hij haren raad en zij zegde :

— Dit kistje moet eene viool worden, die de menschen blij of droevig maakt, al naar gij het verlangt.

Daarop nam zij het kistje en lachte er tegen. Toen begon zij te weenen en liet er hare tranen in vallen. Wanneer zij dat gedaan had, reikte zij het kistje aan den jongeling over en sprak :

— Strijk nu weer over het haar.

Hij deed het en er ontvloden uit het kistje liederen, die het hart nu weer deden opspringen van overgroote vreugde, dan weer van diepe smart deden ineenkrimpen. Toen de toovergodin verdwenen was, riep de jongeling zijn gevangenbewaarder en liet zich naar den koning brengen, tot wien hij zegde :

— Hoort nu en ziet, wat ik gemaakt heb.

Toen begon hij te spelen en de koning geraakte buiten zich zelven van vreugde. En aan den jongeling gaf hij zijne schoone dochter tot vrouw en deze leefden nu zoo gelukkig en werden zoo rijk, als eens in het bosch het oude moederke aan de arme vrouw voorspeld had.

(Uit de Nieuwsbladen.) J. B. V.

Ontvangen Boeken.

J. TH. DE RAADT. — **De Waarheid over den « Goedendag ».** (Brecht, Lod. Braeckmans 1896). Vlugschr. van 8 bladz. 8° met figuren. (Overdruk uit « Ons Volksleven »).

EDW. ADRIAENSEN en GUST. SEGERS. — **De Collegiale Kerk van de H. Katharina te Hoogstraten.** — Hoogstraten, Lod. Van Hoof-Roelans, 1895. — Boekd. van 215 bladz. 8° met platen.

J.-B. DOURET. — **Notice des Ouvrages composés par les écrivains luxembourgeois,** 6e supplément. — Arlon, V. Poucin, 1896. — Boekd. van 88 bl. 8°.

Organisation Internationale de la Bibliographie Scientifique, [01.08].— Bruxelles, Ve Ferd Larcier, 1896. — Vlugsch. van 30 bl. 8°. (Publ. de l'office internat. de Bibliographie n° 5).

ALPH. GOOVAERTS. — **Une Femme Bourgmestre d'une ville belge au dix-huitième siècle.** — Anvers, Ve De Backer, 1896. —Vlugschr. van 37 bl. 8°.

EDM. GEUDENS. — **Le Magistrat d'Anvers et la « Représentation proportionelle » au XVIIe siècle.** Question d'impôts. Elections de fonctionnaires. Un pont volant sur l'Escaut. — Ve De Backer, 1896. — Vlugschr. van 16 blz. 8°.

J.-Th. DE RAADT. — **Nog een woord over Moll, Baelen en Desschel.** — (Brecht, L. Braeckmans, 1896. — Vlugschr. van 6 bladz. 8°.

GEBROEDERS GRIMM. — **Sprookjes.** Naar het Duitsch door H. D. S. — Eerste stukje. — Aalst, De Seyn-Verhougstraete. Boekd. van 65 blz. kl. 8°. Prijs fr. 0.45.

Dr A. HAAS. — **Aus pommerschen Hexenprozessakten.** Ein Beitrag zur Geschichte des pommerschen Volksglaubens. —Vlugschr. van 18 bladz. 4°.

Dr C. BAMPS. — **Sceau et Médailles,** insignes des anciennes corporations armées de la ville de Hasselt. — Bruxelles, J. Goemaere, 1895. — Vlugschr. van 9 blz. 8° en 1 plaat.

Dr C. BAMPS. — **Note sur un document inédit du XVIIe siècle** concernant certaines attributions de l'essayeur de la monnaie d'Anvers. — Bruxelles, J. Goemaere, 1894. — Vlugschr. van 8 bl. 8°.

JAN BROECKAERT **Graf- en Gedenkschriften der Stad Dendermonde. Inscriptions Funéraires et Monumentales de la Ville de Termonde.** Dendermonde, Aug. De Schepper-Philips, 1896. — Boekd. van XVI-307 bladz. 4° en 32 platen

ALPH. GOOVAERTS. — **Bernard Mawd, Ballard, Gifford et Gratley,** quatre des agents employés par Walsingham contre Marie Stuart. Un document inédit annoté et commenté. — Bruxelles, Hayez, 1896. — Vlugschr. van 26 bl. 8°.

ALPH. GOOVAERTS. **Les Ordonnances données en 1840 à Tournai aux métiers des peintres et des verriers.** — Bruxelles, Hayez, 1896. — Boekd. van 88 bl. 8°.

Inhoud van Tijdschriften.

De Hagelander, III, 5. — Uit het Hageland: Nieuwjaarsliedekens. Volksspreuken. Raadsels (A. van den Broeck-Melon). — Roosje (L. ter Ghete). — De Wonderkerk van Hakendover, door Lodewijk De Koninck (J. F. van Rookenbosch). — Hagelandsch lied uit het Fransch Schrikbewind over de Militieloting (B. van Weert). — Gelukzalige Wouter van Bierbeek (L. Thomassen). — Het Rietmusje (J. C.). — Mengelingen. — Inhoud van tijdschriften.

Volkskunde, IX, 1-2. — Vertelsels : Het Melkvrouwtje en de Melkpot (A. De Cock). — Tooverij. § 1. Waaraan men de heksen kan herkennen (A. De Cock. — Spreuken, spreekwoorden en zegswijzen op de vrouwen. 1. De Vrouw. Haar gebreken en deugden. 2. De schoone Vrouw. 3. De leelijke Vrouw (A. De Cock). Waarom de Molenaars in de zakken scheppen. Waarom de schelvisch twee donkere vlekken op den rug draagt (A. De Cock). — Volkshumor. De schepping van den eersten Franschman (A. De Cock).— Kloppende geesten (A. D. C.). — Volksliederen. Nieuwjaarsliedje (A. D. C.). — Boekbeoordeelingen (A. D. C.).

Wallonia, IV, 6. — Légendes liégoises (J Vrindts et O. C.). — J'ai pris une maîtresse, chanson liégeoise, air noté (O. Colson). — La belle Dondon et le Barbon, chanson dialoguée (J. Defrecheux). — Enigmes populaires. IV. Devinettes wallonnes (O. Colson). — Notes et enquêtes. Humour populaire. Les pièces de monnaie (O. C.).

Mélusine, VIII, 3. — Airs de danse du Morbihan (Mlle E. de Schoultz Adïevsky). — La Fascination : d/ Thérapeutique (l'œil et la main ouverte) (J. Tuchmann). — Une chanson en patois brivadois (P. Le Blanc). — La Porcheronne (P. Fesquet). — La Péronelle (G. D.). — Bibliographie.

International Folk-Lore Association. Papers read at Memphis, Atlanta and Chicago. — Chicago, June, 1896 : Folk lore on stone (Countess Evelyn Martinengo Cesaresco). — Mediæval «Glamour» and its Antidotes (David Mac Ritchie). — Devil worship as an early and natural stage in the evolution of revolution (Dr Paul Carus). — The work of the kunger Bag (Alex. W. Bealer). — East indian folk lore : adventures of the Brahmin Kalasarma (Thom. W. Knox). — Astronomical symbols in America (Stephen D. Peet).

Am Ur-Quell, VI, 9-10. — Mitteilungen aus dem Bremischen Volksleben (Dr. H. Post). — Das Kind im Glaube und Brauch der Pommern (Dr. A. Haas). — Volksglauben im niederösterreichischen Waldviertel (K. Pop). — Zwei historische Sagen aus Waibstadt bei Heidelberg (O. Heilig). — Einige Sagen aus dem Fischerdorfe Zinnowitz bei Wolgast an der Ostsee (O. Heilig). — Bemerkungen zu einigen Dessauer Kinderspielen (Dr. F. Ahrendts). — Osterbräuche aus Leopschütz (P. Dittrich). — Schwäbische Kinderspiele aus der Ofner Gegend (L. Màtyàs). — Folgen der Beschreiung (S. R. Steinmetz u. H. Carstens). — Parallelen zum Glück von Edenhall (H. Eschenburg u. O. Knoop). — Bastlösereime (H. Ankert). — Ausbuttern (H. Eschenburg). — Lieberzauber (A. de Cock u. H. Ankert). — Vergrabene Schätze (H. Hofmann, L. Fränke u. H. Volksmann). — Warum gehen Spukgeister kopflos um ? (P. Sartori). — Zähne (H. Carstens). — Der Mann im Mond (O. Schell). — A.-B.-C. Spiel (L. Fränkel, Eschenburg u. Havemann). — Kleine Mitteilungen.

Spreuken, Spreekwoorden en Zegswijzen, waar het woord „ Duivel ” in voorkomt.

1. Bevreesd gelijk de duivel voor 't kruis (of : voor 't wijwater. — J.) (1)
2. Boos gelijk een duivel, een satan. (J.)
3. Zoo kwaad als een helsche duivel (of : als een gestampte duivel, of : als een levende duivel. — T., R., J.)
4. Iets gewend zijn gelijk de duivel het branden. (J.)
5. Zoo hard als de duivel op zijn voorhoofd. (J., — of : gelijk een been uit duivels voorhoofd. — D. B.)
6. Kijken gelijk een duivel die wijwater gelekt heeft. (J., D. B.)
7. Zoo leelijk als een duivel (J.)
8. Loopen gelijk een duivel die wijwater gezien heeft (vluchten. — J.)
9. Overeenkomen gelijk de duivel en Sinte Michiel (of : gelijk de duivel en Sinte Pieter, of : gelijk de duivel en het wijwater. — J.)
10. Iemand schuwen gelijk de duivel het wijwater. (J.)
11. Er op slaan (er op zitten of : op iemand slaan) gelijk de duivel op Geeraard (J., R.)
12. Bang zijn van iemand gelijk de duivel van Geeraard. (R.)
13. Zoo slim als de duivel. (J.)

(1) Verkortingen : J. = Am. Joos, *Schatten uit de Volkstaal;* D. B. = De Bo, *Westvlaamsch Idioticon;* Sch. = Schuermans, *Algemeen Vlaamsch Idioticon* met *Bijvoegsel;* T. = Tuerlinckx, *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon;* R. = Rutten, *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon;* V. & T. = *Volk en Taal.*

14. Hij is den duivel te plat (of : te slim. — J., R., T.)
15. Spartelen gelijk de duivel in een wijwatervat. (J., D. B.)
16. Ergens op uit zijn (of : naar iets verhangen zijn) gelijk de duivel op (naar) een ziel. (J.)
17. Tieren alsof men van de duivels gewiegd ware. (J.)
18. Vertrekken gelijk de duivel op zokken. (J.)
19. Vluchten gelijk de duivel voor 't kruis. (J.)
20. Aan iemand zijn gelijk Calvijn aan den duivel (of : gelijk de duivel aan zijn moêr. — J.)
21. Vloeken gelijk een helsche duivel.
22. Al de duivels uit de hel bijeenvloeken.
23. Zoo zwart als een duivel. (J.)
24. Gestoord zijn gelijk een gebrande duivel. (R.)
25. Subiet, gelijk de duivel zijn moêr stierf (plotseling, onverwacht. — R.)
26. 't Is een duivel in menschenvel (of : een gevleeschde duivel, of : de duivel in specie. — J., T., R.)
27. De duivel ligt daar met jongen ('t is daar niet pluis. — J.)
28. Hij meende Ons Heer bij de teenen (of : 'nen engel bij de hand) te hebben, en hij had 'nen duivel bij den kop. (J.)
29. Hij meende den duivel bij de beenen te hebben, en hij had hem maar bij den steert. (J.)
30. Ge zoudt zeggen : 't Is de duivel met zijn moêr ('t is iets heel bijzonders), en als ge 't fijn beziet, beteekent het niemendalle. (J., D. B., R.)
31. Hij heeft van den duivel in (hij is kwaadaardig. — J.)
32. Den duivel gezien hehben (zeer lastig zijn. — R.)
33. Hij is van den duivel bezeten om... (hij is fel geneigd om....)
34. Iemand den duivel aandoen (hem plagen, kwellen. — D. B., J.)
35. Dat is naar de dood van den duivel gewacht, en hij is nog niet ziek. (J.)
36. Zijn duivel is dood (de deugniet is oud. — J.)
37. Een keersken voor Sinte Michiel en een voor den duivel ontsteken (met alleman vriend willen zijn. — J.)
38. Ge moet somwijlen al eens een keersken voor den duivel branden (men moet somwijlen boosaardige of vijandige menschen vriendschap betoonen. — J., D. B.)
39. Ge zult mij gehoorzamen of de duivel zal de keers houden (ik

wil dat ge mij kost wat kost gehoorzamet. — J., D. B.)
40. De duivel heeft er zijne erwten op gedorschen (hij is van de pokken geschonden).
41. De duivel heeft met zijne sporen over zijn gezicht gereden (idem. — J.)
42. Liegen dat de duivels om de brokken komen. (J.)
43. Die den duivel gelooft, heeft zijnen meester gevonden. (J.)
44. Zooals de duivel is, betrouwt hij zijn gasten. (J., R.)
45. Als een engel duivel wordt, is hij de booste van allen. (J.)
46. Hij zou van 'nen engel 'nen duivel maken.
47. Als ge met den duivel kerzen eet, werpt hij u de steenen toe.
48. Als de duivel oud wordt, leert hij bidden (of : gaat hij onder den preekstoel zitten, of : wordt hij eremijt. — J.)
49. Wat God den duivel toelaat! (God is lankmoedig.)
50. Eerste gewin is kattegespin (of : kobbegespin), en 't leste heeft van den duivel in. (J.)
51. Hoe meer de duivel heeft, hoe meer hij hebben wil (een gierigaard is nooit voldaan.)
52. Duivels zak is nooit vol (idem. — J.)
53. De ledigheid is het oorkussen van den duivel (J.)
54. Bij kerk en kluis, heeft de duivel een huis. (J.)
55. Waar God een kerk sticht, bouwt de duivel een kapel. (J.)
56. De duivel is Gods aap. (J.)
57. Met zwijgen kruist men den duivel. (J.)
58. Ieder het zijne, dan heeft de duivel (of: de kwade) niets.(J., R.)
59. De duivel speelt er mee (er is iets noodlottigs in. — T., R.)
60. Dat heeft den duivel gezien (of : dat heeft den duivel in = dat is zeer moeilijk. — T., R.)
61. Den duivel uitmanen (radeloos, woedend zijn. — T., R.)
62. Een engelken naast een duivelken (iets goeds naast iets gebrekkigs. — T.)
63. Willen dat de duivel dood ware, en de hel vol rapen gezaaid (wenschen geene straf te moeten vreezen na de dood. — T.)
64. Dat kent de duivel (of : dat mag de duivel weten = ik versta er niets van. — T., R.)
65. Daar komt allen duivel van volk bijeen (allerlei volk. —T., R.)
66. Hij sloeg daar heel den duivel in stukken (alles.)
67. Liever de duivel dood dan ik (ik zal niets ontzien. — R.)

68. Dat is duivel gezegd (men wil daar niet van hooren. — R.)
69. Ievers den duivel van geven (er den brui van geven. — R.)
70. Als hij zat thuis komt, dan is er de duivel te koop (dan is het er niet pluis. — R.)
71. Den duivel jagen (of : draaien = op zijnen poot spelen.)
72. Hij is van den duivel getekt (hij is zeer boos, half zot. — R.)
73. Van den duivel droomen (boosaardig zijn. — D. B., R.)
74. Het is lastig met den duivel om zeerst loopen. (D. B.)
75. Over duivels dood (of : over duivels ziele) iets doen (iets doen voorniet, zonder loon of voordeel. — D. B.)
76. Over duivels ziele werken (werken zonder loon, zonder vergelding. — D. B.)
77. Ik was lijk van den duivel gedagvaard (ik was in schielijken angst, in schielijke verlegenheid. — D. B.)
78. Ge zult nog wel den duivel op een kussen binden, indien hij wilt gerust liggen (gezeid tot eenen grootspreker. — D. B.)
79. — Het waait, het regent uit de duivels (met alle geweld. — D. B.)
80. Als de duivel nog een kleine jongen was (lang geleden.—D. B.)
81. Zijnen duivel ontbinden (wrevelig en woelig zijn. — D. B.)
82. Als een ezel een peerd bedijgt, is hij van geenen duivel breiellijk. (D. B.)
83. Heraus, kaporaal, de duivel is in de wacht. (D. B.)
84. Kijken gelijk een duivel die pertsen pelt. (D. B.)
85. Loop naar den duivel om een kruiske (D. B.)
86. Spijts zijnen duivel (tegen heug en meug. — D. B.)
87. Loopen alsof men den duivel gezien had (of : alsof de duivel op uw hielen zat. — Sch., R.)
88. Bij den duivel te biechten gaan (bij een slechten raadsman gaan, zijn vertrouwen misplaatsen. — R., Sch., J.)
89. Als ge van den duivel spreekt, ziet ge zijnen steert (J., R. — of : is hij er aan of omtrent, of : is hij in oorwege, of : in 't weer. — T.)
90. Ge moet geenen duivel in uw hert smoren (spreek rechtuit. — Sch.)
91. Dat dankt u de duivel (dat geloof ik wel ! — T., R.)
92. Daar is meer als een duivel in de hel (gij wordt niet bedoeld. T., R.)

93. De duivel sch... bij den grooten hoop (waar geld is, wil geld zijn.)
94. Hij is te lomp om voor den duivel te dansen. (J.)
95. Den duivel voor zijnen nieuwjaar krijgen (met ondank beloond worden).
96. Daar is geen eene duivel in de hel die zòò heet (zegt men bij 't vernemen van eenen vreemdklinkenden naam).
97. Eerdat de duivel zijn paneel schudt (heel vroeg in den morgen. — D. B.)
98. Soort met soort, en duivels met kolenbranders. (J., D. B.)
99. « Soort zoekt soort, » zei de duivel, en hij pakte den schouwveger bij zijnen nek (of : bij zijnen kop, of : bij zijn stroot. (T., R.)
100. « Soort zoekt soort, » zei de duivel, en hij vloog met den schouwvager weg. (J.)
101. « Dat is de duivel, » zei de jongen, en hij wees op zijn vader. (J.)
102. « Die het lang heeft, laat het lang hangen, » zei de duivel, en hij liet zijnen steert slepen. (V. & T.)
103. « Die het lang heeft, laat het lang hangen, » zei de duivel, en hij stak een spar in zijn k...
105. « 't Eerste is een, » zei de duivel, en hij smeet 'nen paap in 't vuur. (V. & T.)
105. Veel handen maken schoon werk, maar 't zijn duivels in pateelen. (V & T.)
106. « Ik ken dat kruideken, » zei de duivel, en hij vaagde zijn g... aan 'nen netel. (D. B., V. & T.)
107. « Pratica est multiplex, » zei de duivel, en hij sneed den boer zijne oor af, om er mee zijn schoen te lappen. (V. & T.)
108. « Hard tegen onzachte, » zei de duivel, en hij sch... op den donder. (V. & T.)
109. « Veel geschreeuw en weinig wol, » zei de duivel, en hij schoor een verken (of : het verken zijn g... — R.)

('t Vervolgt.) JOZEF CORNELISSEN.

Kempische Sagen.

14. (213.) Een Spookkasteel.

't Is reeds lang geleden. Op zeker kasteel spookte het alle nachten zoo vreeselijk dat de jachtwachter, die 's nachts op ronde ging, dikwijls dacht het kasteel 's morgends afgebroken te vinden, zulk schrikkelijk leven en gedruisch hield men er soms. Het schijnt dat de bewoner eertijds zijnen zoon in het water van het kasteel had geworpen, en dat deze daarin versmoord was. De ongelukkige had op den laatsten oogenblik zoo deerlijk geroepen : « Och Heere, vader! » Dien schreeuw hoorde men somtijds 's nachts tot in het naburig dorp weerklinken. Die heer heeft dan ook weinig tijd nadien het kasteel van schrik verlaten om al de vreeselijke dingen die er gebeurden, zoodat het langen tijd onbewoond bleef, totdat later alle spokerij gedaan was, vermits de spoken, zegt men, voor 99 jaren op den oever van de zee vastgezet werden.

Op zekeren avond laat was een boer met zijne ossekar naar de heide om rusch geweest. Niet verre van het kasteel, waar de dreef met de straat kruist, hield hij halt om zijnen os wat brood te geven. Hij was dan nog juist een half uur van huis. Om zijn trekdier gemakkelijker te kunnen voederen, trok hij dit het gareel af, toen hij juist op dit oogenblik, maar op verren afstand, eenen erbarmelijken schreeuw hoorde. Hij sloeg daar niet veel acht op, doch een vijftal minuten daarna, hoorde hij weer denzelfden schreeuw, doch ditmaal reeds veel dichter bij. De boer kreeg schrik. Zonder talmen en zonder den os het gareel aan te doen, legde hij de zweep over zijnen rug, riep dju! en reed door. Hij was maar juist de dreef voorbij, of daar hoorde hij een gedruisch als van eenen snelrijdenden trein en daarin eenen schreeuw : « Och Heere, och Heere! » 't welk zich in de richting van 't kasteel verwijderde. De boer kwam zoo bleek als een linnen te huis en vertelde zijn wedervaren aan zijne vrouw.

Een andermaal zagen twee boerenzonen, die dicht bij het kasteel woonden, op zekeren nacht door de zoldervenster eene witte gedaante uit het heerenverblijf komen, met een licht in de hand. Deze gedaante begaf zich onder de brug van het kasteel dat toen

onbewoond was, haalde daar eene tafel onder uit en eene beurs met geld. De speciën werden op de tafel uitgeschud en geteld. Na daar eenigen tijd mede bezig geweest te zijn, deed het spook het geld weer in de beurs, plaatste de tafel onder de brug en de boerenzonen zagen duidelijk den geldzak weer in den grond delven. Zij dachten zeker den schat daar in den dag te vinden, doch zij werden jammerlijk teleurgesteld. Op die plaats was de grond zelfs niet omgewoeld en was er noch tafel of iets dergelijks te bespeuren.

(*Heist-Goor.*)

15. (214.) Eene Belofte.

Een man ging eens 's avonds heel laat naar huis. Onderwege ziet hij eene witte gedaante, welke zich een eindje vóór hem in eenen houtkant begeeft. Toen hij een weinig die plaats voorbij gegaan was, kijkt hij eens om en de gedaante zit hem bijna op de hielen. Hij begint te loopen. De gedaante loopt ook, haalt hem eindelijk in en klopt hem op den schouder. « Wat wilt gij van mij? » zegt de man, meer dood dan levend. « Naar die vraag heb ik lang gewacht » is het antwoord. « Zeg eens aan mijne familie », gaat de gedaante voort, « dat men drijmaal voor mij eene bedevaart naar Scherpenheuvel doe, ik heb dit in mijn leven beloofd en niet volbracht. » De man herkende die stem. Het was die van eenen onlangs gestorven gebuur. Hij maakte de gevraagde boodschap aan de familie over, die de belofte volbracht en niemand heeft sedert dien nog iets vernomen. (*Heist-Goor.*)

16. (215.) Verschijning van eenen geestelijke.

Over een vijftigtal jaren reed een boer rond middernacht met eene kar graan naar de merkt van Mechelen. Een weinig voorbij « De drij Maagdekens » (1) in de Mechelbaan, zag hij dat zijn peerd geweldig door schrik bevangen werd. Aan de baan gekomen die van Heist-op-den-Berg in deze eerst genoemde komt, kon hij het dier niet meer voortkrijgen. Doch, in de baan van Heist komende, ziet hij o schrik! eenen geestelijke in witten toga aangezweefd komen en langs weerszijden van hem eenen misdiender met eene brandende flambeeuw in de hand. Beenen zag hij aan hen niet. Hij legt de zweep over zijn peerd om spoedig weg te zijn, eer de verschijning

(1) Z. *Ons Volksleven*, IV, 58.

genaderd is. Met groote moeite krijgt hij het beest dan ook nog in tijds voort. Na wat doorgereden te hebben, kijkt hij nog eens om en ziet den priester zich met zijne twee dienaars in de richting der « Drij Maagdekens » verwijderen. Het schijnt dat een pastoor van Heist de kapel, aan deze maagden toegewijd, heeft laten vervallen, totdat zij eindelijk is afgebroken en te niet gegaan. Het volk zegt dat die pastoor daarom terugkomt.

(*Heist-Goor.*) Frans Zand.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Baljuw, baldjuw, z. nw., m. — Woestaard, ruwe kerel, lawijtmaker. Dat is een baljuw van 'nen vent! Als Karel nuchteren is, dan is 't de beste mensch van de wereld, maar als hij gedronken heeft, is 't een eerste baldjuw.

— *Den baljuw jagen,* woest te werk gaan, vechten en kijven, razen en tieren. De dronkaards hebben daar te nacht niet weinig den baljuw gejaagd.

Bats, z. nw., m. — z. onder Batsen.

Batsen, w., o. — Een spel waarin de jongens elkander doffen op den rug geven. Het heeft volgender wijze plaats : De kinderen tellen eerst af, om te weten wie er aan is. Deze op wien het lot valt, *heeft den bats* en krijgt van zijne medematen doffen op den rug. Indien hij er in gelukt dengene die hem laatst *afgebatst* heeft, d. i. eenen dof op den rug heeft gegeven, er zelf eenen te geven, dan heeft die den bats en wordt op zijne beurt door de anderen afgebatst. Jongens, willen wij wat gaan batsen?

Batsen komt van *batten,* het grondwoord van *batteren* en van het Fr. *battre.*

— Te Antwerpen heet dat spel pater-klets-af.

Bega(d)en, begaaien, w., b. — Bevuilen, besmeuren, bezoedelen. Uwe kleeren zijn niet weinig begaad. Ge zult u begaaien, als ge door die slijkachtige straat moet gaan. Sommige kinderen kunnen hun eigen fel begaaien.

— Bederven, beschadigen, schenden. Ik had eene oude schilderij doen herstellen, maar die kladderaar van 'nen schilder heeft

ze heel en gansch begaad. Zie eens hoe leelijk mijne meubels begaaid zijn door het vervoeren !

Kil. Leelick begaeden, *dedecorare, deturpare.*

— Overhoop zetten, in wanorde dooreenwerpen. 't Lag daar leelijk begaad in dat huis : glazen, flesschen, alles lag ondereen op den vloer.

— Toetakelen, mishandelen, kwetsen, havenen, Middelhgd. *begaten.* Ze hebben hem in dat gevecht leelijk begaad. Hebt ge Jan gezien?.. Ja, hij was leelijk begaad : zijn hoofd was maar ééne wonde.

. . . . (hi) gaf
Hem soe groten slach ende soe stranc,
Dat hem dat bloet ten nese uut spranc.
Alse hi hem sach alsoe *begaden,*
Bat hi Lancelote genade.

(*Lancelot,* B. II, v. 29998.)

—Wederk. Zich zat drinken. Hij kan zijn eigen nogal begaden als 't kermis is. Verleden Zondag heeft Jan hem (zich) weer leelijk begaad.

— *Begaden* beteekende eertijds Versieren, *decorare, ornare.*

Ben, z. nw., v. — Voorplaats in den koeistal, waar de beesten hun voeder krijgen. De ben ligt hooger dan de plaats waar de dieren staan, en is met kareelen of plaveien bevloerd. Het vee staat met den kop naar de ben gekeerd, aan palen, *stalreipels* geheeten, die evenwijdig van elkander geplaatst, en aan de ben bevestigd zijn.

In Brabant, zegt Schuerm., geeft men den naam van *ben* aan de houten kribbe, waar men 't hooi in werpt voor de peerden. Die heet men hier *reep,* en te Brecht ook *rasteel.*

Besteek, z. nw., m. en o. — Onderduimsche werking, konkelarij, heimelijke opstoking. 't Is uw besteek dat ik die plaats kwijt geraakt ben. 't Is doorne zijn besteek, dat mijne beste vrienden nu mijne vijanden zijn.

Kil. Be-steeck, *molimen machinatio, dolus.*

Besteken, w., b. — In 't geheim overleggen, in stilte beramen. 't Was al lang besteken u uit de maatschappij te bannen. Ze hebben samen besteken, hoe ze mij 't gemakkelijkste zouden broodrooven.

— *Besteken spel, besteken werk*, van te voren opgemaakt spel, heimelijk overlegd plan.

Kil. Be-steken, *moliri machinari.*

Bijblijven, w., o. — In 't geheugen blijven, blijven heugen. Het is me nog goed bijgebleven hoe moeder zaliger gestorven is, en 't zal mij altijd bijblijven.

— B. *Iemand in iets bijblijven*, in iets met iemand instemmen. Hetgeen ge zegt over de weerde van dien boek, daar blijf ik u in bij.

Bijbrokken. w., b. — Bijbetalen, bij inschieten. Hij kwam niet toe om al zijn schuld te betalen : zijn vader heeft moeten bijbrokken. Die som is niet genoeg : ge moet nog eenige honderden franks bijbrokken.

Bloeien, w., o. — Z. onder Bloemen.

Bloeisel, z. nw., o. — Z. onder Bloem.

Bloem, (uitspr. met korte *oe* en in 't N. der Kempen *blom*), z. nw., v. — Fr. *fleur*, z. Wrdb.

— Zonder mrv. — Bloesem, bloeisel van fruitboomen en houtgewassen. De bloem van de appelboomen is bevrozen. Er staat maar weinig bloem op dien kriekeboom.

— *In de bloem staan*, bloeien, Fr. *fleurir*, gezeid van boomen, bloemheesters en alle andere planten die bloemen dragen. De erwten staan al in de bloem. Nog eenige dagen, en de pereboomen zullen volop in de bloem staan. De rozen staan schoon in de bloem.

— Zoo ook *in de bloem komen.*

— Van graan- en grasgewassen zegt men niet *bloem*, maar *bloeisel*. Het bloeisel van 't koren.

Bloemen (uitspr. met korte *oe*; in 't N. der Kempen, *blommen*), w., o. — Bloeien, in bloei zijn, Fr. *fleurir, être en fleur*, gezeid van fruitboomen, bloemheesters en alle bloemdragende gewassen. Ziet eens hoe schoon dat de appel- en pereboomen bloemen ! De rozen hebben dees jaar weinig gebloemd. Bloemen uwe fuchsia's al ?

— Van graan- en grasgewassen zegt men niet dat ze *bloemen*, maar wel dat ze *bloeien*.

Kil. Bloemen, bloeyen, *florere, florescere.*

— Bloemig zijn, openvallen gelijk meelbloem, sprekende van gekookte aardappels. Goede patatten moeten bloemen als ze op de tafel komen.

— In de laatste beteekenis ook bij D. B. en bij Sch. voor Oost.-Vl.

Broeder, z. nw., m. — Z. onder Bruur.

Bruur, z. nw., m. — Uitspraak van Broer, broeder, Fr. *frère*. Daar is uw bruur. Ik heb dit van zijn bruur gekregen.

— *Een gezonde, een dikke bruur,* een gezonde, een dikke man.

— Er is verschil tusschen Bruur en Broeder. Het w. Broeder wordt maar gebezigd in den zin van Kloosterbroeder, leekebroeder in een klooster, Fr. *frère lai, frère convers*. Bij de Trappisten zijn er paters en broeders. Ik heb Broeder Franciscus gesproken. Hij heeft 'nen bruur, die broeder is in een klooster.

— Nochtans, de kloosterlingen die deelmaken van eene gemeenschap waar geene priesters onder zijn, in 't Fr. *congréganistes,* zooals b. v. de Broeders van Liefde, de Broeders der Christelijke scholen, enz., heet men ook *bruurs* of *bruurkens*.

Doorschieten, (uitspr. *deur-*), w., o., met *zijn*. — Wordt gezeid van gewassen die opgehouden hadden te schieten of in 't voortschieten verhinderd werden, en opnieuw versche scheuten krijgen. Als 't lang gedroogd heeft, dan laten de aardappelen dikwijls hunnen groei steken; maar komt er daarna veel regen, dan schieten zij door.

— Wordt ook gezeid van éénstammige gewassen, zooals peeën, rammanatsen, koolen, rapen, enz. die in zaad opgaan, Fr. *monter en fleurs*. De koolen zijn doorgeschoten. Als men de rammanatsen te vroeg zaait, dan schieten ze door. Eenige ajuinen laten doorschieten om er zaad van te winnen.

Doorwassen, w. o. — Hetzelfde als Doorschieten 1). Z. ald.

Doorweêren, (uitspr. *deur-*), w. o.; met *zijn*. Wordt gezeid van mistig, overtrokken of regenachtig weder dat opklaart. 't Is niet zeker dat het heel den dag zal regenen, 't kan dezen achternoen nog doorweêren. Als 't doorweêrt, zullen we gaan wandelen.

(St-Antonius.) Jozef CORNELISSEN.

Oude Liederen.

NIEUWJAARSLIED.

Snel

'Ne zaal - ge nieu-we-jaar Be - trach-ten al - le men-schen, Dan

zal ik u daar-na*ar* Nog wel wat an-ders wen-schen : ge - luk, ge-luk,

ge - luk, Dees jaar is zon - der druk! Nie(t)

meer ge-zucht, la, la, la, la, la ! Nie(t) meer ge-zucht, la, la, la, la, la! Ge-

luk, ge - luk, Dees jaar is zon - der druk!

I

'Ne zaalge Nieuwejaar
Betrachten alle menschen,
Dan zal ik u daarna*ar*
Nog wel wat anders wenschen :
Geluk, geluk, geluk,
Dees jaar is zonder druk!

Niet meer gezucht, la, la, la, la, la!
Niet meer gezucht, la, la, la, la, la !
Geluk, geluk,
Dees jaar is zonder druk!

2

De boer zal voor dees jaar,
Zijn schuur doen grooter maken,
Tegen de*n* oogst komt aan,
Alles zal vol geraken.

Het vlas *(3 maal)*
Dees jaar een dobbel gewas.

Niet meer gezucht, *enz.*

3

De wever zal zijn *taai* (1)
Dees jaar wel laten klinken,
Tot winst van zijn schapraai
En 's Zondags lustig drinken.
Zijn vrouw *(3 maal)*
Zal zingen bij 't getouw.

Niet meer gezucht, *enz.*

4

De snijder, in dees jaar,
Zal van geen wer*rek* (2) klagen ;
De schoenmaker drij paar
Voor 't minste*n* alle dagen.
Zijn Trien, *(3 maal)*
Zal dan nie(t) zuur meer zien.

Niet meer gezucht, *enz.*

5

De liêkenszanger dan
Zal zijn dan wel *kontente*(n),
Als ieder leven kan,
Zien ze op geen drij, vier cente(n),
In vrêe, *(3 maal)*
Op mer(k)t of *staminé.* (3)

Niet meer gezucht, *enz.*

(*Mechelen, Bonheiden, Rijmenam.*) K. N. de Beek.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

VII.

2. Volksspelen.

A. — Balspelen.

Deze zijn van de hoogste oudheid. Sedert eeuwen is het balspel in ons land, vooral in Noord-Brabant, bij mannen en knapen geliefd en wordt op verschillende manieren gaarne en zeer veel gedaan.

(1) *Touw*, om te doen rijmen op *schapraai*. — (2) Werk. — (3) *Estaminet.*

Mannen en jongelingen hielden zich des winters op Zon- en feestdagen met balwerpen, hier « bolgooien » genaamd, onledig. Als de vorst de straten hard gemaakt had, dan raakten ze in beweging om zich met hunne tegenpartij te meten. Gedurig gingen zij naar een naburig dorp om bewijzen hunner werpkunst te geven en te beproeven wie den bal zou winnen. De gewonnen bal wordt met gejuich medegenomen en in de herberg, waar de winners wonen, tusschen de jeneverflesch of bierkan geplaatst. Gewoonlijk hing men hem echter aan een lint aan den zolder. Dikwijls zag men eene lange rij veroverde ballen aan den zolder hangen.

Dit winterspel vordert groote inspanning en gespierde armen, welke ook wel eens gehinderd werden en waarbij soms andere ongelukken plaats hadden. Groot was steeds de belangstelling bij dit spel. Ieder wil raad geven, aanwijzing doen, aansporen die achterblijven, schreeuwen en razen op die vooruitkomen, lachen en jubelen; de spelers loopen en hijgen : zij voelen geene koude meer.

Deze werpstrijd geschiedt gemeenlijk om een goed gelag : een vierendeel of eene halve ton bier. Sedert 1830 heeft het in deze streek zelden meer plaats gehad. Oude lieden verhalen nog gaarne welk genoegen hun dat spel in hunne jongelingsjaren verschafte.

B. — Het Kaatsspel.

Het kaatsen, d. i. het slaan en terugslaan van den bal, is mede een heel oud spel. Buiten twijfel hebben in ons land de Romeinen de eerste kaatsbaan opgericht, in den tijd dat ze er verkeerden; want dit spel stond toen bij hen in groote achting, en ook bij onze vaderen in de 17e eeuw. Het werd in de volgende eeuw een boerenspel, maar in de Middeleeuwen is het een ridderspel geweest.

In onzen tijd werd het schier alleen door jongens beoefend en thans wordt het in deze streek weinig gespeeld.

C. — Klotsbaan.

Onze voorouders vermaakten zich in de klotsbaan, elders ook kloot- en rolbaan, hier klosbaan geheeten. In die baan waren twee gebogen houten palen geplaatst, die te zamen

eene poort vormden; later werd die poort ook van ijzer gemaakt. Daarin wierpen de spelers met eenen grooten bal, die door de poort moest rollen. Dit was de heele kunst en het spel was dus zeer eenvoudig. Die miste, had niets; die de poort raakte, telde een; die er doorging, twee, en die het eerste 12 had, won het spel. In deze streek wordt dit spel niet veel gedaan.

D. — Kegelen.

Kegel-, beugel- en kolfbanen zijn afstammelingen van de oude klotsbaan. De kegelbaan was reeds in de 15e eeuw in gebruik en in de 17e al een kinderspel. Kegelen is eenmaal in alle gewesten algemeen geweest. Men vond, in deze streek, ongeveer eene eeuw geleden, kegelbanen op alle dorpen. Doorgaans zijn hier de ballen grooter dan in Holland en kunnen door eene boerenhand soms niet omvat worden. Hierom zijn ze van geboorde gaten voorzien om er duim en vingers in te steken. Hier ziet men dit spel ook veel op de straat of op een plein, des Zondags namiddags door jongens en meisjes, zelfs door volwassen boerendochters beoefenen. Men zegt dat het hier vroeger drukker placht te geschieden.

E. — Beugelen en Kolven.

Beugelen, dat in de Middeleeuwen zeer geliefkoosde spel, heeft hier nog in alle dorpen plaats, weshalve bij zeer vele herbergen eene beugelbaan is. Stond dit spel al eenige jaren na elkander, op verschillende tijdstippen stil, dan herleefde het telkenmale, dan hier, dan daar.

In de 17e eeuw werd het tevens een kinderspel, wat het gebleven is, waarom men bij menig huis thans ook eene beugelbaan vindt.

Kolven doet men hier op weinige plaatsen. Kolfbanen zijn ouder dan de klotsbanen.

F. — Vogelschieten.

Dit is een oud vaderlandsch spel en ontbrak vroeger op geene kermis. Thans geschiedt het alsdan in deze streek nog door de gilden, op sommige plaatsen ook op den jaarlijkschen feestdag van hunnen patroon. Op Zon- en feestdagen

schieten jongelingen en mannen, gedurende eenigen tijd des jaars, bij de eene of de andere herberg naar den vogel, gewoonlijk om een gelag, eene horlogie, eenen koperen ketel, eenen pot, eene tabaksdoos of een anderen prijs. Het vogel- of papegaaischieten heeft steeds met het geweer plaats. Kinderen vermaken zich op de meeste dorpen met den kruisboog.

G. — Koekhakken.

Dit eeuwenoud boeren- en jongenswerk geschiedt op kermissen, markt- en sommige feest- of gelegenheidsdagen. Koekwerpen is ook hier niet in onbruik.

H. — Ringrijden en Ringsteken.

Ringetjesteken doet men niet in alle dorpen dezer streek. Een koperen ring die aan eene koord in het midden van het vertrek hangt, moet op een haakje aan den wand of muur geworpen worden.

I. — Kikvorschen kruien.

Eenige dezer springers worden op eenen kruiwagen naar eene aangewezen plaats gereden. Die den wagen moet voortkruien, tracht er zoo spoedig mogelijk aan te komen en er het volle getal af te leveren, om den prijs te winnen. Aldus in volle vaart, springt hier een kikvorsch weg, dáár een andere, en de eigenaar der diertjes moet stilhouden, ze grijpen en op den kruiwagen werpen, terwijl gewoonlijk andere ontvluchten, zoodat de looper meest altijd eene vermoeiende en belachelijke jacht te maken heeft. De kruiwagen is zonder sponden, waaruit volgt dat de kamper soms geene handen genoeg heeft om zijne puiten bijeen te houden. Deze zet men ook wel eens in eenen pot op den kruiwagen.

J. — Andere spelen en vermakelijkheden.

Komediespelen zag men hier vóór eene halve eeuw schaarsch, tenzij in eenige stad of van doortrekkende kunstenaars. Deze spelen, meestal op eenen kleinen voet, zooals men denken kan, uitgevoerd, zijn in den laatsten tijd hier zoo zeldzaam niet meer.

Dobbel-, loterij- en wedspelen zijn drie takken van éénen

stam. Tijdens de middeleeuwen dobbelde schier ieder in ons land.

Moest in vorige eeuwen eene kerk gesticht of eene afgebrande weer opgetimmerd worden, een kerktoren of een arm- of weeshuis gebouwd of vergroot worden, dan vroeg men aan de regeering des lands verlof tot het oprichten eener loterij. Om het goede doel te bevorderen, verleende zij dit gaarne Dit gebruik bestaat hier in deze streek nog, alsook loterijen van anderen aard.

Wedden was reeds in de oudheid in trek en is het bij alle volken. Hoe diep het wedspel in het volksleven geworteld is, bewijzen zoovele spreekwoorden die er uit voortgesproten zijn. De middeleeuwers hadden gedurig het woord in den mond « dat wil ic wedden om een bier. »

---

3. Gezelschapsspelen.

A. — Het Kaartspel.

Van alle spelen is dit, in onze streek, eeuwen lang, verreweg het meeste in gebruik. Zondert men de kleine kinderen uit, dan kan men zeggen, dat het onder lieden van elken stand, leeftijd en kunne plaats vindt. Men treft betrekkelijk weinig menschen aan die nooit kaart spelen. Een groot aantal lieden van beider geslacht zijn op dit, op zich zelf genomen onschuldig tijdverdrijf, al te zeer verslingerd. Op menig dorp is het kaartspelen in eene herberg op Zondagavond of des namiddags, ja zelfs hier en daar reeds na de hoogmis, het eenig wintervermaak van sommige boeren.

Over den oorsprong en de geschiedenis van het kaartspel zijn een aantal boeken en woordenboekartikels geschreven (1). In 't laatste der 13e eeuw was het in Italië bekend. Oudere geschiedkundige sporen heeft men er niet van gevonden. Het kwam op het einde der volgende eeuw in ons land, doch toen waren de kaarten nog zeer duur en dus alleen onder de aanzienlijke en rijke lieden in gebruik. Met ons volksleven

---

(1) Ouwerling, *Iets over het Kaartspel*, 1889.

was het in de 16e eeuw al zoo aangegroeid, dat men het ieder oogenblik in den mond had en er honderden spreekwijzen en tal van bijnamen aan ontleende. Gedurig vond men ijveraars tegen het « tijddoodend kaartspel », zoo in 't algemeen als bijzonder, ja zelfs zijn in alle landen verbodswetten daartegen uitgevaardigd, maar nergens werd het doel er volkomen mee bereikt.

B. — Schaak-, Dam- en Kienspel.

Schaken en dammen is hier weinig en slechts onder burgerlieden algemeen in gebruik.

Het kienspel, hier « kiemspel » genoemd, is in 1620 uitgevonden. Men ziet hier onder alle standen kiemen, het meest echter onder kinderen en jongelieden.

C. — Zingen.

Zingen moet gewis ook tot de gezelschapsvermaken gerekend worden, doch al sinds lang maakt er onze natie minder gebruik van dan onze voorouders, die veel zanglustiger waren dan wij. Zij bezaten fraai ingebonden liederboeken, benevens een aantal volksliederboekjes die weinig kostten en op grauw papier gedrukt waren. De inhoud was van eene schilderachtige verscheidenheid; men trof er in aan: vrome verzuchtingen, geestelijke lofzangen, vaderlandsche deuntjes, herders-, jagers- en matrozenliedjes, moordgeschiedenissen, minne- en drinkliedjes.

('t Vervolgt.) P. N. Panken.

Boekbespreking.

Leopold Mees. — **Geschiedenis der gemeente Hingene met uitbreidingen en bewijsstukken.** — Gent, I. Vanderpoorten. — Zwaar boekd. van VIII-480 bladz. 4°, versierd met 20 fraaie steendrukplaten.

Weinige gemeenten in ons land kunnen op de eer bogen, eene geschiedenis te bezitten, met zooveel zorg en nauwkeurigheid opgesteld, als die der gemeente Hingene, door den Hr Leop. Mees, welke

de voldoening mocht genieten zijn werk tijdens de Wereldtentoonstelling van Antwerpen, in 1894, met een zilveren eermetaal bekroond te zien.

En waarlijk die eer was verdiend. De Heer Mees, een kind van Hingene, draagt zijne geboorteplaats eene warme liefde, eene ware vereering toe, en hij heeft die gevoelens geuit in een lijvig boekdeel, een waar gedenkteeken ter eere van het fraaie dorp opgericht.

De schrijver heeft zijn werk in drij deelen gesplitst. Het eerste bevat in acht hoofdstukken de geschiedenis van *het tegenwoordige Hingene*. Daar tusschen merken wij vooral het 6e hoofdstuk op, dat over de *Instellingen en gebruiken*, de *Schippersgilde*, de *Maatschappijen « Sint-Sebastiaan »* en den *Derden Meidag*, te Hingene, handelt.

In het tweede deel, veel uitgebreider dan het eerste, wordt *Hingene in voorgaande tijden* beschreven. Zestien hoofdstukken benevens eene inleiding en drij aanhangsels, zijn aan dit tijdvak gewijd. Daar in die oude tijden Hingene en de omringende gehuchten, zooals Eikevliet, Nattenhaasdonck, enz., zoowel voor het geestelijk als voor het wereldlijk gezag afhingen van Bornhem, zoo heeft de schrijver, en met reden, het noodig geoordeeld zich ook met de kastelnij Bornhem en de leen- en laathoven van Hingene bezig te houden.

Hier weer treffen wij verscheidene hoofdstukken aan, die voor onze studiën van bijzonder aanbelang zijn, en spreken over de zeden en gebruiken, de gilden, enz. van Hingene en zijne afhankelijkheden.

Het derde deel bevat de geschiedenis van *het geestelijk bestuur* te Hingene, Nattenhaasdonck en Eikevliet. Dit onderwerp, in vier hoofdstukken verdeeld, is nogal uitvoerig behandeld, en bevat menige lezensweerdige bijzonderheid.

De 43 bijlagen die nu volgen, konden bezwaarlijk in den tekst plaats vinden, en werden daarom door den schrijver op het einde van zijn werk meegedeeld. In 't algemeen verhoogen die stukken de weerde van het werk, terwijl enkele zelfs als geschiedkundige documenten om hunnen hoogen ouderdom (Nr XXXIV-XXXV van 1101, Nr XXXVI van 1120, Nr X van 1217, Nr XXXVII van 1221, Nr XI van 1223, Nr XIII van 1224, Nr XVII van 1228, Nr XVIII

van 1249, Nr XX van 1333, Nr IV van 1449, enz.) van groot belang zijn.

J. B. Vervliet.

Vragen en Aanteekeningen

3. (102.) **De Kerst-os der Koningin. 1896.** — De vette os, die uitverkoren is om op Kerstmis in zijn geheel gebraden aan het hof van koningin Victoria te worden opgedragen, is reeds van de koninklijke domeinen in Devonshire naar Osborne gebracht.

Dat is een oud gebruik aan het Engelsch hof. Koning Hendrik VIII liet in 1550 eenen heelen os braden en door zijne hovelingen in zijn paleis *Hampton Court* opeten.

Thans gaat het anders. De gebraden os wordt op een schotel van eikenhout, door 16 koks gedragen, der Koningin aangeboden, die er eigenhandig een stukje afsnijdt. Dan wordt de os weer weggebracht en verdeeld onder de armen van den omtrek.

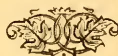
De os, die thans geslacht zal worden, heeft dit jaar op tentoonstellingen een gouden en drie zilveren medalies behaald,

J. B. V.

4. (103.) **Verschrikkelijk bijgeloof.** — Als een bewijs, hoe sterk het bijgeloof onder de Russische plattelands bevolking nog heerscht, diene het volgende :

Twee boeren te Ostrogoshk, hadden zich plichtig gemaakt aan diefstal van eenige peerden. Een oude sage zegde hun, dat indien zij eene brandende keers meenamen, uit menschenvet verveerdigd, die keers hen onzichtbaar zou maken en zij niet behoefden te vreezen ontdekt te zullen worden. En wat deden nu de boeren om het vet voor zoo'n wonderkeers machtig te worden ? Zij vermoordden een jongen man van 18 jaren en waren juist bezig het lichaam in stukken te snijden, toen zij in hunnen afschuwelijken arbeid werden gestoord en aan de policie overgeleverd.

J. B. V.

KLOPPENDE GEESTEN.

« Hebt ge », zoo schreef mij onlangs een vriend, « wel eens van den « Doodenwekker » gehoord? Nagenoeg alle buitenlieden — ook mijn huisgenooten — gelooven, dat het sterven van een vriend of bloedverwant dikwijls door den « Doodenwekker » wordt aangekondigd. Eenigen tijd vooraf hoort men bij tusschenpoozen, wanneer alles stil is, aan wand of venster een zacht geratel. Dat getik duurt gewoonlijk een zekeren tijd voort : « tot bij den dood van den zieke », zegt het volk. Nu, ik heb het tijdens de ziekte mijner zuster ook gehoord, en mijn gezin met mij. Het gaat niet altijd uit van dezelfde plaats, maar schijnt als te verspringen. Na den dood van het geliefde meisje hebben we niets meer waargenomen. »

In deze mededeeling wordt gewag gemaakt van een zeer bekend bijgeloof. In Vlaanderen is het op het platteland algemeen verspreid, wellicht wat minder in de steden, en in al de lagen der maatschappij. Ook in Holland spreekt men van het *Doodkloppertje,* evenals in Duitschland van het Totenührlein. De Duitsche naam gaat blijkbaar terug op het eigenaardige van het geluid, dat inderdaad aan het getiktak van een horlogie doet denken. In Beieren zegt men o. a. het Erdschmiedlein, omdat geloofd wordt dat het geheimzinnig tikkende wezen den Dood zijne zeis « smeedt. »

Overal en van ouds werd het bedoelde gerucht in verband gebracht met sterven. Is er een zieke in huis, de betrokken persoon is gansch aangewezen; anders stelt de volksgeest zich

tevreden met de vage verklaring, dat het « een sterfgeval aankondigt. » Een enkelen keer geldt het als een minder ongunstig voorteeken : « zooveel tikjes men hoort », heet het in de Duitsche kantons van Zwitserland, « zooveel jaar heeft men nog te leven. »

Dat het geluid voortkomt van een diertje, een kevertje daar ergens in 't hout verscholen, misschien een wijfje dat zijn mannetje roept of omgekeerd, is thans iedereen bekend. De wetenschap onderscheidt zelfs drie zulker kevertjes ; doch hun latijnsche namen hebben voor ons doel geen gewicht. Wij wenschen ons in dit opstel meer bepaaldelijk bezig te houden met eenige begrippen die in verband staan met gezegd geloof en ons zullen toelaten, een blik te werpen in de volksziel.

* * *

Het onverklaarbare tikken van het diertje wordt algemeen beschouwd als een voorteeken, en steeds in slechten zin. Voor het volk hebben voorteekens overigens zelden een gunstige beteekenis. Dat komt, omdat de bedoelde verschijnselen doorgaans samenvallen met onaangename omstandigheden, terwijl zij bij gewone of vroolijker toestanden meestal onopgemerkt blijven. Men stelle zich de ziekenkamer voor, met haar neergelaten gordijnen ; in halve duisternis teekent zich het bed af, waar de hardnekkige strijd tusschen leven en dood gestreden wordt. Daar ligt de dierbare, een oogenblikje rust genietend, na wellicht een hevige crisis te hebben doorgestaan. Stil is alles rondom in de kamer; men spreekt niet dan met gedempte stem, angstvallig vermijdt men elke beweging om de zoete sluimering niet te storen ; met een bezorgd oog bewaakt men de legerstede, en denkt onwillekeurig aan den laatsten slaap, dien waar geen ontwaken meer aan is.... God! wat is op eens dat getik daar? Juist op zoo'n treurig oogenblik! Het geklop houdt aan : men zou zeggen een horloge dat afloopt, het levenshorloge van den lijder of de lijderes die daar rust. En.... men verwacht zich aan 't ergste.

Er hoeft in dergelijke omstandigheden niet veel om met schrik te slaan. De indrukwekkende stilte der ziekenkamer accentuëert toch het geringste geluid. Dat de menschelijke geest reeds wegens de omstandigheden zelve voor treurige indrukken wijd openstaat, valt niemand in. Het feit dat men heeft opgemerkt, ankert

in het geheugen, en zal heel natuurlijk weer opdoemen, indien de ziekte een ongunstigen keer neemt : « Het kloppertje had immers getikt » !

Stel nu, dat de ziekte een goede wending neemt. De geest is al te zeer bezig met de verblijdende uitkomst, dan dat hij zich nog scherp de bange vrees van vroeger zal herinneren. Wie denkt er nu nog aan 't kloppertje?

Aan zulken ongunstigen samenloop van omstandigheden zijn de meeste voorteekens hun geluk verschuldigd. De keeren wanneer het uitvalt, worden uitgebazuind, de andere geraken spoedig in 't vergeetboek.

Er is evenwel een feit, waarop bij zulke bijgeloovigheden steeds veel gewicht wordt gelegd. Na de ontknooping, beweert men, heeft het kloppertje nooit meer getikt.

Ook zulke overtuiging kon licht ontstaan en door de macht der overlevering wortel schieten. Men vergeet, dat de afwezigheid van den zieke thans de tegenwoordigheid zijner huisgenooten niet langer in dat vertrek noodig maakte, dat zij dus ook niet in de gelegenheid waren op het onheilspellend getik acht te slaan. In het ander geval heerschte aldaar niet meer dezelfde stilte, en de gedachten hadden een andere richting genomen : alle oorzaken, waarom het overigens nauw hoorbare getik gemakkelijk onopgemerkt kon blijven.

Dan, de tijd voor het getik is immers door de natuur zelf beperkt geworden ; eens de periode waarin de geslachtsdrift bij de insecten wakker is, voorbij, moest alles weer in 't hout tot rust komen.

Van het volk, wiens geest steeds een gunstig terrein was voor dwaalbegrippen van allerlei soort, moet evenwel niet verwacht worden, dat het zich een zoo ingewikkelde redeneering houden zal. Niet dat de lagere intelligentie zich niet de reden afvraagt van evenveel feiten als de meer ontwikkelde ; de dorst naar kennis openbaart zich overal, in elke phase der evolutie. Doch het minder geoefende verstand, in zijn zoeken naar de oorzaak, hield zich aan het eerste feit dat zich voordeed in verband met de zaak die het wil uitvorschen, en, met de gewone logica van den kortzichtige besloot het : *post hoc, propter hoc,* aldus talrijke onder elkaar onafhankelijke feiten in een verband van oorzaak en gevolg

brengende. Het kloppertje had geklopt, de zieke stierf. « Hij bezweek », zoo besluit al dadelijk het volk, « nadat, ja *omdat* het kloppertje zich had laten hooren ».

*
* *

— Het diertje wist dus wat gebeuren zou ?

Iets dergelijks is ook werkelijk in overeenstemming met de voorstelling van den primitieven mensch : de natuurvolken, alsook de achterlijken in onze maatschappij, zijn overtuigd dat de dieren meer weten dan de mensch.

Van daar het orakelachtig karakter, dat tal van dieren in het volksgeloof bezitten, o. a. de hond, de raaf, de spin, de uil.

In de oude godenleer trad dit begrip nog scherper aan het licht. Zekere dieren maakten deel van de omgeving der goden ; de kat hoorde bij Freia, de wolf bij Wodan ; twee raven deelden dezen laatste alles mede wat op de wereld voorviel.

Het sprookje, een stuk oud leven dat tot op de kinderwereld afgezonken is, heeft deze voorstelling omtrent het dier bewaard : het dier bezit er *zijn eigen taal,* welke een gewoon — natuurlijk door de goden begunstigd — sterveling ook onder zekere omstandigheden kan bemachtigen. Dan verkrijgt hij ook de hooge wijsheid van het dier ; immers, vaak neemt het dier in het sprookje een plaats in tusschen den aan allerlei booze invloeden blootgestelden mensch en de alwetende goden. Het ziet in de toekomst, en kent wat den mensch te wachten staat ; menig sprookje verhaalt, hoe de held der geschiedenis, gelijk Melampus reeds in de oudheid, gered werd door dieren, wier dankbaarheid hij meestal door goede behandeling wist te verwerven (1).

Men zou te ver gaan, moest men dit karakter van hoogere wetenschap uitbreiden tot het gansche dierenrijk. Indien het dier soms optreedt als voorspeller, doet het zulks niet door eene macht welke voortvloeit uit zijn wezen zelf als *dier* : niet *alle* dieren onthullen de toekomst, en zelfs diegene onder de dieren waaraan de volksgeest orakelachtige eigenschappen toekent, vermogen het niet altijd te doen.

Zij verkrijgen zulke hoogere macht alleen dan, wanneer zij *tot*

(1) Z. A. Marx, *Griech. Märchen von dankbaren Thieren u. Verwandtes,* p. 110.

zetel worden gekozen door eene ziel, uit een menschelijk lichaam ontweken. Het is dus niet hun eigen geest die uit hen spreekt; het bewijs voor deze stelling vinden wij in het zeer bekende sprookje van den *Dankaren Doode* (1).

Een jongen begeeft zich naar een vreemd land. Pas aangekomen, ziet hij het lijk van een mensch over de straat sleuren, naar landsgebruik, als straf wegens achtergelaten schulden. Al wat hij bezit, staat hij dadelijk af om den doode eerlijk te doen begraven. Op zijn verdere reis bejegent hem echter ongeluk : de trouwe looze kapitein van zijn schip laat hem op een barre rots zetten midden in zee. Langen tijd wordt hij gevoed en eindelijk ook gered door een vos, die zich later bekend maakt als de ziel van den doode, wien de jongen een behoorlijke begraafplaats heeft bezorgd.

Dit sprookje leidt ons midden in het zielengeloof, dat ten grondslag ligt zoowel aan alle bestaande godsdiensten als aan het vlottend bijgeloof der natuurvolken en achterlijken in het algemeen. Overal verspreid is de voorstelling, dat de ziel ook gedurende het leven uit hare zetelplaats tijdelijk kan wijken, en dit ook soms doet, o. a. gedurende den slaap. Zoo legt zich de primitieve geest de droomen uit, namelijk als de ontmoetingen die de haar lichaam ontweken ziel op haren zwerftocht gedaan heeft. Het afsterven van den mensch laat de ziel ongemoeid : zij sterft daarom niet, zij scheidt slechts voor goed uit het lichaam; eenige gaan naar het zielenland, doch menige andere dwaalt rond, waarbij zij wel eens binnendringt in een ander lichaam, hoofdzakelijk van dieren. Zulke ziel die haar lichaam verlaten of eene andere woonplaats heeft aangenomen, kan in de toekomst zien (2).

Waar de volksfantazie, in onzen tijd, het dier laat optreden als voorspeller, geeft zij er zich evenwel geen rekenschap meer van dat die hoogere wetenschap eigenlijk niet voortkomt uit het dier als dier, maar van eene vreemde ziel die in dat nieuw lichaam gedrongen is en ermee omwandelt. Dezen samenhang heeft de volksgeest vergeten; het resultaat alleen heeft hij bijbehouden, en

(1) Mogk in Paul's *Grundriss der german. Philologie*, II, 1e Abt. p. 1011 — Simrock, *der gute Gerhard und die dankbaren Todten*. Bonn, 1856.

(2) Mogk in Paul's *Grundriss*. p. 1008-1011.

de traditie heeft de voorstelling onder een verminkten doch vasten vorm tot op ons geslacht overgeplant.

De natuur zelf beperkte het getal der handelingen, waardoor de geesten of zielen hunne tegenwoordigheid aan de levenden te kennen geven. Niemand stoort zich b. v. aan het gemiauw der kat, op welken tijd ook; evenmin aan het gehuil van eenen hond over dag; 's nachts integendeel voorspelt het sterfgeval; en ook het getiktak van ons torretje is een voorwerp van algemeene vrees. Men ontdekt dra wat zulke selectie in de natuurgeluiden bepaalde: het zijn de bijkomende omstandigheden, vooral die van minder aangenamen aard, het nachtelijk uur b. v., of anders het huiveringwekkend klagen van het geluid zelf. De grondslag zulker opvatting ligt in het gevoel van vrees, waarmede de natuurmensch steeds de toekomst heeft ingezien. Dit verklaart, waarom het volksgeloof aan de geesten die den levenden iets willen bekend maken, slechts zekere bepaalde handelingen toeschrijft.

Tot geen middel nemen zij zoo vaak hunnen toevlucht als tot tikken of kloppen.

***

In de volkssage zijn de kloppende geesten goed bekend.

In de abdij op den Blandiniusberg te Gent bevond zich vroeger het graf van den heiligen Bertulphus. Wanneer een staatkundig gevaar dreigde, een inval van eenigen vijand te vreezen was of ergens verraad gesmeed werd, gaf de waakzame heilige dit dadelijk te kennen door drie harde kloppen tegen zijne kist. Niet zoodra hadden de monniken de slagen gehoord, of zij trokken hunne witte kerkgewaden aan, namen het reliekschrijn en het kruis op en begaven zich processiegewijs naar het raadhuis, waar zij den burgemeester de waarschuwing van den heilige meldden, hem vermanende zijn plicht te doen tot afwering van het gevaar. Daarna droegen zij de kist van Bertulphus weer op hare plaats in het midden der kerk, waar zij voor de openbare vereering tentoongesteld bleef tot het gevaar geweken was.

Bij verschillende omstandigheden, zeggen de kronieken, is dit geklop gehoord geworden; o. a. ten tijde van Jacob van Artevelde, toen de politiek van den franschgezinden graaf dreigde de handels-

betrekkingen der Vlaamsche steden met Engeland te verbreken. (1)

Aan dit kloppen der geesten twijfelde men niet in de middeleeuwen. Jean Bodin, een fransch rechter uit de 16e eeuw, die niet weinig ongelukkigen wegens tooverij veroordeelde, verklaart in zijn *Demonologia* dat men « de geesten werkelijk kan hooren, *daar zij als met een hamer kloppen* ».

Het was nogmaals op zulke wijze dat de Dood, volgens de voorstelling van vroeger eeuwen, zijne komst openbaarde. Daarom heet het bij Sebastian Brandt :

Deßhalb gedenk und setz dir für :
der tod klopft all tag an die thür.

De Dood is in dezen slechts de dienaar des « Heeren ». Ook treedt wel eens « de Heer » in de plaats en klopt op zijne beurt. In 1594 heerschte de pest te Lucern, en de stadsregeering liet de bevolking bij plakbrief tot geduld aanmanen, opdat " wann der Herr gan klopfen kompt, der mensch gerüst sye und sich in sin ervordern ergebe. „ (2)

Het volk, in zijn heidensch bijgeloof, kent van ouds zulke kloppende geesten. De duitsche Poltergeist is een bekend figuur. Hij springt en « poltert » op de trappen en op den vloer, doch verstoort de rust der stervelingen hoofdzakelijk door geklop op de muren. (3) Dat springen heeft hij overigens gemeen met vele andere geesten. De waalsche berggeest is ook zoo aan zijn naam, *sotai,* gekomen : althans, deze schijnt eveneens op *sauter* te berusten.

Zekere geest in een duitsche sage heet Klopfer (4) ; en soms door een gewone verwarring tusschen den Dood en den booze, wordt deze laatste in Duitschland " Meister Hämmerlein „ genoemd. (5) Vaak spreekt men daarbij eenvoudig van kloppen ; niet zelden echter, gelijk bij Meister Hämmerlein, wordt formeel een hamer vermeld.

Hier dringt zich de vraag op : Van waar die hamer?

(1) Marcus v. Vaernewyck, *Historie van Belgis,* cap. XLVIII.

(2) Rochholz, *Deutscher Glaube und Brauch,* I, p. 145.

(3) Grimm, *Deutsche Mythologie,* p. 473, 481.

(4) Grimm, *Deutsche Sagen,* nr 76.

(5) Grimm, *Deutsche Mythologie,* p. 151.

Men kon zich licht tevreden stellen met de verklaring dat de volksfantazie uit het kloppen noodzakelijk het een of ander werktuig, vooral den hamer, moest afleiden en de geesten als attribuut toekennen. Zulke verklaring is echter niet afdoende; immers, men kan de zaak omkeeren en zich afvragen, waarom de geest juist door kloppen zijne tegenwoordigheid moest verraden?

Een van de twee, de hamer of het kloppen, is eerst ontstaan. De eigenlijke kwestie is dus :

Heeft de geest een hamer omdat hij klopt, of klopt hij omdat hij een hamer heeft?

Men herinnere zich den aard en den oorsprong van den geest die het gerucht veroorzaakt. Geesten over 't algemeen zijn zielen van afgestorvenen. Wel kan, volgens de voorstelling van den natuurmensch, de ziel gedurende het leven voor een tijd uit haar lichaam wijken; maar dit is de uitzondering. In den regel, wanneer een geest van zich laat hooren, moet men hem aanzien voor de ziel van een afgestorvene. Haar ronddolen is een teeken, dat zij om de eene of andere oorzaak niet tot rust kan komen. Nog heden geldt als vast geloof bij het landvolk : wanneer ze van een overledene droomen, d. i. zijn geest in den droom gezien hebben, is dit hun eene vermaning dat hij, of zij, « gebeden vraagt », om aldus rust te kunnnen vinden.

Zielen van afgestorvenen — dit is een algemeen verspreide voorstelling — zijn steeds kwaadaardig : zij zoeken de overlevenden te schaden. Van daar die groote vrees, welke wilden en beschaafden voor alle geesten aan den dag leggen. Te allen tijde is de mensch dan ook op middelen bedacht geweest om zich tegen de vijandelijke gezindheid der geesten te beschermen. De ethnographie leert, dat de vele doodsgebruiken berusten op de vrees voor de zielen der afgestorvenen en op de bezorgdheid der levenden om hun eigen rust en welzijn (1).

Zonder te gewagen van tal van voorbehoedmiddelen, willen wij slechts wijzen op den grafsteen, die door zijn zwaarte den doode moet beletten zijne nieuwe woning te verlaten, en weer zijn

(1) Zie vooral G. A. Wilken, *Ueber das Haaropfer und einige andere Trauergebräuche* (Revue coloniale 1886-87) ; J. Frazer, *On certain Burial Customs as illustrative of the primitive Theory of the Soul* (Journal of the Anthropological Institute Aug. 1885).

oude verblijfplaats op te zoeken. Men brengt hem offers, in spijs en drank, want de geest heeft na den dood nog dezelfde behoeften als gedurende zijn aardsch leven; men geeft hem daarom allerlei voorwerpen mede in het graf. Zijn vroeger bestaan wordt hij geacht voort te zetten : men legt dus zijne gereedschappen nevens hem in de kist; hij heeft bediening noodig als vroeger, en daarom kreeg hij oorspronkelijk zelfs slaven en vrouwen mee die zich vrijwillig met hem lieten begraven of verbranden. Bij den krijgsman mocht de wapenrusting niet ontbreken; ook heden ligt ze nog op zijne lijkkist zelfs bij beschaafden; in vorige eeuwen werd zijn paard geslachtofferd. In onzen tijd zonk dit offer tot eene schijnvertooning; het paard maakt nog steeds deel van den lijkstoet, en men doet het hinken bij middel van een nagel dien men door een zijner hoefijzers slaat.

Dit alles, opdat de ziel van den doode tot rust zou komen, met andere woorden, opdat zij de overlevenden met rust zou laten.

***

Zoodra het vast staat, dat de geest die zich openbaart — op welke wijze dan ook — *de ziel is van een afgestorvene,* dat hij dus *uit het graf* komt, verklaart zich het kloppen der geesten van zelfs: want de hamer behoort tot de voorwerpen welke van oudsher bij de lijken werden gelegd.

De opgravingen in onzen tijd ondernomen, hebben talrijke hamers uit grafheuvels en andere heidensche begraafplaatsen te voorschijn gebracht. De archæologische hamers verschillen nu wel eenigszins in vorm met ons modern werktuig. Dikwijls worden daaronder verstaan de zoogenoemde donderwiggen of donderbeitels, d. i. : platte langwerpige steenen, aan den onderkant breed en scherp toeloopende, terwijl sommige ook aan het boveneind doorboord zijn. De oorspronkelijke hamer was altijd van steen : « harde steen », is overigens de eerste beteekenis van het woord. (1)

Nagenoeg over geheel Europa schijnt de gewoonte bestaan te hebben zulke hamers nevens de lijken te leggen. Ook in Nederland heeft men er vele opgedolven uit de oude heidensche graven

---

(1) Grimm, *Deutsche Mythologie,* p. 151.

in Drenthe, Gelderland, Cleve en elders; in een graf bij Bulcken o. a. vond men er namelijk vijf, elk nevens een urn liggende. (1)

Overal treffen wij dezelfde bijgeloovige voorstellingen aan omtrent de wonderbare eigenschappen der oude steenen bijl. Zij kunnen slechts betrekkelijk jong zijn, want zij ontstonden eerst toen de steenen gereedschappen buiten gebruik geraakt waren, en, bij toeval gevonden, een raadselachtig karakter verkregen. Zij moesten den vinder, die over hun gebruik in 't onzekere was, als een wonderbaar, een uit een andere wereld voortkomend werktuig toeschijnen, en wegens dit buitenaardsch ontstaan verkreeg het voor den onontwikkelden geest spoedig zeldzame eigenschappen. De val van meteoorsteenen gaf de eerste werkelijke aanleiding tot dergelijke voorstellingen. Overal gelooft het volk dat deze steenen uit den bliksem voortkomen : zij zijn het daarbij afgeschoten voorwerp, en het inslaan van den steen in den grond verwekt den donder. Over geheel Europa is het geloof aan de magische kracht der dondersteenen verspreid, en nog in menig land worden zij in de woningen zorgvuldig bewaard als een beschermmiddel hoofdzakelijk tegen den bliksem. Daaraan ligt ten grondslag de voorstelling, dat de bliksem namelijk daar waar hij reeds ingeslagen is, niet een tweede maal zal neerkomen, zoodat ook de plaats waar de donderwig is neergelegd, voor alle gevaar beveiligd is. (2)

De donderwig brengt ons dadelijk het attribuut van Donar of Thor voor den geest. De dondergod in de Noorsche Mythologie voerde een hamer, *Mjölnir* genaamd, die men zich voorstelt zonder of althans met een zeer korten greep. Dezen hamer slingert

---

(1) Evans, *les Ages de la Pierre*, p. 200-201; Van den Bergh, *Kritisch Woordenboek der Nederlandsche Mythologie*, p. 264.

(2) R. Andree, *Ethnographische Parallelen und Vergleiche*, neue Folge, p. 30 en vlg.; Tylor, *Anfänge der Kultur*, II, p. 264 en vlg. — Deze beschermende kracht heeft de donderwig gemeen met het hout van den boom die door den bliksem getroffen is geworden. In den tooverdegen, een middeleeuwsche fetis, moest zulk een stukje hout besloten zijn (Wolf, *Niederländ. Sagen*, p. 366). In de klassieke oudheid werden de menschen die door den bliksem gedood waren geworden, begraven op de plaats waar men ze gevonden had en wegens de heiligheid der plaats, niet verbrand. (Plinus, bij Simrock, *Deutsche Mythol.*, p. 238).

Thor door het ruim, en na den worp keert hij van zelf terug in de hand van den god.

Als goddelijk attribuut had de hamer in de Germaansche oudheid een heilig karakter. Lijken en bruiden, alsook grenssteenen werden derhalve met den hamer gewijd. (1)

Ook bij onderscheiden rechtshandelingen vinden wij den hamer bij onze voorvaderen aangewend. De hamer werd geworpen tot bepaling der grens te water en te land : waar het heilig voorwerp neerviel, daar lag ook het grenspunt. Om te weten tot waar zijn gezag zich uitstrekte, moest de bisschop van Mainz met een paard zoo ver in den Rijn rijden als hij kon, en daar een hamer werpen ; tot daar ging zijn recht. Wanneer de markgenooten een particulier een stuk grond toestonden, nam deze of een zijner lieden een hamer en smeet hem onder het linkerbeen door zoover hij kon. Deze rechtsgewoonte was in al de Germaansche gewesten in zwang. (2)

Nog heden doet de hamer dienst bij veilingen, niet alleen bij ons, maar ook in Nederland en Duitschland.

Door een uitbreiding die voor de hand ligt, ging het zegenend karakter ook over van het voorwerp op het teeken dat er het symbool van was. Reeds in de Germaansche oudheid werd het hamerteeken geacht zegen te brengen. Men maakte het o. a. over den eersten beker bij drinkgelagen. (3)

Dit teeken moet veel gelijkenis gehad hebben met het kruis; althans beide werden vaak met elkander verward. In eene Noorsche sage wordt verteld hoe koning Hakon, christen geworden, op een heidensch feest door de boeren gedwongen werd ter eere der goden een beker te ledigen. Hij nam dien aan, maar maakte daarover het kruisteeken. De boeren vroegen wat dit beteekende. Toen nam Sigurd Jarl het woord en sprak : « De koning doet, gelijk alle anderen, die op hunne macht en sterkte vertrouwen, nl. den vollen beker aan Thor heiligen ; hij maakte den hamer (het hamerteeken) daarover, eer hij dronk. » (4)

---

(1) GRIMM, *Deutsche Mythol.* p. 150; SIMROCK, *Deutsche Mythol.* p. 157.

(2) GRIMM, *Rechtsalterthümer*, p. 56.

(3) GRIMM, *Deutsche Mythologie*, p. 150; MOGK in PAUL'S *Grundriss*, p. 1099.

(4) VAN DEN BERGH, *Krit. Wdb. der Ned. Mythol.* p. 265.

Het oud-germaansch hamergeloof is niet geheel en al onder den invloed van het Christendom versmacht geworden. Onze Heidensche voorvaderen waren daartoe te zeer aan hun godsdienstige voorstellingen gehecht, en nog kan men heden tal van gebruiken en bijgeloovigheden, met geringe wijzigingen terugbrengen tot de heidensche oervormen. De aanrakingspunten ontbreken overigens nooit tusschen vroegere en hedendaagsche begrippen : de verwarring tusschen hamer- en kruisteeken is er een bewijs van.

De zegening bij middel van den hamer is wel en wis heidensch, en toch is dit gebruik nog niet gansch verdwenen. Op den dag van Sint-Stefanus heeft in katholieke landen de zegening der paarden plaats. Hiertoe neemt de priester een hamertje, waarmee hij het voorhoofd der aangebrachte dieren zachtjes aanraakt. Van den naam des heiligen heet dit gebruik *steffenen*.

Het heilig karakter van de donderwig was reeds genoegzaam om te verklaren dat onze voorouders steenen hamers legden in de graven. Zij gingen daarbij uit van de voorstelling, dat de doode op zijne beurt alles op prijs moest stellen, waaraan hij tijdens zijn verblijf op aarde gewicht had gehecht. In het bezit van een zoo gewaardeerd beschermmiddel moest hij zich derhalve verheugen : nu was immers zijne nieuwe woning, de grafstede, eveneens voor het inslaan van den bliksem veilig. De levende, die den dierbaren afgestorvene met zulk een kostbaar voorwerp vereerde, meende dus zijn plicht tegenover hem behoorlijk na te leven.

Den hamer in de graven beschouwen als een stuk gereedschap, dat bijgevoegd werd met hetzelfde inzicht als de overige werktuigen door den doode tijdens zijn aardsche leven gebruikt, schijnt mij minder gerechtvaardigd.

Ook wil het mij schijnen dat Mogk (1) te ver gaat als hij Thor als doodengod opvat, omdat zijn symbool — het hamerteeken — op ruwe tafelen en grafsteenen voorkomt. In elk geval schijnt zulke vereering zich tot het scandinavische noorden te beperken.

Het fetisistisch karakter van den steenen hamer treedt bij al deze feiten zeer op den voorgrond door de taaiheid, welke de

(1) Mogk in Paul's *Grundriss*, II, p. 1099.

voorstellingen omtrent zijn wonderbare eigenschappen getoond hebben te bezitten van in de oudheid tot op onze dagen.

Voor deze onveranderlijkheid willen wij nog een enkel feit aanvoeren. Als effectieve fetis vinden wij dus in de eerste plaats het voorwerp zelf, en vervolgens het symbool van dit voorwerp.

Wij zagen ook, hoe het hamerteeken, in den christelijken tijd, verward werd met het kruisteeken. Dit aloud verband tot den heidenschen dondergod ging niet verloren in het hedendaagsche volksgebruik. Als een eerbiedwaardig overblijfsel der oude voorstellingen leefde het voort in de gewoonte der Katholieken, om gedurende het onweer bij elke weerlicht een kruis te slaan, in de vaste overtuiging dat het beveiligt tegen alle gevaar.

***

Even heidensch is het geloof dat de geesten kloppen wanneer zij weer op dit ondermaansche verschijnen om iets aan te kondigen. Juist bij deze handeling bleef het volksgeloof stilstaan, wegens den hamer die van ouds den doode in zijn graf werd meegegeven. (1)

Wij zijn weer aangeland bij ons uitgangspunt.

Ook onder ons, die meestal zoo trotsch zijn op onze beschaving, blijken dus tal van voorstellingen, bij de natuurvolken schering en inslag, voort te leven, hoewel ietwat onkennelijk geworden omdat zij door de vooruitschrijdende wetenschap uit hun verband werden gerukt. Gewoonlijk vonden zij een schuilplaats in het bijgeloof der menigte, soms ook maakte er zich een valsche wetenschap meester van. Kloppende geesten zijn tot op den huidigen dag nog niet tot rust gekomen, en in de laatste jaren heeft het zoogenoemd spiritisme ze wel eens uit hun graf willen doen stijgen; doch, bij zulke operatie heeft de wetenschap dier school het in de middelen, waardoor de opgeroepen geesten aan de levenden hun tegenwoordigheid openbaren, niet verder kunnen brengen dan het eenvoudig kloppen van het doodkloppertje, niet

(1) Misschien is dit gebruik nog niet gansch uitgestorven. Een priester vertelde eens aan den heer Pol de Mont, dat hij vóór een 20 jaar, op een begrafenis in Westvlaanderen een hamertje in de kist zag leggen. Op zijne vraag waartoe dit diende, luidde het antwoord, dat dit hamertje tegen het inslaan van den bliksem vrijwaarde.

verder dan het grofste bijgeloof, voortspruitende uit de meest stoffelijke voorstellingen van het heidendom. In dit vak der menschelijke opzoekingen — indien men het woord daarvoor gebruiken mag — heeft men dus nog geen vooruitgang gemaakt; doch bij onze heidensche voorouders verschenen de geesten van zelf; met die geesten leefden zij in dagelijksche gemeenschap, zij werden er gestadig door gekwollen, voor hen waren de geesten een voorwerp van dagelijkschen angst en kommer. In onzen tijd houden zij zich gewoonlijk stil. Soms wenscht de mensch, nog immer onder den invloed der aangeboren vrees voor de toekomst, aan die voorouderlijke geesten iets van hun wetenschap omtrent het hiernamaals te ontfutselen. De meeste lijden gelukkig niet aan een zoo ongezonde nieuwsgierigheid en houden zich tevreden met de feiten welke de waarneming ons leert. Deze is het beste wapen tegen de rustverstorende geesten. Aan de kracht der redeneering, aan de koelbloedige zucht naar onderzoek die de hedendaagsche wetenschap meer en meer aankweekt, weerstaan de geesten nooit.

Huxley, die het niet beneden zich achtte het opgangmakende spiritisme te leeren kennen, leverde het bewijs dat men het door oefening in het oproepen van kloppende geesten zeer ver kon brengen. Hij stelde, voor wat hem zelf betrof, als eenige voorwaarde, dat men in geen geval de vrije bewegingen zijner voeten zou belemmeren; want, het eigenaardig geklop der geesten bracht hij te weeg door zekere bewegingen zijner teenen, met zooveel virtuositeit, dat het publiek er zelfs niets van merken kon.

Op dezelfde wijze zijn van lieverlede allerhande kloppende geesten, *Poltermänner, Boemannen* en andere, voor den geest van onderzoek terug in hun graf gekropen. Slechts nu en dan duiken ze nog op, gelijk ons doodkloppertje, doch hun succes ligt in hun onzichtbaarheid. Tot in hunne schuilhoeken evenwel weet de moderne wetenschap haar onbescheidenste blikken te doen doordringen, en dan stuit zij op bedrog, of... op een nietig wezentje dat aan zijn natuurdrift gehoorzaamt, en op een wijden kring van primitieve voorstellingen als ondergrond, welke, in hun geheel beschouwd, een schakel vormen in de geschiedenis der verstandelijke ontwikkeling van den mensch.

Luik. Aug. Gittée.

Kindergebedekens. (1)

XXIII.

Als ik in mijn beddeken treed,
Treed ik op Maria's schoot.
Maria is mijn moeder,
Sint-Janneken is mijn broeder,
Jezusken is mijn Vader :
Nacht, engeltjes altegader.

XXIV.

Heilige Moeder Sint-An,
Bewaar mijn huis voor vuur en vlam,
Jaag de dieven van mijn deur,
Zet er den heiligen engel veur.

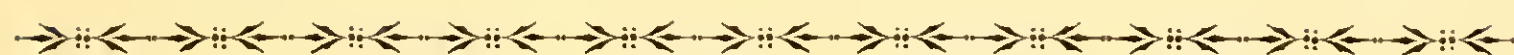
XXV.

Engeltjes lief, engeltjes zoet!
Wilt me wekken met der spoed,
Niet te vroeg of niet te laat,
Als de klok zes uren slaat.

XXVI.

Sint-Jans Evangelie beveel ik mij,
Sint-Lukas, sta mij bij,
Heilig kruis, heilig graf,
Jaagt den bliksem van mij af.

(*Antwerpen.*) Alfried Harou.

Het Groeten bij verschillende volken. (2)

(*Vervolg.*)

In het sultanaat Bangasso. Twee Sakanas die elkander ontmoeten, wenschen malkaar goedendag, zeggende : *Chia ka to.*

Terzelfder tijd strekken zij de rechterhand uit en houden elkander bij de twee voorste vingers vast; vervolgens trekken zij driftig den arm terug, zoodat de vingers, met tegeneen te wrijven, een klein gerucht veroorzaken.

(1) Z. *Ons Volksleven,* I, 8; II, 79; VIII, 80.
(2) Z. *Ons Volksleven* VII, 154, 197; VIII, 108.

Waneer een vrijman bij een opperhoofd moet gaan, hurkt hij zich, zoodra hij dit gezeten ziet, op eene schrede afstand neder, en reikt hem de hand op de hierboven gemelde wijze. Als twee vrienden of vriendinnen elkander na eene lange afwezigheid ontmoeten, dan houden zij elkander soms langen tijd omarmd. (*Le Mouvement géographique* van den 23 Februari 1896.)

Alfried Harou.

De Muurschilderingen der „Leugemeete".

HARE ONTDEKKING IN 1866. HARE ECHTHEID.

Dit is het onderwerp eener verhandeling, onlangs, in de vergadering van 6 Juli van het Oudheidkundig Genootschap te Brussel gehouden, door den heer J. van Malderghem, adjunct-archivaris der stad Brussel.

De schrijver erkent dat hij een netelig onderwerp aanroert.

De echtheid in verdenking te brengen van een kunstwerk, dat sedert vijftig jaren beschouwd wordt zes eeuwen oud te zijn, dat kunstenaars en oudheidkundigen voor een der kostbaarste documenten aanzien voor de studie van het ontstaan der historische schilderkunst, der wapens, van de krijgskunst, van de samenstelling der gemeentelijke militie in de middeleeuwen, en dat de stad Gent beschouwt als het meest levende beeld van haar glorierijk verleden, — de echtheid van zulk een kunstwerk in verdenking te brengen, schijnt, op het eerste gezicht, overmoedigheid.

Deze vermaarde muurschilderingen, die in 1846 door den heer Felix De Vigne ontdekt werden, in eene oude kapel, later als bergplaats eener brouwerij gebruikt, bestaan niet meer.

Gelukkig heeft men, voordat de vochtigheid haar werk had voltooid, doortrekken genomen, die in het gemeentelijk museum te Gent bewaard worden. De heer De Vigne zelf heeft eenige van die schilderijen afgebeeld in zijne *Recherches historiques sur les costumes civils et militaires des gildes et des corporations de métiers.*

In het eerst bleef de ontdekking bijna onopgemerkt.

En toch bewees in dien tijd geene stad, meer dan Gent, eer aan het werk der vaderen.

Ter nauwernood gaf de *Messager des sciences historiques,* een verslag van eenige regels, met veel terughouding, van het boek van De Vigne.

De oorzaak van die koelheid was, dat er zich stemmen hadden doen hooren, om dien kunstenaar — klaarblijkelijk ten onrechte — te beschuldigen, dat hij zelf de muurschilderingen had vervaardigd, zooals hij ons in zijne *Recherches* mededeelt, en dit is ook de reden die hem aanleiding gaf, om bij zijne beschrijving een getuigschrift te voegen, door verscheidene zijner medeburgers geteekend, ter bevestiging, niet van de echtheid, — zooals men onlangs heeft beweerd, — maar van het bestaan der muurschilderingen.

Een der onderteekenaren volgde De Vigne op den voet en verkondigde in hyperbolische taal, dat die theoriën van personen, — die hij voor kruisvaarders aanzag, gekleed in eene soort van schotsche rokken, « *voor welke Artevelde, destijds in de kracht van het leven, misschien geknield had* », — het tijdvak van de historische schilderkunst openden.

Na hem, wijdden talrijke andere schrijvers aan het onderwerp meer en meer overdrevene opstellen. Wij noemen : Edm. De Busscher, J. Huijtens, J. Quicherat, in zijne *Histoire du Costume en France,* Delpech, in zijne *Tactique militaire au XIIIe siècle* (!), enz. enz.

De Heer A. J. Wauters, in *La Peinture flamande,* deed de vermaardheid der muurschilderingen het toppunt bereiken, en, een los geopperde gissing van De Vigne tot een leerstuk verheffende, maakte hij van de *Leugemeete* een « vergaderplaats der ambachtsvereenigingen » van Gent, welke bewering de echtheid der schilderingen meer waarschijnlijk moest maken. Hij voegde er nog bij, dat juist op het oogenblik, toen de kunstenaar de herinnering aan de Gentsche vereenigingen op de muren der kapel vereeuwigde, zij hun hoogste gezag bevochten hadden in de Guldensporenslag (1302) (!).

In werkelijkheid was die bidplaats een bijgebouw van een in 1315 gesticht gasthuis voor het onderhoud van eenige oude vrouwen.

Nu had De Vigne, de moeilijkheid begrijpende om het bestaan der muurschilderingen op die plaats te verklaren, de gissing geüit, dat zij vroeger aan eene of andere ambachtsvereeniging had moeten toebehooren, en in strijd met de door Diericx, in zijne *Mémoires sur la ville de Gand,* uitgegevene documenten betreffende die stichting, heeft een Gentsch schrijver, in een onlangs verschenen artikel, gedienstig bevestigd, dat het werkelijk zoo was, en dat die ambachtsvereeniging die der *Wevers* (sic) was.

In afwachting van het wonder, dat het bewijs voor deze bewering geleverd wordt, vermelden wij dat het gasthuis van de HH. Johannes en Paulus, aan de oorspronkelijke bestemming is blijven beantwoorden tot in 1844, toen het met andere kleine gestichten van dien aard, met de Bijloke vereenigd werd.

Hoe nu de reden van bestaan te verklaren van dergelijke profane onderwerpen, van kolossale afmetingen, in de kapel van een gasthuis?

Te Gent, evenals elders, hebben de schilderwerken, die in de gebouwen van den eeredienst, *en zelfs in die van de ambachtsvereenigingen,* ontdekt zijn, altijd een godsdienstig karakter, en — een belangrijk punt, maar dat men altijd gezorgd heeft in het duister te laten — onder de muurschilderingen van de *Leugemeete* zelfs, heeft men sporen ontdekt van prachtige liturgische schilderijen, met naam een prachtigen Christus-kop. Zou men zoover mogen gaan van te beweren, dat deze moedwillig zijn ontwijd, door er de bekende voorstelling overheen te schilderen?

Om zijne veronderstelling betreffende het bestaan der kapel vóór 1315, d. i. het jaar van de stichting van het gasthuis, aannemelijk te maken, voert De Vigne aan, dat in de oudheidkundige onderdeelen der werken waarover wij handelen, alles samenloopt om hunne hooge oudheid te bevestigen, en dat in het bijzonder de langwerpige vorm der banieren daarvan een zeker kenmerk is.

En toch treft men zeer dikwijls de banieren in dien vorm aan in de XIVe, de XVe en zelfs in de XVIe eeuw.

Doch er is nog wel meer : de personen zijn gedekt met eenen helm met *beweegbaar vizier,* die op de zegels het eerst voorkomt in het begin van de XVe eeuw, en dragen de meest fantastische costumen en wapens.

Wat dien helm betreft, is het waar, dat b. v. het VIe boek van

de *Brabantsche IJeesten,* op het eerste gezicht, het bestaan daarvan in de tweede helft van de XIVe eeuw aannemelijk schijnt te maken ; men leest daar toch dat Hertog Edward van Gelder aan het gelaat werd gewond, op het oogenblik dat hij, om zich te verfrisschen, zijn vizier opende. Dat boek echter is eerst in 1432 voltooid, en verdient dus slechts betrekkelijk geloof ten aanzien der bijzonderheden van het verhaal.

Maar, met de meeste toegeeflijkheid, en aannemende, op het gezag der door geschied- en oudheidkundigen gemaakte veronderstellingen, dat het beweegbaar vizier in het midden der XIVe eeuw in gebruik is gekomen, dan zijn wij toch nog te ver verwijderd van het tijdvak, waarin men de vervaardiging der muurschilderingen wil plaatsen.

En hoe nu vervolgens eene menigte andere buitensporigheden te verklaren, zooals het totaal gemis aan beenbedekking? De van den regel afwijkende bewapening der leden van het broederschap van St-Sebastiaan?

Waarom zouden zij, in plaats van hun gewone wapen, den boog, lansen en « gepinde staven » (*plançons à picot*) genomen hebben, — in welke laatste De Vigne, door eene zonderlinge dwaling, den « *Goedendag* » meende te zien ? Hoe zouden zij gebruik hebben kunnen maken van die zware knodsen, — waarvan men zich met twee handen bediende, — en te gelijk van het schild, dat zij dragen ?

Die nuttelooze en hinderlijke schilden en eenige der banieren, vertoonen nevens de gildewapens of zinnebeelden der verschillende ambachten, wapenschilden van Vlaanderen en van Gent, terwijl toch eerst in 1429 Philips de Goede aan de ambachten van Gent toestond, op hunne banieren te plaatsen, niet die beide wapenschilden, maar de twee leeuwen van Vlaanderen en van Gent, te zamen op één schild.

En de verordening van dien vorst strekte geenszins ter bestendiging van een gebruik dat reeds vóór dien tijd bestond.

***

Dit zijn in het kort, eenige der zonderlinge en anachronistische verschijnsels, die door hen verklaard zullen moeten worden, die de taak zouden willen aanvaarden, om de muurschilderingen der

Leugemeete tegenover de wetenschappelijke kritiek te verdedigen.

Wanneer bewezen is, dat zij niet vervaardigd hebben kunnen zijn vóór de stichting van het gasthuis (1315), is dat voldoende om hare echtheid ernstig in twijfel te doen trekken, en, om haar duidelijk aan te toonen, is er meer noodig dan een hartroerend pleidooi ten gunste van de niet in twijfel getrokken eerlijkheid van hem die de ontdekking deed, een pleidooi, dat slechts een versterking van den twijfel omtrent de echtheid dier schilderijen ten gevolge kan hebben. (1)

Wanneer men door een geleerd genootschap (2) belast is,— zeggen wij met den heer J. van Malderghem, — om onweerlegbaar de echtheid aan te toonen van zulk eene heilige zaak als de muurschilderingen van de *Leugemeete*, dan is er meer te doen dan in het wilde weg te pleiten; « men behoort zich voor alles vrij te maken van dien geest van blinde vooringenomenheid met het plaatselijke, die noodlottig de grootste verstanden verduistert ».

« Zonder twijfel zou het pijnlijk zijn te moeten verbranden wat men aangebeden heeft, maar de wetenschappelijke waarheid heeft hare eischen, en men moet zich aan hare tucht weten te onderwerpen, wanneer men op zich genomen heeft haar te dienen. »

Wat men altijd aan De Vigne zal kunnen verwijten is, « dat hij onder gezochte veronderstellingen de zwakke zijden van de zaak der muurschilderingen heeft willen verbergen, en zoo doende de eerste aanleiding heeft gegeven tot de tallooze geschied- en oudheidkundige dwalingen, die te dier zake zijn verbreid geworden. »

J. Th. de Raadt.

Spotnamen op Steden en Dorpen. (3)

20. (88.) De Keikoppen van Poperinge.

De Ieperschе lakenwevers, voor wie de ontwikkeling der laken-

(1) Zie het opstel van den heer Van Duyse in *La Fédération artistique* (1895).

(2) *De geschied- en oudheidkundige Kring van Gent.*

(3) Z. *Ons Volksleven,* 5e, 6e, 7e en 8e jaarg.

nijverheid bij de inwoners van Poperinge, een doorn in 't oog was, verkregen van Lodewijk van Nevers in 1322 brieven, waardoor verboden werd laken te weven en te verven in eenen omtrek van 3 uren rond de stad. Dit was de nijverheid van Poperinge in het hert treffen. Ondanks dit verbod echter, en ondanks andere onaangenaamheden, gingen de Poperingenaars voort met hunne nijverheid uit te oefenen.

De Ieperlingen, de stijfhoofdigheid hunner tegenstanders ziende, vergeleken de harde koppen der Poperingenaars aan keien, en gaven hunne mededingers den bijnaam van *Keikoppen.*

Verre van zich over dien spotnaam te ergeren, aanzagen de inwoners van Poperinge hem als een eeretitel.

Zij richtten de gilde van den kei in, waarvan het hoofd den titel droeg van meester « Ghybe ». Op kermismaandag ging hij uit in groot kostuum.

Verkeerd op eenen ezel zittende, droeg meester Ghybe op een fluweelen kussen een zeer grooten kei. Een braadspit diende hem tot rapier, twee groote lepels waren zijne sporen en aan zijn kleed hingen verschillende keukengereedschappen.

Rond den prins ging een talrijk geleide; iedere hoveling, aangetakeld gelijk de meester, droeg daarenboven ovenpalen, vorken en andere gereedschappen van denzelfden aard.

In een opstel, verschenen in de *Annales du comité flamand de France,* geeft de heer Opdedrinck de uitlegging van die zonderlinge kleeding.

Meester Ghybe verbeeldt de stad Poperinge. De domme ezel, in toom gehouden door den dapperen ruiter, is het weinig vleiend zinnebeeld van Ieperen. Het verkeerd zitten op den ezel drukt zeer wel de vijandschap tusschen de twee steden uit. De kei verbeeldt de harde koppen der Poperingsche lakenwevers, en het keukengerief, het voorwerp van den langen strijd : de verdediging van den huiselijken heerd.

Op den langen duur ontaardden deze vermakelijkheden ; zij hielden op in 1653, op bevel van Filip IV.

Alfried Harou.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

VII

4. Markten.

De jaarmarkten werden door den Souverein ter begunstiging van den handel verleend. Zij klommen in ons land al tot den tijd der Romeinen op; met de legers dier veroveraars kwamen kooplieden, koorddansers en potsenmakers mede.

In de vroegere middeleeuwen werden de weekmarkten bij voorkeur op Zondag gehouden; dan hadden de menschen het best den tijd om rond te kijken en den meesten lust om vermaak te genieten. Maar al in de veertiende eeuw werd dit recht te keer gegaan. De graven verzetten de zondagsche markten op andere dagen, doch zij verdwenen daarom niet; want door ons geheele rijk had men nog in de 17e, en in deze streek zelfs nog in het midden der tegenwoordige eeuw op enkele dorpen markten op Zondag. Voortdurend maar vruchteloos waren er keuren gemaakt om die te verbieden.

Waar vroeger jaarmarkten in ons Kempenland gehouden werden, vond men ook, evenals met de kermisdagen, gelegenheid tot dansen. Het overblijvende van de marktdagen wijdden de meesten aan de vroolijkheid.

Weleer huurde men de boerenknechts en meiden ook veeltijds op de markt.

5. Dorpsfeesten.

Optochten zijn van verschillende soort, komen bij verschillende gelegenheden te pas en dagteekenen van de vroegste oudheid.

Van onheuglijken tijd hebben de Noordbrabanders smaak in optochten, processiën, kavalkades en volksfeesten gevonden.

Omdat de oorlog zoo oud als het menschdom is, zullen de victoriefeesten wel onder de oudste geteld moeten worden. Ze zijn van ouds kerkelijk en wereldlijk gevierd. Men deed

het tot aan de Hervorming met solemneele mis en processie. Heuglijk was de overwinning, de vrede echter nog beter, waarom de vredefeesten nog vroolijker gevierd werden. Zelfs op de dorpen geschiedde dit met optochten, pektonnen branden en andere vermakelijkheden. Vuurwerken en verlichtingen vervingen later het branden van pektonnen. In de zes laatste jaren der 18e eeuw kreeg men de Bataafsche feesten, welke ook in deze streek gelijk in andere oorden met het dansen om den vrijheidsboom begonnen. Mocht deze in de eene of andere plaats eenen dag of wat later geplaatst worden, het ging toch overal nagenoeg op dezelfde manier. Het gedans om den vrijheidsboom duurde schier onophoudelijk bijna eenen dag lang en werd nauwelijks door het diepst van den nacht afgebroken.

Zoo ver de oude archieven ten onzent op de raadshuizen bewaard bleven, kan men, vooral in de rekeningen, daarvan nog vele uitgaven vinden.

Werd van lieverlede het aantal kermissen op verschillende tijden des jaars in alle dorpen of parochiën gevierd, zoo zijn deze in het eerste kwaart der 19e eeuw tot eene enkele kermis bepaald. De gilden teerden en vierden echter nog op eenen anderen dag, op sommige plaatsen twee of meer dagen.

De koristen der parochie teren jaarlijks omtrent den feestdag hunner patrones, de H. Cecilia, zooals dit van ouden tijd gebruikelijk is.

Op eene menigte dorpen kwamen, vooral in de laatste halve eeuw, burgersociëteiten, handboogschutterijen, landbouwclubs en andere vereenigingen tot stand, welker leden eene jaarlijksche teerpartij vieren.

VIII.

I. Enkele voormalige en huidige gebruiken in de kerk.

A. — Kruisdagen.

Met de Kruisdagen, wanneer vroeger de verplichting van te vasten tot 's middags en den geheelen dag van vleeschonthouding bestond, geschiedt eene mis en daarna eene processie voor de vruchten der aarde door de kerk onder het zingen de litanie van alle heiligen. Deze mis wordt in de meeste plaatsen door ongeveer zooveel personen als op eenen Zondag bijgewoond. Onder de mis gingen de meeste aanwezigen ten offer, hetwelk thans schier algemeen wordt nagelaten, alsook de omgang door de kerkgangen.

B — Lijkdiensten.

Bij eene uitvaart staat de lijkbaar gewoonlijk in de nabijheid der communiebank in den hoofdgang. Sinds verscheidene jaren worden, behoudens enkele uitzonderingen, de lijken vóór hunne begraving in de kerk gebracht, waar ze op die baar rusten, totdat ze na den dienst grafwaarts gedragen worden. In de laatste jaren zijn ook de begrafenissen op de meeste dorpen in klassen verdeeld, voor welke in evenredigheid aan pastoor en kerk moet betaald worden.

Wegens het gebruik of de bestemming der waskaarsen, kwam met de op de lijkbaar geplaatste in den laatsten tijd eenige verandering. Gewoonlijk ontvingen de naaste bloedverwanten (van hem of haar wiens uitvaart gehouden was), die de begrafenis en uitvaart van eene andere plaats hadden bijgewoond, bij het vertrek uit het sterfhuis eene kaars voor de kerk hunner woonplaats. Op den eerstvolgenden Zondag verzocht dan de geestelijke aldaar het gebed voor den afgestorvene. Thans behoudt de kerk, waarin de uitvaart gehouden is, schier overal de meeste kaarsen, in sommige plaatsen alle. Het « licht » op dien dag aan de baar en andere plaatsen in de kerk ontstoken, wordt nu ook nog wel ter keuze van den besteller, doch ten voordeele der kerk gemaakt. Vroeger bezigde men veelal geel, thans schier overal in de kerk wit kaarslicht.

C. — Het « Zielboek. »

Door schier alle tijden wordt in de meeste parochiekerken van ons bisdom 's Zondags vóór de hoogmis of meer nog vóór of na de predikatie het « zielboek » afgelezen, d. i. de overledenen worden alsdan godsdienstig herdacht en voor de rust hunner ziel gebeden gestort.

Dit vroom gebrùik bestaat reeds in de christenheid van de eerste eeuwen. Langzamerhand vermindert in de bevolkte parochiën de aflezing van het zielboek, welker gezamenlijke namen slechts om de drie maanden of andere tijden afgelezen worden. In sommige kerken leest men nog geregeld een deel dier namen. Dit niet zoo menigmaal aflezen spruit hoofdzakelijk voort uit het gaandeweg langer worden der lijst. Op de Zondagen van niet-aflezing bidt toch de dienstdoende priester met de aanwezige geloovigen een pater noster voor hen « wier namen op het zielboek staan. »

D. — Het Offeren.

Dit heeft in vele parochiën niet zoo menigmaal of bij zoo vele gelegenheden niet meer plaats als in vorige tijden. Het geschiedt onder de mis, na het « orate fratres »; doch in eenige kerken, om mindere verstrooiing, na de mis. De dienstdoende priester liet ieder die ten offer ging, tevens de pateen kussen. Tijdens den offergang, welke achter het hoogaltaar om of langs de communiebank plaats heeft, staakte de dienstdoende priester natuurlijk de mis, die nu ook onder het offeren wordt voortgezet, omdat over eenige jaren het vereeren der pateen in ons bisdom is afgeschaft.

E. — Het Lof.

De gewone duur is een half uur, doch door achterlating van enkele gezangen is deze sinds eene halve eeuw iets korter. Hieronder geschiedt op sommige hoogtijden, doch niet even dikwijls in alle parochiën de processie, waarin ook het versierd beeld van Maria door vier ongehuwde dochters omgedragen wordt. Thans laat men in eenige parochiën deze omvoering na en de beeltenis in den tentoongestelden troon. Werd vóór en na eene plechtige mis, zoomede vóór

en na het lof den zegen door den priester gegeven, dan geschiedde zulks met het Allerheiligste in de handen, terwijl hij bij den eersten zegen het gezang « Tantum ergo » en bij den laatsten « Genitori » aanhief, hetwelk door de koristen werd uitgezongen. Onder het lof op H. Sakramentsdag en dat van het octaaf, beklom de celebrant voor eenige oogenblikken het altaar, nam het Allerheiligste uit het tabernakel, keerde zich daarmede tot het volk en zong « Ecce panis angelorum ». De koristen zongen de overige woorden van den lofzang. De handeling des priesters wordt van ongeveer het tijdstip als het genoemde achtergelaten en de gezangen « Tantum ergo » en « Genitori » na elkander aan het einde van het lof, enz. door de koristen gezongen, waarna de priester met het Allerheiligste in stilte zegent. Met deze veranderingen is meer gelijkvormigheid met de overige bisdommen verkregen.

('t Vervolgt.) P. N. PANKEN.

Grappen en Kluchten.

5. (13.) De Pachter en de Keukenmeid.

Er was eens een pachter die zijne pacht moest gaan betalen bij zijnen heer.

Mijnheer zeide tegen de keukenmeid dat zij den pachter in de keuken moest brengen en hem daar goed moest laten eten en drinken. De pachter gebruikte er koffie met boterhammen, en de meid sneed de boterhammen zoo dun dat er gemakkelijk eene musch mee kon gaan vliegen. Iederen keer dat zij den pachter eenen boterham gaf, zegde zij : *s'il vous plaît.* Zij kon niet genoeg snijden, want ieder boterhammeken was maar een beet voor den boer. Eindelijk wierd ze dit beu en ging aan heuren heer zeggen, dat de pachter zoo schrikkelijk veel eten kon. « Toe, toe », antwoordde de heer, « laat hem maar eten zooveel hij wil ». « Wacht, » dacht de meid, « ik zal u wel foppen. » Zij snijdt eenen boterham van wel drij vingeren dik, geeft hem aan den boer en zegt bitsig : « *Arè!* »

De pachter lachtte en sprak : « Zoo éénen *arè* heb ik liever als al uw *s'il-vous-plaîkens.* »

(Ouden-God.) Alfried Harou.

Bijgeloof te Maastricht. (1)

20. Waneer iemand gaat sterven, begint hij zijne beddelakens te vouwen. Men zegt alsdan *dat hij zijn pak maakt.*

21. Tot de kinderen die niet wijs zijn, zegt men dat de *Boeba* hen zal komen halen.

22. Waneer men zich *des avonds* in eenen spiegel bekijkt, dan komt de duivel achter u staan.

23. Men beweert dat katten den bliksem aantrekken.

24. Waneer de meubelen een ongewoon gekraak teweegbrengen, zegt men dat dit een voorteeken is van ongeluk.

25. Als men een kleedingstuk verkeerd aantrekt, dan zal men nieuws vernemen.

26. Als twee personen denzelfden zin of hetzelfde woord uitspreken, dan zullen zij in 't zelfde jaar sterven.

27. Als een meisje een *wit* peerd ziet, dan is dit een teeken dat ze haren vrijer nog denzelfden dag zal zien.

28. Verliest een meisje of eene vrouw eene haarspeld, dan is dit een teeken dat men aan haar denkt.

Alfried Harou.

Leugenrijmen.

Wilt ge eens hooren liegen ?
'k Heb 'ne meulen zien vliegen,
Hij vloog te Balder door het zand ;
Het water zag lijk een*en* brand,
En de vischkens liepen op de straten,
Om wat voeder te rapen ;
Dat zwierden zij op haren hals,
Daar reden ze meê naar Herenthals,

(1) Vervolg van bl. 76, 8e jaarg.

Van Herenthals naar 't vendelhuis (?)
En daar was dan niemand thuis.
Wilt ge nu nog eens hooren liegen?
Ik zal u niet bedriegen.
Ik ging lestmaal van hier naar Roomen,
Daar zat 'ne walvisch in de boomen,
Hij preekte*n* in 't Latijn
In 't grof en in het fijn.
Toen kwam ik aan een mispelstraat,
Daar was een wijf, die hiet Pordaat;
De honden stonden aan 't boteren,
De katten waschten de schotelen
De flieremuis (1)
Die keerde 't huis,
De zwaluwen droegen de asschen uit
Met allebei heur vleugelen;
Zijn dat geen' groote leugenen?

(*Land van Mechelen.*) K. N. de Beek.

Spotvertelsels.

1. Boortmeerbeek.

In dit dorp is de torenspits gansch uit steen verveerdigd; dit doet de bewoners der omstreken zeggen :

« *Te Boortmeerbeek zijn meer h... dan er schaliën op den toren liggen.* »

Voegen wij hier bij dat de torenspits in de laatste jaren geborsten en wat bouwvallig geworden was. De musschen nestelden in de kloven, zelfs had een jonge wilg daar zijne wortels in gezet en groeide weelderig boven op de torenspits. Omtrent 1880 werd de wilg in den hof der pastorij geplant en de spits des torens half afgebroken. Men was van zin ze te herstellen, doch het..... duimkruid of, zooals de Franschman zegt, « le nerf de la guerre » ontbrak en daarom legde men een plat dak op het overblijvend gedeelte, hetgeen aan de kerk een aardig uitzicht geeft.

2. Baal.

In de omstreken van Baal (bij Aarschot) zegt men dat in dit

(1) Vledermuis.

dorp maar een enkele pier verblijft, welke aan eene ketting in den hof der pastorij gebonden ligt.

3. Betekom.

Een mol op zoek naar voedsel zijnde, vond niets te Baal. Door grooten honger gepraamd, trok hij verder en vond een enkelen pier in het zand. « *Hier ben ik* BETERKOM, » sprak hij en daarom heeft men aan het dorp, dat daar gekomen is, den naam van Betekom gegeven.

(Lovenjoel.) J. A. van den Broeck.

Oud-Antwerpen.

(Eene herinnering).

I.

Indien ooit eene onderneming, binnen of buiten eene tentoonstelling, met den besten uitslag bekroond werd, en zelfs de stoutste verwachtingen overtrof, dan is het wel die van *Oud-Antwerpen,* tijdens de Wereldtentoonstelling van Antwerpen in 1894.

Van den eersten dag af stroomden duizenden en duizenden nieuwsgierigen en belangstellenden naar die, uit het grijze verleden onzer Scheldestad, herrezene wijk, waar men zich, van den eersten stap af, dien men binnen de stadspoort — de oude Kipper- of Kipdorppoort — gezet had, eenen tijdgenoot der zestiendeeuwsche Antwerpsche burgers wanen moest.

Men stond als met verstomming geslagen, bij den aanblik van die talrijke ouderwetsche gebouwen, zoo sierlijk met loof- en beeldhouwwerk versierd; op het

gezicht van die menigte woningen,wier trap- en puntgevels zoo slank en licht in de hoogte rezen; bij het beschouwen van die schilderachtige huizen met hunne houten gevels en hunne in lood gevatte ruitjes; en men vroeg zich af, of dit alles wel werkelijkheid en geene begoocheling der zinnen, geen schoone, niet te verwezenlijken droom was.

En toch was het geen spel der inbeelding; *Oud-Antwerpen* lag daar vóor ons met zijne Groote Markt, zijne Beurze-en Kapellestraten, zijn Stadhuis van vóor 1563, zijn Schepenhuis, zijne Beurs, zijn Begijnhof, zijn Tooneel, zijne St-Niklaas-kapel en zijn honderdtal grootere en kleinere gebouwen, waarvan de typen gekozen waren tusschen de schoonste, de eigenaardigste, die men vóor 1600 in Antwerpen aantrof.

En wat den bezoeker nog meer verrukte, wat de begoocheling nog sterker maakte, was dat al de bewoners dier oude woningen gekleed gingen in de dracht der XVIe eeuw; dat alle voorwerpen, binnen en buiten de huizen, den stempel droegen van dien tijd. Niets, geene enkele bijzonderheid, hoe klein ook, was aan het scherpziende oog der ervaren oprichters ontsnapt. Kunstkenners en kunstenaars in den vollen zin des woords, hadden zij iets voortgebracht dat aan het wonderbare, aan het ongelooflijke grensde; dat in alle dagbladen der wereld eenstemmig geloofd en geprezen werd, en dat den roem van Antwerpen, die bakermat der kunsten, zoo mogelijk, nog hooger moest doen rijzen.

Wanneer men eens *Oud-Antwerpen* bezocht had, dan baarde het geene verwondering meer, dat de toeloop zoo geweldig, zoo aanhoudend was. Duizenden kwa-

men dagelijks naar dit hoekje zonder weerga heengestroomd

Waar 't alle dagen Zondag was,
En Kermis in de week.

En niettegenstaande die joelende en woelende menigte, uit wier schoot stemmen in alle talen der wereld opstegen, en waar men vertegenwoordigers van alle landen der aarde in hunne eigenaardige kleedij dooreen zag zwermen, onderbraken de bewoners van *Oud-Antwerpen* geen oogenblik hunne bezigheden.

Hier trof men eene smidse aan, waar de hoefsmid smeedde en hamerde, dat de vuurgensters hem rond het hoofd vlogen, en het huisje dreunde; daar zaten ijverige kantwerksters op hun kantkussen te arbeiden. Snel vlogen de bouten dooreen, speld op speld werd gestoken, en voor het oog van den aandachtigen toeschouwer ontrolde zich weldra een gansche reepel fijnen kant, de fraaiste bloemen of de grilligste figuren verbeeldende. Oudheid- en kunstkoopers, drijvers en schilders, diamant- en glaswerkslijpers huisden er vreedzaam nevens hunne rijke geburen, of naast wijn- en bierhuizen, beenhouwers en bakkers, lekkernijwinkels waar men de « *Ghenoegens der XVI*[e] *eeuw* » kon koopen, en fruithandelaars die u allerfijnste ooft, blozende kersen, fluweelen perziken, donkerblauwe druiven met heele trossen, enz. aanboden.

Alles sprak u daar van kunstzin, van rondborstige vroolijkheid, van eerlijkheid en werkzaamheid, van gastvrijheid en gehechtheid aan de voorvaderlijke zeden en gebruiken.

Geen verschil van stand werd er in aanmerking genomen. Aan dezelfde tafel, op dezelfde houten bank, nam de rijke, de geleerde, de hooge ambtenaar

plaats nevens den eenvoudigen burger, naast den buitenman. Hetzelfde bier werd aan allen geschonken in dezelfde kroezen, in pottekens met drij ooren, enz. Op de markt, in de straten, op de beurs, woelde en wemelde alles dooreen; groot en klein, arm en rijk, burger en edelman, vond daar zijne plaats in 't lieve zonnelicht, dat *Oud-Antwerpen* met zijne gouden stralen overgoot, alsof het bij de spreuk der Oud-Antwerpsche wethouders

Binnen der stadt ende vryheyt van Antwerpen/
syn alle menschen vry ende gheen slaven/

wilde voegen : « Ik schenk u licht en leven, opdat gij in vrede en vreugd Gods schoone gaven zoudt genieten. »

*
* *

De vermakelijkheden in *Oud-Antwerpen* waren in volkomene overeenstemming met tijd en plaats, en zeker wel geschikt om aan de toeschouwers belang in te boezemen.

Op de Groote Markt, over het Stadhuis, was een tooneel getimmerd, waar er van tijd tot tijd eene « *genoeghelycke cluyte* » opgevoerd werd, zooals die van « *Hans, den Esel en de Kist* », of « *de kwalicke Scoonmoeder* », of « *Nu noch* ». Dagelijks werd er op dit tooneel middeleeuwsche muziek uitgevoerd; ook gingen de speellieden, in zestiendeeuwsche dracht, nu hier dan daar, oude liedjes op hunne eigenaardige instrumenten spelen, hetgeen dan steeds veel volk naar dien kant lokte. Niet zelden begeleidde de stem der toeschouwers het spel der muzikanten, zoodat men zich wezenlijk op eene Oud-Vlaamsche kermis zou gewaand hebben.

De groote feesten begonnen echter eerst rond half Juli; verschillende optochten, ommegangen en steekspelen hadden plaats, doch de beschrijving dezer prachtige stoeten zou ons te verre leiden.

Eene andere eigenaardigheid van *Oud-Antwerpen* was de *Poesje* of *Poesjenellenkelder*. Daar speelde men « *de schrickelycke vermoordinghe van het Wonderjaer* », in vijf schuiven, « *Ourson en Valentyn* », en andere abele spelen. Voor hen die nooit een bezoek in eenen Antwerpschen Poesjenellenkelder afgelegd hadden, was het geld weerd er in af te dalen, en eene vertooning bij te wonen. Boven den ingang aan de straat las men:

Hier ist in den Poesjenellenkelder. Wys is hy niet, die dit niet siet.

Bevat die spreuk waarheid, dan moeten alle menschen *Oud-Antwerpen* wijs verlaten hebben, want geene vertooning werd er gegeven, — en deze hadden meermaals daags plaats, — of de kelder zat kroppensvol toeschouwers, die zich buitengewoon vermaakten, en niet zelden hunnen buik moesten vasthouden van lachen.

Wij hebben nog iets te vermelden, dat wellicht het meest van alles toehoorders lokte, namelijk het Italiaansch concert, in de Beurs, dat van 10 uren 's morgens tot 10 uren 's avonds plaats greep. Ten halve de Beurs, recht over den uitgang langs de Groote Markt, was een klein verhoog opgetimmerd. Daar troonde de Italiaansche familie, aan wier hoofd Raffaele Faccenda stond.

Deze was een flinke bergbewoner met zwarten knevel en gebruind gelaat. Uit zijne gitzwarte, door zware wenkbrauwen overwelfde oogen, spraken vastberaden-

heid en mannelijke krachtdadigheid, terwijl van tijd tot tijd een vriendelijke glimlach om zijne lippen speelde. Hij droeg eene korte, spannende zeemlederen broek, in de lenden opgehouden door eenen sluier; eene smalle vest omvatte zijne krachtige gestalte, terwijl de voeten en de onderbeenen omwonden waren met witte doeken, waarover een dikke zwartlederen band heenkronkelde tot aan de zwarte geborduurde hozen, die tot onder de korte broek reikten. Een soort van sandalen waren aan de planken der voeten vastgemaakt. Zijn hoofd was gedekt met eenen tyrolerhoed waarop een paar veêren prijkten, alsmede een gelijk getal kleurige linten, die op zijnen linkerschouder afhingen.

In zijn gevolg bevonden zich nog een paar Tyrolers, alsook eene oude en eene jonge vrouw, een drietal kinderen — een jongen en twee meisjes — allen in de schilderachtige kleedij die deze rondreizende muzikanten uit het Italiaansche bergland kenmerkt.

Tijdens onze eerste bezoeken was Faccenda nog vergezeld van een koppel, zeker man en vrouw, in sierlijke Spaansche dracht; later hebben wij ze niet meer vernomen. Mogelijk waren zij toen reeds weergekeerd naar hunne « *Heimath* », « *das Land wo die Citronen blühen.* »

Het middenplein der Beurs werd ingenomen door eene menigte tafels en banken, welke steeds goed bezet waren, zoodat het niet zelden moeielijk was een leeg plaatske te vinden.

Niet zoodra had Faccenda door eenige langgerekte tonen uit zijnen fijfer het publiek verwittigd, dat het concert herbegon, of het volk kwam nog meer bijgestroomd, en eene dichtgepakte menigte verdrong zich

langs alle kanten op de Beurs, zoodat het bijna onmolijk werd zonder duwen of stooten een paar schreden vooruit te gaan.

Allen luisterden met gespannen aandacht naar het spel der Tyrolers, dat nu eens zoet en teeder, dan weer forsch en helder over het plein heenklonk.

Hun repertorium was rijk voorzien, en bood eene groote verscheidenheid aan.

Melden wij in de eerste plaats de Italiaansche stukken, zooals « *Funi culi, funi cula* » (of het « *Lied der slechte dagen* »), *Jama, jama,* waarin de mimiek eene groote rol speelt; « *Santa Lucia* », dat de aanhoorders steeds verrukte en tot mijmering stemde; « *Cavaleria rusticana* », waarvan het spel beurtelings tonen liet hooren, zoo zacht en zoet, alsof zij ons uit de verte op de vleugelen van het avondwindje toegevoerd werden, om langzamerhand in eene heldere, krachtige muziek over te gaan. Dan nog eene Italiaansche marsch, de « *marsch van Garibaldi* »; « *La Stella confidente* », waarin de zanger aan de ster, die dagelijks boven zijne hut aan den hemeltrans glinstert, zijne hoop en zijne teleurstellingen, zijn wel en wee toevertrouwt; eindelijk tal van andere Italiaansche liederen, nu eens gezongen met begeleiding van snarenspel, dan weer enkel op de blaasinstrumenten ten gehoore gebracht.

De Vlaamsche stukken door het Tyroler gezelschap voorgedragen, bekwamen echter verreweg den meesten bijval. Geen Vlaamsch lied werd er gespeeld, of langs alle kanten begeleidden forsche mannen- en fijne vrouwenstemmen het spel der Tyrolers. En wanneer dan na het « *Reuzenlied* », het « *Lied van het Visschertje* », of het « *Arteveldelied* », Faccenda de inleiding aanhief

van « *Waar kan men beter zijn* », of « *Dan zal de beiaard spelen* », dan klonken die echt Vlaamsche woorden en zangen uit duizend borsten te gelijk, en alles zong, en juichte en jubelde, wat zich in de Beurs bevond.

Na afloop van het Italiaansche concert (10 uren 's avonds) ging de « *Taptoe* » uit in *Oud-Antwerpen*.

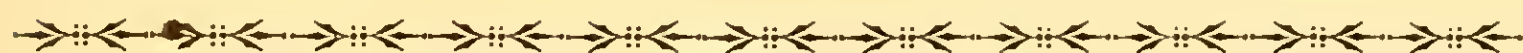
Vooraan stapten gewoonlijk drij of vier leden van het inrichtingscomiteit, namelijk de Heer Alf. Dewolf — de ziel en de spil van al wat in *Oud-Antwerpen* gebeurde, — en twee of drij zijner collega's. Daarna kwamen in hunne schilderachtige kleedij drij hellebardiers, drij trommelaars en drij bazuinblazers, omringd van fakkeldragers, en op den voet gevolgd van een dichten drom volks, die als eene reusachtige slang door de straten en over de Groote Markt heenkronkelde.

Beurtelings werd er getrommeld en klonken de schetterende tonen der bazuinen. Het volk intusschen zong en sprong, en niet zelden werd de stoet een paar minuten onderbroken door een lustig troepke, dat eenen rondendans uitvoerde. Zoo ging het stilaan vooruit naar de oude stadspoort, en de brug over, tot op het plein, waar de krijgers post vatteden, terwijl de bezoekers al lachende en klappende, zingende en stoeiende, de oude wijk verlieten, om in de uitgestrekte hovingen der tentoonstelling nog eenigen tijd het onvergelijkelijk schouwspel der prachtige verlichting te bewonderen.

In *Oud-Antwerpen* werden nu al de lichten, het eene na het andere, uitgedoofd, en de huizen gesloten, en weldra heerschte eene volkomene stilte, daar waar nog kort te voren de gulste vroolijkheid zich op de eigene Vlaamsche wijze uitte.

Oud-Antwerpen! Gelukkig plekje, waar wij zoo menig uur verwijlden, en dat wij met steeds hernieuwd genot betraden.

('t Vervolgt.) J. B. VERVLIET.

Boekbespreking.

IS. TEIRLINCK. — Contes flamands. — Bruxelles, Ch. Rozez. (Nr 46 der *Bibliothèque belge des connaissances modernes.* — Bd. van 141 blz. kl. 8°. Prijs : 1,50 fr.)

Dit werk vormt het tweede deel van de *Folklore flamand,* die uit 4 deelen zal bestaan. Het bevat uitsluitend : *a/* sprookjes ; — *b/* sagen ; — *c/* anekdoten.

De sprookjes rangschikt de Heer Teirlinck in 8 groepen : *a/* wondersprookjes ; — *b/* gewone sprookjes ; — *c/* dierensprookjes ; — *d/* plantensprookjes ; — *e/* leugensprookjes ; — *f/* ophoopende sprookjes ; — *g/* strikvertelsels ; — *h/* kwelvertelsels.

Voor de sagen neemt hij de volgende verdeeling in acht : *a/* mythologische sagen ; — *b/* christelijke sagen of legenden ; *c/* historische of eigenlijke sagen.

De sprookjes van de 3 eerste groepen worden dan nog in verscheidene onderverdeelingen gesplitst. Ik vind die klasseering zeer logisch. Van elke soort vertelsels deelt de Heer Teirlinck een voorbeeld mede, en achter ieder voorbeeld komt de opgaaf van de verschillende varianten of verwante lezingen, die hij in onze folkloristische tijdschriften of in Vlaamsche sprookjesboeken heeft aangetroffen. Jammer dat plaatsgebrek hem verplicht heeft voor sommige onderverdeelingen van sprookjes zich te bepalen tot de eenvoudige opgave van den titel, zonder meer.

Van de twee eerste sagengroepen worden geene voorbeelden gegeven ; de schrijver verwijst naar de *Folklore mythologique* (1e deel van de *Folklore flamand*), waarin men talrijke mythologische en christelijke sagen aantreft.

Onder de historische onderscheidt hij : *a/* persoonssagen ; *b/* plaatssagen. De twee meegedeelde persoonssagen hebben betrekking op Keizer Karel, den held van zoo menig volkssprookje ;

evenzoo al deze, waarvan enkel de titel opgegeven wordt. Daaronder hadden kunnen vermeld worden de sagen over den Hertog van Hoogstraten, die ik in *Ons Volksleven*, II, blz. 111-112, drukken liet.

Een tiental der voorhanden zijnde sprookjes werden voor het eerst uitgegeven; de overige zijn ontleend aan de sprookjesverzamelingen van Joos, De Cock, Vermast en anderen.

Evenals het eerste deel der *Folklore flamand*, dat wij verleden jaar bespraken, is ook dit tweede deel een zeer nuttig werk, dat verdient warm aanbevolen te worden. Jozef CORNELISSEN.

Ontvangen Boeken.

A. DE COCK. — **Een Woord over de Germaansche Mythologie.** — Vlugschr. van 10 blz. kl. 8°.

J.-TH. DE RAADT. — **La Reproduction des textes anciennes traitée au Congrès historique et archéologique de Tournai en 1895. La Question sigillographique.** — Tournai, Casterman. (Vlugschr. van 16 blz. 8°.)

J.-TH. DE RAADT. — **Note sur les frères Pierre-Albert et Jean de Launay** ornée des portraits de ces deux rois d'armes. — Bruxelles, A. Vromant & C°. (Vlugschr. van 11 blz. 8° met fign.)

J.-TH. DE RAADT. — **La Chevalerie s'est-elle servie du Goedendag?** — Bruxelles, A. Vromant & C°. (Vlugschr. van 12 blz. 8° met fign.)

LOUIS STROOBANT. — **Le Château de Turnhout.** — Malines, L. & A. Godenne, 1896. (Boekd. van 48 blz. 8° met platen.)

REV. BERNARD HOEVENAARS. — **The Idyl of life, a Christmas story.** — Valley City, N. D.: Free Press publ. C°, 1894. (Vlugschr. van 19 blz. kl. 8°.)

Dr W. N. DU RIEU. — **Levensbericht van Mr Willem Pieter Santijn Kluit.** — Leiden, E. J. Brill, 1896. (Bd. van 50 blz. 8°.)

N. SPAENINKX. — **Bijzondere Methodenleer voor het onderwijs der Moedertaal.** — Lier, J. Van In & Cie, 1895. (Bd. van 178 blz. 8°. Prijs: 1,75 fr.)

P. A. DE VOS en FRANS WILLEMS. — **Bijdragen over Opvoeding en Onderwijs.** — Lier, J. Van In & Cie, 1896. (Bd. van 239 blz. 8°. Prijs: 3 fr.)

H. V. COUWENBERGH. — **Liederen met muziek in noten en cijferschrift,** deels met begeleiding van klavier voor de school en den huiskring. — Lier, J. Van In & Cie, 1896. (1ste Deel, 44 blz. 8°, prijs: 0,40 fr.; 2e deel, 44 blz. 8°, prijs: 0,40 fr.; deel des leerlings, 40 blz. 8°, prijs: 0,25 fr.)

Inhoud van Tijdschriften.

Dietsche Stemmen, III, 2. — Geschiedenis van Grobbendonk (P. J. Goetschalckx). — Het goed en het kasteel « Ten Wijngaard » onder Schooten, *vervolg* (P. J. Goetschalckx). — Inleiding tot de geschiedenis van Engeland

(A. V. W.). — De Leer der Klinkers in de vergelijkende taalstudie, *vervolg* (T. Korndörffer). — Naklank van tijdschriften (P. Rob. Fonteyne).

Volkskunde, IX, 5-6. — Volksliederen (A. De Cock). — Nog over het paard (A. De Cock). — Bedevaart naar Wannegem-Lede, voor den « koek » (A. De Cock). — Spreuken, spreekwoorden en zegswijzen op de vrouwen (A. De Cock). — Boekbeoordeelingen. — Vragen en Aanteekeningen.

Daghet in den Oosten, XII, 11-12. — 't Eerste hoofdstuk van « Gylfaginning ». — Hunen (*vervolg*). — Verschil tegen andere tijdvakken. — Limburgsche dichtveerdigheid. — Nederlandsche bladen. — Vergelijkenissen.

Dietsche Warande, IX, 5. — Een held, oorspronkelijke novelle (L. Stratenus). — Vondels karakters (G. Segers). — Schilderijen, teekeningen en beeldwerken van noord-brabantsche kunstenaars (Ch. C. V. Verreyt). — Het altaar der kerk te Lombeek (E. van Even). — De muurschilderingen der « Leugemeete » (J. Th. de Raadt). — Aanteekeningen over den bouw der hoofdkerk van Antwerpen (P. Génard). — Inleiding tot de volkskunde of folklore (P. de Mont). — Het voormalig waterpoortje te Maastricht (De Ras). — Boekennieuws. — Inhoud van tijdschriften. — Vondeliana. — Omroeper. — Plaat.

Het Belfort, XI, 11. — Taal, taalkunde en geschiedenis (E. Poffé). — Louis Cuperus (H. de Marez). — De zucht naar glorie in de kunst (Alleene). — Middelnederlandsche handschriften in Engeland (L. Scharpé). — Een Keltisch woord op Dietschen bodem (J. Claerhout). — Volkskunde van Brunswijk (J. Winkler). — Een Novemberdichtje (H. Ram). — Een Wondervogel (J. A. van Droogenbroeck). — De achttiende October 1896 in de Koninklijke Vlaamsche Academie (W. de Vreese). — Plechtige zitting in de Koninkl. Vl. Academie (X.). — De Kon. Vl. Academie en Het Volksbelang (W. de Vreese). — Boekennieuws en Kronijk.

Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles, X, 3-4. — Documents pour servir à l'histoire des ateliers de tapisserie de Bruxelles, Audenarde, Anvers, etc. jusqu'à la fin du XVIIe siècle (F. Donnet). — Waret. Etudes étymologiques (Dr Tihon). — Tapisseries de la maison du prince Charles de Lorraine et tapisseries mentionnées dans les « Gastos secrètes » (dépenses secrètes) du gouvernement autrichien (1741-1789) (G. Cumont). — Le Goedendag, sa légende et son histoire (H. van Duyse). — La question du Goedendag. Réponse à M. Hermann van Duyse (J. van Maldeghem). — La chevalerie s'est-elle servie du Goedendag ? (J.-Th. de Raadt). Les inscriptions sur ardoise de l'abbaye de Villers (P. Schéridan). — Adenet le roi et son œuvre. Etude littéraire et linguistique (A. Bovy). — Notes sur les frères Pierre-Albert et Jean de Launay, ornée des portraits de ces deux rois d'armes (J Th. de Raadt) Mélanges.

Wallonia, IV, 9-10. — Mathieu Laensbergh et son almanach. — Nécrologie. Joseph Delbœuf (F. Renkin). — La truie qui danse, chanson, air noté (L. Colson). — Enigmes populaires. VI. Devinettes wallonnes (O. C.)

Mélusine, VIII, 5. — Le Plongeur, XVI, *Colà Pesce* (S. B.). — Le serpent d'airain et le livre des secrets d'Enoch (S. Berger). — La Fascination : D/

Thérapeutique (J. Tuchmann). — Dictons et proverbes bretons (E. Ernault).

La Tradition, X, 94-96. — La fête des Fous, des Innocents, de l'Ane, etc. (Bérenger-Féraud). — 130 nouvelles de Ludovico Carbone. I (Dr S. Prato). — Le Folklore de Constantinople (J. Nicolaïdes et H. Carnoy). — Une ancienne société de Traditionisme (G. Boulanger). — La Passion de Selzach (L. Martini). — L'Exposition traditionniste de Niort (A. Theuriet). — Les Herbes de Saint-Jean (A. Leyritz). — Usage d'allumer des feux (A. Harou). — Dictons sur des villes d'Angleterre (R. Stiébel). — Croyances des Fahavolos (R. P. Piolet). — Chansons populaires du nord de la France (H. Menu). — La chanson d'Hallewyn (T. de Wyzewa). — Légende de l'Archipel (E. Tsapellas).

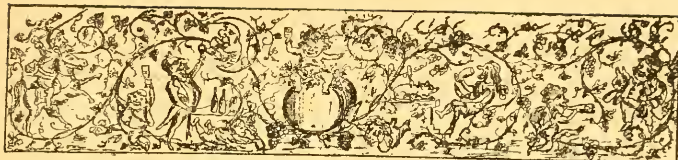
Revue des Traditions populaires, XI, 10. — Niedrischu Widewuts, Epopée latavienne (H. Wissendorff). — Poésies sur des thèmes populaires XLIII (G. de la Landelle). — Supplément aux contes de Si Djeh'a. I. (R. Basset). — Les Métiers et les Professions (E. Auricoste de Lazarque, P. S., A. Harou). — Contes de la Hte Bretagne. XXV-LX (P. Sébillot). — La légende de Didon. VII (A. Harou). — Les empreintes merveilleuses). CXXI-CXXXVI (R. Basset). — Le lai d'Aristote. I (G. Demombynes). — Les Météores : l'Arc-en-ciel (R. Basset). — Les rites de la construction. XXVI (R. Basset). — Les Mines et les Mineurs. XXVI (R. Basset). — Théâtre populaire. V (A. Certeux).

Blätter für Pommersche Volkskunde, V, 2. — Volkstänze in Pommern (Dr A. Haas). — Die Galgenberg bei Falkenburg (A. Heller). — Volksmärchen aus Pommern (U. Karbe). — Schwank und Streich aus Pommern (W. Rexilius). — Allerhand Scherz, Neckereien, Reime und Erzählungen über pommersche Orte und ihre Bewohner (O. Knoop). — Volkstümliche Mittel gegen Zahnschmerzen (Dr A. Haas). — Einige alte Hausmittel (Dr M. Wehrmann). — Polnische Bicht (Dr A. Haas). — Volkstümliches aus der Tierwelt. — Kleine Mitteilungen.

Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, III, 3. — Die Redensarten der Schlesier (M. Heinzel). — Das Schlesische Bauernhaus (P. Dittrich). — Sagen aus der Gegend von Oels (Dr Stäsche).

Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, VI, 3. — Kulturgeschichtliches aus Island (M. Lehmann-Filhés). — Geburt, Hochzeit und Tod in der Iglauer Sprachinsel in Mähren (Fr. P. Piger). — Aus dem Volkstum der Berber (M. Hartmann). — Italienische Volksrätsel (J. Tschiedel). — Aus dem deutschen Volks- und Rechtsleben in Alt-Steiermark (Th. Unger). — Kinderreime aus dem Marchfelde (H. Schukowitz). — Zum Volkslied, Spruch, und Kinderreim (A. Englert). — Das Leben in der Auffassung der Gossensasser (M. Rehsener). — Kleine Mitteilungen.

The Journal of American Folk-Lore, IX, 33. — Notes on the Language and Folk-Usage of the Rio Grande Valley (J. G. Bourke). — A Miracle Play in the West Indies (A. M. Williams). — Creole Folk-Lore from Jamaïca (W. C. Bates). — An old Mauma's Folk-Lore (J. Hawkins). — Some Japanized Chinese Proverbs (M. Hisa). — In Memoriam. John G. Bourke (F. W. Hodge). — Folk-Lore Scrap-Book. — Notes and Queries.

Sprookjes.

---

6. (63.) Van Jan den Tuitelaar.

Daar was eens een man — Jan hiet hij — die tien jaar lang eenen grooten heer gediend had en terug naar zijn dorp wilde keeren. Zijn meester was altijd zeer tevreden geweest over zijnen dienst, en gaf hem daarom eenen klomp goud, zoo groot als een hoofd, tot belooning. Onze man ging op weg, maar na eenige uren werd hij moede en het goud scheen hem bliksems zwaar om dragen. Daar kwam een ruiter voorbij en Jan riep : « O! wat zijt ge gelukkig dat ge niet te voet moet gaan! Ik zou heel geerne dezen heelen klomp goud geven, hadde ik ook een peerd. »

De ruiter, dit hoorende, bleef staan en stelde voor zijn peerd tegen het goud te vermangelen. Jan zei ja, gaf zijnen klomp goud, sprong op het peerd en reed er van door.

Ongelukkig was het peerd niet heel gedwee en wierp zijnen berijder eenige keeren op den grond. Toen kwam daar een boer aan, die eene koe naar de merkt leidde. De boer zag al seffens dat hij profijt kon trekken uit de onwetendheid van den ruiter en wist Jan wijs te maken dat hij te doen had met een oud peerd, dat niets meer weerd was.

Jan geloofde dit zonder moeite en, om zijnen eersten misslag goed te maken, besloot hij nog eens te mangelen. Hij wilde zijn peerd tegen de koe van den boer verwisselen,want deze verleidde hem door het melk en den kaas die de koe hem zou opleveren.

Zij mangelden en Jan trok met zijne koe verder. Als hij 'nen tijd gegaan had, kwam hij in eene groote heide, waar huis noch staak te zien was. Het was zoo heet dat de kraaien gaapten, en Jan kreeg schrikkelijken dorst. Hij wilde dan zijne koei melken, maar ze was oud en verdroogd en kon geenen druppel melk meer geven.

Ook had hij geen verstand van melken, en de koei gaf hem 'nen stamp dat hij wel drij stappen achteruitbolde, waar hij bleef liggen.

Gelukkig kwam daar een kleine jongen voorbij, die een jong verken stouwde. Hij hielp Jan recht en Jan aan 't klagen over zijn lot en zijne lotgevallen aan 't vertellen. De boerejongen besloot ook zijn voordeel te doen met de onnoozelheid van onzen sukkelaar en zei dat hij hem van zijne oude koei kon afhelpen, die, rechtuit gesproken, hem tot niets meer dienen kon. Hij zou in ruil het jonge verken krijgen, dat hij later, als het groot geworden was, voor eenen goeden prijs zou kunnen verkoopen.

Jan liet zich gezeggen en gaf zijne koei voor het verken. Maar het verken wilde altijd terugloopen, zoodat Jan de grootste moeite had om het voort te krijgen. Eenigen tijd daarna ontmoette hij eenen man die eene hen in den arm droeg. Zij begonnen met malkander te klappen, en de man vertelde dat hij de hen ging dragen naar een dorp waar het kermis was.

Al spoedig werd hij gewaar dat Jan maar een heel klein verstand had, want Jan vertelde hem hoe hij met zijn goud, zijn peerd en zijne koei gevaren was. Hij besloot ook voordeel te trekken uit de dommigheid van den snul.

Na eenige stappen gaans zei hij aan Jan dat er in een dorp van waar hij kwam, een verken gestolen was en dat het verken hetwelk hij stouwde, wel het gestolene kon zijn.

Jan werd met eenen hevigen schrik bevangen, waarvan de andere gebruik maakte om Jan voor te stellen het verken tegen zijne hen te vermangelen. Dan moest hij niet benauwd zijn dat de gendarmen hem zouden aanhouden.

Jan, gelukkig er zoo goedkoop van af te komen, aanveerdde aanstonds. Een weinig verder kwam hij door een dorp waar hij eenen scheresliep bezig vond met messen en scheren te slijpen. Jan bleef vol verwondering den slijpsteen begapen, want zoo iets had hij nog nooit gezien. Hij vroeg den scheresliep of hij veel

geld won met dien stiel. Deze zei van ja, en Jan vroeg of hij hem zijn ambacht niet wou leeren. « O! dat is gemakkelijk genoeg », antwoordde de scheresliep, « gij hebt maar aleen eenen slijpsteen noodig; ik zal er u eenen geven, maar dan moet ge mij uwe hen afstaan. » Jan was tevreden en vertuitelde zijne hen tegen eenen slijpsteen. Als hij nu nog wat verder gegaan had, kwam hij bij eene diepe beek, waar hij wat wilde rusten en zijnen dorst lesschen. Per ongeluk rolde zijn slijpsteen in het water, en hij kon er niet meer aan. Nu bezat hij niets meer. (*Antwerpen.*)

7. (64.) Van den Wolf, de Geit en de Geitjes.

Eene geit had zeven geitjes. Zij moest voor eenige oogenblikken uitgaan en raadde hare kinderen aan niet open te doen dan voor hunne moeder, want de wolf was in den omtrek. Nauwelijks was zij vertrokken, of de wolf kwam aan de deur kloppen en zeide: « Alla! mijne kindekens, doet de deur open, hier is uwe moeder, die u eenen lekkeren koek medebrengt. » Maar de geitjes herkenden zijne stem en zeiden: « Gij zijt onze moeder niet, zij heeft eene fijnere stem. » De wolf ging henen, maar keerde weldra terug en zeide, terwijl hij de stem van de moeder nabootste: « Alla! lieve kinderen, doet de deur open, want uwe moeder heeft kou. » Maar de geitjes antwoordden hem: « Gij zijt onze moeder niet, zij heeft witter pooten. » De wolf ging henen, stak zijne pooten in het meel en keerde voor den derden keer weder. De geitjes, meenende dat het hunne moeder was, openden de deur, en de wolf verslond ze seffens. Maar een van hen was in de stoof gekropen, waar de wolf het niet gevonden had.

Een beetje naderhand kwam de geit terug en toen zij hare kinderen niet meer vond, begost zij te schreien. Seffens kwam het geitje uit de stoof en vertelde zijne moeder wat er voorgevallen was. Zij ging naar den wolf, dien zij onder eenen boom had zien liggen slapen, en kapte hem den buik open. Aanstonds kwamen de zes geitjes er uit gesprongen. De moeder stak keien in de maag van den wolf en naaide zijnen buik toe. Toen de wolf wakker werd, ging hij drinken aan eene rivier, maar hij verloor het evenwicht en verdronk. (1)

(*Antwerpen.*) Alfried HAROU.

(1) Sprookje van GRIMM, licht gewijzigd.

LIEDEREN

VAN DE VIER GASTEN

Sleepend en treurig. Muziek opgenomen door A. van Hoorick.

Komt vrien-den, luis - tert naar dees lied, Gij chris - te-
lij - ke scha-ren, Wat dat vier gas - ten is ge - schied Die ka - me-
ra-den wa - ren. Zij maak-ten sa - men ee - nen band Om te be-
zoe - ken het Hei - lig Land, En niet meer weer te kee-
ren Vóór zij za - gen het graf des Hee - ren.

1.

Komt vrienden, luistert naar dees lied,
Gij christelijke scharen,
Wat dat vier gasten is geschied
Die kameraden waren.
Zij maakten samen een band
Om te bezoeken het Heilig Land,
En niet meer weer te keeren
Vóór zij zagen het Graf des Heeren.

2.

Hun blijdschap die is haast vergaan
In groote tribulatie;
Want een*en* schrik kwam hun daar aan,
't Was duivelsche tentatie :
Twee tiegers maakten groot getier,
Dees gasten riepen alle vier :
« O God ! wat komt ons tegen
Op dees bedroefde wegen ! »

3.

« Zou er iemand van ons vol zonden zijn
Die aan God zou mishagen ?
Maria zuivere Maged rein,
Wil zorgen voor ons dragen.
Want deze reis was onze wil »
Maar een van deze vier zweeg stil
En liet veel tranen leken,
Toen zei hij zijn gebreken.

4.

« Laat mij alleen op deze baan,
Sprak hij met groot bezwaren,
« Ik heb te biechten niet gegaan
In den tijd van acht jaren.
Voorwaar, mijn zonden zijn zoo groot
Reist gij met uw gedrijen voort,
Want God die mocht ons plagen
Voor mijn verleden dagen. »

5.

Toen spraken deze drij getrouw :
« En wilt niet droevig wezen,
De litanie van Onze Lieve Vrouw
Die zullen wij voor u lezen.
Dat zij aan God vraagt om gena
Voor uwe zonden en voor ons misdâan,
En drijmaal alle dagen
Aan God ons ziel opdragen. »

6.

Dees tiegers zijn verdwenen ras,
Zij trokken voort te zamen
Gelijk het hun begeerte was,
Te Jerusalem zij kwamen.
Zij zagen daar het Heilig Graf
Waar Christus voor Maria lag.
Twee minderbroeders kwamen,
Die hun de biecht afnamen.

7.

Zij ontvongen daar, op staanden voet,
Het vleesch en bloed des Heeren ;
Hun groot berouw dat was zeer goed
Dit bleek in 't wederkeeren.
Want deze gast, vol zonden groot,
Die bleef in Babyloniën dood,
Zeer naakt en bloot van leden,
Een vrouw kwam daar getreden.

8.

Zij sprak terstond : « Vrienden te sâam,
Wilt dit dood lichaam begraven, [aan
Maar doet hem eerst een schoon hemd
En reist dan voort langs bosch en hagen
En vreest ook voor geen ongeval,
Ik weet wie u bewaren zal ;
Maar wilt gij dagelijks lezen,
Gelijk gij deed voordezen. »

9.

Zij hebben dan met droef geklag
Dit dood lichaam begraven,
Maar kort daarna, den derden dag
Zij eenen herder zagen,
Hij had drij schaapkens, deze vriend,
Hield nog een vast met een rood lint ;
Daar en was niet te weiën
Als steenen ende keiën.

10.

Zij vroegen dan met groot verstand :
« Wat geeft ge uw schaapkens te eten,
Hier is noch gras noch kruid in 't land
Wij zouden 't geerne weten ! »
De herder heeft aan hen verklaard :
« Zij zijn door God en mij bewaard,
Dit is een uitverkoren,
't Was acht jaar lang verloren. »

11.

« En is nu wederom in den rechten stal
Onthoudt dit heel uw leven,
Wie dat er is in uw getal
Onder den weg gebleven — »
De man verdween op staanden voet,
Zij reisden voort met droef gemoed,
En stonden zeer verslagen
Straks eenen geest zij zagen.

12.

Hij zeide hun : « Weest niet ontsteld,
Dat ik mij kom vertoonen,
Gij hebt mij begraven op het veld
En dit zal God u loonen.
Gij deedt mij ook een schoon hemd aan,
En wilt Gods Moeder nooit afgaan,
Die heeft pardon gekregen
Voor heel mijn zondig leven. »

13.

« Nu ben ik in de eeuwigheid
Geraakt door uw gebeden. »
De geest heeft hun adieu gezeid,
Zij toen hun reis voldeden.
Zij dankten God vroeg ende laat
Voor 't zien van hunnen kameraad.
Zondaars, wilt hieruit leeren
U met berouw bekeeren.

Medegedeeld door FRANS ZAND.

Raadsels.

CXL. In een kapelletje zitten vier patertjes. Die patertjes hebben een geel kleed aan. — A. : Eene noot.

CXLI. In het midden van den hemel staat een mannetje op drie been. Raad eens wat dat is. — A. : De letter *m*.

CXLII.

Ik zond een vat naar verre landen
Zonder hoepels, zonder banden,
't Was gevuld met tweeërlei nat:
Raad eens, wat voor vat was dat.

Antw. : *een ei.*

CXLIII.

God ziet het nooit,
De koning ziet het zelden,
De boeren zien het alle daag
In de groene velden.

Antw. : *zijn gelijke.*

CXLIV.

Eerst groen als gras,
Dan wit als sneeuw,
Dan rood als bloed
En dan smaakt het menig mondje goed.

Antw. : *eene kers.*

(Maastricht.) Alfried HAROU.

De „ Goedendag "

Na het schrijven van mijn eerste opstel over dit wapen is de litteratuur over den *Goedendag* belangrijk vermeerderd. Die artikels — alle trouwens van een en denzelfden schrijver — zijn tegen de merkweerdige studie van den heer van Malderghem gericht geworden (1). Deze is niet

(1) 1° In de *Bulletins du Cercle historique et archéologique de Gand*, 2° in die van de *Académie d'Archéologie de Belgique*, 3° in de *Annales de la Société d'archéologie de Bruxelles*. Men zie ook verschillende artikels in de *Fédération artistique* verschenen (20en, 27en October, 1en, 15en December 1895 en 19en Januari 1896.)

in gebreke gebleven om haar op eene schitterende wijze te verdedigen (1).

De begeerte om, hoe dan ook, de stelling van F. DeVigne te redden. heeft eene ware verwarring van begrippen in het kamp zijner partijgangers teweeggebracht. Het zal niet noodig zijn te zeggen, dat zeer vermakelijke zaken over het onderwerp zijn geschreven.

Zij hebben nu onlangs een verbreider gevonden in den persoon van den heer J. DE BIE. Deze heeft namelijk in « *Biekorf* » (T[k] 10, 7[e] jaar, bl. 149-153), onder den titel *De* « *Goedendag* », een opstel in het licht gegeven, dat, schijnbaar het resultaat van persoonlijk onderzoek, in werkelijkheid slechts eene zeer onvolledige ontleding is van de geschriften van den aanhanger der theorie van De Vigne.

Alles doet denken, dat hij het door hem aangevallen werk niet eens heeft gelezen.

***

De heer De Bie leert zijne lezers, dat de ware naam van den *Goedendag* is « *Staf* ». Het zou hem echter moeilijk vallen het bewijs voor die bewering te leveren, tenzij men nieuwe woordenboeken als bewijsstukken wil beschouwen.

« *'t Schijnt* — voegt hij er bij — *dat M. van Malderghem ongelijk heeft, dat de staf der Vlamingen wel gemaakt was, zooals hij op het standbeeld ter markt te Brugge verbeeld staat* » (sic !).

Hier is alles verward ; maar dit soort van polemiek is juist het kenmerk van alle tot nu toe gedane aanvallen.

De *Staf* of *plançon* — de stok met beslagring en ijzeren punt, waarvan FROISSART spreekt — en de *Goedendag* zijn twee verschillende wapens, blijkens de door FROISSART gemaakte duidelijke onderscheiding tusschen *plançons* ET *goudendars*. Hetzelfde onderscheid wordt gemaakt, b. v. door een document (van 1380-82) betreffende den oorlog van Vlaanderen, dat uitgegeven is in de *Revue d'Histoire et d'Archéologie* (Brussel, 1862). Het wapen dat op het monument van Breidel en de Coninck is afgebeeld, is de *staf*, maar niet de *Goedendag!*

(1) « *La question du Goedendag* » ; Brussel, 1896, 14 bladz. Men zie ook onze opstellen : *Encore un mot sur le* « *Goedendag* » en *La Chevalerie s'est elle servie du* « *Goedendag* » ? Brussel, 1896, 12 blz.

Overgaande tot de muurschilderingen van de « *Leugemeete* », schrijft de heer De Bie, die, naar het schijnt ook niet de *Recherches* van De Vigne gelezen heeft, in allen ernst, dat de echtheid dier schilderingen vóór den heer van Malderghem nooit is in twijfel getrokken, en dat de « vanen en wapenschilden » die men er op ziet, « naar de jaren 1300 wijzen » ! Maar De Vigne zelf had ons reeds gezegd, dat van het oogenblik af der ontdekking der muurschilderingen, hare echtheid door oudheidkundigen was betwist geworden !!

Door het verslag, dat ik van de onlangs door den heer van Malderghem gehouden voordracht over die schilderwerken heb gegeven, kent men thans de waarde als historisch bewijsstuk van die werken, waarin alles grillig en anachronistisch is.

De Vigne meende in den stok met beslagring en punt, waarmede sommige der afgebeelde personen gewapend zijn, den *Goedendag* te zien. Hij redeneerde aldus :

de *Goedendag* was het wapen der Vlaamsche opstandelingen ;
de muurschilderingen stellen Vlaamsche krijgslieden voor ;
dus waren deze gewapend met den *Goedendag !*

*
* *

Men verwijt den heer van Malderghem, dat hij te veel steunt op den tekst van Guiart. De heer De Bie haalt op zijne beurt ook dien tekst aan en voegt er bij : « *Nog hier en daar spreekt Guiart van den Goedendag, zonder hem ergens nader te doen kennen of nauwkeuriger te beschrijven* ». Maar niet alleen is de aanhaling van den heer De Bie onvolledig, doch — merkweerdige bijzonderheid — juist het gedeelte waar het op aan komt, de *beschrijving van het wapen,* is door hem weggelaten !! De drie belangrijke verzen die in het opstel van den heer De Bie voorkomen, zijn :

A grans bastons pesans ferrez
A un LONC FER AGU *devant*
Vont ceus de France recevant.

Met zulk eene wijze van redeneren kan men het ver brengen.

De heer De Bie zal misschien zeggen, dat hij bij vergissing die drie verzen verwaarloosd heeft, en ik wil hem ook wel gelooven ; maar het zal mij niettemin wel veroorloofd zijn te bestatigen,

dat hij, ten gevolge van die uitlating, in staat werd gesteld om de door hem verdedigde stelling te bepleiten, en dat dat « LONC *fer agu* » den aanhangers van De Vigne geducht in den weg zit, in die mate dat het woord LONC — reeds vóór den heer De Bie, — ook uitgelaten werd in de aanhaling van den besproken tekst in een artikel in « *Le Mobilier* » nr 6, van 16 Februari 1893.

Doch dit is niet de eenige zonderlinge dwaling van de bestrijders der zienswijze van den heer van Malderghem. Heeft men niet, omdat het zoo te pas kwam, de « *Leugemeete* », die eene kapel was van een gasthuis voor oude vrouwen, in eene kapel der wevers herschapen?

En wat het door De Vigne uitgegeven certificaat betreft, waarbij enkel en alleen bestatigd werd, dat de onderteekenaren van dat stuk de muurschilderingen *gezien* hadden, die door sommige oudheidkundigen van valschheid werden verdacht, is men niet zoover gegaan van te verzekeren, dat het eene verklaring van *echtheid* inhield, en dat er onderteekeningen op voorkwamen, die er niet op te vinden zijn?

Heeft men ook niet verzekerd, dat de landbouwende bevolking geen deel genomen had aan de opstanden in Vlaanderen, terwijl men zeer lange lijsten heeft uitgegeven der boeren, wier goederen werden verbeurd verklaard, juist wegens hunne deelneming aan die opstanden (v. M. blz. 17, noot 3), welke omstandigheid zooveel kracht bijzet aan de stelling van den heer van Malderghem?

Wordt er niet eene bijzonder welwillende kritiek vereischt, om zulk eene wijze van geschiedschrijven toe te laten?

*
* *

Men verwijt verder aan den heer van Malderghem, dat hij geene rekening gehouden heeft van de beschrijving van den *Goedendag* door den Florentijnschen geschiedschrijver VILLANI, welke werkelijk schijnt aan te toonen dat de *Goedendag* de puntlans was! Uit de omstandigheid dat hij dezen schrijver aanhaalt (blz. 17), blijkt het dat hij hem wel kende; hadde hij zijne beschrijving als de ware aangenomen, dan ware het niet meer noodig geweest een artikel over den *Goedendag* te schrijven (1)! Het is bekend wie

(1) Vergel. wat de heer van Malderghem over het werk van Villani zegt, noot 1, blz. 8.

Villani was (1), en hoe hij zijne *Chroniche* geschreven heeft.

Waarom zou men niet de voorkeur geven aan de zoo duidelijke getuigenis van Guiart, den soldaat in dienst van den koning van Frankrijk, die den *Goedendag de visu* kende, misschien wel *de sensu*, boven de vertelseltjes van eenen koopman, *die zelf geput heeft uit het werk van Guiart*, en uit andere chroniekschrijvers, waarbij hij op de zonderlingste manier feiten, omstandigheden en data heeft verward!!

Villani beschrijft een wapen, dat voorzien is van eenen punt, *picot*, d. i. een *kort* ijzer; Guiart zegt dat de *Goedendag* een *lonc fer agu* heeft; Villani, die Guiart dus niet goed gelezen heeft, vergist zich.

En hoe kan de *Goedendag* de puntlans (*plançon à picot*) zijn, daar Froissart, zooals ik zeide, uitdrukkelijk beide onderscheidt, en daar de schrijver van de *Chroniques de Saint-Denis*, en Jean d'Outremeuse, ook twee tijdgenooten, ons zeggen dat de *Goedendag* was *amoré* (welk woord door den heer Paulin Paris verkeerd gelezen en in *ancoré* veranderd is), wat wil zeggen, gemaakt als een scheermes, en dat hij zelfs het ijzer der wapenrustingen geheel doorhakte? Die beschrijving past zeker niet op de puntlans, maar wonderwel op het ploegijzer, een verschrikkelijk werktuig, dat onder het bereik was van alle lieden die het land bebouwden, zoowel in de steden als te lande, en dat zeer gemakkelijk uit de ploeg kon worden genomen, en na geëindigden strijd er weder in bevestigd.

Hoe zoude men het verklaren, dat in de XIVe eeuw het ploegijzer als helmteeken van vele ridders voorkomt, tenzij men het erkent als het ijzer van den verschrikkelijken *Goedendag?* Zouden die krijgslieden er genoegen in gevonden hebben om, zonder eenige aanleiding, een onderdeel van een landbouwwerktuig in de plaats te stellen van hun aangeërfd helmteeken?

***

Heeft de heer De Bie de *Annales Gandenses* gelezen, waaruit hij

---

(1) Zie over hem o. a. eene oorkonde van 1315 (*vidimus* van twee charters van 1306 en 1307, n. st.) in de *Invent. analytique des chartes des comtes de Flandre*, doo Bon J. de Saint-Genois.

triomfantelijk eene zinsnede trekt, die beweerd wordt noodlottig te zijn voor de theorie van den *Goedendag*-ploegijzer? Ik twijfel er aan.

Op de bedoelde plaats is in het geheel geene spraak van den *Goedendag*. De eiken knuppel, dien Willem van Saftingen, eenen Vlaming te Kortrijk uit de hand neemt, is de *staf;* de kroniekschrijver zegt het ons met het eigen woord : *fustem prevalidam, esculinam, lamina ferrea in capite circumligatam, cum acutissimo ferro decalibratam, que lingua vulgari vocatur* STAF, terwijl het wapen, waarvan de heer van Malderghem het wezen heeft vastgesteld, *lingua vulgari vocatur* GOEDENDAG !

Men heeft den heer van Malderghem verweten dat hij onbekend was met de onlangs door den heer FUNCK-BRENTANO bezorgde uitgaaf der *Annales Gandenses*. Maar hoe kon hij in het begin van 1895, toen zijn werk in het licht verscheen, weten, dat tegen het einde van hetzelfde jaar, in een vlugschrift, dat op den titel zelfs reeds het jaartal 1896 voert, de heer Funck-Brentano, een der geleerdste geschiedkundigen van Frankrijk, zich zoo ten volle met zijne meening zou vereenigen, in eene nieuwe uitgaaf van die, aan een ieder wel bekende *Annales*, dat hij ter gelegenheid van eene beschrijving van dat wapen, — welks naam echter niet wordt uitgesproken ! — als noot er bijvoegt : « *C'est le fameux Goedendag.* » Dat wapen is eene *fustis prevalida, in anteriori parte ferrum fortissimum et acutum habens*, en, voegt de kroniekschrijver er bij : met dit werktuig, van zulk een buitengewoon gewicht, kunnen menschen en paarden zeer krachtig (*durissime*) getroffen worden, en met één slag doorboord (*uno ictu*), *wanneer het door sterke mannen wordt gehanteerd !*

Zulk eene opmerking wordt niet gemaakt omtrent den *staf*, welks gewicht belangrijk minder was dan dat van den *Goedendag*.

De aangehaalde noot van den heer Funck-Brentano, die vóór zijne nieuwe uitgaaf van meening was, dat de *Goedendags* waren dikke stokken met ijzeren punten (*Mémoire sur la bataille de Courtrai*, Parijs, 1891, 63 blz. in-4°), bewijst duidelijk dat de laatste uitgever der *Annales* zijne vroegere meening heeft verlaten, om zich bij die van den heer van Malderghem aan te sluiten, althans om in den *Goedendag* te zien een zeer groot en snijdend ijzer.

De hier bedoelde episode wordt ook verhaald door JEAN d'OU-

tremeuse — wiens werk onzen bestrijders is ontgaan, — met nog eenige aanvullende bijzonderheden. Deze Waalsche kroniekschrijver geeft ons zelfs den naam van het wapen, volgens zijne spelling de *gudendaxhe,* en hij zegt daarvan, *qu'ilh tranchoit tou le fier.* De pseudo-*Goedendag* van den heer De Vigne zou het ijzer slechts opengescheurd hebben met zijnen korten punt. Nu hebben, wel is waar, zijne ieverige verdedigers in onze dagen op hunne teekeningen dien korten punt beduidend langer gemaakt, en den ronden lanspunt vervormd tot eene lange schicht met verscheidene hoeken, of eigenlijk met verscheidene kanten, evenals de kleine beslagring aangegroeid is tot een zeer grooten ijzeren band!!

Maar ondanks al hunne moeite, zal het doel onzer bestrijders niet bereikt worden; de verlichte lezer en het geleerde publiek zullen zich niet in de war laten brengen, en zij zullen zeker — met de heeren Leopold Delisle, beheerder der Nationale bibliotheek te Parijs, A. Wauters, archivaris der stad Brussel, Karel Piot, hoofdarchivaris van het Rijk, A. Goovaerts, adjunct-archivaris van het Rijk, H. Hijmans, conservator aan de Koninklijke bibliotheek, en zoo vele andere geleerden, — gaarne de zoo eenvoudige, logische en zoo overvloedig door bewijzen van allerlei aard gesteunde stelling onderschrijven, dat de *Goedendag* niets anders was dan *het tot een krijgswapen vervormde ploegijzer.*

Wij wachten met vertrouwen nieuwe ontdekkingen af; zij zullen — ik ben er ten volle van overtuigd — nieuwe argumenten voor ons stelsel aanbrengen.

Artikels als dat van « *Biekorf* » zullen het niet omverwerpen.

J. Th. de Raadt.

Sagen uit Klein-Brabant

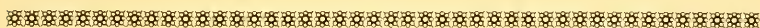
17. (216.) De Vuurman.

Over twintig jaren, keerde een inwoner van Liezele, die des avonds lang in eene herberg gezeten en gedronken had, huiswaarts. Toen hij een baantje insloeg nevens eene weide, zag hij eens om en bemerkte op 15 meters afstand een groot licht dat scheen te naderen. De man verschrikte en zette het op een loopen.

Na eenigen tijd zag hij weer om : de vuurman was nog nader dan te voren, en meenende dat het een geest was, die hem wou straffen, sprong hij het eerste huis binnen dat hij tegenkwam. Hij had maar pas de deur gesloten, of men hoorde eenen slag op de deur. Dien avond durfde niemand meer eenen voet buiten zetten; men geloofde dat het spook aan de deur stond.

18. (217.) **Vuur aan 't water.**

Ooggetuigen verklaren dat er op sommige tijden van het jaar te Lippeloo aan de Steenuffelbeek rond middernacht vuur te zien is. Het vuur heeft eenen omvang van eenen halven kubiek meter en beweegt zich langzaam op den beekkant voort. Somtijds zou men zeggen dat er iemand met 'nen stok in het vuur slaat. Volgens sommige ooggetuigen moeten de kwade geesten daarin betrokken zijn; sommige zeggen dat die vuurbol op den beekkant altijd te zien is, wanneer er kwaad weer op zee heerscht; zij heeten dat *zeebrand*. ALF. J. C.

Bijgeloof te Maastricht

(*Vervolg*)

29. Die van twee jonggehuwden het eerst in 't bed stapt, zal ook het eerst sterven.

30. Als de rok eener dame openstaat, zal zij de eerste zeven jaar niet huwen.

31. Een onweder begint gewoonlijk met bliksem, de regen komt later. Zoodra het regent, zegt men dat het weder *gezegend* is en dat er niets meer te vreezen is.

32. Als een hond huilt en er is een zieke in de nabijheid, dan sterft deze zeker.

33. Als een uil krijschend langs een venster vliegt, is dit een slecht voorteeken.

34. Als iemands zakdoek uit zijnen zak hangt, dat wil zeggen dat die persoon verliefd is.

35. Als er aan eene tafel dertien menschen zitten, dan sterft degene eerst, die vóór den spiegel zit.

36. Die het laatst aan tafel bediend wordt, trouwt niet in de eerste zeven jaren.

37. Als men iemand op de wang duwt en men ziet daarop een

wit plekje dat lang blijft, dan is dit een teeken dat hij lang zal leven; verdwijnt het echter gauw, dan zal hij spoedig sterven.

38. Als men aan een haar trekt en dit krult dan, dat beteekent dat men geerne jongens ziet.

39. Als iemands schoenen kraken, dan zegt men dat ze nog niet betaald zijn.

40. Als iemand de driegdraden nog in zijn kleed heeft, dan heet het, dat hij het nog niet betaald heeft.

41. Als men een wit peerd aan den rechterkant tegenkomt, wil dit zeggen dat men nieuws krijgt.

Alfried Harou.

Volksgebruiken en Gewoonten in Noord-Brabant.

VIII.

2. Kruisgebruiken.

Het kruis kwam hier weleer in menigvuldige plaatsen en omstandigheden voor. Eenige dier gebruiken bestaan in dit gewest niet meer of slechts ten deele.

De hoogste punten waarop een kruis staat, zijn torens en kerken. Het prijkt op de torens, op gevelspitsen van kapellen, zelfs van de verschillende deelen of kruispanden eener kerk, in welke het op het altaar en andere plaatsen gesteld is. Bij het intreden en verlaten des tempels slaat men een kruis met wijwater, alsook vóór het bidden te huis en elders.

Op het deksel eener lijkkist wordt een kruis geverfd. Wordt de begrafenis kerkelijk verricht, dan staat een kerkdienaar zoolang de begrafenisplechtigheid duurt, met een kruis bij het graf. Is dit gevuld, dan maakt de grafdelver (vroeger een der buren) met spade of steel het afdruksel van een kruis op het graf.

De landman en eenvoudige veldbewoner verft het kruisteeken op den gevel, de staldeur of de schuurpoort, om van ongelukken bevrijd te zijn. Hierom ook slaat hij een kruis als het weerlicht, oudtijds ook zonder vrees bij het hooren van een' vloek of ander leelijk woord. Wie niet schrijven kan, trekt bij eene of andere bekentenis een kruisje ter vervanging van zijnen naam.

Het laatste brood of mik dat de zwaald in den oven zal brengen, draagt een kruis, gewoonlijk van vijf gaatjes of andere figuren. Dit kruisbrood eet men het laatste; op sommige plaatsen gaat het echter voorop.

Bij eene verhuizing draagt men het schoonste kruisbeeld dat ze hebben, het eerste binnen de nieuwe woning.

Langs wegen en paden bloeide hier ook het gebruik een groot kruisbeeld, bijzonder aan den samenloop van twee of meer wegen te planten. Al zijn deze kruisen na de hervorming verdwenen, toch is hiervan op enkele plaatsen den naam of herinnering bewaard.

Vrouwen en dochters dragen een gouden kruis en moesten om dit te bekomen, hiervoor in hunne jeugd of hunnen diensttijd verscheidene jaren arbeiden.

IX.

Bijgeloof.

1. Op de vier hoogtijden geen vleesch eten, is goed tegen de tandpijn.

2. Draag in den zak eene wilde kastanje om van de tandpijn bevrijd te blijven.

3. Men draagt eenen mollepoot, van het levende dier afgesneden, als een middel tegen de tandpijn.

4. Bindt men het bloed van eenen mol om den wijsvinger, dat is ook goed.

5. Een *gebedeld* stukje spek over de wratten gewreven, doet ze verdwijnen. Dat stukje spek wordt daarna in den grond gegraven.

6. Een levenden kikvorsch met den buik over wratten wrijven, verdrijft ze.

7. Als ge wratten over een lijk strijkt, verdwijnen ze.

8. Voor de roos is het goed eene vossetong bij zich te dragen.

9. Jicht geneest door de jichtige deelen met eenen splinter van eenen boom te wrijven, dien de donder getroffen heeft.

10. De schoenen of klompen verkeerd voor het bed zetten is goed tegen de nachtmerrie. Zij stoot er dan den neus aan. Men plaatst klomp of schoen in alle dorpen op dezelfde manier.

11. Wilt ge een afgevilden paardekop aan de staldeur hangen, dan zal de nachtmerrie u niet komen hinderen.

12. Leg u nooit op den rug en ook niet op de linkerzijde, maar op de rechterzijde te slapen, dan kan de nachtmaar het u niet lastig maken.

13. Als men bezig is « de maar te rijden », behoeft ge slechts met de tong drie kruisjes in den mond te maken, want dan is de « mare » op 't oogenblik weg.

14. Met den rechtervoet uit het bed komen is een teeken van voorspoed dien geheelen dag.

15. Ongelukkig in 't spel is gelukkig in de liefde. (Wordt meest op het kaarten toegepast.)

16. Hikt iemand, dan groeit hij.

17. Om het hikken te doen ophouden, moet men driemaal achtereen het speeksel doorhalen zonder te ademen.

18. Om van den hik te geraken moet gij een groot glas water in éénen teug trachten uit te drinken of drie lepeltjes suiker achter elkander eten.

19. Een zweer geneest spoedig als men met een scheermes een kruis snijdt over den zweer en daarbij drie paternosters bidt.

20. Een doodsbeen afgeschrabd of afgevijld en het afschrabsel in rum of eene tas koffie gekookt en dit gedronken, geneest weldra de zweren. Het is een zeker middel.

21. Om de koude koorts kwijt te raken, moet men zijnen kouseband aan de galg binden. — Men weet dat tot omtrent 1870, ook door mannen het dragen van kousen algemeen was, en dat tot vóór eene eeuw het opslaan eener galg geene verwondering, wel afschrik wekte.

22. Wie de koorts lang gehad heeft, moet, om ze kwijt te geraken, eene stroowisch aan eenen boom binden, als de koorts opkomt en dan loopen totdat de koorts af is.

23. Van oude tijden meenden sommigen de koude koorts kwijt te geraken, met ze aan den ouden toren van Veldhoven af te binden. Deze toren stond bijna een kwartier buiten het tegenwoordige dorp in de richting van de oude, in 1801 afgebroken kerk van Meerveldhoven. Driemaal kroop de lijder of lijderes al biddende rond den toren, hetgeen mogelijk was, daar sinds het jaar 1815 de vervallen kruiskerk was afgebroken. Nog ongeveer een twintigtal jaren bleef die grijze toren op het aloud kerkhof in wezen.

Kwam vroeger iemand langs daar, dan kon hij somtijds een aantal veelsoortige lintjes of touwtjes aan den knop der torendeur zien slingeren. Alvorens de koortslijder die plek verliet, bond hij een lintje of koordje aan de deur in het vast geloof dat hij de koorts vastbond. Bij gebrek aan een touwtje of lintje, nam men zijnen kouseband.

Hetzelfde bijgeloof werd, tot vóór weinige jaren, aan den ouden, thans hollen lindeboom in de akkers benoorden de kerk te Eersel gepleegd. Rond den alleenstaanden boom kroop de koortslijder driemaal en bevestigde een lint of touwtje aan een der boomtakken.

24. Vele menschen, wanneer ze geeuwen, maken, om de « zingelingen » of duizelachtigheden te doen ophouden, met den duim een kruis voor den mond. Andere, als zij hikken of bij andere ongemakken, om dezelfde reden.

25. Driemaal niezen is een teeken van schoon weder.

26. Een zoutvat met zout op tafel toevallig omstooten voorspelt twist en tweedracht, sommigen meenen een ongeluk. — Van dat bijgeloof waren onze voorouders niet vrij te spreken; zij beschouwden het zout voor een teeken van trouw, eendracht, vrede en vriendschap.

27. Ligt een brood verkeerd, dat is niet goed.

28. Een verkeerd liggend mes voorspelt strijd.

29. Springt het vuur uit den haard, dan kan men zeker zijn weldra bezoek te krijgen.

30. Valt een kool vuur uit den haard, naar de zijde van een vrouwspersoon, dan zegt men dat zij een' weduwenaar, valt het vuur bij een' manspersoon, dat hij eene weduwe huwen zal.

31. Lieve-Vrouwe-beestjes (Zonnekever, *Coccinella*) zien, voorspelt geluk.

32. Het godsnagelke in de noten mag men niet doorbijten.

33. De eieren op Witten Donderdag gelegd, zijn goed tegen donder en bliksem.

34. Sint-Jans-kruid geplukt vóór zonnenopgang is goed tegen bliksem.

35. Om gelukkig te zijn in het spel, moet men een klaverblad van vieren bij zich dragen.

36. 's Morgens eenen spinnekop (webbe) zien of eene spin zien loopen, voorspelt ongeluk.

37. Het is niet goed 's Vrijdags het haar te kammen. Ook niet zijne nagels te korten, want ze groeien niet meer aan en men zou ziek worden.

38. Heeft men eieren gegeten, dan moet men de schalen breken.

39. In den Kerstnacht staan alle beesten in den stal ten twaalf uren op, blijven eenigen tijd recht staan en leggen zich vervolgens weer neder.

40. Schijnt op Lichtmisdag onder de mis de zon over het misboek, dan heeft men nog meer winterweer te verwachten als het tot dien dag geweest is. Als op Lichtmis de zon op het misboek schijnt, dan is het een goed biejaar.

41. Zooveel nevels (sommigen zeggen : buien) er in Maart komen, zooveel booze nevels komen er ook na Paschen en in Augustus.

42. Het getal buien in Maart staat met dat van de overige elf maanden gelijk.

43. Als de katten met den rug naar het vuur zitten, zegt men dat het regenen, sneeuwen of vriezen zal.

44. Kokend schotelwater beduidt dat de persoon die de schotels en borden wasschen moet, in geen zeven jaar zal trouwen.

45. Èen meisje dat haren halsdoek (soms noemt men eenig ander kleedingstuk) scheef omhangt, doet om eenen weduwenaar, d. i. zou gaarne eenen weduwenaar tot man hebben.

46. Een meisje dat haren kouseband verliest, laat weinig goeds nopens haar gedrag vermoeden.

47. Eene tooveres kan van haren stoel niet meer opstaan, als eene vrouw haren trouwring verdoken weg onder den stoel weet te schuiven.

48. Men werpe geen afgesneden haar op straat; het kan door eene tooveres opgenomen worden, dan zou men in gevaar zijn betooverd te worden.

49. Als iemand niest en niemand zegt : « God zegent u », dan heeft eene tooveres macht om hem of haar die niest, te betooveren. — Het niezen was een bijzonder voorwerp van

bijgeloovigheid, een voorteeken van ongeluk en sterfte. Zoo oud is de oorsprong van het gelukwenschen bij het niezen, dat de oorsprong er van niet met zekerheid kan opgespoord worden. Met bovengemelden wensch wilde men beduiden : dat God u zegene en beware, opdat gij bevrijd wordet van tooverij en van alle rampen, waarvan uw niezen een voorteeken is. Daarom zegde men ook somtijds tot den niezer : God helpe u! De Heer zij met u! enz. Allengskens liet men deze wenschen achter en men zeide enkel « proficiat », hetwelk bediedt : dat het niezen u voordeelig zij. Later is dit woord ook nagelaten en men deed slechts met het hoofd een teeken van vriendschap en van groetenis. In menige landstreek is gezegd gebruik eerder dan in de onze verwaarloosd, doch hier ook begon men omstreeks 1860 met genoemden wensch en vervolgens ook de groetenis achter te laten. Heden slaat men geene aandacht op het niezen meer.

50. Verliest eene vrouw haren trouwring, dan zal zij spoedig door den dood of anderszins van haren man gescheiden worden.

51. Als een meisje geene honden lijden mag, zal zij nooit eenen goeden man krijgen.

52. Vrouwen mogen niet fluiten, Onze Lieve Vrouw weent er over.

53. Die van den hond gebeten is, moet van zijn haar op de wonde leggen.

54. Als ergens een lijk overstaat, « boven aarde » staat, zal er spoedig een volgen.

55. Slaat de klok onder de Opheffing van « Ons Heer », dan zal weldra iemand sterven.

56. Die van zijnen stoel opstaande, hem omver gooit, heeft gelogen.

57. Als iemand bij zijn vertrek, den stoel waarop hij gezeten heeft, op éénen poot doet voortdraaien, dan komt hij, door welke oorzaak dan ook, daar nooit weder.

58. Zit er een hellichtend vonkje aan de pit eener brandende kaars, dan krijgt degene die daar tegenover zijne plaats heeft, binnen kort eenen brief of een onverwacht nieuws.

59. Als er een ceel (een smal dun strookje smeer) langs de pit eener brandende kaars ontstaan is, dan krijgt men spoedig eenen doodbrief.

60. Trekt iemand des morgens bij het uit bed gaan de kousen (ook sokken) verkeerd aan, dan vlot zijn werk den geheelen dag niet.

61. Die zich bij het opstaan aan de bedplank stoot, zal den ganschen dag uit zijn humeur zijn.

62. Wordt iemand gesuis in het rechter- of linkeroor gewaar, dan spreekt men in het eerste geval goed, in het laatste kwaad van hem.

63. Jeukt het in de holte van de linkerhand, dan zal men dien dag geld uitgeven; wordt men in de rechterhand jeukte gewaar, dan zal men geld ontvangen.

64. Gaat er in eenen boom, dicht bij het huis, eene ekster zitten snateren, dan zal men dien dag bekenden zien, welke men in lange niet ontmoet heeft.

65. Buiten of op den weg kan men eene heks leeren kennen; want als men zijnen voet kruiselings zet in het spoor of de plaats waar zij gegaan is, dan ziet ze aanstonds om.

66. Een vlierstruik vóór de keldervensters bewaart boter en melk voor betooveren. Een vlierboompje vóór eene staldeur geplant, beveiligt het vee tegen betoovering.

67. Kriebelt de linkerhand, dan beteekent dit onverwacht bezoek.

68. Geef uw afgesneden hoofdhaar niet aan de winden prijs; als de vogels het opnamen, zoudt ge hoofdpijn krijgen.

69. Als de hennen schateren en de katten op den bezem krabben, zijn dit voorteekens van wind; van regen, als de katten zich achter de ooren wasschen; van sneeuw, wanneer de katten met den rug naar het vuur gaan zitten.

70. Veel eikels of noten zijn een voorteeken van eenen harden winter.

71. Als het in den Advent veel waait, is er veel fruit te verwachten.

72. Einde van de Maartsche maan, staartje van den winter. (Het wordt ook wel eens van 't einde van Mei gezegd.)

('t Vervolgt.) P. N. PANKEN.

Onze-Lieve-Vrouw in 't Woud

MIDDELEEUWSCHE VOLKSLEGENDE

In een der schilderachtigste streken der Kempen, niet verre van Heist-op den-Berg, stond het slot van Graaf Arnold en Gravin Gertruda, omringd van uitgestrekte bosschen. Het eertijds zoo prachtige kasteel begon bouwvallig te worden en het inwendige zoowel als het uitwendige verried duidelijk de sporen van armoede en vervallen grootheid. Eene ongelukkige onderneming, waarbij de graaf zelf het leven bijna inschoot, had hem zijn geheel fortuin doen verliezen. Toen hij namelijk met al zijne schatten en met groote sommen aan zijne vazallen ontleend, op zee was, werd het schip, tijdens een verschrikkelijk tempeest stuk geslagen. In dien uitersten nood riep hij den bijstand in van O. L. Vrouw in 't Woud, en kon zich in zee nog met de grootste moeite aan een stuk mast vastklampen, waardoor hij behouden aan land werd gespoeld. Arnold werd vol vreugde door zijne vrouw ontvangen; zij waren nu wel arm, doch kloegen daarom niet. Hij verkocht het grootste gedeelte zijner goederen, om zijne schulden te kunnen voldoen en begon zeer zuinig en sober te leven. Het grootste hertzeer van Graaf Arnold was, dat hij het verblijf zijner voorvaderen zag vervallen tot puin, en de middelen niet meer had om het te herstellen. Op zekeren dag kreeg hij door eenen bode het bericht, dat de hertog hem als zijnen ouden trouwen dienaar, met een bezoek zou komen vereeren en zelfs eenige weken op zijn beroemd slot zou doorbrengen. De graaf was geheel ontsteld. « Hoe zullen wij den hertog met zijn gevolg behoorlijk kunnen ontvangen? » zegde hij

aan de gravin, « het is onmogelijk dat graaf Arnold in zulke armoede zijnen leenheer ontvange ». — « Kom, kom, mijn vriend, » antwoordde Gertruda, « heb moed; O. L. Vrouw in 't Woud die u uit de zee gered heeft en wier kapel wij altijd versierden, zal ons niet verlaten. Wij zullen aan haar onzen nood gaan klagen en zij zal ons zeker helpen. Ten andere, wij zullen ons best doen; de groote zalen van 't kasteel zijn nog schoon genoeg. Gij zult wel geene prachtige kleederen hebben, maar uw naam en dien van uwe doorluchtige voorouders zullen dit vergoeden. » De graaf bleef, niettegenstaande die troostvolle woorden, stilzwijgend; de duivel van den hoogmoed maakte zich van hem meester, tranen van woede en spijt sprongen uit zijne oogen en, in plaats van met zijne deugdzame vrouw naar de kapel van O. L. V. in 't Woud te gaan bidden, ging hij droevig en zwaarmoedig al dieper en dieper de donkere bosschen in. Hij zette zich, in diep gepeins verslonden, op eenen kleinen heuvel neder. Eensklaps hoort hij het nabijkomend hoefgetrappel van een peerd. Een ruiter baant zich eenen weg te midden door het houtgewas. Hij was op een prachtig zwart peerd gezeten, wiens neusgaten als vuur uitwierpen en wiens harnas van blinkend goud was. Verders was hij gekleed zooals de edellieden van dien tijd, doch alles glinsterde van goud en edelgesteenten. Hij had pikzwarte, schitterende oogen en eenen zwarten baard. Hij stapte af en naderde beleefd tot Arnold. « Edele heer Graaf, » zegde hij, « gij ziet er zoo droevig uit, is u soms een groot ongeluk overkomen of hebt gij uwe edele vrouw verloren? « Neen, » antwoordde de graaf, « de gravin geniet de beste gezondheid, doch ik ben anders ongelukkig. » De onbekende bezag sterlings den graaf en hernam : « Vertel mij de oorzaak van uw ongeluk, en ik beloof u, dat ik al het mogelijke zal doen om u te helpen. » — « Alhoewel ik u niet ken, boezemt uwe taal mij toch vertrouwen in, » antwoordde Arnold, « ik zal dan mijn hert voor u openleggen. Luister. Over eenige jaren bezat ik een onmetelijk fortuin, ik had overal bezittingen. Toen ik mij destijds op een schip bevond met al mijn geld en mijne kostbaarheden, overviel mij een felle storm, en alles werd door de zee verzwolgen. Ik alleen ontsnapte ternauwernood aan de schipbreuk. Om mijne schuldeischers te voldoen, moest ik mijne goederen verkoopen, zoodat mij niets meer overblijft als het voorvaderlijk slot, dat nu bijna

tot puin valt. » — « Zoodus, het verlies van uw fortuin is de oorzaak van uwe droefheid? » — « Toch niet, ik heb genoeg aan mijne brave vrouw; wat mij zoo droevig maakt, is dat binnen twee dagen de hertog met zijn gevolg op het kasteel zal komen. Het is de eerste keer na mijn ongelukkig wedervaren, dat het hof mij met een bezoek vereert. Wat zullen de ridders en hovelingen van mij denken en hoe zal ik hun tot spot dienen, als zij mijn vervallen kasteel en mijne armoede zien. Ik die vroeger zoo machtig en geëerd was! Hoe zou ik het hof willen verbazen door schitterende feesten en hen zeggen : Zie eens wat graaf Arnold nog kan, nu hij arm is; wat zou hij dan niet gedaan hebben, zoo hij zijn fortuin nog bezeten had ! Ge dacht te komen lachen met mijne ellende, maar 't is u leelijk misvallen. » — « Maar waarom riept gij mij niet ter hulp, beste graaf, mij die u kan helpen? Ik heb de macht om u onmiddellijk schatrijk te maken en u zoo te verheffen dat gij den hertog en zijne ridders in pracht verre zult overtreffen. » De graaf was diep ontroerd en luisterde begeerig naar deze verleidende woorden. — « Wat! gij zoudt mij oogenblikkelijk het goud en de rijkdommen kunnen verschaffen, waar ik zoo naar verlang? Wat moet ik doen om u die weldaad te vergelden? Spreek seffens, bid ik u. » — « Verkoop mij uwe vrouw, ik zal ze aanstonds met lichaam en ziel medenemen. » — « Wat durft gij mij vragen! Nooit zal graaf Arnold uw schandelijk aanbod aannemen. U de ziel afstaan eener heilige, die mijn eenige troost op de wereld is! Ga verre weg van mij. » — « Gelijk gij wilt; blijf dan arm ; dien tot spot aan den hertog en zijn hof, gij die vroeger zoo trotsch waart en voor wien iedereen moest buigen! Word dan vernederd, maar denk dat het uwe schuld is. Vaarwel! » De graaf antwoordde niet, doch de vreemdeling zag genoeg dat er in zijn binnenste een hevige strijd gevoerd werd, en sprak: «Graaf, ik wil u nog eene gunst toestaan, en mijn voorstel aannemelijker maken. Gij zult onuitputbare schatten bezitten, indien gij uw plechtig woord geeft, dat gij toekomend jaar, op dezen dag en op dit uur, met uwe vrouw hier zult zijn en dat zij met lichaam en ziel mij voor altijd zal toebehooren. » — « Een jaar is lang » dacht de ongelukkige en overmorgen komt de hertog al. Eer en geweten streden in zijn binnenste tegen den hoogmoed. De onbekende sprong in den zadel en sprak met ongeduld : « Welnu, wat zegt ge? » — De

hoogmoed nam de overhand en de graaf antwoordde : « Ik neem aan; binnen één jaar zal ik hier zijn met mijne vrouw. » — De boomen bogen hunne takken, een verschrikkelijk geraas, vergezeld van eenen helschen schaterlach weerklonk, en de duivel — want de vreemdeling was niemand anders dan de booze geest — gaf zijn peerd de sporen en riep met eene donderende stem : « Tot toekomende jaar! » — In gedachten verslonden, ging de graaf terug naar zijn kasteel, en peinsde aan de onmetelijke rijkdommen die hij ging bezitten en de pracht die hij voor den hertog zou ten toon spreiden. De hoogmoed verdoofde de knaging van zijn geweten. Toen hij op het slot aankwam, zag hij achter de ophaalbrug het plein letterlijk overladen met kisten en koffers van alle grootte en kleur, en eene menigte dienstboden snelden van alle kanten toe en boden eene behulpzame hand, om dit alles in het onbewoond gedeelte van het kasteel te brengen. Toen alles binnen was, zeide hij : « Dat men mij nu alleen late. » Hij wierp zich met beitel en hamer op de geheimzinnige koffers en brak ze open. Zijden behangsels, lusters, rijk gebeeldhouwde meubelen, vaatwerk, goud, diamanten, gemunt geld, dit alles zag hij voor zijne verwonderde oogen, en de eene verrassing volgde de andere op. De vloer was als met edelgesteenten en allerhande kostbaarheden bezaaid. Buiten zich zelven van vreugde, viel hij op eenen zetel in slaap. Toen hij ontwaakte, stond zijne vrouw Gertruda voor hem. In plaats van aan zijnen schrikkelijken eed te denken en voor haar op de knieën te vallen om vergiffenis te vragen, riep hij uit : « Liefste Gertruda, zie al die schatten, het zijn de onze, wij zullen den hertog met zulk eene pracht ontvangen, als er ooit te zien is geweest. Wees blij, onze armoede en ellende is uit! » De gravin stond verwonderd en wist niet wat denken. « Mijn vriend », zeide zij, « waar komen al die schatten vandaan? » De graaf verschoot en antwoordde niet seffens op die vraag. Hij verzon eene leugen en zeide : « 't Is eene erfenis van eenen verren bloedverwant. » De gravin werd gewaar dat heur man heur bedroog, doch zij gebaarde hem te gelooven en bad inwendig tot Maria : « O goede moeder, bescherm en verdedig toch mijnen armen echtgenoot tegen den boozen vijand. » — Van den volgenden dag af kwamen nog van alle kanten eene menigte dienaren op, van eene buitengewone bedrevenheid. Het

kasteel veranderde van uur tot uur van aanschijn en alles was gereed voor de ontvangst, toen de torenwachter blies dat de hertog op komst was. Deze stond verbaasd over al de tentoongestelde pracht. Hij die zijnen ouden dienaar wilde helpen in zijne armoede, vond hem onmetelijk rijk. De afgunstige hovelingen hadden hem dus bedrogen. De hertog en zijn gevolg waren vertrokken, maar van toen af begon het geweten van den graaf te knagen. Hij gaf zich wel tot verstrooiing aan feesten en vermaken over, doch kon geene rust vinden en vermagerde zienderoogen. Hij kon zijne vrouw niet meer aanzien zonder te sidderen en te beven van angst en berouw. De gevreesde dag was eindelijk aangebroken, en de graaf sprak tot zijne vrouw : « Liefste Gertruda, laat ons samen eene wandeling doen in het bosch ; doe uwe rijkleederen aan, de peerden staan al gereed. » De gravin was daarover zeer verheugd, want sedert langen tijd was zij niet meer gewoon zoo vriendelijk aangesproken te worden. Zij was spoedig gereed, en beiden reden het woud in. — « Vriend, » zeide de gravin onderwege, « laat ons eerst O. L.Vrouw in 't Woud gaan bezoeken. » — « Ik ben tevreden », antwoordde de graaf, « maar ik zal niet mee binnengaan. » Aan de kapel gekomen, gaf de gravin heur peerd aan haren man over en ging alleen binnen. De graaf telde de minuten en stond daar te trapvoeten van ongeduld, want hij vreesde te laat op de afgesproken plaats te komen. Hij riep eindelijk tot zijne vrouw dat ze zich zou spoeden. Zij kwam buiten, en nooit had hij ze zoo schoon gezien. Voor den eersten keer sinds een jaar begon hij te bidden en zeide stillekens : « O Maria, heb medelijden met mijne deugdzame vrouw, ontsla mij van de oneerlijk verkregen rijkdommen en geef ons het verloren geluk weder. » — Zij kwamen eindelijk aan de vervloekte plaats. In de verte hooren zij den hoefslag van een peerd, en na eenige oogenblikken zien zij een schoonen ruiter dwars door het kreupelhout tot hen naderen. Doch wat gebeurt er plotseling? Het zwarte peerd begint te steigeren, de oogen van den ruiter schieten vuur uit, zijne zwarte haren rijzen te berge en met eene verveerlijke stem roept hij uit : « Ellendige bedrieger, gij hebt mij gezworen uwe vrouw met lichaam en ziel over te leveren, en gij brengt mij mijne grootste vijandin! Gevloekt, duizendmaal gevloekt ! » Toen hij dit gezegd had, verdween hij met bliksemsnelheid in het

bosch, onder het uitbrakend er verschrikkelijkste verwenschingen. — De graaf, ten uiterste verschrikt, verstoutte zich zijne vrouw aan te zien, doch hij liet eenen schreeuw, toen hij niet de gravin, maar eene andere beeldschoone vrouw zag, het hoofd met eenen stralenkrans omgeven. « Zij niet bevreesd », zegde de verschijning, « ik ben de Moeder Gods, die degenen niet verlaat die tot haar hunne toevlucht nemen. Stap van uw peerd, ga te voet naar de kapel uwe deugdzame vrouw halen, die voor u bidt. Bouw u eene kluis in de schaduw van mijne kapel en dan zult gij voortaan gelukkig zijn en in vrede leven. » — De hemelsche verschijning verdween met haar peerd en de graaf verliet het zijne, dat vluchtte in dezelfde richting die Satan had ingeslagen. De graaf spoedde zich naar Maria's heiligdom en ging er binnen. Daar vond hij zijne vrouw aan den voet van den altaar ingeslapen. Graaf Arnold viel op zijne knieën neder en stortte tranen van blijdschap en dankbaarheid, omdat Maria hen beiden zoo wonderbaar van den duivel bevrijd had. — De gravin werd wakker en zag aan de ontsteltenis van haren man dat er iets bijzonders was voorgevallen. Met verbazing aanhoorde zij het verhaal dat de graaf haar deed. Beiden stortten een vurig dankgebed en gingen daarna naar het kasteel terug. Toen zij op het slot kwamen, vonden zij alles weer in denzelfden staat gelijk een jaar te voren. Al de dienaars waren vertrokken met al het geld, de juweelen en kostbare meubelen. Zij waren weder zoo arm als vroeger.—Op den avond van den dag dat deze gebeurtenis voorviel, verscheen een pelgrim, komende van het H. Land, voor de poort van het slot van graaf Arnold en verzocht de gastvrijheid voor den nacht. Met vreugde werd hij binnengeleid en welkom geheeten. « Wij zijn wel arm », zegde de graaf, « doch al wat wij hebben is te uwer beschikking. » De pelgrim vertelde over het H. Land en de lotgevallen zijner reis, en ten slotte maakte hij bekend dat hij ook van edele geboorte was, doch vooraleer naar het H. Land te vertrekken, al zijne bezittingen te gelde had gemaakt en het grootste gedeelte der opbrengst aan goede werken had besteed. — Graaf Arnold vertelde hem daarop zijne wonderbare geschiedenis, en gaf het voornemen te kennen het slot te verlaten om in eene kluis te gaan wonen, bij de kapel van O. L. Vrouw in 't Woud. — Gedurende den nacht verscheen Maria, schitterend van licht, aan den

pelgrim, en zegde hem : « Vestig u hier op dees slot. Graaf Arnold en zijne vrouw gaan te mijner eer als kluizenaars leven in de schaduw van mijn heiligdom. Versterk hen in hun voornemen en wees hen altijd en overal behulpzaam. » De pelgrim verhaalde des morgens aan de edele echtgenooten wat hem gedurende den nacht wedervaren was. Zij aanhoorden hem met de grootste vreugde, en reeds des anderendaags vertrokken Arnold en zijne Gertruda naar de kapel van O. L. Vrouw in 't Woud, bouwden zich daar eene kluis en sleten gelukkig het overige hunner dagen in gebed en boete. — De pelgrim ging op het kasteel wonen en onderhield eene innige vriendschap met de kluizenaars. Na hun overlijden, dat op denzelfden dag plaats had, begroef hij beiden in de schaduw van de kapel. Het slot herstelde hij in zijnen vorigen luister en leefde er lang en gelukkig. Uit oorzaak dezer gebeurtenis noemde men het kasteel voortaan « Pelgrimhof », welken naam het tot heden toe heeft behouden; doch van het vroeger zoo sterke slot blijft niet een steen meer over.

(*Heist-op-den-Berg.*) Frans ZAND.

De Kwâtongen

I.

Te Morville-sur-Seilles (Frankrijk) werd de vrouw die de eer van eene andere belasterd had, veroordeeld om, in haar hemd, steenen rond de kerk te dragen, en de beleedigde mocht haar intusschentijd met eene zweep slaan, doch zonder *te lachen;* want anders moest zij de plaats der gestrafte innemen.

Musée des Archives départementales, publié en 1878 *par le Ministère de l'Intérieur de France.*)

II.

Te Bavay werd Henriette Bridoulette in 1423 veroordeeld om op eenen Maandag in 't openbaar steenen te dragen « *en plain markiet* », omdat zij zich ongepast uitgelaten had over de goederen en de eer van Jehan Couvet, oud-provoost van Bavay.

III.

In 1577 werd Jeannette Dautegnies van Bergen (Henegouw) ver-

oordeeld om steenen te dragen « allenthour du Marchiet de ceste ville de Mons ».

IV.

Het voorwerp dat de kwâtongen om den hals gehangen werd, verschilde dikwijls van vorm. Oorspronkelijk was het een *hond*, een wiel van eene ploeg, hetwelk de veroordeelde om den hals moest dragen. Later was het altijd een steen, waarvan de gedaante volgens de landstreek verschilde. Hier vertoonde hij den vorm van eenen vrouwekop, de tong uitstekend gelijk een vermoeide en hijgende hond; elders had hij de gedaante van een dier of van eene dikke flesch, die men de *flesch van den beul* noemde ; van daar de zegswijze : *uit de flesch van den beul drinken.*

Alfried Harou.

V.

Te Mulhausen, in den Elzas, hangt aan den gevel van het stadhuis een dikke steen, dien de inwoners *Klapperssteen* of steen der babbelaars noemen.

Op dezen steen staat, in de Duitsche taal, een opschrift, dat wij aldus kunnen vertalen :

Vraagt gij mijn naam? Ik ben de Klapperssteen genaamd,
Bij al de babbelaars van deze stad befaamd.
Want wie in achterklap en twisten vindt behagen,
Die zal gedwongen zijn mij door de stad te dragen.

Het dragen van dezen steen door de stad was inderdaad eene straf om de misbruiken der tong te tuchtigen. Deze straf werd voor de eerste maal toegepast in 1781.

De klapperssteen heeft eertijds veel gediend, want er ging inderdaad geene week voorbij, zonder dat men den eenen of anderen kwaadspreker met den beruchten steen zag door de stad wandelen.

(*Uit de nieuwsbladen.*)

(*'t Vervolgt.*) J. B. V.

Sagen

19. (218.) De « Halvermennekens » of « Heihussen. »

Op den Dorenberg, bij Aarschot, in eene holte, « De Groef » genaamd, waren eertijds diepe holen, waarin de zoogenaamde Heihussen verbleven. Daar hadden zij alle soorten van woningen en kamers gemaakt, waar zij, waneer zij eenen goeden buit gevonden hadden, hem verdeelden.

Het was een volk, klein van gestalte, heel vreemd van natuur en bruinachtig van vel, met glinsterende oogen en zwart haar.

Zij zweefden rond, stolen en plunderden als zij er de kans toe zagen, randden de voorbijgangers aan en deden nog andere schade.

Als zij een dier, eenen haas of vos gedood hadden, kwamen zij tot de boeren en vroegen ketels en potten om het bereiden. Kregen zij het gevraagde niet, dan deden zij leelijke bedreigingen en gingen al grommelende naar eenen anderen boer. Stond men hun verzoek toe, dan trokken zij naar hun hol, en, was de ketel zuiver, dan gaven zij hem vuil en leelijk terug; was hij vuil, dan brachten zij hem schoon geschuurd weder. Zoo handelden zij met alle andere dingen die zij leenden.

Wilden zij iets koken, dan gingen zij daarmede dikwijls in huis bij den eenen of anderen boer. Meermaals werden zij verjaagd, doch dan liepen zij naar de schuur en maakten daar een groot vuur aan; opdat het stroo niet zou verbranden, hadden zij er iets aangestreken. Indien iemand van den huize het waagde hen te bekijven, dan vloog de korentas in brand. Zoo plaagden zij de menschen.

Lang genoeg getergd zijnde, schoten de boeren in gramschap en namen het besluit het kwade gespuis te verjagen. Heel het dorp, met schuppen, rieken, bijlen en stokken gewapend, trok naar den Dorenberg en joeg de Heihussen over den Demer, op Rillaar en nog verder het Zuiden in. Er bleven er nog wel eenige verstoken, doch later wierden zij ook verdreven en vertoonden zich niet meer.

(Aarschot.) Naar de opgave van L. v. d. B.

J. C.

20. (219.) Van twee gevonden Geldpotten.

In lang vervlogen tijden was er te Heist-op-den-Berg eens een boer, die niet verre van zijne hoeve een stukje heidegrond liggen had, dat nooit bij 's menschen geheugen omgedolven was geweest. Zijne vrouw had hem reeds meermalen aangeraden het om te ploegen, te bemesten en te bezaaien. Er zou toch wel iets op wassen en het zou ten minste zijnen intrest opbrengen, zeide zij. Op zekeren vroegen morgen ging de boer aan 't werk. Hij had reeds eenigen tijd geploegd, wanneer hij plots op een hard voorwerp stiet, zoodat het peerd niet meer voort wilde. Een krachtig dju of een ruk met het « kordeel » bleven op het beest zonder uitwerksel. Hij ging dan onderzoeken wat er scheelde, doch kon bijna zijne oogen niet gelooven. Zijne ploeg had tegen eenen grooten geldpot aangereden. Dezen uit den grond halen en er mede vol blijdschap naar zijne vrouw loopen, was het werk van eenen oogenblik. Er staken verscheidene duizenden in en de boer was voor lange jaren gered. Van daags te voren was juist het deksel van den ijzeren ketel, waar men het eten in kookte, in stukken geraakt. Het scheel van den gevonden pot paste juist op dien ketel en werd dan ook tot hetzelfde doeleinde aangewend. — Eenige maanden waren verloopen en de boerin dacht dat zij toch eens dit deksel wat zou moeten schuren, want dat het schande was zulk vuil scheel te blijven gebruiken. Wanneer zij aan dit werk bezig was, vielen hare oogen op zekere letters die op het deksel stonden. Zij riep haren man, want zij was zelf niet geleerd. « Ewel, vrouw, weet ge wat er op staat? Ik zal het u eens voorlezen : « *Onder dezen pot steekt er nog een grootere.* » De boer vond nog gemakkelijk de plaats terug, waar hij den eersten pot uitgeploegd had, want hij had sedert dien aan zijne heide niets meer verricht. Hij ging seffens delven en weldra kwam de tweede pot te voorschijn, gevuld met blinkende goudstukken. Onmogelijk zijne vreugde te beschrijven. Hij scheidde er uit met boeren, bouwde een schoon huis in het dorp en leefde met zijne vrouw nog lang en gelukkig.

(*Heist-op-den-Berg.*) Frans Zand.

Het Groeten bij verschillende Volken

(*Vervolg.*)

Bij de oude Romeinen. Numa had den Romeinen voorgeschreven, dat de groet moest bestaan in een klein bevallig gebaar met de rechterhand, vergezeld van eenige woorden die den wensch uitdrukten, welken men voedde voor het geluk van dengene dien men groette. (Plutar., *in Numa.*)

— De Romeinen, eene oorlogzuchtige natie, weken in hun groeten dikwijls af van de formuul, door Numa voorgeschreven, met hunne vrienden moed en dapperheid te wenschen.

Dat is de oorsprong van hun « *vale amice* » en van hun « *quo modo vales* », dat Cicero zoo dikwijls in zijne briefwisseling gebruikt.

Bij de oude Belgen en Gallen. De oude Belgen en Gallen maakten eenen draai links, waneer zij eenen vriend of eene goede kennis ontmoetten, aantroffen of verlieten, om hem te betuigen dat men wenschen voedde voor zijn geluk. Vervolgens maakten zij met de linkerhand een gebaar, vergezeld van eenige wenschen. (1)

(Plinius, *lib. 23, c. 11.*)

Bij de middeleeuwsche Franschen. De Franschen in de middeleeuwen, in hunne groetenissen veel overdrijving toonende en gevoelens veinzende die zij niet hadden, veranderden gansch de maatschappij in eenen hansworstentroep. Waneer twee personen die elkander nauwelijks kenden, elkaar ontmoetten, zag men hen malkander omhelzen, alsof ze elkaar verstikken wilden, en zich wederkeerig de handen kussen. Men wilde de vereering die de Romeinen hadden voor de rechterzijde, herinvoeren. Vandaar die menigvuldige handkussingen : men deed die zoo dikwijls men eene kennis ontmoette. Ja, de brieven begonnen met de woorden : « ik kom uwe handen kussen. » (Du Laure, *Histoire de Paris.*)

---

(1) Die wenschen waren drieërlei : de eene betroffen het geluk dat men dengene dien men groette, toewenschte ; de andere betroffen de onheilen, waarvan men hem wenschte bevrijd te zien ; de laatste eindelijk bestonden in hem aan de beschermgeesten aan te bevelen. (Plinius, *lib. 23. c. 11.*)

Bij de Russische boeren. De Russische boeren hebben de gewoonte nog de rechterhand van hunnen heer of meester te kussen, waneer zij hem, na eene min of meer lange afwezigheid, wederzien. Alfried Harou.

Volksrijmen

Samenspraak tusschen eene Juffrouw en eenen Schoenmaker (1)

V.

De juffrouw die bij Jan van Loenen een paar schoenen komt bestellen, verlangt ze :

Van voren breed, maar van achter smal.
— Juffrouw, ik zal.
— Je naait ze met groen garen?
— Juffouw, ik zal 't wel klaren.
— Je maakt ze met kromme bekken?
— Juffrouw, de menschen zullen je begekken.
— Wat is daaraan gelegen?
— Nu, de juffrouw moet de schoentjes zelf dregen.

(G. J. Boekenoogen, *Onze Rijmen*, 29)

J. C.

Boertige Samenspraken

I.

Twee oude kennissen ontmoetten elkander.

— Pier, zei Jan, hoe gaat het? 't Is eene eeuw geleden dat ik u gezien heb!

— Stillekens, zei Pier; ik ben getrouwd.

— Dat is beter.

— Neen, dat is slechter, want ik heb een boos wijf.

— Dat is slechter.

(1) Z. de varianten, *Ons Volksleven*, VI, blz. 76 en 116 ; VII, blz. 51.

— Neen, dat is beter, want zij heeft vijf duizend frank medegebrocht.

— Dat is beter.

— Neen, dat is slechter, want ik heb er om vier duizend frank schapen mede gekocht en zij zijn gestorven.

— Dat is slechter.

— Neen, dat is beter, want ik heb van de vellen meer gekregen alsdat ik voor de schapen gegeven had.

— Dat is beter.

— Neen, dat is slechter, want ik moest ze twee dagen in mijn huis houden, ondertusschen is bij mij alles afgebrand en de vellen zijn er in gebleven.

— Dat is slechter.

— Neen, dat is beter, want de vrouw is er ook in omgekomen.

Zou er iemand van dien Pier gelijk kunnen krijgen?

(AM. JOOS, *Vertelsels van het Vlaamsche Volk,* III, 127.)

II.

— Dag Jan!

— Mijn name en is geen Jan.

— Hoe heet gij dan?

— Koopman.

— Waarin dan?

— In hooi, strooi, en al wat ik krijgen kan.

— Dat is goed.

— Niet al te goed!

— Waarvan dat, Jan?

— 'k Ha daar nen hoop koorn liggen en de kalanders kwamen derin.

— Dat is slecht!

— Niet al te slecht!

— Waarvan dat, Jan?

— 'k Vette er een zwijntje van.

— Dat is goed!

— Niet al te goed!

— Waarvan dat, Jan?

— Als ik mijn zwijntje brandde, mijn huis brandde af.

— Dat is slecht!

— Maar niet al te slecht!
— Waarvan dat, Jan?
— Van een oud kreeg ik een nieuw.
— Dat is goed!
— Maar niet al te goed!
— Waarvan dat, Jan?
— De balke viel in en mijn wijf was dood.
— Dat is slecht!
— Maar niet al te slecht!
— Waarvan dat, Jan?
— Van eene oude taaie Maaie, kreeg ik eene jonge fraaie Maaie.
— Dat is goed!
— Maar niet al te goed!
— Waarvan dat, Jan?
— 'k Kreeg er slagen van.
— Dat is slecht!
— Maar niet al te slecht!
— Waarvan dat, Jan?
— Ik gaf ze 'r ook van.

(*Biekorf,* I, 254.)

III.

— Mijn vee is 'esturven.
— Dat's slecht, Jan.
— Zoo slecht niet as je wel miene, man.
— Hoe dan, Jan?
— Ik trok er rijke penningen van.
— Dat's best, Jan.
— Zoo best niet als je wel miene, man.
— Hoe dan, Jan?
— Ik kocht een koe.
— Dat's best, Jan.
— Zoo best niet as je wel miene, man.
— Hoe dan, Jan?
— Doe i 'eslacht werd, trok ik er 100 pond smeer van, en toe mijn wijf bollen zou bakken, vloog 'et hiele huis in den brand.
— Dat's slecht, Jan.
— Zoo slecht niet as je wel miene man.

— Hoe dan, Jan?
— Ik bouwde 'en aâr (1).
— Dat's best, Jan.
— Zoo best niet as je wel miene, man.
— Hoe dan, Jan?
— Doe mijn wijf uit het nuwe bed stapte, brak ze der bien.
— Dat's slecht, Jan,
— Zoo slecht niet as je miene, man.
— Hoe dan, Jan?

. . . .

(G. J. Boekenoogen, *Onze Rijmen*, 40.)

J. C.

Bijdrage tot een Kempisch Idioticon.

Echtig, bijv. w. en bijw. — Echt, waar. Dat is echtig goud. 't Is echtig gebeurd. De echtige waarheid.

— *Echtig waar,* zeer waar, vast waar. Hetgeen ik u vertel, is echtig waar.

— *Echtig end(e) echtig* (uitspr. *echtig en techtig*), echt, vast en zeker. Belooft gij het mij echtig end'echtig? 't Is echtig end'echtig waar.

Eed, z. nw. m. — Fr. *serment,* z. Wrdb.

— *Iemand voor zijnen eed roepen,* hem den eed doen afleggen voor den rechter. Als hij 't niet bekennen wilt, zal ik hem eens voor zijnen eed roepen. Toen ik op den tribunaal kwam, wierd ik seffens voor mijnen eed geroepen.

Erg, bijv. w. — Slim, verstandig. Een erg kind. Die leerling is heel erg.

— Bekwaam, behendig. Een erge meid. Die timmerman is een erge werkman. Een erge doktoor.

Fag, z. nw. v. — Ruwe grove snede, lomp stuk, homp. Hij sneed eene dikke fag brood en at ze op.

Fel, bijw. w. — Fier, trotsch, hooveerdig. Hij is fel, omdat hij

(1) Samentrekking van *ander*.

't nu wat beter heeft als vroeger. 't Staat leelijk zoo fel te zijn. Ziet dat meisken eens fel gaan.

Gaaf, z. nw., v. — Eigenschap, hoedanigheid, zoowel in ongunstigen als in gunstigen zin. Hij heeft eene slechte gaaf : 't is dat hij zoo leelijk vloeken kan. Als hij zat is, heeft hij nog een goede gaaf, dat hij iedereen gerust laat.

Gebet, z. nw., o. — Hetzelfde als Gebit, de tanden. Een scherp gebet hebben. Een valsch gebet laten inzetten.

Gensters, bijw. — Ginderwaarts, naar ginder. Ik ga gensters. Hij is gensters geloopen.

— *Herres en gensters,* hier en ginder. Zij loopt herres en gensters. De zatlap zwijmelde van herres naar gensters.

— Sommigen spreken *genses* uit.

Haagscheer, z. nw.,v. — Groote scheer met houten handhaven om de hagen te scheren.

Hanteklauw, z. nw., m. — Onhandige persoon. Dat is een hanteklauw van 'n meid! Ze breekt alles waar ze aankomt.

— Iemand die nergens zijne handen kan afhouden, die alles in de handen nemen moet. Blijf van die horlogie, hanteklauw !

Harnas, z. nw., o. — z. Wrdb.

— Fig. Iemand die gemakkelijk in gramschap schiet. Ons Mieken is een kwaad harnas. Een harnas van een wijf.

— *In 't harnas vliegen* of *schieten,* in gramschap opstuiven.

Hoogen, z. nw., o. — *Het hoogen van Ons Heer,* de opheffing van het Lichaam en Bloed des Heeren onder de mis, Fr. *l'élevation.* Onder 't hoogen van Ons Heer wordt er gebeld.

Kajak (klemt. op *jak*), z. nw., m. — Slecht, taai vleesch. Kajak van vleesch. Als de beenhouwer mij nog eens kajak geeft in plaats van goed vleesch, dan ga ik op een ander.

Kapittelhout, z. nw., o., zonder mrv. — Kort gezaagd en gekloven hout, dienstig om de kachels aan te maken. Te Brasschaat, St-Job-in-'t-Goor en andere dorpen winnen veel lieden hunnen kost met kapittelhout te klieven, dat zij in de stad gaan verkoopen.

Kattegareel, z. nw., o. — Een lint of snoer, dat kleine jongens om den hals dragen en aan welks uiteinden zij hunne Friesche wanten hebben hangen, om die niet te verliezen.

Keus (korte *eu*), m. — Zwijn in de kindertaal. Onze keus is vet.

— Dient ook om een zwijn te roepen. Keus! keus! keus!

— Bij D. B. *Kous, koes.*

Kies, z. nw., v. Houten stokje aan beide uiteinden gescherpt, waar de kinderen mee spelen. Zij slaan met eenen stok op eenen der punten, en de kies springt weg.

— Te Antwerpen heet dit speeltuig *pop.*

Kweken (zachte *e*), w., o. — Z. Kwikkwakken.

Kwikkwakken, kwinkkwanken, w., o. — Een balk of eene plank wordt met haar middelpunt over eenen boomstam gelegd. Twee kinderen nemen plaats op elk uiteinde der plank en laten zich op en neer wiegen.

— Te Zoersel heet dit spel kweken.

Lesschen, w., b. — Betten, eene wonde, kwetsuur, beenbreuk, enz., gedurig vochtig houden met er natte doeken op te leggen, opdat er de brand niet in kome. De doktoor heeft mij een fleschken gegeven, om mijnen voet te lesschen.

Marel, morel (klemt. op *el*), z. nw., v. — Soort van zwarte en zure kriek. De marellen zijn kleiner als de Noordsche krieken. Van morellen maakt men gelei. Morellen worden op jenever gezet.

— Sch. zegt : « in Br. en Antw. verstaan wij door *marellen* of *morellen* de zwarte, vleeschachtige en zoete kersen. » Doch die heet men hier *vleeschkerzen.*

Peg, z. nw., vr. Dun, gescherpt houtje, houten nageltje, dat de schoenmakers gebruiken om de zolen vast te maken.

— Het Eng. *peg* beteekent : pin, houten pin.

Peggen, w., b. — Van peggen voorzien, met houten pinnekens vastmaken. Een stuk leder onder eenen kloon peggen.

— Vrglk. het Eng. *to peg,* met eene pin vastmaken, vastpinnen.

Pegger, z. nw., m. — Geringe schoenmaker, schoenlapper, Fr. *savetier.*

Pensch, bijv. w. — Verwelkt, verrimpeld, voddig, sprekende van knol- en wortelgewassen, maar niet buikziek of rot, zooals Sch. schrijft. De rapen zijn pensch. Als de pataten niet rijp genoeg zijn, worden zij pensch.

Pik, z. nw., m. — Suiker, in de kindertaal. Eenen boterham met pik op.

Pooteren, w., b. en o. — Heimelijk wegnemen, stelen. Hij heeft daar twintig frank gepooterd.

— Bedrog doen bij het spel, met te ver vooruit te komen staan, zijnen marbol te ver vooruit te steken, enz. Opnieuw schieten! Gij hebt gepooterd! Niet pooteren!

Pootvast (klemt. op *vast*), bijv. w. — Niet geefachtig, die de handen gesloten houdt uit gierigheid. Wordt enkel als gezegde gebezigd. Pootvast zijn. Ge zult van dien vent niet veel bekomen, want hij is pootvast.

(Sint-Antonius.) Jozef Cornelissen.

Bijgeloof, Volksmeeningen, Gebruiken en Zegswijzen te Maastricht

(*Vervolg*)

42. Men moet zijn haar laten knippen met de nieuwe maan, opdat het goed zou groeien.

43. Om eene heks te herkennen, maakt men het kruisteeken en zij verwijdert zich aanstonds.

44. Men mag nooit zijn afgesneden haar door de vensters werpen, omdat eene tooverheks het zou kunnen oprapen en u betooveren.

45. Waneer eene jongedochter bij 't spoelen van 't lijnwaad of bij 't wasschen, hare kleederen nat maakt, dan zal zij eenen dronkaard voor man hebben.

46. Waneer een meisje hare vingeren doet kraken, dan zegt men dat zij zooveel minnaars heeft als men het gekraak hoort.

47. Om zweethanden te genezen, laat men eenen mol in de hand sterven.

48. Waneer er een onweder is, terwijl de hennen broeden, dan zullen de kiekens in het ei versmacht zijn.

49. Als eene zwangere vrouw iets ziet dat haar verschrikt, dan mag zij de hand aan het gezicht niet brengen, of het voorwerp dat haar verschrikt heeft, zou op het hoofd van haar kind geprent staan, juist op dezelfde plaats waar de moeder zich op dit oogenblik zou aangeraakt hebben.

50. Waneer de kinderen leelijke gezichten trekken, zegt men hun : « Als de klok van Rome moest slaan, dan zoudt ge zoo blijven » (1).

51. Om den hik te doen ophouden, moet men iets kouds in den hals van den hikkende leggen, om hem te doen verschieten (1).

52. Zijnen trouwring verliezen brengt ongeluk aan.

53. Waneer men hertkloppingen heeft, dan is dit een voorteeken van een naderend ongeluk.

54. Men gelooft dat de luizen bij de kinderen een teeken zijn van gezondheid (1).

55. Waneer men eenen droom wil hebben, moet men zich op den rug in 't bed leggen.

56. Als men eene zeeschelp schudt, hoort men het geluid van de zee.

57. Het is niet goed bloemen op de graven te plukken, want men zou er wroeging over gevoelen.

58. Merriemelk is een middel om de sproeten te doen verdwijnen.

59. Als een onweder begint, werpt men gewijden palm in het vuur (2).

60. Een doode, die op zijn bed rust, wordt zwart, als er een onweder uitberst.

61. Het is om geene kwade oogen te hebben, dat sommige leden oorringen dragen. (2)

62. Om verschillende oogziekten te genezen, moet men de oogen wrijven met sneeuw die in de maand Maart gevallen is.

63. Men zegt van eene jongedochter die de geheele pel van eenen appel of aardappel aftrekt, dat zij trouwen mag.

64. Waneer de kinderen de stuipen hebben, brandt men pluimen onder hunnen neus.

65. Men zegt tot eene vrouw of een meisje dat zij schoon wordt, als zij kouden koffie drinkt.

66. In de omstreken van Maastricht en in het aanpalend gedeelte van Belgisch Limburg zegt men dat de tooveraars de

(1) Ook te Antwerpen en in de Antwerpsche Kempen.

(2) Overal.

(3) Ook in de Kempen.

pensen of beulingen kunnen doen bersten, die men bakt. Om dat te beletten, moet men de pensen, door middel van een gewijd palmtakje, met wijwater besprenkelen.

67. Als de eksteroogen zeer doen, is dit een voorteeken van regen.

68. Als men de oogen van eenen doode niet sluiten kan, heet het, dat hij op eenen bloedverwant wacht.

69. Bij iemands dood, houdt men de uurwerken stil, en hangt men eene rouwkrep op de spiegels.

70. Om van de jicht bevrijd te zijn, draagt men eene wilde kastanie in den zak.

71. Geen vleesch eten op de vier hoogdagen is een goed middel tegen de tandpijn.

72. Om de wratten te verdrijven, moet men ze insmeren met een gebedeld stukje spek en dit vervolgens begraven. Zoodra het spek rot is, zullen de wratten verdwenen zijn.

73. Als men de wratten over een lijk wrijft, zullen ze ook verdwijnen.

74. Een nachtegaal in zijnen tuin hebben, brengt geluk aan.

75. Als men eenen stoel op éénen poot doet draaien, beteekent dit twist.

76. Men zegt somtijds dat de ooievaar de nieuwgeboren kinderen brengt, doch meer, dat men ze in de koolen vindt. De jongens komen uit de witte koolen, de meisjes uit de roode.

77. Waneer er veel noten zijn, zal er een strenge winter volgen (1).

78. Een omgeworpen zoutvat en kruisgewijsliggende messen voorspellen twist (1).

79. Spinnewebben stelpen het bloed (2).

80. Koude handen, warme liefde.

81. Als men een kleedingstuk averechts aantrekt, zal men nieuws vernemen.

82. Ongelukkig in 't spel is gelukkig in de liefde (1).

83. Waneer iemand hikt, dan zegt men dat hij nog groeit (1).

---

(1) Overal.

(2) Ook in de Antwerpsche Kempen.

84. De Lieve-Vrouwe-beestjes mag men niet dooden, want zij brengen geluk aan (1).

85. Te Maastricht keeren de boeren hunne kopjes om, na hunnen koffie gedronken te hebben, om te beduiden dat zij er genoeg van hebben (2).

86. Als een getrouwde man of eene getrouwde vrouw zich verloopt, dan houdt men vóór hunne woning ketelmuziek.

87. Om vogels te vangen, zegt men tot de kinderen, moeten zij *rood zout* op hunnen steert leggen (3).

88. Als de kinderen met vuur spelen of sigaren rooken, zegt men hun dat zij in 't bed zullen pissen. (1)

89. Als men vuile nagels heeft, dan zegt men dat ze in den rouw zijn.

90. Waneer bij eene vrouw de witte rok onder haar kleed uitkomt, dan zegt men dat de vespers onder het lof hangen.

91. Vurige of roodachtige avondwolken voorspellen grooten wind voor den volgenden dag. (1)

92. Bij de geboorte van een kind ontsteekt men eene gewijde keers.

93. Als een meisje hare eerste communie gedaan heeft, offert zij dikwijls haar kleed en haren sluier aan de H. Maagd.

94. Waneer men getrouwd is, heeft men zorg zich eerst een kruisbeeld aan te schaffen. 't Is ook het kruisbeeld dat eerst zijne intrede doet in het huis dat men betrekt.

95. Als men stofvlekken op het lichaam heeft, dan noemt men die « wolken van gezondheid. »

96. Als men iemand ziet die niet in zijn humeur is, dan vraagt men hem, of hij zuurkool geëten heeft.

97. Op Onnoozele-kinderendag sluiten de kinderen hunne ouders op, en geven hun maar de vrijheid, waneer zij hun iets beloofd hebben.

98. *Wratten.* Men neemt eenen eiketak, dien men aan de twee uiteinden afsnijdt en met het eene uiteinde in het vuur legt. Aan

---

(1) Overal.

(2) Ook in de Antwerpsche Kempen.

(3) Elders : *Zoet zout.*

het andere uiteinde loopt dan sap uit. Met dit sap bestrijkt men de wratten, die dan spoedig verdwijnen.

99. Op Driekoningen geven de bakkers eenen koningskoek aan hunne goede kalanten.

100. Op Driekoningen dient men aan tafel eenen koek op met eene boon in gebakken. Die de boon heeft, is koning. Dit gebruik bestaat nog altoos.

101. Van eene jongedochter die weinig geschiktheid heeft voor den kloosterlijken staat, zegt men : Ja, zij zal in 't klooster gaan, waar twee paar pantoffels onder 't bed staan.

102. Als iemand den vinger in den neus steekt, vraagt men of hij ziek is. Waarom? vraagt hij. — Omdat gij pillen maakt, antwoordt men hem.

103. Als een huis of een ander gebouw onder dak is, steekt men eenen mei en vlaggetjes boven op het dak. De eigenaar trakteert dan de werklieden met eene ton bier, en onthaalt hen op broodjes, hesp of worst.

104. « Gij kunt het op uwen buik schrijven en met uw hemdslip uitvegen », zegt iemand die weigert weder te geven wat men hem geleend had, of om te beteekenen dat men nooit meer zal terugkrijgen, wat men iemand had geleend.

105. Waneer men zulken vaak heeft dat men de oogen niet kan openhouden, zegt men : « de zandman is hier voorbijgegaan. »

106. « Hij is naar 't wormenland » beteekent : hij is dood en begraven. (1)

Alfried Harou.

Leugenrijmen

Koekeloeren haan,
Hij schoot (2) zijn' sporen aan :
Hij meende gaan te vrijen
In 't land van Lombardijen.
Als *em* in 't land van Lombardijen kwam,

(1) Elders : pierenland.
(2) Of « hij trok. »

Hoort, wat *em* daar vernam :
De koei stond in den hoek te spinnen,
Het kalf lag in de wieg te zingen,
De*n* hond, die stond te boteren,
De kat, die waschte de schotelen,
De *flieremuis,*
Die keerde 't huis
Met allebei heur tanden,
Is dat geen groote schande?
De zwaluwen droegen de asschen uit
Met allebei heur vleugelen.
Zijn dat geen groote leugenen? (1)

Dit leugenrijm is bekend te Antwerpen, alsook in en rond Mechelen. In deze laatste stad bestaan er varianten van. Wie deelt ze ons mede?

J. F. Vincx.

Spreekwoorden en Zegswijzen uit Noord-Brabant.

1. Hij zag noch heiden noch christen = niemand. (Uit de kruisvaarttijden.)
2. Hij drinkt gelijk een Tempelier.
3. Men komt met kousen en schoenen in den hemel niet.
4. Hij is door het oog van eene naald gekropen.
5. Daar zal niet één haan naar kraaien.
6. God borgt wel, maar scheldt niet kwijt.
7. 't Is een Godskind. (Van een simpel mensch.)
8. Hij (ook : hem) heeft een goede(n) engel gediend.
9. Als 't regent en de zon schijnt, is 't kermis in de hel.
10. 't Is een engelken in den hemel. (Van een jonggestorven kind.)
11. Hij is Pietje de voorste.
12. Hij verdient daardoor eenen stoel in den hemel.
13. Dit is als 't varken van St. Teunis. (Van eenen losbol gezeid.)

(Men wil dat eenige der dieren, aan den H. Antonius toegeeigend, vrij langs de straten omliepen.)

(1) Medegedeeld door H. P., onderwijzer te Antwerpen. — Z. eene variante in *Ons Volksleven,* IV, bl. 178.

14. Een groene Kerstmis maakt een witten Paschen. (Verdort het groen der weiden met Kerstmis nog niet, dan verwacht men te Paschen nog sneeuw.)

15. Die bang is, loope in de kerk. (Is ontstaan, toen de kerken nog vrijplaatsen waren.)

16. Laat de kerk in 't midden van 't dorp zetten (staan).

17. Hij heeft het klokje hooren luiden, maar weet niet waar het kapelletje staat. (Ook : waar de klepel hangt = Hij heeft er niet of weinig van hooren spreken.)

18. Hij zwoer bij kris en kras. (Men placht op 't kruis te zweren. Kris is misschien eene verkorting van Christus en kras uit rijmzucht daarbij gevoegd.)

19. Uit de mouw schudden. (Van iets dat men gereedelijk te voorschijn brengt of doen kan. Het is ontleend aan de monniken, wier mouwen tot zak of tesch dienen.)

20. Veel (dikwijls) verhuizen kost veel bedstrooi.

21. Kom ik er vandaag niet, dan kom ik er morgen.

22. De broodkruimels (de broodkorsten) steken hem.

23. In de lapmand zijn (sukkelen, ongesteld zijn.)

24. Ik heb een eike (appel) met u te schellen. (Ik heb met u iets te vereffenen, te stellen.)

25. Het « appelmanneke » komt om zijn geld. (Dit zegt men vooral aan kinderen die onrijp fruit gegeten hebben en over pijn in den buik klagen. Het appelmanneken is gewoonlijk een wormpje, dat in het klokhuis zit. De waarschuwing geldt ook ten aanzien van onrijpe vruchten te eten.)

26. Het zal uitkomen, al zouden het de kraaien uitbrengen.

27. Hij waait met de winden, of : hij huilt met de wolven, waarmede hij in 't bosch is.

28. Nieuwe bezems vegen schoon.

29. Door de bank. (Het heeft betrekking op de oude zittingen bij rechtsdagen, waar onze voorouders de geschillen afhandelden. Thans verstaat men door deze spreekwijze : gewoonlijk, doorgaans. Sommigen zeggen ook : door den band.)

30. Bak er aan zijn. (Als iemand misdaan heeft en dan gevat en gevonnist wordt.)

31. De huik naar den wind hangen.

32. In de boonen zijn. (Verward zijn.)

33. 't Is boter aan de galg gesmeerd (Het helpt tot niets, alles is te vergeefs.)

34. Bij 't scheiden van de markt leert men de kooplui kennen. (Omdat de meeste dan vrij wat spreekwater gedronken hebben en nu openhartig de gebreken hunner koopwaren mededeelen, die zij vóór den drank en vóór den verkoop zorgvuldig verzwegen.)

35. Den gek scheren. (Het ontnemen van den baard was in vroegere tijden iets bespottelijks en eene schande.)

36. Om eene haverklap. (Voor eene beuzeling, eene kleinigheid.)

37. Hij heeft het te Keulen hooren donderen. (Tijdens een onweder werden wel 300 klokken geluid, zoodat het onmogelijk was den donder te hooren.)

38. Alle goede dingen bestaan in drieën.

39. De duivel en zijn moer.

40. Zich wegscheren (Zich uit de voeten maken.)

41. Zat zijn als een snep.

42. Het is eene heldere tesch. (Vroeger gebruikte men in den gemeenzamen stijl voor vrouw of meisje wel eens tesch. De spreuk beteekent alzoo niets anders dan : het is een helder vrouwspersoon. Voor « tesch » zeggen sommigen « veeg ».

43. Op eenen schopstoel zitten. (Beduidt hier : in een huurhuis wonen of eene bediening tot wederopzeggens waarnemen. In de 13e, 14e en 15e eeuw was de schopstoel een strafwerktuig, waarmede vagebonden en ander slag van oneerlijk gespuis werden gestraft.)

44. Die is zoo doof als een kwakkel, een pot, potdoof. (De pot heeft wel ooren, maar hoort niet; vandaar de vergelijking.)

45. Een stok (of knuppel) in het honderd werpen. (Oud spreekwoord, beteekende : iets zeggen zonder iemand in 't bijzonder te noemen. In dien zin zegt men ook : in 't honderd slaan, doen, enz.)

46. Zoo oud als de weg van Rome.

47. Om het gezelschap ging de man naar Rome.

48. Op Sint-Jutmis. (Een Sint-Jutmis of Jut is onder de

heiligen niet te vinden. Door dit gezegde bedoelt men eenen dag die nooit komen zal.)

49. De heiligen van de pilaren bidden. (Den schijnheilige uithangen.)

50. Vloeken, liegen, zuipen, vechten gelijk een ketelbuter. (De eerste vergelijking is verbasterd van het bij de Katholieken in zwang zijnde « vloeken gelijk een ketter. » Onder de ketellappers waren vroeger vele Heidens (Zigeuners), die het in de vloekkunst tamelijk ver gebracht hadden.)

51. Als het op St. Jansdag regent, wordt de turf niet droog, al hangt ge hem aan het spit van den toren. (Men zegt dit ook van den 1n September.)

52. Als het op St. Margriet regent, valt er de 40 eerstvolgende dagen iederen dag regen; daarentegen, wanneer het op dien dag niet regent, volgen er 40 droge dagen. — (In plaats van 40 dagen zeggen sommigen zes weken.)

53. Hij is nog niet door (over) de hei. (Hij heeft zijn doel nog niet bereikt.)

54. Waar broeken zijn, betalen geen doeken. (Zijn bij een gelag of dusdanige bijeenkomst mannen tegenwoordig, dan behoeven vrouwen niet te tracteeren.)

55. Fluitende vrullie (vrouwlieden), kraaiende hennen en brullende koei, zijn zelden goei (goede).

('t Vervolgt.) P. N. Panken.

Boekbespreking.

Bijdragen over Opvoeding en Onderwijs, door P. A. de Vos, professor, en Frans Willems, schoolopziener. Lier, Jozef Van In & Cie, 1896. (Boekd. van 239 blz. 8o. — Prijs : 3 fr.)

—

« Pædagogische werken... verdrietige werken! » hoorde ik onlangs eenen onderwijzer zeggen, en hij had, mij dunkt, niet heel en gansch ongelijk. Hoe stijf en afgemeten, hoe algemeen en onbepaald, hoe dor en vervelend toch, zijn sommige boeken die

over opvoed- en onderwijskunde handelen! Zij verkondigen de waarheid, maar doen dit in eenen smakeloozen en ongenietbaren vorm; zij spreken tot den geest, maar laten het herte koud en ledig.

Tot dat slag behoort het boek niet, dat wij hier bespreken. Een waar genot is het die bladzijden te lezen, tintelende van geest en leven, waarin de twee ervaren schoolmannen, in keurige taal en kleurigen stijl, hunne gedachten over opvoeding en onderwijs ontwikkelen en de uitkomsten van hunne waarnemingen op didactisch gebied mededeelen. Hun werk richt zich niet enkel tot den geest, maar spreekt ook tot het gemoed, in eene warme en overtuigde taal, die er diep in doordringt.

Zeer rijk en afwisselend is de inhoud, want de bundel bevat niet min dan 75 opstellen over de meest verscheidene onderwerpen : een ware schat van gulden lessen, wijze wenken, kostelijke raadgevingen en liefderijke vermaningen.

Geen enkel onderwijzer zou de *Bijdragen* in zijne bibliotheek mogen missen. Het is een werk dat verdient gelezen en herlezen te worden.

Jozef Cornelissen.

Bijzondere Methodeleer voor het onderwijs in de Moedertaal, door N. Spaeninckx, professor in de Katholieke Normaalschool van Mechelen. Lier, Joseph Van In & Cie, 1895. (Boekd. van 178 blz. 8o. Prijs : 1 fr. 75.)

—

Een werk dat voorzeker veel nut zal stichten. Hoewel er sedert jaren, op de lagere school, aanzienlijke verbetering gekomen is in het onderricht der moedertaal, toch zijn er nog scholen, waar men nog niet gansch afgebroken heeft met den ouden slenter, vooral in zake van spraakkunstonderwijs.

Het eerste gedeelte der *Methodeleer*, handelt over het *lezen*. In het eerste hoofdstuk zet de schrijver klaar en duidelijk de verschillende leesmethoden uiteen, en laat den lezer oordeelen over hunne weerde. Zoo komt hij tot het besluit de *klankmethode* veruit de voorkeur verdient boven de *naammethode*, 't zij dan de nieuwe of oude spelmethode, en beschouwt lezen, schrijven en orthographiëeren terecht als een onafscheidbaar geheel.

In *Verdeeling der stof* en *Wijze van behandeling* bij het aanvanke-

lijk leesonderricht, zal de onderwijzer nuttige wenken aantreffen. De volgende hoofdstukken hebben betrekking op het lezen en orthographiëeren in den middelsten en den hoogsten graad. Ook daarin is veel te leeren.

Het tweede gedeelte handelt over het onderricht in de *spraakleer*, dat in vroeger tijd zooveel te wenschen overliet. Den geest der kinderen folteren met dorre en nuttelooze formulen; hun geheugen volstompen met eene gansche vracht algemeene regels en afgetrokken bepalingen : daarin bestond toen het spraakkunstonderwijs. Heden verstaat men het anders, hoewel men zich overal, gelijk ik hooger zeide, nog niet heeft losgemaakt van de oude sleur. De Heer Spaeninckx deelt volkomen in het gevoelen van voorname pædagogen, dat het doel van het spraakkundig onderwijs niet is « grammariens » te vormen, die regels en bepalingen op een rolleken kunnen opzeggen en de « grammaire raisonnée » verstaan ; maar de kinderen zoover te brengen, dat zij hunne taal behoorlijk zonder fouten schrijven. Op dit grondbeginsel steunt zijne methode. « Ik zal, » geeft hij als regel op voor den onderwijzer, « in mijn spraakkundig onderwijs, rekening houden van de praktische kennis, welke mijne leerlingen bezitten van hunne moedertaal ; en wat zij, zonder nadeel voor verstaan en correct schrijven, van de spraakkunst mogen vergeten, dat zal ik er hun niet van leeren. » Zóó diende het spraakkundig onderricht overal in de lagere scholen begrepen te worden.

Wij twijfelen niet, of de onderwijzers zullen met de methode van den Heer Spaeninckx de beste uitslagen bekomen.

Jozef Cornelissen.

Eugène Rolland. — **Flore populaire ou Histoire naturelle des Plantes dans leurs rapports avec la Linguistique et le Folklore.** Paris, librairie Rolland, 1896. Tome I. (Boekd. van V + 272 blz. 8°. Prijs : fr. 6.)

—

Een werk van buitengewone verdienste, een echt standaardwerk, dat den opsteller verbazend veel arbeid en opzoekingen moet gekost hebben. Het is de weerdige tegenhanger van de terecht gewaardeerde *Faune populaire* door denzelfden schrijver, en zal ook 6 boekdeelen beslaan.

« Sous le titre de *Flore populaire* », lezen wij in de Inleiding, « nous publions un recueil systématique des noms populaires donnés aux végétaux et des proverbes, devinettes, contes et superstitions qui les concernent. Le domaine exploré, à ces divers points de vue, est l'Europe ancienne et moderne, l'extrême nord de l'Afrique et l'Asie occidentale. Le lecteur s'apercevra bien vite que les diverses parties de ce vaste champ d'enquête sont très inégalement représentées dans notre *Flore* et que l'Europe occidentale y occupe une place prépondérante. C'est que, pour cette région, les sources nous ont été plus facilement accessibles. »

De stoffen voor het samenstellen van dit uitstekend gewrocht benuttigd, zijn geput deels uit de levende volkstaal en de volksoverlevering, deels uit gedrukte werken van allen aard, voornamelijk uit beschrijvingen van de planten eener bepaalde streek, uit oude en nieuwe kruidboeken en dialectische woordenlijsten. Zoo werd, wat het Vlaamsch betreft, ruimschoots gebruik gemaakt van de twee uitgaven van DODOENS' *Cruydtboeck* en van DE BO's *Westvlaamsch Idioticon*.

De planten worden genoemd in al de Europeesche talen, zoo oude als hedendaagsche, dikwijls met hunne dialecten, en in verscheidene Oostersche talen. Men vindt ze dus aangeduid in het oud, middeleeuwsch en nieuw Grieksch; in het Latijn; in het oud en nieuw Fransch (met de verschillende Fransche gouwspraken en Gallo-Romeinsche tongvallen); in het Italiaansch, Spaansch, Portugeesch, Catalaansch en Rumeensch; in het Duitsch (Hoog- en Platduitsch), Nederlandsch (Hollandsch en Vlaamsch) en Engelsch; in de onderscheidene Keltische, Skandinaafsche, Slavische en Littauwsche talen; in het Albaneesch, Zigeunsch, Baskisch, Magyaarsch, Esthlandsch, Finsch, Arabisch, Perzisch, Turksch, Armenisch, enz. Om tot dien verbazenden uitslag te komen, heeft de Heer Rolland de medewerking weten te verkrijgen van een aantal vakgeleerden uit alle hoeken van Europa.

Voor de rangschikking der planten in familiën, volgt de schrijver het stelsel van DE CANDOLLE en voor de verdeeling in geslachten en soorten, dat van NYMAN. Bij elken naam afzonderlijk, of bij iedere reeks namen uit dezelfde taal vindt men de bron aangewezen, of den persoon aangeduid die den naam of de namen

mededeelde. Telkens daartoe aanleiding bestaat, is de naamlijst gevolgd van belangrijke aanteekeningen over gebruiken, zegswijzen, raadsels en folklore, in verband met de opgegeven plantsoort. De woordafleiding is ook niet verwaarloosd.

Om onze lezers een denkbeeld te geven van de uitgebreidheid van het werk, zal ik hun zeggen, dat de naamlijst der kollebloem ongeveer 600 namen bevat en 13 blz. beslaat, gevolgd van 4 blz. aanteekeningen; en dat de lijst der aangehaalde schrijvers niet min dan 14 blz. vult.

De *Flore populaire* van den Heer Rolland is, zonder overdrijving, een onschatbaar gewrocht, zoowel in taal- als in volkskundig opzicht. Jozef CORNELISSEN.

Vragen en Aanteekeningen

5. (104.) **Rouw- of Doodendans.** — Ik lees in *Volk en Taal,* IV, blz. 109 :

« Wanneer een jonkman of jongedochter begraven is, zal men 's avonds — toch maar als men door 't drinken een weing verhit is — den rouwdans uitvoeren.

« Wat doet men hiervoor?

« Stoelen worden in eene reke te midden van den vloer geplaatst, worden met de kapmantels der vrouwen bedekt en moeten alzoo de doodenkist verbeelden. De dansers maken er eenen kring rond. Eerst moet er nog eens geschonken worden, het glas wordt als vereering naar de doodenbaar uitgestoken, daarna gedronken, en dan draait men in wilden, woesten dans rond de verbeelde lijkkist, terwijl men een vreemd lied zingt, doormengd met het woord *Hatchida.* »

Schrijver van dit artikel zegt, dat men gemeld gebruik « in 't West-Vlaamsche nogal tegenkomt. »

Kan iemand ons verzekeren dat bedoeld gebruik in West-Vlaanderen nog bestaat, en ons het lied mededeelen dat daarbij gezongen wordt? J. C.

6. (105.) **Het getal 13.** — Een Berlijnsch burger heeft aan den burgemeester toelating gevraagd, zijn huis het nummer 12*bis* te

mogen geven in plaats van 13, omdat het getal 13... ongeluk aanbrengt! De magistraat beantwoordde dit verzoek met eene weigering. Te Frankfort heeft men daarentegen beslist, dat de nummers 13 in alle straten mogen ontbreken. In Italië, het land van het bijgeloof bij uitnemendheid, verkeert men in hetzelfde geval. (*Uit de nieuwsbladen.*) J. C.

7. (106.) **Het Nevelschip.** — Onze voorouders geloofden, dat de nevels, de hagel, de kwade wolken, een schip uitmaakten, dat de tooveraars of wedermakers konden doen verschijnen, tot groote schade van den oogst, die hunne prooi werd. De bisschop Agoberd, die onder de regeering van Lodewijk den Goedige leefde, verhief krachtdadig de stem tegen de krankzinnigheid (*dementia*) en zinneloosheid (*stultitia*) van degenen die geloof hechtten aan dergelijke dingen, die overigens reeds in 't algemeen veroordeeld waren door de Kapitulariën van Karel den Groote. Het *Nevelschip* bleef daarom niet min in stand in de middeleeuwsche gedichten, en zelfs Fischart, die Rabelais vertaalde, spreekt van de zeilen van het *nevelschip,* waarover Rabelais nochtans geen woord rept. (Dr COREMANS, *L'Année de l'ancienne Belgique,* 133.)

In de Kempen heet men eene wolk, waaruit men eene felle regenbui of hagelvlaag verwacht, een *schip.* Waneer er zulke wolk komt aangedreven, dan zegt men : *ze zijn weer een schip aan 't laden* of : *daar komt weer een schip af.* In West-Vlaanderen geeft men aan eene hagelvlaag, eene buiïge wolk, waaruit het hagelt, den naam van *appelscheep* of *appelschip.* (Z. DE BO.)

Die uitdrukkingen zouden wel in verband kunnen staan met de vroegere voorstellingen en begrippen, waarvan Coremans gewaagt. J. C.

8. (107.) **De Varende Vrouw.** — Een dwarl- of draaiwind heet in de Kempen eene *houw*, rond Heist-op-den-Berg *boerehouw*, in Vlaanderen de *varende vrouw,* in Brabant de *barende vrouw,* tusschen Leuven en Mechelen de *bonte vrouw,* omstreeks Lier de *brouw,* in Limburg de *houwvrouw.*

Kent iemand nog andere benamingen?

Waneer men in de lente eenen wervelwind ziet, dan zegt men te Heist-op-den-Berg, dat het de duivel is, die met eene verdoemde ziel ter helle vaart. J. C.

Inhoud van Tijdschriften.

Schweizerisches Archiv für Volkskunde, I, 1. — Zur Einführung (Redaktion). — Vom Schweizerdorf an der Landesausstellung in Genf (J. Hunziker). — Ziele und Methoden einer Rassenkunde der Schweiz (R. Martin). — Karl unter den Weibern (S. Singer). — Begräbnisfeierlichkeiten im Prättigau (G. Fient). — Die Fastnachtsgebräuche in der Schweiz, I (E. Hoffmann-Krayer). — Volkstümliches aus dem Kanton Zug, I (Anna Ithen). — Miszellen. — Kleine Rundschau. — Gesellschaftschronik. — Mitgliederverzeichnis. — Totenschau. — Geschenke. — Fragekasten.

Mélusine, VIII, 6. — Table de Pythagore (H. Pernot). — Saint Eloi (H. Gaidoz). — La Fascination : D/ Thérapeutique (le crachat et la salive), *suite* (J. Tuchmann). — Dictons et proverbes bretons, III (E. Ernault). — Bibliographie (Ouvrages de Parker, Andree et Weigand).

Revue des Traditions populaires, XI, 12. — Contes et légendes de l'Extrême-Orient, XLVI-XLIX (R. Basset). — Les Avents, IV. Chants de quête (Fr. Duynes). — Les métiers et les professions (A. Harou et P. S.). — Le Diable et le recteur d'Elven (Fra Deuni). — Contes brésiliens traduits du portugais (R. Basset). — La fête des Innocents, I, (A. Harou). — Les anciens almanachs. X. Proverbes dans l'Almanach de Mathieu Laensberg (O. Colson). — Le pauvre rusé (A. Callon). — Coutumes, croyances et superstitions de Noël. XVIII-XXVI. — Contes de la H^te^ Bretagne (P. Sébillot). — Coutumes, croyances et superstitions du Cambodge (J. Agostini). — Le loup reconnaissant (R. Basset). — Médecine populaire arabe. I. Remède contre la rage (A. Robert). — Blason populaire de la Franche-Comté (C. Beauquier). — Légendes et superstitions préhistoriques. XL-XLII (C. Savoye et F. Duynes). — Les météores : les étoiles filantes, *suite* (R. Basset). — L'homme qui ne voulait pas mourir (A. Harou). — Les ordalies. X-XVII (R. Basset). — Croyances et légendes du Morbihan (Fr. Marquer). — Les édifices hantés (H. Marlot). — Le cocher de la mort (A. Harou). — Pélerins et pélerinages, *suite* (H. Marlot).

Volkskunde, IX, 7-8. — Tooveraars en Waarzeggers in de XVe en in de XVIe eeuw (A. Van Werveke). — Volksliederen : 1. Het sterven van den Beer. 2. Ik zag Cecilia komen (A. De Cock). — Bedevaart voor den « Koek » (A. De Cock). — De Molenaar, de Wever en de Kleermaaker in de volksmeening (A. De Cock). — Spreuken, Spreekwoorden en Zegswijzen op de vrouwen. *Vervolg* (A. De Cock). — Boekbeoordeelingen. — Vragen en Aanteekeningen.

De Hagelander, IV, 1. — Nieuwjaarsliedekens uit het Hageland. — Aanteekeningen op de Heerlijkheid en de Kerken van Op- en Neer-Dormaal (C. L. F.). — Mannen, op! ten strijd! (J. Gielis). — De Kabouters of Alvermannekens in het Hageland. *Vervolg* (A. van den Broeck). — Het Hageland. — Nu de Herfst... (L. Cleynaerts). — Van Robber den Dief, vertelsel. — Penneschetsen. — De Wolken (J. C.) — Mengelingen. — Inhoud van Tijdschriften.

Wallonia, V, 1. — Médecine populaire. 1. Quelques remèdes tirés des animaux (J. Dewert). — Les Pourquoi. XI-XII (G. Aussems). — Deux Mégalithes disparus. Dans la vallée de la Sambre (J. Lemoine). — Le Jour des Rois. VIII. Chanson de quête à St Hubert (P. Marchot). — Bibliographie.

3 0000 108 623 988

